

Forgotten Books

— www.forgottenbooks.com —

Copyright © 2016 FB &c Ltd.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law.

MEDIOLANENSIS
PHILOSOPHI AC MEDICI
CELEBERRIMI
OPERVUM

OMNIA DECIMA ;

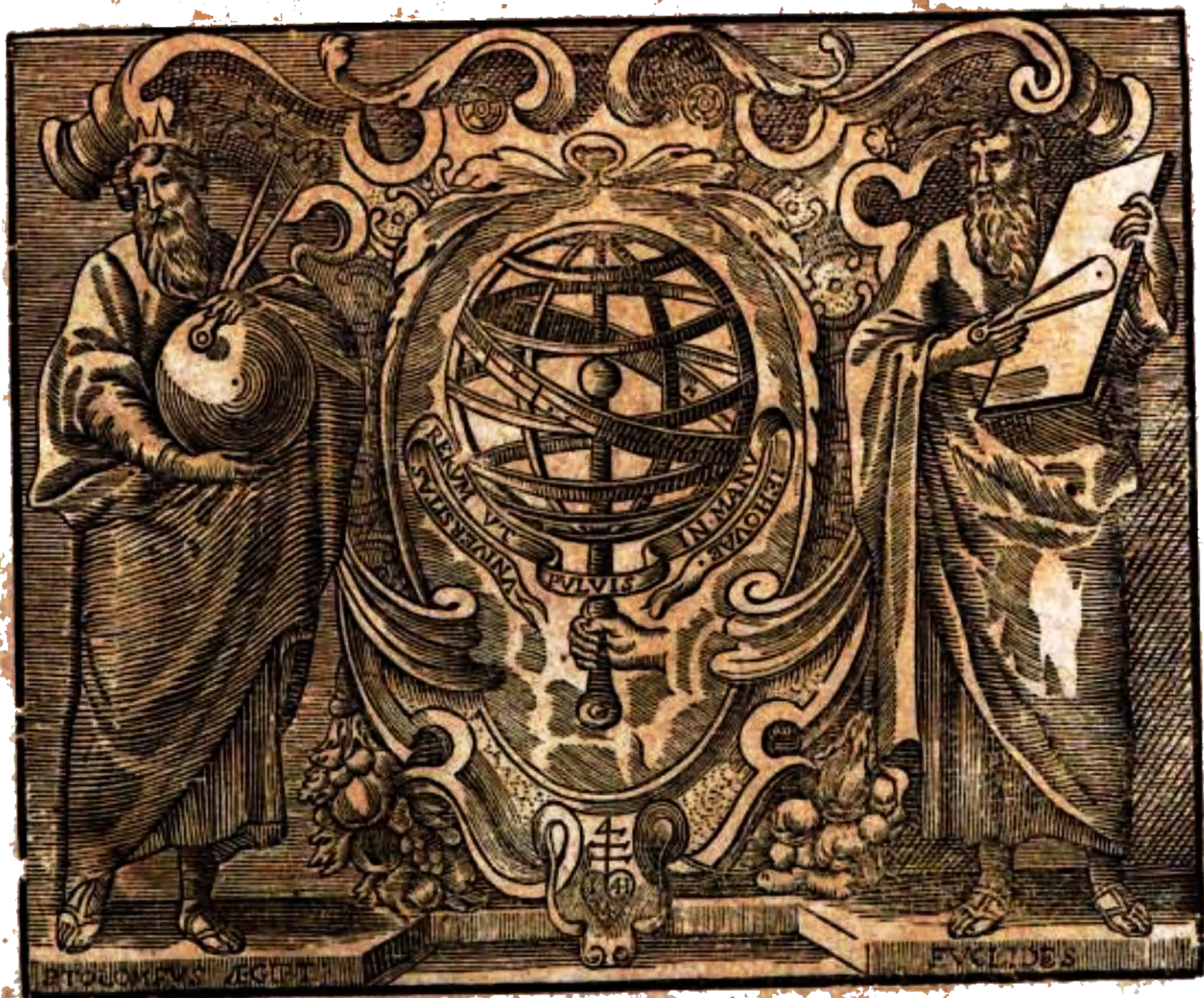
2°. CONTINENTUR

SECVLA MISCELLANEA

Ex Fragmentis & Paralipomenis.

CONTENTORVM HVIVS TOMI SERIEM
Index Titulorum exhibet.

C. PRIMVM EX AVTHORIS MANVSRIPTIS PRODEVNT.

LUGDVNI

Sumptibus IOANNIS ANTONII HUGVETAN,
& MARCI ANTONII RAVAVD.

M. DC. LXIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

I N D E X

Librorum, Tractatum, & Capitem Tomi Decimi.

—

I.

II.

- CAP. I. **Q**UAE VENA supponere oporteat. fol. 1
2. **Q**UA sint genera & quot eorum qua jciunt. ut & cognoscantur. 2
3. De modis quibus homines cognoscunt ab- dita & de afflatu generibus. 3

- CAP. I. **D**E hominu natura & catero- rum animalium & necessitate huius doctrina & difficultate & quod nemo eam sufficienter tradidit. 50
2. De principalibus difficultatibus bene con-

10. De miseria vite humana eiusdemque breuitatis utilitate. 16
11. Leges & Regna, ciuitates & familiae certos fines habere demonstratur historia, ratione naturali & Mathematica. 17
12. De causis destructivis regna & imperia. 26

8. De Tyrannia & Tyrannicidiis. 55
9. De Reipublica difficultatibus. 59
10. De Reipublica conseruatione. *ibid.*
11. De Reipublica administratione. 60
12. De Religione. 65
13. De arte militari. 71

14. *Que sint necessaria ad obtinendum imperium vniuersi.* 28

Elementa Græca.

Index Caputum.

10. De diuisione partium orationis.	81
11. De articulis.	ibid.
12. De pronomibus.	ibid.
13. De nomine.	82
14. De varietatibus genitiuorum singularium & primo masculinorum.	ibid.
15. De linguarum varietate in declinationibus.	84
16. De nominibus qua proprias sibi vendicant declinationes.	85
17. De verbis.	87
18. De conjugationibus.	89

IV.

De Inuentione.

CAP. I. DE inuentione in genere & eius praestantia.	90
2. De ordine atque difficultatibus intentionis.	91
3. De inuentione humana, seu ciuiliu negotiorum.	94

V.

De naturalibus viribus.	100
-------------------------	-----

VI.

De Musica.

CAP. I. DE laude Musica & eius praestantia.	105
2. De principiis & Elementis musica.	ibid.
3. De tetractidorum generibus.	109
4. De instrumentorum musicorum differentia.	ibid.
5. De causa & materia soni in instrumentis, & differentia ex materia, ex qua instrumenta constant.	110
6. De instrumentorum nobilitate.	ibid.
7. De his qua communia sunt omnibus, qua propria singulis instrumentis secundi generis & proprietate foraminum.	111
8. De modis generalibus pulsandi instrumenta secundi generis.	112
De clymis & earum forma atque secretis.	113

VII.

Arithmeticae Tractatus de integris.	8
-------------------------------------	---

CAP. I. DE nobilitate & utilitate huius artis & notis obscurioribus.	117
2. De Arithmetica definitione, & de his qua illi subiiciuntur & numerorum speciebus, & de illorum notis, & de earum usu, tum etiam de inuentoribus & authoribus huius artis, ac etiam de operationibus eius.	118
3. De numeratione integrorum & primis eorum differentiis.	119
4. De subtrahendis integris.	127

VIII.

Expositio Anathouae mandanae.	129. & sequent.
-------------------------------	-----------------

IX.

Commentarij in libros Hippocratis de victu in acutis.	168. & seq.
---	-------------

X.

Commentarij tres in primum Epidemiorum Hippocratis librum.	201. & seq.
--	-------------

XI.

Commentarij duo in secundum Hippocratis librum.	331. & seq.
---	-------------

XII.

Tractatus de epilepsia.	388
& De apoplexia.	417

XIII.

PARALIPOMENA

LIBER I.

De humanis ciuilibus successio- nibus	
---------------------------------------	--

CAP. I. Causa cur Augustus Tyberium alienigenam heredem imperij relictuerit.	420
--	-----

Index Capitum.

2. *Cur Tiberius in nepotes adeo saevierit, matremque tanto odio persecutus sit?*
432
3. *Quoscumque magnos viros perniciem patriae attulisse.* 433
5. *Causa cur homines adeo nunc sint improbi, & cur misera vita.* *ibid.*
8. *Sarracenorum regnum.* 436
9. *De successione.* 437
10. *An peccata sit ex necessitate constitutionis mundi.* *ibid.*
13. *De litterarum monumentis & libris.* 441.
14. *De tribus generibus artium & tribus speciebus artium utilissimarum.* 442
15. *De statu necessario & his quae sunt.* *ibid.*
16. *Quorum gratia non minuitur, tria.* 443
17. *De reditu omnium.* *ibid.*

2. *Quod omnes finis redditori: super verba illa Aristotelis veluti etiam vulgò dicitur: circulum esse res humanas.* *ibid.*

7. *De felicitate humana & fine suo secundum Aristotelem.* *ibid.*
8. *De felicitate humana verè & Epicuri dogmate.* 449
9. *De regno humano.* 450
10. *Quod omnis ignorans malum & cur.* *ibid.*

14. *De maximo miraculo humanae naturae.* 456
15. *De ordine actionum humanarum ex fine*

sumpto. *ibid.*

LIBER III.

Πασι θανατούται.

- U**
2. *De plantarum germinatione.* *ibid.*
3. *De coronis circa solem.* *ibid.*
4. *De Roma pisce.* 459
5. *De Struthio quodam herbae genere.* *ibid.*
6. *De portento quod mihi apparuit.* *ibid.*
7. *De alio portento quod mihi contigit.* 462
11. *De tertio portento quod mihi contigit.* *ibid.*
13. *De caelo crispato.* *ibid.*
14. *De naturali maximo miraculo.* *ibid.*
15. *De ostio sponte vs videtur clauso.* * 465
16. *De vino sub aqua sponte ascendente.* *ibid.*

32. *Spes frustrata aut bona.* *ibid.*

LIBER IV.

- CAP. I. **D**E dentium ortu. 482
1. *Disputatio de calido, frigido, humido, ac sicco.* 483
3. *De oleo sulphuris, cur sit acerbum, cum sit calidissimum.* *ibid.*
4. *Cur magnes dirigat ferrum aliquando ad Occidentem.* *ibid.*
5. *Cur urcei aqua pleni circum obducant nubem*

Index Capitum.

- nubem in astate. 484
- 6. De vermium generatione. *ibid.*
- 7. De calore & frigore. 485
- 8. De igne. *ibid.*
- 9. De furibus deprehendis. *ibid.*
- 10. An ab aequali fiat actio. 486
- 11. Cur homo sedendo non doleat secundum lumbos. *ibid.*
- 12. Cur quaedam secedant, & quaedam non, & qualia? *ibid.*

LIBER V.

De rebus factis raris & artificiis.

- CAP. I. **Q**uintiliani liber de Altercationibus. 487

- 10. De urtica filo & tenuitate lini. 490
- 11. De musica & symphonia plurium vocum. *ibid.*
- 12. Instrumentum ad expiscandum è fundo putei. *ibid.*

LIBER VI.

- se pedem. *ibid.*
- 3. De cerebri mirabili constructione tum quibusdam singularibus. *ibid.*
- 5. De hominis compositione. *ibid.*
- 6. De Auris ossiculis. 494
- 7. De narium sanguinis profluvio. 495
- 8. De pulsibus. *ibid.*

LIBER VII.

- 3. De febre Camilli Montagnana Musinensis. Medici insignis. *ibid.*

- 6. Non ortum, sed generationem attendendam esse. *ibid.*
- 7. De Eclipsibus. *ibid.*
- 8. De fortuna hominum & varietate. 507

- 11. De cubiculo Orientem excipiente. *ibid.*

LIBER IX.

- 3. Lineas in plano obliquas quatuor tantum esse: & quando deducantur. *ibid.*
- 6. De proportionibus. 513
- 7. Nomina orbium & differentias motuum & polorum declarare & de suppositionibus. 515

Index Capitem.

11. De duobus semicirculis super eadem linea se inuicem secantibus. 518
12. De paralogismo Mathematico circa idem. 519

LIBER X.

Historiæ lapidum, metallicorum, & metallorum.

- CAP. I. **D**E lapidum coloribus. 520
2. **D**ubitationes circa naturam & differentias lapidum. *ibid.*
  3. De quinque aut sex generibus principalibus gemmarum. 530
  4. De gemmis faciliis. *ibid.*
  5. De metallis. 531
  6. De crystallo. 532
  7. De lapide in felle tauri. *ibid.*

LIBER XI.

Historiæ animalium.

- CAP. I. **D**E lacu albo. 533
2. **D**e piscibus quedam præcipua. *ibid.*
  3. De Crocodilo. 534
  4. De mure Alpino. 535
  5. De vipera. *ibid.*
  6. De piscibus capiendis. *ibid.*

LIBER XII.

Historiæ Plantarum.

- CAP. I. **D**E Hypericone. 536
2. **D**e Saccharo. 537
  3. De cucurbita Indica. *ibid.*
  4. De Peto. *ibid.*
  5. De Heliobotano seu Anthelio. *ibid.*
  6. De radicibus mali punici arboris & quibusdam aliis. *ibid.*
  7. De resinosis herbis. 538

LIBER XIII.

De Anima.

- CAP. I. **Q**uid supersint è nobis. 539
2. **Q**uid sit anima & quomodo operetur in nobis. *ibid.*
  3. De mente & anima operationibus menti proximioribus. 540
  4. Indorum opinio & argumenta de Anima. 542

5. De cognitorum & virium anime differentis. *ibid.*
6. De sentiendi modis & causis differentiarum, & regula Arithmetica coniugationum. 543

LIBER XIV.

De dubiis ex historiis.

- CAP. I. **D**E Hierone Hyracusano Tyranno. 545
2. De duobus Zenobibus. *ibid.*
  3. De Seruio, Terentio & Lucilio. *ibid.*
  4. De miliadis obitu. 546
  5. De Romanorum Comitibus. *ibid.*
  6. Nomina tribuum, ex Commentariis Pauli Manutij. F. A. 547
  7. De causa generali errorum & contradictionum. 549
  8. De Seneca vita & Quintiliano. *ibid.*

LIBER XV.

De clarorum virorum vitâ & & libris.

- CAP. I. **D**E Aristotele. 550
2. **D**e Theophrasto. 552
  3. De Platone. 555
  4. De Plotino. 556
  5. De Cicerone. 557
  6. De Galeno. *ibid.*
  7. Plutarchi Charomei libri. 560

LIBER XVI.

De hominum antiquorum illustrium iudicio.

- CAP. I. **D**E Cicerone. 562
2. **D**e Galeno. 563
  3. De Theophrasto. 566
  4. Homeri, Virgilij, Ariosti comparatio. 567
  5. Trium fratrum. 570

LIBER XVII.

De usu hominum & dignotione eorum, tum cura & errore.

- CAP. I. **C**ognitio conditionis hominum ex natura indicis tum aliis.

Index Capitulorum.

ad. 571
[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

HIERONYMI
 CARDANI,
 DE ARCANIS
 ÆTERNITATIS.
 TRACTATUS.

CAPVT I.

Quanam supponere oporteat.

P RIMUM igitur scire oportet an omnia scire contingat? ut Peripatetici: an nihil? ut Pyrrhonici: an quædam sic, quædam non? quemadmodum Academici. Deinde an cognoscere? qualisque sit hæc nostra cognitio. Quod igitur primum nihil contingat scire manifestum est, quoniam hominum cognitio diuinâ inferior est, hi verò sciunt, non igitur nos scimus? Præterea neque vnus, neque plures, neque omnes: vnus quidem quoniam quasi vnus Deus esset, & propter temporis breuitatem; nam qui vnum scit, verè plura etiam scit, & qui plura, omnia, et omnia scire vnum hominem est absurdissimum, neque igitur plura, neque vnum. Plures verò aut omnes non possunt maiorem habere perfectionem eo, qui inter illos est perfectissimus nihil igitur sciri ab hominibus dicendum est. Quædam verò sciri, quædam non, non obscurum est, velut in mathematicis theorematibus ac problematibus, quædam magis scimus quibusdam altis, cum alia penitus ignoremus, quædam igitur est scientia, & quædam non. At verò etiam omnia sciri perspicuum est, cum humanum genus quasi sphaera quædam sit, quâ seu per circulos (1) spatium reuolutionis ac restitutionis diuidatur, ut Platonici affirmant, seu (2) tota vno perpetuo cursu concludatur, partibus finibus reuolutio-

Tom. I.

nes, ut Peripatetici, constat omnia scire, cum Sphaerarum proprium sit absolutas esse: atque eò magis quoddam perpetuum accipiat incrementum. Itaque constat & omnia sciri ab humano genere, & nihil, & quædam sic, quædam autem non. Quomodo igitur istud contingat, ex suppositis accipere decet. Nam si omnia sciuntur ab vniuerso humano genere, necesse est, quandoquidem non totum simul est, sed quasi punctum in æternitate, vel portio exigua in toto circuitu, exiguam partem cognitam esse: itaque quædam sciuntur, quædam autem non. Accedit, quod quæ sciuntur, aut sensu, aut ex principiis aut à scriptis aliorum habentur, porro sensus non potest tot rebus sufficere, principia verò innumerabilibus modis miscentur, scripta intereunt successione temporum, aut equam summam perfectionem attingant: non igitur omnia sciuntur sed quædam, quia omnia ab humano genere sciri demonstramus, pars igitur à parte. Verum & nihil scimus seu ad magnitudinem rerum, si sint infinitæ, aut aliquid vnum principium tale, seu ad veram scientiam sermo referatur. Itaque constat, quomodo & quæ liceat scire & quæ non.

Cognitio verè non omnium est; quot enim pisces, lapides, formicæ sunt, quas nemo cognouit? subterfugiunt quam plurima nostros sensus cognitionemque, quæ ex sensibus habentur. Nemini enim dubium est ea quæ subijciuntur sensui, quoniam potentiâ vel potestate quædam comprehenduntur, in diuisione materiz ad infinitum progredi, vnde hoc totum cognosci nequit, imò de minima pars: maior

A

tamen

tamen est cognitio quàm scientia, quoniam cognitio est de multis, scientia autem de paucis: cognitio de subiectis sensibilibus, scientia de remotis, aut ex his quæ ex illis. Cognitio verò hæc & in rebus naturalibus & faciendis agendisque versatur. Eorundem enim ferme cognitio est & scientia quædam, aut in diuersis hominibus aut temporibus. Plurimorum igitur est cognitio, cum ad ea quæ sciuntur, sermo transfertur, paucorum cum ad ea quæ cognosci possunt, similiter & in perfectione: Etenim ad hominem collata maior est cognitio quàm scientia, simpliciter autem scientia quàm cognitio. Quod enim scitur, magis notum est, quàm quod cognoscitur, quod tamen cognoscitur, melius cognoscitur quàm sciatur quod scitur, quoniam scientia in nobis minus perfecta est. Opus est igitur scire, quænam sit hæc cognitio in nobis, & quot sint genera eorum quæ sciuntur, sed hoc posterius.

Primum igitur quædam cognoscimus vt stirpes trahentes quod conueniens est, repellentes quod est noxium, atque hoc solum cognitionis genus, quod citra nostram cognitionem sit, nec toti homini communicatur, præmittetur. Secundum est habitus in membris, velut de his qui lyram pulsant circa omnem cognitionem. Est præterea cognitio sensitua exterior. Inde quoddam iudicium de his, quæ sentiuntur, quod ad animam pertinet. Quintum genus est eorum quæ imaginantur. Sextum eorum quæ recordamur. Septimum eorum quæ cogitamus & sapimus. Octauum eorum, quæ omnibus his comprehendimus, quod frequentissimum & præstantissimum est in humano genere. Vltimum quod sapimus, atque id quasi commune cum superis; verum hæc vltima cognitio tamò deficit à perfectissima, quantò præcedens in hominibus est absolutissima. Videtur autem pollere in Regibus, & his qui Regibus consulunt, hæc autem in his, quos vocamus sapientes. Sunt autem quasi similes, & ob id familiaritas & admiratio inter utramque genus intercedit: non tamen sunt affines, sed vt exuperant in altero genere, ita in reliquis deficient. Atque hi sunt apices humanæ cognitionis.

CAPVT I L

Quæ sint genera & quot eorum quæ sciuntur & cognoscuntur.

Eorum quæ cognoscimus octo sunt genera: quædam enim tanquam sint aut fuerint, quæ tamen neque sunt, aut fuerunt, neque forsan esse possunt: sed cognitio hæc non rei quæ nulla prorsus est, aut fuit, aut futura est, sed fabulæ ac narrationi assimilatur: velut sunt ea quæ à Poëtis recitantur tam Græcis quàm Latinis, atque etiam multò magis Italicis. Quædam

non sunt, fuere tamen aut futura sunt, velut in historijs ac consilio decreta aut narrata, in quibus difficultas exoritur, an hæc à prioribus deueniant? tam parum firmitatis est in hominum studiis. Quædam sunt, sed non ita sunt, vt permanere videantur, veluti cognitio hominum & canum præsentium, quæ cum rebus ipsis intermoritur, aut in aliud genus mutatur. Quædam verò sunt & obnoxia interitui; at intellectus ea separat, vt opus suum esse videantur, velut mathematica, numeri, mensuræque ac talia: intereunt enim subiecta, sed intellectus dum ea à subiectis se-

ratio intellectui magis propria quàm hæc. Post sunt dubia & obscura, & si quid his simile est, quorum nondum perfecta cognitio est, & an sint. Cum enim in medio quasi sint, dubium est maxime de medijs an sint, de alijs autem scilicet extremis quid sint. Extrema enim esse facile est demonstrare, non media: quoniam ea plura esse possunt & pauciora. At quid sint facilius est diiudicare in medijs quàm in extremis. Sexto loco habentur naturalia, quæ mutantur, & perpetua quasi sunt in toto ac substantia sua, vnde horum causam Platonicus Ideas conimenti suor. Atque hæc hucusque est quasi perfectio humanæ scientiæ: ita dicimus adamantem maxime splendere, & canem esse docilem, & bouem terrea naturæ; nam cum æterna hæc sint, & substantiæ veræ scientiam faciant, amplam verò de se præbent cognitionem propter conjunctionem quam habent cum sensibus. Post sunt substantiæ magis immutabiles ac synceræ, quæ tamen corporea sunt, quæ quantò magis sciri possunt, eò minus sciuntur. Vltimò quæ substantiâ carent corporeâ, vt mentes, & quod mente omni melius est atque nobilius, de quo plura cognoscimus; quoniam in extremo bonorum non solum propter se, sed & propter alios positus est: atque hæc ita se habent. Ceterum illud dubitatione dignum occurrit, scilicet an cognitio, in qua multæ diuersæque opiniones versantur, cognitio aliqua sit? nam de scientia quòd non sit, haud dubium est: videntur enim pleraque esse nuda quæ à Peripateticis dicuntur, vocanturque contentiones, veluti an cælum habeat materiam, an elementum mouetur à sua forma; an elementa sint in mixto completa, an imminuta, an solæ qualitates. Et generaliter omnia placita illorum, nisi pauca admodum, in quibus dum omnes consentiunt, omnes errant: velut de numero elementorum & eorum natura. Videtur enim mihi quòd hæc cognitio nulla prorsus sit: nam omnis cognitio vera esse debet, vera siquidem est, cum vel rebus ipsis congruit, vel narrationi de eis velut in fabulosis ac fictis dictum est. Constat igitur, cum tales opiniones neutri congruant, non esse cognitiones, nisi vt referuntur, veluti quod fatum non esse est Alexandri opinio, non autem simpliciter cognitio vlla.

CAPVT III.

*De modis quibus homines cognoscant
abditæ & de Afflatus generibus.*

Nuper diximus quot modis cognoscamus, nunc vero dicendum est de modis quibus in cognitionem eorum quæ abditæ sunt, possumus deuenire; posterius vero seorsumque futurorum. Cum igitur firma omnis cognitio nostra triplex sit, aut à principis animæ ab initio inditis, aut à sensibus atque ratione, quæ nos longius abducit, aut afflatu, cum manifestè cognoscimus nos admoneri diuinitus. Afflatus per somnum non susceperim ad docernenda ea quæ perpetua sunt; tamen enim vera dicerentur, pro tanto testimonio non sufficerent. Sunt autem afflatus veri genera quatuor: aut enim nihil videntes aut audientes, de rebus magnis verè pronuntiamus vt Dauid, qui multa & maxima arcana psalendo reuelauit, aut videndo aliquid, vt Hieremias, cum ollam succensam ex Aquilone vidit, intellexitque Hierosolymam à Babyloniis concremandam, aut cum vox ipsa auditur intelligiturque nihil ramen videtur, vt cum ex igne vocem auduit populus Iudzorum, & Moses ex tubo. Deut. 4. Aut cum vtrumque contingit veluti Petro in casa Cornelij centurionis. Quibus verò in casibus sine recipienda suo loco dicitur. At verò quæ ex sensibus cognitio habetur, à sensibilibus cognitione suscipit incrementum, propterea temporum successionibus augetur. Est & tertium genus, quod à principiorum notitiâ pender, hoc autem maxime in Mathematicis vtimur: quod verò maxime congruit, est mixtum genus ex secundo tertioque modo: cum profundissimis certisque rationibus in naturæ penitiora principia tanquam causas venimus, atque ex his successus & vaticines rerum effectuumque coniectamur; aded firmiter, vt quæ ab his cognita fuerint, parùm absint à certissimis atque verè demonstratis, hancque notitiam euentus rerum ipsarum consequatur. Fit sitem maxime hæc cognitio ex diuisione comparatione ac separatione, vt eas esse causas rerum arbitramur communes, quæ omnibus conueniunt: propriorum autem proprias, vt contrariorum contrarias similibus similes. Sunt igitur modi quatuor principales: aut enim in reliquo reliquum est, quo pacto naturam multorum animalium venamus, duo supponentes, alterum vt quæ fieri possunt ac iungi, ab aliis separemus, reliquum vt naturam saltem temporum successionem omnem numerum absolueret credamus. Secundum modum in communi ratione collocabimus communium, propriorum autem in propriis. Tertium vt à similibus ad similia transeamus, idque si sensum fiat,

tudo fiet. Quartum vt à contrariis in contraria: neque magnum videretur periculum, nisi quis in historia fallatur aut iudicio: Sic enim solemus eam vim appellare, quæ in nobis ex omnibus animi ac mentis viribus constat, hic autem peculiariter aliquam forsan maiore virtute opus erit. Quæ igitur per reuelationem probabuntur, ita erunt, vt à veridicis nec gloriæ captandæ studiosis referantur; ipsi verò viderint aut audierint, non vidisse aut audiuisse videantur: nam aliud est videri sibi hoc, aliud existimare se videre, nam hoc genus cognitionis cum nulla firmitate coniunctum est. Præterea, vt multa ex his quæ dixerint, successus comprobet, nihil verò falsi reperiat in illis. Sola enim macula vel exigua arguit diuinum non esse quod profertur.

CAPVT IV.

Initium disputationis aduersus Philosophos.

SI quis ergo à me querat, quæ causa sit huius dissensionis, vnâ dicemus esse scilicet partium ambitionem. Aristoteles vit suâ ærare, doctissimus, & præclari ingenij arque iudicij; sed longè ambitiosior, hominis conditionem ultra quam par esset, exulit, aded vt nos quoque Deo similes efficeret. Hone securus Auerroës in hæc verba prorupit: Nisi esset humanos intellectus, frustra essent mentes illæ cælestes: o absurdam & ambitiosissimam vocem Philosophoque indignam! nam si frustra intelligit futuras illas mentes, quia violaretur ordo vniuersi, diuina sapientia manca & imperfecta foret, verissima hæc est sententia, sed à proposito aliena, quandoquidem, etiam si scabæorum genus deficeret aut murium, non esset minus diuina sapientia perfectum. Hoc enim Dei proprium est atque illi vnâ, omnia optime esse constituta, nec quicquam deesse. Quod si peculiari ratione hoc intelligatur de hominibus, non secus est ac si dicat, cælum frustra esse, si crabrones aut illis viliores muscoli deficiant. Causa igitur tantæ temeritatis est ambitio: at nos qui tenuitatem conditionis nostramque ignorantiam agnoscimus, in hos errores non incidimus: forsao id Petri conueniet sic existimantibus. Deus humilibus dat gratiam & superbis resistit: & id B. Maximi, Via ad cognitionem perducens, est affectuum priuatio & humilitas, sine quibus nemo Deum videbit; Et illud Marci Eremitæ, Os humilia sentientis loquitur veritatem. Quid (quod & aliàs dicimus) nonne ob hoc Sapientissimus Socrates æstimatus est, quod solus sciret se nihil scire? Sed persuasionibus omissis veniamus ad demonstrationes. Quid sciemus aliud qui nostræc ignorantur? neque enim quicquam proprias aut

certius vel magis intimum nobis, quàm animus noster, & nostra essentia, quæ tamen nobis prorsus sunt incognita. Cuius enim hæc mens nostra est? Quid est? Quomodo corpori affixa? cur modò florens, modò stupida? Quodnam in nobis principium? si omnia nostra nobis occulta sunt, aliena quomodo erunt notiora? An forsitan quod dici solet, aliena prospiciens sua ignorat. Vnum scimus in mundo nos esse & nunc, quomodo & cur, quis vnquam ausus est dicere? Fuit egregius vir Aristoteles, sed cum in manifestis & facilioribus deceptus sit, quam fidem aduersus fidem de obscurioribus faciet? Illud verò eos manifestè confutatur, quòd hoc vnum genus sciendi nostrum esse credunt, cum multi sint alij longè nobiliores, quorum nos omnino sumus ignari: neque enim dæmonum aut cælestium intellectuum scientiæ participes esse possumus. Et quòd multò maius est & incredibile, verumtamen, si nos superi aue dæmones docere conarentur non plus possent quàm homo canem tractare, Rempubl: aut Dialecticam. Vnusquisque, tamen sibi suo pro ingenio perfectus videtur, cum tamen imperitissimas sit: nec solo vno ordine sed tribus saltem, dæmonum, mentis cælestis & Supreme. Id autem manifestè ex hoc patet, quòd Deus eorum quæ fecit notitiam huiusmodi cum ratione quàm excogitatæ viderentur; ni forsitan fortuito velut Epicurus peracta omnia credas, inuentamque post factum ipsam rationem, vt res ipsæ seruari possent, quæ seruari possent, quod alibi falsum esse docebitur. Cum igitur neque exigua paleæ scientiam habeamus, quid est, quod credamus nos quicquam scire? Cæli motum qualis sit, scimus, sensu docente, & inuicta maiorum nostrorum pertinacia: & quanta is ad nos pertinere possit dici baud immerito, nemo, tamen quomodo fiat hucusque potuit assequi. Sunt scientiæ alie, alijque modi intelligendi ab hoc nostro omnino differentes, atque velut corpus umbra, veriores, solidiores, firmiores, alijque; rursus principia, quæ nos nullâ ratione possumus percipere. Meditamur mathematica, numeros mensuramque; cæterorum nihil vsque aded compertum est, vt nos dormientes illos vigilantes appellare non debeamus, si modò sensui subiecta excipiamus. Vnicum est nobis pro disciplinis naturalibus principium, scilicet quod similis similia sit, contrarium autem refugiunt omnia, quod vnum tot partibus atque modis oblatum est ac vitiatum, vt non satis tutè illi fidere possimus. Quare haud mirum est tot falsis suppositis principiis, atque tam paucis veris ac integris, absurda plurima sequi: cumque animus hic noster totus corpori sit immersus, rerum incorporearum, quæ etiam corporum sunt principia, ignarus necessarid erit.

Cur igitur nobis Aristotelis auctoritatem obijciunt, quasi demonstrare soleat, quæ falsa sint, aut falsè illi ascribantur, vt neque legibus, nec probis viris vlla sit fides.

Fuit hypothesis illa abominanda falsa & exereabilis, omnium malorum causa, quod sciebria nostra cum mentium superiorum cognitione eiusdem esset generis. Alia enim sunt principia & origo atque causæ naturalium rerum, atque eadem hypothesis cognitionis & fabricationis æternorum intellectuum, solum nos nouimus, quæ non sint, vt quod homo non est bos, non a sola hominis vi fiat, non elementum, non migret in cælum cum corpore ipso, non sui ipsius causa, non æternus vita, non arte aut igne generari vel à putredine: sed quid est? vnde? cur? quomodo generetur? quare non sempiternus? non plus nouit quàm centrum in circulo, is qui casu collinat, aberrareque se intelligit. Itaque eius erit scientia qui nouit, quod in medio eius lineæ est, quæ alteram ad perpendicularum per æqualia secat. Sic nos de rebus ipsis prorsus nullam habemus scientiam, sed tamen videmur habere; mentes verò habent. Si igitur ita est, veritas omnibus est anreponenda. Neque impium duxerim propter illam aduersari legibus: At contra leger sentire propter falsam doctrinam est per absurdum: propter hæc igitur alia principia constitutere oportet. Sunt autem hæc: Anima humana in corpore posita substantias rerum attingere non potest, sed in illarum superficie vagatur sensuum auxilio, scrutando mensuras, actiones, similitudines ac doctrinas. Scientia verò mentis, quæ res facit, est quasi ipsa res, velut etiam in humanis scicoria trigoni, quod habeat tres angulos, duobus rectis æquales, eadem ferme est ipsi veritati: vnde patet naturalem scientiam alterius generis esse à vera scientia in nobis. Cum verò fuerit aliquod infinitum, quicquid finem habet quantumcunque magnum, ab infinito illo spatio distat. Quæcunque intra certos fines sunt constituta, maiora esse, neque excedere possunt fines. fines humanarum actionum atque substantiarum paruo intervallo distant inter se. Quo fit, vt humanarum actionum, perfectiones, gradus, exigua omnia sint: atque ob id inter ea paruum discrimen, atque inter se quasi æquale. Nullum etiam finitum in infinitam naturam transmutari potest: quia neque in infinito tempore, cum quælibet pars infinito ab illo distet, neque finito, quoniam vna pars finitum solum intervallo superabit; momentanea igitur erit, erque ob id infinitum in indivisibili tempore perficiatur, at in eo aliquid fieri finitum opus, est infinite potentie, igitur infinitum ab infinito infinito. Omne finitum infiniti pars est, hoc enim singula perscrutando sic se habere comperitur: infiniti igitur finitum potentis pars est. Cum verò necesse sit aut finitum aut infinitum verè tantum esse, nec non possit infinitum minus verè esse quàm finitum, nec totum quæ pars, quæ finita sunt, non verè erunt, sed potentia tantum. Quò fit, vt nostra hæc vita ad eum quæ verè est, nullo modo propè accedat, non appropinquet,

appropinquet, nulla proportio, nullaque similitudo. Aliquod esse infinitum, saltem successione: nam ubi omnia finiuntur, etiam sublato sub. eto id manet propter quod mutatur, vel saltem ratio mutationis, nisi finirentur prorsus omnia, ac iam finita fuissent, non ergo essent. Quod si ceperant, non finita fuit ratio, propter quem ceperant; aliquid igitur per se: omne est æternum. Quicquid à finito comprehenditur, finitum est, nato comprehensio proportionem quãdam sic: infiniti autem ad finitum nulla est proportio. Oculus non comprehendit lucem Solis, sed partem luminis eius. Non omnia quæ à finito comprehendere nequeunt suorum infinita, nam crabs non comprehendit perfectionem cunicoli, nec tamen cunicolos est infinitus. Omnis perfectio finita potentia, dividi potest in partes infinitas. Scientia est per causas. Causæ verò in vno rediguntur, inde incerta nostra cognitio, quæ si ab vno ad multa descendere posset, confusionem vitaret. Quæ sciuntur multò plura sunt, quàm propter quæ sciuntur.

CAPVT V.

Deum esse Infinitum & Trinum.

Ceterum Deum vi atque potestate infinito esse, & quoniam pacto quæ ab eo producuntur, et si non sint infinita, infinito tamen intervallo ab eo numero distet, dicere nunc aggredior. Etenim æternum illum esse, nemo negat, quod et si negare quis audeat, ab alio factum esse constat: idcirco qui fecit genuitque, iam si ipse ab æterno fuit, is est Deus. Si autem perpetuam generatione Diis sunt, erit generatio æternæ ipsa atque constantis illius ordinis author quispiam æternos, quem constat Deum esse & appellari debere. Si ergo æternos est Deus, erit etiam potestate infinitus: nam cum videamus singula quæ diutius durant esse robustiora, & quæ duobus diebus duplo magis quàm quæ vno: nec videre liceat diuturna admodum debilia, ut elephantem, camelos, homines, nec vllum subocille diuturnum, muscum vermem muræm, constat iuxta rationem diuturnitatis robot etiam naturæ & rerum augeri. Si ergo æternum est per se aliquid, & infinitum esse necesse est: nam proposito robore, quantumque illud vel mille annis, vel decem mille annis respondebit, aut alicui certo numero: si igitur millies mille annis commensuratum erit ephemero, eadem est ratio vitæ vnius diei, ac mille millium annorum. Si igitur per absurdum est dicere ephemero posse esse æternum, ita Deum illum qui vim habet proportionem respondentem vitæ millies mille annorum. At hoc non nobis ad id per absurdum videbitur, quoniam non simul hanc & illam vno intuitu aspicere possumus: liquet ergo infinitæ & constanti per se vitæ deberi infinitum robot. Verum Aristoteles

ut hanc demonstrationem fugeret, in fine Octau. Physicorum dixit demonstrationem hanc in his virtutibus tenere solum, quæ in materia sunt, Deum autem in materia non esse. Et ut fidem dicto faceret, demonstrationem ad absurdum retorserit, ut ex eo quod nos probare intendimus tanquam absurdo id convinceret, cuius opposito admissio Deum esse infinitum ostendebatur. Verum si non est Deus infinitus, cælum tamen infinitum est, vis ergo illa, quæ recipitur, quæ æternam est cælum, eadem ratione, quod per modum infiniti recipiatur, palam est: est enim in cælo ut anima in elephante, infinita est ergo illa virtus.

Secunda ratio æternum est necessarium, & necessarium non potest aliter se habere, nec cogitatione ipsa variari: cum igitur Deus necessarium sit Ens ipsaq; necessitas, erit etiam infinitus: solum enim infinitum potest esse necessitas: nam si metere aliqua definitur, maius esse poterat, ad quam se habeat secus se habere, quod per se est necessarium.

Tertia ratio est, quod cum non sit pars in æternitate, sed totum Individuum totum illud cum in individuo sit infinitum redditur, quemadmodum & calor ignis & substantia, si in punctum redigi possent, infinita redderentur, quod ex vi bellicorum tormentorum apparet: ita quicquid in individuo est infinitum sit. Deus autem cum individuus sit, & infinitum etiam potestæ totum simul contineat, vitæ, scientiæ, amoris, liquet Deum esse potestate infinitum, si igni, & aliis rebus maiorem quàm Deo vim tribuere volumus.

Quarta quod si metam habet & mensuram, quibus vis eius definiatur: quæreda quid illum sic contraxit ac definiuit? Quodcunque fuerit illo fuisse maius necesse est, sed si nihil: natura igitur perfectior esse non potest perfectius autem Deo querere absurdissimum est. Si autem ea in mensura perfectissimum est, cur eam mensuram, cum duplo maior cogitatione inueniri possit, ultimam perfectioni satisfacit?

Propter hæc nemo qui sapiat Deum sine astrinxit, sed neque finitum neque infinitum esse dixerunt, quod hæc quantitati conueniant, Deus æternæ quantitatis est expertus. Verum ego non ea quero quæ non sunt, sed quæ sunt: nam si infinitum perpetuitate esse constat, quia nunquam finem sit habiturus, eadem ratione dicitur infinitum esse, quoniam omnem si qua esset, posset mouere magnitudinem. At dicunt non nisi hoc cælum atque hac subleuitate: sed si non maior nec celerius, igitur cælum resistit circumductioni aliter ut in rotis videmus, sequitur motus voluntatem non robur, tum maxime quod vis quæ mouet, non ut externa vis est. Si igitur Deus est infinitus, mens quæ cuncta cognoscit infinita est, tum quia ipsum cognoscit Deum, tum quia infinita, quæ in æternitate sunt, quæ mobrem & ipsa mens infinita est. Sed & amor quo cognita diligit, pari ratione est infinitus, ac infinita non possunt esse plura, totum enim est infinitum, igitur Bonum atque Deus sunt potestas

& mens & amor nec tres Dij vt Plotinus existimat. Qui ergo hos separare nititur, necesse est vt singulos sine circumferibat atque in mille absurda incidat. Hi ergo tres cogitatione ac vi vnusque Deus: vnum enim est Bonum summum $\text{\textit{I}}$, nec quicquam intelligere, aut intelligentem non amare, sed alio indigere, animam cunctorum generat, quæ infinita est potestate: non tamen infinita est, quoniam à Deo pendet, tamen adhuc collecta sit, quæ motum æterna non est: esset enim infinita, sed à Deo recipit vnitatem, intellectu autem ordinat cuncta & amore custodit.

Multipliciter ergo nos fallit ratio Aristotelis, quod si Deus esset infinitæ virtutis in momento indiuiduo moueret, nam primum cum non totis viribus moueat: quis enim illum adigere potest, vt id agat, quod nec equi aut canes nedum homines facione: libet est Deus, quis enim illum, vt infra docebimus, cogere potest? Deinde motus ille, qui statim ad idem redit, non est motus, sed quies, Deus autem nihil facit absurdum..... Videtur autem hæc trina effigies defluxisse ex Deo in singula vel etiam minima: Mens enim nostra corpus nostrum agit potestate intelligit ac vult. Animalium quoque animæ corpora sua agunt & cognoscunt quæ sensibus percipiunt & generant sui simillima & illa diligunt. Plantæ etiam animam habent, quibus reguntur & quod necessarium est trahunt quamuis omnino sensibus orbatae, & semina prolemque generant: manifestum est ergo hanc vim triplicem atque indiuisam vt Trinitatis insigne ad minima vsque defluere. Quin & quæ simile generare nequeunt; aliquid tamen generant vt muscæ & papiliones.

Cæterum vt vnus est Deus, Anima mundi quæ sine Deo intelligi non potest bini naturam efficit, ac generando vitas super cælestes generat & multitudinem: has quod sint atque à metus officio abiunctæ docuit (Aristoteles) dicens: extra cælum non esse locum nec vacuum, nec corpus nec tempus, sed animalia quæ optimam vitam agant. Absurdum autem fuerit eas omnes ibi cogi, & à suis propriis orbibus segregari, & tamen illos mouere: Quinimo quæ mouent orbibus ipsis insunt, ac quasi cor cæli statuunt lineam quandam, quæ mediam signiferi lineam diuidit, atque ea velocissimè circumagitur, vt ipsa signiferi media solis via est. Indicio verò est à superiore cælo cuncta influi, ad nutumque animæ mundi omnia moueri, non solum consensus ille omnium syderum cum sole & solis cum supremo orbe: sed quod circulus ille, qui quasi orbis est non idem manet, sed è regione superioris orbis vim recipit, & totum orbem quasi mutatus agit. Quas ergo animas pro orbium motibus numerat, eas censeas de quibus ob motum nulla est dubitatio, nam exteriores illas numerare velle, cum ratio non attingat, impudentis fuerit. Has tamen Dionysius in nouem ordines digessit Platonicis rationibus &

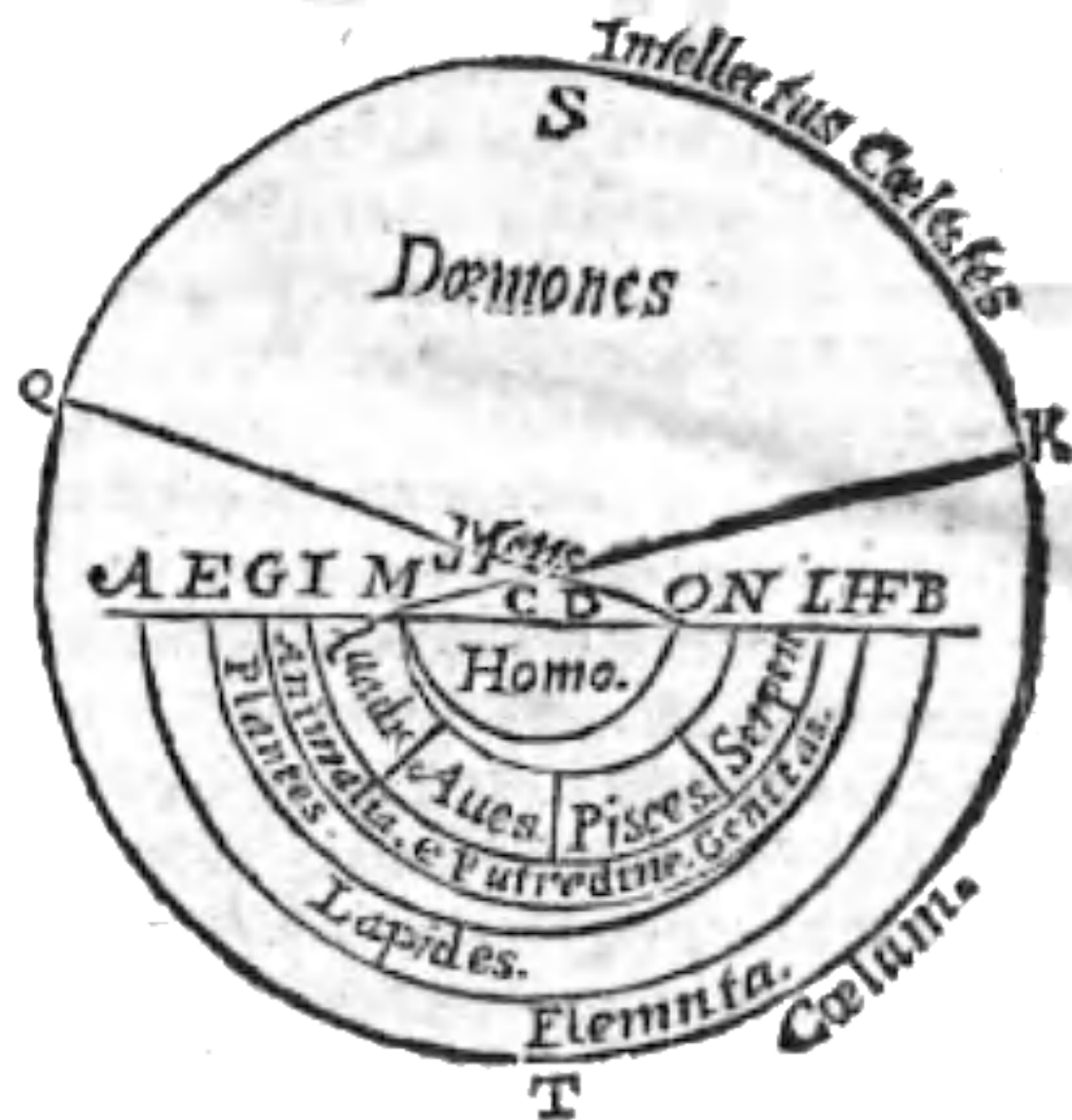
B. Pauli visionibus innixus.

Sunt & in his ordinibus naturæ septem: prima est simpliciter infiniti seu Dei, quoniam per se æternus est: est postmodum infinitum anima cunctorum seu vitarum quæ vnitatem dissoluit, & Anime mundi, quæ vna iam est ex pluribus & æterna alieno munere, & Anima quæ mundum mouet iam explicata æternitate finita superiore autem infinita: sed non habet substantiam ante, dum enim gignitur explicatur, vt sit quartus ordo: nam neque per se est nec vna nec æternitas, sed æterna successione: in tempore enim mouet, & suam reuolutam æternitatem quam à mundi accipit mouendo explicat. Quod sit vt cæteræ quæ orbis mouent, ab hac partim partim à mundi anima generentur, siquidem à motrice cum sit, nondum facta est: inferior enim esset quarto ordine. At verò nondum ad singularia peruentum est: ab vltima ergo harum gignuntur animæ, quæ in singula diuiduntur heroicæ, mentes sensiles, & communis sensilis, & quia viuunt omnia & Elementorum, quæ non solum diuiduntur in singula sed etiam in partes, atque ideo in sexto ordine cum anima communi atque vitali qualis plantarum collocatur: nam & partes terræ descendunt, & partes Salicis viuunt & germinant & partes vermis viuunt, sed ambæ non generant. Vltimo loco est anima in materia concepta quæ eiusdem est generis vt sua quam Plato Ideam vocat, nos vitam, atque ideo æternitati coniuncta. Nam idem opus habet, corrumpitur tamen hoc non idca: idque factum est summo artificio, vt à prima æternitate ad vltimum quod corrumpitur colligatis rationibus atque coniunctis descenderemus. Sic ergo statuemus primum Æternum per se vnū indiuiduum & coniunctum, Deus: Anima vitarum secundum Æternum vnum indiuiduum coniunctum non per se: Tertium autem Anima mundi Æternum indiuiduum coniunctum non vnum, quia è pluribus vnum, est enim vltima vitarum, succedit anima Mundique Indiuiduum coniunctum sed non æternum, verà explicatæ Æternitate vnique è pluribus quæ quarto loco est. Quinto mens & anima in explicata æternitate nec indiuidua, sed quæ diuiduntur in singula coniuncta tamen, atque vt dixi in æternitate non æterna: ideòque iuncta corporibus defluxum temporis percipiunt, ipsa tamen sunt supra tempus & ordine quarto coniuncta. Sexto loco enim elementorum & plantarum & animalium fædorum neque indiuiduæ nec coniunctæ: elementorum autem ita separatæ, vt nec diuiduæ sint, neque enim hoc vnum constituunt, sed potentia solum distinguuntur, aliter infinitum parerent. Extra omnem Æternitatem sunt singula quæque quæ hic sunt, superiore parte æternitati quæ actu est coniuncta, inferiora autem potentia æternæ materiæ primæ quam vocant Hylem, atque in horum medio constant, ipsa tamen non æterna

quantum est E' G. Est autem E G vnum cum quincunque tanta igitur erit D C, factoque centro describantur circuli ex G I M non ex C, itaque ex latere A C distabit vnusquisque ab A & C quantum oportet: Ex latere verò B cadet circulus G H in contactu F, & ita duo reliqui I M & M N magis distabunt ab M O ex parte B quàm A. Ergo inter circulos M N & M O relinquetur inane ex parte B, in A autem parte se contangent. Spatium igitur A E B F lapidibus dedicabimus, E G F H

Deo vt omnis potentia à prima materia. Ob id tanè partim rectè partim non Empedocles statuit concordiam & amorem

est aut ex vita. Ob id Aristoteles rectè animam appellauit actum: actus enim substantiæ omnis vita est. An verò ipse actus verè inesset animæ, ne in Platonis sententiam de omnium animarum immortalitate inuitus descendere cogeretur, quia actus vita est, & vita mori non potest, dubium reliquit: igitur anima si est actus immortalis est, si ab actu non est necesse. Sicut lux solis & lumen ambo eiusdem sunt, sed lux æterna, lumen autem non: est enim non actus sed actus similitudo. Mens ergo quia seipsam cognoscit actus est & non similitudo, ideo de illa quod Æterna foret Aristoteles sententiam ferre non dubitauit, licet multi hæc principia non intelligentes velut in tenebris circa illius sententiã palpitent.

plantis, G I L H animalibus sponte genitis, sed ipsum cum spacio I M L N diuidemus in quatuor æqua ex suo centro D, partemque versus A quadrupedibus; sequentem aribus, tertiam piscibus: quæ verò est versus B serpentibus dabimus. In circulo autem M O spacium hominis est: relinquiturque solum O N M vacuum, in quo nulla natura, vt dicemus. In directo autem puncti C assumam P punctum, sed quantitas C P non determinat ob ea quæ subiungam. Describam autem super P centrum circulum secundum quantitatem quæ non definitur, ob causam quæ adicietur, & à finibus humanæ naturæ M &

CAPVT VI.

Species rerum quæ & quot & de Mundi ordine.

Cum naturam omnem viuentium atque superiorem distribuere voluerimus, ad imitationem corporum etiam deducta ratio faciemus; Constituemus igitur rectam A B & facto C medio eius describemus semicirculum viuentium, cuius terminus est peripheria, & super idem centrum describemus E F semicirculum, ita quod spacia omnia sint æqualia, quæ inter circulos continentur, sunt autem quinque erit igitur spacium M O æquale I M O L, quare si C M ponatur septem erit, C I decem ferme. Et si C R est quatuor erit C G ferme quinque. Et si C G est sex erit C E septem ferme, & rursus positã C E septem erit C A octo. Posita ergo C M duo erit C A septem, id est latus quinquaginta & C E quinque cum besse C G quatuor, cum quadrante C I duo cum dextante, quibus sic constitutis ponatur D punctus in A B linea distans A C centro

partes ac connexionem, prout etiam natura ipsa constat. Primum igitur lapidum natura angustioribus terminis distinguitur, quippe quorum differentiæ solum ad visum & tactum pertineant, ambiunt tamen & ipsi totam rerum naturam; eumque solidi sint, & super centro humanæ naturæ plurimum ad corpora nostra immutanda posse videntur. Plantæ autem affines

affines his quædam habent medium certum, & atque utriusque naturæ communem, velut muscus marinus atque corallus: Cum verò pars exterior super centro naturæ humanæ Interior non sit, eâ parte quâ subiiciuntur inani communes sunt serpentibus & piscibus. Piscium verò latitudo inferius magis extenditur, ut Spongiarum & ostreorum quæ lapidibus affixa hærent, ut Gaudeporoda. Natura verò plantarum, non solum visu sed membris magis variatur quàm lapidum, maiorique intervallo extrema distinguuntur: ubi verò quibus & quadrupedibus contermina est, etiam sensum quendam habet ut palma: constituitur enim hæc merito in linea communi. Quæ verò sponte generantur, cum utroque termino conveniunt, velut ostrea, & vitæ, seu plantas seu animalia dixeris neque enim vllum animal ex semine natum, affine est plantis, quia media sunt, quæ sponte gignuntur: quædam verò sponte omnino gignuntur, ut vermes & muscæ: quædam ita sponte ut communem habere naturam videantur, velut mures & ex piscibus plurimi, quia natura eorum ab humana perfectissima plurimum distat, quoniam aliud est centrum. Mures igitur perfectorum animalium sunt imperfectissimi, & imperfectorum perfectissimi. Post sequitur animalium ex semine genitorum circulus, qui in quatuor æquas partes dividitur: quadrupeda quidem, quia peripheriâ tangunt naturæ humanæ ambitum, proximiora illi sunt velut elephantum & cercopitheci. Sequuntur aues, quæ non possunt vlllo modo naturæ humanæ commisceri, nec ingenio ad eam præstant, nascunturque ex ovibus, inde pisces, quorum cetacei licet fetus pariant, plurimum tamen distant ab hominibus propter naturam elementarem: latitudinem tamen æqualem cum aliis animalibus obtinent & quantum magis abscedunt ab humana, tanto magis appropinquant animalium imperfectiorum naturæ, ac plantarum magis. Ob id mutuum genus eorum nec filiis partentes, nisi pauci ut mugiles ac cetacei. Quoniam verò super alio centro constituitur natura animalium, ideo in nullo exquisitè vigere potest ratio & sensus humanus: sed obliqua in illis sunt quoquo modo. Serpentum verò natura in quarto loco posita est, quæ cum in extremo sit, ob inane maximum hominibus & cæteris animalibus mortifera est. Ob id etiam pisces, qui in illius confinibus habentur perniciosissimi: velut lepores marini, scorpij, aranei, atque hæc omnia pro loci vicinitate. Manifestum est etiam, quod nec quadrupes, nec avis sunt exitiales, quoniam inane ibi tenue est. Et quod natura animalium vno tamen in puncto humanæ iungitur, atque id est in animalibus quadrupedibus. Cum verò circulus humanus singulis partibus respondeat totius ambitus viventium omnes proprietates atque naturæ, quæ in viventibus inue-

niantur etiam in hominibus erunt. Distabunt etiam plurimum inter se homines plus quàm bellua à bellua propter longitudinem linearum CM & CO . Totum verò quod supra MO concluditur, extra metam mixtorum est, & menti tribuitur vsque ad P . Est autem P apex humanæ mentis, coniungiturque cum naturâ daemonum, quæ superior est genere. Quia tamen sunt duo spatia supra AB & infra PQ , & PR , ideo sunt quædam consimilia illis & inferiora, aut quia inane est & hoc spacium. Manifestum est igitur, quod id quod habet mens vna & perfectissima est amplum in spacio PQR . Et quod quantum mens humana magis attollitur, tanto magis spatium Daemonum minuitur. Et quod cum P sit centrum circulorum omnium exteriorum incipiendo à QSR quod videtur humana mens omnia posse concipere: circulus autem ille non determinatur, quoniam est initium intellectuum superiorum, de quibus hic non est sermo. Aucto verò elementorum spacio, video quod necesse est naturam daemonum augeri: amplectitur igitur hæc figura vniuersa & genera quatuordecim, ut sit numerus congruens constitutioni orbis. Quod igitur ad homines attinet, qui sunt in extremis, belluini sunt alij ex naturâ ferarum, alij volucrium, alij piscium vel serpentum propter inanis magni propinquitatem, alij è naturâ lapidum propter similitudinem centri. E naturâ animalium sponte nascentium, non quia intercedit natura animalium ex semine nascentium media & suhr super alio centro. Serpentes verò affines sunt sponte nascentibus, quia ibi vacuum eos verius naturam illorum propellit. Omnis enim natura incumbit vni alteri vel ambabus, propter quod factum est, ut homo necessariò naturæ intellectualli incuberet, propterea magis intrumbunt, qui minus sunt prudentes, nam hi incumbunt naturæ quadrupedum, quærentes copiant rerum omnium, voluptates & gloriam. Pars verò humanæ mentis, quæ suprema non est & extrema specierum animalium & plantarum iuncta sunt his, quæ similem habent daemonibus naturam, velut per lineas AMP & POP designatur.

Quomodo autem diuiduntur hæc species his terminis circumscriptæ dubium est. Nam ratio suadet ut sint infinitæ, primum quia materia ex quâ fiunt diuidi potest infinitis modis, qui inter se minimè conveniunt, velut laterum quadratorum ratione & solidorum: atque ita ut in Arithmetice Geometricisque est demonstratum, ut non solum species in vnoquoque genere, sed genera infinita etiam sint. Cum ergo species sint sicut numeri, & materiam ipsam continui rationem habeant, liquido constat species viventium esse infinitas, quatum quælibet latitudinem tamen habent velut si in linea AB sumatur AC , AD , AE , BC , BF , atque ita in
infini

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

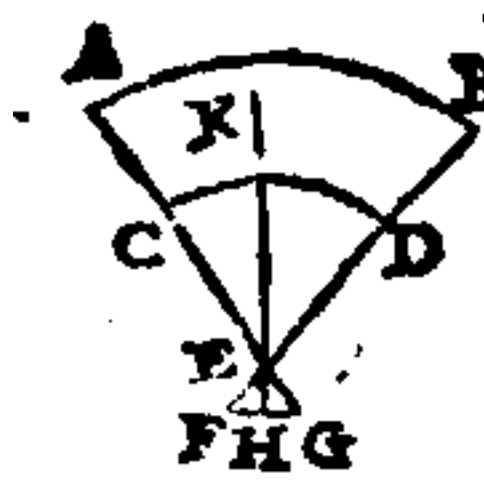
*Fair usage policy applies

sunt, inditio quod eadem formæ in vtrisque generibus. Piscium ergo genus & plantas simul omnes & serpentes & quadrupeda & aues, insectaque omnia complectitur: solumque in plantis numero specierum superatur, in cæteris autem ut dictum est vincit. Eam ob rem pisces plures esse videntur, variisque continere formas, magis quam ea quæ aërem respirant, multo ergo magis quam quadrupeda sola. Plantarum igitur loco corallus & salgasum & iuncus marinus, reiectanea pleraque & spongia, solenes, ostrea, conchæ, chamæ, pinnae multaque alia, quæ in libris de Rerum varietate retulimus. Sed & ut dixi sub singulis generibus multæ species. Insectorum verò loco cancri, Gammari, locustæ, squillæ, Echini, Phryganium, erucæ, pulices, Cicades innumeræque eiusmodi. Quadrupedum verò plura etsi pedibus careant, elephantæ, arietes, lupi, cephalæ, caniculæ, pedes habentes Polypi, sepia, loligines. Serpentum vice anguillæ, congræ, Murenæ, & quos serpentes propriè vocant. Avium, hirundines, cuculi, alarumque capitones, seu alterius sint generis, multaque alij. E simiarum genere, & qui proximè ad hominum formam accedunt, Tritones, Nereides, Monachi alique consimiles. Porro quod natura in vtrisque eisdem formis utatur, & quod quantum potest, proximè accedat in vnaquaque specie ei quæ perfectior aërem haurit, ostendit testudo aquatica, ita similis terrestri, ut vna ab altera nisi à peritis vix dignoscatur: quæ verò maxima est paululum à terrestri differri, & tamen altera perpetuò in terra, altera in aquis habitat. Voluisse igitur naturam in vtroque idem facere satis constat, scilicet in aëre & aqua: verum differentia partis posterioris & pedum & branchiarum & pinnarum, quia pisces necessariò omnes sint ouipari, ut alias ostendimus, facit ut alterius formæ & à diuerso principio procreari videantur. Verum ut dixi idem est, sed quantum fas est accedit perfectiori formæ. Si autem licuisset & hominem progeniisset marinum; sed fieri non poterat ex materia tam frigida, atque ideo crassa. Oportebat etiam illum aërem respirare, si calidior esse debuerat, cuius indicio est, quod maximi pisces, & qui sibi simile generant, respirant aërem, ut Orca, Balæna, Delphinus: oportebat ergo & illum aëre indigere, quare neque artes neque alia quæ hic homines exercent, poterat exercere. Cum igitur cariturus esset artibus, cariturus etiam esset scientiis, & conuersatione atque sine suo, atque ob id neque homo esse poterat. Quocirca verè scimus non esse, quoniam in tanto tempore, cum aërem respirare illos necesse esset, exeruisse caput multos, memoriæ proditum esset. Qui ergo eiusmodi forma sunt, non ex humano genere, sed simiarum fore credendum est. Sunt igitur terræ communia & aëri, plantæ propria autem me-

talla & lapides & vermes quidam, qui lutosum quippiam respirant: nam cum sentiant, mouentur intus saltem, omnis autem motus in aliquo inani mollique materia fit: igitur talem materiam trahunt emittuntque. Respirant igitur 1. vitalem spiritum, noua materia perpetuò licet occultè instaurant. Communia autem aëri & aquæ crocodili, hippopotauri, fibri, vituli marini, cancri, testudines, ranæ, multaque eiusmodi: propria autem aquæ pisces, qui aërem non respirant, terræ verò quadrupeda pleraque, & aues non aquaticæ. Animal autem esse ita com-

nus extra aquam viuit quæ aërem respicit, sed in aqua suffocatur, si aquam respirare diu cogatur. Sed non solum ipse, verum & delphines & quæ aërem respirant. Quæcunque verò vtroque elemento utuntur, ut cancri & altaci diu viuunt, extra illud in quo moram ducere solent, non tamen tam diu, quantum si in vtroque viverent, & vtrumque respirarent. Communia vero terræ & aquæ multo minus animalia esse possunt, quam communia terræ & aëri, quæ ostendimus esse plantas. Nam terra ut dixi non est elementum respirationis, quare nec vllum animal nisi imperfectissimum habere potest; itaque tale aquam non respirabit. De habitatione nunc haud sermo est, cum nihil hoc prohibeat, velut & bufones, qui supra terram & sub terra habitant, sed de respiratione. Plantæ igitur erunt, quæ perpetuò sub aqua manent, ut nymphæa, potamogeton, tribulus aquaticus seu lacustus, & apud nos herba quædam minutis foliis, quæ nunquam caput exiret ex aqua. Quocirca & aquæ aëri & terræ communia etiam è plantarum genere erunt oriza, hippolapathon, millefolium, stratiotes, Iuncus, salix, cum aliæ multæ plantæ, quarum radices & stipites sub aqua esse gaudent, supereminere folia flores ac fructus. Delectata autem est mirum in modum natura, ut quod in aëre animalibus efficere non potuisse in libris de Rerum varietate demonstratum est, scilicet ut plantas mobiles & sensus non expertes essent, & animalia immobilia, horum vtrumque in vtrisque maximè fabricaret natura, & plantas vagari dicas, & animalia affixa solo: quod etiam in spongiis & ostreis, præcipuè specie eâ, quæ Gaideporoda quidam vocant & Pholades. Quin quod maius est, lepades auctore Aristotele, cum altera ex parte saxæ sint, à saxo discedentes per mare vagantur.

Ordo verò superioris orbis intelligentis atque humanæ naturæ est, veluti in conjunctione puncti duarum partium sphaerarum quarum altera est infinita ABCD, exigua FG, punctus E rota, ergo maior latitudinis ratione natura longitudine om-

nem excedit metam, & sensum humanæ mentis videri potest per foramen E, sed non nisi ex E, infra autem pars solum parti respondet, ut H K non D vel A, ergo quilibet homo tantò magis oblectabitur naturaliter humanis quàm diuinis, quantò magis F G E quod totum perspicere potest ab H, seu ex H maius est puncto K tantò etiam plures delectabuntur rebus his naturalibus quàm illis, quàmuis illæ sint splendidissimæ, quanta est proportio spatij iam dicti ad punctum K. Quicumque tamen in E oculum potuerit applicare, omnia quæ in spatio inferiore, ut fœda, caduca & parua negliget, perpetuòq; in diuinis oblectabitur. Atque hæc est scientia humana de orbe intelligente, cuius loco multi multa fabulantur, non solum inutiliora his quæ in superiore sphaera, sed etiam inferiore continentur. Ergo hanc ob causam tam facile in hoc mundo euanescit veritas, ut quæ solum per angustum illud foramen ad nos perueniat, eamque explodunt totis viribus, qui huic mundo dominantur, conanturque illà exurbarà mundum hunc frivolis fictionibus mendacisque implere. Hoc est ergo quod Scruator dicit Cacodemonem esse mendacij patrem, & illum rursus huius mundi principem appellat. Sic vides ut vera veris consentiant. Quoribus ergo hæc doctrina exploderetur, quamuis veritatis scientiã nihil iucundius nihil utilius? sed ut diximus in naturalibus sermonibus superior mundus corporeus descendit & appropinquat mundo huic tenebrarum molestiæ & fallaciarum; rudibus autem ambiciosiis & quorum suã interest hæc doctrina erit inimicissima.

CAPVT VI.

De mundi & hominis similitudine, & aqua partium mundi distributione.

Cæterum quod multos angit & dubitare cogit, est tyrannis in rebus ipsius naturalibus constituta: nam animalia validiora vescuntur imbecillioribus, & in vno animalium partes robustiores detrudunt incommoda sua ad ignobiliores infirmioresque, tantumque abest, ut hoc videatur iniustum aut malum, ut nunquam animal melius se habere videatur. Existimant igitur hoc optimum esse, quod naturæ opus æmulatur, quod bonum est, & ad decorem vniuersi tam singularum partium, tamen cogi ad hoc infirmi corporis conditio sit. Iraque ut in mundi partibus, ita in humano corpore tyrannicæ hæc viget: ex hæc ergo etiam in Reip: administrationem tyrannidem iustam esse censent. Nam quod sit, quod sit, neque dubium est nec admiratione dignum: bella inde cædésque & dire-

ptiones omnia potentiorum sunt: quòd verò iusta sint imitatione & exemplo naturæ esse videntur. Similiter & in pacificâ Republicam diuites tyrannidem in pauperes exercent, Magistratus in subditos ac priuatos, Sacerdotes in cæteros, Reges in omnes, adultores in ipsos denique Reges, & plerumque scorta in adultores. Videtur igitur & hoc iustum postquam id, natura voluisse in suis operibus visa est, atque ex hoc eò desipientiæ ventum est, ut etiam superius aliquantò progredi auderent. In hac igitur administratione videndum vbi status sit huius tyrannidis, & vbi iusta, & denique cur necessariat. Dictum est autem alibi de hac necessitate, quoniam duobus modis iusta est hæc distributio in animalibus ad vniuersi decorem, cum animalia carnioora creare necesse esset, ut omne genus industriæ perficeret in ipsis, ea armarit generaliter aduersus iniurias, licet ab aliquibus quæ perfectiora esse voluit, superentur neque iniuriam fecit his, quoniam iusti atque iniusti bellæ participes esse non possunt: Et quâ parte etiam homo iniuriam sentit & patitur, ea expertus est iusti atque iniusti sentiri scilicet solum: ergo in his aberrare visa non est. Neque si aliquis prudens patitur iniuriam cum hoc generale non sit, sed ad partem solum pertineat, exiguumque sit, iniustam ostendit esse naturam, aut ordinem vniuersi deformat: talia enim ad errores pertinent, qui ex materiæ perturbatione proueniunt: ut verò homo mente præditus est & polyrius, & moribus instructus, tyrannidem non exercent. Nam Respublica, ut melius instituta fuerit, eò magis tyrannide vacat, velut Genuensis olim Bononiensium, & florentina Genuensium & Lucensis florentina, & Lucensium Epidauricæ, & hæc rursus Veneta: cuius inditium est illius diuturnitas & potentia, quæ ex æquitate & iustitia ac bonis institutis proueniunt. Carolus Zenus mortentem & oppressam Rempub: a Genuensibus consilio ac virtute redemit, Clodiam expugnauit, Patavium imperio eorum adiecit. Tot præliis navalibus victor mercedem accepit, quique strenuis factis Remp. auxerat & illustrarat, eum Respub: imminuit, & semetipsam deformauit eius ob damnationem. Sistrur igitur tyrannidis ad genus humanum, quandoquidem illius Principes sint adultores, ministri, carnifices, ac supra homines nihil tale inueniri verisimile est. Et quando iam videamus in optimè constituta Republica vix umbram tyrannidis relinqui.

Non igitur gloriatur improbi se naturam imitari, cum in mundo & homine quod iudicium habent quod mentem, ex hac tyrannide non ex se habent: neque pes conqueritur apud cor, quod podagram aut abscessum alium immiserit, neque lepores de canibus; sed fugâ se quantum possunt, subtrahunt: ita pes cordi quantum

quantum potest naturali potentia resistit, & cum perueritur ordo, sæpenumero interit homo. Cum igitur necesse sit pari quadam, tyrannicum non est, sed bene institute Reipub. est ignobiliora pari: at in tyrannica administratione præter necessitatem patiuntur impotentiores & præter iustitiam. Duplex igitur discrimen est inter distributionem, quæ fit à natura & quæ à tyrannis, dum imbecilliores grauantur. Ergo si Leones absque carne alii possent, nec cessarent, ab iniuria umbra tyrannidis esset: nunc cum non possint, nec ceteri mentem habeant, hoc est regni optimè instituti argumentum.

Oportet autem ad vitandam tyrannidem non solum necessitatem adesse patiendi, sed æqualiter etiam patiendi. Quocirca cum soli pauperes grauantur triburis, aut cum plus quam diuites aut æqualiter, aut cum eadem ratione, semper tyrannis admittitur: eis enim necessarium adimitur, illis verò superfluum: hoc tamen minus malum est, præsertim cum hi è numero eximuntur, qui non sunt capite censi humiliorisque fortune. Atque hæc ab initio in Reipub. Romanâ obseruabantur. Tyrannicæ igitur gubernationis tria sunt genera: primum atque mitissimum cum solum in fortunas iniuste agitur, atque hoc est commune Christianis Regibus: secundum, cum in honores & famam: tertium quod & vltimum, cum in vitam ut Tartarorum seu Scytharum, nam secundum ad Turcas pertinet. Sed & in primo genere illi quatuor gradus obseruari debent. His malis natura etiam præter ea quæ ad animam pertinent multipliciter succurrit: conscientia proprii sceleris suspicione assiduâ, breuitate vitæ, consuetudine delinatarum qui diuturna esse nequit, vindictâ plerâque, metu futurorum à supremo die, properatione ad summum statum eundemque initium casus, repugnantia rerum humanarum, de qua posteriore dicetur. Videtur igitur hominis natura mundi constitutioni similis esse valde: leges vero ac consuetudines nequaquam. Assimilatur enim hominis conditio mundi constitutioni Naturâ, Compositione, Ordine, Proprietate, Temperamento & Moribus. Natura quidem, quod utrumque ab ingenitis sapientissimisque principiis regatur, Mundus quidem à Deo benedicto, homo verò à mente. Compositione autem quoniam utrique in suprema arce initium est sensus ac motus intelligendique: sed & in cerebro mita structura, arx sapientie, lacus vnus in capite, alter in corde maria refert maiora, australe borealæque, venæ immobiles aquas & flumina arteriæ quæ fluunt, lapides ac montes ossa, cæteraque metallicorum more feræ quasi & terra, & in illa animalia forma rotunda deductis manibus pedibusque medium vmbilicus perpetuâ humoris redundantia attractioque, perfusio ac casus, dies vigiliam, nox som-

num æmulatur. Omnia in hoc mundo Deo plena sunt, omnia in homine vim animæ referunt, vbi Deus sit, vbi anima, nemo nouit nisi coniecturâ. Vt verò in medio corpora nostra generationis nutritionisque principium retinent, in exteriori ambitu non mutantur, ita mundi pars interior generationi corruptioni incrementum aliisque mutationibus obnoxia est, exterior cælestis circumagitur semper, sed non mutatur. Ita vt hominis structura triplicem mundum referat, supremum & diuinum capite, cælestem & medium corde, cum utrobique vigeat sempiternus motus, & sublunarem iecore, & reliquis membris naturalibus, nam in eis fit perpetua generatio & sordida omnia sunt, tantò verò supremum medio & magis admirabilius, quantum medium infimo: vertigo enim illa sempiterna in utroque scilicet cælo & corde secum etiam trahens venarum pulsus diuina pene est. Atque vt in medio pectore cor situm est, & in eo anima, ita sol medius medij ventris. In infimo homines & animalia instar..... Temperiem verò homo tam amplam limitibus est consecutus, vt homo non solum omnium animantium, verum etiam omnium rerum vires retineat. Videt vt lynceus, audit vt aper, currit vt lepus, viuax vt Elephas, fascinat vt hyæna, veneno afficit vt regulus serpens, venenis resistit vt monoceros, vt Chameleon absque cibo viuuit: idem timetur à crocodylis vt apri pisces, saltat vt ceruus, ignibus resistit, vt salamandra, natat & sub aquis viuuit vt piscis, crescit in immensum vt cete, paruitatem ne quis obiiciat mihi, cum hæc perfectionis nullius vim retineat, quamuis & aliquando viderim nescio an consulum capitis os cum dentibus, quod magnam nucem non æquabat, de pygmæis visus est & minor his qui describuntur in vrbe nostra: odoratu canes, tactu & gustu omnium princeps animalium, sapientiâ apud multos cum melioribus certare videtur: Toxica Pezar lapis depellit, idem & homines quidam, alij ferrum vt herculeus lapis ad se trahunt. Quid non medicæ obrinet facultatis? Ossa, sanguis, pinguedo, salina, stercus, vmbilicus, semen, atque omnia hæc in summo, vix enim paria inuenies medicamenta. In oculis videas gemmarum nitorem, in ore pulchritudinem cæli, vt ille carmine explicauit lepidissimo dicens.

*Confiteram exorientem solem forte salutem,
Cum subito à læua Roscio exoritur:
Paco mihi licet cælestes dicere vestra,
Mortalis visus pulchrior esse Dei.*

Quorundam spiritus cinamomum olet, atque longè suauius. Itaque cum hæc sic se habeant, quis hominem alterum esse mundum neger si ad temperiem respiciamus ac proprias vires? Cum verò ad motum qui in illo est sempiternus respicimus, cælum

cælum imitatur, cum ad partium motiones elementorum ascēdunt vapores, descendit pituita ut pluuia, transferuntur cuncta hinc illincque, ut inuentorum agitatione contingit: hinc vomitus violenti & naturales secessus, incrementa stirpium & partes sensu carentes, quæ tamen quod seligant norunt, velut ossa & cartilagine. In omnibus his extremam coniungit mediū, mediūque rursus alteri coniungit extremo. Voluntarius autem motus & rectus æqualis elementis, & turbatus ut cæli, & mixtus ut animalium est. Ordine quoque eodem cuncta admirantur: nam imperio Dei mundus parer, nec Deum agnoscit, & corpus animæ animam non agnoscens. Deus vniuersi partem vnamquamque habet illi obedientem, ut hominis partes animæ subiacent, nec quomodo id fiat sentiunt: mouemus manus & pedes, nec tamen quis moueat vel quomodo intelligimus. Deus cuncta cognoscit nullo conatu, quæ in hoc orbe sunt, ut anima quæ in proprio corpore, utque Deus aliqua proprio imperio agit, ita anima inde fascinoes, præcantationesque. Omnia etiam in vtrisque ad vnum tendunt, ab vno gubernantur principio, ab vno fouentur, illius genera sunt. Corpus propter animam factum, & mundus propter Deum. In vtroque sua est policia: Deus præest omnibus mentibus, homo viventibus hinc inferioribus: in vtrisque regnum & principatus, sed hoc materiz potentia viriatur. Et interitus vtriusque mundi scilicet & hominis prodigia & signa quædam sunt, ut suo loco dicemus.

Præter hæc etiam velut in cæteris ætates æquam distributionem sortitæ sunt: naturam ingenio atque industria præcedentes superant: at nostri maiores vitæ diuturniores fuere; moleque maiore corporis, nam etsi Gigantes etiam nunc sint, multo tamen maiores præfuisse ex ipsorum cadauerum magnitudine constat. Nostra ætate copia librorum magna maiorum ætas puriorem linguam syncerioraque studia eloquentiamque maiorem habuit: illis profuit plus diligentia quam nobis abundantia: legibus nos coërcemur à malis, illos verecundia & pudicitia bonos faciebat. Nos Christi lege docemur instruimurque ad pietatem; illos amor gloriæ accendebat ad benefacta. Illis imperium Græcorum ac Romanorum pro spectaculo egregio fuit, nobis cognitio totius orbis iucunda est, cum maior pars antiquis esset incognita. Nos gaudemus, quia sumus: illi dolere non possunt, quoniam sit denuo moriendum: plusque commodi habuerunt rudi seculo adhuc ad parandam gloriam, quæ in posterum propagetur, cum inuentores dici possint, nobis multo plus elaborandum, ut hoc nomen consequamur. Eadem ratio etiam in regionum comparatione: vexantur serpentibus Arabes, sed aurum & aromata cæteraque deliciae ibidem etiam exoriuntur. Quæ sub polis

sunt, cæli inclementia vrgentur, & tamen vitam degunt liberam, mediæ dominantur, sed tamen hæc & superiores paupertate laborant: quæ vero sub torrida seruiunt, & cæli inclementiam patientur, at tamen nulla regio ditior, nulla amœnior est. Iapones sine auaritia, quæ summum hominibus malum est viuunt, sed in inopia omnium rerum. Garamantes parum viuunt, iidem senij incommodis ob id vacant. Indi diu viuunt, sed ita ut vixisse vix se sentiant. Nos vestimentis ornatur, at qualis est necessitas quotidie indui exuque? vestimentum indigentia non solum signum est, sed etiam pœna: indicio est, homines primos, ut sacra Scriptura refert nudos fuisse creatos. Parem igitur videas in omnibus ferme fortunam, quæ si non sit, breui mors omnia æquat, vel etiam cogitatio, quod ab illa nunquam tuti esse possumus: Multis ad doctrinam morbi incommoda profuere, aliis robur ad gloriam. Leo robustissimum & fortissimum est animalium, & quoties rugit famelicus idem morbo quoque tertiano affligitur. Lepus semper est in timore, & tamen nunquam deest quod edat, paruoque contenta est. Homo solus mente præditus est, cæterorum animalium nullum absens malum torquet, sed solum præsens: ideo nullum animal plus quam semel moritur & inopinato, homo dum metuit mortem, centies moritur, & cum suprema illi dies adest meditatione grauius quam morte afficitur ipsa. Quæ non viuunt, mortis necessitate carent, quæ non voluptatis participes sunt, neque doloris. Canes ceruos persequuntur, sed vix annos decem excedunt, viuuntque quod summum est malum alieno arbitrio. Cerui centesimum annum excedere creduntur, sed in perpetuo metu, ut ed felicitior sit leporis, quia breui.

CAPVT VIII.

In rebus humanis esse circuitus ut etiam in naturalibus.

Circuitus quidem naturalium ac supernaturalium rerum aded sunt vnicuique manifesti, ut nullâ demonstratione, etiam si ad hanc pertinerent tractionem indigeant. Verum in humanis constitutionibus neque aded hoc notum nobis est, & si notum esset, non tamen causæ horum perspicuæ forent. Porro in rebus difficilioribus exemplis ipsis forsan opus erit. Igitur primum spectemus paupertatem ipsam quæ viros facit industrios, auaros ac labqriosos, inde postmodum in quid aduersi adueniat opes per continuas successiones comparantur. Ex diuitiis autem ipsis ambitio, nec tamen protinus fiunt pauperes, sed ambitiosi atque auari facti ditescunt magis, sed tunc maxime omnibus aliis fiunt odiosi: diuitiæ inuidiam, paupertas præterita contemptum, ambitio odium pariunt, multique

multique ex his tunc periclitantur. Hunc statum cum euaserint, sunt liberales, potentesque, ambitionemque regunt; sed tunc ad certamina deueniunt, nondum tamen pauperes fiunt. Sed successor addit luxum & ignauiam, quæ iuncta cum prodigalitate rursus deducunt ad medioerem statum: ex quo per eandem viam ad pauperiem rursus deueniunt. Quorundam autem deletur stirps, quoniam maiores facinora maxima perpetrarunt: tyrannicus quoque animus suspectus est: atque hæc per se clara sunt. Sed reditus bonorum atque malorum videtur obscuriorem habere causam. Nam quis nescit, opum esse maximam existimationem, quod illas sequantur tria ea maxima, quæ in vita habentur commoda voluptatum illecebræ & honores cum potentia. Ergo totis viribus homines intendunt opibus: at illæ scelere solo aut fortuna parantur: fortuna cum sit communis & incerta, scelestis operam dant homines. Itaque periuriis, dolis, mendaciis, iniuriæ delationibus omnibusque quæ tuta aliquo modo à legibus, seu quia permissa seu dubia seu occulta sunt. Eo modo certatim dum omnia Panicâ fide aguntur, ad summum improbitatis deuenit humana illa societas seu vrbs seu prouincia sit, seu pagorum consensus ac vnio. Cum verò constiterint, nec amplius procedere queant; sit vti singulis cauentibus simul ac dolo agentibus difficilis tractatio & luctum minuitur, ob quod principaliter omnia hæc intendebantur. Igitur dolus maior maximo inuentus est, estque omnia bonâ fide tractare: nam præter gloriam illam quæ non parua est, occurrunt cæteri mortales, expertique eam probitatem cum illis contrahunt emptiones venditionesque mutua deposita atque omnia cum illius conditione meliore, vt is solus ditescat, cæteri fiant pauperiores. Hoc reliqui inspectantes iam mutua proposito incipiunt esse boni, bonaque fide tractare: reiciuntur tunc improbi in tanta bonorum copia, certatimque iam de probitate integritateque agitur. Tunc etiam ipsi Magistratus hæc & æmulatione ducti probi nomine gaudent, puniuntque scelestos, vt iam improbi & re male peractâ & à magistratu plectantur. Ergo pro bonis moribus duo stant, opinio utilis, & leges: pro malis natura & ipsa tractationis ratio, quæ vtilior est cum fraude quàm sine: vnde fit vt nunquam boni sine malis nec mali sine bonis esse possint, ex vnôque in alterum cætus hominum reuoluatur temporum successione. Sed iam de eruditione tertium afferamus exemplum, vt facilius atque perfectius res intelligatur: eruditio ad opus terminatur, atque vsque ad metam coniungitur, vltius procedenti vsus non accommodatur: veluti in Geometria ad mensuram agrorum, inde vasorum & corporum, postmodum cursuum astrorum, deinde ponderum, vltimò machina-

rum; atque eousque crescit curiositas. Vltius etiam progredienti species rerum & pueritudo, continuo igitur cursu progrediuntur ingenia, sed cum cessat vtilitas, hæc contemplatio ad solos sapientes delegatur: inde cum sit sine fructu negligitur, atque eousque vt etiam ipsa disciplina tota; sicque circuitu ad initia ex finibus & ex initiis ad fines progredimur. Eadem est consideratio in Monarchia, & in regnis ac Republica, & in Religionis cultu atque contemptu: siquidem Religionis initia Principibus quod populi furorem comprimant, illiusque studia diuidant, accommodata sunt: vbi titulo religionis Sacerdotes aduersus Reges insurgunt & populum excitant, senescunt Principibus primùm despicientibus studia legis, apud populum iueterascitque lex, atque ita alia postmodum miris affectibus excitatur. Ita militaris disciplina excolitur vsque ad pacis tempora, seu luxu seu imperij magnitudine succedentia: his autem contemptus atque dissolutio, atque ita in omnibus. Et hæc ad regnum huius mundi pertinet. I. corporis ipsius: nam aliud est regnum animæ, & hoc est quod Soruator dixit, *Regnum meum non est de hoc mundo* nam de alio non intellexit, quod extra propositum fuisset, nam fuisset Rex, sed erat roguum in parte meliore nostri. I. anima.

CAPVT IX.

De septem calamitatibus humani generis.

Septem esse calamitates quibus generaliter humanum genus affligitur tum experientia, tum ipsa ratione constat. Nam ab elementis tres pro numero eorum habentur, pestis ab aëre, terræ motus a terrâ & inundatio ab aqua à cælo sterilitas vel ab impedimentis aut negligētia vel inopia hominum: conflagratio à communi quodam accidēte quod ignis vocatur. Hic & ex terra quæcunque exhalat, quæcunque ventis fit exurentibus, nonnunquam & etiam à syderum constitutione rapida. Existimant etiam ab aqua contingere posse velut anno DCCXXVIII. salutis Euclidis Arabum Regis secundo ex Aſiæ minoris cum Macedonia littoribus nec non insularum Lesbî & Abidi tanta ignis copia emerit vt pumice non solum litus, sed mare ipsum tegetur. Et quanquam è terra quisque suspicari posset hunc ignem emeruisse, haud dubiè vt in naturalibus demonstratum est à sale prodit quod ardet: marina autem aqua salia est, vnde etiam conflagrationes iuxta mare magis accidunt & in insulis, & maiores fiunt & diutius perseuerant. Sextum calamitatis genus ab animalibus prodit, cuiusmodi cum multa sint apud Historicos exempla, Moyſes meminuit plura in Agypto. Vltimū est ab hominibus seu bella gerat, seu in pace tumultuatur & seditionibus

augentur aut etiam à tyrannide opprimantur : vnde illud (Luc: 21.) *Consurget gens in gentem & regnum in regnum, magnique terra motus nonnullis in locis & famas & pestes erunt terribilissimæ; ac signa de celo magna.* Sed & ventorum vis quibus euerri arbores & ædes solent pro octauo calamitatis genere ascribi possunt sed genus certè est magnorù effectuum & calamitatum, verùm non ad eò generale, quod quia exemplis frequentibus non abundat, omisimus : si quis tamen adiiciat, illum non reprehendemus. Verùm non solum calamitates, sed & ornamenta certis temporibus conueniunt : dico autem leges mires, imperia moderata & splendida, disciplinarum cultus, artes inuentionesque variaz ac mirabiles, congressusque magnorum virorum ac Regum, tum sapientes, quæ omnia longâ pace educantur & florere solent. Nostra ætate vniuersi cognitio typi & machinæ tria præcipua & nullo æuo cognita nec comparanda. Sic quædam ad tempora, quædam ad leges, quædam ad vtraque pertinent tam calamitatum quàm etiam felicitatum atque ornamentorum.

Porro mediæ partes Æthiopia Ægyptus Arabia India ac loca contermina sæpius desolatæ sunt ob vehementem ibi vim raptus cœli & siderum omnium maiorum ac nobiliorum propinquitatem, tum loci humilitatem. Quæ verò ad polos stabiliores, quod & inde aqua ob altitudinem fluant : genúsque hominum fecundum & ferox agere magis ac inferte iniuriam quàm pati paratum. Media loca temperatiora & mediocriter etiam subdita infortunis. Historia autem calamitatum talis est.

Terræ motus non est continuus, vix solet suis circuitibus dies XL. excedere. Quærit terras eodem, vt non solum ædificia corruant, sed vt quicumque lacus enascantur : quatuor maximi suillo scribuntur. Primus Luculli ætate quò CLXX. M. hominum perierint, multis etiam euersis vrbibus. Secundus sub Tiberio XII. vrbes in Asia euersæ, & noua rerum facies inducta est : tertius Antiochiæ sub Traiano, vix quisquam incolumis præter Imperatorem ipsum, qui penes aderat, euasit, & eum ferunt ab homine formâ supra humanam seruarum, seu fictâ fabulâ, seu numine propitio seu periculi magnitudine diuersa spectra ostendente. Quartus sub Valente ac Valentiniano Cæsaribus, cum diuulso mari abdita multis seculis apparuere. Eò euersa est Nicea in Bithynia: validiores meridie & nocte mediâ, & silenti aère. Oriuntur sæpe in deliquiis & Saturni ac Exatim constellationibus. Per hæc tempora Saturni apogeeum è Scorpio migravit in Sagittarium.

Inundationes generaliores sunt minus tamen terribiles, quod virare periculum moribus & nauibus liceat : sunt plerumque post terræ motus maiores quinque, primæ & maxima Noëtica sub Ogige Prisco vt Xenophon narrat annis ante Chri-

sti aduentum MMCCCV. Secunda Niliaca sub Prometheo & Hercule mensura annis ante Christum MDCCXCVI. Ægypti pars ea obruta est : tertia annis ante Christum MDCLII. sub Attico Rege, quâ Achaja oppressa bimestri spatio. Quarta annis MDXXII. ante Christum in Thessalia sub Deucalione, cuius meminit Virgilius;

Deucalion vacuum lapides iactatur in orbem.

& Ouidius.

Hic ubi Deucalion (nam cetera texerit aquor.)

Hebræi primam vt generale & vetustissimum celebrant : Chaldæi & Phœnicæ atque Ægyptij eam quæ sub Ogige, vnde Cato : *Phœnicibus & Sagiis mundum originem habuisse placuit, Chaldæis sempiternitatem potius placuisse, vtrisque tamen fatentibus diluuiis terras absumptas : inter vtrasque enim contigit ante Ninum annis circiter CCL. quibus aureum seculum durare terras fuisse inundatas, & in scythia saga vniuersum mortale genus.* Quinta Parpharonica sub Protheo Ægyptio in Helenæ raptu annis ante Christum MCLXVII. Causæ harum ex alluionibus dignosci possunt, cum humilitate loci & impetu fluminis facies rerum mutatur, illaque obruuntur; quæ culta erant, illa deteguntur, quæ limosa erant : mare verò pro fulmine, provincie pro agris supponendæ. Ex astris retrocessus octani orbis & illius caput in piscibus noni, & Aquarij partes quæ plurimum possunt, cum synodus erraticarum iuxta illas celebratur. Sunt & peculiare sed non minus certis locis exitiales submersiones veluti Pirra & Antissa iuxta Mæotim paludem, Bara & Elice iuxta Corinthium sinum; & Cœæ insulæ pars & Acarnania iuxta Ambracium sinum : & in Italia vestigia ædificiorum adhuc sub aquis submersorum ceruntur, & nuper cum scriberem hæc domus paucæ in Iarj lacus ripa mersæ sunt.

Pestilentiarum sex : prima Troiani belli tempore, cuius meminit Homerus : secunda Thucydidis anni, ante Christum CCC. usque, ille meminit : tertia M. Antonini Philosphi cuius meminit Galenus : quarta sub Maximino post Diocletianum, cuius sacra historia : quinta sub Leone tertio Imperatore, quæ cum generaliter fuisset C C C M. hominum Constantinopoli perdidit annis post Christum DCCXLI. sexta sub Carolo quarto annis post Christum M C C C X L V I I I. minorum nullus est numerus, creduntur enim fieri ob deliquia luminarium maximè cum in æquinoctiis aut tropicis signis fuerint.

Côflagrationes duas fuisse memorat, primâ sub Phactote Ægyptio Abrahami temporibus annis ante Christum MDCCCLV. Secunda sub alio Phactonte Græcò

tempore Moysis annis ante Christum MDXXII. prima vexavit Aegyptum, secunda Græciam: causam reddit Augustinus nubes incensas, ex exhalatione enim talia fiunt, cum synodus erraticarum & deliquia iuxta canum astra celebrantur.

fames ut dixi & ab incuria hominum & à locustis, & ab inundationibus ac siccitatibus fiunt. Tres maximè feruntur, prima sub Maximo post Diocletianum annis post Christum CCCIII. secunda sub Iustiniano annis DXXXIX. certia sub Conrado tertio Imperatore & Eugenio Pontifice, anno salutis MCXLVIII. cum homines (ut Zoar refert) difficile creditu ossa sepulcorum cadaverum extraherent, ut medullas deuorarent, quas cum deuorassent, moriebantur. Neque tamen adeò generale est hoc malum cum rarè fiat in regionibus borealibus: nam leuissima fieri solet ob siccitates ob deliquia tempore florentium segetum, & cum Sarurni stella plurimum lædit ea loca, contingit.

Bella non tam magnitudine illustria quàm scriptorum egregiorum fama celebrantur: velut Nini, Troianum, Cyri, Xerxis, Artaxerxis, Peloponensi, Alexandri, Annibalis, Cæsaris, Hierosolymæ excidium. Quod si scriptores egregij affuerint quid deerat Barbaricis Dacorum, Hunnorum, Gepidarum, Germanorum, Erulorum, Vandalorum, Getarum, Arabum? Et nunc quod siletur maximum Ottomanicum tamdiu tabràque felicitate gestum. Causæ ab Apogæis ab oppositionibus superiorum, à Martis stella, à deliquis: & comæ quæ etiam alias calamitates portendunt. Ventorum miracula potius quàm calamitates narrari solent: euerfas ædes, arbores, transposita tecta, sublatos homines. In mari tamen evidens iactura apparet naufragiis Romanorum apud Siciliam M. Emilio Paulo & Seruio Sulpicio, nobiliorem etiam post biennium rursus Seruilio Cæpione & C. Sempromio Blæso consulibus ac etiam Octauio Triumuiro. De animalium calamitate vnus Provinciarum plura sunt exempla vniversalia nulla: venit à Mercurio & eius apogeo, abundantia reptilium à luna maleficis & propriè Marti mixta.

— — — — —

CAPVT X.

De miseria vita humana eiusdemque breuitatis utilitate.

... **V**T vite finis initio coniungatur, Et senex dum retrò parùm respiciet pueritiam videt. Quin etiam illud exiguum ita incertum reddidit, ita permiscuit mætonibus laboribus curis languoribus calamitatibus etiam in potentif-

mis viris ut sæpius illi quàm mendici mortem ipsam præoptent. Vera & visa narro, non ficta: atque ea tum prima causa fuit, ut me conferrem in eremum hæc quosdam vidi plorantes ut puerulos, alios de Deo conquerentes, alios qui inedia, alios qui desperatione se peremerunt: multò plures opulentos hunc finem habuisse vidi, quando plures sunt principibus opulenti. Hos quidem pudicitia vxoris suspecta, illos improbitas filij aut fratrum, alios amasia contomax, etiam quod mirum est nequitia familiaris: alios perfidia amici, quosdam iniuria accepta, multos alios, quod sanè mirum est nihil horum, sed leuissime causæ credo diuina impollente adrastra nemesi, aut etiam mihi ignotæ & extra omnem coniecturam quod sæpius accidit, ad mortem ac desperationem impulerunt. Ergo si diuturna esset admodum hominum vita non hæc contingeret, sed & quod maius fuit ne homines ipsi iniurias maiores redderent. Nam si vitam humana ad quadringentes aut etiam amplius annos extenderetur, quid miserius esset, quàm cum sub iniustis ac crudelibus magistratibus aut sæuic tyrannis iuuenis ad hoc trecentis aut quadringentis sæculis annis superuicturus indignæ neci cederetur: quid intolerabilius posset excogitari seu dolorem morientis inspicere seu parentum (qui plerumq; tam longo hominum viuendi more superstites) inuocarem atque tristitiam seu iudicium aut tyrannorum securitatem ac petulantiam, ut non obscurum sit exclamare.

*Tu quoque magne Pater diuim miserere;
tuoque
Inuisum hoc detruide caput sub tartara celo;
Quando aliter neque crudellem abrup-
pere vitam*

Et illud.

*Et via vix tandem voci laxata dolore est.
Inde subdit.*

*Dura rudimenta & nulli exaudita Deorum
Vota precèsque mea: inique à sanctissima
romana
Felix morte tua, neque in hunc seruata
dolorem*

*Contra ego viuendo vici mea fata superstes
Restarem ut genitor.*

Tandem concludit:

*Vadite & hoc memores Regi mandata
referte,
Quod vitam morer inuisam Pallante præ-
empto,*

Dextera causa tua est:

Post pauca subiungit.

Non vite gaudia quero

*Nec fas: sed nato manes perferro sub
imos.*

Atque hic cum cecidisset, qui iussa parentis non solum se periculo exposuerat, sed qui multos & ipse iam necauerat homines non nescius sortis, non necessitatis, ut alios periret, aut periretetur, atque

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

mille quingentis ac septuaginta octo permanit à Mose ad euerfam Hierosolymam tunc in seruitutem abiit & antiquara est iam annis mille quingentis ac insuper quadraginta, quibus iam floruit Christiana & ipsa novæ institutioni proxima. Si quidem ab annis mille quingente & quadraginta ad mille septingentos ac duo de triginta anni intercedunt solum centum ac duo de nonaginta. Idolorum autem cum vna non esset forma, nec vna lex dici potuit, licebat per tempora ex vno ritu in alium transire. Romæ Peregrinos Deos susceperunt, mutatæ sapius ea remoniz, Ægyptus aliis aliis coluit temporibus & ut dicam non imperium ex lege sed ex imperio lex omnium habuit, quod si imperia finita ante fuerunt necesse est & leges cum iis interuisse. Præterea à Belo à quo Idola coli cœpere, ad Christum à quo in contemptum haberi, anni intercedunt his mille centum ante annum vero MCCC à Christo finem accepit lex illa in hoc hemispherio. At imperia eandem legem temporis subisse conuictum est: namque Assyriorum regnum quod à Nino cœpit, annis floruit mille ducentis ac triginta quatuor, Medorum trecentis quatuor, Persarum ducentis & quatuor, Macedonum sexcentis quadraginta septem. Nouum Gallorum post subactam à Romanis prouinciã annis mille centum ac viginti: In Ægypto dinastæ erant & cum regibus imperatum est annis mille sexcentis ac nonaginta septem Pontifices nostri adhuc manent annis iam quingentis & quadraginta supra mille, constat enim Christum verè Pontificem fuisse. Romanorum imperium ab initio urbis conditæ euersum est anno centesimo quarto supra millesimum ab Alarico Gothorum Rege nono Kal. Septembris quo tempore Honorius Imperio fungebatur, tunc capta Roma aflu Barbarico; diruta iravictoris, spoliata avaritia militis ut Procopius refert nec absque fato velut & fato celeriter aucta fuerat: vnde cum Augustino Romanorum imperium fato (quod à diuina procedit voluntate) processisse non negamus: non autem fuit fortuita: sine causa nec fatalis eo modo ut necessitatem causarum absque Dei voluntate factum esse credamus, vnde & Plurarchus dicit fortunam talares Romæ deposuisse, ac stabilem in ea vrbe sedem collocasse pluraque longè ad augendum imperium fortunam quam virtutem contulisse: inuidens eorum gloriæ Græcus dixit quæ nec prius Augustinus obiecit inuenio in Censorini monumentis. M. Varronem Antiquitatum libro decimo octauo scriptum reliquisse vctium augurem non ignobilem ac cuius in disceptando parum inuenire liceat dicere solitum Romam quod annos centum viginti excessisset ad mille ducentos peruenturam, quod & factum est siquidem denuo anno urbis conditæ millesimo ducentesimo octauo cum sub Valentiniano

tertio à Vandalis duce Genserico direpta ac funditus imperio spoliata est. Apparet equidem hæc quæ tanto tempore antea præuisa sunt, fatorum certa ratione constare ut non immeritò tragicus dicat in Oedipo.

*Quicquid patimur mortale genus,
Quicquid facimus venit ex alio.*

Antiquum verò Gallorum regnum à Samotheo ad Francum mansit annis octingentis ac duobus & octuaginta, Sicioniorum noningentis ac sexaginta vno, Germanorum verò à Thaiscon ad Hunnum annis minus quàm quingentis: Bizantijs Imperium annis mille & centum quinquaginta Argiuorum regnum annis quingentis ac insuper quatuor & quadraginta, Atheniensium verò etiam minus manifestum est. Itaque nec regna nec imperia tempus prædictum mille septingentorum ac viginti octo annorum excedere. At verò illud etiam obseruatione dignum est, nec imperium aut regnum civitatève ullam aut legem annis plusquam duodecim ultra quingentos inconcussam inuolatamque permanere posse. Nullam verò familiam vrbis aut regni longiore tempore principatum obtinere posse, quod hic numerus cubus sit octonarij qui angularis est in trigono constitutionis orbis atque in eius basi parium primus ac vltimus. Estque numeros quingenta, & duodecim maximus ad minima, quemadmodum numeros annorum decem nouem millium ac sexcentorum octoginta trium est maximus ad maxima, estque hoc tempus quo Saturnus nouem explet reuolutiones siquidem in sexaginta annis reuertitur cum suo paruo orbe ad eundem locum: æquatque numerus circuitus numero annorum nouem: igitur reuolutiones anni sunt quingenti & quadraginta. Perfecta itaque octaua reuolutione quicquid ab initio statutum fuerat evertitur. Quamobrem in hoc annorum curriculo quilibet gens, ciuitas, Imperiumque maximas suscipit mutationes, vnde Augustinus (Clades quibus per cætra interualla locorum & temporum necesse est genus humanum affligi Christiano cultui attribuerentur.) His verbis præter temporis institutionem nil clarius esse potest, certos exitus non tantùm homines sed & regna habent vnde Poëta.

*Sat Priama Priamique datum, si Pergama
dextra
Defendi possent etiam hac defensa fuissent.*

Enimvero non tantùm temporis ratio obstat sed fata etiam: potro quingentos & duodecim annos eriam præteriri non posse historicis exemplis manifestum, est. Hebræorum regnum quod omnium longissimum, in stirpe vna perseverauit annis

ante Christum mille centum undecim. Inceperat, finitum è eorum anno Quingentesimo octogesimo septimo ante Christi adventum: mansit igitur incolome annis quingentis ac quatuor & viginti, à quibus si annos quadraginta detraxeris, quibus Samuel cum Saule regnum possederant, relinquenter anni regni stirpis Dauid quadringenti & quatuor ultra octoginta usque ad transitum Iudaicæ gentis in Babylonem, Romanorum regnum sub regibus diversæ familiæ annis ducentis quadraginta novem perseveravit. Consulatus potestas annis quadringentis ac quatuor supra sexaginta sæpius tribunis consulari potestate intercedentibus aliquando etiam decem viris. Imperatoris dignitas annis trecentis & septuaginta viguit, post autem imperium diuisum, translatum, reuersum, ut nihil tandem præter nomen relictum sit: Ptolomeorum regnum initium sumpsit annis ante Christum penè trecentis, excisum sub octavo dum Ægyptus in provinciam redigitur annis ante Christum penè quadraginta: mansit itaque annis plus minus docentis sexaginta. Regnum Iudæorum a Captiuitate Babylonica, sub Habonafare ad Hircanum Pontificem, sub quo à Pompeio Hierosolyma capta est, annorum fuit quingentorum ac decem, ante Samuelem etiam a Moysi transitu fluxere anni quadringenti fermè, quo tempore Hebræi à Iudicibus regebantur quorū vltimus Samuel extitit. Sed & ab Abraham ad Moysen anni intercessere quindecim ac ducenti. Lacedæmoniorum Corinthiorumque regnum fuit annorum trecentorum trium & viginti: Lydorum ducentorum ac voies & triginta Hæturiz reges a Tarcon, tertio ad Cælium perseverarunt annis quadringentis ac viginti tribus: a Cælio autem, qui Romoli tempore fuit ad Turrenum, sub Tarribus regibus, qui corrupta voce persicè arthes dicti sunt maximi anni fuerè quadringenti ac insuper septuaginta post Turrenum sub Romanis usque ad Othonem Ferentinum in Turreni semper stirpe anni fuerè trecenti quatuor & quinquaginta. fuit autem Otho ferentinos Neronis ætate. Gallorum etiam regnum quod & amplissimum est ob magnitudinem & robustissimum ob diurnitatem tribus stirpibus seruiuit: quarum prima a Pharamondo ad Pipinum annis trecentis ac duode quinquaginta inconcussa permansit: secunda a Pipino ad Ludouicum sextum Lotharij filium annorum fuit ducentorum & duo de quadraginta: tertia verò cuius nunc proles regnum ab Vgone Capetho anno salutis noningentesimo octogesimo octavo initium sumpsit, verum inter hæc tempora ter accidit, ut Reges eorum captiui ducerentur ab hostibus. Aluysius a Saracenis, Ioan. & filius Philippus ab Angliæ rege, Franciscus a Carolo, vnde flexa fortuna non frangitur contumax arbor, dirumpitur.

Ætates etiam Mundi non maiores fuerunt, si gentilibus credimus. Aurea siquidem ab Ogige ad Ninum annorum fuit bis centum & quadraginta novem: argentea a Camefe ad Italum Atlantem sub regibus stetit annis quadringentis ac triginta ab Italo autem ad Troiæ excidium quo tempore Æneas in Italiam venit fluxere anni quater centum ac quinquaginta duo. Æreæ ætatis hoc spatium fuit ab Ænea ad Romulum, in cuius stirpe intercessere anni quadringenti septem & viginti stamnei sæculi: verum a Romulo ad consules ætas fuit plumbea atque a Consulibus ad Imperatores ferrea. Nulla harum ut dictum est annos excessit duodecim supra quingentos. Quæ secuta sunt tempora tam egregiè mala fuere ut per pedes creteos in Damelis visione designarentur: nec vilo metallo hæc ætas dignum nomen sortita est. Simile quiddam Satyricus innuit illis carminibus.

*Nona ætas agit prioraque sacula ferri
Temporibus, quorum sceleri non inuenia
ipsa
Nomen & a nullo posuit natura metallo.*

Duas adiecit ætates cupream & electri, quod vtrumque etiam raro in metallorum fodinis inueniatur frequens tamen in vsu factitium est. Simili modo Alicæ & Astriæ regna hunc terminum non excesserunt. Allyriæ quippe Reget in Nini cognatione minus annis ducentis sexaginta fuerè, nam Arius Zanei non ex eadem stirpe fuit. Ab Arbace similiter ad Alexandrum anni sunt bis centum quinque & nonaginta. Dardani sex reges quorum nouissimos infelix Priamus extitit annis docentis & nonaginta septem imperauere. Nec Ægyptij diuastiz diurniores fuerunt sub regibus pastoribus decima sexta & decima septima annis ducentis nonaginta tribus perseverarunt priores quindecim absque regibus non amplius annis centum sexaginta vno, dominatæ sunt. Decima octaua, Diapolitanorum annos absumpsit trecentum & duo de quinquaginta Lartum sequens centum octo & nonaginta sex succedentes Diapolitanorum quater centum & vno de nonaginta extremæ verò trecentos sexaginta novem. Similiter etiam in regno Hispanorum a Tubal ad Gertonem qui ex aliena stirpe tyrannidem inuasit anni sunt docenti quadraginta septem. Regnavit cum filiis Gerien annis septuaginta sex post in Hispalum venit a quo in Lybicum Herculem, deinde in Hesperum vnde Hesperia cognominata: tandemque per continuam successionem post annos trecentos quinquaginta septem in Palatum, post verò in Cacam, demumque in Mellcolam anno trigésimo sexto supra centesimum. Itaque à Melicola qui & Gargoris dictus est anni fuerè quadringenti & nonaginta tres ad Hesperum retrocedendo.

Pheniceum reges ab Hirano ad Pigmalionem imperauerunt annis centum quinquaginta sex. Taurus est batus legis consensus, ut neminem pratercat. Sed quomodo & id fiat diligenter, ac cur nobis interpretandum videretur, non potest hoc fieri nisi vires aliquas numeris inditas demonstrauerimus: satis enim constat per numeros arcana diuinæ sapientie demonstrari ut & Areopagita Dionysius ostendit sine quod supercoelestium ordinum vmbra quedam sint numeri, sine quod quibus illa constant iisdem propè designentur proportionibus seu quod hæc intelligendi via facilior sit hominibus: aut animalia etiam coelestia hic constant. Non dubium est nihil ad hanc vsque diem familiarius diuinis ceremoniis a Sanctis Codicibus celebratum. Quin & ad hæc vsque diem numeri maxime congruunt: ceteris n: numeris cuncta definiuntur: vita hominis centum viginti annis perficitur ut Moses docet: dimidio perficitur generatio. Homo enim ut Aristoteles vult, ad sexagesimum vsque annum generat ultra vero monstruosum est sicut & mulam parere: in cunctis enim mortalibus monstra apparent, in dimidio huius homo perficitur. summum. n. robur est annorum triginta, si Galeno credimus. At in huius dimidio etiam puer generationi aptus efficitur: scilicet anno quindecimo. Constant etiam singula animalia certo ossium & reliquorum membrorum numero. Et plantæ herbæque foliis ad numerum descriptis, tum singula folia suo numero sectionum distinguuntur, constant & orbium reuolutiones. Aprissimus autem humanæ naturæ quartus decimus est numerus, namque ceteris ad alia opportunitatibus omissis, hic hominibus solus ultra omnem fidem congruere videtur, non solum quod à Sacra scriptura generationes omnes per hunc numerum distinguantur: dixit. n. Evangelista ab Abrahamo ad Dauidem generationes quatuordecim, à Dauide ad transitum in Babylonem generationes quatuordecim, à transitu ad Christum generationes quatuordecim. Quis fortuito existimet generationum hunc eundem numerum ter repetitum, cum in prima serie ab Abraamo ad Dauidem, in qua anni intercesserunt noningenti & quadraginta augmentum cum seruitute fuerit in secunda serie a Dauide ad transitum in Babylonem quæ annorum fuit quadringentorum, quatuor & octoginta viguit regnum sælix: At in transitu, tertia populi ad Christum fuit annorum quingentorum octoginta septem, consummatio ac desolatio legis fuit. At nec per totum hoc tempus, inconcussa fuit Iudicum potestas, nam anno sexagesimo primo antequam Christus nasceretur capta est Hierosolyta a Pompeio, fuitque annus hic vigesimus sextus supra quingentesimum, a transitu hebræorum in Babylonem, sed nec inter medio tempore quieuerunt. Subductis igitur annis septuaginta seruitutis

in Babylone fuit ætas tertia Iudicum à liberatione Cyri ad Pompeij victoriam annorum. quadringentorum quinquaginta sex. Sed nec ab Abrahamo ad Dauidem inconcussa fuit nouies centum & quadraginta annorum ætas: sed ut iam dictum fuit a Mosis transitu anno Quadringentesimo trigesimo sexto ante initium regni Davidis interrupta ita ut ab ortu Abrahami ad exitum populi Iudaici ex Ægypto anni quatuor & quingenti numerentur. Satis igitur patet quantum Decimum numerum in hominis à Sacra pagina quantum ad temporum vicissitudines pertinet vehementer obseruari: illud esse prætereundum non puto; quod quarta decima Luna agnus immolabatur ut in Leuitico habetur Pascha etiam eadem die Hebræis erat. Nunc autem demonstrandum est naturæ lege hunc numerum hominibus præcipuum esse, quippe quod & in vocibus ætatibus robore ac corporis constitutione singularo arcanum obtineat. Namque maximum intervallum continet, quod hominum voces soperare non possunt. Et si ultra progredi quis epitatur omnino violentam ac quasi adulterinam vocem emittere. Hac de causa in proverbium transit. Perficitur etiam vita hominum quatuordecim mutationibus, quarum prima quæ ab initio est, dom ex semine sine ullo membrorum vestigio concrefcit vocatur genitore, distinctis verdè membris non autem motum vel animam habentibus: secunda est motatio, quam dicimus embrionem: et motu & anima accedentibus, nondum tamen corpore absoluto factura est, cum verdè omnia perfecta sunt nondum tamen natus est, fetus dicitur: subit deinde quinta mutatio, cum primo prodit in lucem, verum nec dari nec moueri pedibus potest, infantem dicimus vsque ad annum, et post cum moueri & dari incipit vsque ad annos septem, nec tamen horum quicque perfectum est, puelus dicitur: a septem autem ad quatuordecim, cum iam hæc perfectè facit, nihilominus ad generandum est impotens, puer appellatur: succedit octaua mutatio ut vsque nunc dimidium ipsius hominis absolutum videatur, hæc ephibia est ad vigesimum primum annum extensa eoque crescit: cum verdè vires quidem augentur corpus autem stat, tunc iouentus dicitur vsque ad trigessimum quintum annum: ab eo ad quadagesimum cum utrumque consistit dicitur vir: eaque est mutatio decima. quæ verdè succedit senium est: minuuntur corporeæ vires, augetur autem prudentia, nec sensibile subit incommo- dum ad sexagesimum annum vsque sed à sexagesimo ad octogessimum senectus est, cum cuncta corporis animique munia aperte staccescunt; tumque etiam homo ad geminandum sit impotens, nondum tamen corpus est infirmum: succedit ætas tertia decimam decrepitorum, cum iam ex toto sunt inutiles ac infirmi, non tamen morti

obnoxij ad centesimum usque à quo supra ad centesimum & vigesimum mortis memoria dici potest. Clauditor enim humana vita quam longissime hoc spatio, in

tas, ut morbum nullum gravem, qui continuo tractu augetur, ultra se excedere permittat, verba in hoc Galeni referam super aphorismi illius expositione. Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur. Quæ hæc sunt, Aded ut morbi continui acuties numquam possit plures quam quatuordecim obrinere dies. Namque non statim sed quarto pora die excuuntur ad xvij extendi possunt. Hoc etiam in causa esse existimo cur plurimi quinquagesimo sexto anno moriantur, non quod hic numerus ex septenarij in octonarium doctu conficiatur, sed quod quater quatuordecim complectitur. Haber & in corporis constitutione hic numerus manifestam potestatem, cum singulæ manus singulique pedes tot articulis totidemque nodis consent, si vnus deficiat mancus est homo, si addatur quod additur, non solum inutile est, sed etiam impedimento. Neque absque magno consilio existimaerint Ro: urbem olim in quatuordecim regiones fuisse diuisam, cum igitur tam violentè hic numerus ultra se nihil excrecere paratur, ratum verò sit ut quisquam vel in ætatum mutationibus aut vocum augmento vel morborum diebus eum adimpleat: non abs re existimare conuenit semen regium ad hunc numerum decusatum ad regni munera obeunda, inutiles homines producere, aut ex toto sterilecere: quo fit, ut nullus per rectam lineam ultra quartum decimum regnum possit obtinere. Retunditur enim tot impedimentis in singulis, vixque ad eum numerum potest peruenire. Sed cum antiquatur in familia regnum, postremi voluptate, luxu, ignauia atque crudelitate non minus laborant, quæ ægra corpora febrî, articulari morbo, calculoque. Porro ad obtinenda regna industria vigiliis laboribus continentiaque opus est propterea Homerus cordatum regem fingens Agamemnonem, dixit eum vigilare cum cæteri omnes dormirent. Imminent enim vndique pericula regibus, insidiæ à propinquis, seditiones à populis, tumultus ab exercitibus, bella ab exteris: semper enim tum ab optimatibus, tum à vicinis regibus principi timendum est iuxta illud Tragicum:

Simul ista mundi conditor posuit Deus odium atque regnum.

Sed & si vitentur, insidiæ, seditiones, bellaque habent etiam aliquid Regnum, ut sui magnitudinem tamquam grauis machina collidatur, vnde illud Agamemnonis.

*Licet arma vacent
Cessentque doli, fidant ipso
Pondere magna cedisque oneri
fortuna suo.*

Vigent qui regnat: neque enim diu imperium ab inerti successione potest sustineri. Hanc esse causam dicebat Aristoteles, quod qui tyrannidem occupant non amittunt, sed eorum posterî, quoniam qui adepti sunt, fortitudine & ingenio præstant auctoritatem quam apud homines, quoad viuunt retinent. Plurimum verò valet opinio ad contidenda regna. Cui mirum laboriosa esse imperia? cum Dioclerianus & Maximinus, acceptum & diu administratum sponte dimiserint. Sylla dictatorem tedio regnandi fatigatus, Antonius alijque quam plures ægrè recoperint, inter quos Saturninos cogentibus necessariis ira respondit: Nescitis amici quid mali sit imperare, nam & tela & gladij nostris cervicibus impendent, custodes timentur, comites formidantur, non tibus pro voluptate, non administratio pro iudicio. Otantis ætas in eo damnatur, senex inhabilis, Iuuenis furens reprehenditur: nam quod Imperatorem me capitis, in mortis necessitatem me trahitis, Empedocles regnare omnino noluit, non tamen ut reor continentia ductus, sed laboris perçesus. In tam graui regni necessitate quoniam pacto diutius in familia vna quatuordecim descendentibus, imperandi facultas manere potest sola hercle Davidis progenies ad eum numerum tamquam perfectissima, atque à Deo instituta accessit quanquam etiam diuiso imperio in Salomonis filio. Degenerant enim homines ac illustrium virorum filij eoque magis quanto præstantiores patres fuerint, sicut in problematibus scriptum est. Sed quid admirabimur homines degenerare ac filios parentibus improbores fore, cum in segetibus etiam permutatio speciei accidat, ut ex frumento, auena, & lolium producantur vnde illud Virgilij.

*Infelix lolium & serix dominavit
aena.*

Et filigo olim prætiofissima ac eritico longè suauior tantum cecidit ætati, ut nunc pauperibus vix accepta sit, quin & caules rotundi ex Istria in urbem nostram delati, biennio in apertas brassicas mutantur, ut perpetuum opus recoperandi peregrina semina solitoribus inuotbar. Manifestum est igitur nullum semen humanorum ultra progredi posse, citra verò quam plurima intereant, utpote Sfortiadum familia in tertio grado finem accepit: plerumque aliæ in sexto vel septimo: multo enim sunt quæ obfunt etiam præter naturalem rerum ordinem, nam principes vitiantur deliciis, adulationibus, auri ac ambiciofæ magistratibus, inde popularum odia, seditiones potentum regum, armorum intus; bella insidiæ, ac quod plus est, vicio diuina properat. Solebat dicere Antoninus pius nullum bonum principem insidiis excepisse, qui Dii curæ esset. Idque exemplo Octauij Vespasiani, Titi Traluni, Adrianique probabatur.

habat. Narrabat pater meus Facius Cardanus cum pro principe quodam oraret, ut si fieri posset, ne à regno suo pelleretur, rursus ei visum quendam forma augusta, barba proluxa, velle lineæ, ac respondisse id fieri minimè posse: sciscitanti patri meo cur non, respondit quoniam iniustus est Sarrapæ & maiestati diuinæ. Iterum patri sciscitanti quamobrem? respondit ille nihil, sed reuerato velo quodam tor tantæque ostendit, ut fateretur ipse ea sola memoria ita percussus quando documque reminisceretur, ut nihil magis optaret quàm eius dici posse obliuisci. Victus iraque est princeps ille, etiam regno spoliatus, infeliciter obiit, atque utinam fabula hæc fuisset non historia. Sed redeo iam vnde digressus sum, decem & quatuor generationes vix annos quingentos duodecim explere possunt: nam diuisis duodecim & quingentis per quatuordecim, prodeunt triginta septem semè, quæ est illa familia in qua æquali facta deductione, septem & triginta annis singuli regnare potuerint: vultu maiores Macrobij fuisse, utpote cum ab abau mei Aldi Cardani ortu iam nunc ad hanc usque diem anni fluxerint durenti sexaginta quatuor, siquidem nascitur Aldus anno salutis ducentesimo octogesimo supra millesimum, ex eo oritur Fatiolus anno millesimo trecentesimo atque trigesimo, à quo Antoninus: anno trecentesimo nonagesimo quinto vltra millesimum, ex eo natus est pater meus fariue anno millesimo, quadragesimo quadragesimo quinto, ex quo ego anno quingentesimo primo supra millesimum: hoc quanquam in priuatis nihil minus & longeuus, vix fuerit, si tamen regnarum fuisset ad explendum numerum ducentorum sexaginta vnus annorum anni; etiam Attavi exigebantur. Non enim regnare dicitur infans dum pater ipse superstes est: in sex igitur generationibus anni ducenti vnus & sexaginta absumuntur, cum omnes excesserint annos vitæ septuaginta aliqui etiam octoginta sex implere: duplicato itaque numero fiunt duodecim successorum anni quingenti viginti duo. At quo modo fieri potuit, ut reges tam diu vixerint, ac quod plus est tam serò generarent? siquidem Proauus genitus est à patre quinquagenario, Auus à patre qui iam annos quinque & sexaginta expleuerat, pater à quinquagenario rursus, at ego dum ille quinquagesimum sextum expleuisset annum. Nihil enim refert ad diuturnitatem Imperij diuturnitas vitæ, sed tarda proles, imperia in paucis ad longum æuum deducit: namque quatuordecim successores, quorum quisquam seculum impleat, si filium quisquam eorum vigesimo anno habuerit, non erit omnium regnato trecentis sexaginta annis perennius: quare manifestum est fieri minimè posse omnino ut decem & quatuor ex vna stirpe non intermissi vix in regno plusquam quinquages centum &

duodecim annos exsuperent. Non est autem nunc de his sermo, qui ante Noeticam inundationem regnasse dicuntur, cum eos non ut alienos in digenis, sed ut patres filiis regnasse compertum sit. Tum verò vitæ ea longitudo erat, ut omnem fidem superet. At nec in rebus publicis diuturnius æuum fuerat, quamobrem opportunius arbitror eas proprios mutare sponte ordines, ante constitutum duodecim & quingentesimum annorum curriculum, eoque minus eas sic labefactari, quanto voluntaria permutatio minus lædit quàm coacta. Etenim nisi leges certis temporibus resciantur, obsoletae sunt, & antiquantur, dolique ac illusiones eis insurgunt: tum verò necesse est, ut per optimas etiam aliquod genus hominum potentiissimum euadat, ac tale, ut tempus possit euertere, quod & contingit Lacedæmoniis: nam cum Ephoros regibus opposuissent, Cleomenes vigente regia dignitate omnes Ephoros præter vnum Agileum & eundem caso seruatum interfecit. Sic & Athenenses legibus nimirum fauentibus optimatibus sub triginta Tyrannorum potestate facti suor. Et Roma vincente patritiorum factione, sub decem vitis, quod nullos magistratus plebi concederetur. At contra Florentinorum Respublica: tota sub plebe gubernabatur, nobilibus omnibus ex toto afflictis, ac etiam circæis. Quod si etiam magistratus reuoluantur ex lege, quemadmodum consulum & tributorum tempore, Romæ nihil minus nec res in tuto collocatur, sed ad paucos omnia redeunt, coniuratione potentiorum inter ipsos habita: sic Marius septies consul: sic Sylla Imperator exercitus perpetuus: sic quatuor Romæ dominabantur in libera ciuitate, Pompeus, Crassus, & Cato. Sic Papirius & Furius toriens dictatores, denique ut etiam Venetiis sed modestius summa rerum apud eisdem semper manet: aut si minus per leges licet in substituuntur, interim quibus solum dignitatis nomen relinquatur, cetera illorum paucorum arbitrio peraguntur. Igitur si longius res defertur aut necesse est leges permutari, aut aliquo externo incommodo, veluti per antispasim firmari tempus: vel tandem familiam vnã in captum ducti ut ciuitatem occupet: quemadmodum Ianus & florentiæ contigit. Illud verò incommodum planè etiam coribus monasticis acridic, nam principes semper iidem manent quanquam dignitatibus non semper insigniuntur: par enim haberi debet, vel ut denuo quisquam ad dignitatem reuocetur, vel ut dignitas illi tradatur, cui ille qui prius eam habuit, ex toto possit imperare. Verùm in Republica: plurimum possunt opes, audacia, auctoritas, & eloquentia, non ea Ciceroniana aut Demosthenis, sed qualiscunque in vnaquaque ciuitate magis accepta est. Optimum igitur præceptum ex suis legibus sustulisse videntur Lycurgus & Solon, eas inimitabiles statuentes quando quidem hæc prima esse

esse debet lex, ut singulis temporibus emendari possint, ac in certo annorum spacio debeant permutari. Ut enim non semper eidem populo eadem agri diuisio potest conuenire, sic nec leges eadem, sed semper ad instantia necessariò sunt mutanda. Idem etiam in magistrantibus obseruandum: vanum est enim quod Tiberius dicebat novos homines rapaciores esse, eum hirundinibus similes sint quæ quo magis hærent, minus trahunt. Crescit enim auaritia pro diuitiarum augmento, & parum existimat quodcumque præmium, qui opibus insignibus gaudet. Itaque conatur maiora his quæ habet in dies parare. Conciliat & illi temporis longitudo potentiores amicos, quibus aduersus accusatores utatur. Id etiam exemplo manifestum est quoscumque prauos magistratus iuxta initia esse tolerabiles. Spes etiam noua homines retinet a sceleribus: quod & in Venetis prætoribus animaduertere licet. Quin etiam etsi omnia adsint deest saltem commodum: ministri auctoritas motus confidentia, occasio, usus, cognitio, quæ omnia temporis prolixitate parantur, parua augentur. Inditio fuit omnium Imperatorum initium sine laudabilius fuisse, præcipue autem hoc discrimen vitæ in Nerone visum est. Hic primo lustro omnes bonos superauit Imperatores, ita ut Traianus non aliam mentem sibi dari optaret quam eam qua posset initia Neronis æmulari: at in fine omnes prauos facile vicit. Cuiusnam initium improbatum principis? cum tamen maioris partis tandem vita scelestæ sit. Est autem in initio magistratus, quisquis non diuturnum habet magistratum. Accedit quoddam admissio flagitio, non alia melior videtur via, quam crimen crimine tueri, iuxta illud tragicum in Agamemnone.

Per scelera semper sceleribus tutum est iter.

Quamobrem præstat plurimum in Repub: nec leges nec magistratus esse perpetuos. Quod enim atdebit nefas nouus in dignitate: iuuat & familiarum etiam mutatio, quippe ea reddidit Venetorum dominationem perennem: extinctis enim prioribus cum alia successerint, regno impares propter nouitatem erant. Atque sic libertatem ea respub: eo usque defendet, donec leges tuebitur suas, nec externa vexabitur potentia. Nam & optimatum domiatus ad augendum imperium ineptius est regno, præstantius autem repub: Sunt etenim ciuitatum modi tres laudabiles, regnum Aristocratiæ Resp. in regno vnus, in Aristocratiâ pauci, in Repub: omnes sed optimi quique dominantur. His tribus modis alij gubernationis malè opponuntur Tyrannis, Oligarchia & Democratiâ. Est autem tyrannis vnus potentia, Oligarchia paucorum, Democratiâ popularium: sed iniusta dominatio in his omni-

bus, maliciose bonis violentet dominantur horum autem omnium, præcipue autem tyrannidis Plato vitam ac consuetudinem damnare volens ac contra optimorum extollere quædam arithmetica sub obscura prosus scripsit, ac a verbis Ciceronis non aliena. Is enim in epistola ad Attatum dixit (enigma oppiorum de vella non intellexi), id enim numeris platonice obscurius, operæ præteritum igitur factorum me arbitror, si eius duo loca ex his quæ ad propositum hoc non parua conferre videntur exposuero, alterum quidem in libro de repub: nono, alterum in octauo, nam Tinei difficiliotes numeros in exercitatione arithmetica satis diffusè sum prosequutus, hæc igitur ex octauo libro sunt. *Verba Platonis.*

Est autem ei quod diuinitus generandum est circuitus, quem numerus continet perfectus. Humanæ vero genituræ, is vtique, in quo primo augmentationes, superantes & valide tres constitutiones quatuor autem terminos accipientes simulantium ac dissimulantium, crescentium ac decreescentium, cuncta correspondentia & comparabilia invicem effecerunt: quorum sex qui tertium fundamentum quinitati coniunctum, duas harmonias præbet, ter auctum vnâ quidem æqualem æqualiter centum tantundem, alteram vero æqualis quidem longitudinis sed oblongioris vnunquemque numerorum ex diametris comparabilibus invicem quinitatibus singulis indigentibus vnâ, duabus vero quæ invicem dici nequeant: centum vero cuborum trinitatis ipsius. Vniuersus autem hic numerus geometricus talem auctoritatem habens ad potiorem deteriorationemque generationem vim habet. Duplicem hic insinuat generationem diuinam humanamque. Porro diuina ex numero constat perfecta, & hæc ad mundi pertinet originem: hæc in annis triginta sex millibus futuram credit: hic autem perfectus est cum ex triginta sex & mille constet, ac triginta sex quadratus est senarij qui perfectus est numerus vt Euclides ostendit & mille cubus est denarij, qui perfectus est more pythagorico, quod etiam si ad hominis generationem referatur vigesimus octauus, annus diuinæ generationi idoneus erit. Verum quod ad humanam attinet generationem hos assumit numeros, centum, nonaginta duo ducentum sexdecim, ducentum quadraginta tres, ducentum quinquaginta sex, inter quos quatuor terminos tria sunt intervalla. Extremi autem numeri ducentorum quinquaginta sex ad extremum centum nonaginta duos ratio est sexquiertia veluti quatuor ad tria: hæc autem quinis ternis adiuncta, cuius proportio est sexquialtera veluti ducentorum octoginta octo ad centum nonaginta duos componit diapason sine duplicem. Cum enim inaxeris rationem sexquialteram, sed ad quatuor rationi

sexquiertia quatuor ad tria efficietur Ratio sex ad tria quæ dupla est ut in Arithmetis regulis ostendimus. Horum autem terminorum augmentum vel decrementum cum æqualiter factum fuerit nihilo secius tandem retinet proportionem: veluti si dupletur, sicut trecenta octoginta quatuor: quadringenta & triginta duo: quadringenta octoginta sex: quingenta ac duodecim. Verum inter hos eadem manet proportio, quæ fuerat inter centum nonaginta duo ducenta & lex decimo, ducenta & quadraginta tria: Ducenta ac quinquaginta sex. Itaque constat eandem retineri harmoniam: siue crescant numeri, seu minuantur. Ter aucta igitur hæc dupla proportio ut inter octo & vnum duas constituit harmonias: siquidem harmonia duos retinet concentus: ac vero concentus vnus octo habet voces, harmonia igitur vno facto termino communi quindecim habent voces. Et duæ harmoniæ quæ voces continent viginti duas, proportionem constituunt octuplam, nam assumptis quatuor terminis octo, quatuor, duobus, vno, qui sunt continue dupli, duæ efficiuntur harmoniæ: vna octo ad duo, altera quatuor ad vnum, sed quælibet illarum duplici concentu diapason constat videlicet octo ad quatuor & quatuor ad duo, altera ex quatuor ad duo & duo ad vnum: igitur harmonica generatio ex sexquiertia debet assumi. Quomodo autem hæc his quæ in quinto libro de generatione dixerat (Hominem scilicet à trigésimo anno ad quinquagesimum quintum idoneum esse ad procreandum) & in sexto de legibus à trigésimo ad trigésimum quintum annum tempus esse ineundarum nuptiarum: congruere possunt, intellige: sit superficies vnus longitudo ipsa centum dimetiens, aut centum & quinquaginta, ut ratio vnus ad alteram musica sit sexquialtera, & quæ dici potest ac quinque voces habens & quatuor interualla, reliquumque latus erit, quod potest in duodecim milia, & quingenta, eritque indicibile, ac quod Euclides vocat, incommensurabile: superficiem autem magnitudo dierum vndecim millium centum: ferme ac octoginta, qui numerus annos implet triginta diesquæ super ducentos triginta: & hic numerus est tanta industria quæsitus, ante quem inutiles foetus generari probat. Tempus autem generationis à trigésimo anno ad quinquagesimum, quintum dies habet quasi decies mille quod est centum tantumdem: nam centum centies decem sunt millia. Totum verò tempus, quod est duodecim millium & quingentibus cuius radix est latus alterum superficiem, & sit ex centum in centum viginti quinque qui est cubus quinitatis ipsius. Constat igitur geometrica ratione ex centum cubis quinitatis, Verum singulæ partes cum ad cubum reducuntur

vna ex his indigent. Hæc in octauo docuerat, at nunc prosequamur quæ in nono.

Verba Platonis.

Soc: ab homine paucorum imperij cupidus tertius apparuit esse tyrannus medius, namque istorum popularis vir extitit Glau: ita est Soc: cum tertio itaque voluptatis quoad veritatem simulacro post illum concreditur si vera in superioribus diximus Glau: sic est dicendum Soc: quin etiam paucorum potentia deditus tertius est à rege, si in eodem locamus optimatem ac regem Glau: tertius utique Soc: triplo igitur numero secundum tripli rationem distat a vera voluptate tyrannus Glau: apparet Soc: planum: itaque simulacrum secundum longitudinis numerum tyrannicæ voluptatis existet Glau: valde Soc: secundum verò potentiam & tertium augmentum manifestum quanto discrepet interuallo Glau: manifestum quidem computatori Soc: si quis conuerso ordine quantum voluptatis veritate superat, rex tyrannum quæsiuerit, peracta multiplicatione inueniet regem vitæ dulcedine superare tyrannum, & tyrannum vitæ amaritudine regem gradibus viginti nouem & septingentis Glau: mirabile nimium interuallum hoc inter iusti & iniusti viri vitam quo ad voluptatem atque dolorem cumulaisti Soc: verus hic ceteris & conueniens vitis hominum numerus, siquidem ipsis conueniunt dies noctesque ac menses & anni.

Non obscura est horum verborum interpretatio: statuit siquidem tres viros regem, tyrannum, atque in horum medio popularem. Dillar autem popularis a rege ut sit ab eo tertius, itaque & tyrannus à populari nam inter regem & popularem medios optimates statuit: quare regis conditio triplo melior est quam popularis, triplo igitur melior popularis, quam tyranni, quare regis ad tyrannum nonupla ratio erit: deductis igitur ad solidam naturam his extremis, ita ut vnumquodque ter in se ducatur, nouem quidem in septingenta

Rex	optim.	popu.	tyran.
9	6	3.volup.	.1
1	2	3.dolor.	.9

atque viginti nouem euadent, vnitas autem eadem manebit solidaque Itaque extremorum ratio est viginti nouem ac septingentorum ad vnitatem regis 3.voluptas ad tyranni voluptatem ratione eam habent quam septingenta, ac insuper viginti nouem ad vnum: contra tyranni tristitia ad regiam calamitatem eandem habebit proportionem, congruit autem hoc etiam diebus noctibusque anni. Nam cum annus dies

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

CAPVT XII.

De causis destruendis Regna & Imperia.

Imperia destruantur ob calamitates, quæ exterior adueniunt, aut interius, aut in ipsa stirpe. Interius duo sunt genera, seditio & rebellio. Exterior omne genus terræmotus pestes cæteræque eiusmodi: sed nullum frequentius quam bellum. In ipsa stirpe rex stultus, defectus prole, divisio regni, fræmineum successio, & dores ac nuptiæ cum filiabus regum. Verum cum reliqua omnia facile debilitationem ostendant, nuptiæ cum aliorum regum filiabus potius augere regnum ac confirmare posse videntur. Cum tamen non ita sit, inditioque est Romanos, & Alexandrum, tum Cyrum, & quorquor monarchiam adepti sunt nuptias cum subditis potius quam cum alienis regibus contraxisse atque id certe satisfacere deberet, quod ab experimento argumentum sumpsimus cum vidramos omnia regna hoc modo potius debilitata quam confirmata, sed iuuat ratione huius exponere. Primum quidem regnum quod constans & firmum esse debet, constantes etiam & firmas leges habere oportet, ac cum nuptiis regna iunguntur diuersæque nationes pari auctoritate copulantur patrias leges labefactari necesse est si in vnum coeant; si non, dissidia & seditio perpetua inter illas gentes vigent, unde regnum maxime debilitat, demumque euertitur. Mores quoque & disciplina militaris seruari incorrupta non possunt, cum alter ab altero suscipere instituta dedignetur. hac vero corrupta infirmum & ægrem statim regnum redditur. Præterea confisi reges his incrementis, minus student rei militari, vnde desides & ignaui subditi redditi, & ad interna mala & externa incommoda sustinenda inhabiles redduntur. Exemplum habemus in Turcarum regibus qui cum augere Imperium nuptiis se non posse intelligant, omnem spem conseruandi & augendi ipsum in armis constituunt: vnde omnes inclyti victoribus & arte militari habiti sunt. Similiter respublicæ & inter reliquas Veneta cum priore spe deciderint, omnem curam omnemque spem in armis ponunt. Quanquam etiam Veneta, quod femina sit, filiamque pepererit magno miracolo, regnum Cypri adeptæ sit. nam non coniux vxori in dote successit, sed ipsa vxor coniugi, verum hæc sapientum & felicitum privilegia sunt. Quid aliud est quod Henricus Rex Galliarum nunc tantas turbas miser nisi quia vxorem sine dote accepit. Vt ergo quod ea parte imminutum est ac defuit, sateat, omnia tentat. At contra Philippus Cæsaris filius coniugio Angliæ regno potitus, satis esse putat parta tam facile leuare. Vterque autem si dicere licet, forsitan errat, ille auidos parat bella, hic nimis fortunæ fidit. Sed ad turiora transeamus propositumque redeamus. Coniugta regni, si cum paribus fiant, subditorum mores corrumpunt, nam vxor marito per aliam aulam ducit, aliud est regnum: quod cum femineum sit, vt vno verbo vrat, omnia mala completur. Quid enim euertit regnum nostra ætate rursus Taurinos Segussiorumque? nisi impotens vtrout Lusitanæ regis filia, quæ cum

maximum spiraret regnum, perdidit coniugem etiam filios, nam si aula reginæ statuatur, illam parasitis, adulatoribus, & mercatoribus hominibusque luxui deditis, plenam esse necesse est. At fac contingat homicidium, quod non pollicebitur hoc hominum genus, quod non vendet aut quod non impetrabit à regina: ac regina quod non a coniuge quem non emolliet sed fac vt non emolliat, quot iurgia quot querelæ, quomodo impotens femina non turbabit omnia coniux fraternali pedissequæ aut eius, quæ sola ornare reginam nouit periclitatur ob ineptum hominem sorte occisum, & non impetrabit veniam a rege? Sed fac vt non impetret sic austerior: quis iudex, quis senatos aut prætor audebit damnare, quem regina saluum esse vult præsertim his temporibus necesse est igitur vitari iura, corrumpi iustitiam, atque tuerti ciuitatem. Optime enim quod & alias diximus Cicero inquit non perisse Romam cum a Cæsare oppressa est libertas, aut cum a Gallis euerfi muri, sed cum iudicia corrupta sunt, legesque obseruari desierit. Succedit aliud commodum, quod regios fastus molitris, amorque filiorum, inscitia rerum humanarum cogit velle, vt filiis masculis omnibus bonum sit femine exemplo suo matrimonio iungantur aliis regibus dos inde datur, aut pars regni, aut pecuniâ illâ regnum debilitatur minuiturque, hæc exhauritur ararium, noua vestigia imponuntur, odium ciuium exciatur. Masculorum cura bella accendit, patrimonium diuiditur seditiones oriuntur inter fratres quibus neque frequentiores neque seuiore aut magis pestiferi: quodque pessimum est inter omnia, discunt subditi studia diuidere in principes suos inde etiam insidiæ mutantur, ac regi primogenitoque. At mulier priuata satis ducit esse reginam, vltterius non audeat si non insaniat timet aliam subingredi, si morsæ sit. At dices nullo in statu coniugia non licebunt cum aliis regibus equidem cum hæc, tria concurrerint, vt princeps non sit potens qui vxorem ducit, vt regnū hereditarium accipiat, vicinumque quod gente ac moribus ferme vnū sit. Vnde Ferdinandus Hispaniarum Rex sapiens Helizabethâ partis maioris eiusdem prouinciæ Reginâ vxorē duxit. Et Ludouicus Gallorum Rex partis Galliarum heredem. Etenim neque antea potentes erant, sed regoli ambo, & dos regnum vicinū, atque eiusdem gentis. Reliqua verò comoda pecuniarū & affinitatis non tā sunt comoda quā dāna. Quid profuit Parthenopei regni dominis aut Sfortiadibus mutua affinitas, quā satis constat hac nostra ætate & regni & vitæ finē atculisse: forsitan obijciat Ludouico Sfortiarum non obfuisse affinitatem, quæ nulla fuit cū Aragonum regibus, sed odiū: fateor sed nec cū ferrariæ principibus profuit quoque. Et si cum rege Aragonum affinitas Sfortiadū non intercessisset, starent adhuc vtraque regna. Euerfi quoque imperia stirpis defectu Arrali regis exemplū ostendit: & nostra ætate Montisferrati vt dicunt principū stirpe sublata, euerse sunt ciuitates & oppida, vt omnia pessū iterint, nec Persarū regnū excidisset, si Darius ille qui victus est, ex stirpe fuisset antiqua: cum enim veros regis familia concidit, aut regnum occupatur

ab externis, aut seditionibus vexatū imminuitur, aut si melius quid euenire possit eueniat nouus princeps eligitur, quē necesse est moribus & prudentia multū præstare, vt præcedentiū regū authoritatē & potestātē retineat. Luxu Sardanapalus Assyriorum regnum perdidit, stultitia Iacobus Cypri rex, diuisione in filios Massinissa & Constantinus, scelere Iugurtha. His modis regna ob stirpem intereunt atque delentur.

At externa vi si velim dinumerare quæ perierint, stultū fiet, postquam quotidie exēpla non desunt. Videtur tamen aliquid sibi iūgere hi casus: aut interitū stirpis regię aut intestinā seditionē, aut negligentiam militaris disciplinæ, aut luxū nimium regis aut populariū, velut Sybaritæ, aut stultitiā vel Principis graua scelera, velut enim corpora eorū qui moriuntur, plerumque antea morbo aliquo detinētur: ita & regna. verū quæ maximē obsūt regnis tua sunt, seditio, negligentia militaris artis, & stultitia. Etenim cum in carpentaria & sutoria arte raros videas optimos artifices, in medica vero architecturaq; rarissimos, quid dicendū erit de Principe cui scientiam longē maiore esse oportet quā vel architecti vel medici. Hi enim consilia naustræ irimantur quæ tametsi abdita sint, simplicia tamen sunt, & euidentia signa sui edunt: at regis sapientia circa hominū consilia est quæ mille cōfractibus perplexa sunt: atque adēd vt multi quod velint nesciant. Habet præterea tot difficultates princeps, adultores præcipuē, & insidias aliorum principū, qui mores & ingenia subditorū sollicitando corrūpunt, casus quoque fortuitos tum populorū tum priuatorū, atq; quod maximū est, vt cogatur alia sentire, alia facere dicerēq; non solū ob consuetudinē, sed etiā malorū sacerdotum præstigias & superstitiones quibus omnibus iā longa consuetudine coalitis seruire cogitur. Quod si sine bello maneatno lliūtur animi militū & ad opportunas necessitates inepti reddūtur. Si bella exerceat procul magnis incōmodis sit & nullo præmio: ostēdemus enim prouincias quæ procul absunt nec cōiunctæ sūt diu retineri nō posse. Quod si cū finitimis; ingruēte validiore hoste res postmodū acta est oportet enim finitimos habere amicos. Ob id igitur Venetorū regnū maximē diuturnū est, quod Veneti sint sapientissimi & si priuata auaritia nō obfuisse, iā nō procul eisēt ab orbis imperio: tantum sapientia potest. Interna verō mala sunt seditio vt Genuensium, neglectus artis militaris vt Mediolanensū sunt enim plerique opifices aut nobiles, qui tamen ab opificibus ortum habuerunt: aut eorū exēplo ducūtur. Et luxus vt Hispanorū. Hæc tria si quis distinguere ac diligenter dignoscere voluerit, non aliis exemplis melius vtatur: extrema enim sunt singula in his, atque ita, vt duorū malorū nulli horum participes sint. nam & Genuenses impigri & moderati & artis militaris periti, & nostrā vrbs moderata nec seditiosa, nunc & Hispani arte militari maximē instructi & concordēs: sed mulietum potius quam proprio arbitrio reguntur sic est eorū natura.

Quod Mutatio sedis Imperij orbis destruit Imperium.

Blonus existimat translationē Imperij factā à Roma Bizantium, minime causam fuisse casus illius, quod per plures Cæsares ad hoc translationē facta non solū imperium cōstitit sed etiam auctum fuerit veluti sub Constantino & Theodosio sub quorum filij Stillicoris fraude Roma capta Imperium Occidentale euersum est. . . . . viri celebres extiterunt Politianus, Trapezūtius, Philolphus, Monteregus, Erasmus, Alciatus, Budeus, Rhodiginus, Vessalius, sed hunc forsan velut & omnes alios qui viuūt prætermittere docuerat nisi cum singulari inuento amicitia iuncta fuisset. Apparet certē cū maximis tribus imperiis hos floruisse, Ottomanorū, Cæsaris, ac Persarum. Hoc virtus, primum robur, mediū fortuna creauit. singulaq; horū maiora quam olim Persarū aut Macedonū Romanorūve: quod nostra ætate orbis totus patuerit, vt numerus in quatuor etiam partes diuisus maior sit, quā olim cū iā plura non essent imperia sed vnum tantū, vnde non esse nunc historicū merito querimus. at forsan est, sed nō dum in lucem prodit Nam qui scripsit nuper nescio an vita fædiot an moribus improbior stylo ne impudior, an historia ipsa mendacior fuerit? cumque obijceretur hoc vltimū viuenti, respondit post centum annos quis hæc non pro veris leget. ita accepta pecunia hiltoriā ipsam qualū meterricem prostituit quod etiam Græcos fecisse existimo, non tam vanitate gentis sed vt dixi potius auaritia ipsa, qua scelerati homines & veritatem corrumpunt, & consultō malis exemplis optimos successus falsō subiiciunt quasi non Historiam scripturi, sed homines reddituri consultōd etenores. Etenim cū nihil facilius sit quā fallere, maximā gloriā cōparare se posse sperāt, si gratiā pro impia ac scelestā hac doctrina sint recepturi. qua speletiam plus Mahumethanis rebus fauit, futurū credēs vt ipsi quādoque rerū sint potituri suāq; historiam seruaturi: nesciens proditores suorū etiā ab hostibus negligi odioq; haberi: & eo magis si in manifestis mendacis deprehendantur nam ipsi historiam suā verē scriptā habent. Nec armis suis omnia debentur, sed tam facile è Deo summa pendere imperta quā minima: vt enim minimo clauo, atque exigua pisciculi motione nauis retinetur, quam à prostra nec lapideos pons retinere potest, ita res humanę cum ad facta suaq; tempora deuolutæ diuinæ potentie computantur, neque maximum est possidere hic omnia sed somniam. Hæc si ille animaduertere potuisset, historiam veritate & illustribus exemplis velut Plinius ac Cæsar decorasset. Nunc verō quod ex priorum temporum serie obseruari conuenit, pro futurorum noticia subiicere opportunum fuerit apparet enim in omnibus his disciplinas cum imperio floruisse, siue quod hæc pace indigeat quæ imperia comitator seu quod certamen sit propositum ac præmia, quæ securitate

præditis, locus est tum ob morum syn-
ceritatem, tum captandæ apud populum
gloriæ ac gratiæ, tum quia hi studiosi sunt
perpetuitatis nominis, viris vera virtute &
eruditione præditis, non defunt successu
temporum & aliqua pulchra ingenia, sed
cum multa non sint, ex estimatione præ-
miisque sublatis, laudant enim veteres flo-
rentissimamque ætatem quod & Martialis
vidit epigrammate illo.

Temporibus nostris ætas cum cedat ævorum.

Ideo emergere nequeunt, nã humana in-
genia velut ferrum collatis inuicem sermo-
nibus acuntur, neque Archimedes talis
fuiſſet niſi Conon & Apollonius extiſſet,
multo minus Plato ſi non Zenophon, &
Ariſtoteles ſi non Plato & Geuſippus. Ita-
que humanæ naturæ quatenus ingenio
utiſur proprium eſt, communem eſſe: com-
munis enim eſt mens, niſi cum ad perfe-
ctionem quandam peruenerit. Et tunc quo-
que iuuatur antea verò conſenſus hic eſt
neceſſarius feruntur & hi conatus cum le-
gum mutationibus nam & hac noſtra æta-
te quamuis non ex integro, mutatæ ſunt le-
ges intra X X. annorum ſpatium populique
diuiſi: vbique Mahumethi legem Sophus
ex Hali inſtituro diſcerpiſit, atque ita vt nũc
etiam vſque ad exitum dimicent quod ca-
lex in vi fundamentum poſuerit. Chriſtia-
nam Lutherus & nunc exagitat, quamuis
mortuus: interpretatione ſcripturarum, in
qua Chriſtiana lex firmata eſt. Sed & Indi.
Occidentales qui Idola colebant diuiſi ſunt
Beticis vrgentibus, ſicut orientales Luſita-
nis. Ita vndequeque eruperunt variæ legum
promulgationes atque eodem penè tempo-
ris momento vt dubium eſſe non poſſit hæc
eſſe oſcitans immiſſa. Porro de his liquet alios
nobiliores futuros nodos translatis impe-
riis ad alias gentes, atque ab iis in linguis
quas nunc barbaras vocamus. maioræque
cum incremento, quod mens vna ſit donec
vltima dies huius ſæculi veniat.

metropolis vna ad maiestatem in medio
conſtitui poterit, medium non dico diſtan-
tia magnitudine, ſed proportione ad vi-
cinas potentiores gentes, velut Ottomanus
Conſtantinopoli ſedem fixit quæ licet pro-
pior ſit Boreæ, quam Auſtro, nihilominus
quod ruthenis &, Scythiis & Pannoniis
pacis, atque Germanis propior ſit, quam
imbellibus Arabibus: ob id in media eſſe
dicitur ſemper enim Imperij ſedes propin-
qua eſſe debet vicinis potentioribus vt
ſplendore regis paulatim illi gentes defi-
ciant ac ſuccumbant. Ob id rectè fecit Sco-
tus Rex qui ſedem Edimburgi fixit in ſini-
bus Britannorum, quorum regia cum ſit
Londini procul à Soriſ duplici hoc auxi-
lio huculque Scoti ſeruari ſunt. Quod ſi
Anglus Rex ſedem regni Beruicij ſigere
poſſet breui Scoriam gentem iugum ſubi-
re cogeret. Sed hoc vt faciat, verat motus
Gallorum qui cum ſint potentes, ſi procul
regia Britannorum abeſſet Britanniam in-
uaderent. Melius igitur eſſe putant propria
ſeruare quam aliena quærere. Maximum
igitur ad ſubigendas ſinitimas nationes
auxilium eſt regiam illis propinquam præ-
fixiſſe. Sed ſi vtrinque ſit merus, tunc co-
gimur in medio collocare. Nam duas regias
facere non debentur breui enim Regnum
diuidetur. Sed oportet velut in animali cor
vnum tantum eſſe, atque illud maxima vi
attractum, cuncta ad ſe trahere. Sic etenim
in numerali eſt. Ob id & artes & ſapientes
& arma & iuris dicendi licentia & claſſis
vno in loco conſtitui debet. ibi arx munita,
duces, ludi, Theſaurus, omniæque egregia
eſſe oportet. Si verò præuincias diuiſæ ſint,
non diuturnum impetum eſſe poteſt cū nec vl-
tro obedire, nec vi cogi, nec ab Imperatore
luſtrari poſſint. Quamobrè Caſaris noſtri
aut Gallorū Regis potentia breui cõcidere
neceſſe eſt. Sed ſi ſinitimi Reges cõtinuatis
eſſent regnis, nõ eſſet neceſſe alterum cõcide-
re: Sed vel in pace diu, vt Ruthenonorū Rex
cum

cum Ottomano ; vel in bello vt Persarum olim cum Romanis, & nunc cum Ottomanis perseverare possent. Quæ igitur imperia ab Oriente in occidentem extenduntur, melius seruantur, si Imperator mutatis sedibus regiones suas inuisat. Sunt autem hæ difficultates in hoc genere quod subditi sibi inuident, cum vix fieri possit vt altera natio alteri non præferatur. Sed hoc maximè vitatur incommodum si non ab Imperatore sed senatu, eoque iustissimo ius administratur. Si Rex ipse nulli fiat familiaris, sed Persarum & Æthiophum more se videri non patiat. Si religiosissime viuat, Oportet autem magno tædio ac laboribus sic regnantem affici, vt qui sit in perpetua peregrinatione. Hoc autem regnum difficiliter euertitur, sed facilius oppugnatur. Est enim robustius, quia omnes gentes liberè viuunt, sed debilius est Rex cum dispersas magis habeant vires. Oportet autem gentem, quæ obtinere imperium debet, esse numerosam, & ob id ab initio mundi Ægyptij Assyrijsque ac gentes australes regnare quod cum ibi habitari captum sit ob cæli clementiam & soli fertilitatem, facilè fuit alias gentes ab eis opprimi : paucos à multis, dispersos ab unitis, duce carentes à ducem habentibus, nudos ab armatis. Sint etiam militari arte instructi velut Romani & Macedones, quos constat militari arte potius quam alia re imperium obtinuisse. Diximus autem de hac superius. Deinde non in extremis orbis regionibus sedem figant. Cum enim imperium in seruitute constitutum sit, seruitus autem violenta, necesse est violenter illud obtineri : at violentia robore indiget, robur autem non adedè magnum esse potest in remotissimis regionibus vt vi illæ contineri quæ leges quoque seruentur, atque hæ quæ esse debeant & quales nunc dicemus. Sit etiam continuitatis quædam ratio in successibus ; cum neque breui Mundus subigi possit : nec in longo cursu temporis, nisi ordo sit firmus fieri potest, vt decursus ille felicitatis abrumptur. Neque verò breuius tempus fuit constituendi Imperij quam Alexandri, quod prope miraculum fuit : neque is potiores orbis partes occupauit, sed maiorem atque ditiores, tunc cognitæ habitabilis. Quod si ad magnitudinem orbis terræ Alexandri Imperium conferatur, vix decimam occupauit, si ad robur sextam, sed iam ad Imperij leges transeamus.

Harum prima est ne villo modo diuidatur. Imo ne si possit fratri imperium aliud absque incommodo elargiri id permittat multoque minus cuiquam hæreditaria vrbis aut oppidi possessio permittatur pœna verò capitalis sit vel proponenti, vel postulanti, vel assenti. Secunda vt Rex ipse virtute omni præditus sit & maximè arte militari, non infidus sed tam hostibus quam amicis seruetur fides vnde aberrat Marchiauellus qui solùm ab Itali-

eis tyrannis quique paruum regionem possederunt, nec diu exemplum implevit, docens fidem esse frangendam. Nam Romani tunc mala fide res tractarunt, cum omisâ virtute & remissis viribus ad dolos se conuerterant : quibus cum etsi celerius imperium auxerunt breui etiam corruerunt : nam talibus extra nulli vt impiis fidi sunt amici intus seditionibus agitantur : quare Reges & populi summa fide & virtute res agere debent. Et ne quis in mores Helio-gabali aut Neronis incurrat nemo ad regnum admittatur ante X X V. annum antea sit sub tutoribus qui plenam habeant authoritatem & si aptus mente non sit alius proponitur ex fratribus ipsi vero claustra sint ad satiandam libidinem vt tribus vnico præsidio periculis caueatur soboli copiosæ, vt iniuriam ingenuis inferat, ne animum in libidine mancipatum habeant nam satietate ad libidinis incendia tollenda nihil melius. Tertia regula à toto regno artes omnes quæ ad luxum faciunt aboleantur, ne sensim luxu mores corrumpant. Quarta omnes vrbes simplici muro & nullo alio præsidio tueant exceptis oppidis quibusdam exiguis in confinibus, vt sic metu perpetuo detenti artem militatam colant, & ocium omne ac luxum abigant : tuti fuere Lacedæmonij, donec vrbis sola fossa absque muro defendebatur ; obducto muro fuit respub. eorum. Quinta regula publicæ opes magnæ sint, priuati exiguo sint contenti, nemo arcem teneat, nemo aliis imperet nisi ex magistratu. Sexta misceant noua veteribus coloniis inductis, ne crudeliter pereant aut deficient.

Constat igitur sex regulis obseruatis etiam priuati successionem ad mûdi imperium peruenturam mansuramque perpetuo in illo : prima harum est, vt successio continuetur vxorum multitudine : secunda vt omnia ad vnum deuoluantur. Æthiophum more cæteris hæredibus in perpetuis claustris conclusis : hi montes habeant, sunt & insulæ in lacubus, & arces. Turca occidit inhumano ritu sed tamen humaniore quam hi, qui integros populos & nationes perivolunt vt filiorum ambitioni satisfaciant. Ob hoc lege Æthiophum nil melius nec in principatu quicquam diuturnius. Tertia vt moribus sit præstantissimis : hoc habet septem capita, primum vt sit peritus artis militatis admodum, & in ea exercitatus, gnarus locorum perimentiumque ad comoda militiæ. Secundum vt maiestatem retineat nec indignis præbeat administrationes, non sit amator vt Antonius, nec histrio vt Nero, aut gladiator vt Commodus. Tertium vt sit prudens. Quartum vt populi amorem sibi conciliet, nec proceres esse permittat, à quibus sibi timendum sit. Quintum vt sit comis & affabilis. Sextum vt sit diligens in videndis rationibus regni, & seuerus delinquentium castigato hoc autem non veluti iudex, sed vt censor iudicium. Septimum vt sit peritus Philosophiæ vtriusque, ne vano metu

subiiciatur avaritiæ sacerdotum qui error heu quot bonos principes Christianos perdidit: dum titulo pietatis in impia scelera largitionesque vanas à pessimis consultoribus protruduntur. Quarta ut sit diues pecuniisque abundet. Hoc fit superfluos sumptus præcidendo non exhauriendo subditos. Quinta est ut subditi optimo genere armorum utantur, armati fortes, agiles, robusti, natatores, patientes famis ac sitis, ordines seruantes, laborum patientes, vallum & cibos gestare assueti sed hæc omnia suo loco explicabuntur. Sexta ut multitudini illorum consulant: ita Socratis tempore Athenis concessum est habere duas simul uxores. Spartzæ mariti sterilibus subiiciebantur, Romæ erant proletrarij. Abraham duas simul habuit uxores & Iacob, aded ut iuri diuino haud repugnare hoc videatur. Sed aliis hoc negocium relinquatur proponantur præmia multitudini filiorum, honores conjugatis, viduis & pupillis subsidia. Denique maxima cura adhibeatur ut multitudo quæ sit alatur, instruarur fouearurque. Hæc omnia si obseruentur diuturnum & maximum & securum imperium constituetur absque perfidia ac scelere.

***

CAPVT XV.

Indiam Orientalem à Lusitanis, Occidentalem ab Hispanis defecturam.

Primam quidem scire oportet quoniam pacto imperia regnaque retineantur duobus etenim modis, vi atque voluntate: neque enim alius modus excogitari potest, quæcunque vero magna sunt maiore vi indigent similiter & quæ procul, & quæ inuicem iugum ferunt, & ferocibus gentibus prædita, cum alienis moribus ac legibus. In vniuersum verò ad duo prima capita reducuntur, si inuici parent & magna vi non superentur. Imperia ergo & regna vel hæreditaria sunt, vel electione habentur, aut vi. Hæreditaria ob longam consuetudinem & familias amicas iam adultas voluntariè retinentur, nisi à vi externa oppugnentur, aut omnino Princeps aliquis perditus sit. Qui verò eliguntur si ab omnibus eliguntur absque periculo sunt: si à parte solum, utroque auxilio indigent: scilicet voluntate & vi, ius constat armis, pecuniis, arcibus ac prudentia: voluntas iustitia, morum similitudine & legum, ac libertate, tum spe ac securitate. Vnde cum nec armis parentur, constat arma & potentiam utriusque modo perutilem esse. Quæ verò vi parantur aut ab eo qui priuatus vixit, & ob admirationem suspicitur: ob priorem statum odio habetur ac paruipenditur. hi raro amittunt regnum absque vita, filij autem plerumque quod & ob stirpem humilem inuideant illis ciues ac eos negligant, cessetque admiratio paternæ virtutis. Qui verò reges antea erant siquidem coniunctum

est quod aquiritur, si prudentia & viribus vigeant vniti potest priori regno velut Turca & Galliorum Rex. Si disunctum aut antiquum magnum est, & hoc nouum paruum, & tunc magna solitudine non tum valde diu retineri potest aut magnum est quod aquiritur est licetque tunc transmigrare: alias nunquam retinebitur: vna medela huic malo est, intermedias gentes domare antequam desciscant; quod cum maximo periculo fit, quoniam regnum nouum nondum firmum esse potest. Quod si gens indomita media sit aut pelagus ingens? diu nunquam retineri poterit. Neque enim vi, neque voluntate, nullo igitur modo. Quæ enim vis esse potest si tyrannus consensu populorum rebellet, cum procul fueris, nam seu gens fera intercedat seu pelagus ingens apparatus magnum prohibebunt illi enim tutum aut utile non existimabunt tantum exercitum per suos agros transire, pelagus autem ingens plusquam decem milia hominum militiæ deditorum admisisse nulla historia docuit. Inde quot incommoda sequuntur postquam exposueris voluntate verò retineri nequeunt, quoniam nec libere viuere possunt, nec iusta est administratio: qui enim propinqui sunt principi, illos opprimunt, & vexant, exhauriuntque, confisi viarum longitudini, & propriæ authoritati. Hominis enim improbitas tanta est, quanta est securitas scelerum, vixque excentum vnum excipies, qui ab hac regula aberret. Cum igitur India occidentalis maxima sit & valde procul utpote cuius proximior pars caput sancti Augustini pelago intercedente distet M D. millibus passuum a capite viridi quod in Africa est, ac hoc distat a Fortunatis M. ferme passuum nullibus XII. scilicet partibus in latitudine ab his Hispania M C C. passuum millibus: colligitur igitur breuissima via trium mille septingentorum milliariorum aut paulominus ex Hispania in Peru proximiorum Indiæ occidentalis regionem: quæ etiam maxima ex parte subtorrida agitur. procul igitur distat alterum regnum ab altero, cur autem potuerit acquiri ratio est manifesta, populi imbelles, nudi, sub Regulis atque discordes, ut totidem domuisse feras difficilius fuisset. retentum vsque nunc ob metum provincialium. In principio enim pauciamodum erant Hispani, atque ita è re sua desciscere non erat, vbi partum est imperium, licet Indi numero defecerint peritia tamen ac experientia rei militaris longe validiores facti sunt. quare cum his vel bellum intercedat vel infida societas vel violenta seruitus, imbecillissimum est regnum illud, nos autem supposuimus regnum quod rebellaturum est, non solum vastum sed & firmum esse debere, cum igitur inualuerint vires certo rebellabit atque celerius quam orientalis India a Lusitanis rege. Nam is licet imbecillior sit Hispaniæ rege, cui plura alia regna coniuncta sunt, continuatum tamen habet Rex Lusitanorum regnum suum per ora Africa meridionalem

nalē. Deinde cum potentes habeant vicinos Regem Persarum, & Turcam moribus & Religione diuersis, haud tutum esset subditis tyrannum constituere, & à proprio Rege desistere. Neque tamen hoc valde diuturnum esse potest quod ab vtrisque partibus intus scilicet & extra periculum petitur: licet vnum periculum alteri opponatur resistatque: manebit quamdiu summa virtute & prudentia res ageatur. At occidentale vna ratione firmissima tuebitur, si Rex ex descendens Cæsaris illis detur. Profertur aliquandiu si in plura diuidatur, si præfecti certa lege biennium non excelsent. Si qui præficiuntur, filios & maxima patrimonialia, tum vrbes in Hispania reliquerint. Si arces munitæ in India præfectis non pareant. Si togatis & pluribus scilicet senatui præfecti parere cogantur. Quæ fere omnia vt tutius regnum reddunt ab intestina fraude, ita imbecillius ad externam vim.

— — — — —

CAPVT XVI.

De causis repugnantibus in constitutione cuiuscunque status Reipub.

Quod nullum Reipub. genus constitui potuerit perpetuum, causa est repugnantia ipsa, tum verò astra interitusque rerum & externa violentia. Verùm cæteris relictis de repugnantia ipsa solùm agemus, quæ tam multiplex est, vt non solùm perpetuam, sed vix diuturnam sinat esse Rempub. videntur autem repugnantia potiora genera nouem hæc. Nuptiæ, educatio, Magistratus, accusationes, Duces, hæreditas, Diuitiæ, Religio & mores. Ad eò verò vnumquodque horum per se difficile videtur, vt vix sententiæ maximorum virorum constent: quinimò plerique absurdissima commentum sint. Primum igitur quod ad nuptias attinet, incommoda, quæ vnumquodque genus sequuntur videamus. Etenim absque nuptiis vix constare poterit Respub. primum quod experimentum id doceat & ratio, cum non futura sit cura generationis, multò minus nutritionis, nemine proprios filios agnoscente, incidemúsque in absurdam illam promiscui coniugij legem Platonis, vt etiam more belluarum cum filiis concubamus. Sit igitur coniugium, quandoquidem non solùm ad prolem, verùm etiam ad domum constituendam curamque illam quam vocamus æconomicam: aut igitur cum vna aut pluribus, pluresque cum vna & ea omnia aut cum diuortij libertate, aut absque eâ. Plures igitur viros eadem vxore potiri non conuenit: nam primum coniugij bonum aufertur ob quod institutum videtur, scilicet propriorum filiorum agnitio; impeditur etiam ex superuentu generatio. Nec erit vna

domus, quia plures viri, nec plures quia vna mulier, atque hoc dædò absurdum est, vt vix vlla gens hunc morem tentauerit. Sequitur igitur, vt vel vnus cum vna absque diuortio coniungatur vt Christiani, aut cum diuortio vt Romani & Iudæi, aut vnus cum pluribus & diuortio vt Mahumetani: absque autem diuortio hic modus vix contingere potest, quoniam impedimenta multa & rixas sequi necesse est. Qui verò vnicâ vxore contenti sunt, & absque diuortio maximas habent difficultates & perpetuum bellum: vitia quoque tegunt atque sic fraudes committuntur, quòd inseparabile sit coniugium, & plerique ob verecundiam nolunt fateri se deceptos, atque ita in perpetuò dolore viuunt. Cum verò nouerint non posse se disiungi, alter alteri iniuriam aut clam aut palam pro vt vires suppetunt, infert, coactaque necessitas amorem minuit & fastidium parit, vnde sæpe alter alteri insidias molitur, quæ omnia mala diuortium tollit, vt lege naturali vtile sit. At contra in diuortio multa mala sequuntur: amor aliarum quam coniugis dum nouas spectant nuptias, contemptus filiorum mutatâ matre, imò odium & perniciēs, mala educatio, dissidia inter fratres, quorum matres æmulæ fuerunt, nec quicquam hoc malo grauius est. Nouerçæ priuigni lites iurgia infernus si sint maiores aliter miseria orbitas: fœmineum crudele genus nouit in odio perseuerantiam, in bonis constantiam non nouit. Qui verò plures ducere vxores solent, easque repudiare possunt, multitudini consulunt. Cæterum dissidia, inter filios, quorum matres sunt inimicæ, mala educatio ob multitudinem, iniuriæ & insidie.

Diuitiarum quoque ratio non minores habet difficultates: nam si diuitiæ in pretio sint, homines earum causa fiunt improbissimi, vt nostrâ ætate. Non iudices iustitia, non amicos fides, non affines necessitas & coniunctio, non artifices iururandi Religio, non sacra Sacerdotes, non nobiles pudor, non medicos professio retinet, quin per omnia fanda infandaque præcipites ruant ad ditias comparandas: non æqui iustique vlla consideratio aut pudor, aut metus, vel pietas vel misericordia, sed auaritia omnem secum improbitatem ducit ac trahit videas funestas.....

— — — — —

CAPVT XVII.

De Seruis.

Seruorum duplex genus est naturale atque legitimum: cum enim quidam corpore validiore sint animo autem belluino atquo imperito, hi meritò natura serui sunt, manifestum est autem quod

quod & horum duplex est genus, alterum ob perturbaciones, reliquum ob imperitiam. Sic vero definiuit Aristoteles & Stoici: verum si quis rectè consideret iuvenes natura maximè seruales sunt, minus pueri, senes verò utramque ob causam & quod corpore sint imberilli & consilio prudenti, liberi natura sunt. Quamobrem sapientissimè iussit Moses, si velint serui, post septennium liberi sint, quoniam iam prudentes tot annis ob usum & à perturbationibus quasi vacui esse possunt ob metum laborem calamitatè que in seruitute passi sunt. Sic etiam humanitari & populi numerositati consuluit. Quod si nollent quasi natura serui hocque tertium quasi genus est quod mauult seruire humano domino, & non esse sollicitum de necessariis quam cum hac sollicitudine in libertate viuere eos tanquam meritos perpetuè damnat seruituti: etiam ne vi id egisse videatur aures fibula perforando. Pueri ergo merito omnia seruilia patiuntur ob imprudentiam & impotentiam animi. Vnde etiam ambiguo nomine pueri, & serui & ætate ingenui vocantur.

Ceterum hoc seruorum genus ut nemo tollere posset veluti à natura propagatum, ita legitimum à religione nostra, seu his qui constitutiones ediderunt proorsus sublatum est illud dictum interpretantes quod apud Deum non est neq; seruus neq; liber. Quasi etiam illud interpretemur Christi in die illa neq; nubent neque nubentur matrimonium quis inutile esse dicat. Seruitutem moderatam & iustam tam utile esse Reipub. constat ut etiam iniusta & immoderata utilior sit quam nulla: nam Gentium Resp. feliciores fuerunt & nunc Mahumetanorum quam Christianorum. Sed primum haud decet quemquam seruum esse quod parente auctore seu ambobus seruis natus sit indignum est enim plurimam sine dolo experiri miserrimam: praesertim ea ætate quae ludibriis exposita est. Sed neque ex captiuitate in bello: hostilis enim pugna cum fortium sit virorum nihil tale experiri debet. Solum ergo sceleri obnoxij & de coctores seruituti mancipari debent: quod olim in usu erat. Neq; solum hi ipsi, sed etiam filij in vinculis habebantur, velut Alexander ab Alexandro in Genialium dierum sexto, & Rhodiginus in Duodecimo Antiquarum lectionum. Ex lege primum antiqua ut existimo Draconis Atheniensis quam Solon abrogauit, inde etiam Aelia Romana nouis tribulis saepius irrita facta. Sed ut æquum est sic plebs obratos decoctores qui vel communem societatem vel alienam pecuniam fraude peruertunt, ita iniquum & inhumanum si ob usuram aliquam id contingat nam sic etiam feneratorum improbitati occurrerimus. Hæc verò qualiter tunc non licebant magis quam in ergastula conueniendo mutiliter? vel ex scelere reddenando ad tritremes. Quis enim non magis se seruum esse cupiat quam in carceribus, aut multo etiam quam in tritremibus? Ap-

paret igitur hanc legum nostrarum humanitatem antiqua atrocior esse. Mitto nunc illam quae debitorem in frustra scindi permittebat pro creditorum numero. Vnū hoc colligo & priuatae & publicae rei plus satis conducere & mitiore exemplo esse seruitutem decoctorum quam ergastula & carceres: & in criminibus magnis quae capitis poena non puniuntur quam tritemes.

— — — — —

CAPVT XVIII.

Leges civiles breuiter explicatae.

Legum series quae à Iustiniano Imperatore constituta est obscuritate maxima ob id inuoluta videtur, ut Iurisconsulti maiori essent in admiratione, nec miseri clientes intelligerent, quo in statu essent. Indicio est verba plura ab illis usurpari quae barbara sunt, unde superfluus labor in illis interpretandis iniunctus est velut..... Erciscundæ etiam quamuis Ciceronis sit, ab illis tamen ancipiti sensu sublatum vocabulum est. Quid tot repetitiones contrarietatisque? Et tam circumcisa & mutilata de cunctis sententia, nisi ut homines admirarentur omnia, nihil intelligerent. Sæua quoque & iniqua iudicia quale illud lege decima de poenis Marcelli, si sub poena vinculorum Domino reddi iustus, non recipiatur à Domino, venundari nisi emptorem non inuenerit, in opus publicum & quidem perpetuum tradi iubetur. Deinde in personas pauperiores actus vindicandum iubent, ut miseria miseriæ adungatur, quartanque homines opes per fas nefasque, non tantum commodioris vitæ causa, sed etiam tutioris: cum omni industria furor auaritiæ compescendus esset. Inde furtis & adulteriis quae duo maxima flagitia & communia suor, quid attinuit tot distinctiones adicere, cum sufficiat voluntarium à non voluntario distinguere, & gratis ac sexus aliquam habere rationem, in adulteriis etiam. Cetera videntur ad hoc instructa, quemadmodum Modici incohmitatis nostrae tyranni sunt, ita bonorum nostrorum Iurisconsulti quibus pestilentis nullae deteriores in humano genere esse potuerunt.

Non ego disciplinas damno sed homines: neque homines sed vitia hominum. Maxima pars ut Aristoteles inquit reipublicæ est, ut mulierum status bene sit constitutus. Vnde connubia, quibus vitiatæ Reipub. facilius corrumpit, estque ciuium status infeliciores quam si sub tyranno bene constitutis matrimoniorum legibus uiuant, itaque quantum difficilis est tantum & utilis habenda est. Videntur tamen multi voluisse ciuium consulto male esse ut Salicarum legum & Francicorum auctoribus, sed hæc mittamos, cum ignorantia non peccauerint.

Non

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

& incolumiores & moderatiores, maiorque frugum copia erit. Delicatiores mulieres incoquant aquæ mel aut cyperi radicem, aut pipetis grana. Diuortium fit ob ætatem, sexum, si alter sit androgynus nec coniux recipiat, aliter erit coniugium, sacerdotium impediens nostri causa, affinitatem inter maiores, & descendentes vel fratres ac sorores, aut fratres sororesve ascendentium, consobrinos quoque & amicitios ac patruos: Hæc tria genera Pontificis summi arbitrio nubere possunt, vel ob Veneris perpetuam impotentiam; finis nuptiarum cellat, ob elephanticum morbum: inuiri etiam distrahantur, quoniam Reipublicæ calamitas omnibus præceptis anteponenda est. Si alter eorum iam ter fuerit coniux, si alter eorum sit alij copulatus, si alterius legis sit aut hæreticus nec sciat, idque non post connubium accederit, si adulterium admiserit peruenientque fuga, ut plecti nequiverit, & similiter si insidias alter aut veneficium parauerit alteri aut alterius filii. Qui enim vel quæ iam lege mortua est, etiamsi præter legem uiuat, neque coniugem habet neque ciuitatem. Quicumque diuortium aut omnino sine culpa fecerit, aut per ignorantiam solum moderatam causam præbuerit, iterum nubat. Neque enim decet Reipubl. absque maximâ causâ tantâ uilitate priuare, hominemque tanta spe qualis est posteritatis bonum fraudari sine proprio dolo, sed alterius potius sceleris aut casu. Quinetiam coniuges ab adulterio magis abstinere, scientes ei quem offendunt maiorem parere voluptatem, alter quamquam de coniugis pudicitia magis sollicitus erit, sciens se non solum metu sed seruitute liberati, nec immeritam infamiz notam alterius detegendo scelus subire.

Separatio thori fit, si contagioso morbo alter coniugum detineatur, si inebrietur, si anheligraulter oleat, perpetuoque: item consensu communi cum causa & summi Pontificis authoritate velut metu filiorum, nimiam prodigalitate pellicibus & abusu puerorum coram coniuge, pro quibus etiam si cognita sint, pœnas dent. Si venenum in domum vel solum alter attulerit, liberum sit alteri non ei cohabitare, quandoquidem deferre venenum in ciuitatem omnino capitale sit. Alias etiam causas si Prætor & tres Senatores probauerint ratas admittant. Auspicia, auguria, somnia, miracula nemo curet aut obseruet nisi eorum quæ supra naturam fuerint aut præter naturam: veluti mihi ea nocte, quæ connubio filij mei impari admodum successit, & vni ex pueris familiaribus visus est lectus cum cubiculo diu tremere, curi tamen terræ motum in vrbe nemo senserit. Supplicandum est tunc Deo opere iusto, innocenti consilio, purissimo thure, quæ prospera sunt fortiter sequi, quæ aduersa vitanda tunc. Rebus perpetuis vitæ supplicium pœna sit, damnis temporariis mo-

do consulto nec errore facta sunt pecuniaria. Tribus enim modis cum scelera patient homines, consilio impetu animi, & errore: consilio verò bifariam sine causa & cum causa: quæ sine causa & consilio & errore pari pœna & summis suppliciis puniantur: quæ consilio & cum causa mediocri, quæ ab animi impetu leuissima. Mediocri pœna mort est, & perpetuæ triremes, aut ad lapidinas damnationes: extrema vri super crate, ferrâ secari, palo infigi, rotæ inferi, viuum sepeliri, excoriari, & per pectus ac ventrem diuidi: leuissimæ pœnæ annui carceres cum pane & aqua, torqueri diu in eculeo, triemer vel lapidicinz ad quinquennium, exilium cum ademptione bonorum, perpetua seruitus. Neque horum commemoratio crudelis est, sed pia potius, cum & sic infortium & bonorum securitati consulatur, & multo pauciores pœnis obnoxij futuri sint. Nec scio; cui lenitas pœnarum utilis sit, nisi avaris migrantibus & tyrannis ac scribis: nam satius est paucos pœnas dare quam multos, grauitatem verò earum alleuiat voluntas noxiorum. Nullus mytopola in ciuitate, nullus luxus auctor, nullus ludus præterquam larruncolorum & pilæ, & qui corpori agilitatem & robur addunt, funis discus, cursus, saltus, venatio & aucupium absque retibus, alteres arma, equus ligneus, hastiludium equos agere & aurigare. Nec enim omnia decora & utilia Reipubl. Nemo arma noria ferat, pœna triremium missilia capitale sit. Exerceantur statis locis ac conclusis arcu, vibrare tela, excutere machinas bellicas igneas, in scopumque dirigere. Nihil pensile aut caducum in vrbe pendeat: nemo lapidem iaciat mortis pœna: pueris flagella publica & carcer mensurus ac inedia, & eductus iterum verberetur ante liberationem; verberentur pueri donec sanguis abunde effluat. Putris pœna pecuniaria, si non adsit pecunia, ad opere damnentur, donec ex lucro satisfaciunt multæ & domino rei. Omni multa in læsum pro dimidia, & fiscum acusatoremque ac satellites diuidatur: læso ramen prius ex damno satisfaciendo. Latrones si spoliauerint, perpetuo ad opera vel triremes, si occiderint, summo supplicio afficiantur.

Si pater artem non docuerit filium, nec à filio alatur, nec in magistratu sit nec suffragium det. Nulla sint fidei commissa nisi in pios vsus, neque pignora rerum stabilium aut perpetui redditus. Nihil omnino non venale liberè sit etiam de sacris: illa tamen cum authoritate Pontificis. Legata omnia ad Sacerdotes pertinentia, si intra annum non ueneant, absque etiam ullo consensu Pontificis fisco applicentur, nam Ecclesiæ quod opulentior, eò Reipubl. deterius consultum. Nihil habeant Sacerdotes stabile nisi domos proprias & augustas & fructuum omnium vigesimam partem, ut sint modesti & Reipubl. utilitatem diligenter curent. Fœnus pro pupillis

lis viduis virginibus nuptui locandis licitum sit ex vocia, cæteris ex bestie vncie: malom est hoc, sed ad vitanda maiore mala necessarium. Sacerdotes in causis ciuilibus Episcopum habent iudicem, qui cum consilio iurisperiti decernat: in criminibus cum à crimine statim desinat esse Sacerdos communibus Iudiciis subiiciatur. Nemo concionibus aut secretis colloquie populum alloquatur nisi Sacerdos, nec doceat quicquam præter bonos mores, & Euangelij ac factorum aliorum librorum puram & nudam historiam, si secus fecerit vitæ supplicio afficiatur: nam virilitas si qua esse possit aliter facienti exigua, damna aded magna, vt ab his sceleris regna integra evertantur: non enim Dei amor, sed insolentia, ambitio, auidia inexplebilis pernicitatisque maxima tale hominum genus exagitant. Eadem pœna omnibus his sit, qui perfidè se gerunt in eos, qui illos vitare nequeunt: dico iudices si scienter aliquid deliquerint, sacerdotes, medicos, cuiusque generis pistores, molitores præter furtum, tum rutores pupillorum, causidicos, procuratores & qui cibos vendunt aut vina ni monuerint dolus omnis præterquam quantitatis pro extremo, crimine sit. At hi omnes sint magno in honore iurea tamen conditionem ordinis habeantur. Quippe pistores molitores & coqui omnes alios artifices præcedant. Nullæ mulæ nisi onerariæ, nulla sint carpenta in ciuitate.

Præcedat Princeps, inde Sacerdotes cum iudicibus, post duces militum & rustici, inde Medici & qui disciplinas liberales docent, scilicet Dialecticam naturalem, Philosophiam, Geometriam, Architecturam. Rhetoricam nemo doceat. Diuinationi nemo operam det pœna ignis, nisi ea naturalis sit vt Astrologia prodigiorum scientia, medicina physionomia, metoposcopia, philosophia. Somniorum interpretationem nemo doceat, libri tamen Latinè aut Græcè scripti legi permittuntur, quod in nullo alio genere fieri licet vt rei quam docere non licet libri haberi possint. Nulli libri maternâ linguâ scripti de rebus seriis legantur, ne bene scripta imperitorum manibus deturpentur, & aditus bonarum litterarum negligatur. Ludi literarij magistri, si fecerint aliquid in pueros, pro quorum eruditione præmium accipiunt vti proditores puniantur. Quod si obscœna doceant, in exilium mittantur: nam quorsum hæc damno pueros doceat, qui facere non deliberet? A mendaciis arceantur pueri & à desidia atque formidine, liberalibus artibus erudiantur, nudi nisi ob flagitia ne verberentur; vigiliis, parsimonia, laboribus, taciturnitati cubilique duro tum frigori ac caloribus citra vitæ periculum perpetuè asuescant, perferantque libenter iniurias: cum pane vno tum obsonij genere contenti sint ciues omnes, in coniugijs autem tribus obsoniorum ge-

nera nouem. Pisces carnes lac & quæ ex eo oua, radices herbæ, legumina, horarij fructus & sicci: fungos & anguillas recentes edere non liceat ranas nec terrestre vllum exangue animal, nec abortiuum, nec sponte mortuum nec fœtidum, nec pisces vnciâ minores edere fas non est. Nihil elixum præter legumina, & orizam. Reliqua omnia vel cruda, vel sale condita vel assata super prunas aut in veru, aut frixa. Cibi castrenses, nuges, ficus, auellana, vna passæ, amygdalæ, pisces saliti, caseus optimus, laridum herbæ odoratæ, piperitis Alexandrina, menta, ocimum, melissa, pulegium, nasturtium, & draconium vulgare. Præterea ex liquidis oleum mel acetum sal, item cepe & allea, carnes assas & oua si offerantur: oriza quoque castrensis maximè cibus & legumina, condimenta ius vel oleum pulegium & sal. Paruos pisces piscator dimittat vt escam aliorum aut ad incrementum. Nemo quadrupedis partem vllam cum lacte matris aut auis cum ouo matris aut coquat aut edat, vt esus carniū non luxu, sed necessitate admissa intelligatur. Bis in die comedant adulti, impuberes tert si velint, sed bis tantum obsonio. In caltris vino vt liceat & maximè instatite prælio, octo vini vncias roeraci cum croco bibant.

Et cum Rempub. augere sit institutum, præmiâque duodecim habentibus filios in Prouincia vel quinque in Italia, vel tres Romæ masculos cum immunitate vestigalium veretes constituerint, quis dubitat non solum nulla vestigalia liberis capribus vel filiis imponenda, sed etiam iuuantos illos qui numerosa sobole Rempubl. ornant, ipsi verò grauantur. Quamobrem neque vlli rei qua ad cibum vitæ vestigal imponatur, præterquam vino, horariis fructibus oleribus non odoratis, exoticis cibus & fasciminibus quæ per annum seruari nequeunt, vt lucanice, quæ enim seniantur vtilia sunt castrensi vsui. Arcentia nulla præter piper admittitur: illorum loco cypeti radix, citria, pulegium, iuniperi fructus, tum reliquæ odoratæ herbæ: vestigalia ergo ex his, tum his qui in domo habentur aduenis ex equis non ad miliciam ex freno ex mercibus ex domibus & nemoribus, maxima verò ex cauponibus & pratis. Ferri & chalybis & plumbi nullum vestigal, maximum ex aliis metallis. Nec sufficit vt alimenta sine vestigalibus sint, sed ne quis mercaturam transferendo faciat, & his ex quibus vestigalia non exiguntur. Si quis fecerit bona eius & conscientum fisco applicentur, vt etiam in omni scelere quod extremo supplicio dignum est, nec tamen minus hi eodem supplicio afficiantur. Quin etiam descendentes omnes ad decimum vsque gradum tum cognati fratres aut nepotes aut patrueles infames reddantur, nisi ipsi fuerint accusatores. Idem iudicium sit de illis, qui reditus condunt, iusto pretio distrahere nolentes, liceat in copia annonæ vicinis amicis

amicis nullo lucro Reipub. tantundem pro eisdem pecuniis recepturæ quasi mutuo dare: ob id frumentum semper eodem pretio distrahatur libræ sex pro asse: pro auri scilicet vncia libræ ter mille octingentæ quadraginta: si minoris æstimetur lucrum sit fisci, si pluris aliunde ad vectam eiusdem damno sit. Sed quod potest esse damnum Rempub. seruanti, eique tam bene consulenti: Propterea neque in ea sint Proceres, neque domini villarum aut oppidorum, sed omnes liberi Regi ac magistratibus solis pareant. Si qui sint oppidorum & villarum Domini diuisa hæreditas, aut extinguetur tandem tyrannis illa aut dissoluetur: tunc bonum est vt fundis à Repub. acceptis, ne cuiquam iniuria fiat ius dicendi & dominium permutetur: vbi enim paritas non est, tyrannidem vigere & dolis viui necessum est.

Qui plus habuerit in redditibus tribus auri libris, in nullo magistratu etiam Principis gratia esse possit: si inuentus fuerit magistratum recepisse, bona omnia ad fiscum deuoluantur, cum verò pauperum quatuor sint genera, ob luxum, ob inertiam, ob casum & ob morbum, duo prima sub capitis pœna ab omni magistratu arceantur: reliqua ad magistratus idonea, & qui à libræ auri dimidio vsque ad tertianam in redditibus habeant, ni sint infames vel in mora. Omnes vrbici magistratus annui sint, ad eundem magistratum nemo possit nisi post decem annos eligi; vbi quis triennio magistratu functus fuerit, biennio cesset: nec solum ipse, sed fratres, parentes, filij, patrui, patrueles, amicitini atque nepotes: multò minus vt duo ex his simul in magistratu esse possint. Excipiuntur ab hoc bellici magistratus, quamquam & in his triennij lex semper seruanda sit incorrupta, aded vt non solum consanguinei sed nec ministri illorum, aut præfecti ad vllam dignitatē per biennium illud eligi possint. Et si etiam triennium illud non continuauerint, post quadriennium quomodocunq; in magistratu exactum biennij lex omnino seruetur. Magistratibus iudicibus, iuridicis præmia vlla dare aut dona mittere tam capitale sit ei qui mittit quàm qui recipit, etiam si cistula ceraforum sit, sed mittentem accusare teneatur. E publico stipendia accipiant, intra quadraginta dies omnem litem finiant, decem actori, totidem reo, viginti iudici ad deliberandum. Si noua iura emergant solutis expensis integrè nouis lis potest intendi, aliter non. Qui causa cadit soluet impensas, facturamque temporis iuxta iuramentum partis. Qui per calumniam litigat, quantum petit persoluat, aut duplum eius quod negat: per calumniam litigat qui negat quod nouit & ob id vincere sperat. Sententia per imperitiam iudicis lata falsa restituat iudex ex suo, & victor duplum reddat fisco. Reditus intelligitur quod relinquatur deducta vigesima Sacerdotum, vectigalibus bonorum & impensis rei ru-

sticæ cum fœnore siquid persoluat. Qui fœnus plus iustò exigit pœna capitis & bonorum mulctetur. Nulla multa componatur, sed statim bona si non aliter satisfaciat, sub hasta veneant. Intra auri semunciam non sit appellatio, sed nouis rationibus inuentis, solutis expensis restituatur in integrum. Qui verè litis victor est, omnem impensam etiam persolutam ex contumacia vel iudicum erroribus recuperet: iniuste enim litigare potest qui iustam habet causam.

Festa celebranda LXXII. dies enim LII. & cum calendis Ianuarij fuerit dies Dominicus calendæ nullum festum addunt. Decem Apostolorum, Præsidis vrbis vnum, natiuitas Ioan. Baptistæ & mors virginis Mariæ & Stephani præthomartyris, & septem dies Christo dicati, scilicet Natiuitas, Calendæ Ianuarij Magorum aduentus, dies quo conceptus fuit, dum in cælum ascendit, & duo dies Filio & Spiritui Sancto dicati: dies LXXIII. sunt totius anni pars quinta ad vnguem. Ita pauperibus consulitur vt victum exercendo artes ac vendendo parare possint, nunc cum tot festis etiam in celeberrimis soue ac edulia parat, erque ita dum cultus augetur contemnit. Præter hos quælibet ædes sacra sui Diui festum solenne celebret, & quid in aliis tota vrbis obseruat, in his vicinio sola peragat. Id verò est tabernæ & officinæ occudantur, ad templum cant, sacrificij fiant participes, Diui illius historia pura & vera legatur & explicetur: conuiuia inter amicos & consanguineos celebrent, pompas ducant ludolque publicos, Xenia amicis pauperibus miant, in mendicos pecunias distribuunt, cantilenis ac musicis instrumentis omnia perstrepat, coreas ducant, mimos habeant, comediz tragedizque recitentur, pugnz ferarum exhibeantur: certamina eorum & curruum exerceantur, censq; disponantur, ornamentis vix tapetibus tabulis ac signis tum valis pulchris, flores spargantur & herbæ odoratæ, thus adoleatur: deniq; omne genus spectaculorum quod iucunditatem cum honestate cõtineat, exhibeatur.

His diebus Princeps & Respublica in viduas & pupillos egenos triticum panemque optimum, nam huic diligentissime consulendum, carnes & pisces salitos, oleum, acetum amygdalas nucésque distribuat. Collegia more Gallico ducentorum trecentorum puerorum tum puellarum non pauca sumptu publico instituantur, in quibus ditiores soluant: omnes pudicè alantur, modeste vestiantur assidue erudiantur non solum in disciplinis animi sed etiam artibus & exercitationibus ad militiam vtilibus, & ad virtutes accendantur iusticiâ fortitudine & prudentia. Singulæ enim harum cum tam in pace quàm bello sint vtilis ac necessariæ, fortitudo tamen in bello, iusticia in pace vtilior est, prudentia ex æquo in vtrisque. Qui verò iusti sunt, vt grati sint aut liberales, haud indigent:

Indigent: omnibus autem viribus annitendam est, ut omnes pueri civitatis discipline militaris primordia imbuant, & aliquam artem præcipue febrilem aut rusticam. Nam cultus agrorum homines reddit robustos, & fortes ac probos, tum Reipub. saluberrimus existit: ob id nobilis est hæc exercitatio. Ut

Magistratus omnes deponere, in vincula conicere damnatæque possint ad mortem, quod leges labefactare voluisse deprehensi sint. Alia in causa neque in iudiciis periculis ullam oblocant auctoritatem: sed neque suadere ut sententiam ferant, nec innuere liceat qualem velint etiam si iustissima sit: si id egerint à Magistratu excedant, & pro infamibus habeantur, nam sub optimo etiam defensore saltem impotentes eos fuisse conuincuntur. Sed lata sententia apud illos liceat iudices accusare librâ auri depositâ quam fiscus obtineat, si nec damnatur iudex. Pauperibus absque depolito per aduocatos & causidicos, quos Respublica illis ad causas defendendas assignare perpetuo tenentur accusare liceat: sed si non obtinuerint quinquennio damnari Reip. seruiant: nec liceat pauperi pro eo qui habet accusare, ne legi fiat. Harum legum immotus sit status: sed si visum fuerit pro temporum conditione aliquam minus congruere, quatuor censoribus conuenientibus, & se per populum comprobata abrogetur lex per annos viginti, quibus transactis lex à nobis statuta si non antea redierit sponte ad observationem reducatur, nec usque ad quadraginta annos possit amplius quisquam ei intercedere, atque id in omnibus legibus obseruatur, quæ in curia latina & materna lingue omnibus pateant: abrogatis autem succedentes in ære incisæ suspendantur in foro: omnibus qui exilio pœnam effugerint præmium pro proscripti necesse assignetur.

Nullus legatus intra pomerium vel ubi ciues habitant, admittatur nisi quæ responsû habiturus est, & quæ proponit. Domus etiam si amici non sint legari Domini custodia munitur. Nullus aduena non urbis

neat: & si mulieri ciui miscetur, tum ipse tum mulier pœna capitali puniatur. Qui pollicitus fuerit se victurum moribus nostris, fideiussione libratum trium auri fisco præstitâ viuere in vrbe permittatur: & post decem annos pro ciue habeatur. Si non inuenit fideiussorem deponat pecuniam apud fiscum si nec hoc, habitet in agro vel villa vel municipio, & post decem annos si vixerit ut ciuis recipiatur in urbem: si deliquerit statim pellatur ex agro; si maledixerit de legibus vel labefactare eas consulto conatur, mulctetur bonis, torquatur, ut sciant ciues an egerit dolo malo, si egerit ultimo afficiatur supplicio, si non, in exiliû perpetuû mittatur.

Qui in magistratu sunt aut fuerint ornatu cõfessu atque omni honoris genere decorentur, nec ex priuato delicto nisi prodicione con-

uincatur, ultimi supplicij pœnas luant. In vestium gemmarum & annulorum ornamentis usque ad auri libras decem in pecunia usque ad tres habere liceat, si non virtute bellica ipse vel pater aut filius, nepos aut suoc sibi parauerint: alij si plus habuerint omnia deuoluantur ad fiscum. Si quis habere volet pecunias plures, in ærarium publicum deponat diuidendas pro dimidia hæredibus proximioribus, pro reliqua dimidia inter proximiores hæredes vel ex consanguineis per capita. Mercatores tamẽ usque ad triginta auri libras habere possint, sed præter domunculam nihil stabile possideant: maiora mercimonia fisci nomine agantur. Pueri & adulescentes natare dileant etiam armati lorica thorace & clypeo, tum equos similiter armati insidetes tranare flumina cogant: omnia potest usus, & multo melius est periculum ingens subire, quam in seruitutẽ certâ incidere aut interfici. Filij filiarque proditorum castrantur, etiam si proditio priuata fuerit. Ne quis cum muliere aliena cõcumbat, etiam ciuitate illorum captâ, nisi diligenter exploratam virginem esse nuntiauerint obstetrices. Magistratus extra ciuitatem triennio determinantur, ultra mare si contigerit sexennio additis itineris temporibus, nam progressus temporum sic ordinari euadunt. Omnes Magistratus populus eligit præter ferreros corporis Principis custodes, nam satellites etiam populus eligit.

Si Rex aut militum Dux quemquam sine iudicio occiderit præterquam in acie fugientem vel resistentem magistratibus Rex regno priuetur, duces capite plectantur. Qui ut se tueatur hominem occidit sine pœna sit. Qui Magistratui mandato resistit imponere à quouis occidatur. Ministri omnes magistratum in honore habeantur qui restiterit, qui læserit, qui conuictus fuerit, qui deceperit qui auxilium non præstiterit, id potens facere, in Reipub. in Magistratus in Regem singula ex his admisisse videntur. Domus omnes cauz sub terra, supra terrâ non ultra tertiam contignationem æqualis altitudinis inter se altitudo omnis cubitorum viginti ut decor cum utilitate & diuturnitate iungatur: muri duorum laterum calce non cretâ confuti. Qui occiditur dimidio ponderis si sine causa contingat, ex argento satisfiat fisco, aut occisor ministris ostendatur. Quod si vicij ceperint vicinia, libram auri à fisco habeant. Cum in castra itur, nulla sit mulier, corio omnes induantur & lineo thorace, caligæ lanæ cum amphimalla vel amphitapa vel heteromalla, nam triplicem usum præstant lecti culcitæ vestis. Super omnia mundicie studiant, ne deteriores belluis plerisque videantur. Magistratibus extra urbem præter exploratores & post magistratum ipsum legatos, ut in provinciis cognoscendi causa præter vocatos qui omnino accusent etiam si sine crimine sint, nec ut sufficiat laudario publica & fides provincie, vel hoc solum ut ditior factus sit argenteo cochleari ad condemnandum sufficiat. Si autem omnino innocens fuerit

omnibus honoribus deoeretur, & si pauperior sit quam ratio familiarum postulet, donec ad vilem Magistratum pervenerit, libra auri in singulos annos ex fisco dimidium dimidium ex provincia accipiat. Deo qui maledixerit, lingua ei amputetur à radice: qui dives ad triremes per quinquennium impotens si est vel impius iustà irà victus ac quasi provocatus pro divitis minuatur poena, pro Deo ad triremes damnetur, & qui eum provocavit. Filij eorum qui pro patria in bello pereunt, praefertantur omnibus, qui ex publico subsidio vitæ accipiunt tempore, muneribus, honore. Pro mortuorum venia fiant supplicationes, pauperibus sportulas Rex dividat, memoria strenuè perreclitantium pro Republica celebretur. Quatuor Procuratores, qui & Regis tutores vocantur, eligantur: hi comprimant puniantque qui insolentia adversus Regem vel aliam ob causam delinquant aut insurgunt.

CAPVT XIX

Exemplum generale de Civitate Mediolanensi.

SIUTM vrbis nostræ aliàs explicavimus, nunc solum quod attinet ad illius naturam explicabimus. Est ager fecundus quidem sed aded vicinus Eluctis & montibus ve multis subministrare alimenta rogarur quæ ager ferat præsertim raro frequentibus civitatibus. Ex vallibus autem circumvicinis innumeri confluunt homines, qui ex arido & paupere solo venientes alleciti dulcedine patriæ nostræ illam frequentant: cumque nil nisi corpora afferant coguntur industria atque laboribus vivere, quod fit ut ipsi primum ad omne genus fraudis animum applicent: inde susceptis filiis ac nepotibus statim eos artibus discendis adhibeant. Ex hoc autem plura contingunt, primum ut vili cibo alantur, & ob id morbis vexantur, fiunt etiam semiinsani, quoniam ultra modum & ætatis tolerantiam studium adhibere coguntur: cumque inter se tædij pellendi causâ colloquuntur, fiunt loquaces. Civitas verò artificiosis plurimum abundat, sed quoniam opera puerorum pleraque fiunt, & solum ab artifice perfectionem adipiscuntur: cum verò ex ergastulis pueri illi atque adolescentes erumpunt ut diebus festis omnia sibi licere putant, atque ita in viis publicis obloquuntur, turpia dicunt, lapides iaciunt ut in proverbium cesserit *Medium stultum*: ob paupertatem etiam fiunt gulosi & voraces, cum verò loquaces sint ad contumelias & iurgia facile erumpunt. Ob vilitatem autem invidi sunt & quoniam in civitate solum versantur expertes rerum sapientissimos se putant, atque ex hoc fit ut quisquis etiam non vocatus alios docere velit: ita fit ut singuli imperare scire se putent parere nec sciant, nec scire se existimant. Cum verò de se plurimum polliceantur virtute & eru-

ditione præstantes, si quod aliud hominum genus oderint, & quia partes se fieri posse haud existimant virtutem & eruditionem non solum negligunt & vituperant, sed etiam irident. Solas suspiciunt divitias, quia honorati illos qui ea possident, cernentes cumque per malas artes ad nobilitatem pervenerint, eo fit ut & ipsi nobiles sint & loquaces & invidi & discordi: satque seditiosi. Quod insipientes qui dominantur eos ut volunt regunt, cum neque virtutem neque concordiam quæ duo maxima sunt populorum munimenta vercantur.

Cum verò libertas Magistrati ut ed processerit ad rapinas converti sunt utque illud esse volunt quod sibi vitiosum est, nec quicquam pensi habetur nisi aut propter exteros qui ed nequitia non processerunt aut metu Principis, aut à quibusdam qui longa nobilitate vitia didicerunt. Pæpeti admodum ob id solum rectè agunt quod rectè agendum sit: populus edto habet nobiles, nobiles plebè contemnunt. Partim divitiis cum sint ambitiosissimi ob nobilitatis novitatem, ided profundunt stultè quod nefarie paratum est: vitiumque hoc virtutis speciem retinet, vnde splendide vestiunt, luxuriose convivunt & inurbis supra modum ornant. Hinc carpent vestes torques ancillæ omniaque stultitiæ argumenta, adulteriorum incrementa, & impotentis sexus effrenes audacia. Ita per has inequalities ex vno omnium principio perpetuò iactata nostra civitas. Republica non dixerim. Et neque ob id inferiores milites, qui quantum plures fuerint, ed iracilliores, nam seditione semper inhorant & verbis prælia agunt.

Obiiciat forsitan quis strenuos duces fuisse & forsitan ratos lo. Iacobum Trivium & Medicem, sed tamen ambo prius infensi potentioris fure quâ decori: alter Gallos inuexit in urbem, alter ciues pro hostibus habuit, ve audacter dicere possimus nō posse eundem esse bonum ducem & ciuem. Tardum enim invidiam premimus bonos, tantum potentes, si memus ut cum exteræ civitates extollant viros deinde potentiores factos odio habeant, nostra opprimat florentes, potentioribus factis blandiant. Inditio manifestissimo peruersitatis nostræ sunt verba M. Marcelli aliàs recitata: decretum illud impium quo poena patritio occidenti plebeium dimidij aurei imponitur solum: civitas septies solo æquata, viroborum nobilissimorum successus, cum nemo huius vrbis favore euectus sit nisi pro partibus, ut alios ciues opprimeret. Iudicia quoque sapientissimorum, o quoties Alciatum conquerentem de insolentia iuvenum vrbis nostræ audiui, & certè petulantia quorundam finem eius ac celeravit. Difficiles fuere semper adolescentum mores, qui neque puerili timore, neque iuvenili pudore coerentur aut sapientia senili, sed Mediolanensium intolerabiles.

His ego sapientissimis viris stultus aliquando visus sum, quod iustitiam pietatem fidem probitatem concordiam publicam utilitatem a qua omnes aded abhorrent, ut potius miseri esse velint in publi-

ca calamitate quam beati in communi felicitate, aliquid esse existimarem. Itaque tyranni qui hæc intelligerent, ut dominarentur, seditiones nutrierunt, sed res secus cecidit. Nemo enim Italus beneficio vel maleficio civitati nostræ dominabitur, nam si exhauriet vires non habebit, si bonus ingratos expetietur, si improbus vindices. Ob malum enim vitium pluribus generationibus continuatum & curas ac cogitationes assiduas attrahens plurimum dominatur vnde ingeniosissimi sunt & audacissimi, neque vlla vrbs tot habuit Principum suorum parricidas: ad bellum tamen ineptissimi sunt, quoniam milites oportet esse obediens & concordēs, ipsi autem neutrum habent. Hoc tamen non prohibet quin sint aliqui duces prudentes licet etiam rari, quia nimium de se pollicentur. Sunt omnium mortalium, maxime inconstantes quia facile irascuntur & persuadentur, hoc autem quia rudes cum sint, sapientes se putant, ideo facillime decipiuntur.

Huius indicium est lex, quæ etiam nunc servatur, quam referunt in D. Ambrosium Episcopum, ne quis Hebræus sub capitis pœna plus triduo maneret in vrbe, timens ut prudens, ne relicto Christi cultu ad Iudæorum ritum persuasi delaberentur: cumque simplicitate decepti compensare damnum ac dedecus velint, decipiunt si qui alij gloriæque ducent decepti: idem existimantes esse vafriciem & prudentiam dolum & sapientiam. Cumque aliz nationes auaritiæ causâ & improbitatis id faciant, nostri ob id magis, quod gloriosum esse existimant: & ob id exteros magis quam proprios, & ex propriis eruditos & probos quam alios decipere conantur. Inde Sycophantæ in opulenta & stulta ciuitate & quæ plus verbis quam rebus ipsis credunt, regnant: neque ars vlla sincerè administratur.

Propter conuersationem etiam assiduam & mitem animum, nam ut dixi pro factis habent verba, & quia creduli concionatoribus recta suadentibus auscultant, sunt valde misericordes pij & vsque ad superstitionem religiosi. Ita fit ut mandata Pontificum maxime seruent, quia leniora sunt, nec suis moribus aduersantur; iusticiam autem & iudicium & proximi dilectionem quæ sunt mandata Christi, quia aduersus ambitionem propriam & auaritiã è directo pugnant, non seruant, & cum se in hoc delinquere cognoscunt illa minus necessaria quasi relaxantur vsque ad superstitionem seruant, ut velut Charrusiani etiam ægotantes à carnibus abstinant. Hinc tot pietatis insignia exempla. Domus verò sacra qua nulla ferme angustior est toto orbe religionis & ambitionis ex æquo exemplum est, nec hanc ambitionem damno, quæ maximo ornamento sit vrbi. Eiusdem pietatis insigne exemplum est Xenodochium locuples & ornatum; Eadem religione lex absurdissima, quæ maritus dotem datam luatur mortua vxore, etiam si absque filiis discedat, bene esdit, quæ

si in aliis Itallæ vrribus esset, non aliam mercaturam ciues exercerent. Mediolani non ita sed paucissimi etiam vxores suas legis beneficio abutuntur, & ex his paucissimis plerique exteri: legem autem hanc condiderunt, quod & immoderatum luxum mulierum & licentiam adulteriorum pauci nubere vellent: ita hæc lege minori malo absurdè prouisum est, maiori autem nullum penitus auxilium adhibitum est. Senatus verò & magistratus ea retinent quam debent maiestatem, sed aliquando in eos grauius est peccare, quam in Cæsarem, non tam ambitione quam metu ne populus insolens & admodum simplex insurgat, omniãque confundat. Taceant Veneti, nulla ciuitas est in qua hi qui administrant liberius viuunt exceptâ Bononiã. Ergo ciuitas specie quidem pulcherrima, fecundo agro ampla, mœnibus munitissima; arces inexpugnabili, templis, ædibus priuatis, Xenodochio ornata, vestitu artibus ingenijs liberalitate ac magnificentia nulli ferme secunda, tot tamen tantaque mala intrinsecus habet. Sunt præterea duo in illa quæ prætermisimus collegia & familiarum antiquarum: collegia Iurisperitorum & medicorum, quæ leges habent arctas, & si non sit pro ratione voluntas Iurisperitorum ad publicam certè vtilitatem pertinet. Sed familiarum antiquarum potentia & nobilitas ciuitatem multum illustrat. Sunt autem centum nonaginta arces & villas possident, & rectè hi magnum ornatum & robur afferunt ciuitati, afferuntque maius longè si loco luxus venationum & fœneris, pueros literis & philosophia instruerent & ad virtutem accenderent. Cæsar verò ut qui præ mole negotiorum intentus vni regioni Italiæ esse non potest, & cuius imperium maximum est arcibus innictis & auctoritate illos continet. At illi aded stulti sunt ut optent exiguum Principem, sub quo omne malorum genus experiantur; neque enim tam paruus esset, ut collectus in se consisteret velut Ferrariæ & Mantuæ reguli, nec tam magnus ut externas iniurias arcere posset.

His sic se habentibus facile est intelligere, quæ mala immincant, ea autem sunt hæc. Primum quidem pestilentia maximis conflictabitur, deinde ruina: nonne scriptum est, *omne regnum in se diuisum desolabitur & domus supra domum cadet.* Sed hæc nec sub Cæsare ob potentiam & probitatem, & forsan etiam nec sub filio: quia tamen malum hoc intimè est difficile est iudicare. Verum cum in reliquis vrribus leges ex malis bonos efficere nitantur, nostra municipalia iura ex bonis malos efficere conantur. Dictum est de lege dotis aduersus Iustinianum, aduersus sapientissimos Iurisperitos lata: sed audi pulchriorem aduersus omnes leges. Quicumque adulterium commiserit arbitrio Senatus puniatur: qui furtum quod ternos aureos coronatos excedat, suspendatur. O sapientiam egregiam quæ pauculas pecunias vel necessitatis

causa suffragatur, contra leges suspenditur: qui adulterium committit, in quo furta latent hæres alienus insidiæ coniugum, vtrinque infamia æterna miseri mariti, ruina Reipub. is arbitrio Senatus leui vel nulla pœna dignus videtur. Lex Longobardica vel Salica! ita initium omnium bonorum & fundamentum ciuitatis eueritur. Sed audi aliud generosius exemplum ad vniuersam Rempub. subuertendam: scis enim omnes homines mulierisque filios aliquando fuisse, qui ergo filiorum rem male instituit, totius ciuitatis salutem euerit. Audi ergo quid dicat: Ascendentes non possint descendendum conditionem facere inæqualem. Quid si aliquis consulto prauam cupiat facere iuuentutem? si Tyrannus opprimere ciues? si hostis euertere urbem studeat aliud dicturus est? Iustinianus totque Iurisconsultissimi desipuerunt, qui in Nouellis quas appellant constitutionibus ita scribunt. Si filij sex fuerint aut plures dimidium hæreditatis, si quatuor pars æqualiter inter filios diuidatur: reliquum pater cui volet seu ex filiis seu ex alienis relinquat: ita metu ac spe moderate in officio liberi continebantur, nec illorum vite non consultum erat. At egregij isti viri dicunt non frementes strepitum clamantium fratrum, quandoquidem gossipij alle obuam huic periculo iri poterat, egregiam municipalem legem tulerunt, dignam quæ aureis literis scriberetur. Ita omnes gentes stultæ sunt, non illi tantum Iurisconsulti non sapientissimus Imperator; Mediolenses soli sapiunt. Itaque vt dici solet, *Ex vngue Leonem iudica*. Non decet iniquam iurgia & rixas inter fratres excitare: recte inquam: Ergo te melius docebo etiam legem feras, vt si frater fratrem spoliat, si filius patrem, impune illis sit ne iurgia excitentur inter eos? Sed audi aliud memoratu dignum. Si puella ante decimum octauum annum aut iuuenis ante vigesimum clam parentibus nupserit, qui duxerit dotem amittat, recipientibus autem pœna sit ducentorum. Vides quali pœna coerceant rem tam grauem? deinde initium libertatis ac licentiæ faciunt, antequam nature iure nubere liceat, quod superius edocuimus.

.....

CAPVT XX.

De prodigijs somnijs diuinationibus & demum de notitia diuina.

..... Rursus si contendas alijs oracula fuisse cucurus causas id repugnat, quod persæpe illa non essent nota nos, per quos cædes acta est. Deinde iam illud perspicuum est violento mortis genere peremptos nec quemquam captum, qui cum his signis frustra tentauerit. Quid de Iuliano Imperatore dicendum: is enim responsum

à demone acceperat periturum in Phrygia, quod cum ille interpretaretur de regione, vbi in Perside vulnus lethale accepisset, interrogauit quo nomine locus ille vocaretur responsumque est ei Phrygia. An ergo aliquis potuit deducere Imperatorem in eum locum dolo, vt ibi occideretur? Quid dicimus de illo Anazi Senecæ Tragædi in Medea oraculo de nouo orbe detegendo: apponere verba decet, ea sunt.

Veniens annis

*Secula seris quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus Typhisque novos
Detegat orbes, nec sit terris
Vlcima Thule.*

Hinc non immeritò quisquam obiciet fortuitum fuisse atque vt in multis alijs casibus contingere speratum, ita inter multas fabulas poëticas, aut id ratione nauiti præuisum: seu quod in Seneca fuerit, qui etiam Philosophiæ peritus esset, Neronisque magister seu illius frater, hocque ab illo didicerit seu quisquis fuerit, hoc per se excogitauerit, aut ex Aristotelis a canis hauserit, cum tamen ille antipodas lus iusto negat.

Sed Rudi maius: regnabat Mauritius Imperator Tiberique gener annum iam XX. eratque ei Philippicus gener, suspectusque prodicionis. Videt nocte quadam per somnum Christum dicentem, Maurici, vis ne tuorum scelerum hoc in mundo aut post mortem pœnas dare? tum Mauritius sibi respondisse visus est, se potius in hoc mundo pœnas daturum, tum Christus aduocato ministro inquit, hunc virum cum vxore filiisque ac imperio trade in manus Phocæ militis vt pœnas flagitiorum suorum luat. Excepit, sicque Imperator somnio solutus est. Vbi id contigit summo mane Philippicum aduocari iubet, is non ignarus qua suspitione focer aduersus illum teneretur, exosculatis filijs & vxore ad illum abiit inuenitque rem multo secus quam timebat, nam Mauritius semet de suspitione purgat, illumque metu liberat rogatque an quem in exercitu militem nomine Phocam agnoscat? respondit Philippicus, neminem præter quendam humillimæ sortis, quem Imperator persequi non curauit, sine quod minus ob hoc somnio crederet, seu quod nimis, nec fatum eludere posse speraret: seu quod procul abesset exercitus, aut quia ita mallet pœnas dare, existimans si diuinum esset somnium præstare animum seruari, si mane frustra illum ad necem queri. Ergo orta in exercitu seditione Phocas Imperator electus, Mauritium cum roza stirpe perdidit. Multa huiusmodi sunt & quæ de Sybillis alijs retulimus aliisque diuinationum generibus inter quæ & illud refertur de tabula inuenta in sepulchro Capys Capuæ urbis conditoris in qua continebantur hæc verba. Quando ossa Capys deregentur, futurum

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

reges Parthorum Medorum atque Persarum condi solebant, multaque alia quae etiam Iosephi aetate manebant. Deduxit haec historia in memoriam aliam insignem quae in eadem gente accidit. Erat factio Iudaeorum de qua Philo scripsit Essaeorum appellata: hi sanctè admodum vivebant, ex his vobis nomine Manachemus ferebatur spiritum habere diuinum is igitur aliquando alienigenam infantem obuiam habuit humillimaeque conditionis: quem amplexus salutauit, eumque Iudaeorum regem futurum atque felicissimum sed crudelissimum, in huiusque crudelitatis signum infantis nates verberauit: fuit autem haec praedictio eo mirabilior quod numquam antea per tot secula Iudaeorum gens externo regi paruerat. Verum tum cum tot difficultatibus cucurrit, quod Manachemus praedixerat. Is fuit Herodes primus, qui variis sceleribus ac dolis in Regem euasit, cum verò factus esset Rex viueretque adhuc Manachemus memor vaticinii, illum vocari iussit, interrogauitque quot annis regnaturus esset, cumque Manachemus nil responderet magna suspicio regem inuasit, ne admodum breui esset interiturus: rogat igitur an saltem decennio esset regnaturus, tum Manachemus & decem inquit & viginti & triginta annos in Regno viues. Tum rex omnibus Essenis pepercit, in reliquos Iudaeos alioquin saeuissimus. Atque hi ad amplificandam Christi legem cui maximè ex Hebraeis consentiebant, non parum conduxerunt. Ita factum est, ut Manachimi praedictione Herodes ad Regnum inuadendum sit animatus, Esseni seruati Christique lex amplificata. Parum autem ante haec tempora Abbas fuit nomine Ioachimus cuius libri extant, praedixit verò Graecorum Ecclesiam perpetuò ab infidelibus calcandam, quod & euenit: cum hic nihil tale suspicari liceret. Quod Pontifex Regis Hispaniarum Gallorum Rex Caesaris captiuus futurus esset quorum vtrumque euenit. Quod noua interpretatio & clarissima danda esset sacris litteris, cessantibus omnino miraculis. Multa quoque ad Rempublicam Venetorum pertinentia figuris in pavimento aedis B. Marci depicta sunt velut strages à Gallorum Rege, iactura ob curam Italicarum rerum, atque alia plura.

Sed iam nimis de experimentis, auctoritate agendum non est, nam non plus hi nouerunt forsitan quam nos: sed rationibus innitendum. Accipiamusque quod nobis concedunt sponte, ne in immensum frustra trahatur disputatio, scilicet species rerum cognita esse Deo, ne omnino nihil scire dicatur, & quae effecerit, tanquam author ipsemet ignorare. Subiiciamus & hanc scientiam in vno aut duobus pro exemplo, ne longior sermo euadat. Si igitur hominum genus nouit neque tamen vllum hominem, quid est homo ille cognitus, bonus ne an malus, sapiens an stultus, aeger an sanus? Sed omnia haec

esse possunt? quid autem est? quod est hoc scire, nonne nostra cognitione Dei multo erit inferior? Medicus cognoscit bene periturum morbosque eo anno venturos, nauita tempestatem imminentem, Agricola messis iacturam, Architectus domum parum duraturam, atque haec ex causis: si igitur causas omnes nouit Deus omnia nouit atque perfecte. Si nullas nihil omnino nouit at si aliquas tantum? neque materiam nouit nec inferiorum aliquid quare neque species. Praeterea si Deus nouit Solem ad nos accessurum, aut non nouit? vel ergo partem in toto ignorat quare & terram rotundam esse, vel terram esse, vel solem quomodo moueatur, haec autem cum ignorare non possit, neque aeris caliditatem in nostra Religione ignorare potest. Neque etiam Saturni & Lunae aliorumque astrorum omnes igitur causas nouit an ergo opera horum ignorabit? minimè nam gratia exempli sol semper in abside in initio cancri has habet vires atque hoc aeternum est Deoque otium: forsitan ignorabit quid ex vna, & mixtione proueniat: at hoc absurdum est, sic enim non noscet deliquorum quantitatem neque deliqua ipsa. Rursus quae futurae sunt necessariae sunt, ut in libro de fato demonstratum est: ubi ergo necessitas haec nisi in causarum ordine? ordo verò ubi nisi in Deo. Farentur etiam Philosophi animam collimando diuinare, unde insomni maximè diuina est: sed si collimare potest, quare non inulto acrius daemones & mens daemionibus superior? praesertim quod haec notitia est, resque ipsa imò scientia est, aded quod si anima aliqua longissimè collimare posset multò plura & euidentius posset scire, at haec scientia in aliquo est subiecto, igitur in mente diuina frustra enim esset scientia si non esset qui sciret: cumque sic accidens absque subiecto illa continente esse non potest. Deus etiam cognoscit mentem illam hominum aut vnam aut perfectissimam & animam, quare omnia etiam quae in illa sunt. Sunt autem singularia. Nam anima oculum cognoscendo cognoscit & colores & reliqua; per oculum intelligo instrumentum non partem corpoream tantum. Sed si dicant mentem nostram non cognoscere singulare falluntur: sed non eo modo cognoscit quomodo à sensu. Puta cognosco hunc trigonum re-ctangulum cognosco igitur quod quatenus trigonus, exteriorum habet duobus interioribus angulis aequalem: quodque tres intus re-ctis duobus aequales, quod in eo circulus inscribi potest, quod circum-scribi, quod quaelibet linea ab vno angulorum ad basim ducta ita secant ipsam, & sub eadem ratione qua basim, ut verò re-ctangulum quod latus vnum habet potestate aequale reliquis, seu quadrata seu re-tragona seu pentagona, aut alia similia super ipsis formentur: cognoscit & gratia exempli quod reliquorum angulorum qui re-cti non sunt vnus alteri duplus est, quare

in eo nouit reflexam proportionem. At dicant nouit, quod hic aut nunc hic sic falsum est: nam ut dixi locus æternus est

nes singularia agnoscunt, agnoscunt & superiores intellectus, qui eos intelligunt. Si autem non agnoscunt infelicissimi erunt, qui nulla cognitione privati sunt, & eam, quæ est superiorum, habeant imperfectam. Rerum etiam inferiorum quædam est cognitio, quæ cum ad nos non pertineat superioris alicuius mentis eam esse oportet.

mentoribus graua enim omnia quia ut aliàs docuimus ex sola aqua ac terra constant quæ graua sunt, plantæ mixtorum vim retinent, diuersitatem partium pondus, colores, sapores, odores ac talia, animalia nutriuntur, secernunt conueniens à noxiis ut plantæ: at homines vident audiunt, olfaciunt mouenturque ut animalia, atque hæc perfectius in nobilioribus. Quod malum est ergo quæ dementia, ut superiora his omnibus velut latrones facere solent spoliare velimus. Verum quod eos decepit quicumque Deum singularia ignorare existimarunt est, quoniam eodem modo cognoscere arbitrantur hæc si eadem cognoscat; quod falsum est nam hæc eadem quidem cognoscit, verum non eodem modo cognoscit sed longè perfectiore absolute atque syncerore. Quæris quomodo? iam dixi aliàs si scirem Deus essem. Veruntatem ut modo ignoro, ita quid norit certò scio. Etenim omnia ita connexa sunt atque in vnum deducta ut neque obliuisci possit, nec ut discat indigeat, nec mutationem patiatur temporum successu, nec doleat ex impietate, nec fatigetur à multitudine, nec aberrat ob confusionem, nec mutet ob hominis liberam voluntatem, nec infinitum augeatur, sed omnia certo ordine explicata in vnum eorum æternum ac purum atque inuariabile quod Diuina providentia dicitur. Id

verò est summum non quod à nobis possit intelligi, quod esse possit excogitari. Miraris forsitan hæc ita esse posse ut à nobis concipi nequeant? & non vides astrorum motum qui sub oculis est quotidie, nulla ratione quomodo fiat intelligi potuisse, quomodocumque enim ponatur omnibus quæ videntur satisfacere nemo potuit: & si in absurdissimas opiniones inciderit velut quod terra singulis diebus tota circumvertatur, quòd meritò ab Aristotele reprehenditur nec in alicuius mentem qui sanus sit, venire potest. Neque animaduertis quod ex infinitis quæ nobiscum sunt nihil prorsus cognoscamus neque hoc ipsum quod in nobis est sicut animam siue corpus? Inde tuo arbitrio diuina metiri vis.

•••••

CAPVT XXI.

De serua et certa Dei in sceleratorum ultione.

..... **D**æmonum seu prauorum Sacerdotum nihil refert inopia ac graui seruitutis iugo quibus perpetuò premuntur, demum quod omnium genus funditus excindi necesse sit: vnde illud pro miraculo habitum, sed pars est diuinæ Iustitiæ sublatam hanc gentem tam magnam. Quod verò quis conquærat sacrificarum se Idolis mori illo effecto, cum cor viuenti detrahunt, simile ille facturus erat: apparuit etiam quosdam monitos hunc ritum finem celeriter habiturum. Quid si morbus aut lapis te excruciet quererisne de illis non certè: at par est ratio horum cum neutri Deum conditorem agnoscant.

Sed iam fac agnoscant Deum qui iniuriam inferant & qui recipiunt, num tu qui recipis bonus es? nec mereris et si alia causa mereris non ista? Nonne scriptum est de inimicis meis: *vindicare inimicos meos.* Sed fac etiam ut alia causa mereris, tum est si iniuste patiaris prouocare ad Dominum pro quo subiiciam quod contigit.

Burdugalæ cum ibi Philippus pulcher Gallorum Rex & Clemens Quintus Pontifex damnassent Italum..... iniuste, ducereturque coram eis qui in fenestra spectabat illos: damnatus ambos citauit intra annum ante Christi tribunal, ambòque incertam causam intra id tempus mortui sunt. Cum Pyrata Hispanus à Præfecto classis Ianuensis damnaretur ad mercedem prouocauit damnatus ad Christum illum intra sex menses adesse, coram Christo iubens quod iniuste damnaretur; ut qui nunquam offenderet Ianuenses atque ita Præfectus intra sextum mensem obiit. Ferdinandus quoque IV. Castellonensis Rex cum duos equites ad præcipitium à saxa ob falsam accusationem damnasset, illum ambo vocauerunt intra mensem ante

Christi tribunal, intra quem mortuus est Rex: fuere autem eò admirabiliora hæc, quod omnes absque causa obijisse videntur. Sed tu quis es qui Prouoeas non pure mente sed sceleratus perfidus iniustior iudice a quo damnaris.

Verum nihil petat qui falso accusatur, qui iniuste damnatur, non solum est pœna iudicibus sed manet eos vltio in nepotibus scriptum est enim: *Patres nostri mandauerunt fratribus accubos & dextis filiorum obstupuerunt.* Et tercio Reg. c. 21. *quoniam humiliatus est Achab Rex Israël, non inducam malum in diebus eius sed filij eius.* Etenim Achab persuasione Iesabel vxoris quadringenta Prophetas Domini occiderat. Benadad Regem Syriæ contra mandatum Dei dimiserat, Naboth propter vineam submissis falsis accusatoribus interfecerat. Itaque non ipse, quia pœnituerat eum, sed tempore Ioram filij eius Iehu insurgens Regem ipsum filium Achab cum septuaginta filiis occidit, omnemque illius stirpem funditus deleuit: ob quod factum Iehu responsum accepisse fertur regnaturum vsque ad quandam generationem. Ita ergo vltiones ex bonis factis ac pœnitentiâ differuntus non tolluntur, similiter & pœmia ob maiorum benefacta augentur. Obseruandum est etiam, quod cum Achab in bello occisus sit eadem non pro vltione haberi, nisi cum illa amissione regni vel excidium gentis subsequatur.

His intellectis videndum est, quænam dicatur vltio: est enim vltio quam vltionem non existimamus & in scelere & in ipso pœmio constituta. Vltio ergo quam vltionem non existimamus, fuit in Philippo Macedoniæ vltimo Rege: Is enim cum plures ob suspicionem occidisset filios quoque ac filias & ad mortem & ad stuprum conquirebat nouissimè Theoxena nobilis mulier filiis ob hanc causam ac nepotibus ferro partim, partim veneno sublati se cum coniuge pœcipitavit in mare. Ob id T. Lilius homo minimè superstitiosus hæc subiicit. *Populi ob hæc scelera Philippum execrabantur & filios, quæ dira ab omnibus Diis exaudita effecerunt, ut ipse in suum sanguinem saniret.* Hæc ille: Id verò vt acciderit breuiter exponam. Erant Philippo duo filij, Demetrius Romæ obses & educatus, cui regnum debebatur, & Perseus ignauus, qui Demetrium regni affectati insimulauit apud Patrem, quasi Romanorum beneficio occupare vellet regnum, qua ex causa occiditur. Post mortem calumnia Persei a Philippo intellecta properabat hunc reliquum tollere: sed relictio dolore ac desperatione mortuus est, relicto regno ei quem oderat, occiso in sorte quem amabat. Idem dolor torquet Ottomanos, dum quod Artaxerxes Herodes Philippus hic dictus Oedipusque execrabantur, ipsi etiam admittere & sustinere coguntur. Quæ maior Patri miseria esse potest quam plures habenti filios vnum

spectare qui reliquos sit occisurus, vt omne regnum a parricidio auspiciam sumat, nec possit esse Princeps sine scelere. Quid igitur beatum esse potest in hoc pœtroo pœtroe etiam si omnia mala omnesque suspiciones adimas? seruatur hæc familia sine stolone, sine camis vllis, sed vno in trunco solum, quæ si exciderit ac si nunquam fuisset erit, viuic tamen in filiabus filiarumque nepotibus: sed plura sunt exempla eorum qui regnandi cupiditate posteritatem . . . . . priorum principum sustulere, velut Antonius Caraculla.

Maximum igitur infelicitatis genus est regnare si peccaueris: verum peccata nostra Othomanorum felicitati fauent, videntque peculiari quâdam Dei providentia foueri, qui tamdiu per vnicum filium durarint, pulsi a Tartarorum Rege imperium recuperauerint, tot Christianorum Principum conuentus irritos effecerint. Itaque quamuis tot regna sustulerit, tot prouincias deuastauerit, tam graue onus Christianis imposuerit, tanta seueria regnet, si respicias regum excisorum ingenia scelera, si spoliatorum ac parentum eorum auaritiâ & flagitia, si Christianorum oppressorum peccata, homines sine humanitate, Christiani sine religione, vltiores, impij, adulteri, blasphemij, perfidij, hypocritæ, lusores, inuidi, iniusti, sceneratores, rapaces, Sacerdotes hæretici, mulieres impudicæ, viti scelerati absque fide absque charitate; cur Deus vltionem expectanti non faueat: ille cum nequaquam felix est vel suspitione successoris alicuius ne stirpem suam deleat, vel ipsis propriis factis. Nupet Solimano huic inter cæteros præstantissimo & felicissimo vt alijs videbatur, quatuor cum essent filij maiorem natu ex secunda vxore in balneo amisit, maiorem atque vnicum ex prime vxore nomine Mustafa, ex eoque neporem annum XII. agentem strangulari iussit, atque hic est beatissimus Rex qui cogituit filios & nepotes occidere. Falluntur ergo qui maximas æcumnas, aliunde expectandas credunt, & ob id malefacta inulta putant: nullum est certius malum quam quod in suos sanit, nullum maius quam quod ex intimo: nihil igitur iniustum absque vindicta Dei est, maioræque mala maioribus pœnis afficiuntur. At regnat plura in eo bona quam mala necesse est, qui tot vltioris clarus euasit, qui tot regna occupauit, qui amissum imperium recuperauit, qui ex seruitute liberatus est, qui nihil quod occupauerit, (miraculo prope hoc est) amisit, cuius stirps vnicæ in prole tam diu perseuerat, qui Venetorum prouidentiam a quibus dum insurgeret facile opprimi poterat ob cæcauit, qui tot conuentus vt dixi Christianorum principum irritos effecit, qui Imperatorum ac Galliarum Pannoniarumque Regum religiosorum imperatus contudit.

Ergo hæc mittamus & videamus num

In ipso scelere sit miseria, quanquam forsitan hoc non tam omnibus probabit. Plutarchus nititur id duobus argumentis demonstrare: alterum quod in omnibus miseris inueniuntur sunt, qui eas tacite perferrent, ac æstum animi atque incendium nemo sine gemita sine voce perferre potest: alterum quod quæ contigua sunt, verius afficiunt quàm quæ sunt aliena. Cum igitur improbitas miseriarum contigua sit, fortuna verò miserum efficiat cruciato ob mollitiem, paupertate ob auaritiã, alieno bono ob inuidiam, iniuria contemptuque ob ambitionem, morte ob timorem, constat animi vitia ad miseriam plus facere quàm fortunam ipsam. Qui igitur auaritiã ipsã immensã detinetur etiam in opibus dolebit, qui ambitione etiam in magistratu, qui inuidia etiam in felicitate, & qui irã etiam post vltionem: manifestum est igitur penam & peccatum esse coniuncta. Risi ego sæpius podagræ dolores, alij inter maxima mala hos collocant: ac hæc ratio forsitan solis satisfaciet Philosophis.

Quod verò quæ bona sunt ita contumata sunt malis, & rursus quæ sunt mala bonis, ut vicissim illa ex his & hæc ex illis exoriri videantur planè ab omnibus concessum est, vnde Plinius in Panegyrico: habet has vices conditio mortalium ut aduersa ex secundis ex aduersis secunda nascantur. Occultat utrorumque semina Deus, & plerumque bonorum malorumque causa sub diuersa specie latere. Plura scimus esse longè mala quàm bona, non solum in priuatis rationibus sed etiam publicis, plures tyranni quàm Reges, male Respub. quàm bona, regiones intemperatae quàm temperatae, barbari quàm homines ciuiles & inter animalia vix hominem & elephantem inter fructus lapides metalla vix vnam aut alteram spem absolutam videntur. Et in ipsis singularibus idem contingit in cista porcorum eix vnum inuenies non vitiatum aliquã ex parte: itaque videtur hi defectus necessarij & ad ordinem vniuersi conducere. Quamobrem velut apes ex singulis plantis quod vile est seligunt, reliqua relinquunt, ita Deus minima bona ex magna malorum mole colligit; itaque ex malis ipsis pena auctori ac utilitas orbi aduehit. Sybaritarum Hetruscumque sapientia ob luxum ad internecionem delati sunt: luxus enim & desidiosa penam semper secuta coniunctam habent, contemptum iniuriam & paupertatem, velut intemperantiam morbi, temeritatem & iram pericula, imprudentiam irrisio, ambitionem æstus animi inuidiam dolor; est enim peccatum simul & pena, velut verè vice ex doloribus & infelicitate premia oriuntur, insidie cauta, derisio constantem, pericula dolores & mors fortem, in grati splendidiorum tuum beneficium facimus. Sic sunt sua commoda unicuique malo, paupertas, parit industriam, ab inimicis optimè tua vitia intelliges, morbi

tolerantiam prudentiam pietatem penitentiam religionemque in animos hominum inducunt & reuocant. Mors omnia mala soluit, iniuriam, dedecus, exilium, carcerem, morbos, senectutem, merom, paupertatem, seruitutem vitiaque omnia, iucunda miseris, tristis beatis: omnia æquet, omnia pensat. Pectus vomitum ex humano genere abscindit inertem & belluina vitam agentem partem aufert, vix vnum aut alterum egregium virum peste subleuatum inuenies.

Bella improbos tollunt, imperia firmant cum quibus artes ad summum & disciplinae euehantur, humanumque genus in vnum coit maximo commodo: plures vrbes Alexander & Romani extruxerunt quàm desuerunt. In bellis fortitudo agnoscitur, virtus premio afficitur, industria augetur, contemptus mortis docetur, regnorum vires firmantur: sic pax enervat. *Diues es si non custodieris, pereunte opes, tuncque eris infelicitissimus. Si curaueris, tantum laboris habes tantum solitudinis tantum metus doloris denique habebis quantum opum.* Seditioes non absque peccato sunt idque certius quàm iactura: Tyrannis opprimit multos & multi mali: Deus autem insontes eripere manibus illorum: sic Eliam è manibus Achab, Elisæum ex insidiis Regis Syriæ, alios autem vi tormentorum velut martyrum plurimos. Operæ pretium igitur est ut colligamus quæ dicta sunt sub vna sententia: Deus punit omnes qui grauius peccant subito aut post aliquod tempus. Tarentini enim capti Carbinã Iapygum ciuitate pueros & virgines qui in templa confugerant, constuprandos toto die exposuerunt, at verò ipsi fulminibus ad vnum occisi sunt. Phlegiarum quoque populi rapinis & caedibus intenti nouissimè cum templum Delphicum spoliassent, fulminibus primùm inde morbis consumpti sunt, vnde Virgilius.

Phlegyasque miserumque omnes

Admones, & magnã restatur vocis per

Disais infortunio manis & non temerè

Dinos.

Succesum autem temporis veluti Aristoteles post X. X. annos Messeniis prodicis captus penas dedit, & Lyciscus Orchomeniis post aliquot annos aded grandi incendio æstuabat: ut ob crimen hæc sibi contingere fateretur. Cæsaris quoque interfectores omnes post aliquot annos male petiere, & multi eorum etiam eodem gladio quo illum interfecerant: & nostris temporibus, quod & aliàs recitauimus, vltio diuina oranes eos Hispanos infecuta est, qui nimis crudeliter Indos tractauerunt.

Verùm non solum hoc scite decet, sed et in his differat, in aliis promptè occurrat: videtur enim mellus fuisse, si vltio diuine presens adesset, nam sic coercere improbos facile posset, nunquam differat nocentes

nocentes quidem punit, sed quod optimum fuerat alios non absterget. Atque hæc dicta videntur quasi Deus velit cogere quæquam esse bonum, at hoc potius iniustum esset quam iustum, maxime si publice fiat: ac bene iustum est punisse nocentes. Ob hoc non expedit, ut flagitium statim pœna sequatur, tum maxime cum Deus nos in bone mundum experiendi causâ miserit. Multi præterea ex malis in bonum conuersi sunt. Gelo ex tyrannide Carthaginenses fordere coëgit, ne immolarent humanas hostias Saturno: Lydiades quoque tyrannus depolitâ tyrannide & optimis legibus constitutis pro patria occubuit. Miltiades in Cheroneſo tyrannidem exercuit: Cimon cum sorore stuprum habuit: Themistocles multa lasciuæ & petulanter egit, iidem patriam victoriis celeberrimis illustrarunt & Græciam totam a Barbaris liberarunt. Octavius Triumviratu pessimus pacem toti orbi & optimas leges tribuit. Terentius Cortes si adulterij pœnas dedisset, non tot millia Antropophagorum Deum mutatis moribus colerent. Ego ipse si in inuenta multatus essem pro insaniis meis, nunc non legerentur, quæ leguntur. Sed quid euentius quam de Paulo, qui ex acerrimo persecutore, maximus legis defensor factus est. Nec solum propter se differtur vindicta sed propter filios Laban, sustinuit Deus idola colentem, ut ex eo oriretur Lea & Rachel multarum gentium matres, & Christinæ patrem scelestum, ut filia religiosissima nasceretur. Nullum verò maius miraculum vltionis diuinæ quamuis dilatae asserere scirem quam ex tot nobilissimis Romanis familiis, ex tot amplissimis Regibus, ex tot Imperatoribus Assyriis Persis Medis Græcis ne vel vnicum sobolem esse superstitem.

Esse verò curæ principes & priuatos Deo ostendunt casus Cyri Romoli tum fortuna Alexandri, Platonis omina: omitto Oedipi oraculum, ne quis dubia veris mixta obiiciat. Et tot sacræ paginæ testimonia velut omnibus nota. Ego de meipso testari possum, multa prouidentia humanâ, aliquot fortuna pericula lethalia euasisse, sed longè plura aut somnio monitus aut per vigiliam aliquo nescio quo. Nondum quicquam quod regeretur dignum conscripseram, cum iens ad Orientis portam mecum dixi, cur à læua vadis, non potius a dextra transeo, & statim a læua excidit ingens moles cimenti seruatusque sum. Succedit alia ratio dilationis ordo: neque enim Deus quicquam per se agit, sed suâ illa infinita sapientia ab æterno certis legibus ita omnia contexuit, ut neque malum sine pœna, neque bonum sine præmio esset. Nobis autem non secus videtur atque his qui præcantatione annulum agunt, cum aliâ causa moueatur: ita nos ad errores trahimus quod perpetuâ lege sancitum est & in quo errare necesse fuit.

Qui ita credunt pœreunt velut Franciscus Sfortia, primus qui inscribere solitus erat in vitis Petro & Paulo, quod hollem haberent suis propositis Pontificem. Galenum Xerxem aliisque medio quodam modo impulit abyssus illa alterum in perniciem alterum in salutem, non miracolo sed sermone, nec sine miraculo. Historiam alibi retulimus. Ideo si quæras cur differat? non secus quæris quam si a Medico quæras admirans cur crudum morbum ab initio statim non soluat, imò etiam arguas: sed huius magis est recondita ratio quam medici. Vides igitur quod punit hoc satis esse debet, si vltiorem requiris causam triplicem iam attuli quam possis assequi: meliores sunt abstrusæ, quæ ex animorum immortalis conditione pendent. Illud tibi propono quod vides, si hæc fidem non faciunt, non esse Dei conditionem deterioerem his quæ ab illo oriuntur cœli natura homines animalia plantæ elementa: hæc enim sapientiæ partem in seipsis inuolutam ostendunt, quam totam à summo opifice hauriunt.

Sed obiciet video multos optimos viros pessimè affici, cur ergo pœnam in illis non his esse dicas, quæ si sit absque scelere est. Multa quoque euadunt cum poteris ut in Italia est manifestum, vbi tyrannorum quædam stirpes vltra decimam sobolè feliciter progressæ sunt. Cum etiam sint causæ rerum euidentes, quid attinet hæc ad Dei vltionem referre, cum pœnæ potius impudentes quam improbes sequantur: demum quod attinet auo nepotis infelicitas & præsertim ignotanti causa quæ etiam iniusta est, cum bonus nepos afficitur pessimus auus filix fuerit. Sed hæc duo suor aut tria rerum capita in his consideranda, primum ut dixi, Deum hæc cognoscere: impij verò sunt cogitationes illæ: Et quid dilatio hæc cum nocens à Dei manu effugere non possit, licet interim conuiuetur, negocietur, donis ac voluptatibus animum oblectet, cum tamen cæco hoc carcere ac impenetrabili continetur pœnitentia cuspidine ac suspicionibus perpetuè agitaros, nil aliud refert quam ad turpem & crudelam mortem damnatum, cuius mors casu quodam differtur absque tamen veniæ vel fugæ spe. Quinimo inter cætera tormenta esse dicebat C. Caligula, ut in lectu afflictos cogere conuiujs ac ludis interesse. Et quamuis in violenta & effræni ac temeraria audacia agilis expedita & vehemens sit animi vis, vbi paululum defuerit imbecillis & debilis effecta timoribus ac superstitionibus discruciat. Tertium id est, ut cum pauca quædam imò paucissima multa videantur, hæc vel ob successus aut animi pœnam expectanda eueniant. Cum enim talia in omnino perditis contingere soleant, nulla pœna ipsorum aut descendendum tanto sceleri potest satisfacere, vnde ad animos acerbiores relegantur.

HIERONYMI CARDANI, POLITICES SEV MORALIVM.

Liber vnus.

P R O O E M I V M.

¶ M homo animal sit quod enim cuius d. ff. c. 1. §. 1. sine aliis nullo modo viuere possit, ideo disciplina & arte ut commodè inter alios viuere possit, indiget: ut verò cum aliis bene esse possit, ut iam sibi conueniret oportuit, iuxta illud dicitur cum. Conueniet nulli qui secum dissideat. At- cedit huic commodo aliud, quòd qui virtute non est instructus, adeò vita hac plena est turbis periculis atque terroribus, necesse est ut perpetuò vitam infelicem & r. Quo circa facilius est hominem se ad seipsum componere quàm ad alios: & inter alios ad externos ac cines seu inquilinas difficilius quàm ad domesti- cos. Sunt enim domestici pars nostri seu filij seu Parentes, seu vxor seu his coniuncti seu serui: qui autem huiusmodi non sunt ut famuli duriores sunt, sed licet hos amandare. Ergo prima curae sui ipsius, deinde suorum, deinde externorum. Tam callida autem ut in unum iungerentur animalia opus fuit aut uno homine, in quem omnia conferrentur, aut lege: sed lex scri- pta mortua est, hanc qui iuentur magistratus vocamus. Atque usque ad aliquid consensus & coitionis & ciuicatis utilitas per se manifesta, vltimus autem non possumus persuadere, sed ut cogimur retinere nolentes in officio. Quosdam enim impellit iniqua fors alios confidentia ex versutia orta aut ex robore, alios luxus, alios impro- bitas ex mala educatione seu alia causa. Porro in vnus hominis arbitrio cuncta collocare arduum est, ut adeò sapiat & pondus sustinere possit: & si non in descendentes regnum perueniat, quorsum tanta cura atque la- bor & rursus ambitio suffragiorum? Si verò in filios regnum perueniat, multa necesse est euenire difficilia, nec queritur quid optimùm aut quid bo- num neque enim fas est habere, sed quid minus malum id est vnus do- minatio, seu simplex seu mixta, seu coërcita legibus, seu libera, per suc- cessionem ut dixi vel per electionem aut etiam alternata. Omnia certò plena difficultatis & angustiarum: velut si plures sint potentes, egent mi- nus opprimuntur, tum maxime in vxoribus atque filiis: si non erunt, ne- cesse erit nimis timere eum qui neminem timet. Horum igitur causa tua auxilia expetita sunt ab industria legum, a philosophia & a cura Deum: sed euentus ostendit non esse eam curam ut quidam existimant quæ possit

posset perterrefacere tyrannos. Inter ceteros enim Dionysius senior cum innoxios quosque & crudeliter occideret, omnes ex aquo fortunis spoliaret, diu vixit felici fortuna, filias plures reliquit & filium dominationis heredem. Quid scimus ne ad antiqua recurrere cogamur exempla Oetobanorum stirpe, ac quid diuernius manus securius feliciusque imperium? ubi-
 cunque finem acceperis, eò processit iam, ut dici non possit aut infelicem sortitum finem aut breui durasse. Ergo non in hoc metu firmare legislator potest continentiam Principum. Quae verò de mortuis & leges divina referant, & nos aliàs docuimus, non tantum possunt ut iniquum Principis animum cohibere possint. Quanquam quod dixi aliàs, si tantum sciperent quantum possunt, ab omnibus his malis absterent: quandoquidem & omnia habitura sunt finem, & quandocunque habitura sint nihil intersit, cum aeternum supersit illud tempus, quo aut non erunt prorsus ut illi credant, aut quod verius est, malè erunt habebuntque: ipsa verò improbitas ut aliàs disputatum, ipsa sibi poena & ultio sit. Sed duo sunt quae homines ad haec mala impellunt nec finem omnino respiscere: vnum est cura praesentium vitia, quam luxuriae consuetudo & animi graues perturbaciones pariunt: alterum exempla, cum plures videant ex his Philosophis terricis, non eadem praestare ipsos quae suadent aliis. Atque aded haec anxia cura processit, ut cum luxu coniuncta sit, nec id boni permittat illis, quod sceleratissimis etiam tyrannis relictum est scilicet sobolis Cura. Nam & Dionysius senior & Agasthocles & Apollodorus Cassadrensis curam rerum susceperunt, quanquam nullos neque apud Graecos neque barbaros his saniores aut sceleriores inuenias; si Polyeno credendum sit cum aliis grauibus Historicis. Ergo querendum est quonam pacto & quonam ratione huic improbitati resistere debeamus, quae multitudini hominum adeo pernitiiosa est, ipsis autem authoribus minimè ex uso, quandoquidem infeliciter viuunt, quanquam sibi ipsis aliter videatur & pluribus periculis se exponant; demum res ipsa eodem recurrat. Tria enim mira me legisse atque obseruasse memini, ut quae nunc patimur homines, cum admirantur parum peritos & rerum & humanae conditionis existimem: quae si non prodita fuissent literis, melius consultum fuisset prodita non fuisse in exemplam improbae dominationis. Quin etiam quantum aberrant homines etiam prudentes, cum aded ignari sint omnium horum, unde miserrimi filii magna calamitates adueniunt: veluti cum Tyrannum temporibus Patrii mei appellabant Principem, qui iratus hominem absque iudicio occidisset: nescientes quot populos cum mulieribus & infantibus perdidissent Mithridates Sylla Marius Brutus, sed desierunt nominari crudelitate C. Caesaris M. Antonij & Augusti in quibus plures Phalarides. Defloratur vi virgo, clamant omnes, iniquum est apudque Deum maius etiam longè quam existimetur scelus & etiam apud leges, verum ad improbitatem hominum comparatum ut musca ad elephantem collata. Non putat esse Deos tyrannus, leges credit voluntatem suam. Legat non anti-
 qua & nescientium Deos & procul acta, sed in regione Mediolanensi & circumuicinis urbibus temporibus Pacinicanis atque succedentibus inter mortem lo: Galeazij Vicecomitis quem Comitem virtutum vocare solebant vsque ad Philippi illius filij confirmatam dominationem. Atque hoc sine
 legibus

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

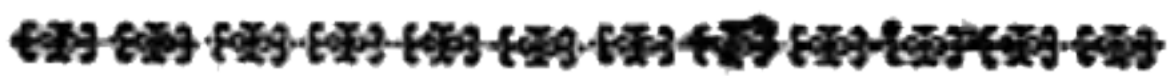
CAPVT I.

De Hominis natura & caterorum animalium, & necessitate huius doctrine & difficultate, & quod nemo sufficienter eam tradidit.

ANIMALIUM omnium natura est, ut sui generis similibus gaudeant. Quæ verò non gaudent, ob id in vnum non coeunt, quoniam deest alimentum, aut ob naturæ ferociam quemadmodum serpentes atque leones: alia quoniam nimis timida sunt ut lepores, neque enim oportet qui socio iungi debet, ad omnia expauescere, sed constantis esse animi; quocirca audaciores cum sint caniculi gregatim magis eunt, nam multitudo etiam præter voluptatem securitatem maiorem parit. Quocirca quæ carne non vescuntur & magna sunt, gregatim incedunt ut elephantes onagri & cerui etiam atque apræ: & inter aues, anseres anates grues ciconiæ multaque alia, ut & inter pisces alosæ vocatæ: voluptas ergo & securitas causæ sunt congregationis animalium eiusdem generis: alia autem ut inuadant velut tigres & lupi. Sed homo præter has omnes causas vnâ aliam habet præcipuam, quod pluribus indigere se cognoscat, non solum quia mollior & inermis & multa habeat negotia, sed quod intelligat solus quanta illi desint. Ob hæc igitur homo congregatione opus habet, vita infirma, corpus inerme, negotia multa, plurimo etiam indigens cibo & apparatu, ac sua comoda intelligens: verum ut in congregatione felicius euadit, ita omnium animalium est infelicissimus, si res malè cedat. Solius enim hominis conditio ad felicitatem atque infelicitatem amplissimè patet, & maximè in vrbibus: nam Diæ omnes infelicitatis prorsus expertes sunt, animalia ratione carèntia, neque felicitatem neque infelicitatem extendunt, vltra naturæ metam, nec cogitatione adaugent. Propterea extensâ facultate homo tantò miserior euadit in malè constitutâ congregatione, quantò felicius in bene. At congregatio non bene constitui potest aut constituta contineri nisi seruando bonas leges. Oportet ergo optimas leges constituere, easque perpetuò inuiolatas seruire: ut verò optimè constituantur leges, videndum est quid sit summa felicitas hominis, & ut ea pertingat ad plures: videtur autem homo connexus tribus Diis per partem sui optimam, naturæ per corpus, & hominibus aliis per conuersationem. Porro de Diis habenda ratio est; ut optimo fine

potiatur, qui est contemplatio & pietas, per quam his quæ post mortem futura sunt accommodetur: natura autem & per filiorum generationem perpetuitati copuletur, ut diutissimè viuat, nam vita est per quam sumus, & ut sanus ac robustus interim degat: ad alios autem homines ut opes amicos & authoritatem habeat. Hæc igitur spectanda sunt, ut sint in pluribus aut melioribus aut vtrisque: at verò seruanda sunt hæc legibus, lex autem nihil est nisi habeat, a quibus defendatur. Qui ergo tueri leges debet oportet ut sit armatus potestate per milites, & ut norit eas, atque sit in veneratione ob religionem. Propterea celebratur Ægyptius ille Mercurius trifariam, magnus Rex, Iuriconsultus & Sacerdos. At constituere ita leges ut per mortem facta mutatione defendantur adeò est arduum, ut qui rationes mathematicas & naturales ac diuinas tenuerint, ad admirationem vsque inuenias præsertim inter hos Aristotelem: in hoc argumento ridiculi omnes videantur, ac pene pueri, tantum abest ut viam assequi rectam horum potuerint. Ridentur planè Plato & reliqui, ac meritò Aristoteles contemnitur, cum nil sani dixerint. Quinimo experimento edocti sumus & in Romana & in Veneta Repub: quæ duæ certè omnium memoriâ seculorum clarissimæ extiterint, neque à Philosopho vlllo ortum habuisse, nec vllius hæc in parte sapientiz opinione insignis præcepta secutos qui eas condiderunt: quod non ad infantiam Aristotelis referti debet, sed potius ad ipsius rei difficultates, quæ tum plures tum arduæ sunt.

CAPVT II.

De principalibus difficultatibus bene constituendi Rempulicam.

CVM innumere circa hoc difficultates atque grauissimæ extant, præcipuè tamen omnium tres sunt. Prima est in ipsa re velut æqualiter contra naturam est, inæqualitas inuidiam parit, ex inuidia odium, quod contrarium est congregationi. Matrimonia indissoluta intolerabiles reddunt vxores, diuortia evertunt filios, vtri audaces necessarij sunt in bello, iidem ægerimè legibus continentur: Religio contiuct populos, eadem fauet ignavis aduersus eos, qui subeunt pericula & labores atque huiusmodi innumera. Secunda erit ex causa legum, nam qui legibus præsunt, illis non subiacent vnde inæquale est iugum

jugum quod Romæ apparuit in de-
cemuiris. Tertia quoniam urbem neces-
se est non solum aduersus omnes intesti-
nas seditiones munire, sed etiam ex-
ternam vim atque bella: vnde ad pa-
cem inepta multitudo ferox vt ad bel-
lum modesta iuuentus & non exube-
rans. Simili ratione artifices inepti ad
arma, & milites rapto viuere asueti, ad
artes parum accommodati. Quamo-
brem Romanis bellum perpetuum fuit,
vt furentem iuuentutem tererent, alios
subigerent, nec vllam artem sedentariam
exercebant, quales sunt rectoria futu-
ria sed veluti fabrilem & ædificatoriam,
ceteras seruis & fœminis relinquebant.
Diues etiam vrbs tanto ineptior ad
concordiam quanto pauperior ad bel-
lum; & fiscus diues ambitionem in
vrbe magnam efficit, priuatorum opes
difficilius & cardius ad bellum exigun-
tur: vtrorumque opulentia intolerabi-
lis euerit Romanos inopia vtrorum-
que ad bellum omnino imparata. Acer-
ba præterea supplicia odium pariunt; re-
missa contemptus: occidere crudele est
& aded seruire in suos, & si minus atrox
sit flagitium exules vniuersas Græciæ
vrbes euertere: & Romam Tarquinius
pulsus atque post Coriolanus pene, sed
& Marius, demum Cæsari fors obuenerit
atque Tiberio. Odiâ ciuium seditio-
nem pariunt, vnde nihil salutate Reipub:
deceat: sic Barchina factio Car-
thaginem euerit, cum crudeliter in dū-
ces suos seruirent. Aequalitatem inopes
volunt, potentiores dominationem: si
honores sint apud tenuēs, non tam vo-
lunt, quam ob necessitatem cogunt
diuites spollare: si apud potentes plebs
loco multitudinis seruorum habetur,
inepta omnibus, odio Dominos ha-
bens & non amans aliorum bonum,
vt non sit Respublica sed dominatio.
Coniunctiones in matrimoniorum vt ro-
bustas efficiunt ciuitatis partes & con-
cordes, ita factiones in illis excitant, &
si discordia eueniat, seditiones: at si non
conignæ fuerint negliguntur matri-
monia: & cum his etiam fœminæ ac so-
boles.

Si Inquilinos admittimus & in ciues
non asciscamus, totidem holles in
ciuitate habebimus: si admittamus,
corrumpunt mores vereres, si non ad-
mittamus, vt lacones deficiet vrbs, &
etiam multa odiola ciues exercere co-
gentur. Si ritus plurimum poterit
corruptet urbem gens auara ignaua &
ambitiosa: si parum, non sufficit ad
multitudinem continendam, in qua
cum tota sit armorum vis ac furor,
non nisi maiestate Deorum coerceri
potest: vnde inditas constat obserua-
tiones, vt licentia comprimerentur,
Et senatus & reliqui magistratus in-

ter illos aliquid possent saluâ eorum
authoritate, quod difficillimum fuit.
Accedit quod si bene consulendum sit
ciuitati, oportet sapientes & optimos
præesse semper, non igitur Respubli-
ca erit sed paucorum dominatus. Si
autem omnes dominantur cum pluri-
que in illis sint imperiti, partim prauis,
necesse est vt malè Reip. consolatur,
quemadmodum cum Atheniensis po-
pulus octo ex ducibus clarissimæ victo-
riæ eorum quas vnquam adepti fue-
runt, absque causa damnauit: & ex
his sex neci dedit, vnde paulopost
euerfa Respub: & vrbs in seruitutem
asperrimam inimicorum deuenit. Præ-
terea si seipsam tantum tueri velit vt
in Italia Lucenses, facillimum est hoc
quod ad intestinam concordiam ar-
det, sed fieri non potest, vt in seruitu-
tem externorum non cadat, quod du-
tius est quam seruire suis: si velit do-
minari & regnum possidere vt olim
Athenienses Lacedæmonij, & nunc
Veneti; tunc necesse est in perpetuo
bello versari Rempub. & ob id minus
valere pacis artibus; neque enim simul
vtrumque ad summum cuchi po-
test. Quin etiam accedit tertia cura
alios gubernandi, cum & seipsos con-
tinere difficile sit, & hostibus repu-
gnare, tum verè etiam his imperare; at-
que hæc generalia sunt omnibus Reip,
generibus, tum etiam multa alia eiuse-
modi.

CAPVT III.

*De difficultatibus constituenda Reip.
per singula genera.*

Sed sunt propria quædam in vno-
quoque genere, & in extremis
maximè euidentiâ, velut cum populus
dominatur, neque potest plebs domi-
nari, non enim esset plebs, sed vbi
populus dominatur plebs plurimum
potest, quia plures sunt, optimates au-
tem ægrè se tuerunt. In populo ergo
primum nil secretò tractari potest,
quoniam si illi quibus demandata est
cura, capitis & fortunatum periculo
id agitur nisi comprobatum sit a mul-
titudine, vbi res malè cedit: vnde tot
in Repub. Atheniensium & Carthagi-
nensium summo supplicio damnati
sunt; contra apud Lacedæmonios &
Romanos, vnde ille Punica solertia
rectè præuenit consilium factionum.
ornatus enim cum ingressus esset an-
te nuncium acceptæ cladis interroga-
uit an pugnandum esset deliberarent,
cumque deliberassent, omnibus que in-

rem faciebant intellectis respondit, at pugnatum est & victi sumus, ita supplicium vitavit non totò pugnauit. At si patiantur consilia, hostibus maxima aua eripitur, & omnes vincendi pene occasiones. Quia etiam in occasionibus optimum est illud Aldi Manutij viri Romani *Σοῦδος βασιλεως*, imò Charitonis si Suidas credendum est, imò Hori Apollinis, vt tardè & pensitatè deliberemus, exequamur promptè & expedite statimque: cuius contrarium accidit in populi dominatione, ita & impero res decernuntur ac equo stimulo exequuntur testudineo gressu, languentibus studiis, cum maxime quod propria vt maxime diligimus, ita communia negligimus. Tertium incommodum est, quod multitudo imperica necessaridè plures habet ignaros quam prudentes, & malos quam bonos, vnde necesse est, vt plura male quam bene, & stulte quam sapienter & improbitè quam iuste decernantur.

Difficile est etiam homines contra sua commoda persuadere: sed si populus decernat ad vnumquemque pertinere pecuniam in publicum munus dare & fratres ac filios mittere in expeditionem, vnde publica munia negliguntur, & magna cum difficultate ad finem perducuntur: Et vt bellum decernatur vix impetrari potest, nisi res cedat in utilitatem non multitudinis solum sed etiam potentiorum. Demons multitudo ipsa ob paupertatem facillè corrumpitur, pecunia persuadetur ab improbis oratoribus, impellitur a violentis ducibus, vt nihil commodi aut recti ab his sperari possit. At verò in vnius dominatione cum ea hereditatio iure & electione contingat, maxima sunt pericula & detrimenta. Si enim per stirpem successor eligatur, ex ferocibus in truentos degenerat, ex mansuetis in ignavos, vt sub his necesse sit Remp. euetri, vt sub Astyage per Scythiam & Sardanapalo per contumeliam. Adde quod bono malus, sapienti stultus ignavus strenuus succedit: nec tantum est detrimenti, quod iners succedat aut malus aut stultus regnet, quantum in contrariis moribus etiam si boni sint, vt seuerus misericordis. Mutatio enim morum in Principe velut in hypomochlio magnam varietatem efficit in tota dominatione, nam similes moribus principibus amant subditi, ideòque alios eligunt. Mitto vitia aulæ, sed vbi quis certus est finis constitutus, parum est quicquid intercurrit: mille enim annis præteritis præstat ac longior est futura hora. Impar etiam est vnius hominis dominationi præsertim vnius regni: splendor quoque & mollities aulæ nihil moderati admir-

ant, & cum diu in vna familia regnum perseverauerit, iam non est vnus populus sed fastus regius separat principem à ciuitate, neque felix homo esse potest, qui alieno arbitrio viuit, nos autem non vnius, sed omnium ciuium felicitatem quaerimus. At si non successionè sed electione fiant Reges primum est periculum de seditione atque omnino deterior est quod cum opibus ac potentia certandum sit, vt nunquam optimus eligi princeps possit, manent etiam odia factionum, versanturque in periculo ciues, ne cupiditate transferendi dominium in suos filios aut coniunctos aggrediatur aliquod graue facinus, vtrumque igitur malum. Paucorum vtoque dominatio suspecta est propter regni affectationem: videtur ergo optimus vt ex pluribus vnus atque pauci per breue tempus dominentur.

CAPVT IV.

De causis erroris antiquorum in hoc & principijs qua assumere oportet.

HAllucinati ergo sunt antiqui in hoc, quod sperarunt posse constitui Rempub. tutam aduersus vtrumque incommodum scilicet internum atque externum, cumque quaerent quod in rerum natura non esset, ob id ridiculi euasere: nec quisquam dignatus est eorum vti præceptis, sed fors quæ plurimum potest ostendit duos modos esse Reip: perfectæ quod ad genus attingit, qui ambo post Aristotelem floruerunt. Nam et si Aristotelis tempore vt Liuius testatur, Romani potentes essent, non tamen tunc maiore in estimatione erant quam Lacedæmonij, multò verò minus quam Carthaginenses: Venerorum autem origo multò post Aristotelem fuit, quocirca de his Aristoteles quicquam decernere non potuit. Indico est Aristotelem meminisse non semel Carthaginensium Reipub: non ita Romanæ quanquam nec illos ignorauerit vt alias adnotauimus. Ergo populus nullos aut Rex pacis & belli artibus præcellere potest, & ad securitatem vsque muniri, sed duobus tantum modis id contingere potest, aut vt a bello grauius sint, aut bello superiores continuis inuasionibus inimicorum urbem in pace relinquunt, velut Romani qui tantum anno vno Iani clauserunt templum libertatis tempore, quæ tamen plus quadringentis sexaginta

annis perdurauit. Ita furorem ciuium in capita hostium perpetuè vertebant, eligébantque inquietiores, sic nunc Ottomanorum stirps; itaque vbi de fuit hostis Romanis, statim Romanus esse cepit, quæ ratio necessaria est in huiusmodi constitutione. Venetis verò studium primum pacis, in eoque plurimum præstant bello se tutos situ sedunt: nam neque in montibus ob inopiam neque in paludibus ob elementorum corruptionem, nec in lacu com neque classe nec terrestri exercitu valere possunt, sed vnum eorum refugium in maritimo sinu est, vbi tremes exire possunt ex angusto in latum, ingredi eis nolentibus ob canalium angustiam non queunt. Quod si quis circumdare sinum & annonam intercipere aggrediatur, cogatur spatium centum millium passuum munire, quod neque moram patitur & exercitum immensum exigit.

***

CAPVT V.

De his quæ præsupponere oportet ante omnia.

EX his igitur manifestum est diurnam Rempublicam: oportere esse in tuto loco qualem diximus non alio, aut curam habere rei bellicæ perpetuæ, velut Sparta Athenæ Roma. Cum enim ad pacem non satis essent instructi, necesse erat vt perpetuis bellis destinerentur, aliter semetipsos excedissent, vnde neque fortuna neque stulticia id euenit, vt bellum continuatum gererent: Et quæ pulcherrima existimari posset Isocratis oratio de pace, ridicula erit & inutilis Atheniensi populo, neque enim omnia bona omnibus bona sunt, quin deteriora malis. Omnino tamen & interim miseris est conditio talium urbium, in quibus malum malo propellere necesse est, etiam si victores sint: nec vilo modo communi vtilitati consultum est, cum in perpetuo bello aut vinci necesse est, aut vtilitatem & laudem ad paucos redundare necesse est, calamitatem ad multos. Neque est cuiusmodi conditio bellica, vt ad multos tanta gloria possit peruenire, vt felices se existimare possint: nam ego solam vnum Camillum beatum fuisse iudico ex tota Romanorum gente, non Papyrium nec Fabritium multò minus Scipionem aut Cæsarem, quoniam sæpius & semper victa toties cum summo magistratu iusto bello & tenuibus iniis victor obiit vltima senectute cum multis filiis non ergo ars bellica tam probanda quàm necessaria, vt magis probem eos qui pacis studiis incumbunt situ fretum potentia se tueri diuinitus pos-

Tom. X.

sunt. At non eadem est ratio in Principibus quæ in Republica. Simillimus tamen huic est ferrariæ regulus. Belli autem perpetui summi Reges maximè Othomanus orientis Princeps & Persarum Rex.

Secunda ratio est vt optimè constituantur leges: Tertia vt sint qui eas exequantur: Quarta vt leges ipsæ perpetuè maneant, quorum causa Romæ peculiaris Magistratus creatus est censorum. Quinta vt suis temporibus non violatz transmutari possint & corrigi: fieri enim non potest vt opportunè eisdem legibus vtamur ad incrementa Reip. paranda & post Rempublicam auctam. Neque eadem leges congerunt in paucitate ciuium & multitudine, victis & victoribus, in bello & in pace; quod si liberum sit commutare, erit etiam liberum aliquando peruertere. Et vt breuiter dicam vt alia est ratio viuendi sanorum ægrotum atque conualescentium ita Reip. pro temporum conditione. Sexta est vt omnia rationibus occultis consentiant, nam sic plebem latebunt, cuius impetu eueri solet Respublica per malos tribunos vt vel frequentius apud Romanos, vnde sapientes Sacerdotes Persarum in arcanis diuina habebant. Præstat autem plurimum ad Reip. salutem vt summa potestas apud senes sit ipsi enim non solum sunt sapientissimi sed etiam carent temeritate & audacia, quibus Respublica evertitur, seditiones excitantur, factiones creantur, iuuentus etiam assuetæ senum consiliis parere prudentior eundit & continentior, vnde etiam à iuuenibus vinum arceat debemus, atque eò magis à pueris; maximè autem à toto foemineo sexu. Decet autem imbellem turbam diligentissimè instituere, quâ in parte vt omnes mortales Lacedæmonij excessere, ita etiam Rempublica suam plusquam sexcentis annis absque seditione habuerunt. Vltimum omnium est scire quid possis: vt enim medicus qui morbum insanabilem curare nititur ægrum celeriter occidit, præter id quod nihil iuuat, ita qui Respublicam sperat perpetuas facere, nec quantum superesse possint, seruat, sed difficultatibus pluribus eas inuoluit. Quapropter de hoc primum sermo habendus est.

E 3 CAP

CAPVT VI.

Quantum Respub. aut regnum superesse possint.

ET spacia quidem temporum Reip. Eridicula scripsit Plato, dum vult sapientissimus videri, & Aristoteles tyrannidum tempora nimis contraxit, aded vt longissimam dixerit fuisse Orthogoræ & filiorum in Sicyonios centum annorum. Sed non planum est hoc determinare etiam ob multiplicem varietatem significati huius nominis superstites, namque contingit Remp. superesse cum populo & mœnibus, statum tamen mutare non admissâ dominatione velut Romanis post exactos Reges cum ad consules deuenerunt, ac rursus cum ex his ad Imperatores. In quibusdam amissa est dominatio & in seruitutem transire vt Lacedæmonij & Athenæ &, Hetrusci, non tamen passæ sunt aliquid indignum. In quibusdam facta est mutatio cum seruitute sed non dorauit, vt Athenæ sub Lacedæmoniis tempore triginta tyrannorum: in quibusdam excisi ciues omnes, mansere mœnia vt Egæsi sub Agathocle: in aliis euersa mœnia, ciues diuenditi vt Thebani ab Alexandro Magno, Plathenses a Lacedæmoniis. In aliis mutata dominatio & extincta nobilitas vt Spartæ a Nabide, & Syraculis ab Agathocle: in aliis mansere mœnia & pars imbellis vt Enteltani à Campanis per dolum, in Capuanis non nisi pauci ex plebe & Rhegiom à Dionysio. Sed quibusdam vrbs euersa est & populus mansit aliud translatus: vt Carthaginenses sub Africano, Mediolanenses sub Frederico Barbarosa cognomento, vnde etiam cum vtraque sit restituta, verum diocesâ ratione, Mediolanum breui & a ciuibus, Carthago facta Romanorum colonia annis viginti tribus ferme, post dubitari potest an mansisse dicantur: Et de Carthagine dubium non est, quin solum nomen sit restitutum, ac Mediolanum cum dirutum sit, licet rursus restitutum manifestè dici non potest, quandoquidem fide ac misericordia victoris ciues solùm superfuerint Neque ergo Roma nec aliarum vrbiū vlla dicitur mansisse, vt nec Lucentium vrbs nec Genua nec florentia etiam vsque ad amissam libertatem. An ergo præter naturæ leges inundationum terræmotuum ac similibus sit aliquod singulis dominationibus præfinitum tempus dubitatione dignum est. Sed de his in libris de arcana Eternitatis & de fiato cum actum sit, reliquum est vt hanc rationem quasi ex pluribus compositam etiam ad fortunam quoquomodo pertine-

re arbitremur, vel nondum firmatis legibus, vel potentia alicuius Regis felicitis velut Alexandri Magni, qui Tyrios euerit etiam Romanos & Carthaginenses eadem fortissimè subuersuras si vita superfuisset: nam quæ præparauerat moriensque reliquit ostendunt non suffecursum illi reliquum orbem etiam si in vnum conspirasset. Cum ergo nature calamitates incertæ sint longum verò tempus quodcunque bene institutæ civitatis nullam metam præfinitæ licet, cum tam fortuitum sit illud quàm etiam hoc ipsum.

CAPVT VII.

De Origine Politica, legum, & undecim earum generibus.

DUm homines pauci erant sub maiorum autoritate regebantur, nec vllis legibus opus erat, quia qui imperabant è suis erant, & qui parebant ab illis educari nos alibi refugium erat. Cum autem multitudo creuit necesse fuit plures esse pauperes quàm diuites, tum quia alij natura imbecilliores erant alij morbo, alij ob sexum, alij ob ætatem ab initio derelicti, alij ob ignauiam alij ob imperitiam, quidam quod a nullis iuuarentur. Quamobrem ob discrimen conditionis & improbitatem; homo enim cum affectus habeat intemperieci omnium animalium, iræ, auaritiæ, libidinis, gulæ, inconstantie superbiæ, tum omnibus deterior est quod longius prospicit & pericula & voluptates, & quod ratione & fallacia ultra vires vitur. Imminebat alteri ab altero periculum, & cum iam vna familia ad plures non sufficeret, & plures iungi legibus sine non possent, politica orta est. Cum verò iungi deberent pauperes diuitibus, tum quod ex iisdem familiis essent, tum quod vtrique alterius opera indigerent, commodum etiam ex legibus vtrisque parari oportuit: leges igitur & communes & commodæ omnibus fuerunt necessariæ, qui feliciter viuere concupierunt. Oportuit igitur leges & primum cogum qui præesse ipsis & hominibus deberent: secundum qui seipsas seruarent, alios enim oportuit esse, qui leges exequerentur, & qui eas in suo stato seruarent, ne qui exquerentur eas in suum commodum vertent: Tertium laboris quoniam sine eo nec terra coli nec artes exerceri poterat: Quartum fructus laboris, vt liceret inter se commutare, mutuari, emere, quas ciuiles, vocamus. Quintum criminum apertorum velut latrocinij cædis iniuriarum.

Sextum occultorum, proditiōis doli veneni adulteriorum & huiusmodi: septimum bellicæ rei ad externam vim arcedam. Octauam institutionis puerilis, tales enim sunt viri: nonum muliebris fetus, his enim dimidium quarumcunque vrbiū

urbium occupatur. Decimum pietatis, tum quodd plurimum faciat ad populos continendos, tum quod hoc ipsam Diis ipsis ex merito debemus. Vltimum ad ornamenta urbis ac motum pertinent, sine quibus nec speciosè viuere nec commodè possumus. Ergo tot fuere necessaria hominibus, vt ciuitas constitueretur. Nihil autem refert an scriptæ an non ab initio fuerint, neque mihi de numeri necessitate vel de natura hominis verba facere necessarium existimari: quæ enim per se nota sunt omnibus aut pluribus etsi speciosa sint à me repetenda non sunt. Illud potius quænam fuerit prima lex omnium? deinde quando & vbi lata? nam non scripta fuisse conuenit, cum lege homines conueniunt: inuentio necessariorum à conuentione hominum originem habuit, scriptura post necessariorum inuentionem. Plerique etiam populi apud Indos scribendi artem non nouerant nostris temporibus, nec Germani multò ante, cum tamen apud eosdem perfectæ pene omnes artes essent. Primum igitur disiuncti sunt homines per familias tum dissidiis inter agnatos, tum multitudine quam locus non capiebat; tum etiam ob commodum agrorum, & natura locorum id exposcebat, seu flumen seu lacus seu mons interponeretur, necesse erat vt diuiderentur, cum etiam nunc diuisi vt auerant .....

***

CAPVT VIII.

De Tyrannis & Tyrannicidis.

Tyrannus autem vnus est aut plures, & si plures aut cum potestate publica aut sine ea, quos priuatos homines dicere solemus. Sunt autem trium generum singulæ differentiæ, cruenti iniuriosi & fures: cruenti pessimi sunt, & stirpes enecant, & tormenta adhibent; iniurios non dico qui honores auferunt; tam turpe enim est quæri ob hoc solum, quàm tyrannicum occupare aliena: sed de his non est sermo iniurios-dico, qui per vim vires alienas sorores filios palam corrumpunt, nam occultè id patrare libidinosi est & flagitiosi vici non tyranni, præsertim si ab omni vi abstineat; & etiam in hoc genere sunt qui verberant & contumeliis afficiunt. Spoliatores autem furesque qui saluis corporibus & honore opibus inhiant. Atque horum duplex genus; quidam enim solum opulentos spoliant, quidam pauperes tantum vt plerique nostræ ætate principes, alij vtrosque. Rursus Tyrannorum Principum hi quidem soli sunt facinorosi, plerique suos tyrannidem exercere permittunt, ipsi autem non exercent, vt sint in vniuersum differentiarum quatuordecim.

At qui sine auctoritate publica sunt non possunt dici tyranni, nam si leges rite se

potest quoniam testes desunt, tunc vltis licet vel ad singulare certamen prouocando, vel quaque elia via: iustum enim est & bonum tyrannum occidere. Sed cum Tyrannus sit qui legibus non vitur & iniusta admittit, iniustum est autem quod præter leges: quid si Tyrannus tyrannicas leges à se promulgatas vel aliis ante ipsum seruet, non quid Tyrannus dici debet? id vel hanc questionem sui cognato Pericli adolescentulus Alcibiades. At quis dubitat leges à Tyranno conditas non esse leges? quales erant Longobardorum & Salicæ: tum quia tyrannus iniuste regnat non igitur condere leges potest, neque iniustum natura humana voluntate vel consensu vllò iustum fieri potest. Leges ergo sunt, quales Dei pietas & Philosophia optima verique sapientes soadent, sùntque consensu omnium vel optimorum ex his ad quos pertinent. Omnes enim homines ab vno Parente vnâque perimus: hoc enim demonstratum est in supernaturalibus, omnesque ciues somus mundi & terræ huius inquilini. iam verò quales esse debeant docuimus atque nunc doctari sumus: dictum verò satis est de priuatis hominibus, dicimus autem de vno Tyranno.

Ergo velut corpora sana omnibus præferuntur, laudatur sanitas, vbique tamen homines vagantur morbofi, & sanitas cogitatione potius quàm re, constat, ita & tyrannis res est quæ vbique viget, laudatur iustitia & negligitur, incolit illa cœlum, hæc grassatur in terris, vt Satyricus dicebat: itaque de tyrannis sermo habendus est. Quicumque sruissimus est solusque tyrannidem exerceat, tyrannus non est vt Septimius Seuerus ac Nero, quanquam de hoc ob inuidiam nonnulli dubitent, nam qui in omnes sruit non in bonos sruit, neque enim consistere posset: cum ergo sruat in malos solum tyrannus esse non potest; excindat stirpes, spoliet homines, in corpora libidinem exerceat, tyrannus non est sed Rex aut quædam diuina vltio. Quamobrem de huiusmodi Principibus

qui tamen rarissimi sunt sermo habendus non est: at qui dicant suos alienis opibus & coram illis iniuste se gerunt aut sinunt, tyranni sunt. Duplex ergo genus, horum vnuquodque quadrifariam diuiditur: aut enim leuiunt in corpora aut iniuria afficiunt aut spoliant plebem, & vectigalia grauiſſima imponunt, aut porcutes.

Ex his octo modis ſoli Principes qui ab opulentiſſimis ſumunt, tyranni non ſunt, quoniam tyrannis ſummum malum eſt, hoc autem non eſt ſummum malum, quare neque tyrannus. Si autem magiſtratus id efficiat, tyrannus eſt, nam in infinitum hoc procedit, & maior iniuria eſt. Si vero Princeps iniuriā quemque afficiat cum ſupra leges ciuiles ſit & infra naturales, non tyrannus eſt ſed tyrannicus Rex. Sunt igitur tyrannorum genera octo: primum cum Rex iniuſte ſtirpes exciſit, ſecundum cum plebem vectigalibus exhaurit: equalia enim ſunt quomocūque ſtirpem exciſas, forſan inhumanius fame, certe diutius & constantius magis ſeruitur. Reliqua ſex genera ſic ſe habent. Si Magiſtratus aut priuata perſona occidatur iniuſte, iniuriā afficiat, ſine cauſa ſpolicet plebem aut etiam opulentam reclamante illo qui afficitur, ſi magiſtratus non viciſcitur ſciente Principe, tam magiſtratus quā Princeps ſit tyrannus. Ob hæc hi modi ad ſex deducuntur, nam ſeu plebem ſeu opulentam ſpolicet priuatus aut magiſtratus inultūque ſit, vnus tamen ſit modus, licet vt dixi deterior ſit ſpolicet plebem opulentiſſimo. Erunt igitur in vniuerſum octo modi tyrannorum; quinque quidem Principis, tres Magiſtratum de quibus nunc dicemus.

Quatuor igitur maxime ſciro neceſſaria ſunt: Primum an liceat occidiſſe tyrannum & cuique? Secundum an liceat omnem tyranni ſtirpem omnemque dependentem à tyranno exciſere? Tertium an liceat debere familiaris & coniunctus tyranno facere? Demum an liceat debere que quauis via veneno tyrannum omnemque prolem illius extingueret? Ergo tyrannos non licet occidere eos, qui leges in melius commutarunt ſeruantque eas; nam etſi bonæ non ſint bonum tamen animum oſtenderunt. Maximum autem illorum crimen eſt permittere, imò magis quā Imperare: qui enim præcipit, vt malè agant ſibi indulget & ob id minus iniuſtus eſt, qui autem aliis permittit iniuſtitiam amare videtur. Qui ergo leges violat deterioresque facit, is planè iniuſtus eſt. Sed neque ſtatim tyrannum occidere fas eſt: forſan enim deceptus hæc admittit; ergo debent ciues boni illum admonere ac cogere vt bene agat, miniſtrosque tyrannidis auferat. Quod ſi tutum non ſit clam ſcriptis ſine nomine certiorum reddere ac minus publicè quā fieri poteſt: nam aperte id agere eſt tyrannicum, & tyrannide tyrannidem conuincere velle. Sed ſi irasatur authorēque quæſat edictis propoſitis

iam tunc pro tyranno habetur. Non ergo tyrannus diri poteſt niſi tyrannidem alios exercere permittat, admonitūque non illos potius ſed potius, eos qui monuerunt punire quærat: aut ſi leges deteriores faciat, eaque contra pauperes & impotentes, aut ad ſtirpes hominum perdendas, vel ſi leges bonas non ſeruet in his duobus caſibus, nam non leui de cauſa priuatus in principem inſurgere debet, ſed neque quauis cauſa leui, etiam ſine ſpe auxiliij legis in magiſtratum.

At licere priuatis tyrannos occidere pluribus rationibus exemplisque comprobare licet: nam Harmodio & Ariſtigitoni Athenienſes quod Hyppiam Piſiſtrati filium tyrannum interfeciſſent ſtatuas in foro poſuerunt, inde tyrannicidæ præmia in polterum propoſita. Adrianus quidam Vici præfectus, cum ciues Romanos ſordidè vexaſſet, viuis ab illis exuſus eſt, nec Roma de his qui illum exuſerunt quæſtio habita. Canon à Belliſario exercitui quem in vrbe reliquerat præfectus exercitum penuria annonæ ob auaritiā, vexoſo, illi ſeditione mota cum eum intermiſſent, Belliſario reuerſo ac cauſam recognoſcente liberati ſunt. Sic Alexandrinus populus cum Georgium Episcopum ſuum combuſſiſſent viuum ac pedibus tractum, quod grauiorum onerum imponendorum auctor fuiſſet Conſtancio Principi; vnde cauſa cognita à Iuliano liberatus eſt. Populus quoque Rauennas Ioannem Lenugium cum coniuge ac magiſtratibus libidine & auaritia graſſantem interemit impunè ſub Phoca Imperatore. Veneri iuſtiſſima gens etſi non iuſta Horleum eorum Ducem occiderunt, Galliam quoque & Dominicum Monegareum illius in dignitate ſucceſſores cæcos factos in exilium miſerunt, nec authoribus hoc crimini fuit: ſic etiam Petrum Candianum illorum Dueto cum vxore & filiis palatio æde D. Marci trecentis domibus ob tyrannidem dum nimis properant incendunt, quod etiam his qui id egerant impunè fuit. Quod etiam ratione ipſa demonſtratur, nam ſi qui priuatus eſt exercendo tyrannidem morte dignus eſt, quātò magis qui in magiſtratu aut principali poteſtate poſitus eſt: & ruruſ ſi qui morte dignus eſt, à ſuperiore ac potentiore puniri non poteſt, cur non à quouis? ad liberandum enim Rempub. omnes accurrere debent. Appium Claudium aliōſque complices tyrannidis Romanus populus occidit, alios in exilium egerunt.

At periculofum eſt, hoc tertium eſt caput: quodnam periculum eſt maius quā inultum perire & infontem: hic ſi peribis vltionem iam vides, at mors propoſita eſt crudelis, nemo qui mori veltt, cogitur mortem acerbam ſubire. Memento immortales eſſe animos, nullam eſſe deterio-rem conditionem quā viuentium, cur velis viuere parū vt perpetuò moriaris? vnā effugere mortem vt mille experiaris? quod ſi pereas fama perpetua vigebit, ſi
ſuperſis

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

rinum & metallica multa non nisi ut im-
les à potentioribus tuerentur; namque non
nisi iustissimis ex causis talibus uti licet;
hæ sunt cum stirpem excidunt, stirps
enim immortalis res est, immortalis bonum
auferre iniuriam inferre infinitam est, in-
finita iniuria omni ultione ac sæuitia digna
est. Propterea tyrannus qui hoc bono im-
mortali aliquem iniuste priuat, non solum
ab eo quem tanto dono priuat meretur
quouis modo è vita cum suis auferri; sed
& ob improbitatem, & metum ne in allos
taliam committat appeti à quocunque dignè
meretur.

Quod si obicias vel beneficia recepta
vel fidem datam, dicimus fidem nullam
huic posse præstari, quoniam impius est
& ad perniciem omnium natus, & criam
quia fides illa vi extorta est: quandoqui-
dem in iusto & admodum potenti viro, quis au-
deat negare se fidem & daturum & præsti-
turum. Porro quod ad beneficia attinet
liberat eum salus primùm Reipub. quaesita
& omnium bonorum quavis re alia potior
(neque alterius rei ut diuitiarum aut po-
tentiarum commodi causa id facere licet: ve-
lut Pherei Alexandri vxor Thebe Lycophrónque frater eius & Thisiphon, qui
cum tyrannidem postea occuparint, du-
plici scelere & patricidij & tyrannidis se
obstrinxere) tum periculum viræ ingens
ac cruciatus & ipsa rei magnitudo homi-
nem ab ingrati labe vindicant. At verò
malè fecerunt qui declamationibus rem in
dubium venterunt, an occiso filio tyran-
ni, cuius interitu ob dolorem tyrannus
periorit tyranni interfectori dici debeat &
præmia consequi: namque duplicata haud
dubio modo Reipublicæ conditio patiatur.
Qui tamen è suis intimis fuerit si præmia
acceperit ob præmium fecisse videbitur,
quare qui cum hoc fecerit proditor sit &
non tyrannicida palam est si sapiat præ-
mia non accepturum. Debet tamen statui,
ne homines existiment nefarium esse à do-
mestico interfici tyrannum, quandoqui-
dem cæteris interfectores præposita præ-
mia viderint non autem domesticis: porro
an filio occidere parentem hæc causa liceat
indiscussum relinquo, cum vtrumque in
malum exemplum verti possit: cæterum
fratrem occidisse hæc causa quantum Diis
placuerit Timoleontis casus ostendit, qui
cum fratrem Corinthij tyrannidi aspiran-
tem occidisset, modicis copiis tot bella
peregit inuisus, & ad vltimam vsque se-
nectutem summa non solum cum laude sed
felicitate Syraculis máximo in honore
quamquam cæcus prius factus obiit.

Si verò vi illum ob nimiam custodiam
& animorum mollitiem aggredi non licet,
est secūsus modus quo Romani quod vicini
admodum potentibus carerent, ut ea via libe-
rare se sperare non possēt per sparsos libellos
illum aggrediendi & apud populum Infa-
nandi animosque aduersus illum erigendi.
Quin etiam præ dolore aliqui sibi mortem
consiuere. Archilocum referunt occidit-

se sic Lycambem suorum, quod filiam
pactam ei denegasset: vnde illud.

Archilocum proprio rabies armanit Iamto.

Nota est historia huius sed alia fertur
de Dante Aligero Poëta Italorum cum
Branchadoriam in inferno qui adhuc inter
vivos erat, inuenisse scripserit, illiusque
crimina detexisset, ferunt enim tres vxoris
fratres veneno occidisse, ut Montorij arce
potiretur, cum verò id subiecissent non
viuere iam Branchadoriam, sed Cædæ-
monem illius corpus hic daret: ipse vero
Dantes aliquando Genue in maris littore
cum esset aduenit Branchadoria ei ignotus
rogatque an qui esset agnosceret? Dante
dicente se ignorare, tum ille inquit Bran-
cadoria sum, quem inuenisse in inferno
mentitus es, cœque dicto statim ex alto lit-
tore præcipitavit Dantem in mare, sed cum
ibi portus esset, & in eo multæ naues ser-
uarus est quamuis ægrè: abiit Dantes &
carmina in illum scripsit ut ferunt admodum
acerba ut eum ad laqueum ad egerint. Ta-
meti hæc rara sint; nihilominus illud sa-
tis perspicuum est, & in frequenti obser-
uatione his libellis admodum infamari tyran-
nos, ut non facile quod pedem retrahant
norint, eaque causa à populis pellantur.
Sic multi damnatione à populis priuari
sunt, nam difficillimum est imò prorsus
impossibile tyrannum plures habere sæl-
lites quam ciues; cum ergo plebem habue-
rit inimicum regnare non potest.

At dices si Deus regnare illos permittit,
si leges malas promulgari, cur licere de-
bet populo aut privato eas euertere, con-
tra tyrannum insurgere? Dicimus tyrannos
& malas leges esse velut morbos ciuium
propter flagitia illis euenientes. Duplici-
ter igitur licebit depellere, vel quoniam
ille de sceleribus eos castigauit, vel quia
vindex dum animam suam pro populo
exponit hinc pœnas pro populo ipso:
ided prodigi suæ vitæ populum liberant
à pœna cui ob flagitia & iniustitiam de-
bentur. Sic Secūola Cocles duo Decij
Martijs pro Romanis sponte occumbere
voluerunt; quamuis aliqui euaserint: The-
mistocles pro Græciæ salute, multi è no-
stris Diuis pro Religione. Duo illi pro
Lacedæmonis totidem pro Carthaginenli-
bus: nihil perpetuum apud mortales præ-
terquam successio tam in morte quam
eriam generatione. Ergo Deo licet permit-
tere quod nobis perdere licet: Ille per-
mittit tot venena muscas culices totque
alia scæda, nos non vetat consulere com-
modis nostris, euellere noxias

plantas, purgare agros
ab herbis quæ tri-
ticum suffo-
cant.

o m o u i e i e i e i e i e i e i e i e i e i e i e

CAPVT IX.

De Republica difficultatibus.

VERUM maxime in Republica difficultates sunt quas omnes cum presentes sint, & grauissimas, velut Aristoteles & Cicero praetermiserunt: de leuibus & vulgaribus plurima verba facientes. Illud nempe durum videtur atque arduum quod si Rex est aut magistratus necesse est optimates & proceres illis familiares esse quomodo ergo cum tanta familiaritate praeposimus pauperem opulento, rudem gratioso, incognitum amico, improbum probum, stultum sapienti, inutilem Republicae vtili, inopem omnium potenti & agnatis cognatisque formidabili? Similiter dicet miles cum contenderit, qua ratione segni huic homini quicquam adiudicabis, cum toties ego fortiter pro te pro Rebus vitam obtulero aut igitur concede mihi quod rogo, aut ille in pericula eat. Hic segni & per mille captiones & forsitan quia opulentior gratiosus iudicibus negocium mihi facessit. Quae spes potest esse ad incitandum ciues ad bellum si nihil prodest quotidie sanguinem effundere morti se obijcere? inertissimus quisquam cum benemerito non solum confertur sed etiam anteponitur? Ergo in eiusmodi dicet, qui miles non est habuit tamen patrem aut filium aut fratrem qui in bello obierit, quid tu clamas curata cute cum filius meus fraterve morti se pro Republica obiecerit: sin autem viuit & in expeditione est obieciens quod ille deses residet domi ad litigandum cum suis necessariis in castris pernoctet. At si domi sit illum adducito. Si aeger est habes quo magis obiecias, inde vxorem filios seu defuncti seu aegri adduces ad iudicem: at si non ex classe aliqua sit, sed ob paupertatem immunis: hoc habes quod non doles: non posse pro Republica esse id haec lire quae maxime, vt per illum liceat. At si potes, nec exhibet militem iam hoc est e munere Republicae vt si quid iuris omnino miles obtineat, si nullum prorsus ad fiscum deouoluerit id de quo certatur. At verò contra gratiosus iudicium ad ignotum iudicem vt dixi desertatur interim turpe sit cum impotenti vel non gratioso litigare.....

o m o u i e i e i e i e i e i e i e i e i e i e

CAPVT X.

De Reipub. Conseruatione.

LEX sit vt nullum oppidum aut vrbs, Lemnitane arx reddatur, sub poena capitis proponendi, atque infamiae omnibus descendentiis patri etiam ac fratribus si comprobant aut ob id damnatum tueri

voluerint. Et quoniam fraus huic legi fieri solet, aut prius proponendo de legis solutione aut voto consilio quasi vno proponente: id etiam magis nefarium & vltimo supplicio tormentoque dignum: tanquam circumuenta lege, non solum violata: atque ea lex si forisset Bononia adhuc esset in Anglorum manibus & viueret Edoardus rex, & regnum non fuisset euersum. Veneri etiam quanquam sapientissimi in hoc genere quod legem non haberent exactam saepius peccauere. Licet tamen commutare sic vt nec de numero locorum nec gentium subditarum quicquam depereat tametsi nec reditus nec aget tantus sit. Romani nunquam quicquam redderunt nisi post adeptum imperium: sed & tunc neglecta hac ratione dum Tyridd Armenia, dum Adrianus multas concessit prouincias euersum est magis haec ratione imperium, quam luxu, quam intestinis seditionibus, quam praeliis aduersis, quotquot fuerunt: Hoc est exitiale venenū omni dominationi, quo Gallia toties e florentissimafacta est serua, & decore omni regnum spoliatum. Pudet dicere si quis obliuisciat vel de dote danda vel diuisione fratrum. At quis non cogitet statim eum qui ralia foeder accepissit ab hoste grandem pecuniam. At si lex sit huiusmodi inuolabilis, quid aget hostis ne tentabit quidem corrumpere animos satellitum & consiliatorum verum dices quod necessitas ingruat? debemus ne totum regnum amittere, aut etiam secum libertatem vt aliena mordici per viam retineamus? Norint omnes qui haec proponunt corruptos pecunia aliena esse. Primum quidem non sunt occupanda quae retinere non possit Respub. consulat secum.

Quid valeant humeri, quiduo perferre recusant.

Multo melius non capere cum tanta hominum caede, cum tanta molestia eorum qui subiguntur: quibus cum non retineas, nullo modo prodesse potes, cum tanto sumptu, quam capere & reddere. Sed fac vt iam modo quouis capta sit seu consulte seu imprudenter, seu iniuste: cum restituis iam fateris vel iniuste occupasse, vel non posse retinere, vel vtrumque, quorum vnum turpe, alterum periculosum, tertium vtrumque habetur. Deinde cum redditus nonne eodem & longè maiore in periculo est Respub. quam ante. Et quod insumpturus esset hostis milicum, vinium, machinarum, pecuniarum, annonae in capiendo, id totum cum pacto accepisset in Rempub. conuertere poterit, qua securitate tibi cauere potes. Et si summa fides etiam in hoste esset quoniam filio vel heredi, si cras ille moriatur cum quo pegisti. Pegigit vt au dio restitutum Henricus Galliarum Rex Philippo Hispaniarum Regi, vt si filius nasceretur Principi Taurini restitutum quaecunque loca munita quae Galli in Italia ditionis Principis retinent.

Vxor

Vxor præter spem omnem concepit ac peperit: sed interim mortuus est Henricus, successit pupillus tutores negant, nisi illo adulto restituere posse. Sed dicet interim oppugnabimus, non possumus sumptum sustinere? hic Henricus Rex Gallorum dictus, multa restituit Philippo Regi, imò potius commutavit: sed iniqua conditione & Glauci cum Diomede exemplo. Lex sit ignota & occulta, omnibus spes datur: interim homines moriantur: noui insurgunt hostes mutantur consilia, eueniunt impedimenta, animi mortalium fragili & breui ævo nihil spei reponendum putas? Sed illi omnia ex voto succedant, pugnam aggrediat, annon tam vinci quam vincere potest? Quid incertius bello? in quo quandoque centum millia victorum instructorum à decem millibus non instructis superent: ut olim Lucullo aduersus orientis reges, & post barbaris contigit. Et nostra Ætate Gallorum exercitui Novariz ab Eluetiis: ut bellica res parum à sorte & nauigantium fortuna abesse videatur. Deinde in bello rursus quid fallacius oppugnatione munitorum locorum? Solimanus Turcarum Rex qui mundum terrebat in Grinzij oppugnatione cum eam decies ac ter aggressus esset frustratus est cum tamen locus esset haud magnus nec munitus quem Pannonius vir inelytus Nicolizza memoria dignos tuebatur. Santiacum non oppugnauit cæsaris exercitus, cum tot machinis bellicis, nec Gallicus Conium, locum nec munitum, nec militum numero defensum, sed ab oppidanis ac molitibus. Quæ in huiusmodi contingere solent, proximiora sunt miraculis, quam quod expectari iure merito possint. Ac fac tandem quod vltimam est expugnetur: nonne multò plures ex his qui oppugnant quam defensionibus interibunt, atque hi præstantissimi quot absument in commedia, quanta impensa, quot setæ pilæ abiectæ? quantum pulueris pyrij peribit. Fac ut intelligat hostes defuisse fortunam aut etiam vires, non animum ac fortitudinem. Denique quicquid euenierit gloriosum est magis succumbere quam cedere. Sed ut dixi diligenter prius ex pende an occupanda sint, cum omnino retinenda quauis fortuna atque casu censas, atque hoc primum.

— — — — —

CAPVT XI.

De Reipublica administratione.

Reipublicæ autem administrationem scribere omnium difficillimum est, idque ostendit varietas circa illam opinionum, adeo magna, ut etiam sapientissimi viri consilium sæpe mutauerint. Quin etiam prolixitas scriptorum circa eam

historiam: nam præter reliquos Aristoteles alioqui breuissimus cum innumeros libros de hoc conscripsisset centum viginti insuper in eodem argumento adiecit. Porro causæ sunt hæc. Prima tradere conuenientia. Secunda facere ut seruentur. Tertia ut mutata fortuna & mortuis his quibus leges illæ placere, quod inter omnia difficillimum est, efficere ut successores illas tueantur. Porro prima multas patitur difficultates, quæ etiam in sequentes causas diffunduntur, principaliores tamen enarrabimus: harum vna est quod lex quidem incorporea est, ministri verò mortales cupiditatibus per se pleni, inde etiam erroribus: tum cum ex se moueri non possint amicorum & amicatum precibus aut commodo, tum etiam commiseratione mouentur. Alia causa est quod homines cum varia sint fortuna & natura, bonum ut optimum appetant: ideo omnes tantum cupiunt quantum sperant: spes autem fortunæ conditionem sequuntur, fortunæ conditio inæqualis & spes ideo necessario inæquales, quare & voluntas. Potentes quandem cupiunt dominari mediocribus, & infimis fatiscit libertas; augent hoc malum modi quibus homines se aliis præstare purant: consanguineis robore, astutia, violentia, temeritate, stultitia denique aded ut nemo sit qui non se aliis aliqua in re audeat anteponere. Alia causa est quod cum leges sint numero præfinitæ, casus autem qui accidere possunt infiniti describi leges non possunt quæ omnibus euenibus satisfaciant hic insurgit æquum & iustum altera parte: altera arbitrium iudicis quod cum (etiam si probus sit, nam probum vocamus iudicem qui leges incorruptè seruat) eo usque extendatur quousque & æquum & iustum necesse est in legibus etiam scurtis multa iniusta, tunc posse admitti: tantum verò admittitur si gratia urgeat vel emptor vel etiam flagitator quantum tunc admitti potest. Sunt etiam plurima in Reipublica quæ repugnantiam quandam continent: velut Matrimonium lex: lex de impunitate iuuentutis: Militaris potentia ac licentia: Religio: Iudicum seueritas aut libertas: Delectus personarum ob merita in Reipubl. aut ob virtutem, aut communis lex, legis perpetuitas aut moderatio pro conditione temporum: Exacta morum censura aut remissa: & quæ in dies emergunt: tum ratio regni, Reipubl. aut Aristocratiz. Omnium autem est, vna ut dixi causa malorum vitia hominum, quod si iudices essent quales esse deberent pro arbitrio iudicantibus omnia rectè cederent, modo cum periculosum sit arbitrium maximum esse, omne arbitrium periculosum esse necesse est, quamobrem tollere arbitria omnia melius est quam relinquere. Et iudicium Arcopagitarum celebratur tot seculis tanquam solum & maximè incorruptum.

suo loco diceretur.

Ergo cum lex quæ non seruetur lex non sit, principalissimum omnium est legem seruari. Vt ergo seruentor leges primum oportet neminem esse qui legibus non sit subiectus: neque enim magis leges corrumuntur, quàm ab his quibus impunè est eas corrupisse. Hi sunt omnes exteri; omnes qui plurimum possunt, & si magistratus sine perpetui aut sine syndice, seu consore potius, atque hæc quo ad Magistratus & iudices. Quod ad priuatos attinet legem adesse oportet, ut qui immunitatem pete ipsa petitione mulctetur, & impetrata licentia duplo grauius puniatur ob delictum & legem scilicet violatam. Præterea ut quæuis pœna legum corruptarum quod ad infamiam attinet etiam si solum tentauerit corrumpere nec corruerit, ad filios & hæredes omnes qui hæreditate gaudere voluerint, transeat. Idem si quis lege abusus fuerit vel eam fraudauerit. Neque præterea admittatur quisquam ad honores quauis virtute laudatus, qui uxorem non habuerit saltem per quinquennium. Demum ut Censores legum singulos magistratus biennio exacto iudicent, eos qui errore facti peccauerint cogant ad restitutionem: qui autem iuris ad duplum: dimidium verò pœnæ censoribus & ministris adiudicentur, qui gratia vel donis summo cruciati. Quicumque verò tentauerint iudices ad hæc inducere nisi ætas aut sexus aut amentia aut patris orbitas excuset, eadem pœna puniantur: alij autem habita causæ ratione mitiore, sed tamen non sine carceris atque diurno labore ad lapidicinas. Hac seueritate leges illibatae retineri poterunt. Post hæc subit curia seruandarum legum intaminatarum perpetuè, neque ea arua non solum ob hominum mutationem, sed quoniam omnibus lex quæ in vtu est deterior videtur illa quæ non est in vtu, quod detrimenta illius & incommoda

per decem alios annos in vtu sit: quod si optima videatur abrogetur prior, si non ad priorem redeant. Per quos autem hoc fieri debeat posteros dicemus. Cæterum nulla præter id facultas sit mutandi leges, sed primum populus & magistratus rexque siue perpetuus siue temporalis sacerdosque iurent de non obliterandis legibus, nec permissuros etiam si contra se sint aut filios violari. Et si id agatur pœna sit omissio: omnium honorum & opum ac capitalis etiam summo magistratui & regi omniaque sic acta nullius sint efficacitæ etiam si per centum annos permanerent. Infames quoque sint qui non vitam & fortunas pro illis defendendis exposuerint. •

Quatuor præterea viri summa sanctitate ac nobilitate non minores quinquaginta annis, quorum authoritas maxima sit, perfunctis aliis summis honoribus singulo Lustris creentur, quorum cura sit non alia quam ut leges non permutentur, non violentur, non illis illudatur aut irritæ fiant vel non exequantur. Præterea in electione cuiuslibet regis iuret ille recogniturum acta omnia circa leges, & si quæ præter dictum ordinem fuerint antiquatae restitutum eas: illos qui antiquauerint aut eorum descendentes opibus omnibus & honoribus spoliaturum, authores ultimo cruciati necaturum si super sint. Acta omnia præter leges nisi ad remissionem supplicij irrita habiturum. Quod si hæc non iurauerit aut exequi neglexerit magistratum priuatos sit ipso facto: Et infamis fiat: cuique etiam illum occidenti tanquam tyranno præmia tribuantur. Duas quoque familias eligat rex quilibet, quarum munus & authoritas non alia

si quam pro sequenti rege hanc legem non pati obsolescere. Sitque illis immunitas interim post autem etiam præmia accipiant. Sint autem familiae saltem ex septem partibus familias singulae constitutæ.

His peractis considerandum aduersus quenam incommoda præcipue tueri oporteat ciuitates. Ea autem tria esse videntur extrinseca scilicet bellorum, nature vt aeris aquæ agrorum & ciuilia, inter quæ non solum est id vt concorditer maxime viuant ciues & bonis moribus instruantur, sed etiam vt floreat vrbis potentia, tum quod sine illa tuta esse non possit, tum quod non est vivere, sic vivere vt semper victuri simus, nunquam autem viuamus. Queramus ergo quid difficillimum in his & rursus quid potentissimum. Difficillimum quidem videtur Deo atque hominibus satisfacere, vnde videntur tyranni potentiores multo regibus & Repub. quoniam violenter opprimendo subditos ad cuncta sine paratioribus: nec videntur ob tyrannidem perire sed ob luxum consequentem tyrannidem. Ob id qui tyrannidem occupant tamen crudeliores sine at improbiore vix vnquam ea spoliatur: successores tamen mitiores spoliari sæpe solent. Visum est id in Dionysio seniore ac iuniore ex antiquis, in regibus Aragonum atque Sfortiadum principibus innumerisque aliis nostra ætate. Quod verò potentissimum ex his quæ multitudini imperare possunt, atque omnia facere vicemque gerit violentissimi ac maximi tyranni in corpora animas, mores oper, atque omnia humana non est neque metus nec spes: nam spes non in omnibus esse potest facileque debilitatur: metus odium parit & in presentibus periculis homines non fortes sed ancipites consilij & præcipites reddit: sic vbi conuersa fortuna est, aut irritus semel cessit, constituitur: sola consuetudo moribus imperat nihil tam potent nil tam firmum. Vides homines in tristem laboribus summis vigilia æstu frigidibus inedia aduersus omnia perstare, milites aduersus vulnera & presentem mortem non solum intrepidos sed etiam non tristes. Quod verò difficillimum est ac potentissimum fons pecunie. Erant Romanorum tempore quinque genera exigendi scriptura, & erat decima pars animalium scilicet quod ex fructu illorum aut venditione colligebatur. Portus quo exigebantur pecunie pro mercibus quibuscunque seu terra seu aqua aduectis. Decimæ ex prædiis seu fruges seu fructus colligebantur. Censuræ quas singuli conferebant belli tempore ex opibus. Tributa insuper quæ diuitibus imperabantur. Nostro tempore etiam salinae sunt, ex

quibus vestigal colligitur, neque minora erant Romanorum vestigalia nostris, licet nos sex generalia habeamus ille quinque tantum sed grauiora: in quibus prouinciarum erant indictiones & quæcunque à publicanis exigebantur, sed iustiora: soluebant enim qui habebant. Ergo Romulus ea quæ per censum post modum habita sunt per curias diuisit: Seruius Tullius post aucta ciuitate per centuria, ita duo genera prima postmodum tertium comitiorum vt essent tria curiata centuriata Tributa. Ita exactio diuitibus grauior non solum quod ex omnibus certam partem darent, sed etiam præter id iuxta rationem census. Extra ordinem eadem ratione grauabantur. Atque in his tum etiam aliis quod dixi difficillimum est & iuste & bene consulere publicæ vtilitati, & Deo placere. At dices nonne iuste agendo Deo placent? Hic maximus est nodus: iustum vocant Cicero ac Iurisperiti quod secundum legem est, at non est ita: sed primum iustam omnem legem oportet: inde iustum erit cum illa seruetur: at leges plerumque ad commoda paucorum constituantur: aut saltem simpliciter iustæ. Verum secundum Deum est vt sexui, ætati, fortunæ atque miseris in legibus suocoratur cum de sexto & ætate satis rectè consultum sit, quod ista omnibus necessariò possunt euenire: de fortuna ac miseria eorum inuersum est: fauent enim potentioribus leges, & miseris miseras addunt sed legibus longè magis iudices. Itaque de hoc primum erit considerandum scilicet an verum sit quod leges tyrannicæ, & quæ miseris premunt quæque Deo palam aduersantur aded vtiliores in Repub. sint, vt etiam sine necessariæ? Atque id visum est ita se habere, nam & Parthi quorum longa fuit dominatio & Persæ & Romani dicunt, tum nunc etiam Turcæ & Gallorum reges opprimunt impotentes, ad remigium enim & fossas implendas & aggeres struendos summa iniuria compellunt. Quid enim sine his in bello proficere possumus aiunt, & vident hos felices ac cum diuturna potentia. Aristoteles quoque ac Plato summi Philosophi ab hac iniustitia cauere non docuerunt. Itaque haud de Repub. scribere nos docet, ne in alterum duorum incommodorum incidamus, scilicet vel vt docemus iniuste agere vs Repub. tueamur: vel vt Sancti quidam viri ineptè eos perdamus, qui nobis credunt docentes Deum ex alto se gnes seruare viros, cum viribus consilio & audacia occurrendum est. At nos certè id cum illis sentimus potius vicini præstare, & quæcunque conditionem subire quàm iniuste agere. Ergo & iuste agere & cum lucro licebit

si loco plebeculae damnati substituantur ut in fœtibus tradidimus, ac hæc ratio trifariam diuisa est. Turcæ putant Christianos esse velut damnatos quod Mahumero non credant. Romani seruis utebantur. Iustum enim videbatur ut quos seruassent pro necessitate Reipub. periculo & laboribus possent exponere. Sed neutrum conuenit, melius est tamen quam ciues aut rusticos cogere, qui non pauperes sunt scelere sed probitate nimia vel ut accusare grauiissime velit simplicitate. Verum ut dixi neque illud de seruis iustum erat maxime cum illi vel tuendæ patriæ causa non prorio aut defectione helium gererent aut non ipsi peccassent sed eorum maiores, quare etiam deterius Lacedæmonij cum Elotibus quos non solum pro Reipub. periculis exponere licebat, sed sine causa occidisse ciuibus impunitus erat. Horum lex erat iniustissima & ab omni humanitate aliena. Fatemur necesse esse, ut leges aliquid iniusti secum afferant velut & natura quæ vitæ materiam contumacia bicipitem aliquando vitulum creat, sed leges iniusti nihil continere debent Romanorum ergo diuturnum imperium non ob aliaz virores ut B. Augustinus velut fortitudinem patientiam sed ob iustitiam fuit, cuius pars erat ciues quanto magis essent inopes tanto ab omnibus muneribus esse immunes, non solum census sed personatum quanquam ut dixi nec sua lex vitio careret. Eadem temperantia fuit in Atheniensibus sed non tam exquisita. Tormentum verò institutum durius est ac minus iustum quod alienæ legis homines fontes atque pro damnatis existimant. Ergo optima lex est quæ nullum ferre hominem occidit, nisi paucis in casibus, sed omnes ad compedes & catenas damnat: in qua triplex emolumentum in pace fodiendi montes & saxa excidendi, filiorum generatio, & tempore belli turba utilis & ad labores & ad pugnam. Tum verò illud egregium humanitatis exemplum. Quod institutum Lusitani gens prudentissima optimaque magno suo commodo seruant. Sed iam qui damnandi veniant videamus.

Eorum qui utroque parente carent vel si is parens superstit, qui vel sceleris particeps cum filio sit, vel negligentia illum non erudierit aliqua in arte, vel in flagitiis auxilium præbuerit etiam si non in eo de quo agitur vel si ipse flagitiosus extiterit capitale supplicium sit occidisse hominem occupandæ pecuniæ causa. In Reipub. verò deliquisse aut regem aut iudicem corrupisse, aut tentasse corrumpere, vel fucum legi facere vel iudicem ipsum corruptum gratia pecuniæ amore iniuste iudicasse cum cruciatio summo occidatur. Summor cruciatus est palo transigi, inseri rotæ, fœta diuidi, excoriari rotam, viuum se-

peliri in crato ferrea sensim exuri. Quod si causam prodiderit capitis defensor cum sit aut veneno ob pecuniam aliquem prodiderit, occidatur, securi percussus, iuguleturque. In reliquis facinoribus pœna sit damnatio ad ligna secanda, inde lapides, inde metalla fodienda, grauiissimum est tritremium, pro delictorum genere perpetuo & ad tempus, quod ultra detinere non liceat. Ex pœna etiam fugientes morte puniantur nisi per incutiam custodum acciderit. At quibus adhuc parens superstit est iuuenis ab his conditionibus omnibus quas diximus non par est parentem insonem puniri: meliusque est sonem dimittere quam insonem plecti. Si igitur nullus alius sit illi filius, non ultra lapidicinas damnari possit perpetuo seu ad tempus, vel etiam si alius sit filius sed paruulus, aut sterilis, aut oblectus, sic ut non videatur proli generandæ aptus. Ex quouis crimine septem annis mors differatur generandæque proli seu per uxorem, seu per concubinam operam dare possit. Quod etsi damnato filij sint ultra parentem mors illius per annos decem differatur, & quousque vixerit insons parens. Quod si patris facta aliqua in Reipub. egregia reluceant: si non proderit Reipub. aut benefactorem pecunia concupierit, aut leges corruperit, seu iudex fallus extiterit, fideiussione præstita quod neminem ea causa læsurus sit dimittatur. Sed si grauior pœna ei deberetur supplicio capitali non tamen summos cruciatus abscissa sinistra manu pro paruis meritis, etiam si pater iam obierit dimittatur. Porro ex nulla causa quæ ab iniuria profecta sit, cuiquam capitale supplicium irrogetur nisi statim ab iniuria pacem fecerit. Iniuriam dico filij aut uxoris concubitum, vel si nobilitas sit publicè ab ignobili cedatur: hæcque solum in causa volumus nobilitatis discrimen haberi. Sed nobilem non à diuitiis nec inobilem à paupertate distinguimus.

Nobiles primum sunt qui vel ipsi vel maiores recta ex linea tam feminina quam masculina aliquod beneficium in Reipub. contulerint. Et quorum pater aut auus non ultra inter iudices electi optimè se gesserint: Et qualescunque viri sexagesimum annum exceßerint & milites ultra quinquagesimum, & qui tribuni militum fuerint: Et qui in artibus liberalibus vitam consumunt laureati. Et qui ex familiis nobilibus per masculinam lineam descendentes ut sine vitio aut labe vixerint omnes maiores sui: Et qui ex matre nepos nobilis viri est: & sacerdos cuius habitum sacerdotis deferens nulloque iudicio damnatus. Et filius eius qui magistratum gerit & ipse qui gerit donec gesserit.

64. Politices seu Moralium

Merita verò in Rempub. dicuntur cum privata ratione vitam pro salute Reipub. aut suam aut filiorum aut maioris partis (est autem maior pars dimidium) manifesto in discrimine exposuerit : vbi verisimiliter euadere non queant : vel si omnibus fortunis solo tenui victu sibi seruato sine restitutione vlla eandem iuuerit : aut si parum ei sit nihil prorsus sibi retinuerit, aut si prodicionem detexerit : vt etiam fortunæ atque simili conditioni aliquid relinquamus.

Vt verò omnes ad militiam paratiores sint vici, nullas exerceant artes præterquam Agriculturam lapidumque tractandorum metallorum ac lignorum: reliquas omnes mulieres ipsæ, sic fiet vt nec illæ ocio, nec hi lucto intenti viuane deserantque militiam: lanificium ergo & textura & vestiaria & reliquæ omnes huiusmodi ad mulieres pertineant: quæ tamen non publicè exercere doceantur ac circa masculos nisi à quadragesimo anno supra. Militiam inchoet iuxta ritum Romanorum quem experimentum comprobauit decimus octauus annus, sintat quinquagesimus. Ad maiores magistratus non ante quadragesimum tertium, ad minores non ante trigessimum secundum. Iurisperiti ac medici stipendio publico alantur, & nihil ne potum quidem ab vllis sumant & in collegiis alantur ad hoc nutriti nec quicquam priuatim sit nisi quæ ad vsum studiorum pertinent & vestium quas tamen ex communibus redditibus collegij accipiant. Leges simplices scribantur faciles, vt ab omnibus intelligi possint, & capita illarum in tabulis æneis publicè exponantur. Quæ verò in libris scriptæ erunt aperte & diffusè quantum claritati sufficit explicentur nec interpretatio vlla admittatur. Possit tamen lex sublati prioribus verbis eo modo quo dictum est superius & ab iisdem per alia verba quæ mentem legis non immutent dilucidius explicari. Artes quæ ad luxum facione omnes tollantur, capitale sit si quis tentauit vel talia in urbem inuehere. Sed neque limbola aut minutim texta ad ornatum nec quicquam huiusmodi neque mutare habitum. Sed omnes eadem ratione vestiantur, omniaque conueniant corpori ad vnguem præter solam togam. Odores tamen simplices vt moschum aliaque similia habere liceat pharmacopolis, & quibuscunque emere, sed miscere non audeant, crimen sit: crimen autem omne vinculis perpetuis vt dictum est puniatur. Qui verò artes non exercent omnes disco, sagitta, armis, mutatione, equis agendis, arti singulis diebus præterquam dominicis & veteris exerceantur intra quinquagesimum annum. Nulli aduenæ in vrbe

sine nec ciues aut rustici alibi, nisi per tricrum quod etiam publicis rationibus custodiantur. Quod si quis aberauerit uenimo vincus fodiat lapides aut fecet. Legatis plus temporis sed extra urbem septo ad hoc loco ad tertium lapidem custodiaque adhibita vndique clausoque fossa altissima loco atque latissima spinetis ferreis circumpassim sepultis & superinducta palude.

Qui ex exteris ad ritus transire nolint ad villas certas transferantur & per viginti annos colant agrum aut artem virilem exerceant institutaque imbuant legis & verbis inde illis auxiliis vel nepotibus ex his locus sit in vrbe, aliorum nulli concedatur. Sed neque ciues apud alias nationes esse possint nisi socias aut subditas & iam viuentes legibus eisdem per quinquennium nec ex his tamen ad vrbes admittantur nisi post vicesimum annum. Poterit leges has difficillimum est dare a iuris iam vrbibus: statuere autem impossibile: quoniam cum iam consistant necesse est, vt sedicionem pariant. Ob id Sparta à Lycurgo vix instructa nec sine vi: Moses autem & Romulus optimè & facillimè non factis vrbibus sed coalescentibus tantum. Instituantur autem melius à Rege, seruantur à Reipub.

Quod verò ad criminum disquisitionem, fatenti crimen sponte quarta pars remittatur aut enim simplicitate aut causa magna vt faceret inductus est. Tarenti aut leuibus tormentis aut metu octaua pars. Quarta pars criminis est à morte cum summo cruciatu ad simplicem à simplici, ad lapides si nobilis, ad metalla si ignobilis, octaua ad reitemes. Ex summo cruciatu ad securim, ex securi ad simplex mortis genus. Eucleo nemo torqueatur quem aliqui ita contemnunt, vt rideant, alij penè peteunt. Caimus quidam pectore disceptus est, aliis trochlea impedita exirio fuit vt Hebræo cuidam his proximis annis, tribuno Zocolino rupto vinculo ex quo trochlea pendebat mortem penè attulit; nihil inæqualius: vt non cruciatui sed fortunæ pendens committatur. Quot etiam modis fraus admittitur à quæstoribus atque ministris, & demittendo leniter, aut repente. Quidam etiam accinguntur fascia, quo crimine iudex Gropelius damnatus est. Quare tormenta distentis post brachiis in tabula distento adhibeantur, tribus iudicibus præsentibus, ad crepitum ossium si fateri nolit, inde per momenta fiat disquisitio hora diuisa in mille momenta, horologiis ad hoc paratis: nec ex hoc maximè veritatis inquisitio quæratetur sed ex testibus, ex coniecturis qualitate vitæ hominis, & responsionum repugnantia & consensu, in quibus attendere oportet an statim respondeat an cogitet, hoc enim ad suspicionem facit, & si nolit respondere

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

est quod si tam subiciamus iudici-
 bu, euilescet apud populos, nec po-
 terit illos continere, si supra iudices &
 militarem ordinem extulerimus, siene
 duo capita in Repub. perpetuè pugnan-
 tia, velut apud Iudæos quod semper
 perniciem attulit; sed si qui rex est idem
 in Repub. summus sit sacerdos, nec di-
 stungi possint hæc duo ut apud Mosco-
 nitas, id periculum euademus. Alij
 fora diuiserunt, sed hoc ut apud nos
 maximas habet contentiones: & arbi-
 trale iudicium & principum auget, quo-
 niem vnum lex præcipit, scilicet ut sa-
 cerdotium præferatur, aliud vult agit-
 que qui plurimum potest. Quamobrem
 melius est ad vnum redigi hoc discrimen
 illumque solum subici Pontifici,
 aliis autem imperare rectè, quam licet
 perpetuam in Repub. elere: quod ut
 contigit optime cessit velut vbi Episco-
 porum est summa potestas, ut in Germa-
 niæ pluribus vrbibus Colonia Mogon-
 tiæque. Sed de his alias ob successio-
 nes: nos id potius videamus qualisnam
 lex vtilis maximè sit Reipub. Etenim
 si legem eandem principibus & militi-
 bus tradiderimus sicut vtrique supersti-
 tiosi: Cum enim populus legis Domi-
 nus sit quod multiplex sit, & absque
 eruditione in superstitionem incidit: qui
 præsentem etiam si nubibus eisdem te-
 neantur, quibus populi, aut superstitio-
 si nimis euadunt aut contemptores, con-
 temptus autem religionem soluit, super-
 stitio tanto deterior quanto Religio me-
 lior. Oportet igitur religionem optimè
 institutam esse & optimè ab omnibus
 obseruari: quod si omnes eruditi essent
 ex æquo ferme ab omnibus obseruare-
 tur, neque Hippocratem vel Archimedes
 vel Anaxoram aut Aristotelem vel So-
 crates aut Prolomeum vel Archimedes
 vel sapientum quempiam deprehendi-
 mus fuisse venificum aut sicarium aut
 graui aliquo flagitio coinquinatum. Qua-
 re illa duo maximè obseruare oportebit,
 simul etiam ut vera sit quod tertium est.
 Quæ enim falsa sunt in Religionem to-
 tum ut contemnatur efficiunt. Diximus
 autem melius esse, ut nulla esset Reli-
 gio quam ut contemnatur. Porro Re-
 ligionis bona & commoda debent esse
 non solum erga totam Reipub. sed etiam
 singulos ciues. Et ut callidis maximè vitis
 aduenietur, nam hi illa abutuntur.

Itaque circa tria maximè Religio vna-
 queque versatur credita leges atque mo-
 res: leges autem duplices, alie quidem
 de actionibus, cogitationibus, alie au-
 tem circa facta. Fidem igitur totam in
 tribus constituere oportet, in Deo quod
 sit maximus, optimus, æternus atque
 vnus, nec in Cælo nec vllibi. Populo
 autem licet cælum adhibere, pro sede,
 tibi enim est magis vbi magis opus illius
 apparet. Quod animi nostri immorta-

les sint. Quodque bona ac præmia se-
 cundum virtutem viventibus sint, pœ-
 næ autem omnibus iniustis, aliis autem
 flagitiis temporariæ. Nihil populo per-
 mittatur scire: nam ex his tumultus
 exoriuntur. Populus autem omnia scire
 sacerdotes norit sed illis sub ignis pœ-
 na nihil prædicare arcanorum liceat.
 At nunc iam singula demonstremus,
 namque quod vobis sit Deus & optimus
 & incorporeus reliquaque quæ de illo
 diximus facit ut cum vera narremus fi-
 des desit. At verò cum necessarium sit,
 ut sensus quidam rebus adiiciatur ob
 populos, illis tribus quæ diximus tan-
 quam arcanum adiiciendum, quod tamen
 religiosè occultandum est, quam con-
 stanter affirmandum de omnium resur-
 rectione. Seu enim ut in Guliermo, seu
 ut in Theognosto quod verius est seu
 ut Religio nostra docet homines resur-
 recturi sint satis constat omnes mortales
 resurrecturos: non est autem hoc aperte
 omnibus sine discrimine aperendum; sed
 amicis ac potentioribus & qui secretorum
 custodes sunt. Hominum enim natura
 huiusmodi est, ut quæ habet scitque nul-
 lius precij existimet, semperque ad vit-
 teriora procedat, donec ex diuinis re-
 bus in fabolas & ludibria conuertitur.
 Itaque Moses hac in parte curò defecit
 ed admirabilior fuit in continen-
 dis populis suis, etiam immortalitatis
 animorum spe non interposita: id fa-
 ctum est spe præsentium quod magis
 rangi vulgus sentiebat, & libertate vi-
 tæ: præsertim fœnoris quod sine labo-
 re viuerent, at tamen conuenis & ad-
 uertis atque vicinis execrabiles non so-
 lum odiosi facti sunt. Neque enim à
 carnibus vnquam arcentur, neque vino,
 neque consanguinearum matrimonio,
 neque ieiuniis fatigantur. Summum ve-
 rò illud nomen Dei etiam habere se
 iactant. Etenim optimus Maximusque
 Dei cultos per se tam Religiosus est,
 ut consuetudine adiuuante in sapienci-
 bus vita potior sit, in plebe verò om-
 nibus præponatur. Nobilitas enim re-
 rum ad dilectionem ac venerationem
 mortales ad se trahit. Nihilominus ut
 dixi cessit ea parte quæ ad animæ im-
 mortalitatem pertinet, sic ut etiam Mau-
 metanis cedant, nec videns qui se ad
 Mosi legem transferant, ex ea in elias,
 multi ob spem præmiorum. Porro &
 hominis auctoritatem interponi postulant,
 quoniam populus id requirit: quomodo
 enim credat nisi aliquo narrante, & ut
 illi narraretur à Deo, Atque sic in ea
 omnes leges conueniunt: quamobrem
 ut hoc verisimile videatur & constan-
 ter omnes credant, miracula adiiciun-
 tur. Nam neque ob Deum Philosopho-
 rum aut Sophala gens vitam intrepidè ex-
 ponat velut Hebræi ob similem fidem, sed
 Mose interposito.

Quid non agunt Maumetani pro suo Maumete : sed licet si sine mendacio interponi potest : aliter Dei Maiestas & mortuorum resurrectio & consuetudo quæ communis est ambobus id per se efficere possunt. Nam fortissimi fuere Romani sine cultu Dei opti : Maximique, Hebræi, sine spe resurrectionis, quanto magis sufficere si neutrum horum desit. At felicissimi Christiani sunt hac in parte, qui Deum opti : Maxim : cum homine coniungere, in quo nihil est difficile aut arduum nisi ipsa fides. Propterea de his nequaquam publicè disputandum, sed solum de ceremoniis, & leuia quædam circa mores. Ceremoniæ igitur sunt castæ podioz ornatz splendide arcanæ omnes vt nisi vmbra ceremoniarum deprehendi possint. Lampades in adytis semper splendeant, in quæ capitale sit ingredi præter sacerdotes : habeant autem triplex instrumentum iuxta personarum diuinarum numerum, quorum primuro quod ad patrem refertur, nulli præterquam Pontifici cum collegio & paucis diebus pareat, alterum ipsis sacerdotibus solis expiatis, sed quotidie & filius est quem ostendant populo : tertium est quod adire licet cuius testimonium in amore est. Fiant verò sacra thure pane aqua vino igne vt in ære præsens Deus sit nobis. At verb Dei instar admonentes imago quædam subijciatur, nam consuetudine vilescit. veneratio. Tres autem sunt adytus & ad tertium solus Pontifex ecedat sed nec ad secundum nisi certis diebus ex Sacerdotibus quidam in quæ exterius rimula exigua, ex superiori parte obliqua etiam lumen accedat. Annua verò Lampas ardeat perpetud in tertio mensibus in secundo diurna in primo, in quod non nisi purgati, omni labe Sacerdotes accedant. In horto templi ciues sepeliantur, aut extra urbem sacro loco. Ipsum templum augustissimum sed obscurum in quo perpetud Lampades certo numero ardeant, tanta sit magnitudo vt non solum totius urbis homines sed provincie maximæ capere possit. Nullum sit aliud templum sed Sacella, atque horum festa vicini custodiant soli. urbs ipsa negociis toto anno vacet præterquam dominicis diebus, & B. Virginis, & Apostolorum, & prothomartyris, & B. Ioan. in aliis nefas sit totam urbem occidi. Bellum agentibus nullum sit impedimentum, neque pani faciendo, neque putgandæ aquæ, nec curando ægro, nec igni accendendo, nec facinoroso detinendo : necessitas religioni præponatur. Non luxus, idè festis diebus ab omni luxu arceantur, concionentur sacra, videant etiam si libet singulis diebus, sed a feminis diuisi ex toto maris. Si cædes in templo patrata vel de ea conuatiõ habita vel tractatio vlla scelestã, ultimo cruciata eorum expietur. Si fœnus mercatum aut aliquid, quod non ad religionem aut Reipub: defensionem aut ad virtutem

pertineat, tractetur, capitale sit crimen. Eos qui aliquem sponte occiderint, vt vel aduersarios vel liatores fugiant in templum se retrahentes, capitale sit, etiamsi non aliter digni supplicio essent. Propterea etiam templum non nisi ter in die aperiat, in quibus horis solemnia celebrantur sacra. Si quis in eo solus sit, moneatur a duce Satellitum vt exeat : si perseueret in crimen cruciata maximo dignum incidat. Si in templo sparsus sit sanguis præter somnum, penam totam ciuitas triduo lugeat & per sacerdotes purificatio fiat.

Quod ad mores attinet ludi omnes in quibus de pecunia decernitur capitales sint sine pecunia pile & cursu & saltu & disco & lanunculis certare de cæna aut prandio liceat, non diebus festis. Adulteria summo cruciata puniantur, impietates, doli ac omnia clam facta non nisi restituta pecunia aut filiis educatis, si nex sit, concepto ex adulterio bona relinquere cogatur, alerque filios omnes eius cum qua commisit adulterium. Sacramenta quæ vocant, seruentur, nec exomologelin pandat. In Reipub: periculo liceat, sed peccante suppresso : aut ignoscatur. De apertis criminibus non vltra legem addat, mitior enim est Dei lex quam hominum. Si reuelat flagitia sacerdos aliter summo pereat cruciata. Nil habeat Sacerdotes præter collegij locum, reditus autem sint aut ex centesimis, aut voluntarij : sed hi non illis dentur sed in arcam mittantur nec fas sit accipere pecunias nisi ex propriis redditibus. Hereticos omnes qui palato se profitentur dampnent iudices ad occem & flammam, nisi si quid cogat permutari penam, priuarim autem contemptores non doctores ad lapidinas nulla penitentia causa admittant nisi ætatis. Qui tamen simplicitate deceptus est, prorsus ab omni pena & infamia sit immunitus, doctor autem summo cruciata pereat. Nec miracula, nec superstitiones, nec malefica aut magica inania fabricatio, miraculis vltimum supplicium cæteris flammæ pena esto. Nunquam de religione verba sunt, nisi tribus in casibus, pro sacris suo tempore ex instituto peragendis cum bello aut prælium inchoandum est : tunc enim supplicandum, & cum sequimus & innocentes opprimimus tunc locus sit religioni. In reliquis sileat ne non pro regina vice, & decore mortalitatis & ornamento principioque Reipub: meretricis & Lena auaritiæ & ambitionis habeatur. Sileat Cicero ille Romanis periculosior quam facundia clarus. Quid enim hæc verba volunt? Auspicia vt multos inuites conatus probabiles impedirent mores : sepe enim populi impetum iniustum auspiciis diu immortalis represserunt. Quid hoc est & Cicero, an puras fuisse auspiciis Deorum monita, quos tu futura docere negas : an hominum sibi religionis titulo arrogantiæ fortunam consultationem

aduersus leges in qua nemo non videt quot mala quot doli atque infidiz lateant? imo non lateant sed aperte sint.

Propterea ne religio strictim arceat quod Reipub: administratores cogantur rescindere, eludere, vitare, eripere, extorquere. Quanto generosius est atque ad dignitatem seruandam præstantius, permittere imò velle, quam cum iniuria amittere & fieri finere. Imque si Rex idem princeps sit religionis, nihil sine religione fiet, & ipse castior & melior erit. Supra regem nihil sed summus Pontifex authoritatem Sacrorum retineat ut in illis omnes seruiant. Porro in administratione candidis lineis vestibus amictior supra quas & aureæ & purpureæ & siccæ ac gemmis ac margaritis ornatae fulgeant: nec villo modo ad sacerdotium admittatur nisi post quadragesimum annum, ante iam peracta innocentissima vita. In itinere omnes magistratus præcedat, Sacerdos qui habitum ferat, quotidianum nedum solemnem. Habitus sit toga ad talos vsque demissa, & epomis nihil variegatum aut diuisum pileusque in capite honestatis ac decoris argumentum, cuiusmodi nullus alius audeat sub pœna capitali ferre: nam decet his viris summam esse auctoritatem atque venerationem. Qui diuorum aliquem fuerit execratus, si sine iusta causa ad tritemes abscessa lingua perpetuò damnetur, quod si ætate excusetur aut alia causa lingua tamen præcidatur, sic vt in perpetuum sileat. At si irritatus iniuria iniuste illata proruperit, vinciat, & publicè pane & aqua lignis diuidendis addictus alatur: qui verò causam dedit tanti mali, in lingua quinque vulneribus afficiatur & quadraginta diebus eodem modo puniatur. Quod si quis leuiter in hunc ceterum deliquerit, scindatur lingua in quinque locis publicè & vincus eodem modo maneat per octo dies, si redierit aggruetur pœna, tertio ad tritemes damnetur nisi ætate excusetur aut ob patrem. Quod autem factu bonum, mihi videtur est, vt si quis confestim ab execratione prorsus in terram corruat, terramquam ore apprehendat liberetur ab omni pœna, præterquam vinculorum per octo dies ac ieiunij panis & aquæ: non autem sic in hæresi vel contemptu vel disputatione de religione: omnes autem qui præsentibus sunt teneantur accusare eos qui circa religionem aut dolum quemvis aut iniuriam peccant, sub pœna eadem exceptis ascendentibus descendentibus alumnis, fratribus, ac filiis fratrum sororumve aut descendentibus illorum. Quod si nullus alius accuset, sed ex his vnus vincus, dedatur pœnæ accusatoris maioris sui, si autem minor accusatio irrita sit, & accusator censoribus vt impius aut stultus subijciatur. Cæterum illud dubitatione dignum est, an è repub: sit victorias referre in Deorum auxilium, an mi-

litum fortitudinem & imperatorum prudentiam: nam si hoc fiat facile in impietatem decident exemplo Pisanorum: populus enim cogebat milites nauium iurare pugnaturas singulas tritemes cum duabus hostium Deo etiam fenente hostibus ipsis. Et Lusitani maiore vt audio scelere audene die, si Deus non esset, Regem eorum Deum futurum, quæ voces non impiæ solum & execrandæ aut stultæ sunt, sed immanes. Quæ enim religioni aduersantur tribus ordinibus continentur impiæ, execrandæ, & immanes. At si in Deos victoria referatur, hoc continget, vt temere confisi pugnent imparibus viribus & negligentiores fiant in re militari quasi diuino auxilio freti. Quamobrem rite D. Augustinus docet cum vrbs obsidetur, paranda omnia auxilia virtutis bellicæ, tum demum etiam diuinum implorare auxilium: nihil autem eorum quæ ad militiam pertinent omittere atque hæc res se habent: an verò vt ab initio dixi præstet referre victorias in deos an in milites ac duces, diligentius considerandum.

Nam præter reliqua quæ diximus, si in Deos referatur, obsequentiores erunt ducibus, in quorum potestate religio est, milites & minus asperi in his quæ ad victoriam subsequuntur erga victos & imbellem multitudinem. At contra minus fident prudentiæ ducum, & etiam quoniam falsum est Deum cuiquam sic fauere, vnde multi exercitus ac populi tum Christiani & magis Iudæi dum auxilium è celo præstolantur in terris victi sunt. Quod etiam insinuauit Moses cum dixit quosdam populos Idololatrarum vinci non potuisse ob currus falcatos, nam quid hoc ad Deum, si pugna Deus se immiscet. Sed & quod ad impietatem attinet, par est credere imò magis impium Deum se immiscere cædibus ac rapinis & alteri parti magis fauere, cum humanis auxiliis ad vliscendum etiam si odisset non indigeat. Quid ergo in hac tante confusione statuendum? Quod verum est? reliqua sunt ita temperanda, vt utilitati Reipub: non solum tum cum victrix est, sed quod magis refert in posterum consulamus, omni vanitatis suspitione ablegata. Ergo Deum victoriarum auctorem esse, qui omnium sit auctor, haud est in dubium renouandum: sed non sic vt ipse è cælo descendat aut miracula prodat nobis? verum vt dicebat Dauid, Deus insanum reddet apud Absalonem consilium Achitophel: ita consilio prudentiæque ducem iuuat aut deserit & animos militum confirmat aut destituit; occasionibus fortuitis obijcit opportunè aut importunè, quæ res militibus non est conueniens vt notæ sint: Quare in Deos referenda victoria est, quod voluerint & illos esse pugnaces, & duces prudentes. Sic religiosi erunt, & neque duces spernent, velut prudentes Deique ministros, nec alijs tanquam curæ Deo sint, se

se temere obijcient periculis ac praeliis viribus alioquin impares. Nulla autem gens aut Reipub: pars religione tantum indiget, quantum milites primum ob fortitudinem in pugnando bifariam, & vt mortem discant contemnere, & vt victoriae spe quam a Deo consequi confidunt acriter pugnent. Deinde postquam non possunt contineri legibus ciuitatis, diuinis pareant, ac retineantur, ducibusque obsequantur: tum etiam vt inuicem se magis diligant, & a seditionibus abstineant, demum vt dixi vt in imbellem multitudinem minus sauiant, cum intellexerint victoriam hanc non suam esse sed Deorum, quorum gratia per insontium iniuriam violata, in reliquis expeditionibus illos habituri sint aduersos. **Cæterum in quibusdam urbibus cum obsiderentur, nec** satisfacerent humana præsidia, cum omnia diligentissime adhibuissent, vt etiam in morbis deploratis, non pro contentione regnorum aut alia quauis causa sed duntaxat pro salute dimicantibus affuit per sæpe diuinum auxilium, vt Duarto Pacieco **Lugano classis præfecto & Laurentio Brito** **æcis Canonor.** Præstae autem maximè in hoc nostra religio cæteris, quod odia omnia & inimicitias remitti imperet, quo nihil salutaris in militia oppugnationibus defensionibus ac certaminibus excogitari potest. At ergo milites implendi sunt religionem superstitione? minimè. Quocirca etiam Sacra quædam habeat exercitus dux quibus cum Sacerdote vel incitari vel prohiberi affirmet, quæ si Brutus habuisset aut Pompeius alter a Cæsare alter ab Antonio victus non fuisset, siquidem temeritate exercitus victores sine praelio victi sunt. Sed vt ad rem redeam cum nulla est spes veniæ Diis adiuuantibus præsidium aduenire solet: at si dux impius non sit, Dux ipse prohibetur ab excidio, velut Attila Getarum Rex & Lucullus. Verùm auxiliorum plura sunt exempla non tam facti quam opinionis falsò iactata: illa solidiora. Ergo Duci Sacrum esse debet, quò de victoria prælagire liceat: aut naturalibus rationibus vt possit religionis auxilio aut saltem prætextu seruare exercitus, atque Rempub:

Tria enim sunt quibus fidere debet Dux exercitus prudentia, naturalis ratio, atque diuina. Prudentia ab experientia proficiscitur vt F. Caquillus, qui semper vicit, Alexander, C. Cæsar. de his enim dici illud poeticum potest.

Hector adest, secumque Deos in praelia portat.

Felici enim astro videntur etiam sibi numinum fauorem vendicare, quandoquidem exitus horum pro natura prudentiæque, quæ a Diis habetur fuisse videantur. At a Diis monitos, qui pie vixerunt, spæque constanti freti sunt haud dubium est. Cum hæc non sufficiunt a naturalibus signis hæc mutuari oportet, vt canum discessa, equorum fletu, vultu-

rum & coruorum aduentu, vexillorum immobilitate, casuue vt Albæ principis cum contra Gallos exiret contigit: examinibus apum circumdantibus ducis tentorium atque aliis huiusmodi, quæ vt differunt specie aded vt superstitiosa quibusdam videantur: ita eiusdem sunt generis, & a naturalibus causis quanquam his manifestioribus, illis abditis magis pendent, vt etiam exta & fibræ victimarum; at volatus auium atque omnia magis ad vanitatem pertinent quam vt a graui duce obseruari debeant. Insistendum est autem maximè in tribus præceptis scilicet dilectione Dei, inde omnium qui Deum eodem modo colunt, vt neque urbium neque prouinciarum discrimen vllum faciant, quo errore Christiani fluctuant, & non solum, sed etiam conflictantur: Et vt fortuitarum inimicitiarum remissio fiat. Circa reliqua verò ocultorum solum ratio habeatur. Quæ enim subiiciuntur legi ad religionem transferri superuacuum est, excepto impietatis crimine, non solum erga Deum contemptus, hæresis & execrationis, sed contra patriam, parentes, filios & coniuges: aded vt adulterij crimen sub his comprehendatur. Præterea tertio loco sint quæ contemnuntur a lege, velut ludus immodicus, qualiscunque inertia, ambitio, luxus, & quæcunque sub septem peccatis maioribus continentur. Ideoque potu vini interdiceret oportet toti sexui famineo: hoc enim maximè ad salutem Reipub: pertinet; incolumiores enim ac prudentiores robustioresque nascentur filij. Sed neque masculis intra quinquagesimum annum bibere vinum liceat: nec in expeditione militari vnquam, maximè principibus. Ad facilitatem autem quicumque volent addant aquæ mel Saccharumve aut quòd promptum cuique erit, coquant aquam cum Zinzibete aut pipere aut Cassia lignea, quam cinamomum vocamus aut Caryophyllis, vel quòd optimum est & vilissimè precij cum anisi semine nam & dulcem reddit aquam & odoratam & omnibus visceribus salubrem. Coriandium eius loco succedit. Propterea & sublatis ferme vitibus omnibus frumenti maior copia erit, nec vbi frumentum nasci potest vinea vel pratens admittatur.

In vniuersum religio omnia detrimenta reliquarum partium emendare potest. Sunt enim partes Reipublicæ tres Militia Religio & Sapientes. Constat Respublica tribus robore animæ & est in sapientibus, & corporis & enim in militibus, & auctoritate atque consensu & est in sacerdotibus. Quòd si Respub: potens esse debeat, militum potentiam necesse est esse amplam, quæ si non maiore religionis auctoritate cohibeatur ac regatur, impossibile est prorsus vt non corruat ex seipsa. Ideo tantum oportet crescere religionis auctoritatem, quantum militum potentia crescit. Indicio est, quòd imperia & regna, quæ

quæ potentissima fuere maximam in religionis cultu curam posuere, ut Romani Athenienses Persæ Lusitani hodie ac Cantabri. Vbi omissus fuit cultus aut elanguit, aut violatus, istum quod maiora fuere eò celerius corrumpere, quocirca neque Antiochi illi aut Phrolomei aut Mitridates potentiam suam augere potuerunt partim neglecta partim omissa ob temporis breuitatem hac sollicitudine. Omne enim regnum vel imperium aut timidis aut audacibus constat viris, timidi a vicinis facile quamquam plures sint superantur: audaces omnia singuli volunt, quare in seditiones statim prorumpunt spectas, si Rex sit inuolens aut leges insulsæ, occultas, vbi magna illius sit auctoritas & leges validæ: quibus si concedas, in tyrannidem transeunt evertuntque regnum, nec finis fit viro occupante, altero vlciscente, nec exemplum addere oportet cum tam generalis sit hic casus ut nemo sua ætate plura talia non videat. Quod si non concedat quæcumque ad rebellionem aut saltim contumaciam spectant. Quam enim vis esse huiusmodi hominibus metam cupiditatum aut rationem vel pietatem deducta religione, cum videant omnia suis viribus & audaciæ esse subiecta, domos, prædia, ornatus, gemmas, pecunias, corporaque ipsa ciuium. Quis ergo vltro aut vnus inter mille sponte omnibus cessurus est, quæ sine labore possidere potest, cum nulla vi contineri possint. Quis enim vim afferet vi? Et quis custodiet ipsos custodes. At lex obuiabit: quis legi suppetias feret? Tum maxime quod militum genus omne stultum est, nihilque aliud est militia quam insania sapiens aut sapientia insana. Quis enim vltro eò conditionem suam deducet, ut per tot mala & incommoda eò perueniat, ut necesse sit occidere aut occidi: cumque animos existimauerit mortales, cur velit vitam decurtare, & quicquid relinquitur, infeliciter agere, ut nullus sit. At lucrabitur filiis: quid mihi vbi nullus fuero, etiam si illi occupent Croesi diuitias: tamen magis quod nemo de filiis certus esse potest. Quanto tutius ac iucundius viuere dulciter donec licet? quod si immortalis est animus, longè deterius malè hic esse, & post mortem pessime. Insanum igitur ut ferum est omne militare genus, quod nisi religione cohibeatur, læuet mirum in modum, & omnia vincula humanæ societatis abrumperet. Quamobrem necesse est illud & auctoritate & virtutis vsu sed potissime religione contineri. At si sic nimis poterit religio: quamobrem circulus constituendus est naturæ exemplo, siquidem sol vincit aquas, & in aërem eas vertit, aquæ terras superant atque inundant, terra autem solis vim hebetat. Ita & anima vincit elementa: Elementa autem mista, mista animam, quod etiam aliàs in polyto murena & locusta exemplo declarauimus. Religionem militia sub

inteat: Sacerdotes autem sapientibus: sapientum vim hebetet auctoritas militaris hoc autem quomodo, inferius docebor nam nunc satis sit milites qui rationi parere non possunt neque enim milites essent, parcant religioni; religio autem commodis militum omnino seruiat, ut non quemadmodum in Hebræis dum Sabbatum obseruant, exercitus trucidetur, quæ superstitione dum nimis religiosæ videtur volunt quædam vrbes Græciæ perierunt. Verum id laudo Lusitanorum, quod celeberrimis diebus tanquam diis propitiis prælia ineunt, quod his longè melius cessit quam his qui alia obseruant, nihil enim melius est in tantis periculis auctoritate. Ergo quantum religio necessaria sit eò militiam dictum est, & qui contempta illa feroces in prælio fuerunt, vocari sunt tyranni: quamobrem & cur tyrannorum potentia breuis fuerit, & qui fuerint habiti tyranni, & qua de causa dictum est. Necesse est igitur religionem cultum seruare: nam id si non egeris etiam sine vlla deorum ira necesse est & ob communem hominum opinionem & ob seditiones aliaque innumera incommoda huiusmodi potentiam euerri. Differunt ergo tyranni a regibus in duobus, at plerique medijs sunt, religionem simulantes, quorum potentia cum diuturna sæpè sit, apparet Aristotelem non causam intellexisse euerisionis tyrannidis, siquidem existimauit esse violentiam non violatam religionem. Tria igitur sunt genera dominationis. Regnum quod diuturnum est & felix: tyrannis breuis & infelix: Hypocrisis infelicissima & diuturna nam eò infelicio non solum est aperta tyrannide, quod sit diuturnior, sed quod lenta habeat mala & virtuti magis aduersetur. Est enim plena dolis inuidis calumniatoribus, ut nulla tartara metuere oporteat scruiora. Quo genere tanquam turissimo & ad voluptates explendas paratissimo Christiani plerique reges vsi sunt: omnes enim feliciter viuere cupiunt & diu potentiam retinere. Quod si vellent ad virtutem deflectere, seruata non simulata solum religione fierent reges & ipsi felicissimi cum subditis. Verum tamen hoc regnandi genus simulatum breue sit, & in quo stipes omnes principum funditus extirpantur: quia tamen diuturnum videretur hominum vitæ habitus comparatione & propter difficultates maximas alibi explicatas, nemo commutare audeat. Est autem hæc differentia triplex non solum in vnus dominatione, sed etiam omnium aut paucorum. Quocirca cum nouem essent membra, Aristoteles tribus quæ magis sunt in:

vsu omissis de sex tantum mentionem

fecit.

CAPVT XIII.

De Arte militari.

Cum ergo vt dixi Religio sit necessaria ad animos militum confirmandos, tyranni verò religionem contemnant, alij simulent solum, aded vt non sufficiat ad ducum animos acque aulicorum, qui eodem vicio laborant confirmandos, alia quaesuerunt auxilia Metum spem praemia consuetudinem adhortationes modò ad iram modò ad gloriam concitantes. Nec desunt quandoque etiam vina, vis ob ordines hæc autem est in qua magis confidere, tum instrumenta musica Dorici modi, quo homines effertantur. Sed omnia hæc si ad religionem & usum acque consuetudinem conferantur, leuissima dici possunt, tum praesertim quòd in religione vera aliquid malus inesse videtur. Cæterum militaris ars non solo gregatio milite constat, sed Duce, armis etiam, comitatu, loco, tempore, & Hostibus, vt sint septem. Quamobrem de horum singulis dicere oportet. Itaque qui aliàs de huiusmodi disciplina loqui voluerunt, in absurdissimas tractationes inciderunt.

Nam si omnia quis per capita amplecti voluerit, nec si librum pyramide Ægyptia maiorem conscripserit, cuncta prosequetur, artem præcepta casus euentus illaque innumerabilia fortunæ atque incomprehensibilia commenta atque fabricationes: vt neque scribendo tota stirps Apollinea ad Erasistratum vsque sufficiat: neque legendo tota Nestoris vita etiam si nec dormiendo nec edendo aut bibendo totum tempus huic labori consecret. Adde quòd cum legerit obliuiscetur omnium & confusus multitudine præceptorum coniocturarum suspicionum exemplorum casuum quiescet inertis & nihil utilis. At si non omnia tradere voluerit, sed solum præcipua, quod quidam se posse facere confidunt: primum omittent etiam ex illis præcipuis maiorem partem non solum ob multitudinem, sed etiam quoniam artem non callent omnia comprehendendi, etiam si pauca sint: sed quædam sustinent inuicilia maiore vt dixi parte omis-

sa illorum suorum præcipuorum. Præterea præcipua illa commutantur, nec eadem manent cum solum comparatione talia sint atque dicantur. Et si eadem manerent non adhuc illorum vsu magis opus est, quam aliis quæ illi negligunt ac spernunt: velut etiam in medicina quædam leuissimis auxiliis seruantur, qui à maximis & aded laudatis quamuis etiam secundum rationem accommodata viderentur læsi sunt. Et in Geometria ipsa disciplinarum purissima, quædam ex manifestis ac sub sensu positis demonstrantur perfectè ac facillimè; quæ aliàs frustra periti artium per longas ambages & abstrusa dogmata frustra assequi conantur. Quantò magis in militari arte, quæ minimis quibuscunque variatur, & ex illis vt flamma concipit alimenta & in immensum crescit. Paulò prudentius agunt, qui Cæsaris commentaria legunt, vt duces periti fiant: cum aded aliena sit militia nostrorum temporum & arma præcipuè ab antiqua illa Romanorum & legionum, estque ac si quis senex discat calceos infantis sibi coaptare: Adde quòd Cæsaris victoriæ plus ex fortuna quam sua virtute pendebant: vbi etiam miles veteraneus, arma iam diu excogitata ad usum, & discordiæ civiles totaque illa tractatio nobis incognita. Fac ergo vt omnia redeant, vt Cæsarem possis efficere, qui tamen toties iacendio semper in Venerem, in canem nunquam incidit. Quòd si liceret lectione commentariorum etiam fortuna vti sua, quemadmodum etiam disciplinam ex his illius intelligis, laudarem maxime hanc industriam atque sedulitatem. Relinquitur igitur modus ille vnicus de quo tam sæpe diximus præcipuè in Dialectica: scilicet vt omnia ex vno præcepta principio deducantur. Vt nunc primum in illa septem deducendo: deinde singula diuidendo docendo demonstrando exornando per capita: reliqua verò vsque ad vltimas differentias eadem arte vsu lo-

dux præstans cum exercitu inertis mellos
sic exercitu bellicoso & ignaui duces

Cætera desunt.

HIERONYMI CARDANI ELEMENTA GRÆCA.

GRÆCÆ lingua cognitio ex oratione ac partibus eius intellectu constat; actū quidem, aut potentiā vel significato. Significati partes dua sunt, constructionis potestas: de his Budæus & Grammatici differere. Potentiā partium orationis diuiditur in declinationem, qua nominibus conuenit, & Coniugationem, qua uerbis, & πένδλω à Græcis dictam: & hac duplex, alia quidem syllabis, quam quidam μεσσηδίων vocant, alia dictionibus accidit. Quæ uerò actū insunt, ex seipsis dignoscuntur.

CAPVT I.

De Literis.

Literæ viginti quatuor, quarum & notæ & soni tales, hoc ordine positæ sunt.

A α	Άλφα	Alpha a
B β	Βήτα	Betta b
Γ γ	Γάμμα	Gamma g
Δ δ	Δάλτα	Delta d
Ε ε	Εψιλόν	Epsilon e
Ζ ζ	Ζήτα	Zetta z
Η η	Ητα	Eeta e
Θ θ	Θήτα	Theeta th
Ι ι	Ιότα	Iota i
Κ κ	Κέττα	Cappa c
Λ λ	Λάμβδα	Lambda l
Μ μ	Μύ	My m
Ν ν	Νύ	Gni n
Ξ ξ	Ξί	Csi x
Ο ο	Ομικρόν	Omicron o
Π π	Πί	Pi p
Ρ ρ	Ρό	Rho r
Σ σ	Σίγμα	Sigma s
Τ τ	Τάυ	Taf t
Υ υ	Υψιλόν	Ypsilon y
Φ φ	Φί	Phi ph
Χ χ	Χί	Chi ch
Ψ ψ	Ψί	Psi ps
Ω ω	Ωμέγα	Omega o

Differentiæ earum à Latinis.

Proferuntur omnes leniùs quàm Latinæ, C, quàm inter b & v, proximior ad b. Item s, & o, ut ee & oo, sed vno spiritu: θ, quàm r s h, linguā intra dentes collisā, ac simul aspirato gutture. χ, aspirato gutture valde, vnde à u differt, cum χ vocalibus non cohzreat, u autem iungitur, ut in cedo, quamuis non semper. υ, inter i & v, proximius ad u.

Sed ξ v est. at s semper vocalis est, nec vnquam consonans, ut apud Latinos in Iuno.

Variationes.

Verùm π post υ sonat etiam in diuersis dictionibus β, idemque facit π post μ. Item τ post υ sonat δ: Item γ ante aliud γ vel χ, vel ξ, in υ conuertitur. Sed γ ante π conuertitur in ρ, & π in γ. Item ante μ, φ. π. β. in eadem dictione conuertitur in μ prolatione & figura. In diuersis autem, licet scribatur ut υ, profertur tamen ut μ. Item ante μ non admittit β. Item λ & υ ante ι, quasi geminantur, ut pro υ profertur γ υ, & pro λ, μ.

Diuisio Literarum.

Literæ diuiduntur in quinque: in septem vocales α, ε, ι, ο, υ, φ, θ, & quatuor immutabiles, quæ nec casibus, nec verborum temporibus permutantur, sed manent, λ, μ, ρ, σ: & tres duplices, quæ sunt ζ, ξ, ψ: nam ψ composita ex φ σ, & ξ ex λ σ, & ζ ex σ δ: & nouem mutas, quæ sunt β γ δ α υ τ θ φ χ: & vnā (ut sic dicam) solitariam, quæ est ο.

Cognatio Literarum.

Inter ο & φ, est cognatio: inter ο & u est cognatio: α habet cognationem magnam cum u & cum φ, non tantam tamen quantam ο & α. Voco cognationem, per quam vna alterius loco succedit, scribitur ac profertur in declinationibus &

Tenues, α π τ.
Mediæ, γ β δ.
Aspiratæ, χ φ θ.

verborum variationibus, sic & aliis caulis. Ex mutis sunt tres tenues, tres mediæ, tres aspiratæ, mutantur autem vicissim, quæ ex vno ordine sunt maximè extremæ, id est, tenues in aspiratas, & aspiratæ in tenues, ut α in χ,

& θ

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

vocent quia atticè solum subscribuntur.

3 Item in quinta declinatione contractorum in datiuo singulari & duali: quia in primo dicimus κρίας pro κρία & in secundo κριατήν pro κρίαῖν vbiunque enim eliditur i seu verborum variatione seu declinatione seu immutatione dialecti vel alia causa succedente loco eius α vel η vel ω subscribitur diphthongus quia antiqui proferebant ut etiam Latini i in fine dictionum ut aquai pro aquæ & κρίας pro κρία inde ad vitandam cacophoniam eliso i in prolatione retinere eius signum ad differentiam & longitudinem significandam, seruantur & in elisionibus si fuerit diphthongus, ut βοῆς βοῆς & quandoque sit eliso ω ut ἰδίᾳ pro ἰδία.

4 In indicatio & subiunctiuo actiuorum secundæ coniugationis circumflexorum secunda & tertia persona singularis numeri est cum diphthongo βοῆς βοῶ, & ἰάν βοῆς, ἰάν βοῆ & hic oriam ω diphthongum recipit sine contractione ut ἰάν βοῆς, ἰάν βοῆ. Item infinitiua ut βοῆν item optatiua βοῶμαι βοῶντες βοῶν βοῶντων βοῶται βοῶμεν βοῶτε βοῶντο & ita in toto presentis tempore eius modi.

5 Quædam igitur seruant in formatione ut ἦδω, ἦσμα, ἦδισι, ἦσαν ἦσαν. δῆς, δῆς. ἦν, ἦν. δημοσίᾳ, βίη, ἦσι. χίρῳ. ἠγῆς. χίρῳ ἠγῆτιν.

6 Manifestum est igitur quod vbi ω in ω transmutatur, ut in Præteritis passiuorum ac deponentium vel generaliter & vbi hæc permutatio fiat, etiam in medio ω loco α scripta & i elisa subscribitur. Generaliter autem secunda & tertia singularis personæ subiunctiuorum in ω terminantium ἰάν τῷσ-ται τῷσται ἰάν τῷσται τῷσται ἰάν τῷσται ἰάν τῷσται sic φῶς à φῆς ἦδω vel ἦδω ab ἦδω, & ἦν ab ἦν, κίμαιν Ionicum à κίμαιν, τῆδιν à τῆδιν.

7 Aduerbia hæc etiam subscribuntur ἄλλω, πάντῃ, ὅτῃ, ἀμφὶ, ὀπίσθῃ, ἰσθῃ, ὑπὸ ἄλλῃ, ὀπίσθεν, πανταχῇ, & numeralla reliqua in ω item τῶσται ἢ pro aliqua ἢ pro vbi item δυαδῆ, ὅτῃ, ἰσθῃ, ἢ, δῆ, à pluribus subscribuntur.

8 Item omnia præterita perfecta optiuorum passim in ω terminantia vel etiam π ω.

9 Item atticè omnis datiuus dualis secundæ declinationis contractorum, ut τριῶν.

10 Item talia λῆτος, σῆζω, σῆς, ἠῆος, πατῆρος, μητρός, πατρῶος, μητρῶος, κῆος, ἰῆος, ἀχιλῆος, ἀῖος fluuius μηδῆος, ἠρῆδος κῆδω ab αἰδῆ vnde τῶσται, κῆδιν, σῆδιν, λαγῆδιν, ἀλλῆδιν non deriuatiua ἀλῆτῆ, ἠρῆαι, δῆσαι, ἀλῆ ἠρῆαι, ἠρῆδος à rhodio ζῆδιν, ζῆος, ὑπὸ ἠῆος, ὀπίσθῃ, χῆξυμῶται, χῆσουγυγῆτι, χῆσουμπασιμι, ἰγῆμαι, ἰγῆδα, ἠχουλα, ἠκτηρα ἠῆδην, ἠῆμιν ἠχόμιν ab ἠχουμαι atque omnia quæ à verbis initium habentibus ab ω præter excepta ab Herodiano.

11 Item secunda & tertia singularis perso-

næ coniugationis tertia in ω actiuo passi- uique.

12 Item atticè omnia ab ἀείζω & ἀπαρῖνῶ subscribuntur & ἠῆος & ἠῆος ἠῆος, ἠῆος, tanquam optatiua & ἠῆος, ἠῆος, ἠῆος καλῶν ἠῆος ἠῆος ἠῆος vnde ἠῆος & ἠῆος ἠῆος ἠῆος adiectiuum à datiuo deriuatum.

CAPVT IV.

De Syllabis imperfectis.

HÆ sunt quæ vocalibus tantum singu- latibus constant sunt autem harum quædam quæ cum in fine dictionis sunt vocantur pure ut in βοῆς manifestum est quod ω purum dicitur & syllabam perficit puraque vocalis ω dicitur quoniam nec consonantem habet ante se nec diphthongum perficit aliter autem ut paruit quia antecedeus consonans sequenti vocali iungitur, & in diphthongo vnus duarum vocalium sonus sit pura esse non posset, at non facit diphthongum vel quia vocalis apta non est ut ω in βοῆς vel quia non conueniunt ut ἰσθῆος nam ω non facit diphthongum Peruerso ordine vocalium, vel quia distinguuntur vocales proprio signo duorum puncto- rum ut & apud Latinos ut in γαῖδιν improprie & αἴτιν proprie nam nec ω nec α diphthongum fuerit: sunt autem syllabarum imperfectarum duæ natura longæ η & ε duæ natura breues ε & ε tres vero communes α, ι, ω.

De longis breuibus & communibus.

Syllaba habet longitudinem qua dicitur longa brevis vel communis. Latitudinem qua dicitur aspirata lenis aut media, & profunditatem qua dicitur acuta grauis vel circumflexa, quæ dimensiones cuiuslibet corpori sunt cõ-

Longa —	Breuis ω
Aspirata ᾿ vel lenis ᾿ vel ᾿	
Acuta ᾿ grauis ᾿ circumflexa ᾿	
— vel —	

sun- cõ- munes, notæ ve- rò ha- rum sũt ut à la- tere. Prima in aspiratione & leni sunt signa maiorum litterarum sequentia paruarum cum amississent rationem tonorum, conati sunt vsu scuocare, vnde nimia diligentia non eleuationem tantum & depreuionem quæ tonis debentur sed celeritatem & tarditatem illis dedere, vnde continuo vsu longas breuiter & breues longa extensione propter accentum proferunt, inde sublata est omnis grauis carminibus qui olim ut & Latina resonabant nec enim pliret tam auide collecta fuissent: longa sic quattuor modis natura vocalis, ut ἠῆος dummodo vocalis alia non sequatur, diphthongo ut αἰῆος positione quando duæ consonantes vocalem sequuntur, ut αἰῆος

Primam-

CAPVT VI:

De Accentibus & Primo Latinis ac
Græcis in genere.

Conueniunt Latini cum Græcis in tribus accentibus acuto per quem syllaba eleuatur atque intenditur. Graui per quem depimitur suauitèque profertur & circumflexo qui ex acuto incipit desinitque in grauem, signaque eadem apud Latinos, quæ in Græcis exposuimus retinent. Habet autem apud Latinos omnis dictio suum accentum acutum actu, vel potentia, idest circumflexum vnaque in syllaba tantum, suntque syllabæ graues omnes quæ accentu acuto vel circumflexo vacant, nec vna dictio duos patit accentus acutos vel circumflexos aut circumflexum cum acuto. Verùm vt ait Quintilianus qui quatuor verbis rem absoluit semper in Latinis circumspectenda est penultima syllaba, quæ si longa est, acutus vel flexus accentus in eam cadit: si breuis, acutus accentus erit in antepenultima: nam latini nunquam in vltima acutum accentum habent, nec circumflexum acutum verò, non nisi in Penultima & antepenultima, flexum autem nunquam nisi in penultima: quoniam cum ex acuta priore & graui flexus constet, si antepenultima flexa posset & quæ ante illam esset syllaba posset acui. Cum igitur in omni voce necessario sit acutus vel circumflexus accentus erit omnis monosyllaba acuta vel circumflexa: acuta si natura breuis vocalis fuerit, circumflexa si longa. Breues a. j. v. longæ e & o vnde pax quauis positione longa acuitur spes inflectitur, Dissyllabarum autem non recipiente vt dictum est vltima acutum nec circumflexum, Prior semper acuetur vel circumflexetur, circumflexetur si Prior longa natura sequens breuis fuerit, aliis omnibus modis acuitur, exempla vt cætra, léges, árma, bónus.

Solet & aduerbiis multis grauis in fine addi accentus distinctionis causa vt pone pro pone quod est modi Imperatiui: nam cum in fine ponatur accentus vt dictum est nec flexus potest esse nec acutus, hicque proferti minimè debet: nam vt dictum est etiam perse vltima syllaba semper est grauis. Solæ præpositiones in fine accentum seruant & quæ componunt accentum vnum elidunt, vt deinde ex de & inde vnum habent accentum sed apud modernos sunt quædam encliticæ quæ ne ve quæ cum iunguntur dictionibus suum acutum reiciunt in vltimam præcedentis dictionis, vt putásne & dominúsque. Græci autem quanquam nunc aliter antiquitus vt Latini nullos scribebant accentus regulis & vsu ipso confisus vt vetustissimis codicibus probatur, quod & Melanthon vidit: nunc verò Latini morem antiquum magna ex parte retinent, nam ferè non nisi distinctionis causa scribunt ac-

centus Græco more ex toto mutato. Habent igitur in omni dictione accentum vnum nunquam plures nisi in compositis taròque nec acutus ante antepenultimam nec circumflexus ante penultimam ratione In Latinis accentibus explicata scribi potest, Differunt autem à Latinis quod vltima syllaba & acuto & circumflexo accentui patet vnde acutus tria loca duo habet circumflexus cum apud Latinos acutus duo flexus vnum locum habeat. Scribitur & apud Græcos grauis accentus qui apud Latinos minimè scribitur, sed tamen apud illos nec vnquam alibi nisi vltima syllaba ne forsitan quis merito existimet acutum aut flexum obliuione fuisse præteritos. Nam quod ad pronuntiationem attinet grauis accentus inscriptus nihil enarrat cū omnes syllabæ suauiter, & tono graui effertantur, vbi nec acutus nec flexus superiacet. Omnis enim syllaba apud Græcos enim omni dictione grauis est cui non inscribitur acutus vel circumflexus, ac cum in monosyllabis vna necessario inscribatur accentu plerumque monosyllabæ graui accentu carent.

Particularis accentuum ratio apud Græcos.

1 Quæ dictio habet flexum in vltima syllaba vocatur *οξυτόνη* quæ in penultima dicitur *πρωτοξυτόνη* quæ acutum in vltima *εξυτόνη* quæ in penultima *μεσοξυτόνη* eademque est *βαρύτενη* quoniam vltima quæ Primo à Græcis conspicitur grauis est quæ in antepenultima acutum habet *πρωτοξυτόνη*, eademque *βαρύτενη* vt in exemplis.

<i>εξυτόνη</i>	<i>θεός</i>	<i>πρωτοξυτόνη</i>
<i>να</i>	vel	<i>βαρύτενη</i>
<i>φιλος</i> ,	<i>πρωτοξυτόνη</i>	quæ
&	<i>βαρύτενη</i>	<i>πρωτοξυτόνη</i>
<i>μυσός</i>	<i>μυσός</i>	
<i>πρωτοξυτόνη</i>	<i>μυσός</i>	

2 Omnes dictiones Græcæ sunt ex aliquo horum quinque generum nulla enim vt nec apud Latinos accètu vel flexo

vacat, verùm quæ grauem acentum in fine habent ex orationis contextu ipsū acquirunt, nam oxytona dictio & præpositio accentus capax nisi per se ponatur aut in fine orationis grauem accentum in vltima suscipit amisso acuto accentu, nam circumflexus non admittitur velut in exemplo *τὸν δὲ ἀρχόντα* cum legenti scorsum scriberemus *τὸν. πρὸ. τῆν. ἀρχόντα.* scorsum autem vt dixi legentem cum vel in fine orationis collocantur vel pro exemplo vt in *ἀρχόντα*. Grauantur & in Latinarum contextu dixi autem dictiones *εξυτόνη* nam non omnes partes orationis transeunt in *βαρύτενη* nec *πρωτοξυτόνη* nec flexa seu in vltima seu penultima nec etiam pene acuta quauis propositiones grauitonas aliqui asserant, si autem non per consequentiam legatur sed carptim propria retinent accentum quæ vltimo proferuntur dictiones, vt apparet in his duobus carminibus *Ναυγῶ τάου λιμῆ, ἢ δ' ἀπὸ τῶν γινῶ δὲ ναυγῶ τὰου λιμῆ, ἢ δ' ἀπὸ τῶν γινῶ*, nam in primo

primo legis *im* prompta distinctione in secundo *im* per consequentiam Δικαίῃ.

3 Circumflexus tonus nunquam cadit super breuem natura etiam si longa sit positione nec super longam ante longam, unde sequitur ut cum longa fuerit vltima nunquam possit esse dictio *μυσταόμυσε* nam secus caderet flexus super breuem aut longam ante longam, unde cum dicamus *ἡ μύσα*, dicimus τῆς μύσεος quia secunda syllaba longa est Porro diximus *αι*, & *ω*, sequente vocali in alia dictione cum vltimæ syllabæ fuerint pro breuib. haberi.

4 Vbi sit syneresis ex acuto & graui in vltima vel penultima circumflectitur ut *μωροῦ* pro *μωροῦ* nam *ω* acuitur succedente *α* graui ut dictum est, ex comuni regula igitur *α* in quem contrahitur *ω*, erit circumflexum sic *βωῶ* à *βωῶ*.

5 Omnis penultima longa natura ente breuem si in eam cadat tonus circumflectitur ut *βραχίῃ*.

6 Diphthongus in vltima cum *υ* si habet tonum circumflectitur præter *ιδῶ* & *ιδῶ*.

7 Genitiui & datiu oxitonorum primarum trium declinationum in singulari & plurali circumflectuntur.

8 Verba trium Coniugationum circumflexorum & passiuorum plerumque circumflectuntur vbi contrahuntur item futurum verborum quintæ coniugationis.

9 Aduerbia quæ descendunt à genitiuis oxytonorum nominatiuorum inflectuntur si genitiui inflectantur ut *διχῶ* ab *διχῶ*.

10 Acutus ponitur aliquando super vltimam breuem ut *αγαθῶς*, vel super penultimam breuem breui sequente ut *λόγῶς*, vel super penultimam breuem longa sequente ut *ἦρῶς*, vel super penultimam longam sequente longa ut *ἦρῶς*, vel super antepenultimam vltima exente breui ut *ἦρῶς*, nam cum vltima longa est nec antepenultima potest habere tonum nec penultima circumflecti, quoniam ex utroque accidit ut nimis vox ipsa acuta à fine dictionis distet fiatque *δύσπλητον*.

11 Nomina in *μω*, *ων*, *ων*, *ω* barbaraque plerumque sunt oxytona item masculina in *ων*, communiter non zolice & feminina in *ων* declinationis quintæ præter *τάρων* & *αργύρων* quæ ciuitatum sunt nomina oxytona sunt.

12 Super quam syllabam est tonus in nominatiuo super eandem cadit, in reliquis casibus præterquam in monosyllabis excrecentibus in quibus in genitiuo & datiuo tam singulari quam plurali super excrecentem ponitur syllabam ut *τῆς πάντων* & *πᾶσι πάντων* & *πᾶσι πάντων*. Omnis rectus casus si tonum habeat semper acutum habet nunquam circumflexum.

13 Nomina feminina in τῆς παραξήτονα, sunt si sint superdisyllaba præter hæc quatuor *ἀδελφῆς* *βραδύτης* *δυσότης* *ταχυτής*.

14 Comparatiua neutra in plurali numero sunt παραξήτονα ad differentiam nominatiui singularis suorum femininorum ut *τὰ σοφώτερα* & *ἡ σοφώτερα*.

15 Omnis propositio est oxytona præter *ὅ*, *ὅτι*, *εἰ* quæ tono carent verum in contexto orationis ut dictum est semper grauantur, verum apud oratores *ὅτι* in fine peneacuitur ut τῆς ὁρί & τῆς ὁρί & apud poetas *μὲν* & *κατά* ut *ἰμὸν μῆτα* & *πᾶσαι* *ὅτι* *αἴτα* pene acuantur.

16 Quamuis communiter non ante peneacuitur dictio cuius vltima syllaba est longa attice tamen nihil prohibet ut *μολῶ* *λεῖψ*.

17 Cum vltimæ duæ longæ syllabæ, plerumque peneacuitur dictio ut ἦρῶς nisi sit vltima circumflexa consideramus autem syllabas longas nature non ponente quia quæ natura longa est diuidi potest ut *ἦρῶς* *ἦρῶς*, antiquitus scribebatur diuiso *α* in *ο* & *υ* *α* *υ* in *α* *υ* & *α* *υ* in *α* *υ* & ideo cum Inueneris diuisionis lignum nota acuti accentus est super litteram separatam ut *αἴψα*.

CAPVT VII.

De Encliticis.

1 ENclitica dictio est quæ grâtiā præcedentem dictionem ex contextu orationis seu quia antè peneacutâ fuerit, oxytonam reddit, ipsa proprium amittente tonum, & si plures simul cocliticæ fuerint syncliticam facione suor autem encliticæ omnes monosyllabæ dissyllabæue.

2 Igitur in habentibus penultimam circumflexam vel antepenultimam acutam succedens enclitica acuit vltimam ut *ἀποσταθῆς τὸ ἀπὸστῆς*. Idem in *επιζύτου* trochæis ut *οὐλάτε*.

3 In habentibus verò vltimam acutam aut circumflexam cum nihil addere possit ipsa solum amittit proprium tonum ut *ὅτι* *τὸ ἀπὸστῆς*.

4 Si vero penultima acuta non in trochæo fuerit amittet tonum suum encliticâ nec immutabit ut *ἀπὸστῆς*. Excipiuntur dictiones à *ε* inchoantes vbi tonus remittitur, *ὅτι* *ἀπὸστῆς*.

5 Ex omnibus partibus orationis sunt encliticæ præterquâ ex præpositionibus articulis & aduerbijs. Nam *τις* & obliqui eius ut *τι* & *τι* & equivalentes ut *τῆς* & *τῆς* encliticæ sunt *τίς* interrogatiua semper acuitur etiam in orationis contextu quia suspendit spiritum suo significato. Ex verbis *οἶμι* *οἶμι* & quæ ab eis declinantur ut *ὅτι* & pro aduerbijs *οἶμι*, *οἶμι*, *οἶμι*, *οἶμι*, *οἶμι*, *οἶμι*, *οἶμι*, cum indefinitè profertur & pro coniunctionibus *γὰρ*, *γὰρ*, *τε*, *τε*, *οὐ*, *οὐ*, *οὐ*, *οὐ*, *οὐ*, & *ε* impletive item copulative *μὲν* *μὲν* *τα*. Item ex Pronominibus *με*, *με*, *μοι*, *μοι*, *μοι*, *μοι*, *μοι*, *μοι*, & alia quæ non semper sunt encliticæ sed aliquando, & sunt *οὐ*, *οὐ*, *οὐ*, *οὐ* *οὐ* *οὐ*, *οὐ*, *οὐ*, *οὐ*, *οὐ*, *οὐ*, *οὐ*, *οὐ*. Encliticæ sunt cum non referuntur ad aliam personam, aut ex superfluo adiciuntur. Similiter &

pronomina tertiæ personæ cum vim suam tantum referant cuiusvis sint numeri enclitica sunt unde *ἐγώ* tertiæ personæ est, est encliticum; secundæ autem non, cum igitur locum significauerint vel alteri personæ fuerint adiecta non sunt enclitica. Sed nec nouem. Primæ sunt semper enclitica cum enim iunguntur propositioni aut disiunctiue coniunctioni vel cum *ὅτι* tonum seruant *ὅτι* nec est idem inclinatum cum enclitico nam inclinatum mutat suum tonum ex acuto in grauem ut *ἀλλὰ* *ἀλλὰ* *ὅτι* encliticum autem subditur ei cui inclinac tonum & aliquando suum amittit.

6 *Ἔτι* cum orationem incipit vel subiicitur negationi vel *οὐ*, vel *οὐκ* vel *οὐδέ* vel *οὐδέ* accentum in prima habet acutum si subiicitur oxytonæ vel circumflexæ in vltima amittit tonum si antepeneacutæ vel circumflexæ, in penultima reiiicit tonum in vltimam præcedentis nisi in circumflexa penultima vltima longa fuerit tunc enim in vltimam *ἔτι* reiiicit ut *οὐδέ*, idem accidit cum paroxytone subiungitur ut *οὐδέ* *ἔτι* idem in condeclinæis.

7 Forſan *ὅτι* fuerit adiecte quoniam pacto dictiones Græcæ quæ ad Latinos tranſeunt & Latinæ ut Aristoteles, & Græcæ poterunt pronunciarī ut Aristoteles ex regulis datæ.

8 *Μύρον*, vero ſignificata ex accentu ut *ἄρον* planta *ἄρον* inſcium, ex ſpiritu ut *ἄρον* purus vel agnus ſic ex longitudine.

De Apoſtropho.

Apoſtrophus eſt cum vocalis anterior finalis dictionis ſequentē vocali alia altera inchoante dictione eliditur ſunt: autem quæ elidi poſſunt & *ο* ſemper & *ι* & *α* cum breues ſunt eliduntur autem ſcriptura quod apud Latinos in uſu non eſt & voce quoddam apud Latinos non ſit niſi in carminibus exemplo *ἔντ' ἡμῖν* pro *ἔντο ἡμῖν* & *ἐντ' ἡμῖν* vertitur in *ἐντ' ἡμῖν* abiicitur & diphthongus ſi breuis ſit ut *βούλαμαι ἔγ' ἔστι βούλαμ' ἔγ'* ſeruatut autem tonus in vtraque dictione niſi ſit in elifa ſyllaba ſic enim eliditur.

De ὅτι.

Eſt hæc coniunctio duarum dictionum per virgulam natura ſeiunctarum ut *ὅτι* quod eſt quomodo ergo, & augeſt emphatiſm ſignificati & eliditur accentus primæ utimur & ea in compositis nominibus ut *ὅτι*, & eliditur accentus ſecundæ vocis.

De Subdiſtinctione.

Fit cum diuidimus accuata virgula quæ coherent ut *ἔτι*, nam aliud ſignificat à *ἔτι* quod eſt tunc eadem virgula: diuidimus ſententias quæ tunc ſibi coherent. Sed plenæ ſententiæ puncto ut apud Latī-

nos, interrogatio autem ſic diſterminatur, contra cum apud Latinos?

CAPVT VIII.

De Dictionibus & Primo de dialectis.

Dialecti Principales ſeu linguarum diuerſitates quinque ſunt *ἰωνί* ſeu communis in qua ex poëtis Pindarus & ex oratorihue Xenophon ſcripſerunt.

ἄττι ſeu atica in qua Ariſtophanes ex poëtis & Demoſthenes ex oratoribus ſcripſit.

ἰαί quæ & Ionica omnium antiquiſſima in qua Homerus ex poëtis & Hippocrates ſoluta oratione ſcripſere.

ἑλικί quæ & xolica in qua Alcaeus & Sapho ex poëtis ex oratoribus neminem ſcripſiſſe ſcio ab hac Latina magnam originis partem traxit ad modos eius ea quæ in Latino mixta erat traducta.

δορί quæ & dorica in qua Theocritus inter poëtæ & leges Lacedæmoniorum in Demoſthene conſcripſit & liber qui Timæus dicitur cuius initio eſt *ἰωνί* & *ἄττι*, *ἑλικί*.

Præter hæc aliæ Aſiatica Bæotica in qua Plutarchus ſcripſit Sicula in qua Diodorus Hiſtoricus Tarentina Rhægina Cretenſis, Macedonica, Chalcidica, Teſſala, Argiua. Sed hæc minus illis quinque celebratæ illuſtriſſima omnium atica inde communis & Ionica ob antiquitatem.

De Dictionibus.

Dictio eſt pars minima orationis ſignificatiua, eius autem octo ſunt genera tam apud Græcos quam apud Latinos ſcilicet *ὄνομα*, *ἀντωνυμία*, *ἄρθρον*, *ῥήμα*, *μετοχή*, *ἐπιρρημα*, *πρότις*, *ἐπιθετικόν*, quæ apud Latinos eodem ordine. Nomen Pronomen Articulus verbum participium aduerbium

<i>ὄνομα</i>	<i>ὄνομα</i>	Nomen	ut	Honor
<i>ἀντωνυμία</i>	<i>ἐγώ</i>	Pronomen	ut	Ego
<i>ἄρθρον</i>	<i>ὅτι</i>	Articulus	ut	Hic
<i>ῥήμα</i>	<i>ἔστι</i>	verbum	ut	Amo
<i>μετοχή</i>	<i>ἔσθ' ἰδών</i>	Participium	ut	amās
<i>ἐπιρρημα</i>	<i>ὅτι</i>	aduerbium	ut	recte
<i>πρότις</i>	<i>ἐξ</i>	Propoſitio	ut	Ex
<i>ἐπιθετικόν</i>	<i>καί</i>	coniunctio	ut	Et

Propoſitio coniunctio. Exempla à latere patent igitur manifeſtum eſt quod cum totidem ſint apud Græcos quot apud Latinos orationis partes, ipſi articulum habent qui apud nos ſub pronomine comprehenditur, at nos habemus interiectionem quæ apud illos ſub aduerbio continetur nam *οὐαί*, quod apud nos *Papæ*: interiectione eſt, apud illos aduerbium eſt: ut autem intelligat vere ſolum ſex Partes orationis

tionis apud omnes sunt. Nam aut significatur res & tunc eam nomine significamus ut homo. Vel operatio & tunc verbo significauimus ut amo : vel utrumque simul & tunc significamus eam participio ut amans : id est homo qui amat, vel significamus modum rei ut in monte, ad lacum, & tunc est propositio, vel modum operationis & tunc est aduerbium ut ardentem amo, vel partes orationis & sensus iungimus, & tunc coniunctione opus est ut ego & tu & ego vel tu. Ideo bene dixit Spontinus bene fecisse Græcos qui sub aduerbio interiectionem comprehenderunt, est enim & hec quasi dicas quam vehementer doleo, verum antiqui pronomen à nomine seiunxerunt Primo causa occultandi vel ignorantie ut cum dico ille occidit Cæsarem & nolo ut tertius intelligat : vel eius nomen ignoto, qui occiderit : secundo causa emphasis ut tu deliquisti : maius est quam si dicam Baptista deliquit : tertio ratione declarationis personarum ut ego scribo aliud est quam si dicant Hieronimus

nomina pro participiis sumas. Articulus autem à cæteris partibus seiunxerunt quòd initio antequam sermonem conderent illis pro nominibus uterentur ut cum vellent designare quenquam manu dicebant : ἴσθι hic est ἰσθι huius est, inde fit ut articuli omnes aspirarentur qui à vocali inciperent distinguebant autem omnia masculino feminino & neutro inde inuentis nominibus duo conseruata sunt ut & promptè usum articulos nominibus adiungerent non enim prætermittère poterant designandi signum nec sufficiebat dicere ἄρθρον nisi

terum ut articulum aliam orationis partem sumant à nomine vnde Latini qui linguam non condiderunt sed acceperunt, superfluum utrumque diiudicare articulosque adiungere pronomibus nec nominibus Præposuere, at articulos nomina facere quod communia essent (ut nec Latinis) Græcis non licuit, nec Inter pronomina eos referre poterant quòd posterius pronomina nominibus inuenta sunt iam quasi perfecta lingua, vnde nec pronomibus articulos iungunt cum iam demonstrandi per articulos eo tempore vsus reffixisset, post hæc etiam à

Cadmo xvj. in Græciam allatis
libris & diuidere dictiones
& scribere didicerunt.

CAPVT IX.

De Differentia Græci ac Latini
Sermonis.

HAbent autem quam plurima à nostro vsu differentia Græci atque inter præcipua ac frequentissima hæc tres numeros tam in verbis quam nominibus singularem & pluralem communes Latinis & dualem cum de duobus loquuntur, seorsum quod ab initio propter hominum raritatem maxime in vsu esset dualis articulus Latini ut nunc superfluum abiecere, carent ablatiuo casu Græci, & in verbis habent duo tempore indefinita ac vnum futurum & Paulo post futurum ultra ea quæ nos habemus tempora ut in vno modo octo tempora habere possint, nam vbi adest Μετ' ἄλλοτ' ἄλλοτ' ut in passiois alique alia tempora desiderantur ut numerum octonarium nunquam excedere possint, vtuntur etiam infinitiuo Pro Imperatiuo, carentque in imperatiuis & subiunctiuis futuro, ut per præteritum perfectum & indefinita violentè exprimant futurum. Carent etiam supinis & gerundiis, & diuersa constructione significatum euariant ut μετὰ τὰς ἡμέρας cum die μετὰ τὴν ἡμέραν post diem. Quòd apud Græcos est frequentissimum sic apud Latinos ratur, ut consulo te consulo tibi. Habent & felicitatem maximam in iungendis vocibus ut nihil frequentius aut melius possit excogitari, euenit autem hoc illis quòd elidant consonantes vocalesque tanta facilitate ut nihil non audeant Latini vix in carmine nec semper vocales & m aliquando elidunt, illi passim construunt & pluralia neutra cum verbo numeri singularis atticè ut πάλιν τὰ παλιν.

De Dictionum passionibus.

Congruum igitur fuerit quas Græci αἰδέσθαι vocant dictionum ascribere ut post differentiam literarum ac syllabarum tum etiam Partium orationis videamus etiam quantum in his differant, sunt autem in g n quinque μετὰ δέσσει, μετὰ δέσσει, τῆσσι, ἑξήκοντα σμῆσι, ἰσθῆσι, sed harum duarum vltimarum species nouem sunt singule singulis contrariæ de quibus dicendum erit,

De Transpositione.

Fit mutato ordine literarum ut ἀγῆλια pro ἀγῆλια.

De Transumptione.

Fit immutata littera ut ἀγῆλια pro ἀγῆλια.

De Sectione.

Fit diuisa dictione vna in duas ἀγῆλια ἀγῆλια.

De Additione & defectu.

Fit additio addita ab initio litera ut ἀρα-
χης pro ἀραχίς diminutio contra δία pro
γὰρ sed hæc est est ionum.

De Geminatione & aspi.

Geminantur dictionibus syllabæ in initio
vel in secunda consimili addita ut λαλάχ-
σις pro λαχών & ἰτάτμης pro ἰταύμας
contra abiicit ut εὐδαῖα pro εὐδαῖαι.

De productione & Systole.

Productio fit cum correpta communis
vocalis producitur vel brevis transit in
longam ut κλάς, pro κλάς, vel κάρη, pro κάρη
Systole contra cum producta bitemporæ
producitur vel longa vocalis transit in bre-
uē ut οὐρίζη pro οὐρίζη, ξηρὸν pro ξηρὸν.

De Epetasi & syncope.

Addita syllaba in medio nec varians ac-
centum facit epetasmum ἰντόχης pro ἰντό-
χης οὐκίη pro οὐκίη vbi nota quod ac-
centu cadente non super dieresim indicat
vocalē eam additam esse ut in secundo
exemplo patet, syncope autem fit abiecta
syllaba ut δάριος pro δαρίων.

De Diarēsi & synalephe.

Diarēsis est cum syllaba in duo diuidi-
tur vel resoluitur & est passio ionum & Tes-
salorum, ut πῆς pro πῆς & βίης pro βίης
sed synalephe fit septem modis infra positis
in quibus omnibus duæ syllabæ in vnum
coeunt abiecto tono exempla habens in

ἰσμή pro ἰσμή ἰμέ τῆμα pro τῆμα ἰμέ
ἠρῆς pro ἠρῆς κήρα pro κήρα ἰγῶ
Ἐμισδύνη pro Ἐμισδύνη φ' πῆς
pro ἰ δῆμα ἰ τῆδῶν pro ἰ τῆ
αἰδῶν.

Primus per elisionem secundus per
crasim, Tertius per syneresim, Quartus
per elisionem & crasim, Quintus
per elisionem & syneresim, Sextus
per crasim & syneresim, Septimus
per elisionem crasim & syneresim.

directo modorum posita in prima eliditur
vocalis prioris vocis, in secunda sequentis
in tertia vocalis media in vna dictione, in
cæteris compositio est manifesta ut de pa-
renthesi & ellipsi, in parenthesi additur
vocalis in medio non faciens syllabam &
est passio ionum ut αἰνὸν pro αἰνὸν in ellipsi
abiicitur γράδῃ pro γράδῃ.

De Diplasiasmo & parellipsi.

Diplasiasmus vero fit addita consimili

consonante ut ἰσμή pro ἰσμή abiecta vero ex
duabus consimilibus consonantibus quæ
duplicari debent vna sic παραλλῆς ut
κῆμα pro κῆμα.

De Parepessi & ellipsi.

Cum vero consonans in eadem syllaba
cum priore in medio additur fit παραπῆ-
σις ut πῆμα pro πῆμα cum vero abii-
citur consonans in medio fit ἐλλῆσις, ut
αἰπῆς pro αἰπῆς.

De Proschematismo & apocope.

Proschematismus est cum syllaba in fine
additur & est in vsu omnibus linguis com-
muni dumtaxat excepta ut οὐκίη pro
οὐκίη, & ἰγῶ pro ἰγῶ. In apocope con-
tra δῶ pro δῶμα.

*De litterarum transitu ac dielionum
ad Latinos.*

A mutatur in a. c. i. o. u. exempla pro
κῆμα calathus pro τῆμα talentum pro
κῆμα canistrum pro μαρμαρῶν marmor
pro ἠγαλῶν Hercules mutato loco α.

Sic B in b frequentissime aliquando in
P vel ph.

At Γ in g nisi vbi pronunciat per r ut
ante γ. κ. ξ. χ. tunc enim conuertitur in n.
Δ in d communiter aliquando in b vel l.
Β in e breue. Ζ in z nostrum, interdum
in ff.

Η in e longum interdum in a longum &
in z. Θ in th interdum in t vel in d. Ι in
i longum vel breue.

Κ in c interdum in p vel g. Λ in l. Μ
in m. Ν in n. Ξ in x. Ο in o breue,
& in fine dictionis in v maximè, tunc
etiam alibi aliquando, vertitur & in e ali-
quando non frequenter tamen.

Π in p interdum in ph rarissimè in b,
πῆμα buxus. Ρ in r cum aspiratione si
habuerit ut in initio.

Σ in s interdum in x vel z cum doctes eas
litteras pro e pronuntient. Τ in t inter-
dum in l cum t præcesserit Θ, ut ὄσλα pro
ὄσλα. Υ in y & interdum etiam in u. Φ in
ph interdum etiam in f vel in p vel in b.
Χ in ch. Ψ in ps interdum in bl. Ω in o
longum.

Aspiratio quæ vocalibus præponitur in
aspirationem apud nos transit. Interdum
verò maximè si super e fuerit, commutatur
in s vel in u consonantem, exempla ἴξ,
sex ἰσῆς vespera.

Diphthongi ου. αυ. υ. ad nos solutis literis
transcunt, commutatis tamen aliquando ut
dictum est. Sed αι in æ & υ in œ item υ in i
longum αυ in au & ου in eu. At ου in v
longum transcunt fere semper. Sed φ
& ψ in suas litteras a e vel i & o longas
tamen, pro quo animaduertendum, quod
ut Aldus testatur, antiqui punctum non
subscribebant impropris diphthongis, si
vocalis essent, in fine dictionis, sed appo-
nebant

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

declinabilia nisi apud Iones quæ vertuntur
in *es*.

De contractis.

De reliquis casibus.

Cæteri casus formantur ut dictum est à genitivo mutato *es*, ut in dativo in *is*, ideo supradictæ regule serviunt omnibus casibus, cum non à nominativo formantur: accidunt tamen varietates in dativo plurali quas diximus; & in accusativo & vocativo singulari.

De accusativo singulari.

Quando nominativus habet penultimam ancipitem, & genitivus desinit in *es* purum, accusativus fit per *s*, servata vocali nominativi, & quæ desinit in *es* in nominativo, habent verumque accusativum vel per *a*, vel per *s*, & quæ in *es* habent nominativum, plerumque habent mutata vocali nominativi accusativum in *s*, reliqua vero habent per *a*.

De vocativo Quinta declinationis, ex
Chrysolara.

Barytona quæ in immutabilem desinunt in nominativo, vocativum formant à genitivo abiecto *es*. Quæ habent genitivum per *es* non antecedente diphthongo abijciunt *es*. Barytona quæ in *es* habent nominativum, & sũt composita, & genitivum per *es* & per crasim in *es* reiecto tono, mutant *es* genitivi in *es* in vocativo, & similiter *αἴψα πατήρ δαίψα σάψα* mutant *es* in *es* longam vocalem in suam brevem. Quæ desinunt in *es* antecedente *i* vel *v* vel diphthongo vocativum faciunt abiecto *es* exceptis *πλάυς* & *δελφύς*, nam hæc similem habent vocativum nominativo. Quæ in *es* vel *es* quorum genitivi per *es* & per syneresim in *es* contrahitur, vocativum habent in *es*, reliqua quæ in his regulis non continentur, vocativum nominativo similem habent.

CAPVT XV.

De linguarum varietate in declinationibus.

VARIANTUR linguæ tantum in genitivo singulari & duali, & dativo & accusativo plurali, ut in exemplo tertiæ conjugationis. Genit. Singul. *λόγος* communiter *λόγος* attic. Ion. *λόγος* Doric. Genit. Duali *λόγους* commun. *λόγους* Ion. Dativ. Plural. *λόγοισι* commun. *λόγοισιν* Ion. Accus. Plural. *λόγους* commun. *λόγους* & *λόγους* Doricè.

Regula generalis est, contractionem nunquam fieri nisi in quinta declinatione quæ est excrecentium genitorum, quando *es* genitivi singularis præcesserit vocalis alia quæ brevis sit vel anceps, aliter nunquam. In prima igitur contractorum est *i* in genitivo ante *es*. In secunda est *i* ante *es* in genitivo. In Tertia sunt nomina tantum masculina, habentia *es* in nominativo. In quarta sunt tantum feminina, quorum nominativus terminatur in *es* vel *es*. In quinta sunt neutra solum terminata in *es* purum vel in *es*. Prima in *es* masc. & fem. & in *es* vel *es* neutrorum vertit hoc modo casus elios à recto singulari, qui in nulla declinatione contrahitur. *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*. Intellige igitur & in hac & in aliis, quod ubi ultimæ syllabæ ante consonantem, vel line ea recta declinatione reciperent superiores syllabas, loco earum recipiunt inferiorem tantum quæ in superioris directo posita est, unde parte dativum pluralem in nulla declinatione contrahi posse, quanquam vocalis permutari solet.

Secunda quæ est in *es* masc. & fem. & in *es* neutrorum sic contrahitur *es*, *es*, *es*, *es*, *es*. Tertia habet contractionem à Prima, contractio autem quartæ talis est *es*, *es*, *es*, *es*, *es*. Quintæ verò *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*, *es*. Prima contrahitur in omni casu nisi in vocativo singulari & dativo plurali.

Secunda solum in dativo singulari & nominativo duali & vocativo, & in nominativo accusativo & vocativo plurali & in iisdem casibus, tertia.

Quarta in singulari numero solum contrahitur in genitivo dativo & accusativo, & in reliquis numeris contrahitur ubique, præterquam in dativo plurali & est contractio primæ ad vnguem. Quinta contrahitur ubique præterquam in nominativo & vocativo singulari & dativo plurali: genitivus tamen singularis & qui ex eo pendent, more solum attico contrahuntur, non aliter. Pendent autem à genitivo singulari duali & plurali genitivus, ita quod singulari contracto reliqui etiam contrahuntur, non contracto non contrahuntur, ut in secunda & tertia declinatione.

Nota quod in *es* vel *es* nomina terminata in omnibus casibus etiam in nominativo singulari contrahuntur & dativo plurali, ut *es* *πλάυς* & *es* *χρύσι* & contractio nominativi in *es*. Et talia nomina sunt de tertia declinatione parisyllaborum.

tantum declinatur : duo & reliqua etiam trigenerica omnia, verum duo in duali tantum, sed habet tamen dativum pluralem *δυσί*, tria & quatuor & quæ supra centum per integra centena procedunt in plurali, tum ea quatuor ad centum omnes numeri sunt indeclinabiles; *ἄμφω* & *δύο* sic per tertiam variantur declinationem. *ἄμφω ἀμφοῖν*, *δύο* ἢ *δύο ἀνδράσιν*, *δυσὶν* ἢ *δυσὶν*. Verum unum habet tres voces in tribus generibus diuersas & supra centum, ut *οἱ διακόσιοι* ἢ *διακόσιοι*. Sed *δύο* habet tria genera in vna voce; at verò trium & quatuor masculini & fœminini vna est vox, neutri alia, supra centum & infra, quæ variantur præter *ἄμφω* & *δύο* secundum Quintam declinationem.

De verbalibus.

Fiunt à præterito perfecto modi indicati passivi à Prima persona plurima in *α* & *ῶ*, à secunda fœminina in *υ*, à tertia trium generum in *ου*, & appellatiua in *ων*.

De diminutivis.

Masculina habent *ων*, *ων*, *ων*, *ων*, *ων*, & *ων* dissyllabum; fœminina *ων*, *ων*, *ων* neutra *ων*.

De diminutivis.

Masculina habent *ων*, fœminina *ων*, neutra in fine habent, *ων*, alia in *ων*, ut plurimum trigenerica neutra sunt, ut *φιλιόν* quod est amicitiale.

De possessivis.

Trigenerica in *ων* & *ων* à finitibus in *ων* & in *ων* vel *ων* ab *ων* sed non semper.

De patronymicis.

Masculina quæ à Prima coniugatione in *ων* *ων*, & quæ à genitiuis in *ων* purum: similiter quæ ab aliis in *ων* non purum, in *ων* verum & quæ per syncretismum quanquam pura in *ων*, & ionico more in *ων* formant, fœminina verò à masculinis abiectione *ων*: sunt & Improptia Patronymica masculina quidem in *ων*, fœminina in *ων*, ut sunt tam masculinorum quam fœmininorum tres terminationes, masculina primæ, fœminina quintæ declinationis.

De Comparatiuis & Superlatiuis.

Masculina quæ à positiuis in *ων*, faciunt plerumque comparativum mutato *ων* in *ων*, & tunc faciunt superlativum in *ων* mutato *ων*: eadem formatio ut plurimum est terminatorum in *ων*. Quæ verò in *ων* positiuum habent, plerumque in comparatiuo addunt *ων*, & in superlatiuis *ων*, mutata *ων* in *ων*. Alia formatio est comparati-

uorum in *ων*, & horum superlativum est in *ων*, & quædam habent primarum alteram tantum formationem, & hoc est frequentius, quædam habent vnam ex primis cum hac secunda etiam ut *παχύς*, *παχύτερ*, *παχύτατ*, & *παχίων*, *παχιστός*, & quædam habent secundam formationem solum, & sunt *ἀγαθός*, *ἀιχρός*, *ἐχθρός*, *καλός*, *κακός*, *μέγας*, *μικρός*, *πολύς*, & Quædam habent extra normam ut *φίλος*, cuius est *φίλτερος* *φίλτατος*, & *φάσιος* quod habet *φάσιον* *φάσιος*. Quæ igitur masculina formant in *ων*, comparativum, & superlativum in *ων*, fœmini comparativum est in *ων*, & superlativum in *ων*; neutri vero comparativum in *ων*, superlativum in *ων*. At quæ formant masculina comparativum in *ων*, & superlativum in *ων*, fœmini comparativum est in *ων*, superlativum in *ων*, neutri vero comparativum in *ων*, superlativum in *ων*: at quorum masculina habent comparativum in *ων* vel *ων*, & superlativum in *ων*, fœmini comparativum est idem cum masculino, superlativum verò est in *ων*, neutri verò comparativum est in *ων* per *ων* breue, & superlativum in *ων*. Sunt autem pleraque trigenerica, maxime quæ habent alteram duarum Primarum formationum. Sunt etiam quædam, quæ ultra debitum comparativum ac superlativum alia extra formam omnino habent, ut *καλός* quod habet *ἀριόν* & *λῶν* pro comparatiuis, & *ἄριστος* ac *λῶτος* pro superlatiuis. Cæterum fiunt etiam comparatiua à Participiis, Propositionibus & aduerbiis *ἰσχυρότερος*, *πρότερος*, *ἰσχυρότερος*.

Cognitio nominis cuius sit declinationis.

Quæ in *ων* purum superdissyllaba simplicia Masculina barytona desinunt, ad Primam pertinent declinationem: eorum verò quæ in *ων* quæcunque simplicia vnius generis barytona longam habuerint penultimam, similiter & non simplicia nisi à neutris in *ων* componantur, & quæ in *ων*, nisi à neutris in *ων* componantur, & quæ in *ων* penultima breui præter *ἄριστος*. Quæ in *ων* vel *ων* fœminina secundæ sunt declinationis.

Quæ in *ων* masculina & fœminina, & in *ων* neutra, tertiæ sunt declinationis.

Quæ verò in *ων* masculina & fœminina Atticæ, & in *ων* neutra, eodem modo ad quartam pertinent: item quæ Doricè in *ων* & *ων* desinentia, *ων* in genitiuo abijciunt, *ων*, *ων*, *ων*: cætera omnia per quintam inflectuntur, cuius etiam contrahentium differentiam superius ostendimus.

De uariis adiectiuorum de genere in genis.

Adiectiua habent in masculino *ων* vel *ων*, quæ habent sic formant.

De

De Comparativis & Superlativis per genera.

Habent Græci superlativum, super superlativum ut ἰσχυρότατος quod est summum extremum, ut etiam in materna lingua habemus. In comparativis autem, quæ habent positivum cum *us*, in fine in formatione comparativi abijciunt. Quædam etiam addunt comparativam formando *ος* & *ων* pro superlativo supra positivum, tum maxime cum ipsum in *us* defuerit. Est etiam in his advertendum: quæ comparativum in *ος*, & superlativum in *ωτατος* faciunt; quoniam si penultima positivum longa fuerit natura vel positione, formatio erit per *ος* & *ωτατος*: si brevis per *ος* & *ωτατος*. Idem dico de formatione per *ος* & *ων*, nam ab *us* fiunt, ut longa vocalis ultima positivum in brevem vertatur, & è contra.

CAPVT XVII.

De verbis.

Verborum contemplatio longe plot refert apud Græcos quam apud Latinos, non solum quod multo sit difficilior, sed quod verba cum his quæ ab eis formantur, Participiis, Nominibusque Verbalibus, tum Adverbiis, quorum omnium immensa est multitudo, latè plus dimidio sermonis Græci occupant, habent plura tempora, plures Numeros, plura Participia, plures formandi modos, tum etiam ipsa verba frequentiora, & quæ vim nominum ipsorum cum tota expressione verbalis contineant, ut *μανιάζομαι* quod est sic lunaticos; & *ποδάγρα* quod est podagra laboro, & *μελαγχολῶ* quod est melancholicus sum: habent insuper & media verba plus nobis, ideo verborum cognitio magnificanda est.

De his quæ verbis accidunt.

Accidunt verbis octo: γένος, ἴδιος, χῆμα, ἀριθμός, ὄργανον, χρίσις, ὀρίσσις, & συζυγία. Genera quinque sunt. Activum τύλις, Passivum ἴσθημαι, Neutrum ὄργανον, Mediom quod est commune βιάζομαι, Depo-nens μάχομαι. Neutrorum quædam substantiva sicut, & quæ in maximo usu, ut εἶμι, τυγχάνω, ἰσάρομαι, quæ omnia esse seu existere significant; Activa verò in per se activa, ut μάχομαι, & Passiva in per se passiva velut ἰσάρομαι, dividuntur. Species ut apud Latinos Primitiva, Derivativa. χῆμα simplex, composita, decomposita, figura ὀρίσσις, ὀρίσσις, ὀρίσσις. Numerus; Singularis, Dualis, Pluralis: omnes autem habent tres personas nisi quod dualis activorum Prima caret. Modi quinque, hîdemque qui apud Latinos. Tempora Præsens, Præteritum, Imperfectum, Perfectum, Plusquam perfectum, Indefinitum primum, Indefinitum secundum; futurum Primum, For-

tum secundum, & Paulopost futurum, quod tamè in activis nunquam: ex his duo posterius inuenta fuisse, arque ob id non principalia sunt, imo etiam plerumque aliis iunguntur, ut apud Latinos Præteritum Imperfectum Præsentis, Plusquam perfectum Perfecto. Coniugationes vero XIII. sex Grauitonorum in *o* desinentium. Tres circumflexorum in *o*, quæ omnes à sexta grauitonorum, in qua est *o* purum fiunt contracta, seu elisa vocali, quæ ante *o* est ut *βοῶν βοῶν*. Quatuor verò in *u* desinentium, quarum tres primæ à tribus circumflexis per ordinem fiunt, mutato *o* in *u*, & ante posita loco præcedentis vocalis, ut *τιδίω τιδῶ τιδῶμι*, *ισίδω ισῶ ισῶμι*, *διδῶ διδῶ διδῶμι*; anteponitur autem in tertia coniugatione *o* loco *u*. & hæc formatio verius habetur à verbis sextæ coniugationis barytonorum, sicut & quarta ab eadem sexta sit coniugatione. Sūt & præter hæc impersonalia ut *χρη* & Anomala quæcunque quæ quidem duas habent consonantes, derivativa diuersas, si non ex quarta fuerint coniugatione: Barytonorum sicut Heteroclitæ, & per *r* vel *o* inflectuntur. Quæ Impersonalia non sunt si activa vel neutra, in *o* vel *u* desinunt: omnia reliqua Passiva, communia, Deponentia in *u*. Quæ igitur activam habent significationem, in *o* vel *u* desinentia, activa sunt: quod si passivam neutro passiva. Quæ in *u* passivam habent significationem passiva, quæ activam deponentia, quæ utramque communia, quæ nec agere nec pati propriè neutra. Habent autem Græci quod Latinis non est: activum, passivum & commune in eodem verbo, ut *τύλις, τύλιμαι, & τύπται* pro communi etiam.

De Participiis.

Cæterum cum Participiorum causa brevis sit, & nominibus affinis, hic pertractanda est, ut post simplicem cognitionem verborum ipsa absoluantur. Fiunt autem tantum à modo Indicativo, & à temporibus perfectis: diximus enim Præteritum, Plusquam perfectum & Imperfectum non esse verè præterita. Ideo ab illis nunquam formantur Participia, verum à reliquis temporibus omnibus, ut dicam.

De Participiorum accidensibus.

Accidunt ei novem: Genus, Casus, Declinatio, significatio, Tempus, Coniugatio, Numerus, Species, Figura, & Prima quidem tria à Nominibus, sequentia tria à Verbo, reliqua tria ab utroque.

De genere casu & declinatione.

Genera & casus eadem quæ in nominibus. Declinatio; omnia Feminina sunt secundæ declinationis: Masculina & neutra omnia Quintæ quæ activa sunt. Passiva & media tertiæ, nisi quod Indefinita passivi, & Præterita perfecta mediæ, & ipsa sunt Quintæ.

De numero speciei & figura.

Speciem & numerum habent, ut nomina & verba; sic & figuram: sed tamen illa semper à suo verbo pender, nam à compositis composita, à simplicibus simplicia derivantur. Sunt autem omnia speciei derivatiua.

De significationibus, coniugationibus, & terminationibus.

Actiua habent terminationes *ει, εε, ου.* Passiua & media *μινα & ει:* quæ verò in *μι* verba desinunt, habent *ειε, εε, υε. ουε & ου.*

De illorum Temporibus.

Non nisi ab Indicatio modo formantur, & ab omnibus semper temporibus Principalibus: nunquam enim ut dictum est, Præteritis, Imperfectis, nec plusquam perfectis formantur, quo sit ut ab actiuis sex, à passiuis septem, à mediis sex, & hoc Grauitonis & circumflexis: sed ab his quæ in *μι* ab actiuo Quinquè, à Passiuo Quinquè, à medio Quatuor, vel tantum tria, ut in Prima coniugatione: sed In quarta coniugatione vnum tantum ab actiuo, vnum à passiuo, à medio nullum exemplum.

Grauitonorum & circumflexorum.

Actiua.

Præsens *τύωλον*, Præteritum perfectum *τετύωλος*, Indefin. 1. *τύψας*, Indefin. 2. *τυωύσ*, futurum 1. *τύψω*, futurum 2. *τυωύσ*, Paulo post futurum *τυτυψόμενος*.

Passiua.

τυωίμενος, τετυωίμενος, τυωίεις, τυωίεις, τυωίεσθαι, τυωίεσθαι.

Media.

τυωίμεθα, τυωίεις, τυψόμεθα, τυωίμεθα, τυψόμεθα, τυωίμεθα.

Quæ in *μι.*

Actiua

τιδεις, τιδεις, διδας, διεις, διδωσ.

Passiua

τιδόμενος, τιδόμενος, τιδεις, τιδουίμενος, τιδουίμενος.

Media

τιδόμεθα, διδουίμεθα, διδουίμεθα.

De causis autem horum manifestè in sequentibus patebit, ubi de verborum temporibus agetur. Nota quod omnia Participia actiua seu à verbis in *ει*, seu in *μι* ultimam syllabam productam habent.

De formationibus eorum.

ει grauitonum seruit præsentibus & futuro 1. Actiui; oxytonum aoristo 2. circumflexum futuro 2. & In quinta coniugatione futuro 1. & præsentibus circumflexorum. *ουε* Quod semper est oxytonum, præteritis actiui & mediij. A aoristo 1. actiuorum, *μινα* Paroxytonon præterito passiuo: Proparoxytonon præsentibus passiuo, & præsentibus ac utriusque aoristo mediij, & futuris utriusque, tam mediij quam Passiuo, & Paulo post futuro. *ειε* seruit utriusque aoristis passiuo.

In præsentibus Prima coniugatio In *μι* habet *ειε*, secunda *εε*; Tertia *ουε*, quarta *υε* verbum substantiuum *ουε*.

Regula formationum.

Semper vltima syllaba verbi cuiusque temporis permutatur in vltimam syllabam sui participij, ut *τύωλον* *τύωλον*, *τίψω* *τίψω*, *τύωλον* *τίψω*, *τίψω* *τίψω*, *τύωλον* *τίψω*, *τίψω* *τίψω*, *τύωλον* *τίψω*, *τίψω* *τίψω*, *τύωλον* *τίψω*, *τίψω* *τίψω*.

De motione Participiorum per genera.

Mouentur autem non vno modo terminationes, sed ut Oecolampadius dicit: Grauitona *ουε* oxytona *ουε* circumflexa *ουε*. Reliqua sic *ειε*, *εε*, *ουε*, *μινα*. Femininum *ουε* *ουε* *ουε*, *ουε*, *ουε*, *ουε*, *ουε*. Neutrum *ουε* *ουε* *ουε* *ουε*, *ουε*, *ουε*. Est autem commune in mutationibus adiectiuorum Græcis, in quibus & Participia continentur, hac ratione, ut ubi masculinum habet longam, neutrum habeat suam breuem vocalem in vltima.

De Participiorum tonis.

Oxytona quæ in *ουε* masculina, vel *ουε* neutra, vel in *ουε* à 2. aoristo, & quæ in *ειε* vel *εε* passiuorum, & Præsentibus eorum cum aoristis verborum in *μι*.

Paroxytona in *ουε* actiua Præsentibus, & futura prima, cum verò in *εε* Indefinita, & passiuorum Præteritis In *μινα*.

Proparoxytona, quæ In *μινα*, exceptis Præteritis & feminina Paroxytonorum.

Perispomena præsentibus & futura secunda circumflexorum & quæ in *ουε* à futuro, Coniugationis. Proparispomena feminina à perispomenis vel oxytonis descendentiis: reliqua carent generali regula.

De verborum Temporibus.

In grauitonis sunt tres modi perfecti; Indicatiuus, Optatiuus & Infinitiuus. Horum primus habet præsentibus Præteritum Imperfectum, & perfectum, & plusquam perfectum & duo Indefinita, & duo futura; omnia explicita: reliqui duo carent Præteritis Imperfectis & plusquam perfectis explicite, sed habent eà annexa præsentibus & præterito perfecto, ut apud Latinos. Sed Imperatiuus & subiunctiuus Imperfecti, modi sunt, carentque non solum Præteritis, Imperfectis, & Plusquam perfectis, sed etiam Futuris, futurorum tamè loco vtuntur Indefinitis; & Præterito perfecto, maximè in subiunctiuus. Circumflexa deficiunt vbique vno Indefinito à grauitonis, & vno futuro in modis futura [adesse] solent: reliqua illis similia sunt; & hæc de Primis, tribus coniugationibus: nam quartæ ceter optatiuus & subiunctiuus, in indicatiuus habet præsentibus & præteritum Imperfectum tantum: in Imperatiuus & Infinitiuus præsentibus tantum.

Passiua

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

Idem in passivis & mediis verbis exempla sunt. Præsens τῦπο, τύπομαι. τύπομαι, βεδο, βεδομαι, βοδομαι, ἀμαρτάνω, ἀμαρτάνομαι, τίδωμαι, δίδωμι, δίδωμαι. Præc. Imp. ἔτυπον, ἐτυπόμην, ἐτυπόμην. ἔβηον, ἔβηόμην, ἔβηόμην, ἔμαρτανον, ἀμαρτάνομαι, ἐτιδύμην, ἐτίδον, ἐτίδον, ἐτίδον, Præc. Perfect. τίτυρα, τίτυμαι, τίτυρα, βεβόκα, βεβόμαι, ἔμαρτακα, ἀμαρτάνω, τίδωμαι, δίδωκα, δίδωμαι. Præc. Present. ποίω, ποίωμαι, ποίωμαι, χρύσω, χρύσωμαι, χρύσωμαι, ἴσθω, τίθω, ἴσθω, ἴσθω, ζύγω, Præc. Imperf. ἔποιον, ἔποιόμην, ἔποιόμην, ἐχρύσω, ἐχρύσομαι, ἐχρύσομαι. ἔβηον, ἔβηον, ἴσθω, ἴσθω, ἔξινυον. Præc. Perfect. ποιήκα, ποιήμαι, ἐχρύσωκα, ἐχρύσομαι, ἔβηκα τίδωκα, ἴσθω, ἴσθω.

Plusquam Perfectum Indicativi Præteritum fit addito e Perfecto ut Imperfectum à Præc. Presenti ut βεβόκα ἔβηόμην, si vero à vocali incipiat Perfectum nulla fit additio ἴσθω, ἴσθω, ἴσθω. futurum omne à præsenti & indefinitum ab imperfecto præterito absque notatione formantur τύπο, τυπό, τύπο, ἔτυπον ἔτυπον, ἔτυπο idem in reliquis: omnes alij modi in omnibus temporibus sequuntur præsens indicativi nisi quod Præteritum perfectum sequitur præteritum perfectum indicativi & quod in verbis quintæ conjugationis quæ in μ futuri & aoristi defi-

ciunt à præc. Presenti Indicativi sui una syllaba ut τίδω in aoristi imperativi δῖνω, δῖνε vel δῖνε, & in optativi indefinitis δῖνωμι, δῖνον, & subiunctivi δῖνω & δῖν & in infinitivi δῖνω & δῖναι & ἴσθω, habet ἴσθω, ἴσθω, ἴσθω, ἴσθω, ἴσθω, ἴσθω & ἴσθω. In passivis vero & mediis eorum quæ in μ terminantur verborum eadem ratio est nisi quod mediis futura omnia à præc. Presenti indicativi sui una syllaba deficiunt.

Paulo post futurum in Passivis semper ubique à præterito perfecto indicativi formatum in omnibus verbis.

De Personis & Numeris.

Dualis & pluralis à suo singulari eiusdem modi & temporis formatur & secunda ac tertia persona à Prima eiusdem numeri, nec in hoc fit variatio ab anteriori parte unquam: secunda & tertia persona in nullo numero deficiunt, prima autem in dualibus activorum omnibus, & in toto imperativo modo activorum Passivorum & mediis item in Passivorum Præteritis perfectis, & plusquam perfectis omnibus præterquam Indicativi. Item in omnibus aoristis etiam Indicativi. Sed in mediis in plusquamperfecto indicativi, & in præteritis solum aliorum modorum, non in indefinitis. Infinitivus modus caret ut apud nos numeris & personis temporibus, non deficit ut dictum est.

Cætera desiderantur.

TRACTATUS DE INVENTIONE.

CAPVT I.

De Inventione in genere & eius præstantia.

Inventio ipsa sapientia præstantior est: quoniam sapientia humana res est perexigua, tum ob vitæ brevitatem, tum ob tot impediméta, quæ hominibus occurrunt etiam in temporibus felicissimis: at inventio infinitis simul satisfacit velut qui de triangulo demonstravit, quoniam tres angulos habet duobus rectis æquales, de infinitis & licet numero tantum differentiibus: etiam iuxta species idem continget: velut si demonstravero quod cuiuscunque multiplicis proportionis aggregatam comparatur ad proximam eodem modo.

Itaque inventio potestate quidem infinita actu vero finita: Igitur hæc pene sola infinitum cum finito coniungit: nosque cum Diis ipsis continuat: verisimile ergo ut cum mortalia omnia finem sibi impositum ha-

beant, mens autem nostra per ratione finitum cum infinito misceat, quatenus corpoream finitam fore, quatenus incorpoream infinitam incorporea igitur pura infinitam habeat, in ipso vero Deo etiam unam tantum & omnia infinita complectentem: sed hoc aliud pertinet. Itaque de inventionis præstantia, necessitate & ad humanam perfectionem utilitate eousque dictum sit. Cæterum quoniam inventio finis propriè boni est: bonum ergo finis: quæ appetere videtur: merito igitur inventio finis est: & fines distinguere oportet. Rursus ergo de finium natura sermo habendus erit. Constabit autem hoc necessario ex finium divisione cum enim forma compositi sit finis, illius autem operatio: operatio & finis idem erit: aut forma perfectior.

Finium ergo alius est pura contemplatio: atque hic est de incorporeis, alius contemplatio quæ etiam ad actionem trahi potest. Hi ambo sola inventionem mediij indigent. Qui vero dirigi ad actionem possunt, velut Astrologia, vel ad actionem opulve

opusve, vt Geometria, & quorum actio seu opus principalior est finis; contemplati onē rament admittunt vt musica & medicina, horum triplex inuentio: medij ad demonstrandum: & exercitationis & instrumentorum, neque enim sufficit ad hoc vt musicus aliquis appellati mercator, quod intelligat vnde concordia, sed vt se exerceat & instrumenta dignoscat, & illis vti sciat; similiter sanitatem contemplatur presentem, at absentem querimus vt artifices vt reducamus. Quidam autem contemplatione carent, vt vestiarius, cui solum sufficit discere modum faciendi vestem & ostionem etiam ipsam exercere. Est præterea illud genus finis, quod civile appellatur, versaturque circa negocia, in quo primum querendum est, an bonus simpliciter? & huic? inde? an sit alius melior? post an liceat ipsum adipisci? Deinde an tuto possidere? id est diu sine iactura, atque periculo? Dein quibus medijs assequi liceat? atque in hoc per quatuor capita dicta. Et etiam per quos homines? idque per eadem capita speciatim quoque vt sint fidi, gnari, gnauī, & auctoritatis: Demum vt illos instruamus & impellamus ad suscipiendum negocium exercendumque, prudenter, fortiter, & libenter: Atque hæc si benè consideret sunt viginti duo, in primo scopo solum.

Speciatim verò cum finium alij vnam tantum exigant inuentionem, alij tres, & alij viginti duas in secundo scopo, omnes tamē conueniunt, vt composita dissecemus; velut in primo, vt inueniamus genus, & differentiam in tribus finis secundi generis, vt præter id queramus, è quot partibus negocium conficiatur: & similiter exercitatio. Et etiam per tempora, & ordinem: sed & in tertio diuidemus vnamquamque partem constituto fine & sunt xvij. nam primæ inuentiones sunt tantum quatuor, & diuisæ per partes & tempora, & dispositionem, vt sunt inuentiones. Tertius demum scopus qui difficillimus est, vt in vno ipsoque iungamus similia similibus, ad facilitatem quæ repugnant, omittamus. Et

auxilio, intelliget de quibus agere possit, & quantum polliceri, inde tractabit negocium iuxta eas.

Aliud, captiuum à Turcis redimere propositum est. Spondent sub conditione aut sub ea dant Veneto aut Gallo pecunias, ille persoluit Constantinopoli aut spondet liberato captiuo daturum. Caprinos presentem liberatione tutus. Vades à propinquis captiuū iam accepta pecunia aut chirographo: similiter & captiuū dominus eadē ratione.

Sed si à Iudice præter legem trapelita exhiber pecunias coram domesticis iudicis si ille non Edict: has acceperat à domesticis captiuū, hi confidunt in illo aut coram testibor ex trapelite familia. Aliter casus ad præcedens exemplum deducitur. Deponitur aut damnatur extra iurisdictionem apud Iudicis necessarium. Ille emittit accepta pecunia quam restituit Iudici, sed plerumque sufficit fides Iudicis, vt pecuniæ illi per trapelitam, coram domestico iudicis numerentur, facta restitutione, si attentauerit domestici, si non fiat, iudex periclitatur.

Pari ratione, sed difficilior tuto deseritur cōditio, quam tenes vt opulentiorē recipias, si enim ante tuam dimittis in arbitrio illorum destitutus relinqueris, qui vel non dabunt, aut tenuiorē. Si retines & illi offerunt, post modum recipere non potes. Maximè cum res fuerit cum Principibus aut legatis aut senaru. Vnica ferme via est in ea quam tenes amicum habere qui cum tuis fautoribus dicat sperare te non discessurum, certè non querere, queri forsitan atque rogari; ita si non conueniat, locum non solum totò retinebit, sed etiam absque suspitione, si conueniant deserēs, luat multum antodiu concludere, tum enim tutò & absque odio & infamia quod si hi recipiunt & amant facere debent. Omitto nunc quæ per se nota sunt cum quis postulat vt nulla causa necessaria illi fidas, ita nobili negabis tamen torquem & iudici solit perenti tabulas crediti vbi periculum tibi fructus illi nullos, si fidem seruare velit.

CAPVT II.

De ordine atq; difficultatibus inuentionis.

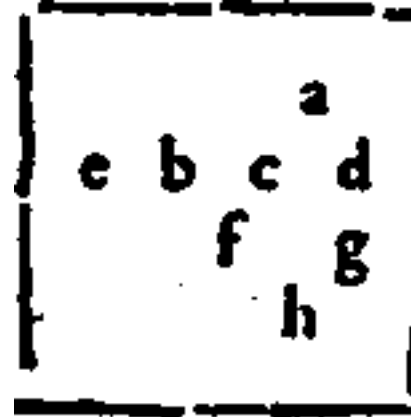
TRifariam dicitur, vt de ortu rerum & origine velut quomodo literæ, & ex his syllabæ ac dictiones sermo atque huiusmodi de quibus post dicemus: quoniam dictum est iam alio modo, cum querimus artium originem, de qua alij tractauerūt. Et modum Galenus abundè descripsit: sufficiat addidisse, quòd à finis notitia propter resolutionem finis: Atque in eo argumento conscriptus est à nobis liber de conscribendis libris, nobis autem ad meliora tendentibus, propriè ad scientiarum inuentionem dicendum est vtilitatē quæ quanta sit patet, in qua necessitas continetur. Dicendum est ergo de ordine atque difficultatibus & periculis, ne non omnia confundantur, dabimusq;

zeneta & exercitatio in Dialectica nostra.

Exemplum ergo sit vt velint Veneri cum Rege Persarum contra Turcarum Imperatorem, qui medius est, fœdus inire. Primum mittent per fidum nuncium & sagacem, exemplum litterarum symbolicarum, quas Tifaras vocat aut plura & per plures diuersa, nec vnus de alio sciat, & antequam recipiant responsum, nullum mittere legatum. Accepto responso cognitòq; quisnam saluus euaserit, & cum quo signo symbolicarum; mittent nuncium cum litteris, quæ fidem illius ac auctoritatem attestentur, litterasque symbolicas dabunt, quæ de quibus & quantum polliceri possit nuncius, testabuntur aut etiam legatum per tutam viam: is ergo cum eò peruenerit, litterarum symbolicarum à rege acceptarum

exemplum satis propositæ materiæ congruens. Ergo scientiæ nomen, ut Hærophilus etiam in libro qui introductorius medicorum intelligere oportet, pro omni certa notitia quæ nunquam fallit: nam ut rectè author ille aiebat veram scientiam nemo habet, nec ea apud homines habetur. At certa notitia & quæ nunquam fallit, octuplex est. Prima est principiorum, velut quod de quolibet licet dicere, quod est, vel non est, quod omne rorum est magis suâ parte. Vocat autem Aristoteles hanc scientiam intellectum. Secunda est transcendentium & communium omnibus: Et sunt plura ut ens verum vnum. Rex bonum aliquid & talia quæ tamen intelligendi, & ut ita dicam concipiendi modo differunt. Et de his ac de incorporeis, de quibus est alterum sciendi genus, est sapientia quasi magis nota Diis quàm hominibus. Differt primum genus huius ab intellectu, quod ille sit complexorum & euidens, hic autem simplicium cogitatorum & nobis obscurus: quamvis ut Aristoteles inquit, sit naturæ clarissimus. At secundum genus ab utroque multum differt, scilicet de incorporeis: est enim simplicium & obscurus. Quartum est incorruptibilem corporum velut de cælo. Quintum de mortalibus, sed quatenus successione & multitudine fiunt perpetua, ut corpora, simplicia, animalia, & plantæ. Sextum de his quæ ratione ex rebus separantur non tamen sunt separata, de quibus est mathematica velut aræ & corpora & anguli lineæque & numeri & soni & colores & illuminatio & paulò remotior scientia, quæ est de ponderibus. Septimum est de his quæ intellectus fabricat, modoque ratiocinandi, inde XIX. species syllogismorum tria genera demonstrationum & rursus quæ ad absurdum deducit diuisio. Definitio resolutio, comparatio. Quatuor dicendi genera per se. Dici ab alio materia necessarium simpliciter ex suppositione fortuitum: Decem voces orationum modi quæ affirmat quæ negat: Generalis ex parte & vnius quam vocant singularem, conclusiones præmissæ, contradictoriæ, oppositæ suppositæ, scientiarum genera propriæ acceptarum, collectio à singulis quam vocant inductionem: Naturale, Mathematicum, supernaturale: contemplatiua practica. Post dialectica unicuique generi propria quæ est modus ipse inueniendi, & est hæc ipsa de qua agimus amplissima sanè pars & penè toto visa maior. Demum octauum quod est artium, & constat acceptumque est sensu atque intelligentiæ velut Architectura, Medicina, Geographia; Nautica; Agricultura, Pyrotechnica, Hydrantica, Pittura plastica, Sculptoria, Chymica, Gymnastica; ἰσχυρισμὸς; ita fingere liceat atque alix eiusmodi: Neque enim minus certum est in his imò nobis magis quod minus ad perpendicularum erectus, obliquo sit perennior, quàm quod triangulus habet tres an-

gulos duobus rectis æquales: multò autem magis quàm quæ de astris dicuntur & phenomenon seu meteorologicis hæc enim & ars quædam est ex his & nobilis & condendorum musicorum instrumentorum, Itemque alia quæ de duris & ἰσχυρισμὸς. Quid enim certius quàm ut in sonis licet dispari ratione quàm quod ad symmetriam attinent delectant, ut interstitia columnarum arbores ad quincuncem positæ, hoc enim ad agriculturam minime pertinet. Ergo de his omnibus scientiam esse oportet, atque in hoc etiam forsam genere collocabitur quæ de moribus & Reipub. forsitan administratione & ordine atque æconomia traduntur. Pericula autem suor in omnibus his quoniam vno errore admissò seu falso principio supposito, (licet non in communibus) ut diximus in his omnia quæ sequuntur falsa sint velut sit in ABCD & sit B falsum, reliqua vera, & sit contrarium BE ut fiat ex AECDF quod ex demonstratione est, necessariò verum dico G ortum ex A B C D falsum esse: fiat enim H ex A C D igitur F fiet ex H & E: at G fiet ex H & B aliud ergo per

communem animi sententiam erit F A G qui ergo dixerit fieri F ex A B C D falsum dicet: contigit autem hoc in octauo scientiæ genere, in quo Grammatica & Rhetorica & librum constructorum atque ordinandorum ratio continetur, ut dum adderemus & detraheremus aliqua oppositis numeris librorum, capitum, paginarum linearumque addiderimus etiam verba post quæ delere aut adde illa oporteret. Accidit autem in hoc, quod anagnosta verba quæ antecessant ad delenda sic ut post ad delenda illorum loco referentur, quoniam sequebantur, ante retulit ad præcedentia. Velut in exemplo dicam quod ad tria præcedentia quæ delenda sint comparata, post dici debent, illa quoniam occultorum comparatione non legendo antecedere videbantur. Ante scripsit ut sic ante verba illa in exemplo dicam, Dele, quod ad tria præcedentia: quo factum est ut omnia confunderentur. Ergo cum iam animo deiectus essem, succorrit Dei lumine consilium pulcherrimum, ut totum illud delerem, scilicet ante in exemplo dicam & relinquerentur solum D. Quod ad tria præcedentia, atque ita remansit tota ratio explicata sola litura nulla adiectione indigens, animaduerti enim sufficere ad locum inueniendum, ut dixi libri numerum, caput ipsum paginam, atque lineam: Ob id modum illum breuiter auferendi addendi commutandique paucis subieci hoc modo, quod vrile fore in similibus non parum esse existimaui, ut essent simul exemplum & auxilium.

In delendis apposuimus lib. cap. pag. lia. & D. Idest dele cum initio delendorum & V. quod significat vsque cum vlti-

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

hoc non præsupponatur, non erit nisi in eo casu. Dico præterea proportionem CDG ad ABG esse veluti quadrilateri DG in EG ad quadrilaterum BG in GA nam CDG ad CGA ut DG ad GA. CGA vero ad ABG ut CG ad GB sed proportio CDG ad ABG componitur ex proportionibus CDG ad ACG. & ACG ad ABG, igitur proportio CDG ad ABG. est composita ex proportionibus DG ad GA & CG ad GB. quod erat probandum. Quare non est ut totios BC ad AD neque partis ad partem nisi in casu & fortuito quod erat probandum.

Nulla autem clariora in huiusmodi exempla quam in Geometria, quod per formam demonstrer & visui subiiciatur, & in hoc præstat Arithmetici, quanquam ad iudicium firmandum, & ingenium exercuendum, non parum faciat exercitatio in tabulis de sumenda parte vocata proportionali, & potest esse simpla & duplex, quæ difficilior est, raro autem simul multiplicior exemplum 23. Par. 5. P. piscium ad 24. Par. 37. Par. Tauri sub altitudine Polari Par. 40. P. 46. ergo sub 40. Par. elevationis 23. 5. Piscium Par. 50. Teuri 24. 37. Par. 45. Par. 29. differentia. Par. 99. Par. 31. At sub 41. altitudinis piscium punctum 56. 4. Tauri 35. 1. Differentia differentiarum est Par. 0. Par. 34. igitur duc 14. In 34. & diuide per 60. exit 8. Adde ad 30. 50. fient dies dictionis 39. horæ duæ. Id est die 2. Nouembris hora 3. post meridiem 1573. Ergo ut ad rem redeam, has sequuntur naturales inventiones, quarum inha & species antea sunt notæ, quantitas non cognita, ideo obscuriores. Vtrumque autem horum in supernaturalibus desideratur; in omnibus autem à manifestioribus est inchoandum.

Similiter in castigando quæ perperam scripta sunt, eandem rationem imbibimus: sunt enim scopi auferte male posita, errata breuia castigare, addere necessaria, aut valde vtilia, & permutare delendo praua, & bona reponendo. His omnibus seruiunt sex numeri libelli & hic ponitur in frontispicio, nec repetitur cum seruiat omnibus capitibus eius capitibus ab initio lineæ & hic etiam non repetitur. Sed sæpe seruit multis mutationibus. Tertius numerus est à sinistra ante lineam deserviente, & est mutationum quæ sunt in eodem capite, neque enim errores ab initio vsque in finem numero definire volui: ne si cogeret aliquem auferre aut interponere cogeret omnem seriem permutare, quod peperisset magnam confusionem. Quartus est numerus paginarum. Quintus linearum, atque hi omnes præponuntur his quæ mutari debent. Sextus est postponendus, quem opposui, quoniam non seruit nisi primo modo iam delendis ut cura literarum extenditur vltra paginam vnã per illum numerum licet facile cognita paginã inuenire verba finis literarum; Et vocantur hi numeri indices scilicet omnes sex.

Et ad compendium vlos sunt quinque literarum loco quinque dictionum D. dele id est quod ab illis verbis delere incipias V. vsque id est ad illa verba vsque quæ sunt in fine literarum l. lege vteris hac nota in secundo modo P. Pro id est lege gratia exempli vinum pro viuum, ita D. seruit. Primo modo A autem adde significat qua utimur in tertio modo sed D. & A. utemur in Quinto qui est ut D. id est deleas & A. id est loco eorum Addas.

In primo ergo modo apparet initium literarum per verba quæ post D. subiiciuntur at finis determinatur per verba quæ sunt post V. In tertio ponuntur verba post quæ addenda sunt verba proposita post A, nec requiritur nota V. seu vsque cum verba finis sint ibi ascripta. In quarto autem, qui est compositus ex primo & tertio opponere tres litteras scilicet D. cum verbis initij literarum & V. ad declarandum verba finis literarum & si litera (ut dixi) transferat in aliquam sequentium paginarum velue secundam tertiam, & aliquando ad decimam vel vndecimam, oportet opponere numerum pagine in quam vltima verba literarum finiuntur post ponere A quod ostendit addenda verba illa omnia loco delendorum scilicet, statim post verba quæ sunt ante prima illa delenda & finis ac tota series est ibi descripta, vsque eo ut intelligamus legenda post illam seriem verba quæ sunt post verba posita post notam V. Et nota quod ut dixi, quando dico gratia exempli in presenti A. libello quatuor est ac si dicerem post illa verba in presenti. Adde libello quatuor, & ita poterat addi post vbi que sed non feci duabus ex causis: Prima quoniam sine illa nota breuior redditur & clarior additio & concertus. Secunda quoniam oportuisset apponere P. loco post quia meliores sunt literarum dictionibus nã dictiones faciunt contextum, cum enim dico dele aut adde aut post aut lege aut pro tam potest intelligi, quod sit in textu quam ut sit nota indicatiua, ergo si apposuissem P. Pro post cum etiam P. significet (ut dixi) post orta fuisset confusio, aut saltem ambiguitas, vel saltem mora & retardatio in castigando, apparet igitur cur tantum literis vltus sum non subiiciam, nunc exempla sufficiunt quæ adduxi in libro castigationum seu disputationum mutationum atque additionum.

CAPVT III.

De Inventionem humana seu civilium negotiorum.

Cum regnum humanum minimum sit cum comparatione naturalis, quod omnia corpora elementaria & celestia ambit, quodque laiffimè patet, tum diuini quod etiam maius est, & incorporea cuncta complectitur, humanum autem ex solis constat hominibus qui terram inhabitant,

tant, quæ instar puncti est nec illa in totam sed duntaxat superficiem illius: nec totam superficiem cum prope dimidium ambiat mare & tegat: in reliqua medietate tot sint flumina, lacus, stagna, paludes: hinc etiam reliqua pars subiecta perpetuis niuibus pars solis ardoribus & desertis arenarum, ipsius soli tot montes inacces- si, sylvarum inhabitabiles: ob id nil mirum si angustissimi regni præcepta tam multa ob varietatem inconstantiam naturam- que hominum fallacem volens tradere, cogat multiplicibus monitis, difficillimis, atque inuolutis vti, & doctrinam arduam non multis tamen præceptis explicare cuius utilitas nobis atque omnibus non solum ob quotidianum usum atque frequentem, sed ob præcepta salutaria & res amplissimas, quæ hominum deliberatione subijciuntur, nulli aliorum inferior dici potest. His enim regna; potentia, opes, honores, securitas, voluptates, filiorum educatio, cultus Deorum, sapientia, incolumitas, læticia, benefacta, bonis atque amicis iustæ sceleratorum animaduersiones, cognitio arcanorum ac distributio bonorum auersioque malorum constant, sint modo reliqua ampla clara, lucida late patentia, tuta; procol sunt à nobis dum viuimus: hoc autem vnum reliqua duo amplectitur siquidem mentibus diuinis simillimum est. In eo deliberatio, præcepta, Imperium, ordo; maiestas, Pompæ gloria, Senatus, ac multitudo rectè disposita, instar Deorum gratulatio. Iubilatio sapientia, constantia, uirtutes, dignitas. Ex naturali autem robur, sensus, cursitationes, insidie, pugnae, prælia, artium exercitatio, morbi, dolores, labores, consuetudo cum cæteris animalibus. Mistæ quoque cultus plantarum, domus ædificationes, imò tam propria hominibus ut nulli alteri regno communia. Velut & fallaciæ & doli ac mendacia: diuina enim sponte improbitate carent, & quia non indigent: naturalia non sunt capacia nisi leuissimarum quarundam imaginum velut vulpes. Ergo de his proprium est humanæ solertiæ atque experientiæ pertractare cui titulus est, de ciuili negotiatione.

Ergo finis huius triplex, cognoscere quæ non nota sunt, persuadere & disponere, nam quæ disponi debent partim nota sunt, ut quod iustum iniusto, partim dubia velut an magnum bonum cum periculo, an paruum tutum: partim ignota, ut an ille seruet fidem? At purum notum in agendis vix inuenire licet. Horum utrorumque sunt duo modi diuisio atque compositio seu additio. Vtriusque etiam duplex iterum ratio simplex erit non erit: bonum ne an malum hodie eras: comparationum melius hoc an illud vel quando erit, quod & velut quantitas scire difficillimum est. Verum quoniam ponitur, esse aut futurum esse dimidium facti habes: ut non aded differant: Cumque in om-

nibus supponantur ignota nobis & tot sint quæ nesciuntur quot quæ sciuntur: Et quæ nesciuntur ex duobus constant aut tribus aut pluribus, ut erit ne hoc aut est; vel erit hoc vtile, vel erit ne hoc vtile mihi? totidem erunt quæ sciri possunt, scilicet duo aut tria, nam quatuor ad tria reducuntur. Cum enim dico erit ne, hoc vtiliter intelligendum est mihi vel tibi: Rursus diuiduntur quæ sita trifariam, an erit, an fuerit, an sit. Et iterum in subiecta. De re, operatione, opinione, similiter quantitas, locus. Res facilius dignoscuntur: inde operationes. Obscurissimæ cogitationes operationes à rebus, res ab operationibus, ab utrisque opinio. Et iuxta mores, bonus malus, prudens, stultus, humanus, superbus, iracundus, mitis, auarus, liberalis, amicus, inimicus, constans, peruicax, instabilis, perfidus, varius, fidelis. Insueta, consueta, gestus, sermones, societas, natura, educatio, habitus causæ, sed plurimum possunt domini & casus. Motus parua dum magna efficit, multa detegit. Inde conuersus indiciorum experimenta. Est autem media hæc cognitio inter humanas disciplinas velut medendi nauigandi architectandi colendi agros militaris *ὁπλοῦς*, picturæ, sculpturæ, plasticæ Magiæ lymicæ chymicæ symiæ. Tria præcipue in his præponi debent indicia, ut persona Domini intimi, conditio exempla, finis, quid ad te quanti te faciat. Spes illius potentia solertia assiduitas & improbitas æmulorum ac inimicorum, actiones eius.

Tortores autem sunt vinum, scorta, ira, conuersatio, adulator, pecunia, læticia, spes timor appositè iniectus. Ex artificio autem nugæ moltæ à solerti cum prouocatione, suspicionum mentio; frequentare audacter, ex vultu, gestu, verbis, occasionibus: res magna sed non desperanda. Exploratores amicos utriusque habes causa superior donis atque promissis, si non habes, tertius interponatur in singulari triplex periculum fidei solertiæ & ne ab illo decipiantur.

In agendis quæ præponenda sint, necessaria, Maiora, faciliora, causa aliorum irreparabile, persona, status eius immortalitas, horum ordinem alias explicatum, quatuor verbis declarabo. Si res moram non dat necessarium inde filij ac irreparabile si paria sint: si morem patitur filiorum & irreparabilia inde necessarium vel faciliora. Si patiat maior moram: post magnitudo utilitatis & causa. Respicere oportet, ad personam & statum præsentem tuum: comparare autem diuersa genera quantitate conuerso modo se habentia, ad coniecturam sagacem & solertem atque prudentem virum pertinet, scribi non potest.

A persona igitur in cognoscendo (nam tertium genus de quo est ab initio dictum ex duobus simplicibus componitur, hæc ex tribus proximis dictis) ut si Germanus sit:
Expe

Expertus consuetudine longa probatus nobilis, diues, verecundus, timidus, non nugax, nec alea nec scortis deditos. Verax à consequentibus nil à solico mutatus, non verbis, gestu, vestitu, ientaculis, alea: Experimenta sermo cum lectioribus, aditus ad prætorem relinques alia incustodita, si mutat deinde vt inuenta gaudet fas est, ac callidus: etiam si suo querela tua. Ab arte naua, caupo, auriga leno musicus mercator vilis, pharmacopola vnguentarij lanij molitores aleatores mercenarij ad tempus. Omnes arti nobili addicti parum lucrantes: qui sectantur castra. Inde repentina interrogatio vultus permutatur in consciis ac facies, si tubat vox, genua tremunt. Subornabis necessarios, socios, scorta. Duo etiam supersunt, causa in deliberando: mento Crassus primum ab Anmano inde Andromacho nullis deuinctis beneficiis deceptus est. Tum maxime mos gentis animaduertendus est. Si enim orientis regem deserit & vindicat rex in tuto es, si non, te non illum decipit. Quinimo leuis tum animaduersio magis suspecta est. Alterum est medium tui amans vir promptus, audax, solers, efficax, expertus, multorum amicorum sagax.

Ne frustra periculum subeas qui requirit non amicus nisi maius committere velit. An tum expedit, si modo non pudet illum, neque te chirographum non de fide illius dubitans sed de casu. In suspicionibus non ad potentiores nisi cum fidis aut saltem solus, & inopinare: Diuide negocij rem in minima, & per fideiussores tracta, personasque publicas si licet atque ita tuto permutabis.

Personarum cognitio maximum est in dijudicando & si necessitas non interponeretur foret hoc vno totum negocium absolutum. Sed ex tot componitur vt difficilis euadat, quapropter cum ad duo redigatur capita & alterum sit planum satis scilicet ipsa necessitas, de reliquo tanquam à principio resumendo disputationem tractandum est. Persona ergo quæ nemini subiecta est, quinque modis deprehenditur natura, consuetudine, exemplo ratione & casu. Exemplum sub ratione non magis continetur quam hydrargyrium destillatum transeat in aliam materiam. Est enim hydrargyrium ita exempli ratio, ratio non est, sed exemplum. Casus verò plus complectitur solus quam reliqua omnia. Etenim quicquid effugit illa quatuor sub casu comprehenditur. Rursus necessitas duplex à re & à Domino vt sunt septem quæ comparanda sunt. Qualitas rei de qua est questio; his ergo mistis tota ratio habetur cognoscendorum seu agendorum; sed quoniam mista trifariam considerari possunt, aut vt mista atque sic confusa & incerta sunt: aut vt simplicia atque sic imperfecta est illorum cognitio, aut vt diuisa & comparata & sic de eis perfecta ha-

betur cognitio. Ergo à persona velut Afer subdolos mendax, fur, solers, sedus, saeuus. Gallus iracundos superbus liberalis fortis bilaris magnificus ingenio valet. Italus ambitiosus & ob id seditiosus. Differt ambitiosus à superbo his enim stultus est non solum quia sibi honores arripit, sed quia doceri non vult, ac ambitiosus affectat. Ambitio ergo pars est virtutis, superbia amentiz.

His ergo suppositis ab exemplo diuisionis est inchoandum, ciuitas rebellis vult pacisci cum principe. Diuide & poterit, fontes & suspecti prius cum fortunis abeant. Princeps verò gratiam apud populum reparabit Iustitia Æquitate comitate, liberalitate, annonæ abundantia, sportulis, cænis, ludis. Potentes conciliant magistratus honores commendatio actorum historie annales, sacerdotia connubia statuz priuilegia in stirpem, omnibus autem hæc duo plurimum gratiæ apud multitudinem pariunt, expeditio foris bellica generosa Domi & clementia, exempla quæ ambo Cæsar occupauit & cum his nil mirum Rempub, vbi paciscaris coram homine legibus non subiecto, aut de causa, si labores inuidia: melius est fugam arripere quoniam multipliciter periclitaris: Dolo corpore, Animi, Dolo, contumacia, quid iam tibi victori etiam reliquum est?

Non est viuere sed valere vita.

At tu villis provincia ploras.
Compara residuū periculo & iucunde viues.

In ultimo casu (sunt enim quatuor) age vt è re videbitur. Quod si iure agitur, tu tamen nolles re comittere: considera personam potentiam quid commodi afferat interitus tuus. Et si liberum habet imperium. Quo enim liberior est cum seruus solum malefacere possit & potentior, eo periculosius est non ire: ire minus malum. Si differre potes plerumque melius, si in pecuniam permutare ferme semper. Si iustus quoniam timendum sit, si iniustus quoniam sub alio meliora sperare potes si innocens vbi tutum te scias, melius non esse contumacem aut enim superbiam in te vel culpam fateris aut illum arguit iniustitiz, si filios poposcit minus malum quam te ipsum, si alij tibi supersunt. Tamen si bonus malum te existimat, aut si es cur dabis, si malus ipse, aut ego bonus eum requirit. In huiusmodi consideres curam illius laborem sollicitudinem, quam impendent, si exitialis inimici procuratores fidem coniunctorum ac communium amicorum vt te dedas polliceantur, si spes restat ne dedas, si non nec credas vbi te extitero vindex non superest, si superest considera, an in illius sint potestate vades, aut eum timeant, nam tunc & polliceri & permittere iniuriam fieri credas. Sed & si languidi animi aut illius intimi argent te, ceteri lentius agunt suspecta res est.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

In potentium oppugnatione summis viribus, & blandis verbis repugna & ne à latere urgeas, odiosum enim & periculosum: gratia Principis, pecunia: silentium, aut de aliis rebus sermonem habe, pugna disparibus armis: si ille amicis stipatoribus potentia palam insultibus & te ipsum petat tu coniunctis iudicio, plebis favore, sed tamen nec verbis nec iurgiis: clam & perseverando suor fautores. Amicos & necessarios iudicis parum propitij, ad te venientes, quamvis impudentia summa & non obscura sit, humanissime excipe, & læro vultu (si tormenta non accesserint) nilque aliud meditans non sinas te excuti ex pyxide in qua iaces. Ad hoc iurat non parum in arte obligatoria esse exercitatum, ut si fingas carnifices esse. Xeniola ad ipsum iudicem mitte, tui pro te polliceantur, nam si tuo nomine, videris posse ac nolle, & diffidere. In captiosis interrogationibus vide exemplum Plinij Cæcilij ad Regulum, quæ scripserit de Modesto interroganti, sed ex motacilla anferrem fecit, si capriuo tibi respondendi tempus ad deliberationem detur: si amicos iudex breue, poterit enim producere: secus eris tibi impedimento. Sed si inimicus longius, ne sit tibi fraudi, illi excusationi. Excussus iudicium sententiis, restitutus, amicorum ope, iudicibus tantum tribue quantum è te tua est: nam cum magistratibus & si de honore non agatur rem ab utilitate metiaris. Vbi interrogatis in testimonio periculoso præbe te contumacem: si ille remittat suo malo plectitur, si urgeat liber es à culpa. Si non acquiescit dicas cur non hæc ad iudicem aut litigatorem? Quod si minetur? verbis per vinu extortis opprime illum ut metetur.

Summum præterea malum est in humanis filius stultus deses tutor pessimus, qui etiam se inimicis patri adiungit, ac sceleratis, qui se astringit soluendis D. coronatis cum pater obicit. Quod si virio ineptus sit ad continuandam stirpem, nil potes amittere, cui nullum est precium: quod si quid superest lege quantum licet caueo: in cæteris casti sunt dimittenda: qui quædam offert omni expectatione aut studio nostro malora, meminerisque hoc obrurbare non posse felicitatem. Et quod in exequendo filius, in impediendo homo. Propterea ergo dixi quod filiorum generatio est res anceps si rectè se gerant & multiplicentur optima est: si deficient pessima: si pravi sint & oblæsi ad succedentia referendum est: Generaliter orbitatis conditio tutior est, sed mutila: præsertim si etiam sit absque nepotibus: Patris felicitas maior, sed minus tuta. Longum esset si vellemus profundius hæc tractare, sapientis est inuenire metam potius quam extendi, plusquam argumento rei conveniat.

Si times capi, nec timorem prodere vis, causam metiaris: si mediocri extende te in

foro, dispositis præfidiis: facilè intelliges quid molliantur: inde discedendum à prima vel secunda vice, sed non sine continuæ: nam forsitan locum præbebis executioni iudicis, si publica abi, literis simulatis: ut leonina fu a videatur. Similiter si à potentiore classis in loco tuto obsideatur, bis aut ter obscura nocte tota classis se discessuram fingat duabus velocibus præmissis, quarum vni fax in malo præluceat. Si sequuntur in magnum periculum frustra incident: si non, vbi bis aut ter diversis noctibus eduxeris, obscura nocte enauiga: vbi longius abfueris adijcere lumen aliud tanquam ducem, alioque tendentem præmitte quod tamen succedat primo cum tota classe.

Tum committendis suffragiis eligendus qui timet dedecus cum autem rogatus non rogasti: vel etiam principis gloria te obumbrat: qui virtutes tuas afferat: nam sic cecidisse multò plus profuit quàm obtinuisse, vel si ex iudicibus præpotens sibi sit & electio mutabilis. At nunquam præsens eris: Sed si te ablegent noli permittere ut de te periculum faciant, quamobrem quasi consule an expediat ut maneat: In domesticis inter familiares suspicionibus noli plus premere quam premaris: Nec ante: sed oblerua ut maiora certius abijcere possis. Item tutius est si diluere queas. Quod si diluas, nec accusator emittitur mens est Domini. Abi. Experiri quoque fidem suorum in magnis non absurdum puta: nam si te amare tanquam cariores facti non te destruent. Si irascantur, non amicos sed dominos amisisse puta. Domini quos natura seruos fecit, amant, nutriunt, vestiunt, libertate peculioque donant, & nihil accipiunt: Tu verò dedisti & indignantur.

In casu autem odij superiorum (ut ad generalia ceuertat) periculum considera tam in noxio quam in innocente. Quod ad causam atinet maiorem in hoc, faciliorem tamen ulciscendi ansam in noxio. Idem retribus distingue: à natura viri, à libertate quam nactus est, & à modo quo odit. Forsitan enim ut nocentem solum te odit. Si ergo probus time scelus tuum: si priuatum est odium, periculosus in innocenti, vbi libera sit illi facultas: decrevit enim te perdere. Vnde si etiam publica administratio adiuncta sit pessimum est. Quod si non adsit, nec ille per se vlturus iniuriam, minus metuendum de præsentis virione quam potentie: pauperi æquali proposita ira ac fortitudine. Post tempus autem, & quanto serius, contra, nam pauperi multa interim impedimenta: potenti occasiones bonæ tuendi melius se superuauire solent. Quamquam quæ hominem exponunt iniuriæ magistratum in diuite sint non in paupere opes magor maxime nouæ, nec armis nec cõiunctis fultæ minus, tamè obnoxius est author filiis ac nepotibus ob nomè, caliditatem & veterce amicos. Inuidia ob gloriâ, idè calibus aut vagandum per orbem

vt Galeno Pauloque vel cum coniunctis & amicis firmum in patria sua figere pedem oportet; vt Curtius, qui & ipse paulo minus quam ego Bononiæ ac Romæ conflictatus est. Et ob potentis inimicitias. Tum verò sub socio, quàm illo melius est manere. Nam facilius est è confinibus exire, inuenire amicos, equos pecunias, hegemonicos: si æqualem adhibueris diligentiam, ille alter ignorantiam & impotentiam pretendere potest. Inter egregia autem exempla eius qui nostra ætate inuisus ob familiæ nomen Principi vixit satis feliciter, & cum existimatione fuit Antistes Biragus: regnabat enim tum Carolus Quintus Cæsar, sed is extra urbem degebat venationi perpetuo operam dabat quicquid prædæ faceret (erat autem multa,) Cæsarianis purpuratis donabat. Vt sic valitudini voluptati ac securitati simul consulere. Viuebat splendidè & à negociis senomus, conuiuabatur nonnunquã, sed frequentius excipiebatur hospicio, non solum Cæsaris aulicos, sed etiam alios quoscumque præstare dignitate animaduerteret. Si Princeps (nec dum ipse Cæsar) Cæsarianus aduenteret, occurrebat illi: sed quasi vnus è reliquis. Quod etiam documentum ad alios pertinet, qui nouum Principem expectant, cui se putant esse aut inuisos aut suspectos: sed illis non moris, cum enim duo comparantur alterumque immobile manet, reliquo valdè moro, necesse est magnam mutationem inter illos accidere ab illa quæ priùs fuerat antea comparatione.

Cum duo amici in graues inimicitias inciderint, aut desere ambos, aut si diues es, sustenta vtrumque infortunij tempore, & apertè de contentione neutri faueas. Attici vitam considera nostra ætate Camilli, Vrsini, Romani. Ergo fouebis omnia præter causam, vxorem filios amicor domesticos, non ambitu non verbis non officij expectatione indigeant. De iniuria vlciscenda quarcous periculum amoneas, suadeo: ob dolorem nequaquam, nam magis dolebis si volueris vlciscendo dolere, quam si volueris non vlciscendo non dolere. At de exemplo fac alia maiora vltione cum magna necessitate, in magna calamitate ac periculo cogere recurrere ad defensorè; si potens sit periculum est, ne negligat: ne clam oderit: vel causam tuam despiciat: si apud vnum qui gratia valeat, apud illum periclitaris ne lentus sit, ne muneribus aduersariorum præpediatur, si res lucro non est, deseret vel fatigatus contumacia inimicorum: si lucro aut omnes volent subodorari prædam vel repugnabunt. Et forsitan gratiosior obtinebit: si pluribus pollicearis, tua disperdes, & cuncti negligent cuius singuli vt rapiant, curâ habent. Duo supersunt modi vt potens vis tibi coniunctus, causam tuam & suam agat, tunc admodum sibi fauic modo causa sit æqua, nec princeps poterint te oderit; secus cogere ad plures refugere, tunc si euaseris & pollicitus premaris, diuide quod in vnoto dare proposueras in

Tom. X.

illos omnes, hæc regulâ seruata, vt ferius des celerius ac auidius petenti: ille enim forsitan ne te pede moto iuuat: plura autem pro autoritate quam in negotio habet. Quin etiam si qui non te liberaliter iuuerunt, vbi iniuste permiserint, etiam post oppressum alleuarunt gratuita officia petentibus impendere non teneris. Primum quod antea non tenebaris nec iniuria aliena eis emolumento esse debet: Et quod non par est vt gloriari possint de improbitate. Ne etiã alijs exemplo sit. Sed duo obstant, cum nil deterius contingere possit, his qui aduersabantur. Et si aliud incumbat infortuniũ. Ergo vide qui pro te pugauerit huc foue: & per illum certior fies, cui debeat, illos quoque adiuua si rogauerint non suos: apud medios iacturum excusabis, si non decet, inimicissimis tanquam amicissimis blandiaris, si boni erunt forsitan reficient, si improbi gloriabuntur de errore nõ tuo sed proprio.

Latro eripit pecuniarũ dimidium cũ possit occidere spondet fidem non accusaturum an debeas seruare? an dignus odio, an amore: in causa priuata non debes accusare, nec dignus est odio, quando à volente euasisti: si vt gearis à prætore, spatium dederis vt subtrahere se possit, vel vt monueris, sed non ita moneas vt maleficiũ pro beneficio reperiat. Aliud considerate debes, an misericordiã motus pepercerit, an quod tutius esse credat, quia occultius quam cadauer sanguinolentum in via publica exponere: ideo considerandum quo animo ex te agnosceret, si totam pecuniam abstulit, quibusdam tristius quam vitam eripere. Vbi de animi sententia sis dubius, certum est in mitiorem partem deberi inclinare, hoc enim in vlciscendo præstat, velut in his quæ ad vtilitatem contra in priora inclinando diuinabis & vtilius ages.

Si ad duos amicos scribere velis vt te adluene in ea quæ sibi parum decorum aut tutum quisquis illorum existimet, adeo vt soli velint opitulari sed nesciri velint tuam causam illos agere, siue ambobus siue vni scribas, periculum incurris, scribe igitur magis vt cū credis amico si non recipit nulla facta mentione, cum literas paratas habeas alteri.

Quæritur demum cuius habere debeas magis rationem amici an patriæ? Amici in adiuuando: nam ille non habet auxiliares & plus debebis. At ne oblis, maiorem habeto patriæ rationem quoniam pluribus obesser, ita pane dato amico forsitan illam seruabis in vita: diuiso in plebem neminem. Si quis mittat epistolam domum tuam quasi ad Principem directam contra te, aut foribus inserat, restitues Principi ne in crimen læsæ maiestatis incidas, præfatus à quo, & cuius causa mitti existimes: rogans vt non sinat impunitam tantam audaciam sceleri coniunctam atque id prædicens, nisi vlciscatur, futurum vt nullus admoneat conlurationis in eum cogitatz: hoc mihi aliquando contigit, consilium stultum inuentori: graue illi contra quæ sit.

K a TRAC

TRACTATUS

DE NATURALIBVS VIRIBVS.

INTER ad miranda præclarique naturæ miracula, quid insignius Castrioli Principis privilegiis, somnium modo matris omisso, ensis in dextro brachio depictus, & nunquā in tot præliis fuisse vulneratum, cum & eminus & rominus acerrimè certaret, & ubi acies strictæ erant, se insereret. Sed & in visionibus talia quædam accidunt, videmur dæmones videre, qui nulli tamen sunt, quandoque etiam videmus verè. Ut ergo discrimen dignoscamus verarum visionum à falsis, & quæ nobis vitio humorum aut assidua cogitatione aut alia occultâ causa obiciuntur, illud obseruare oportet, quòd visionem veram primùm contemplatio stabilis & idoli fabricatio in mente præcedere consuevit: ac dæmonum aduentum preces ad Deum suffulque. Illi etiam repente adueniunt, & mentem præcellunt metu horroreque, hæc sensim ac sine horrore, hæc neque quæsitis respondent, nec voces habent iunctas, sed sola spectra & inconnexa sunt, velut in somnis: dæmonum verò præsentia voces adiungit, propositis respondet, atque ordinata est, mouetque affectus, non solum cum illis fit, velut lætitia desperationem, amorem & odium, visiones autè non: illum eruditis familiares, & atque magis constant, dæmones ad mores magis pertinent, nec arte indigent cogitandi, breue etiam plerumque est tempus visionum, & vni soli conuenit, tris plures sunt non eadem vident, ac Dæmonum conuersatio communis plerumque omnibus, qui præsentibus sunt atque diuturnior. Quorum prædictiones constantes sunt saltem in rerum substantia, nec vsu sunt faciliores aduentus, cum visiones vsu incrementum accipiant, nec certam habeant de incognitis prædictionem. In vniuersum visio sensus leuiter tangit, vt cum videris aut etiam si modo audieris quod rarius euenit, incertum te relinquat. Dæmones autem sensus vt res ipsæ validis motibus mouent, cumque redèunt simile quippiam retinent non vt visiones, quæ in incertum vagantur. Ipsi etiam quasi dormituriensibus magis adueniunt, & melius ab eis deprehenduntur dæmones quàm à vigilantibus. Et cum ex his omnibus sedecim discriminibus, quorum quoddam ad ordinem pertinet, exitum, consensum sociorum, auditumque certissima sunt, vnum effeceris, turd distinguere licebit, scilicet vt ita videas atque audias, vt te videre audireque con-

stanter intelligas, nullo sensu imminuto aut torpido, sed omnibus integris, ordine certo & perfecto: successu quoque rei attestante, & rigentibus præ horrore capillis. Sed ad ordinem reuertamur, sunt quædam propria familiarum velut Cardanorum Palauicinarum vt audio & Torellorum atque aliarum insignium, nec etiam totis familiaris sed spiritibus quibusdam tantum, & in his vni non alteri, aded vt quidam decies in huiusmodi portenta incidant, quidam vix semel & obscure. Sed & in hominibus quædam admiratione digna videntur, velut in morte Calani. Sed nec nostra ætate Calani desunt; habes enim perpulchrum exemplum & nulli antiquorum inferius, quod refert Ioannes Bartius contigisse in Iacola vrbe aereæ chersonesi, cuius nomine Nina cheta prædiues ac cum filiis adultis iam, sed non admodum nobilis, qui ob merita à Protege Lusitanorum Alphonso Albo in præfectum vrbis suæ electus erat. Verum cum ob humilitatem generis & nobiliores urbem relinquerent, & etiam de quibusdam veneficis accusaretur, non tamen morte dignis, vbi audiuit regem alterius vrbis minoris sibi suffectum, dilationem octo dierum impetrauit, quo tempore apud ciues electio à Protege noua non publicaretur, interim munere suo fungens pyram seu rogem è lignis aloes & santalorum ingentem extruxit, viam tæperis rotam à domo ad rogem, qui in foro erat, sericeisque ac aureis pannis adornauit, sparsit, vbiq; flores, thymiamata succendit, demum lætus in rogem iam ardentem, paucula de ingratissimis Lusitanis maximèque Protege ipso quæstus, cum de animorum immortalitate ac Dei iustitia atque gratia sapienter differret (is quidem religionem Brachinarianam, & iuxta Philosophorum opitionem colunt, ac de diu rectè sentiunt, se proiecit ac breui in cineres reductus est. Hic non inopia aut senio grauis vt Calanus, aut orbis vel motu iudicij tam generosus mortis (sed exigua motu indignatione) se obiecit. Vir sane dignus si quis alius cuius memoria perpetuo celebretur. Ex naturalibus quoque viribus erat, quod antiqui ad Dæmones referebāt litare non litare: litare vocabāt, quotiescunq; hostiis cælis infestum quid appareret, quod si nil omnino aduersum apparuisset, litasse existimabant: si autem aliquid etiam generosius inspicere-

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

ad hæc referuntur, ut in Alanfo Chignono Hispano, qui ut vidimus pilos in spumo mucoso narium vrina fecibus sanguine ex vena misso cuiuscunque coloris emittebat, vtrū nobilior pars huius magis à fato pendere, Mori non decretum est: quid refert seu in mare deiciatur, seu laqueo suspendatur seu in latrones incidatur? cum ea caulam suam supernaturalem habeant, quanquam etiam sæpe à natura proficisci referri solet.

Sic laurus ille sacer Palladiumque & statua Metelli aliaque multa huiusmodi ex maximis incendiis non solum seruata sunt, sed illæsa atque inuiolata mansere, quorum exempla etiam nostra ætate non de sunt. Magna & admirabilis est hæc vis concordie fati; quam si homines noscerent atque præcipient admiranda facerent, viderenturque omnia plena miraculis: sic de casu ab alto & aliis quæ contingunt fortuitis. Atque in eo genere forsitan collocabuntur etiam acta Ioanæ puellæ Lotharingæ quæ superauit Anglos obsidentes Aureliam. Ea enim in Barrensi agro nata humili stirpe, Iacobo Darco patre & Isabella matre, angustiores humana virtute spiritus gerebat, Tricasses expugnauit, & Anglorum munitiones non semel, bis idem semel sagitta, altera vice lapide milites incitauit ad pugnam: & certam spem potiundæ victoriæ iniiecit, nec falsa fuere promissa testata tum tunc, tum cum Regi regni restitutionem polliceretur:

Est & alia magiæ species, quæ sit, ex consensu cum coniunctis, ut cum ad lepram sic balneum ex aqua, in aqua primum lotus est infans: ad colicos dolores cum argenteo annulo umbilici infantis pars præcisâ includitur: ad comitiales cum crani seobs humani deuoratur: ad odium cum sterco illius quem amat calceo imponitur eo nesciente: ad veneficium sanguis leprosi in potu datur: ad podagram pueri nuper nati detensi capilli impositi pedi: ad sybranchen & tonsillas poeti sterco siccatum impositum: vestis quoque infantis quam secundam vocamus opitularur leprosi si ea fricetur, dens qui sponte exciderit à puero, altero succrescente, à muliere gestatus in brachio, prohiber ne concipiat, includitur autem prius auro vel argento. Menses mulieris in cibo sumpti lymphaticos & amentes reddunt: ac quasi philtro detentos. Idem sara corrumpunt, speculorum nitorem vitiant, vrina quoque viri epota, secundam à partu retentam eiicit, sterco etiam hominis exustum vlceribus pessimis & carcinomatibus plurimum prodest: ad pruritus & scabiem vrina humana cum nitro, lotura crurium & pedum oculorum vitia tollit. Felle humano ad pterigia oculorum & nebulas commodè vtuntur, sanguine gladiatorum epoto curari comitiales affirmant: morsus hominis foridibus aurium. Saliua ieiuni hominis serpentes & scorpiones necat, quotidie defricato loco impetigines sanat, in palmam manus si antequam feriat quis inspuat, atrocio-

res ictus fieri constat; si post ipsum id fiat lenitur percussus dolor, aded ut delumbata quadrupes restitueretur claudicareque desinat. Saliua quoque fascinationes arceri putabant antiqui, osse in forma ciceris ac magnitudine quoddam in pollice pedis lætæ augeri bonam fortunam multi crediderunt. Multa alla sunt quæ huc transferri possent: sed illud non prætereundum cœlico coniunctissimos sanguine & amore alterum alterius etiam si longinquus absit extremas sæpius sentire calamitates:

Sed est Magiæ species alia dæmonium vt peracta, cuius illustre exemplum apponam ex Ioanne Iociano Pontano in Quinto libro de bello Neapolitano. Ferdinandus Aragonum Rex circumfoderat oppidum Molisium non procul Socsa, sitique premebantur ciues, aded vt iam deditioem

gnea affixa erat, maledictis illis prius & diris recitatis carminibus in mare execranda immerferunt, cœlo mari terrisque temporatam imprecati: Inde etiam in ipso oppido, asino pro templi foribus constituto tanquam agenti animam cecinere funestum carmen, post dirina Eucharistia in illius os palatumque iniecta, conclamatum agnum funeris cantibus, viuum tandem ibidem pro foribus templi humauerunt. Hic verò vixdum perfecto sacro, abnubescere aer, agitati mare ventis cum cepisset, dirisque medius offondi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux omnino eriperetur, tonitruoque cœlum ac terra personaret, euulsæ ventis arbores, discissaque fulminibus saxa compleret auras frigorigibus, præcipit tanta è nimbis pluuia. Imbrésque tam validi, vt cisternæ modo colligendis aquis satis non essent, sed arena saxa, rupesque exultæ solibus torrentes vndeque prolapsos diffunderent. Itaque rex qui solam insiti potiundi spem collocauerat, frustra ab ea habitus, ad Saunem vetera in castra rediit. Erat, vt Alexander ab Alexandro refert, in genialibus Athenis Terræ simulacrum, exorantis à loue pluiam, nec frustra: vbi enim ei sacrificabatur pluuia confestim terram irrigabat. Incertum tamen est, an id astrorum vi, an dæmonum arte fieret, nam quis vetat fieri statuam, lunam cum Venere in Cancro positam in occidente, maximè circa aunos aut hyadas Tauri, qua mora imbres ciantur? maxima est vis astrorum, si quis ea aptè vti norit, nec velit, vt noper Theotino Pontifici Gauricus, polliceri regnum Neapolitanum nullis astris id suadentibus, neque Pontificis genesis id præstaret, nec illius regni initia nota ei essent: quo facto vt erat ille Pontifex irritabilis, totam damnauit astrologiam: sed debuit falsos astrologos & adularores improbos exurere, veterum autem iustis laboribus parcere, verum crimen hoc Gaurici viri nequissimi potius

potius fuit quam culpa vlla Pontificis. Ergo huic generi magiæ consulit Samblichus, ut operam demus his penè verbis. Derivent Magi hominem, qui diuinationi additus est; aliquando in tenebris: quod ibi nihil sit quoddam venturum lumen impediat: aliquando in lumine eum præpatant, ut maior sit ad diuinum lumen similitudo, tuncque lumen illud à sole accipitur, aut luna, aut in serena nocte ab astris, vel in aqua excepto vel parietis factis Characteribus depicto: in illa ob perspicuitatem, in hoc autem ob soliditatem tanquam magis accommodato. Admonent præterea quædam cognata diis insinuandis: diuinatoribusque poriones exhibent, & compositiones nec non carmina adhibent, sed & alibi odores accendunt & flatus fingunt, quæ postmodum, excantationis vim retinent. Itaque & per somnia admonentur qui petunt nonnunquam imaginando species ad rerum sensus vsque deducunt, sic ut videant aut audiant responsa vel imagines rerum futurarum, quanquam etiam ipsæ statim responsa ipsa exhibent, voce vel signis. Hæc verò proserna sunt & etiam falsa ut non demirer Plinium passim has vanitates damnasse: præcipuè hanc prosequitur & insectatur cum inquit: Proinde ita persuasum sit, intestabilem irritam inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis umbras: sed in his veneficæ artes pollere non magicas. Virginem autem Lotharingiam non omnino certum est qua vi id egerit: bis decepta fuit primum in expugnatione Lutetiz, vbi secundo sagittæ ictu vulnerata est: inde in obsidione dum crumpere conaretur capta, & Rothomagi ad palum exusta viua est, tanquam maga atque excantatrix. fierunt etiam grauidam fuisse, Anglosque ob id distulisse supplicium. Ipsa quoque virgo ut testatur. Ioan. Ludonicus Micquellus ingenio fuit præstanti: & in agendis rebus impigra, ac fidens admodum, atque indefessa, ut omnia vel sine dæmonum auxilio illi tribui possint, & certè quoad successum rei multa videntur dæmonis auxilium vel etiam diuinum testari. Primum quod oues patris pascendi species humana præcipue ante oculos eius obseruata, cum illa ut par erat, consternata & animo destituta iaceret, bono animo eam esse iussit. Et ut Carolum regem ab Aureliz obsidione liberaret, cumque ut regno potiretur efficeret. Deinde quod Pyrus sub quantam degebat, nec cariem in hanc diem, nec vetustatem, nec fulmen aut grandinem vel pluuiam aut niuem sentire visa sit, quod sanè rot annis si perduraret, pro præsentis miraculo haberi posset. Et rursus quod Bandricurtium ea die quâ Carolus ad Roboretum diui Dionysij infauste dimicarat, cum itinere trium dierum etiam per equos dispositos distaret ab eo loco de clade accepta monuisset. Ensem quoque insignem cum Rex obtulisset non accepit, sed templum D. Caterinæ peruerustum &

rubigine obscurum petiit sibi dari; cum tamen vix vlli scirent eum ensen in eo templo reconditum esse. Ipsa etiam circumfessa diligenter vrbe & custodibus vigilantibus tanquam ex condito in eam ingressa est regemque vili habitu vellitum inter multos proceres agnouit. Illud quoque mirum puellam, quæ nihil nisi oues turs palette nouerat, tam scire equitasse, loriam, galeam clypeumque gestasse, ut nil aliud rota vitæ egisse videretur: nec paruum argumentum est in tantis difficultatibus, cum tot belli ducibus strenuis tam illustrium virorum consensu vni illi Carolum salutem suam regnique credidisse. Demum quod Tricasses iuxta triduum dedendos somnio monita ut testabatur prædixisset idque euenerit, ergo mista sunt hæc: & qui huiusmodi vident, plerumque propriis sensibus non confidunt, quodque diuinum est sibi tribuentes, deum propriis viribus confidunt, in laqueos incidunt. Ergo aliquid astitisse illi, non ut illi faueret, sed regi vsque ad regis coronationem credendum est. Illud ad dæmones pertinere crediderim cum sacrificanti Galbæ in Hispania puer qui acertam tenebat, canuit, imperium illi in senio ostendens.

Porro utilitatis ac facultatis magiæ artis euentissime argumentum est torpor ille ac desperatio in obeundis negotiis, quibus omnia pessum cont: è diterso alacritas cum spe omnia facilia nobis exponit. Quot exercitus sine causa cæsi ac fugati: multi à paucis, armati ab inermibus, duce cum strenuo ab his qui sine duce sine pecunia sine frumento? vnde hoc nisi à quodam afflato erga victores futuros propitiorum dæmonum, & contra erga vincendos cacodæmonum. Vnde illud de Panico terrore apud Romanos. Latrones vidi qui cum decem viris pugnacibus depugnassent, imò sæpius cum pluribus depugnauerant & feliciter; cum hora illa accesserat à senectute solo velut oues, ducti sunt, cum tamen tæto scirent ad quam crudellem sortem ducerentur. Quid de admodum sapientibus, cum sine causa desipiunt? Ergo quantum profit animo collabentes confirmare atque restituere? quamque facile id sit mago naturali quisque intelligere potest, vel lapillo vel alio modo ex dictis, cum cohortatione atque ad Deum precibus ac monitis sapientum. Itaque vniuersa res in hoc consistit, ut hypomochlion inueniamus ac circa illud ut decet versetur, tunc illud verè dictum fuerit.

Carminibus Circe socios mutauit Vlyssi.

Omitto modo artificiosam magiam quæ magiæ nomine digna non est, cum ars sit mechanica atque multiplex, ut quæ constat machinis speculisve tum iaculatorum funambulorum agilitate ratione vinculorum ac dolis. Quin etiam suffribus certis & sub syderum constitutione exquisita Porphy

Porphyrus affirmat protinus apparere vigilantibus etiam nobis simulachra quædam dæmonum. Simile est hoc ei quod referunt de nubibus quibusdam circa fortes forma animalium, figuraque rerum etiam incognita, cum quæ tamen niuere videntur atque homines amplecti cum sint contacta frigidissimi. Similiter & apud Thylen & in Arabia deserta huiusmodi simulachra contingunt. Multa etiam sunt quæ profus à miraculo sunt aliena, vt difficile sit vera à falsis diiudicare, velut de spectro quod videbatur inter scissæ rupis rimam iuxta Calecerum annis iam fermè quadraginta in ripa lacus Latij, dum ex Maso Comum tenditur, duo oculi grandes inter lapides videbantur, vox vocantis nauas, & vt descenderent hortantis: & dum loqueretur oculi mouebantur, inde terror ingens, sex prope annis durauit, die nihil cernebatur, mixta ex historia & mendacio vt reor opinio. Auis erat vlula maior cuius oculi magni vt ignes noctu lucent, vox rauca & echo inter montes resonans pauidis & superstitiosis dæmonis nomine imponebat: ita vulgatum erat dæmonem aut mortuum latitare inter rupis frustra, vox illius Italica lingua quasi præternauigantes aduocabat. Nuper rusticus quidam ex villa sancti Stephani probe Corbetam nomine Caspar cum audisset ab uxore, quod Sycophanta eam violare conatus esset, indignabundus quod uon illum uicisci potuisset, ad nemus se contulit, inuocatoque cacodæmone, animam & corpus obtulit, vtque asportaret eum roga-

bat, subito ille & niger ac grandis cornutus terribilisque qualis pingitur apparuit, asportauitque per stadij dimidium extra nemus: cumque ille inclamaret Iesum Deumque dimisit, sed attonitum & mutum, exustis vestibus, & manuum volis. Tandem medicis auxiliis ad vitam reuocatus, narrauit totam historiam, adiciens oportere illum ex pacto bis locum eum nemoris adire, quod & fecit, sed confessus & sacerdotibus atque aliis sociis armatis comitantibus: nihil autem apparuit, sed locus ille nemoris mirum in modum olebat, sulphur atque bitumen exustum. Hic illud considerandum, quod animo destitutus ac quasi mortuus iacuerit, cum id, si ille non fixit, efficere haud facile sit citra vitæ periculum, rem magnam illi accidisse necessarium fuisse: odor etiam ille aded foetet, & exustæ vestes declarant incendium seu arte seu à dæmone affuisse. Itaque sur dolus maximus est, aut miraculum maius, adhuc & inauditum inter vera exempla. Forsan dici posset id potuisse dæmonem consensu hominis exhibito, cerxè huiusmodi narrationes aut eleuant verissimarum fidem, aut historiam valde incertam reddunt. Multa cum huiusmodi exempla narrantur de cacodæmonem inuocantibus, qui deprehensi sunt ac penè suffocati: hoc quidem concordat videre audite concepta firma fide, sed transferri hominem, accendi ignem supra naturam dæmonum esse videtur, quatenus sunt incorporei, forsam vt dixi, quod inuocati à sese dantibus aliquod amplius possint.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

girdo & breuitas vocis, sicut à quantitate silentis Paularum (vt Græcè dicunt) breuitas aut longitudo : iuxta igitur hæc quatuor seu quinque principia variantur omnes musice modulationes.

9 Porro cum sint quatuor genera proportionum, quarum syncerissima & perfectissima est æqualitatis, à qua peruenit vnisonus. Secunda est dupla à qua diapason: Tertia sexquialtera, à qua Diapente. Quarta sexquiparta vel alia similis, ex qua ditonus; patet etiam quatuor esse genera consonantiarum perfectissimam vnisonum: post eam est Diapason, & compositæ vt bis diapason & ter diapason: Post sunt diapente & compositæ ab ea vt diapason diapente. Vltimò sunt ditonus & trihemitonium seu sexquitonus. Primum genus vocarunt Homophonum, secundum cum tercio symphonum, quartum autem Emelem quasi bene sonantem, cui opponitur Emeles inconcinna.

10 Cum enim ex his quæ in libris de subtilitate demonstrata sunt, dum de pulchritudine loqueremur, simplicissima proportio sit auribus maximè congrua atque idè iucundissima, simplicissima autem sit vnisonus, quia æqualitate constat, erit hæc etiam iucundissima: inde Diapason & post bisdiapason quæ quadrupla constat proportione, vt terdiapason octupla & quaterdiapason sexdecupla; ea autem constat vocibus XXIX. quas vix vnquam humanæ naturæ transgredi fas est, imò nec instrumentis. Manifestum est tandem voces ipsas, vt simplicissima connectuntur proportione, ed esse iucundiores.

11 Voces autem dissonantæ ac multum distantes parum consonant parumque dissonant, nam auris non percipit intervallum, incognitum autem nec diligere potest nec odio haberi, vnde ter diapason & quater diapason, nec intelligitur nec bene sonare multum videtur, nisi intermedijs vocibus extremæ inuicem iungantur.

12 His verò quæ optimè consonant quæcunque propinquiores fuerint magis consonabunt. Sextupla igitur proportio quæ est bis diapason diapente duodecupla magis consonabit propter XI. axioma ac suppositionem duodecupla nonupla. ter diapason addito tono ob præsentem suppositionem; licet enim duodecupla maior sit nonupla & nonupla integra, attamen nonupla longè remotior est à duplæ natura, in qua perfectissima existit consonantia, qua duodecupla. Igitur decima nona magis consonat vigesima tertia, intelligo autem propinquitatem non quidem distantiam minorem sed naturæ participationem, velut quadruplam duo propinquorem duplæ quàm triplam, quia quadrupla continet duas duplas non tripla & si tripla sit duplæ quoad distantiam proximior. Hæc ratione ditonus quod sexquiquartæ proximus valde sit, etiam quòd in ea non sit constitutus, est magis diatessaro consonans,

tamerli diatessaron in exacta sesquitercia sit constitutum.

13 Dicitur est, de comparatione quæ est inter sonos eodem tempore productos, vocaturque hæc proportio. Alia est quæ successione habetur, quæ non minus est priore digna consideratione. Nam cum iucunditas concentus in hoc consistat vt meliora deterioribus succedant, plurima commoda ex hac regula nascuntur.

14 Primum quod varietas ipsa ad delectandum præcipua sit. Quæ enim meliora sunt, si succedant deterioribus duplici ex causa delectator, tum quia meliora, tum quia ob varietatem sunt iucundiora. At quæ sunt deteriora si melioribus succedant vt Emmele symphono seu sexta Diapaso, licet non sit melior per se, ob varietatem redditur melior. Atque ita non solum Emmele tolleratur, sed & Eemele in vsum veniunt, dicemus autem quomodo.

15 Non igitur duæ perfectæ consonantes vt duæ diapason aut duo diapente sibi succedere possunt, nam neque altera altera melior, quod XIII. regula postulat, nec varietas vlla quod præcedens edocet. Sed & videbitur in diapaso superflua vna vox, quoniam est ac si per vnisonum progredierentur. Est enim diapason symphonia aded perfecta vt propinqua sit valde homophono. Igitur manifestum est quod non solum propter tres causas diapason mutatis vocibus potest succedere, sed quod nec diapente diapente:

16 Ex quo manifestum est eadem ratione nec bene sonare, si vel duæ sextæ maiores aut duæ minores aut duæ eadem ratione tertie maiores aut minores, quod obseruauit optimè Adrianus, innentæ erant; nam ex tribus causis quæ in diapaso & diapente descriptæ adsunt, duæ militant etiam in Emmele, cum similis simili succedat, scilicet vt nec altera melior sit, nec varietate iucundior: admittitur tamen à plerisque hoc, quod tertia causa desit, nam non idem dicere videretur. At sextam maiorem aut tertiam maiorem minori, aut minores maioris succedere optimum est, ac secundum præcepta semper XIV. regulæ plerumque etiam XIII.

17 Sed dissonas stare non potest. Vt enim in his qui nimio iam frigore obriguerunt calor etiam ostendit, quod iam confirmata sit frigiditas, ita consonans vox succedens dissonanti, si dissonans non moram traxerit vehementius ex XIII. regula autem delectat: vt verò moram traxerit, dissonans vox totam evertit harmoniam.

18 Ob id igitur & toni & semisponia & dieses plurimum delectant cum moram non traxerint, aliter autem totam evertunt harmoniam. Igitur Enarmonicum genus quod in diesibus constat nunquam quiescit in his fidibus, quæ diesi distinguuntur à reliquis.

19 Quamobrem Enarmonicum genus aptius instrumentis quam modulandis humanis vocibus, tum quia fides celerius sonum

Sonum mirent & amittant quàm humanæ voces & instrumenta quæ spiritu inflantur, tum quia in tanta varietate & tam exigua non tam facilè est seruire meram vocum humanarum, tum quia fidium voces suo loco sunt constantes.

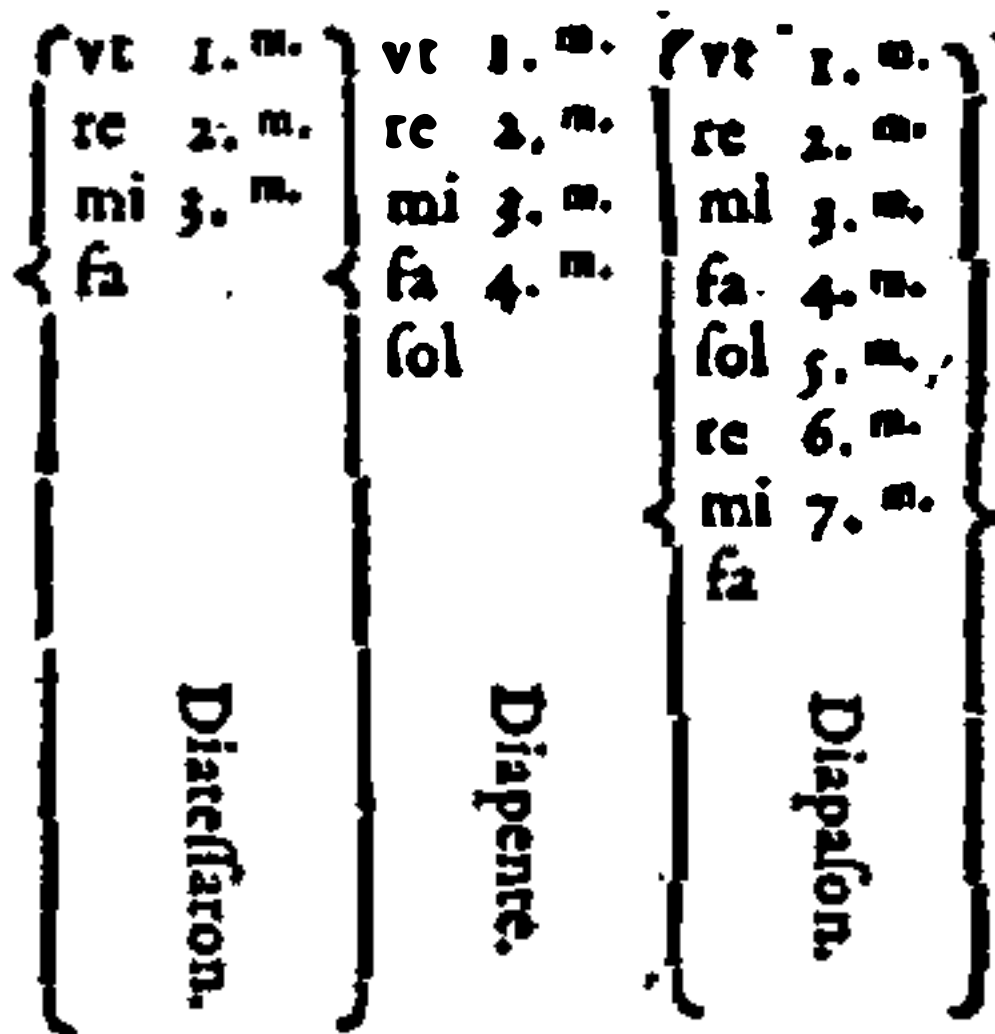
20 At verò vox facilius mutatur ad propinquissimam quàm ad distantem. Cum enim vt dictum est in secunda regula vocis ratio sit in magnitudine per quam vox voci concordat aut dissonat, magnitudo autem sensim & in tempore acquiratur, necesse est quamlibet vocem celerius ad diesim quàm ad semitonium, & ad semitonium quàm ad tonum, & ad tonum quàm ad ditonum, & ad ditonum quàm diatessaron, ad hoc autem celerius quàm ad diapente, & rorsus ad hoc item celerius quàm ad diapason commutari.

21 Ex quo manifestum est, Enarmonicum genus quod diesibus constat esse longè suavius chromatico, & chromaticum diatonico: nam cum permutatio diesum sit per præcedentem celerissima, minus offendet autem, ex XVII. regula; tum verò etiam licebit loco vnus semitonij duas dies interponere, at sic agendo varietas maior contingit. Ex XIII. igitur regula maior delectatio, sit etiam hoc facilius has ob tres causas chromaticum diatonico, vtrisque autem longè præstantibus erit Enarmonicum atque suavius. Dico autem Enarmonicum quod diesibus Chromaticum quod semitonis ac trisemitonis passim distinguitur. Diatonicum autem quod tonis nec nisi tertio loco semitonium recipit.

22 Est igitur toni quadruplex significatù: primò quidem decimus tonum interuallum duarum vocum, quarum altera reliqua acutior est octaua parte, vnde Epogdote tonum vocant in hoc sensu vt significatum à significato distinguant. Secundò dicimus tonum quantitate incomprehensam Systematis quæ transgredi minimè licet, atque ita dicimus tonum Dorium & phrygium cum inter terminos quosdam ratio tropi continetur & hoc in prisca musica. Eodem modo in noua primi toni dicimus esse cantilenam aut secundi plagalem aut autenticum. Tertio modo dicitur pro quacunque magnitudine, vnde quidam dicere solent, non bene intonat, id est non vocem qualem oportet, emittit. Quartò pro debita vocis constantia: multi enim cum rectè voces proferant, non tamen robustam habent vocem. Sic laudamus chelim & clavicithera.

23 Interuallum verò dicitur vel distantia simpliciter inter vocem, & vocem, & hoc modo dicimus interuallum diesis esse sexquiritigesimam quartam & diapente interuallum 1. sexqui alteram & diapason interuallum esse duplum. Alio modo vt continens voces continet, interuallum totidè minus vno, velut dicimus in diatessaro, quod sint quatuor voces esse tria interualla, in diapente cum sint quinque voces, quatuor interualla, in diapaso quod sint octo voces erunt septem interualla v. g.

Tom. X.

24 Quæ igitur dicuntur semitonia toni diapente & reliqua dicuntur interualla, quia continet simplex vnum interuallum et si sit diuisum in plura, nam vox non potest facere consentum nec esse semitonium nec tonus, sed omnia talia sunt ex genere interualli. Errant ergo qui dicunt mi esse semitonium & fa tonum, & qui contrario modo. Sic errauit, *Frater Angelus Picinonus in suo primo libro c. 28. de floribus musica*, cum dixit fa esse tonum perfectum & mi imperfectum, imo verius fa deberet dici semitonium & mi tonus. Sed neutrum est verum, sed semitonium est interuallum inter mi & fa & non mi vel fa vnde dicendo re mi vel fa sol fit tonus & non semitonium. Et dicendo fa mi vel mi fa fit semitonium, ideo est interuallum.

25 Interualla igitur quædam sunt vtilia & quædam inutilia. Inutilia sunt coma Tritonumque & Aposthome seu semitonium maius & schisma quod est comatis dimidium. Vtilia sunt Tonus semitonium minus & diesis item quæ ex his proueniunt pleraque; vt ditonus, diatessaron, diapente, Dixi pleraque; nam si componatur tonus cum duobus semitonis minoribus fit ditonus imperfectus. Et si duo minore semitonia cum duobus tonis fit diapente imperfectum quæ sunt inutilia.

26 Vt igitur sciamus quæ sint species interuallorum vtilium sciendum, quod tonus consistit in sexquioctaua vt demonstrabo & dimidium quod consistit in proportione 18. ad 17. & vocatur semitonium minus & diesis quæ est quarta pars toni, & dimidium minoris semitonij, & consistit in proportione 35 ad 34 & est minimum interuallum, quod cani possit vt demonstrabo sunt de genere vtilium, vnde præterea quod coma cum sit minor diei non potest per se cani: ideo consideratio de comate & schismate facta à Iacobo fabro Stephalenti est potius ambitiosa quàm vtilis. Cum sint præsertim tot vtilia considerata in hac arte quæ vel exoleuerunt venustate, vel nondum in lucem prodierunt. Sed ex vtilibus est etiam Diapason quod in dupla consistit, diapente quod in interuallum sexquialtero, & diatessaron quod in sexquialterio seu epitrito. Hæc autem in instrumentorum fidibus & interuallis spatio- rum ex tertia regula demonstrari possunt. Sunt & vt dixi ditonus & trihetonium

L 2 &

& sexta maior & minor, post secunda & septima, vt sint in vniuersum addito vnifono interualla duodecim vt in figura vides.

1	Diesis.
2	Semich. minus.
3	Tonus.
4	Trihemithonium.
5	Ditonus.
6	Diatessaron.
7	Diapente.
8	Sexta maior.
9	Sexta minor.
10	Septima.
11	Diapason.
12	Vnifonus.

Inde composita ex illis. Sed dicunt Pythagorā iussisse, ne diapasō transgrederemur & in eadē non quod id interuallum transgredi non liceat, absurdum enim & falsum, sed quod transgredientia in similia recurrere sit necessarium. Igitur tota ars in his duodecim consistit interuallis. Sed quæ virare oportet interualla sunt, vt vno verbo dicam quæ non sunt ex hoc genere, vel quia non sint perfecta, vel quia sint malè coaptata. Sunt tamen & quædam alia pauca occultioris musicæ de quibus dicemus, sed tamen illa ratione potius quàm sensu comprehenduntur.

27 Sed quia oportet intelligere quonam pacto hæc interualla seu proportionēs iungantur, quanquam de his in quinto operis perfecti libro abundè dictum sit, non tamen pigebit pauca hic ad vsum maximè necessaria repetere, quorum primum est. Cum volueris iungere proportionem $\frac{3}{2}$ cum proportionē $\frac{8}{6}$ multiplica superiores numeros inuicem qui sunt 8 in 3, fit 24 & inferiores inuicem qui sunt 2 in 6, fit 12 & fiet vt in margine proportio $\frac{24}{12}$ id est dupla. Aliter accipias numerum qui sit in proportione ad 3, sicut est 8 ad 6 & est 4 huic soppone 2, & fiet proportio 4 ad 2 id est dupla vt prius.

$\frac{3}{2}$	$\frac{8}{6}$	$\frac{24}{12}$
3	—	4
2	—	2

28 Ex quo habemus quod si volo iungere duas sexquioctauas id est proportionem $\frac{9}{8}$ duco superiorem numerum in se fit 81 & inferiorem in se fit 64 & proportio $\frac{81}{64}$ est duæ sexquioctauæ. i. ditonus, eadem ratione habebō tritonum ducendo bis 9 in se & fit 729 & bis 8 in se & fit 512 & proportio $\frac{729}{512}$ est tritonus. Et vt inueniam singulos tonos addo termino inferiori

$\frac{9}{8}$	$\frac{81}{64}$
---------------	-----------------

sexquioctauas, vt in ditono addita octaua parte 64 fit 72 primus tonus inter 72 & 64 addo rursus octauam partem ad 72 quæ est 9. fit 8. tonus inter 81 & 72. Et ita in tritono primus tonus est inter 576. & 512. & secundus tonus inter 648 & 576 & tertius

Ditonus	64.	72.	81.	
Tritonus	512.	576.	648.	729.

tonus inter 729. & 648.

tonus inter 729. & 648.

29 Cum verò volueris detrahere proportionem à proportionē vt à proportionē $\frac{3}{2}$ quæ est sexqui altera diapente consonantia $\frac{8}{6}$ sexqui octauam quæ est tonus gratia exempli:

$\frac{3}{2}$	$\times$	$\frac{9}{8}$	$\frac{24}{18}$
---------------	----------	---------------	-----------------

ducito 3 in 8 in crucem & fit 24 pro denominatore qui sumitur à denominatore maioris proportionis & ita in crucem ducito 2 in 9. fit 18, consurget igitur proportio $\frac{24}{18}$ quæ est vt $\frac{4}{3}$ Epitrita diatessaron. Ex quo habemus quod subtractio hæc est potius diuisio sicut aggregatum est multiplicatio in proportionibus. Et hoc cur fit vt dixi suo loco est declaratum.

30 Sed si volo diuidere vnam proportionem per æqualia vt pote tonum $\frac{9}{8}$ possum hoc facere verè & arithmetice tantum verè est duplices vtumque terminum seu numerum & sunt 18 & 16 & post capies numerum æqualiter distantem ab utroque qui est 17 & proportio $\frac{18}{17}$ est semitonium seu proportionis $\frac{9}{8}$ dimidium & secundum hoc erit diesis $\frac{16}{17}$ vel $\frac{17}{16}$ vt liber, sed proximior est ad $\frac{16}{17}$ sensibilis, vera autem diesis est proximior ad $\frac{17}{18}$. Dixi proximior, quia vt dixi modus verus est, vt volendo dimidium proportionis $\frac{9}{8}$ duc 9 in 8 fit 72, accipe latus seu radicem quæ est 72 & huic proportio ad 8 hoc modo $\frac{72}{8}$ est semitonium verè. Eadem ratione diesis erit RR $\frac{72}{71}$. Hæc autem est proximè valde $\frac{71}{72}$ vel $\frac{72}{71}$ & proximior $\frac{71}{72}$ quàm $\frac{16}{17}$.

31 Cum fuerint tres numeri quorum proportio primi ad tertium fuit sicut distantia primi & secundi ad distantiam locundi ad tertium, tunc dicitur habere proportionem musicam vt vides in tribus exemplis. Nam proportio 6. ad 2. in primo exemplo est tripla, & talis est 3 distantia 6 & 3 ad 1. differentiam 3 & 2. Et proportio 6 ad 3 in secundo exemplo est dupla vt 2 differentia 6 & 4 ad 1 differentiam 4 & 3. Et in tertio exemplo differentia 187 & 85 quæ est 102 ad 30 differentiam 85 & 55 est proportio vt 17 ad 5 & talis 187 primi ad 35 tertium. Si ergo accipiantur tres chordæ æqualiter tensæ & æqualis crassitudinis quæ sint in proportione 187. 85. & 55. ipse erunt in harmonica proportione & consonabunt. Sed hoc fecit errare Ptolemæum, quia ista regula ad sensum non est vera, nisi cum extremæ chordæ per se consonant, vt in primis duobus exemplis. In tertio autem non consonabunt, quia 187 & 55 non sunt nisi in proportione 17 ad 5 vt dixi, quæ non est nota per se auri, ideo nec facit harmoniam.

9	18
1	16
9	72
8	
R.	72. 8

hoc facere verè & arithmetice tantum verè est duplices vtumque terminum seu numerum & sunt 18 & 16 & post capies numerum æqualiter distantem ab utroque qui est 17 & proportio $\frac{18}{17}$ est semitonium seu proportionis $\frac{9}{8}$ dimidium & secundum hoc erit diesis $\frac{16}{17}$ vel $\frac{17}{16}$ vt liber, sed proximior est ad $\frac{16}{17}$ sensibilis, vera autem diesis est proximior ad $\frac{17}{18}$. Dixi proximior, quia vt dixi modus verus est, vt volendo dimidium proportionis $\frac{9}{8}$ duc 9 in 8 fit 72, accipe latus seu radicem quæ est 72 & huic proportio ad 8 hoc modo $\frac{72}{8}$ est semitonium verè. Eadem ratione diesis erit RR $\frac{72}{71}$. Hæc autem est proximè valde $\frac{71}{72}$ vel $\frac{72}{71}$ & proximior $\frac{71}{72}$ quàm $\frac{16}{17}$.

31 Cum fuerint tres numeri quorum proportio primi ad tertium fuit sicut distantia primi & secundi ad distantiam locundi ad tertium, tunc dicitur habere proportionem musicam vt vides in tribus exemplis. Nam proportio 6. ad 2. in primo exemplo est tripla, & talis est 3 distantia 6 & 3 ad 1. differentiam 3 & 2. Et proportio 6 ad 3 in secundo exemplo est dupla vt 2 differentia 6 & 4 ad 1 differentiam 4 & 3. Et in tertio exemplo differentia 187 & 85 quæ est 102 ad 30 differentiam 85 & 55 est proportio vt 17 ad 5 & talis 187 primi ad 35 tertium. Si ergo accipiantur tres chordæ æqualiter tensæ & æqualis crassitudinis quæ sint in proportione 187. 85. & 55. ipse erunt in harmonica proportione & consonabunt. Sed hoc fecit errare Ptolemæum, quia ista regula ad sensum non est vera, nisi cum extremæ chordæ per se consonant, vt in primis duobus exemplis. In tertio autem non consonabunt, quia 187 & 55 non sunt nisi in proportione 17 ad 5 vt dixi, quæ non est nota per se auri, ideo nec facit harmoniam.

6.	3.	2.
6.	4.	3.
187.	85.	55.
P.	Sec.	Tet.

exemplis. Nam proportio 6. ad 2. in primo exemplo est tripla, & talis est 3 distantia 6 & 3 ad 1. differentiam 3 & 2. Et proportio 6 ad 3 in secundo exemplo est dupla vt 2 differentia 6 & 4 ad 1 differentiam 4 & 3. Et in tertio exemplo differentia 187 & 85 quæ est 102 ad 30 differentiam 85 & 55 est proportio vt 17 ad 5 & talis 187 primi ad 35 tertium. Si ergo accipiantur tres chordæ æqualiter tensæ & æqualis crassitudinis quæ sint in proportione 187. 85. & 55. ipse erunt in harmonica proportione & consonabunt. Sed hoc fecit errare Ptolemæum, quia ista regula ad sensum non est vera, nisi cum extremæ chordæ per se consonant, vt in primis duobus exemplis. In tertio autem non consonabunt, quia 187 & 55 non sunt nisi in proportione 17 ad 5 vt dixi, quæ non est nota per se auri, ideo nec facit harmoniam.

regula ad sensum non est vera, nisi cum extremæ chordæ per se consonant, vt in primis duobus exemplis. In tertio autem non consonabunt, quia 187 & 55 non sunt nisi in proportione 17 ad 5 vt dixi, quæ non est nota per se auri, ideo nec facit harmoniam.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

rum genera Elymæ, inter citharas lutina, quædam solum spatio, ut inter ea quæ Spiritu instantur tuba mobilis, inter citharas trichordia. Quædam nullo modo, sed singuli nervi suis seruiunt vocibus, ut lyra simica, clauicordia, organa. Porro cum sint multæ aliæ differentiæ instrumentorum velle eas hic recitare generaliter cum imperitis methodi hæc scribantur, potius esset ambitiosi viri, quàm volentis hæc docere. Quamobrem singula suis locis explicabuntur, hæc tamen præterire non licuit.

CAPVT V.

De causa & materia soni in instrumentis & differentiis ex materia, ex qua instrumenta constant.

Sonus est accidens aurium sensu proprio quod percipi potest ob aërem percussum. Sonus autem perfectus fit, quotiens aër inter duo dura corpora percutitur, vel cum vnum corpus ut in fidibus aërem percutiendo alteri corpori illidit. Generaliter verò fit non sine percutiente percusso & aëre medio. Ut verò bene sonus efficiatur, latitudo certè necessaria est: impossibile est enim rem tenuissimam, tenuissimæ illis bene sonare, vnde acus parum sonat, & si perforetur & inflectat, non tamen sonabit. Itaque ut sonus evidens fiat necesse est percutiens adesse, quod etsi sit tenue non multum refert & aërem & rem latam percussam. Sed ut iucundus sonus fiat, in re percussa lata tria sunt necessaria, cavitatis æqualitas & lenitas. Per æqualitatem intelligo id quod refertur ad figuram & substantiam. Sed & oportet adesse materiam ad sonum aptam, plumbum enim etsi cavum æquale & latum sit non tamen sonat, quoniam nihil vacui in se continet, & ob id etiam grauiissimum est: grauia etiam valde omnia reliquis lenioribus minus sonant, & obtusius, ut inter metalla aurum & plumbum, inter ligna boxus & ebenus. Sed percutiens æquale esse necesse est, non autem cavum aut omnino lene, lenitas tamen multum iuvat: ea de causa fides si per longitudinem digitis ducantur, quæ asperæ sunt falsæ dicuntur, quod duplicem & inconditam vocem faciant. Inæquales igitur omnes falsæ, inæquales autem aliæ secundum substantiam quæ non nisi sensu auditus quod falsam & ut dixi duplicem vocem emittant, dignoscuntur, sed figura tales ut dixi vel tactu, vel cum angulares fuerint, visio cognoscuntur, concussæ enim digito & extensæ imaginem duarum aut plurium referunt, quod est inditiarum esse angulares, vnde quantum plures imagines referunt, eò sunt deteriores.

Metalla igitur plus generaliter strident ligno, & ob id instrumentis vocalibus aptiora ut tubis & organis. Inter metalla æs magnam habet vocem, orichalcum plurimum stridet, stannum suavius, cuprum vehementius percuti potest, quod nec flectatur nec facillè frangatur. Argentum clarum habet vocem; nolis igitur aptius cuprum quod longius exaudiatur, quia vehementer percuti potest non quia magis resonat ære. Argentum additur, ut clariorem reddat sonum, organis stannum conuenit ob suauitatem, sicut tubis æs, liuis orichalcum. ferrum male sonat elymis & his quæ fidibus constant lignum, per stannum album plumbum intelligo. Cornua media sunt inter lignum & æs, quantum enim à ligno suauitate, tantum ab ære vocis vincuntur magnitudine, vitrum inter cornu & lignum medium est, vnde & cornua vitrea sunt, quæ paruo sunt in pretio ob fragilitatem: sunt & organa qualia dum essem Venetiis, spectanti, audituique, vox tenuior acutior suauior quàm in stanno. Tenuior & debilior quod vitrum impetum maiorem aëris absque periculo haud sustineat, suauior quia lenior, acutior quia leuior est materia. Fiunt etiam fistulæ tenues, nam moles in re tam fragili, quod maior eò periculosior, ideo acutior vox ob angustiam fistularum. Ebur & ossa obtusior eò habent cornibus sonum quod magis tetra sunt, suauem tamen ebur, quia exactè expolitur, arundo stridet: at cortex lauri & reliquarum arborum obtusum & inæqualem necessariò habent sonum, sunt enim inæquali substantia, ob hoc indigna quæ referantur inter materias instrumentorum nostræ ætatis. Sed veteribus quibus nulla alia erat melior materia satisfaciebant, nunc non nisi ob insignem quandam raritatem admirationem potius quàm delectationem parere possunt: sed & in fidibus eadem ferme ratio. Quæ ex ære sunt magis resonant, suauiores ex orichalco, omnium suauissimæ, quibus in cheli & lyra vitur infinorum, optimæ quoad robur canum, est enim animal siccius & duriora habet viscera. Ea quibus fidibus percussis resonat aër sunt digiti pennæ & equinæ setæ & ligna, ut in dulcimelis quæcunque molliora sunt suauius sonant, vnde chelis dulcissima. Adiciuntur pennis lanei panni frustula in clauicordis & similibus, ut durior eum mollior res temperet.

CAPVT VI.

De instrumentorum nobilitate.

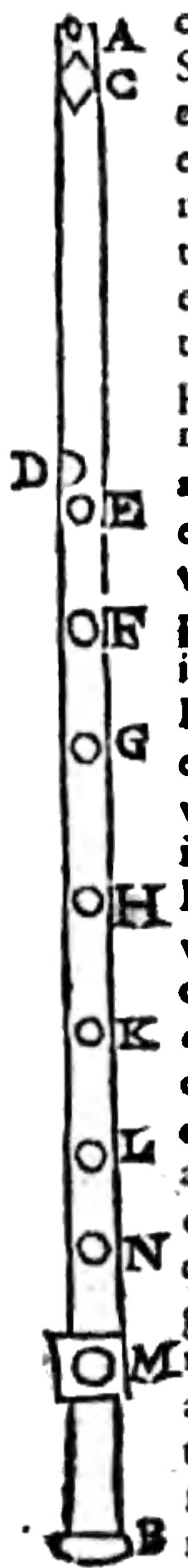
Instrumentorum nobilitas ex nouem habetur conditionibus, amplo systemate, ut scilicet saltem bis diapason excedat, velut

velut chelis quæ ad X X. peruenit vocem, organum ad quater diapason, suavi voce non asperâ non obstrepente, quod facile pulsantur. Et ob has tres causas litui imperfecti sunt & ignobiles. Difficilius enim longè inflantur clymis, rauci sunt & obstrepunt, nec supra diapason nisi vna duntaxat voce ascendunt: cornua verò etiam his duas has ob vltimas causas sunt viliora. Quarta conditio est vt cum humana voce & aliis instrumentis facile conueniant. Hanc ob causam clymæ minimè laudantur, vix etiam vllum aliud instrumentum minus conuenit. Quinta quod Polyphona meliora sunt tricordis discordis & monophonis. Quæcunque etiam vocem retinent, vt organa præstantiora sunt fugacem habentibus, sic pedales lyre clauichordis ac chelis præferuntur. Quæ etiam vocem habent amplam: his quæ tenuem habent præstant. Octaua est, quod instrumenta quæ minimis interuallis ac frequentioribus diuisum habent systema, his quæ maioribus ac paucioribus præpollent. Hac de causa chelis est præstantior organo, nam chelis tota & lyre pedales in genere sunt chromatico totæ, ac organum partim in diatonico, partim chromatico. Quæcunque verò per dieses etiam in Enarmonico genere constituantur, sunt omnium nobilissima: nobilissimum enim vt dictum est inter tetrachorda enarmonicum. Inter monophona igitur quæ pulsantur plectro optimæ lyre pedales, phipholis inter ea quæ inflantur. Polyphonarum autem nobilissimum organum inde chelis. Quæ inflantur, quoniam humanæ voci sunt similia, præstantiora sunt his quæ pulsantur, lyre tamen pedales phipholis præstant. Organum igitur omnibus ex causis instrumentis omnibus non singillatim præfertur. Cumque omnia instrumenta Græcè organa dicantur, hoc solum tamen simpliciter id nomen retinuit ob excellentiam, reliqua comotantur. Ex nouem autem conditionibus quibus instrumentum instrumento præstat, septem primas organum; obrinet atque vltimam, in octavo vix ab vno aut altero vincitur. Quod si per dieses loco semitoniorum diuidatur, non solum eorum quæ sunt sed quæ fieri possunt, præstantissimum erit, atque regium planè instrumentum. Hoc autem simplex atque simplicium, compositorum autem compositum. Itaque in omni genere, simplex organum absolutissimum, dulcissimum, iucundissimum, præstantissimum ac nobilissimum.

CAPVT VII.

De his quæ communia sunt omnibus, quæ propria singulis instrumentis secundi generis & proprietate foraminum.

Non simplex aut plana est ratio instrumentorum quæ ore inflantur, quemadmodum eorum quæ fidibus consistunt. Sed vt à clarioribus atque euidentioribus sumamus initium, foramina omnia aut necessaria sunt aut vtilia. Necessaria duò sunt, alterum per quod spiritus immittatur, reliquum per quod emittatur. Vtilia autem trium generum, vnum quod vocem reddit faciliorem, alterum quod eam modulatur, tertium quod eam acuit. Describatur igitur gratia exempli Elyma. cuius superius foramen per quod Spiritus immittitur dicat A, B ex aduerso, dico quod per B emittitur Spiritus ac vox, de spiritu quidem opposita manu sentitur. Quod autem etiam vox emittatur, tribus aut etiam quatuor modis potest demonstrari: primus quod si occludantur foramina D E F G H L M N B exauditur sibilus solum non vox ex C, aperto autem B exauditur vox grauissima, igitur vox illa per B. effertur. Secundus quod in paruis Elymis: si occludatur B ex parte vox exacuitur vt etiam aperto D. igitur per B vox effertur. Tertius est quod in cornibus occlusio ex parte B fit vox suauior. Quartus quod vox augetur vna in clymis, imò omnes eo foramine diuersis modis hiant quadruplices exaudunt. Defertur autem vocem vsque ad imum instrumenti hoc argumento deprehenditur, quia conclusis omnibus foraminibus exceptis A B C exauditur vox grauissima. Sed idem contingit relictis apertis A B N, occluso autem B cum aliis, quia exauditur vox tono altior grauissima, sicut relicto B aperto & N. quare vox ipsa fertur quàm longissime, verùm cum longius fertur vt audiatur vox eò maiore indiget nixu. Inditio autem est duo foramina A & B. sufficere ad sonum, & quod magno indigeant Spiritu quibus hæc tantùm adsunt, quod Buccinæ & cornua cursorum sonant, cum tamen hæc tantùm habeant foramina, sed magno spiritu indigent, & procul etiam quia vehementius inflantur, audiuntur: Ob id ergo, vt facilius possint inflari; obducta rotula foramen reddunt angustis

angustissimum, verum si nulla rotula obducatur A foramen, quanquam difficiliter inflentur, longè tamen dulcius sonant, vocanturque cornua surda, atque hæc solent vocibus associari: nam cum humana voce magis conveniunt.

In instrumentis autem in quibus adsunt foramina vtilia, B foramen adiicit vocum numero extremam, quia obstructis omnibus foraminibus si B obstructur non resonat, sed aperto fungitur officio resonatque vltima graniorum. Sed in aliis vocibus F G H E L & M facit ut tutius adhibeatur plenus Spiritus. Aliter si B occludatur transit vox in schilum seu ad diapason superius. Et ideo manifestum est cur in parvis Elymis occluso ut dictum est B, vox transit ad superius diapason, occluditur autem ut dixi non totum: vocis igitur proprium est maximè descendere, eam verò impedita per superiora foramina cogitor etumpere, pleniore indiget spiritu, quæ ad diapason transit superius. Cum verò aperitur B facilius resonat, igitur minori indiget spiritu instrumentum, igitur dulcius sonabit, igitur B foramen facit ad dulcedinem omnium vocum, etiam præter id quod vnam ut dictum est vocem adiicit.

Omne etiam instrumentum quantum latiora habet foramina maiore Spiritu ut resonet indiget, nam per valde patentia loca, cum non collidatur, aer nullus fit, sonus igitur quantum latiora foramina, eò absunt à collisione magis aeris, quare cum magnus Spiritus longius exaudiat ac magis strideat, instrumenta angustis foraminibus ac ex leuiore ligno sunt dulcissima, ex buxo autem latiusque foraminibus stridentia & alpera. Occluso etiam foramine B eà ratione non toto sed ex parte dulcior ac suavior reddetur harmonia ut in cornibus. Vtilium autem foraminum tria sunt genera ut dictum est, C facilius ut vox reddatur facit: hoc argumento, quod quæ eo carent, ut litui & cornua difficillimè inflantur. Rursus quod eo concluso foramine Elyme vix resonat. In pipholis autem, quia eodem foramine vox redditur quo immittitur spiritus, ut in sua figura videre potes, adèd ut C vicem gerat A, idèo minore quam litui & cornua spiritu indigent.

Foramina quantum latiora eò magis vocem mutant: pari enim exeunte spiritu vox mutatur sensim iuxta latitudinem foraminis, quod demonstratur ex hoc, quod si ex dimidio foramen occludatur, semitono vox deprimitur: quantum etiam propinquiora sunt foramina, eò magis vocem mutant, quia quod propinquiora sunt A eò remotiora sunt B necesse est. Cum igitur vox acutior requiritur ac longè maior, foramina ampla fiant, & in superiore parte, ut verò per semitonia & dieses distinguatur strictis foraminibus ac procul distantibus à priore foramine versus B utendum est. Ergo causa patet cur aperto D vox

acutior diapaso reddatur, quia D eò propinquius est F, quod diapason tonum continet, atque etiam latius. Igitur aperto D omnes voces ad diapason ex æquo ascendunt, quasi mutata clyma aut cornu. Quod si tantum ex dimidio occludatur D ascendit ad bis diapason vnaquæque vox, appellaturque supra schilum. Oportet autem ex dimidio foramen D concludere, non quod angustia foraminis exacuat vocem; dictum est enim quod amplitudo non angustia exacuit, sed quia vel vox non redderetur remisso spiritu, vel intenso nimium stridens, atque ideo dissona cum aliis vocibus. Ponitur autem, à tergo commodi causa, ut pollice possit concludi, atque etiam ut magis exacuat vocem. Ergo amplum sit duas ob causas oportet, prima ut magis exacuat voces, secunda ut perfectius ad bis diapason transeat, nam arctum & ex dimidio obstructum vix resonat.

Quintum autem genus foraminum quo voces variantur F G H L M N distat integris tonis, nisi quod inter G & H maius est spatium quam pro tono, fit autem ob distantiam magnitudinem ut dictum est Apothome. De his autem dicetur in Elymis.

CAPVT VIII.

De modis generalibus pulsandi instrumenta secundi generis.

In omnibus instrumentis secundi generis hæc tria pulsando considerari debent: digitorum varietas Spiritus & lingua. Digitorum varietate varias efficere voces adèd manifestum est ut demonstratione non indigeat, hoc enim & præcedenti capite satis ostensum est, & in nono dilucidius declarabitur. Nam hoc vel solo intuitu cuiuslibet manifestum est, & qui nunquam pulsarunt, discrimen hoc per se intelligunt. At spiritus duæ sunt differentie generales, altera quidem à magnitudine sumpta altera ab impetu: ab impetu tres sumuntur differentie remissus qui & grauis incitatus & medius inter hos: à magnitudine tres, rursus plenus vacuus ac mediocris. Graui seu remisso vtitur in instrumentis maioribus & quæ facile inflantur ut Elymis & in grauioribus vocibus, nam si incito vtaris, maiora instrumenta stridebunt, & voces graues proferte non poteris. Contra acuto seu incitato vtaris in instrumentis quæ difficulter inflantur ut cornibus, item in instrumentis minoribus & vocibus acutioribus. Quod si remisso vtaris cornu non resonabunt voces in parvis instrumentis & in acutis locis languidiores factæ, propriam quantitatem non ad amissum retinebunt sed discordabunt. Medius spiritus in medijs vocibus & in-

strumen

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

ma aperta fiet semitonium quod erat demonstrandum.

(8) Idem ferme refert aperto D ut concludantur foramina ab E vsque ad L, seu remaneant aperta, In optimis enim elymis multum est discrimen. Cum igitur descendimus per schilos E vsque ad K loco L claudendi aperimus totam elymam, ut sit facilius.

(9.) Ex duabus regulis semitoniorum fiunt dieses; constant autem quod ex 3, 4, 5, & 6. regula fiant semitonia, sed quarta regula sola cum aliis potest commisceri, & etiam cum seipsa bis ea utendo scilicet concludendo quartam partem foraminis tantum.

(10) fiunt & dieses repercussione sola lingua, quia ut in sexto capite demonstratum est reflexa lingue cohibetur spiritus, igitur vox fit gravior paulo, & hoc discrimen attingit diesis. (11) Cum autem B foramen ex dimidio clauderis, fiet tono gravior vox conclusis omnibus foraminibus, quam si sola alia foramina absque B claudantur. Fiet autem hoc Elyma sensim applicata cruti & remisso spiritu, vocaturque vox addita. Quod si solum quarta pars claudatur, fiet semitono gravior solum, & hanc vocem me docuit. Leo Oglonus magister meus in Musica. (12) Auxilio huius precedentis regulæ voces omnes ad semitonia ac dieses deduci possunt, nam si ex dimidio concludatur B forameo toni semitono fient graviores. Semitonia autem ad dieses, obstructo autem B ex quarta parte integri toni diesi fiene gradiores.

(13) Voces pleræque in schilis permutari possunt locis. intento aut remisso spiritu: ut tantum ex vna addatur quantum ex altero detrahitur, unde etiam apothome in semitonia. His visis ponatur Elyma AB tenoris, & clavis. FD conclusis foraminibus. Quia igitur aperto E & concluso F fit *Fa*, igitur per quintam regulam aperiendo F & concludendo. E fit *Mi*. Quia igitur inter E & F est tonus, igitur sic voces in tenore constituentur.

D. *la sol re*: apertis omnibus foraminibus.

C. *sol fa ut* clavis, solum DF.

B. *fa B mi* clavis solum DE per B quadratum.

A. *la mi re* clavis DEF.

G. *sol re ut* clavis DEFG.

F. *fa ut* clavis DEFGHL

E. *la mi* clavis DEFGHK

D. *sol re* clavis DEFGHKL

C. *sol fa ut* loco C *fa ut* clavis DEFG HKLM.

B. *fa B mi* loco B *mi* clavis DEFGHKLM & quarta parte B, & hoc per B quadratum.

Per B molle autem est differentia, quia superius B *fa B mi* fit conclusis DE G cum in B *fa B mi* quadrato concludatur DE tantum. In B *fa B mi* autem inferiore per B molle seu verius in B *mi* molli intelligendo *fa* ibi ut dicamus B *fa B mi* concludemus omnia foramina cum medietate

B. Hæ omnes voces ex regulis supra positis demonstrantur. Hic etiam manifestum est, cur in faciendo F *fa ut* oportet deprimere HL simul & non tantum H. dico quia, ut visum est deprimendo H tantum fit semitonium propter tertiam regulam, & per eandem occluso L fit aliud semitonium, igitur occlusis HL simul fit tonus. Schill autem ut dixi formantur aperto D, quia ABL supra fit diapason. Sed diapason DEFGHKL est elyma vacua, & diapason DEFGHKLM est DF conclusis. Ultra autem ascendere est superuacuum quia habetur Elyma cantus acutior. Sed ut ex his patet licet etiam facere dieses ubique, Nam concluso DE si concludatur G fit semitonium, si G concluso concludatur H, leni spiritu igitur concluso H loco alterius ita concludatur DEH fit diesis.

Supposita modo grauiore elyma AB rursus erit constructio ad vnguem eadem. Quia construuntur in diapente omnes elymæ inuicem cum succedentibus, igitur si clavis est DF in tenore C *sol fa ut* in grauiore elyma erit F *fa ut*. Supponatur igitur F *fa ut* clavis in DF conclusis erit G *sol re ut* omnibus apertis foraminibus, sed E *la mi* ex demonstratis conclusis DE igitur erunt voces ut vides.

G *sol re ut* omnibus foraminibus vacuis.

F *fa ut* clavis solum DF

E *la mi* clavis solum DE

D *sol re* clavis DE F

C *fa ut* clavis DEFG

B *mi* clavis DEFGH per B quadratum.

A *re* clavis DEFGHK

G *ut* clavis DEFGHKL

F *fa ut* clavis DEFGHKLM & quarta parte B

E *la mi* clavis DEFGHKLM

Hic tria sunt consideranda, primum quod cum descendendo ex C *fa ut* in B *mi* fit semitonium & hoc coniungit claudendo H post DEFG nam fit apothome, sed nos volumus semitonium minus tantum, igitur oportet intendere spiritum paulisper ut ex apothome fiat semitonium. Secundum quod inter tenorem & grauiorem elymam est duplex discrimen 1. quod vox sub clauis fit in tenore duobus modis per B quadratum claudendo DE & per B molle claudendo DE G, sed in grauiore fit solum claudendo DE semper quia inter F *fa ut* & E *la mi* est semitonium semper nisi in Musica ficta, tunc enim signato B in E *la mi* vox illa fieret per DE G ut in tenore. 2. discrimen est in tertio considerandum. Tertium quod in B *mi* quadrato fit vox per DEFGH conclusa foramina, sed si apponatur B molle fit per DEFGHL ut in F *fa ut* Tenoris semper ita hoc est conuersum precedentis: nam in voce sub clauis est varietas in tenore non in grauiore Elyma, sed in quinta voce sub clauis in Basso seu grauiore est varietas, non autem in tenore nisi in Musica ficta.

Dieses autem & schilos lumes ut in tenore, atque eadem ratione. Nec in his ob causam dictam in tenore querendi sunt supraschili, nam tales fieri possunt elyma tenoris, sicut supraschili tenoris elyma soprani. Difficilior est ratio soprani seu cantus in acutiore seu minore elyma ob tres causas pluralitatem vocum, pluralitatem clauium, & varietatem ab aliis elymis. Igitur supposita clauis *G sol re ut* in *D F* quia est diapente altior elyma hęc tenore ut *G sol re ut* est altior *C sol fa ut*: constituentur enim elyma singula vna altior reliqua diapente. Habebimus igitur voces hoc modo.

A la mi re superius omnibus foraminibus aperta.

G sol re ut aperta tantum *DF*

F sa ut oclusis *DEG*

E la mi oclusis *DEF*

D la sol re oclusis *DEFG*

C sol fa ut oclusis *DEFGHL*

B sa B mi oclusis *DEFGHK*

A la mi re oclusis *DEFGHKL*

G sol re ut inferius oclusis *DEFGHKL*

F sa ut oclusa tota Elyma & medietate foraminis *B*.

Per *B molle* autem est differentia quia vox *DEFGHKM* debet esse loco *DEFGHK* ex tertia regula. Est autem illud generale in omnibus instrumentis, nullam esse varietatem semitoniorum præterquam in *B sa B mi* & ideo relique erunt similia, nam *B sa B mi* vario loco sedem habent, atque semitonio inferiorem, si per *B molle* scribatur, ea quam habet per *B quadratum*. Postquam verò ascendere per schilos volumus eadem ratio est quæ in aliis, sed Syluester Ganafus septem præter alias addit voces: vltima enim vocum est in *E la* & est vltima seu acutissima vocum manus Guidonis. Hęc per prædicta inuenitur in vltimo schilo scilicet *DEF*. Si igitur velis ascendere per diapason vsque ad aliud *E la* additis septem vocibus non aperto toto foramine, sed tantum illius medietate intentoque Spiritu voces illas septem sic formabis.

Voces septem addita.

E la oclusis *EGK* vel *EGKLM* vel concluso *E* tantum.

D la sol oclusis omnibus præter *F* & ipso *F* ex medietate, ut *EGHKL*, vel *EFGM*.

C sol fa oclusis *EFK* vel *EK* tantum, vel *E* & dimidio *K* sed fit semitonium.

B sa B mi oclusis omnibus foraminibus vel *FGKLM*.

A la mi re oclusis *FGH* vel *FGKLM* & dimidio *H*.

G sol re ut oclusis omnibus præter *F* & ipso ex dimidio.

F sa ut oclusis *EGKLM* vel *EGKL* & dimidio *M* vel *EFG* & dimidio *L*.

Sunt & voces quædam deficientes semitonio præter regulam, nam de his quæ scribantur in Musica ficta dicam postea in hoc capitulo. Igitur in *D la sol* fit vox semitonio inferior oclusis omnibus fo-

Tom. X.

raminibus præter *K* vel oclusis *EGHKL* item in *C sol fa* fit semitonium oclusis *E* & *K* tantum, vel *E* & dimidio *K*, item in *G sol re ut* oclusis *EGHLM* vel *EGHKL* & dimidio *M*, in *F sa ut* verò oclusis *B* & *K* tantum vel *EKL*.

Sed in *B sa B mi* vbi *B molle* adsit fiet semper oclusis *F G* solum. *D* autem dixi semper ex dimidio concludi debet intento maxime Spiritu ut habeant voces hæc. Ego verò tam in his vocibus quam in aliis, quæ per primos sunt altiore elyma vtor, id est ut sit altior diapente elyma cantus & nona seu bis diapente elyma tenoris. Hoc igitur constituto erit clauis. *G sol re ut* conclusus *DEFGHL*, nam inter *DF* & *DEFGHL* semper est distantia diapente. Igitur voces hoc modo tunc constituentur.

E la aperta omnibus foraminibus

D la sol oclusis *D E* tantum.

C sol fa oclusis *DEG*

D sa B mi oclusis *DEF*

A la mi re oclusis *DEFG*

G sol re ut oclusis *DEFGHL*

F sa ut oclusis *DEFGHKM*

E la mi oclusis *DEFGHKL*

D la sol re oclusis omnibus foraminibus

C sol fa ut oclusa tota Elyma & medietate foraminis *B*.

Sed vbi scribitur *B molle* in *B sa B mi* tunc claudemus *DEF* integrè & *G* non integrè per quartam regulam. Ex quo patet quod hic modus habet duplicem difficultatem primam in *B sa B mi* molli *B*, quia transit ex *DEG* in *DEF* cum dimidio *G* quæ est mutatio duorum digitorum cum Spiritu. Alia est ex *G sol re ut* in *F sa ut* in qua duo digiti simul permutantur, atque ideo dura atque difficilis. Sed pro schilis est valde aperta, quia primus schilus ascendit extra manum & vltimus schilus ad *G sol re ut* extra manum. Et ita non desunt nisi duæ voces ad inuentionem perficiendam *Syluestri Ganafi Veneti*.

Sed vbi scripta sit clauis *C sol fa ut* in canto, nam ut visa est vtraque absque discrimine solet apponi erunt voces ut supra, quia clauis est ex dictis diapente inferior *G sol re ut*, igitur oclusis *DEFGHL*, vnde non erit varietas vlla à descriptione clauis *G sol re ut* sed voces eisdem locis disponentur; eadem ratio etiam semitoniorum quæ supra, nam mutatio hæc clauis non mutat in Elyma loca, quia ambæ suo loco manent. Voces autem Musice ex his nobis erunt manifestæ quæ in regulis 3. 4. 5. 6. & 7. ut si velimus in tenore *B molle* in *E la mi* iam scis quod vera vox est clausis omnibus vocibus præter *L* & *M*, igitur, clauso *M* & relicto solo *L* fit semitonium ex tertia regula, & ita ut dictum est in *D la sol re* solo *D* clauso, cæteris omnibus apertis foraminibus.

Contingunt huic instrumento quæ sunt aliis communia, sed huic tamen magis propria. Propria est imitatio hu-

M 2 manus

manæ vocis non simpliciter, nam hoc ut ostenderetur commune est omnibus instrumentis, sed exactè imitare buie proprium. Id autem fit in flebilibus remissa voce, in incitatis aucta, in grauibus continuata, atque ita de aliis affectibus de quibus in secundo & quarto libro maxime dictum est.

Est præter id obseruandum ut spiritus nitidus non confusus aut inconstans sed stabilis reddatur, utque varietatem suam debito tempore nec procrastinando recipiat, erque hæc obseruatio promptitudo appellatur. Inde considerandum est ut vox tremula per sepe dicti vel semitonio redditur acutior remissiorve: dupliciter autem tremula spiritu quidem ac motu tremulo digitorum. Hic si fiat foraminibus pluribus quandoque ditonum, quandoque trisemitonium concurrit plerumque autem dimidio eius quod fit plenè aperto foramine, vel igitur semitonio tremente, vel etiam rono lenissime aperto fit discursus per dies, quibus nihil melius nihil suauius nihil iucundius esse potest. Vinaces igitur voces sunt cum digiti vel constant occludendo vel aperiendo, suaves cum tremunt: ut autem fiant voces suavissimæ, tribus opus est obseruationibus. Prima ut grauiotes non acutiores voces tremant, secunda ut leniter digiti aperiuntur ac valde parum: tertia ut reflexio non quiescat sed tremat velut vibratus vehementer ensis sæpius in se rediens. Voces mediæ sunt accutiõribus tremebundo motu digitorum variatis: spiritus autem lenis suavis incitatus asperas edit voces. His subsequitur aliud & est ut voces vocibus quasi absque intervallo iungantur, quod eo melius est quod suauius, suavis res est sed non caret difficultate. Itaque non parum studendum est, ne manus ab Elymâ vnquam remoueat, nec spiritus intermittat. Instrumentis enim minime cessatio conuenit.

Cum vero hæc duo præter vocem finit propria instrumentis non quiescēt in vna voce nec tacere, sed perpetuò ipsas voces variare, ideo conuenit eas que scriptæ sunt voces diuidere aut in geminas aut quaternas aut octonas, vel etiam fictis punctorum argumentis. Alias etiam ternis senis duodenis aut etiam fictis

punctis quod ut difficillius ita tutius. Tertio per sexquialteram, ita ut minima quasi minima & semiminima componatur, prior autem pars scilicet minima locum pristinum retineat. Hoc autem in quarto libro demonstratum est. Sed quartus modus est ut diuidatur nota in quinque partes, atque hic durissimus est. Quintus ut duæ notæ velut duæ minimæ ex quinque minimis constare fingantur. Sextus est ut tres notæ per quinarium diuidantur. Semper autem quinario denarius ac vigenarius ut ternario senarius ac duodenarius succedunt. Septimus modus est ut quinque æqualia spacia septenis diuidantur intervallicis, atque hoc perficere difficillimum est. Præter hæc non est via alia utilis, nam quatuor in quinque si diuidas discrimen exiguum valde maximam difficultatem parit, sed harmoniæ experient. Demonstratum est enim quod, que non percipiuntur ab aure, non delectant. Ita quatuor per septem diuisioni per æqualia nimis est proxima, unde eadem ratione non paritur voluptas quia non percipitur discrimen. Sed septem intervallicis si fiant in tribus vocibus eadem obstat ratio: in duabus autem non percipitur propter distantiam, vix etiam in vna, hanc si vis licebit his septem adiungere, sed tamen longè plus ut dixi difficultatis habent quam voluptatis.

In his igitur septem regulis que sunt binarij sexqui alteræ ternarij quinarij diapende triapende & eptapende, tantum est voluptatis atque artis quantum difficultatis. Sunt autem omnia hæc iuxta ordinem quem in describendo hic obseruavi, sic ut facillima, & minus artificiosa sit binarij, difficillima artificiosissima pulcherrimæque Eptapende. Omnibus etiam conuenit ut sensim exerceantur, aliter confusionem pro arte, & errorem pro voluptate parient. Conuenit etiam omnibus ut reditus fiat notis repetitis, ut in exemplo subiiciam: minus enim aduersus artem peccare contingit, & facilius diuidantur notæ in suas partes hoc modo, & modus seu rythmus seruetur. Proprium est autem ferme primi modi peccare posse aduersus leges Musicæ seu contra punctum, nisi alias partes diligenter considerauerit. In aliis autem leg posterioribus regulis vix peccatur.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

gari nomine vocant, quanquam diuersae sint species. δ , nummi minimi è quibus duodecim assem perficiunt. In his pro nota leges tum latinam vocem si libet itaque & vulgi consuetudini, & Latinae linguae satisfaciemus: uam & antiqui sesteritia notabant HS, quamuis cum nomine nihil huic notae commune sit.

T. P. N. Tertia pars numeri quadratorum, seu in aliis casibus, tertiae parti numeri quadratorum, vel tertiam partem numeri quadratorum, cuius usus frequens in primo tractatum est.

CAPVT II.

De Arithmetica definitione, & de his qua illi subiiciuntur, & numerorum speciebus, & de illorum notis & de earum usu, tum etiam de inuentoribus & authoribus huius artis ac etiam de operationibus eius.

Quinam autem eius inuentores fuerunt, ob antiquitatem non satis constat, aliis etiam atque aliis nationibus suos quisque auctores praedicantibus. Inde Iudaei cultum antiquitatis superstitiosum (ve qui pene nulla alia ex parte gloriari possint) semper inani studio iactantes dicunt ab Adami nepotibus, qui ex Seth prodire, inuentam esse numerandi artem, nec in hoc forsitan falsò, cum humano generi coeua fuerit. Aliis placet Abrahamum inuentorem fuisse; Mercurio alij hanc gloriam tribuunt. Illud satis constat Pythagoram apud Graecos laudem non parua huic addidisse arti, post quem Euclides Megarensis vir & in Dialectica & Geometria celebris eam auxit, cuius libri etiam nunc extant. Proximus huic Nicomachus successit, cuius librum Ioannes Grammaticus interpretatur, non est impressus, verùm in Bibliothecis habetur. Ferrus & quendam Eupompum hac in arte fuisse insignem, cuius quis nulla nunc extant monumenta, qualis fuerint referre non possum. Est & Nicolai Smirnei de hac disciplina libellus. Ptholomaeum Alexandrinum egregium virum in hac scientia non solum fuisse constat, sed & non pauca de illa scripsisse. Non memorabo Archimede quantum excelluerit, quoniam Geometriae addictior visus est, sed potius Nicronem, cuius liber epod nos est. Est & Zenonis opus in Pontificae Bibliotheca singularis eruditionis. Fuit & Theon Euclidis commentator, & Iphicles Alexandrinus, uterque in numerorum arte celebris, quod eorum libri testantur.

Longum foret nimis, si Graecos omnes referre velim, qui de Arithmetica scripserunt. Fuerunt & Barbari non minus illustres, inter quos Planudes & Nicolaus Rabda non patria sed exercitatione, nume-

randi scientiam ab Indis acceptam imitantur. Fuit & Mahomet Moisis filius (sic enim inueni) qui celebratam artem quam vulgo Algebrae vocant in Arabia condidit non totam, sed quatuor tantum eius prima capita. Posterior eo fuit Boëtius, quanquam illam non vidisse aut intellexisse putandum est. Anterior eo fuit Alchindus, quem Auerroes satis nouisse mihi videtur, cuius opusculum quidam tam impudenter quam etiam inepte scriptis suis ut ingeniosi viderentur, inseruerunt. Inter Latinos proximus à Boëtio Leonardus Pisauriensis erit, & si ad artem respicimus etiam melior, huius opus in Bibliotheca Beati Antonij Venetiis crasso titulo vidimus, conditum iam diu ante fratrem Lucam: verùm non ab illo aut magnitudine aut ordine vel rebus ipsis plurimum differens, utque suspicari liceat (quod & Praeter Lucas faretur ex parte) totam quae usque ad nostra tempora praeter Graecorum inuentum defluxit numerandi peritiam, Leonardo, qui ex India Arabia eam detulit, tribui debere.

Hucusque etsi non Latine omnino, non tamen materna lingua scripserunt. Post hunc autem Dij boni in quas manus misera hac scientia peruenerit, nescio an ineptius an infelicius tradita sit, donec ad Lucam Pacciolum peruenit. Hic ut mos est illorum, qui disciplinas diligunt, nihil quod ad rem pertinere posse putaret praetermisit. Verùm cum non admodum tunc aut Latinae literae flourerent, aut pretium esset eruditioni, paupertate compulsus, & ipse materna lingua opus suum scripsit, nec tamen ultra ea quae inuenta erant, quicquam gloria dignum addere potuit, sed quae sparsa erant solum in vnum redegit confectus tamen senio, cum in graecos codices Zenonis incidisset, curauit eos verti, à quibus adiuuatus tres libellos carpitim conscripsit; primum ac secundum nusquam vidi, tertium in manibus habui, erat enim Gabrielis de Aratoribus amici nostri: In eo visus est excitari, verùm nihil tamen generaliter inuenit, quod ad artem faceret. Successit huic Scipio Ferrus Bononiensis, qui primus docuit artem maiorem, quae usque ad ea tempora quatuor capitulis contenta erat primis, ac tribus deriuatiuis posse ampliari, vno superaddito capitulo vniuersali, quod idem Nicolaus Tartalea Bryxelenfis denuo per altercationem inuenit, nobisque tradidit. Ex hoc non incredibile est, quantum vel multitudine auxerimus artem, vel ordine clariorem effecerimus, aut subtilitate digniorem. Namque capitula quae octo fuerant, sexaginta septem euaserunt. Numerorum proprietates, quae vix fuerant quadraginta ad quingentas prodaximus, genera modos operationes numerorum inuenimus, denique compediola via cuncta tractauimus, cumque supra quadratam radicem omnia praeter cubicæ in integris extractionem ignota essent, etiam in quadratis tum radicibus tum productis.

ductis longè plus dimidio adiunximus. Nec mirum, cum ledulo pertractantes primò multa super Euclidem nec pauciora quàm ille inuenerit, fabricauerimus. Absolutam igitur artem nostro quidem labore, auxilio etiam aliquo Ludouici Ferrarij, qui tamen eam in nostro domo didicit, habere licet: verùm lumine diuino potius totam inuentam à nobis credendum est, cum etiam per somnia plura præcognouerimus, cura sæpius oblati non solum occasionibus, sed etiam necessitate & compulsus & adiuuus sim. Inter quas consuetudo Gabrielis Aracoris non parum profuit, in citando, bottando, libris adiuuando, quorum mihi ab initio parua copie erat. Verùm neque illud inter authorum commemorationem prætereundum arbitror, Græcos non paucos artem maiorem quæ ante nos fuit, quanquam nihil vniuersale addiderint, locupletasse, inter quos Maximus Palamedes, Diophanes Alexandrinus, ac Geminius Anaelius claruerunt, vnde illorum monumentis etque complurium aliorum constat scorsum eam artem & necessariam & vtilem alioquin etiam apud Græcos non exiguo in pretio extitisse, neque vllibi frequentiores inueniuntur antiquorum labores, quàm in hac arte, vt non tantùm studio & diligentia, sed etiam librorum conseruatione nobilitatem suam attestentur.

Est sarem eius nomen ab *arithmos* verbo Græco quasi numero deductum inde arithmetici: numeratores, & arithmetica numerandi scientia. Numeri autem principium vnitas est, quam sic describit Euclides vnitatem dicens esse, quia vnaqueque res vna dicitur: numerum verò vocat, multitudinem ex vnitatibus compositam, vnde constat numerum integrum solum verè numerum esse. Qua de causa diuinus Plato, qui numerorum scientiam aded extulit, nullum aliud genus tot exemplis quàm integrorum numerorum profecurus est. Sic Aristoteles, sic Pythagoras, sic Euclides. Ab his tamen per rationem quandam fracti, irrationales, denominationes partésque ignotæ numeri nomen sumpserunt. Est autem integer numerus vt septem, quid autem est septem nisi septies vnitas, aut vltaris septuplum vel septem vnitates. Et etiam vnitas numerus, cum ea quæ in numeris propria sunt, præter multitudinem vnitati maximè conueniant, vt etiam in his rationibus quæ ad diuisionem in integros non pertinent, cuiuslibet numeri vicem lubeat & vsu fungatur.

Numeri autem ad decem vsque naturaliter procedunt. Inde Aristotelis Problema: Propter quid numerus vsque ad decem sine replicatione progreditur, vltra autem non nisi repetendo. Notæ autem illorum hæ sunt, quas ex India Leonardus Pisauriensis detulit 0 circulus 1. vnum. 2. duo. 3. tria. 4. quatuor. 5. quinque. 6. sex. 7. septem. 8. octo. 9. nouem. Reliqua autem species numerorum sunt fractus, irratio-

nalis, denominatio & pars ignota. Est autem commune omnibus numerorum speciebus in infinitum augendo procedere, proprium autem integrorum minuendo ad vnitatem terminari: neque enim vllus numerus integer minor est vnitate, quandoquidem ipsa vnitas vix rectè numerus appellari potest. Sunt igitur omnium numerorum operationes quædam communes, vt numeratio, additio, subtractio, multiplicatio, diuisio, lateris seu radicis inuentio, & progressio: quate cum septem hæ sint, antiqui nouem faciebant, adiecta duplicatione & diuisione per medium quas tamen constat sub multiplicatione & diuisione contineri. Quousque autem hæ extenduntur Arithmetica possessio dici potest, vnde non tantùm de singulis numerorum speciebus, sed etiam de proportionibus Arithmetica pertractat. Est autem numerorum scribendi vsus, quemadmodum etiam Iudaicarum literarum à dextra in sinistram, numero è directo contrarius. Qualis autem, nunc dicetur.

CAPVT III.

De Numeratione Integrorum & primis eorum differentiis.

Numeratio igitur non vnus est modi: Primò enim numerare dicitur, cum numeros numeris per vltaris additionem succedentes computare nouerimus, velut quod quinario senarius, huic septenarius, ac isti octenarius succedit atque sic in infinitum. Quanquam verò ob magnitudinem difficilis non parùm videri debeat, quia tamen paucis numeris intellectis, quousque libet procedere numerando possumus, leuissima res numeratio euasit,

Cum igitur ad decem vsque memoria numerare didiceris, post decem decade addita; iidem numeri sunt reperendi, donec ad viginti accesseris, ab eo supra eodem modo quo ab initio viginti semper additis vsque ad triginta peruenies, rursus ex hoc per eisdem ad quadraginta & ab hoc ad quinquaginta atque eodem modo per alias decades, donec decem ex eis per octidies centum arigeris. Namque vt ex decem vnitatibus decas, ita ex totidem decadibus centenarius, & ex tot centenis decem scilicet millenus efficitur, quo maiorem numerum, qui vno verbo exprimi possit Latini non habent: compositis vtuntur nominibus, à mille supra vsque ad centum millia. Verùm cum varietas nominum vsque ad centum tantata procedat paucis exceptis modum numerandi eousque subiecimus.

Modus numerandi.

Vnum, duo, tria, quatuor, quinque, sex,

sex, septem, octo, nouem, decem. Undecim, duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, sexdecim, decem septem, decem octo, decem nouem, viginti. Viginti vnum, viginti duo, viginti tria, viginti quatuor, viginti quinque, viginti sex, viginti septem, viginti octo, viginti nouem triginta. Triginta vnum, triginta duo, triginta tria, triginta quatuor, triginta quinque, triginta sex, triginta septem, triginta octo, triginta nouem, quadraginta. Quadraginta vnum, quadraginta duo, quadraginta tria, quadraginta quatuor, quadraginta quinque, quadraginta sex, quadraginta septem, quadraginta octo, quadraginta nouem, quinquaginta. Quinquaginta vnum, quinquaginta duo, quinquaginta tria, quinquaginta quatuor, quinquaginta quinque, quinquaginta sex, quinquaginta septem, quinquaginta octo, quinquaginta nouem, sexaginta. Sexaginta vnum, sexaginta duo, sexaginta tria, sexaginta quatuor, sexaginta quinque, sexaginta sex, sexaginta septem, sexaginta octo, sexaginta nouem, septuaginta. Septuaginta vnum, septuaginta duo, septuaginta tria, septuaginta quatuor, septuaginta quinque, septuaginta sex, septuaginta septem, septuaginta octo, septuaginta nouem, octuaginta. Octuaginta vnum, octuaginta duo, octuaginta tria, octuaginta quatuor, octuaginta quinque, octuaginta sex, octuaginta septem, octuaginta octo, octuaginta nouem, nonaginta. Nonaginta vnum, nonaginta duo, nonaginta tria, nonaginta quatuor, nonaginta quinque, nonaginta sex, nonaginta septem, nonaginta octo, nonaginta nouem, centum.

Centum igitur numeratis eodem modo vsque in infinitum procedere licet, vt verò qualiter ex numeratione ad decem, tota numeratio ad centum vsque dependeat, ex ipsa tabella etiam patet.

Cum igitur quatuor sint numerorum species simplices, decani, centeni, milleni, quælibet illarum in reliqua decies continetur, velut dicendo vnum, decem, centum, mille: duo viginti, ducenta, bis mille: tria, triginta, trecenta, ter mille: supra mille autem eadem ratio vsque ad centum millia procedit, cum liberum sit vsque ad eum numerum à mille supra dicere duo millia seu bis mille, tria millia aut ter mille, viginti millia vel vigesies mille centena millia, aut centies mille. Supra autem cum ducenta millia proferre cupimus, bis centena millia latinè rectius dicimus, & similiter pro millies mille, decies centena millia, vt centum millia maximus sit apud Latinos numerus, qui sine aduerbio profertur. Post centum igitur vt ante numeramus centum, tamen perpetuò commemorando velut centum vnum, centum duo, centum tria, & ita vsque ad ducenta, Dein pariter ducenta vnum, ducenta duo, ducenta tria, & sic vsque ad trecenta & tandem vsque ad mille, &

mille supra eodem modo, mille vnum; mille duo, mille tria, & sic vsque ad mille centum: deinde dices mille centum vnum, mille centum-duo, mille centum-tria, & sic vsque ad mille ducenta, & inde vsque ad mille quadringenta & tandem vsque ad duo millia. Aliqui tamen breuitatis causa cum centum excefferint, numerant iterum: vt ab initio, prætermittendo centum, donec ad finem peruenerint, tuncque profertur ducenta, deinde redeunt ad priorem numerationem, quod vt tam melius est expertis, vt quasi sit necessarium: ita prior modus pueris ad firmandam memoriam aptior est docetque melius. Frustra verò te monuerim, ne millena recitaueris numerando, cum centena prætermittis. Porro illud animaduertendum, in quo facillimè errant pueri, & frequenter hæsitant: cum ad nouem peruenerint, seu supra decadem vnam, seu plures, tunc sæpius hæsent, quinquam sequatur numerus nescientes, admonebis itaque eos, vt sciant in decadibus & centenis & millenis eundem seruari ordinem, qui & in simplicibus numeris est ad triginta nouem: igitur quadraginta sequuntur, quoniam in viginti nouem tres continentur decades, tribus autem quatuor succedunt, quatuor decades quadraginta sunt, pari ratione septuaginta nouem quod ex septem constet decadibus, octuaginta necessariò succedet qui ex octo componitur denis, ad nonaginta autem & nouem centenum succedere, quamuis eadem ratione constet facilius, tamen rem simpliciter docebimus, vsque memoriam mander imperabimus. Animaduertendi autem sunt pueri, quod post nouena seu simplicia seu composita mutatio in proximam sit decadem, & quod post nonaginta nouem, centum succedunt, postquam nonaginta nonaginta nouem, mille. Ceterum qui hanc artem exercere voluerit, laudo vt millies mille sicut vocabulo potius, quam decies centena millia, aut millies mille profertat, quoniam cum supputatio nostra non augendo vt Romana, vel Græca & Iudæa, sed multiplicando procedat: melius est linguam Latinam vna vocula confecta fallere, quam illorum morem ad vnguem sequendo, mediocres numeros difficili, maximos nulla ratione posse tractare, cum non omnibus eadem felicitas ingenij concessa sit.

Ex his autem non parua laus & utilitas arithmeticae accedit: laus quidem quoniam cum Thracum populi quidam (vt in problematibus Aristoteles docet) ob memorie paruitatem vsque ad quatuor tantum numerent: & hi rudes admodum & inexpertes sunt. Itali autem vsque ad mille, hoc enim nomen est vnum, quod multitudinem maiorem apud nos comprehendit. Rursus his acutiores Græci, ad dena millia progrediantur, si quidem per miriades computant, hocque nomine decem millia significari voluerunt. At Iudæi supremum numerum habent *ribo*, quod vel viginti millia, vel centum millia significant cum omnium

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

cubicum. Exemplum cum dictum sit, quod unitas est radix, rursus si ducatur unitas in suum quadratum & producat unitas erit unitas latus cubicum unitatis: at verò sit binarius quaternarius radis, seu latus, ducta verò hæc radix in quadratum scilicet duo in quatuor producat octo: dicetur binarius latus cubicum octo. Pari ratione cum ternarius sit radix nouenarius, ducto ternario in nouenarium, fiet viginti septem, eritque ternarius latus cubicum viginti septem: & vicissim vigintiseptem cubus ternarius, sic & mille est cubus decem, ac decem latus cubicum mille.

9 His igitur visis cum volueris scire, an oblati numerus, sit compositus vel primus, vide si par sit compositus est, nam binario certe numeratur, si impar an finiat quinario, vt viginti quinque triginta quinque, & sic omnis talis excepto quinario compositus est, & quinario numeratur. Dixi præter ipsum quinarium, quia primus est: si autem nec pars est, nec quinario terminatus, tunc latus quadratum proximo minus eius numeri quaeres, vt suo loco docebitur. Atque infra ipsam & cum ipso omnes numeros primos excepto binario & quinario consule, an possint dividere propositum numerum: quod si quisquam potest compositus est, si nullus primus. Exemplum offertur numerus hic centum tredecim, vobis scite an sit compositus, quaero latus proximo minus vel proprium, estque proximo minus decem, quod in se ductum producit centum: quaero igitur numeros primos vsque ad decem, qui sunt tria & septem, prætermissis quinario vt diximus, & binario, quia igitur centum & tredecim impar est, nec quinario terminatur, nec ternario aut septenario numeratur, dicetur centum tredecim numerus primus. Non ignoro complures diuiduos hæc esse præter ordinem, cum diuisionem & lateris inuentionem supponant: sed nos hoc volumus huc transferre, ne vsque ad sextum tractatum quocquam præter operationes intermisceremus. Porro hæc numerorum differentiarum sæpius nobis necessario occurrent, quarum etiam cognitio potius ad numerationem, quam ad alias operationes pertinebat. At verò generaliter hic docere eas, seorsum autem singulos numeros: quid aliud erat, quàm ingentem confusionem parere, neque vllus vnquam in arithmetica ordinero inuenire poterit, qui damnati etiam merito non queat: nihilominus nos illum secuti sumus, qui minus reprehendi possit, cum vnicuique liceat vniuersalem quandam harum differentiarum habere cognitionem hic, singulorum autem si omnino sit inexpertus, vsque ad capita illa quibus hic indiget, transferre.

10 Est etiam illud consideratione dignum, scilicet operationes omnes & in puris numeris & in pecuniis exerceri consuesse, vt quemadmodum numeramus ab vno vsque

ad decem, deinde per additionem ad centum vsque: sic nummos exempli gratia vsque ad duodecim numeramus, & pro his integrum assem ponimus, denuoque reuertimur, donec per alios duodecim assis secundus compleatur. Atque eodem modo de tertio & quarto & quinto asse. Pariter & asses numeramus vsque ad viginti, & pro his, quam nos vocamus libram, supponimus, ac denuo computantes asses alios viginti secundam libram adiicimus, ac denuo reuertimur ad eosdem, donec expletus fuerit numerus eorum. Similiter aliquando asses centum, aut etiam plures: ac denuo reuertemur, vt hoc tandem inter pecuniarum & numerorum numerationem existat discrimen, quod in puris numeris numeratio tota vsque in finem deducitur, & per decades continuè colligendo coniungit, in centenis millibusque. At in pecuniarum numeratione, nec diuisio semper est vna, nec continua operatio: sed interdum tribus vel etiam quatuor aut duodecim, vel viginti aut centum, aut centum & decem, aut aliis numeris finitur ac diuiditur.

11 Illud etiam scire expedit, numerationem quamuis denario vt dictum est commodè finiri & distingui: posse tamen & alio quouis numero finiri vt vigenario, essetque in tertia nota pro centeno, quadringentesimus, & pro millenario, octies mille: verum paruitas processus simplicium numerorum parit confusionem, magnitudo difficultatem.

12 Sunt etiam numeri inuicem compositi, & numeri inuicem primi à compositis, & primis iam dictis, non parum differentes: namque compositi numeri dicuntur quorum vel alter alterum metitur, vel vnus alius communiter ambos, vt septem & triginta quinque, sunt inuicem compositi, quia septem metitur quinquies sumptus triginta quinque, quamuis septem sit numerus primus: & sic etiam decem & triginta quinque inuicem sunt compositi, quia ambo quinario metiuntur vt decem & viginti septem, sunt inuicem primi, quamuis eorum vterque per se sit compositus. Apparet igitur aliquos numeros compositos, cum non metiuntur ab aliquo communi numero, inuicem esse primos: at duos numeros quorum minor primus fuerit, inuicem compositos esse posse, si minor maiorem metiatur: vbi autem maior primus est, ambo inuicem primi necessario erunt: hos autem dignoscere, & communem inuenire compositorum, inuicem diuisorem ad capitulum nonum tractatus secundi (cum necessario ibi hæc operatio repereretur) transferenda est. Hic sufficit horum naturam dignoscere tum maxime ob nominum similitudinem.

13 Est & alius numerandi modus, cum vel notis numerum describere volumus, aut descriptum intelligere, velut si dico nouem, scio quòd hac 9. notula significatur, nec minus

minus inuenta hac notula 9. nouem designati intelligo. Id igitur hac in ratione obseruandum est, quod prima à dextris littera simplicem refert numerum, Proxima denarios seu decades, tertia ad sinistram centenos, alia sequens millenos, proxima miriades, sequens decades myriadum, alia centenos myriadum, seu millettos millium, atque ita deinceps vt in figura patet.

1	numerus	7	Septem
2	decades	7	Septuaginta
3	centeni	7	Septingenta
4	milleni	7	Septem millia
5	miriades	7	Septem millia
6	centeni millium		
7	milleni millium		
8	decades millies mille		
9	centeni millies mille		
	milleni millies mille		
	Myriades millies mille		
1	centeni millenorum millies mille		
2	milleni millenorum millies mille		
3	Deceni millenorum millies mille millenorum.		

14. Manifestum est igitur, quod locus ad sinistram procedens decuplum adauget, super eum qui proximus est à dextra, vt si 7. à dextra sit septem significat, si secundo loco septuaginta, si tertio loco septingenta, si quarto septem millia vt in figura patet: sic autem vbi quinto reponatur loco significabit myriades: erit igitur summa omnium figurarum collectio quæ in secundo exprimentur exemplo, septem millia septingenta septuaginta septem.

15. Necessitas igitur circuli ex hoc nota est, namque nihil cum significet, locum tantum occupat, vt notæ quem debuerant locum occupare mille & viginti, si binarius à dextra ponatur, pro prima nota significabit duo, non viginti: si alia anteponatur nota, quæcunque sit, tantò plus viginti signabit, quantum est quod nota anteposita significat, velut si scribam 21. significabitur, viginti vnum, atque ita vno plus quam viginti. Scripto igitur circulo solum id intelligimus primo loco nullam esse notam, binarium tamen secundo loco positum, viginti significare, deinde si vnitas sequatur binarium à sinistra, non mille sed centum significabit, si alia interponatur nota centenos (quibus non opus est) representabit: circulo igitur inter binarium & vnitarem collocato, vnitas ipsam in quartum recidet locum, & mille significabit: sic igitur mille viginti auxilio circolorum describemus 1020.

16. Sic igitur manifestum est, Indicas computationes cum multiplicando procedant, nota quadam quæ nihil significaret indiguisset: quod etiam Gallis necessario euenit, cum vt ipsi numeros suos locis augeant & minuane: quoniam nummōis

ad supputandum vtuntur, cum quidam extra locum vacuum, posito numero intelligi velint, atque id vniuersis accidit, qui non notis sed locis multiplicant numeros, vt nota nihil significante sit illis opus. At Romanis & Græcis, Iudæisque. cum non multiplicatione sed aggregatione in designandis numeris vtentur, nec locis sed notarum varietate numeros auerent, aut minuerent, nulla tali nota in describendis rationibus suis opus erat, quamobrem nil mirum ea caruisse: neque enim aut circulum aut circuli loco aliquid vlla harum nationum inter notas arithmeticas habet.

17. At qui arithmetica docere solent, sic pueros non malè instruunt, diuidentes ternas ac ternas à dextra notas, spatium quod inter virgulas est, casulam vocant, qua tres notæ interceptuntur: vniuscuiusque autem casulæ prima nota numerum, secunda decadem, tertia significat centenos: casulæ autem numeros prima, millenos secunda, millies mille tertia, millenos millies mille quarta, ac sic deinceps vsque ad extremam, per millenariam augendo multiplicationem, vt in exemplo vides.

M									
M	M								
M	M	M							
M	M	M	M						numeri
1	0	9	8	7	6	5	4	3	2
decas.	numerus.	centenus.	decas.	numerus.	decas.	numerus.	decas.	numerus.	decas.

Namque Primæ tres à dextra notæ, centeni decades & numeri sunt simplices: secundæ tres centeni decades & numeri millenorum, tertiæ casulæ numeri decades & centeni sunt millies mille, quartæ casulæ centeni decades & numeri millenorum millies mille: quintæ casulæ decades & numeri millenorum millies mille millenorum. Refertur autem sic decies mille millies mille millies, ac nongenties octuagies bis mille millies mille, ac septingenties ter millies octingenties quinquagesies quater mille supra viginti septem: vel quanquam non ad notarum vsum commodè, Latine tamen melius sic. Millies nonagies octies, centena millia centies mille, ac vigesies septies millies trigesies octies, centena millia, supra quinquaginta quatuor millia & viginti septem: cum durum sit, & longum, omissa hac superstitione referendi numeros scrupulosa dicacitate, deinceps notas pro eis præfertim cum magni fuerint, supponemus. Nam Romanis aut tam magnos nullo vsui fuisse numeros, vel pro his nomina supposita, inditio est: tum varia ac millies mille in eodem festerij nomine ratio, tum quod nullo libro tam immensi continentur numeri, vnde in ambiguo

ambiguo illorum usu tam certa difficultate velleariolari, Pars non parua insanie est. Sed duo bis sufficere ad antiquorum monumenta intelligenda describere, quibus notis quibusve nominibus Romani ac ceterae nationes numeros suos significauerint, & si Latine contingat eis vti velle, ponderibus & pecuniis illorum etiam veteris: quoniam ad omnem maximam exprimendam quantitatem sufficiunt. Velle autem in hac numerosa nostrorum sectione Romanis vocibus librum suum circumscribere, eius est qui artis huius nec magnitudinem intelligit, nec difficultatem: cuius forsitan ut puto non tanta illorum tempore cognitio fuit, aut certe non tradita. Sed quid mirum, cum e Romanis primus Philosophum, quae longe est Arithmetica facillior, Cicero magno labore in condendis nominibus absumpto, professus sit. Nobis itaque non tam curiosè loqui Latine est necessarium, quam cauere ne barbarè: notis igitur scribemus numeros, scientes quod circuli in primo à sinistra loco, ex dictis, nullus est usus.

CAPVT IV.

De Additione integrorum.

Additio numerationi proxima est, atque ita annexa, ut utraque alterius portio esse videatur: nam quid aliud est numerare, quam scire addere unitatem numeros, & rorsus quid est additio aliud, quam numeratio, nam si dicam septem & quatuor faciunt vndecim, additio est, ac si dixerò septem octo nouem decem vndecim numeratio est. Igitur additio non nisi intermediis silentibus, est numeratio, & numeratio est additio non repentina sed successiua.

2 Oportet autem in his quatuor operationibus quae sunt additio, subtractio, multiplicatio, & diuisio hoc scire, quod vixissim vna altera demonstrat additio subtractionem, & subtractio additionem, & rursus diuisio multiplicationem, multiplicatio diuisionem: vna illarum igitur perfecta, licet per reliquam experiri, an sine errore peregeris: & hæc est experientia prima, quam vulgares probationem vocant. Alter modus est, ut de nouo eadem operatio repetatur, tertius experiendi modus sit per subtractionem: conati autem oportet tum in his, tum in aliis operationibus, experientiae assuescere, namque in principio error paruus, magnus euadit in fine.

3 Est autem commune additioni, & subtractioni, tum multiplicationi, ut diligentissime notæ notis è directo subiiciantur: numeri numeris, decani decanis, centeni centenis, milleni millenis atque ita versus sinistram continenter procedendo, nec incuriosus in hoc eris, cum modica con-

fusio, magnum plerumque errorem parere soleat. De diuisione autem suo loco dicere curabimus.

4 In omni autem operatione præter progressionem, tabula vna simplicium numerorum vsque ad decem est necessaria: vbi riorum tamen, & ad centum vsque perfectissimus in numeratione: altera fiet, quae & diuisioni & laterum extractioni, & multiplicationi pariter inserviet, nunc quae additioni & subtractioni communis est subiicietur.

10.	9.	8.	7.	6.	5.	4.	3.	2.	1.	0
11.	10.	9.	8.	7.	6.	5.	4.	3.	2.	1
12.	11.	10.	9.	8.	7.	6.	5.	4.	3.	2
13.	12.	11.	10.	9.	8.	7.	6.	5.	4.	3
14.	13.	12.	11.	10.	9.	8.	7.	6.	5.	4
15.	14.	13.	12.	11.	10.	9.	8.	7.	6.	5
16.	15.	14.	13.	12.	11.	10.	9.	8.	7.	6
17.	16.	15.	14.	13.	12.	11.	10.	9.	8.	7
18.	17.	16.	15.	14.	13.	12.	11.	10.	9.	8
19.	18.	17.	16.	15.	14.	13.	12.	11.	10.	9
20.	19.	18.	17.	16.	15.	14.	13.	12.	11.	10

Vsus igitur huius tabulae in additione est, ut numeros iungendos in lateribus inuenias, & eum quem in communi concursu eorum reperies coniunctum ex illis dices. Exemplum volo iungere septem & nouem, quæ septem in superiore tabulae parte, & nouem in latere dextro, vel nouem in superiore linea, & septem in dextro latere, & in communi concursu utrobique reperio sexdecim: dico igitur nouem & septem iunctos sexdecim efficere. Assuescendus est autem qui discit tamdiu tabulae vsui, donec omnes numeros simplices ad decadem vsq; iungere absque meditatione nouerit, aliter autem si docere additionem sine huius memoria coneris, operam perdes: memento autem circulum addendo, nihil prorsus augere, ut nec minuendo minuere,

5 His visis ad rem de nouo accedamus, quae facilis est, cum numeros ut decet descriperis seu binos, seu ternos, seu plures colliges, à dextra inchoando primas litteras, (nam & hoc nomine notæ vocamus) è si infra decem numerus collectus conuenerit; deducta linea numerus collectus & directo primarum litterarum subscribetur: si autem decem aut viginti aut triginta aut aliam decadem ad vnguem impleueris, circulum subscribe, loco primarum notarum: numerum autem decadum tanquam simplicem retine; ut pro decade unitatem, pro viginti duo, pro triginta tria, atque ita pro centum & viginti duodecim, pro centum & quinquaginta quindecim, transferque hanc numerum ad notæ secundo loco versus sinistram existentes, & collige eum cum illis. Quod si ab initio ultra decades numeros aliquis simplex superfuerit, illum sub notis primo loco & sub virgula pone: numerum autem decadum ipsarum tanquam simplicem cum notis secundo loco existentibus collige, & si minus fuerit aggregatum denario, reponere illud secundo

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

accipio & octonarium sequentem tanquam numerum simplicem ei copulo, ut exprimat quadraginta octo, ex hoc abiectis septenariis quotiens possum, sex relinquuntur, hos tanquam decades pono ac sequentem notam versus dextram quæ ultima est pro simplici numero adijcio, & fiunt sexaginta quatuor, inde reiectis septenariis vnitas mihi relinquuntur, quæ quoniam vltima est extra virgulam describetur. Pari ratione in secundo ordine, quia ex prima litera septenarius abijci nequit, adiecta ei sequente abijcio, ex triginta, & relinquuntur duo. Inde posito binario pro decadibus, adiectoque septenario tanquam simplici numero confusunt viginti septem, à quo abiectis septenariis senarius superest, qui quoniam vltimam notam pertransit versus dextram scribetur: extra virgulam demum accedo ad tertium ordinem aggregandorum numerorum, & pari lege explorata septenariorū reiectione, tandē extra virgulam quæ vltimo supersunt, tria signabo, habeboque vnitatem pro primo ordine, senarium pro secundo, ternarium pro tercio: quos omnes colligo, & habeo decem, à quo reiectis etiam septem quoties possum tandem ternarius ipse relinquuntur: tunc demum exploro an ex numero collecto eadem ratione septenariis reiectis ternarius relinquatur, atque dico ex septem nihil, ex sexaginta vnum quinq̄, ex quinquaginta vnum, ex decem tria, & hic est numerus qui vltimo loco relictus cum primo ternario ut iam dictum est conuenit, quare pronuntio experientiam hanc veram esse. Animaduertere, quod vbi vltimo loco nihil superesset circulum semper scriberes, atque eandem in circulo quam in cæteris notis concordiam requireres.

Pro pecuniis tamen iungendis non omnino eadem ratio, sed nec ex toto diuersa obseruabitur. Namque in omni regione illud scite expedir, quæ ad nummorum æstimationem pertinet, velut Mediolani assis ex duodecim paruis nummis constat, libra autem ut eorum nomine vtar, assibus duodecim: aureus verò nunc libris sex assibusque duobus.

Aur.	1875.	lib. 4.	sol. 13.	d'3.
Aur.	194.	lib. 3.	sol. 0.	d'4.
Aur.	1000.	lib. 0.	sol. 0.	d'0.
		lib. 3.	sol. 12.	d'4.
Aur.	13.	lib. 5.	sol. 0.	d'9.
<hr/>				
Aur.	3084.	lib. 4.	sol.	288.

Sint igitur hæc pecuniæ in quinque ordinibus colligendæ in vnum, numeros igitur nummorum & decades eorum vnumquemque sub genere suo locabis, atque idem etiam in assibus, libris, & aureis obseruabis, ut non solum pecuniæ eiusdem generis sub suo genere, verum & in pecuniarum generibus, numeri sub nume-

ris, decades sub decadibus, centeni sub centenis collocentur. Inde à dextra ut dixi incipiens, colliges nummos viginti, à quibus eiectis duodecim (totidem enim in asse continentur) habebis octo residuos, quos sub nummis collocabis, virgula ducta, inde pro duodecim nummis, qui in viginti continentur, vnum assem ad asses seu solidos transfer, & si retinisses nummos viginti quatuor, duos asses, transferres, & si triginta sex tres asses. Hunc igitur assem retentum cum reliquis collige, & fiunt omnes viginti sex, ab hoc numero quatuor asses detrahe, nam aureus vltra sex libras integras etiam solidos seu asses continebat: & librarum numerus aureis duobus maior est. Relinquuntur igitur asses viginti duo, inde depositis qui supra viginti extrane solidis duobus, pro quolibet solidis viginti, libram transferes.

Hoc itaque exemplo translata libra colliges sexdecim libras, ac pro senis cum sit aureus assumendus, erunt aurei duo, libræque quatuor scriptis libris sub virgula, pro duodecim libris aureos duos transferes, namque quatuor qui desunt solidi prius retenti fuerant, inde igitur collectis aureis perfecta erit operatio tota, ut à dextra in margine vides.

10. Iam tamen illud duabus operationibus fieri potest, primo collectione simplice ac post deductione librarum ad aureos ut in hoc exemplo.

Aur.	1079.	lib. 4.	sol. 12.	d'7.
Aur.	177.	lib. 3.	sol. 5.	d'8.
Aur.	2000.	lib. 4.	sol. 2.	d'0.
Aur.	74.	lib. 2.	sol. 8.	d'5.
Aur.	3.	lib. 5.	sol. 8.	d'0.
<hr/>				
Aur.	3333.	lib. 20.	sol. 0.	d'6.
Aur.	3336.	lib. 3.	sol. 7.	d'5.

In quo supponatur aurei æstimatio libræ quinque solidique vndecim, colliguntur omnia recto vsu, ut in præcedenti sequentiq̄ exemplo, demum libræ in aureos alia operatione resoluuntur. Scis enim quod in libris viginti aurei tres continentur, quorum colliges æstimationem libras scilicet sexdecim assisque tredecim quas ex viginti detrahes, locoque earum aureos tres addes fietque secunda summa recta aurei ter mille trecenti triginta sex, libræque insuper tres asses septem nummique sex.

11. Excusat hanc operationem diligentia librorum rationum, ut frequenter. Nam ad rotundum aliquod & æquale pecuniæ genus omnes hi transferuntur ac scribuntur velut ad libras, vel ad aureos, sed quorundam æstimatio quinque aut sex libris præcisè contineatur, cum tamen in aliquibus etiam hæc æstimatio asses aliquot contineat, vel cum plures ea industria careant, tum verò, in diurnis collectionibus ferme omnibus

omnibus etiam sit necessaria, placuit eam difficultatem duobus exemplis superioribus speruisse, nunc in rotunda pecuniarum estimatione facilem exponamus

Aut. 1507. lib. 3. sol. 14. d. 7.
Aut. 917. lib. 4. sol. 2. d. 8.
Aut. 3022. lib. 2. sol. 13. d. 4.
Aut. 5438. lib. 0. sol. 12. 83.

agregandi rationem. In hoc itaque exemplo estimatio vnus aurei sit quinque librarum præcisè, collectis itaque nummis quindecim, quia duodecim assem implent, tres qui sunt residui, nummos virgulæ subijcio, inde cum asse illo qui ex duodecim nummis collectus est, reliquos omnes asses quos inuenio iungam. Asses igitur triginta duo sunt, quia igitur libra assibus viginti constat, duodecim qui supersunt virgulæ subscribo, & cum libra vna loco viginti assium sumpta ad sinistram tendens pergo, librasque colligo decem, quas video aureorum duorum estimationem implere, nihilque superesse, quamobrem circulum librarum loco scribo, & aureos duos ex decem libris collectos, ad reliquos sui generis transfero. Inde omnibus collectis rotam summam habeo, aureorum quinquies mille quadringentorum quinquaginta octo, esse duodecim, nummorum trium.

12. At verò in his experientia reperendo fieri solet; nam reliqua genera plus difficultatis addunt quam scientiæ. Repertur autem ut dictum est conuerso ordine, vbi autem duo sint ordines numerorum ac pecuniarum que colliguntur, detractio aggregationis experientia esse potest, ut in sequenti capitulo docebitur.

CAP V T V.

De subtrahendis Integris.

1. **A**T verò in subtractione duo solent obseruari, primum ut inter duos tantum ordines numerorum fiat alterum, ut ex his qui minor est numerus seu simplex seu pecuniarum alterius subiiciatur qui maior est.

2. Vnde ex hoc manifestè liquet, quod detractio aggregationis experientia semper esse potest, at non aggregationis detractio.

3. Est autem in ea primò vsus tabulæ superioris explorandus, hic talis est. Quæ numerum à quo vis detrahere in linea numeri, qui auferendus est, & numerum qui in latere dextro est, pro residuo accipiemus. Exemplum, volo auferre septem ab undecim, quæ sub septenario undecim, & à dextra quaternarium inuenio pro numero qui relinquitur. Quod si numerus à quo auferatur maior sit viginti, ob idque extra

tabulam, auferantur omnes decades præter vnã, & numerum simplicem, velut à quinquaginta septem auferantur quadraginta & a viginti quatuor auferantur decem, & à triginta duobus auferantur viginti, & hoc si numerus qui auferendus est, maior sit numero simplicis numeri, à quo detrahere volumus, aut si minor omnes auferemus decades, à residuo autem abiiciemus quem volumus auferre, deinde addemus decades quas subtraxeramus. . . In hoc vnum sufficit decretum sit septem ex quadraginta tribus auferre, quia ternario est septenarius, abiiciemus triginta ex quadraginta tribus & relinquantur tredecim; ab hoc aufero septem, relinquantur sex, quos addo ad triginta prius ablatos, & sunt triginta sex, abiectis itaque septem ex quadraginta tribus relinquantur triginta sex. In vniuersum autem memoriæ mandanda est detractio simplicium numerorum ab omnibus his qui in tabula descripti sunt, nec viginti excedunt.

His cognitis minoreque numero maiori supposito, à dextra ut diximus, originem sumentes nouem ab octo quia detrahi non possunt, à decem octo detrahemus, sin-

7 4 5 0 6 2 8	5	gentes decadem illi octonario ad-
6 7 4 1 9	0	dirum & nouem relinquetur quod
7 3 8 3 2 0 9	5	suppono virgulæ: eam verò decadem quam de-
7 4 5 0 6 2 8	5	trahi, possum vel

à binario superioris auferre, vel addere unitati inferioris, quum vtraque in secundo loco & eodem modo rectè casura sit operatio, sed elegantius est inferiori notæ eam adiunxisse, quam à superiore detraxisse. Relinquitur igitur, ut secunda litera per additionem in binarium euadat, inde à superiore detracta cum nihil relinquatur, circulus est subscribendus, inde ad tertiam notam venio, que quaternario significatur, vnde à senario deducta cum inferior minor sit, binarium relinquitur: venio ad quarto loco positam notam septenarij, hæc cum à circulo deduci nequeat; addita decade subtractionem admittit, relinquitque ternarium, unitas verò ad sequentem literam pro adiecta decade transferenda est: namque que superiori additur decas pro unitate sequenti ad sinistram inferiori notæ pro unitate est adiungenda, qui igitur senarius erit in septenarium euadet: hunc quia ex superiore quinario auferre non licet, per decadis additionem ex quindecim auferemus, relinquentur autem octo virgulæ subscribendi. Unitas verò pro adiecta decade ad sinistram translata, cum nihil habeat cui adijciatur, auferenda est sola à superiore quaternario, relinquiturque ternarius sub linea scribendus, demum cum nihil amplius supersit, quod à septenario auferri debeat, integer è directo suo loco ponendus est, atque sic perfecta erit subtractio ipsa.

Experientia sit vel reperendo ut dixi, vel iungendo

Iungendo numerum quem detraxisti cum eo qui sub virgula descriptus est, & provenit denuo numerus, ex quo deductio facta est, ut in exemplo vides, aut proscindendo novenario aut septenario ut in exemplo, abiectis novenariis ex superiore quinque relinquuntur, ex inferiore nihil, unde circulum à dextra interposita virgula signavimus, hunc detrahemus, ex superiore quinario relinquitur idem quinarium directe relicto numero à dextra scribendus, tunc explorato quid hic idem abiectis novenariis relinquitur in residuo qui virgulæ subiectus est, dico experientiam novenarii rectam esse, idem in septenario explorata licebit. Repetitionis autem exemplum tale est, cum detracto numero superiore, qui est septuagies ter centena octuaginta tria mille ducenta & novem numerus relinquetur: igitur eo denuo ex septuagies quater centenis ac quinquaginta milibus sexcentisque viginti octo detracto, relinquetur sexaginta septem millia, velut si ex duodenario quinario ablati septenarium relinquit, igitur ablato septenario ex duodecim: quinario iterum relinquetur.

6. At vero si pecuniæ invicem auferendæ

Aur.	527.	lib.	4.	sol.	17.	d'	11.
Aur.	482.	lib.	4.	sol.	19.	d'	4.
Aur.	94.	lib.	4.	sol.	18.	d'	7.

sint, unumquodque autem genus illarum præcisè reliquum contineat velut aureus libras quinque, libra asses viginti, assisque denarios duodecim, sit enim æcos aut parvos nummos vocabimus, tunc ut in exemplo quinarium à denariis, asses ab assibus, libras à libris, aureos ab aureis subtrahemus, more simplicium numerorum & ubi non licebit, velut in præsentis exemplo assibus libram accommodabimus.

Nam decem & novem à decem & septem auferri nequeunt, accommodatis autem assibus viginti sunt asses triginta septem, à quibus deductis decem & novem relinquuntur decem & octo, pro viginti autem solidis adiecta libra inferiori librarum numero quinque evadent auferendæ. Inde quia denuo quinque ex quatuor detrahi non possunt, aurei æstimatio, id est libras quinque superioribus addendi sunt, non enim evadit: ab his ablati quinque, quatuor etiam relinquuntur, adicitur autem aureus ille inferiori aureorum numero, inde perfecta deductione experientia proscindendo commodè fieri nequit sed vel residuum detrahendo à superiore summa, ut qui deductus est relinquatur, vel residuum cum detracto iungendo, ut superior summa constetur, utramque si libet tutius experieris, eritque satis certum experimentum huius ac inferioris exempli.

7. At vero si non æqualiter æstimatio aurei libris possit æquiparari sed asses...

Cetera desiderantur.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

Hippocrates & Aristoteles inopia observationum ferme nihil præter initia artis tradidere: nam eo modo profecisse omnes artes verisimile est, nec credendum est Hippocrate illum divinum quantum fueris (sit Deus licet in utroque parente) omnia qua tradidit invenisse. Verum cum decimus nonus esset ab Æsculapio, vigesimus verò ab Apolline, qui inventor fuit artis Medica verbaque illa.

Inventum Medicina meum est, opifexque per orbem.

Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis:

De Apolline non de Æsculapio dicta sunt, credendum est Hippocratem omnium suorum maiorum scripta perlegisse, & que in unum eorum observationes non sine præclara methodo congeffisse. Sed Galeni muneris erat hanc artem augere, cum suis temporibus multa in lucem à Marino prodissent & rectè scripta, tum verò etiam aliis, sæculum autem sub mitissimis Imperatoribus floreret, & ipse dives gratiaque Casaris potens maluit potius (proh hominum studia) inanibus contentionibus ab aliis bene inventa carpere, ac pessundare veterum bene scripta; quam quòd facile illi licuit ea castigare, augere, in ordinem redigere, exornare, atque in lucem edere. Quod vitium sequuti sunt non pauci; qui se Galenicis nominarunt, Mundinum de bono opere criminantes: non sic Hippocrates cuius verba sunt: Immeritò vlli reprehenduntur eorum quæ invenire non potuerunt. Imò laudandi potius omnes quod investigare conati sunt. Itaque redarguere ea quæ non rectè dicta sunt, minimè institui: verum his quæ sufficienter cognita sunt, testimonium præbere animus est. Quæcunque quidem igitur rectè à prioribus dicta sunt, ut non sit possibile me aliter conscribere, rectè conscribam. Quæcunque verò non rectè dixerunt, siquidem redarguam hæc quod non sic se habent: nihil perfecero: verum exponendo, qua de causa singula ipsorum rectè mihi habere videntur, declarare volo.

Ergo Mundino plurimum debemus, erravit? an illi qui eum reprehendunt putant, se non errasse? defecit? an illi qui eum culpant, perfectè artem tradidisse sibi persuadent? quandoquidem neque Vessalius ipse, qui artem hanc diligentissimè excolvit, multis in partibus auxit, miris modis atque inventionibus tradidit; neque ipse ab errore immunis esse potuerit, nec ab imperfectione, quid plura? nonne in libris de subtilitate declaravimus, nostram hanc omnem scientiam quantumcumque absolutam persimilem esse spectatori, qui pulchrum aliquod aedificium exterius solum inspicit, eorum omnium qua intus continentur, omnino inscius atque ignarus. Itaque opera præcium fuerit Mundinum potius (postquam neminem alium habere contigit, qui sub compendio artem hanc tradiderit), emendare, expolire, supplere, tergere. Est autem hac disciplina pars medica artis, atque etiam ipsius naturalis philosophia, siquidem ut rectè Galenus ait in libro de Sectis Cap. 1. ad medicinam spectare dicuntur, quæcunque præcepta, quæ ad illius finem assequendum conducunt. Itaque si hominem dissecuerimus corporum sanandorum causa, anatomia medica artis pars est: si ut natura diligentiam contemplemur, & Sarrapa sapientiam & Dei Maiestatem, nostrumque omnium curam, naturalis philosophia est & divina ac Theologia prorsus; sin ludibrii causa, æmentia, sin odij, crudelitas: ergo dissectionis opus, quod etiam maximarum disciplinarum partem non vulgarem occupet, minimè inter mediocria reponendum est, sed iam ad ipsum ordinem redeo.

Dictum est enim ex rei natura aliter constituendum, aliter doctrina ipsius causa. Quod enim plerumque accidit & nunc hac in parte contingit, siquidem ut qua ultima fuerant pro primis, & qua prima pro ultimis sumere debeamus. Eiusmodi ergo initium, erit ut ab his qua ante tractationem præponi solent, inchoare debeamus. Atque illa dixi esse quatuor, nomen scilicet libri quod Anatomia esse diximus, I. resectionem ab αὐτῶν quod est re & τομὴ quod est sectio, τέρμα enim secare est. Omitto subtilem nimis disputationem hac in parte Matthæi Curtij, ut etiam reliqua: nihil enim charius tempore. Constat enim tum ex vi nominis, tum ex ipsa tractatione Anatomiam esse resectionem humani corporis in hac parte, quia ad omnia animalia extenditur, velut Petrus Bellonius diligentissimè de Piscibus egit,

quam

quam cum Rondelletius omittat, nescio quo pacto persuadere posse speret sibi à Belonio furtum factum. Cui enim verisimile videri potest eum qui tot lobos atque appendices numerauerit, viscerum externa forma icones furto ab alio subripuisse? ergo ea tractatio physica est. Nostra verò de humano corpore medica est atque circa resectam resectionem versatur. Ad quam sequuntur ea, quae cognosci debent scilicet partium substantia, color, forma, magnitudo, situs, connexio, numerus, ex quibus etiam operationem & usum coniecturare licet. De Autore: Mundinus fuit Florentinus ut reor chirurgus, qui etiam quadam in medicina scripsit, vir sane boni iudicij atque eruditus pro conditione temporum, fuisse enim illa secula à musis satis abhorrensia. Floruit autem circa tempora Tharvisani, quanquam nihil certi de hoc asserere possit: verum quod ad alios libros attinet, qui in arte hac praecellunt, cum Hippocratis & Aristotelis imperfecti sint, Marini conciderint, Graeci atque Arabes omnes Galenum sequuti sint, restat ut solum Galeni libri ex antiquis legendi sint, in quibus tamen multi sunt errores, quod simias hominum loco dissecerit, & quod contradicendi studio nimis detentus tam pulchram tractationem, quae etiam solis veritati insistenti difficillima futura erat corruerit: deest praeterea & huic tractationi iniuria temporum ex quindecim libris, quicquid à nono supra est, atque hi libri potior pars erant operis, cum primi in musculos & nervos, venas, ossa, atque eiusmodi externa extendantur, quae Medicis Physicis parum utilia sunt. Accessit tertium incommodum, quod sola oratione contentus fuit nec ullas imagines quae huic negotio maxime necessariae erant adiecerit. Demiror autem non tantum quod omiserit velut & in plantis quas tamen sine figuris cognoscere nunquam licet, sed quod in eisdem scilicet plantis earum descriptionem damnare ausus sit. Ergo mille trecentis post Galenum annis, post Ierbi Anatomiam, quae parum felici sydere in publicum enulgata est, Andreas Vessalius Brixelensis (ea civitas est Belgica Gallia nobilis) pulchram edidit descriptionem non solum oratione sed etiam Ichnographia industriosa, diuisitque uniuersum opus in septem libros. Verum quae in illo desiderantur sunt haec, omisso autem nunc quae inuidiose potius quam verè obijci solent scilicet defectus aliquot nonnullique errores, nam tam homini semper error adhaeret velut futuris incertus euentus & difficillima illa structura, quae quasi necessaria erat, prolixitatem immensam effugienti, tria sunt in quibus culpa non caret. Primum fuit nimia cupiditas Galeno contradicendi, adeo ut more canum, qui capreas per rupes sequuntur dum alios nimis auide impetunt corruant ipsi, ita Vessalius nonnunquam paulò longius à Galeno discedens, medium veritatis limitem transgreditur: Defecit quoque quod Ichnographiam tantum partium humani corporis licet cum umbris scripserit, cum necessarium fuisset foliatum, vel saltem Ichnographiam cum oratione luculenta, quae ascensum, descensum, accessum, recessum, flexionem, crassitiam, magnitudinem, colorem, substantiam, regionem, propinquitatem ad notissima loca, formam, & ad totius membri partium comparationem describere. Defecit & ea in parte quam diximus negligenter ab omnibus tractatam, quaeque plurimam necessaria est, & maxime pulchra, scilicet in partium quae instrumenti vicem gerunt progressu, situ, forma, comparatione. Verum cum his omnibus tantò quod ad Anatomiam pertinet ordine, perfectione, veritate, representationeque Galenum antecellit, quantò Galenus omnes reliquos qui nunc extant. Post illum descripsit Carolus Stephanus Anatomiam quandam ex Vessalio sumptam, cuius tamen ne meminit quidem satis facilem, & multo satis imperfectiorem: hoc unum tantum addens, quod Ichnographiam mediam ac ad foliatum accedentem opposuit. Namque lineis eductis, quae supra sint quaeque infra iaceant, indicat, minuens etiam inuentionis laborem, qui apud Vessalium certè non leuis est, sed facile est inuentis addere. Referunt & quosdam esse nunc claros viros, qui nonnulla inuenerint Vessalio incognita ab eo perperam tradita, de quibus locis suis agemus. Vidimus & Ichnographiam Leonardi Florentini pictoris manu descriptam, pulchram sanè & tam celebri artifice dignam, sed prorsus inutilem: quod, eius esset qui nec numerum intestinorum nosceret. Erat enim purus pictor non Medicus nec Philosophus. Ergo postquam res ad duos redigitur autores Galenum siquidem ex antiquis propter libros de usu partium, & Vessalium praeter perfectionem atque ordinem ac imagines, reliquam erit,

ut eorum qua supersunt librorum Galeni iuxta seriem quam in libro de libris propriis tradidit ordinem recenseamus. Primum ergo est libellus de ossibus quem introducendis scripsit : secundum de venarum & arteriarum sectione : tertium de nervorum sectione : quarto de musculorum sectione. Conformes igitur sunt, quatuor primi libri Vessalij huic ordini, ceterum quinto loco sunt libri Anatomicarum aggressionum, in quorum primo tractat de musculis ac vinculis brachiorum & manuum, in secundo crurum & pedum, in tertio corrupto ordine de intestinorum nervis ac vasis. In Quarto de musculis genarum, labiorum, menti, capitis, colli, & scapularum. In Quinto de musculis thoracis, ventris, lumborum, & femorum, in Sexto de instrumentis nutritionis, in septimo de corde & pulmone, in octavo de pectore, in nono de Anatomia cerebri : nam quod ad medullam spinalem attinet interijt. In Decimo de oculis & lingua, & reliquis oris partibus, in undecimo de instrumentis vocis, in Duodecimo de venis & arteriis, in Tertio Decimo de nervis cerebri, in Quartodecimo de nervis spinalis medullæ, in ultimo de membris generationis. Ex quo patet Galenum nullum prorsus servasse ordinem, neque dissectionis seu operis, neque tractationis neque originis : nam quod ad dissectionem attinet, & opus oportuerat à ventre incipere ut Mandinus facit & reliqui Anatomici : qua enim sub ventre iacent celerrimè contrahunt maximum factorem, ita ut non detur locus neque tempus rimandi musculos. Ordine vero doctrina debuit incipere ab ossibus, deinde nervis tanquam simplicioribus, post musculis venis & arteriis, doctrina quidem musculorum deberet esse ultima, quia sunt corpora composita, atque hunc ordinem ferme sequutus est Vessalius : verum preposuit sectionem musculorum, venarum, & arteriarum sectioni, sequutus Galeni autoritatem 1. Anatomicarum aggressionum, cap. 2. atque ita cæcus cacum duxit : post ossium enim Anatomem, docere oportuit Anatomem nervorum, inde venarum & arteriarum, ultimo musculorum, post devenire ad explicationem instrumentorum ventriculi, intestinorum, & ceterorum ; error tamen ille de musculis non est magnus, ratione maioris connexionis quam habent cum ossibus, & ut illorum motum doceamus. Verum perversio ordinis in reliquis partibus, quam Galenus attulit excusationem non habet, sed ignoscendum est illi velut & Aristoteli & Hippocrati, quia magnis incommodis rescribebant sua ætate libros propter penuriam chartæ, nondum enim innotuerat charta linacea, qua nostro tempore utimur, cuius maxima copia minimo precio distrahitur. Nam nisi rescribantur opera sæpius, impossibile est prorsus, ut sint ordinata. Accessit Galeni impedimento multitudo & copia librorum & in exercitatione summa ambitio, cum vellet esse clarissimus non solum scriptis & operibus, sed etiam vira vulgi, præterea contentionibus Sophistarum, ut non potuerit relegere nedum castigare qua scripsit atque in ordinem redigere : defuit etiam præcipua pars Dialectica ac profundissima, qua ad redigendum volumina in ordinem est maximè necessaria, quantumcumque iactet se viginti quatuor libros de demonstratione composuisse, experimento enim patet nisi tractationem suam per infinitos periodos divisisset, nihil fuisse confusus atque inordinatus, sed hic error de confusione & ordine adeò communis est omnibus veteribus scriptoribus, ut iam pro errore haberi non possit. Sed quod ad originem attinet, à corde & membris principalibus incipere oportuerat, vel ab umbilico, duas enim habet origines corpus humanum : unam naturæ, & est cor secundum philosophos, vel omnia membra principalia simul secundum medicos, aliam temporis & originis qua est ab umbilico. Ultima pars huius quarti præcepti est, ut doceamus hæc omnia qua præfamur, & etiam Proœmium ipsius auctoris & totum primum caput & pars secundi usque ad illum locum (partes enim sunt duplices scilicet interiores atque exteriores) in quatuor aut quinque diebus antequam damnatus occidatur : confestim enim ubi occisus fuerit, proposito nudo corpore debemus declarare necessaria omnium partium exteriorum, tum etiam earum qua prominent velut ossium, atque ita nihil temporis incassum consumetur, cadauèrque recens ad operationem subjicietur, nec tamen carebimus doctrina hac generali & progymnasmatibus, ad introductionem maximè necessariis. Quod ad Quintum præceptum attinet,

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

versum. Quamobrem neque lapide, neque ligno, nec ebore, nec cera nec terra fingi debet, sed metallo: omne enim quod durum est & ductile metallum est: omne metallum corpus durum est atque ductile. Sed quia quaedam magis ac minus, & dura sunt & ductilia, plumbum & aurum ductilia sunt, sed minus dura, valde quod aurum nimis preciosum est, periculumque est ne Princeps alius successor minusque gloria ac Philosophia communisque boni ac commodi humani generis studiosus, statuas dissoluat nummosque conficiat: idem periculum est in argentea statua, qua & ipsa magni esset precij, licet longè minoris: quamobrem suaserim has ob causas ex neutro horum metallorum illam confici debere, praesertim quod ex aliis metallis aut aere bona aut etiam melior aliquanto confici possit. Verumtamen non ex cupro neque chalybe, dura enim sunt sed difficillime ducuntur: reliquum est ergo tandem ut ex aere purgato atque molli partim albo, partim naturali, rubroque, tum aliis infecto coloribus prout in libro de secretis docuimus per chymicum conficiatur. Sed & ratio structura ibi declarata est, ea enim constat sic ut quemadmodum in dissectione partes à partibus auferri possint, singulaeque à singulis & ut reposita continuitatis ratio atque species seruetur viginti annorum hoc opus esset, spectataque doctrina medico indigeret, atque plastico artifice singularis industria atque subtilitatis: dignum certe opus Principe aliquo praestanti, cum tot pecunias in scurras nullo usu, alij in adultores, alij in lenones cum infamia effundant, quidam in bella intempestiva, in quibus praeter hominum caedes & incendia aedificiorum nobilium nihil spectatur commodi aut lucri, alij in moles maximas, alij in aedes magnificas, alij in machinas, quae caeli motum representant, nulla tamen utilitatis ratione aut certi finis scientia immensos thesauros profundunt: Hac verò fabrica quid generosius, quid praclarus, quid pulchrius, quod utilius, quam posse semetipsum videre, qualiter se interius habeant omnia viscera sensus, penetrataque natura; idque posse etiam ostendere philosophia ac veritatis studiosis, quandoquidem nullum sit illustrius spectaculum, aut admirabilius sub luna structura humani corporis, idque etiam medicis ut sine horrore ullo aut tetri odoris periculo spectare possint, quotidie, quae non tam sunt utilia ac salubria, quam etiam necessaria saluti agrotantium, quorum magna pars perit ex ignoratione medicorum, circa ea, quae ad compositionem, situm, consensum, magnitudinemque membrorum interiorum attinent. Tum verò in chirurgis tanta necessitas est huius scientiae ac eiusmodi spectaculi, dum vel tela vel sagittas eximere membra secundo coguntur, vel abscessus incidere, ut sapius nervos aut musculos incidendo, motus membrorum necessarios tollant, alios claudos faciant, alios gibbosos relinquunt, alios dum luxata reponere nesciunt, & sideratos & deformes & ridiculos relinquunt: in aliis turpes & cauas cicatrices his resectis partibus quae restaurari nequeunt, aut quas contrahi necesse est: in aliis glandosa carnes frustra eximuntur, in aliis venis aut arteriis resectis ob sanguinis profluvium vita periculum inferunt, aut si euadant, perperam perpetuum malum corporis habitum pariant: hac omnia igitur hac una opera effugere licebit.

Ceterum ut ad ordinem reuertar, si humana copora desint, si machina hac atque statua eiusmodi potissime animalium corporibus memoriam alias visorum reficere possumus atque instaurare, nunc dicendum est, sed mea quidem sententia praeter simias & cercopithecus foliato melius id fieri posse crediderim. Horum tamen ordinem sic instituit Galenus sexto Anatomicarum aggressionum. cap. 1. Primum quidem simiarum corpora praeponuntur. Inde cercopithecus qui simia caudata, inuenio apud quosdam cynocephalos, sed qui sint cynocephali praeter animalia fabulosa non inuenio: tertio loco ponitur Ursus: quarto animalia ferrata ut canis, sus, mures: quinto solipeda ut equi & Asini: sexto & ultimo ruminantia ut boues, oves, capra, dico quod ex hoc innuit auium neque piscium neque serpentum dissectionis utilis est, nam quadrupedum, mihi videtur nulla aut pauca exclusisse: huius verò ratione reddidit Aristoteles primo de natura animalium dicens; animalia licet plurimum dissimilia in externis partibus, similia tamen sunt in interioribus, quoniam operationes, quorum causa membra facta sunt exteriores valde dissimiles sunt, ut currere quatuor pedibus, saltare, nam firmitatem eandem cum duobus habere non potuissent, & similiter dentes

aut ungulas aut cornua habere oportuit, pro defensione, non ita necesse fuit homini, sed in interioribus operationes sunt similes ergo & membra, utpote in iecore generare sanguinem commune est homini & omnibus animalibus: pulmōni dilatarī ac constringi, attrahereque aērē, cōmūnia sunt tam hominiquā ceteris animalibus. Ergo forma pulmōnum & iecoris, & substantia, & color, & situs, & meatus, & numerus, & connexio eadem esse debent: verum ventriculus non ita, quoniam functio diuersa est in specie, licet in genere sit eadem, ideo ruminantia cum careant dentibus anterioribus, & edant cibos valdē duros, ventriculi formam hispīdam valdē atque asperam ut melius dica longēque alienam, tum etiam numerum habent quadruplicem, adeo ut nulla fermē sit similitudo: cum enim forma sit propter operationem tantum distabit forma à forma, quantum operatio ab operatione: Et ideo ventriculi auium miro modo distant forma & numero ab humano ventriculo: quoniam aues edunt grana dura, & non mandunt illa, quia carent dentibus propter paruitatem capitis, qua necessaria fuit ad volatum: ideo dicit Aristoteles ibi quod ex dissectione animalium fermē in interioribus membris scire licet structuram membrorum humani corporis interiorum, quantum si homines dissecaremus. Qua autoritas credo causa fuerit Galeno exercendi dissectionem in simis & aliis animalibus, & ex consequenti aberrandi in multis. Quare dico, quod sumptis animalibus qua maximē similia sunt homini, id est qua stant & sunt simia cercopitheci & Vrsi (ideo Galenus collocavit vrsū propter hanc causam tertio loco quia stat) debemus animaduertere atque scire in quibus membris & quantum & qualiter differant ab hominis membris, & illud adnotare diligenter in commentariis, tunc verō utilis erit dissectio salium animalium, cum eiusmodi cautela, aliter erit causa erroris, sicut fuit etiam Galeno. Hoc verō aliquo modo tentauit Vessalius, sed non absoluit, qui absoluerit opera precium facturus est. Verum dicit quisspiam, car tamen discrimen est inter membra belluarum & hominum, non solum in magnitudine quemadmodum dicit Hippocrates. Intestina crassa homo maiora quam canis habet: libro de ossibus pag. 2. & rar sus in sexto de Popularibus morbis, Sec. 4. sed quod iecur canis lobos habeat plures, homo autem non habeat, vel si habeat minus eidentes & pauciores, unde natus error in Hippocrate libro de ossium natura Pag. 2. dicentis, iecoris extremitates quinque sunt, super quarta autem extremitate fel incumbit, quod osculum acceptum transuersum & cor ac pulmōnem profert: vidit enim Hippocrates canis iecur, quod quinque lobos habet, plerumque etiam sex & septem, in homine autem non sic, quamuis & Auerroes & Aniceuna id crediderint, adducti autoritate illa, sed dubium non est rarō id in hominibus contingere. Causa diuersitatis est diuersitas motuum exteriorum, nam multitudo loborum causa est melioris coctionis sicut apparet in piscibus: canes igitur cum prona incedant lobos non vexant, at in hominem propter erectam staturam si iecur esset diuisum in lobos, unus premeret alium. Similiter discrimen est in monoculo atque in aliis, cerebrum quoque bonis Galeno teste simile est cerebro humano, verum Vessalius negat in humano cerebro adesse rete illud mirabile ut Bos iure sapientior homine futurus sit, si ad compositionem respiciamus, quamuis adsit quippiam exiguum ut non omnino Galenus deceptus sit, at de hoc loco suo videbitur. In vniuersum est discrimen in homine & animalibus propter multas causas: Primo propter situm, secundo propter motus, tertio propter cibos, quarto propter cubilia, ut minus patiantur dum cubant super terram vel sub terra, quinto propter educationem filiorum, sexto propter operationes animi diuersas, septimo propter temperaturam veluti canes carent fele, ut sint sicciore & leniores, octavo propter proprietates quasdam quas habent.

Hinc descendendum est ad preparationem opinionis & diximus quinque eam habere partes. Prima est tempus & locus, debet enim eligi hyems serena & frigida valdē paulo post hybernū solstitium, & locus apertus ac praelatus à Borea: nō solum ut diutius corpus seruetur incorruptum, sed etiam ut salubritati inspicientium & dissecantium consulatur, ne factore cadaueris offendantur. Secunda est modus inspiciendi, & ideo rectē factum est theatrum ligneum, ut plures possint inspicere sine impedimento, & qui dissecat, virgula debet ostendere partes singulas, & situm, & connexionem, & admonere de quibuscumque, & maximē de utilitate & operatione ordinēque ac

transitu finibus, substantia, numero. Nec placet quod qui ostendit, loquatur de morbis
 ac symptomatibus, sed hoc pertinet ad professorem medicina. Curatio verò qua pendet
 ex Anatomia debet doceri ab ipso professore verbo: modus autem operandi ab eo qui
 dissecat. Tertia pars continet instrumenta & maximè uncas & hamos, & nonaculas,
 & gladios tenuissimos, & reliqua, qua à Vessalio declarantur. Quarta pars pertinet ad
 subiectū, quod debet esse duplex, masculus & femina, tum propter membra generatio-
 nis diversa, tum ut memora repetitione confirmetur. Nec placet ut nouo mortis genere
 ac magis terribili occidantur ob spectaculum, neque enim tanti est discrimen suffocati
 ab eo qui laqueo suspensus est ut crudeliter hominē occidamus, verum suffocare aquis
 lentum est mortis genus: & ut aliqui credunt aptius ad dissectionem cadaver redditur.
 Dissecare autem hominem uiuentem ob hanc solam utilitatem non laudo, sed si me-
 reatur scientia immortalitatis anima causa, & an plures sint anima in corpore hu-
 mano forsitan licet, imò licet quod per se iam iudices decreuerunt, aliter nullo modo:
 Debet autem administrari à medio Decembris ad finem Ianuarij in sex cadaveribus
 quorū unus sit pregnantis mulieris si non simia aut vacca primū septem diebus mem-
 bra naturalia. Secundis genitalia masculi & femina pregnantis, tertijs spiritalia
 succedentibus animalia. Quinta septenaria ossa & cartilagine, mēbrana & muscoli:
 ultima nervi, vena & arteria, quia se ut plurimū comitantur & eundē ductū habent,
 sique utilitas & usus explicabitur, & propter quid facta sint. Animaduertendum
 autē est quod corpora quadam habent anomalas compositiones, in quas incidere non est,
 ut quidā putant, felicitatis, sed infelicitatis potius. Nō enim errores hi velut in specie
 diuersitas finis causa sunt, sed materie consumaci accidūt. Ideò ex eiusmodi inspectio-
 ne nihil ut lucratur homo scientia, cum errores in infinitū extendantur, sic aliquando
 inuenitur unum tantū ren, & lien à dextra, & iecur à sinistra, ac talia eiusmodi: qua-
 dam verò utilia sunt quamuis rara, velut lapis in vesica felis: docet enim posse gene-
 rari & maximè cum homo animaduertit quo in homine inuentus sit, siquidem in diuti-
 na lepra laborante, unde coniecturā licet non admodū certam, in eiusmodi morbis fa-
 cere licebit, forsā quod salē lapidē habeat patiens. Quod verò ad dissectionis ratio-
 nē attinet, considerandū est, ut quemadmodum dictum est à ventris dissectione incipia-
 mus, oportet inde ad omentum & intestina procedere, sed hoc inferius declarabitur, an-
 se quam tamen ad eam opinionem procedamus detradendi sunt pili.

Ultimum quod ut dixi primū fuerat est de his, qua communia sunt tam operationi
 quam etiā tractationi, & habet septē capita, quorū primū est ut sciamus, quomodo ex-
 terne partes & quo nomine dicantur: sophisticā enim est ac penē stultā illorum ratio,
 qui dicūt non pertinere ad anatomen scire partes exteriores, nā qualiter declarabo fi-
 tū interiorū & locū nisi nomina partium exteriorum qua è regione illarū posita sunt
 nouero. Itaque id maximè necessarium est ac tā necessariū in partibus præcipue vētris,
 ut nihil magis. Sunt enim ibi præcordia, venter, fumen, ilia, epigastriū, atque eiusmodi
 multa qua confusionem maximā inducere solent. Secundum caput est simplicium mēbro-
 rū, sunt autē ut habentur in libro de partibus artis medica septē, os, cartilago, vinculū
 mēbrana, villi, caro, & pinguedo: in his ergo declarare oportet substantiā, magnitudinē,
 colorem, processū, numerū, originē, functionē, utilitatē, figurā, meas, unde nutriantur.
 Tertiū caput est membrorum compositorū, pro quo sciendum est, ut secundo Anatomicarum
 aggressionum docet Galenus, quod compositio triplex est: aut enim oboriuntur
 ut nervi parui ex magnis, & rami venarum ex truncis, & ha sunt similis substan-
 tia poris ut à quibus oriuntur aut adnascuntur, cum originem ducunt ab illa, sed
 substantia est diuersa ut cerebro nervi, cordi arteria, ossibus cartilagine, aut
 adherent velut membrana ossibus, nam separari possunt, vel digitis solis. Qua
 verò sic iunguntur aut sine medio iunguntur, ut periostion ossibus, aut glutino
 quodam velut vincula & cartilagine iungendis ossibus, eoque modo etiam muscoli iun-
 guntur ossibus per chordas seu tendones. Sunt autem tendones mixti ex vinculis & ner-
 uis: aut per insertionem ut dentes ossibus mandibularum, & ossa capitis per suturas,
 quarta & ultimo velut perstratum ut caro qua est stratum venis & arteriis. In his
 igitur omnibus declaranda sunt temperatura, magnitudo, forma, situs, numerus, ra-
 tio compositionis, substantia, color. Quartum caput quod prætermissum diximus ab
 aliis est totius membri conuexio & forma, non enim nisi de principalibus ut pote ven-
 triculo & iecore id docuerunt, ac de parīs vteridibus, renis emulgentibus, epididymis,
 intestinis

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

rebratio, siquidē suturas vitare oportet, & neque ad ipsā membranā pertingere, nec in tenuiore parte ossis perforare ut ab Hippocrate colligitur, in libro de capitis vulneribus pag. 9 & 10. quomodo ergo sine perfectā cognitione Anatomia hac tria incommoda vitare poteris. Secunda est exustionis in capite, cuius etiam meminit Hippocrates qua debet fieri super suturas & maximè coronalem. Tertia est sectionis super caput in deflexione materie ad oculos ut docet Hippocrates libro de locis in homine. pag. 7. Quarta est exustionis arteriarum post aures propter podagram. Quinta est depressionis nebulae in oculo siue tu eam peregeris, siue censor astiteris. Omitto nunc polypi & ozena curam in naribus & perforationem glandularum inflammatarum in ore & angina matura incisionem, venarum sub lingua in ipsa etiam angina: & abscisionem vngula qua non citè perfici possunt nisi ex perfectā dissectionis scientia, & maximè de vula qua si abscindatur, pulmo refrigeratur, & vox amittitur, ideo oportet scire ex Anatomia quando plenè fuerit corrupta: tunc enim solum abscindenda est. Sexta operatio est in fronte qua debet fieri transversa cum dissectione opus fuerit propter musculos, qui iacent secundum latitudinem cum in aliis partibus omnibus corporis dissectiones debeant fieri secundum longitudinem, quia muscoli iacent secundum longitudinem, & omnis sectio nisi aliud prohibeat debet fieri secundum situm musculorum. Septima est incisio vena in summitatem nasi qua fit valdè profunda, ideo non potest administrari, sine perfectā scientia Anatomia nasi. Et hac utilis est ad ea qua dixit Auicenna, sed & prater id ad doloris capitis diuturnos. Omitto nunc ea qua circa extractionem plumbi ex aure & perforationem abscessus eius qua omnia exigunt dissectionis scientiam: venio ad duas utilissimas opiniones, in quibus necessaria est scientia exactissima situs & natura membrorum: & sunt extractiones dura natura è radice lingua, ne ladantur vena & arteria aut nervi, & ablatio corona dentis quando caries non fuerit profunda, quia dens renascitur etiam in adultis sicut in pueris, quando renouantur, & est pulcherrima opinio & utilis. Decima est extractio strumarum cum suis inuolueris, aliter renascuntur aliter redeunt, & tamen fieri debet sine latione nervorum, venarum, & arteriarum. Undecima est incisio gutturis in angina deplorata, de qua testatur Hippocrates quod superviunt licet ladantur in voce ex respiratione. Duodecima est pectoris sectio in Empyemate de qua Hippocrates secundo de morbis alibi etiam docet cognoscere, quo in latere sint ut in Prognosticis, & quomodo creta madefacta locus cognoscatur. Tertiadecima est tabescentibus vstio de qua rursus Hippocrates hydropicos secare tabescentes vrere conuenit; recitat etiam Hippocrates Quinto Epidemiorum de duobus qua curata sunt ex supputatione ventris per vstionem, licet postmodum amba, ex malo regimine perierint. Ista tres opiniones qua in usu erant tempore Hippocratis & notissima nostra atate perierunt, ob desuetudinem & ignorantiam. Sicut ex sectio lapidum renum dorso diuiso, qua licet non fuerit Hippocrati cognita & periculosa sit, nihilominus aliquibus falsè cessit, ut Albertus recitat. Quintadecima est eductio aqua ex ventre qua in usu est & ab Hippocrate manauit in hydropicis. Sextadecima est epatis vstio de qua Hippocrates libro de internis affectionibus, ubi docet quod per buxeos fusos oleo feruenti intinctos aut per fungos crustas octo inurere oportet & loquitur de duritie iecoris cum dolore & tumore & est de genere morbi regij & similiter exustio ipsius iecoris in aqua intercutè per ferrum candens. Decima septima curatio est exustionis lienis per candens ferrum aut fungos, in capitibus ipsius lienis tantum, non alibi ut ibidem docet Hippocrates, dum dolorem illius, & tumorem, & aquam intercutem, ex ipso orientem, & febrem curat. Decima octaua est cura exsectionis lapidis, in vesica notissima est. Decima nona est exsectio fetus de qua Hippocrates integrum librum edidit. Vigesima est cura ramicis seu hernia per testiculi exsectionem seu sine, qua admirabilior longè est. His visis ad Mundini expositionem transeamus.

TEXTVS I.

Quia dixit Galenus septimo artis curatiuæ, autoritate Platonis: libros in aliqua scientia vel arte scribimus tribus de causis. Primò ut quis satisfaciat amicis. Secundò ut exercitetur utilissimo quod est per intellectum. Tertio ut auxilietur obliuioni: quæ est ex senectute. His tribus causis promotus proposui meis scholaribus in medicina hunc librum componere. Et quia cognitio partium subiecti in medicina quod est corpus humanum, quæ loca dispositionum appellantur est vna partium scientiæ medicinæ: ut dicit *Aner. 1. collect. cap. de diffinitione Medicinæ*, ideo inter cætera nobis cognita cognitionem corporis humani & partium eius, quæ ex Anatomia insurgit proposui tradere, non hic obseruans stylum altiorem, sed artificii magis congruentem, quales nos sumus qui manibus potius quam verbis quod est, ostendere consueuimus.

COMMENTARIVS.

Proponit causas conscribendi libros enarratas à Galeno, quæ sunt clare in Texto, licet aliz sint veriores sed non tam honestæ; veritas enim est quod potius ob gloriam & lucrum talia facere solemus, nam tametsi ad memoriæ defectum refartendum libri soleant conscribi, nihilominus illa quæ conscribuntur per viam breuiarij conscribi solent, incultæ scilicet & concisæ, quod verò ad amicos attinet pauci sunt qui huiusmodi delectentur, adeo ut impellant nos ad scribendum, de qua re conquestus est Galenus, dum de propriis libris agit. Dicit enim quod pauci vel nulli suo tempore curabant legere ipsius libros, omisit autem potissimam causam & est, quod scribendo iuuantur humanum genus: etenim sicut partes hominis conspiciant in totum ad utilitatem eius, ita & singuli homines & animalia etiam bruta idem facere solent secundum naturam: quamuis aliqua homines prauitate serpentes etiam superent. Erunt igitur in vniuersum sex causæ conscribendi libros, sed hæc præcipua, quandoquidem scientiæ nullæ essent, nisi homines egregij paulatim illas conscribendo auxissent. Sic enim non haberemus vix primum elementorum Euclidis. Quod verò dixit velle abstinere à stylo altiore, non intellexit nili de eloquentia non de quæsitis: ideo nimis turpiter à quibusdam accusatur & perperam.

TEXTVS II.

Situato itaque corpore vel homine mortuo per decollationem vel suspensionem supino. Primo noticiam totius debemus habere. Secundo partium, nam cum omnis nostra noticia incipiat à notioribus nobis: & quæ sunt confusa sunt notiora: & totum confusus sit partibus, à cognitione totius debemus incipere.

Circa totum autem quod debemus cognoscere est id, in quo homo differentiam habet ab aliis animalibus. Habet autem differentiam in tribus, scilicet in figura vel situ partium: & in moribus siue artibus: & in partibus quibusdam. In figura namque homo est staturæ rectæ: & hanc habuit propter quatuor causas: nam corpus humanum habet inter cætera animalia, materiam leuissimam spirituosam & æream, & ideo ad superiora tendentem. Secundo inter cætera animalia eiusdem quantitatis calorem habet ampliorem, cuius est semper ad superiora eleuare. Tertio formam habet perfectissimam, quæ cum angelis & intelligentiis, quæ totum vniuersum regunt communicati: & idem superfluum eius secundum sursum vniuersi esse debet. Quarto, ratione finis sui fuit eiusdem staturæ & figuræ rectæ: quia ipse finaliter ordinatur ad intelligere, ad quod deseruiuit sensus, & maxime sensus visus: ut apparet in proemio Metaphysicæ, & ideo in ipso debuit visus situari & cerebrum, & per consequens caput situ tali, ut possit omnia vel diuersa sensibilia apprehendere. Et quia ad plura visibilia se extendit quando situatur in alto quod apparet; quia custodientes ciuitates ut possint à longè bene videre, statuunt sua spectacula in loco alto: ut in turribus & huiusmodi, ut dicit *Gale. de usu par. cap. 2.* Et propter hoc ipse ibi dicit & *Anicennæ in initio tertij libri*, autoritate Galeni, quod intentio in creando caput superius in homine non fuit propter cerebrum nec propter aures, nec propter os, nec propter nares, sed propter oculos propter causam distam. Et sic apparet ex parte omnium quatuor causarum quod homo fuit staturæ rectæ.

COMMENTARIUS

Reddit rationem, quare homo erectus sit statorum (non de triplici distinctione ut nota verba non agunt quoniam notissima est) quod satis conuenienter est principis Philosophorum. Quod verò ad veritatem attinet, animaduertendum est, quod temperatura non potest esse causa formæ aut compositionis, sed potest esse causa, sine qua non conuenienter ea forma vel compositio seruari non potest, aut ad operationem deduci; velut crassities materiæ & frigiditas impedirent usum erectionis hominis, ideo dico quod causa principalis est finis, & est artium exercitatio, & opus manuum, nam si manibus uteretur ad ambulandum, non posset esse leuis manus, quandoquidem qui scribunt, citharam pulsant, & opera nobilia fingunt, pictores quoque si rustica exerceant opera aut graua, velut ludum armorum, scinduntve ligna, multum lædantur redanturque inepti. Quanto magis si homines manibus incederent? ideo culpa propria est notissima & est finis: Agens verò est anima infusa à patre & matre generans simile corpus seu fabricans potius ei, à quo decisa est, dum separatur ab anima parentum, ut declaratum est *quarto Theonastom.* Non ergo aliqua temperatura sed ab agente cum simili. Causa verò quæ est forma & materia in huiusmodi pendunt ex agente, sed si vis breuius & lucidius à similitudine: assumitur enim materia & inducitur forma similis priori.

Cæterum relinquuntur duæ dubitationes. Prima est cur simiæ & cercopitheci incedant erecti, & tamen nullas exercent artes, ergo non est causa erectæ staturæ artium scientia & exercitatio: item dubitatur utrum aues dicantur erectæ staturæ. Ad hoc respondent quod non quia licet sint bipedes sunt tamen pronæ & habent spatium, vbi sunt alæ, in quo possent consistere, duo alij pedes: idro pronæ dicuntur & non erectæ staturæ. Sed de simiis dicendum est, quod sunt erectæ staturæ, non semper ut possint manibus continere cibos, & hoc quia coguntur illos mundare à corticibus propter imbecillitatem dentium, ut in paruis animalibus sciuris montanis, muribus, & aëllis.

ideo pisces veri qui non anhelant, collo carent, ideo dico quod cum membrum sit propter facultatem, & facultas propter operationem, dicemus à primo ad vltimum, quod quæ carent collo carrot respiratione, quæ habent collum respirant, quæ respirant habent collum, & quæ non respirant collo carent, atque ita quatuor propositiones semper se consequuntur, & plures pro ratione membrorum velut si capiamus collum, asperam arteriam, pulmones, pectus mobile & respirationem, sicut propositiones quadraginta, quæ omnes se consequuntur, Galenus tamen non adeo exquisitè hanc regulam declarauit.

Quod ad staturam erectam attinet, non absurdum fuerit legisse disputationem illam de hyppocentauris apud Xenophontem in quarto libro peridiz Cyri, vbi probat hominis constitutionem tamen si Hippocentauri & ipsi erecti incedant & artes stando commodè exercere queant illis esse meliorem, sic quæ licet inter tam serias res etiam iocos permiscere. Sed iam ad Textum redeamus.

TEXTVS III.

Propter quod vocatur *anthropos* contemplans quæ vidit: & microcosmus, id est paruus mundus, quia sursum & deorsum habet sicut mundus & vniuersum. Et hæc est prima differentia.

Secunda est ex moribus vel ex arte. Mores enim inter cætera animalia magis habet mansuetos: nam est animal politicum & ciuile. Arte omni à natura caret: non enim habet artem insitam à natura, ut aranea, apes & huiusmodi, ad hoc ut percipiat omnem artem: si enim haberet aliquam insitam à natura, omni alia careret arte, ut dicit Galenus *primo de vsu partium.*

Differt etiam ab aliis in partibus: nam non habet partes multas, quas habent alia animalia, extrinsecas: nam non habet partes quæ sunt à natura datæ: ut arma ad defendendum: sicut sunt cornua, rostra, ungues longæ: & istis caret quia habet organum organorum quod est manus, quibus sibi potest parare omne genus armorum ad defendendum: ut etiam dicit Galenus ibidem & idè caruit à natura illis, ut omnia posset habere. Caruit etiam pilis, pennis, squammis propter eandem causam: & etiam quia non habet materiam multum superfluum

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

to & etiam inemendatam milleque erroribus scirentem. Plana est ergo diuisio Mundini, & si vltius distinguatur, no- uem illa viderunt: nam in multis membris sunt cavitates eae regiae vt in capite, & est repleta, sicut & ea quae est sub craneo, vbi est lacuna sanguinis, aliae vacuae & paruae, vt ventriculi, cerebri, aliae magnae, & sunt tres ventriculus, vterus, & vesica.

Quod verò ad viuentes attinet idest ad corpora mortuorum, prout ad viua referuntur, sunt duo consideranda, operatio & morbi, qui possunt contingere: per operationem intelligit Mundinus tam vsum quam operationem, nec rectè dicitur, quod non distinxerit. Homo enim & alius sunt duo distincta & vnum in animali, & tamen plus differunt quam vsum & operatio, quae dicuntur secundum Paronimiam, & ideo in talibus semper comprehendi possunt iollè sub vno nomine, vt sanum, zgrum, medicina, & eiusmodi. Eadem ratione per morbos quae contingunt membris, intelligit etiam sanationem eorum ex anatomia pendentem, sicut apparet vbiq; apud ipsum Mundinum & praesertim in capite de Epididymis.

Scire autem expedit quod etiam est necessaria anatomia viuorum in quibusdam operationibus, vt etiam docet, *Tertio de facultatibus rationalibus cap. 4.* in videndo intestina quae continent feces, ventriculum quomodo concoquat cibos, vesica quomodo recipiat & contineat vrinam, quomodo cordis alae & cuspidis moueantur, quomodo pulmo dilatetur, & generaliter quaecumque ad operationem pertinent, & debet fieri in animali, & non in homine, nisi casus se offerat ex vulnerato, & semper haec melius spectantur in antiquo vlcere quam in vulnere recente, dum natura praeterita operationes non legitime obit.

TEXTVS V.

Diuisio autem & numerus partium corporis est: quia partes quaedam sunt quae exteriora & extremitates dicuntur. Quaedam verò intrinsecæ & profundæ & illarum quaedam sunt, quae ordinantur primum ad conseruationem speciei: quaedam primum ad conseruationem indiuidui. Prima sunt membra generalia. Secunda sunt quae in ventribus continentur.

Tres autem sunt ventres in corpore nostro, scilicet superior qui continet membra animata vt caput, inferior qui continet membra naturalia, Medius qui continet membra spiritus. Primo tamen incipiam ab

anatomia ventris inferioris quia illa membra fetida sunt. Et ideo vt ista primo abiiciatur ab eis incipiendum est. Secunda quia omnis nostra cognitio & consideratio specialiter, quae ex manuum consistit operatione à notioribus nobis incipit: talia autem cum sint posteriora natura,

continentur in hoc ventre: nam membrum quanto minus participat de nobilitate & perfectione, tanto magis locum infimum obtinet in genere membrorum, sicut est in mundo in genere entium. Item quia continet membra facta ad expurgandum & ad contineandum feces & superflua graua, quae tendunt deorsum & specialiter quae sunt per os accepta.

Est itaque substantia eius carnosae & membranosa: carnosae tamen est magis, & ex hoc apparet quod est temperaturae calidae & humidae. Et causa quare fuit huiusmodi venter carnosus & membranosus; & non osseus est, quia huiusmodi venter habet continere membra cibi vt stomachum, ideoque apta inflationi & propter retentionem fecum: vel ex aqueo excremento vt hydropis, vel ex flatu vel propter conceptum, nam vterus cogitur intumescere. Si autem venter esset osseus: non posset intumescere.

Spektare etiam oportet in his ea quae commemorata sunt.

COMMENTARIVS.

Diuidit secundum praecipuum Boethij scilicet per diuisionem factam, in opposita, scilicet quoniam quaedam sunt externa, & extremitates, tum verò in interiora, vnde Curtius non animaduertit neque intellexit Mundinum: existimauit enim quod Mundinus intelligeret diuisionem in externas partes & interiores, sed non est ita, quia Mundinus diuidit in membra, quae principaliter sunt propter vitam, & sunt omnia interiora praeter extremitates i. brachia & manus, crura & pedes: ista enim non sunt necessaria vitae primò, sed sunt additamenta propter vsum ad vitam, & similiter exteriora sunt ad decorem naturae

tam, & quamuis quædam sint etiam ad utilitatem, scilicet tutelam interiorum illa tamen utilitas aut est exigua, sicut cutis, aut illa membra habentur pro interioribus sicut ossa capitis, quæ sunt ad defensionem cerebri & sternon iugula costæ ad defensionem cordis, quia tamen Mundinus non habuit, neque est nomen vnum, ideo diuisio potest sic declarari: membra corporis aut sunt per se primo necessaria ad conseruationem vitæ, aut non, & quæ non sunt, per se primo diuiduntur in duo scilicet exteriora & extremitates.

Rursus Mundinus facit secundam diuisionem, circa quam etiam hallucinatur Curtius: dicit enim quod Mundinus diuidit interiora in tres ventres sed hoc est falsum. Diuidit enim primo in membra necessaria vitæ propriæ & speciei scilicet genitalia, & hæc est tertia diuisio: siquidem prima est membrorum in necessaria vitæ primo & non necessaria; non necessariorum in extremitates & exteriora: tertia necessariorum in necessaria vitæ propriæ, & continuationis seu speciei. Verum non est credendum quod Curtius qui fuit vir tanti ingenij & eruditionis, hæc non intellexerit, quæ vel initiatus medicinæ vel philosophiæ per se intelligeret: sed cum non ediderit vt dixi ipse hæc commentaria, prætermittit in exemplari, vel ipse credidit scripsisse vt intelligebat, & deceptus est, quia inordinate scripsit. Qui enim inordinate scribunt necessario duo mala faciunt; rem scilicet reddunt difficilem & aliquid necessarium prætermittunt: sed redeo ad rem. Mundinus itaque subdit quartam diuisionem, quæ est membrorum necessariorum vitæ propriæ primo in tres ventres, intelligendo per ventrem non solum concauitatem & contenta in concauitatibus, sed etiam continentia vt pote pectus & abdomen. Dico ergo quod docet tres esse ventres, & in hoc rectè Galenos reddit causam, quia tria sunt membra principalia quæ habent diuersas functiones, & vnumquodque membrum principale indiget sua tutela & ossæ propter defensionem, & ne possit comprimi, ergo necessarium est tria esse integumenta ossæ, caput propter cerebrum, pectus propter cor, & costas mendosas propter iecur principaliter, & propter lienem, ratione similitudinis, & vt pars sinistra esset similis dextræ, & hæc est causa quod integumenta sint ossæ. Secunda causa est ratione vt sint ventres ob membra inseruientia ipsis principalibus, vt pote cerebro nerui, aures, oculi, caruncula mamillares, membrana cordis, pulmo membranæ intersepiens, capsula cordis, iecori ventriculus, lien intestina mesarum, tenes, vtraque vesica: ergo necessarius fuit venter non propter membrum principale primo, sed propter ea quæ seruiunt principali: verum propter principale fuit necessarium velut dixi vt integerentur ossibus. Tertium vt ventres

essent diuisi & hoc quia cerebrum & sensus impeditentur à motu cordis: oportet enim intelligentem quiescere similiter & à vaporibus & calore naturalium membrorum impeditentur sensus & cogitationes; aded vt etiam tam selecto capite ob distantiam, & tot septis intermediis, quibus cor est valde propinquum capiti, hæc sunt curiosi, & quibus ventriculus non bene concluditur, aut si multo vino vtantur; his visus & auditus perturbatur, & cogitatio similiter puritatem cordis impedit, ventriculus & sordes excrementorum quæ à iecore deriuantur, & à ventriculo; & cõditionem motus vnde qui exercentur à cibo, iis peruertitur concoctio, incommoda ergo fuisset horum ventrium confusio. Quartum est ventrium varietas, superior quidem osseus, totus ob cerebri molliciem, & tot sensus, & quia in superiori parte erat, ideo omnis percussio letalis fuisset aut hominem lyderasset, quandoquidem vel sic infirmi pereant ex capitis percussione, at quod facit quod cerebrum est longè imbecillius corde & iecore, quia exangue, at verò pectus fuit osseum eisdem ferme causis & carneum, qui aliter non potuisset dilatari, & qua parte cordis sedes est scilicet in medio, ab anteriori parte & posteriore ossæ solido munitum est, anteriore quidem sternos, posteriore vero spina dorsis. Eadem vero est ratio de collis mendolis regentibus iecur, cum reliquum ventris inferioris sit exos, vt possit extendi in assumptione cibi: secundo vt possent retineri feces & vrina: tertio vt in mulieribus possent extendi tempore gestationum vteri. Incipit autem à dissectione ventris inferioris, quia illa membra sunt sordida & fetida, quæ non possent diu scroari, & est Galeni *Quinto de anabimicis aggressionibus*. Alia causa quod facilius sit quæ vera est, non tamen multum euident, quia dissectio musculorum ventris est aliquantulum difficilis, in vniuersum tamen est facilio. Quintum est ratio ordinis nature, quia venter naturalium cum tot contineat excrementa, merito fuit positus in parte inferiore, vt magis procol excernerentur excrementa ab ore: dicebat enim Philosophus quod quædam sunt animalia, rotunda, quæ idcirco habent anum prope os, sed ea sunt imperfecta valde & vilia, nobilia autem habent ex opposito sicut in homine. Est enim de ante & in superiore parte; anus in inferiore, & in extremo; & parte posteriore; & per rotundum animal intelligo compositionem non figuratam, scilicet quia meatus ille per quem defertur cibus, redit ad suum principium. Deinde docet quædam sint videnda de ventre & dicit quod substantia eius & temperatura.

TEXTVS VI.

Partes enim sunt duplices scilicet interiores & externæ. Extrinsecarum quædam sunt directæ, quædam à lateribus.

Directæ primo sunt quæ dicuntur correspondere ori ventriculi, & est pars in qua sentitur os, siue cartilago ensiformis, quæ alio nomine nominatur pomum granatum, de qua suo loco apparebit. Secundo est pars ventriculi, quæ est supra umbilicum, vel distans ab umbilico per quatuor digitos. Tertio est pars umbilici, & est ubi est umbilicus cum quo est alligatio foetus in utero, cum venis uteri. Et propterea intus apparet vena quædam, quæ continuatur cum ipso, & pertransit per gibbum hepatis in vesicam: ista tamen vena priuata est sanguine, quia frustrata est post partum à propria operatione, & propterea continue euanescit: & ideo minor apparet in senibus quàm in iuuenibus, sicut etiam euanescit arteria, quæ cum dicta vena venit ad umbilicum foetus. Et quando est in ventre foetus, descendit inferius, & peruenit ad arteriam adhorti, iuxta spondyles renum, & iliorum, vt infra dicetur: & quando excarnas abdomen prope umbilicum hanc considera arteriam, quæ est ad modum nerui vel chordæ. Quarto est pars quæ vocatur lumen infra umbilicum per quatuor digitos: & est pars in qua quædam venæ terminantur ad cutim, per quas pueri dum sunt in utero emittunt aquæ excrementa. Et idè vt dicit *Halsen* 14. 3. cap. de *causis Ascitis* tales venæ & talis pars notior est in non natis, quàm in perfectis, & ego hoc multotiens ostendi, quia imperfectis frustrantur ab hac opinione. Quinto est pars quæ vocatur pubes in qua existunt membra genitalia. Partes verò laterales sunt duæ, hypochondria & ilia. Et est hypochondrion dextrum & sinistrum: dextrum ubi locatum est hepar: & hypochondrium sinistrum ubi locatum est splen, & ilium, dextrum & sinistrum, similiter sub hypochondriis.

Relinquebatur dicendum ex textu superiore, quod temperatura est calida & humida, quia dicit est carnosa magis quàm membranæ, nam membranæ sunt frigida & siccae temperaturæ apud Galenum. Et verè Mundinus potuisset postponere hanc partem huic textui, in quo agit de partibus exterioribus ventris: nihilominus error est exiguus, quia Aristoteles tantus vir, & Galenus sæpe deuiarunt ab ordine, ideo ordo non necessarius nisi cum quæ debent præmitti necessaria sunt ad intellectum sequentium, quod non contingit hic. Sed maiorem difficultas de his, quæ dicit de ventre, quod sit magis carneus quàm membranofus (vt ita dicam) nam si intelligit de ventre i. vacuo, illud est aer & non plus caro quàm membranæ: si autem intelligit epigastrium falsum est, quod sit magis carneus quàm est membrana, cum adsit vna membrana & nulla caro: intelligendus est ergo Mundinus in tertio ventris significato, & est pro toto eo quod est supra omentum & intestina & causa ponitur ex musculis, membranæ, ligamentis, & hoc modo est magis carneus quàm ex membranæ, & ideo calidus & humidus. Sed notandum quod est humidus & calidus bifariam, quatenus carneus & pinguis, & hæc caliditas & hoc humidum est naturale & non excedit equalitatem multum, quia ad sunt etiam partes quæ sunt membranæ, & ligamenta quæ sunt naturæ frigida & sicca, merito tamen caliditatis & humidi naturalis facile consolidantur vulnera in ventre, quia omne membrum quanto calidius & humidius naturaliter, tanto celerius consolidatur, & ideo membra carnosa celerrimè reparantur & consolidantur, vt etiam vult Galenus vbique & maximè in *Quarto Methodi* sicut calida & humida præternaturaliter difficillimè consolidantur, & nunquam reparantur. At verò membra quæ sunt calida & humida non naturaliter, quatenus humida difficillimè consolidantur, quatenus calida facilius: venter ergo est longe calidior & humidior nõ naturaliter in hoc significato, tertio quæ naturaliter propter calidum & humidum vaporem exhalantem ex intestinis & vesica, & ideo vulnera eius non facile consolidantur in aliquibus propter superfluum humidum sicut multo minus vlcera quæ sunt in ano, propter eandem causam. Ostendit autem ventrem esse valde calidum tactos iudex in huiusmodi, vt etiam *Primo de temperamentis* Galenus: ventris autem quantum significatum est vt in *Prima Aphorismorum* ventres hyeme & vere natura calidissimi, pro continente substantia, & inani parte, & omnibus membris in eo contentis, iccore, liene, ventriculo, intestinis, renibus; vesica, omento, vesica felis, mesareo, & sic tantam rem prætermisit Curtius.

Quantum ad partes exteriores proponit Mundinus

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

tas sine offe sui ipsius causa in oculis, palpebris, cute frontis, labiis, lingua, membro virili, naribus. Tertium genus membrorum est pars quedam non habens nomen, quæ percipit velut cerebrum, cogitando, imaginando, & crystalloides in oculo videndi causa, & additamenta cerebri pro percipiendo odore, & instrumentum auris pro sono, & ego appellauerim libenter hoc genus membri communis & principalis imo, sublimis tum propter medullam, tum propter cerebrum, tum ob crystalloidem, & ego demitor valde de Galeno, quomodo voluerit instrumentum sensus esse in neruo, & tamen principales sensus visum & rationem posuerit in alia re, quam in neruo. Secunda diuisio membrorum vniuersalium est illorum quæ sunt necessaria toti corpori, vt deferant virtutem membrorum principalium per totum corpus, cum ergo tria sint membra principalia, erunt etiam tria membra communia, quæ sparguntur per totum corpus, vt nullam scit inuenire partem corporis, quæ in se non habeat hæc membra expressè, aut immutata vt venæ & arteriæ in ossibus, vbi solum adest humor & etiam dealbatus profluens ab illis, aut secundum virtutem tantum, vt virtus sensus ex neruis. Erunt ergo tria membra communia nerui, arteriæ, venæ, iuxta totidem principalia. Tertia diuisio est membrorum communium idest quæ non sibi determinant peculiarem locum, & si non possint vbique inueniri & generaliter, sunt omnia membra similia, exceptis illis sex dictis: erunt ergo cartilagineæ, membranae, ligamenta, adeps, cutis, cuticula, glandulæ. Parenchymata autem non adnumero, quoniam continentur sub membris communibus illis ossibus, carne, medullis: habent enim vim medullarum. Quarta diuisio est membrorum communium rectæ diuisionis, nam quedam sunt communia toti corpori, quoniam totum corpus integunt, & sunt quatuor cuticula cutis, membrana carnosæ & adeps: ipsa enim omnia integunt totum corpus exterius, nisi quod sub cute scroti & chilorum & frontis, & generaliter vbi cutim corrugari necesse est, ibi adeps non est, & cutis tenuissima est sicut & in foraminibus narium, oris, ani, cutis est perforata, cutis autem calcanei propter magnum pondus & usum est crassissima, sicut & in manibus operariorum maximè fabricorum. His igitur tanquam præsuppositis occurrit primo cuticula, & quia communis membri necesse est communem esse utilitatem, ideo cuticula duplicis utilitatis causa est, & quoniam cum sunt duæ utilitates alicuius membri, & illæ non sunt tanquam ab instrumento primo animæ, vt pote cerebro, vna est primo necessariò, alia non primo, & hoc quia si vna non est primo, ergo alia est primo, quia membra sunt propter opinionem, ergo illa operatio est primo si

membrum est factum propter illam, sed neque potest esse duplex operatio, primo quia si membrum est propter primam operationem, ergo posset esse simul & non esse: non enim est necessarium vna constructa propter illam, & est necessarium propter aliam, ergo est necessarium simul & non necessarium operatio, ergo per se primo propter quam ex cuticula, & communie toti corpori est propter operationem communem toti corpori, scilicet sensum tactus, vt sit medium, quia sensibile positum super sensum, non facit sensum vt bene demonstratum est ab Aristotele. Ideo si deradatur cuticula, non sentit ea pars nisi dolorem, & hæc est propria causa cuticulæ, & quando magis sensibile imprimi, tanto magis est necessarium, vt cuticula sit crassior: in leuissimis autem sensibilibus tenuissima cuticula sufficit, vtilitas autem non prima est, vt tueator corim à nocentibus, & ab aère, præsertim frigido, & ne atteratur cutis, & quia atteritur necesse est, vt quando magis atteritur, tanto crassior fiat, & ideo tota curis calcanei & manuum rusticorum est de genere cuticulæ, & hoc apparet dum eraditur in balneo sine offensa, & manifestum est quod cum sit vniuersalis toti corpori, quod habet etiam causam vniuersalem in toto corpore, sed illa non potest esse nisi transmutatio curis in eam: ergo cuticula nihil aliud est quam curis exsiccata, & priuata sensu, & quia quanto magis atteritur curis tanto magis explicatur, & alimentum copiosius subministratur, & ideo cuticula sit crassior, & curis se habet ad cuticulam ad vnguem, sicut vnguis carni adherens, ad vnguis partem, quæ extra prominet, & sensu caret, separatur eadem cuticula acutè in cadaueribus, per candelam accensam, eleuatur enim in modum vesiculæ. Cutis verò facta est per se primo, vt instrumentum tactus, quatenus caro est, & extremum carnis, ita vt tota caro sentiat, sed ipsa melius perfert sensibilia, alia vtilitas non prima est, vt defendat carnem molliorem, & huïos causa etiam in pletrisque locis est munita pilis, & non in palma manus, neque planta pedum, quia esset impedimento operationi sed loco eiue subtus munita est membrana duriore in his locis. Quod verò dicant naturam exonerare se per illam, vt in scabie protra, impetigine, & vitiligine & sudaminibus tuberculis, & similibus, vt etiam in variolis & morbilis vocatis, hoc verum non est, nisi quatenus natura querit expellere extra corpus, & non potest postmodum detrudere vltra cutim, sed hoc non est merito cutis, verum merito caloris naturalis, nisi merito huius dici possit quod Galenus refert cutim esse priuaram omni facultate scilicet attrahendi, & expellendi & retinendi,

& concoquendi, intellige vel respectu humoris extranei, vel sensili facultate, quia in ea sunt leuissimè. Est autem tota plena minutissimis foraminibus, per quæ nascuntur pili & ideo in pueris quia nondum perforatum est, & dat exemplum Galenus *Secundo de temperamentis* de caseo, quod est sine foraminibus, deinde cum inueterasset, rotum fit purmicosum & non nascuntur pili, sub cute est pinguedo, sub pinguedine membrana carnea, & ita est in plerisque animalibus carniosis, quia se possunt tueri melius cruribus & dentibus, sed in equis & bobus & magis verisimile in elephantis, membrana carnea est sub cute, ut possit mouere cutem, & ita perterrefacere muscas & crabones, aded ut dicant elephantem concutere etiam rugas cutis & interficere illa animalia, ergo membrana carnea potest mouere cutem, ut apparet etiam in fronte hominis, ubi nulla pinguedo interponitur inter cutem & membranam carneam. Reuertendo ergo ad pinguedinem ipsam, facta est per se primo, ut ossa & carnes & cutis minus lædantur ex compressione & ictu, ut si puluinar esset interpositum, hoc autem conueniebat toti corpori, in fronte autem quia non adest homo magis læditur, sed natura ibi non curauit, quoniam os est duplicatum, est etiam causa quæ est finis, nam cum membrana carnea sit substrata euri, & per illam transeat copia vaporum aded conferuntur, ut non possint transire per cutem antequam perfringerentur à membrana: ided coguntur & generant pinguedinem, ided corpora macilentia quæ solent exercendo multum sudare, ubi relinquunt exercitium vel ægrotant vel impinguntur: ægrotant si vapor fuerit acris & prauus, si verò dulcis & benignus impinguntur, nihil enim aliud est pinguedo quam vapor pinguis frigore concretus. Porro foramina illa in cute facta sunt ut vapores exire possint, tum eleuati à toto corpore, tum etiam expulsi per arterias à corde, tam etiam ut arteriæ possint trahere aërem frigidum, & refrigerare totum corpus, vnde dicebat Galenus *octauo Artis curandi, & primo de differentiis febrium*, & multis aliis in locis quod si meatus illi cutis obstruantur confestim succedit febris. Sed membrana carnea facta est primò ut pinguis vapor retineatur, & ita ne dissoluatur corpus: secundò ut sit vinculum quoddam addens robur toti corpori, & ipsum continens & defendens partes subiectas. Annectuntur etiam illi plurimi muscoli & partes nervosæ eorum, & maximè in ventre: illis visis constat epigastrium, seu abdomen, seu mirac, componi ex istis quatuor partibus scilicet cuticula, cute, pinguedine, & carnea membrana, velut in reliquo toto corpore, sed peculiariter pinguedo ibi crassior est, ed quod ut dictum est, locus ille calidus sit & humidus, & omne simile generatur magis in loco simili. Adest enim ibi copia vaporum perpetua, &

etiam densitas peritonei, & musculorum retardat motum vaporum & exitum, & ideo venter rarius sudat, & minus quam reliquæ partes: est etiam longè minus calidus, quàm humidus, propterea aded augetur illa pinguedo inter carneam tunicam & cutim, ut aliquando ad crassitiam duorum, vel trium, vel etiam quatuor digitorum excresecat; vnde huiusmodi hominibus tum ob pinguedinem illam, tum ob omentum intos adipe multo oblitum, prominet venter, vnde Persius.

— *Nugaris cum sibi calis*

Venter aqualiculus propenso sesquipedes exire.

Utilitas huius pinguedinis, quædam est peculiaris in hac parte, præter eam quæ est in vniuerso corpore, & est duplex, prima & maior ut optimè concoquantur, vnde ex hoc rursus pinguiores euadunt, & ex hoc melius concoquunt, & magis impinguntur, & ideo cum ceperint impingui, in hac parte plerumque plurimum impinguntur, quoniam pinguedo seipsam auget, non solum conditionis auxilio, sed etiam impediendo magis atque magis transitum vaporum, ut sic cogantur transire in adipem. Secunda utilitas est, quod sit munimentum ipsis interioribus membris, quæ cum non possent obduci ossibus ob causam dictam, muniuntur hac pinguedine crassa, quæ si aded excresecat, reddit illa tutiora quàm facerent ossa: nam si ossa essent continua ut in capite, facile frangerentur, & oporteret omnino incidere tamen in curatione, & si essent plura ossa non coniuncta, ut in pectore facilius transiret telum inter os & os, quàm posset disseccare tam crassam pinguedinem, & maximè quod in ictu venter se contrahit & contorqueat ac refugit ictum, quod non potest facere pectus: vnde multo plures viri mori ex vulneribus pectoris, quàm ipsius ventris, quamuis etiam pauci aded crasso quale scripsi sunt abdomine. Istud idem causa notissima magis contingit in mulieribus cum sint longè humidiores viris, & minus calidæ, & generaliter etiam toto corpore magis obesæ, & ideo molieres habent plurimæ dico talem crassitiam ventris, ratione ut diri pinguedinis atque omenti, nam si omentum est valde pingue, etiam abdomen sit valde pingue, omentum non potest esse quin sit etiam crassum ac pingue: in viris ergo cadit dubitatio per sepe, an sint hydropici, an aqualiculi: nam vooom est bonum, ut ostendi, alterum tendit ad interitum, & non credatis quod nugaragam, quia in principe Palaulcino, cum adessent medici principales & primarij, Candianus regis, & Cauenagnus protophysicus, dubitauimus diu an esset hydropicus, an aqualiculus, & maximè quod intumuerant iam pedes ex albo humore, verum tria præcipue

præcipue signa vtrumque distinguit. Nam in aqualiculis adest bonus habitus, in facie scilicet carnosa, rubra, sine rumore, sub oculis deinde adest copia vrinarum bonarum, in colore substantiæ & contentis: tertium quod per se sufficit, sed nunc non adeo bene sciebam est, quod in aqualiculis comprehenso abdomine inuenitur crassum, & manus se extendit vsque ad profundum in hydropicis: contra abdomen est tensus & quod intus relinquatur de concavitate ventris, est valde magnum & quasi rotundum, & crura suor exilla vel tumida rumore albo, qui dignoscitur ut dixi tam ibi quam in pedibus, quam etiam ventre si modo incidat, & est proximior similitudine aqualiculo, quæ hydrops compressione digiti, nam in aqualiculis statim repletur cavitas, & est cum bono colore venter, non adeo albus, in pituita alba cavitas manet, & color ventris est valde pallidus. Hoc volui dixisse, quoniam licet in progressu facilius dignoscantur, ab initio tamen omnes ferme dubitant, & pater meus fuit aqualiculus, & vixit ad annum octuagesimum, & diutius vixisset, si vel habuisset dentes, vel diligentius paulò in ciborum delectu se custodiuisset. Similiter dignoscitur mulier aqualicula ab utero gerente, quia in gravidis incipit tumor inferior, & est durus & inæqualis, in aqualiculis est æqualis, mollis, & incipit à superiore parte, & idro ab initio non est dubitatio, & est contrarium ad vogueum eius quod in hydropice: nam in hydropice differentia ab initio est occulta, & in processu manifesta in uteri gestatione, ab initio est manifesta, in processu autem occulta, crescente enim utero intestina comprimuntur superius, & idè venter tumet in parte superiore sicut in aqualiculis. Causa verò quare magis impinguetur pars superior ventris quam inferior, est robur caloris naturalis propter iecur, lienem, ventriculum & omentum, quæ sunt propinquiora saltem maiore ex parte hypochondrio quam somini.

Circa recte declarationem Mundinos pertransenam explicat connexionem umbilicæ infantie in utero, quæ ponitur à Galeno *Quintodesimo de usu partium cap. 5. in prin.* Quatuor igitur sunt prædicta in umbilico vasa, duæ scilicet arteriæ & venæ totidem, in medio sui habentes *supra*: id est vrinaculum, (sic enim anatomici nominare consueverunt meatum, qui ex fundo velicæ exortus lotium in memoratam paulo ante tunicam *υλτρωσιν*, id est intestinale derivat, quæ ita à similitudine figuræ, quam cum *υλτρωσιν* id est intestinis habet, appellatur.) Sed ex quatuor vasis, quæ sunt circum vrinaculum, superioribus quidem partibus sunt venæ, sursum enim eas mox progredi ad hepatis præstiterat inferioribus autem arteriæ, etenim deorsum & has secum venis lateribus invehendas erat melius. Ipsæ verò venæ implantantur primo in cavam iecoris, sicut etiam docebat Galenoe ibi-

dem, vbi etiam declarat quomodo partes arteriæ descendunt ad vesicam infantis, & membranis validis ei alligantur, donec perveniant ad arteriam magnam, remanentque diuisæ eousque, sed vena quæ duplicata est ad umbilicum, cum ingreditur corpus infantis, in vnum coit triplici de causa, quamvis Galenus vnam tantum assignaverit, eaque est, quoniam vena deferretur in iecur ipsum ad partem cavam ut dixi. Galenus declarat ut priusquam nutriatur infans, sanguis purgeret à parte biliosa, quæ deferretur in vesicam fellis, ipsa autem vesica pertinet ad gibbam iecoris, sed vena illa cavæ implantata transit continuitate sua, & propter sanguinem in gibbum hepatis vsque ad vesicam, non dicit quod implanteretur gibbo hepatis, & similiter apparet quare dixit, vena & non venæ, quia in vnum coeunt cum sunt in corpore infantis, & secunda causa est, quia tunica venæ est tenuior quam arteriæ, idè expediebat ut ex duabus fieret vna: tertia causa erat quoniam plus deferrebat de sanguine venali & idè pletha futura erat vena, quare & tunicam crassiorem facere melius erat, quam duas & tenuiores, in arteriali autem sanguine cum esset modicus, in comparatione ad venalem, natura poterat facere duo vasa. Iudicium autem est, quod vnum vas magnum sit securius quam duo minora, quia nunquam vidimus in vita nostra fractum vnum vas maximum sponte, quia nec diuaticatur & exonerat se in ramos: exterius autem diuisa est vena, ut trahat ab ambabus partibus uteri dextra & sinistra, quantum var in medio defere vrinam infantis à vesica, de hoc suo loco: ista quinque vasa dicebat Galeus *in libro de formatione fœtus c. 9.* generatur ante iecur & ante cor, imò per illa generatur vtrumque membrum, & ratio est deriuatiua, quoniam semen si debet formare cor & iecur, cum sint membra sanguinea, (sunt enim rubra) oportet ut trahat sanguinem, ergo oportet ut generet vasa continentia sanguinem secundum opinionem Aristotelis; sed secundum opinionem Galeni & nostram, & principia eius, aliud est dicendum: nam Aristoteles assumit falsum principium, & idè cogitur concedere quod est contra ipsum, Galenus autem assumit verum principium, & postmodum concludit male. Dico ergo quod cor est primum quod gignitur, quia semen generat fortum secundum omnes; seu ut principale ut volunt Philosophi, seu per vitam ut instrumentum animæ, quæ exterius adiacet: ergo vbi desinit semen, oportet ut sit primum subiectum vitæ & motus, & primum instrumentum corporeum formationis fœtus & hoc tale non potest esse nisi cor, nam vena fabricantur & non fabricat, igitur cor est primum quod gignitur, & fit ex semine viri & mulieris, & facultate uteri, & semen incipit pulsare (sicut ad vnguem post fœtus perfectionem) ab initio, quo primum tangit substantiam uteri, quia statim

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

est mollior, secunda est percipere dolorem ubique, ut fugiamus aduersa, tertia est in multis partibus præbere sensum, ubi carni obtenditur, & qui vult de hoc videre, legat octavo *contradicensium*.

TEXTVS VIII.

Musculi sunt octo ut dicit Galenus. 6. *de vsu part. cap. ultimo* nam duo sunt recti quorum fila protenduntur secundum longum à clypeo oris ventriculi vsque ad ossa pectinis: ideo vocati sunt recti, & isti non habent magnas chordas nisi quibus vinciuntur obliqui superiores post istos sunt duo vnus a dextris, alter à sinistris, & ambo oriuntur à superioribus iuxta costas, & desinunt in chordas circa ossa pectinis, sic quod dextra chorda tendit inferius ad sinistrum, & sinistra ad dextram: & per oppositum sunt procedentes inferiores ad superiora: quorum ortus est ab ossibus pectinis, & anchæ & desinunt in chordas, cum ad locum, vbi finiuntur costæ, veniunt: ita quod chordæ eorum interfecant se adinuicem admodum istius. X.

Vltimo post istos sunt transversi qui sunt positi secundum latitudinem: quorum fila protenduntur secundum latum, vnus dexter, & alter sinister, & oriuntur & apparent magis iuxta dorsum sursum: & isti cum rectis interfecant se adinuicem ad angulos rectos, & hic est numerus, quantitas, positio, substantia, figura, colligantia, & continuitas.

COMMENTARIVS.

Pectinis r. pubis quia os illud pectini assimilatur, quo pectinus capillos, & explicamus, à Iuuenali etiam sic appellatur *Satyra 6.*

Inguina traduntur medicis iam pectine nigra.

Fastidium patit Curtius, scribens glosam anglicam, quæ destruit textum, in quo quatuor magna mala facit, primo ostendit humilitatem animi: est enim humilis animi insectari aliquem licet plures crediderint esse generosum, deinde crudelius in mortuum sentire, sed & contentius in auctorem non satis clarum, postmodum detertus multis, vnde difficilem & obscuram

reddidit doctrinam, quin quod deterius est tot præclara omittit quasi desint pulcherrima, quæ pene sunt infinita. Itaque rogo primum lectorem, ne in eisdem errores incidamus aut incidere cogamur, ut simplici narratione nostra contentus sit, quandoquidem ipsa sola per se longa sit & obscura: sufficet enim nobis quæ super diximus scilicet: substantiam, temperamentum, quantitatem & numerum, figuram & situm, locum, partes, quibus alligatur atque coniungitur, vsum utilitatem colorem propria & morbos, cum differentiam insignem ab aliis animalibus. Difficultates vero ad alium locum relegauimus scilicet ad *libros contradicensium cap. 4.* Quod vero ad animalia maximè similia Galenus *sæto anatomicarum aggressionum* in primo sine similitudine non caudatæ, ut par est, inde cercopitheci sunt in secundo genere, quibus adijcit satyros & lyncæos, de quibus mirum est, quod lyncei sint è genere luporum, & Satyri videantur fabulosa animalia. Est autem cercopythecus caudata simia, cuius duplex est genus, vnum quod habet faciem valde similem humanæ, quod puto esse præcipuum aliud feli, ideo etiam vocamus vulgari nomine *Garis maimonos*: in tercio genere ponit vrsum, & ante adiecerat leonem, selem, mustellas, & mates, in quarto genere quæ habent dentes serratos ut canes & lues, in quinto genere salipeda asinos, equos, mulos: in vltimo quæ ruminant boues, capræ, oues & cameli. Quæ verb differunt genere appello primum ista duo vltima, post sunt auos, tertio loco serpentes, vltimo pisces qui respirant, demum qui non respirant: hæc enim ut par est insignes habent differentias, neque reprehendendum quemquam suscipiam, nec si quisquam aliter sentire alios animaduertat, existimet me hoc ignorasse, sed noluisse tempus & operam terere. Errores enim hominum sunt infiniti, hoc autem sciant me non accessisse ad scribendum hoc opus, priusquam perlegerint diligenter eos, qui de hoc scripserunt ad hanc vsque diem præcipuos, præter Mundinum, Curtium hunc, & Vesalium longe omnibus præstantiorem, & vtramque illius defensionem contra Fallopium & contra Fraciscum Puteum ipsamque Fallopium: præterea est Vasseus Andarnacus valuerat pingendo insignis, Carolo Stephanus Carpus Realdus Columbus aliique nonnulli, qui parum in rem contulerunt, nec est ut dicat Curtius, se Aristotelem imitatum esse, qui prioribus contradixit: nam non sunt magnorum virorum vitia sed virtutes imitandæ, at in Aristotele virtus est non vitium ob breuitatem, & quoniam de principiis rerum disputat, at velle opiniones recensere aliorum in his quæ sensu subiiciuntur, non parua pars est amentix.

Dico ergo quod musculus est instrumentum motus voluntarij peculiare, quod constat ex neruo, ligamento, carne, versis & arteriis, quamuis non omnibus mus-

culis nervus inseratur, semper autem proprium est musculi, ut dum agit retrahit se versus principium; unde actio propria membrorum est attractio non impulsio, unde ergo trahit caput musculi vocatur. Adest autem & plerisque membrana, quæ musculum integere solet, quæ ferme musculum à musculo separatur: hæc enim & functio propria causa sunt dijudicandi musculum esse unum aut duos. Porro ut dixi musculo ut non nervus, ita neque vena neque arteria per sepe inseritur, velut in musculo quadrato radium mouente. & In horum quos nunc suscipimus demonstrandos, præcipue in obliquis: capita enim musculorum nunc intelligo tendines originis, qui plerumque & naturaliter sine nervis sunt, quoniam per se tendines ipsi sentiunt, sine nervo & vehementi sensu præditi sunt: ergo nervorum, venarum, & articularum una ratio est, scilicet ut arteria spiritum vitalem, nervus animale, venæ sanguinem pro alimento subministrant, non ut inferantur, sed sufficit ut prope secedant, & per continuitatem subministrant, quod opus est, ut caro sit musculi pars principalior. Huiusmodi ergo octo esse dicit, quorum primum est obliquorum descendencium qui oriuntur, ex sexta, septima, octava & nona costis est aliquanto inferius, exporrigiturque ad appendicem iliæ, atque ei annectitur, tum verò musculis coxæ rectis & pubis annectitur, integritque rectos musculos qui in medio sunt ventris, sub his sunt obliqui ascendentes, qui ex superiori ossis ilium regione oriuntur, & in nervosam, desinentes exilitatem, aliis musculis inseruntur, cuius historiam licet videre apud Vesalium, *lib. 2. cap. 31.* Neque enim omnia hic ad amissum describere propositum est, quid enim opus est transferre ea quæ bene scripta sunt, & minutim à Vesalio in hoc opus, imitarique turpes fures, aut saltem ut mihi obijci possit, quod Protogeni Appelles me ne scire de rabula manum tollere, aut etiam quod scidius est, & à plerisque fit, ut mentiar vel falsis rationibus obrundam lectores, sed cui utilitati futuros sit hic liber, paulo post dicam, redeo enim ad institutum. Sub obliquis sunt recti qui triplicem habent tenuitatem, in ortu, & ubi desinunt, & in medio, & teguntur vndequaque Superiore & inferiore parte ab obliquis ascendentibus, quamvis aliqui negent, difficultas est vnde orientur, an ab osse pubis, an à pectoris, cui hoc placet videre, legat *secundo contradicentium. com. 30.* Quarto ordine sunt musculi transversi omnibus aliis inferiores, atque hi omnes magni quidam addiderunt duos paruos, qui oriuntur ab osse pubis, sed non transeunt imo nec attingunt umbilicum, & de hoc *eodem in libro com. 29.* diximus abunde, ut omnino non necesse sit ne verbum quidem habere.

Verum ut aliquid de ordine præter superius dicta adjiciam, diligentius & ex-

quisitus docere me oportet, quisnam futurus sit ordo: vnus est doctrinæ quem secutus est Vesalius, atque hic potest esse duplex, à maxime vniuersalibus, vel à simplicibus, quem sequitur Vesalius, sed non est optimus in doctrina ut scientia est, sed ut est ars. Quia ergo ossa sunt simplicissima & communia, ut in digressionem dixi, primum librum dedicavit ossibus, cui adiecit cartilagine, & ita fecit Remp: Romanam scilicet compositam ex triplici regimine, regno, populari statu, & optimatum. In eo enim quod præposuit simplicia membra, secutus est ordinem scientiæ, in eo quod adiecit cartilagine, ordinem naturæ, in eo quod secundum librum musculorum tractationi dedicavit, ordinem tradendæ artis à communioribus & facilioribus, nam ordine scientiæ debuit præponere quartum, de nervis secundo, & post tertium de venis & arteriis, vltimo debuit facere tractationem de musculis; sed & ante illam præstitisset facere unum librum de membranis, ligamenta autem & tendones poterat his adijcere, sed partim adiunxit ossibus, partim musculis, & hi quatuor libri qui deberent esse quinque, pertinent omnes ad doctrinam resolutiuam & compositiuam, verum ut sunt necessarii valde ad intelligentiam constructionis corporis, ita parum addunt utilitatis ad exercendam medicinam, nisi in paucis quæ docentur, etiam in doctrina artificiosa quæ vocatur administratio, quam ipse tradidit in vltimis tribus libris, ut sint septem omnes: ideo illi tres sunt longe utiliores medico, quem vocamus physicum, quam priores quatuor, sed etiam chirurgico, nisi medico restauranti ossa luxata & fracta, cui primus est valde necessarius. Nos ergo cum dirigamus totam hanc tractationem ad utilitatem medici, exponemus ea quindecim quæ proposuimus de singulis partibus crassiore Minerua, & eatenus quatenus solum conferunt ipsi medicinæ, ut diligentius proponamus usum & utilitatem & commodum, ad curandos morbos eius partis, tum etiam nobilitatem membri, ob prædictionem & connexionem: nam reliqua ut magnitudo, litus, color, figura, locus numerus, crassiore Minerua explicabo, ne opus fiat infinitum, & ne ut dixi sit euidam alienorum laborum, & ne opus obscurum & confusum reddatur, similiter & proprietates diligenter describam, dicam temperamentum breuiter, aliquando verò voluptatis gratia, miracula aliorum animalium, & cuius causa ea facta sint adjiciam.

TEXTVS IX.

Utilitas eorum est duplex, scilicet Communis & propria. Communis est duplex, scilicet principalis

cipalis & secundaria. Principalis est, ut constituentes substantiam ipsius Myrach, membra intrinseca rucantur à nocuentis extrinsecis, & caliditas eorum repellatur ad intro: secundaria est ut adiuvent ad expulsionem eorum, quæ à superioribus expelluntur, & ut ad expulsionem fetus, & facum cum Myrach etiam adiuvent ut dicit Galenus.

Utilitas specialis est, quia musculi recti sunt facti ad attrahendum principaliter; secundariò ad expellendum, & quia hæc operatio in intestinis maximè requiritur, ideo isti musculi fuerant magni: expulsionem autem operantur per contractionem villorum suorum, quibus contractis comprimunt membra quæ continent: & per consequens expellunt quod in eis continetur. Item hoc faciunt gratia septi transversi, cum quo continuatur, quod descendens ad partem posteriorem dorsi causa fit, quare intestina, & membra quæ continentur, sint quasi inter duas manus, & ideo quando isti musculi contrahuntur componitur diaphragma, sic quod illa membra exprimentur, quod in eis continetur, sicut aliqua res contenta inter duas manus expellitur, per compressionem manuum ad invicem: quod latius infra declarabitur in anatomia diaphragmatis.

Musculi verò lati sunt facti ad expellendum principaliter, & propter hoc maximè approximantur intestinis: & quia expulsionem faciunt per compressionem partis, à qua debet fieri expulsio. Et expulsio debet fieri à superioribus ad inferiora. Hinc est quod isti musculi magis fuerunt positi superius quam inferius. Obliqui verò fuerunt positi ad retinendum. Retentio autem fit per villos obliquos ut apparet. Tertiò de virtutibus naturalibus, & quia retentionem naturam oportebat facere, ne superfluitates transcenderent superius ad locum superiorem, unde veniunt, & ne cito descenderent, sed contineretur ut totum vivarium exurgeretur: ideo non fuerunt tantum duo transversales superiores, sed & inferiores duo. Sed quia magis requiritur retentio ne regrediantur superius, quam quod descendant

inferius, ideo maiores fuerunt transversales, superiores quam inferiores, & etiam ad hoc facit septum transversum ut postea dicetur.

COMMENTARIUS.

Antequàm ad textus expositionem deveniam, vnum præponere oportet quod superius dictum est, omniſſisque retentionibus statuendum, arterias oriri à corde, venas à iecore, nervos à cerebro, quoniam substantia est simillima vniuscuiusque cum suo principio, licet veritas sit, quod omnia illa oriuntur à corde, sed commodius est sequi opinionem medicorum, propter tria. Primum ut intelligamus dicta illorum, quæ aliter erunt plena confusione: secundum quia tribuere omnia vni, quod ad sensum attinet, non ita bene satisfaciet, & maximè propter dissimilitudinem aliquorum ex his in substantia cum corde: tertium quia in administratione operis oportere dividere cor, & loca propinqua, quasi tonderemus ipsum. Et præterea sciendum, quod quadruplex est connexio: prima cum aliquid pertransit & non oritur, velut arteria venalis in pulmones, & vena cava dum transit ex iecore ad cor, imò & in ipso iecore: secundus modus est, cum oritur ex illo, velut nervi ex cerebro, & arteriæ ex corde, & differt à priore, quoniam substantia substantiæ convenit, & ideo substantia venarum convenit cum corde, & non cum iecore, id enim carni aut tunice iecoris cū venit, & hic ortus est duplex: aut cum ramis, aut sine ramis, sicut transitus est duplex, vel hic inde & sine ramis, vel cum ramis, vel ut non transeat tota substantiam. Tertius est ut coniungatur cum tunica intermedia, non est tunc substantia dissimilis, & vnum non ingreditur in aliud, velut cartilago ossi, membrana carni. Quartus est cum adhæret, tunc membrana intersepit, velut musculi inter se: liquet ergo quod si quis vellet tradere doctrinam perfectam, oporteret ut traderet eam sex libris, iuxta scientiam & modum doctrinæ, quorum primus esset de ossibus, secundus de cartilaginibus, & membranis, & ligamentis ossium; tertius de nervis, Quartus de venis & arteriis, quintus de musculis, sextus de propria vniuscuiusque membri constructione. Postmodum ut construeret alios quatuor libros, pertinentes ad artem, non ad scientiam, qui ostenderent corpus quale se habet, vnum de membris naturalibus, alium de vitalibus & collo, tertium de animalibus, quartum de extremis, & oporteret ut adessent figuræ cum corticibus, & nos explebimus hunc librum loco quatuor illorum, qui indigeret circiter octuaginta figuris tunicatis, ut essent figuræ circiter quadringentæ. Nam quamvis Vesalius diligenter imò diligentissimè artem explicauerit, duo tamen defunt:

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

loru ventris, sicut septi transversi in emittendo feces. Et etiam illud animadversione dignum ob hoc, quod cum omnes musculi praeter latos sint coniuncti costis mediis, & costae invicem coniunctae scilicet legitime cum spuriis, & in motu thoracis dilatentur & constringantur costae legitime, igitur & spuriae simul, ergo omnes musculi praeter latos ut dixi, ergo & venter, & ita in respiratione movetur venter, sicut pectus, & idem in equis, sed si sint asinae, longe magis venter quam pectus, cuius causam licet pendeat ex dictis, non est tempus ut doceam. Non est mirum quod Mundinus erret cum Galeno, s. *de usu partium cap. 11.* cum velit motum fieri iuxta naturam fibrarum, & quare ergo fibrae in musculis longis, imo ut dixi fibrae consequantur motum, quia sunt diuiso membro, non autem motus fibrarum naturam. Vnum est notato dignum, quod dicebat Galenus *Quinto de usu partium cap. 14.* dum dixit, quod membra naturalia trium sunt generum, alia concoquunt, ut iecur & ventriculus, alia excrementa excipiunt ut lien & renes, alia continent & expellunt, quamvis oportet adiuvando facultates innatas membrorum continentium, maxime talia excrementa, ut musculi ani pro retinendo feces, & ventris pro expellendo: melius sane fecisset si quartum addidisset genus, scilicet deferentium, vel ad membrum vel a membro, nam gulam & venam caecam in quo horum genere collocabit: Componuntur ergo isti musculi ex tribus partibus simplicibus, scilicet membrana, carne, & ligamento, tribus vero aliis communibus scilicet nervo, vena, & arteria, quamvis ut dictum est superius, aliqua ex his in quibusdam desine, sed illa tria nunquam. Nam quod de adipe proponitur a Galeno in *libro artis medicae* non est necessarium hic connumerare, primum quia non est pars necessaria, secundum quod magis refert, quia adips non est membrum, quia non est pars animata corporis nostri, & crescit & decrescit sine detrimento manifesto, imo plane oritur & aboletur, nec sentit nec nutritur verè, adipem autem sunt species carnis, ut sint tantum quinque membra simplicia, detractis illis duobus scilicet caro, cartilago, ligamentum, & membrana. Ego vero statuam septem partes proprias, scilicet simplices, ex quibus erunt sex membra, os & cartilaginem, carnem quae duplex est, musculosa & glandulosa, membranam partem propriam cuiusque membri, quam vocant *καρτρυγμα*, ut ventriculi lienis, quae plurimum differt a carne, adips quae non est membrum ut dixi, septimo loco est ligamentum de quo magnum est dubium, an sit eiusdem generis inter cartilagineas, seu ossa, & inter membranas & musculos, nam illi qui oriuntur a membranis, sentiunt etiam si nervus eis non inseratur, qui vero oriuntur ab ossibus, non ita, sed non est locus hic disputandi de his, volui solum ut intelligeres utriusque naturam.

TEXTVS X.

Elevatis autem & abscissis musculis istis, apparet Siphac: & melius est ut in vna parte referentur isti musculi, propter illud quod post ea oportet videre, de extractione aquae ab hydropico. Istud Siphac est panniculus subtilissimus, & valde durus, & iste fuit factus, ut prohiberet ne musculi comprimerent membra naturalia, & ea contineret: & propter hoc fuit nervosus & durus, ut possit dilatari & constringi, quando illa dilatantur: & fuit subtilis, ne ea aggravaret: & fuit durus ne faciliter rumpiretur: nam ex eius fractura accidit passio, quae dicitur ruptura seu crepatura: intumescit enim hoc myrach cum rumpitur hic Siphac.

Sunt etiam eius alia duo iuamenta, quae Princeps ponit in *libro de animalibus cap. de anathomia ventriculi* scilicet ut per contractionem eius versus dorsum, cum quo alligatur, expellat illud quod in stomacho & in intestinis & in matrice continetur & hoc facit simul cum diaphragmate, cum quo continuatur ut postea patebit.

Aliud iuamentum est, ut alliget intestina dorso, & ut ab ipso universaler orientur membranae omnium aliorum membrorum in eo contentorum.

Alia utilitas, secundum Galenum *Quinto de usu partium cap. 2.* est, quod prohibet intestina a ruptura quando inflatur a ventositate.

Et ex his apparet quae sit substantia ipsius Siphac, & temperatura eius: apparet quae sit eius positio, quantitas, & numerus partium, apparet quis sit usus, & quae utilitates ipsius.

COMMENTARIVS.

Libenter in superiore narratione dum de myrach sermo haberetur, in quo Mundinus Siphac pro quinta parte connumeravit, ipsum Siphac exclusisset, ut essent tantum quatuor partes multis rationibus. Prima quod myrach & abdomine idem sunt, velut peritoneum & Siphac, sed peritoneum sub abdomine non continetur, abdomen enim cutim, cuticulam, pinguedinem,

& membranam carnosam, quæ sunt quatuor tantum partes, continet: ergo neque myrach continet Siphac, Princeps quoque *vigesima secunda terra* vnum ab altero distinguit, vt vnum sub altero non contineatur, muscoli quoque ventris cum non contineantur sub myrach, neque inter eius partes numerentur ab ipso Mundino (id est vt Siphac, qui est sub muscolis inter eius partes possunt numerari. Hic ergo error ex duobus erroribus ortum habuit, primus quoniam Galenus ignorauit membranam carnosam, vnde ex hoc Princeps eam inueniens, nesciuit eam illam adnumerare, & an esset vel non esset. Mundinus autem deteriores habuit translationes Galeni, quam Princeps, vnde etiam magis errauit, nec potuit corrigere Principis errorem. Sed quanto abest vt corrigat Principem per Galenum, cum Galenus ipse in eadem membrana carnosa vt dixi aberrauerit, adeo vt gradus immensas Vesalio debeamus, qui nos è tantis tenebris primus & diligentissimè, ac penè miraculosè liberauit; secundus error fuit, quod cum abdomen duo habeat significata, vnum proprium, & apud Medicos, & continet solum illas quatuor partes, aliud commune quo apud Poetas significat quatuor illas partes, simulque peritoneum & musculos, Iuuenalis.

*Montani quoque venter adest abdomine
cardis.*

Et rursus.

*Atque bonam senora placant abdomine
porca.*

Dicebatur abdomen à lacte iam abdicto, & Plinius. Hinc censoriarum legum pagine interdistaque exnis abdomina, glandia, testiculi, vuluæ, sincipita verrina, vt rathen Publij mimorum poetæ cœna, postquam seruitutem exuerat, nulla memoratur, sine abdomine etiam vocabulo luminis ab eo imposito: & Cicero in *Pisonem* Ille gurgis atque helluo natus abdomini suo. Quin etiam Celsus *lib. 4. cap. 1.* videtur in hoc sensu accepisse nomen abdominis, nondum tam subtiliter vt reor, cognita dissectione, quoniam solum ex vulneribus partes hominis cogitæ erant; inquit enim, ipsa autem illa inter roxas & pubè imo ventre posita sunt: à quibus à pube abdomen sursum versus ad præcordia peruenit: ab exteriori parte, euidenti cute ab interiori, leui membrana inclosam, quæ omento iungitur; *respiratio* autem à Græcis nominatur. Pluribus egimus in huiusmodi quod principia quanto prolixiora fuerint ac magis explicata, licet tractatio prolixior videatur, nihilominus totum postmodum tanto breuius redditur, ideo accuratè circa principia immorandum est, vt non solum clarior quod omnes norunt, sed etiã breuior quod pauci arbitratur historia euadat. Itaque vt ad propositum reuertar *respiratio* vel à *respi* & *ratio* quod est circumtendo circumtensum, vel à *res* & *ratio* quod est circū summo vel circum ro-

boro, circūfirmans dici potest seu circumrobans, si ita dicere licet, & certè hæc secunda interpretatio magis ad rem est, cum haud dubiè vsus eius sit, vt omnia membra inclusa circumnectat. Hinc patere potest, cum omnifariam villis componatur vilos à motu, quod sæpe dictum est generari, mouetur enim in omnem partem seu diuellit à muscolis supradictis, ipse motum omnino non habet, aut obscurissimum quod quid enim motus illi, cum tot habeant musculos supra se, si enim vt repugnet vis est ei roboris pars vigesima, quæ in muscolis, si vt adiunget.

Non tali auxilio nec defensoribus istis.

Tempus eget.

Latine nullum proprium nomen habet. Galenus *Quæro de vsu partium* sex enumerat suo modo utilitates, nos verò vt diximus, magis ex methodo & clarius explicabimus. Prima igitur est, vt cum muscoli plures facti fuerint, vt melius comprimerent, nam plura melius comprimunt, & quò ad robur, & quò ad æqualitatem roboris, quam vnum; vnum verò oportet esse quod æqualiter comprimat, vt in compressione necessarium sit, vt plura vni supersint quæ comprimant, & vnum pluribus substat, quod comprimatur, & compressum æqualiter comprimat, sicut videmus ad vnguem in torculari, in quo duæ vites (& si plures essent adhuc exactius fieret opus) comprimunt tabulam subiectam, quæ vna est, ea vero sic compressa æqualiter comprimit quod subiectum est, vt oleum, vel vinum exprimatur. Ergo muscoli vicem gerunt vitrum torcularis, peritoneum autem tabulæ, intestina vero sacculi continentis oliuas vel amygdalas. Secunda utilitas est, vt intestina & iecur & ventriculus sint tutiora, primum ab offensa externa, quam excipit primum tunica illa, quæ licet tenuis sit valde, tamen est prædura, vnde maximè hoc vsu euenit apud Toreas, qui viros cedunt super ventrem: offenderentur enim plurimum omentum & intestina, nisi à peritoneo circumtenderentur. Hic non oblitisci oportet præclarissimæ utilitatis, cuius dum Galenus minima scaturit, oblitiscitur, idque est, quod vt diximus musculi annexi costis, qui ventrem mouent, inspiciendo illum eleuant: motus autem respirationis voluntarius est, & longè maior, quam musculorum veneris, & ideo licet eleuare ventrem totum, adeò vt distet ab intestinis ferre per palmum, qua sit, sit naturæ providentia, vt cum multi vulnerentur in ventre, paucis intestina offendantur. Est etiam utilitas visceribus, quoniam leuis est & æqualis, secus à contractu musculorum inæqualium, & non adeò leuium magis offenderentur, vt etiam iecur, magisque eo ventriculus. Tertia utilitas est, vt peculiariter quibusdam visceribus tunicam producat, veluti ventriculo & vesicæ pro vt suo loco ostemus. Quod verò compressis intestinis status exprimat, & cellæ dolor, hoc potius mortuus est musculorum ipsorum,

ipsorum, vt dixi quem peritonei, & certe præcingere strictè citra doloem talem, non solum iuuat ad excutiendum flatum, vt *Duodecimo aris curandi* de rustico illo, sed etiam adiuuat ad coctionem. Substantia eius diuersa est, namque impertitur vesicæ & vtero, crassior est, quoniam illa membra per sepe violentius extenduntur, vnde tantò minus eorum substantia propria extensione debilitatur, quantò tunica peritonei suscipit magis hunc laborem. Dicebat Philosophus *Tertio de partibus animalium cap. 11.* Membrana inquit, talis suapte natura est, densa est vt crecere possit: carne vacat, vt vaporem nec trahat nec habeat: tenuis prætenditur, vt leuis sit, & nihil ponderis afferat.

TEXTVS XI.

REstat autem videre de passionibus eius: potest autem venter pati omne genus ægritudinis, scilicet malam temperaturam, malam compositionem, & solutionem continuitatis: de cura malæ temperaturæ nihil dicam, quia non habet proprium in sua curatione quod ex anatomia dependeat.

Mala autem compositio, quæ est tumor præter naturam, in ipso est duplex: quædam est apostemans, & quædam non. Prima non habet aliquod præcipuum, nisi quod in eruptione eius, si rumpatur ad intra & extra, hæc est peior, quam si rumpatur ad vnum latus tantum: & causa patet, quia natura non habet supra quod se fundet in cõsolidando vulnus.

Mala autem compositio quæ non est apostema, est inflatio ipsius ventris, quæ accidit in hydropisi, ascite, vel timpanite. Nã in ascite aquositas continetur, in concavitate ventris, inter intestina & siphac, sicut in timpanite ventositas continetur, & facit intumescere myrach. In curatione eius debes procedere cum his quæ ponunt auctores.

Modus autem qui maximè dependet ex anatomia, est extractio aquositaris per incisionem. Modus autem est vt partem myrach, quam modo incidisti, reducas super intestina, ita quod stet sicut in viuo: & postea hydropico situato supino debes cutem trahere superius, & postea nouaculam habere, & perforare vsque ad Siphac: & tunc statim debes habere

cannulam, & ponere in foramine, & extrahere de aquositate, quantum sustinet patiens: semper tamen sis memor, quod melius est infra subsistere, quam exquisitissimè euacuare: & specialiter in hydropisi propter debilitatem virtutis, postea dimitte cutim quia redibit ad locum suum, & recooperiet vulnus aliorum, & ex aqua amplius non exhibit: de ipsa verò quando vis extrahere, plus de aqua retrahere cutim sicut primo. Istud tamen vulnus non facies nisi à lateribus, inferius non in medio. Primo quia vulnus factum in medio, non ita citò consolidatur propter peritonei in ea parte crassitiem & duritiem maiorem, quam in lateribus. Secundo propter chordas, vulnus est paratum ducere spasmus. Tertio quia aqua melius egreditur, quia grauis est tendere deorsum. Si verò venter parietur solutionem continuitatis, tunc aut illa solutio est penetrans in profundum, aut non. Si non tunc, non est cura difficilis, si sic tunc per vulnus aut egredietur aliquid de contentis, aut non: si sic, aut illud quod egredietur est zirbus, aut aliquod intestinorum si zirbus tunc debet sui cum serico, vel ligari iuxta cutim quantum possibile est, & postea abscindi: quia de ipso quantum contingit aer corrumpitur, & si intromittatur putrescit, & putrefacit alias partes, & ideo debet ligari, postea abscindi: & post illud debet intromitti, & filum dimitti extra, & dimittere labium apertum, quia natura consolidabit zirbum, & expeller illud quod est cum filo alligatum: hoc facto debes consolidare vulnus.

Si verò illud quod egressum est, est intestinum: tunc aut intestinū est vulnerarū aut non: si non est vulnerarū, & neque substantia alia est ei inuoluta, quæ citius potest, debet intromitti. Si verò aliqua substantia vt puluis est annexa, vel etiã sanguis debet lauari cum aqua calida & intromitti: si verò propter morā ventositas sit inclusa in eo, & ex hoc intumescat, & non possit intromitti, tunc cataplasma resolutiuum vel spongia madefacta in decoctione resolutiua desuper poni debet, & detumescat, & sic intromittatur. Si autem non possit detumesceri neque intromitti, tunc dilatetur vulnus myrach, donec intestinū intromittatur.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

sudor sponte manans, densitas, spiritus, grauitas capitis, lassitas crurium, demum ne medicus sentiat, neque debilitatem in pulsa, neque magnam varietatem, nam de parua necessarium est vt adsit, & sic locus in quo sit foramen quatuor digitis ferme super os pubis, & ferme medius inter ilium & medium ventris quam ilio: & vt si locus carnosus maximè, minimè membranofus, & permittatur aqua exire prima vice non multum, secunda & tertia magis, donec venter detumescat, semper minus detrahatur, & non perucias ad linem detractionis cum canali, sed interim procura, vt per aloum aut per vrinam, donec venter exsiccetur & excorietur paululum in parte inferiore, nullo modo in superiore, ita vt singulis diebus perfecta operatione detrahas canalem, & sicces bene vulnus cum gossipio, & statim cutis superior incumbet cum parte carnosa inferiori, & claudetur orificium, quod debet extendi in latitudinem, & post hæc subito ponatur resupinus in lectum, sub parapetasmate, & permittere quiescat saltem per horam, antequam sumat cibum, qui sit valde mollis, coctus, potu modico aut quasi nullo. Alius modus curandi habetur ab Actio, & est etiam securior & magis utilis, per ferrum candens, in quinque locis, super iecur & lienem, & sub vmbilico dextra & sinistra, & ideo pender totus ex anatomia, quia oportet vt fiat è regione iecoris & lienis, & vt penetret vsque ad musculos, ipsos, non tamen tangat peritoneum. Tertio vt fiat in parte carnosa, non memior de quinto loco, quia cum sit è regione ventricoli, & in medio, plus adducit doloris propter neruosas partes rectorum musculorum, & tamen parum educit aquænam ex alijs solet multa effluere, adeo quod aliqui prorsus deplorati existimabant se sanctos, & reliquerunt me, & postmodum mortui sunt, & in his eadem ratione vtendum est vitæ, & prouocandi vrinam, & quiescendi in lecto, nisi ad incipiunt sanari, & radix cucumeri sanguini, ex quo fit electorium præparatam cum melle, aut erythrodanum cum spica inda & radice cardi: sunt illa duo vltima, quæ si non iuuent ad manus auxilium deueniendum est, si cætera adsint. Reliqua de vulnere omenti & intestinorum vera sunt, licet Curcius contradicat, videre Galenum *Sexto methodi cap. 4.* de illis tribus modis suendi vulnera ventris.

TEXTVS XII

Restat videre de anatomia contentorum. Hæc autem membra sunt numero decem. Primum quod occurrit est zirbus: secundum intestina: Tertium stomachus: Quartum splen: Quintum epar: Sextum me-

sentarium. Septimum renes: Octauum vesica: Nonum testiculi, & vasa spermatica, & matrix in muliere. Decimum est virga cum collo vesicæ.

De zirbo autè primo quod oportet videre est locus eius: locus enim eius in homine est, quia cooperit ventricolum ab anteriori parte, & omnia intestina: hoc fuit quia homo inter cætera animalia eiusdem quantitatis est debilioris digestiue virtutis: & etiam quia intestina nociuis exterioribus sunt magis disposita propter cutem eius subtiliorem esse & minus pilosam.

Ex hoc etiam potest patere secundum, scilicet quod sit eius iuuamentum. Iuuamentum enim eius est principaliter iuuare functionem concoctricem ventriculi & intestinorum, retropellendo calorem naturalem, ad stomachum. Et propterea dixit Galenus *Quarto de usu partium cap. 9.* quod quidam fuit vulneratus cui epiloon id est zirbus fuit abscisus: tamen ex vulnere sanatus est, ex quo tamen postea non potuit concoquere. Et ex his consequenter patet tertium inquirendum de ipso scilicet, de substantia eius. Substantia eius non fuit simplex sed composita & fabricata ex substantiis quæ habent calefacere & propterea fuit compositus ex triplici substantia, sicut dicit Galenus *Quinto de usu partium cap. 2.* scilicet ex panniculis subtilibus duobus, & ex adipe seposa, & ex arteriis & venis. Primo vt ipsi panniculi conuenerent alia: & etiam quia iste zirbus debuit esse extensioni aptus leuis & densus, vt caliditatem retroagat, & ad hoc magis potest substantia membranæ quam aliqua alia. Secundo in ipso fuit adeps quæ calefacit, cum sit valde propinqua caliditati vel impotentia ad calidum. Tertio arteriæ & venæ quæ multum calefaciunt.

Ex hoc patent reliqua duo, scilicet qui sit numerus partium eius, & quæ sit connexio eius, nam colligantur membris ad quæ terminantur, vt ventriculo & spleni & intestinis: & specialiter colon propter causam quæ dicitur.

Habet etiam connexionem ad membra à quibus. Oritur namque

ex dorso à panniculo à septo trāsuer-
so orto: & causa quare inde oritur
est: quia ad locum illum terminantur
duæ extremitates panniculi siphac,
quæ debent tegere zirbum, & sic
etiam ibi est vna vena magna: &
etiam est arteria à quibus iuxta sto-
machum oriuntur venæ parvæ, &
arteriæ contexentes zirbum.

Tertio ibi est mesarzum seposum,
à quo oritur adeps seposa, replens
vacuitates illius texture: quæ autem
fit ipsius ægritudine declaranda per
anatomiam suam patet ex iis quæ di-
cta sunt supra.

COMMENTARIUS.

Ponuntur membra contenta sub perito-
neo, è quibus primum est omentum laci-
nè, zirbus arabicè, *βείλαιον* Græcè, & de
hoc agit Aristoteles *Tercio de Historia ani-
malium*, cap. 14. & *Quarto de partibus
animalium* cap. 3. & *Galenus Quarto de usu
partium* cap. 9. membrana est hæc obdu-
cta multo adipe; quæ tegit partem splenis
atque ventriculi, atque intestina ipsa, uti-
litas prima est concoctionem adiuuare, unde
narrabat Galenus loco addocto cuidam
gladiator, cum excisa fuisset pars omenti;
deterius in posterum concoxisse, adnasci-
tur autem seu integit non solum prædicta
membra ipsi iecori, plerumque, non toti
sed extremæ parti, quæ est ad costas men-
dosas, attingit etiam ipsas costas spu-
rias; ut etiam animaduertit Galenus
sexto de anatomicis aggressionibus cap. 3.
constatque membrana quæ *βείλαιον* Græcè
dicitur pinguedine venit & arteriis: est
etiam commune, ut omni membranz
humor quidam adhæreat lentus ac quasi
mucus, ergo exortus videtur iuxta unde-
cimam thoracis vertebram, ex propagini-
bus peritonei, ad dextram ventriculi par-
tem imam, & iecoris cauam, cauamque li-
nis vbi etiam reflectitur: tum vero initio
ieiuni & colo, vbi ventriculo subiacer,
quoniam mesarzo destituitur, ideo in ca-
bibus non tegit colon ut in hominibus,
mediocriter in simiis, de ortu illius agit
Galenus *Quarto de usu partium* cap. 11. *Ve-
salius libro Quinto* c. 4. admonet nos omen-
tum non obtendi anteriori parti imi ven-
triculi, & raro ad pubis vsque os etiam
descendit; dicitur autem *βείλαιον* quasi
innatans quoniam suspensa membrana sit,
& ab eo *βείλαιον* genus ramicis: descen-
dit enim licet non generaliter quandoque
non solum ad os pubis, sed etiam vsque
in scrotum, ut in quibusdam ramicosis
expectum se testatur. Constat illud oriri
infra septum ex peritoneo, vbi arteria ma-
gna descendit & cauam primum tangit: alli-
gatur dorso tota sui longitudine, & ad os
pubis peruenit: et respondent figuræ in
Quinto libro Vesal. lib. 3. cap. 4. tres ex poi-

teriori parte in anteriorem tendit alliga-
tum ventriculo, colo, iecori, lieni, crescit
in immensum &c. ergo venas à porta non
à caua tantum excipit, excipit & nervos,
sed & habet corpus glandosum, & quod
mirum videri deberet, sed non est, scilicet
quod fibris omnino careat, nam id
ratione contingit, namque ut dixi fibræ
sunt ob motum extensionis, ac ipsum ca-
ret hoc motu & tali necessitate: secunda ve-
rò utilitas est, ut integat intestina. Ter-
tia verò ut ventriculum dorso & iecur ac
lienem ventriculo, tum verò colon ut firmet,
atque hæc de causa membraneus factus
est, ut ob duritiem contineat, tenuis
ut non grauet, plenus arteriis & venit ac
pinguedine, ut foueat concoctiones, atque
calorem viscerum. Contingit enim intes-
tinis quod carni in lebere contentæ, quæ
dum feruere non minus coquitur à vapore
retento superius, quam ab igne inferius
subiecto. Verum vltus ipse est, ut tuto
arteriæ & venæ portæ rami & nerui, defe-
rantur ad linem, ventriculum, duodenum
intestinum, ac coli partem: quomodo
enim aliter & maxime tuto deferri possent
hæc sine huiusmodi auxilio. Hic verò du-
bitatum est, an pinguedo iuuet ad coctio-
nem cum frigida sit maxime congelata:
aliud dubium est an homo debilem habeat
coctionem, cum calidissimus sit, atque in
his multis modis se implicent. Coctio-
nem enim à calore fieri necesse est. Equi-
dem ut vtriusque occurrant dubitationibus;
scire decet calorem tepidum optimè serua-
ri, atque operari in molli substantia non
liquida, non dura, liquida quia dissolui-
tur, dura, quia non aptè applicatur, indi-
cio est pluma, lana, gossipium, quæ vbi se-
mel receperint teporem, diu atque opti-
me seruant, redduntque vicem corpori-
bus humanis, ita ut simul calefaciant &
calecant, ergo homo cum inter langu-
inea animalia mollicie omnibus præter,
conueniens est ut maxime repeat, præcipue
in prima ætate sua scilicet puerili, abun-
detque calore, similiter & pinguedo, non
solum vno modo sed duobus adiuuet co-
ctionem. Primum quidem obturando
meatus, ne calor dissipari possit, secundo
cum calefacta non liquefacta calorem au-
get, non intendit. Omne enim calidum
etiam applicatum, tametsi calorem mi-
torem efficiat adauget, tum secundum
substantiam, pingues ergo etsi minus bi-
liosi minusque sanguinei sunt, melius ta-
men concoquunt, & calidiores sunt mul-
titudine substantiæ caloris, biliosi autem
contrario modo: ergo in homine coctio
minus viget, quam in lupo vel equo, car-
nis crudæ aut fœni comparatione, non
quia illa animalia calidiora sint multitudine
substantiæ, sed intensione gradus, quo
dura dissoluere possunt. Est etiam illud
considerandum, quod membra humana
patiuntur à duris, & ideo non possunt ita
bene concoquere, est tertia ratio quia tran-
situs ille in homine est longior, ut eibus
reducit

reducatur ad temperamentum humanum, quia caro humana est perfectior & proportio distantia est ignota, & forsitan est longè maior quam existimemus. Ided notandum, quod qui credunt animos nostros esse mortales, coguntur ponere longè perfectiorem & mobiliorem hominis structuram, quam qui ponunt immortales. Accedit quod homo non est perfectior quia calidior, sed quoniam elementa in illo magis sunt refracta & remota à natura propria, quam in villo alio misto: est enim homo extremum perfectionis & nobilissimum mistorum saltem, secundum totum & secundum cor; nam de aliis partibus non est certum, verissimum tamen est de cerebro. Sed contingit dubitatio magna, quia si homo habet elementa maxime remota à natura sua, ergo habebit maxime Intemperata utpote aquam calidissimam, & terram humidissimam, hoc autem conuenit potius metallicis quam homini, item sequitur quod dabitur generatio quod nos negamos. Respondeo quod elementa hoc modo perueniunt ad hominis compositionem, & ita etiam nutrimentum transit in carnem, & ossa primum quidè reducuntur ad temperamentum singula, & miscentur ad inimam & ita chircione gratia exempli ficum, & ideo cibi temperati facillimè concoquuntur ab homine, & optimum præstant alimentum ob similitudinem. Cum vero concoquuntur in ventriculo & transeunt in chylum, rursus illa elementa magis diuiduntur, & in minima, & ideo melius permiscentur, & calor celestis melius sibi assimilatur, & idro chylus est temperatior, tenuior, densior, & vim celestem magis manifestam habet quam ficus. Vides autem quod omnia hæc se consequuntur ex vno principio. Et cum rursus ex chilo fit sanguis, eadem repetuntur, & rursus cum ex sanguine fit & ideo membrum est temperatissimum in suo genere tenuissimum & densissimum, & relucet in eo vis caloris celestis admirabilis, ac si esset sine subiecto, aut cum subiecto celesti, nec fit generatio, aliter essent plures generationes quod est absurdissimum. Habet autem omentum, duas rursus, ut sit robustius, & nervos recipit ex sexto pari: caro verò glandosa, quæ est in eo, est ad munimentum arteriarum, & venarum, & nervorum quoniam sic videmus etiam in mesargo, quoniam natura hoc munimento vitur ad securitatem eorum, quæ longius traducuntur, ut securius pollice deduci in longum processum. Sed dubium non leue relinquitur, cur reddantur ista vasa robustiora ex interpositione carnis glandosæ, hoc opus, hic labor est, nam si transirent per carnem, illam possemus dicere esse causam, ut vasa illa per id intermedium fierent breuiora, quæ vero breuiora sunt sunt firmiora, sicut videmus experimento in lignis & funibus. Dicendum est ergo, quod licet transitus non sit per glandæ ipsam, sed prope tamen stratum illud

crassius, & quod potest melius extendi, & quod sustinet, iuvat ad tutelam ipsorum, quæ deducuntur tam nervorum, quam etiam venarum & arteriarum, ideo pater.

TEXTVS XIII.

ELeuato autem circo quantum ad partem quæ cooperit intestina, & non plus ne moueas alia membra à suo loco, statim tibi apparent intestina. Circa quæ primo notabis positionem & numerum: fuerunt enim plura inuoluta & reuoluta: & non fuerunt vnum intestinum rectum propter duo.

Primum quia dato quod in quibusdam animalibus brutis tantum sit vnum intestinum rectum vel recte procedens. In homine autè & in aliis animalibus perfectis fuerunt reuoluta, ut diu cibus contineretur, oporteret quod animal esset in continua assumptione cibi & in continua assellatione: & continuatio illa impediret occupationem in aliis perfectioribus operationibus.

Secunda causa fuit quia si intestinum fuisset totum vnum rectum, non quælibet pars cibi fuisset contacta à superficie intestini: & ideo intestinum non sugisset totum humidum contentum in cibo: ut igitur nihil remaneat de cibo in tactum ab intestinis: & ut totum vile exurgeretur, ordinavit natura inuolutionem. Ex hoc statim apparet quod sunt plura numero: quia sex: tria subtilia & tria crassa.

COMMENTARIVS.

Ex intestinis primum Duodenum vocatur, quia duodecim est digitorum: alterum leiuum quod vacuum sit: tertium gracile quod etiam leon vocant tametsi proprie leos morbus sit, qui circa hoc intestinum oboritur: quartum est, quod ideo Monoculum appellant, quoniam vnum tantum habet orificium, ex qua parte colon oritur, Demum est Rectum intestinum. Resident ergo intestina super ossa ita conuoluta, ut mirum sit, munimenta tamen eorum sunt peritoneum primo substratum quod ob leuitatem ipsa lædi non permittit secundum est pinguedo substrata tertium est omentum quod retinet illa ne diffuant maxime in superiore parte vbi annectitur, quartum sunt musculi obliqui descendentes maxime qui contingunt ea: quintum est angustia peritonæi seu partis eius quam vocant

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

cum erosio accidit decidere partes intestinorum crassiorum, & vehementer laborare circa anum paucissimis tenuiorum ob causam dictam.

Sequitur ut videamus quare intestina sint plura, & respondeo quod præter colon est rectum, reliqua non differunt nisi sicut vel casu quoddam veluti duodenum à longitudine duodecim digitorum, in quod etiam immergitur fellis meatus: de monoculo autem seu cæco cum tempus erit dicemus: causa verò cur sint tam longa & arcta est eadem quæ circumvolutionis, scilicet ut concoctum alimentum distribuat facile ad hepar atque hoc primo, secundo verò ut alimentum resideat in intestinis, & ideo Galenus *Quarto de usu partium cap. 17.* parum aduersatur Mundino, & li³ est in verbis, sed dubium est de virtute retentricæ alias commemorata, quoniam Galenus videtur cam ponere Tertia Aphorismorum, quamquam non libere, & Quarta particula & sexta sed nullibi expressè, sed cadit circa hoc pulchra dubitatio & est, an retentio fiat cum motu & ad hoc respondet Auerroes, quod motus est duplex, vnus manifestus, & alter occultus: manifestus est quotiens medium cedit mobilis velut lapis in aëre, alter est quotiens non erit velut lapis super tabulam, nam lapis ille verè mouetur ita dico de retentione fecum ad vnguem: retinentur enim cum motu sed motu occulto, dupliciter ergo retinentur feces in intestinis, sine motu simpliciter à facultate intestinorum, & sine motu manifesto à villis longis atque transversis, dum illi trahunt, hi comprimunt secundum Galenum, nam ego ut dixi non puto aliquam operationem fieri per villos. Sed dicere si intestina retinent virtute proprie non per villos, & cetero faciunt ipsos villos, & omnia intestina retinere, quia omnia membra, habent quatuor facultates, ergo omnia intestina imò omnia membra habent villos obliquos: ergo necessarium est dicere quod operationes sunt per villos: & villi per operationes. Dicendum quod intestina non habent operationem retinendi feces neque facultatem sed alimentum proprium, & operatio respectu proprii abietæ non efficit villos: ventriculus enim non habet villos propter alimentum suum sed propter chylum & feces, & ita intestina nullo modo retinent feces neque motu occulto neque manifesto, & propterea non habent villos obliquos. Alia dubitatio est quoniam si intestina non habent vim retentricam respectu fecum neque excrementi præter naturam, quare ergo in fluxibus veneris apponuntur emplastra astringentia respondet Curtius quod propter venas melarci non

propter intestina, & hæc responsio est vera sed ab ipso defendi non posset qui concedit quod intestina habent vim retentricam sine motu etiam fecum Post modum Curtius reprehendit & iure merito eos qui in colica ex duris fecibus apponunt emplastra emollientia & olea, nam talia debilitant facultatem expultricem sine dubio & non possunt mollires feces propter duplicem tunicam intestinorum, & crassam & ego laudo ipsum in hoc: sed mouet aliam dubitationem quia *sexta Methodi cap. 4.* dicit Galeus quod intestina sunt neruosa substantia, sed in *sexta Aphorismorum* dicit quod habent carnosæ substantiæ plurimum. Propterea cum ibi loquatur de ventriculo & intestinis, aliud est quod habeant carneam substantiam scilicet adiunctam, aliud quod substantia illorum sit carnea cum sit neruosa. Generaliter verò tenuia habent molliorem substantiam & ideo sunt magis subiecta doloribus & vehementioribus ob hoc, sed tamen rarius incurrunt illos quoniam materie quæ continetur omnino à duritie aliena est: sunt etiam subtilia intestina prædita pluribus venis quam crassa ut melius exsugantur. Quochea contraria ratione intestina crassa pauciores habent venas & duriora sunt.

Illud quoque consideratione dignum tunicam interiorem esse multo longiorem latiorisque exteriori quanto tenuior est illa, ut rugas contrahendo continere chylum melius possit: Et ut minuit à fecum asperitate laederetur:

TEXTVS XIV.

Incipiamus ergo ab ultimo quod vocatur rectum vel longum: cuius extremitas est orificium quod vocatur anus. Sed ut anatomia aliorum non destruat, ligare oportet intestinum istud circa medium eius in duabus partibus: & in medio ligaturæ incidere & inferiorem partem dimittere & cum superiori ascendere separando tunicas. Et nota circa istud intestinum multitudinem venarum meseraicarum quæ veniunt ad surgendum si aliquid est de humiditate in chylo vel de superfluitate remansit: & istud intestinum iuxta illa finit: vbi incipit intestinum colon.

COMMENTARIUS.

Situs eius rectus est ut feces facilius descendant, nam quodcumque opus est ipsas retineri, retinentur in aliis intestinis superioribus, ibi non retinentur nisi siccitate sua & à musculis ani, sed si fez liquida sit aut acris nihil prorsus retinetur, sed statim exit & in quibusdam in quibus non concluditur anus perfecte deturpantur interulæ, & non est auxilium & ego inveni quendam Florentinum, qui voluit mihi dare ducentos coronatos ut sanarem ipsum, & non sum ausus recipere conditionem: eram enim iuuenis sed postmodum competi experimento, quod possunt sanari igne adhibito: nam si bene adurantur contractis musculis ad sua principia concluditur anus ut vix volentibus feces exeant. Similiter & suat valde ut utantur cibis astringentibus, & exsiccantibus. Illud non prætermittere oportet quod dicebat Princeps, intestina crassa est obducta pinguedine intus, tenua autem mucoso humore: de musculis autem ani infra dicitur.

TEXTVS XI.

ET dicitur colon, quia plura colahabet, vel cauernositates vel cellulas, vel cameras in quibus stercois figuram accipit, & in ipso retinetur propter has cellulas. Circa quod intestinum debes considerare locum, quia multum circa sinistram renem iouoluitur: & hæc est causa quare eius dolor ex parte loci non distinguitur à dolore renali. Postea vero ascendens, & cooperiens splenem, incipit circa exteriora declinare rursus partem dextram, & cooperit ventriculum: & propter cooperituram, quam facit supra ventriculum, accidit quod quando superfluitates descendunt ex hoc intestino, quod stomachus ei comparitur, & dolor, & rugitus, tunc temporis apparet circa stomachum, & tunc statim homo appetit assellare & assellat. Quod non contingeret & si in stomacho esset humiditates, quæ facerent hunc rugitum & dolorem, & ex hoc patet quare accidit, his qui purgantur, quod syncope eis accidit, quando appetunt cacare. Vel humores in intestino hoc continentur, qui debent euacuari: quia tunc illi humores in intestino, eo contenti vexant ven-

Tom. X.

triculum & os eius, & ex vexatione oris eius sequitur sycope.

Sed dubitabit aliquis merito de loco huius intestini, cum sit de orallis, deberet esse inferius & non supra alia: cuius oppositum apparet. Dicendum quod istud intestinum fuit locatum superius, iuxta stomachum propter tria: Primum quia istud ignobilius est omnibus gracilibus & ideo sub myrach inter omnia gracilia debuit positum esse exterius. Secundum, quia istud intestinum continet feces, & aliquando indurantur: & de se priuarum est omni humido & calore naturali, ut à membris vicinis adiuuantur ordinantur natura, ut hæreret ipsi ventriculo, ut cooperiretur à zirbo, à quo & ventriculus cooperitur: quia & zirbus ipsum humectat & calefacit: & propterea apparet quod non est aliud intestinum, cum quo alligatus sit zirbus, sicut cum colon.

Tertia causa huius locationis est: quia istud intestinum proprio est factum ad continendum & expellendum feces, sed magis ad expellendum: & ideo inter alia intestina ad ipsum proprie debuit peruenire bilis, quæ habet expulsivam stimulare: modo propter hoc quod sic locatum est bilis, alia ad ipsius substantiam peruenit, etiam præter illa quæ ad concoctam intestinorum fluere solet. Nam supra ipsum, in parte dextra existit lysteris pennula hepatis, in qua existit cystis fellis, cum quo alligatur: & hoc apparet ad sensum. Et propterea tale intestinum in tali loco apparet citrinum, vel subnigrum & amarum in gustu. Et nota circa hoc mirabilem operationem naturæ.

Aliud quod obiicitur, soluitur, quod intestina non iudicantur superiora, ratione loci: sed ratione colligantiarum, quam habent cum ventriculo, vel eius fundo, modo intestina gracilia ratione colligantiarum ad ipsum, sunt superiora aliis. Ex loco superiori istius intestini apparet causa quare in dolore colico, augetur dolor tempore assumptionis cibi: quia tunc istud intestinum comprimitur à cibo: sed tempore famis non sed intenditur dolor renalis: & hoc est vnum ex

S 2

signis

signis distinguentibus, inter vnum dolorem, & alium.

Et ex loco & colligantia dicti intestini apparant nobis duo, vnum vtile in cognitione, aliud in operatione: in cognitione: quia quando fit colligata passio incipit in parte sinistra: & in illa magis molestat: tunc quia intestinum illud frigidius est illic, cum non tangatur à cyffo fellis.

Secundò quia in maiori quantitate est locatum circa renem sinistrum, & est strictius: tamen illa colica quæ fit in parte sinistra, non tandiu molestat: tum quia fit à causis facilibus: tum quia causa eius est in loco viciniore ad expulsionem: & nota hoc quia per experientiam, vidi multoties.

Quantum ad opus verò confert. Primò quia in colica ea quæ administrantur ad extra debent magis applicari & approximari, circa hypochondrium sinistrum, quam dextrum, licet utrobique conferant. Secundò quia quando fit clyster melius est, vt corpus declinet versus dextrum, vt intestinum colon non comprimatur ab aliis: postea iniecto clystere vertat se super latus sinistram, & ibi per aliquod tempus moretur: & postea paulatim super dextrum sicut in expulsionem, quæ debet fieri per portionem administratam per superiorem partem, & è contra quando incipit mouere: & hoc est de loco & colligantia eius.

Substantiam verò eius consideres crassam, & solidam: & propter flatum generatum in eo multo tempore continet, quæ in eo vehementem interdum generat dolorem, qui cum fiat in substantia crassa & solida apparet ac si intestinum terrebello perforetur. Et etiam in hoc similitur dolor huius, dolori renali. Quarto considerare debes figuram eius & formam, quæ apparet ex dictis: concameratum enim est intestinum, & in cellulis istis: quia via, & transitus multum obliquantur: fit causa moræ superfluitatum, quæ in eo figuram recipiunt ad modum illarum cellularum: & ideo steretur figuram habet, quam scis: figura maximè apparet in stercore desiccato & retento: vt in febribus, & aliis ægritudinibus in quibus eiciuntur squibalz, & humores flegmatici, vt plurimum in

illis retinentur: & sunt materia curbitini. Nam in concauitate cellularum est humor flegmaticus multus, qui est sufficiens materia generationis vermium: & si, inter vnã cellulam & aliam continetur paucus humor, qui non fit sufficiens ad generandum panniculum continuantem vnum vermem generatum in vna cellula, cum alio in alia cellula generatio. Operatio inuamentum, & ægritudo ipsius ex prædictis patet.

COMMENTARIUS.

Circa situm intestini coli adnotandum est, quod transit iuxta renem sinistram, adeò vt ferè tangat illum & hæc est causa quod dolor colicus aliquando renalis esse videtur, sicut contigit Galeno, qui narrat semetipsum deceptum in dolore coli, quem existimauit esse renalem, non tamen adeò facile est decipi in renali existimando quod sit colicus: quoniam renalis non vergit ad partem anteriorem, idèd solum contingit decipi cum vterque dolor adest. Similiter raro contingit decipi in dolore renali, cum fuerit à latere dextro. Sicut tamen propria signa, quæ distinguunt: retentio vrine vel paucitas, dolor acutus, vel pungens & à ieiuno molestior; causæ verò, quod superæquiter ventriculum è regione umbilici, efficiunt quod epero medicamento, vel etiam sine illo homines reiciunt bilem linquuntur animo, dicunt etiam de syncope, sed raro hoc accidit, est quia ille humor prauus & cum motu, aliter non nisi sit venenosus, afficit per communem tunicam, idèd per contactum tunnicatum, inuicem neruus sexti paris, & promouet illa symptomata: vnde statim deiciunt materias corruptas, & aliqui eomunt cibum casu acceptum, aliqui bilem, ipsam quæ defluxit ad ventriculum, in conturbatione magna quotiescunque temperatura est cicerocholis, & ventriculus imbecillis, sicut etiam in Aphorismis de vulnere capitis. Causa ergo quod transeat per latus sinistram, est vacuitas loci. Sed causa quod sit sub ventriculo est, quoniam tegit alia intestina, & ipsum potest consolidari, si vulneretur non illa, alia causa est vt humectentur fæces quæ durari solent, tum à pinguedine, tum ab his, quæ in ventriculo continentur: tertia causa est quod incarus felix, perueniens ad colon adiunaret etiam ad caliditatem concoquendi cibum, sed pace sua dixerim, neque Galenus: Quarto de esurpatione. s. g. villam inuenit causam neque Princeps, sextadecima scrip. cap. 1. quicquam inuenit, vel verisimile, cum causa sit manifestissima, non solum, sed coniunctionis, & est, quia ventriculus est magnum membrum, & solet onerari multo cibo & poru idèd indiguit sede magna, crassa, firma solida, quæ

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

prodesset & compositione, fecit igitur concameratum, ac si concameratum futurum erat, oportebat esse robustissimam vim expultricem, aliter decepta fuisset natura, in expellendo noxia. ergo si vis expultrix necessatio erat robustissima pauca concameratio, non fuisset sufficiens ad retinendum feces in tempore stimuli, sed neque vna satisfacere ad retinendum. Propterea necessarium fuit naturæ, vt faceret concamerationes valde sinuosas, & plures, sed sic postmodum non potuisset facultas expultrix expellere excrementa maxime dura, quia plus potest compositio in huiusmodi operationibus primis, quam temperatura; ergo oportuit naturam facere colon valde latum, & ita obitare compositioni per compositionem, sic enim vtrique facultati satisfacere potest ad vnguem, vt in mechanicis, situs ergo coli totus est propter ventriculum, nam cum debeat esse loco puluaris, vt ventricoli fundus, qui maxime laborat, stabilem sedem habere oportere, necesse fuit vt colon ascenderet vsque ad locum illum, & transiret ex dextro latere in sinistrum, si enim fuisset totum ab vno latere, non potuisset tantum partem ventriculi complecti, neque ad eum equaliter; quare verò appropinquet vesicæ felis, adco vt ab illa maueatur color, & ipsi iecori, soletter illud factum est à natura, quia cum contineret magnam partem excrementorum compositorum, ex vtili & inuili, opus habuit multo calore quia concoctio & excretio sunt solum à calore & neque mediocri sed magno, nam attractio & si fiat à calore non tamen adeo magno, retentio verò etiam à frigiditate & siccitate circa rationem doloris, quia dicit quod apparet ex flatu, sicut dolor ex re rebello, quia substantia est crassa & solida istud prætermittitur, cum sit magna consideratione dignum, de solida enim perspicuum est, sed non parer tamen causa, de crassitie autem nec causa assignatur, neque effectus ad eum certus est, quia etiam in intestinis tenuibus sentitur dolor, quasi terebrantis, & tamen non sunt ad eum crassa. & idè dico quod distinguendum est, quia in dolore terebrante tria sentiuntur, acuries, durities & profunditas, hæc non potest esse tanta in tenui intestino, quanta in crasso. reliqua duo pendent ex duritie substantiæ cum enim durum non possit facile separari, nisi per exiguam partem, ergo dolor videbitur pungens. in punitione enim pars exigua læditur, & quia durum non cedit nisi duro vel molli vehementer comprimend, cum pars dura dolet plerumque videtur sentiri durities, quia quod vehementer comprimit, ita vt substantia dura cedere cogatur, tamen si molle sit, quod comprimit speciem duræ rei refert. Vltimo dicit, quod humor qui in eo continetur, facit ad generationem vermium, vel si exigua sit ad generationem tunicæ inuoluentis, vermes pro quo sciendum, quod omne animal generatur in aliquo vtero.

Sed hic vterus est triplex aut enim est perfectissimi animalis, & tunc vterus continetur in femina animalis eiusdem generis, velut in homine & equo, vel est mediocriter perfecti animalis, & tunc vterus ille generatur in animali, sed extruditur foras, & est pellicula seu tunica quæ intra corricem oui continetur, huiusmodi animalia sunt, aues, pisces, serpentes, lacertæ, sed in his discrimen est, quia oia facta sunt in aibus, solum ratione finis, scilicet, vt non cogentur pregruari in volatu, dum vtero gererent pullos; at in piscibus & serpentibus fiunt oia, propter imbecillitatem caloris naturalis indicio, est quod, quæ sanguinea sunt ex his, vt Delphini & certe pariunt animalia, non oia. Sed imperfectissima animalia habent vterum genitum in putredine, & hoc quia anima illius animalis dirigit calorem solis, vt in materia generet, primò membranam, quia vterus præcedit generationem fœtus, & idè materia & vterus simul generantur, vterus enim si propter materiam, ergo non ante materiam generatur, sed neque post, quia illam non posset continere, & ita generantur vermes & alia, quorum materiam necesse est esse valde calidam, aliter non possent cum tam infirmo vtero perfici. fœtus ergo omnis materia eiusmodi animalium & oleum præcipue ex his destillatum confert doloribus.

TEXTVS XVI.

HOc autem intestinum continuatum est in parte superiori, cum monoculo, siue cæco, quod dicitur monoculus, non quia nisi vnum habeat orificium per quod attrahitur ad ipsum, & per ipsum expellitur: quia hoc est impossibile: sed habet duo orificia, vnum per quod attrahit, alterum per quod expellit. Illud autem per quod expellit, non est sicut in aliis contralocatum primò: sed ambo locata sunt iuxta se inuicem: & infra hæc orificia pender lacuna huius intestini, ad modum saccis. Ideo alio nomine vocatur saccus & sic apparet eius figura & coniunctio, & locus etiam: quia locatum est in latere dextro supra & iuxta terminum anchæ, siue sciz, & infra renem dextrum. Substantia eius est eadem cum substantia colon ægritudinem etiam patitur similem ei. Iuuamentum est, vt pars succi, quæ venit ad ipsum, in eo retineatur, & reuoluatur, & vt descensum prohibeat circum ipsius succi ab intestinis superius.

COMMENTARIVS.

De vermium generatione, plura essent dicenda, nam quod generentur in cæco & colo intestino, ratio ipsa suadet, quoniam generatio fit ex quiere materiz, materia autem non potest quiescere, nisi in duobus intestinis, propter cellulas coli & cæci longitudinem, vbi tamen in homine hoc intestinum habeat euidentem magnitudinem, generantur autem ex humore crudo & pingui, multo cum calore, & ideo in voracibus & febribus maximè pestilentibus generantur vermes, & credendum est, quod velut in locis palustribus, ex putredine generantur ranæ, & rubetæ, anguillæ & serpentes, ita etiam in humanis corporibus tempore pestis maximè generantur vermes, qui sunt de natura serpentum, generantur autem, & rubri, & nigri, qui sunt deteriores & candidi plani ad longitudinem decem septem & viginti duorum brachiorum, siue sine veri vermes, siue materia inanimata, seu congestio vermium, inferunt tamen dolorem, & efficiunt abominationem cibi & ex his corrumpunt habitum, & à dulcibus non generantur, quatenus dulcia sunt velut à Saccharo, neque melle, sed solum trahuntur versus ventriculum, vbi efficiunt conuulsiones & Syncopim & animi deliquium, sed generantur à carne maximè elixata, & à fructibus humidis velut cerasis, & ideo ficus & cerasa & lac pessima sunt in poctis: quia ratione humidi abundantis & crudi generat illos, & ratione dulcedinis trahuntur ad superiora, & pessimi sunt ficus sicci, adeo ut viderim nobilem pocrum, qui ex magno vsu illorum mortuus est ex vermibus in quatuor diebus. Hic caderet dubitatio, an vermium generatio sit vtilitatis alienius causa, & respondeo quod non, quia multa generantur ex necessitate materiz & ægenus: quod si quis obijciat, quod fiunt à natura, ergo alicuius vtilitatis causa, respondeo quod non fiunt in corpore vrente bono regimine, sed per errorem, sicut de lapide generato in renibus & vesica, de quibus stultissimum esset dicere velle, quod generentur ad deuitandum maius malum, cum nihil possit contingere deterius lapidibus illis. Propterea dicendum est, quod

natura omnia facit vtilioris causa per se non in comparatione ad proprium subiectum, quo enim ad ordinem vniuersi melius est esse lapidem, quam arenam & vermes, quam illuuiem; in comparatione autem ad proprium subiectum, optimè agit, vbi nec impedita fuerit, & subiectum illud secundum rationem rectum fuerit. Sed his relictis quæramus propriam causam, quare sit factum cæcum intestinum in plerisque animalibus quadrupedibus, & cur quam paruum in homine, & hic licet videre stuporem scribentium, quia obliqui veritatis, dum sectantur ambitionem, & nugas, & contentiones, & auaritiam, & fauorem principum, & vulgi, nihil iam tot annis inuenerunt, cum res sint sub oculis: & ideo dico quod animalia maximè quadrupedia cum essent in periculo, ne destituerentur alimento, maximè in hyeme, oportebat eis penu in corpore fabricare. Istud igitur oportebat vt fieret aut in ventriculo, aut in iecore, aut in intestinis tenuibus, aut in colo, aut in membro ad hoc destinato: in ventriculo non poterat fieri, quia corrupisset cibum superuenientem, & ab eo corruptus fuisset, neque in iecore; corrupisset enim sanguinem; neque in intestino colo, quia non fuisset de promptum, vt purum traheretur à iecore, sed mistum fuisset fecibus, neque in intestinis superioribus, quoniam non poterat quiescere in illis. Ergo necesse fuit facere vnum cæcum intestinum, in quo omnia concocta in ventriculo, & intestinis gracilibus, dilaberentur atque seruari, & quia istud in homine non erat adeo necessarium propter vsu rationis: potest enim homo, imo id agit, seruare sibi alimenta longe melius, quàm in cæco intestino, in horreis & carnariis. Ideo natura fuit ambigua, an faceret, an non faceret, an paruum an magnum, & ideo in aliquibus fecit, in aliquibus non fecit, in aliquibus paruum, in aliquibus magnum, vt non potuerit reddi ratio in hominibus pro tanta varietate. Galenus inspiciendo sues, credidit homines habere, & satis magnum. Vesalius inspiciendo homines credidit vt verum est paucissimos habere, vel saltem non magnum; hic scio quid possit obijci, scilicet quod non veniant ad ipsum venæ mesarei. . . . .

Cætera desiderantur.

COMMENTARIA IN LIBROS

Hippocratis de victu in acutis.

PROOEMIUM.

Um qua profiterer ex aliquo libro Classici Authoris, circumspicerem, in medicina, neque Hippocrate digniorem, neque inter Hippocratis monumenta, libro de victu in Acutis esse iudicavi. Nam alterum consensus omnium medicorum docet, cum neque Galeno anteriores, ut Dioscorides; Diocles, Erasistratus, Celsus, Plinius, tum verò & ex posterioribus, quamquam omnes Galenum preponant sibi: Ipse tamen Galenus, cum palmam Hippocrati tribuat, ex illius confessione se longè magis veritate prestat etiam ipsi. Reliquum ratio ipsa doceat, nempe proximiora fini nobiliora existimantur, quemadmodum finis ipse nobilissimus, sententia Aristotelis. Hic vero liber in ipso siue cum sit artis constitutus, docens medendi & operandi modum, metam, rationem, materiam, dubio procul cum & idem germanus sit Hippocratis, & absolutus, floridus quoque & ornatus omnibus aliis, quos Author ille edidit, praestantior est. Qua propter & illum aggredi propositum est. Et cur tot habeat inscriptiones disserendum.

Inscribitur ergo primum..... idest vel de Ptisana, quasi nemo solum græcis sic nominare ausus sit, sed solus Plinius: lib. 18. is enim ita eum appellavit dicens: Ptisana inde usus validissimus saluberrimusque, tantopere probatur: unum ei volumen dicavit Hippocrates, clarissimus medicina scientia. Neque enim dubium est de hoc intelligere Plinium, quandoquidem in nullo alio libro qui nunc extes tam diffusè ac subtiliter de illa disseruerit. Nec verisimile sit de eadem re sufficienter bis illum scripsisse: præsertim hominem adeo brevitati studentem, & in tanta scribendorum librorum difficultate versantem, ut cogentur tam & ipse & alij eius atque in titulis corticibus seu libris (unde postmodum libri dicti sunt) scribere. Altera fuit inscriptio huius voluminis..... idest de victu morborum acutorum; seu ad sensum potius respiciendo, de victus ratione in morbis acutis. Et sanè demiror quosdam, qui in inscriptione libri sensum & energiam (ac id quam recte) mutare volunt cum morbi ipsi victum non habeant, ubi tamen mutatio hac si non fiat indecoram orationem facit, fini assequendo nullum affert impedimentum, in seriis & in his, quibus de vita hominis agitur, tam mordice inhereant verbis meris Galeni, ut homines multos malint perire, quam verbulam & oscitanter neque etiam ex præscripto dictum mutare velint, ut hos medicos iam non medicorum nomine dignos esse conspicuum sit, sed grammaticos atque his deteriores: siquidem carnifices. Unde hoc? nisi quod ad hanc sacrosanctam artem & accedere audent & admittuntur, contemptis contra verustum morem omnibus disciplinis: scilicet, Philosophia, Dialectica, Mathematicis. At dicetis Philosophiam & Dialecticam norunt inclitit à viris edocti, & assidui Auditores? nequaquam illud existimetis, nam Doctores quidem illos præclaros esse scio, auditores & assiduos fateor: sed non poterit hi eas disciplinas haurire, Mathematicis neglectis. Sed illas præ se ferunt ac mentiuntur, quia in eis licet ostentare scientiam falsis rationibus, in his non licet, ut à Philosopho abunde disputatum est. Ideo in Philosophia & Dialectica minus norunt, minusque sunt exercitati, quam Mathematicis, quanta ignorantia quam disputationis vocant idest error deterior est quam simpliciter nescire, nec putantem scire se decipi. Sed ad institutum sermonem revertamur, quidam quasi mutila inscriptione titulum huiusmodi imposuerunt operi..... idest. Ratione victus in Acutis. Omicron modo quod nomen... quandoque pro simplici victu accipitur, nonnunquam pro victus ratione idest mensura ac modo vivendi. Quidam..... que
inscriptio

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

Dicebat igitur Hippocrates secunda Aphorismorum: Acuti morbi in quatuordecim diebus terminantur. At vero in primo Prognosticorum, inquit in omni morbo acuto qui cum febre infestet & quadragesimo die indicetur. At de hoc est contradictio à nobis exarata in Duodecimo libro. Constat autem de utrisque generibus debere intelligi quoniam de vini exhibitione cum tractet & illa non conveniat verè acutis ob timorem & periculum magnum spem vero exiguam utilitatis clarum est ad acutos decedentes eam pertinere. Et quoniam XIV. sint pars XL. non tamen acutus simpliciter è genere est acuti....

TEXTVS I.

Qui Cnidias vocatas sententias conscripserunt, hi sanè quæ ægri in morbis singulis patiuntur, & quoniam modo nonnulla his eucniant, recte scripserunt, atque ea quoque quæ medicinæ imperitus quispiam scribere potuisset, si ab ægro vnoquoque qualla patitur probè intellexisset, verum quæ Medicum, non referente ægro ipso, prædiscere oportet, multa ex his sunt prætermittenda, alia in aliis, & quædam ad coniecturalem cognitionem..... græci dicunt per opportuna.

COMMENTARIVS.

Quatuor olim fuisse scholas, seu Medicorum congregaciones, atque ante Hippocratem exisse Galenus, *Prime Methodi* docet Coam omnium nobilissimam, ex qua fuerunt Hippocrates, Philistion, Pausanias atque Empedocles, proxima cui Cnidia de qua hic agit: tertia Rhodia quæ ante Hippocratem desit ultima Italica. Cum ergo hæc scholæ de honore artis certarent nec mane salutarum potentes nec cœnaturi apud illos limina frequentarent, sed in artis operibus propterea coactus est quisdam illorum opiniones explodere: Hippocrates ut propriam confirmaret sententiam, sic Aristoteles, sic Galenus. Estque hæc pars, vsque ad illud Prisciana: igitur frumentaceis. Galenus autem triplicem facit præfationem, quasi non continuatam sed hoc paruum refert. Circa quod notandum est Cnidios Medicos professos docere de ægris quæ illi non scirent; neque si scirent, narrassent: in curatione autem contra solum pertrita: quæ ambo redarguit Hippocrates primum, in secundo de Prædictione dicens: Medicorum prædictiones narrantur, multæ variz & admirandæ quales ego, neque ipse prædixi, neque aliam quemquam prædicere audivi. Et paulo post arbitror autem, & eos qui de claudicationibus prædixerunt, aliisque huiusmodi confirmato iam morbo prædixisse: Et cum iam manifestum esset, quod abscessus non esset recursurus, si

modo intelligentiam habuerunt, multo sanè magis quam priusquam abscessus fieri inciperet. Credo etiam & alia prædixisse magis humano more quàm refertur (quæ videlicet ementibus & negociationes tractantibus prædixisse dicuntur, mortes, morbos, & insanias. Et paulo infra modum docet per exemplum, ita scribens. Necesse est igitur eos qui vberiore potu resistunt magis difficulter spirare & plus urinz eijcere. Eos veros qui sorbitionem, aut cibum aucte, magis sitire atque febrere. Si verò quit immodicè & cibo, & potu simul vsus furtit, ad hoc quod febricit, & difficulter spirat etiam ventrem circumtentum, atque maiorem habebit. Concludit demum duo vnum quod Medicus in prædicendo, debet prudentissimè se gerere: nam si vera dixerit apud ægrum (dicit intelligentia prædictum) in admiratione erit: At si aberrarit non solum odio habebitur, sed forsitan insanus existimabitur. Ex quo patet, quod apud imperitios fugere debeat omninò prædictionem diligentissimè, cum necesse est: exercere illam apud doctos, aut sapientes, vel valde prudentes. Alterum, quod demum concludit his verbis: Cæterum cum aliquibus ex his qui rationem prædicendi exactam se tenere prædicant versatus fuic: cum aliorum verò filiis cum discipulis & quorundam etiam scripta legi: cumque sciam probè quid quilibet sentiat in huiusmodi, nec quemquam certum, quicquam afferre nouerim, Idco hæc scribere aggressus sum. Liqueat ergo, & hic quid velit de Cnidias intelligere quidque de eis senserit. Et quod secundos prædictionum Hippocratis liber, quamuis alienos, à consuetudine illius aliquantulum videatur, sit legitimus.

Improbat ergo illos de utroque Hippocrates, & quod quædam scripserint, quæ cuique possunt esse nota, ex vulgariibus quasi memot sui, qui nil tale referat, de difficultate spirandi: secundò. Et quod, neque in his quæ ad coniecturam pertinent sufficienter, cum multa omiserint. Discrimen autem est inter has duas voces. *Tertio Prognosticorum*: Galenus ait..... Nam primum coniecturam propriè significat, ad alia tamen extenditur. Hic Brasauolus ingreditur difficultatem de medicina an sit scientia vel ars? & si scientia? an præctice? an contemplatiua. Sed non de his plura scripsimus in *prime contradictionem*. Et dico breuiter quod medicina est

est scientia practica, & quod scientia practica, multum differt ab arte, sicut videmus in musica. Si enim musica potest reddere rationem mathematicam preceptorum suorum) & abstracta futoria non potest: Et musica habere potest originem à demonstratione, igitur scientia practica non est ars. Proprium igitur practice scientie est, ut pendeat ex demonstratione, & ita est scientia, & transferatur ad opes, & ita non est contemplativa. Et ista sunt notissima cuique Philosopho. Dicebat enim Ammonius in predicamentis scientie sunt eadem & parimodo affecte. Diuidunt autem hæc quod in contemplatione est & quod in actione versatur. Et infra quod relativa non sunt simul ordine naturæ: & cum res, quæ scientie subiecta est, simul cum ea ad opus perducitur, tum proprie illa pro scientia habenda est: quippe quæ nihil ambiguum contineat. Vnde demonstratio huius quam breuissima & compendiosa, vel tu vis intelligere per scientiam absolutam, hæc apud mortales non habetur, vel qualemcunque habitum certum & in demonstratione acceptum, & iste habetur in scientia practica, ideo datur. Relinquitur solum dicendum de interrogationibus à medico facientis: hæc sunt trium generum circa res naturales non naturales & præter naturam. Naturales quidem sunt operationes, fames, sitis, dormiendi voluntas, leuitas corporis & robur: inbeat autem illum circumuerrere se, & tunc inspicere caput, quam facile attollat, non interrogare autem oportet, sed videre aut tangere pullum, respirationem, feces, urinam, sputa, sudores. Non naturalia autem quid assumpserit cibi & potus, & quantum, & qua hora (Memineritis autem nihil intermiscere aliud interrogationibus, ut quidam de publicis aut priuatis rebus loquentes, seu tunc, seu etiam post vel ante, vel de aliis ægris stolte nimis minutim eiusmodi inquirendo, & rationes non reddendo nisi rogatos: Et quam grata fuerint, hæc autem ad naturalia pertinent: Antea vero de somno, & quantum, & qualis, & qua hora, & an insomnia & qualia in genere, non speciatim ne onitropolis habeatis, tum maxime quomodo à somno se habuerit sciscitatus. Et si habuerit beneficium ventris, qua hora, & de urinis, & quam facile: si reclus culcitra decubuit. De ira & tristitia & metu ac spe ab astantibus: Et si quietus aut iactauerit se. Demum maior cura adhibenda est rebus, quæ sunt præternaturam, ut scias post primam visitationem numerare vices ac dies. Et interroges qua hora superuenerit accessio, & qualis & quanta, & comparaueris eam ad præcedentes. Et si fuerit cum vomitu, & qualis & cum quo sapore, & si sensit flatuum rugitum ventris. Et si detractus fuit sanguis & qualis fuit. Et si fuerit frigus, hor-

tor, rigor longus, breuis, magnus, paruus, sitis, vomitus dolores, sudor, linguam inspicere, tange ventrem, si tumer, si doliat, si durus est aut retusus, cordis molestia, mentis vacillatio, quomodo circa viscera & spirationem se habuerit: proprie autem à coniunctis transire velut ex pathognomicis signis, ex assidencibus superuenientibus. Propterea in libro de Decenti ornatu vult ut etiam nouerit, quæ medicamenta adhibita sint: sed & ut parata habeat quibus opus uti necesse est, tum medicinas tum instrumenta, & adhibeat astantem ex artis peritis non ignarum: verumque enim obseruandum, nam melius est non habere: quam habere aut stultum aut imperitum. Non etiam socios conuocare in Acutis malum est, ubi occasio dignoscendi præceptis est. Tum vero duo sunt obseruanda maxime, ne contendat medici apud astantes: medicina enim infaturatur & medici si malè cedat accusantur, & quod deterius est ne videri videantur litigant in perniciem ægris & ne imperiti habeantur, multa perperam adhibent, ex quibus potius patiuntur detrimentum quam quod iuentur, & bonis præsiidiis via præcluditur. Hoc autem Mediolani seruatur, aliud Bononiæ, ut singulorum dierum acta & insultus & casus scribantur. Nam per illa circuitum rationem coniectari licet. Demum Medicus sit totus compositus dicit Hippocrates in moribus deambulationeque in vestitu ac sermone. Hæc igitur sunt præcipua præcepta ad intelligendum ut operari possis rectè, operatio enim pendet ex intelligentia medici, & auctoritate illius apud astantes, & infirmum, quæ ex illis tribus vltimis præceptis habetur.

TEXTVS II.

ET quædam ad coniecturalem cognitionem per opportuna.

COMMENTARIVS.

Hæc est vltima pars textus prioris, iam à Galeno etiam exposita, sed rursus repetita, & est sententia Cnidij medici, quædam arrigerunt rectè, ut quæ ab ægro disci possunt & interrogari; quædam omiserunt tamen, imo multa: & ponit duo genera, vnum quod sequitur necessario, ut signa & symptomata, pathognomica, & quædam quæ sunt coniecturalia, & ideo explanatores hunc locum non assequuntur, velut tu dignoscis, quod pulsus est solutus; & adest dolor lateris & spirandi difficultas, tussis & febris, dignoscis quod patitur abscessum pectoris, certè seu tumorem, & licet adueniat rigor, quod tamen febris erit coniectura & hæc sunt necessaria. Coniectura-

lia aut quod habet sitim, malum saporem in ore, vigilias, & cum decumbat super latus dextrum, nec tangendo dolet in sinistro, quod tumor est in dextro latere magnus, & intus, non extra. Et ita apud Galenum. *Quinto de locis cap. 7. pag. 4. de medico laborante inflammatione iecoris qui se falso existimabat laborare laterali morbo. Quid autem sit. . . . .* idest cognitio per. . . . . explicat Galenus coniecturam ratione & syllogismo factam, ut ibidem de medici morbo, in qua plurimum divisio valet. Cum enim membra singula expunxeris, intelliges quid reliqui sperandum sit. Sunt enim alie coniecturæ simplices, quæ medicum potius leuitatis arguunt, quàm ei gloriam addant, ut ex hoc textu seu hac textus parte colligatur, tria esse quæ, non nota ægro, medico tamen in cognitione venire possunt, necessaria & coniectura artificiosa, idest per syllogismum & per simplicem coniecturam, ac quasi popularem inuenta. Et sunt & ultra sensui nota.

TEXTVS II.

Cum autem ad coniecturalem cognitionem dicatur, quoniam modo curare singula oporteat, in his multa aliter quam illi enarrauerunt sentio.

COMMENTARIVS.

Duplex sententia huius textus, una quod coniecturalis cognitio duplex est, altera quæ ad præmonitionem pertinet, altera quæ ad curationem. Primum non attigerunt Cnidij medici, in altera dissident quoniam non bene attigerint. Secundus modus quoniam coniecturalis dignoscendi modus vobis est, aliud curandi: in utroque ab illis dissidet. Ita ut curatio non sit coniecturalis, sed rationalis, in quibus autem dissidet, in curatione inferius docebit: in quibus in coniectando in secundo de prædictione & in priore docet.

Galenus exponendo textum, duas partes facit, & in priore tria docet, primum probat curandi rationem coniecturalem esse: scilicet quoniam nec quantitas nec occasio scribi, aut dici, aut doceri possunt. Sed dicit, videntur forsitan prætermissa dignotio morbi atque prædictio, sed non est ita, quoniam hæc ad curationem sunt necessaria: & ideo sub illa continentur. Post probat quod hæc duæ partes ad curationem sint necessariae. Et eis addit distinctiones, scilicet quod curatio est per se medico necessaria, & intenta ab illo, prædictio autem atque

dignotio propter curationem. Admonet tertio de quatuor: primum quod nemo dixerit alias partes esse finem medici, sed solam curationem: secundum quod per curationem minimè eam quæ sit intelligere oportet, sed tantum ea quæ facta est atque perfecta. Vnde contra medicos nostræ ætatis hoc facit, qui gloriantur se curare multos ægros: neque enim iuxta Hippocratem aut Galenum curatio appellatur ea, quæ sit, sed solum quæ perfecta est & absoluta, sanato prorsus ægro. Dicit autem de omnibus scriptum esse in libro *de fine artis medicinae*: sed quis sit hic liber non prorsus constat. Ultimo admonet non esse aliud addendum huic expositioni, cum per se dilucida sit. Et mens Hippocratis abunde sit explicata.

Verum (cum & modo alio) Hæc est secunda pars, in qua alio modo ut ab initio dixi legis literam Hippocratis, coniecturalem faciens dignotionem & præmonitionem morborum, curam autem non ita. Quod dignotio & prænotio constet coronide signorum ut Galenus dicebat, *4. de victus ratione in morbis acutis com. 62. & 5. de iuend. san. cap. 10. & 11.* idem à paucis signis cognitio inquit Galenus coniecturalis est: curatio autem cum ex vno pendeat aut etiam pluribus, sed singulis seorsum, demonstratiua est, velut quod contraria contrariis sanantur: vel si bilis calore, atredine, putredine, mole efficit morbum, purgatio sanat ipsum. Hoc autem certum est non coniecturale. Vnde dubium non est, quin medicinæ pars, quæ ad curationem pertinet, non sit certior dignotione morborum & scientia euentus. Differt hæc expositio & litera quod est, vel ut primus sensus sit huiusmodi: cum autem quippiam ad cognitionem coniecturalem dicat quoniam modo curare singula oporteat, sub coniecturali cognitio curandi continetur. Secunda litera habet: cum autem quippiam ad cognitionem coniecturalem dicatur, vel quoniam modo curare singula oporteat, manifestum est in secundo coniecturalem non continere curationem.

Oportet ergo videre, quod cognitio futurorum sit magis coniecturalis, quàm præsentis dispositionis: & cur hæc magis quàm curandi, Et quod curandi sit certa, & an ars, an scientia, an solus habitus. Et sanè medicina quod ad partem prognosticam attinet, coniecturalis est, ut innuit Galenus, *primo de victu in Acutis com. 14.* at reliquæ artes quæ diuinare se posse profitentur. Causa autem cur diuinationis coniecturalis præ cæteris sit, est quoniam in diuinatione tria sunt præcipua, motus, tempus & comparatio, & motus rem reddit incertam, cum non habeat terminos præfixos, & ob id contingit aberrare. Pars autem quæ de morbis docet, docet quod iam est, & non est subiecta motui. Similiter tempus inter-

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

turnis aded rem ad minimum numerum redegerint. Quamuis Copus videatur velle, quod etiam in acutis paucis sint uti auxiliis. Sed hæc lis est de lana caprina, & parum utilis intelligentia, & Galeno aduersatur. Porro de purgatione lactis agit in libro *de Internis Affectionibus*, Bibat inquit lac caprinum & bubulum pro tempore, prius autem subpurgetur lacte asinino cocto. Bibat etiam lac coctum excolatum quotidie mane poculi tres seminas continentis, mensura, si facere poterit, loquitur autem de Pulmonea ubi iam suppuraverit. Et in cura hepatici morbi: Date & caprinum lac mane poculi quatuor seminas complectentis mensura tertia parte aquæ multæ immista, date etiam lactis caprini cocti seminas duas tertia parte aquæ multæ immista, aut ipso solo melle affuso: Dandum etiam est equinum lac eodem modo, velut asininum. Inde subiicit: si vero non visus fuerit sibi per asininum lac suppurgandus, & reliqua; Et in Eratolai puero inquit *seprimo Epidemiorum*, pag. 3. qui ex dysenteria in diarrhoeæ quædam speciem deciderat, & ex illa in tabem, dixit. Bibenti lac asininum coctum novem seminarum Atticarum mensura ad duos dies, biliosa purgatio vehementer aborta est. Id verò post XL diem: Dedit & illi lac & serum siliæ candefacta immista ab initio. Vnde etiam serî meminit in Euxeni vxote dicens, ubi medicamentum & serum bibisset, magis læsa est: serum autem præponitur ut optimum & sine noxa omnium purgantium. *Tertio de Alimentis* ubi adiicit & dat modum purgandi ex lacte pascendo capras ut si scammonio bilem, pollypodio melancholiam. Meminit & in *libro de locis in homine* Elaterij in tabe dum dixit. Medicamentum potandum præbe Elaterium deorsum purgans: Et infernè aluum lacte infuso cluc. In *quarto de vitæ in Acutis*: si dolor in cholera sicca non remiserit: asininum lac bibendum daco, donec purgatus fuerit. Habet autem Galenus hæc, lacte Asinæ utendum præcipit, quod purgantia inter medicamenta omnia mitius tranquilliusque existit: Idque etiam lacto omni alio humidius est & ventrem magis subducit.

De Elaterio autem nunc dicendum est, quod medicamentum existit ex succo cucumeris asinini, seu anguini, seu agrestis: hoc enim purgat bilem & pituitam & aquam potenter, sed & ut Galenus dicebat ex. . . . . pro exterius etiam appetitum trahit, menses factum occidit: & per nares attractum confert regio morbo laborantibus, bilem expurgans, & ea causa dolores capitis sanat. Si enim plerumque ab vno ex his fiunt, in angina quoque eadem ratione exterius iniunctum confert, cum per nates trahitur, lacti admiscetur. Est autem calidum in secundo ordine, tenuium patriam di-

gerens: In secundo etiam de compositione secundum locos cap. 2. sect. 12. etiam insufflat in nares, dicitque purgare multam bilem è cerebro, deberéque ægrum mitti in dolium aquæ Calidæ, seu in balneum: tunc enim absque noxa fiet. In nono etiam eiusdem utitur eo in cataplasmate ad asciticos, ego verò ad eosdem in clysteribus incoctum iuri cum melle rosaceo exhibeo, Oribasius autem in *duodecimo collectaneorum cap. 3. sect. ultima* hæc habet: Elaterium sic conficitur: cucumeres agrestes decerpito, qui tacti protinus exiliunt, & diem vnum seruato: postridiè verò cribrum non aded densum crateri superponito, & culto supino cuius acies sursum vergat, vtriusque manibus cucumeres singulos apprehendito, ac scindito, humoremque in subiectum cratera per eribrum exprimito, quod ita ex cucumeribus expresseris, in puluim paratam demittito, coaceruata autem in cribro, omnia quæ incisa fuerint, aqua dulci perfundantur: Et ubi expresseris abijciantur: Humor verò qui in palve est, agitandus & subigendus est, ac linteo contactus, in sole statuendus, ubi consteterit, tota aqua supernatans, Et quod in summo concreuit, effundatur: quod identidem facies, vsquedum aqua supernatabit, quam cum diligenter extorseris, tum subsidentia in mortarium coniecta contete, & in pastillos redige. Videtur autem præstantissimum elaterium esse, quod cum candore leuiter humectum est: ac liuorem & leuitatem habet: gustusque amarissimum: & lucernæ admorum facile accenditur: contra vero quod potri colorem habet, asperumque est & aspectu turbidum sordidumque ac cineris plenum, id & grave est & vitiosum. Duorum autem annorum vsque ad decem annos purgationibus accommodatum elaterium est, perfecta mensura est obolus, minima semiobolus, pueris ærei duo copiosius datum periculum affert. Continet autem obolus lupinum & semis, & identidem, æreos octo: lupinus ergo quinque æreos cum tertia obolus semi scrupulus est, idest grana XII. Lupinus grana VIII. igitur continebit, quare æreus granum cum dimidio, libra autem nostra libræ veterum sexquiertia est ut apud Budæum. Et ideo Lupinus pendet sex grana tritici: obolus ergo est granorum nouem, æreus granum & octauam partem: duo ærei grana duo cum quadrante. Mesuræ autem inquit, quod & Galenus affirmat, esse amarissimum, addit quod pituitam potenter purgat per inferna, & etiam per vomitum & interdum bilem si parata sit: & humida serosa vehementer, vnde hydropticis confert, & iecur ac lienem ab obstructionibus liberat: Trahit etiam ab articulis, Alphos quoque si afficietur tollit. Abstractum per nares diuturnos capitis dolores & comitiales sanat, cum stercore

stercore caprillo ex aceto impositum stru-
mis eas dissolvit, sed & tumores alios du-
ros, imo etiam cicatrices scædas & callosas,
tenuat. Dicit servari solum triennio cum
Dioscorides ad decennium, & Oribasius
Plinius ad C. & C C. annos servari con-
tendant. forsitan quod in callidioribus re-
gionibus minus durat, Princeps in *secundo*
canonis cap. 180. dicit quod etiam educit
sanguinem. Dico ergo quod iuvat in om-
nibus morbis, qui ex pituita & aqua fiunt;
hæc autem cum frigida sint longos effice-
re solent, tum etiam in aquero qui longus
est, licet à bile fiat. Ergo conferet capitis
doloris diuturnis comitialibus, arthritidi
podagræ, coxendicæ dolori asciti regio
morbo, ut dictum est. Præterea destilla-
tionibus, malo habitu, duritiebus visce-
rum, retentionibus mensium, obstructio-
nibus, doloribus per cirenitum, lachrimis
oculorum, omnibus morbis curam scædan-
tibus, scabiei, pruritus, alphis vitiligi-
nibus etiam. Nocet autem in febribus quod
multum concutiat corpus, & exsiccet, &
parum educat humores putridos, ac fe-
bribus obnoxios, sed etiam quod tardè &
cum difficultate purget. Secundo obest
sanguinem educendo, quod non tam vio-
lenta agit, sed quod velut Aloes ora venarum
referat, ob id igitur verendum. Ter-
tio quod ob nimiam amaritudinem est ini-
micum omnibus membris naturalibus,
præcipue ventriculo & iecori, quæ dulci-
bus gaudent: ob id febricitantibus mini-
mè utile, quorum interest, ut naturalia
membra sint valida, à quibus concoctio
& expulsio sit materiarum quæ peccant.
Detrimta autem lactis & utilitatem in
longis morbis videre. *Quinta Aphorif.*
morborum.

TEXTVS IV.

QVI vero secundum adornaue-
runt librum, hi medicè magis
quæ singulis exhibenda sunt percur-
rerunt.

COMMENTARIVS.

Appellat librum secundum Cnidiorum
medicorum eum, qui post primum maxi-
ma arte confectus est: hos igitur qui eum
construxerunt plura medicamenta inue-
nisse ac tradidisse refert: scilicet præter
elacterium, lac, & serum, & modum ex-
hibendi diligentiorum, ut pote electionem,
quantitatem, occasionem, modum, præ-
parationem adornaerunt. Galenus ex-
ponit addendo, detrahendo, permutan-
do, hæc enim sunt quæ in vnoquoque
fieri possunt, exemplumque affert Gale-
nus de secundo Eupolidis Antolyco, qui
etiam ex priore adornatus fuit, nostris tem-
poribus est nimis frequens, ut bis ter ac

quater eundem librum edant. Inter quos
Andreas Matthiolus Senensis à pluribus
ut nimis in hoc reprehenditur. fuisse
dno Eupolides ambo comædiæ Authores
& Athenienses. Primus prisce comædiæ
author, qui vitia populi magna cum liber-
tate reprehendit. Horatius in *primo libro*
sermonum: satira 4. in primis.

*Eupolis ac Cratinus Aristophanisquo-
pata,*

*Atque alij, quorum comædia prisca viro-
rum est:*

*Si quis eras dignum describi quod malus
aut fur.*

*Aut Machus foret, aut sicarius aut alio-
qui.*

Fameus, multa cum libertate notabant.

Scipsit decem septem comædias, in qui-
bus novem victorias meruit. Perit prælio
navali contra Lacedæmonios iuxta Heles-
pontum, cuius mors aded lætuosa populo
Atheniensi fuit, ut cautum sit edito pu-
blico, ne Poëtæ militarent. Secundus au-
tem Nicæ filius, qui prima nocte nup-
tiarum interit ruina thalami, cum sponsa
Medilla, in Epigrammatibus.

TEXTVS V.

SEd de dixta, idest victus ratione
nihil quod effectu dignum sit con-
scripserunt veteres, quanquam id
magnum esset.

COMMENTARIVS.

Cum propositum sit Hippocrati sup-
plere, quod deficit in medicina, animad-
vertit Cnidios medicos nihil scripsisse de
victus ratione, illud potest intelligi & in
acutis solum, quod videtur magis con-
sentaneum proposito, scilicet volenti tra-
ctare de victus ratione in Acutis: vel de
nullo morbo. Et hic sensus est magis con-
formis verbis præcedentibus, cum dixit
quod non vsi sunt nisi tribus medicamen-
tis in morbis non acutis. Ex antecedenti-
bus igitur non potest discerni, an de acu-
tis solis intellexerit, sed postquam gene-
raliter protulit, & de medicamentis etiam
non acutorum morborum egit, palam vi-
detur intellexisse antiquos omnium mor-
borum victus rationem omisisse. Di-
cit, quanquam id magnum esset: victus
ergo ratio magno emolumento est in acu-
tis morbis & diuturnis, non tamen liquet
in quo plus sit observanda. Neque etiam
an plus possit medicamento & vena se-
ctiōne. Et de primo respondeo quod Hip-
pocrates *Prima Aphorismorum 4. & 3.* vi-
detur velle quod tenuis victus sit pericu-
losior tam in longis quam in acutis cras-
siore,

fiore, sed in longis peccatur ex tenuitate in acutis, ex crassitie igitur in longis maior est necessitas, obseruandi rationem victus, quam in acutis. Dico quod periculum est maius in acutis, propter maiorem mutationem & propter maiora incrementa, in longis autem est magis necessaria semper obseruatio, propter statum. Ad rationem dixi alias, primum quod ex debita qualitate & quantitate si detrahatur æqualiter, deterius est, ratione tamen generali, cum plus possit addi quam detrahi, maius est periculum in additione. Et etiam ratione qualitatis debita; quod quotidie obseruamus: Nam à Pisana transitus, ad panem locum minus est periculosus quam ad mulsam, in quantitate autem non sic, ut in *secundo libro text. 97. & 98.* Ad primam dico, quod aliud est de febribus, aliud est de abscessibus interioribus, cum enim febris ut febris est nunquam venesectio debeat, ut ostensum est alias, maxime in opere *de dentibus, lib. 2.* ideo in tumoribus maius est periculum, in sectione venæ, in febribus, in errore rationis victus. Sed purgatio cum non conueniat nisi in febribus & cocta materia, nisi turgat periculum, maius est in purgatione, quam in ratione victus, seu purget in quiete, seu non purget in turgente. At quia purgatio seu valida seu mediocris, non habet easdem differentias, neque tantum discriminis ut ratio victus: Ideo concludo generaliter, quod in magnis erroribus rationis victus est maius periculum quam purgationum generaliter: in paruis, in purgationibus, in sectione venæ maius in omittendo si debeat, par in intempestiua sanguinis missione.

Galenus autem docet triplicem in commento Medicinæ patrem seu instrumentum, seu operandi modum, scilicet rationem victus, & chirurgiam & pharmaceuticam, scilicet quæ per medicamenta fit, cumque Cnidij medici omnes ut par erat attigerint, tamen longè copiosius & diligentius de aliis partibus scripsere, maxime in secundo libro quem adornarunt, quam de victus ratione: quanquam victus ratio sit omnium præstantissima propter sex causas. Prima quod est generalissima omnibus morbis, alie in multis non sunt necessariz: secunda quia alie non agunt nec administrari possunt sine hac, ac hæc sine illis potest. Tertia quia ista conuenit sanis & ægris: illæ solum ægris. Quarta quoniam hæc semper conuenit, illæ non nisi per interualla ut semel in die, vel etiam in pluribus diebus. Quinta quoniam hæc habet duos scopos per se, morbum & quicquid est præter naturam, ac victus: ille solum affectus præter naturam per se & vires non per se, sed solum quatenus sufficere possunt. Sexta quia est de pluribus ut aere, cibo, potu, somno & aliis, non autem pharmaceutica aut chirurgica videtur. Spectat autem ad medicum non ut olim & etiam nunc de chirurgis omnes

partes calere, deterius verò agebunt, qui vnam partem aut duas tantum sufficere existimant. Media via quam nunc obseruant, qui Chirurgos distinxerunt ab aliis, ut hi duas partes tenerent pharmaceuticam & diateticam, mutuis tamen officiis se iuuant. At rursus pharmaceuticam antiquo tempore indiuisim tenebant medici & administrabant: cum hodie alij medicamenta conscribant & imperent, alij querant, præparent, componant atque exhibeant quos vocant Pharmocopolas. Ideo videndum, quantum inter sit hos à medicis distingui: id verò factum à Romanis duplici causa, cum antea apud græcos iidem essent scilicet ut tutiores à fraude essent. Dicebat enim Cato vereri græcos, nequos non potuissent armis vincere, medicina perimerent. At si cautum est, ne id facere possent, & omnino facientes deprehenduntur; cum alij medicinas ordinarent, alij darent. Nam si venenum ordinassent, deprehendebantur ex scripto, si vellent permutare non licebat, cum medicamentum esset in alterius manibus. Altera causa fuit magnitudo prætorum, cum quicquid vellent extorquerent, tum quia pauci medicinam facerent: tum quia subiciebant medicamentis prætiosissimis vilia, ut commercari & illorum loco cogerentur. Vnde Plinius Charmidis exemplum subiicit, qui provinciam ægrum precio conduxit, quod ad nostram monetam traductum, quinque millibus coronatorum equipollet. Inde etiam inquit Maniliam Coroutum ex Prætoris legatum Aquitanicæ Prouinciæ locasse curam C. C. H. S. Budzus legit, ducentis sextertis id est. V. M. coronatis, Archonrium autem Medicum Vulnerarium, cum à Claudio Imperatore redactis in fiscum bonis C. C. L. M. coronatorum amisisset, paucis annis ex arte tantundem recuperasse. Quintum quoque Stertinum ex vrbica opera curandò lucrari solitum X. V. millia coronatorum in annos singulos, idè obiectis Cæsari quod X. I. M. ac DC. ei locasset, verum alias dixi neminem superasse Iacobum Gottiorum, qui dum curandum suscepit Ludouicum Gallorum Regem eius nominis X. Lin singulos menses pactus est X. M. aureorum coronatorum, tantum ferme aut forsam plus ex sacerdotiis gratia Regis adeptus. Sed contra ex hac diuisione factum est, ut nil in medicina rectè administraretur, cum quid pro quo ut dici solet exhibeatur. Exestum carie, vetustate imbecille, incuria marcidum, male præparatum, insite mistum atque confectum, cum Galenus ut medicamenta dignosceret testetur, se tot peragtas regiones, annisque propemodum X. X. perpetuis. Vnde admirandæ illæ curationes fiebant.

Concludo tandem quod vbi Medici probi essent, melius foret, ut iidem medicamenta facerent, more antiquo græcorum, ad securitatem tamen improborum meliorem esse modum hunc.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

textus expositionem secundum Galenum commentarium. Enumerat ergo ille morbos XXXVII. descriptos à Cnidiis : Et quamvis primi tres libri de morbis sub ea forma scripti sint ; & Quartus etiam, & duo de affectionibus, nullos tamen ad vnguem huic numero satisfacit. Sed si quis consideret rem ipsam, seu quod in commento Galeni multa defint, in hac tamen ratione, seu quis velit libros huius farinae enumerare, erunt sanè plures centum. Plinius dicit ; *lib. xvi. cap. 1.* Quid hoc esse dicamus aut quas Deorum iras ? Parum enim erant homini certa morborum genera, cum supra CCC. essent, nisi etiam noua timerentur. At ego in Promptuario Febrium species XL. numeravi : morbos communes XIV. proprios CXVI. ut omnes essent CLXXX. Quomodo possint esse trecenti id facile est coniectari, si genera morborum permembra numerentur, velut tumor iecoris, tumor splenis, tumor renum, tumor ventriculi, & ita de ulcere, de dolore, de intemperie calida, frigida, & sic de singulis, cito peruenies ad eum numerum. Plinius tamen intelligit de morbis differentibus, ut metagastichen, Tenasmon, cœliaca. Differunt ergo genere, & sunt XVI. aut loco, aut utroque. Dicit Galenus hunc numerum non posse inueniri, nisi ex methodo quæ explicatur in *Primo Methodi cap. 5.* ex diuisione autem habetur. At verò visa sunt plura, quoniam iidem morbi in diuersis regionibus, & varia ratione vitæ vrentibus, tum temperaturis ætatibus ac membris diuersa nomina cum sortiantur, etiam diuersi esse videntur, velut carcinoma in capite vocatur, noli me tangere, infra vique ad crura nomina generis in cruribus Lupa. Et in quibusdam regionibus non inueniuntur ; in aliis cum sit frequentissimus alius esse creditur, cum ob varietatem ut in *libro de alimento* de Elephantiasi ac lepra. Adest in hoc commento præclara Galeni authoritas, quæ aliter accipi solet (ut pleuraque alia) quam sit prolata. Ea est : sed hoc in loco dictiones prosequi est opus, nempe is expositionis scopus existit. Nam si quis inter exponendum, demonstrationes scripserit, sermonem protrahet ; & præcipua quæ sanationis morborum causa existit, dimittet partem, partem inquam quæ maximè ad morborum lethaliū curationem excellit. Vnde hic offenduntur in duobus : primum quod Galenus voluerit adhibendas demonstrationes in explanatione. Alterum quod lethales morbi curationem recipiant, cum id absurdum videatur & sit. Sed hoc voluit Galenus neque in prima parte, neque in secunda. Nam in prima solum hæc tria comparat, in hoc dumtaxat libro, qui ad curandum morbos institutus est, interpretationem verborum Methodam curandi, & demonstrationem eorum quæ ab Hippocrate dicuntur. Ex his primam affirmat esse maximè necessariam, quippe quæ sit per se & primò. In-

terpres enim voces & sensum, non voces tantum, id est crymon (in hoc enim decipiuntur) explicare debet, & in hoc interpretæ à grammatico differt. Post est utilitas ex curandi Methodo, vltima ex demonstratione ; vult ergo solum quod ubi non possint haberi omnes, ut omittatur quod est nimis utile ac necessarium, & est demonstratio. Sunt ergo duo iam quæ cum fallā videantur, vera sunt. Primum quod interpretis officium est explicare voces, sed non ut grammaticus per crymon, & ut declinantur, verum sensus. Secundò non omittendæ sunt demonstrationes eorum, quæ dicuntur, sed ita agendum ut propere ad finem, vel si demonstrationes sint utiles admodum ac necessariae ad curam. Tertium morbos lethales vocat, qui cito perimere possunt, non quod sint perempturi. Nam cum his in genere tradatur curatio, nullus ferè morbus sponte adueniens est insanabilis genere ; sed vel propter magnitudinem, vel modum aut subiectum aut casum. Subiectum velut infans, decrepitus, vigil, crapulosus. Casus possunt esse plures ignorantia medici altantis, defectus necessariorum, magnitudo quomodo possit occidere, sed diuersis modis, in morbo per se destructo operationes naturales vitæ, necessaria, causæ : quia non potest sanari morbus, ideo tandem interficit. Symptomatum vel naturam debilitantium, ut dolor vel opera necessaria vitæ, impediendum ut convulsio respirationem, vomitus coctionem cibi. Morbos igitur lethales appellat, qui maiore, ex parte perimunt, ut in *Primo de morbis* : lethales morbi dicuntur qui ubi facti sint, hominem perimunt & enumerat tres, Tabem, aquam, intercutem, & in vltimo gerente morbum acutum. Ex illatis autem morbis, ab externa causa multi sunt, videlicet vulnus cordis, vulnus trunci venæ magnæ, aut arteriæ, contractio cerebri, cum partes partibus commiscantur, aut ossa, illi ambo ventriculi simul vulnerati, secta medulla spinalis per transfuram supra iecur, & ventriculus, & intestina gracilia magno vulnere affecta, aut punctim caesa, non tamen iecur necessario, ut sint in vniuersum XL

TEXTVS VIII.

Maximè autem Medicum laudauero, qui in morbis acutis vi quorum plurimi hominum negantur, secus quam ceteri in melius procedat. Sunt hi igitur acuti morbi, quos Prisci nominatim perstrixerunt pleuritis, peripneumonia, Phrenitis, lethargus, caufus, & quicunque alij hos consequuntur, morbi quorum febres potius continuas interficiunt.

COMMENTARIUS.

Quamvis morbi lethales ut antea dictum est sint ex diurnorum genere, nihilominus Hippocrates affirmat plures homines ex acutis mori, quam ex aliis: cum enim tria sint morborum genera, acuti, diurni & mites, ut tertiana ephemera, tuberculum externum, abscessus in glandulis, ex his nisi magnos casus ingruat, nemo perit. Ex diurnis autem pauciores pereunt, quoniam ut Hippocrates affirmat in *libro de arte morbi pag. 2.* perimunt, quia non dignoscuntur, ideo morbi quando breuiores hac causa, rariore perniciosa: cum antequam dignoscantur, aut morte aut status morbi aut saltem incrementum, quo in tempore medicati, aut sanguinem nisi raro mittere non licet, superueniat. Ideo tum contra in diurnis, quia initium praelongum est facile est medico in initio deprehendere morbum, & ei auxiliari. Idcirco avari homines sepe sibi mortem accersunt, & multis modis incommodi sunt medicis. Primum cum eos sero aduocent, si pereant, quod culpa illorum accidit propria, contigisse videtur. Deinde conqueruntur de aliis: voluntque has querelas esse pro premio. Unde inter medicos inimicitias graues serunt. Tertio urgent ob avaritiam medicum, ut ea agat quibus vita in discrimen agatur, velint purgando ante coctionem, reficiendo corpus: nam existimant celerius robur recuperaturos adhibendo fomenta opportuna & similia. Quarto virando medicos celebres ob premij magnitudinem: adduntque malum malo: quoniam ut uident avaritiae suspicionem, infamant illos, & deterioribus postponunt aut saltem aequant. Quinto quoniam neque astantes adhibent aut imperitos: neque auxilia praelata fingentes abhorretere gustum aut odorem, quorum precium oderunt. Sexto quia ante tempus surgunt laboribus & curis se exponunt, medicum ablegant: ita si recidant queruntur de illo, & suo facto eum infamia aspergunt. Septimo quoniam & si te retineant; ut meliorem saltem aliis ablegatis, nec sine querela illos tibi reddunt hostes. Ex morbis ergo acutis plures pereunt, tum ob naturam, quia habent febres continuas vehementer coniunctas. Et quia medicus morbum dignoscere nequit tempestiue: Tertio quia habent motum materialium, quo symptomata praua gignuntur. Sed cum enumeret quinque hoc solum Phrenitidem, lethargum, morbum lateralem, peripneumoniam & febre ardentem, scilicet duos capitis oppositos, nam lethargus fit à pituita, phrenitis à bile, ita etiam peripneumonia à pituita lateralis morbus à bile, febris ardens utrumque contrariorum amplectitur, ut *Quarto de victu in acutis*, ut intelligeremus acutos morbos non fieri tam ratione generis humoris, quam modi, ut si infla-

mationem pariat humor, aut ob vehementiam putredinis & locum: ut cum humores illi in uenit magnis peruenerint: necesse est enim si ibi putrescant, vel valde multos esse, vel valde prauos, vel vires forte imbecilles, aliter expellerentur, & facerent intermittentem, aut si ante putredinem ut decumberent in aliqua parte. Porro de his morbis agit in *Primo de morbis*. Et loco lethargi habet unam & anginam, nam & Cornarius Lethargum omisit in sua interpretatione, cum tamen habetur in utroque Aldi Codice. Dicebat in *Primo Epidemiorum sect. 3.* In continue febre, morbi acutissimi grauissimi & maxime lethales. Hic verò contingunt tres dubitationes, prima circa tres morbos, lateralem, lethargum, & peripneumoniam, an sint acuti: secunda quid intellexerit per ea verba. Et quicumque alij consequuntur morbi. . . . Brasauolus vertit, *inbreuitate*, neuter sensus videtur satis opportunè adiectus, neque enim video quomodo angina consequatur aut inbreuitate phrenitidi. Tertia quia videtur velle Hippocrates, quod hi morbi occidant ratione febrium vehementium, potius quam natura sua. Hoc autem videtur non solum falsum, sed absurdum, cum phrenitis corrumpat cerebrum & peripneumonia pulmonem & exinde cor: Et lateralis morbus inhibeat respirationem, neque videmus tantam febrem, quae in aliis cum sola est, occidere possit in tam breui tempore. Imo febris per sepe est exigua & tamen moritur aeger. Propterea dico quod ob duo adiecit illa verba, primum ut intelligeremus esse illi sermonem hic de acutis morbis, qui cum febre sunt, non autem de aliis, ut attonito morbo, doloribus coli, aut renum. Secundum ut intelligeremus morbos acutos habere febres coniunctas secum, quae per se occidere possent, licet non neget maiorem etiam non esse vim occidendi in morbo ipso: illa tamen est propria cuique, sed in febre conueniunt; quod non solum lethalis sit, sed etiam eodem modo perimit. Et ideo etiam curandi ratio per victum est una & eadem in omnibus, quod ad hoc attinet. Ad primum autem dicit quis, morbum lateralem non esse acutum, ex Anaxione *Tertio Epidemiorum*: Ideo hic intelligit de acutis usque ad L X. diem, qui tamen imperus ratione intra X I V. terminantur, ut in contradictione. De lethargo etiam est difficultas, Quia fit ex materia pituitosa frigida, cum lenta febre, Paulus *libro tertio*. Dico quod est acutus quia lethalis & breuis, licet non specie vehementer videtur. Et febris illa praua est licet lenta videatur. Peripneumoniae aliquae videntur comprehendi sub diurno morbo, quia fiunt per distillationes à capite pituitosas: quae tamen propriè sunt scilicet pulmonis phlegmon, ut Paulus describit *libro tertio, cap. 30.* Ille solum non solum è genere acutorum sed acutissimorum. De secunda autem qua-

stione dico quod per... intelligit vim aut naturam. .... scilicet obtinentia. Quod est sensum non verbum reddere verbo, quæcunque ex horum natura seu esse etiam his scilicet breuibus, quorum febres continuz interficiunt.

TEXTVS IX.

Cum enim nullus communis pestiferi morbi modus passim grassatus fuerit sed morbi & ..... idest sparsim priuatimque prebidentes & similes fuerint: ab his plures quàm ab aliis omnibus intereunt.

COMMENTARIVS.

Cum dixisset in textu præcedenti (in morbis acutis vi quorum plurimi enecantur) videbatur quod plurimi ob morbos acutos interirent, cum tamen ex longis etiam vagantibus plurimi moriantur: Ideo non solum hoc vult, quod ex morbis vagantibus possint plures mori, etiam quod acuti non sint, sed etiam quod ex morbis acutis vagantibus non necessario plures intereant, aded vt velit fieri comparationem morborum acutorum solum ad ..... idest sparsos seu sparsim vagantes. Dicit ergo inter ..... acuti plures occidunt, quasi dicat, nec necesse est vt plures occidant quam patrij seu Epidemij, nam hos vagantes appellamus latinè, illor autem græcè Eudemios. Suor igitur quatuor morborum genera, vagantes minimè lethiferi quos Epidemios appellamus: lethiferi quos pestilentes. Vnde videtur pestilens morbus species esse Epidemij: sed & Endemij idest patrij, quorum etiam quidam familie communes sunt velut podagra, comitialis, attonitus, Calculus, Elephantiasis. His omnibus opponuntur sporades, sed quia Hippocrates dicit. Et similes fuerint scilicet sporades, dubitat Galenus, quoniam tum Epidemij erunt, aut etiam pestilentes aut Endemij: Inquit enim *in secundo de Humana natura* Morbi communes non possunt fieri nisi ab aère: quoniam victus ratio non eadem potest esse in omnibus, neque etiam idem operari in senibus, iuuenibus, masculis, feminis, neque comedonibus, aut vini potoribus, aut exercitatis, aut contraria consuetudine utentibus. Vnde etiam meritò quis obijciat: sed neque aër debet operari idem in diuersis temperaturis, aut ætatibus, aut moribus, circa res non naturales. Sed duplex afferre oportet responsum, vt ex duplici vnum fiat. Primum quod si fuerit victus ratio, & error circa illam vobis, contingent etiam morbi similes, vt Galenus ibi dicit in commento, quoniam, in

Aereo comedebant legumina cruribus inuvalidi euaserunt: vbi autem eruca vescebantur, doluerunt genua, Et qui frumentum porre comederunt eodem morbo laborarunt. Difficile est autem causam adeo communem inuenire vt est aër: Ideo Epidemij morbi & pestilentes ab aère sæpius & magis communes sunt. Secundum quod reliquæ causæ, dicit Hippocrates, etsi similes sint, non aded possunt esse similes, neque aded potentes, vt non varient ob dissimilitudinem inter se, & superentur à diuersitate ætatum, naturarum & reliquorum, aër autem vinci non potest: quoniam vt dixi homo haurit in singulos dies plusquam 300. corbas seu mensuras magnas vini, Mediolani *brentas* vocant, quamuis brenta Mediolanensis sit aliquanto maior corba Bononiensi: Nam LXXV. hentræ Mediolanenses sunt LXXXIV. corbæ Bononienses. Dicit ergo Galeus ad primam dubitationem, quod non possint esse similes tales morbi. Sed debet legi litera cum præpositione non. Alia responsio est aded absurda, vt neque Brasauolus diuinare potuerit, quis eius sensus esset, qui tamen genuinus est, vt ita legatur litera. Cum enim nullus morbus eorum grassatus fuerit, sed morbi sporades, & similes supradictis, scilicet phrenitidi, & morbo laterali; idest acuti, ab his plures homines pereunt quàm ab aliis.

Notandum quod tam in Epidemiis, quàm pestilentibus mutari solent morbi, quia causa communis illorum variatur, vel magnitudine, dum augetur aut minuitur, vel natura, seu ab astris & constellationibus, seu hic ex constitutionibus, seu ob temporum successionem, vt si hyeme pariat morbos laterales, vt pariter febres putridas, æstas dysenterias, vnde recitat Brasauolus, quod in pestilentia illa anni M. D. XXXVIII. quæ fuit communis toti orbi, primum morbi laterales inciperent, inde phrenitides, post catochi, denique in varios diuisa est pestilentia morbos, & hoc in spacio quatuor mensuro. Et nota quod per nomen pestis vt alias demonstratum est, non intelligo nisi morbum qui interimit seu ob ascessus: quos faciunt seu ob putredinis magnitudinem, seu quia rapiatur materia ad membrum valde necessarium vitæ, & maxime imbecille, vt ad laryngem, cerebrum & pulmones, Nam cor & iecur licet sint necessaria vitæ, sunt tamen robustæ: vel quoniam materia sit venenosa, quod rarissimè accidit, cum frequentissime, à medicis credatur. Notandum secundò quod sicut in pestilentibus morbis acuti sunt deteriores sporadibus, ita quandoque accidit, vt in Epidemiis fiant mitiores, & si cetera appareant multa signa lethalia, ægri, tamen plurimi præter spem sanantur, vt ego obseruavi in quodam Mediolani, puto circa M. D. LVII. in plerisque.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

COMMENTARIUS.

Ostendit Idiotas facile decipi in dijudicando de auxiliis & medicis, quoniam auxilia eadem velut Prifanz cremor, mellieratum vinum, tam nominantur à malis medicis quam bonis, quia discere nomina facile est, igitur quod ad rem attinet non possunt dijudicare: neque quo ad rationem, quoniam illius non sunt capaces, igitur non possunt ferre iudicium de bonis medicis neque malis: quare nec probare illa, aut alia damnare, sed æquale iudicium de omnibus ferunt: ex quo liquet superiora verba intelligi sub quarto sensu, scilicet de ratione victus: ut sit sensus: Aliaque auxilia ad victum pertinentia laudant magis aut vituperant, ut Prifanam quam vinum, mellieratum Prifana: quod cum putent non magni interesse, tamen dicit hæc supra modum inter se differunt. Atque hic est finis secundæ partis proximi: sicut tertio ibi. *Nempe & agris.* sic & prima pars in Quattro texto, vel secunda inquirat ibi teste Galeno: sed de Dixta ut ergo non medicum esse existimet, narrat Brasauolus historiam huiusmodi. Nonnunquam in Ferrariensi foro circulator quidam penitus ignarus, omnibus futuram sanitatem promittebat: & de quibusdam morbis mentionem fecerat: Idiota quidam morbos illos audiens, statim putavit hunc egregium esse medicum, ut eros vxotem sanaret: iraque illum acciuit & domum versus ducebat, eram ego & alij non patrei in Pharmacopolio pro insigni columham habente, simulque aderat excellens Leonardus Bonus, vir apprimè facetus, qui plebei circulatorum ducentis amicus erat: tunc Bonus plebeium coarguit, qui circulatorem vocasset, cum tot sint ferrariæ probi medici: At plebeius statim respondit, hunc circulatorem vxoris suæ morbum recensuisse: & se illam sanaturum spondidisse. Tunc Leonardus illi suadebat, credenda non esse quæ à talibus viris referuntur. At plebeius respondebat id non posse non credere, cum dixerit se & scire sanare, & posse vxoris suæ morbum, addebaturque se nunquam dicturum, quod soleas vel calceos conficere sciret, cum id nesciat. Vides igitur quomodo ex solis verbis popularis hic non medicum esse medicum indicauit. Sed reuertamur ad magis seria. Querit enim Brasauolus, quomodo in manibus præclari medici aliqui moriantur, & imperiti seruentur atque sanantur? Et respondet quod hoc est ob varietatem morborum, & ita de ægotante posset dici, ut pote senex cacochymus & non parens medici præceptis: sed sunt aliz causæ etiam, neque enim hanc eo modo expostam refuto, in qua etiam sub meliore medico æquali ex morbo potest periclitari æger, & sub imperito sanari) velut quomodo medicus præstantior non est

præstantior alio in omnibus, sed in pluribus, in quibusdam autem est longè inferior ut de chirurgo & physico. Tertia quomodo medicos imperitos poterit dignoscere temperaturam Ægri, mores proprios, & vrbis, & aërem habere, arcanum quam quod ignoretur præstantius. Quarta ob maiorem diligentiam, nam medici etiam clari nominis plures ex consueto ægros habent, & cum in plura diuiditur, sit minor ad singula. Quinta quia aberrant in præstantiore: nam appellant sæpè præstantiorem medicum Principis, alium quia profiteretur medicinam, alium quia pluribus nobilibus manum adhibet, alium quia ditior, comptior, prudentior, quæ omnes causæ seu coniecturæ potius imperitiæ causa sunt. Nam medici Principum non possunt stodere, non audent super debita auxilia, de prædictione ad posthumum. Et nemo audet eis contradicere vel reprehendere, vnde manent in sua ignorantia, sunt etiam ambitiosi & de le plurimum pollicentes, sapientia autem nostra à Domino Deo est, qui præstat illam humilibus, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Et ergo nihil mihi profus tribuo, sed omnia dono à Deo benedicto accepta recognosco. Professores verò deterius magis interpretando quam medendo intenti, & ob scholares contradicendo assueti, sunt interfectores hominum, & nunquam aut valdè serò medendi artem discunt. Vnde hoc nobis feliciter contigit, ut ab exercitatione artis contra communem usum ad proficendi munus transierim, quod & quibus cessit bene omnibus fuit: saltem quod ad artem & curationem licet aliquibus malè quoad proficendi munus: sicut de quodam caballo Patavij ab Illustrissimo Venetorum senaru contigit dum ad proficendum vocatus esset. Similiter qui nobilibus medentur, plerunque ob verba pulchra & lenocinia quædam, ac fucos, in victus ratione præferuntur: dum ergo sunt intenti inutilibus ad artem, necesse est, ut tantò inferiores sint in necessariis ad artem. Sexta causa est quoniam vel quia tardios vocatus, vel quoniam obscurior morbus non intelligitur tempestiuè à clario medico, & ab alio facilius intelligitur, qui minus obscurus est: vel quoniam celerius vocatus, vel admonitus. Septima causa, qua medicus imperitos non veretur infamiam in magno morbo, cum ratione magis agit præstantibus auxiliis vtens, clarior, dum torpet ægrum, mori sinit. Debemus enim in valde dubiis ac locus conclamatis audente, *Decimo artis curandi cap. 10. pag. 3.* Octava est etiam in eodem ægro, & in diuersis, medicus clarus in hæreticabit vni rationi medendi malè, interpretatur illud Hippocratis 2. *Aphorif. sect. 2.* omnia secundum rationem facienti & non euerenti secundum rationem, non est transendum ad aliud, stante eo quod à principio visum, est, cum non intelligatur vbi morbus

morbus verè angeatur, aut vires collabantur. Nona est quoniam Brasauolus credit curationem fieri à medico, cum fiat à natura. Et ideo quædam proueniunt vt etiam in plantis melius non cultis velut abies, pinaster, quam cultis, vt Theophrastus docet, vnde clarus medicus dum putat se sequi artis præcepta, errat & fallitur.

TEXTVS XIII.

Digna autem scribi mihi maxime videntur, quæ quamquam medicis vtilia existant, tamen ignorantur: quæ inquam insignes profectus & insignes offensas afferunt, quæ autem ignorantur, hæc sunt: Cur in acutis morbis medici quidam Prisanas non colatas perpetuò exhibeant, & rectè curasse se existiment: Alij omnino contendant, hordecum vt nullum æger voret, subsequeturam inde offensam veriti, sed cremorem linteo colatum porrigunt. Alij vero neque crassam prisanam neque cremorem exhibeant, atque ex his quidam, quoad æger ad septimam vsque peruenerit diem: alij perpetuo donec morbris iudicatus fuerit.

COMMENTARIVS.

In hac tertia parte proceruij, cum in duabus prioribus reprehendisset generaliter Cuidios medicos, inde omnes veteres medicos, docet quid facturus sit in hoc libro, scilicet quod docturus est ea, quæ medici ante ipsum ignorauerunt, cum essent scitu necessaria, vnde hæc ipsa recenser. Nam ob id inquit, quidam vtebantur tota Prisana, quidam solo cremore: Alij demum neque vno neque alio vtuntur. Et hi quidem diuisi sunt: quidam enim vsque ad septimam diem, quidam vsque ad extremam morbi finem. Et licet Hippocrates hanc controuersiam dissoluat solum in acutis morbis, tamen ipsa est instituta de omnibus. Docet autem quod debent scribi ea, quæ tres conditiones habent, quod sint vtilia ægris, non contentiosa aut perperam commemorata, vt originum historia, & vt vtilitas sit insignis. Demum vt ignorentur à medicis: vulgate enim nihil dixit Galenus *frons de spirandi difficultate cap. 7.* scriptus Hippocrates. Quæ autem essent subiungit, non ipsam exhibitionem, illa enim neque ignorabatur à medicis, neque vna erat, sed causæ, ex quibus vtiliter poterat con-

fici vna regula, scilicet quando essenda pro tota Prisana, quando cremor, quando nihil.

Galenus hunc locum exponens, primum dicit hanc questionem esse logicam, non rationalem aut medicam: non quod causæ inquisitio non sit medico necessaria, sed non est necessaria causæ inquisitio, cur medici hi sic aut sic operentur. Verum licet ad tractationem non sit necessaria, vt erat consuetudo medicorum, est tamen vt res ipsa, idest cur aliquando sit necessaria exhibitio vnius vel alterius vel neutrius, hoc enim est medicum quæstum & principale. Nihilominus demirari ait Hippocratem, quod medici ausi sint ea probare, quæ habent euidentem offensam, & vituperare quæ plurimum conferunt. Nam hoc sanè videtur mirabile. Ait autem Hippocratem solum proponere questionem, Erasistratum autem explicasse illam hoc modo in primo de febribus, cum quidam in illis longia medijs ægros conficerent, alij vt petrones contra darent vinum & carnes, neutri bene consulebant illis, sed nec tamen perimebant omnes ægros, nam si omnes peremissent omnes illos deseruissent: sed quidam eorum cum alterutra sanabantur alij cum exquisitè tenui, alij cum omnino plena. Et non solum dicit Erasistratus quæ eam diffiniuit, sed etiam Hippocrates, quæ eam adiuuenit, laude digni sunt. Et non solum quæstio hæc de morbis acutis, sed etiam diurnis agitata est inter medicos.

Addit præterea vnum pulchrum, scilicet quod medici errantes in victus ratione, nec cognoscentes errorem, confugiunt ad suspicionem, quod æger non seruauerit præcepta. O quam istud verum est ac generale nostris temporibus, & hoc præuidit Hippocrates in libro *De fracturis*, dum dixit.

De Petrona autem libet breuibus rationem victus & totius curationis, prout à Celso, in febribus proposita erat, explicare: inquit enim fuit Petro quidam, qui febricitantem hominem vbi acceperat, multis vestimentis operiebat, vt simul calorem ingentem sitimque excitaret. Deinde vbi multum remitti cepit febris, aquam frigidam potui dabat, ac si mouerat sudorem explicuisse se ægnum iudicabat, si non mouerat, plus etiam aquæ frigida ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alter vtro modo febre liberauerat, protinus suillam assam, & vinum homini dabat. Si non liberauerat decoquebat aquam sale adiecto, eamque bibere cogebat, vt mouendo ventrem purgaret, & intra hæc omnis eius medicina erat, eaque non minus grata fuit his quos Hippocratis successores non refecerant, quam nunc est his quos Erophilij vel Erasistrati æmuli diu, ... tractos non expedierunt. Neque ideo tamen non est temeraria ista medicina, quia plures si protinus à principiis cepit,

cepit, intererat: sed cum eadem omnibus conuenire non possint fere quos ratio non restituit, temeritas adiuuat, ideoque eiusmodi medici melius alienos ægros, quam suos nutriunt. Inde transit ad docendum, quomodo ex doctrina collecta à singulorum cognitione transierit ad vniuersalem, quod commune est omnibus disciplinis, ut habetur à Philosopho *secundo posteriorum cap. ult.* Dicebat inquam ex multis sensibus generatur memoria, ex multis memoris experientia, ex multis experientis dicit tanquam vna generatur notitia, quæ est principium scientiæ si sit immutabilem, aut artis si mutabilem: sed modus Hippocratis non est eiusmodi, & Galenus valde decipitur: quoniam sic (quamquam hæc vera sint) longo tempore indigisset, ideoque compendiosior est: Et est declaratus à nobis in Dialectica.

Deinde accusat frustra Erasistratum, quod amplexus sit in suo libro duo extrema in ratione victus, quæ sunt extra medicinam diurnam mediam & victum Petronæ, quorum nullus conuenit: Hippocratem autem solum mediocrem, sed detinere ægros sine cibo non est diæta mediocri. Ideo melius est dicere quod Hippocrates loquitur hic solum de diæta ægrotum, non de mediocri. Erasistratus autem de diæta communi sanis & ægris, cum pri sit extra propositum volenti tractate solum de morbis acutis: neque Erasistratus volens tractate solum de ratione victus febricitantium.

Notandum igitur quod Hippocrates docet nos tres rationes victus antiquorum: prima in qua vires sustinebantur prorsus cum opus esset illis, ut cum vires sunt imbecilles, vel morbus resoluit eas, ut in sycopoli & pestilenti, vel cum indigemus viribus animalibus, ut in morbo laterali: vel cum sit eductio perpetua, ut in diarrhæis & dysenteris: vel cum morbus est leuis ut in Ephemeris, vel cum morbus est diurnus ut *prima Aphorismorum. sect. 5.* Et dicit mediocri victus *prima Aphorismorum. com. 4.* qui sit per Prisanam non colatam, nec auget nec minuit vires. Aut qui leniter minuit vires ut qui sit per cremorem Prisanæ; & dicitur tenuis, & eo indigemus in morbis explicatis *prima Aphorismorum*, & hic explicabuntur. Aut ut nihil demus aut solam mulsam, & vocatur tenuissimus, quo vtimus in morbis extremis *prima Aphorismorum. sect. 7.*

TEXTVS XIV.

Sanè quæstiones huiusmodi proponere medici non consueverunt, neque forsitan si proponantur soluantur.

COMMENTARIVS.

Docet se inuentorem fuisse talium quæstionum. Et quia aliquis dicere posset, quod etiam alij potuissent inuenire: vult Hippocrates quod non poterant quia pondus carum non intelligerent, sed si modo intellexissent, soluere postmodum nesciuissent, quia sunt quæstiones difficiles & multiplices & profundæ, unde cum has quæstiones in hoc libro sit soluturus, patet hunc librum esse maximè necessarium.

TEXTVS XV.

Calumnam verò vsque adeo grauam patitur apud vulgum ars tota, ut nullo pacto medicina esse videatur.

COMMENTARIVS.

Auget necessitatem & vtilitatem operis, docendo quod ex contempto harum quæstionum & diuersitate opinionum superscripta, in ratione victus medicina tota iniuste cum medicis infamatur. Dicit Galenus artes quæ controuersiam patiuntur, ut postmodum declarabit, solent contemni: eò quod discordia minuit auctoritatem, cum homines nesciant cui fidem debeant: ideo desperantes posse cognoscere veritatem, negligunt inquisitionem, & ex neglecta sit contemptus, & rursus discordia ostendit non subesse fundamentum solidum, & ideo esse ex coniecturalium genere. Tertio quia contendentes formantur in turpem figuram, ut despectui habeantur. Contra Mathematicæ com sunt certissimæ sunt in maximo precio non solum apud sapientes sed apud vulgus. Et hoc dicit Galenus in commento. Notandum quod quis posset obijcere quod philosophi sunt in maiore estimatione, quam mathematici. Et mathematicorum stipendia sunt denarij; philosophorum autem aurei: Et Princeps vnusquisque habet philosophum, pauci habent mathematicum: & etiam quod habeant non vtuntur consuetudine illorum. Causa est quoniam subiectum philosophiæ est longè nobilius subiecto mathematicæ: Et scire modicum de rebus nobilibus est magis iucundum & præstans, quam multum de ignobilibus dicebat Philosophus. Alia causa adducitur ab Auertoe quoniam scientiæ mathematicæ non faciunt ad vltimam perfectionem hominis velut Philosophia. Tertia est quia philosophia est de rebus veris ut anima, celo, elementis. Et si quid confictum est accidit ob errorem: At mathematicæ puræ cum abstrahant à materia, sunt de rebus imaginariis non veris, ideo contem

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

TEXTVS XVII.

Nnitatem magnam
potest, sanisque ad
scque ad bonum habitum ex

lucrit.

COMMENTARIVS.

Quadruplicem ostendit
utilitatem, ad eò ut forsitan
etiam expositio Galeni, quam quarta assigna-
ta in commento præcedente, ut intelligatur
de ratione victus, & non de tota cura-
tionè: quia nemo dubicaret de illa, quin
melius esset bene quàm malè curati: sed sic
habet plurimum grauitatis in sententia ut
sit sensus. Ratio victus in ægris affert sa-
lutem, in sanis securitatem à morbo: &
ad exercitationes utilis est: intelligit præ-
cipuè ad artem militarem, vbi coguntur
se immodicè exercere & vigilare: & ad
alia idèst ad vitam ciuilem, contemplati-
uam, voluptuosam & ociosam. Quinque
enim sunt vitæ genera laboriosa militaris,
nauatarum, seruatorum, getulorum, aga-
sonum, agricolarum: ciuilis contempla-
tina, voluptuosa & ociosa, quibus omni-
bus conducit dicit Hippocrates ratio vi-
ctus. Atque ita habet sensum perfectum.
Dixit autem magnum quippiam ut neces-
sitatem eius intelligeremus.

Relinquebatur dicendum de sententia
Galeni in hoc texto, qui aliter eum intro-
ducit, quasi continuando cum illis verbis.
Calumniam vero vsque adeo grauè. Quasi
velit Hippocrates docere hoc exemplo,
in arte medica, quod sicut ex controuersia
in medicina malè audit medicina, & ex
præceptis in coratione recta ægri sanita-
tem adipiscuntur, sani securitatem à mor-
bis, & alia comoda dicta, ita etiam in aliis
artibus & disciplinis ex controuersia artes
parui penduntur, & malè audiunt, cum
ipsis artificibus: ex concordia & doctrina
vera in pretio sunt, & bene audit ars, &
artifices & emolumentum magnum ho-
minibus aduenit. Quæ expositio nec à
Brasauolo nec à nobis, licet credatur mul-
tum conformis opinioni Hippocratis, quia
tamen ad artem ipsam detrimentum nul-
lum affert, & generalis est & vera, ideo
admittatur tanquam Hippocratis, & reli-
qua in commento prosequamur. Nam hic
liber cum ad artis exercitationem perti-
near, in qua tum methodo tum iudicio
& etiam aliquæ experientia excelluerit Ga-
leus multum commodi & utilitatis affe-
remus, si etiam illius placita in commen-
tariis exposuerimus, ut etiam longè magis
in Chirurgicis, velut de medicamina, &

& cremor, & nihil horum. Et cum singo-
li vellent tueri sua placita veniebant in
contentionem, & ars, cum ipsius medicis in-
famabatur.

*in primo de constitutione arisum cap. 10. quæ
non habetur, ut testatur in secundo eius-
dem, qui habetur & superest. Quod verò
subiungit non esse has disputationes limi-
les illis, in quibus litigant quidam, an
dormiamus, an vigilemus, an sciamus, an
insaniamus: Hoc more consueto quorun-
dam pertransit Brasauolus per eadem ver-
ba, mutato ordine, simulans se explicare,
velut etiam facit Auerroes & Alexander
ante illum non semel: sed intendit Pyrrho-
nicos qui contendebant contentione non
artificiosa, cum in principiis ipsis disside-
rent utpote quod nihil sciremus: Nam
hæc contentio est inartificiosa: At con-
tentio Arabis & græci de auspicio erat ex
arte, & digna ut de illa haberetur ra-
tio.*

Proponit autem quatuor genera malè
sentientium in arte: vel quoniam ex vno ex-
perimento voluit condere regulam gene-
ralem, ideoque veniunt in contentionem:
vel quia sunt Athechni, & Pirthonici, dis-
cordantes in principiis, vel quoniam
querunt noua, sed nequaquam utilia ex
arte

arte ut qui vocabantur Methodici: vel qui prodebant blanda ut Asclepiades vinum qui dabat ægris, & in lectis pensilibus illos collocabat æstate, ob publices, nuscas, autam & motum. Dicit ergo quod solus Hippocrates rectè instituit medicinam neque consulens dolosè ad captandam admirationem, neque ut aliorum dicta aut facta damnaret, neque ut blandirentor. Præcipuas autem duas causas refert constituendi noua dogmata, sine utilitate; refert vocam ut admirationi sint aliis: aut ut externa ab eo inuenta, & ideo aliis ignota licet non digna admiratione. Ut hic rursus labatur Brasauolus. Itaque quidam callidi medici tanquam aduenæ vtuntur inusitatis auxiliis, ne qui possint illos imitari. Differunt ab his qui querunt admirationem, nam hi circa maiora versantur, velut sectionem, venæ, purgationem, frictions, illi autem vtuntur ereticis, & in rebus leuibus momentum ponunt, ut quod gallina nigra sit aut gallus decollatur, nemo autem sanæ mentis victum Perronæ probabit, qui vinum nigrum & carnes assatas acutè febricitantibus dabat. Ex quo liquet vinum nigrum esse deterius albo, & carnes assatas elixis in huiusmodi morbis. Hippocrates autem probatur, quod peritis scripsit, & à peritis probanda & vtilia ægris, & nil callide neque ad voluptatem: demum eam seruauit mediocritatem, ut si non prodesse non obessent: quæ omnia probo medico cordi esse debent; non dicit ergo quod non noceant. Quæ ergo inquit parum differunt, experientia difficilè dignoscuntur, quæ autem valdè, facilè, quasi dicat si aberres, iuxta illos facilè deprehenderis errasse, si autem etiam contra Hippocratis placita, difficilè erit ut quis possit te, ratione reprehendere, quia error circa mediocritatem non poterit esse maximus, neque euidentis, & hoc commodum consequitur ex doctrina Hippocratis, quod tamen non est omnino magnum apud probum virum, neque forsitan illi Hippocrates studuit. Galenus tamen cum non agnosceret verum Deicultum, & sequutus morem hominum non solum illius ætatis, sed etiam præsentis, connumeravit inter principalla emolumenta viæ & doctrinæ Hippocratis. Demum concludit, quod distinguere in quibus acutis morbis conueniat prisana, videtur velle frumenti, aut quibus hordacea, aut quibus solus potus quasi dicat, cum inter hæc parum intersit, sunt enim hæc omnia circa mediocritatem ad solam Hippocratis doctrinam pertinere, sed hoc neque verum videtur, quando quidem prisana frumentacea ferè nutriat quantum panis, & ideo multum, ut ipse infra testatur, neque Hippocratis litera consentit, qui loco prisanae id est frumentaceæ legit totius prisanae: loco hordaceæ prisanae cremorem. Et ideo hæc litera est verior. Brasauolus autem & hunc errorem ut reliquos non animaduertit, sed sicco pede literam ut iacet le-

git. Interpres potius Obelisco interposito ambiguitatem declarauit.

TEXTVS XVIII.

Prisana igitur frumentaceis gustamentis rectè præferri mihi videtur in acutis morbis, eosque qui eam prætulerunt laudo. Nempe viscositas eius leuis, continua, iucunda, lubrica & mediocriter humens, Grim minimè infert, & si quid abluui eger, probè abluuit. Non astringit, non malè turbat, neque in ventre tumescit. Nempe inter coquendum quoad maximè poruit, intumuit.

COMMENTARIVS.

Ut in omnibus quæ dicentur deinceps vnus modus seruetur: primum cum Prisanam quiddam sit artificio confectum, quod non est, antequam ab homine factum sit, ratio simplex conficiendi edocet. Secundo de viribus illius (quod in texto proponitur) generaliter agemus. Terrio ostendemus illius vires ex compositionis ratione. Quarto modi varij componendi, & ob id ad varios morbos utilitas. Quinto ratio compositionis ex his utilitatibus ad varios vsus & detrimenta, si quis delinquat. Sexto emendabimus detrimenta illa. Vltimo ratio dandi cremorem aut totam Prisanam & quantitatē pro vnoquoque morbo, sed hoc longa tractatione indiget, & sparsum est per magnam partem libri. Et post tractabimus etiam de aqua bordei vulgari. Faciam ergo quinque lectiones necessarias. Dico igitur primo, quod cum Prisanam constet aqua, hordeo, & coctione, propter quod tria capita facit author libri de Prisanam, quem Galeno ascribunt eo ordine quo dixi, quorum primum tractat de aqua, quæ debet esse probata iuxta tres sensus: vilum ut sit clara, munda, & absque colore, & in ea coquantur celeriter duriora, quia penetrat & dissoluitur. Addit quod citò calefcit & refrigeratur, ut inquit Hippocrates in Aphorismis. Talis dicit postmodum facilè coquetur, & in ventriculo & venit, & celeriter descendet ab hypochondriis, & etiam distribuetur per vniuersum corpus. Erunt autem huiusmodi aut plauis recenter: vel si non, præparare potes ex fontibus ad orientem spectantibus, aut saltem ex fluminibus partis, aut puteis. Et indicium etiam sanitatis aquarum est sinceritas coloris rubri, in carnibus iumentorum, & candor eximius adipis, & forti, & quod non adsint lapides in pulmonibus, neque iecore; neque renibus, nec onum in ven-

triculo quamquam hoc rarius: talia enim comitantur aquas færidas, fædas, turbolentas, pranas, & quavis ratione corruptas, aut alienas à naturali dispositione bonarum aquarum. Et similiter viri & mulieres & pueri sint boni coloris, agiles, carnosì, sani.

Sequitur de hordeo quod habet tres partes, farinam, corticem, crassum, quem appellamus fursuraceum, & medium quem vocat paleaceum; sed vel non cognouit hordeum author ille, vel hordeum suæ regionis à nostro est alienum, vel error in transcribendo incidit; vel oscitantur historiam narrat. Sed cum de re constet, scitis est quod hordeum habet corticem externam, crassum succum valdè asperum & fursuraceum, colore, qui tamen substantia est crassior, lotus est farina, in medio palearis foetus ob colorem, sed ob substantiam tenuis & minus succus, externo frigidus fermè æqualiter. Farina ergo est frigida & humida, & totum ob id manifestè est frigidum, sed declinat ob cortices ad siccitatem non magnam, ob quos etiam detergit cum etiam ipsa farina, sed minus omnibus, ut exterior cortex plus aliis partibus medius medio modo ipsum etiam & præcipuè illius farina flatum excitat. Eligit ergo medium inter nouum & vetustum, quod tamen ad vetustatem, declinat, longè deterius est: id verò minimè rugosum esse debet. Et sit ponderosum, & quod inter coquendum magnam in molem attollatur. Tale enim humidum habet lentum, mistum bene, ac tenue plurimumque, & ideo dum bene feruet attollitur. Brasauolus addit quod sit candidum.

Circa modum coctionis vult, ut primum maceretur in aqua, detrahatur glutina, seu cortex exterior, cui arista iungitur, & exinde etiam exquisitus, donec medius auferatur ac decidat. Vult ergo detrahi, quod facies calcfaciendo per hordeum, inde aqua aspergendo, deinde linteo aspero fricando. Ideo intelligendum est, tres esse cortices, ut intimus qui farinam continet maneat, inde eadem aqua decoctum prius aut alia, sed melius eadem coquere, & primum vehementi igne inde mitiori, donec nullas ampullas mittat. Hoc docet in textu Hippocrates. Antea quidem Prisana cruda dicebatur: loquitur autem de libra vna hordei ut Brasauolus longo experimento didicit. Deinde decem proponit conditiones Prisanæ in morbis acutis, quæ in nullo alio edulio inueniri possunt: prima quod lentor eius leuis sit, nam lenta proculdubio est Prisana, præcipuè hordeacea, de qua nunc est sermo, nam de illa loqui illum significant antecedentia, sed lentor videtur esse vitium non laus: respondet Brasauolus quod ipsa est minus lenta inter omnes alias, ut potestriticato ex oriza, chondro, & lentibus, & crudam ordeaceam, dicit enim Prisana . . . . . id est à pinendo & excor-

ueniunt ægris in libro de medicina veteri. Et ideo hæc ratione placent. Secundo quia contraria placent in intemperie præter naturam in naturali similia, ideo in acutis conuenit Prisana quoniam est frigida & humida. Tertio ob præparationem de qua inferius.

Lubrica dicitur quod ob vehementem calorem aut siccitatem alius astringitur, & ideo lubrica confertur in acutis, deducendo materiam & feces inferius: Dicebat Paulus lib. secundo cap. 18. putrida per aluum & sordes expurgare conuenit, sed intelligit de fecibus & ichoribus, non de materia faciente mothum, ideo subiuugit; cæterum materiæ deligi debent quæ neque calcfaciendo, neque siccardo valenter prædictas vacationes moliri possunt, velut Prisanæ cremor. Cum ergo lubrica sit, aluum non solum lenit, sed etiam celeriter à præcordiis, descendit, quod maximè optat Hippocrates ut vilom est supra. Quinque enim cum sint cibi loci vnus ut in ventriculo maneat, alter ut descendat in superiora intestina, utrumque resurgiant Hippoc. & Galenus, nec multum interesse putant: Tertius cum descenderit ad inferiora intestina, quartus cum deiciatur: hos ambos probant nec inter illos multum interesse putant, modo feces non siccantur; quintus optimus, ut distribuatur. Et mediocriter humens: Hippocrates prima Aphorismorum victum humidum febricitantibus omnibus confert, maximè vero pueris & his qui sic consueverunt refici: Cur autem adiecerit mediocriter humens,

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

quod coquitur condensatur, ergo quod coquitur non generat flatum. Sed quia in eo quod coquitur resoluitur semper aliquid, illud neque medicos neque Philosophus appellat flatum: sic enim perpetuo essemus in illius generatione, sed cum cogitur, ut postmodum necesse sit erumpere. Si ergo paulatim generetur dissolvitur, & non dicitur flatum: oportet ergo plurimum ex cogigni. A rex calore humido non potest multum gigni, sed potius sicco, quoniam actio illius est vehementior: & tum magis, si materia sit mixta ex tenui, quae facile transeat in flatum, & lenta aqua retineatur. Ideo has tres causas videmus, dum ius pingat, feruet à multo igne in aeno, statim enim increfcens effunditur. Cum ergo dicit Hippocrates quod non intumescit prifana, non est sic intelligendus, ut non profus intumescat, nam id fieri non potest, sed quod parum & per longa intervalla, & quod tota moles subsidet, quia iam nil ex flatu retinetur, quod & si callida & sicca valde dissolvatur, flatum contingit, cum intemperies frigida & humida impedit calorem naturalem sine materia: aut quia adeo attenuant, ut prodeant, ideo trifariam nocent vel augendo intemperiem, praeter naturam calidam & siccam, vel plus generando de flatu quam dissolvendo: vel flatum attenuando, ut adeo dilatetur, non hunc exitum ut disrumpat. Propterea bonum est adijcere dissecantia, & prius aperire exitum, quo in casu curissimum est, cum iam prodire coepit, & ita etiam euacuare materiam, & procurare somnum, & fomenta expinguis, & coctionem: haec enim vera cura.

Quoniam igitur Prifana dictum est, est multiplex, cruda & ex aliis granis, tum vero multa alia sunt ei similia, scilicet puls polenta, maza, cyceon, Alica, Chondrum, pulmentum, ideo de omnibus his dicere oportet breviter. Quid enim Prifana in genere sit dictum est. Puls autem & polenta & omnia talia cum fiant ex farina, non ex grano, in hoc conveniunt, quod sicut edulia facta ex carne marcida, aut salsa, aut siccata, aut putrida, sunt insuavia & insalubria, ex recenter tractata victima, suavia atque salubria, ita cibaria omnia ex farina sunt insuaviora & insalubria. Et licet non adeo male oleant nec sint corrupta, ut quae ex carne constant; portionem tamen illis respondent in sapore, & odore & natura, licet in natura magis sint corrupta, quam in sapore, & in sapore rursus magis quam in odore ad carnes salites comparatione, quia carnes cum sint humidae, nisi siccatae sint, aut sal addatur, valde fetent. Omnia à tergo eiusmodi; & etiam Prifana facta ex hordeo contrito, aut iam diu excorticato, sunt prava. Quae ergo habent rationem Prifanae, ut etiam ex tritico & oriza, & panico & milio sunt bona, quia sunt ex granis viciis, & brevi antequam putrescant, vltimo modo convertuntur in Prifanam. Haec igitur est ratio talium eduliorum. Et si quis obijciat quod panis deberet

esse malus, dico quod velut & maza & polente, quanto ex farina durioriore tempore molita, tanto est deterior. Nihilominus non est adeo malus, ut relique edulia humida, quia est pinsus & diu subactus, & post in furno siccatus. Vnde panis pistorum quod est ex recentiore farina, est melior quam domesticus.

Polentae igitur & caeterorum docebimus naturam, ob similitudinem quam habent cum prifana. Et ideo cum prifana cuius confectio ut visum est sit operosa, aut quia aeger abhorret eam, non vitetur: oportet videre quid illi proximius natura & facultate sit. Vfos etiam prifanae malus est ad vitae longitudinem, vnde Brasavolus in hoc erravit pro senetipso, & non potuit implere primum sensum. Dicebat enim Hippocrates 6. epid. par. 3. sect. 21. cibaria imbecillia brevem efficiunt vitam: Prifana autem cum imbecillis sit, tum quia non multum nutrit, tum quia frigida, inquit enim Hippocrates in eodem libro, imbecilli victus frigidi, validi vero calidi.

Polenta ergo seu ..... dicit Galenus, fit ex hordeo recenti mediocriter frigo, Plinius lib. XV. III. inquit, pluribus fit haec modis: Graeci perfusum aqua hordeum siccant nocte una, ac postero die frigunt, deinde molis frangunt, inde ubi alios modos conficiendi adiecit, subiicit. Quocumque autem ordine praeparato vianis borderi libris, ternas seminis lini, & coriandri selibras salisque acetabulo, torrentes ante omnia miscent in mola. Vnde liquer quod Galenus dixit: cum autem omnis polenta quae recte sit facta buoi sit odoris, ea est suavolentissima; quae ex optimo ac recenti hordeo quod aristam non admodum habet siccam, est confecta, parum nutrit teste eodem. Cum vero polenta liquore aspergitur atque subigitur maza appellat, Galeno ibidem teste. Paulo post innotatam eam valde dampnat, ut quae valde parum nutriat, & multo minus panibus hordeaceis & aegrius conficiatur, & flatuosa sit: negat tamen lentum humorem illam gignere sed subactam per aluum mouere, ac magis multo etiam, si mel adijciatur. Fuit autem etiam Romanis nota non solum, sed in usu. Puls autem ut Plinius inquit lib. 18. c. 8. videtur tam ignota graecis fuisse, quam polenta Italis. Vnde Athenaeus inquit lib. 14. c. 31. pag. 4. maza à pinsendo dicta est, cum ab initio ex sola farina constaret: cum autem aliis multis nobilioribus cibis additis, ad delicias & voluptatem varietate & suavitate nobilitata, mattya à madendo appellata est. Pulverem nutrire plurimum testatur idem. Non est igitur ut naturam aut compositionem à graecis quaeramus in pulve. fiebat ergo ex farina quavis maxime triticea, & nobilior ex simila, ut etiam Paulus obiter testatur lib. 7. Constabat ex farina, aqua, & melle, aut caseo, & ovis, & ideo erat edulium porrens & nutriens, quod tamen graue erat & obstruebat. Quod inspergebant capiti bolis maudae.

maestandæ. Cyceon autem meminit Hippocrates *in secunda de diara*, vbi etiam mazæ, & docet mazam fuisse siccam per se, sed subigil solere aqua vel vino dulci, & tunc naturam mutat, cum ex se liccet, tarde secedat, multum nutiat, non tamen flatum gignit neque eructatur: sed Cyceonis compositionem narrat Homerus vt eam in tempora Troiana reiciat.

*At Cyceona valent, infundit Prandia vini
Munera, caseosque addens è lacte caprino
Æraso secuit cultro: tum grana minuti
Pollinis aspergens commiscuit atque bibendum,*

*Apposuit Cyceona amidè potantibus ipsa,
Procinus extincta est fisis arida.*

Constat & notam fuisse Orpheo, vt Adrianus Iunius commemorat.

scu vt Arnobius

*In de manu poculum sumis, risique sequente
Perducit totum Cyceonis lacta liquorum.*
Meminit & Athenæus carminum Homericorum, sed interpret nescio qua ratione pro Cyceone Cinnum vertit, fretus falsa Ciceronis autoritate. Est igitur potus simul & edulium multum alens, ac valde suaue, ex vino Prannio; caseo caprino, & farina: Cui quasi simile est quod fit Mediolani ex ouis, prane, iure & vino dulci, vocantque Zabaionum, quod alludit ad nomen Cyceonis corruptum. Eius meminit Galenus *Quinto in sextum de morbis vulgaribus*, vbi & Hippocrates in ipso texto.

Chondrus nostris temporibus non inueni existimo, cum ex Zea olim fieret, dicoco idest duo grana habente, vt Author est Oribasius *in Duodecimo collectaneorum iuxta formam*. Vnde vno principio incognito, hoc accidunt errores, vt nunquam se postea possint explicare. Id autem est cum à Galeno accipiamus vires alimentorum, non disputandum quid illæ voces apud alios nisi deficiat autoritas; tum verò ad proximos & eius linguæ scriptores, & qui diligenter cuncta prosequuti sint, veniendum. Fieri enim potest vt gratia exempli Chondrus Galeni non sit, Hippocratis Chondrus: & Plinij, Chondrus Galeni: & sic deinceps; quod si in vnum consenserint dubio procul & nobis ipsis & aliis satisfactum erit, studiosis magis autè popularis; quam veritatis ipsius: si non idem tamen momentum habebit, sola Galeni Autoritas quod omnium aliorum adiuncta. Sufficit ergo docuisse Chondrum fieri ex dicoco idest Zea duo grana habente vnius loca nota Dioscoridi, non nota Plinio, cum in Græcia nasceretur, ideo etiam Hippocratis tempore notum Chondrum fuit, Zea est quam speltam vocamus, proximior naturæ frumenti, & similior hordeo, vnde etiam granum quasi per excellentiam appellabatur: & vtile etiam in Etruria dicocum habetur. Alica tamen in vtu est, quia Zea vnius grani copiosa nascitur in Italia, cum sit antiqua, & Plinio nota, Chondrum non, quoniam dicocum non: ob id Chondri nomine & alica & Chondrum vt genus significa-

tur, quandoque Chondrum solum vt ab alica distinguitur. Nutrit Chondrum vtrumque melius hordeo, & plus, & ventriculo salubrius, si vt Ptilana præparetur, magis tamen astringit ventrem, & imbecillius est tritico: neque igitur chondrum far est, sed far quo vtimur, & ex Zea fit, & ex hordeo, & ex frumenti quodam genere. Ob præparationem igitur malum est far, Alica autem vt Galenus testatur, diutius in ventriculo manet, & bilem ipsam comprimit, nec ab illa corrumpitur, vt *Duodecimo Methodi* dum de febre agit, quæ sycopem excitat, ex tenuitate humorum & exhalatione. Nam inquit: non ptilana cremorem dabis, sed alicam cum astringentibus, seu austeris, qui non facile corrumpuntur.

Dico verò, quod Ptilana ipsa multiplex est triticea, cuius meminit Aristoteles loco adducto, & Dioscorides *in secundo libro*, Fit & ex oriza, Horatius *satyrarum seu sermonum secundo satyra tertia*.

————— *Sicme hoc Ptilanarium oriza.*

Plinius quoque id affirmat; sed & ex chondro: Galenos *Primo de alimentorum facultatibus lib. 1 §. cap. 7*. sed inter potus lapsus est, alicam pro chondro verrens, vbi etiam phacoptilanæ meminit, idest factæ ex lente, sed & crudæ antea vbi de Ptilana loquitur: sed licet mirari de Brasauolo, qui putat Galenum & antiquos vfos fuisse Ptilana cruda in cibus, & mille circa hoc commenta fingit, cum dubium non sit, nil aliud intelligere Galenum per Ptilanam crudam, quam materiam coctæ Ptilanæ, ex qua scilicet cocta fit. Et ideo de illius natura ac viribus dicere quicquam superfluum arbitror. Ptilana autem lentibus mista multum à Galeno laudatur, cum autem Ptilana inquit contrariam in eo scilicet in siccitate & crassitie leni habeat facultatem, ex amborum mistione præstantissimum edulium componitur: vtrumque haud æquali portione miscentes, sed Ptilanæ minus, vt pote quæ in succum vertatur, & in molem magnam attollatur; lens autem in coquendo exiguum quemdam tumorem asciscat. Sed de facultatibus diuersis Ptilanæ, melius est vt in sequenti lectione agemus: vbi de eiusdem præparatione sermo erit.

Relinquetur dicendum de modo constitutionis ptilanæ proprio, itemque de variare eorum, & iuxta antiquos, & iuxta præsentem consuetudinem, tum verò de lingulis modis vt morbiligis affectibus, tum naturalibus conueniunt: Demum de his quæ loco Ptilanæ exhiberi possunt, è quibus tria sunt Galeno olim nota, alica, panis lotus post chondrum, cuius loco habemus ferculum ex pane & peponum seminibus, nobis nunc in vtu, antiquis autem ignotum. Circa quæ reuocare in mentem oportet tria principia antea commemorata. Primum quod edulium vnumquodque ed præstantius est, quod res ex qua fit est recentior, & morti

192 . Comment. in lib. Hipp.

morti proximior, excepto eo modico intervallo, quod exigitur ad hoc, ut quod lentum est paululum exsicceretur, & ficabile evadat: unde & Ptisana, & alica, & panis lotus, & oriza, & ferculum è seminibus peponum debent fieri ex his, quæ dudum, & non longe tempore deglubata sunt. In pane autem observandum, ut loco eius sit recens. Panis enim sic coctus à coctione initium sumit, velut à mola reliqua. Illa enim rura primum intereunt, panis formam aliam subit, & ab eo tempore Invenit: secundum fuit quod unumquodque æstimari debet & reponi sub eo nomine, sub quo repositum est ab autore, describente illius vires: aut proximo eius tempore; & qui eadem lingua uteretur. Ideo omnia erunt interpretanda ex sententia Hippocratis aut Galeni: & propinquiorum Hippocrati quidem Theophrastus, post Dioscorides Galeno Oribasius. Tertium ut sciamus non omnia omnibus conducere: sed ut Ptisana acutis utilissima est, sanis corporibus mala (loquor de hordeacea) ita diuturnis morbis medio modo se habet. Et pro natura eorum velut hæcicis ut febrem pariantur idonea, ut nutrimento solidiore egent, parum congrua, in hæcica senectutis prorsus mala.

Dico igitur Ptisanam Hippocratis nil aliud recepisse quam hordeum & aquam, quoniam quæ de illa protulit & soli conveniunt: Neque si aliud esset ei necessarium, id silentio præterissent. In libro etiam de affectionibus licet non sit suus inquit, sorbitiones in morbis dato Ptisanam, aut milium, aut alicam, aut farinam: & quæcunque ex his dederis, ad secessum tenuia dato, & percocta, & dulciora potius quam calidiora aut salsa. Quæ vero ad robur cras-

siora, piguiora, moderatè cocta, ut falsis aut acibus aut calidis locus nullus relinquatur. Et infra, dum Ptisanæ conditiones refert, solius hordei & coctionis meminit, non aliæ alicuius rei. Hæc igitur sola est, quæ convenit in morbis acutis, qui cum febre vehementissima sunt. Cremore autem si quando contingat uti, etiam Galenus ostendit *Ottavo methodi*. Ptisana autem Galeni recipit, postquam intumuerit, acetum, cum verò cocta fuerit, salem tenuem: addit autem & oleum ab initio, nec id unquam rejicit, existimans ad coctionem prodelle. Admittit nonnunquam anethum & porrum. Idem quoque repetit infra dicens, sed solo porro anethoque sit contenta. In *Quinto autem de tuenda sanitate* præparat Ptisanam pro senibus, cum pipere. Dicebat in libro de *Attenuante vitæ ratione* piper Ptisanæ adijci debet, quia deterget validius: melli autem iungi non debet, nisi in pectoris affectibus, quoniam nocet icori & lieni. Collaudat autem ut Ptisanæ hordeaceæ in regimine sanorum, pedes suilli coquantur, ut tam Ptisana quam pedes meliores reddantur, *Primo & Tertio de Alimentis*. Cum autem in *Tertio decimo Methodi* agens de icinoris inflammatione dicat, quod Ptisana detergit absque morfu, de Ptisana pura intelligit. In *Decimo quoque Methodi* dicit Ptisanæ cremorem constare illis quinque, oleo, sale, aceto, anetho & porro, & agit de hæcicorum cibo. Galenus quoque infra pisces petrosos condit eodem iure, quamvis laterali morbo laboranti exhibeat, quam ob causam solum amittit in eius confectioe (album enim ius vocat) acetum. Oribasius in *Quarto synopsis* ea habet quæ....

Cætera desiderantur.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

est quod dicam nisi solis splendorem, aut syderum claritatem superare, nedum aquare posse sperem. Quod si omnino aliquid dicendum est, superiore anno me memini de hoc luculenter verba fecisse. Id demum cogitet qui hoc conetur aut audeat, cum Hippocratem dixerit, se extremum natura conatum dixisse, à quo quisque eruditus multò plus vincitur, quàm plebeius homo & ineruditus à quouis eruditissimo.

Quaritis forsàn utilitatem huius libri, qua sanè tanta est, ut recensenti supra fidem forsàn videri possit. Nam cum uniuersum opus prognosticum sit totum, ad futurorum expectationem ac diuinationem spectat, qua pars etiam diuina est. Etenim cum praterita sint memoria pollentium, praesentia prudentium, atque solertium, futura sunt diuinorum: atque ille probè diuinus etiam videtur; qui futura prauidet: Endoxum aurea lingua finxerunt Athenienses, quod verax futuri nuntius esset. Quid quod de Anaximandro Milesio & Phorecide Pythagora magistro interrogat Plinius, si vera sunt quantum à Diis dum uiuerent disteterint. Res diuina est prorsus diuinitas, qua à diuinitate originem nominis sumpsit. Eo nomine oracula omnia illustrata tum Sibillas tum verò Astrologi, Medici, Physiognomi, Metoposcopi, Aruspices, Augures, Chiromantici, Brixomantes, Nauta, agricola, bellique duces: tum singuli quique è prophetarum genere ac vatum: atque alij multi in clarissimos viros euasere, & pro diis habiti sunt. Quid singulos commemorem Philosophos, aut artifices, aut ciues, qui diuinationis opinione inclyti euaserunt, cum unusquisque mortalium tantum praecellere alijs, tantum utilis videatur in arte, quantum in pradicendo valet. Sed ne singula commemorem, illud non prateribo, medicum eundem esse optimum in medendo atque in pradicendo. Quomodo enim primum quos curare debeat sciet, si qui curari possint nesciatur. Deinde in his quos curare oportebit, vnde nam primo cognoscet symptomata, qua ad se curam vocent aut non: namque cum plura sint symptomatum genera, pathognomica, & assidentia, & tempora morbi consequentia, tum critica, nullam habent indicationem: Quae verò vim illius, aut casum, aut praesentem, aut errores consequuntur, curatione indigent. Rursus quoniam pacto dicebat Galenus, libro de totius Morbi temporibus ignoto statu morbi rationem victus ordinare licebit? Itaque perspicuum est nullam adèd partem esse tam nobilem, aut tam necessariam medico, quàm pradicendi: quo & gloriam illius augeat, & agrorum salutem pariat. Sed heu tempora & medicorum mores! & hominum stultitiam in sua mala pronam! semper enim vitia & maledicta improborum in perniciem mortalium exarsere. Olim vnus relictus est diuini cultus defensor Moses, & tempore Heliae solus ille contra tot falsos Prophetas, contra populum seductum, denique contra regem ipsum pro Deo, pro veritate stetit. Philosophorum atate semper vnus aut alter, contra falsos Deos veritatis propugnator solus inuentus est. Tempore Hippocratis solus ipse medicinam legitime exercebat, vnde tot querela illius aduersus personatos sui temporis medicos: Galeni atate & ipse solus fuit, adeo ut aliquando desperauerit homines ad sanam doctrinam reduci posse. Conquerebatur inquam ille 2. methodi cap. 5. in fine & 3. lib. cap. 2. Demum etiam diffusus, actum esse de medicina suo tempore ait, nisi Deus aliquis opituletur. Quid hoc malum cum etiam Hippocrates testetur, fulmine ictum Æsculapium, quod nimium faueret hominum generi, quod totum improbissimum est & Dijs aduersissimum. Quamobrem tot Thessali qui medicinam ad duo vel ad tria capita conantur redigere: tot Themisones, qui carnificinam pro medicina exercent. Inde tot calumnia & iurgia contra bonos, nobis autem id sufficiat, Hippocratem cum Galeno exposuisse, quandoquidem fautoribus horum hoc sufficiat, ut nihil sit eorum amicitia miserius, qua ipsi suisque perdantur. At in hoc ipso opere exponendo tria nobis erunt praecipua, ut Hippocratis aureas explicemus sententias, tum verò ut non in Aphorismis Galeni clarissimi viri expositiones declarem: Tertia est, ut ostendamus in secundi libri interpretatione, ita nos egisse, ut Galeni commentariorum amissorum immensam iacturam non sentiatis. Eia igitur discipuli dilectissimi, alacri animo rem hanc capessatis, ut tandem intelligant homines, quo duce profeceritis, nec inanibus verbis quorundam seducamini, sed cum sectemini qui verbo atque opere potens est, pluresque est aspernatus oblatos honores, quam tot alij non minus inaniter quam anxie quarentes sperare potuerint, mecum consequamini: scilicet ut ob satietatem honorum & laborum solum cessetis.

P R Æ F A T I O

super præmittendis.

Sequuntur reliqua septem, quæ præfari docet expositorem, & primum circa nomen dicitur *ἰσθημῶν* popularis aut populariter sparsus: *ἰσθημῶν* enim per se significat: cum *ἰσθῆ* propositione cum duplicem habeat significationem, hoc in proposito, vel exuperantiam ut valde popularis ac valde sparsus, seu per totum populum, aut contrariam qualitatem, in utroque sensu accipi potest. Aduersatur enim populo: atque sic popularis dicitur. Quæmadmodum bellum dicitur cum turpe sit, & Paræ quæ nulli parcent, & leonem fornicarium vocant, qui formicas deuorat, animal exiguum & in puluere latitans. Vnde in primo sensu malè appellarent *ἰσθημῶν* librum, libros ne hoc opus, cum nil ad tractationem contineatur in titulo nisi addatur *ἰσθημῶν*. At cum constet sic inscriptum esse vbique *ἰσθημῶν* dubium non est, quin *ἰσθῆ* pro aduerso intelligatur. Rursus quid intelligendum sit hoc nomine vagantium morborum seu popularium, sæpius dubitatum est: nam Tertianæ quæ in æstate abundant morbi sunt populares: neque enim sunt sporades *σποραδῆς* enim sparsæ nec eiusdem generis: *ἰσθημῶν* autem publicus, at ideo *ἰσθημῶν* quasi publici, non *ἰσθημῶν* hoc enim nomen ad pestilentes etiam transfertur. sed seu *ἰσθημῶν* seu *ἰσθημῶν* dicantur, sub latina voce ad populares pertinent. Fuerunt autem quinque absque dubio libri: quomodo autem inferius dicam, oportebat certè Galenum declarasse. Quatuor tamen Hippocratis esse ostendemus.

Porro duplex est utilitas singularis ac præcipua horum librorum: vna est ut propositis plurimis continentibus, diuersa homo sciat inuenire communia. Exemplū sunt Quadraginta duo ægri descripti in duobus libris Primo & tertio: licet inuenire ex vrinis multis aut paucis, nigris, albis, ratione dierum criticorum, rigoribus ac talibus, rationem generalem vniuscuiusque signi: ut pote quod vrinæ boni coloris bonæ sunt: quod multi pereunt. Secunda collectio est ut ex his qui habuerunt vrinas crudas seu coctas, faciamus specialem selectum albarum multum parum crudarum, non aded crudarum, tenuium & reliquarum, & iudicemus per singulas species. Tertia est ut hæc collectio fiat in comparatione ad morbos, ad temperaturas, ad alia signa coniuncta, & iudicemus per illa. Secunda utilitas est qua ego utebar in iuuentute, experiendo me, & erat ut legerem quicquid acciderat ægro absque exitu, & dijudicarem, an obiret, an non, & quando: & si in paucis homo hos assequitur, quid sperabit in exercendo gloriæ, & si in multis melior est, & si in omnibus, & plenè, tunc norit se iam esse perfectum. Sunt & alie utilitates generales, sed præcipua est, ut ex constitutione temporum sciamus prædicere morbos futuros, longè melius quam ex astris, si possit assequi constitutionem aëris, assequetur etiam morbos, ut in illo Encomio Albumasaris.

*Illic astra, polos, cælum septemque planetas
Consulit Albumasar, terrisque reportat eorum
Consilium: armans illas, firmansque caduca
Contra caelestes iras superumque furorera.*

Sententia satis pulchra, sed orationis phrasis penè rudis ac barbara. Sed transeamus ad alia, nimis enim curiosi est, velle utilitatem declarare, velut lucernam afferre in sole.

Sequitur intentio, neque enim in hoc sequimur ordinem, & intentio declarat subiectum & causas, & quæ sunt circa subiectum ipsum, & proprietatem libri. Fuit ergo intentum Hippocratis in hoc volumine multiplex. Primum ut doceret illa tria, ex quibus consequitur utilitas maxima ut dictum est, scilicet prædicendi in morbis, & constituendi artem prædictionum, & prædicendi in temporibus. Secunda fuit, ut recordaretur in senio eorum, quæ in iuuenta obseruauerat. Dicebat Galenus *Septimo Methodi cap. 1. ego*

non composui libros gloriæ causa, sed vel rogatu amicorum, vel ob obliuionem in senio, vt mihi reponerem: vel vt meipsum exercitarem: quæ tria possunt applicari hic in proposito intentioni Hippocratis. Tertia intentio fuit, vt constitueret fundamenta artis ex experimento, vt illi crederemus, præcipuè autem fuit, vt doceret vim dierum decretoriorum vt *secundo de diebus decreturiis cap. 5.* Galenus testatur. Et quoniam intentio est ad finem, & utilitas est ipse finis, ideò videtur quod intentio sit utilitas. Et bene fecisset Auerroes hoc distinguere. Dico ergo quod Auerrois non est hæc inuentio. Desinant ergo gloriari de hoc philosophi, quia est inuentum Haliabbatis, *in primo Theorica cap. 3.* qui eadem enumerat excepta proportione, cuius loco ponit excellentiam, & hoc quia præsupponit librum suum continere totam artem, & ita non indiget proportione: sic Auerroes sustulit ab Haliabbate, cum Auerroes floruerit annis abhinc supra quingentos: nam ætate Alhasen quem vocamus falso Auicennam, at vt Hieronymus Rhannusius in sua epistola testatur, edita Damasci, Alhasen natus est anno C C C L X I I I. à fuga Muhamedis seu Mahumeti, anni autem Arabum constant ex duodecim congressibus lunæ cum sole, idest diebus circiter C C C L V I. erunt anni C C C L X X I I I. Arabum C C C L X I V. ex latinis. Annus autem M C C C C L X X I V. à Christo nato fuit D C C C X C. à fuga Mahumetis, ex Arabibus: ex latinis autem D C C C L X V I I I. detractis X X. ob annorum breuitatem: quare fuga Muhamedis incidit in annum nostrum D C X V I. quibus si addantur C C C L X I V. fiet ortus Alhasen anno Domini D C C C C L X X X. Quibus si addantur anni X L. cum florere cœpit, & esse in existimatione, cumque Auerroes floreret, erunt anni Domini M X X. circiter. Galenus autem vt alias declarauit, natus est anno Domini C X X X V I I I. floruit circa annum domini C L X X V I I I. detractis ergo C L X X V I I I. ex M X X. relinquuntur à Natiuitate Galeni, ad natiuitatem Auerrois & Alhasen, & à nominis celebritate ad nominis celebritatem anni D C C C X L I I. Ideo Auerrois accepit vel ab eo, à quo Haliabbas accepit, scilicet à Galeno: nam Haliabbas nihil dixit nisi acceptum à Galeno, quanquam desit liber ex quo acceperit. Verum Galenus ab alio Philosopho accepisse non potuit, quia Alexander Aphrodiseus floruit sub eodem Antonino, temporibus Galeni; dico Antonino Philosopho, cui etiam libros nuncupauit ac Aphrodiseus fuit primus, qui Aristotelis libros exponendos suscepit, vt omnes testantur, ita vt Themistus, qui fuit ætate Iuliani, Olympiodorus, Ammonius, simplicius, & Io: Gramaticus fuerint multo post: & ideo etiam multo post Galenum, liquet hoc inuentum esse Galeni, nisi quis traducat ad Theophrastum. Sed non est credendum, quia licet exposuerit Aristotelem septem libris, vt docuimus, alias nihilominus non congruebat ibi ponere illa octo, cum constaret librum esse Aristotelis, cuius ipse fuerat discipulus. Solent enim ista adnotari, cum dubium est de nomine authoris. Sed dubium est an semper debeant ista octo præmitti, pro quo videte *decimo contradicentium.* Exponatur: Deuenio modo ad quæstionem propositam, & dico quod intentio omnis est ad utilitatem, est enim ad finem, & finis est bonum, vt vult Philosophus, aliud ergo est finis vt intenditur, & vt ex eo aliquid deriuatur: Non est ergo quod intenditur vltimus finis, sed utilitas est vltimus finis seu vtile. Exemplum diximus, quod intentio Hippocratis in hoc libro est docere principia medicinæ, & confirmare illam: sed ex his habetur utilitas, vt legamus libros illius & confirmemur in bono opere: ergo utilitas non est inuentio sed ex intentione. Proportio autem veluti fundamenti domus ad totam domum. Nam vt habetur *secundo Posterior cap. vlt.* Artes constant ex experientis multis diuersorum generum, experientia autem ex experimentis multis eiusdem generis: velut dato rhabbaro huic arque illi, video quod flaua bilis euacuatur, colligo quod rhabbarum purgat bilem. Idem facio de scamonio: idem de çnico quod purgat pituitam: arque ita constituitur ars. Verum vt dixi quia hic tractatur de parte solum coniecturali, ideo erit fundamentum solum eius partis, at illa pars tamen extenditur ad exercitationem, quo fit vt hic liber sit fundamentum totius.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

tium distinguuntur trifariam: nam vel sunt cum causa, quæ est in nostra potestate, & ita sunt practici, vel cum causa quæ non est in nostra potestate, aut sine causa & tunc sunt Theorici. Quod si quis objiciat ex *secundo prima Philosophia* quod finis scientiæ contemplantis est veritas, practiciæ autem opus, dico quod est triplex distinctio: vna generis scientiarum, & hoc modo medicina tota est practica ratione sumpta à fine: alia est in eadem scientia, vt practicus distinguitur à contemplante, & ita pars quæ est sine causa, tota est practica: & quæ est cum causa tota est Theorica. Et ita etiam practica est Theorica. Tertia distinctio est specialis, & est quod licet scientia per causam sit Theorica, quæ tamen est per causam in nostra potestate, quia potest dirigi ad opus, est practica: Et quæ non est in nostra potestate est contemplans. Et ideo cum morborum causæ sint constitutiones, quæ non sunt in potestate nostra, ideo pars illa, quæ tractatur in libro Epidemiorum est Theorica. Potest igitur tota medicina dici practica, tota Theorica, & partim Theorica, & partim practica, & tractari tota vt Theorica, & per modum scientiæ; & tota vt practica & per modum artis. Tertia ratio ordinis est in partibus, & ita Primus est omninò prius legendus, quia primò ab Hippocrate absolutus. Post tertius eadem ratione, post secundus, inde sextus, inde Quintus & septimus, post Quartus. Perfecta enim priora sunt natura & cognitione, ideo præcedere debent; nos tamen post primum exponemus secundum, ne videamur nos fraudare; & tot velle contra vsum invertere, quanquam magnum sit incommodum, quia verè illa secundi fuerunt post tertium.

Sequitur via doctrinæ: & hæc est duplex in scientiis & in artibus. In scientiis est duplex, vel à causa super effectum, vt in mathematicis, vel ab effectu supra causam, vt in naturalibus. In artibus autem triplex, vt etiam in principio artis Medicinæ. Resolutiuus à fine: compositiuus ab his, quæ per dissolutionem inuenta sunt, & diffinitiuus. Patet autem quod Hippocrates procedit hic non tradendo artem, sed illam construendo, ideo illi modi à Galeno traditi, sunt artis tradendæ, non autem demonstrandæ, & construendæ. Erit ergo vt dictum est ex secundo Posteriorum ex experimentis atque experienciis. Constituit namque vt dixi scientiam, non artem.: scientia autem non constituitur à fine, sed demonstratione, ab effectu supra causam.

P R Æ F A T I O

super Procæmio Galeni.

Non hoc quidem, In hoc procæmio quidem Galenus sex facit, atque in tot diuiditur partes: In prima nomen libri exponit, in secunda intentionem ibi. *Cum igitur tres sint causa.* Tertia ibi *Hæc igitur Quicumque*, vbi vtilitatem exponit. In quarta ordinem ibi: *Quamobrem qui lectionem.* In Quinta ostendit rationem nominis distinctè ibi, *At verò nec hoc.* In sexta demum ostendit modum doctrinæ ibi: *Atque hæc quidem prius.*

In prima igitur parte Galenus intendit declarare causam nominis libri, dicens cum tria sint genera morborum *indem* seu qui regioni vni conueniunt, sed semper familiares sunt incolis, de quibus tractauit in libro de *Aere & aquis & locis*: vbi notandum, quod ibi tractat de duplici eorum genere generaliter, primum velut cum dicit quod ciuitates sitæ ad ventos calidos, faciunt molieres fluxionibus obnoxias & steriles. Specialiter autem vt cum de Nomadibus agit gente Scythica, quod sunt subiecti loxationibus & sterilitati. Sunt & sporadici morbi in quibus explicare licet dictum Hippocratis, libro de *victu in acutis com.* 9. vbi dicit quod ex his sporadibus acutis plures pereunt, quàm ex omnibus aliis morbis: & videbatur meminisse pestilentium. Galenus hoc ibi prætermittit, & aliam addens difficultatem, nec illam dissoluit nisi quod cum ibi dicat Hippocrates sporades & similes fuerint, dicit Galenus, cur dicit similes, cum sporadum morborum proprium sit, vt sint dissimiles. Docet ergo
legem

legendum, & non similes. At sic facile esset solvere omnem difficultatem, mutata in contrarium littera. Addit igitur secundam expositionem, quæ est ut sint similes Epidemiis, utpote ardentes, quod sint periculosiores. Sed duo obstant, primum quia non reddit causam: secundum quia Hippocrates habet in textu pestilentes, non epidemij. At quomodo similes pestilentibus possunt veris esse perniciosiores? dico ergo quod intelligit Hippocrates hoc modo; verba autem subnectam *ὁπόταν γὰρ μὴ λιμῶδιος νόσος τρέπηται τὴν κοινὴν ἐπιδημίαν, ἀλλὰ σποραδίας εἴσιν, αἱ γὰρ οἱ, καὶ μὴ ἐξ ἀπλησίου, ὑπὸ φύσει τῶν νοσημάτων ἀποθνήσκουσι πλείους ἢ ἀπὸ τῆς ἀλλαντὸς συμπίπτουσι.* Sententia igitur Hippocratis clarissima est, demirrorque Galeni hac in parte stuporem, nam cum dixerit Hippocrates antea, Quod morbi acuti sunt pleuresis, peripneumonia, phrenitis, febris ardens, lethargus, dicit si sporades fuerint his similes, plures moriuntur quam ex omnibus aliis, scilicet non acutis, ita quod comparat sporades inter se, non ad Epidemios. Excipit ergo pestilentes, quia ex levi febriacula potest homo mori magis ac facilius, quam ex pleuritide. Ideo in clarissima luce Galenus tantam offudit caliginem, ut reddiderit Cymerias tenebras. Nihil ergo plus vult Hippocrates, quam quod inter morbos sporades acuti sint periculosiores, quod facit ibi ad propositum ostendendum. Sed rursus dicit quis: Hippocrates *Primo de Morbis* dicit quod hi morbi solum lethales sunt in prægnantibus, non enim enumerat inter simpliciter lethales, sed tabem & hydropem dicit esse simpliciter lethales; vide *Quinto commentariorum adicentium*. Concludit ergo quod hic tractat de Epidemijs, sicut in *libro de Aere & aquis de Endemijs*, & in *libris Prognosticorum & de vitæ in acutis de sporadibus*.

In secunda parte declarat, quod morbi Epidemij fiunt ab ambiente, & ad hoc declarandum duo sunt necessaria: primum quod ambiens possit efficere morbos multos; secundum quod aliæ causæ non ita possunt efficere. Hoc igitur ut differret, assummit pulchram propositionem, quod morbi vel fiunt à cibis & potibus, vel operationibus, scilicet tam corporeis quam animalibus, vel ambiente: sed operationes & cibi & potus non possunt esse aded communes, ut ambiens: igitur patet primum, Et in quo est prima propositio notatu digna explicata. Secundum quod aëris constitutiones faciunt morbos. Hoc probat sic per Hippocratem *libro de humana natura* primo æstate augetur bilis, verè sanguis: sed morbi fiunt succis autis illis correspondentes, & hæc est secunda propositio, igitur per constitutiones aëris fiunt morbi. Sed quia aliquis potuisset dicere, quod non per constitutiones aëris, sed per naturam temporis generarentur, dicit quod hoc non est verum, & est tertia propositio quam probat sic: quia in unaquaque temperatura diversi morbi progignuntur, aut etiam non læduntur, igitur hoc fit à constitutione, & non natura temporis. Deinde probat idem ex illo Aphorismo; In temporibus quando eadem die modo calor modo frigus fit, autumnales morbos expectate oportet. Dicit si ex natura temporis solum fierent non in omni tempore fierent.

In Tertia parte dicit, quod hæc cognitio morborum futurorum per tempora trifariam nobis est utilis, ad exercitationem etiam propter scientiam ipsam. Primo ut possimus cognoscere futuros morbos, & ab eis præcauere, Dico maximè fugiendo. Secunda ut cognoscamus etiam morbos per causas ipsas. Tertia ut possimus ei occurrere, & hæc est Quarta propositio, & in hoc damnat Quintum expositorem, qui dicebat euentum horum morborum esse cognitum, non ratione sed solo experimento. Probat quod non: Quia inquit separare causam ab effectu est destruere doctrinam. Dicit ergo non occurreremus his morbis nisi causam cognouerimus, ideo oportet causam cognoscere. Deinsic adiicit Quintam propositionem: officium expositionis est sensum libri explicare, & quæ conducunt scilicet ad artis finem, docere.

In Quarta parte docet, quosnam libros prælegere oporteat, & nominat ex Hippocrate De Humana natura, librum de Aere & aquis, & locis Aphorismorum, tertiam particulam Aphorismorum & libros præsagiorum. Sed inter hos

hos maximè librum de Aere Aquis & locis, & reddit rationes satis claras, & est sexta propositio notatu digna.

Deinde mouet contradictionem in dictis suis, quam etiam dissoluit, & est quod hic docuerat morbos communes fieri ex ambientis natura, sed in libro de Aere & aquis ponitur etiam aquarum natura vt ibi: Calculo verò maximè laborant. Respondet Galenus in commento hic, quod aqua potest etiam morbos communes gignere, sed vni generi, & in castris, & hoc contingit frequenter, sed tamen non potest vni regioni. Et si regioni vt de Phaside dicit Hippocrates, tunc erunt *indivisi* non *indivisi*. Et est septima propositio.

In quinta ostendit rationem huius nominis *vulgaris* seu communis & vernaculi seu *indivisi* & *indivisi* sumptis verbis ex libro de Aere & aquis. Concludit tandem hanc diuisionem, quæ loco vltimæ propositionis haberi potest. Morbi communes, opponuntur sporadibus. At communes diuiduntur in Epidemios & Endemios, Epidemij verò rursus distinguuntur in pestilentes & non pestilentes.

In vltima parte docet modum doctrinæ. Empirici qui omnia sumebant ab experientia, iactabant his ex libris inuentam esse ab Hippocrate, artem absque ratione; Galenus autem opinatur inuentam ab Hippocrate artem ratione, confirmatam verò experientia: vbi habetur notabilis illa propositio, est nona in ordine, & in mathematicis, vbi certa demonstratione res habentur, plurimum confert experimentum, quanto magis in remedia. At ego cum neutro illorum concors sum, nam nec puræ experientia inimitur Hippocrates, neque ex principiis naturalibus artem deduxit, sed quemadmodum ostendi in Dialectica: ex experimento medium inuenit, ex medio demonstrationem confecit, & ex speciali generalem doctrinam: velut vidi quod purgata materia non concocta, læduntur ægri, quia vidit quod in abscessibus externis nihil educitur, sed irritatur natura, colliquantur partes sanæ, dolores excitantur. Sic ergo argumentatur; Materia non concocta naturæ nec medicamento paret, ergo æger vexabitur & debilitatur frustra si rentes: ergo non est educenda ante concoctionem. Et hæc sunt quæ confusè satis, & prolixè non multum autem artificiosè à Galeo pro proœmio scripta sunt. Est autem animaduertendum pro intellectu eorum quæ dicentur in sequentibus, quod vt habetur *primo methodi* tres fuisse sectæ Asclepiadarum nobilissimæ, Rhodij qui ante alios desiere, Cnidij & Coi, quos euexit fortuna super alios Hippocrate duce. Quarta fuit Italicorum, qui quamuis sucine nobiles & ipsi ac famosi, inter quos numerantur Philistion & Empedocles, non tamen dicitur quod fuerint è genere Asclepiadarum. Præterea vt habetur in libro de his quæ in medicina. Duo fuisse, qui vniuersos libros Hippocratis exposuere, Zeussis & Heraclides; duo verò quoscunque difficillimos Asclepiades & Bacchius, nullus tamen ex his fuit Hippocratis discipulus. Illius enim discipuli fuisse Polybius, qui & eius gener, & Apollonius ac Dexippus, *primo de vltimæ ratione in morbis acutis*: quod etiam confirmat in *tertio*. Hoc volui meminisse, si forsan aliquando horum aliqua fragmenta inuenirentur, & ne quid deesset ad cognitionem historiarum Hippocratis.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

202 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

ab austris ventis deducit, cum dixerit aquilonares: nec tepidum cum ver dixerit esse frigidum. Per austrinum ergo intelligit ut in hoc textu cum dicit *Aqua multa, assidua, molles, velut in austrinis*. Sed obstant duo quia dicit *hyems Austrina & squalores*: Et rursus *Aestas cum aquarum inopia & subiicit cum totus hic aëris status ad austrina vergeretur*.

Dicendum quod Hippocrates præsupponit tempus austrinum id est in quo flant austri, omnes autem tendunt ad calidum, non itidem ad siccum, sed aliqui, alij autem humidij imo plerumque magis humidij, attamen ut dixi contingit esse siccos *vigesima sexta Problematum*: cum autem dicit frigidum vel aquilonij venti flarunt, intelligit de aquilonis, quod interdum nec continuata fuit constitutio austrina, cum dicit frigidum ut de vere est, ac si dicat etiam quod flarent austri, aderat tamen causa refrigerans, atque has difficultates refugit Galenus transiens ad impertinentia. Indictum ergo huius est, quod in secunda constitutione ponit oppositum, scilicet annum totum aquilonarem. Dicit igitur *Autumno aque assidua multa molles velut in austrinis*. Erat enim tempus consentiens effectui & constitutioni. De Hyeme fuit austrina, sicca ideo, squalida, flabant tamen interdum venti, ideo fuit similis veri id est temperata sed siccata. Ver autem austrinum frigidum id est non frigidum quia austrinum: dixisset enim ut in Autumno pluuiz assidua molles molles quales in austrinis, sed hoc non poterat dicere, quia oportuisset dicere calidum. Et ita æstas plerumque nubila aquarum inopia, erat enim austrina. Ob id dicit, *Etesia parum modice sparsim spirant*, parum ad tempus refertur, modice ad vim, erant enim leues sparsim id est non continui, tunc enim minorem faciunt effectum, quia vis dispersa minus potest quam unita. Par autem erat Etesias parum spirare, cum sint venti boreales, ut visum est in expositione *tertia particula Aphorismorum*. Sed cum dicat ver australe fuisse ac frigidum, quomodo potuit esse, cum auster sit calidus? Respondeo quod solutio colligitur ex dicto, quia fuerunt pluuiz paruz, & auster fuit parvus, ut colligitur à philosopho loco præcitato, in problematibus. Et tandem concludo quod mens Hippocratis fuit describere quatuor constitutiones annorum: unam & est hæc australem, unam borealem & est secunda, unam mistam & est tertia, & unam pestilentem quam describit in *Tertia libro*. Et ita patet ratio ordinis, & numeri, quæ si animaduertisset Galenus, certe clariorem fecisset expositionem, & à tot superfluis abstinuisset. Galenus in commento declarat quatuor præcipue, primum diuisionem anni in septem partes, ex libro Hippocratis de septimanis dictam, in *tertia Aphorismorum* ver ab Aequinoctio ortum, vergiliarum æstatis principium, caniculam æstatis partem posteriorem, Autunnum ab ortu Arcturi, tres hyemis partes, sementem, brumam, &

phitaliam. Tractat & de diuersitate mensium, & per Palestinos Iudæos intelligit, qui annum habent CCCLIV dando singulis mensibus dies XXIX. cum dimidio. Sed

puto ut narrat Galenus. Docet autem causam quare ab astrorum exorta & occasu Hippocrates anni constitutiones enarret, tum ab Aequinoctiis non mensibus, ut scilicet omnibus gentibus satisfaceret (Itaque quando hæc percurris) Hæc est secunda pars in qua docet tres opiniones, de morborum aduentu: primam ut non possint cognosci, secundam ut sola experientia, Tertiam ut ratione etiam prævideri possint, quam solum approbat: laborat autem in declarando, quod status aëris sunt plures quam quatuor, at nos docuimus in libello impresso *de providentia* ex anni constitutione, quod sunt plusquam mille non autem quatuor.

(Proinde & quæ starorum elementa sint) hæc est tertia pars in qua declarat per coniugationes naturam temporum, considerat autem præcipue naturalem & præternaturalem, & præternaturalem diuidit in diurnam & breuem: singulas harum comparat ad res naturales, scilicet sexum, ætatem & temperamenta, & duo non naturalia, regiones & vitium, ut sint tres generales, & quindecim speciales, quarum singulæ diuiduntur in multa capita. Sed ipse non animaduertit diuisionem in generalibus per tempora duo vel quatuor, quod erat magis necessarium. Sed si ei hoc addatur, fiet satis perfecta doctrina. In omnibus similia similibus superuenientia facilius lædunt, contraria minus.

(Referet etiam si alterutra) hæc est quarta pars, ubi declarat textum & ubi Thales cum cranone, & quod assidua pluuiz.

In octauo commento vult dicere infirmum caput, pro firmo asterisco, rectè locus illustratus. In frigido autem statu caput quidem leue erit, sed thorax & pulmo laborabunt: propterea qui partes eas habent imbecilles, cauere debent talem aërem, maxime humidum. Hic docet duo, primum unum quomodo fiant nubes candidæ, rubræ, nigræ: post quod velut aër est nubilosus, ita spiritus etiam nostri in corpore redduntur & hoc probat ex aphorismo illo Austri auditum hebetantes, caliginosi. Et hoc ad medicinam pertinet. Deinde dicit quod nubes eleuantur proprio calore, & frigore condensantur. Quod vero dicit in texto *Aquilonis* emergente, intelligit quod aliqui venti Aquilonares tum apparuerunt, neque enim ad ver, nec ad æstatem referri potest: Et quod hi fuerunt causa morborum concussa natura.

TEXTVS II.

PAUCIS obortæ sunt febres ardentes: atque his omnino boni status: & paucis sanguis erupit, neque ex his moriebantur. Tubercula verò circa aurem alteram multis erant, plurimis ex utrisque citra febrem erant. Et ab ambulatibus: quibusdam verò etiam parum incallescerebant. Exincta sunt omnibus absque nocuimento, neque cuiquam suppurarunt, quemadmodum ea quæ ex aliis causis sunt oborta. Erat autem natura ipsorum hæc: laxa erant, magna, diffusa, non cum inflammatione, doloris exortia: omnibus obscure euauerunt. Fiebant autem hæc adolescentibus, iuuenibus, in vigore constitutis, & ex his plurimis qui circa palæstram & gymnasia exercebantur: Mulieribus vero paucis fiebant. Plurimis vero tusses siccæ, qui tussiebant & nihil reieciabant, & voces non longè postea rauosæ. Quibusdam verò etiam interposito tempore inflammationes cum dolore, in altero testiculo, quibusdam in utroque: & aliis quidem febres, aliis non. Hæc autem plurimis laboriosè fiebant: de cætero vero, quantum ad ea attinet quæ in officina medica ad chirurgiam pertinentia sunt, sine morbo degebant.

COMMENTARIVS.

Diximus in libello de *Providentia* ex arborum constitutione, tempora aliquando efficere morbos subito, aliquando in succedente propter mutationem: maximè in fine ut hic: nonnunquam in tercio tempore, ut in *tertia Aphorismorum*, aliquando post quatuor, ut in *Tertio libro*. Ideoque hic aucupatur finem hyemis *quæ australis* vocatur, ut etiam in illo Aphorismo, si veto Hyems australis. Ergo hic declarat quatuor genera morborum, quæ succedebant ex hac temporis constitutione, Febres, Parotidas, Tusses, Testium inflammationes; atque in his quatuor obseruat, scilicet in singulis qualitatem morbi, finem, naturam patientium & connexionem.

Primum igitur subiicit febres, & quatuor proponit, speciem primo scilicet *ardentes*: conditionem, *omnino boni status*, iudicium *paucis sanguis erupit*: finem, quod *non ex his moriebantur*. Circa primum igitur dicit quod paucis euacuerunt febres ar-

ardentes. Constat ut Galenus autor est, illas fieri à bile coacta circa os ventriculi: totumque ventriculum, nec non circa iecoris firmas partes. Atque utinam dixisset, quomodo ex tali coactione ferueret sanguis in venis, nam ardens febris ex huiusmodi causa fit. Febrem ardentem secundo & tertio de morbis non à sanguine sed à bile fieri per signa propria declarat Hippocrates. Duo tamen eius genera facit in *libro de ratione viuentium in acutis*: vnum quod à bile flaua, aliud quod à pituita salsa; ubi Galenus ponit febrem ardentem, cuius sedes est in pulmone: At hic vult ut dixi, quod fiat in ventriculi, aut iecoris venis: Et idem confirmat *Tertio in Tertium Epidemiorum & secundis in primis*, Quamuis in *Quinto de locis* quatuor genera statuat à iecore, à ventriculo, quas vehementissimas esse dicit, tum à bile in ambitu totius putrescente: Demum à Pulmonis erysipelate. Quid autem censuerit Galenus in hoc, visum est *Quinto contradicentium*. Sed de ardente febre quid intelligat locum, non certius habemus exemplum, quam in virgine Abderæ *Tertio Epidemiorum*: Inquit enim febris acuta & ardens, erat autem siticulosa & insomnis, menses autem primum ei descendebant, rubor in facio sexta die. Declaravi in summa, quod non omnis febris ardens, apud Hippocratem acuta est, tum illud quod tria sunt illius genera, secundum Galenum: fit febris ardens secundum Hippocratem à bile flaua, in qua sentitur calor mordax, ideoque semper tertianæ comparatur. Ergo cum in ætare soleat generari bilis, nec in sequentibus temporibus fuerit aucta vel diminuta; ideo sub vere per aquilonios status fuere factæ febres ardentes, bile intro coacta, sed neque sæuæ neque multæ, quia constitutio fuit austera, & venti illi pauci, ideo nec vehementer intro coacta bilis, nec plurima fuit, atque hic etiam à Galeno in commento declarantur. At non illud, cur quanquam sæuæ non multæ, quandoque multæ non sæuæ, & ita de reliquis duobus membris accidunt. Respondeo ergo; quod cum multa bilis generatur ob-constitutionem necessario in pluribus contingit, non tamen perniciosus est morbus cum verò pauca fuerit materia genita, sed causa agens valida, ut aquilonares calore præcedente, tunc paucis accidunt, sed periculose & exitiales etiam. (Atque his omnino boni status) Hæc verba aliter legit Galenus aut non omnino legit. Sed nos prosequamur Hippocratis sententiam: Dicebat *Tertio Aphorismorum*. In constantibus temporibus cum tempestiuè tempestiua redduntur, morbi constanter & boni iudicij sunt, in inconstantibus autem inconstantes & mali iudicij. Fuerunt autem tempora constantia non tamen tempestiuè tempestiua reddita, cum hyems non fuerit frigida, sed ver. ut ergo ibi declarauimus, debuerant morbi esse boni status, scilicet mites & ad iudicium peruenire, non tamen

204 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

bonum. Sic dicuntur morbi boni status, qui decernunt velut illud infra: cruda vero & incocta & ad malos abscessus conversa sine, iudicatione, & reliqua. Ostendit autem quomodo essent boni status (*Et paucis sanguis erupit*) pauci aegrotarunt ex ardentibus febribus, ex illis rursus paucis sanguis e naribus erupit. In commentu huius partis sine legi debet praesentes ardentes febres non (admodum) est comitatum, aliter à textu & superiore expositione discreparet. Ceterum quod febres ardentes comiterent iudicium per sanguinis e naribus fluxum docet Galenus *Tertio de crisi*, ex vehementi enim calore sanguis feruet, & abrumpit, ut cum effunditur e lebetate aqua bulliens, venas. Sed quoniam calor ad superiora fiet, ideo e capite magis quam haemorrhoidibus fluit. At in capite nullae sunt venae spectae nisi in naribus, ideo proflount in huiusmodi febribus sanguis narium, & sudor. Sudor autem cum sit magis familiaris non illius meminit, (*Neque ex his moriebantur*) Refertur debet ad eos à quibus sanguis erupit, solum: nam de omnibus sufficiebant verba illa (*Atque his omnia boni status*, Infra enim dicit Quibus quidem bene ac large sanguis e naribus, hoc ipso maxime servabantur: neque aliquem noui in hac constitutione cui recte sanguis fluxerit, & mortuus sit: potest sanguinem narium esse decretorium & bonum in ardente febre declarat Hippocrates *Quarto de victu in acutis*.

Tubercula vero circa aurem alicoram multis orant, Hic est secundus morbus: nam non potuit esse symptoma ardentium febrium, cum subijciat, febre carebant. Proponit quinque condiciones. Per primam ostendit quod is morbus fuit magis communis, quam febris ardens: quia dicit multis secundum alterutram aurem, plurimis secundum utramque extiterunt, causa quod frequentior fuerit morbus his quam febres, est quod austrina fuit constitutio, quae replet capita: *Tertio Aphorismorum*. Austrici auditum heberantes, caliginosi, caput gravantes; & rursus Austrinae constitutiones capita aggrauant. Tria vero observare hic oportet ut quicquid est intelligatur: Primam quod multis evenere tubercula post aures, ut dixi quia constitutio rota fuit austrina; non tamen prava, quia sensim facta est contractio: nam venti aquilonij fuerunt pauci. Secundum quod aliquibus in alterutra parte acciderunt, quoniam robustiore fuerunt capite, & moderati in ratione victus: plurimis in utraque, quoniam plurimi non recta utuntur victus ratione: & plurimi rursus habent imbecilla capita velut pueri, senes, mulieres, ocio dediti, loco obscuro aut frigido degentes, maxime dormientes, & magis si humidus fuerit. Pituitosi morbofi atque huiusmodi. Tertium quod materia haec fuit licet ex omni humoru genere, tenuis & bene temperata tamen citra putredinem. Unde subijcit (*Contra febrem*) neque enim ichores nedum humores pu-

truerant (*sed recti obambulabant*) nec decumbebant. Atque haec est tertis pars. Potuissent enim esse sine febre, tamen aliis de causis non contemnendae, circa tamen tempus coctionis si quid residuebat, febriculam accendit iuxta illud: Dum pus conficitur, dolores ac febres fiunt magis, quam iam confecto. (*Nemini tamen suppuratione*) idest nil relictum est, quo necesse fuerit effundi pus, sed dum pus crebatur etiam dissoluebatur. Duobus enim modis contingit suppurationem fieri in tumore, & tamen non dissumpi. Primus est cum dum gignitur pus evanescit: Secundum cum aliquid relinquitur, sed admodum exiguum vel inflata tantummodo cute paucis diebus discutitur. In ultima parte proponit sex condiciones communes omnibus, laxa, diffusa, magna, sine inflammatione, sine dolore, & quae obscure evanuerunt. Laxitas fiebat ob materiae tenuitatem tum paucitatem: haec paucitas non erat, quia vere pauca essent, sed quia in amplum spatium diffunderetur: diffunditur autem dominante natura: colligitur autem, cum adeo crassa fuerit, vel glutinosa, vel confectim expellitur: hoc autem contingit, cum materia prava est, stimulatque naturam. At cum non adesset inflammatio, nec tensio nec mala qualitas, dolor qui semper ex horum vno trium fit, adesse non poterat. Erant autem magna, quia materia ut dixi plurima erat: sed obscure evanuerunt. Abscessuum enim quadruplex tum omnium tumorum terminus est, durities seu scirrhus, resolutio, suppuratio & transmutatio, quia ergo deest inflammatio non poterant suppurare, quia materia crassa non poterant ad scirrhum converteri, quia vires erat validae, erant enim alioquin sani, & materia obediens non poterat transmutari, necesse igitur fuerit, ut evanescerent obscure, idest sine inflammatione aliqua vel febre, sed quali desisterent. Sed obijciatis ex *sexto Epidemiorum sect. 1.* Tubercula extra exuberantia & acuta & fastigiata aequaliter maturescunt deorsum vergentia, non ob dura neque bisida meliora, contraria vero mala, & quanto magis contraria, eo peiora. Dico loquitur de tuberculis, quae cum febre coniuncta sunt, ut in Textu. Quemadmodum quae ex aliis causis sunt oborta. Dicet rursus, Tubercula quae repente disparent maligniora sunt *2. Epidem.*: Et rursus in *sexto*. Tubercula circa aurem, quibus citra iudicationem exorta non suppurata fuerint, his disparentibus recidiva sit. Dico loquitur ut clarum est, ex ipsa verborum emphasi in morbis.

(*Fiebant autem haec in adolescentibus immixtis.*) Docet in quibus haec fierent, & est tertium quod considerat in illis, & enumerat quatuor genera, adolescentes, iuvenes & in vigote constitutos; quartum genus quod non erat obnoxium scilicet mulieres, & ex his qui obnoxij erant maxime dicit his, qui in palestra exercebantur.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

magni sunt. Quibusdam ob id dum has edunt graues voces, ultra id quod natura fert frangitur vas in pulmone & moriuntur, quod accidit sacerdoti cuidam amico meo.

Voces itaque graues vt experimentum ostendit in pulmone deferuntur, & in profundum desinunt: acutæ autem constricto pulmone, & breuiore facta fistula vocis ex summa illius parte vbi est larynx. Tam mirabili artificio Deus ornavit hominem, vt duobus sensibus diuinis, qui sunt visus per admirabilem pulchritudinem, & auditus per vocis modulationem, soloc sine auxilio vlllo satisfaceret. Docet etiam Ptolemæus in sua Musica, quod concentus conueniunt cum animi virtutibus & moribus cælorum. Verum vt ad raucedinis historiam reuertar, Aristoteles in libro *ὑπὸ κλυδωνῶν* dicit, quod in raucedine impeditur vox, quia nec exit densa nec cum impetu, nec pura: non pura dicit, quia instrumentum est inæquale, nec cum impetu, quia membrum id est aspera arteria est durum, & ideo non potest moueri cum impetu, & hoc probat exemplo instrumentorum flexilium, vt neruorum, qui cum duri non sunt facile nec bene mouentur, tum aliis.

(*Quibusdam verò etiam interposito tempore*) Hic est quartus morbus, defluxio ad testes, meminit Galenus consensus testium cum membris spiritus pulmone, pectore & reliquis, vt par esset tussi assidue testium succedere inflammationes in vno vel utroque, prout materia etiam in pulmone aut pectore toto, aut altera tantum parte continebatur, dicitque hunc consensum ab Hippocrate esse scriptum, sed non affert locum. Est in *secundo Epidemiorum sect. princ.* his verbis: Neque tussis diurna, quoniam vbi testis intumuit, cessat; Et testis tumor à tussi cessat & alleviatur, quæ res commonefacit nos consensus pectorum, mammarum, genituræ vocis. Et rursus in *quarto in fine libri.* Tussunt tussim siccam, qui testes affectos habent, & ex tussi vena lecta ad testem fit solutio: Et inflammati tussunt, & in febribus ex liguinum tumoribus insuper tussunt, Et in *lib. de Natura pueri. pag. 7.* Et à pinguedine alba & calida, quod dulce factum est ob caliditatem ab uteris procedentem defertur ad mammâs, & in uterum quoque patum venit per easdem venas. Tendunt enim & in mammâs & in uteros venulæ hæ: & consimile est in masculis, de quo alias in Aphorismis egimus. Cur ergo Galenus hoc non dixit? At respondent nunc maiorem copiam esse librorum, & bene conscriptorum, tabulis etiam adlectis. At si ita est cur etiam non patientur, quandoquidem ingenia & labores eisdem sunt, & maior rerum cognitio & librorum copia, vnde maius iudicium hominibus vt veritati locus sit. Ostendimus enim aliàs eos homines ortos sub infantia redivitibus, nos in iuuentute. Sed redeamus ad

expositionem: paucis hoc contingit, quoniam tenuis & levis erat materia, quæ peccavit, ideo non facile descendebat ad testes. Clarum est autem quod est continuans sermo, & cum dixisset, quod ex tussi peruenierunt ad raucedinem, subiicit, quod quibusdam scilicet ex his tussientibus superuenerunt inflammationes testium; ideo hoc rarum fuit, inflammationes cum dolore: omnis inflammatio cum dolore est in testiculo, sed intelligit maiore quàm pro inflammationis magnitudine, erat enim flatus ac vapor coniunctus.

(*Et alijs quidem febres, alijs non*) Abscessus comitatur calidos febres semper propter vnam ex his causis, aut quoniam est in principali loco, vel etiam propè, imo acuta si sit in interioribus partibus, vt *quinto artis curandi cap. 15.* aut ob magnitudinem illius, aut ob putredinis vehementiam, vt in pestilentibus, aut ob dolores, ad temperaturam calidam & siccam, vt *octavo artis curandi. cap. 2.* aut abundantiam humoris putridi, vt etiam in *eodem cap. 4.* Quo circa Galenus satis breuiter hanc partem transit, sicut & illud quibus febricitare contigerit, nam locus erat vnus, & si ex magnitudine phlegmonis id contigisset, haud silentio prætermittendus erat. Color etiam communis fuit, sed neque differentia in putredinis magnitudine causam fuisse credendum est: propterea quod subiicit *κατὰ ἰσχυρῶν* seu *ἰσχυρῶν* non indignisse, id est manuum operatione in prima lectione quæ verisimilior est, aut medicamentis iuxta secundum, posteriorem Scripturam concludit quod tamen hæc laboriosa fuerunt plurimis, verisimile est febrem habentibus, vel etiam non habentibus, quoniam ob procliuem locum difficulter sanantur.

TEXTVS III.

AT verò ante æstatis initium & per æstatem ac hyemem, multi ex his qui longo iam tempore subcorrupti erant, tabidi decubuerunt. Nam & multis qui ambigui erant, tunc tabes confirmata est; quibusdam verò primum coepit, & his natura ad tabem vrgebat.

COMMENTARIVS.

Verisimile est priores morbos vsque ad finem veris perdurasse, cum dicat ante æstatis initium alios superuuisse. Tum verò quod nulla fuit causa, quin morbi hi minus desinerent. Dicit tamen in hos morbos tria genera hominum incidisse; eos qui subcorrupti erant, id est mali habitus: & qui iam antea semitabidi fuerant, atque

In his dicitur confirmata tabes; deum hi qui natura ad hoc parati erant, atque in his tunc primùm corpus idest qui facti sunt tabidi repente, hi natura ad hoc parati erant.

Qui sensus aded clarus est, ut demireretur Galenus eum voluerit invertere, & in difficillimam interpretationem traducere. Causa fuit, quia durum videbatur Galeno, quod tabifici natura tardius euaserint tabidi, quàm qui non erant parati. Sed aliud est esse paratum tabi aliud destillationi: celerius enim incurrerunt tabem per accidens, qui erant proni ad destillationes, velut imbecilli ventriculo tardius incurrunte leuitatem intestinorum, quàm validi, vbi leuitas contingat ex fluxione pituitæ ad ventriculum in constitutione talis fluxionis. Qui vero natura tabidi fuerunt, declarat Galenus in commento ex duobus signis, primùm ex forma pectoris, quod sunt tam angusto pectore, ut à tergo prominent in formam alarum scopulæ: & à capitis natura quoties impletur, facilè & destillationes demittit. Huiusmodi dispositio maximè prona est ad tabem. Infra desinet libro tertio alio modo tabidos:

Forma tabidorum erat lenis subalbida, lentis colorem referens, subrubra, caua, pituita alba referti, scapulas alarum modo eminentes habentes: Et mulieres sic. Plurimos enim cum scapulis his vidi fluxionibus laborantes, sed quia pituita quæ descendebat, neque acris, neque falsa neque amara erat, ideo tuasere. Princeps *Decimo tertio* describit illos per octo signa speciatim, quorum prima tria sunt principalia hoc ordine: pectus angustum cum spatulis in formam alarum quasi auulsis, ita etiam ut sint nudæ à carne, & totum etiam pectus carne nudum, collum longum ad anteriora inclinatum, & magis si vbi est larynx prominent. Destillationes frequenter à capite cum illius repletionem. Et si quod destillat sit ut dixi acre falsumve. Quæ verò sunt post hæc, & primum est quasi omnium principalissimum iracunda natura ex quauis re cum habitu bilioso, aded ut adolescentem nullum sic dispositum euasisse viderim, vbi cum hoc fuerint macilenti, & vini potentis potu gauderent. Secundum est ut habitus sit glaber, albus, lenis, rubro sparso maximè circa genas, seu maxillas, vbi prominent in rosarum formam mistus: post quos sunt dura densaque corpora, in quibus facilè franguntur venæ. Tertium ætas à decimo octauo anno ad trigésimum quintum vsque, ut inquit Hippocrates *quinto Aphorismorum cap. 9.* Quartum tempus anni; Autumnus, & post ipsum ver propter sanguinis spiritum. Quintum regio frigida, & maximè circa lacunas aquæ marinæ, veluti Venetiis: liquet igitur, quod tales illo tempore tabe nulla alia præcedente præparatione, & hoc est primum, corripitur potuerunt. Nostra ætate aliud est firmitus iudicium, lues indica, ex qua plurimi aliàs minimè ad tabem natura parati inci-

derunt. Non intelligit autem de vera lue: nam inferius cum dixit. Tussiebant autem pauca condensata, & reliqua non meminit sanguinis neque saniei: quomodo ergo potuit esse Phroes ut Galenus credidit, sed fuit consumptio corporis magna cum malis sputis, sine tamen pulmonis aut pectoris.

TEXTVS IV.

Moriebantur autem multi & plurimi ex his: Et de his qui decubuerunt haud scio an quis etiam medio tempore superuixerit. Moriebantur autem citius quàm tales morbi transigere solent. Nam alios & longiores & cum febribus coniunctos facilè ferebant, etiam non moriebantur, de quibus paulò post scribetur. Solus enim & maximus ex his qui tum vigeabant, tabidus morbus multos occidit.

COMMENTARIVS.

Superius dictum tabem infestasse homines. Est autem tabes lethalissimus morbus ut *primo de morbis* habetur, vbi dicit, quod tabes & aqua intercus sunt morbi lethales, cum phrenitidem & lethargum ac peripneumoniam non ponit inter illos qui lethales sunt. Dicebat ergo primùm, quod moriebantur, hoc nil mirum; postmodum subiunxit, neminem superuixisse. Existimandum est fuisse plurimos ut ad numerum quadragenarium; cum enim ex eo numero nullus eximitur perinde est ac si mille essent. Aggrauat dictum citius mortuos quàm pro natura morbi tabifici. Ideo constitutio hæc pestilens fuit; unde notandum morbum aliquem posse esse pestilentem in constitutione non pestilenti, ut hic: nam tabes hæc pestilens erat: quicunque autem alij morbi ut Hippocrates testatur erant solùm populares. Ad hoc ergo ut constitutio sit planè pestilens, oportet ut maxima pars ægrotum moriatur, seu ex vno morbo plurimos occupante, seu ex pluribus. Docet autem hoc cum dicit, Nam alios & longiores & cum febribus coniunctos facilè ferebant & non moriebantur, de quibus paulò post scribetur, scilicet ibi (Cæterum æstate iam) Diuidam autem in posterum textus ratione materis & minutius, non ut superius cum initia integra simul scripti, ut exemplo pictorum ostenderem membrum integrum constructum ab Hippocrate, modò si quis in aded longis periodis conetur idem facere, laboriosissimam reddet explicationem, aded ut vix intelligi possit. Causa ergo eius celerius

rius morerentur estve rectè Galenus inquit morborum vehementiorum, de quibus in sequenti tertio agit Hippocrates. Sed cur hi morbi coniuncti sint, fuit, quoniam ut superius visum est æstas fuit nubilosa cum æquarum inopia, nec Etesiz spirant morte soliro. Cum enim quatuor sint causæ corruptionis aëris, ut sit calidus hoc ei evenit ob æstatem, turbidus ob nebulas, tum verò ut careat pluviis, quæ partim aërem purgant, partim refrigerant, & salubribus ventis, qui præter quod aërem expurgant, etiam movent & mutant: omnes affuere, ideo nihil minus est si magna corruptio subsequuta sit. Verùm cur alij morbi tabem concomitati sint, quamvis clarum sit, in sequentibus tamen declaraturus sum. At cur tabes hæc evenerit, nondum perspicuum est, tamen multa Galenus dicat. At si attendisti, quæ in superiori expositione dixi, tum etiam in antecedentibus ante textus expositionem, locus maritimus obnoxius est tibi ob fæledinem & frequentem ventorum mutationem, ut alias dixi ex *sexto Epidemiorum sect. 7.* Cum ergo Thalus fuerit insula, iam habuit causam, ut tibi esset obnoxia, & maximè quod fuit insula parva. Prima ergo hæc est causa: secunda verò fuit, quoniam constitutio australis perpetua ratione principij est causa replettonis capitis, ubi perseveraverit destillationis, ubi confirmata fuerit toto anno etiam tabis. Quod sic demonstratur: cum enim *Tertia Aphorismorum* dicat, quod Austri gravant capita, ratione caliditatis cogunt ascendere materiam cum vaporibus: & ratione qua humidi fouent illam & multiplicant. Cum ergo perseverauerint necesse est ut aliquid ob multitudinem deriuetur. Sunt autem septem loca, per quæ fiunt destillationes, ut in *libro de locis in homine.* Docet autem Hippocrates cur magis fiat ad pectus, ostenditque duas causas, vnam ibi quia guttur est detectum, aliam in *libro de flatibus*, quia est è regione loci, unde pituita defluit.

Sed dicet quis, guttur contegitur à garrigione & epiglouida, igitur non est detectum: ideo dubitabit aliquis rursus, cur non magis in gulam, quæ detecta est? Respondeo ad primam, quod guttur est detectum in comparatione ad alia loca, ad quæ permeat pituita ex cerebro, velut aures, oculos, spinam dorsi, nam ad illa non defluit per manifestas cavitates ut per guttur, ideo dixit guttur esse detectum, id est cauum, & aliquando deregi ut in loquendo. Ad aliam dubitationem dico, quod prouenit ratione situs, & plus facit situs, quam quod gula sit detecta, & guttur contectum. Et sit A foramen palati, os inferius BD & B larynga & C foramen supremum gulæ quicquid ergo destillat ex A in totum BD, si debet transire ad C, oportet ut superet B, ideo etsi B contectum sit, non tamen aded, quin tenuis pituita transeat, & maximè hora somni, propter moram transit

tamen aliquando pars ad ventriculum, ut mihi perpetuò à pueritia, ideo patior sempiternum affectum. Modò vide cur facta sit tabes ex longa mora pituitæ, tam in cerebro quam pulmonibus, facta est putredo magna, sed putredo magna corrumpit bifariam pulmones, qui sunt calidi, humidi, molles, & multum distendantur, & maximè accedente tussi, primum ob putredinem ipsam: demonstratum enim est in *Hypirchen*, quod omnia generant sibi simile nulla facta exceptione: secundò propter acredinem, quæ putredinem comitatur, erodit substantiam illorum. Liqueet igitur cur tabescerent.

Hic dubium cadit, quis sapor magis erodat, anarus acris ut piperis, an acris cum acido mistus ut aceti, an salus? quæstio hæc utilis valde est ad prædictionem ad custodiam, & curam. Et dicit Hippocrates *libro de Affectionibus*: acida aereuant, morsuque inducunt, hoc non dicit de salis, cum tantum ea nominat. In libro autem de flatibus dicit, quod acris destillatio erodit. Dico breuiter quod acris magis erodunt salis, quod videmus in erodentibus medicamentis ut ærugo, sed quia ut dictum est in *primo de venenis* putredo fit à calore moderato, & acris ab immoderato, ideo acris sapor non fit à putredine ut salus: quia ergo salus putridus magis erodit quam acris, ideo creditum est falsò, quod salus magis erodat, quam acris: acris præterea ob dictam causam tardè fit in corpore humano, salus frequenter; distingue ergo de falso ob putredinem & falso ob exustionem. Et quamvis Galenus *quarto de locis cap. 8.* dixit, acris defluxio exulcerat pulmonem, nihilominus per acrem intelligit aerem vel salum utcumque distinguitur sapor à dulci pingui & insipido, ut etiam intellexit Hippocrates *secundo de dieta pag. 10.* ubi opponit pinguis & dulcia acerbis acidis acris & austuis, intelligens postmodum per humida insipida. Et de salis scorsum agit. Videtur autem Galenus velle quod verissimum est, acris maximè erodere, & quam crassæ sunt substantiæ: unde *tertio de simplicibus medicamentis cap. 21.* numerat chalcidem calcem æruginem & talia, quamvis non dicat esse acris, & in *quinto cap. 15.* dum enumerat sandaracham cantharides, dynopterim, non potuit dicere quicquam de sapote, quia non nome verè res, sed voluit videri, cum non haberet principia vera.

Et ipse ferme nihil ex suo scripsit, sed ab aliis accepit: ideo confundit, nec ausus est proferre sententiam, voluitque videri, scire credens se Aristotelem imitari. Sed in talibus non est locus, cum non de causis agatur, sed quid sint, ut in *Dialectica* docuimus, nam chalcitis neque acris neque falsa est, aut parum, sed potius astringens & tamen erodit. Dico ergo, quod erodens valdè, est acris valde, & crassæ substantiæ, ut videmus in argento sublimate, & præcipitato:

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

210 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

horroris, quando accessio fuerit matutina, & brevis, aliter eam diem, si vesperi horror inuadat, meliorem appellant: non solum quod ante accessionem sit remotissimus æger à statu accessionis & incremento, sed quod per sex horas ante nouam accessionem videatur satis bene se habere, & in pulsu & reliquis, quoniam contrariæ sunt affectiones caloris, & frigoris, & notur, intro & extra, & caloris quidem vis iam senescit & inclinatur, frigoris autem nondum adulta est. Galenus tamen secundum sic interpretatur, quod in die in qua mitescunt, habent tamen accessionem horroris, & longam in hoc, antequam incallescant: horror tamen brevis est, & reduplicatione caret. Sed sic non est similis semitertianæ, cum semel solum illi frigeant alternis diebus, qui ea corripuntur. Itaque hoc modo facilius est explicatio sententiæ Hippocratis, sed patitur difficultatem quam dixi. Ultimo docet Galenus, quod referendo similia similibus, semper morbus crescit & augetur, ut hodierna dies grauior sit quam nudius tertius, & crastina quam heri.

TEXTVS VI.

Sudores vero semper, non per totum: frigiditas extremitatum multa, & quæ vix recalesceret.

COMMENTARIVS.

Postquam proposuit essentiam morbi, adijcit nouem symptomata, è quibus duo sunt hæc, quæ in vobis coniuncti, Galenum secutus. Enumerat igitur *superius* concursum signorum tam prognosticorum ut hic, quam demonstratiuorum in laterali morbo, vel etiam causarum, sine quo non contingit concludere aut fieri morbum aut prædicere mortem aut salutem. Sed hic neque concursus mortem significare potuisset nisi fuisset in tabifico morbo, cum plerique ex his qui hoc morbo non laborarent, quamuis pessimis cum signis, ut etiam infra suo loco ostendemus seruarientur. Idem hæc signa sunt lethalia per se, sed non valde lethalia, aut prorsus non lethalia, sed solum mala, ut in *Quarta Aphorismorum*: Sudor multos calidus vel frigidus superfluens calidus minus frigidus; magis significat morbum. Et rursus: Febricitanti sudor superueniens febre non deficiente malum; protogatur enim morbus; & multum humidum abundare significat. (*Non per totum*) Hippocrates *Primo Prognosticorum* dicit, quod sudores, (supple mali) alij sunt ob exsolationem vitium, aliqui ob vehementem inflammationem: sed cum sudores quadriariam vtiliter esse credantur, aut quia sol-

vunt morbum, vel saltem minuunt, vel quia in die decretorio, vel quia per totum, vel quia calidi nihil, mirum fuit hos esse malos, quibus solum inesset id quod calidi, essent, nec id perfecte, cum etiam frigidi, & tamen firma adesset extremitatum. Constat autem quod sudores essent calidi, & in superiore parte, quia tales esse solent in febribus enim calidi sunt generaliter sudores, ob febris calorem, & in superiori parte ob id, quod calor supra fertur. Hippocrates autem vel ubi res insueta est, vel magni momenti, ad artem non solum adijcit ut intelligamus, sed quia sit valde necessaria, etiam repetere non dedignatur. In reliquis usus est summa breuitate, propter ea quæ dicta sunt in principio Dialecticæ nostræ: tum etiam quia olim scriberent, nondum inuenta charta, nec papyro, sed in tiliæ lignis ut testis est Galenus *in primo de his quæ in Medicarum casu* post aliqua scripta sunt in membranis, ut ibidem docet. Ergo quod sudor qui totum non occupat corpus, etiam si calidus sit, ut ibidem dicitur Hippocrates, & qui circa caput tantummodo, vultum & ceruicem, dicit ibi Galenus, etiam si non sit frigidus, minatur syncopem: nam si frigidus sit iam incipere syncopem declarat. Videndum est igitur an semper sudor qui totum non occupat corpus malus sit? multa enim obstant: primum quod homines plerique sani degunt, tum maxime cum soli pedes sudant, & partes illis propinquæ. Deinde quia Hippocrates dicit ubi sudor ibi morbus: tum verò quia in parte maxime hoc verum sit. Demum cur sudor qui non toti corpori vniuersalis sit, aut lethalis est aut malus saltem, numquam bonus; huiusmodi si explicuisset Galenus nos à magno labore vindicasset. Verum videtur solum aliorum dicta collegisse in investigandis rationibus, & per se probasse deteriora. In explicanda autem dictione admirabilis fuit ob linguarum cognitionem. Sed iam propositum aggrediamur: fieri enim potest ut in his qui perierunt libris hæc & multa alia adiecerit. Dico ergo primum, non esse generalem doctrinam de sudoribus, non solum sanis, sed neque ægris omnibus; ab Hippocrate traditam: propterea adiecit in acutis: vidi in tertiana sudantem totum sudore frigido Hispanum Petrum de Sotto, præfectum machinarum Cæsaris, postridie conualuisse. In dolore colico in eculeo omnes regulæ de sudore falsæ sunt, quoniam de illis non scribuntur. Dico etiam neque in continuis omnibus, licet multa vera sint, intelligenda esse. In acutis verò de quibus intelliguntur, coque magis in ardentibus sudor si fiat in superiore parte, non semper malus est, nec hoc dicit Hippocrates: sed non tam bonus quam si in toto corpore: at in ceruice & vultu semper malus est, & valde malus. Nam cum pectus ob cor longè sit calidius capite, & ceruice, fieri non potest, ut sudet quis in parte illa superiore, nisi

nisi illa sit calidior pectore : at si calidior sit pectore febricitantis , vel abscessus In eo erit , vel suffocatio vtrius modo significat , vel exsolutionem , vel vehementem inflammationem illarum partium , unde mors declaratur. In exsolutione enim sudane partes superiores , ut in his qui torquentur aut suffocantur , quia tenuissimus spiritus ad faciem defertur , qui facillimè & alio resoluitur. Seu igitur ob caloris vehementiam , seu quia exsolutio incipiat , quam necesse est propter causam dictam prius ibi detegi , constat agrum in maximo vitæ discrimine versari : In senibus autem sudor capitis est res familiaris , imò in cursu & laboribus sodat primo facies , quia parca est humidior & vapor forsium ex imis fertur : & præcipuè accidit ob capillorum illuuiem. Sed qui sit in vna parte , non tamen in illa , utpote ab umbilico superius , aut in solis cruribus , non est bonus , licet non sit necessario malus. Dico quodd significat abscessum ibi aut copiam saltem humoris bomidi , aut celorem naturalem , inualidum , sed utrumque horum est non bonum : igitur omnis sudor non vniuersalis est non bonus. Multi tamen cum illo sanantur , quando sudor ille prouenit ex copia humidæ materiz. Idèd istud cognoscitur ex facilitate sudoris & ferendi : cum enim hæc affuerint bonum erit , non ratione sudoris non vniuersalis , sed alterius condicionis adiectæ. Ita ex aduerso cum esset non vniuersalis , & hoc quia frigebant extrema , idèd erat valdè malus ratione signi , quia significabat intrus vigere calorem febris , extra exinctum naturalem : at ratione effectus , quia calor mouebatur , simul & à centro ratione sudoris , & ad centrum ratione frigoris : natura autem simul omnino ægre fert contrarias mutationes. Idèd dixit Galenus quod hoc est signum malignæ febris.

TEXTVS VII.

Alui turbatæ , biliosæ , ex paucis , puris , tenuibus , mordacibus : frequenter ad exonerandos se surgebant.

COMMENTARIVS.

Signa omnia secundum genera commemorat , & in his à sudoribus qui fiunt ex toto venarum genere : ab vrina , à iecore , & ab alui deiectionibus , ventriculo , & sima iecoris. facultas enim que totum corpus regit , tota in iecore est constituta , ab hoc in ventriculum & mesaræi venas , tum reliquat omnes diffunditur , proprium iecoris excrementum est vrina : venarum omnium in ambicu corporis sudor , sicut ventricoli & mesaræi feces. Sed ex essentia caloris naturalis calor & frigus , ex ope-

rationibus propriis eiusdem naturalis facultatis velut illud , cibum fastidiebant , non sitiebant. A facilitate pectoris tussiebant. Sex igitur in alui excrementis adnotauit , & seprimum ex illo substantiam , *para tenuia* : *Qualitatem biliosa mordacia* : quantitatem *pauca* , modum *turbata alui* & quod ex aliis erat necessarium , præcipuè quod quæ excernerentur mordacia essent , & pauca , necessarium erat ut frequenter surgerent. Ex quo imbecillitas virium sequebatur. Quæ verò describuntur non valdè mala sunt , sed nec bona , ut habetur in prognostico , præter illud de meris , de quibus egimus in Aphorismis.

TEXTVS VIII.

Vrinæ tenues , & crudæ ; & decolores , & paucæ : aut crassitudinem habentes , & subsidentiam paruum , non probè desidentes , sed cum cruda quadam ac intemperatiua subsidentia.

COMMENTARIVS.

Vrinæ malæ sunt , quia vel crudæ vel paucæ , nisi sudor multus profluat ut in his , vel in principio solum : sunt enim propriæ initio morbi : quanquam etiam ab initio illas concoctas esse velit , de quo *In sexte contradicentium* actum est , idèd exponatur. At cruda dici potest cum alba fuerit , & tenuis , vel alba & crassa , vel alba & cum paucò sedimento , si multa fuerit vrina , vel rubra omnino , præcipuè autem in pueris cruda mala est , ut *secundo Prognosticorum* habetur. Ibidem : & vrinæ sedimentum si prauum fuerit , velut ut farina etiam cruda habetur. Dicamus ergo quodd vrina mala est , vel quia pauca , & nõ cum sudore : etiam hoc modo mala idèd contumax , sic enim inde intelligi volo malum non fuit vel quia cruda : & si cruda vel ratione substantiæ , cum fuerit tenuis vel mali coloris idèd alba vel rubra , vel utrumque : vel ratione contentorum , & tunc vel ratione substantiæ illorum , vel paucitatis in comparatione ad vrinam , vel vtriusque. Patet igitur esse vrinæ contumacis quinque modos & ex his mala fuit seu contumax , quattuor vltimis. Modi sunt *pauca* , *tenuis* , *mali coloris cum paucò sedimento* , vel *crude* : omnia enim affuerunt ; cum per totum mothum perdurauerit : præter primum quia sudabant assiduè. Qui autem hæc vult diligentius assequi , *primum librum de vrinis* legat. Cæterum omnia hæc ut dixi solum longitudinem morbi per se significabant : sed quia morbi erant acuti , ideo malam indicationem decernebant : nec tamen ob id necessario mortem , sed cum essent tabidi , significauerunt mothum necessario lethalem.

TEXTVS IX.

Tussiebant autem, pauca, condensata, concocta, paulatim vix educentes. Quibus vero violentissima accidissent, his neque modicè concoctio aderat, sed cruda spere perseverabant.

COMMENTARIVS.

Hoc est quintum signum ab excrementis propriis, non tamen naturalibus: naturalia enim propriè sunt duo, stercus & vrina, non propriè autem sudor, vel si cum sudore halitus coniungatur, qui per totum corpus exit, oritur hoc totum sudor, vel halitus, excrementum proprium, iuxta res coctiones, totidem excrementa. Scretio autem propria est, sed non naturalis coctioni, quæ in pectore fit: neque enim necesse est substantiam pectoris affici in tussi, & excreatione. Pus autem & sanies neque propria sunt, neque naturalia excrementa; cum necesse sit laborare ipsam particulam, quæ pus vel saniem emittit. Horum excrementorum omnium communis est triplex divisio; ut sint cocta, vel cruda, vel mala: & cocta quidem nulliungi possunt, cruda verò & mala per sepe, ut fiant quatuor membra. Dicit ergo quod *tussiebant*: iam hic erat affectus præter naturam. Quia ergo tabidi erant, tussiebant, erant enim tabidi propriè id est pulmonis vitio quem phthocem & affectum phthisim vocant & quia ex destillatione, ideo aliquid excreabant. Vnde deterior est tabes in qua cum tussi nihil excreatur, sed est streca prorsus: huiusmodi enim morbo plures maximè adolescentes interire vidi: & est sphacelos pulmonis, atque idèd morbus omninò perihalis. Et videtur verisimile, quod is de quo egit Galenus *Quarto de locis* antea experit quam expueret, post ex destillatione & rupturâ: cum verò morbus mitior erat, concocta apparebant, quia locus ille pectoris & magis pulmonis calidissimus est: cum vero mors prope est, pauca & cruda extullunt: cum non longè multa, nec concocta. Primum ergo in tabidis cum mitius se habent, cocta & pauca extullunt: post multa nec cocta, cum rursus pauca & cruda, prope mors est. Idèd duo illorum genera edocet. Ex quo patet, quod hic Hippocrates non loquitur de tabidis, qui sunt ex ulcere pulmonis, ut putat Galenus.

* * *

TEXTVS X.

Fauces autem plurimis horum ab initio, & perpetuò dolebant, ruborem habentes cum inflammatione: fluxiones paruz, tenues acres. Breui colliquescebant & affligebantur.

COMMENTARIVS.

Hic docet signum omnino præter naturam inflammationem faucium, quam par erat esse cum dolore: ad quam consequentur fluxiones paruz, acres, & tenues non enim erant coctæ sed crudæ. Adèd autem anceps erat origo vnius, atque alterius ut videtur in *libro de fluxibus* apud Hippocratem, ibi Pituita autem mista acris humoribus, & deinceps ubi agit de circuitu fluxionis acris & inflammationis: nam altera alteram cit. Breui autem ex hoc colliquescebant, & affligebantur: quoniam cum adessent reliqua generaliter, & tabes esset communis, superueniens hic morbus febre accendit, cerebrum lædit, & ad mortem præparat. Quinimo hoc est vnicum in tabidis proximè mortis signum, cum faucibus ægrotant: namque significat morbum esse adèd paruum ut ex pulmonibus ad fauces perueniat, illum verò locum natura defendit, quantum potest, ut maximè vitæ necessarium, ve colligitur *Quarta Aphorismorum*: cum ergo materia eo peruenit ob inflammationem primum morbus ille habet rationem synanches, quæ cum per se mortalis sit & cito perimat, quanto magis laborantes tabe & febre acuta præter id correptos. Deinde inflammata particula à destillatione irritator, & non potest se mouere ob inflammationem, nec materia expui ob id, nec inflammatio quiescere propter destillationem: pauca autem materia descendebat non simpliciter, multa enim ex assiduitate colligebatur, sed paulatim, quoniam descendebat per se non propellente natura, quæ confertim solet euacuare: at hanc non poterat cum esset acris ac tenuis, & idèd cruda. Plurimis autem hoc contingit, si quidem valde humidis, & frigidis talia non eueniebant, quamuis enim cerebrum eorum incalesceret, non poterat tamen materia attenuari, multò minus acris euadere.

TEXTVS XI.

Omnes cibos perpetuò fastidientes.

TEXTVS

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

morbi: In quibus generale est hoc, ut solum defectum ostendant, in quarto vero nec illud. *Alnus turbabatur plurimis*: Galenus non est ausus hoc exponere, cum scribat *Quarta Aphorismorum com. 22.* impossibile esse ut non concocta materia aliquid utiliter excernatur: cum tum frequens experimentum ostendat oppositum: cum enim materia iuxta canam iecoris fuerit, & cruda nec multum lenta, & vires validæ, expellitur ab initio & est bonum signum, & bona causa: signum quidem validarum vitium, & naturæ operantis recte, quæ se es onerat ne accessio fiat hostili putrido calori: & quod materia obedit & est tenuis: tum vero quod meatus sunt aperti & locus non intimus. Quod ergo dicitur à Galeno, ibi intelligendum est de materia, quæ iam putruit. Signum est autem omnium horum quod ferrent bene nec læderentur vlla ex parte. Ex hoc patet Galenum multis in locis, dum nimis ambitiosè scribit, potius tenebras quam lucem attulisse arti. Nam multos vidi ægros imo & vulgus lætatur, qui cum turbarentur alio in initio febris nil passi sunt incommodi, nec hoc malum est, modo materia nec viridis nec nigra, vel huiusmodi, excernatur, aut constitutio pestilens sit. Urinæ item plurimis boni coloris. Quatuor sunt maximè spectanda in urina; color, substantia, quantitas, & contenta: sunt & alia atque in his quatuor; coctio, cruditas, proportio ad tempus, & peruersio. Hippocrates nouit optimè quod urinæ ab initio non possunt esse perfectè coctæ, ut in *sexto contradicentium* declarauit: sufficit Hippocrati, ut ab initio sint bene coloratæ, quod repetit millicies. Fuerunt ergo bene coloratæ, & proportione respondebant temporibus; in initio crudæ bifariam, & in substantia, & quia sine contentis idest puræ, hoc enim proponit: Ergo fuerunt optimæ.

Nam quando sunt ab initio coctæ, significant aut febrem putridam non esse, aut nil excerni ex materia peccante, aut esse pestilentem. Fuerunt ergo crudæ in substantia bene coloratæ, puræ sine contentis, & ab initio, & circa indicationem concoctæ, ideo optimæ: bonus enim color nunquam desinere debet substantia, & contentis possunt vitiari, & non ostendunt nisi cruditatem. Ergo color aqueus plus significat quam cruditatem iuxta Hippocratis sententiam.

(*Tussiebant autem*) Hæc pars & quæ in sequenti textu habetur, tantam confusionem peperit, ut vix omnes expositores cum Galeno potuerint se explicare; quod videatur hucusque Hippocrates locutus de tabidis. Sed si ita est, ubi illa verba (*de quibus paulo post scribetur*) Propterea nimis longum esset, si vellem referre opinionem Galeni, deinde confutare, atque illum imitatus facere expositionem infinitam: sufficiat more Aristotelis dicentis, rectum esse iudex sui ipsius, & obliqui

commutaris partibus sermonis veritatem eruere. Dicta quidem sunt hæc: primum, *Multis ex his qui iam longo tempore subcorrupti erant, tabidi decubuerunt.* Et post: *& de his qui decubuerunt haud scio an quis modico tempore supermixeris, moriebantur autem celerius quam tales morbi transi gere soleant.* Nam alios & longiores & cum febribus coniunctas facile ferebant, nec moriebantur de quibus paulo post dicemus. Post cum narrasset de tabidis quales essent, subiungit: *Et circa tabidos quidem hæc.* Post loquitur de morbis æstatis & Autumni, *Tussiebant autem non valde, nec ea quæ per tussim emittebant difficultatem exhibebant. In summa qui tabescebant leuissimè agrotabant.* Demum concludit pro toto anno: *Inter omnes quarum fecimus mentionem, in hac tempestate soli in lethalia tabidi incurserunt, febriuscentes alia febre nequaquam.* Si quis recte perpendat, Hippocratis sententia est clara: dicit enim quod qui verè agrotarunt sub æstatis initio illi tabe correpti sunt, & mortui: qui vero æstate & autumnò tussiebant & non vera tabe correpti sunt: & idem euaserunt. Ostendit autem hoc clarè in sequenti textu dum dixit,

TEXTVS XVI.

IN summa qui tabescebant, leuissimè agrotabant, non more tabescentium, febribus horridis parum insudantes: alias alij, ut quos inuaderet febris non statò circuitu. Et ut paucis quos nunquam febris relinqueret: sed inuaderet more febris tertianam referentis.

COMMENTARIVS.

Ostendit hoc clarè, quia superius dixit febres tabidorum fuisse continuas, acutas cum modo semitertiano. Vtar enim summa breuitate. Hic subiungit quod apparuerunt genera febrium: *horrida cum modico sudore* supple non continuæ; nam hoc declarat per illa verba, *& ut paucis quos nunquam febris relinqueret*, non acutæ cum desinerent, nec similes illis in quibus erat sudor, non per totum. Secundum genus etiam erat non continuarum sed erraticarum. Paucis autem dicit fuisse continuoæ febres per modum tertianæ extensæ, non autem semitertianæ, ut in illis, & *ὁμοειδὲς, ἢ ἀσυνεχὴς τριῶν.* Quis non videt *ὁμοειδὲς* significare tabescentis idell qui extenuabantur, non autem tabidos verè: quia subiungit non more tabescentium: velut si quis dicat profiteretur non more profitentium, non professorem dicit, sed profiteri: actionem confessus est, non rem. Simia histrionicam exercet, non est histrio.

histerio. Aliud est verbum & est affectio-
nis, nomen autem passionis. Hæc si
exposuisset Galenos nec iuisset venarum,
non coactus fuisset dicere literam esse
mendosam: sic enim facile esset omnia
exponere. Quamvis obscure in prima ex-
positione appropinquaueris, sed rationem
non adiecit, & oblitus est textum quod
frequenter facit, dum insectatur fugien-
tes alios expositores declarare. Per tabidos
ergo seu verè tabidos intellige, qui cum
tossi in eommodicè extenuabantur, & febre
tabidis familiati ægrotabant: per tabidos
reliquos eos, qui tussi non immodicè ma-
crescebant.

TEXTVS XVII.

Iudicabantur autem quibus inter
hos breuissimæ essent, circa vi-
gesimum diem, plurimis circa qua-
dragesimum, multis circa octuage-
simum. Quibusdam neque sic, sed
vago modo & circa iudicationem
deficiebant. Horum autem pluri-
mis febres rursus non multum tem-
pus intermittentes reuersæ sunt. Ex
recidiuis autem in iisdem circuiti-
bus iudicabantur. Multis verò ip-
sorum producebantur, vt sub hye-
mem ægrotarent. Ex omnibus por-
rò in hac constitutione descriptis,
solis tabidis lethalia acciderunt: In
alijs autem febribus non.

COMMENTARIVS.

Cum id declarasset quodd morbi vanales
fuerunt omnium deterrimi, vt in quibus
vera tabes solum abundauerit, quoniam
ex ventorum æquiloniorum flatu putredo
genita est, & aucta per ver australe: in
æstare cum fuerit sicca, nec causa adue-
netit vltioris corruptionis, exhalante
humido putrido, non contabuerunt, sed
similia tabidis apparuerunt, mitiora mul-
tò. Nunc transit ad tertium, quod obser-
uat scilicet iudicium. Memento autem
verborum illorum; nam alios longiores

& cum febribus facile ferrebant. *Fuerunt
hi morbi plerumque longiores solito.* Et illud
*febres multa conuulsa non violenta diu qui-
dem ægrotantibus:* vt intelligamus dictum
hoc de his qui tabidi non erant dictum
esse, nam tabidos morbos breui absume-
bat. Proponit autem quinque genera: pau-
cis quibus morbus erat breuissimus iu-
dicabatur circa vigesimam idest in vige-
sima & vigesima quarta: multis circa octo-
gesimam, velut in centesima etiam, plu-
ribus circa quadragesimam vt etiam in tri-
gesima. *Quibusdam circa indicatorium diem
morbus deficiebat absque decretorio:* & infra
deklarabitur quod hoc contingit vt Hip-
pocrates ait cum materia concocta non
fuerit. Quorum duo sunt genera: quibus-
dam enim morbus finitus est sic plerisque
reuersus est, & in recidiuis notatu dignum,
iudicati sunt iisdem circuitibus à reditu,
non a morbi initio, quibus priores vt
vigesima, quadragesima, octuagesima &
tamen in describendis ægris in tertio li-
bro ab initio morbi totius dies compu-
tat. Et fuere inter hos, quibus produ-
ctus est morbus à recidiua, vt sub hye-
mem ægrotarent. Et hoc est simile ei,
quod dicitur *libro de Iudicatione p. 4.* Ardens
febris in lipyriam cum absque decretorio
desierit, die decretoria idest in septima
vel quartadecima die transmutatur. Et à
die transmutationis lipyria durat dictus
quadraginta & transit in Epialam. Et
hoc est solum ex contumacia humoris.
Causa autem huius diuersitatis erit, de
qua sermonem faciemus. Atque hic finit
Galenus Primum suum librum satis bre-
uiter. Et quamvis diuisio sit ad arbitrium,
propter tamen morosos quosdam, volo
ostendere Galenum nulla ratione hoc fe-
cisse, quia si constitutiones tres conside-
rauit, cur secundam & tertiam postmo-
dum in secundo libro amplexatus est
nos autem vt æquatomus magis lancem,
ex sex partibus huius primi libri, duas
singulis libris commentariorum distri-
huimos. Et ita primus liber continebit
primam & secundam constitutionem:
secundus autem præcepta & dogmata
quæ sequuntur secundam constitutio-
nem, tertiamque simul. Tertius quod reli-
quum est præceptorum post tertiam con-
stitutionem, descriptionemque quatuor-
decim ægrotam,

*****

C O N S T I T V T I O

temporis secunda.

TEXTVS VIII.

IN Thaso ante autumnum tempestates non tempestiue, sed derepente in aquiloniis & austrinis multis humidæ & præerumpentes. Huiusmodi verò durabant vsque ad pleiada, & sub pleiade. Hiems autem aquilonia. Aquæ multæ largæ, magnæ: Nives. Plerumque mixta aëris serenitas: & hæc quidem fiebant omnia: frigora verò non admodum intempestiua. Iam verò post brumale solstitium, & quando fauonius spirare incipit, posterior hyems magna erat, aquilonia multa. Nives & aquæ assidue multæ, & cœlum procellosum ac nubilum. Hæc autem durabant & non remittebant vsque ad æquinoctium: ver autem frigidum, aquilonium, aquosum, nubilum. Aestas non valdè æstiuosa fiebat. Etesizæ assidue spirarunt. Mox circa arcturum in aquiloniis, aquæ valde multæ. Quum autem annus totus humidus & frigidus & aquilonius esset.

COMMENTARIVS.

Frigora non tempestiua verbum χερμῶν pro frigoribus Hermanus Craferius Carapensis, Cornarius autem tempestates: quæ difficultas seu ambiguitas etiam est in Galeni commentariis. Quòd si ad frigora transferatur, male congruit præerumpentia: quomodo enim frigora in pluias præerumpere possunt. Sic enim Galenus & rectè exponit verbum χερμῶν. Sed neque tempestates in humidum & pluuiam erumpere conueniebat dicere. Hoc ergo ex inopia à latinæ linguæ, non expositorum, qui nihil habent par ad χερμῶν Græcè χερμῶν, est habitus temporis hyemalis & hoc conuenit, sed puduit interpretes aded longè abire & circum ambire. Non tempestiua quia ante Arcturi exortum. Discrimen largarum aquarum & magnarum, est quòd largæ confertim veniunt, magnæ autem diu durant. Αίαντας procellas

vocat, ventos multos cum imbris magnis: per pleiades post autumnus initium intelligit occasum, cum exortus initium faceret æstatis. In summa tota constitutio maximè post pleiadas fuit frigida, & humida & Aquilonia idest in qua aquilo perflabat. Oportet autem intelligere per Aquilonem, non solum eum, sed Boream & Cæciani: velut per Austrum Lybicum & Phænicum. Et generaliter omnem ventum qui ex plaga australi defluit, poterat annus esse frigidus & humidus cum aëre, non tamen constitutione australi, ideo adiecit & aquilonius frigidus & humidus: est enim constitutio perseverans ventorum flatus, vnde possunt esse constitutiones boreales, & australes, & mixtæ. Rarò autem præter has fiunt constitutiones, quòd frequentius hi venti spirant quam reliqui omnes ut vigesima sexta problematum: atque hi etiam efficacissimi, nam in his partibus cœlum stat ad polos, ideo impressiones sunt & firmiores sunt atque validiores. Sed dubitatur quomodo constitutio fuerit frigida & humida ac Borealis, cum apud nos Boreas sit ventus siccus & aërem serenat, quod etiam videtur sensisse Hippocrates *tertia Aphorismorum* 5. & 17. & in libro de sacro morbo p. 8. Respondeo, quòd solutio ibi colligitur, quia Thasus est insula & magis australis nobis, ideo Boreas per se humectat, sed quia validus est exsiccatur ob propinquitatem. Manifestum est ex hoc, quòd vbi meminit ventorum borealium, ibi edidit, quòd validas tempestates adduxerunt. Ideo intelligit, quoscunque tales, ut Corum & Circium. Vtitur autem Hippocrates diuerso loquendi modo: in primo enim dicit, Status ad austrinum vergeret, & cum siccitatibus fieret: in secundo annus frigidus, humidus & aquilonius.

TEXTVS XIX.

PER hyemem sani plerumque degebant.

COMMENTARIVS.

Constitutio naturalis non affert morbos, sed eos admittit, qui familiares sunt temporis: hi autem sunt endemij non epidemij. Quæ verò præter naturam est, ed

minuo

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

lidissima pars sunt totius capitis, & pars
 iudem calidissima anterior, & venarum
 ad oculos abundantia, & nervorum opti-
 corum cavitata maxima: idem ad illos flu-
 xio, quanquam ex causa fit, unde etiam
 lachrymarum. Cuius verò lippitudines potius
 per venas, quam extra venas, vel ad os non
 feratur, pituita crassa in causa est, quod
 materia, quæ est in cerebro, si liquefeat ad
 palatum fertur per infundibulum, seu ca-
 licem, & ad nates commodius: nec est via
 lata nisi nervi concaui, per quos si feratur
 visum auferet, ob id tanto incommodo
 natura prospexit. Quod autem tenue est
 per venas propellitur: & facit lippitudi-
 nes, & quod pituitosum per musculos de-
 latum ac nervos, lacrymarum: ideo lippi-
 tudines lachrymarum comitantur. Est etiam
 maior calor in venis, quam extra, & hu-
 mor qui intus continetur tenuior, & ad
 fluxum natura paratus, cum quotidie
 etiam in sanis fluat ac refluat, ideo lippi-
 tudines factæ sunt. Et humidæ, quia mate-
 ria aderat: non solum frigoris ex vento
 boreali læsio, quæ si sola affuisset, fuissent
 lippitudines siccæ. Sed erant crudæ, quo-
 niam & causa earum erat frigidus ventus,
 qui non solum concoquit, sed concoctio-
 nem prohibet, & multitudo materiarum
 ut dixi, quæ prohibet coctionem, idem per
 æstatem tandem concoctæ sunt: ideo su-
 bijcit *desiderant serò ad Autumnum*. At do-
 lorificas necessarium est fuisse non solum
 ob materiarum multitudinem, sed quod ut
 scribitur *Quinta Aphorismorum* vlcibus
 frigidum mordax, habens causam om-
 nium.

(*Lenta*) sunt vel lachrymarum congelatæ
 aut cruentæ suffusiones, ut à Plinio colli-
 gitur, quo in secundo sensu interpretari
 debemus eas, quod materia illa exprime-
 retur à frigore, & propter idem etiam non
 poterat erumpere, idem lentæ gigneban-
 tur, quæ eadem ratione ut dicit Hippo-
 crates eodem tempore idem sub Autumnum
 solutæ sunt.

Notandum autem est pro intellectu
 non solum præcedentium, sed & dicendo-
 rum, quod non solum ob constitutionem
 hæc acciderunt, sed loci naturam: Quia ali-
 quis dicere posset quotiescunque accidet
 annus Aquilonius, omnia hæc dicta quæ
 pauci sunt momenti, & dicenda rursus quæ
 non sunt pauci momenti, nec mediocri
 expectabo? Respondeo non. Sed memento
 quod ut dicitur in Thasiis erat insula, & idem val-
 de exposita ventis, & parua, ideoque etiam
 magis & frequens populo, quod coniectura
 colligitur, & modo loquendi Hippocratis:
 & altitudinem habebat partium Quadra-
 gintra unius, unde satis calido cælo fuit. Vi-
 uendi autem ratio tum ut colligitur *libro*
de veteri Medicina, tum etiam in secundo
 huius & septimo ferina magis quam nunc,
 unde morbi magis læuebant, & eo magis
 etiam ante tempora Hippocratis, nam &
 illius ætate Ciccon res durissima ad con-
 coquendum in usu erat.

TEXTVS XXI.

A Estate iam & autumnum, lien-
 teriz, & dysenteriz, & tenes-
 mi, & alui profluvia ex biliosis,
 tenuibus, multis, crudis, & morda-
 cibus; quibusdam verò etiam aquo-
 sis. Multis autem & vrinæ fluxiones
 cum dolore biliozæ, aquosæ, ra-
 mentosæ, purulentæ, cum stillici-
 dio, non renales, sed his alia pro
 alijs. Vomitus pituitosi, biliosi, &
 ciborum crudorum reiectiones: su-
 dores: omnibus vndiquaque multa
 humiditas. Fiebant autem hæc mul-
 tis erectè obambulantibus, non fe-
 brientibus: Multis item febrienti-
 bus, de quibus paulò post scribe-
 tur.

COMMENTARIVS.

Connumerat morbos sequentium tem-
 porum, qui quamvis innumerabiles vi-
 deantur, ad tria tamen rediguntur capita,
 fluxiones, febres intermittentes, & con-
 tinuas: à leuioribus ad pessimos proce-
 dens, ut etiam constitutio ipsa processit,
 quæ læuior vsque ad Autumnum facta est.
 A fine hyemis cæperunt morbidi degere,
 post factæ sunt lippitudines, sed potius
 ophthalmiæ. Differunt enim à lippitudi-
 bus ut in Aphorismis declarauimus. Post flu-
 xiones; inde febres intermittentes, de-
 mum continuæ, cuius causam aperimus.
 Generaliter autem pro intellectu omnium
 scire ac meminisse decet, eorum quæ in
 præcedenti commento, tum antea dixi-
 mus. Et primum quidem, quod in cor-
 poribus Thasiarum, erat multa materia
 frigida, & humida: quo circa necesse fuit,
 ut tandem multi morbi sequerentur. Tum
 verò magis quod ut dictum est, erat in
 insula exigua, & vivebant victu quasi fe-
 rino. Tertio quod dictum est supra, si cau-
 sa quæ præparat materiam potens succie,
 erunt morbi multi, non magni, ut hic in
 Thasiis: fuit enim annua constitutio, fri-
 gida & humida, sed non affuere in fine
 causæ validæ permutationis. Et quia hi
 morbi varij erant, potuissent dici sporadi-
 ces: ut ergo essent epidemij, necesse erat
 ut inuaderent multos: cum ergo essent
 multa genera morborum, & singula in-
 uaderent multos, necesse fuit, ut tota ci-
 uitas ægris plena esset, atque ita compre-
 henditur status Thasiarum, qualis fue-
 rit eo anno ex verbis Hippocratis.

Docet autem quatuor genera fluxio-
 num; per aluum, vrinas, vomitum &
 sudores in æstate. Et circa hæc speciem
 &

& morem, scilicet quod essent mites, & quod quibus febres non aduenerunt, omnes seruari sunt. Hoc non adijcit, quia ex narrationis modo & morbi qualitate manifesta erant. Nam de febrientibus infra dicit. Proponit ergo quatuor genera affectionum intestinorum, lenitatem, difficultatem, tenesimum & profluum: leuitatis quidem multa copia humorum: cruda enim humida prohibent coctiones. Dictum autem est satis de hoc in expositione Aphorismorum. Omnium enim fluxionum causa fuit communis abundantia humiditatis: cum enim aer maxima in quantitate, & per asperam arteriam ad cor, & per nares ad cerebrum, & per os communiter, & per meatus cutis ad arterias trahatur, torque sint momenta in hora, & horarum plures die noctuque, & in toto anno dies ac noctes plurimae, necesse fuit aded repleti non solum venas & arterias, sed etiam omnia vasa cum illis, & cavitates abundantia aquoso humore, aded ut contineri nullo modo possent. Et frigida quidem fluxio, & humida, e capite quae recta est, & ipsa aeris intemperies concoctionem ventriculi dissoluit ac destruit: unde intestinorum leuitas orta fuit. Fiunt autem leuitates intestinorum plerumque desinentibus aliis morbis, Hippocrates. *libro de Aere Aquis & locis*: Et intestinorum leuitates & aqua intercus, fiunt plerumque desinentibus aliis morbis, praecipue tamen ex dysenteria, *septimo Aphorismorum*. At repleti venas & cavitates corporis immodice ex statu aeris humidioris, declarauit illa puella de qua alias dixi, quod minxit, plus quam ducentas libras, ultra pondus eorum quae comedit & bibit in eo tempore: & plus etiam quam esset pondus totius corporis: At dysenteriae ut in *eodem libro de Aere & Aquis* docuit, fiunt ex fluxione a capite. Causae igitur diuersarum fluxionum fuerunt praecipue tres: natura scilicet temperamentum, sexus & viuendi ratio: robur membrorum, ut quibus inualidus fuit ventriculus, hi deiecerunt incoctos cibos: quibus iecur imbecille, hi diarrhoas sunt experti: & qualitas humoris ac locus: Quibus enim natura humoris fuit biliosa, aut expulredine aeris & in sima iecoris parte, his factae sunt dysenteriae & tenesimi: solent enim tenesimi dysenterias comitati, Sed si fuit in gibba per renes humor expurgabatur, factaeque sunt urinae fluxiones cum dolore biliosa, stillicidia & talia. At verò quae in diarrhoeis profluebant, biliosa dixit, tenuia, multa, cruda, mordacia: talia enim fiunt, cum concoctio biliosorum humidorum frustratur. Sed cum dixerit tenuia, cruda, cur subiecit quibusdam etiam aquosa? Quoniam squosa & cruda sunt & tenuia, sed non colorata, neque mordacia. Horum omnium causa fuit humidum multum corruptum, circa simas iecoris, sequentium autem circa gibbas.

(*Multis autem & urinae fluxiones*) secus Tom. X.

longè interpretatur Cruserius & obscurius, (*Multis praeterea Offusiones dolorifica, biliosa, ramentosa, purulenta* : ut per urinae fluxiones offusiones verterit. *πολλοῖς δὲ καὶ περιβόλαι μετὰ πόρον*: Ita habet uterque codex. Itaque ex Galeni etiam interpretatione: & quod sensus sit clarus, de urinae defluxione intelligit, quae similis fuit nephriticae idest quoties renes abscessu detinentur, solent emitti urinae biliosae, aquosae, ramentosae, purulentae, cum dolore & stillicidio, iuxta diuersa tempora abscessus. Eadem fiebant tunc: sed non crant haec nephritica, quia morbus non erat per se in renibus, sed ex concursu, & purgatione totius corporis per partes illas. Adnotat Galenus illis verbis. *κατὰ δύναμιν τῶν ἰσχυρῶν τῆν θουλάμων κατὰ δύναμιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἐπιπύον ἀπὸ τῆν γίνεσθαι* idest: Non solum abscessus secundum Hippocratem fit decumbendo sed etiam effluendo. De purulentis igitur, ramentosis, biliosis, cum dolore, non est magna difficultas: biliosa enim erodendo, & putrida in venis collecta hoc conuenienter agere poterant: at aquosa defluebant per initia, quoniam tenuiores partes expelli à natura primo solent. Veniunt & aquosae urinae, medietate inter purulentas, cum natura aliquando impedita & fatigata, crassorum deiectione tenuia emittit. Sed unde haec omnia? ex iecore principaliter, & omnibus his, quae in toto corporis ambitu per venas & arterias continebantur, Quae prius naturam excernebat, quam vehementius affligerent corpus. Iuxta ergo naturam diuersorum; non enim omnibus omnia, defluebant aliis, purulenta, aliis ramentosa, aliis aquosa: plerisque tamen plura ex his aut omnia: sed alia aliis: non solum quod non omnia omnibus, sed quod vni plura aquosa, alteri ramentosa, alij purulenta: differentiam tamen aquosam & crudi ac tenuis iam diximus. Fluxerunt autem talia magis exercitatis, & habentibus venas, quae ad renes latiores.

(*Vomitus pituitosi biliosi*) vomitiones fiebant primum, quod aetas esset: scripsit enim *Quarta Aphorismorum* medicari aetate superiores magis, hyeme verò inferiores. Secundum in his quibus ventriculus erat imbecillior, in concoquendo, & validis fibris ad expellendum: Tum verò in consuetis magis quam insuetis, & quibus humores erant liquidiores ac tenuiores. Videmus enim inundante ventriculo procius vomitiones subsequi. Et hoc adiuuabat assumptio cibi & porus copiosus, iam facta cruditate: nil enim magis vomitum excitat. Et vbi flatus multus abundat, & vbi latior est via, meatus illius qui ex vesica fellis inseritur, duodeno aut aliquibus etiam ventriculo. Quo minus mirum est ut dixi, redundante iam bile atque pituita, factas fuisse vomitiones ciborum, potuumque. Liquet autem huiusmodi expurgationem, licet cum fastidio multo fiat, maxime leuem esse & perutilem, vnde BB 3. nauigan

naugantibus cum sit familiaris, facile soluitur, & eos præservat à multis incommodis, quæ secum navigatio præsertim longa afferre solet. Cum verò dixit *biliosus & pituitosus*, per biliosos à flava aut pallida intelligit, quoniam hæc est naturalis & consueta: per pituitosos coloris albi & mucil cum lentore, aliter naturam adiecit.

Sudores. Non est ut ascribat qualitatem coloris, reliqua si affuissent ut dixi docuisset. Quibus igitur humidum illud iam per totum corporis ambitum sparsum erat, non collectum circa iecur, id calore ambiens & naturæ simul per venulas & arterias ex maioribus ad capillamenta & venarum oscula in cute dissectum est per sudorem. Vode bene dixit Galenus in *arte medica* Quæ in sima iecoris per aluum, quæ in gibba per urinam, quæ in ventriculo per vomitum. Adiecit *seprimo artis curandi* quod iecur & per vomitum etiam purgatur. Et quæ in ambito per sudores si materia tenuis sit. Quæ autem in pectore & pulmone per excretionem: sicut quæ in renibus & vesica per urinas: Et quæ in cerebro per nares & palatum: & quæ in utero per menses. Atque hi septem modi expurgandi corpus, quorum quatuor sunt secundum naturam, tres præter: Etenim purgatio cerebri secundum naturam est: melius igitur dicemus hos esse speciales, illos generales. Quatuor scilicet generales, tres speciales. Primæ enim coctioni duo modi tribuuntur, vomitus & egestio, Quam sententiam confirmat ferre in *fine libri de constitutione artis medica*, licet non idem unquam vllibi dicat: neque perfectè sed semper diuersa. Namque parùm curiose scripsit, attentè minus. Illud non est prætereundum, quod dicat tenuia tantum per sudorem excerni: cum in Indica lue nulli melius sanentur, quam qui solum & bene sudant, at in his maxima est copia crassissimi humoris: quare huius viti manes veneror, qui multum laboris impendit in scribendo, sed quantum utilitatis attulerit in his, quæ inconsideratè scripsit (sunt autem sanè plorima) Deus nouit. Itaque optarem, ut hi qui se Galenicis ob solam avaritiam profitentur, etiam si lucrum affuerit testaturos se Sardanapaticos, & Epicureos, ut vellent illum in ordinem redigere: & quæ cum demonstratione attulit, non solum probare sed corrigere atque ornare, reliqua ut confusa seorsum edere, ut non tot mortales illius autoritate decepti fallerentur, maximo damno eorum, qui vitam suam illis credunt. Malè enim agerent cum Indica lue laborantibus, si solum tenuia effunderentur, atque sudoribus euacuarentur. Liqueat igitur Hippocratem quatuor generales purgationes complexum esse.

(*Erant autem hæc*) Docet duplicem modum harum excretionum: unum scilicet omnino innoxium; cum seus non laborarent, sed munia sua obirent: alium vero

fermidolosum cum febres his lüngerentur. Hoc igitur constituto, quod ut dicit multa in omnibus scilicet exuberans admodum humili copia adisset, querendum est meritò, cur tantum discriminis inter hos & illos intercederet, ut quidam pene non laborarent, alij ferme ad mortem? Causa omnium fuit putredo, & ut febriens à non febriente differt sola putredine, ita omnes de quibus locutus est immunes fuerunt à putredine. Causa autem putredinis fuit caliditas temperaturæ cum calore naturali raro, & obstructions & crassities humorum. Et sicut est differentia in toto genere putredinis, ita & in magnitudine & qualitate humorum, qui facile possunt putrescere aut magis aut minus: aut loco, circa cor enim minus quàm circa iecur putrescunt, sicut facile iuxta anum vlcera non ita circa olla & articulos, quia locus est frigidus & siccus. Et ita corpora quæ exercebantur, & quæ utebantur victu tenuiore ac sicciore, & quæ humido aequo non abundabant; fuere magis sana.

Dubitatur cur hic annus, cum adeo humidus & frigidus esset atque borealis non laborauerint Thasij attonitis morbis comitialibus, distentionibus, lethargis, morbis lateralibus, peripneumonitis? Respondet Galenus hic, quod contigit id, quoniam non fuit admodum abundans copia humidi, ita ut ad extremum deueniret. Dico quod constituto frigida & humida non est causa talium morborum maxime attoniti: Primum quod videamus in infantibus non accidere, quorum capita sunt humidissima, & etiam ob id frigidissima. Neque enim unum infantem vidi vel audiui deprehensum attonito morbo, raro etiam imò rarissime lethargo, morbo laterali vel peripneumonia: comitali frequenter, quia sit ex humida materia, & aquea ob flatum. Mediolani etiam rarissime corripuntur attonitis morbis & rarius quam Bononiæ, & Bononiæ quàm Florentiæ, & tamen Florentiæ aer multò sicciior & etiam calidior est quàm Mediolani. Neque etiam in imbris hæc accidere videntur, sed potius in siccitate ut Florentiæ solum est anno MDXLIII. Præterea Hippocrates dicit hic oppositum in textu ad vnguem, cum dixit multus vndeque plados. Sed quod decepit Galenum, est quia Hippocrates *seria Aphorismorum*, connumerat hos morbos inter morbos, qui contingunt in pluiarum multitudine & in morbis hyemis: verum id fecit quia posuit causam materiariam, efficiens autem & principalis sunt venti frigidi & sicei. Indicio est quod qui emungunt materiam etiam si multam claram, non corripuntur attonito morbo, sed qui turbidam, terream, spissam, cinerei coloris etsi paucam: & hoc patet ratione & autoritate: ratione quidem si talis sit à calore colliquatur scilicet aquea, & defluit per loca fluxionum, maxime per infundibulum seu calicem in palatum & nares, & ita euacuatur; at ter-

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

ca. Cum ergo abundaret humidum aded impletæ sunt venæ & ichores, putruerunt & facta est continua febris; cum dixit continua proposuit genus ut non essent synochæ continentis, sed paucis erant ardentes; iam synochæ cum fiant à sanguine & constitutio fuerit frigida, parum convenit febris continens cum hac constitutione. Et licet minus videretur ardens, tamen convenit, quia bilis facilius putrescit quàm sanguis, quia bilis est excrementum, si ad sanguinem compareretur. Ideo non meminit continentium villo modo, ardentes autè paucis euenisse dixit. Et licet author libri de natura humana dicat quod febris continens fiat à multa bile, intelligit per bilem ibi omnem humorem calefactum à putredine: nam dicit, quod etiam quotidiana & quartana à bile fiunt; cum verò dicit *plurima* intelligit per se. Plus enim requiritur ad continuam febrem humoris quàm ad intermittentem. Et similiter non intellexit per continuas acutas, nisi quas expressit scilicet semitertianas. Erant ergo communes, continuæ, mites & pleræque ex his diurnæ atque nocturnæ, de quibus inferius ager. Ardentes ergo contigerunt non aucta bile imo immixta, sed in corporibus, in quibus iam natura, vel ætate, vel ob artem aut victus rationem abundabat bilis ichore adaucto illius ex constitutione, tum verò etiam occlusis curis meatibus, ex frigore, & ob humidum putrefacta materia licet sicca, (Quid enim siccus ligno, & tamen ob humidum locum putrescit, atque humidum infusum cum nariue siccitate) factæ sunt febres ardentes.

(Diurna) febres fiunt ut Princeps docet à multitudine materię, & collocant utramque tam diurnam quam nocturnam inter pituitosas, & in hoc certe rectè, & loquutus est Galen, sed perperam causa illa adducitur. Si enim esset ex multitudine, duraret etiam per noctem. Et dico quod causa est similis dolori capitis quem nos vocamus solarem, quis incipit cum motu solis orientis & finitur cum illo. Et quia mali putant, quod ego adducam paradoxa, curauit ex eo in hac vrbe Odescalum Auditorum civilium caesarum, nunc factum Senatorem regium Mediolani, qui adhuc est in hac vrbe, ut illum interrogare liceat breui tamen abiturus, qui hoc morbo grauissimè (est enim ut ille narrabat acerbissimus) laborauit: cui è regione opponitur quasi dolor Indicæ luis, hic enim incipere solet occidente sole & finiri post illius ortum, sicut podagra in me solebat incipere ante primam imò ferme secundam horam ante occasum solis, & finiebatur tribus aut duabus horis ante ortum solis: & videtur modus vnus omnium, postquam tam fixo circuitu statum tempus retinent. Ideo diligenter reddere causam horum oportet: neque enim eadem est quæ febrium, quanquam nec illa vera posita *secundo de differentiis febrium* ut infra do-

cebo. Sed motus hi sunt vaporum, nam si materię mouentur motu solis, in his, etiam in aliis multis, hoc autem rarum symptoma. Constaret etiam eodem momento: at non constat, sed quibusdam à prima hora, quibusdam à secunda incipit. Quibusdam finem accipit vna aut duabus aut pluribus à meridie, ideo non propriè à solis motu, sed à sole initium sumit. Causa igitur est vapor, qui ex robore solis eleuatur, idem enim coniungit in vaporibus aëris in hyeme. Prima enim aut altera hora fit nubes & aër obreuebratur; non ante quoniam sol eleuare non potest; non post quoniam dissoluit. In podagra autem mouetur in horis suis; in me in hora bilis, & etiam causa concoctionis primæ, scilicet cum in secundo tempore, idest iuxta quintam horam ab assumpto cibo maxime laborat ventriculus. Et idem in lue Indica: nam vesperti Autumnno comparatur, ut hyems nocti profundæ. Dicebat Hippocrates *secundo Epidemiorum*. In autumno morbi acutissimi & maxime lethales: Et omninò similitudinem habent, eò quod vesperti exacerbantur, tanquam annus ipse habeat circuitum morborum. Quale est dies morbi, quale est vespertinum tempus ad exacerbationem, tale est morbi & vniuscuiusque constitutionis inter se, vbi non in superiori specie quid fuerit indotatum; sin minus alia sane constitutione hoc imperium obtinuerint. Deinde sequuntur reliqua, ut constet iuxta diei partes humores atque vapores moueri tam in diurnis febribus & nocturnis, quàm doloribus capitis & articulorum & Indicæ luis. Diurna ergo febris, de qua ac nocturna principale intentum est hic loqui, fiunt ex pituita sanguinea ac biliosa, aut melancholica. In nocturna sane quoniam empyema leuit in nocte, & febris empyorum fit grauior nocte ut dicebat Hippocrates *secundo Prognosticorum* tex. 60. eò quod minus exhalant ex vapore; ideo magis febricitant. Sed mirum est de Galeno, qui loco incrementi ratione eorum, postquam hectica exacerbatur. Quid plura? videmus vesperti restringi respirationem manifestè, calorem contrahi, ideo densior factus, maiorem repræsentat febrem. Duplici ergo de causa etiam in nocturna: & densato calore & ob frigus & ob somnum, & si modo addas propter cibum, & retentis vaporibus, quia curis constringitur fit maior febris. Sed quia hoc discrimen est in omnibus febribus, & tamen non omnes febres sunt nocturnæ, intelligimus nocturnam esse vaporosam, aded ut dissiletur per diem tanta pars ut non videantur febricitare: ergo vera febris nocturna est vaporosa, sed febris vaporosa est ex humore tenui, & iam fuit ex pituita: igitur febris nocturna est ex pituita tenui, & contra diurna ex crassa, quæ calore solis indiget ut dissoluatur. Ideo vides Galenum relinquere difficillima intacta &

non se extendere, nisi in his de quibus alij scripsere, & illis postmodum contradicit; & ideo illum audiamus suo loco, nunc prosequamur.

(*Tertiana exacta quartana*) In nono *contradictendum ex arte parua nostra* docuimus aperte, quod causa circuitus febrium non est noua generatio humoris intermedia, sicut arbitrat Galenus *secundo de differentiis febrium* (sed humorum natura, ut ibi: primum quia non possent apparere signa lethalia ab initio morbi; nec salutis, quia non essent genita tota materia. Secundo quia abstinendo à cibo intermittens curaretur. Tertio quia vtendo pauco cibo tertiana transiret in quartanam, quartana in quintanam. Quarto quia cura tertianæ non fieret per euacuationem materiz, sed oportet temperare solum membrum quod bilem generat. Quinto quod non daretur status vniuersalis intermittentibus, sed semper essent vrinæ aut coctæ ab initio, aut crudæ in statu. Sexto quia totidem essent crises quot dies morbi. Septimo quod nemo posset mori ex intermittente. Propterea dico breuiter vt ibi, quod continua sit, quia sanguis nullam habet qualitatem, quæ putredini resistat: quotidiana solam frigiditatem, quæ per vnâ diem resistit, tertiana siccitatem, ideo requiruntur duo dies; sed quartana frigiditatem & siccitatem, ideo componitur intervalum ex vtrisque, & requiruntur tres dies. Adiecit *exacta* ob continuas & nothas, potest referri ad tertianas. Galenus qui sequitur semper incerta, vult vt de vtrisque intelligamus: lis est de puncto. Sed existimo si Hippocrates etiam quartanas voluisset intelligi, adiecturum fuisse conjunctionem, sed condonemus hoc Galeno, vt sit victor in hac re: nam quartanæ nothæ vel continuæ admodum raræ sunt, quod etiam animaduertit Princeps.

(*Erronea*) Causam erraticarum febrium docebat Galenus esse mutationem humorum: vt si ex bile fiat melancholia, generaliter autem sanguinis aut victus rationem, *secundo de differentiis febrium cap. 1 l. in fine*. Adiecit quod etiam permissio humorum ad hoc multum facit, sed facile est cognoscere ibi Galenum tanquam cæcum rentare quid diceret, nihil habere quod diceret, repente tractabat difficillimam materiam. Illud tamen de victus ratione haud obscurum est, sed alia causa multas patitur difficultates, neque enim erronea febris caret circuitu, neque illum mutat, sed ex vna in aliam mutatur, aut etiam intermittendo aliquot diebus sub eadem forma reuertitur. Meliore iudicio licet, & parum ibi accuratè *libro tertio in primum Epidemiorum* dum de Cleonactide agit; Febres inquit errantes ex humorum qui eas gignunt diuersitate contingunt. Intellige ergo natura vt bilis pura & melancholia adusta, & mistione, vt si pura sit partim, partim mista: Et substantia crassa,

tenuis cruda, cocta. Ibi explicabitur quid Hippocrates intellexerit per inerrantes febres; verum rectè & ex composito modum docuit *libro tertio in prognostico Hippocratis comm. 27*. his verbis. *Sed si non in*

aliis putreat aut feruere incipiat, inordinatas fieri febres necesse est. Et hoc est quod tetigit Princeps *prima quarti de signis quartana* cum dixit: *Et multoties perducunt febres diuersa ad febres permixtas, in quibus non est ordo propter diuersitatem residui humorum qui relinquuntur post febres.* Et Princeps videtur amplexatus hunc solum modum. Sed verè omnes sune vagari in incertum, & in febribus erroneis errarunt, quoniam non distinxerunt huius nominis significata; nam quæ sint febres erroneæ declarat Hippocrates inferius; nec est vt recte locum, quilibet videre potest, nam erraticarum febrium quatuor modos ponit: primum cum dies iudicatorios non seruant; secundum cum circuitum; tertium cum finiuntur absque iudicio; quartum cum desinunt, inde reuertuntur, & maximè si dissimiles primis. Hic modus solus est facillimus quem Galenus & Princeps attigere. Habet tamen tres causas præcipuas, potest tamen habere alias: primam cum æger vitior mala victus ratione: secundam cum quod instar cineris relictum est admixtum alicui humori, denuo putrescit, & hic modus est de quo dicebat Hippocrates. Quæ relinquuntur in morbis reuersiones facere consueuerunt, & hæc febris plerumque transfertur in quartanas *secundo de Crisi*. Tertiam, quæ frequentissimè accidit, cum membrum aliquod seu ob intemperiam, seu ob materiam, seu ob substantiam læsam, in certo circuitu temporis, qui tamen semper augetur aut minuitur, nouam materiam ad febrero paratam generat, eamque etiam diuersam, quia non potest æqualiter affici membrum à prima & à secunda febre, ita non potest generari materia tertia similis secundæ, vt nec secunda primæ. Et est argumentum simile Aristotelico, de generatione murium ex putrida materia, quod non possint illi mures propagari in perpetuum. De aliis modis dicemus suo loco. Satis constat ex hoc textu morbos magis fieri ex antecedenti constitutione quam præcedenti, nam autumnii subsequenteris & hyemis quorum temporum morbos enarrat, constitutionem non posuit.

TEXTVS XXIV.

Singulæ verò prædictæ febres smutis fiebant. At ardentes & paucissimis obortæ sunt, & ex ægrotis hi minimum laborauerunt: (neque enim languis erupit, nisi valde parum, & paucis:) neque delirabant: aliaque omnia, tolerabilia erant. Iudicabantur autem plurimis valde bono ordine, cum intermittentibus in septem ac decem diebus, neque mortuum aliquem tunc in febre ardente noui, neque phrenitiam tunc cuiquam factam scio.

COMMENTARIVS.

Causa quod facta sint omnia pene genera febrium & nulla tamen ex ardentibus exitialia, fuit multitudo materię primùm, quæ in diuersis natura, sexu, vfu, ætate, corporibus effecit diuersos effectus, & vt ille dicebat.

*Limis vt hic durefcit, & hæc vt extra liquefcit
Vno eodémque igne.*

Secundum fuit, quod constitutio fait non vehemens nec calida, siquidem non vehemens, non fuit perniciola ab initio, & quia fuit frigida non potuit parere febres vehementis incendij nisi per accidens; at quod est per accidens rarum est: Igitur febres ardentes raræ fuerunt, & etiam mitis, adeo vt neminem mortuum ex huiusmodi vidcrit. Sed *neque fluxit sanguis è naribus*, quod parum vt dixi hic humor abundaret, *nec delirabant*, quod materia non ferretur ad caput, quæ etiam causa fuit vt sanguis non erupit. Porro opposuit hæc duo signa, tum quod in phrenitidem non inciderunt, nam deliria & phrenitis valde familiaria sunt ardenti febre, quæ ex bile coaceruata in venis & sanguine mista est, *vt secundo in primam de morbis vulgaribus*. Porro de sanguinis influxione è naribus superius dictum est: *& ex quarto de vitijs ratione*. Verùm infra apponit duas conditiones alternarim, vel tensionem hypochondrij sine dolore, vel colli dolorem cum capitis grauitate & oculorum caligine. Verùm superius id declaratum est, quod ardens febris in phrenitiam transit, & hoc declarauit tum etiam causam Galenus *tertio in tertium Epidemiorum*. Vbi enim decubuerit in iecur & ventriculum fit febris ardens, vbi in cerebrum phrenitis. Et paulo post subiicit, quod æstus & sris sunt propria sym-

ptomata febrium ardentium, neque aliud insigne esse iudicium ardentium febrium præter hæc duo. Post quæ suor excrementa inquit biliosa, & quod diebus imparibus exacerbentur, sed hoc proprium illis non est. Dicit quod oportet illa duo signa esse perpetua per totum morbum in febre ardente.

(*Iudicabantur autem*) materia quidem multa esset, ac non crassa, quoniam erant ardentes febres & intermittentes, etiam quoniam natura leuiorcs decima-septima die. At Galenus ita legit, iudicabantur ardentes statim admodum ordinè: & intermittebant septem-decim diebus. Qui sensus valde durus est, ac quasi continet paradoxum: legat tamen quisque vt volet, cum non habeam quod contra opinionam tantæ autoritari; quantæ est Galenus, nec discedendum est sponte, nedum vltro à magnorum virorum sententiâ: præsertim cum ad medendi exercitationem nihil conferat hoc: cur tamen recidiuia facta sit, non obscura ratio, nam multos humor in corpore pituitosus coctionem impediobat, & iudicatio non est facta per sanguinem narium.

TEXTVS XXV.

AT verò tertianæ plures quidem, quam ardentes febres erant, ac grauiorcs; verum ordinatè in his omnibus, à prima accessione quatuor circuitus habebant, in septem autem perfectè iudicabantur, neque vlli horum reuersæ sunt.

COMMENTARIVS.

Duo proponit vehementiam & multitudinem tertianarum, & illarum tamen summam securitatem omnes habebat, nam ordinatæ erant: & vsque ad quatuor circuitus intendebantur, & in septem iudicabantur perfectè nec reuertebantur: horum quoque vnum tantum exponit Galenus facillimum scilicet, nec tamen veram reddit causam: dicit enim tertianam fieri ex excrementis retentis in carnibus ardentem; non omitto contradictionem cum superius dictis, de qua in *Quinto libro contradicentium* egimus, quibus excrementa retinentur, facilius & frequentius incidunt in continuas, quam intermittentes: primum quia excrementa illa retinentur in venis, & materia in venis est causa continuæ febris. Quod autem iam sparsum est extra venas, non sufficit ad faciendam febrem: videmus enim tum, cum febris aduenit, spargi materiam extra venas ex illis, & ad ventriculum maximè. Vnde enim ex carnibus ad ventriculum?

Et

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

226 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

nati, & vehementes atque aperti, idè ad reuersiones non deuenere. Adde quod simpliciter Tertiana rarè reuertuntur; & causa narrata est supra.

TEXTVS XXVI.

Quartanæ verò multis quidem ab initio ex ordine Quartanæ cœperunt, Quibusdam autem non paucis ex aliis febribus ac morbis, abscessus ad quartanas fiebant: atque hos diu, quemadmodum solent, & adhuc diutius tenebant. Quotidianæ verò & nocturnæ, & erronæ multæ, multis & multo tempore permanebant, & erectè obambulanti- & decumbentibus. Plurimos horum sub pleiada, & usque ad hyemem, febres consequentur.

COMMENTARIVS.

Hinc colligitur Quartanas & per se incipere posse, & rarè etiam. Quod ea ratione fit, quoniam fit ex melancholia, ea autem quandoque fit ex adustione humorum, & tunc alias sequitur febres: quæ verò fit incipiendo plerumque fit ex sanguinis, at sanguinis fex cum sit frigida & sicca, difficulter putrescit: vtraque enim qualitas est inimica putredini, quare quartana rarè fit incipiendo. (*Diu detinebant*) nam autumnales erant. Etenim dicit Hippocrates Autumnales quartanæ longæ sunt: *Et adhuc diutius quam solent.* Idè illas exquisitas fuisse credendum est, nam nothæ vt contrariæ tertianis, breuiore esse solent. Illud dubitatione dignum, quod à Gordiano Gallo narratur, & nos sæpius obseruauimus, cur Quartana toties, coctione vrinarum, & morbis crudis, fallat medicos & ægotantes? Respondeo quod vrina in intermittentibus significat propriè super tempora accessionum, non vniuersalia, quia materia singulis diebus resoluunt. Sed tertianæ, quia feruore suo quandoque adurunt sanguinem, & præparant ad continentes, idè medici putant quod significant cruditatem morbi: vel dic quod ob longum interuallum accessionum, quemadmodum multe alia non immutata videntur à statu in sanis, non quod materia fit concocta. Præterea Hippocrates in *libro de septimanis* vt recitat Aetius, hæc habet: *Primum quidem quartana febre idem homo bis neque capitur, neque unquam capitur, neque de cætero corripitur, si semel sanus fiat, & hoc propterea: Iuxta propriam vniuersamque hominis naturam & aetatem vigoris contingit. Necessè enim est ingen-*

*tem hominis naturam in hoc tempore quartana febre corripi. Præterito autem vigore, exoluitam esse & à quartana, & ab immissione. Cæterum non esse factas Quartanas ex vi propria constitutionis, sed generali, quia in ea omnia excrementa retinebantur, idè etiam melancholicis melancholia adnotat rethè Galenus. Ego tamen dixerim præter id putrescere talem humorem adiectione pituitæ madefactum, vt licet sit causa generalis, alia tamen est ab ea quæ à Galeno redditur. Humores enim putrescunt tribus causis, vel quia crudi nec absoluti in iecore ac ventriculo & venis: vel quia feruescentes ob motum & exercitationem corrupti, vel quoniam humor serosus & aqueus eis admiscetur. Idè putrescit vovs humor in corpore non alius. Galenus bene annotat tum hic, tum superius, Hippocratem hoc nomine *errantis abscessus* vt in triplici significato, vel collectionis vel effluxus, aut etiam permutationis. Quidam etiam dicunt sanguinem extra venas efficere quartanas. Solent dubitari an possit quartana fieri ex melancholia exulta, seu maui ex atra bile? Videtur enim quibusdam, quod id quod semel computruit, omnino expris sit putredinis, quomodo ergo fex humoris putridi in febribus, post quam abierint, febrem rursus ac putredinem efficere poterit? Præterea circuitus duorum humorum non potest esse vnus: si igitur melancholia hunc habet circuitum, non habet atra bilis: bilis etiam atra est omnino præter naturam, & idè non potest manere diu in corpore, quomodo ergo generabit quartanas? Præterea ipsa est adè acris & longe acrior flaua, vt docet Galenus in *libro de atra bile & prima primi*, ergo non faciet quartanam, sed symptomata deteriora longè, quàm in tertiana, & maiorem æstum, cuius oppositum videmus. Accedit quod non posset concoqui, nam nullus abscessus ex huiusmodi humore concoquitur, igitur esset prorsus insanabilis. Galenus quoque *primo ad Glauconem* nec in declaratione signorum meminisse nisi vnus generis quartanæ: & quod maius est nec in curatione: fuisse autem non solum absurdum sed etiam impium, curare quartanam calida ex materia, velut eam quæ fit ex fece sanguinis. Et quod etiam fit ex bile exulta tenui, quomodo poterit generare febrem in circuitu tam longo? idè borarum septuaginta duarum. Sed obstat videtur dictum Hippocratis, quem omnes sequuntur experientia confirmatum, quoniam quartana alia fit incipiendo, alia sequitur febres *in tertiana*. Et ob hoc videtur fieri ex humore superaffato, & videtur colligi sententia à Galeno *tertio Prognosticorum com*: 27. cum dixit fieri febres erronæ ex reliquiis humoris præcedentis febris, errantes autem febres in tertianas transcunt: & Princeps eam palam confessus est, diuiditque in plura genera, tum signa tum etiam curam. Dico datur quartana*

tana ex cinere aliarum febrium, sed non ex atra bile, humor enim ille acris admodum est, sed iam ad expositionem textus veniamus.

(*Quotidiana verò.*) Conster has febres factas esse, non solum ex illa duplici generali causa, sed etiam propria: fuit enim constitutio frigida & humida & humores crassi pepererunt diurnas febres, ut tenues nocturnas. Similiter paret causa, cum aded fuerint longæ, quia non poterant concoqui. Et quod Hippocrates vult, ut antea diximus, quod morbi proferantur in sequentem constitutionem. Cum enim dixisset antea; Mox circa Arcturum, id est Autumni initium in Aquilonis aquæ multæ valdè, subijcit statum Autumni totius atque hyemis, & dicit quod perseverarunt hi morbi. Nam Autumnus facit imbecilles vires, & cum hoc fuerat valde aquosus, hyems sua ratione est frigida & humida, fuit autem naturalis, quare nulla causa erat finiendi præteritos morbos, ut nec inchoandi novæ.

Illud solum mirum est, quod Galenus omittit ut solet facere omnia scilicet difficilia, quomodo in tam gravi constitutione morbi possent esse tales, ut rectè egrotantes per urbem ire possent ad obeunda munia. Respondeo, quod homines decumbunt aut ob scuriam morbi, aut periculum, aut ob mollitiem: at verd cum fermè tota civitas egrotaret, non poterant, qui non magno morbo detinebantur, decumbere. At plerique non laborabant gravi morbo, nec quisquam timebat ex his, cum omnes sanarentur: ideo qui levius laborabant, hi perambulabant urbem. Ex quo voluit nos intelligere ob materiz differentiam in multitudine & crassitie fuisse magnam diversitatem in morbis. Potest autem legi quotidianæ & nocturnæ tanquam species, ut quotidiana pro vera quotidiana intelligatur solum, & hic sensus est melior, aut tanquam genus ad nocturnam quotidiana sit, & hoc est absurdum. Posset & legi in tertio sensu, ut quotidiana esset epitheton declarandi nocturnas, non febris genus. Sed clara est lectio Græca, nec recipit nisi unum sensum. *Αμφωμερηναι δὲ καὶ νυκτεριναι καὶ πλανητικὴ πολλοὺς πολλοί.*

TEXTVS XXVII.

Mltos convulsiones, magis autem pueros ab initio: & febriebant & in febribus convulsiones fiebant: & erant hæc plerisque diurna, verum innocua, nisi ad hæc etiam ex aliis omnibus pernicies adesset.

Tom. X.

COMMENTARIUS.

Sed & hic cum tot essent dubitatione dignæ, Galenus clariora prosequitur, omittit obscuriora. Comitialem à flatu fieri tum aliàs ratione sæpe declaravi, tum in Francisco Patricio Morono vidi. Is demum aliquando apoplexia correptus concidit: vidobamus & sentiebamus à crure sinistro & per ipsum deferri, tanquam per carnalem brachij magnitudine flatum perpetuum, qui usque ad cerebrum ferebatur & tunc accipiebatur accessione comitali, & de hoc alias dixi super *sexta Aphorismorum*. Convulsio autem puerilis est à flatu ob tenuitatem humoris: nam humor in musculis & cerebro contentus distentionem non convulsionem gignit. Et convulsio ut ibi visum est, non fit sine affectu cerebri primario, igitur in convulsione puerili impletur ventriculi flatu, & ideo est similis morbo sacro seu comitali: nec differt nisi quia comitalis maiorem partem habet in cerebro, & ideo congregati illi vapores velut in destillatione redeunt in pituitam, & expellitur per palatum & nares ut spuma, & ita liberantur. In convulsis autem materia tendit ad nervos, quare cum ampla non sit via, in qua continetur humor, necesse est plerumque, ut finiatur sine excretionem, aut ut interficiat. Si verd finiatur sine excretionem, nisi ad nervos terminatur in resolutionem aut syderationem, & remanent strabi aut contracti. Ex quo sequitur, quod antiqui incerti quasi fuerunt, & ambigebant, an morbus ille, qui poetis accidit sit convulsio aut comitalis, & ponebant eum sub comitali, & hoc quia persuasum illis erat comitalem convulsionem deteriorem esse, ut totum parte, nam omnes comitales ut plerumque est convelluntur, non tamen omnes convulsi comitali morbo laborant. Deterius erat cum distentos convulsos esse existimarent, cum convulsi ut nec comitales intelligent. Ego autem distentos & breui morituros intellegere & mentis esse compotes animadverti: ut in Christophoro Bolato, qui ex castratione interiit, & adolescente quodam vulnerato in digito medio. Aliud quod dissolvit primum est, quod convulsio est deterior longè comitali morbo, quia licet comitalis contineat convulsionem, illa tamen convulsio levis est. Et similiter licet ratione essentiz comitalis sit deterior, quoniam in cerebro; convulsione, quæ maxima ex parte in origine nervorum, tamen quia flatu ille est in loco lato & aperto, deterior est convulsio comitali. Ex quo patet tertium, cur comitalis in resolutionem finiatur: quæ quidem enim stat causa sub forma vaporis, sic convulsio, & cum transir in homorem fit resolutio, & si ingrediarur nervos fit distentio: & hoc primum non est intellegendum ab aliquo usque ad nostram ætatem, & hallucinati sunt in clara luce. Eper hoc

228 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

soluuntur omnia problemata, quæ accidunt circa hoc, quæ sunt pene innumerabilia.

Et ex hoc patet ratio expositionis textus: cum enim abundaret multas humor crudos, nam pituita quæ est humor conuulsionem non facit intra venas & extra: in habentibus capita debilia & arctas vias, ut maximè pueri, eleuabatur vapor ob caliditatem ætatis & autumnii, & fiebant conuulsionem, quibus febris succedebat ob affectum membri principalis: aliis autem in quibus iam febris cæperat, & hoc erat certius, ubi capita essent debilia & viæ arctæ, sequebantur conuulsionem. Vnde liquet quod ad conuulsionem requiruntur tria, humor crudos, collectus, caliditas: præter naturam ex temporis natura aut febre aut cibo non venere, & imbecillitas cerebri maximè cum strictura viarum: cur etiam diuturna, planum est, quoniam ob copiam materiæ. At cur innocua mitius primùm quia conuulsio natura lethalis est morbos, secundo ex Aphorismo conuulsionem febre superuenire deterius, est quàm febrem conuulsioni. At hic supponitur mortis conuulsionem superuenisse febre, igitur saltem in his debuerat esse lethalis. Respondeo quod in morbis minus periclitantur ægrotantes, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus secundum nihil istorum congruit secunda Aphorismorum §4. Sed in hoc casu morbus congruebat naturæ, ætati & tempori, ideo fuit minimè leuis. Alia ratio est, quod morbi epidemij cæteris partibus sint minus leues, quia non habent præparatum corpus, ut morbi sporades, sed ex violentia aëris solam accidunt, sed ubi corpus non est præparatum, minus læditur, & magis resistit, sicut etiam videmus in vulneratis, in quibus cerebri partes & iecoris absconduntur, & intestina vulnerantur, & tamen euadunt, & alius ex minimo vlcere progreditur ex morbo interno peribit. Quæ alia est cause nisi encrasia ut ita dicam totius & partis, dempto vulnere in illis: talia oportuit tangi à Galeno.

TEXTVS XXVIII.

AT continuæ quidem in totum, & nihil intermittentes, exacerbantes autem omnibus ad naturæ tertianæ modum, vna die subleuantes, & vna exacerbantes, omnium quæ tunc fiebant violentissimæ erant, & longissimæ, ac cum maximis doloribus, leniter auspicientes, & in totum semper augescences, & in iudicatoriis diebus exacerbantes, & in peius proceden-

tes, parum alleuantes & statim rursus ex intermissione, violentius exacerbantes, in iudicatoriis plerumque diebus peiores euadentes.

COMMENTARIVS.

Et hic eadem deducenda res est, cum omnes alij morbi præter naturam etiam mitiores iusto essent, cur solæ continuæ febres essent iusto grauioribus? Nam hoc intellecto patebit sensus Hippocratis, & qualiscumque expositio, ex qua quod proponitur non clarum redditur, falsa est aut saltem imperfecta: imperfecta si non pateat quæ situm, falsa, si ex ea potius oppositum eius, quàm propositum sequatur. Certè mirum est de Galeno, qui tam longè modo Agathinum, modo alios prosequatur, rem omittat, quæ proposita est, difficilem sanè & ad artis opera pernecessariam raramque. Sanè cum huiusmodi loci mihi occurrunt, adducor in opinionem multa scripsisse Galenum, aut quæ non intelligeret, aut dum nimis contradicendo prioribus intentus est, quæ ab ipsa quidem intelligerentur, ab aliis autem aded inuoluta, minimè. Nam rogo per Deos ipso in hoc tam difficili loco mentionem facere ἡμιτρίαιον, cum Hippocrates loquatur de τριτηνῆς. Sed quia difficilis admodum est illius expositio, nam iuritur simul & pugnare cum Agathino, & ponere differentiam inter has duas dictiones, & exponere Hippocratis sententiam, Pat autem fuisset eo derelicto, Hippocratem exponere. Sed cum Galeni autoritas multos trahat quæ obscura cum sit persundare possit plerosque, ipsa verò materia hæmitritæi perdifficilis & utilis arti, non grauabor exponere, quid sit hæmitritæus, inde reliqua. Hæc quidem cum hortore venit, atque cum reduplicationibus, quas vocant, fit: accedens non tantum priori die, sed & postridie, quæ quidem accessio præcedente mitior est, minusque horrida, tum repetitionem vel minorem, vel certè prorsus habet nullam. Fit autem, cum flaua bilis partem assumpserit crudum humorem, qui vna secum computrescit. Primum illud sanè mirum est, quod cum semitertianam ex flaua bile fieri ac homore crudo, pari velit, non vna die illi rigorem atque horrorem, altera solum rigorem adesse velit? Quod si ex bile ut dicunt extra venas & pituita intra, sufficiet rigor alternis diebus. Ided tam confusè egit ac variè, ut neminem mea ætate viderim, qui hæmitritæum agnoscat. Sed de hoc in contradictionibus. Summa rei est, quod hæmitritæus febris est, quæ alternis diebus ut Tertiana, sed cum horrore inuadit semel, inde habet reduplicationes, vnam, duas vel tres cum eadem: et in mediis diebus solam habet incompressam annotationem, quæ fit cum refrigeratione extremorum, & pulsus paruitate, quæ

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

tentium, sed rigores tritaphyon minores erant cæteris. Recitat etiam genera febrium erronearum, seu modos, qui præter dictum cum revertuntur & recidunt & sunt ex commutatione de quo supra, tres omnino sunt: in circuitu, in decretoriis & in tempore ac modo exacerbationum, seu earum quantitate. Præterea ponit differentiam febrium illarum pessimarum, quæ erant unius generis scilicet *tristaphyon* ab omnibus aliis quæ erant in tredecim affidentibus: quorum primum dictum est de rigoribus, qui erant *inordinati in omnibus, sed minimi in his febribus*. Sudores etiam *minimi* in eis fuerunt, cum in aliis essent multi, & *nihil alleuantes*, sed potius *stannum afferentes*. *Frigiditas extremitatum, vigilia cum sopore, ventres tumens turbati, sed in his longè priores: urina quoque mala ut licet videtur, adeò ut etiam pessima. Et cusses febres comitabantur*, quæ nec utilitatem nec detrimentum auferrent. Reliqua sex hic subiiciet.

TEXTVS XXX.

Dluturna igitur & molesta, & valdè inordinatè ac erroneo more, & citra iudicationem, plurimà horum perseverabant, tum his qui perniciosè habebant, tum his qui non. Si enim aliquos ipsorum paululum relinquerent; statim rursus revertebantur, quibusdam verò paucis ipsorum iudicabantur, quibus brevissimè adessent, circa octoagesimam diem: & horum aliquibus reuerfa sunt, ut plurimi ipsorum per hyemem adhuc ægrotarint. Plurimis autem citra iudicationem defecerunt. Hæc verò pariter acciderunt. Et his qui superstites manserunt, & qui non. Quum autem multa & varia fieret iudicationis impeditio ex morbis, maximum etiam ac pessimum signum perpetuo comitabatur, quod plerique omnes cibos fastidirent, & ex his maximè hi, quibus etiam alia exitialia erant: Sirculosi verò non adeò intempestivè in his febribus erant. Quum verò tempus produceretur, & dolores essent multi, ac colliquatio mala, his abscessus succedebant, aut maiores quam ut ferre possent, aut minores quam ut quicquam prodessent: sed statim recurrerent & ad peius courgerent.

COMMENTARIUS.

Exponit reliqua signa, quæ sunt, quod inordinatæ erant febres in accessionum magnitudine & forma, inde in decretoriis, quod cibos fastidiebant, sirculosi erant, sed non intempestivè, quod fierent colliquationes, & ex colliquationibus abscessus. Exponamus ergo unumquodque signum ex his tredecim, & post docebimus, cur febres inordinatæ fiant, & cur hæc febres tales fuerint. Cum ergo inordinatæ fuerint trifariam, & tria ex tredecim detraxerimus, relinquentur decem imprimis explicanda. Primum ergo sudores erant minimi nec alleuantes, cum in aliis essent copiosi & alleuarent scilicet in intermittentibus. Erant minimi quia pars tenuis solum dissoluebatur, & expellebatur magno labore propter humorum cruditatem. Et idè non alleuabant: sic enim sudor ex dissolutione materiæ, quæ est in venis: quæ ubi tenuis fuerit, facilè soluitur & copiosus exit: at cum materiæ cruda est, paucus prodit & cum labore, quæ non alleuat. Dicebat Galenus *primo Prorethoricorum* expulsiones quia natura tentantur atque deficiunt, sub initiis illius ostendunt imbecillitatem, & causæ vexantis molestiam, idè omnes malæ sunt. Quantò certius cum non alleuarent. Galenus tamen non legit minime, sed sudores multi qui minime alleuabant: utcumque legatur verum est, placet tamen magis Galeni interpretatio. Frigiditas extremitatum semper mala est, seu ob caloris innatæ inopiam: quæ difficilè redimitur, seu ob phlegmonis interioris vim ad se trahentem sanguinem. Et generaliter cum semper sit mala, dererior tamen est in acuris morbis, & iuuenibus, quam in senibus longo morbo laborantibus quibus est familiaris. Fit & propter humorem crudum, multum, vehementer frigidum. Et hoc est generalius aliis duobus calibus. Cum ergo hic humor abundaret, patet causa dicti. De somno dicit quòd utroque vitio laborabant, erant enim vigiles nimium, inde delabebantur in soporem. Vigilia signum est siccitatis nimie, aut acridinis humoris, aut febris pestilentis dicebat Fernelius, sed nunc non sumus in casu, quod ad effectum debilitat vires, & delirij causa est. Hippocrates *secunda Aphorismorum*: somnus atque vigilia utraque modo magis facta malum, sopor duplex est somniferum & vigilans. Dicebat Princeps *secunda Primi* media dispositio inter somnum & vigiliam, semper est mala. Galenus *libro de Comate*, quæ cum vigilia sit ad phrenitiam tendere ait, contra reliquam quam Hippocrates pigram appellat, ad lethargum. Nec tamen si discutiatur aut concoquatur humor id necesse est accidere, sed sanatur. Propior autem est lethargo dicit (Et hoc experimentum docet) quam phrenitidi. Pariter si delabatur in alterutram, ex lethargo

thargo etiam facilius moriuntur. Et phrenitici sæpius in lethargos conuerti solent, quam lethargici in phreniticos. Huius dicti exemplum habetis In *Tertio Epidemiorum*egro Primo, post constitutionem in Thalo, Prærium quendam. *Ventre omnibus turbati, his verò pessimi.* Dixi quid portendat turbatio, in triætophiis autem pessimi idest mali coloris excrementa, & malæ substantiæ: quæ indicabant corruptionem humorum, & naturam exonerantem se vndequaue. Vnde cum non transierint in profuua, nec difficultatem intestinorum, aut leuitatem, seruabantur nihilominus: non enim dixit *pessimi* ab exitio, ascripserit enim, sed à re ipsa. Hippocrates *seno Epidemiorum sectione 7. iuxta medium. Ventriū abundantia turbationem ferunt velut Pofidonia, & qua animalcula in alio inducunt vterque dicitur, turbatio in ventre fit vel propter abundantiam, subintelligit humorum, maxime crudorum, & eorum, qua animalcula inducunt idest vermes & lac & dulcia.* Post de vrinis agit. Vrinx verò plurimis: tria genera vrinarum, quorum nullum bonum est, exposuit primum tenuium in substantia & colore, & crudarum idest sine contentis, quæ post tempus concoquebantur iudicatorio modo, & erant optimæ. Cum dicit *cruda & tenues*, per crudas intelligit claras. Secundum genus erat non crudarum sed turbidarum, quæ non subsidebant, & hæ erant deteriores primis. Tertium genus est ad hoc peius, cum contenta continerent, quæ subsiderent. Aut pauca continebant, *sed pauca*: vrinarum autem substantia cruda, idest tenuis & sine colore, & mala. Postmodum quod dicitur. *Pessima autem hæ omnes*; in alia versione, quæ est cum commento, habetur; *Es qua subsidebant pessima.* Et si quis velit his referre. ad idem, facile erit. Pessimæ autem hæ omnes, scilicet quæ subsidebant, deterrimum est enim signum subsidentia, cum praua vrina aut ipsa pessima: deuietam enim naturam indicat, & morbum cum vita ad finem peruenisse.

Hic non possum nisi demirari de Galeno, qui in tot rebus ac tam vtilibus profus se excuset, & nos ad librum prognosticorum remittat, tanquam luculentum, vbi habuerit de vrinis tractationem, cum tamen exigua sit & pene millesima pars eorum, quæ illa exigit; quod apparet libros nostros legenti de Vrinis. Sed ira sit, quid postmodum? an licebat etiam si fuisset illa tractatio locupletissima, id agere? ac nihil hic dicere, sed transire licco pede. Hoc operæ præsum fuerat in hoc casu ostendere, & illam etiam absolutissimam, & talem, atque aded connexam, vt præter conclusiones nihil omnino huc transferri posset. Quis non videt fugam hanc fuisse non defensionem? At crimini dabunt quidam, quod toties Galenum lacesam. Quæro ab illis an hoc sciant, sua ærare Asclepiadem quem secunt, mortuum suscitasse: Erasistratum qui ab Antiocho eentrum talenta

habuit, Archigenem qui gloriosissimus fuit ac nulli illorum Galenus confetti possit, vt qui apud Antoninum vel ipso teste potius pharmacopolæ quam medici nomen habebat, quanquam se dicat præpositum curæ filii, sed quomodo, an vt Archiaret non dicit, nec illi quicquam tale quale illis acciderit, multò præstantiores Galeno habitos, quos ille vsque ad turpissima maledicta prosequitur, errauerint vel ne? si non, cur ergo suspiciant Galenum ipsi, homines rectè scribentes accusantem, atque ided etiam falsam ferentem doctrinam: si errarunt, an mihi non liceret si Galenus nunquam venisset, eos accusare. An hoc debet esse privilegium solius Galeni, posse iuste accusare antiquos: si etiam mihi, ergo hoc licuisset tantos, ac tales viros accusaretur non licebit Galenum quem iam ex confectis minoris esse autoritatis constat. Magnum vitum efficit veritas. Nullus est magnus, vir, nisi qui veram spargit doctrinam: vbi falsa comperiat nullus ille est, imo scyphanta, & prauus. At ego Galenum innumeris cum erroribus esse non contendo, ille tamen eos quo ad potuit evertit. Ego Galeni multa non solum admitto sed probō, ille nihil prorsus scriptum nec ab illis, nec ab aliis antiquis admittit præter vnum Hippocratem, quem tanquam ducem sibi proponit, & tamen hunc ducem toties quoties, (quæ non aded frequenter aperte audet) licet, calumniatur, modo hoc pro illo scripsisse, modo aliter quam oporteret, quandoque etiam falsa. Quis hunc sanæ mentis hominem ferat, qui nobis persuadere nitatur Hippocratem nihil perfecte & clarè ac sine mendo scripsisse? aliorum autem neminem prorsus, nec ipse parit Aristoteli, evertit Marini scripta de Anatomicis, Agathini & Archigenis de pulsibus, conatus etiam Dioscoridem evertere. At si perijissent, cum iuramento mihi dicant, an præstaret nugas illas de simplicibus medicamentis, dico sex vltimos libros superesse, Dioscoridis autem illustrissimam historiam interijisse? Et tamen illum vt herbarium tractat, quantum potest fidei eripit in re medica: Et tamen constat Dioscoridis auxilia euidentiora esse ac meliora, quanquam Galenus fuerit ætate illo posterior. Sed sequamur intentum, à quo Galeni astutia nos auertit, & dicamus primas vrinas cruditatis, solum fuisse signum vehementis, idedque longioris morbi: & ob id in quibus vires fuerunt imbecilles, etiam mortis. Secundas difficillimi morbi ac longissimi, vt nisi vires validissimæ fuerint, ob vehementiam morbi interiturois: vltimæ autem iam instantis mortis, & breui superfuturois.

De russi: fuit ex destillatione ob caliditatem febris, & plenitudinem corporis, & præcipuè capitis, & humore crudo: ideo neque vtilem fuisse, neque inutilem. Erat enim insipida materia & innoxia. Cum autem pituita non decumbit in pectus nec lædit fauces talis est. Dicit autem quasi per iocum,

232 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

locum. & ex more loquendi, an utilitatem attulerit, cū constet nullum per se nunquam afferre utilitatem, cum sit symptoma omnino præter naturam nisi morbi comparatione. Subiungit quoddam fastidiebant cibum, de hoc superius actum est. Signum ex siti non improbat, quia intempestiva non erat: Et ostendebat fastidium cibi non esse ex facultatis imbecillitate, defecisset enim etiam sitis, sed humorum corruptorum circa lecur aut ventriculum abundantia. Demum subiungit ultima duo signa se consequentia, scilicet colliquationem & abscessum: Abscessum dixi trifariam intelligi, colliquationem autem & humorum, ob copiam crudi succi, & solidorum, ob febrium longitudinem. Erant autem abscessus vel aded magni, ut succedens iam colliquatis illis enecarent; vel aded parvi ut non prodesse quicquam: nam illud parum quod prodesse poterant, in ipsa molestia & narotæ conatu absumebatur. Si iam hæc dilucidius exponantur, nunc oportet secundam partem aggredi.

Ea fuit, cur essent hæc febres inordinatæ trifariam & quoad accessiones, & quoad magnitudinem, & demum quoad decretoria. Equidem crises docimo septimo de usu partium cap. 2. à natura fieri affirmat, hoc autem quasi probat tertio de crisi, ubi docet quod crisis non potest fieri sine naturæ certamine, quod demonstrat ex hoc, quod multi ægri absque crisi moriuntur, quia natura non se audet committere. Idem paulo post docet, crisis intempestive fieri, quotiescunque statum morbi multo & conditionem anticipaverit; & quod magis periculosior esse & perniciosior, anticipare autem ob irritamentum. Quam sententiam vberius prosequitur in tertio de diebus decretoriis, ubi docet causam crisis scilicet molestiam, unde quandoque natura irritata crisis aut coctionem facit, sicut crisis differt ob imbecillitatem virium, & dabit exemplum de ventriculo concoquente, qui & celerius exagrotus expellit quod continetur, & serius excrementa ob imbecillitatem. Prius verò antea docuerat & propter errorem ægrotorum, & æstantium, & medicorum, & casus, perturbari ordinem constitutum. Sententia autem Galeni tertio de crisi cap. 4. in fine est, quod error possit aliquando transferte iudicium ex undecimo die, & ultra quattuordecimum. Vbi notandum, quod errores duorum sunt generum, alij non prævi, & illi retardant crisis, ad sequentem diem criticam: alij corrompunt eam, & tunc permutat ad diem non criticam, aut omnino evertit, aut cum ea æget perit. Declarabat autem illa primo de diebus decretoriis cap. 11. & reducuntur maximè ad animi affectus principales timorem atque tristitiam: similiter corporis vigilias, dolorem, laborem: tum venerea & cibos, sed hæc non addit tanquam per se nota. Atque urinam illud adiecisset, quomodo cum ex sti-

mulo materiæ ad crisis natura inestretur, tunc maximè crisis tamen peragat, cum materia concocta est, quæ tunc minus irritat illam; sed hæc transeant cum aliis. His igitur causa fuit impedimentum à multitudine humorum crudorum, qui non erant materia morbi nec coquebantur à natura. At verò causa perturbationis ordinis in accessionibus, iuxta ea quæ dicta sunt, est impedimentum vel acceleratio putredinis & materiæ diversitas atque varietas, & ideo dicit, *rigores perturbabantur & erant inordinati*. Verùm causa perversi ordinis in magnitudine longitudine & qualitate accessionum, fuit solius materiæ quæ morbum faciebat varietas, pro quibus vide *nono contradicentium cap. 11*. Nunc satis dixisse sit, causam perversi ordinis in decretoriis esse in natura principaliter gravata vel stimolata à multa materia, morbo non coniuncta. Accessionum autem propriè à materia morbum faciente, longitudinis autem & symptomatum à materia coniuncta morbo, & aliena seu copia crudi humoris.

TEXTVS XXXI.

ERant autem quæ his fiebant hæc: dysenteria, teneismi, lienteriz & alui profluvia.

COMMENTARIJS.

Iam dixi nomine abscessuum etiam fluxiones intelligi oportere sæpe Hippocratem: causæ autem iam sunt superius declaratæ, ad vogueum ideo superfluum est repetere. Ibi enim proposuit de his qui his morbis ægrotarunt generaliter sine febre & cum febre, & quibus sine febre fuit etiam sine periculo, & non multa cum molestia, quandoquidem rectè obambulant: at de his qui cum dicturum se pollicitus, hic exequitur. At his à febribus contrigit, nam non par erat, anticipantibus euacuationem febres superuenire præsertim aded graves. Circa quod animadvertere expedit, tria esse genera fluxionum, ab initio, & ante putredinem, quod omninò minus malum est, cum putredine tardante natura, nec irritata vel ob imbecillitatem, vel loci & viarum angustiam, quæ prima longè deterior est, vel cum iam materia putruit, quæ pessima est: siquidem putredo est è regione adversa naturæ nolitæ. Sed vnumquodque genus horum habet tres species. Aut enim sit effluxio, idest materia extra corpus recta fertur, & hæc est optima, & est quinque modorum, sanguinis scilicet, vomitus alui, sudoris & urinarum: aut est fluxio ad locum effusionis, sicut cum materia fluit ad pectus exitura per nullum, & hæc est per se deterior

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

234 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

quòd intelligant per frigiditatem imbecillitatem caloris naturalis, non qualitatem frigidam. Sed verè illi intelligunt veram frigiditatem, quia calida perpetuò exhibent, & ita enecant illos. Constat enim primùm experimento & authoritate eiusdem Alexandri ascertum fieri ex tabe vera, tum etiam ex hæctica, vbi necessariò fit ibi à caliditate, idem etiam ab acutis eam fieri confitetur, quomodo ergo à causa frigida? fiunt etiam hydropici ex vlceribus pravis consolidatis, vnde apparet ex corruptione potius quàm frigiditate illam fieri, & curam esse debere cum exsiccantibus & refrigerantibus, facili, coctionis, aut si medicamenta sint tenuis substantiæ ob causam adductam.

Generaliter autem illius generatio sic constat, vbi aqueum humidum corrumpitur, retinetur in iecore, quia renes non trabunt, atque ibi magis ac magis putrescit, donec corrumpendo sanguinem, & auctum expellitur inter omentum & peritoneum, & ibi vapores emittendo corrumpit iecur, & ad generandum sibi simile compellit; est enim hoc naturale maximè ve inquit Aristoteles, sed non aded vt deberet plane intellectum, substantia autem corrumpit & adest omentum ipsum.

TEXTVS XXXIII.

Quicquid autem ex his violenter accedebat, statim vires deieciat: aut rursus nihil proderat. Papulæ parvæ, & non pro dignitate rationis excretionis morborum, & statim rursus evanescentes. Aut iuxta aures tumores, qui non soluebantur, & nullam de se significationem præbebant. Quibusdam in articulos, maximè vero, in coxendicem, paucis iudicatorio modo cessantes, & statim rursus ad habitum ab initio inualescentes.

COMMENTARIVS.

Postquam declaravit morbum, & dixit, quod quibusdam cum his scilicet abscessibus hic evenit, & quibusdam sine his, docet quod antea dixit, si violenter teles aduenissent, idest magni, nam se antea declarauerat, vires statim deieciabant, si autem non violenter idest parvi, nihil proderat. Et proponit tria exempla abscessuum tertij generis seu fluxionum, quæ tamen minores erant, quia licet ex tertio genere erant, tamen ad loca ignobiliora, *Papulas, parotidas & decubitus in coxendicis & articulis.* Papulæ declarat Virgilius 3. *Georg.* quid sint.

Ardentes papula: atque immundus olentia sudor.

Postulæ sunt parvæ quas solemus defricatas salina abigere, cur in coxendicem aliqui decumberent abscessus, causa laritudo loci. Causa autem generalis, cur cruda magis in articulos decumbant est, quia lenta cum sint, non possunt è corpore protrudi. Et quia natura prædominatur, fiunt tamen abscessus, & quia est attenuare ex longa febre materia, & tota pituitosa, ideo decumbit in articulos, nam biliosæ magis sursum feruntur ad aures & loca post illas, melancholicæ ad lienem & sanguinæ ad musculos, pituitosæ autem ad articulos, tanquam ad cognatos locos: in pluri enim materia prava, quæ tamen ad benignum reducitur, semper est aliquid boni quod membra non respiciunt, facilius autem est nature transmittere ad loca non obnitentia, quàm obnitentia, nec hoc Galenus vidit. Et ita attulit ex duodecim generibus abscessuum tria exempla. Dicitur est autem, vt ad rem redeam in Aphorismis, abscessum in articulis fieri in febribus longis, & vt plurimum, cum copiosiore vtuntur cibo. Existimandum autem est, huiusmodi ægrotantes sanatos ex ratione abscessus, quamuis redierint. Rarè enim eum hæc sunt, si cætera rectè congruant, nec sit admodum senex, moriuntur.

TEXTVS XXXIV.

Moriebantur autem ex omnibus, & plurimi ex his pueri iam ab lactati, & maiores natu octennes & decennes, & nondum puberes. Fiebant autem hæc his, non sine prius scriptis. Priora verò multis sine his.

COMMENTARIVS.

Si Galenus non videret vllam difficultatem in tanta ambiguitate sensus, laudo hominem excellentissimi ingenij, qui difficillima intelligeret perfectè ac facillimè: si vidit laudo consilium, qui profus non attingerit. Mihi res omnino tota difficilis videtur, præter illud quòd morbi hi cum essent ex copia crudi humoris, magis pernitiosè vexauerint ætatem maximè burnidam, quæ est ab ortu ad pubertatem. Præterea dicit *octones & decennes ac nondum puberes* idest vsque ad ætatem pubertatis. Atque hoc Galenus exponit: ac cur eos qui lactabantur, quique erant imbecilliores & humidiores non perdidit, non dicit. Rursus nec illud: *Fiebant autem hæc his non sine prius scriptis.* Si intelligatur de morientibus, parùm appositè *fiebant* pro *oriebantur* subiicit. Malim intelligere hæc octo

octo genera abscessuum seu fluxionum connumerata in precedentibus textibus non fuisse facta sine febribus illis triteo-phys, ac consequentibus tredecim assidentibus symptomatibus aut signis connumeratis: multis vero contrigisse febres illas cum assidentibus, non tamen successisse profluuium alui, vel aquam intercutem, vel aliquid huiusmodi. Ergo ad infantes primos redeamus, quos verisimile est periculum ob nutrimentum, quod syncerissimum erat & optimum, & quod tales infantes soleant ab aere magis custodiri, in calidioribus cubiculis, & quia tum densissimae sunt cures, *secundo de Temperamentis.*

TEXTVS XXXV.

Solum vero bonum & maximum inter ea quae fiebant signum, & quod plurimum in maximis periculis constitutus liberavit, quibus ad vrina stillicidium conuertebantur, & ad hoc abscessus fiebant.

COMMENTARIVS.

Per abscessum intelligendum esse solam effluxionem materierum quarumcunque morbi palam est, ut alias dictum: quodque si materiae iam putridae & febreque corruptae cuiuscunque generis ad locum illum angustum confluere, dolorem ac stillicidium consequi par esse, cum aeres essent salaeque, & illud conspicuum est, & Galenus hoc docet. Sed & cur omnes materias quandoque natura per vrinam excretae aggrediatur, nec nouum est, etsi omis- sum sit a Galeno. At cur omnes non ex aliis excretionibus seruentur, quod maxime etiam ad curationem rectam morborum fecisset, siquidem vndeunque natura repit inde ducere per conuenientes regio- nes, Galenus dicere praetermisit. Viderit hoc genus crisis rarissimam & absolutis- simam inter quinque ille, quae ipse enu- merat *tertio de crisi*, quanquam more sub- solito, qui nihil vquam perfecte dicat aut ratio, crisis per vrinam desit in texto, sed forsitan ex librario aut ipse potius manu quam mente aberrauit. Sed species has nemo etiam alius praeter Principem solum ponere ausus est, qui omnes species enu- merat, octo, scilicet, fluxus sanguinis narum; hemorrhoides, menses, vomitus, alui deic- tio, vrina & abscessus; nec alibi Galenus hoc declarat, ut suspicer non voluisse re- ferre, quia non sit subita mutatio, sed de- buit admonere, cum constae praecipuam alioquin esse & utilissimam, vnde etiam quandoque & venena commodissime per eam regionem ducantur, at de causa non adeo constat. Tum vero & illud diligen-

ter animaduertere decet, dictum illud Principis *secunda primi*, vrina multa in acutis morbis cum eam non sequitur re- quies, significat hecticam aut conuulsio- nem non debere intelligi, cum fuerit cum stillicidio difficultate & dolore, sicut nec illud ibidem: Quae guttatim exit & inuo- luntarie significat laesionem in cerebro. Proprium ergo crisis optima, quae per vri- nam fit est ut sit, cum dolore non inuolun- taria, & cum contentis multis ac crassis, nam quae multa est quasi subsidentiam concoctam habet, ceterum nil aliud sus- pecta est: at illa securissima, & cum Medio- lani essem venturus proximè Bononiam in sorore Patritij Bij, vxore autem Francisci Vicecomitis, salutem ex periculosissimo morbo praedixi, cum illa ab omnibus po- tius moritura existimaretur, quam secus, ex hoc solo signo, quod primum tum ap- paruit. Igitur causa est, quoniam ad bonam crisin sex conditiones necessariae sunt, ut materia peccans euacuetur. Si qualia enim purgentur, *qualia purgari oportet*, confert, & bene ferunt: si autem non, contrarium, & quod *totum*, quoniam quae relinquuntur in morbis post iudicationes reuersiones facere consueverunt, & *ut sola*, & quod *per locum commodum* iuxta illud: *qua ducere oportet. vnde- cunque natura vergit, nec ducere per conue- nientes regiones: & sine mixtu*, vnde Hippo- crates laboriosas appellat quandoque aegre iudicari ut in *Coacis praedictionibus*.

Et, tunc scilicet absque periculo. Hoc est quod vocat infra Hippocrates securitatem. Per contrarium cum dixit in *Coacis praedi- ctionibus*. Rigor vna cum indicatione aliqua- tenus horrendus est. In vrinarum autem crisi, quam non solum ibi sed vbiq; Ga- lenus omittit, cum adeo frequens sit & utilis, & ab Hippocrate celebrata, ipse vero de quo miror valde, ne verbum qui- dem; si materia expellatur, *totum* expellitur quia per sudores *tertio Prognosticorum*; so- lum tenuis pars per aluum, non facile te- nuia nec quae sunt ultra gibbas iecoris nec in illis: at per vrinam crassa, imo plerum- que dicit Galenus & ratio per aluum efficitur, & est doctrina singularis *tertio prog- nosticorum*. Quod vero *per locum commodum*, quia omnes venae corporis in cauam facile confluunt, & ex caua in renes est aditus re- ctus, & materia febrilis est in venis ideo commodissime. Et *sola* non ut in fluxu sanguinis narium & alio quouis, vbi quod bonum est cum malo secernitur, vnde no- xa corpori accidit, hic vero superfluum & solitum, quod excerni consuevit. Et *sine mixtu*, ut in sudore, vbi opus est, ut materia in vapores conuertatur, ideo tales crises sanguinis narium & sudores tam sunt ad malum, quam ad bonum. Denique etiam est *mixtu* ob tres causas, quia sic paulatim, & non incurrant illud periculum. Quicumque suppurati secantur, aut aquam inter cutem patientes secantur, aut vruntur; si vniuersum aqua aut pars effluerit, omnes moriuntur. Secundò quod materia illa transi-

236 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

per loca assueta acri humori & falso, ideo non eroduntur loca illa transitus urinae, sicut in alui fluxibus, quod non assueta sint intestina, ad mortem usque eroduntur. Tertia quoniam non fit violentus motus & contra naturam, ut in fluxu ventris, in quo materiae deferuntur à iecore ad intestina per venas mesarxi, cum in nutritione contrarium perpetuò fiat, est enim nutritio actio perpetua. Ob hæc etiam vetera maxime per diuretica optime curantur.

TEXTVS XXXVI.

Accidit autem plerisque urinae stillicidium maxime his ætatibus.

COMMENTARIVS.

Causa est quoniam hi erant calidiores, & humidum habebant tenuius, & abundabant pluribus excrementis, ut demonstratum est supra, cum dixit. *Moriebantur autem ex omnibus, & plurimi ex his pueri iam ablatis, & maiores natu ætatis & decennes, & nondum puberes.* Sed dices, ergo illi non moriebantur, plures ex his mortui sunt, quia plures ægotarunt, ex his quod plures comparatione ad ægros.

TEXTVS XXXVII.

Fiebat & aliis multis tum erectè obambulantibus tum in morbis.

COMMENTARIVS.

Non intelliget hæc vnquam bene qui non meminerit, quæ superius dixit, scilicet. *Multis autem urina fluxiones cum dolore biliosa, aquosa, ramentosa, purulenta, cum stillicidio non venales. Fiebant autem hæc multis erectè obambulantibus & reliqua, ne crederemus hæc solis febricitantibus tritophis facta fuisse.*

TEXTVS XXXVIII.

Statim verò etiam magna quædam omnium mutatio his fiebat. Alui enim etiam si humectæ essent, maligno modo mox sistebantur, cibosque omnes libenter sumebant. Et febres postea miteserant.

COMMENTARIVS.

Par erat educta bile & pituita & seroso humore corruptis per urinam dysenterias graues curare, qui modus curando est singularis & in his & in profluuiis malis, ac longè melior quàm nugæ illæ Galeni *primo ad Glauconem*, quo infinitam ægrorum multitudinem perdidit, Medicis illi credentibus, cum tamen vident ægros perire. Et est sumptus ab Hippocrate hic, & ego docui medicos aliquos Mediolani, sed non docui, quomodo ex Hippocratis auctoritate eliceretur, verùm locum solum indicavi, & ita exercui, & rationem docui eius dicti. Si enim materia per amplas illas vias & cum excrementis naturalibus, & per loca vitæ minus necessaria & securiora à læsione, nonne longè melius erit quàm si per intestina quæ eroduntur, acriter dolent, & malum totum ventriculo communicatur, vnde coctio peruertitur, appetitus ciborum tollitur, & ita moriuntur multiplici malo. Non enim mirum, cur appetitus cibi rediret: *chilurum febres mitescerent, Galenus nihil dixit, neque cur cibum appetere, consant fastidirent, sed circa iam dicta & manifesta aperte nugatur, repetens sæpius & res nullius momenti.* Causa verò cur febres mitescerent, fuit, quod natura sensim cum facilitate ex humore excreto alleuiabatur: in fluxibus autem non materia, quæ febreem faciebat, sed maiore ex parte crudi humores & cibi ex irritatione naturæ & doloris euacuabantur, nullo ægri emolumento & tamen magna cum iactura.

TEXTVS XXXIX.

Verùm urinae stillicidium his diuturnum & laboriosum erat.

COMMENTARIVS.

Nihil mirum, sed tantò securius natura perseverante in recta operatione, nec ex dolore perterrita, nec cum periculo confertim materiam expellente; ideo cum esset diuturnum, & cum dolore laboriosum fuit, ita ut ægri conuenterentur. Non laboriosum ut supra naturæ difficile & anceps.

TEXTVS XL.

Vrinae verò his erant multæ, crassæ, variæ, rubræ, purulentæ cum dolore.

COMMENTARIVS.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

238 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

admonet contemplationem hanc esse Theoricam, quamvis ad exercitationem etiam trahi possit. Primum est celeritas iudicij, secundum securitas in illo, quæ contingit absque terribilibus symptomatibus; tertium est finis, sanitas. Quæ tria in vnoquoque opere maximè probantur, ut cito, facileque bonum assequamur finem. Quod ergo celeritas iudicationis fiat, id pendet ex duobus, ut iudicetur, & celeriter: ut verò securus sit etiam finis ac optimus, omnia quidem ex vno pendunt, scilicet exacto dominio vitium supra morbi materiam. Ostendete igitur oportet concoctionem non aliter fieri, & si illa adsint sequi quæ proponuntur, ut sit demonstratio duplex: vna simplex à causa supra effectum, videlicet dominante natura, perfectè necesse est iudicare morbum, & celeriter, & bene ac facilè: altera est ab effectu, ad causam, vbi adsit concoctio, adest vitium supra materiam exactum dominium.

Ostendamus ergo primum syllogismum, nam is nobis notior est. Cum materia est in corpore, quæ putrescit si vincitur à natura concoctio fit, hoc enim per concoctionem nunc intelligi volumus, non signa, vel aliud querentes, & si concoctio est perfectæ, perfectum est etiam dominium: At cum dominium est perfectum, necesse est illa sequi, nam quod aliquando hæc sequantur, palam est ex sensu: at si sunt cum perfectè dominatur natura, palam est quod querimus: si autem cum non dominatur, multo magis cum dominatur, quare manifesta est oratio dicta ab Hippocrate.

Vnde & illud clarum, quod quod maturatio fuerit absoluta magis ac celerior, hæc omnia etiam erunt perfectiora; scilicet celeritas iudicij maior, & mitius iudicium, & sanitas magis absoluta: quod verò tardior & minus perfectæ, ita & quæ sequuntur tardiora & minus absoluta, nam dominium naturæ supra morbi causam, non erit adeo evidens. Causa enim est quæ concoquitur, quæ expellitur, ut morbus sanetur. Naturam autem dico animæ facultatem in corpore genitam, per vim quæ inest in iecore, tanquam in principio: inde in ventriculo secundo loco: Tertio in toto corpore, quatenus est velut planta, & hanc vocant facultatem naturalem, cuius est concoquere, materias morborum separate & expellere, ut Galenus *Quarto de Prasagio ex Pulsitu cap. 12.* Idem qui irretit habet validum, magnum vitæ argumentum, nam in eo ferme tota vita consistit: tum maximè si ventriculus non sit vitiat. Et qui credunt vitam esse in corde, aberrant, non enim est per se in eo, sed in anima quæ est in illo. Quod enim vivere appellat Aristoteles, scilicet quod cum motu est sempiterno, vita non est sed sensus. Sensus enim omnis cognitio est, vita autem sine cognitione; quod ergo in corde est, imius est aliquid vita: nam vitam

si concessit plantis, quæ corde, motu, sensu carent, cur quod mouet ac sentit vitam appellare vult, nec est vitæ genus, sed quoniam aliud nomen proprium non habebat, sic vocauit. Sæpius enim declarauerat animal animal esse per sensum & motum, verum quia in anima illa mouet, & sensus autore vis est viuendi, quoniam digniore nomine vim illam poterat appellare? Apparet igitur cur dixerit, *Quæque verò non periculosa sunt.* Videamus modo quæ periculosa sunt.

Quoniam loco concoctionis incocta habent: Et loco tempestiuæ concoctionis incocta, & loco iudicatoriorum abscessuum malos abscessus, tunc in his par est contraria ratio sequi quinque illa, quæ proponit per ordinem ab initio *acrisias*, antequam iudicentur: Et in ipso tempore *dolores*, & ut futurum respicimus *diuersionem morbi*, Et ut finem *mortem*, & ut aliquod poll finem *reversionem*. Videamus cur vnumquodque horum contingat & quando, simul & quomodo contingat, cum materia non fuerit concocta, verum esse quod dicit Hippocrates in his, qui bene iudicantur & celeriter. Quod enim ita esse possit, experimentum docet, & ratio etiam ostendit, quia si medicus per medicamentum id assequitur, ut *prima & Quarta Aphorismorum*, cur non & natura. Sed & id, si materia multiplex sit, atque pars eius concocta, alia vero quæ concoctionem nondum est assequuta, quid fiet an expelletur quod solum exacte concoctum est. Demum cur non possit vis concoctrix valida esse, ut in infantibus expultrix, imbecillis, aut contra, ut in hominibus primi senij. Nonne quatuor sunt illius facultatis naturalis, vel etiam quinque seruæ functiones, quas experimur adeo esse diuersas, ut in diabete vna sit valentissima, alia autem imbecillissima. Ergo rectè Hippocrates dixit, *& ad malos abscessus conuersa*, non quod intelligit hic Galenus idem per idem, id est abscessum, cum decumbit materia, hoc enim in illo continetur, *acrisias*, labores, & reliqua, sed turgentem materiam, nam ea expolletur per se felicitè absque concoctione, & à nature, & à Medico; alia nec à natura nec à medico, atque ita soluta est vna dubitatio. Ex ea etiam constituemus dicta Hippocratis quæ in tabula. *Quæcumque non periculosa sunt, maturaciones tempestiuas, & bonas, & abscessus decretorios considerare oportet.* Atque his opponuntur *Quæcumque autem periculosa sunt, cruditates aut corruptiones, aut abscessus non decretorios habent.* Per *cruda* igitur non elaborata intelligit, per *incocta* autè corrupta, per *abscessus decretorios* qui sunt iuxta status *impus* cum materia concocta est aut cum materia turgens *ab initio*, nam & illi decretorij dici possunt, & mali si male dirigantur. Ex his igitur necesse est, ut malè terminentur: nam cruda in *acrisias* & sine iudicio manent, corrupta autem ad dolores seu malam iudicationem perue

petuenint. Iudicatio enim bona fit facta coctione, igitur cruda non habent iudicationem, & remanent non iudicata. Corrupta verò malam afferunt iudicationem. Disponemus ergo clarioris exempli causa singula hoc modo ut in tabula.

Cruditus igitur prohibet iudicium, corruptio facit malum iudicium, abscessus malus alterum eorum. Ex utroque horum si in extremo sine morte contingit: si mitissima, sanitas, sed cum reuersione morbi; si mediocria morbi diuturnitas, que rursus duplex est: alia cuius finis rursus est mors, alia cuius finis est sanitas.

Rursus videamus, cur & quomodo, & quando actio fiat & mala iudicatio. Constabit hoc si declarauero prius, cur fiat iudicium, & à quo. Superius diximus, iudicium fieri à natura, sed à morbi causa irritata, cur ergo non in principio? Quoniam in principio non à materia, sed à symptomatibus potius morbi natura irritatur, veluti lisi, dolore, æstu, anxietate, sic & in abscessibus: à clarioribus enim initium doctrinæ esse debet. Cum incipiunt, iam non homo operatur euacuationem, sed querit doloris sedationem, & refrigerationem: ac postquam ista conquieuerint, nec aliud sentit quam pondus & pruritus, tunc operatur expellere materiam illam: & tunc vel sponte abscessu rupto, vel auxilio medici exoneratur. Idem contingit in morbis internis, scilicet cum abscessu, seu à materia diffusa.

Ad initio & usque ad ultimum patiens sentit symptomata qualitatis morbi, & ideo tunc natura querit solum, ut illa mitigentur, & dum concoquitur materia, sentit febrem, & dolores, seu æstus, si non sit collecta: & ab his obumbratur sensus materię: ideo dum concoquitur, non sentit molestiam materię, sed morbi. Ideo dicebat Hippocrates *secunda Aphorismorum*: Dum pus conficitur, dolores ac febres sunt magis, quam iam confecto. Concoctio enim finit putredinem manentem substantia, ut Galenus dicebat in *Arte medica*, nec adduco illum hac in parte ad talia confirmandum, quippe quæ dicuntur per se manifesta sunt; neque ille quicquam dixit præsertim in hac materia, nisi pertritum & per se manifestum, difficilia autem & abstrusæ scientiæ ne attingit quidem, sed ut qui Galenicis se vocant persuadeantur, ut cum Philosopho *secundo prima Philosophia*, cap. 13. collocentur inter illos homines, qui rationi non credunt, sed exigunt autoritatem viti, cuius nomini addicti sint. Constat igitur, quod crisis sit sui natura solum, iam sedato morbo, cum natura non sentit nisi molestiam ipsius materię, qui sensus impeditur à symptomatibus morbi. Et ideo licet fiat in statu coctionis, tunc tamen symptomata omnia mitiora facta sunt, quod Galenus fatetur ipse *secunda Aphorismorum com. 29*. Et ideo crises sui natura, si non anticipauerint sunt salubres, quia sunt sedatis morbo & illius sympto-

matibus, & præterea concocta materia quam concoctionem sentit natura, velut etiam absolutionem pueri in hora partus, & querit illum protrudere, & illi exire.

Sed anticipat crisis natura quatuor causis, ob quas continuantur crises malæ. Prima est motus materię, qui est causa ut materia sentiat, ideo natura expellere illam aggreditur, ut in materia turgente, etiam ab initio morbi, & in incremento: & sunt crises bonæ: sed sæpius malæ, quia materia non est concocta, & natura imparata, & ex improviso illam aggreditur, & ideo idem licet facere medico.

Secunda est, cum materia est aded multa, ut natura sentiat illam molestiam, & tunc cogitur aggredi: Et cum sit sine motu, & non præparata, semper fit crisis malæ: ideo quoque medicus in hoc nunquam debet imitari naturam quia imitaretur naturam malè operantem. Tertia causa est, cum pars materię est concocta, & pars non: & concoctam sentit natura & aggreditur, Et tunc si sit separata à cruda, bona sequitur crisis, sed non est perfecta crisis, & hanc debet imitari medicus, & purgare illam. Sed si materia cocta crudæ permixta sit, sequitur mala crisis, quia vel maximo nixu natura etiam expellit materię crudæ partem, vel ob crudam frustratâ voto, nec coctam expellere potest. Et ideo si non potest hoc natura, multò minus medicus in hoc casu id facere non debet, quia etiam deterius erit. Quarta cum materia fuerit maligna, vel pestilens: nam symptomata morbi aded quandoque quiescunt, ut natura decepta aggrediatur pugnam, & succumbat. Galenus putat symptomata aboleri, quia natura euiecta non sentiat morbum, sed si sic esset, semper vires essent prostratæ ante crisis. Dico ergo, quod cessant symptomata; quia cessat actio, & cessante actione, natura aggreditur materiam ex ordine suo, & ita cum materia illa praua sit mora, extinguit naturam & spiritus, & occidit. Cruditus ergo per se est causa actiōis, ut corruptio mortis.

Causa autem tarditatis est vel imbecillitas naturæ, vel frigiditas, vel siccitas, vel crassities, & densa substantia. In istis tribus ultimis casibus, cessat etiam operatio caloris putridi, & remanet materia cruda solum, sed in primo casu corrumpitur materia à calore putrido, & non concoquitur à naturali, & fit ut dixi corruptio. Et hoc declarabat Galenus *Primo de differentiis februm cap. 6*. Causæ verò tarditatis crisis aut impedimenti eius, Prima est non sentire naturam materię impedimentum, nam absque illo non potest villo modo sequi crisis. Secunda est imbecillitas eiusdem: quæ & si sentiat non potest peragere. Tertia est impedimentum externum, medicamentum, sectio venæ perperam adhibita, frigus, dolor, timor, tristitia, cibionus ac similia. Primæ autem causæ propria est ut dixi sœuitia symptomatum morbi,

morbi, quæ impedit sensum materiæ, & cruditas, quæ iuncta frigiditati obtundit sensum illius. At dices sunt nihilominus crises sæuiente morbo, & malæ crises in statu, quæ fieri non possent, si iam nihil est, quod naturam præter rationem ad crislum ante tempus compulerit. Dico quod ante statum vel in ipso sunt crises sæuiente morbo ob motum materiæ, & hoc est quod dixit Hippocrætes *secunda Aphorismorum* cum dixit *Quibus crisis fit, his non difficilis ante accessionem: quæ uero subsequitur lenior ut in pluribus.* Et si consideres exempla ægrotum Hippocrætes, plerumque uigebant & febre magna corripiebantur ante crislum, & hæc febris est ex genere quasi ephemerarum, quia fit ex motu materiæ non putredine. Et hæc fit ad crislum, non crislus in illa vel ex ea. Et ideo crislum bonam necesse est ut præcedat quies à morbo, & crisis quæ fit non præcedente quiere, sed continuato morbo, ob id etiam necessario est symptomata, & plerumque mala. Et si obijcias quod Galenus dicit, quod crises plerumque sunt in diebus accessionum, & hoc maximè cum in tertia, quinta, aut septima vel undecima, dico quod in intermittentibus & continuis, iam sunt remissa aut symptomata, sed in intermittentibus manifestius, aliter si subsequatur violenta est. Quæ uero conringit in uigore morbi, & est mala, non est ob motum materiæ, qui tum iam cessauit, etiam si sit turgens: neque ob multitudinem nimiam materiæ, nam non potest tunc tam multa esse materia, ut crislus ob id solum mala fiat: sed si natura non potest eam superare, corrupta iam est. Igitur talis crisis necessario mala est, quia materia planè corrupta est, aut quia pars illius solum est concocta. Igitur crisis mala tempore status est deterior omni alia alterius temporis, & plerumque lethalis: lethalis si ob corruptionem, mala est; ualde mala; si ob missionem materiæ crudæ cum cocta. In aliis temporibus non aded bona, sed nec aded exitij significatrix: fit enim ob motum materiæ, vel quia solum pars concocta est, vel ob multitudinem, raro ob prauitatem, cum nondum perfectam corruptionem adeptæ sit.

Solum id restat ut uideamus, quod antea propositum est quare necesse sit, cum facultates naturæ inseruientes sint diuersæ, ut si materia sit concocta, ut etiam possit expelli; & si non, non. Respondeo quod materia si concoquitur, quia comparatio fit ad idem, etiam potest expelli, quia vires illæ eadem sunt in radice, & si concoqui non potest, multò minus potest expelli: quia ante facilius potuisset, nam vires erant validiores & materia minus praua, quia nondum corrupta. Paret igitur quod si materia sit cruda aut corrupta, vel ad malos abscessus deriuata, iudicationes aut non sequi, aut malas, inde vel mortem, vel diuturnitatem morbi, vel reuersiones. Demiror autem, quomodo cum Galenus hæc

principia iudiciorum & concoctionum non nouerit, potuerit tot libros de Crisibus scribere. Sed palam est, quod pauca docuit in illis, & quæ experientia compererat, pertrita & per se cognita: rem autem ipsam non cognouit, præstitis tamen quod potuit, & multa circa propositum & adherentia declarauit.

TEXTVS XLIV.

Quod uero ex his potissimum futurum sit, ex aliis considerandum est.

COMMENTARIVS.

Cruditas materiæ, illius corruptio, malus abscessus declarant acrisias, & mala iudicia, ex quibus mors aut morbi diuturnitas aut reuersio contingit. Quid modo horum futurum sit, cum non parum intersit, moriturus an sit æger, an denuo ægrotaturus, ex aliis signis magis propriis condiscere oportet. Talia autem scripta sunt ab illo in *libro Prognosticorum de Indicis & de Concoctionibus*, & cui titulus est *Prædictionum*. Nec est ut rem tam grandem quam consultò hic omittit, ob longitudinem declarate, ego docere nitar. Sed in genere hoc scite sufficit, concoctionem fieri tribus: temperamento membrorum solidorum, calore spiritus aduenientis, & permissione cum humoribus bonis, quod etiam uidemus in metallicis. Ea enim quam uocant matrem & ferrum, & alumen, excoquantur, cum ibi pars sit ferri, ibi aluminis, & panem non nisi auxilio fermenti fermentant. Vis ergo est in temperamento solidorum, quorum substantia si læsa sit, uix fieri potest ut coctio proficiatur. Hic Galenus *com: 46.* magnam mouet difficultatem in hectica cum putrida coniuncta, an possit curari: uult enim si restitui debent, ex putrida concoqui humorem, ut concoquatur *necesse est* inquit, ut *solida restituantur: an si solida restitui debeant, hecticam oportet curare?* hæc illius sententia: sed si sic, quomodo hecticam curabimus, quæ in dies magis ac magis à putrida febre confirmatur. Manifestum est igitur in huiusmodi, quomodo simul ambas curabimus, ut in *Arte medendi parua* docuimus, his magis auxiliis, quæ alterius oppositæ dispositionis auxilio non indigent, uelut purgatione & balneo aquæ frigidæ.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

242 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

tua, quam quivis illorum agitur, ut qui plures sint & audaciores, & ad maledicendum promptiores: ut cuiuscunque aegri mortem qui in manibus tuis pereat, in tuum caput recudant. Officij sane fuerat Galeni, si quid haberet admonere nos, quoniam pacto rerunderemus horum insaniam, etiam sine illis auxiliis. Ergo illud prae oculis semper habendum, si licet melius rebus nostris consulere, atque maiorem utilitatem capere recte agendo, quam perperam; cui dubium esse potest quin debeamus recte agere, etiam si pessimi esse velimus atque impij. At modo constat hominem, qui ita asuetus sit ab initio, ut nihil noceat & cautum videri & prudentem, & querelam nullam de se audire apud aegrum vel allantes: is vero qui tumultuarie medetur, saepe incidit in illud, tu me medicamento illo enecasti, ut tandem ad id perveniat necesse est, tanquam temerarium & precipitem fugiant, nam antequam occidant quae obsunt, primum necesse est ut plurimum obsint, dolores excitent, & magnam molestiam afferant. Quod si persistat ut non remoueat medicamentum, tandem vi coacti abijciunt & leuantur, unde tunc periculum etiam maximum vitae subis, infamiae certe adeo turpis, ut in os & faciem id crimen obijciant: si remoues, iam prodis errorem tuo testimonio. Aduenit praeterea, qui petit vendam hoc auxilium sumpseris, rationem exigit: inuidus Medicus negat esse rationale, ibi vndeque haeres, quae vita misero? interim incidis in aliquem cui est Pater amans acrisque homo, aut in matrem optimi filij, aut fratrem iam nuptae sororis, tuum vero etiam in vitae discrimen venis. Ergo hoc est, quodque magis ad expositionem textus pertinet, si morbus notus est, nec necessitas velle te urget, utere securissimus: si notus sed periculosissimus protestatione facta, validissimis, si opus est, statim uteris, sed tamen sensim experiendo, quantum prosis. Veluti est febris synocha ardentissima, cogentis sanguinem ad animam usque deflectionem mittere; mitte, sed cum quantitas magna fluxerit, vide quali constantia pulsus resistat, quali animo ipse persistet, quoniam pacto sanguis calidus effluit; & constanter, an contrahatur cutis faciei, an oculi contrahantur, an nictent, an intendantur, an calor ad liuidum aut fulcum vertatur, an sudores frigidi prodeant; an mente moueatur, an membra tremant. Itaque statim cessato paratis auxiliis ex aqua frigida, odoribus iucundis, loco frigido, ossa panis ex vino albo odorato dilato vel malo Punica, ex frictione leui excrementorum, ex irroratione faciei cum aceto & aqua. Sed si nihil illorum apparuerit perseuerato. Ita etiam in momentaneis licet a minimis inchoare. Sed si morbus ignotus sit, praecipuum sequere Principis, a leuioribus semper esse inchoandum,

TEXTVS XLVII.

ARs ex tribus constat, morbo, aegroto, & medico artis ministro. Agrotum cum medico morbum aduersari oportet.

COMMENTARIVS.

Non omnia possumus omnes, ingenio alij, alij iudicio, alij memoria valent: alij studio & diligentia ac genio sibi iter aperuerunt. Quorsum attinebat tam diu versari in re clara, ut nihil in ea singulare adduceret? Nam cum dixisset Hippocrates prima Aphorismorum. *Oportet autem non solum seipsum prestare oportuna facientem, sed & aegrum & assidentes & exteriora*, supple si velit curari a morbo. Hic tria in vnum colligit, & quae quatuor erant fiunt duo, scilicet cum aegro assidentes & exteriora, omnia enim haec ex parte aegri sunt. Cum igitur tres fuerint quantitates aequales, & vnam alteri addideris, vicissim erit rationis ad rationem proportio quadrupla.

3	-	3	-	3
6	X	3		
3		6		
3	6	-	9	

Velut si secundus, qui sit ternarius addatur, primo fiet sex, ad tria primi ad tertium contraria ad sex dupla ad subduplam quadrupla est. Ductis enim sex in sex fiunt tri-

ginta sex, & tribus in tria nouem, ratio triginta sex ad nouem quadrupla est. Sed non hoc tantum est quod voluit, sed hoc insinuauit, quod est frequens, cum duo Medici aduocantur, & vnus est prestans, alius nequam: nam tunc medicus egregius non potest opitulari morbo, quia tandem se retrahit qui iniquus est. Proh Deum fidem! aliqui sunt eiusmodi, ut melius esset nullos esse medicos quam tales, etiam si duo solum mali impediant centum bonos. Medicum igitur admonet magis propter hoc, ut dicat astantibus, & se culpa liberet, quam moneat de re tam clara. Quod aotem Medicus sit artis minister pro axiomate habendum est.

***

TEXTVS XLVIII.

Capitis ac colli dolores ac grauitates cum dolore, cum febribus ac sine febribus.

COMMENTARIVS.

Quidam olim temere ex capitis & colli doloribus ac grauitate phrenitidem adesse nunciabant. Hos redarguit Hippocrates dicens: *Ista etiam contingunt sine febre, non ergo phrenitidem declarant. Cum ergo cum febre fuerint, tunc periculum est, ne phrenitis adsit, quod ut cognoscas scias.*

TEXTVS XLIX.

Phreniticis quidem conuulsiones, sed & vitiosa vomunt; Et quidam ex his subito moriuntur.

COMMENTARIVS.

Si ergo ista sint: Phreniticorum, inquit, adsunt *conuulsiones & vomitus virulenti, & quidam ex his etiam subito moriuntur*, magnus enim valde morbus est phrenitis. Ex quibus constat hoc totum vsque ad tertiam constitutionem scilicet inchoando *Prærita dicite*; alterius esse præclari viri, qui illa in margine adnotauit: quibusdam autem turpe visum adeo præcipiti cursu post pauca ad tertiam decemire constitutionem. Quod si quis arbitretur illud totum *Quæcumque vero non periculosa* & alterius esse, non negabo, vera tamen sunt quæ in his continentur & demonstratione indigent. Atque ego non dubito, quin hæc omnia sint commentitia, quorsum enim inter secundam & tertiam constitutionem hæc & etiam præter propositum interponere, cum nihil inter Primam & Secundam positum sit. Et etiam quis non videt, quanta grauitate legantur vna post aliam, quam absurda sit hæc additio.

Queramus igitur an omnibus phreniticis conuulsio adueniat: nam quod morituris omnibus & aliquibus etiam qui sanantur post, haud dubium esse existimo. In primo Prædictionum inquit; Soporosi in principiis euadentes cum capitis, lumborum, præcordij, colli dolore vigilantes, nam phrenitici sunt? Constat sane veram phrenitidem abscessum esse in cerebri membranis ex bile flaua, quocirca cum confirmatur, conuulsiones adueniunt, cerebro nimis concalescente & exsiccato, vel etiam ob multitudinem vaporum. Et quam-

nis conuulsio malum sit signum in phrenitide, nihilo secius medium est inter pathognomicum & assidens: confirmat enim phrenitidis est signum pathognomicum, assidens autem cuiuscunque. Sed & vomitus assidens est dicebat Hippocrates in *Coactis prædictionibus*: Phrenitici cum perfrigeratione saliuam fundentes vomitum nigrum indicant. Idem *sexta Aphorismorum*: Quibuscunque cerebrum præciditur eis necesse est febrem & bilis vomitum superuenire. Hæc ratio facit, ut cerebrum male affectum vehementer afficiat nervos sexti paris ad os illius venientes. Cur autem bilis potius quam alius humor, in expositione illius Aphorismi dictum est.

TEXTVS L.

In ardentibus autem & aliis febribus, quibus colli dolor & temporum grauitas & caligo vertiginosa circa oculos, aut etiam præcordiorum distentio, non cum dolore fit, his sanguis per nares erumpit.

COMMENTARIVS.

Hoc est tertium decretum doloris capitis & colli; nam primum est ut si sine febre sit: secundum ut si cum phrenitide, tertium ut in febre ardente. Idem *tertio Prognosticorum* hæc habet. *Quibus in febre non exitialis capus dolet, & tenebra oculis offunduntur, sic ut visus habetur, & splendet eis apparet, & alterum hypochondrium consistitur, neque cum dolore, neque cum inflammatione: sanguinem in his à naribus expectare oportet, maxime vero si adolescentes fuerint.* Hæc eadem sunt, quæ ibi narrate sunt. Sex utrinque assumuntur signa fluxus sanguinis narium, in febre ardente magis, tum in aliis non exitialibus, nam bona signa in morituris non sunt expectanda, si dolor capitis hic additur colli grauis, & caligo vertiginosa ante oculos & præcordiorum distentio sine dolore atque inflammatione, sanguinis profluium è naribus expectare oportet. Videamus modò singulorum causam. febris feruere sanguinem facit, tum magis ardens. Dicitur autem de hoc supra. Capitis dolor grauis fit à materia, non à vaporibus, & si adsit colli etiam magis: bilis autem facit dolorem ærem & pungentem. Itaque cum nec materię frigidæ sursum facile ferantur, repletionem sanguinis in capite factam esse docent. At oculorum vertigo & caligines sunt fumo è sanguine, ob caliditatem febrilem, per cauos nervos veniente. De tumoribus autem hypochondriorum sine dolore atque inflammatione, maior est quællio, nam reliqua cuius perspicua esse possunt. Quod etiam dolor

& inflammatio hypochondriorum facere possit sanguinis fluorem, antea docuerat, idem non excipitur ut impedimentum cause, sed ne ordo praeuertatur hic enim de solis febribus non abscessibus agit. Alia autem ratione febres, alia abscessus sanguinis eruptione è naribus terminantur. Cum ergo irruit aut lien sanguinem ad caput propellit, incalescit locus ille & vapore plurimo impletur, qui delatus ad ventrem, tumidum locum efficit, sed toollem ac sine dolore contentum ramen: non ut quando humore locus impletus est. Ex quo etiam facile percipitur, qua parte sanguis sit erupturus. Manifestum est enim, quod ex hypochondrij parte, in quo tensio apparet. Est etiam eiusmodi tensio cum calore loci. Solet his addi signum sumptum à lachrymis, ut infra ex Primo huius. Et à Galeno pulsus exundans, qui quasi certum est signum ut chorus perficiatur. Hinc patet quod dixi, interiecta esse hæc, quandoquidem alibi & exactius transcripta sunt, nisi qui dicat prius quidem scripta esse, translata autem eò: sed non recordante Hippocrate, non delere quæ hic prius scripserat, quod ferme nefas est dicere.

TEXTVS LI.

QVibus autem gravitates totius quidem capitis, oris autem ventriculi morsus adsunt, suntque nauseabundi, hi biliosa & pituitosa vomunt.

COMMENTARIVS.

Et hoc ferme ad vogue ex eodem loco excerptum est, si quis per febrim non exitiosam dixerit caput dolet, aut etiam aliquid tenebricosum ante oculos obversari, aut etiam si ventriculi oris morsus in eo extiterit, biliosa vomitio aderit. Verecundor autem Galeni nomine grauitas, qui ibi non solum Grammaticum, sed grammatici filium se prodiderit, quandoquidem contendit officium esse expositoris solum difficiles dictiones explicare, non causas eorum quæ dicuntur: sed admonitus ab aliquo, credo qui insulsam sententiam illius damnabat, pollicetur id præstiturum, quod agrè ramen præstat. Nonne animaduertebat hoc esse officium expositoris Grammatici, quia illi solum de dictionibus agunt. Sed Philosophi aut Medici quomodo hoc erit officium? Nonne expositor sensa exponit, quomodo sensa exponet solis dictionibus interpretatis. An non etiam difficultas maior est in constructione? nam dictionibus satisfaciunt lexi, Ipse vero libros sexaginta septem lexicorum dicitur conscripsisse. Nonne maior

est difficultas in coniunctionibus, in his quæ subintelliguntur, & ad quæ referuntur. Itaque qui illius nomini addicti, considerent ex hoc suomet testimonio, quo si quis cum egregiè odisset, in illius contumeliam maius dicere non potuisset, quid ipsemet scripserit. Equidem si expositor non ultra progredi debet, cuiusnam vellem ab illo interrogare officium erit, post modum declarare sententiam & explicare causas. Erubesco sanè illius nomine. Quid ergo? Et quandoque bonus dormitat Homerus. Multa bene dixit, multa etiam melius fuisset ut silentio præterisset. Sed ad rem redeo clara est sententia. Ponit enim quartum modum gravitatis capitis, qui constat ex tribus signis, gravitate ipsa capitis, oris ventriculi morsu, & nausea, quæ significant redundantiam bilis atque pituitæ: bilis quidem ob morsum ventriculi, pituita ob gravitatem capitis, verius commune signum quod sint nauseabundi. Nam bilis quia leuis & amara nauseam mouet: pituita autem quia facit inundationem. Liqueat & ex hoc, hoc totum ut dixi insitum esse.

TEXTVS LII.

Plerumque verò pueris in talibus afflictionibus conuulsiones fiunt. Mulieribus autem tum eadem, tum ab utero dolores. Senioribus autem & quibus iam calor superatur, paraplegiæ vocatæ, leues siderationes, aut insanix, aut oculorum priuationes.

COMMENTARIVS.

Rursus in eodem nauigamus flumine, sed non ad portum vsque peruenire possumus. *Tertio enim Prognosticorum sex. 34.* inquit; pueris conuulsio accidit si febris acuta fuerit. Et loquitur de his, quibus caput grauarur cum ventriculi morsu atque nausea. Cæterum cum illa sint explicata ibi, de reliquis quæ non sunt explicata iure agendum est, Mulieribus scilicet atque senioribus. Equidem mulieribus eiusmodi tum uteri dolores adveniunt. Dicitur est autem ab Hippocrate *secundo de Morbis Mulierum* quod uteri dolores fiunt à fuliginis & flatu, intelligit per fuliginem vaporem crassum: per flatum autem tenuem, ubi etiam apponit auxilia. Causa cur parum de uteri dolore tractauerit Hippocrates duobus aut tribus locis, est quoniam dolor non est morbos, sed symptoma & signum, & Hippocrates tractauerit plene de uteri morbo, tractauit de quibuscumque causis præcipuis doloris, ut solum remanserit causa ex fuligine. Nam uteri dolent vel propter abscessum, vel vlcus, vel

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

tus rotius, resolutio eorundem in dimidia parte, sed stat ratio! Paraplegia cum hæc ambo pereunt simpliciter in vno membro tantum, & est ex stuporis genere, idèdque leuior paraplexia, quæ illi est similis, sed facta ex apoplexia aut conuulsione: *πάλη* enim idest plaga: quanquam & pro percussione sed velut ictu capitor ab Aristotele; *παλί* autem id est percussio, cum quis ictus est, & passiuè significat, vomit atque alterum accipitur. Sed fidendum est magis rationi dictæ, quam leui ethymo. Fiunt ergo in senibus hæc iuxta rationem quam dicemus: Constat quod in morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitos, (inquit Hippocrates) apoplexiam corporis vel conuulsionem vel furorem, vel cæcitatem significant. At hic loquitur de insania & cæcitate & paraplegia. Paraplexia autem quæ ut dictum est *secundo Prærobetici com. 50.* à Galeno significat aliquando apoplexiam & capitur pro illa, quandoque dispositionem in qua nerui distenduntur: Ergo hoc dictum est dictum Aphorismi, sed ut dixi imperfectum, cur autem idem nunc dicam ante scripsit. *Quibus autem grauitate totius capitis, oris autem ventriculi morsus adsunt, suntque nauseabundi, hi biliosa & pituitosa vomunt.* Dixi hoc esse intelligendum in iuuenibus. Volt declarare hic interposito vno syllogismo Hippocrates, quod talibus si vomitus non contingat, aut imperfectos con-

tingat in senibus, sic vnum ex illis quatuor: & construitur ita syllogismus. Quibus talia contingunt morbus sit biliosus & pituitosus percellens caput in iuuenibus, sed humor sapit naturam ætatis: igitur in senibus sit morbus melancholicus. At in morbis melancholicis periculosi decubitos significant illorum quatuor vnum: igitur in senibus hi morbi hoc modo terminantur. Patet igitur quid intelligat Hippocrates per motum melancholicum *Sextæ Aphorismorum*: non enim simpliciter morbum ex melancholia, sed talem & tantum, ut vel in rapite redundans consensu nouerit vomitum alicuius excrementi, licet sint nauseabundi: vel ad sensum magis Hippocratis repleto ventriculo per continuam euaporationem, repleto capite & dolore geito cum grauitate in illo superatâ facultate, cum adsint quatuor validissima, quæ in vno consentiant: prauitas humoris, quia melancholicus; is enim natura sua inuictus est; victoria eius in capite, quia dolor est cum grauitate; auxilium ex inferiore loco, morsos liquidem ventriculi & nausea quæ indicant abundantiam illius humoris, cum ambæ partes infestentur; superior morsum, inferior per nauseam dico quod innotescit molestia per hæc. Et quia afficitur princeps particola, & vires senum sint imbecilles, præterea nil mirum si necesse sit subsequi vomitum ex illis quatuor. Et ita finem imponimus primo libro.

COMMENTARIUS II.

In primum Epidemiörum Hippocratis librum.

CONSTITVTIO TEMPORIS TERTIA.

TEXTVS I.

IN Thaso paulo ante arcturum, & sub arcturo, aquæ multæ, magnæ, in aquiloniis. Circa æquinoctium autem & vsque ad pleiada, austrinæ pluuiæ pauca: hyems aquilonia: siccitates, frigidi venti, magnæ niues. Circa æquinoctium hyemes maximæ. Ver aquilonium, siccitates, pluuiæ pauca, frigida. Circa solstitium æstiuum

aquæ pauca, magna frigora vsque ad canem. Post canem vsque ad arcturum, æstas calida, æstus magni, non ex accessione auferentes, sed continui ac violenti: Aqua non elapsa est: Etesia spirant. Circa arcturum pluuiæ austrinæ vsque ad æquinoctium.

COMMENTARIVS.

In eadem vrbe fuisse, & continuam etiam narrationem, verba Hippocratis declarant, & ad idem faciendam comparationem.

rationem. *Missam* autem omnino hanc constitutionem & mutationes validas declarat: quocirca etiam magnos morbos expectandos, quia corpora percellerantur. Mutationes autem magor, & constitutio potius frigida, quam calida, & sicca quam humida, cum imbribus magnis Autumnalem eam esse declarant. Sunt autem octo tempora & ultimum est ultra annum. Per *Aquilonium* frigidum hic intelligit, ut per *Austrinum* calidum. In his omnibus maxime oportet considerare quatuor, *naturam constitutionis in se*: utpote calida & humida maxime morbis obnoxia est, minime frigida & sicca, *magnitudo* tum in vehementia, tum diuturnitate: *proportio ad naturalem temporis constitutionem* ut hyems aquilonia cum niue vel contra. *Et mutatio ad contrariam dispositionem* repentina & magna. (*In Thaso*) tempus ante Actoti ortum & sub Acturo fuit natotz conueniens, licet vehemens. Quod Virgilios docet *Georgicorum Primo*.

Hic sterilem exiguis ne deserat humor arenam.

Et infra

Arcturi sidera nobis

Hodorumque dies seruandi, & lucidus anguis.

Quam quibus in patriam venosa per aquora veltis

Pennis, & ostriferi fauces sentantur Abydi.

Videtur autem mihi Virgilios non illepide complexus omnia tempestuosa sidera, duobus carminibus, cum dixit.

Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Orionis.

Armatumque auro circumspicit Oriana.

Sed ut ad illam redeam: Plaurus com inducit id significantem de se, acque dicentem.

Incepui bybernam, & fluitus meos marisimos.

(*Circa Aequinoctium*) Hæc leuis constitutio, & præter id similis qualitati temporis. (*Hyems Aquilonia*) Hæc rursus vehemens, sed non aliena à natura hyemis, fuit tamen cum siccitatibus contrariis hyemi, fuit autem maxime diuturna constitutio ut scilicet dierum prope centum viginti quinque, ided observanda præter reliqua.

(*Circa aequinoctium*) Hæc vehemens & cum præcedente diuturna & contraria nature temporis (*Per aequinoctium*) non vehemens, sed alienum à propria natura. (*Circa solstitium*) valde alienum à natura & etiam vehemens constitutio. Hucusque mutationes nullæ notatu dignæ. Quæ sequitur valida & maxima (*Post eam usque*) Mutatio vehementissima tum etiam constitutio: sed non aliena à natura temporis, & ipsa qualitas temporis ad morbos ex

putredine generandos idonea. Hicque finitur annus. (*Circa Arcturum*) Temporis constitutio ad putredinem, sed non vehemens nec aliena à natura.

TEXTVS II.

IN hac autem constitutione, per hyemem quidem inceperunt resolutiones ex sideratione, & multos inuaserunt: & quidam ex ipsis subito moriebantur. Nam hic morbus satis popularis erat. Cætera incolumes degebant.

COMMENTARIVS.

Cum Autumnus fuisset austrinus, caput repletum est humoribus, tum etiam aperti meatos superueniente hyeme admodum frigida, refrigeratum est immodicè cerebrum, & ob id & abundantiam coacti humidi: periere aliquot subito, multi autem correpti fuot. Erant autem stupores similes resolutionibus, ideo posuit genus; sed horum quidam erunt vehementes & vniuersales, & hi perimebant, alij in vna parte corporis solum ac leues, à quibus sanabantur. Videtur autem & hoc ex Galeni sententia confirmari: siquidem dicit paraplegias solere in resolutionem terminari. Non credo autem siccitatem fuisse maximam causam salubritatis, quandoquidem affuerint niues, tota autem fuit incolumis, sed eius partis quæ sicca fuit cum frigiditate: cum niues ceciderunt solam frigiditatem, cum esset tempestiua.

TEXTVS III.

ANte ver autem ceperunt febres ardentes, & usque ad æquinoctium, & ad æstatem durabant. Quicumque igitur vere & æstate ineunte statim ægrotare ceperunt, plurimi seruabantur: pauci verò quidam moriebantur. In autumno iam & quum pluuia fierent, lethales erant, & plures peribant.

COMMENTARIVS.

Sermo hic duplicem recipit sensum, vnum literæ magis proprium, alium Galeni sententiæ ac rationi consentaneum. Primus est ut ante ver febres ardentes ceperint, quæ perdurarunt usque ad æquinoctium, & nonnullæ ad æstatem, quod contra

contra naturam ardentium est, nam numerantur acutas *Prime de Morbis* velat phrenitis, letargus, Peripneumonia, morbos lateralis, quorum nullum tam diu perdurare potest. Alter sensus est, quod ante ver coeperint oriri tales febres, & genitæ etiam sint sub æquinoctio, & in æstate perseveraverit carum ortos. Et ad hoc faciunt etiam verba sequentia. Quicumque igitur verè & æstate incontem statim ægrotare ceperunt, servabantur maxima ex parte: et qui per autumnum cum iam pluviz fierent, maxima ex parte peribant. Hinc liquet causa, cur constitutionem ut dixi octavam præter ordinem addiderit. Quoniam qui servabantur in prioribus anni temporibus ex eodem morbo peribant in hoc tempore:

Quærit secundo causam febrium ardentium Galenoe in hoc anno, quam dicit esse obscuram, quoniam putat febres ardentes fieri tum plurimas, vel ob naturalem bilem æstare priore genitam, vel ob adventitiam genitam aliis temporibus, genitam ex constitutione calida & sicce, quæ cum nulla fuerit, tum æstatis prior status moderatus, liquet nullam superesse verisimilem causam harum febrium. Confugit ad hoc, ut æstas prior fuerit iollo calidior, sed non multum: sed quia constitutio erat tempestiva, hanc prætermissit Hippocratem. Sed hoc non satisfacit, cum inmodicæ numero fuerint hæc febres, & quæ etiam sub Autumno perniciosæ. Videtur autem refugere eò, ut conclusus humor ob gelu non potuerit dissipari, sed corrupta diuturnitate temporis febres effecerit ardentes. Ego Galeno in arte medica plurimum tribuo, cum res seriò tractat, & ob id difficilem esse hanc inventionem causæ reor. Non tamen credo has febres ardentes fuisse ex carum genere quæ ex plurima sunt bile, sed potius putrescente sanguine: cuius indicium est solutio, nam per effluxum sanguinis, omnes (modò ritè fluxisset ut ipse testatur) servabantur. Nemo autem totò servatur nisi humore euacuato, qui peccat, non qui non peccat. Videbatur autem febris ardens, quoniam quibus non bene fluxisset sanguis, terminabatur ad morbum regiam. Quid si aliquis dicat esse ex secundo genere ardentium febrium, quæ ex pituita salsa oriuntur, ut *Quarto de vitæ in acutis*, com: 13. Sed hoc genus videtur alienum à natura sanguinis, quanquam ibidem testetur Hippocrates, & hanc solui ex fluxu sanguinis narium. De hoc igitur hic loquitur, Et colligitur ex hoc loco præclara illa propositio. Constitutio temporis præsens, etiam si non valida sit, quanquam non possit novos generare morbos, potest tamen illos augere ac minuere, & modum adhibere eo usque, ut ex non lethali bus lethales, & contra efficere possit, ut in præsentis loco constitutio ante Arcturum humida. Causa ergo harum febrium fuit putredo ex frigore nimio, dum prohibuit exhalationem pituitæ

genitæ in humidiori tempore, maxime in principio constitutionis. Factæ autem sunt deteriores febres ob calorem & mutationem vehementem factam sub cane.

TEXTVS IV.

ERANT autem febrium ardentium affectiones. Quibus quidem bene ac largè sanguis per nares erupit, per hoc maxime servabantur: & nullum novi qui in hac constitutione mortuus esset, si rectè ipsi sanguis profluxisset. In Philisco enim & Epaminone ac Sileno: quarta ac quinta die parum de naribus stillavit, & moriebantur.

COMMENTARIVS.

In febribus ardentibus sanguis ipse peccat ut dictum est: Euacuatio sanguinis est causæ morbum facientis, sola hæc sit sine ullo labore naturæ: si ergo caola tollatur, & sine narum labore, non est cur aliquis possit mori. Adducit res quibus fluxit sanguis sed non rectè, verum paucos, & mortui sunt: è quibus primus & tertius horum sunt duo primi ægri, quorum historiam enarrat in fine huius libri. De Philisco enim ait: In Quinto ad meridiem parum de naribus idque merum stillavit. Galenus non animadvertit contradictionem de Sileno, de qua in Quinto libro. De Epaminone non describitur historia. Rectè fluere intelligitur multus & floridus. Animadvertendum quod omnes excretionis indicatoris possunt fieri duobus modis, vel ut signa, vel ut decretorium. Decretoria semper ferme sunt bona: signa autem modo bona modo mala. Decretoria sunt copiosa, signa autem pauca. Et etiam decretoria finiunt morbum statim seu ad bonum, seu ad perniciem, signa post tempus. Et si decretoria sint pauca sæpius repetuntur. Dico in sanguine narium, vomitu, alii deiectione, vrina, sudore, & papulis ac tuberculis.

TEXTVS V.

PLerique igitur ægroti circa iudicationem rigeabant, maxime hi quibus sanguis non erupisset. Iidem verò etiam postea insuper rigerunt, & exsudarunt.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

duosque fines morborum illis correspondentes. In adolescentibus sanguinis maior copia est, sunt enim humidiores, & calor æqualis, & vires ac facultates concoquendi optimæ; in ætate autem constitutus sanguis biliosior & sicior, & calidior, quo ad qualitatem, non quo ad multitudinem aut essentiam: in vniuersaque ætate dispari ratione fluebat multus sanguis è naribus; bile præsertim aut æri pituita, quæ bilis expers à principio non est, & in dies calore febris biliosiore facta, ad caput sanguinem cum febre deferente: vbi aperitis vas, quæ in naribus sunt erumpit, atque id satis clarum est. Et etiam cur in febre ardente contingant multa sanguinis narium profluvia; imo etiam per talia soluantur, cum tamen talis febris à bile fit. Quanquam de hoc quod satis est tum supra, tum in *contradictionibus* dixerimus. At non ibidem in senibus de alui profluvia morbo regio. Itaque senibus cura non feruntur sanguis, ad id quod magis procliuè est, natura illorum imbecillis inclinatur, hoc autem est vt materia ad cutem vel ad aluum detrudatur. Ad aluum quidem in magis senibus, quoniam vsu natura eò propellere superflua didicit, & quoniam scriptum est *Tertia Aphorismorum*, ultra hanc ætatem diuturna alui profluvia, difficultates intestinorum: ante verò id est statim post ætatem, in qua consistunt morbi regij, quoniam cutis omnium membrorum est imbecillissimum, & materia spargitur vndique: facilius autem est nature imbecilli spargere, quam collectam emittere.

TEXTVS VIII.

Populariter grassabantur etiam dysenteria per ætatem: & quibusdam qui ægrotarunt, quibusque etiam sanguis erupit, ad dysenteriam transitus factus est: velut Eratonis filio & Mylo, qui multa sanguinis eruptione facta, in dysentericum statum delapsi sunt.

COMMENTARIVS.

Dysenteria duorum generum sunt, alia cruentæ, cum sanguis in vena portæ, antequam ad cauam venam transeat, exoneratur: alia cum crociata, natura bilem per aluum exonerante, ad eò vt intestina erodantur, quæ periculosior est & damnosior. Cum ergo pituita salsa computruisset, in quibusdam sanguinem velut & flava bilis ad caput impellebat, & aperitis nasibus effundebatur, atque hoc in iuuenibus adolescentibus: in senibus autem hoc non fiebat, sed natura humorem illum putrem, & sanguinem etiam venæ portæ vt vocant

ad aluum detrudebat: similiter in iuuenibus, in quibus non potuerat fluxus sanguinis narium profus exonerare naturam, idem contingebat: quare morbus hic grassabatur generaliter, sed diuersa ratione. Seruabantur autem (cum multis in constitutionibus petire soleant) ob hoc, quod partim essent dysenteria cruentæ, quæ periculo quasi vacant, partim quod quæ non erant cruentæ, cum essent à pituita falsa, mitiores erant: sicut contra quæ à pallida bile deteriores; inde à flava, post à cinerea, inde crocea, post rubra, inde præsina, post glastea, inde viridi, demum nigra, quæ profus lethalis est.

TEXTVS IX.

Multis igitur maximè hic humor redundauit. Nam & quibusdam circa iudicationem sanguis non erupit, sed tubercula iuxta aures excitata euauerunt. Quæ vbi euauissent, iuxta sinistri lateris mollitudinem, & ad summam coxam grauitas fuit. Quum autem dolores post iudicationem fierent, & vrinae tenues prodijissent, parum sanguinis profundere ceperunt. Verum circa quartam & vigesimam, abscessus ad sanguinis eruptionem fiebant Antiphoni Critobuli filio, quæ sedata est, & perfectè iudicatus est circa quadragesimam.

COMMENTARIVS.

Per humorem hunc bilem flauam intellige, ex quo regius morbos & dysenteria fiunt. Nam sanguinem humoris nomine appellare hoc in sermone per absurdum fuisset. Iudicationis tempore cum natura non dominaretur, sanguini parotidas effocit, adiectum & illud pessimum de quo alibi Hippocrates: *Maligniora sunt quæ repente disparant*. Et post, Tubercula circa aurem quibus circa iudicationem exorta non suppurata fuerint, his disparentibus recidua sic pro ratione reciduarum. Sed cur non occiderint hi morbi, causam habent manifestam: inquit enim in textu *Quæ vbi euauissent, iuxta sinistri lateris mollitudinem, & ad summam coxam, grauitas fuit*. Declaratum est à nobis quod deriuationes abscessuum descendentes salutare sunt, contra si ascenderint. Verba eius sunt in Prognosticis: *Dolores cum febre circa lumbos & infernas partes, si septimum transuersum attingerint, infernas partes relinquentes, perniciosi valde sunt*. Contraria ergo ratione periculo vacant. Et ad hoc facit illud eiusdem. *Quibuscumque (in angina) fauces & cernix tubuerint, diuturnior*. Sic

*hic est morbus, & ex eo maxime euadunt, si cernix & pectus, ruborem habuerint. Simile est & illud. Dolores modicè acuti ad clauiculam & sursum transeuntes perniciosi. Multa talia possem adducere in quibus declaratur securitas magna descendendum morborum, periculum contra ascendendum: dico tumorum & dolorum & huiusmodi. Secunda causa est mollities tumoris; & tertia quòd fuerit in sinistro latere, quas tangit in textu Hippocrates, meminitque horum in eodem Prognostico per hæc verba: *Tumor in præcordio si fuerit in altera tantum parte, minus periculosus est in sinistra.* Et paulo post: *At verò molles tumores & doloris exortes, & qui digito cedunt, diuturniores indicationes habent, & minus horrendi sunt.* Propter hæc omnia cum descenderent ad summum coræ, seruabantur.*

Quom̄ autem dolores post indicationem fierent, erat hoc iudicium cruditaris, dolor scilicet, idè conueniebat vrina tenuis: quia tamen sumus in calu februm ardentium natura sentabat eruptionem sanguinis, quæ non sequebatur ob vrinas crudas, & dolores; sed conuertebatur res ad abscessum vt in Aphorismo: *Quibuscumque resurgentibus ex morbis, si quid laborauerit his sum abscessus.* Cur autem vigesima quarta die, quoniam prima est indicatrix, post medium morbi acuti longissimi, qui ad quadragesimum terminatur. Sed neque post terminari poterat, sed ante potius: non ante autem cum materia esset valde cruda atque rebellis. Vnius enim exemplo de plerisque intelligi voluit.

TEXTVS X.

Mulieres porro multæ quidem ægrotarunt; pauciores autem quam viri: & pauciores etiam mortuæ sunt. Plurimæ verò grauiter ex partu laborarunt, & post partum insuper ægrotarunt, & hæc maxime perierunt. Velut Telebuli filia, quæ sexta à partu die mortua est. Plurimis itaque in febribus menses apparebant. Quibusdam verò ex naribus sanguis erupit: & virginibus multis id primum factum est. Quibusdam & ex naribus sanguis, & menses proruperunt, velut Dætharsei filiz virgini apparuerunt tunc primum, & sanguis largus è naribus fluxit. Neque vllam mortuam noui: ex his quibus aliquid probe factum esset.

COMMENTARIVS.

Non ob menses qui fluunt sanatae sunt, sed qui fluxerant, pauciores & minus ægrotarunt. Laborarunt autem ex partu ægræ, hoc enim commune est, sed & sanæ de quibus intelligit, quod in huiusmodi constitutionibus soleant petire puerperæ, & imbecilles, morbosi & intemperati. Est enim regula generalis. Sed & in his coaceruata erat copia vt dixi putridæ pituitæ. Post partum autem maxime laborarunt corrupta copia humorum, & nihil mirum periisse illas, cum à partu factæ essent imbecilles. Telebuli filia in sexta obiit, quoniam acutus morbus erat, & iudicium præuenit, vt in superioribus declaratum est. In febribus autem apparebant menses, quoniam cum duæ iungantur occasiones, vna naturalis, altera præter naturam effectus producitur plerumque, & etiam cum magna facilitate fluxus mensium naturalis res erat, iudicium per effluxionem sanguinis præternaturalis, ideo talia iudicia ita fiebant. Et anticipabant tamen. Virginibus autem quibus nondum incessisset sanguis è loco naturali, quasi incerta adhuc natura & imperita, cum iam tamen sanguis abundaret, erumpebat è naribus, non ex utero. Aliis quia non consueuissent fluere menses, aliis quod esset calidior, ad superiora ferebatur: Quibusdam quòd nimius esset, erumpebat vtraque via. Dætharsei autem filiz contigit hæc causa, quòd sanguis nimiam abundaret. Cum ergo probe sanguis flucret non erat vt morerentur: cum non adsint causæ mortis in iudicio per sanguinem quæ sunt in aliis.

TEXTVS XI.

Quibus autem prægnantibus contigit ægrotare, omnes perdidit fetus quas ego noui.

COMMENTARIVS.

Vtero gerentes omnes quouis morbo ægrotent, in periculo sunt ne abortiant, tum ob morbi molestiam, tum ob curandi rationem. Non tamen hanc causam idèd generalem intelligit quoniam subiungit, *omnes perdidit fetus.* Rursus vtero gerentes, si corripiantur morbo acuto lethale est. *Quinta Aphorismorum.* At hoc est maius, vt nulla seruata sit, quin abortierit. Causa ergo fuit abundantia pituitæ, quæ impleuit loculos frigoris medio, idèd ex quavis causa abortierunt. Solent autem magis mori fetus ex generali constitutione, quam ex causa foruita: nam & ipsi sunt imbecilliores & ab aere corrumpuntur.

TEXTVS XII.

VRINÆ verò plurimis boni quidem coloris, verum tenues & subsidentias modicas habentes, excrementis tenuibus ac biliolis. Multis autem aliis iudicatis ad dysenterias res deuenit: velut Xenophani & Critiæ. URINÆ aquosæ, multæ, puræ, tenues post iudicationem, & subsidentia multa facta, & aliis probè iudicatis. Mentionem faciam eorum quibus factæ sunt Bioni qui apud Silenum decumbebat, Cratiæ quæ apud Xenophanem, Aretonis filiz, vxori Mnefiltraci. Postea verò omnes hi dysenterici facti sunt. Num quòd vrinæ minxerunt aquosas, considerandum est.

COMMENTARIVS.

Verba illa (*Nam quod vrinæ*) videntur ascripta vel etiam ex Galeni commento desumpta. Sed omittamus; demoror sæpè vnde quidam tantum Galeno tribuant, qui tam sæpè pulcherrimas doctrinas ex integro omittit, vt hic Hippocrates ostendit in hoc textu duo genera vrinarum significatiuum & Criticum, de quibus in primo de vrinis actum est. Proprium quidem vrinæ criticæ est, quod sit multa, cruda, cum multo sedimento, & iam inclinante morbo facta post vehementem agitationem. *Multa*, quia conante natura excernere, quod noxium, cogitur, multum serosi etiam illi humidæ expellere. *Cruda* quoniam coctio fit materia quæ concoquitur quiescente, at post crism cum expellatur materia assidue, non potest natura habere tempus ad concoquendum; neque in iecore vbi recipit colorem, neque in venis ac renibus, vbi substantiam recipit. Oh id vndequaque puras & crudas fuisse necesse est. Sed dices quomodo puræ cum subiiciat *In quibus multa subsederunt*? saltem hoc exposuisset quod ad verba attinebat, quandoquidem se facit expositorem verborum. Sed dicam vbi primum explicauero tertiam conditionem vrinæ criticæ, quòd scilicet multum habeat sedimentum: nam cum materia morbi per vrinæ secernatur necesse est vt plurimum habeat sedimentum vrina. Vocat ergo puras quæ sedimentum substantiæ vrinæ impermissum haberent: sed essent in singulis partibus translucidæ: sicut si quis puluerem aut potius frustula pastæ immisceret aquæ, illamque conturbaret, tum verò istud verissimum est, quod illis quiescentibus cum

materia tota subsedisset, necessario puræ redderentur, quod sæpe videmus in huiusmodi. Et sunt satis turgæ nisi sint fuscæ aut liuidæ, nam cum his etiam multi pereunt: sed non est locus hic causam declarandi. Accedit quòd tales vrinæ si ad bonum tendant finem, natura iam superante materiam & expellente cum morbi alleviatione fiunt. An verò, cum magna agitatione: in acutis cetèrè necessarium est & maximè in papulis, si modo hæc sunt morbili vt vocant, tum variolæ: at in longis morbis fiunt cum agitatione longiore & mitiore, pro ratione etiam longitudinis morbi. Et ideo considerate oportet illud *Quarta Aphorismorum: Quibus vrina crassa, grumosa, pauca, non sine febre, multitudine ex his veniens tenuis tumat: Præcipue verò tales veniunt, quibus ab initio vel breue sedimen est.* Quis dubitat non indicasse per hæc verba vrinarum criticarum exitum, quum simul & eam quæ iudicium præmonstrat apparere velit, scilicet illam in qua ab initio idest statim post initium, non enim in ipso initio, ne repugnantia dicat, vel breui post initium idest circa septimam diem sedimen est. Idest illud laudatum album, lene, æquale: nam vt dixi in expositione illius Aphorismi significatur coctio & salus. Et rursus paulo post: *Quibus speratur abscessum futurum ad articulos, liberat ab abscessu vrina multa, crassa, & alba facta, qualis in febribus ex lassitudine, quarto die quibusdam incipit fieri.* Ecce quòd & hæc cruda est & decretoria. At verò significatiuum edocet, cum dicit: *vrinæ verò plurimis boni coloris:* nam si morbos bonum finem habiturus erat, necesse fuit vt haberent vrinæ præcipuam signum coctionis, quod est à colore, quia vrina ibi illum recipit: nec vulgariùs quicquam apud Hippocratem in hoc toto libro idest primo & tertio, quàm vt qui seruati sint, signum hoc appoluerit, quòd vrinæ essent boni coloris. Sed quia cræ tenues & cum modica subsidentia, & recrementis rursus tenuibus & biliolis, necesse fuit morbos eos terminari ad dysenterias, seruata scilicet maiore parte humoris peccantis, & mediocriter euicta: Hic ergo mirari contingit, Galenum qui crism vrinarum quasi prætermiserit, cum aded sæpè illius plusquam ferme omnium aliarum meminerit. Princeps illam manifeste commemorat *secunda Quarta tract. 4. cap. 80.*

TEXTVS XIII.

Circa Arcturum autem multis vndecima die iudicatio facta est.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

bu secundum nihil istorum congruit. Generali etiam ratione pauciores moriuntur pueri: ut quos videamus omnia incommoda facilius perferre, imo ex illa ætate consuescere pati, & naturam quasi in alienam mutare.

TEXTVS XVII.

AT verò circa æquinoctium, & usque ad pleiada, & sub hyemem, comitabantur quidem febres ardentes. Sed & phrenitici plurimi tunc fiebant: (& plerique horum moriebantur) fiebant autem & per æstatem pauci.

COMMENTARIVS.

Iam duo statui antecedenti accedebant; Autumni status confirmatus, quo per frigora intus repulsa materia vehementius putrescebat, & grauios affligebat: Et quod humida constitutio effectus suos producere poterat. Est autem ut Galenus dicit in commento, ardentis febris eadem materia quæ phrenitidis. Sed in phrenitide in capite est & cerebri vel membranarum substantia, in ardentibus febribus in venis plerisque, aut circa iecur ventriculum aut pulmones. Materia verò biliosa vtrinque aut pituitosa salsa. Inde fit ut ad ardentes febres deliria sequantur, quemadmodum in phreniticis, & ut febris phreniticorum persimilis sit ardentibus febribus. Moriebantur autem plerique cum morbus per se sit maximus in principe membro & ex acri materia. Discrimen autem ardentium à phrenitide est, quod in phrenitide materia maiore impetu mouetur, & cerebrum est imbecillius: decumbunt enim humores solum in partibus debilibus. Porro bilis flaua, inimicissima est cerebro, utpote natura contraria, aded ut ex illa vix quisquam euadat, sed potius ex ea quæ ex pituita acri facta est. Contingunt autem huiusmodi his qui plurimo vtuntur vino. ficiant autem & per æstatem non pauci, scilicet phrenitici, Quamquam ad sequentem etiam æstatem referri possit, nec Galenus animaduertat: interpretemur tamen ut ille, quoniam nondum flaua bilis genita esset, aut causa nondum extrare eut intro truderetur.

Vel ergo de sequenti secunda æstate loquitur: vel est ac si diceret, quamquam nomenauerim æstatis morbos, at tamen & cum fuerunt phrenitides de quibus non dixi. Porro phrenitidem delixibens propriam Paulus in tria eam genera diuidit: in factam à sanguine bilem flauam exuperante, quæ omnium est mitissima, & fa-

ctam à flaua bile superante quæ cum insania est feroci, & factam à bile atra quæ omnium atrocissima est: ut coërceri insanienter nequeant, & deinde omnium obliuiscantur; pauci autem ex ea euadunt. Nec solum membranas occupat cerebri phrenitis, sed & illius substantiam humor noxius occupat.

Febris illorum acuta & maligna sed non admodum manifestè vehemens: ut quæ pulsus habeat exiguos, languidos, duros, respirationem magnam & raram, oculi sanguinei interim sicci, interim lachrymantés, lingua aspera, delirium perpetuum, ab initio dolor capitis, postquam confirmatus fuerit morbus festucarum auulsio, quod plurimum lethale est.

TEXTVS XVIII.

QUum igitur febres ardentes inciperent, significationem de se præbebant, quibus perniciis immineret. Statim enim, ab initio febris acuta parum insuper rigeabant, vigiles erant & grauius angebantur siticulosi, anxij, parum exudantes circa frontem & clauiculas, nullus per totum: multum delirabant: timores, tristitiæ, extremitates subfrigidæ, pedes summi, & maximè manuum summæ partes. Exacerbationes in diebus paribus. Plurimis autem quarta die dolores maximi, & sudores plerumque subfrigidi, & extremitates non amplius recalescentes, sed liuidæ subfrigidæ, & neque sitiebant. Ad hæc vrinæ his nigræ, paucae, tenues, & alui sistebantur: neque sanguis è naribus erupit ex his quibus hæc accidissent, sed parum stillauit, neque ad reciduum vlli horum res deuenit. Sed sexta die mortui sunt cum sudore.

COMMENTARIVS.

Μήκρον id est grauius ferentes tam Græcè quam Latine in Cornarij versione desideratur. Ceterum sunt mala, sunt mediocritia quedam, sunt bona plura.

Pulcherrimam occasionem habuit hic Galenus commentarium efficiendi utilissimum, ut cum Hippocrates proposito morbi genere per decem octo signa venatur, non solum moriturorum indicia; sed & celeriter & quomodo, & qua die, ut iam sint quatuor quæ doceret, morbum lethiferum, breuem, & mortem cum sudore

dore & sexto die. Ex his decem octo quatuor præclare exponit Galenus ex difficultioribus, reliqua non ita, in quibusdam etiam non bene. Nam quod dicat acutum esse ex propriis ardentis febris conditionibus verum non esse, docuimus *quinto contradicentium*, sed solum fuculosum. Addit ergo *acutum*: motus materię celeritatem & symptomata acuta, cum dixerit superius, ardentis febres quandoque esse mitis. Percurramus autem primum communia signa & clara his duobus exactis, assidentia autem huic generi aut etiam communia, sed quę causam non habent aded manifestam, declaremus.

Primum igitur constat facile fieri, ut ardens etiam acuta sit, cum ardentis febris materia tenuis plerumque sit: sic & quod *fuculosi*, hoc enim dictum est proprium: & quod essent *vigiles*; calor enim & siccitas cum in omnibus febribus tum præcipue in his, quę ab acuti materia sunt. *Graviter acri illis*; nimirum erat, cum omnia mala, quę has febres comitari solent paterentur; idē etiam molestiam sentiebant, tum ex malorum multitudine, tum ex his, quę ultra propria symptomata illos urgebant, signa sanē futuri mali, & multitudinis, & pruritatis materię, & loci vicini cordi. *Arctus* quidam cibum fastidiente interpretantur, ut Crasærius qui *fastidiosus* vocit: Cornarius *anxius*; ego malim cibos *aversantes* interpretari: nimirum convenit & præcedenti verbo, & quod tales patiebantur ut dictum est ex natura ardentium circa ventricoli os, mirumque est Hippocratem præterisse tam singulare signum & potent ut generale poneret. Galenus hoc præterijt, & minima postmodum sectatur anxie nimis. Aluos etiam sisti in febribus calidioribus, commune est signum, cum ab utraque qualitate siccitate & calore alui durę fierent. Sed & delirium per se consequi solet huiusmodi febres, materia tenui & calida tranllata ad cerebrum; sed addit *multum delirabant*; quod tamen non plus habet, quam quod vel febris esset vehementior, vel quod materia esset exusta. Habes sex signa generalia communiaque, & quorum ratio satis est perspicua. Fit autem delirium in his sine phrenitide, quoties spiritus acris ac feruens in venolis cerebri adhuc continetur: quod si sanguis ille extat, & se substantię membranarum aut cerebri insinuet, non iam delirium solum sed phrenitis excitatur.

Quę verō non aded perspicua sunt in his laboremus; & primum prosequamur ea, quorum causam recte tradidit Galenus. Primum igitur est (*neque sitiebant*.) In processu morbi cum omnes adessent causę, sitis, feruor, febris, vigilię, aluos astricta, mirum erat non sitire. Id igitur cum non posset contingere nisi vel remisso morbo, aut ex tussi iuxta illud: *Quibus plurimum sicca tusses leuor irritantes, in febribus ardentibus sunt, non multum sibi molestantur*; aut ob extinctam naturalem

facultatem: cum igitur priorum duorum nullum adesset, reliquum est, ut ob tertium contingeret, quanquam Galenus ne quid perfecte diceret, secundam causam etiam omisit. Secundum quoque est de timore ac tristitia, quę atram bilom in causa esse ostendunt, velut *sexta Aphorismorum*, quo prædominante in acutis febribus humore, cum in intermittentibus magno labore quartana vix anno integro discutatur, quid mirum est lethales efficere morbos. Tertium est liuor extremorum, qui velut in frigoribus accidit fugiente calore, at in ardentibus effugere non potest, sed extingui potius, cum nullo sit externum frigus. Liqueat igitur lethale esse signum. Sicut & quod vrinę nigre, pauce, tenues, mortem celerem significabant: nigre quidem ob bilem exustam, atque aded ut etiam ichores essent resoluti & ob id pauce: tenues verō cum non potuerit calor naturalis cogere, nam igneus attenuat & dispergit, solaris & naturalis non coquit & condensat, crassiusque reddit. Hucusque satis bene à Galeno reddite sunt causę horum. Est & vna etiam non male sed non perfecte ab illo causa assignata, ut iam omnes sine duodecim. Ea igitur est cur sanguis stillans mortem in huiusmodi febribus significet, cum proprium earum sit ut largę profluat. Hoc igitur si perfecte explicare voluerimus, dicemus naturam tentasse in huiusmodi morbis verę sanationis rationem nec potuisse perficere, quod vel erat signum pruritatis ingentis materię, vel imbecillitatis magnę virium, quorum vtrumque ni forsitan ambo etiam adessent, per se in morbo magno exitiale erat. In duabus autem aliis Galenus valde errat, quarum prima est cuti frigiditas extremorum in his mortem prænuntiat: habet autem secum hoc quę situm & illud: & sordes plerumque subfrigidę & extremitates non amplius recalescentes sed subfrigidę: atque ita crunt hæc tria in vnum coacta. Dico ergo quod Galenus existimat frigus hoc fieri in extremis coactio sanguine ad interiora, quam etiam sententiam exposuit *Quarta Aphorismorum*, sed libet hic huius commenti verba ascribere: *At partium extremarum frigus perniciosissimum febribus ardentibus symptoma est, & signum: Quomodo etiam desipere, febris astu caput inflammante, cum proprium sit & familiare febribus acutis uti extremis partibus corporis: Quę si quando refrigerentur, regionesque ad viscera continentes in corporis medullis coactum sanguinem esse indicio est: extrema autem membra sanguinem desiderare refrigerari & simul emori, destitute iam ea natura. Hęc verba tam speciosa quis non laudet, admiretur? cum tamen nullibi vnquam deteriora dixerit. Quod enim non coacto ad interiora sanguine, in acutis extrema refrigerentur, indicio est primum, quod peripneumonici & qui laterali morbo laborant, non solum calida habent, quamdiu ægotant membra,*

sed etiam post mortem sæpe ac sæpius. Quod etiam in utero gerentibus accidit, quæ mortuæ sunt: vel in puerperis dum ex suppressa purgatione uterus abscessum contrahit, aded enim mortuæ calebant, ut in spem vitæ usque ad tertiam diem cadauer nonnunquam seruetur. Deinde id videmus in senibus biliosis, quod dum febre corripiuntur, tale symptoma patiuntur, & quidam etiam evadunt, cum febris lenta fuerit. Deinde si hæc esset causa, cur non ab initio sanguinem misit Hippocrates, & non ut videretur. historicus egregius, carnificinam exercere. Certum est enim si huiusmodi afferatur causa atque ita sit multo effuso sanguine ex vena, ab initio neminem periturum: quis etiam multos aut saltem aliquos cum frigeant, iam posse restitui. At tantum abest ut tales seruari hoc præsidio possint, ut si qua alioqui subsit spes, cum hoc præsidio sint omnino perituri. Qui verò iam perituri sunt longe citius, quidam etiam statim. Apparet itaque doctrinam Galeni hac in parte non solum falsam esse, sed perniciosam. Ostendamus ergo veram huius symptomatis causam, quæ est quod solum cor est calidum in corpore nostro, & est principium omnis caloris, quia etiam solum ipsum est cum motu, aut si quid est quod illi proportiono respondeat. Sed in langulneis solum cor, aded ut calorem quem habet sanguis, habeat à corde: igitur non est actu calor in homine, nisi ut promanat à corde, sed & illius instrumentum, quo per corpus diffunditur est sanguis. Et si totus sanguis converteretur in bilem leuissimam, nihilominus corpus statim refrigeraretur: bilis enim & reliqui humores sunt potestate tantum calidi, cum tamen bilis sanguini miscetur, quod est in potentia ad æquum deducitur, & fit actu calidior multo quam sua natura esset. Exemplum à pipere: ipsam enim in ore contentum calidum non est, sed ubi concaluerit, à calore oris ipsam os fervere facit, & calefacit mirum in modum; sublato tamen calore sanguinis iterum refrigeraretur. Cum ergo febres ardentes aut aliæ acutæ aded prauæ fuerint, quod omnem sanguinem commutauerint in bilem, tunc interiora vruntur, quia ibi est sanguinis portio, aliter animal iam esset mortuum; extrema autem frigent, quoniam sanguis nullus aut admodum paucus superest. Cum ergo extrema refrigerentur, & liueant propter frigus externum, quod non aderat, cum essent in cubiculis conclusis ægri, & contexti pannis, aut propter contractionem caloris, ut in initio intermittentium, ut ided dicit Hippocrates in textu *non recalcabant*, ut intelligeremus non fuisse typum. Reliquum est ut iam sanguis totus ferme in bilem transisset, & ob id patet quod morituri essent, & quod breui, & quod sectio venæ obfuisse: in fine quidem morbi ne sanguis quidem fluxisset: ab initio autem quod subtracto sanguine

etiam celerius quod reliquum erat, corruptum fuisset. Hæc est vera causa, ex qua etiam curandi ratio haberi potuisset, scilicet in robustis refrigerando vehementissimè ab initio, & per alexipharmaca rotundentia acumen illud putredinis, neque enim aliud erat hoc quam modus quidam putredinis vehementis ac tenuis in substantia solida, sicut est ignis fulminis. Sed cur manus magis frigebant quam pedes: nec hoc Galenus ausus est attingere. Causa multiplex esse potuit, quod sanguis in manibus ichore vacet si sit secundum naturam non in pedibus, quod exiliores ibi sint venæ, & quod propiores sint loco incendij, nec tamen cavitatem habent ut Cor, vel venam magnam ut illud sanguinis multitudine temperate valeant.

Cur autem sudarent in fronte solum & iuxta claviculas, superius declaratum est: quamvis non de claviculis dixerim: clarum tamen est, quod ibi venæ iugulares atque arteriæ prope sunt, vnde propter vehementiam ætus prodibat sudor, sicut in facie quod ibi cutis sit tenuissima & rara. Alterum est cur exacerbarentur diebus paribus, & in hoc continetur vltimum seu decimum octauum symptoma, cur maximè in quarta, Nollet egregios Galenos non veterundatur imponere nobis, sed verba adducam ne quis illum me calumniari putet. Iam accessiones cum diebus paribus fiunt à principio statim, interim ad sextum diem pessimum iudicium fore prænuunciant, interim in longum producendum morbum. At si quidem admodum moueantur quarto die prauam habente accessionem, ad sextum diem de vita decedunt, ut hi de quibus sermo habetur. Ad quartum igitur diem dicit habuisse maximos labores, hoc est dolorifica omnia symptomata, & sudores diutissimè subfrigidor. Quare liquet diem sextum mortem his cum sudoribus allaturam. Hoc verò solum bene dixit inter tot assignata ratione, cur in sexta cum sudore obierint: verum non constat sibi cum *Quarta Aphorismorum* dicat accessiones diebus paribus longum morbum significare. Itaque hic error deterior est priore: nam in priore errat: at humanum est errare, in hoc ipso imponere nobis conatur; nam ob id in sexta iudicabantur, quod accessio diebus paribus inuaderet, non accessio inuadebat diebus, quod in sexta essent iudicandi.

At quam melius fuisset, & ingenui viri officium dicere, nescio; quam has nugas toti posteritati obtrudere velle. Causa ergo est quod cum febris accenditur acuta cum sit ex natura bilis, tertia die facit exacerbationes: sed si alia sit materia magis densa, per se non potest accendi, sed ex priore putredine concipit corruptionem secunda die, igitur exacerbatur morbus quarta & sexta. Exemplum cape in lignis, si quis apponat ligna, fasciculos & virgulta, ardebunt, sed non vehementem calorem

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

258 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

& ocio vixerant, & alta voce, aut gracili, aut aspera præditi, balbi, iracundi: & mulieres plurimæ ex hac specie moriebantur.

COMMENTARIUS.

Mirum in modum se torquet Galenus, hic in te satis clara: & si adhuc dubia, esset parvi momenti. Quis enim si non ratio verborum id docet, saltem ratio non deprehendit de omnibus illum ægris loqui, inde ostendere quoniam præcipue ex his moriebantur. Et ubi plusquam dimidium in his nugis consumpsisset, rem ipsam claudo ut dici solet pede transit. Quinimo suspicor ut vera fatear, alium habuisse textum quam nos exponamus: cum illud exponat (*plurimos perisse*) quod nunquam habetur in textu nisi ad superiores referatur. Quicquid sit videtur ut dici solet modum in serpo querere, diuiditur enim ratio morientium in ætatem, sexum, constitutionem, vocem, virium naturam, vitium animi atque habitum. Ex ætatibus assumptis non calidiores, ut Galenus dicit sed biliosiores: nam pueri fuerant connumerandi, si calidiores ætates assumere volebat. Galenus enim pueros *secundo de Temperamentis cap. 2.* æque calidos dicit esse ut iuvenes. Id verò iure non solum, quod biliosæ ætates phrenitidi & ardentibus febribus magis essent obnoxie, sed etiam quòd huiusmodi ætates laboribus & Veneri penè solæ indulgeant, crapulæ etiam & malæ rationi victus. Ex constitutione quæ ad sexum & habitum extenditur, quæ impura sunt corpora, vel quia non exercentur, vel quia non aded perflantur. Mulieres in ocio degunt, & densiore licet laxiore sunt cute. De vitiis etiam animi iracundi erant magis biliosi ut materiam paratam his morbis haberent. Sunt etiam iracundi prauorum humorum, vidi que sæpe homines antequam ægotarent, idest ex lethali morbo præcipue aded factos iracundos, ut vix à domesticis ferri possent. De balbis hoc est vitium corporis manifestum, dicebat Hippocrates *secundo Epidemiorum*: Balbi celeri lingua præditi, atque bilis humori obnoxij, biliosique sunt: oculis non niectantes, iracundi. Et rursus *Septima Aphorismorum* Balbi ab alui longo profluvio maximè capiuntur: ut liqueat in huiusmodi viros fuisse obnoxios periculo, & ob atram bilem, & ob flauam, & ob impuritatem. Reliquum est igitur ut de duobus agamus, de voce & constitutione causam docendo. Vnum quidem Galenus aggreditur, alterum tanquam declaratum cum nil minus fecerit Galenus omittit, territus difficultate quæ prolixitatem sequebatur. Desperabat enim ad pauca capita rem redigi posse. Ita autem se habet. Qui ergo subalbicante cute sunt, calorem habent naturalem omnes exiguum & lan-

guidum, nam calidi aut rubri sunt aut nigri, & similiter leucs admodum molles sunt, tales igitur omnes excrementis & humoribus abundant, & ided maximis morbis obnoxij, glabros leucs etiam vertit Crusenius: omnino hæc caloris innati imbecillitatem declarant aut humidam omnino intemperiem, quo fit ut excrementis abundant. Oculi nigri ut habetur in *Arte Medica*, significant humorem crystalloidem, impurum plerumque; nam reliquæ causæ quas ibi adducit ad nigredinem non sufficiunt: igitur hæc omnia spectant ad morbificam naturam. Porro *capilli relli & nigri* Ostendunt impurum & humidum totius corporis habitum. Nam principia illa Galeni in *Arte medica* adeo dissona sunt, ut cum nigros capillos calidæ cerebri temperaturæ tribuisset planos autem humidæ, nullam inuenerit temperaturam cui nigros & planos tribuere posset, nam maximè videbatur calidæ, & humidæ conuenire; sed non est ausus hoc dicere. Quare capilli nigri & piani humidam & plurima tamen atra bile abundantem, tam in cerebro quam in toto corpore temperaturam significant. Sequitur *de voce* tandem, Qui sonora vel gracili vel aspera: legitur in Crusenio ut sonoram, ille atram dixerit. Galenus se implicat: non tanti feci suam sententiam, ut voluerim codicem græcum videre: quia Aldinus confusus est ut tempus eripiat querentibus, hæc autem res exigui est momenti. *ixpæw* seu gracili seu exili voce dixeris parum refert. Dico gracilem quæ fit ex angustia aspectæ arteriæ, quæ crassæ & amplæ opponitur, qualis est in pueris: exilem autem imbecilem quæ fit ex musculorum vocalium debilitate, ut in ægris cui opponitur valida. Hæc imbecillitatem caloris significat, idedque etiam mortem in ægris, illa verò frigidam naturam, atque ided etiam imbecilem sed non aded. Aspera autem quam raucam vocamus, humidam & excrementis abundantem si præter naturalis sit; siccam si naturalis. At sonora qualis in ætatibus calidam, ac siccam & biliosam: patet itaque omnium similitudo inter se, & interitus causa.

TEXTVS XXI.

AT in hac constitutione ex quatuor signis maximè seruabantur: Quibus videlicet sanguis è naribus probè erupisset: aut urinæ multæ, & multam subsidentiam habentes per vesicam prodijissent: Aut per ventrem turbata, biliosa tempestiuè processissent. Aut qui dysenterici facti essent.

COMMEN

COMMENTARIUS.

Sanguinis è naribus profluvium seruat. se ardentibus febres, tum etiam phreniticos, mirum non esse dixerim: ac quomodo phrenitici ex aliis seruentur dubium est, atque vti nam Galenus qui ad eam anxie de re parui momenti dubitavit, in precedenti resu in hoc dubitasset, quæ maxima est & prædicendi & curandi sine proposito. Nam parum refert, an qui egrotarint nigri morui sint aut albi, quandoquidem de his certam regulam non tradiderit Hippocrates: sed an phreniticus ex alui profluvio, aut dysenteria, aut vrinatum multitudinem sanari possit, quandoquidem & res ipsa docetur, & causa & modus, plurimum interest. Galenus autem dicit clarum esse, ni forsan intelligat primum solum ad phreniticos referendum esse, & quanquam Hippocrates non protulerit distinctè de his vel illis, cum tamen subiiciat: *Quibus autem vel horum unum acciderit bene, aut largè menses profuerint, per hæc seruantur ac indicantur, neque ullam interiisse noui, cui ex his aliquid accidisset.* Facit ad hoc quod non videam morbum lateralem aut peripneumoniam solui vnquam fluxu ventris, quantum minus phrenitico. Forasan dices ex *Quarta Aphorismorum*, bis repeti surditatem, solum fluxu ventris ex biliosis egestionibus. Sed non est eadem ratio, cum in phrenitide materia sit contenta in cerebri membranis. Idèd dico quod dictum hoc debet referri ad alios morbos, utpote febres ardentibus, nam hi possunt seruari quauis via, ex illis etiam phrenitici: vel quod phreniticos intelligit illorum quibus sanguis incaluit ex bile, & delatus ad cerebrum facit vehemens delirium, nec tamen facit abscessum, nam tales omni via seruari possunt. Et hoc modo intelligit *Primo de morbis* phreniticos. Vbi etiam dicit quod ex phrenitide sit peripneumonia, & declarat modum, & dicit quod etiam aliqui seruantur licet raro: palam quod non intelligit phrenitidem Galeni. Vnde demiror hos qui tantum tribunt Galeno, quem palam est non intellexisse Hippocratem multis in locis, & maximas difficultates sicco pede (vt dici solet) transisse.

TEXTVS XXII.

Acciditque multis vt non ex vno præscriptorum signorum iudicarentur, sed per omnia percurrerent, & grauius quidem habere videbantur, conseruantur autem omnes quibus hæc accidissent.

Tom. X.

COMMENTARIUS.

Quibus materia multa erat, substantia diuersa, & in multis locis, in his par erat plures accidere crises diuersas tempore & loco, velut in muliere quæ decumbebat in litore grauida, ex sequentibus; & Chæriope aliisque multis, quos necessarium erat videri grauius se habere, quoniam lassatur natura in multiplici crisi: nihilominus securiores sunt huiusmodi ægri cuiusdam sensum materia, vt si natura tota oppressa peruincit partem, subleuata vincet & reliquam. Sed caue ne omnia aggrediatur & nihil perficiatur, hoc enim malum est, voluit ergo nos admonere nil melius esse reperita & diuisa crisi quod ad securitatem spectat, quamuis morbum significet futurum longiorem, & efficiat difficilem. Contra qui vna periclitantur crisi, aut statim euadunt aut prorsus succumbunt. Vnum igitur securitatis, aliud breuitatis est signum. Ex quo patet quod si vera sunt, quæ Galenus dicit *Quarta Aphorismorum com. 22.* nam non ex Hippocrate sunt, scilicet fieri non posse vt cruda vtiliter excernantur, cum Hippocrates dicat vt perfectam & facilem afferant salutem, oportere multiplices fieri coctiones: & nonnunquam cum vrinatum cruditate materiam morbi coctam esse: velut in Herophonte & Pythione. Sed hæc inferius clarius demonstrabuntur.

TEXTVS XXIII.

Mulieribus autem & virginibus accidere item præscripta omnia signa. Quibus autem quippiam horum bene accideret, aut menses largè apparent, per hæc seruantur & indicantur: neque ullam interiisse noui cui ex his aliquid accidisset. Philonis enim filie sanguis ex naribus largè fluebat. Septima autem die intempestiuus cœnavit & mortua est.

COMMENTARIUS.

Duo hic ostendere vult: vnum quod procliuus fuit mulieribus ac virginibus sanari, quam viris; licet dixerit quod mulieres plurimæ moriebantur, & vtramque esse potuit: nam mulieres præter ea quibus poterant seruari habebant, menses etiam habuerunt quibus seruantur. Attamen plurimæ moriebantur, quia maior putredo in his fuit ob excrementorum abundantiam, & minus procedebant excretionibus ob caloris imbecillitatem. Alterum est quod ex intempestina cœna iam bene

iudicata interijt, quod quomodo euenire poruerit non explicat Galenus. At pulchrum fuisse & par erat Galenum hoc docere, quandoquidem non solum semper aut raro sed rarissime contingat, iudicatum bene ægrum ex cæna intempestiva mori. Nam etiam ratio id suadet cum materia iam nulla sit quæ possit perire, nec error vnus cænz maximè in iuvene qualis fuit Philonis filia interficere possit ægrum: singulis enim diebus apud nos multi perirent si hoc esset, quandoquidem non solum intempestiuè cœnent, sed etiam vetita plura, vt carnes & oua edant aut vinum bibant. Propterea dico quoddam hic casus fuit rarus, & fuit iudicatio imperfecta, sicut in Merone vbi inquit: *sed sanguis erupit saepe etiam post iudicationem.* Et idem in virgine in Abderi: in huiusmodi enim calibus cum crisis imperfecta est, & maximè cum fuerit abscessus in visceribus, dicebat Princeps *secunda Quarti: In visceribus relinquitur calor & inflammatio & tales sunt parati ad reuersionem morbi.* Quod verò dixit *diaporesis* aliud est ab abundantia cœna: ex nimis enim copiosa cœna febricitauit homo *Ottavo Methodi cap. 96.* alius verò mortuus est vt in *Tertio Epidemiarum* de Pario: hoc si intellexisset dixisset. Mortua est ergo hæc, quia morbus non erat perfectè iudicatus, nam solus sanguis tardè iudicatur nisi aliud decretorium comiteretur: & hoc maximè si vrinz sint tenues nam hi duo qui sanguinis profluvio liberati sunt, de quibus nuper dixi, non iudicati sunt tamen antequam sudauerint.

TEXTVS XXIV.

QVibus in febribus acutis præsertim ardentibus, lachrymæ iunctæ defluunt, his sanguinis à naribus eruptionem expectare oportet, si etiam alia perniciosè non habeant. Nam his qui malè habent, non sanguinis eruptionem, sed mortem significant.

COMMENTARIVS.

Dicitur est in *Primo Prognosticorum* text. 10. Si oculi volentes lachrymantur malum esse: & rursus. *Quarta Aphorismorum* 32. Quicumque in febribus vel in aliis morbis ex voluntate lachrymant nihil absurdum: qui verò non ex voluntate absurdus. Et in *Quarto Epidemiarum* pag. 9. Qui quidem volentes lachrymantur non malum est: Quibus autem inuisis lachryma profluunt, malum.

Lachrymæ volentibus excidere dicuntur, quoties ex tristitia aut metore seu timore decidunt; atque id si ex timore, nil aliud

ostendit quam naturæ qualitatem. Sed si ex tristitia, considerate oportet an causa adsit efficax: velut memoria filiorum aut paupertatis, neque id malum signum: tamen tamen sunt causæ vt quæ euerant, conditiones, multique ob id perierunt. At si sine causa efficaci prodeant cum tristitia, malum etiam signum sunt atræ bilis scilicet dominantis. At de nullo istorum sermo est. Verùm cum non cogitantur excidunt ex inflammatione cerebri fieri solent, trique habent discrimina, quorum duo extrema Hippocrates docet: si quidem alia signa non perniciosè habeant, significant feruorem sanguinis, ac cerebrum ob id excalescens, vnde piqua colliquata effluit: At si reliqua perniciosè habeant velut albæ feces, vrina cruda, conuulsio, casus virium mortem prædicunt. Non enim calor ille ex feruente sanguine est sed vel abscessu vel bile dominante, quorum alterutro mors sequitur. Quoddam si leuiter vnus tantum oculus afficiatur rubentque illius, hoc est tertium, indicatque lippitudinem, non mortem neque fluxum sanguinis narium; quare potèst distinguere oportet: vidi enim in lo: Maria Mauroceno Patrio Veneto in duplici tertiana, inde facta continua, dextro ex oculo lachrymam fluentem, sed leuem leuique cum febre, qui à me paulo post sanatus est. Itaque contingit hoc facile cauos habentibus oculos & cerebrum aqua plenum, velut senibus. Caue ergo ne pronuncies perperam, cum morbi proprii potius rationem habuerit, quam signi laborantis cerebri. E, diuerso contingit quibusdam ex leuibus febribus fluere huiusmodi lachrymam, quasi in lippitudine, ægrumque quali ex inopinato perire, propterea quod malè affectum est cerebrum: sicut de Principe Mediolanensium Francisco Sfortia Secundo eius nominis. Plurimum autem refert in hoc casu vigilia & faciei color; nam si palleat & vigilet perniciosum est: si rubeat facies & oculi, minus timendum: atque eò etiam minus si dormiat. Sed cur Hippocrates in *Quarta Aphorismorum* generaliter malum esse dixit, quod distinguere oportebat, Quoniam ibi comparative loquitur: nam si non ex voluntate perfluant lachrymæ, semper cerebrum supercalescens significant, non aliter.

TEXTVS XXV.

Tubercula iuxta aures in febrientibus cum dolore oborta, quibusdam febre indicatorio modo deficiente, neque sedantur, neque suppurantur: hæc biliosum alui profluvium, aut dysenteria, aut crasfarum

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

TEXTVS XXVI.

Iudicationes autem ex quibus cognoscimus, aut similes sunt aut dissimiles, velut duo fratres, qui simul eadem hora ægrotare cœperunt. Decumbebant autem iuxta theatrum Epigenis fratres. Horum seniori sexta die iudicatio facta est, iuniori verò septima. Recidiva facta est utrisque simul eadem hora. Laboravit quinque dies ex recidiva. Iudicatio facta est utrisque simul in totum die decima septima.

COMMENTARIVS.

Et hic rursus Galenus dubitat, inuoluit, denique fugit expositionem, quæ clarissima est, sed vno verbo mutato; verum prius Hippocratis sententiam explicemus quæ talis est. Debemus videre in iudicationibus quid sit simile, & quid dissimile, & hoc explicat multis exemplis tam clarè, venemo possit dubitare, nisi quod in primo exemplo cecidit error. Et constant in hoc omnia exempla, quod morbi illi iudicati perfectè sunt in die decima septima ab initio ægitudinis; omnes habuerunt recidivas: fuerunt autem diuersi in hoc, quod neque prima iudicatio facta est eadem die, neque etiam reuersio morbi. Dat autem primum exemplum de duobus fratribus Epigenis, & littera debet legi, ut iacet hic, antea legebatur *intermisit pro laboravit*. Et sensus est clarus, ægrotarunt eadem die, seniori sexta die iudicatio facta est, iuniori septima, redijt morbus eadem hora, & in recidiva laborarunt quinque diebus, & ex toto solutus est morbus decima-septima die ab initio. Ex quo patet, quod duodecima die eadem hora morbus reperijt. Atque ita clara est littera & sensus, qui torfit Galenum. Oportet modo ostendere quod ita sit, inde docere vnde nam irreplerit error. Quod autem ita sit patet primum, quia hic intendit dare exemplum de morbis qui terminati sunt in decima-septima die, quod apparet in quinque sequentibus exemplis, vbi ostendit per varia tempora iudicandi, repetendi; nec semel tantum, sed etiam bis, morbos semper in decima-septima die perfectè iudicatos fuisse. Et etiam quia aliter non congrueret primo proposito, scilicet quod in iudicationibus oportet similitudinem & differentiam obseruare. Demum ipse numeraret dies iudicatorios à reuersione, non à principio morbi: incidisset enim secundam priorem lectionem iudicatio in vigesimam octauam vel vigesimam nonam diem, quæ non sunt iudicatoriz vllò mo-

do: nec vnquam Hippocrates iudicij dies numerat à reuersione, sed ab initio morbi. Quid plura? res aded clara est, ut quantò plura afferam quasi dubiam reddam: sed audi causam erroris, quosdam enim talia delectant: loco enim *ἀρχὴν δὲ λήθην* scripsit.

TEXTVS XXVII.

Plurimis autem sexta die iudicatio facta est, intermisit sex. Ex recidivis autem iudicatio facta est quinta die. Quibusdam verò septima iudicatus est morbus, & septem diebus intermisit. Ex recidiva verò iudicatus est tertia. Quibusdam autem iudicatus est quinta, intermisit septem, redijt per tres, intermisit vnam, insuperque vnam rursus occupavit. Aliquibus verò iudicatus est sexta, intermisit sex, redijt per tres, intermisit vnam & vna iudicatus est, velut Euagonti Baipharsis filio. Quibusdam autem iudicatus est sexta: intermisit septem: ex recidiva verò iudicatus est Quarta: velut filiz Aglaida.

COMMENTARIVS.

Vt in precedenti commento docui: hæc sunt quinque alia exempla languentium, quorum crisis fuit omnium in decima septima, & differt primum ab omnibus aliis, quia eodem tempore ægrotarunt, diuerso iudicati sunt: sed & eodem die repetijt morbus, in his autem non diuerso die sunt iudicati. Secundum igitur est illorum qui iudicati sunt sexta die, intermisit sex, id est tertie-decima repetijt morbus, & quinta iudicatus est id est decima-septima ab initio morbi. Et videtur similis morbo & casui maioris fratris in primo exemplo, ut verius dicamus utrique fratrum reperijisse morbum in tertia-decima die, quam in duodecima.

(*Quibusdam verò*) hoc est tertium exemplum eorum, quibus crisis facta fuit in septima, intermisit ad quartam-decimam vsque: quinta-decima repetijt, & plenè iudicati sunt decima septima. In his fuit longior intermissio, scilicet septem dierum, & breui & recidiva scilicet trium dierum, quia primum iudicium factum est in septima die, quæ est melior quam in sexta.

(*Quibusdam autem*) hoc est quartum exemplum, in quo docet quod quibusdam iudicatio accidit quinta die, intermisit septem, aded ut reuerteterur tertia-decima, post permanit morbus vsque ad quartam-

tam decimam, & sexta-decima rursus quie-
uit, decima septima perfecte est iudicatus.
Quinta enim dies melior est sexta, & ma-
teria etiam mitior, quia in quinta iudica-
tus est: ideo secundo in exemplo intermi-
sit sex dies, in tertio septem, in quarto
octo. Et hoc ut compleretur decima - se-
ptima dies fuere factæ duæ intermissiones,
& tria tempora inuasionis:

(*Aliquibus vero*) Hoc est quintum
exemplum, eorum quibus in sexta die con-
tingit iudicatio, sed & sex diebus intermi-
sit ut in secundo; sed differt ab illo, quia
cum reuersus morbus tertia - decima die
tribus tantum diebus durauit, inde cessa-
uit per vnam diem; altera quæ fuit decima-
septima reuersus est & iudicatus. Et ideo
particeps est secundi, sed mitior & grauior
præcedente.

(*Quibusdam autem*) Hoc est tertium
exemplum quod differt modo non numero
dierum à præcedente: in utroque enim fue-
runt dies decem morbi & septem intermis-
siones: sed in hoc fuerunt cum vna reci-
diua, in præcedente autem cum dua-
bus.

Liquet ergo quod posuit dies iudicato-
rios malarum febrium ardentium scilicet
sextam & bonarum, & fuit decima - sep-
tima cum sua recidiua: Et phreniticorum,
qui à principio cœperunt esse phrenitici,
& fuit dies vndecimus, & aliorum qui à
septima die cœperunt esse tales, & fuit vi-
gesima: Secundo, liquet quod inter dies
morbi dehent computari dies intermis-
sionis; cum autem in intermittentibus
non numerentur nisi dies accessionum, ut
etiam vult Galenus, querendum est cur
magis in recidiuis computandi sint dies in-
termissionis, qui sunt plures & continui,
quàm intermittentibus, in quibus etiam
solet apparere sordities quædam in pulsu,
ut *secundo de differentiis febrium & Primo ad
Glaucanem*. Respondeo quod causa est di-
uersa ob hoc, quoniam in intermittenti-
bus singulæ accessiones habent sua quin-
que tempora, vel si adimere velis inæqua-
litatis tempus, redibunt ad quatuor tem-
pora; ut singulæ accessiones morbum
vnum integrum referant, ideo non potest
tempus interualli adnumerari, neque ha-
beri pro parte accessionis: cum ergo totus
morbus constet ex accessionibus, dies in-
termissionis non poterunt esse partes to-
tius, cum non sint partes partium.

At in continua febre non est alia diui-
sio, quam quæ fit in quatuor generalia
tempora, & cum in eorum vno contineat-
ur tempus intermissionis, vel in pluribus
cum plures fuerint intermissiones, & valde
diuerso tempore, ideo computabitur hoc
tempus sub tempore morbi. Alia causa eui-
dentior & magis ad curationem utilis est,
quo in tempore intermissionis continuæ,
materia adhuc est in corpore, quæ cœpe-
rat coqui, & perpetuo coquitur, & est ma-
teria quæ fecit morbum.

Ergo homo cum habeat causam morbi

vrinas crudas, peragatur coctio licet non
sentiat morbum, laborat tamen morbo: &
ideo erit in declinatione quo ad morbum,
sed non quo ad materiam morbi: at in in-
termittentè, neque quo ad morbum in
die quietis, cum actu non ægroret nec fe-
brilat; nec ratione causæ, quia gratia
exempli, sit hodie primus dies post acces-
sionem, non dicemus laborare morbo,
ratione materiæ accessionis futuræ cras,
cum nondum morbum fecerit, nec externæ
cum sit expurgata ut plerumque solet; aut
iam proliis euieta, ergo nulla ratione.
Quod tamen pulsus non sit purus hoc est
ratione materiæ futuræ accessionis, quæ
putrescit, sed quia nondum fecit morbum
non potest dici materia morbi, sicut nec
ante febrem continuam dicemus dum pu-
trescit materia, illum laborare febre, nec
computabimus illum diem inter dies mor-
bi, aliter contingeret error in numerando
vnius diei vel duorum, & quandoque trium
si vellemus computare dies in quibus ma-
teria cœpit putrescere ante morbum.

TEXTVS XXVIII.

PLerique igitur ex his qui ægro-
tarunt in hac constitutione, hoc
modo ægrotarunt: & nullum noui
ex his qui superstites manserunt,
cui non redijissent recidiuæ. Secun-
dum rationem factæ: & seruari sunt
omnes quos ego noui, quibus hoc
genus recidiuæ factæ sunt. Neque
ægrotantium hoc modo vllum ali-
quem noui, quem recidiua iterum
repetijisset.

COMMENTARIVS.

Tria proponit in hoc textu: primum
nemo ex his ægris seu laborantibus arden-
te febre, seu phrenitide seruatus est absque
recidiua. Secundum omnes qui peruen-
erunt ad recidiuas has rite & ex ordine fa-
ctas seruati sunt. Tertium nullus horum
postquam semel in recidiuam incidit & iu-
dicatus est ab illa, amplius incidit in reci-
diuam. Hoc dico quia ut visum est in exem-
plis quibusdam, bis morbus abscessit, sed
non tamen iudicatus est nisi semel, scilicet
die decima-septima. Causa secundi dicti
est satis facilis & alias explicata, quia tales
cum in prima iudicatione natura fuisset su-
perior, dum tota materia adhuc in corpore
esset, vna parte protrusa fieri non poterat,
aut rarissime id contingit, ut non esset su-
perior reliquæ parte. Dixi quia fieri potest,
ut vna materia leuis superetur à natura, &
expellatur, dum homo tamen laborat le-
thali morbo. Et hoc vel propter loci diuer-
situdinem: vnde ego vidi aliquos vulneratos
lethali

l. thalios leuiusculisque vulneribus, mor-
tuos esse, cum leuia vulnera partim essent
sanata, partim prope sanitatem. Secundo
ratione materiz, vnde non est inconue-
niens, quod sicut vidi tertianam sanari in
hectico, qui tendebat ad mortem, ali-
quando in hydropico, idem potest fieri in
laborante febre continua. Et hoc contin-
git maxime, cum febris illa lethalis lenta
fuerit & longa cum viribus validis. Et
apparent crises quaedam, non tamen vali-
de, ista tamen ut esse potuerunt, & rard
tamen coarungunt, eo tempore non acci-
derunt, ideo seruari sunt omnes. Et quia
crises quaedam sunt symptomaticae post
quas aliquanto tempore tamen moritur
aeger: illae tamen non sunt in diebus iudi-
catoriis, nec cum signis coctionis, nec
cum bonis vrinis, nec sunt cum fluxu san-
guinis narium, qui quacumque die po-
test esse bonus, modo sit copiosus, & ex
latere languente cum constantia vitium, &
ita vna dignoscitur ab alia.

(*Neque agrotantium*) Hoc tertium etiam
est satis clarum, non rard contingit ut re-
cidiva fiat plusquam semel, quia recidiva fit
ob id quod vna materia exacta alia relin-
quitur in corpore, sed hoc contingit, quia
vna pars tenuior est, alia crassior. Difficile
est ergo inuenire tertiam, & si adsit erit al-
terius generis, utpote atra, bilis & flaua,
sed tunc non erimus in morbo salubri, sed
potius lethali: quia rard natura potest suf-
ficere tribus materiis, & praesertim tem-
peramento, non solum substantia distinctis.
Et ideo si quis sapius in eodem morbo in
recidivam incidat, tunc non ex vi mate-
riz, sed errore potius victus. Ob id ergo
post secundam iudicationem nemo aegro-
tauit.

(*Plerique igitur ex his*) hoc est primum
& difficillimum, cur omnes qui seruaban-
tur in recidivam cogerentur incidere, ut
liqueret non fuisse tales recidivas fortuitas.
Causa ergo recidivarum necessariatum est
diuersitas materiz, nam quod sint recidi-
uae quaedam, quae sunt ob calorem reli-
ctum in febribus, quae sunt cum abscessu
ut supra dictum est, nihil est: nam si recte
regantur non aegrotabunt, licet indigeant
maiore diligentia. Oportuit igitur ad hoc
ut recidiva esset necessaria, ut essent duae
partes materiz distinctae: substantia, ut
vna esset tenuis, alia crassa: temperamento
ut vna humida alia siera; aliter necesse est
ut contineretur morbus, si sint vna permi-
stae vel saltem vno morbo desinente alter
maneat, & ita non venient ad intermis-
sionem. Constat enim duabus materiis
sumptis trifariam fieri morbos duos, aut
duos coniunctos, ut semper simul sint ve-
lut in tertiana notha: aut coniunctos sed
ita ut vnus possit desinere ante alterum, ut
in semitertiana, *secundol de differentiis fe-
brium cap. 7. de adolescente*, in quo cessauit
tertiana ante quotidianam, tamen quoti-
diana non intermisit interim: aut ut sint
coniuncti, ita ut vno morbo desinente al-

ter interqueat, sicut in praedictis exem-
pils. Iuxta hoc ergo oportebit etiam con-
stitueret materias, quas si posuerimus di-
stinctas loco, non inchoassent simul illi
morbi, & maxime in tot hominibus: erant
ergo iunctae materiz illae loco, neque po-
terant esse vna simul, nam fuisset morbus
totus vnus, nec fuisset intermissio: neque
vna pars prioris scilicet morbi in vno loco,
& posterioris in alio, nam fuisset fortuita
reversio: quare in tam multis mirum quod
in omnibus fuisset facta. Igitur oportuit
quod essent duae materiz simul, vna valde
tenuis, & alia multo crassior, & quod non
essent permistae, sed prope; & vna putres-
cente alia etiam putresceret, sed valde
lente, aded ut tota corrumperetur simul,
sed pars tenuior concoqueretur, antequam in
alia esset perfecte putresfacta, & essent aded
separatae, ut posset expelli alia immota. Et
quia in hoc motu tamen etiam quae reman-
char necessario mouebatur, ideo facta
fuit varietas in reuersione, licet iudicatio
fuerit ab initio in eodem numero dierum.
Causa autem harum fuit duplex constitutio,
vna quae fuit post canem vsque ad
Arcturum calidissima, & siccata, in qua
bilis tenuissima genita est, ex qua fiebat
morbi prior pars: altera quae fuit ab Ar-
cturo ad Aequinoctium vsque, humida ob-
pluuias, & mediocriter calida, in qua ge-
nitus est humor obnoxius putredini, sed
crassus, qui non accendebatur citò ab illo
tenui ob magnum discrimen substantiae.
Et non febricitat homo putrida febre,
tamen si humor putrescat, donec putruerit
in continuis: in intermittentibus autem
paulo ante perfectam putredinem coadiu-
uante motu materiz.

TEXTVS XXIX.

Moriebantur autem in morbis
his plurimi sexta die, velut
Epaminondas, & Silenus, & Philiscus
Antagorae filius.

COMMENTARIVS.

Quia dixit quod indicabantur & sana-
bantur, declarat quando moriebantur, &
dicit quod in sexta die quotiescunque fini-
retur morbus, moriebantur. Et causa erat,
quia materiz illae ut dictum est aestiva &
Autumnalis erant valde mistae, & ideo
crassior pars quae multo serius debuerat
accendi, praecipue ob vehementiam
putredinis aestiuarum bilis, & ideo simul exu-
rebatur ob partem tenuem: & quod post
duodecim dies euenire debuerat secunda
die fiebat, scilicet ut putresceret, vnde mo-
riebantur. Humor enim quanto diutius
manet in corpore, antequam perfecte pu-
trescat, eo euadit mitior, cum euincatur
magna ex parte a calore naturali: at cum
illatim

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

perfectam autem iudicationem exposcere ut perfecta subsequatur. Intelligitur vigesima dies ab initio morbi, non a exito tuberculorum, hoc enim paulo post ut dixi explicat. Dubium est an hic intelligat de laborantibus phrenitide & febre ardente, an quod esset tertium genus ægrorum. Et respondeo quod intelligit de phreniticis & ardentibus Febris, quia oportebat præsupponere morbum in quo fierent, & ideo intelligitur de dicitis, & etiam quia continuo sermone infra inquit: *sub hyemem circa solstitium hybernæ & usque ad æquinoctium perseverabant quidem & febres ardentes & phrenitides.* Idem dico quod hoc maxime intelligendum est de Phreniticis quibus familiares sunt parotides.

TEXTVS XXXL

Restincta autem ac sedata sunt omnibus, & non suppurata sunt, sed ad vesicam conuersa.

COMMENTARIJS.

Cum dixit restincta esse omnibus, intelligit qui bene iudicati sunt, nam constat ex sequenti textu aliquibus non esse restincta sed ad suppurationem peruenisse. Quibus ergo natura dominabatur, materiam longius propulit & ad vesicam usque. Galenus autem dicit esse hoc exemplum parum frequens & admirabile. Sed si meministi eorum quæ superius te docui, scilicet quod natura partem unam mouet ad unam partem, aliam ad aliam, tenuiorem quidem prius ad vesicam propellebat, crassam autem ad acriorem regionem exteriorem: verum contingebat è diuerso, ut parotides ob propinquitatem loci statim apparerent, vrina autem ob viæ longitudinem post quioque vel sex dies. Inde subtracto fomento parotides euanescebant, videbanturque solutæ parotides vrinæ abundantia.

Hoc igitur fuit signum naturæ prædominantis, idem nil mirum si ægri seruari sunt. Et si quis dicat venæ post aures ortum habent à iugulari vena, sicut & arteriæ ab arteriis Soporariis, quæ per collum veniunt, quomodo ergo materia quæ in cerebro vel membranis peccat, ad eum locum derivari potest. Et si quis respondeat, quod ex caua & arteria cum ingreduntur materia defertur extra, inde in

ramos illos immittit, & ex eis spargitur per locum post aures, dicit aliquis cum venit in caua venam, quare non deducitur ad locum exitus? Et hoc volui adijcere, ut intelligeres modum, quod cum natura est valida propellit proculdubio maiorem partem & tenuiorem ad vrinas vel ad aloum, & quod non potest propellere ibi, remanet & generat parotidas, quoniam caro ibi post aures laxa est. Sunt enim ex musculorum litu cavitates in medio, ut etiam tangenti apparet. Sunt etiam ibi glandulæ ut testatur Hippocrates & Vesalius, multiplices etiam, & idem ad illas confluxus maximus, & ad loca etiam vicina, vnde tubercula.

TEXTVS XXXII.

CRatistonacti qui apud Heracleum habitabat, & Scymni fullonis ancillæ suppurauerunt, & mortui sunt.

COMMENTARIJS.

Hoc est secundum mirum Galeni, & valde mirum quod suppurata materia debuerint mori, adducens illud; cõtionem celeritatem iudicij securitatemque salubrem ostendunt, ut visum est in Primo huius. Et non animaduertit quod hoc fuit maxime rationi consentaneum: quia non peruenierunt ad inflammationem nisi ob magnitudinem & calorem in cerebro, & ob id indicabant naturam euictam à materia, tametsi parua quantitas suppurauerit, nam si magna fuisset materia quæ suppurasset non interijisset.

Similis casus euenit ægro hoc anno cuidam, qui ad portam. S. Mamoli decumberebat, aduenere parotides, suppurarunt: sed hæc suppuratio non alleuabat ægrum, nec aliud illi commodum præstabat, nisi quod febris & delirium sequebantur, & strangulabatur quia materia ad fauces derivabatur. Parotides enim quæ suppurant & alleuant, in magnitudinem notabilem excrescunt, febris sedatur, & dum suppurant multam emittunt materiam. Acciderunt ergo suppurationes iis, quia natura ultra materiam propellere nequibat, sed retinebatur in cerebro & inflammabatur, & ob inflammationem quod exterius erat in pus vertebatur. Hic litera Crusæ corrupta est tota: verum Cornarius non

non solum bene vertis sed etiam iuxta Galeni expositionem. Aliquis pro fullonis ancilla pistoris legant, sed talia modici momenti sunt: hoc vobis scire prællat voluisse Hippocratem nos intelligere turissimas esse parotidas, quas paulopost comitatur evidens euacuatio: aliter si natura solum illis incumbat periculosas esse, seu parvæ exeant, natura non potente se per eam regionem exonerare, seu magnæ cum in suppuratione ægro iam dehili perimant, quod & accidisse vidi.

TEXTVS XXXIII.

Quibus autem iudicatus est septima die, intermisit novem, reuertitur est morbus. Iudicatus est ex recidiva quarta die. Quibus autem iudicatus est septima die, intermisit sex, deinde redijt, & iudicatus est septima, velut Phanacrito, qui decumbebat apud Gnathonem pictorem.

COMMENTARIVS.

Ostendit quod supra dixit, duobus exemplis loquens de his continuato sermone qui tubercula post aures pariebantur, quod in vigesima iudicabantur. Quibusdam enim intermisit à septima die usque ad sextam-decimam, postmodum decima-septima die reuertitur est morbus, & iudicati sunt in vigesima. Alij iudicati sunt in septima remisitque morbus usque ad tertiam-decimam, quarta-decima redijt, & in vigesima perfectè est iudicatus. Hic intelligendum est quod voluit Hippocrates tria nos docere; primum quod tales morbi eadem die & iudicatoria primo iudicabantur septima scilicet. Secundum quod eadem die & iudicatoria finiabantur scilicet vigesima. Tertium quod diebus etiam iudicatoriis reuertebatur morbus, licet non eadem die: nam quatuordecimo in primo exemplo, & decimo-septimo in secundo exemplo redijt morbus. Et ideo dicebat Hippocrates in libro de Iudicatione: *Quam recidit febris ardens, plerumque etiam exudar. Et si postquam reuersa est tot diebus desineat quos prius, oriatu tertio reuertitur, si non impari die dimiserit reuersa. Plerumque si cruda sint urina, & alia signa, non secundum rationem eueniant, morbus in die iudicatoria reuertitur: quandoque etiam reuertitur in die iudicatoria, his rationibus relictiis. Abscessus circa aurem, quibus circa iudicationem oboriuntur nec suppurant, his submotis recidiva fit iuxta recidivarum rationem.* In his ergo translata materia ad parotidas desinebat febris, & iudicabantur. Postmodum materia illa pu-

rescebat perfectè, & die iudicatoria morbus quasi opus esset naturæ reuertebatur, & cum concocta esset ex loco in quo erat, die iudicatoria expellebatur, ac morbus finem habebat. Natura enim memor suæ consuetudinis, ab initio morbi tot circuitibus solis peractis, (non numerando sed velut canis effæta suos omnes catulos sine numeri cognitione agnoscit, & si vnus desit, illam quærit) crisim peragit. In quibusdam verò & plerumque ob secundam materiam, quæ putrescit, velut homo hegotiosus præoccupat primam iudicationem, ut supra vidimus, & crisim quam in septima peragere debuerat, in sexta absoluit. Et ideo crisis in sexta si non occidat, signum est certæ futuræ recidivæ, ex qua seruabitur æger, quia natura præoccupauit, ut reliquum materiæ concoquere Posset.

TEXTVS XXXIV.

Sub hyemem circa solstitium hybernium, & usque ad æquinoctium, perseverabant quidem & febres ardentes & phrenitides, & multi moriebantur.

COMMENTARIVS.

In hyeme cum materia aggregata retineretur nec dissolueretur, oportebat morbos & sæuios vigere iuxta illud Philosophi *Prima Problematum: cur per hyemem qui laborant, magis pereunt quam per astatem.* Et ita patet quod Hippocrates hic proposuit constitutionem, in qua comprehendit sex tempora, scilicet à primo Autumno ad sequens ver. Subiecit & hoc artificiosissimè, ut dissolueret dubitationem propositam superius, scilicet an loqueretur de iisdem generibus morborum an aliis. Ergo putrefacta bile & crasso humore genitis in secunda parte æstatis, per ardores siccos, & prima Autumnii parte per assiduos imbres factæ sunt phrenitides, & febres ardentes, quæ cum non possent diffari ob frigos, interimebant ægros magna ex parte. Et referenda sunt illa (*Muli moriebantur*) ad statum præcedentem, idest magis etiam quam antea: aliter dixisset, *Nec adeo permissiora se habebant.* Dixit ergo, *perseverabant* ut intelligeremus non alio morbi genere eos laborasse. Indicauit & longam morborum perseverantiam, constitutionemque diurnam. Par autem est superueniente æquinoctio cessasse, dissoluta compage materiæ illarum, quarum vna erat biliosa, atida & sicca, reliqua plus iusto humida & crassa, ex qua tales morbi oriebantur. Non tamen multitudo ægrotantium aucta est, quoniam ut in problemate illo Aristoteles dicit: *hyeme*

268 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

pauciores facis morbos; & cum aucta non esset aeris prauitas, & relinquantur qui minus sunt obnoxij morbis, nil mirum est si pauciores ægotabant.

TEXTVS XXXV.

Iudicationes tamen transmutatæ sunt, & iudicatio facta est plurimis ab initio die quinta, intermisit quarta, recidua facta est; ex recidua verò iudicatio facta est quinta die. In summa quatuordecim diebus. Sic autem facta est iudicatio, pueris plurimis, imò etiam senioribus.

COMMENTARIVS.

Huius textus sententia clara est: cum enim antea morbi cum recidua ad decimam septimam diem quidam creatio ad vigesimam extenderentur, in his iudicatio ad quartam-decimam solum recidua corporata perueniebat. Quo fit ut cum antea adiecerit, quod multi moriebantur, huiusmodi morbos fuisse acutiores, & quia periculosiores, & quia breuiores. Et cum dixit *iudicabantur* ad salutem intelligi debet, tum quia de cecidua sermo est, in qua ut dixi homines seruantur, tum etiam, quod infra ostendemus hoc verbum iudicari semper de sanandis intelligi debere. Cum ergo causam modumque tradiderimus, cur qui à recidua iudicati sunt euaserint, par est ut etiam cur moriantur edoceamus. Salutis igitur causa est ut dixi, quoniam si natura superior est, quo tempore à tota materia premitur, expellit illius partem; multò magis cum ab eadem parte fuerit alienata. At si contingat tamen, secundam materiam non esse solum substantia diuersam, scilicet crassiozem, sed natura etiam diuersam, utpote atram; cum prima fuerit biliosa, tunc æger interibit, quia natura solum peruenit flavam, quo tempore atra nondum putruerat manifestè. Vnde necesse est eos in quibus recidua lethalis aduenit, succedentibus diebus maiorem cruditatem ostendere in vrinis, & molestius se habere quam qui ad sanitatem tendunt. At verò quo ad febrem attinet, melius; quoniam materia illa nondum effatu dignam putredinis notam assumpit.

(*Sic autem facta*) ostendit hoc maximè in pœtis accidisse, quoniam calor est abundantior, & naturalis facultas robustior, & humores sunt tenuiores. Ex quibus etiam verisimile est plures scroatos, nisi incontinentes fuerunt. Cum verò dixit *imo etiam senioribus*: intelligit quòd etiam senioribus id accidit, non tamen

aded vulgare fuit ac generale in illis. Verisimile autem est plures pœtos non solum seruatos, ob id quod scribitur *secunda Aphorismorum: In morbis minus periclitantur ægotantes*: sed etiam quia minus abundantent atra bile, & etiam quia corpora eorum sunt humidiora, & etiam magis distantur ut *undecimo Artis curandi: cap. 14.* contra qui curis ac laboribus multis exercentur, si sint etiam natura sicci & intemperati, hi non euadunt.

TEXTVS XXXVI.

Quibusdam verò morbus iudicabatur die undecima, reuertebatur decima quarta, iudicabatur perfectè vigesima.

COMMENTARIVS.

Hic textus & Græcè & Latinè valde corruptus est in commentariis Galeni, at absque commentariis & Græcè & Latinè clarissimus est: nam in texto commentariorum Galeni tam Græcè quam Latinè legitur loco vigesimæ decimæ octaua, alijque subsunt errores plurimi, quos si vellem persequi, more Galeni implerem folium inutilibus nugis. Ergo continuato sermone declarar non omnes tamen in hac constitutione iudicatos in Quartadecima, sed elios in vigesima, non tamen eo modo quo priores de quibus dixit: *Quibus autem iudicatur*; nam in illis proponuntur duo modi ab isto differentes, nam ambo in hoc conueniebant, quòd prima iudicatio facta est in septima die, quibusdam autem reuertebatur decima-septima, quibusdam quartadecima. Priores differabant ab his, & quòd in septima iudicarentur, cum hi in undecima, & quòd in decima-septima reuertebatur morbos, cum in quarta-decima: posteriores autem in vno tantum quòd iudicarentur in septima, hi verò in undecima. Sed erat tertium quòd maximè proprium erat, quòd illi habuerunt septem aut nouem dies quietis, hi autem solum tres: vnde hi magis affligebantur, & periculosiores erant, & plures ex eis moriebantur. Terminus ergo totius morbi indicabat materiam esse eandem, nam finem habebat in vigesima; sed intermissio & recidua proueniebant ex qualitate temporis tum præ-

teris.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

TEXTVS XXXVIII.

Riguerunt autem paucissimi vere, æstare plures, autumno adhuc plures, hyeme longè plurimi.

COMMENTARIVS.

Non de secundi anni temporibus dicit Galenus loquurū esse Hippocratem, quod tanquam verum admitto, nam cum non transeat ver in enatrandis morbis secundi anni, frustra fuisset proponere de æstete, & autumno, & hyeme sequente. Videtur autem sic rectè comprehendisse eorum tempus de quo sermonem habuerat, initio facto à primo vere sequente hyemem & autumnum, à quo incepit temporum qualitatem exponere, atque extendisse vsque ad sequentem hyemem. Prætermisit autem primum autumnum & hyemem, quia ut alias dictum est temporum inæqualitates ni omnino sint vehementissimæ, non solene efficere præsentis morbos. In vniuersum verò rigor est subita & vehemens mutatio ad frigus: sic sensit Hippocrates, sic etiam Aristoteles: vnde ille quærit cur supercalescenti magis rigeant, quoniam ex labore præcedente resolutum humidum pingue est, & laxius corpus effectum magis admittit frigus, vnde ibi rigorem pro frigore, & pro vero rigore capit non confuso significato; sed quoniam rigor ut dixi vetè à frigore vehementi celeriter immisso fit. Illud ramen animaduertendum, rigorem quandoque intelligere frigus summum, cum ex eo membra iam ob id torpent, immobiliaque redduntur, & pro rigore qui à medicis describitur, & est horror validus, velut horror est remissus rigor, atque ideo cum motu. Declarantem rigorem esse extremum frigus, cum quærit cur homines pleni admodum rigent, dicit quòd partes extremæ ob id ab interioribus plurimum absunt; & ob id scilicet immodicè refrigerantur. Simili etiam ratione, cum quærit cur qui rigent liuidi efficiuntur, aut hyeme cum currimus magis rigemus. Et cum docet quòd pauidi & perterriti rigent, palato est per rigentes non rigorem patientes intelligere, sed frigore congelatos. At contra sub botto quandoque sub tremore rigorem comprehendit, vtrum quæritur, cur calida infusa horrescimus, cur pili in cute inhorrescant, cur statim emilla vrina inhorrescimus: palam est etiam de rigore intelligero, quamuis quod de pilis dicitur aliam habeat rationem. Simile & illud, cur Pili in horrore erigantur.

Rigorem ergo quod horrorem & tremorem contineat sub vtroque Aristote-

les comprehendit modo sub vno, modo sub altero. Cum igitur rigor fiat confestim refrigerato corpore, cur magis æstare ob calorem, quia magis sentitur frigus & cutis laxitatem, & per hyemem quod frigidior sit rigor, magis inuadit: tum quia ut Philolophus dicebat *Prima Problematum*; *bilis magis infestet hyeme quam æstare*. Et posterius quærit cur per Autumnum & hyemem febres ardentes magis infestent, æstare autem rigores: intelligit per verbum id verum rigorem, quoniam æstare abundant terrianæ, in quibus maximè rigores fiunt. Sed ex his planum est, cur magis rigerent æstare quam vere, & hyeme quam autumno vel æstare. Cur autem autumno magis quam per æstare, non addò planum est, tamen liqueat cur autumno magis ardentibus febribus corripiantur. Hyeme igitur magis scire quæ fiunt febres ardentes, & magis fieri rigores perspicuum est: Æstare plures fieri rigores quam vere, autumno quoque magis quam æstare scire febres ardentes, at non ita magis fieri rigores. Sed ob id contingit hoc, quoniam plures erant non solum ardentes febres, sed ut dictum est magis perniciosæ, ob constitutionem quæ tum erat humida; at ob humidum abundans hyeme Aristoteles vult acutas magis febres fieri, in acutioribus autem febribus, ob motus vehementiam & calorem vehementiorem, frequentiores & maiores rigores fiunt: ob id ergo Autumno plures rigeant. Itaque constat Galenorum somnare circa huiusmodi expositiones: nam cum dicat protrusa in dies magis bile ex venit, extra illas fieri rigorem, cur Autumno magis quam æstare bilis sic protruderetur, nullam habuit causam quam adduceret. Quod ob paruum diligentiam partim contigit in exponendo, partim quoniam rigoris veram causam non assignat. His visis facile est tum ex historia, tum ex ratione facile est perspicere morbos factos deteriores, nam rigores nisi soluant febres ardentes, aut occidunt omnino, aut longiorem efficiunt morbum. Nam & Philini vxor, & Crito & Dromeadz vxor, & multi alij ab initio riguerunt & mortui sunt: mortuus est & æger ille, qui calesfactus cœnauit & bibit copiosè, in Octaua rigit & perit.

TEXTVS

TEXTVS XXXIX.

AT sanguinis eruptiones cessabant.

COMMENTARIVS.

Quocirca & ut melius intelligamus quod à Galeno rectè dicitur rigorem fieri protrusa ex venis bile, quare nil mirum si sanguinis profluvia cessarunt, exacta ex venis causa, quæ sanguinem accendebat. Quod si ita esset, etiam sanari eadem ratione debuerunt: ac non ita fuit, cum, ut dicit, multi perirent: Et in tertianis non deberent profluvia sanguinis narium apparere, cum sine rigore tertianæ non fiant: ac tertianæ multæ sanguinis narium profluvia soluantur. In Abderis etiam virgo horrorem sapius passa nihilominus sanata est profluvia sanguinis. Et idèd cum hyems rigorem auxisset, sanguinis profluvium minuisset, siquidem frigiditas aëris sanguinis profluvium cohibere solet: nam cum profluvia sanguinis veri propria sunt, inde etiam æstati conueniant, Autumno minimè, ac etiam minus hyemi: arbitrator est Galenus ob rigores delirasse profluvia sanguinis, velut dicebat Philosophor, *ambulante Callia corruscans*, sed non quia Callias ambulabat corruscavit. Ac dices non ergo propria quædam fuit causa cessationis sanguinis? Dico non, nisi quod natura aliò conuersa est, ut niteretur bilem per interna propellere, & non per sanguinem narium, & hoc quia aëris frigus feruorem illum sanguinis minuerebat. Ad exitum enim sanguinis duo requiruntur, calor præternaturalis, & hic augebatur in hyeme ob putredinem, & naturalis, & hic multo magis in hyeme minui solet quo ad qualitatem perfrigerato corpore & maximè arteriis & corde ab attractione frigidi aëris. Quocirca sanguis ex arteriis ad fluxum propior esset, sed natura cauit, ne oscula aded reserarentur, & etiam ut multò crassiores essent tunice, ne thesaurus naturæ scilicet sanguis perfectus effunderetur, igitur hyeme multò minus sanguis fluit è venis, quam aliis temporibus: fuit ergo hæc causa specialis, sed quæ à generali ortum habet, ut alias sæpe docuimus: qualiter ex duobus generalibus fiat vnum proprium.

Cur verò rigor ab initio acutarum plerumque perniciosus sit, quamuis id ostenderit in libro *Artis medendi prima* clarius, ramen hic locus est ut exponam, ne quid desit ad rigoris naturam, ac præscita declarandum. Non recurram ad id quod dicit Galenus, quod signa decretoria quæ non decernunt mortem aut morbi longitudinem significant: nam per decretoria si ibi

intelligit communia; ut ruborem faciei, lachrymas, neque verum est & est nimis commune: sin autem decretoria intelligit propriè, non est rigor ex decretoriis sed solum vomitos fluxus, ventris, sanguinis, narium sodor & veinæ profluvium, & abscessus aut derivationes: sed in huiusmodi numero non est rigor. Præterea, hæc causa nos nihil docet, propterea dico quod rigor ab initio vel fit, quia materia propeletur ex venis extra venas, & hoc non potest esse in causa, quia sequitur febris continua & acuta, & persæpe ardens, vel quia multitudo bilis tanta est, & motus tam vehemens, ut cogat naturam spargere bilem, quæ est in vesica fellis, & in ambitu mouere, vnde fit rigor sicut sparsa aqua calida super corpus: ex eo enim motu fit rigor. Et hoc indicat abundantiam magnam ut dixi humorum corruptorum, & vehementem illorum motum, vnde natura perterretur.

Sed dices ergo rigor ille non fit à frigore ut dixisti? Respondeo quod omnis rigor fit à frigore, & hoc quia ex motu illo tam vehementi aperiuntur meatus cutis, & aër ingreditur, qui est frigidus comparatione interiorum partium, cuius indicio est, quod patientes rigorem sentiant, omnes frigus: ergo melius est, ut dicamus illud esse causam quam consequenz. Et maximè quia ut dixi hoc vult Hippocrates & Aristoteles: Et etiam quia si ponantur rigentes hoc modo in caldario æstuante, non sentiant rigorem; sed si modo pertinacius id tueri velit, quod à solo motu fieri possit, omnino nihil officit intento nostro: satis est quod fit à vehementi moto, & multitudine materiz, & valdè actis, quæ cum in venis contineatur, necesse est ut extremum afferat periculum: scientibus nobis, quod quæ ab initio morbi, symptomata perterrefaciunt naturam, exitalia sunt omnia subsequente febre continua, quia si tum cum adhuc nec febris nec putredo adest sola malitia, aut multitudine, aut loco, aut vitium imbecillitate naturam perterrent atque euerunt, quomodo in tam longo cursu adueniente putredine, natura perferre poterit? Atque hæc sunt veræ causæ non quas Galenus cum tanto supercilio similes civilibus fabulis refert.

TEXTVS XL

MOrbos dignoscimus edocti, ex communi omnium natura, & ex vniuscuiusque propria, ex morbo, ex ægroto, ex his quæ offeruntur, ex eo qui offert. Ex his enim & breuiores, & grauiores redduntur ex tota ac partiali constitutione caelestium, & vniuscuiusque

que regionis, ex victu, ex vitæ studiis, ex ætate cuiusque sermonibus, moribus, taciturnitate, cogitationibus, somnis vigiliis, insomniis quibusdam & quando, vellicationibus, pruritibus, lachrymis, exacerbationibus, successibus, urinis, sputis, vomitibus, & quæ, ex quibus, in quos, successiones morborum: & qui abscessus ad perniciem, & ad iudicationem: Sudor, rigor, frigiditas, tussis, sternutationes, singultus, spiritus, ructus, flatus, silentes, strepentes, sanguinis eruptiones, hæmorrhoides. Ex his autem, & quæ per hæc fiunt, considerandum.

COMMENTARIUS.

Impudentis viri esset, aliis præscribere regulas cognoscendi genuinos legitimisque libros autorum ab adulterinis, me verò ipsam alluctuari, ut non intelligam quæ Hippocratis sunt aut alterius, nempe quod hic dicit, cum liber hic iam ab adulto Hippocrate factus sit, qui fieri potest ut proprie dialecticæ oblitus sit? tam multaque confuse ascribat, quorum plura sub diuersis membris continentur. Præterea quid causæ est, ut hæc tam intempestivè cum locus esset describendi ægros interseuerit? repetita ex aliis præcipuè male? Non est ergo ut dubitemus quin ascriptitia sint: & interposita ad augendum librum, quem utcumque augere nitentur propter precij æstimationem cum fama Hippocratis clara admodum esset. Sed tamen quia vera sunt quæ dicuntur, quam artificiosius fieri potest explicentur. Est autem sententia ex quibus dignoscatur morbi, id est qui line & quem finem sint habituri, proponit sex: primum generalissimam naturam, quæ dividitur & explicatur in cælestium naturam & uniuscuiusque, cælestium autem tota & partialis, & sunt tria: propria verò constat victu, ætate, vitæ studiis, sermonibus, moribus, usque ad id: *Quibusdam & quando*. Postmodum accedit ad morbum vellicationibus, pruritibus, reliqua tria indivisa reliquit, ægrotom scilicet quæ offeruntur, & astantes: nam omnia illa quæ sequuntur sub morbo continentur. Hæc est anfractuosa divisio incompositè coniunctorum. Ex tota cæli constitutione: igitur aliter à medicis, aliter ab Astrologis

statum redite prædicant, *Atque iterum ad Troiam magnam mittitur Achilles.*

Et qui miser sit semel denuo formosus ac semper miser, nec sufficiat semel mori

& miserum esse. Post hunc imaginantur alij reditum capitum Arietis in ter millibus & quingentis annis. Ultimo verò & magis scido reditum coniunctionis duorum superiorum qui sit per trigona singulis viginti annis, ita ut in vno trigono marceat plusquam per ducentos annos, velut nostra ætate, & hoc etiam anno iuxta veram supputationem tabularum Prutenicarum facta, est ultima coniunctio trigoni aquei, Saturni & Iouis in fine cancri, & per hos ducentos & amplius generati sunt morbi contagiosi, ut lues Indica, maculæ pulicum, Psyllograta vocata, lepræ & scabiei innumera, aded ut rotus ferme orbis his morbis coinquinatus fuerit, non tamen fuisse morbi valde perniciosi, sed ex genere aqueorum animalium quæ serpunt ut scorpium & cancer, & multum propagantur, editis plurimis ovibus. At in trigono igneo sunt morbi proprii magis non serpentes graviores, tamen & non venenosi, quia sunt omnia animalia sanguinea, Aries, Leo & Sagittarius, sic in aqueis est signum proprium scorpium veneno additum. Erunt ergo sterilitates & siccitates maximè & bella, quia Leo & Sagittarius & Aries sunt signa pugnacia, & leo significat cor. Et ita erunt morbi perniciosi absque veneno tamen. Et incipient ab anno MDLXXXIV. quo anno transibit hæc coniunctio à trigono aqueo ad igneum, & erit in Ariete: nec statim sentietur, sed ut reliqua naturalia sensum inualecet, incipietque incrementum post annum domini MDCXXIV. cum iam ad Leonem pervenerit. Quartum genus univrsalium statuum est à deliquis laminarium. Medici autem appellant generale communeque, quod ex ordine evenit, ut primum à constitutione temporum: vere etenim furores & atrabiles, & exortus canis, aut Arcturi occasus, pleiadum ortusve & huiusmodi, nec non coniunctiones luminarium aut oppositiones. Qui ægrotant in coniunctione luminarium, ex defectu virium & siccitate ægrotant. Et qui in plenilunio ex abundantia humorum, & qui ægrotant quarta die ante coniunctionem Lunæ cum sole, magnum & periculosum aut valde difficilem patiuntur morbum, etiam si ægrotarent ex diaria, modo non acciderit fortuita & externa causa; & huiusmodi sæpius observantur, & est rationabile. Proprias autem causas aut ex parte vocant coniunctiones syderum, utpote Saturni & Iouis, & eclipses, scilicet quæ non statis temporum, nec æqualibus intervallis accidunt. Quædam enim in cælo statis temporibus accidunt, ut ver & æstas, non tamen æqualibus: quædam statis & æqualibus, ut coniunctiones luminarium; quædam neque statis neque æqualibus, & hanc vocat partialem constitutionem: ratione autem loci dicebat Hippocrates in libro de Aere Aquis ac locis pag. 3. *Quæcumque verò civitates opposita his sita sunt ad ventos frigidos, inter occasum & orientem æstivum, etiam ipsi*

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

ægro ipso iam dictum est de rebus naturalibus, & de his quæ ad morbum pertinent, satis Galenus ita exponit hoc totum velut & reliqua duo: At ex ipso ægro bifariam futura præsentimus. Alter modus, hic est: *Modestus* (inquit) *si acerbè respondeat malum est: contra turbidus in ægritudine si loquatur asperè, & si etiam desipiat in ardente febre in discrimen non veniet.* Alter modus hic est: *si æger omnia officia præstiterit medicòque obediat, ac ne siquidem sic profecerit quicquam, graviter is ægroas.* Omnino sit contrarium, si cum nusquam parueris mediocriter se habeas. *Idem ex oblati prædicere licet: nam pravis oblati nihil habent dezerius, morbus est mediocris: verum cum rectè omnia administrantur, si præterquam quòd nihil innetur etiam exacerbatur, hoc est malum.* *Me quidem non tantum morborum modos sed etiam formas ex oblati cognovisse saepe numero conspexisti.* Cum verò ex offerente dicit, etiam pravo sci promptius vel difficilius in morbis intelligas, quoniam ex eo qui curavit medicus, notitiam augemus: si enim clarus sis parum de salute speramus: nam morbum constat cacoethem esse, cum rectè omnia administrando nihil sit vitiosum: si autem ille imperitus sit, verisimile est rectè omnia agensibus incolumem futurum: Hæc ille, at ego pro eo qui offert, non solum medicum sed & astantes intelligendos puto, ut illa quatuor comprehendantur, quæ prima Aphorismorum proponit Hippocrates.

TEXTVS XLI.

Febres quædam continuæ sunt, quædam interdiu tenent, noctu intermittunt: Aut nocte tenent die intermittunt: Semitertianæ, tertianæ, quartanæ, quintanæ, septimanæ, nonanæ.

COMMENTARIVS.

febres continuas vocat, quæ etiam si decrescant parum tamen decrescunt, velut synochæ & quæ abscessus internos comitari solent. Et propterea Semitertianas inter non continuas quamvis perpetuò affligant, reposuit. Galeno tamen ignoscendum est laboranti in exponendo hæc, quæ non sunt secundum phrasin Hippocratis, utpote cum diuisio sit satis anomala, & non ve decet proposita, defendi tamen potest. Quæ igitur intermittunt die vel nocte continuæ sunt, nam quæ verè intermittunt duarum tertianarum naturam sapiunt: at hæc non sic constant ut nocte desinant aut die semper. Quapropter de continuis quarum natura huiusmodi est, & cure eiusmodi sit, superius expositum est. Cæterum & id alienissimum à ratione est de Quintanis septimanis ac Nonanis, quan-

doquidem neque Hippocrates alibi usquæ de his meminerit, neque experimentum eas ostendat. Fieri potest ut quispiam bis aut ter casu in ephemeris hoc numero dierum interposito incidere, velut de annua illa Antipatri Poëtæ ex qua natali suo decrepita ista ætate obiit, narrat Valerius Maximus. Sed de putrida iam duobus exactis penè annorum millibus ab Hippocrate ætate usque nunc, nec unquam visam nisi quintanam subobscuram ut Galenus testatur, & quæ potuit esse tertiana inæqualis, mirum esset si talium febrium genus inueniretur. Existimavit ergo auctor hic huiusmodi febres inueniri debere pulchro in commento quasi ordine quodam procedens; unde Pythagoricum fuisse crediderim, & ex eorum secta, qui res naturales numeris non numeros rebus naturalibus famulari credunt. Ego vero hand dubito in multis annorum cutriculis talia videri: quoniam si quinque aut sex pueros bicipites vidi, cum hoc naturæ repugnet, quanto magis videre contingeret febrem septimanam aut nonanam, quæ solum caret naturæ limitio, non tamen illi repugnat. Præterea hoc in accidentibus est, illud in substantiis sed hoc huiusmodi cum videbitur monstrificum dicendum est, de quo non est ars, continuatur præcedenti textui, eum ibi dicat *morbus dignoscimus ex morbo ipse*, ostendit quomodo.

TEXTVS XLII.

Sunt autem acutissimi, & maximi ac gravissimi morbi, & maximè lethales in continua febre.

COMMENTARIVS.

Nullus liber tam malus, quin in eo aliquid boni contineatur. Tota hæc additio trivialis est, & parum bene composita, præter hoc quod ratum est. Et certe licet vulgare videatur, causam tamen habet reconditam, quam venari baud abs re fuerit. Sed primum dictiones explicemus: non enim eadem per singulas significari existimandum est. *Acutissimi* refertur ad symptomatum magnitudinem & celeritatem: *transiens* ad vigorem atque tales sunt continuæ febres: *Maximi* ad essentiam morbi: velut morbus lateralis, phrenitis, abscessus interni: *gravissimi* ad causam morbi, ad difficultatem solutionis, ad tolerantiam naturæ: *Maximè lethales* quo ad exitum.

Ostensum enim est in multis morbis, ostendeturque magis præsertim publicos morbos maximos esse & videri, & cum gravissimis symptomatibus, ex quibus tamen omnes ferme evadant. De hoc autem infra causam docebo. Nunc satis fuerit admonuisse lectorem, quod Galenos non exponit

exponit ad vnguem Hippocratis mentem. Est autem triplex modus interpretandi: quod febres continuæ sint cum maximis morbis: idque non est verum nam ardentes sæpe mites sunt: alius quod morbi grauiissimi, acutissimi & reliqua, associant sibi febres continuas: nec sic: nam coli dolor, ileos attonitus & alij morbi sunt acutissimi, lethales, grauiissimi, maximi, vt etiam coniunctim legantur, nec sibi associant febres continuas: ergo sententia est quod morbi qui adueniunt cum febre continua, ita quod illam includant, vt phrenitis, morbus lateralis, tales sunt quales describit, scilicet acutissimi, maximi & reliqua. Quod primum per singula discurrendo demonstratur, nam phrenitides, lethargi, morbi laterales, peripneumoniz, inflammationes iecoris atque ventriculi, sunt cum febre tali continua & sunt maximi, ostenditur & ratione: nam morbi qui non possunt aduenire nisi cum huiusmodi febre, cum ipsa febris per se violenta sit, etiam violentiores sunt illa, & cum conduplicent periculum: igitur necessarium est vt sint violentissimi, & tales quales ab autore isto enarrantur. Cur autem hi morbi lethales sint, alij etiam maiores, non tempus est vt doceam. Nouem sunt præcipua quæ periculi magnitudinem augere solent, sed vnum omitto, quod nunc non sit in proposito scilicet vitium imbecillitas: sat sit si validæ sunt vires omnia ferre, sicque euadere, aliter si imbecilles, cuique auxilio vel morbo succumbere. Reliquorum primum est materiz multitudo, inde crassities ac lentor; tertium est caliditatis vehementia, locus & morus: omnia hæc faciunt ad morbi magnitudinem, caliditas quidem ad essentiam, locus & morus ad symptomata: multitudo & crassities seu lentor ad grauitatem & causam pertinent. Ita morbus acutissimus erit, si circa præcordia materia sit & mobilis maximus si calor vehemens: vnde sitis, vigilia, inquietas, dolor capitis grauissimus, si materia crassa lenta multaque fuerit. At nihil horum prorsus efficit morbum lethalem, sed vnum è tribus cum fuerit affecta membri principalis substantia; voco nunc membrum principale, maximè vitæ necessarium, vt cerebrum, iecur, pulmo, ventriculus: aut si proprietas insit mætriz, vt sit atra bilis acris valdè & exusta, ac veneno similis: aut si modus putredinis sit vehemens vt in pestilentibus. Liqueat igitur cur multi ex maximis morbis euadunt, præsertim si vires validæ sint: vbi enim multa materia crassa, biliosa, pituitæ admista, lenta etiam & mobilis circa præcordia fuerit, natura biliosa, tempus anni, æstas & seruida, sed non exitialis, euadet à morbo acutissimo, maximo atque grauissimo: contra præsertim, si vires sint imbecilles ex leui exiguoque abscessu in iecore, aut pericardio materiz exustæ, aut cum febre pestilenti celestimè moritur æger, qui exiguo morbo laborare vi-

debat: nec apparebit aliam malam symptomam, nisi quod virari non potest, vt pote pulsus creber, & paraus ac languidus, vigilia, anhelitus non bonus. Licet ergo hæc miscere scilicet vt ex vehementi morbo aliquis moriatur, vel ex leui facile euadat quod procliue est ac generale, aut moriatur ex leui morbo, aut euadat ex grauissimo, quod raro tamen contingit. Ob quæ autor ille dixit acutissimos, maximos & grauissimos; tum etiam maximè lethales, quia certè non in vnum hæc omnia necessariò conueniunt, sed vt visum est quandoque vnum aut plura ex his ad sunt, non omnia. Atque hæc collectim, infra autem distinctè singula explicabimus.

TEXTVS. XLIII.

Securissima verò omnium, & facillima ac longissima est quartana. Non enim solum ipsa à seipsa talis est, sed etiam ab aliis magnis morbis liberat.

COMMENTARIVS.

Quod longissima sit quartana, quod etiam facillima admitti potest: cum alterum sit manifestum, alterum verisimile: an verò securissima dubium est. Quod enim à magnis etiam morbis liberet, & si admittatur non tamen sequitur eam esse securissimam, nam & dysenteria a splenis tumore liberat, & tamen ipsa per se non est cura. Quod etiam per se & non cum virio lienis fuerit, tunc enim sæpe per aquam interuentem occidit, vt Galenus docet sexta Aphorismorum 46. admittimus; cum etiam interualla habeat longiora, & homines ad negocia progrediantur vt sani, concedendum est: nec tamen cum his securissimam esse constat omnium febrium putridarum, nam si ad ephemeras referatur falsum est. Sola ergo tertiana exquisita est, de qua dubitare contingit. Nam quartanam constat etsi leuioribus symptomatibus affligat, putrescente melancholia deteriore essentiam morbi facere. Eadem quoque diurnior, & ex diurnitate periculosior, & maiora detrimenta affert. Quin etiam & ventriculum magis afficit, magisque extenuat corpus. Et id minus securum esse dicimus, quod homines magis refugiunt, at nemo est qui nolit magis tertianam quam quartanam: quare existimandum est hoc dictum fuisse vulgi more potius, quam artificiosè. Nec ignoto quam longè absurdiora à contumaci sophista defendi possint: in speciem veri res tamen ita se habet, quod quartana multò minus secuta est quam tertiana, & deterior illa est; imo dicebat Princeps, si longa sit terminator ad

hydropem: verum quartana multos morbos contumaces ob id hoc ipsum soluit, quod ex humore fiat contumacissimo: vnde in sexto boiur: *A quartana corrupti magno morbo non capiuntur. Quod si vero antea capiantur, si quartana superuenierit liberantur.* Et Quinta Aphorismorum: *A quartanis capiti non admodum conuulsionibus capiuntur: sed vero prius capiantur & quartana superuenierit, liberantur.* Hæc igitur non declarant morbum leuiorem esse, in quo deceptus est autor hic sed omnino grauiorem; nam morbi qui morbos solunt similes illis sunt. Vnde vt dictum est lienis tumorem soluit dysenteria: & aquam intercutem hydrops ascites: Et insaniam varies: Et tremores delirio. Quod si quis obijciat hemorrhoides soluere renum dolores & insaniam, vt *sexta Aphorismorum*: Respondeo hemorrhoides si pro purgatione accipiantur, educere materiam quæ morbum facit, non vt quartana, si pro morbo grauem esse morbum: liberat autem Quartana præcipue à tribus morbis, vt Prioreps dicebat, Melancholia; comitiali morbo, & conuulsione. Dico præseruat etiam ab elephantiasi, carcinomate, scirrhis, vaticibus; modum tamen quomodo id faciat de comitiali morbo docebat Princeps *primus serij tract. 5. cap. 8. in fin. dicens Et quartana ob longitudinem suam sanat comitiales morbum, & quoniam concoquit illius materiam ac digerit donec resoluat, & ob tremorem etiam febris, qui excutit vehementer materiam in cerebro contentam*: sudor quoque tremorem iuuat sua expulsionem. Et quartana etiam liberat quandoque à podagra & morbis articulorum, vt idem testatur. Adeo vt curet morbos melancholicos, quia consumit materiam illorum, dum putrescit concoquitur atque expellitur: præcipue ad eam sudor copiosus succedat: Et pituitosos concoquendo illos proprio calore, & exsiccando etiam ob materiam siccitatem & demum digerendo. Et sic quartana aliquando ob materiam quæ continetur in lienis substantia, & cum ea adest durities, & perducit ad hydropem: & aliquando quia antequam materia ibi cogatur, natura putrefacit illam vt rusticus sarmenta inutilia, & tunc se exonerat ab humore illo prauo, & purgatur corpus. Et Quartana in senibus est valde mala, quia non potest attenuari materia ob imbecillitatem caloris illorum, & ideo in eis est valde deterior & periculosior tertiana. Et est mala, cum est cum duritie splenis: Et rursus cum est duplicata, aded vt si triplex sit vix euadere homo possit, Et quatuor perimunt omnino. Et est mala cum non succedit sudor, nec alia euacuatio, & cum nimis producit, vel si corrumpat habitum, aut si famem caninam exciter; Et quædam sunt quartanæ duplices quæ ferme nunquam hominem mundum relinquunt, vt in Don Alonso Pezono à rationibus regis Hispaniarum qui tamen euasit. Tot modis ergo cum sit periculosa quartana, tertiana

autem pura, nullum afferat incommodum, nimis durum est hanc illa periculosiorem dicere: Solum igitur dicamus verum esse, quod sit longissima & facilissima temperante frigore materiam febris incendium: quod cum in tertiana non fiat, habet tertiana maiorem æstum, rigorem, firmitatem, capitis dolorem, vigiliam, amaritudinem oris, inquietam deiectionem, appetitum: sed tamen hæc omnia si pura sit periculo vacant. Et maxime si vomitu iuuentur, qui & ipse grauior est in ea quam in quartana. Existimantur autem quartanæ securiores, ob id quod ægri errores facilius tolerant.

TEXTVS XLIV:

AT in semitertiana appellata, contingit quidem & acutos morbos fieri, & est hæc præ cæteris maxime lethalis. Sed & tabidi & quicumque ex aliis longis morbis ægrotant, ex hac maxime ægrotant.

COMMENTARIVS.

Postquam declarauit de continua febre vt pessima & periculosissima, & transijt ad quartanam, vt securissimam licet longissimam, incipit protrahere de Semitertiana vt periculosa & graui, vt setuer ordinem satis bonum. Demittor autem valde de Galeno, qui primum tot verbis agit adeoque confusis, deinde quod dicat: *Nos autem non insistimus hoc loco docere opera artis (nam hoc quidem alias abunde effecimus) ceterum breuibus inspicere mentem Hippocratis.* An ergo putat hæc præcepta non esse artis, & in tanto negotio quantum est hoc, vbi de hominum vita atque salute agitur vult silere erroremque præterire. Qualis hæc impietas? vt etiam si parer meus scribat pro veritate, non verear illi aduersari & eum damnare. Quod si non errat, cur nos in erroris suspensionem traducere frustra vult adeo bene meritum de humano genere, sola ambitione ductur; vt illius libros legamus, si artem perdiscere voluerimus. Neque ob aliud commentatus est Hippocratis opera, quam quod Hippocratis nomen aded sua tempestate celebre apud omnes esset, vt sciret multos ob id eius opera lecturos. Itaque ne sine luis commentariis illa voluit legi; adeo gloriæ cupitor ambitiosissimus fuit, qui eius contemptorem maxime fuisse testatur. Quod si Caium Caligulam Imperatorem aded derostamur, quod voluerit perdere scripta Titii Liusij atque Virgilij speciosa sanè, sed nullius tamen utilitatis, nec tamen cum potuerit perdidit; quem deteriore ex his arbitrabimur, an Caium qui quod potuit

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

rumque, cuius causa dicta est in Aphorismis. Acori vero morbi ardentes & calidas sibi associant febres. Quod si semitertianas carum loco sibi iungant, contingit id quoniam ob prauitatem materię aut imbecillitatem naturę erumpere calor non potest, aut cum in morbo acuto & febre ardente, intermittens adiuncta semitertianę speciem prębet, quamuis non sit. Certę si semitertiana acuto morbo coniungatur, non illa prius concoquetur quam acutus morbus ad vigorem peruenerit, quare iudicabitur ad hoc cruda manere semitertianę materia; quo fit ut non bene possit iudicari: nam & materia illa iudicium impedit, & iudicium mota materia febris, ne non perfectę concoquatur, prohibebit. Quod si non inter acutos morbos sed semitertianas fiat comparatio, sermo clarissimus est: semitertianas quidem per se graues; adiecto morbo acuto, quid mirum est prorsus lethales euadere; hæc enim est conditio malorum coniunctorum, præsertim cum ambo fuerint periculosi, & non eiusdem naturę, ut lethales euadant.

TEXTVS XLV.

Nocturna non admodum lethalis est verum longa: Diurna longior. Quibusdam autem & ad tabem vergit.

COMMENTARIVS.

Diximus supra diurnas febres fieri, ob id quod humor est crassus & difficile dissoluitur: nocturnas verò ex vapore & pituita tenui, vnde conclusus ob frigus noctis intendit febrem.

Materia ergo crassa in diurna ostendit diuturniorem morbum, & ad tabem facile vergentem. Quo fit ut tam nocturna quam diurna lethalis sit, lethalem enim esse indicat eam dixit (*non admodum lethalis*) nam è continuarum vtraque genere est, magis tamen lethalis è diurna ob crassitiem materię peccantis: Galenus ob id dicit quod quo tempore dissolui deberet, eò magis infestat. Alias duas rationes reddit non admodum bonas: Prima quod quo tempore (de diurna loquitur) medico operam dare deberet, febre detineretur, quasi non liberius sit febricitantem medico operam dare quam dormientem. Etenim etiam qui ardentibus febribus detinentur aut continentibus, interim operam medico dant. Secunda est implicata & litera corrupta: loco enim verborum illorum; *In Primum Epidemiorum com. 6. si cubens interdum somni defectu: si non cubens: legatur: si non cubens interdum somni defectu, si cubens quod vesperationis vitam & non hominis agant.* Sed nec

sic conuenit: nam noctu dormire possunt cum febre sint liberi, idè & dormire & cibari melius possunt, qui diurna detinentur febre, commodiorque est: sed periculosior est solum, ob causam dictam. Nec scio quid sibi voluerit, aut quomodo voluerit illos dormire, dum in accessione sunt.

TEXTVS XLVI.

Septimana longa est, verum non lethalis. Nonana adhuc longior, & non lethalis.

COMMENTARIVS.

Hic perinde textus est, ac si quis ageret de vita & conuersatione bicipitis: an vno ore, an ambobus deberet comedere. Existimauit hic autor febres quod rarius inuadunt & per longiores circuitus, eò esse diuturniores: quod in hoc casu disputatione non eget: in aliis rationem haber. Nam ut visum est alias; causa circuitus febrilium, est tempus quod requiritur ad putredinem materię febre facientis. Ergo si tempus hoc longum est, materia putredini obnoxia non est. Sed si materia putredini obnoxia non est, crassa est & frigida ac sicca, at materia crassa, frigida, & sicca longum facit morbum, idè febres quę longis reuertuntur circuitibus etiam longę sunt. Quartana ob id longior est quam quotidiana tertiana. Regula tamen generalis non est, nam tertiana longiorem habet circuitum quotidiana, & tamen breuior est: ob id ergo dico quod regula generalis est, quod quę longiorem habent accessionem febres, hæc etiam scriptis iudicantur, non tamen quę longius habent spatium intermissionis: nam fieri potest ut circuitus longitudo, quę semper est ob putredinis tarditatem, non fiat à frigiditate sed siccitate, velut in tertianis ipsis, quarum circuitus & reditus longior est, non ob frigiditatem sed siccitatem: bilis enim et si frigida non sit, est tamen valde sicca.

TEXTVS XLVII.

Tertiana exacta cito iudicatur: & non est lethalis.

COMMENTARIVS.

Tertiana exquisita cum rigore propriè incipit, ut Paulus dicebat, l. 2. c. 19. vomitum aut excretionem biliolam habet plerumque, semper autem excrementa sunt biliola. Vnum præterea signum sumitur ab humo-

motis

motus natura, calor ingens, oris amaritudo, capitis dolor, vigilie. Quartum signum est à pulsu celer, creber, & maxime inter putridas ordinatus. A caloris qualitate acutus mordaxque ac manifestus: & qui ad quamcumque sicut portionem quasi naturam mutat, vaporosusque efficitur. Sextum est sudor, vndeunque in sine profusus ob materię tenuitatem: vapor enim facile in aquam cogitur. Vltimum est breuitas accessionis: neque enim duodecimam horam excedit, & cum desierit planè liberum hominem relinquit. Diximus quod non excedit septimam accessionem, vt etiam *Quarta Aphorismorum* dicitur, & verè raro si exquisita sit, morbum regionem aut alium quempiam associatur. Et idè lethalis non est. Quæ verò notha est periculo non vacat; Quamquam ex generali ratione febres omnes quæ intermittunt, videantur esse securæ, vt etiam *Quarta Aphorismorum*. Sanè omnium mitissima vt rectè dicebat Galenus *Primo ad Glauconem* Tertiana exquisita, acque ibi eam comparat Quartanæ. Hic igitur non erit videre, quando iudicetur tertiana, nam de hoc variè videntur esse sententiarum. Sed pro his consule quæ in *Quarto contradiensium cap. 5. post principium* dicta sunt. Cæterum illud maximo stupore dignum, quod neque Galenus in *secundo de crisi* nec in *Aphorismo adducto* nec in *lib. de generalibus morborum temporibus*: nec Paulus *libro secundo* nec Aetius in *Quinto* vbi recitant signa Tertianæ, sed neque Princeps *Primo Quarta* recensent inter signa Tertianæ vnum hoc quod quotidie videmus, adè vt numquam fallat, scilicet quod ipsa augetur vsque ad tertiam accessionem, inde minuitur vsque ad quintam: & si augetur vsque ad quartam, minuitur vsque ad septimam, ita vt sibi inuicem quasi respondeant, adè vt septimus circuitus in quo deberet esse crisis secundum Galenum in *Quarta Aphorismorum* in loco adducto, tantum abest vt sit Iudicariotus, vt vix sentiat vel ab ægro, vel à medico etiam nullo adhibito auxilio, præterquam seruata victus ratione.

Ita vt nesciam an Galenus scripserit quæ viderit, an quæ imaginatus fuerit, & videatur doctrina horum cogere nos dediscere: nam nisi hoc semper animaduertissem, & alij medici omnes, mecum dubitarem ne somnium esset.

Alij verò omnes medici, quod valdè mirum est scripta à Galeno admirati, solum quæ dicit referunt, nihil addentes aut minuentes, adè vt in quibus ille errauit, illi non corrigant: in quibus autem non errauit, vel ob translationem, vel ob incuriam, ipsi tamen sæpe aberrant, vt consulam tanquam minus malum Galenum ipsum in fonte inspicere. Solus Hippocrates ab omni labe immunis est.

TEXTVS XLVIII.

Quintana pessima omnium est: Nam & ante tabem, & iam tabidis superueniens occidit.

COMMENTARIVS.

Hoc dictum nil est cogitantibus nobis, in se adè vulgata, non quæ vidit Galenus, quem non multum arbitror, tum ex his, tum ex aliis indicijs exercuisse artem, scripsisse, sed quæ imaginabatur, quæque ab alijs scripta inuenit, & etiam hic autor de equo Troiano tanta dicit, coniectura quadam quod quintana sit quasi media inter asperitatem tertianæ, & præcitatam quartanæ ac longitudinem. Facere autem tabem est vt ille dicebat, non solum somnium, sed umbra somnij. Ne tamen pigeat legisse hoc commentarium, Quartanam scias tabem gignere non propriam, sed solam extenuationem membrorum, quandoquidem morbus siccurus, sic cum causa sicca.

TEXTVS XLIX.

Sunt autem modi, & constitutiones, & exacerbationes singularum harum febrium, æquæ continuarum, ac intermittentium. Velut verbi causa continua quibusdam ab initio floret, & viget maxime, & ad deterius procedit, Circa iudicationem verò & vna cum iudicatione, imminuitur. Quibusdam verò molliter incipit & submissè, augetur autem & exacerbatur quotidie: Circa iudicationem verò & vna cum iudicatione acervatim elucet. Quibusdam leniter auspiciata augetur & exacerbatur: & vbi aliquandiu in vigore fuit, rursus remittit vsque ad iudicationem, & circa iudicationem. Atque hæc contingere solent in omni febre, & in omni morbo.

COMMENTARIVS.

Diuersæ sunt febrium divisiones. Hæc tamen ratione non caret, diuiditque febres & omnes morbos eadem ratione triariam: aut enim ab initio intenduntur vsque ad vigorem & in eo remittuntur, aut leuites intenduntur nec diu, post autem remittuntur & ad vigorem vsque & in ipso
vigore

vigore : aut leniter augetur ad vigorem usque , & post morbus augetur , unde patet cum alia membra omiserit , solum de morbis sanandis ipsum loqui. Complectitur ergo non solum omnes febres sed etiam omnes morbos. Quæ autem ad expositionem omnia prætermittit Galenus. Dicemus autem quid sit necessarium. Febres in quibus est multa materia , tenuis & benigna , continuè augetur ad statum usque , in quo facta coctione omnia mitescunt. febres in quibus materia est crassa , benigna tamen , ab initio debiles in vigore dum coctio perficitur exardescunt : Quæ verò paucam habent materiam & tenuem , ab initio intenduntur , sed statim remittuntur nec amplius augetur.

Alia expositio potest traduci tota ad genus febrium sanguinearum : ut peragmastica sit , quæ paulum intenditur : octesse enim est hoc etiam in ea quæ confestim declinat , inde remittitur ad finem usque : quæ verò ingrauescit semper agmastica est : nam post vigorem postmodum omnis morbus non lethalis , neque multiplicem iudicationem habens , remittitur & fit leuis. Qui verò augetur , ad vigorem usque omotenz rationem habet , nam & si febris æqualis persistat , symptomata tamen coctionis & crisis augetur , & ob diurnitatem magis affligunt. Constanti autem ratione diuisio sic procederet : aut perpetuo augetur ad vigorem usque , in quo maximæ sunt : aut mites sunt ad vigorem usque & in ipso vigore , aut commutantur in vigore , & ex leuibus increscunt , vel ex validis fiunt mites. Aut hæc commutatio fit ante vigorem , eruntque sex morborum genera : quæ cum quis ad tria reducere velit , multum atque in irritum laborabit. Quod si tria illa genera quæ in vigore febres obtinent magnas , quis diuidat in lethalia & non lethalia sicut nouem , atque ita vniversa ratio morborum sub eis comprehensa erit. Verum cum hæc omnia instituantur ad victus rationem merito sufficient hæc tria membra diuisionis.

Hic solum contingit dubitatio si in continente quæ perpetuè augetur iudicatio est necessaria , nam aliter non solueretur morbus , cur nou in ea quæ semper minuitur ? Et si in ea quæ semper minuitur , necessaria est iudicatio , ceterum cum line iudicatione pro maiori parte sit dissoluta materia , cur etiam non tota poterit eodem modo dissolui ? Dico quod ut habetur *Nono Artis curandi* sinochus si augetur transit in febrem putridam : unde curator venæ sectione aut fluxu sanguinis à natura : si ergo minuat iudicationem non habet , nisi forsitan natura modicum sanguinis emittat : verum expectat dum quicquid ingrauescit emittatur & euanescat. Dico autem hic iudicari sub sensu Galeni id est repentina pugna dissolui.

TEXTVS L

Portet autem victus rationem ex horum consideratione offerre.

COMMENTARIVS.

Cum morbus ab initio miris est , inde ad statum ingrauescit , nutrire oportet vberius ut sufficere vires possint : ita enim docuit *Primo Aphorismorum*. Sed si morbus ab initio intendatur paulo post autem educta parte materia remittatur , essentia tamen morbi id est cruditate manente ut in morbo laterali , postquam sputum procedere incipit , antequam procedat victu exquisitissimo vtendum est ut *Primo de victu in acutis* sex. 33. docet. In abscessibus prorsus nihil , in febribus prisanam colatam : vbi sputum processerit & ante iudicationem aliquid dari iubet ibidem , sed non transgredi ; à iudicatione autem post duos dies pleniore vti cibo. Vnde liquet vnum pulchrum , quod iudicatio semper debet febrili , non morbo principali ut phrenitidi , vel morbo laterali. Et idem iuxta illam per se instituendus est victus , non iuxta morbum , nisi per accidens , velut cum sputum non procedit , tunc enim non est dandus cibus ratione symptomatis. In febre etiam potest contingere ut minuat ante iudicationem , imminuta materia morbi à natura , vel per venæ sectionem. Si autem Morbus statim inualescit usque ad statum , tum verò mitescit , statim etiam vtendum est tenuissimo victu. Sed dubium est quomodo absque iudicatione possit morbus mitescere. Galenus hoc fatetur *Tertio de crisi*. Dico ergo quod sedata prauitate materia etiam quod non expellatur , ut *secunda Aphorismorum*. Quod verò restat , est ut videamus , an in hora status , natura non iudicante nec iudicium nobis expectantibus , remisso tamen morbo , sit augenda ratio victus , quod hic videtur velle author ? Equidem non pura corpora quanto magis nutrics tanto magis lædes. At ex aduerso Hippocrates dat Prisanam ante iudicationem , necdum concocta materia , ut nuper diximus. Et idem dico quod iuxta mentem Hippocratis possumus dare Prisanam in quacumque febre : & quod magis veretur cibum ratione symptomatum quam febris , & quod sit verum *Tertio de Fracturis* sex. 49. si febris adsit , sola multa per quatuordecim dies (ibi legitur quadraginta , si non adsit septem in fractura cruenta ossis brachij aut femoris prominentis , in qua dolores maximè vigiliæ febres atque conuulsiones timentur ; ut spectet ad hoc omnino qualia sint aut futura symptomata. Ergo cum occupata est natura , neque fert cibum & magis nocet ,

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

282 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

vites integras retineat, melius est abstinere. Genera autem eduliorum sunt, quod ad ægros spectat decem septem: caro assata vel elixa omnium pessima, panis: vinum nigrum, caseus antiquus, ova dura, caro contusa, ova sorbilia, vinum album, legumina cocta, chondrum, alica, panis lotus, pisces petrosi, olera cocta, prisana hordeæra, ius pulli per se, mulsæ. Sed prisana habet duas partes, succum & totam prisanam: Puls est par coctis leguminibus: radices & eppares coctæ pro acetario oleribus coctis comparari possunt. De quantitate autem maxime oportet usum inspicere. Est autem duplex, v. r. multum aut paucum demus, sæpe aut rard. In hoc ergo post usum vires, temperamentum, ætatem, & tempus anni inspicere oportet, præter naturam morbi, & inter reliqua duo maxime spectanda, an morbus vel symptoma loca ventriculo vicina infestet, & an materiam habeat in venis crudam. Prima ergo ratio est à morbo, secunda à viribus, quæ tamen si valde sint imbecilles primam habent vim indicandi: tertia à consuetudine, quarta ab ætate, quinta à temperatura, sexta ab anni constitutione, quæ tempus includit. Inspicere autem tria præcipue debemus, ne non coctionem impediamus, atque is primus scopus: nam si putredo coctionem præuenit, de salute actum est. Optimi ergo medici officium est morari putredinem, accelerare coctionem: vt contra imperiti accelerare putredinem, coctionem morari. Secundus vt vires seruentur: *vitalis* quia ea pereunte mors est, *naturalis* quia illa causam morbi concoquit & expellit, *Animalis*, quia respirationi necessaria; nec posui eum scopum secundo loco, quia debeat post poni, sed quoniam alius ille medici est per se, hic verò educatoris per se, medici non per se, sed consequens. Tertius ne naturalis calor inflammetur.

Quando verò cum in morbis plura sint tempora & propria, & vniuersalia. In accessionibus semper abstinere nos iubet Hippocrates, & intelligit non solum de qualitate noxia, sed de quantitate. Galenus tamen vt pleraque alia, plus gloriæ suæ quam ægrorum commodo consulens, infirmat hoc præceptum decime *Methodi cap. 3.* exemplo iuuenis, cum præceptum sit sanè verum semper: expediebat autem iuuenem illum sanè ante accessionem nutrire, sed pollquam id omissum erat, melius erat in accessione nutrire quam non nutrire. Ita ansam errandi frequentius ob immodicam illam gloriæ cupiditatem dedit, quam rectè operandi. Sufficiebat enim dicere qui squalido sunt corporis habitu, & maxime si enecti sint ratione victur exsiccante inedia, vigiliis, exercitatione, curis, hos præstare cibo multo ante accessionem humectare: quod si prætermisum fuerit minus malum est, sub accessione vel in accessione id facere, quam vacuos sinere. In generalibus autem temporibus si cruditas non impediatur,

copiosior est exhibendus ab initio cibis: semper autem in morbi vigore illum attenuare oportet ob coctiones, separationes crises & symptomatum magnitudinem.

TEXTVS LII.

QUæ verò paribus diebus exacerbantur, paribus iudicantur. Quorum autem exacerbationes sint imparibus fiunt, ea in imparibus iudicantur. Est autem primus iudicatorius ex circuitibus diebus paribus iudicantibus, quartus dies, deinde sextus, decimus, decimus-quartus, decimus octauus, vigesimus, vigesimus quartus, vigesimus octauus, trigessimus, trigessimus quartus, quadragesimus, sexagesimus, octogessimus, & centesimus vigesimus. Ex circuitibus verò in imparibus diebus iudicantibus, primus est, dies tertius: deinde quintus, septimus, nonus, vndecimus, decimus septimus, vigesimus primus, vigesimus septimus & trigessimus primus. At verò nosse expedit, si aliter iudicatio fiat, extra præscriptos dies, recidivas fore significat, vt fuerit sanè perniciofa.

COMMENTARIVS.

Iam non pigebit tertio exquisitissimam dierum iudicantium & indicantium rationem explicare, vt facillimam, verissimam & Hippocrati maxime consentientem. Dixi quod velut infans in dimidio solis cursu, scilicet dierum C L. XXXII. & horis quindecim, primum vitalis sit à partu; ita quæ naturæ repugnant tertiam partem solaris cursus qui est dierum centum viginti excedere contraria quasi ratione non possunt. Hic ergò terminus est diuturnorum morborum centum viginti. Quem rursus cum diuiserimus in tres quadragenarias, fiet prima terminus communis acutis ac diuturnis, & ob id quadragesimus dies acutos non simpliciter determinat, & diuturnorum etiam est primus terminus. Duarum quadragenariarum octuagesimus est terminus, & diuturnorum secundus. Habemus igitur iam centesimum, vigesimum, & octuagesimum, duos terminos diuturnorum, & acutis ac diuturnis communem quadragesimum. Diuiditur quadragesimus rursus in tres partes, & fiunt quatuordecim, vna vt ita dicam quattadecima, alia à quattadecima ad vigesimam septimam, tertia à vigesima septima ad quadragesimam.

Quadra

Quadragesimus igitur terminus est acutorum qui conuertuntur; quartus decimus autem acutorum; nam, acuti morbi in quatuordecim diebus terminantur: media quartadecima, ad vigesimam septimam finitur, vnaquaque istarum vt centesimæ vigesimæ numerus in tertias diuiditur, & habet octuagesimum alium terminum decretorium diuturnorum; ita quælibet quartadecima diuiditur bifariam, quia iam sunt tertia pars quadragesimæ, & sunt duo decretorij dies, in qualibet quartadecima. Septimus qui est dimidium quatuordecim, & quartus decimus ipse pro acutis: & in secunda vigesimus, qui est medius inter quartum decimum & vigesimum septimum: & quia vigesimus primus etiam posset dici medius, & quandoque accidit, præponitur tamen vigesimus quia est dimidium quadragesimæ: & ita habebimus in secunda quartadecima vigesimum, & vigesimum septimum diem decretorios, & pariter in tertia quartadecima, pari ratione alios duos trigesimalum quartum, qui est medius inter vigesimum septimum & quadragesimum, & quadragesimum ipsum. Iam ergo habemus octo dies decretorios principales à prima die ad centesimam vigesimam, scilicet centesimam, vigesimam, octuagesimam, quadragesimam, trigesimalum quartum, vigesimam septimum, vigesimalum, quartum-decimum & septimum. Inter hos medij semper indicant, atque hie totidem erunt: medius enim inter octuagesimam & centesimam vigesimam est centesimus: inter quadragesimum & octuagesimum sexagesimus. Inter trigesimalum quartum & vigesimalum septimum trigesimalus primus: inter vigesimalum septimum & vigesimalum vigesimus quartus: inter vigesimalum & quartum decimum decimus septimus: inter quartum decimum & septimum vndecimus, & medius septem erit quartus. Erunt ergo indicatiui octo: Quartus, vndecimus, decimus septimus, vigesimus quartus, trigesimalus primus, trigesimalus septimus, sexagesimus, & centesimus.

Horum vniuersisque cum habeat mediam vim iam decretoriam, ex quaue causa eadie & ipse decretorius. Ita ergo omnes decretorij dies sunt sexdecim hoc ordine: IV. VII. XI. XIV. XVII. XX. XXIV. XXVII. XXXI. XXXIV. XXXVII. XL. LX. LXXX. C. CXX. Simili ratione illos qui sunt ante quadragesima, diuidendo quadragesima bifariam in viginti; cuius tertia pars prima est septem, secunda quatuordecim, habebimus tres principales decretorios, vigesimalum, quartum-decimum, & septimum. In quorum medio erunt vt prius quartus, vndecimus, & decimus septimus: erunt igitur decretorij ad vigesimalum vsque. Quartus septimus, vndecimus, Quartus - decimus, decimus-septimus, & ipse vigesimus. Et his adiectis ad vigesimalum consurgent dies decretorij secundæ vicenariæ, seu qui sunt à vigesima

ad quadragesimam. Et ita addendo quatuor ad viginti fit vigesimalus quartus decretorius; addendo septem ad viginti, vigesimalus septimus & ipse decretorius: addendo vndecim ad viginti, trigesimalus primus: Et ita quatuordecim ad viginti trigesimalus-quartus: & decem septem ad viginti trigesimalus-septimus: demum viginti ad viginti priores quadragesimus, vt sint illi iidem dies decretorij qui prius, & res redit ad idem.

Quod verò ipse dicit sextum & decimum, & decimum octauum & vigesimalum octauum esse decretorios, partim verum est aliquo modo, partim omnino falsum. Quia enim crises multæ sunt in septima plusquam in aliis diebus, quoniam in ea die conlanguunt quatuor conditiones, quæ in nulla alia die inueniuntur: prima quoniam est iudicatoria ex principalibus vt visum est: secunda quia est impar, & crises sunt vt hic auctor dicit in textu, in die exacerbationis. Tertia quia est quarta accessio in ea die per modum tertianæ, quam superius docuimus esse vehementissimam. Quarta quia Luna redit ad locum, qui tetragono radio inspicit initium, idèd natura vel minimum irritata præoccupat, & facit crism in sexta. Si enim errores fiant in re quæ frequenter fit, fiunt etiam errores frequentes: si in raris actionibus etiam rari. Similiter si natura impediatur, tardatur ad octauum, sed non est adeo frequens hoc, quia impedimentum non efficit vt cogatur in octauo facere crism, non enim expectare nonum diem: sed non est idem de irritatione, quæ non permittit expectare septimam sed cogit, idèd sexta inter dies criticos, erroneos computatur, & frequentius fit critica quam octaua. Idem dico de decima quæ præoccupat vndecimam. Sed hoc est ed rarius quòd crisis in vndecima rarius accidit quam in septima. Et idèd crisis in decima est admodum rara, sed crisis in decima octaua & vigesima octaua, non fit nisi rarissime & casu, nec debent hi dies pro decretoriis haberi; ramors enim decimus octauus fiat natura torpente in decima-septima vel impedita & vigesimalus octauus in vigesima-septima impedita vel torpente, nihilominus hoc modo omnes dies possent appellari iudicatorij, quod est absurdum. Idèd sunt dies iudicatorij veri illi sexdecim commemorati, Et accessorij vt quintus tertius & nonus: quia per accessiones sunt iudicatorij, natura præoccupante ratione accessionis. Et erronei vt sextus maximè, & octauus & tertius decimus: & accipites, & sunt duo, vigesimalus primus vigesimo aliquo modo similis; & trigesimalus trigesimo primo. Alij autem vt duodecimus, sextus decimos, vigesimalus octauus, nullo modo sunt iudicatorij. Hic autem autor omnia genera confundit: ponit enim quartum decimum cum sexto, principalem cum erroneo, & trigesimalum cum vigesimo octauo, accipitem cum eo qui nullo modo

iudicatorius est, inde tertium & quintum accessorios. Satis est ut intelligas esse sex genera dierum: Principales *iudicatorij* ut septimus & quartus decimus: *Indicarij* & *iudicatorij* ut quartus & undecimus: *Erronei*, *accessorij* *incipites* & *intercalares*, qui nullo modo nisi casu iudicant.

Hæc est vera ratio distinguendi dies, tum numerandi illos, quam cum Galenus nesciverit, scribendo suo more tam longa commentaria, ignorantiam quam vocant dispositionis peperit, mundum offuscavit, nam erronei dies nullo modo sunt critici, nisi ut dicimus lolium esse ex frumento.

Cum verò dixit quòd si iudicatio facta fuerit extra hos dies, quòd erit cum recidiva: regula est vera de diebus principalibus & accessoriis, nam etiam quòd sit in incipientibus, sequetur recidiva. Et in erroneis longè magis, unde in sexta ut superius visum est, contrigerunt recidivæ. Et hoc habet manifestam rationem. Nam si iudicaverit natura in erroneis diebus, vel non iudicatoriis principalibus, scilicet illis sexdecim, vel accessoriis qui sunt tres, scilicet tertius quintos & nonus, absque ratione iudicat & vi coacta: idèque aut moritur æger, aut si vires sint robustæ in recidivam postmodum incidit: ut in libro *de Iudicationibus* docuit Hippocrates.

Quòd verò ex recidiva debeat æger sanari aut mori, hoc super additum est. Plurimi enim è recidiva ægri sanantur ut dictum est, si intermiserit mox post iudicationem: causa enim huius est declarata superius. Si autem intermittat morbus citra iudicationem, ut in Hermocrate videbimus & multis aliis, morietur æger. Idèd iudicari vel desinere morbum absque iudicio, & intermittere non in die iudicatoria, est bonum signum & indicium recidivæ: sed indicium mortis sumitur non ex hoc, sed quod sine iudicio intermiserit, & cum maxima urinarum cruditate.

fieri autem iudicationes in die accessionis plerumque verum est, imo semper verum, sed non sub eo sensu: febres enim quæ paribus diebus exacerbantur, sexta die plerumque iudicari solent. Quæ verò in imparibus in septima, & usque ad undecimam in imparibus, nihilominus in quarta-decima iudicantur, vel ex accessione tertiz decimæ producta, vel tardante accessione tertiz decimæ, usque ad quartam decimam, & ita iudicantur in accessione, non in die accessio-

nis. Sed iudicatio accessionem ad se rapit, non accessionis dies iudicationem pervertere potest, quæ omnia Galenus omisit.

* * *

TEXTVS. LIII.

Portet autem animadvertere & nosse, in his temporibus iudicationes futuras esse, ad salutem, aut perniciem: aut inclinationes ad melius aut deterius.

COMMENTARIVS.

Tres modi sunt, quibus homo ad salutem tendit & toridem quibus ad perniciem: primus est cum subita fit mutatio, ex qua vincitur materia & eijcitur, vel natura superatur, & hæc vocatur *crisis* bona vel mala perfecta. Secundus modus est, cum materia pro parte eijcitur vel natura ex parte succumbit, inde homo paulatim post tendit ad salutem aut moritur, & hæc vocatur *crisis* imperfecta: bona si ad salutem, mala si ad mortem. Tertius modus est cum sensim rendit æger ad mortem vel ad salutem, sine aliqua subita mutatione. Et isti modi tanguntur à Galeno *Tertio de crisi*: cumque fiant sex computatis bonis & malis, subductis duobus qui sunt sine crisi, relinquuntur quatuor enarrati in textu. Sed cum toties dictum sit de mala crisi, & quod tendunt per ea ægri ad mortem, videndum est quomodo homo moriatur per malam existim. Item quomodo accidat quòd natura evicta per malam crisi, inde apparentibus signis mortis, & maximè cibo exhibitio conualescat æger, quod milles vidimus: nec Galenus fecit mentionem de hoc. Dico ergo quòd materia febris ubi non potuerit evinci resolvuntur in illo conatu spiritus, inde sanguis exarescit, & non fit coctio in ventriculo, cerebrum siccat & infrigidatur, & propter siccitatem conuellitur, & ob frigiditatem cessat motus respirationis, & ita sputum concrevit, & magis suffocat, & amisso sensu & viribus non potest expelli sputum, & fit *rechmon*, & tandem suffocatur calor qui superest, & extinguatur. Causa vero quare à male crisi possit aliquis qui succubuit restitui, est quoniam in aliquibus materia & vires vincuntur, in aliquibus solæ vires, in aliis quibus sola materia. Quibus materia sola evincitur, viribus manentibus; hos dicimus esse à morbo liberatos: Quibus verò solæ vires succumbunt, hi omnes moriuntur, nec credas cibo vel alia via spem esse salutis. At in quibus utrumque succumbit, hi ad sanitatem tendunt, specie autem & iudicio vulgari solas vires respicientium, cum materiam non cognoscant, ad mortem tendere creduntur. Et dato cibo cum reuiuiscant, existimantur & cibo restituti. & falsè

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

COMMENTARIUS.

Hic est Antagoræ filius, cuius bis meminit in tertia constitutione, ut obscurum non sit omnes hos ægros esse tertiæ constitutionis, quæ sæuissima fuit. Dixit locum ubi habitabat, quoniam duplex est memoria cum motu & quiete. Cum dico *Philiscum* est memoria quieta: cum dico, *qui prope muras habitabat* est memoria rei cum motu & imaginor rem: ideo recordamur facile & in perpetuum, ideo ad memoriam suam eorum quæ acciderunt conscripsit hæc. Non adiecit *ætatem*, quia intelligit virilem; ubi enim non sit ea, adiecit quæ fuerit ut in Sileno sequente. *Ætas* annorum circiter viginti: fuit ergo annorum circiter triginta quinque, & usque ad quadraginta vel circa, ut nihil incommodi afferret. Non fuit *senex*, dixisset enim, & etiam superius testatus est adolescentes iuvenes & in ætate constitutos perijisse non senes. *De anni tempore* nec hoc adiecit, quia tamen in tertia constitutione, dum loqueretur de vere, æstate & autumno inquit: *In autumno iam & cum pluuia fierent lethales erant & plures peribant: erant autem affectiones febrium ardentium. Quibus quidem bene ac largè sanguis à naribus erupit: maxime ex hoc seruabantur. Et nullum noui qui in hac constitutione, mortuus sit cui sanguis profuxerit. In Philisco reum Epaminone & Silene parum de naribus quarta & quinta die fluxit & mortui sunt.* Unde parer non solum Philiscum sed & Silenum Autumno iam decedentibus pluuiis & ex ardente febre ægrotasse: de *temperatura* dicendum est inferius. *Prima* ergo die fuit cum febre acuta & ardente, & sudauit sudore frigido, quod ex ultimis verbis dignoscitur: *sudores perpetuò frigidi.* Hoc igitur signum, quantum ex initio conijcere licet, mortem significabat. Primum quia natura excernit ante coctionem, cum fuerit ab initio morbi: & numquam potest bene excernere nisi prius facta coctione, & separatione, *Quarta Aphorismorum*: igitur sudor ab initio fuit valde malus. Et si obijciat ex Paulo, lib. 2. Putrida per vrinas aluuta & sudores expurgare conuenit, in Putridarum febrium curatione: ergo si id natura agat rectè egerit. Respondeo quod aliud est de natura, aliud de opere medici: quia in natura consideramus utilitatem & signum, in opere medici signum tantummodo; unde etiam illud *Quarta Aphorismorum*: *Et quanto coloris magis prauis plures fuerint prius: cum medicamento verò melius.* Est etiam aliud de madore & exiguo sudore, aliud de sudore perfecto, sudauit enim perfectè: Secundum quia sudor frigidus erat: *Frigidi sudores cum acuta quidem febre mortem, cum mitiore longitudinem morbi significant.* Erat autem acuta. Tertium quod deterius fuit, quia non est alleuiatus: subiicit enim post id verbum *sudauit*, (*noctem laboriosam ha-*

bit) secunda die omnia exacerbata sunt: illud ostenditur ex fine, quoniam accessiones in diebus paribus. Si ergo ex primæ dici morbo mortem expectare oportebat, quantum magis ex exacerbatione in diebus paribus. Et si natura ab initio non poterat ferre morbum illum, sed fuerumbebat, cum materiz solum pars & modicè putrefacta esset, quomodo superuivere vel etiam proferre vitam diu poterat, etiam si non aduenisset exacerbatio illa in secunda die? ex quo parer non rectè dicere Galenum, in tertia & quarta die signum mortalis morbi breuis apparuisse. Multò minus & illud quod purant aureum dictum, cum exacerbatur morbus in tertia die: deinde etiam in quarta lethale esse. Nam sic continuæ febres quæ exacerbationem habent, singulis diebus per modum duplicis tertianæ, omnes lethales essent, quod tamen falsum est: plurimi enim ex his sanantur: & tamen exacerbantur tertia & quarta die. Fuit ergo lethalis omnino ex signis primæ dici: Et moriturum apparuit in sexta, ex his quæ successerunt secunda die. Sed neque illud ad propositum: signa decretoria quæ non decernunt mortem aut morbi longitudinem significant, licet adducatur à Galeno: intelligitur enim in progressu morbi. Sed potius conueniebat illud ex libro de Iudicatione. *His qui brevissimo tempore perisuri sunt maxima signa ab initio apparent.* Adhibitum dicit clysterem: fuit enim hic vis non humillimæ conditionis. Ex quo noctem quietè tulit, & usque ad meridiem sequentis dici, tum exonerata natura tum per aluum, tum quia erat inclinatio accessionis secundæ dici: Et contractio tertiz accessionis venturæ, ex quo à febre liber viuis est aliis non Hippocrati. Tertiz dici accessio retinuit primæ mala, atque in super addidit sitim, linguam siccam, vrinam nigram, vigilias, delirium, omnia hæc sequebantur in morbo lethali: futuræ mortis signa non erant, sed grauioris morbi, ut quæ coctiones & pugnam naturæ cum materia morbi consequi potuissent, nec mortem indicare. Quarta die omnia exacerbata sunt, vrinæ tamen etsi nigre fuerint, erant melioris coloris & nox minus molesta.

TEXTVS II.

QVinto circa meridiem parum de naribus stillauit, non mixtum. Vrinx variæ, quæ habebant innatantia quædam rotunda, genituræ similia, dispersa, non subsidebant. Subdita glande, flauosa pauca prodierunt: noctem habuit laboriosam, somni parui, sermones, deliramenta, extremitates vndique frigide,

frigida, & non amplius recalescentes: minxit nigra, dormiuit parum, ad diem voce destitutus est, frigidum sudauit, extremitates liuidæ.

COMMENTARIUS.

Cum urina in quarta melioris coloris fuerit, & nox minus molesta, dictum dicebat ille, tanquam non dictum putes, nemo declarat, sed in manifestis nugantur, atque etiam in illis infinitos admittunt errores. Qui enim conueniebat in morbo ad mortem tendente, quartam esse in nocte meliorem, & urinas melioris coloris. Et quomodo cum nigrae essent, melioris coloris dici poterant, si non deterior est in urinis aliquis color nigro. Quod ad primum attinet quidam exponit *molestior*. Græcus Aldinus codex vnde Cornarius legit *uoluptu* scilicet nox tolerabilior; Græcus codex cum commento Aldinus etiam habet *duro*, difficilior ut Crusenius vertit. Appositus tamen est asteriscus in codice Græco cum commento, quod nonnulla exemplaria haberent *duro*. Ego cum Crusenio legam *tolerabilior*: quamque Galenum haud verisimile sit aded magnum paradoxum intactum præterisse. Verum cum urinam prætereat, nil est tam admirandum in negligenter esponendo Hippocratem, quod de Galeno non possimus polliceri.

Cum enim tot nugas agar extra propositum, hoc quod tanti erat de urina reliquit intactum. Dico ergo voluisse per hæc verba quæ coherent, ut discant alij quomodo eiusmodi sint interpretanda: *Tertio nigra minxit, quarta urina nigra, nox tolerabilior: urina melioris coloris. Quinto urina varia, nocte grauiter se habuit, minxit nigra*: ut sit sensus quia nox fuit tolerabilior, non reliquis præcedentibus, sed solum die ipsa quæ molestissima fuit, ideo urina fuit melioris coloris. Ita in quinta cum nox fuerit pessima, urina subsequens noctem fuit nigra, & deterior antecedente diei, quæ fuit varia. Et hæc est lectio genuina, quam Galenus dissimulauit, quia non intellexit. Fuit autem nox quartæ diei, mitior ipsa die: quia si in morbis lethalibus nulla esset remissio, omnes morerentur in secunda die, velut de Critone videbitur. Necessè est igitur in omnibus morbis adesse intermissionem aliquam, non tamen magoam, neque ordinatam. Magna etiam aliquando esse potest, ordinata nunquam.

(*Quinto circa meridiem.*) littera est manifesta, & visum est supra: laborat Galenus in declarando quod non fuit sanguis purus sed ater. Dicit Galenus: *Rubri enim sanguinis stilla in morbo lethali non est visa unquam*. Merum ergo exponit id est *vehementer arum*. Ego verò sanguinem merum fluxisse autumo: natura non expellente quod noxium erat, sed ut in nixu & malis exilibus quod non oportet loco eius quod

oportet. Hic non habeo demonstrationes: sed bona fide agendum est ubi salus hominum vitæ tractatur, nec tot cauillationibus insistendum. Rursus repeto non ob signa intermedia quamquam mala, mortuus est Philiscus, ut putauit Galenus qui inquit repetens: *Itaque clarè apparuit die tertio morbi exitium: quo autem die moriturus esset, non constabat. Die autem quarta, cum urina nigra permanens, & accessiones diebus paribus, nec vires admodum robore excesserint, die sexto obiurum esse intelligi potuit*. Sed non ita est, nam ut dixi ex primo & secundo hoc cognitum fuit. Sic de stilla sanguinis, quamvis res potius indicaret, quod fuerit ater, maximè quia splen intumuerat, nihilominus verba ostendunt merum & purum sanguinem stillasse. Vnde signum non ex colore sed ex paucitate malum dicendum est. *Urina varia* id est fuisse plures nec vnius modi: conueniunt tamen in hoc, quod habebant innatantia in substantia ipsarum dispersa rotunda, genituræ similia, nec subsidebant. Cum non esset hæc urina bona, satis est ad declarandum, spem salutis nullam attulisse. Sed quomodo lethalis sit *in libris de urinis* visum est: nimis longum esset si tot principia hic declarare vellem. Galenus non habebat quid diceret, alius quidam suo more cum tot dicat nihil prorsus adducit: nihil enim intelligit. Tres fuere cæci ex vna vrbe inter se digladiantes, ut aliquid esse existimarentur. Sed duo aded rudes, ut nec quid scriberent intelligerent: nec si ad ludum litterarium denuo accessissent, didicissent quicquam. Mira vnius amentia, alterius audacia, tertius cum esset eruditus nimium, sibi placuit.

Quare, in tanta penuria temporis tot fures illius natura produxit: nam quid aliud est tot nugas legere quàm iacturam temporis insignem facere? Sed vnde tot stulti? & tanta patientia legendi? Postmodum exemplo secundæ diei cum videretur iuatos ex clysteri, subsidere glandem, quia vires erant imbecilliores. Et est præceptum Principis. Pauca emisit & flatuosa, iam incipiente calore naturali extingui. In nocte sequenti extremitates frigidæ, nec amplius recalescentes, ne crederemus ob accessionem id factum. Vnde propinquæ mortis indicium apparebat; hæc omnia ea nocte contigerunt, quæ quintam diem est subsequutæ: mane autem frigidum sudauit, extremitates liuidæ, vnde ordinem ipsam obseruare oportet, de quo paulo post dicam. Nam dubitatio emergit, cum dicat frigidum sudauit: quali rum primum frigidum sudauerit: ab initio enim solum dixit sudauit, & in tertia rursus sudauit: in fine autem adiecerit: sudores perpetuo frigidi.

Dico ergo quod semper sudauit frigidum, sed tamen in mane sextæ diei primum sudauit sodoro vehementer frigido. Ordo igitur hic est: Primum sudauit frigido sudore non vehementer, post perfrigeratæ

288. In prim. Epidem. Hippoc. lib.

getarum sunt extremitates, vnde patet hoc maius esse quam primum: post sudauit sudore vehementer frigido, cum extremitatibus frigidis: at hoc etiam maius: post extremitates liuidæ factæ sunt, quod maximum fuit: demum paulo post mortuus est. Hæc de fodore.

Redeo ad ordinem. *Noctem habuit laboriosam: somni parui.* Noctæ quæ tertiam diem subseruta est, omnino non dormiuit. Deterius est dormiuisse & delirasse, quam non dormiuisse *secunda Aphorismorum.* In quo morbo somnus laborem præstat mortalem. Delirium tertiarum noctis fuit ob motum etiam materiarum, quintæ autem iam corrupto sanguine vniuerso: cui prope necessario est mors. Somnus sequebatur fatigationem naturæ, cessante motu, iam enim materia translata erat ad cerebrum. Et tamen in initio conata fuerat natura detrudere per sanguinem narium. Ideo illud fuit initium phrenitidis. Sermones & deliramenta: iam enim euicta natura cerebri continuum apparuit delirium, hoc est quod voluit intelligi. Duplex enim delirium de rebus quæ non sunt, & hoc ostendit paraphrenesim. At cum de rebus tanquam familiariter loquitur & delirat, hoc phreniticum est, & significat euictam esse naturam, quod plerique medici non animaduertentes falluntur grauitate. Cum enim abscessus paruus in cerebro fuerit, delirant ad vices in rebus domesticis leuiter, & modeste, & medici parum hoc symptoma reformidant, cum sit deterius vehementi & concitato delirio; in quo apparent res quæ non sunt omnino, quod ex motu vaporum fit. *Mixtis nigra.* Hoc est manifestum indicium, quod ille qui exponit verba illa superius explicata: *urina melioris coloris:* quod acciderit quasi natura relinquente morbum, somniat: nam meliores in hoc tempore processissent. Sed fuerunt nigra, tum ex vitione sanguinis, tum extinctione caloris innati.

Ad diem voce destitutus est. Hoc lignum in febribus & à delirio mortem certam & propinquam semper affert, nisi morbus sit in instrumentis. Nam alias retuli de Riuetela, quem ob anginam murum & deploratum seruauit, sed is tamen intelligebat. Nec est vt recitem, quinam mortui sint postquam muti facti sunt: omnes enim qui moriuntur, muti prius fiunt, & qui muti fiunt postquam delirarunt paulo post moriuntur. Declarabo autem suo loco hoc. Nunc sufficiat intellexisse, ob id obmutescere, quoniam cum delirium loqui plura cogat, si obmutescant, contingit exsiccatum profus cerebro, aut ex summa imbecillitate vitium; quate & moriuntur, & citò, & nemo restituitur ex his. Sed cur ad diem potius, quam in nocte obmutuit? dicit enim voce destitutum non solo sermone. Phreniticum esse symptoma breui ante mortem voce destitutum, declarant verba eius in *Tertio Epidemiorum* pridie quam morerentur, interceptam fuisse vocem asse-

rentis. Pars vltima noctis vt alias declaratum est frigidissima est, tanquam solis maximè descendente: ob id aut voce destituntur, aut moriuntur multi. Quibusdam tamen vox & sermo restitutus est, vt decumbenti apud frigidam in Thaso, sed tamen obiit.

TEXTVS III.

Circa meridiem sexta die mortuus est.

COMMENTARIVS.

Quibusdam à vocis amissione ad mortem dies tres intercesserunt, vt Sileno & Philini vrori. Philisco tantum pauca horarum interiectæ sunt. Ad curandi rationem hoc parum refert, sed nec multum ad prognosticum tum tales sic iacentes pro mortuis habeantur: solum interest ad comprobandum rationem morbi, nam Sileno vox est restituta post septimam, attamen & octaua denuo intercepta est. Causa est quod Philiscus phrenitide laborauit, & idè velox fuit mors illius, & ab initio morbi, & ab amissione vocis, quæ diu durauit, quoniam erat intemperies calida, Et etiam quia in sexta debuit mori. Vnde Hippocrates docet indicatorios in quibus homo debet sanari vel mori, non simpliciter iudicare vel obmutescere. Et causa est quia licet crises fiant à naturali virtute, tamen mors & vita attenduntur penes cor *Quinto de locis:* Et cordis motus conseruatur à calore solis, & idè motus solis & dies indicatorij respiciunt vitam & mortem principaliter, & non vocis amissionem: amittit ergo vocem mane, quia moriturus erat in meridie, non autem mortuus est in meridie, quia vocem mane amiserit; idè quandoque amittunt vocem multò ante per tres aut quatuor dies, quandoque solum per pauca horas, quandoque expirant ferme in ipsis verbis, vt refertur de Augusto. Ergo istud aduenit ratione roboris cerebri: qui enim habent imbecille cerebrum, multò ante voce destituntur, qui autem validum, parum ante. Et similiter quibus cerebrum valde læsum est, mediocri tempore: non enim multum quia non possunt diu superuivere: quibus parum perdurant vsque ad mortem cum voce.

TEXTVS IV.

Hic spiritus ad finem vsque velut reuocanti, rarus & magnus: splen eleuatus est orbiculari gibbositate.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

ria plerumque declarat temperaturam, quia sequitur illam. Bilis autem fuit primus humor, & tenuis; ex successu temporis in calida & secca intemperie conuertitur in aream libro Artis medicæ. Atta autem generat multa excrementa crassa, impediendo coctiones, & ideo Quartanarij abundant multa pituita, & humore crudo, merito cuius Galenus illis etiam ab initio exhibet piper. Fuit ergo Philiscus biliosus & melancholicus, non magni caloris naturalis, vit parui laboris.

TEXTVS V.

Silenus habitabat in Platamone, prope filios Eualcidis. Hunc ex lassitudinibus & potationibus ac exercitiis intempestiuis, ignis corripuit. Cæpit autem laborare ex lumbis, & caput grauitas tenebat: & colli distentio erat. Ab aluo prima die biliosa mera spumosa, abunde colorata multa prodierunt. Urinæ nigre nigram subsidentiam habentes: siticulosus, lingua resiccata, nocte nihil dormiuit. Secunda die, febris acuta, secessus plures, tenuiores, spumosi. Urinæ nigre, nox molesta, parum delirauit. Tertia, omnia exacerbara sunt, præcordij distentio utrinque oblonga, ad umbilicum submollis. Secessus tenues subnigri. Urinæ rubeæ, subnigre. Nocte nihil dormiuit, sermones multi, risus cantus, continere se non potuit. Quarta per eadem.

COMMENTARIVS.

Postquam proposuit casum viri otiosi, & sobriè viventis, subiicit hic casum adolescentis intemperantis & laboriosi, nec est Silenus ille prior, de quo in constitutione, cum ille in sexta obierit, hic verò mortuus sit in vndecima. Adiecit vbi habitaret, non solum ob ea, quæ in Philisco diximus, sed magis ob specialem causam, ne quis putaret errorem subesse, cum in priore dixerit fluxisse sanguinem in quinta, obijisse in sexta, quorum neutrum huic contigit. De ætate subiicit illam, quia non erat ætas communis scilicet virilis, sed adolescentis. De tempore anni, fuit in Autumno, nam ex priori narratione eo tempore ægrotauit Philiscus, cui hic subiicitur. De temperantia vt in priore dicemus, postquam docuerimus quo morbo ægrotauit: lassitudinibus, & potationibus ac exercitiis: Dicebat Galenus secundo de randa sanitate: c. 2. Exercitium est motus qui variat respira-

tionem, scilicet qui facit eam maiorem, velociorem, & frequentiolem. Motus autem est genus ad exercitium, ita deambulatio est motus sed non exercitium. Et quod est vni exercitium, alteri non est, quia respirationem haud mutat. Et quod vni est leue, erit alteri graue: labor autem idem quali vult esse cum exercitatione, differunt tamen: est enim labor qui non est exercitatio, & exercitatio quæ non est labor. Quicquid enim delassat hominem, vt micare digitis celeriter, labor est non exercitatio; ascendere robusto per accliuia, exercitatio non labor: perseverando, utrumque. Vbi labor ex exercitio proveniat, non enim semper vt dixi provenit labor, est effectus & fructus exercitij, dicebat Galenus in libro de cibis boni & mali succi. c. 3. exercitium quod fit ante cibum vtile est admodum, velut quod fit à cibo valde noxium valerudini. Sic etiam à vigilia vel cura cruditate laborat ventriculus. Vnde Poëta.

Namque pila lippis inimicum, & ludere crudis.

Tempestiui enim exercitij tria commoda sunt; incrementum caloris innati, & motus spiritus, & durities solidorum: est autem calor naturalis quasi idem vel valde propinquum spiritui: sed dicitur calor, vt quiescit & fungitur operationibus naturalibus & vitæ, spiritus autem vt mouetur. Per hæc tria perficiuntur tria alia optima; ex densitate membrorum perficiuntur operationes naturales, & membra animalibus operationibus robustiora redduntur. Per caloris naturalis incrementum, eadem hæc duo: per morum concitatiolem spiritus expelluntur excrementa, ex quibus corpus oneratur, operationes naturales impediuntur, & obstructions generantur. Ita ex tempestiuo exercitio omnia bona sequuntur, & homo quasi iuuenescit: ex intempestiuo mollescunt membra, calor minuitur, spiritus torpescunt. Vnde malus habitus impotentia est morbi.

Lassitudinem quid sit declarabat Galenus libro De Morborum causis cap. 2. dicens: cum quispiam immoderata exercitatione usus fuerit; lassitudinem sustinet corpus, hoc est caliditatem immodicam in musculis atque articulis habet. Itaque dicit: si pro natura fuerit laborantis, non incurret lassitudinem, si superauerit incurret. Eius sunt tres species Secunda Aphorismorum, com. 3. tendens à plenitudine sanguinis vlcerosa, à prauis humoribus, & apostemosa, vt ita dicam ab utroque. Hæc coniungit Tertio de randa sanitate, cap. 9. tum inter se, tum adiecto affectu, qui gracilius appellatur, & est cum ex laboribus musculi nimium siccantur, non autem replentur, vt in illis tribus; atque ita sicut simplicium & compositarum coniugationum lassitudinum species quindecim. Sed quæ à plenitudine sunt & apostemosa, præ cæteris

reus ut dictum est in libro de Causis morborum seu ex exercitatione, seu spontanea, sint ad generandam febrem maximè idoneæ, statimque sunt: vnde Quarto de Tuenda sanitate, cap. 10. *Hæc lassitudo ne pantis quidem horis, necum duobus tribusve diebus eodem tenore consistit, prout Erasistrato placet, sed statim febrem accendit vehementissimam, nisi sanguinis distractione male prius sit occursum.* Sed spontaneæ etiam his quæ ex laboribus sunt deteriores; nam hæc si rectè procurantur homo euadere solet, non ita ex spontaneis. Ex potationibus cruditates: ita potationes cruditatem, lassitudinem, calorem, exercitia iustempestiua utriusque subministrant. Per potationem enim meti haustum copiosum indicavit, non equæ: Et vini quidem Thasi quod potentissimum erat & celebre. Vnde Aetheneus libro primo Hymensophistarum cap. 6. ex Epilyco.

*Vini Thasi & Lesbii rigat die,
Partem reliquam sic hanc agit feliciter.
Et post ex Hermippo
Es Thasium quod pomorum diffundit odorem
Hæc ego crediderim cunctis incendiis esse.*

(Ignis corripuit) cepit autem ægrota-
re ex lumbis. Proponit quatuor: *morbum*,
& est *febris*: ut antecedentia morborum
lumborum supple *dolor*; quid sint lumbi do-
cuimos alias, & capitis gravitas, & colli
distentio: Et symptoma coniunctum; Ab
alio fluxerunt multa biliosa abunde colorata,
mira & spumosa: inde signa *orinam nigram*
& reliqua. *Ignem* dicit *sup* idest febrem
ardentissimam, tactu igni similem: nam
febrem communiter appellat *sup* ut
ignis & igneus. Non ergo simpliciter fe-
brem dixit sed vehementissimam igni si-
milem; cum autem infra dicit acuta lebris
sup dicit appellat, ut constet febrem,
ignem febrem acutam & ardentem, quam
exponit *sup* ut in virgine.
Abderita Tertio Epidemiarum, volo autem
exponere differentiam horum, sed infra
ubi casum Critonis breuem enarrabimus,
Dixit autem *ignis*, ne crederemus Eph-
emeram esse, quæ iure merito subsequi so-
let causas externas, primum lassitudines &
exercitationes. Cæpit *laborare* idest dole-
re, licet enim in texto habere *sup* quod
est labbrate: *secunda* tamen Aphorismorum
cum dixit *sup* clarum est quod intelligit duorum dolorum,
simul incumbentium. Mirum fuit cum
hæc præcesserint, cur Hippocrates non
miserit sanguinem. Sed vel obstitit cru-
ditas, vel quod non vocatus fuit ab iui-
tio, vel quod non consuevit sanguinem
mittere, nisi in abscessu laborantibus. De
quo infra. Quod ad symptomata attinet,
signa fuerunt *natura multis cruditatibus*
onerata. Propterea: hoc solum crederemus,
adiicit *biliosa*, quod non est pro-
prium cruditatum, ut nec illud *abunde co-
lorata mira & spumosa*. Color ille satis in-

dicabat exultionem: Merus dicit seu syn-
cerus *septima Aphorismorum* quæ line-
ichore sunt. Dico & sine fecibus & alijs
humoribus. Indicat hoc quod à nobis ex-
positum est in Aphorismis. De spumosa
dicebat Galenus secundo prognosticorum:
Cæterum spumans deest interdam spirituum
flatuosum, humore permixtum, solutum difficil-
le, quandoque caloris copiam indicat. Ita
enim per exteriora corpora fieri cer-
nitur, in mari incurfantibus ventis, in le-
betæ ex potentis præ copia caloris. Post
subijcit *urinas nigras & cum subsidentia ni-*
gra, quod erat indicium extreme adustio-
nis: iam testatus sum hic non acturum de
urinis, quod sit materia nimis proluxa &
difficilis: & ided si conatus fuero illam
hic declarare, breuissimè potius præbebo
causam erroris quàm docebo. Neque enim
est hæc materia, ut de crisi vel de diebus
criticis, quæ etiam si rectè tractata fuisset
à Galeno, doceri poterat tota in vna pa-
gina: at materia de urinis, ipsa per se am-
plissima est difficillima & obscurissima,
non solum medicinam, sed etiam magnam
Philosophiæ naturalis huius inferioris
partem secum trahens. Simili ratione mul-
ta prætermittam in expositione, quæ suo
loco hic tamen aut in tertio exponentur,
ne sæpius idem dicendo frustra, ego scri-
bendo tempus rerum, & odiosa ob longi-
tudinem efficiam commentaria. Sicut nec
illud de respiratione magna & rara (Gra-
tia exempli) quia est expositum in Philiso-
co. *Siticulosus, lingua resiccata*: ab initio
vehementia hæc nimis & magni incendij
indicia, sicut & illud *nihil dorminis*. Nihil
tamen lethale, nisi vrina illa nigra in sob-
stantia & contentis, quæ cum fiat vel ob
incendium caloris præternaturalis, aut ex-
tinctionem naturalis, cum ab initio esset
ob extinctionem naturalis, contingere
non poterat, oportuit ut fieret ab incen-
dio caloris præter naturam: cum ergo fe-
ceris coronidem; *Vrina nigra, tota vigilia*
exalta, egestiones biliosæ, mira, colorata,
spumosa, lingua resiccata, febris calidissima:
his quinque indicijs incendium maximum
declarabatur, & cum esset à Prima die,
lethale erat.

In secunda die cum deberent crascesce-
re, secessus facti sunt tenuiores, & super
hæc deliciauit; reliqua manserunt.

In tertia omnia sunt exacerbata ex ra-
tione accessionis, addita sunt præterea rra
& vnum valde supertantum: scilicet deli-
rium, *risus caninus*, erat enim ob ætatem
maximè sanguineus, ideo *risus caninus*. Vo-
lebat etiam *surgere*, in egestionibus addita
est *nigrities*, in vrina *turbulentia*, quæ si-
gnificabat materiam morum ad cerebrum,
iuxta illud Quartæ particulæ. *Quibus uri-
na perturbata, quales sunt in mentium, his*
dolor capitis adest vel aderit. Dicit ibi Gale-
nus fieri à materia crassa, & densa, à
calore scilicet vehementi agitata. Calor
autem ad superiora tendit. Et hoc erat
Phrenitidis sientis signum, in præcordiis
distentio,

distentio, vtrinque oblonga ad umbilicum submollis. Alij vertunt subvacuam vt Galenus in commento *ὀρθάντων*. Videamus significatum, inde vocem; aderat inflammatio vt ipsi dicunt in septo transuerso, idem præcordia sursum trahebantur: & quia in præcordijs non erat abscessus, necesse erat præcordia esse subvacua, locus tamen in medio sub mollis. Nihil durum est vertere *ὄρθαν ὑπολάττων*: Idest ad umbilicum submollis; sub vacuam dicendo, consentientibus vtrisque Codicibus Aldinis Græcis. In vniuersum delirium, dolor lumborum, mors cita, tensio illa submollis in medio, cum ex vtraque parte foret cum febre continua, indicant potius Phrenitidem quam septi transuersi abscessum, cum dicitur *conuincere se non poterat*: Hoc enim proprium est signum Phrenitide laborantium, non abscessu septi transuersi. Infra dicam *de visu & canis*.

TEXTVS VI.

Quinta, secessus meri, biliosi, leues, pingues. Urinæ tenues, pellucidæ, pauca, respiscebant. Sexta circa caput parum sudauit: extremitates frigidæ, liuidæ: iactatio multa: ab aluo nihil prodijt. Urinæ suppressæ sunt, febris acuta. Septima die voce destitutus est: extremitates non amplius recalescebant: nihil minxit.

COMMENTARIVS.

Quinto morbus recruduit: & cum hoc egestiones factæ sunt pingues. Dicitur est de pingui supra, & secundo prognosticorum, quod sunt ab ignea caliditate colliquante pinguedinem primum, inde etiam solida. Sed dices excrementa pingua; vt visum est, pestilentem febrem indicant: dico colliquatio alia à vehementi calore, & hæc est sine odore malo, & talis fuit hic: alia graveolens à pestilenti febre, at hic non fuit male olens. In sextanteim apparuerunt signa lethalia exquisitè, *extremitates frigida, liuida. Sudans etiam parum circa caput*. Sudor circa caput tantum, cordis resolutionem ostendit, dicente Galeno *Primo prognosticorum com. 26*. Sudor circa partes capitis calidus minatur syncopim, frigidus autem non iam minatur, sed adesse nunciat: at syncopis est affectus cordis, affectum igitur cordis præcipuè caput nunciat, sic timores, dolores, iras. Suppressæ sunt omnes excretiones, natura occupata nimium à morbo. febris acuta scilicet denuo redijt. Sed quorodo hoc cum Galeno qui dicit accessiones fuisse magis in diebus imparibus? certe hoc non voluit: quamuis enim dixerit

quod tertia cuncta exacerbabantur, & quod Quarta per eadem, considerandum tamen est Hippocratem in hoc voluisse præferre pares imparibus, nec impares paribus. De liuore extremitatum, *secundo prognosticorum, com. 9*. Super illis verbis Hippocratis: *si corpus omne grave est, itaque manus & pedes, maiores cum periculo est: si vero præter gravitatem vngues quoque in digitis liuidi sunt, expellenda mors continuo est: si digiti & pedes omnino nigrescunt, minus pestiferi sunt quam si liuidi, dicebat Galenus. Interdum pars nigrescit, quia materia eò decumbit, interdum quoniam motus: vt liuor sit certius signum mortis, nigrities efficacius, sed non semper malum signum. In septima voce est destitutus reliqua mala manserunt. Vnde patet lætam valde fuisse cerebri facultatem, tum ob hoc quod multò ante quam inoreretur voce destitutus est, & quod urinam per duos dies continuos non minxit. Pauca urinas tenues, diximus semper esse multò abundantibus deteriores.*

TEXTVS VII.

Octava sudauit frigidum per totum sudorem: Papulæ cum sudore rubræ, rotundæ, parvæ velut vari: permanebant non abscedebant. Ab aluo verò cum parua irritatione stercora tenuia velut inconcocta, multa prodibant cum dolore. Urinam reddebat cum dolore mordacem; Extremitates parum recalescebant: somni tenues, soporosi, vox intercepta: urinæ tenues, pellucidæ. Nona per eadem. Decima potum non suscipiebat, soporosus erat: somni autem tenues: ab aluo similia minxit; acruatim sub crassum depositum subsidens: subsidentia crassæ farinæ similis, alba, extremitates rursus frigidæ.

COMMENTARIVS.

Hunc locum non possumus exponere, nisi recordemur eorum quæ dixi superius: *Indicabantur autem phrenitici plerumque die undecima, quibusdam vigesima*. Hunc apparet fuisse phreniticum, & in tertia nocte talem euasisse: contentio autem illa præcordiorum, vel neruis se contrahentibus accidere potuit, aut ob magnam repletionem loci, nam nisi perueratur Hippocratis littera vt dixi, ita æstimare oportet. Demiror autem de Galeno, qui non viderit delirium perpetuum; retentionem urinæ, cruditatem carum quæ mingebantur, significare phrenitidem. Præsertim cum

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

aut liberat; & in tanto tempore etiam sanguis suppurat, & materia corrupta ad ultimam putredinem transit, & quasi veneni naturam.

Sed dubium est, cum in quarta desuperit, cum risu & cantu, dicente Hippocrate 6. Aphor. 51. *Desipientia que cum risu sunt securiores, quomodo perierit?* Respondeo quod perijt quia fuit cum impetu & vehemens. Dicerent aliqui & Galeus cum sua dialectica non dialectica, quia adfuerunt alia signa intracta. Sed hæc non est responsio: oportet enim adesse conditionem propriam in ipso signo, per quam à regula illa secludatur ut hic: vehementia delirij quia contineri non poterat. Et hoc observa diligenter; Quoniam verò supra dixerat in enarratione octavæ diei ὕπνου ληθῆ καὶ ματαιότητι id est somni tenues somnolenti, intelligendum ad plenioram notitiam, quod Galenus secundo *Prorrhiticorum com.* 56. ponit differentiam inter ἀέτηχον & coma seu cataphoram: in his enim humido abundantanti palpebræ remittuntur; in illis autem intenduntur & aperiuntur ob siccitatem. Ostendit autem exemplo condiscipuli ἀέτηχου non solum sensibus interioribus, sed exterioribus, & velut oculis & auribus uti. Sed hoc accidit cum adhuc imperfecta est affectio, cuius indicio est quod qui videbat & recordatus est eorum, quæ viderat, conualuit. Eodem modo ἀέτηχου delirare contingit, & deprehendi quod delirent, quia licet immobile sit corpus, nihilo minus aliqua vis loquendi relinquitur, per quam dignoscere possumus, eos non mente constare: At comatosi seu cataphora laborantes, idem enim sunt, & apud Hippocratem pro eodem accipiuntur, ut in primo *Prorrhitici Text.* 33. Galenus docet, cum delirio ab initio simul incipiunt, utraque affectione simul ibi dicit inchoante. Sunt & phrenitici, qui comate laborant: quod contingit, cum affectio fixa facta fuerit, aded ut in hecaticam transeat, tunc enim debilitatis viribus iacent voce remissa & languida, ut vix exandiantur, (cum alias proprium sit phreniticorum, aded ut existimetur non posse sine hoc phreniticum esse, nisi exclamet & exiliat) loquentes & manus placide mouentes, ut non tamen quiescant: sed non est hoc coma neque phrenitidis species, dicit Galenus, sed temporis phrenitidis, cum diu vires ægri perseverando prostraverit proprium. Est autem phrenitis ut antea dicebat, cum febris perpetuo delirio iungitur. Quod si cum comate iunctum utrumque fuerit, erit typhomania, ut ab Hippocrate in primo *de morbis* id est affectio ex phrenitide, & mania mista, quam tamen infra vocavit Hippocrates phrenitidem, ut cum dixit: *Nullus autem phreniticorum vehementer insanit ut in alijs, sed alia quadam veterosa in somnum delatione capite gravati moriebantur.* Horum igitur phreniticorum non est perpetuum delirium, cum in coma delabuntur.

Tum enim quiescere videntur, sed non tamen sapiunt, nec ut dixi verè quiescunt: alij verò etiam sapiunt licet phrenitici sint, sed in coma delabuntur, & nisi expergiscuntur, non sapiunt dicit Galenus, quod valde difficile est: dicemus autem de hoc suo loco. Unum est quod coma nil aliud est, quàm delatio in somnum non naturalem, quod si somnus ipse sequatur, vocatur soporiferum, si non sequatur sed solum quiescunt: horum duplex est etiam genus; quidam quiescunt & non mouentur, quod est proprium comatis vigilatiui; alij autem mouentur sed leniter quasi colligant paleam, & sunt ut dixi comatosi phrenitici, ex phrenitide confirmata. Ita ergo quidam distinguunt. In Vigilia sensus omnes interiores & exteriores operantur: in somno soli interiores: in comate neutri. Sed si comatosi delirant, igitur cognoscunt interioribus sensibus? At falluntur? falluntur & somniantes: Ergo comatosi hoc habent, cum imperfecto comate fuerint quod omnino non cognoscunt, antequam autem perficiatur, cognoscunt tam sensibus exterioribus quàm interioribus sed vitiosis & hebetatis: ἀέτηχον verb solum beberantur sensibus, non vitiantur, persistuntque donec perfecta affectione omnis sensus peccat. Ecstasis autem somno simillima est, nisi quod in Ecstasi remanet vestigium sensus exterioris: ided non excitantur vocibus, & tamen eas intelligunt. Non enim vis est impedita ut in somno, sed aliò traducta.

TEXTVS IX.

AB initio huic & ad finem usque spiritus magnus rarus, præcordij palpitiatio assidua: Ætas erat circa annos viginti.

COMMENTARIVS.

Demiror quæ ventrit in mentem Galeno, quod etiam laboraret abscessu in septo transverso, eodem dicente quod dolor in membris spiritualibus densum & paruum efficiat spiritum: & quod si dolor adsit in his membris, cum delirio miscentur etiam hæc respiraciones, & quandoque fit spiritus magnus & rarus, quandoque densus & parvus. At hic semper fuit magnus & rarus ut testatur. Et quamquæ dicere posset abscessum fuisse sine dolore, quia in parte carnosâ septi, nihilominus necesse fuisset densari spicationem. Quinimo palpitiatio quasi symptoma est repugnans ei. Sed & id mirum, cum Hippocrates fecerit mentionem solum de phreniticis & ardentibus febribus, in constitutionis enarratione, quod asserat in ipso præsertim principio exemplorum abscessum septi transversi, sed

de hoc statim dicemus. Antiqui autem septum transversum delirij causam esse existimabant, & ob id phrenes ipsum vocarunt, quod eo sapere viderentur: quoniam anima mutatur & ipsum mutat: nimio gaudio percussa risum mouet: at risus hic septo transuerso se concutiente. Et rursus ticillantibus nobis partes præcordiorum, ita vt septum transversum concutiat, risus commouetur, & anima exhilaratur. Dicunt quidam, quod sit ob nervos qui ad ipsum veniunt, & quod motus ille sit à cerebro: sed ramen nulla pars hoc efficit, vt exhilaret hominem nisi illa. Causa ergo motus septi transuersi, certè est sensus nervorum: sed quod moueat risum, est quia ex confusione illius pulmo mouetur; & cor exultat, & vicissim corde ob lætitiã exultante agitur septum transversum, & pulmo, & ita fit risus. Sicque vicissim anima mouetur à septi transuersi concussione, & ipsum etiam affectu suo vi cordis & nervorum mouet.

(Præcordij palpitatio assidua.) Nil ro adijciente intelligitur de nobiliore scilicet dextro. Hippocrates primo prognosticorum inquit. *si vero pulsus in illis infirmitate, perturbationem significat aut delirium.* Dicebat Galenus quod delirium fit ex abscessu septi transuersi, & oris ventriculi, non autem ex affectu in musculis. Sed aliud est palpitare præcordia, aliud inflammationem pati septum transversum: neque enim præcordia palpitant. Sed cum experimentum frequent me docuerit, quod vbi febre vehemēti, imo etiam quod maius est, prorsus sine febre homo obstructionem habet grauem, in præcordiis & mesarzo: atque hic haberet huiusmodi repletionem, cum copia humorum & densitate, idè facta est palpitatio perpetua. Et in vniuersum palpitatio eiusmodi sunt, cum septum impeditum fuerit ab inferioribus partibus, vt necesse sit moueri tanto motu, vt concutiantur partes ventris, aut cum arteriarum motus sentiuntur, in illis partibus præpedito inani per quod oculuntur.

TEXTVS X.

Herophonti febris acuta. Ab Haluo pauca, ab initio velut in tencismo: postea verò tenuia prodibant; biliosa, frequentiora Somni non aderant. Urinæ nigrae, tenues.

COMMENTARIVS.

Tria fuerant principalia proposita ab Hippocrate, dum tertie constitutionis historiam enarraret: primum de ardente febre praua, quæ ægros in sexta cum modico sudore perimebat, cuius loco positus

est Philiscus: Secundum de phrenitide perniciosa, quæ ægros in vndecima perimebat, ad quæ exemplum huius secundo loco positum est, Silenus inquam nuper enarratus. Tertio quod dixisset, neminem eorum qui ritè in recidiuam incidisset, quamquam ex grauissimo morbo obijisset, sex quæ apposuerat differentias, eorum qui in decima-septima plenè iudicati sunt, tum verò in fine illorum, qui nona iudicati essent, quarta-decima recidisset, decima-septima perfectè essent iudicati, è quorum numero selegit hunc Herophontem non obiter, sed vt qui aded graui morbo laborauerat, vt Galenos admiraretur quomodo potuerit euadere, illud non animaduertens, generaliter morbos Epidemios esse velut fœtus in utero, qui tametsi monstruosi sint, viuunt tamen, & cum duobus capitibus, alij quatuor cruribus, alij belluina facie, alij serpentis corpore: ita hi morbi Epidemij quasdam habent formas seu regulas, quas quamuis alioqui cum signis sint lethalissimis, inodo eas seruent ad amissum, euadunt. Verùm ad Herophonis historiam veniamus, nam post hos tres, viginti-trium aliorum ægrotum historiam subiicit, qui admiratione non mediocri digni sunt. Herophon igitur hic ægrotauit supposita ætate, & tempore anni quali prius, scilicet ætate consistente, & in Autumno, & temperatura atrebilaria seu melancholica: non enim aded facile incidisset in vrinas nigras ab initio, & in splenis humores, neque euassisset: euassit autem beneficio morbi humilis temperaturæ, igitur aduenit, ei febris acuta, & cum vigilijs ab initio, & vrinis tenuibus & nigris, & egestione primum cum tencismo, & impedita, deinde libera. Sed vt ab vrina incipiam tanquam notissima, quia de ea sæpius actum est, dicit vrinæ tenues & nigrae, tenues nihil habent admirabile ab initio, tales enim esse consueuerunt, quia materia est cruda, vt in *lib. de totius morbi temperibus cap. 3.* Omitto modo difficultatem de vrina cruda ab initio, de qua in *sexto Contradictorium*, qui volet videat. Fuit autem nigra in substantia, non in contentis, aliter dixisset: sed causa quare vrina nigra non fuit lethalis à principio propria hæc fuit, quam Galenos reddere non potuisset, quia non haber ea principia, est quod vt dictum est antea in Sileno: nigredo est duplex tam in vrinis quam fecibus, & etiã extremitatibus, quoad primam defensionem sed non quoad secundam, quam mox dicturi sumus: vna quæ fit à caloris naturalis extinctione, alia quæ fit à caloris præternaturalis incendio. Verum hæc est duplex vt visum est, in *Secundo de Subtilitate*: duplex enim ibi est fumus: vnus qui fit ab initio ante flammam, alter qui fit post flammam, & hic quantum flamma est maior, tantò est nigrior, sed primus fit à parua flamma, sicut etiam à magna, & fit potius à qualitate macerie terreæ, humide,

humidæ, qualis fuit in Herophonte, & licet sit valde malum signum in continua febre, tamen non est lethale; velut nigrities quæ est à magnitudine incendij, quæ letalis est, sed non lethalissima, qualis est quæ fit ab extinctione caloris naturalis, ita ut sint tres gradus seu causæ nigrities: prima est qualitas materię melancholicæ, & hæc nigrities est mala, sed non letalis: secunda est incendium magnum, & est lethale sed non lethalissimum. Tertia est extinctio caloris naturalis, & est lethalissima, sed non statim significat mortem. Quarta componitur ex secunda & tertia, cum in incendio caloris præter naturam affuerit etiam extinctio caloris naturalis. Ad distinguendum autem has species in nostro Herophonte, clarum est quod non potuit esse ob tertiam causam, scilicet extinctionem caloris naturalis, & multo minus ob ambas causas, quia fuit ab initio hæc nigrities, & etiam non potuit esse ob magnitudinem incendij, sicut in Sileno, quia *febris acuta simpliciter*; & non dixit *ignis*, & idem videtis quantum erroris afferant, qui non fideliter vertunt, & loco *ignis* seu *πῦρ*, conuerterunt non solum *febrim feruentissimam* ut patet erat, sed neque *acutam* sed *simpliciter febrim*, unde nulla poterat reddi ratio in Sileno, cur morbus esset letalis, nec ex consequenti in Herophonte, quod posset sanari. Sed diceo quomodo potuit cognosci statim febris, quod esset acuta vel feruentissima, vel ardens, vel nulla istarum: diceretur hoc in Critone infra. Alia ratio est dignoscendi, quod non fuerit ab incendio qualitas materię, quæ cognita fuit ex tumore splenis, sed hic tamen non potuit dignosci ab initio, quia apparuit solum in quinta die. Tertia ratio fuit ab egestionibus, quæ non fuerunt ut in Sileno, neque meræ neque valde coloratæ, licet fuerint biliosæ, idem non dicam cum Galeno, quod fuerint signa morbi letalis ab initio, sed solum magni & maximè propter vigilias de quibus supra dictum est. Sed & cum nihil addiderit vsque ad quintam diem, manifestum est quod nihil noui apparuit in illis quatuor diebus: ergo morbus non erat valde acutus, quare oportebat esse longum, aut terminari ad salutem. Hoc igitur ex sequentibus satis licet, non fuisse lethalem ab initio ut voluit Galenus, nam excusatio illa sua nihil valet, scilicet de tumore splenis, neque deriuatione ad crura, quia ubi morbos fuisset letalis à principio illa lauxilia & superuenientia parum aut nihil prodesse poterant.

Dico ergo quod egestio illa fuit pauca velut in tinesmo. Ex quo patet quod illa regula ut dixi, quam admodum magni facit Galenus, (signa decretoria quæ non decernunt mortem aut morbi longitudinem significant) non est vera: neque enim Herophon mortuus est, nec morbus fuit longus: Et hoc est quia ut dixi non debet intelligi ab initio morbi, sed in incremento & magis

etiam multo in statu. Dico ergo quod ab initio sæpe non admodum voluntate egerendi tenebatur, ob humores acres, tenues irritatos, & hoc est quod dixit; postea vero tenuia ea ratione quæ dicta est de vrina biliosa, quia bilis tenuis est illa, plerumque quæ mouetur in initiis morborum, & humor serosus, tamen ad putredinem, tum ad excreciones. Dixit autem velut in tinesmo, non ut eam similitudinem transferret ad affectum, imo patiebatur verè voluntatem sequentem egerendi, sed quoniam tinesmus est morbus ex ulcere in intestino recto, *Primo Epidemiorum & sexto de locis*: non laborabatur eo ulcere, sed stimulum inanem egerendi patiebatur, quia materia acius stimulabat. Accidit autem ille motus plerumque in febribus, & est potius bonum signum quam malum, quia indicat materię sedem esse in cavitate iecoris, & venit mesarzi potius, quàm iuxta cotam aut ventriculum, aut in caua vena, & reconditis venis. Ideo tales plerumque aut sanantur, aut si moriuntur ex fluxu ventris moriuntur. Ideo vides nostra principia esse firmiora Galeni principii.

TEXTVS XI.

QVinta mane surditas. Exacerbata sunt omnia, Splen eleuatus est. Præcordij distentio. Ab aluo pauca, nigra prodierunt, delirauit. Sexta delirabat: ad noctem sudor, frigiditas: delirus permanebat. Septima perfrigerabatur: Siticulosus, delirabat, noctu resipiscebat, obdormiuit.

COMMENTARIVS.

Materia hæc inquieta erat: delata ad cerebri partes surditatem effecit. Exacerbata sunt omnia hæc ex ordine morbi, cum incrementum cepit: vsque ad quartam fuit initium satis longum propter materię crassitiam. Splen est eleuatus. Dixi quod materia in mesarzo & in caua iecoris continebatur ex vena portæ, ramus minor ad nutriendum lienem defertur, ut apud Vesalium magnus multiplex, unde signum erat materiam rectè deriuari ex nobiliore loco ad ignobiliorem. Præcordij distentio. Si nil aliud esset ad dextrum, ut nobilias posset refecti, sed ad sinistrum quia de liene locutus est. Ab aluo pauca nigra prodierunt. Melius fuit pauca fuisse quàm multa. Et idem in initio, cum apparent nigra aut atra bilis, aut viridia, aut mera, mortem portendunt; velut illud *Quarta Aphorismorum*: *Inchoantibus morbis si atra bilis vel supra vel infra exierit, lethale est.* Verum est etiam, sed non adeo signum incrementibus

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

materiam, quæ non multa erat, nec mala, nec crassa celeriter concoxit, & factæ sunt urinae boni coloris, cum modica subfidentia. Idem nona sudavit, quia materia erat sparsa per totum & tenuis, & ita iudicatus id est liberatus est à febre. Usus est autem vocabulo *intermissis*, quia postmodum reuersa est: mansit ergo liber usque ad quartadecimam, ut videbitur. Porro doluerunt ambo crura, quia illa materia melancholica, etsi non multa esset, quia tamen frigida, modica particula etiam ad dextrum crus deriuata, dolorem in eo generauit, primum tamen natura expulit ad sinistrum, quantum potuit expellere. *Intelligebat omnia*: Hoc opponitur surditati & delirio. Inde subiicit.

TEXTVS XIII.

Quinta reuersus est. Statim autem splen eleuatus est, febris acuta, surditas rursus. Post recidiuam tertia die splen minuebatur, surditas minor erat, crura dolebant, noctu sudavit. Iudicatus est die septima decima. Neque delirauit in recidua.

COMMENTARIVS.

Dubium non erat febrem discessuram facta iudicatione. Sed cur reuerteretur, rationem afferre oportet. Fuit autem communis ratio, cum supra dixerit. *Est nullum mori ex his, qui superstites manserunt, cui non rediissent recidua secundum rationem facta.* Alia est, quod materia illa atra non fuerat concocta, idem neque tota deriuari potuerat, quare denuo splen non in abscessum, sed solum venis repletis eleuatus est. Febris acuta fuit, quia materia mala erat, & in venis: hæc enim duo sufficiunt ad generandum febrem acutam. Fuit ergo recidua in quartadecima ab initio morbi: materia concocta fuit celeriter, ut quæ etiam intermissionis tempore concoquebatur, idem in tertia die ab initio recidua id est in sexta decima, splen & surditas minuebantur. Crura dolebant rursus: noctu sudavit: cõditio enim manebat in urinis cum in octaua coeperit, nec adiecerit quicquam de illis. Et si bene animaduertit, fuit sexta decima similis octauæ, ut decima septima nonæ: inquit enim in octaua splen minuebatur, crura dolebant, intelligebat omnia, hic verò, Splen minuebatur, crura dolebant, surditas minuebatur, non dicit intelligebat omnia, quia non delirauit in recidua. Nona sudavit, iudicatus est morbus: Et iudicatus est die decima septima, scilicet, per sudorem, cum in sextadecima illius meminerit, nec aliud adiecerit. Non delirauit in recidua quia maior pars materiam vel euacuata fue-

rat, vel deorsum ad cetera declinauerat, ut illud Hippocratis secundo Epidemiorum maxime verum sit. *Abscessus autem per venas, aut per ossa, aut nervos, aut cetera, aut alias emotiones.* Boni autem sunt qui infra morbum sunt, velut varices, lumborum granitates ex superius. Optimi verò potissimum sunt inferni, & longissime infra ventrem, & remotissimi à morbo: & qui per effusionem fiunt, velut sanguis è naribus, pus ex aure, spiritum urina, quæ per effusionem fiunt. Ita tandem bonæ mutationis quatuor in vniuersum conditiones erunt. Sed ut ad rem redeam, sudavit in sextadecima, quoniam fuit tertia ab initio recidua, & idem dies accessionis.

TEXTVS XIV.

In Thaso Philini uxorem, quæ filiam pepererat, quum purgatio secundum naturam facta esset, & alias leuiter degeret, decimaquarta à partu die febris feruentissima corripuit cum rigore. Ab initio verò cor dolebat, & circa præcordium dextrum: muliebrium partium dolores: purgatio cessauit. Vbi verò glandem subdidisset, hæc quidem leuiora facta sunt. Capitis autem, colli, & lumborum dolores permanebant. Somni non aderant. Extremitates frigida. Siticulosa erat, aluus combusta, pauca egerbat. Urinae tenues, ab initio decolores.

COMMENTARIVS.

Solent à partu puerperæ in masculis foetibus purgari per triginta dies, in femina nata quadraginta duobus, cessauit in Quartadecima, decerant viginti octo dies, ob id Hippocrates adiecit, quæ filiam pepererat, nec tamen ob id ægotauit, quia suppressis sint menses, quod Galenus videtur inuere, quia Hippocrates dicit, cum purgatio secundum naturam processisset; verum suppressi sunt menses quia ægotauit: ægotauit ergo ex constitutione, quia omnes puerperæ debiles sunt, & si multo cibo vtantur, malis replentur humoribus, & si pauco, debilitantur: propter hoc & propter constitutionem ægotauit in quartadecima, visum est in primo contradicendum, quomodo dies iudicatorij sint à partu computandi; correpta est igne, & cum rigore: rigor solet consequi febres vulnerrum, tum ob effusionem sanguinis copiosam, tum ob nervorum offensionem, quæ dup etiam in partu contingunt. Cessauit ergo purgatio, inde muliebrium partium dolor, reuera materia tam praua, ex hoc præcor

præcordij dextri etiam dolor, nam sanguis qui effluit in puerperis, antequam effluat, continetur ab utero usque ad iecur. An verò cor verè dolere possit, dubitatione dignum est, doler quidem sed in breui morituris: potest etiam pati phlegmonem, sed solum inirium eius: statim enim intereunt quinto de locis, ut in gladiatoribus narrabat Galenus. Vbi. verò subiicisset glandem, dicit quod omnia hæc alleviata sunt, sed permanebat dolor colli capitis & lumborum, quæ omnia indicabant summam repletionem in venis, quia ut habetur *sexto Epidemiorum* iecur videtur distinguere superiora membra ab inferioribus, & esse tanquam medium, ratione venarum, & idèd lumbi dolentes indicabant repletionem partium inferiorum, collum & caput superiorum: Idèd secessus alui non potuerunt mitigare dolores illarum partium, mitigarunt tamen dolores partium inferiorum, quia magna ex parte nependent à flatu, & à compressione, quæ ambo alleviari solent, educis fecibus; vigilæ, urinz tenues & decolores, & sitis & alous combusta, pauca demittens, omnia sunt familiaria febribus acutis in initio: & si bona non sint non tamen lethalia. Dixi autem quòd urinz decolores alie sunt à tenuibus, & quod potest urina esse tenuis & bene colorata, ideo adiecit decolores: at verò quòd dicit *extremitates frigida* illud in initio, nam non piger repetere tam utile documentum, mortem significat, quia si ante putredinem perfectam, in quali ut in quanto natura adèd prostratur, ut extrema refrigerentur, quæ fieri potest, ut in toto decursu morbi non succumbat.

Alias dixi non contingere illam frigiditatem ob abscessum in interioribus, cum videamus in morbo laterali, adesse abscessum in pectore manifestum, sine frigore extremitatum; idèd in peripneumonia & phrenitide dicebamus ibi, dum de febribus ardentibus exitialibus loqueremur, quòd causa erat corruptio sanguinis in extremitatibus, sed hic non videtur posse esse ob eiusdem causam, tanta mutatio in sanguine: tum quia in initio non videtur potuisse stare recta mensium effluxione, tum quia mirum esset quod perseverasset usque ad vigesimam, & nunquam cessasset, nec Hippocrates meminisset tanti symptomatis, quæ eadem causa etiam militaret adversus Galenum, qui putat refrigerari ob abscessus internos. Dico igitur quod si modo recaluit hoc, contigit ut extrema refrigerarentur, ob magnum impetum materiz repentis ad caput; idèd significabat periculum convulsionis, in quam postmodum incidit.

Refrigerationis enim extremitatum à causa interna quinque sunt modi: vnus fit in febribus intermittentibus, alius fit ex doloribus; qui ambo sunt sine periculo mentis sui, & habent rationem manifestam. Tertius est in senibus ex quavis causa, qui periculo non vacat; alius fit corrupto

sanguine, ut in his qui ex febribus pravis iam conclamati sunt. Vltimus est, cum sanguis confertim fertur versus cerebrum, & hoc contingit & in febribus, & minatur convulsionones, & in non febricitantibus, & non est symptoma magnum, nisi sit ex læsione nervorum, aut effusione multa sanguinis, velur contingit in magnis vulneribus. Contingit autem dubitatio, eadèdque in Sileno, cur non miserit sanguinem? sed & responsio eadem est, & magis credo & de hac & de Herophonte, quod non affuerit ab initio, quia in Herophonte transit ab initio ad quintam diem, & hic transit ab initio ad sextam, & etiam propter verba illa; *salia mingebat*, quæ & ego vidi, quali dicar in multis credidi narrationibus.

TEXTVS XV.

Sexta die ad noctem multum deliravit, & rursus resipiscebatur. Septima siticulosa: secessus biliosi, abundè colorati. Octava superriguit febris acuta, convulsionones multæ cum dolore: multum delirabat. Glande subdita expurgebat, multaque cum fluxione biliola prodibant: Somni non aderant. Nona convulsionones. Decima parum resipiscebatur.

COMMENTARIVS.

Quinquè dierum à sexta incipiendo, per breuem historiam facit; & primum laborasse phrenitide Hippocratica baud dubium est, quæ ut dicitur ex *primo de Morbis* nil aliud est, quàm delirium assiduum ex cerebro supercalefacto, propter bilem ad ipsum translata: resipiscebatur tamen, quoniam idem accidit in symptomatibus, quod in lucta luctatorum, modò vnus modò alter succumbit: quamuis enim bilis multa flana in cerebro contineretur, nihilominus non poterat cerebrum plane vincere. Fuisse autem phrenitidem ex tribus maximè argumentis colligo, quod assiduè delirauerit, quod convulsa sit; convulsio enim phrenitidi maximè familiaris est, & quòd præcipuè me mouet, quoniam hoc quartum exemplum suo loco succedit: dum enim superius in constitutione de phreniticis loqueretur, postquam docuerat in vndecima indicator esse, inquit. *Quibus non statim ab initio phrenitis capis, circa tertiam aut quartam diem, sed moderatè habebant primo tempore, is circa septimam morbus ad acumen transit, qui in vigesima indicabatur.* Verùm dices non erat assiduum delirium: satis constat singulis diebor inualisse, in fine autem huius commenti de hoc tractabo. Cui autem vesperi inchoauerit, manifestum

nifestum est, quod morbi scruunt ea hora, quæ proportione respondet autumno in partibus anni, *secundo Epidemiorum*: intelligendum autem est, quod omnia quæ ab initio superuenisse dicit, manebant, fuitque hic modus quidam accessionis, vnde circuitus non solum in febribus, sed in deliriis & conuulsionibus etiam rationem habent, sed non ad eam firmam & tenacem ut in febribus.

(*Septima siculosa: secessus biliosi, abunde colorati.*) Declarat duo signa seu symptomata, per quæ dignoscimus morbum hunc exacerbatum in diebus paribus potius, quam in imparibus: sitis autem & excrementa sunt communia signa incrementi morbi, & crassitiei materię. Verum animaduertendum, quod excrementa alui fieri coloratiora per se malum est, cum sit opus caloris præter naturam, sicut condensari, non fortiter, æqualem esse, & colore mediocri tinctam naturalis caloris.

(*Ostaua superriguis*) Hoc declarat morbum exacerbatum fuisse, ut dixi, diebus paribus. Proponit ergo sex signa seu symptomata, quæ acciderunt, tuncque primum facta est phrenitica, rigor, febris acuta, vigilia, delirium, conuulsionibus cum dolore, & egestio multa biliosorum. Quod ad *rigorem* attinet, ipse fuit etiam ab initio, & in febre acuta est malum nisi finiat febrem: contingit autem primum in intermittentibus, ex expulsionematerię super musculos & cutim, hic non sumus in causa: solum oportebit docere modum cognoscendi rigorem, quem sequitur acuta febris, ab eo quem sequitur intermittens: secundo fit ob læsionem neruorum, quia nerui læsi cum sint frigidi & exangues, facile patiuntur à frigore, & vno patiente reliqui omnes simul patiuntur. Tertius modus est, cum antecedit febrem acutam, de quo infra in Critone. In hoc ergo casu significauit conuulsionem, & maximè cum fuit cum vigiliis & delirio, tum verò delirium per se malum est, & hoc significabat egestio valde colorata: vnde in *Coacis prædictionibus pag. 18.* dicebat, *Egestio valde rubicunda, in febre delirium significat*: est etiam delirium aut conuulsio ex vigilia malum, multitudo autem excrementorum biliosorum significabat repletionem ipsius bilis, & erat signum malum, ut dictum est ex *septima Aphorismorum*.

Nona conuulsionibus. Decima *parum respiscibat.* Quod dictum est in sexta *delirabat & rursum respiscibat*; hic respiscere dixit post conuulsionem, quasi & mente respicuerit, & conuulsionibus cessauerint: hic intelligendum est quod dicebat *quarto de locis cap. 2.* quod duplex est phrenitis. Vna in qua cogitatio manet, corrumpitur cognitio rerum, quam vocant imaginationem: alia contrario modo rectè imaginantur, sed ratione male vtuntur, quomodo autem separentur Galenus dicit, quod ex loco, hic non est locus disputandi: nam alij aliter sentiunt, aliquando afferunt

certas demonstrationes: vnum est quod id quod dicit Galenus, ego per experimentum vidi. Similiter cadit difficultas, an phrenitici perpetuò delitent, pro qua vide *Quarto contradicentium*.

TEXTVS XVI.

VNdecima dormiuit: omnium recordata est. Statim autem rursus delirauit, Vrinam autem reddebat cum conuulsionibus acerrimam multam: illis autem parum admonentibus, crassam albam: qualis est quæ in matellis longo tempore stento & postea agi non subsidebat: color & crassitudo talis, qualis est in vrinis iumentorum talia mingebat, quæ & ego vidi.

COMMENTARIVS.

Declarat signum bonum, sed non mansit. VNdecima enim dies indicatiua est, sed statim delirauit. Hic cadit difficultas, quia in quo morbo somnus laborè facit, mortales si verò iuuerit non mortales: in vndecima ergo delirium cessauit, ut vbi somnus delirium sedat bonum, *secunda Aphorismorum*: forsandicet quod non cessauit, quia statim, in delirium recidit. Verum melius est dicere quod illa sententia Hippocratis non intelligitur, nisi reperendo læpe, ut sit sententia: cum somnus sedat delirium, istud est bonum, facit & aliquid quod statim reuersum fuerit.

Nam de prima parte roollat, quod nunquam alias ante, neque post ex somno solutum est delirium, vel conuulsio, vel aliquid huiusmodi. Inde transit ad signum, somprum ex vrina, & dicit quod fuit duplex, quando frequentabant *conuulsionibus multam* & simul mingebat: cum verò intermittebant, & tardè aduenirent *crassam & albam sed confusam & turbidam*, velut si quis veinam, quæ iam diu in matella steterit agitaret, ideo dicit quod *non subsidebat*, & quod *color & crassities* erant similes *vrina iumentorum*. Sed dices hic sunt duæ difficultates: prima quia Hippocrates *quarta Aphorismorum* dicit, quod *quibus vrina perturbare sunt, quales iumentorum, his dolor capitis adest vel aderit*. Sed hic non adfuit, neque tunc neque post; respondeo quod Aphorismus ille intelligitur, quando mente constant, vnde qui dolent parte aliqua corporis, & omnino dolorem non sentiunt, his mens ægrotat *secunda Aphorismorum*. Ista vox patiebatur conuulsionem & delirium, qui sunt deteriores affectus dolore, & ideo ille Aphorismus intelligitur, vel de dolore capitis, vel de deteriore affe-

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

omnes biliosi, abundè colorari. Octava superriguit, plus dormiuit. Nona per eadem. Decima crura laboriosè dolebant. Cordis dolor rursus, capitis grauitas: non delirauit, magis dormiuit, alius restitit. Vndecima sudauit: minxit melius colorata, multam subsidentiam habentia: leuius degebat.

COMMENTARIVS.

Inuasit delirium in sexta, quod malum signum erat. In septima tamen accessio facta est. Ex primis symptomatibus vigilabat, *recessus biliosi abundè colorati*, ex sexta die delirauit, addita est quod *sicculosa* esset, non est idem quod *sitibunda*; sed quod semper sed leuiter sitiret. *Octava superriguit* ut esset accessio diebus paribus plus tamen *obdormiuit*. Nona *per eadem* non intelligitur quod superriguerit, hoc enim superriguit proprium est. Decima *crura dolebant* hoc indicium deriuationis. Sed quia natura non erat valida, non potuit totam deriuare materiam, *cordis dolor & capitis redijt*, magis tamen *dormiuit*. In vndecima *melius se habuit*, *sudauit & minxit melius colorata*. Ex quo patet quod cum ab initio eo vsque perseverauerit vrina nigra & tenuis, tamen facta deriuatione, mutata est vrina, & etiam cum multa subsidentia & simul prodijt sapor: multa subsidentia multam declarat materiam, aut copiam cibi.

TEXTVS XX.

Decima-quarta superriguit, febris acuta. Decima-quinta vomuit biliosa, flaua, satis multa sudauit sine febre. Ad noctem febris acuta, vrinae crassae, subsidentiam albam habentes.

COMMENTARIVS.

In decima-quarta facta est iudicatio, *rigor, febris acuta, vomitus biliosorum, sudor, recessus febris*: sed quia non fuit dies iudicatoria & redijt statim febris, ideo pro iudicatorio eam non habuit. Quia enim initium accessionis fuit in Quarta-decima, idèd quamuis iudicatio fuerit in Quinta-decima, tamen portè diei etiam crisis initium in quinta-decima. Sed quia febris statim redijt, non est facta euacuatio magna materiz comparatione ad ægrum, licet simpliciter. Ex signis enim, quae visa sunt supra, cum doluerit collum, caput & lumbi, nec parum fuerit subsecuta purgatio, apparet multam materiam fuisse morbi

causam, non euacuatae autem, nisi leuem portionem tamen multam.

TEXTVS XXI.

Decima-sexta ad noctem exacerbata est cum molestia, non dormiuit, delirauit, Decima-Octava siticulosa, lingua combusta est, non dormiuit, multum delirauit, crura dolebant. Circa vigesimam manè parum riguit, soporosa, quietè dormiuit, vomuit biliosa, pauca, nigra: Ad noctem surditas, circa vigesimam-primam lateris sinistri grauitas, per totum cum dolore: parum insuper tussijt. Vrinae crassae, turbatae, subrubrae, quae depositae non subsidebant, caetera leuiora: non sine febre: Statim ab initio fauces dolebat, rubor aderat, columella reuulsa, fluxio acris mordax, salsa, perpetuo perseverabat. Circa vigesimam-septimam febris libera, in vrinis subsidentia: latus dolebat, circa primam & trigessimam febris corripiebat: alius ex biliosis turbata est.

COMMENTARIVS.

Quae ante vigesimam subsecuta sunt, omnia erant symptomata morbi qui augebatur. Et quamuis in augmento esset iactura, nihilo serius aliquid quod iam obtinuerat, expurgauerat. Nam cum materiz pars concocta est, pars cruda, nisi molesta sit, totius coctionem expectare solet. Cum verò molestia afficitur, ut hic, expurgare solet quod concoctum est, cum eo quod est crudum. Quandoque verò quia separatae sunt partes id efficit: hoc enim hic commodum est, quandoque quia hominis natura sit sensu nimis acuto praedita, nonnunquam quia robusta sit. Ergo cum adeò molestè partem illam euacuauerit, subsecuta sunt symptomata. Videant ergo medici temerarij; quid agant expurgando quod nondum concoctum est, etiam si partem illius concoctam esse scirent.

(Circa vigesimam vomuit biliosa, pauca, nigra.) Hic tria sunt considerata: primum quod dicitur *Tertio Protrahitici com. 3.* Dixit verò, antea nigra mingere ægrum, quare spes venturorum nigrorum de his relinquitur, quae vel deijciuntur, vel vomuntur intelligenda. Atque id primum. Secundum verò cur non vrinae prorsus nigrae superueniant, eodem ibi dicente, *Nam subnigra vrina, si abundè tum ignis tum acris fuerit febris, subnigra vrina in nigra*

gras promptè transibant. Respondeo, quod febris hæc tamen acuta foret, non tamen adeò acris & ignea fuit, ut ex subnigris in nigras transire deberet. Rursus dubitatur, an cum vomitus fuerit biliosus, paucus & niger, an eandem significationem habeat cum urina nigra? Galenus *Secundo prognosticorum* cum Hippocrates diceret de vomitione liuida & nigra, nihil exponit, quoniam dicit superius, actum est, scilicet, dum de extremitatibus ageret, & egestionibus atque urinis: vnum autem vult omnium esse iudicium. Hoc tamen discriminis est, quod vomitus est præter naturam uti quæ excretionibus magis sunt naturales, atque ea parte minus mali significant. At vomitus non adeò cum iecore aut venis communicat, & facilius excernuntur quæcunque in ventriculo peccant, ob id minus malus est. Ut verò signum est non naturalis affectus, si prava per illum excernantur, minus mirum est: quoniam iam ob id & ad id præter naturam inclinatur. Concludo, quod vomitus est effectus deterior ex parte actionis, & minus malus ratione eius quod eijcitur, & ratione signi. Idèd magis debilitat, & si fiat in morituris, mortem significat præsentem, licet dicat *Quarta Aphorismorum: Quibuscunque ex morbis acutis, aut diuturnis, seu ex vulneribus aut alio modo debilitatis, atra bilis seu vis sanguis niger de subtus exierit, postridie morimur*. Nam per superiora idem etiam cum significat, paucis horis mortem prædicit. Est etiam vomitus iudicium validioris virtutis, in eo quod non potest eijci quicquam nisi cum conatu. Est ergo signum melius, & non adeò malum: contra magis debilitat vires, quod ad effectum attinet. Signum melius, ut robustiores aliquanto vires significet, quæ tamen intra paucas etiam horas deficere possint, & minus malum cum supra ventriculi morbum solum significare possit; & effectus deterior, eò quod est contra naturam, & magis vires debilitat. Excrementa autem alui deteriora sunt urina, quia à maiori causa illa necessario vitiantur: Sed tamen non significant aliquando quicquam, quoniam sequuntur colorem ciborum ingestorum, dicebat Galenus *Tertio præarbitrii*: Et quamquam dicat, *Quinto in sextam Epidemiorum*, quod etiam urina variatur in colore ex colore & substantia potus, & dabat exemplum de vino nigro, crasso: dico tamen quod hoc non est adeò evidens. Urina tamen significat super omnes venas, quæ sunt ultra sima iecoris, egestio autem supra venas, quæ sunt citra gibba iecoris, ventriculum, intestina, lienem, ut urina supra renes & vesicam. Extrema verò etiam magis significant quàm excrementa, ubi sint talia comparatione solum febris acutæ: sed quia tot modis etiam aliter affici possunt, accessione ut in intermittentibus, externo frigore, dolore & iudicatione, ideo sunt signa quali non ex

intento, & nisi alia considerentur, infida.

(*Ad noctem surditas*) Hoc totum fuit ex acri partim, partim simplici destillatione, ex qua exonerata est natura: Et cum esset iuxta tres condiciones, transmutationis à nobiliori ad ignobilius, & deorsum, & secundum rectum fuit bona; sequuta tamen est violentam evacuationem urinae crassæ, turbatæ, subrubræ. Differt crassa à turbata, quia hinc non ut quidam opinantur, per crassas intelligit concretas. Concretæ enim non possunt etiam vel videri turbatæ: crassas enim appellat verè crassas, quæ vix digitos videri ex aduersa parte permittunt. Hoc indicabat magnum incendium, & perturbationem, & crassitiam humorum. *Cætera tenuiora, non sunt febre*. Mirum videri possit, quomodo cum tam prava urina; reliqua symptomata etiam ipsa febris sint alleviata. Respondeo quod iste casus est singularis, cum non possimus dicere, quod urina sit facta talis, quia habeat rationem iudicationis, & quod natura per illam expurgaretur: neque quod fuerit morbus regius. Quia etiam apparuit remissio omnium in vigesima-septima. Statim autem ab initio *sancti dolebat*, id est, non ab initio morbi: esset enim absurdus contextus, sed ab initio talis urinae. Solent ergo destillationes, (& hic est quartus modus) efficere urinas tales, ob permissionem materiae cum sanguine, & hoc à me visum est scripius, & docuit Hippocrates in secundo de Morbis: *Multum urina emittitur ubi caput nimium incaluerit: liquefcit enim in ipso pituita; liquefcens autem secedit partim ad nares, partim ad os, partim per venas, quæ ducunt ad pudendum. Quæ autem ad pudendum pervenerit, mingit homo, & patitur quemadmodum ab urina stillitida*. Modus ergo primus pravi coloris in urina, cum turbida fuerit & crassa, est per calorem sequentem: secundus per crism, tertius per morbum regium, quartus per destillationem à capite. Quia tamen non fuit facta iudicatio, licet alleviata fuerit, per derivationem morbus rediit, & alius turbata est, natura tonante iudicare ob stimulum: erat enim acris materia, ut dictum est, sed non potuit, quia concocta erat. Vbi enim materia acris fuerit, natura tentat fluxiones & iudicationes ob irritationem.

TEXTVS XXII.

Quadragesima die vomuit paucam, biliosam.

COMMENTARIUS.

Superior visum est, quod natura tentavit crism in vigesima per vomitum; & superior

superius dictum est. Si vero aliqui in super
vignissent circa vigesimam, his iudicabatur
quadragesima. Ideo tum ob hoc, tum ob
ultima verba sequentis textus cum dixit.
Iudicata est perfectè, declaravit per quod
in quadragesima est iudicata, sed imperfe-
ctè. Fuerat enim subsidencia in vrinis vi-
gesima septima, quæ continuavit vsque
ad quadragesimam. Sed cur pauca biliosa,
cum essent multa ab initio, & quomodo
per vomitum eiecta, cum peccaret in
venis? Respondeo quod etiam per vomitum
eijcitur materia, quæ est in venis, cum
fuerit biliosa, sicut videmus in *Aphorismo*
48. *Quibuslibetque praciditur cerebrum, his*
necesso est bilis vomitum supervenire. Dico
etiam quod talis materia fuerat multis
modis imminuta, per evacuationes &
derivationes.

TEXTVS XXIII.

Iudicata est perfectè libera à febrī
die octogesima.

COMMENTARIUS.

Medio tempore modo febricitabat, mo-
do non, nec potuit liberari planè nisi die
octogesima. Visum enim est superius, quod
vrina fuit subnigra, propter humorem
atrum putrescentem, qui non poterat
concoqui cetera octuaginta dies: antea verò
biliosus qui erat tenuior, concoctus fue-
rat ultimo in quadragesima ut dixi, & eie-
ctus. Supererat hic atet quem oportuit
concoqui & expelli. Sed non dicit quo-
modo iudicata fuerit. Respondeo intelli-
gendum, iudicaram idest liberaram absque
alia evacuatione, ut inferius ostendam.
Galenus de hoc ut solce ne verbum qui-
dem. Queritur quisnam fuerit morbus,
pro quo dicebat Galenus in *primis Protrhi-
storum*. Quoties volumus scire, quis mor-
bus sit, debemus scire cuius operationis
sit morbus, ut si agamus de phrenitide,
quod sit vitium manent in intelligentia, &
inde debemus querere, cuius membri sit
illa operatio propria, utpote intelligentia
est operatio propria cerebri. Deinde de-
bemus querere, an membrum illud sit af-
fectum, & an operatio ipsa etiam affecta
sit. Sunt autem notæ similes seu incipien-
tis affectus, seu confirmati: nisi quod quæ
incipit, notas habet minores, quàm quæ
perfecta est. Eo cognito considerandum,
an functio illa sit instrumento alteri indi-
ta, vel non: nam quæ alteri indita non est,
affectationem declarat, modo læsio sit effatu
digna & magna. Si verò instrumento in-
digeat, velut motrix musculis, querere
oportet, an instrumentum læsum sit, aut
quippiam quod ad illam operationem con-
cultrat, agendo vel impediendo: velut mo-
tura thoracis cerebrum agit per musculos

thoracis, coadiuvantibus etiam musculis
ventris, & impediens illis, cum etiam
liene, & iecore. Si ergo neque Thoracis,
neque ventris musculi, neque iecur, neque
lien affectum sit, dicemus vim in cerebro
affectam esse, laborareque morbo eo, in
quo facultatis illius læsio comprehenda-
tur. Signum igitur proprium alicuius affe-
ctionis erit, quod ostendit læsionem ope-
rationis haud dubiè, in qua consistit ille
morbus: velut gratia exempli, non sen-
tire dolorem magnum, est signum inse-
parabile læsionis: Phrenitis autem est
in læsa ratione, ideo non sentire dolorem
magnum, erit proprium lignum phreni-
ticum, tametsi non semper concludat
phreniticum esse: quia poterit esse inci-
pientis phrenitidis. Sed dicit Galenus, de-
bet dici phreniticum, quia quod est de-
monstrativum incipientis phrenitidis, est
prognosticum perfectè futuræ phreni-
tidis.

TEXTVS XXIV.

Cleanactidem qui supra Hera-
cleum decumbebat, ignis cor-
ripuit, erioneo modo. Dolere au-
tem caput ab initio, & latus sini-
strum, & aliarum partium: dolores
aderant, lassatorum modo: febres
exacerbabantur, alias aliter inordi-
natè. Sudores quandoque, quando-
que non. Exacerbationes ut pluri-
mum à iudicatoriis diebus magis ac-
cedebant.

COMMENTARIUS.

Hic vsque ad vigesimum quartum diem
ægotavit, velut ex lassitudinibus, & in-
ordinato modo, & ita etiam erant inordi-
natæ ratione sudoris, & erant etiam ferven-
tissimæ. Sed in iudicatoriis diebus idest
septima scilicet, & quartadecima, & simi-
libus exacerbabantur. Quæ duz sunt du-
bitationes, cur inordinatæ, & cur diebus
iudicatoriis exacerbarentur? Est autem
exemplum contrarium præcedentibus, in
quo cum nullum malum signum appare-
ret, tardè tamen servatus est. Inordinatæ
febres invadunt non alternis diebus, neque
quarta die, atque hoc modo inordinatæ
dicuntur. Alio modo cum etsi modum ac-
cessionis servent, intermittunt tamen, &
inde per modum recidivarum revertuntur,
quædam etiam utroque modo. Causam
quod ordinatæ non sit, ex ordinis causa de-
prehendemus, velut cum diximus causam
circuituum esse naturam humoris, qui plus
aut minus temporis exigit ad putredinem,
velut bilis horum quadraginta octo, vel
circa: ergo materia una circuitum vsum
efficit.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

salubrem: Si tamen euacuatio magna fiat vel per sanguinem narium, vel per vomitum, necessariam existimato atque volem. Semper autem ad exitum ipsum respicito. Abscessus verò & deriuationes mali sunt ante coctionem, & ante tempus coctionis, coctionis autem tempore nondum tamen concocta materia, boni sunt, præstante natura quod optimum præstare potest.

TEXTVS XXVI.

Circa trigessimam sanguis ex utriusque naribus erumpere cepit: atque hoc erroneo modo paulatim usque ad iudicationem. Non autem fastidiebat cibum, neque siticulosus erat per totum tempus, neque in somnis. Urinz tenues ac decolores.

COMMENTARIVS.

Sanguinis exitus copiosus alleuiat vt dixi omnem morbum. Tria fuerunt illi signa bona, *feruens, cibum non abhorrens, non esse siticulosum*. Quæ omnia indicabant quatuor: multam materiam peccare, & diuersam naturam & non malam viresque validas. Sed mirum est cum æruginosam materiam eiecerit per vomitum, nec abhoruisse cibum, nec siticulosum fuisse. Quod contigit, quoniam alicuius febris intermittens hoc iudicium fuit, vt sit hoc exemplum febris intermittens cum continua mixta. Et oh id ab initio dixit, feruentissima febris non acuta. Nam feruentissima febris incendio quidem deterior est acuta, sed potest etiam esse intermittens: acuta autem necessario continua est, tamen non aded feruens. Tertiana ignis dici potest, acuta dici non potest. Vides nisi omnino veritatis hostis sis, Galenum nec corticem huius narrationis intellexisse: urinas par fuit esse tenues ac decolores: quas antea non vidit, sed primum tunc vocatus est: aut si omnino vidit naturales esse oportuit, nam cum primum tenues erant & decolores, quia natura valida non expectata coctione, materiam cum sanguine ipso, imò etiam sanguinem ipsum expellebat.

TEXTVS XXVII.

Circa quadragesimam minxit subrubra, subsidentiam multam, valde rubram habentia: alleuatus est: post hæc autem urinz va-

riz, quandoque subsidentiam habebant, quandoque non.

COMMENTARIVS.

Urinz color salutem aut mortem proprie significat, contenta autem & hoc, & longitudinem morbi, & breuitatem, & magnitudinem, & humorem peccantem. Differunt etiam multum subrubrum atque rubrum (hæc autem omnia Galenus neque sciuit, neque animaduertit) quocirca cum hæc urina subsidentiam rubram habuerit in quadragesima, iudicationem decreuit in octuagesima. Simile quid in *Aphorismis*. Quibus septima iudicatur, iis nubeculam habet quarta die rubram, conduplicatur enim tempus. Galenus autem ibi confundit de rubra & subrubra, quod in *secundo Prognosticorum* dixerit: *si urina fuerit subrubra, & sedimentum subrubrum & leue, diuercior hic morbus quam primus, sed admodum salutaris est*. Non est autem idem rubra cum rubra, vt infra videbimus. Post hæc autem *urina varia*: non in colore, fuerunt enim subrubra, sed in subsidentia. Dixi quod urina tingitur tribus modis, opere naturæ seu calor validus sit, seu imbecillis, & tunc nihil ad morbum: alias vt morbi materia impedit naturam aut irritat: tertio cum aliquid ex ipsa cum ichore miscetur & meijtur. Hoc igitur in casu quandoque natura profus impediatur, & tamen nihil exercebatur, deeratque sedimentum in urina: quandoque exercebatur aliquid, exhibatque sedimentum, quale dictum est rubrum: quandoque nihil horum accidebat, tuncque urinz crant cum bono sedimentum. Causa huius est motus: nihil enim impedit nisi moueat, & quod mouet mouetur si est corpus: ideo videbimus in morbis, urinas modò bonas, modò malas, iuxta motum materię & quietero, & iuxta id quod seceratur aut non seceratur. Alleuatus erat antea per vomitum illum, qui solet esse grauissimus, aded vt conuulsionem pariat *Quinta Aphorismorum, com. 1*. hic non nocuit, quoniam vires vt dixi erant validæ, & febris intermittebat: Alleuatus est ex dolore extremitatum manuum, quæ dolebant, quoniam febris erat vt vocant lassitudinaria, velut *Tertio de dieta p. 5*. Meminit & in *Coacis prædictionibus*. *Quibus ex rigore febris lassitudo: Et in huiusmodi mensas in mulieribus decurrans, & collum in his dolorosum sanguinis eruptionem inducis: Et ita sanguis merito in trigesima prorupit, & similiter ex eodem ad manus deuenit lassitudinem habentibus in febribus in articulis, & circa maxillas, potissimum abscessus fiunt*. Sed hoc non absolutum est, quoniam præoccupauit natura, vt dixi, expulsionem per vomitum, inde per sanguinem narium. Ided tot modis alleuiata, urinam emisit tantam colore sanguineo.

TEXTVS

TEXTVS XXVIII.

Sexagesima urinis subsidentia multa, & alba, & leuis. Remiserunt omnia: febres intermittebant. Urinæ tenues quidem, verum boni coloris.

COMMENTARIVS.

Sexagesima dies fuit index octuagesimæ, idè nil mirum apparuisse urinam cum subsidentia alba & leui, multa quidem, quæ indicaret multitudinem humorum, ex quibus facta erat. Constat huiusmodi ut sæpius dixi; non refecati ex humore noxio, sed esse quasi naturæ vacantis iudicium: solemus enim absoluto aliquo opere consueto, coniectari illum liberum esse ab impedimentis.

Urinæ tenues tamen erant in posterum licet boni coloris: bonus color ut dixi salutem indicabat: sed cur tenues cum natura iam euicisset materiam? multa enim opererat adhuc in corpore. Conditiones bonæ urinæ, ratione contentorum est ut sint alba, leuia in imo & æqualia, secundo Prognosticorum. Multitudo declarabat multitudinem materiæ peccantis, aut crudæ, quæ euicta est. Et generaliter multa hypostasis deterior est pauca: pauca tamen si fuerit, & materia quæ peccat multa bona non erit. Cum autem esset concocta, non amplius faciebat febrem. febris enim quæ reuertitur cum rigore, ut alias dictum est, est ex genere ephemerarum, quæ ob agitationem magnam rigori succedunt, & possunt etiam dici acutæ, quia adest materia corrupta, & hoc est alias declaratum. Quod verò non adiecerit æqualem, dico quod non perseverauit & significabat non constantem coctionem, & id. d. successit urina tenuis idè sine contentis. Seorsum enim relicta parte concocta, natura cepit aggredi reliquam, ut concoqueret, & idè fuit initium & incrementum, & vigor in hac parte, ut etiam fuerat in reliqua: Et non potuit concoqui perfectè, quia materiæ atræ numquam perfectè concoquuntur, sed ubi euictæ, mediocriter à natura solent expelli. Idè tum ob hoc tum aliam causam in sine fuit sedimentum rubrum, & non album. *Febres intermittebant*: non ex toto: nam hoc declarat paulo post, sed modò aderant, modò relinquebant, ad septuagesimum diem vsque. Licet enim videretur concoctum sedimentum; tamen non erat æqualiter concoctum: & etiam urinæ tenues successerunt, quia natura aliam materiam interim aggrediebatur, vnde intelligendum est, quod urina cum fuerit cum bono colore, aliquando transmutatur ad coctionem factam repente. In

obstructionibus enim accidit, ut sedimen-
retineatur totum, inde erumpat. Et has
Hippocrates quæ sunt sine contentis re-
nues vocat, non ob substantiam.

TEXTVS XXIX.

Septuagesima à febre liber per-
mansit diebus decem.

COMMENTARIVS.

Duobus modis urina concoquitur, sen-
sim quidem cum substantia fuerit bene co-
lorata, & bona & contenta, paulatim con-
coquuntur ex tenuibus, paucis, rubris, inæ-
qualibus, asperis, sublimibus; et adunc
crassa, alba, lenia, æqualia, multa in imo,
& ex inconstantibus constantia. Alio mo-
do materia concoquitur, sed nihil exit aut
valde parum in urina, sed solum bona uri-
na est in colore & substantia: inde tepen-
re exit bonum sedimentum. Et quod ad
rem attinet, fundamentum salutis est in
bono colore & bona substantia urinæ, nam
apud Hippocratem vnum in alio intelli-
gitur, & hoc etiam satisfacit ad intelli-
gendum litteram Hippocratis. Habes et-
go prognosticum & Hippocratis mentem:
Sed causam repentinæ mutationis non ha-
bes; hanc si inuat seire perlegas libros de
urinæ: longior enim est tractatio, quàm
ut in explicatione paucorum verborum
hic comprehendi possit. Permansit in se-
ptuagesima liber à febre, potuit iuxta men-
tem & usum Hippocratis dici *iudicium*: at
non dixit, vel quoniam septuagesimam ut
non iudicatoriam connumerare noluerit
inter iudicatorios, vel quod dignius est
illius sinceritate, quia iam cepit inter-
mittere, licet non continè. Interim au-
tem urinæ tenues adhuc erant, nam semper
ad præcedentia refertur.

Hic solum restat dubitatio, cur natura
ramdiu quieuerit antequam expelleretur:
Dicendum coctionem aliam esse quæ
sinit febrem, aliam absolutiorem, qua ma-
teria expellatur. In septuagesima die fuit
concocta, sed non absolutissimè, neque se-
parata. Vnde Hippocrates non mouit il-
lam, cum nec natura mouerit. Octuages-
sima expulit eam, ut concoctam absolutè
& iam separatam; & idè cadit magna du-
bitatio in dictis Principis illis 4. *Præf. 2.*
*cap. 7. pag. 3. Cum natura non mouet, mouet
in motu conuenienti motu illius.* Videtur tu-
tius, ut quiescamus & expectemus diem iu-
dicij. Et si obijcias; quod quæ reliquuntur
in morbis post iudicationes conversio-
nes facere consueverunt: intelligendum
est post febris discessum, ubi natura non
propulerit materiam intra diem iudicari-
um, ut hic ubi natura non effecisset su-
dorem, de quo dicit *Multum sudantis. Qui*
ergo

ergo debet exercere medicinam legitime, oportet ut cognoscat tempus iudicij ut in Cleanaetide; si purgasset ante octogessimam diem, dupliciter offendisset hominem, & ante debitum tempus educendo, quod nondum erat separatum, & educendo per contrarium locum eius per quem natura destinaret: aded ut mors producto morbo consequi potuisset. Etenim si febris acuta subsequuta est, natura sola agente & opportunè, quid sperandum dato importuno medicamento.

TEXTVS XXX.

Octogesima riguit, febris acuta corripuit: multum sudavit. Urinis subsidentia rubra, leuis, perfectè iudicatus est.

COMMENTARIVS.

Hic duo sunt præcipua atque singularia: febris acuta in morbo cronico, alterum subsidentia rubra, in morbo qui perfectè est iudicatus. Dico ergo, quod subsidentia rubra, ut visum est supra, significat mediam coctionem, si sit ab impedimento: at si sit ob permissionem humoris, tunc significat iudicationem & purgationem. Hic verò urina rubra subsequuta est urinas tenues, boni coloris, quæ significabant perfici coctionem: ided mutatio illa erat decretoria, subsequente iudicatione: aliter significasset nouæ materiz motum & concoctionem cum humorum multitudine, ut in *Primo de urinis*. At verò quod acutam dixerit febrem, ipse non intelligit acutam, nisi ex propria substantia ut ita dicam, vehementem cum magno incremento, ex humore putrido continuam, & à bile: inferius enim ostendemus acutas febres constare quatuor præcipuè conditionibus, & si distinguere diligenter vulerimus quinque. Prima quod habeat symptomata graua: secunda quod intra quartum decimum diem terminetur *Secunda Aphorismorum*. Tertia quod exacerbetur alternis diebus: Quarta quod sit vel vno ex tribus humoribus putrefacto, aut ex inflammatione alicuius membri interioris. Et in hac continetur, quod febris sit continua. Hæc igitur est acuta febris Galeni. Videndum modo est in quo differat à continua Hippocreatis: nam non solum nihil prodest, febrem acutam scire quæ sit iuxta alterius sententiam, quàm Hippocreatis, & yelle definite secundum Hippocreatem, quomodo hæc febris sit acuta, sed etiam stultum. Viderur ergo febris acuta esse, quæ vehemens est & putridis ex humoribus, nec tamen ardens. Continuarum enim cum sint quatuor genera mixte, continens, seu ignis ardens quæ ex ichoribus, & acuta;

hæc autem neque mitis fuit, nec ardens: siti enim intolerabili & calore licet tales vexantur: neque fuit ignis seu vrens, est enim illa cum lassitudinibus, vel dolore capitis & lumborum, aut præcordiorum: reliquum est ut dicatur acuta febris. Neque ergo inconuenit partem diuturni morbi esse acutam, & febrem etiam acutam incipere, & postmodum conuerri in diuturnam, ut supra visum est in Epicreatis vxore, quæ altera à partu die correpta est febris acuta, & tamen iudicata est in octogesima. Quod autem dicitur (*perfectè iudicatus est*) supra exposuimus, significare recessisse procius febre, non referenduro ad sudorem.

TEXTVS XXXI.

Metonem febris vehemens corripuit, lumborum grauitas dolorosa. Postridie ubi aquam bibisset facis multam, ab aluo probè prodijt. Tertia, capitis grauitas: Seccessus tenues bilioli, subrubri. Quarta, omnia exacerbata sunt. Fluebat à dextera nare bis sanguis modicus. Noctem molestè tulit. Seccessus similes tertiæ diei. Urinæ subnigræ, habebant quiddam in medio innatis subnigrum, diuulsum: non subsidebant.

COMMENTARIVS.

Lumborum grauitas dolorosa, immodicam significat repletionem partium omnium iecore inferiorum, dicebat Galenus in *libro de Multitudine* (vir ob ambitionem ad perdendum humanum genus natus) notas plenitudinis, quas in vxo illo volumine nec declarauit, dum nil aliud studer, quàm ut aliud diceret ab Erasistrato atque Empiricis. At pauculis ista percipiuntur. Primum aliud est nota repletionis, aliud eius quod replet substantiæ, aliud qualitatis. Tumor per se semper indicat repletionem, tensio autem maiorem etiam. Inde grauitas declarat substantiam, scilicet quæ est humor, lenitas autem flatum. Rubor etiam sanguinem, alij colores cæteros humores, sicut calor quantitatem humorum aliam, & frigus aliam. Tertia verò diuisio est ratione loci an signa plenitudinis in venis adsint an musculis, an alijs partibus. Quarta comparatione virium, ap cavitatum quæ sunt in membris: quinta & vltima; an comparatione virium an humorum. Differt hæc à priore, quoniam qui habet resolum membra, grauitatem sentit, nec tamen habet membrum plenum, sed vires potius sunt imbecilles: qui verò grauitatem sentit ob sanguinem in venis, illi est plenum.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

cerebrum purgat & corroborat, nisi in valde sensibus, in quibus posset parere apoplexiam.

Sed an veinz tenues subnigræ? Hic Galenus nihil habet ad quod refugiat, nisi sanguinis hauriunt fluxum perpetuum, aliter oportet ferri mortem debuisse sequi. Sed neque illam excusationem ex suis principijs deducere potest. At nobis quam facile est. *Vrina* erant *subnigræ* quia portio atræ bilis tingebat illas ex exustione sanguinis: antequam enim putresceret, exustus est, *vrina* subnigræ id indicabant. Cum dixit *senes*, & hoc animadvertendum, quoniam in febribus sanguineis, melior est *vrina* tenuis quam crassa, nam tenuis sit dum adhuc sanguis manet incorruptus, ichores quasi excolati effluunt: at cum crassa exit *vrina*, & multo cum sedimento, plerumque conturbatio sequitur & mors: & etiam sine illa sanguine agitato maius periculum est.

TEXTVS XXXIV.

Hic recidiva facta non est. Sed sanguis erupit, sæpe etiam post iudicationem.

COMMENTARIVS.

Hic demum subiicit quod nos antea testati sumus, effluxionem à superioribus ad internas partes, & à remouissimis locis esse optimam: sed nos ibi addidimus, quod necessarium erat, ut esset secundum rectum. Illud etiam remotissimum non ita debet intelligi, ut ipse vult à loco pariente sed à membro principali. Sed vides quam inconsideratè hæc scribit. Cum enim partem illam tam necessariam omittat, etiam illud desperam omnino addit, quod minimè hic conuenit, ut fiat ad longinquissimam partem, quandoquidem neutro modo sanguis è naribus fluens per locum maximè distantem feratur, nec à membro pariente, nec à principali, quod vnum & idem erat scilicet caput. Propterea aliud est de derivatione, abscessu, fluxione atque huiusmodi, aliud de effluxione. Effluxio enim debet fieri per locum solitum, velut per nares, vel hæmorrhoidos: fluxio verò ut dictum est à superiore ad inferius, per loca viliora, & è regione patientis loci. Commune tamen est fluxioni, & effluxioni, atque omnibus, ut fiant per locum è regione positum à dextra in dextris, à sinistra in sinistris. Nam si secus fiat, quomodo poterit materia quæ morbum facit, in alia parte euacuari. Deinde quoniam signum est naturæ non rectè operantis. Quamquam dices quomodo potest natura expellere aut irritari, ex parte in qua non est morbus? Hoc enim cognito sciemus, si quid erit auxi-

lij? Respondeo quod natura mouet ab vtraque parte, cum vehemens fuerit noxa: velut homo qui pungitur in brachio, si punctura leuis sit admouet manum, si autem grauis valde se totum commouet: & idem in vehementi noxa, natura monet ab vtraque parte, & cum est valde impedita ex parte laborante, tunc emittit solum ex parte sana. Ergo emittere ex parte laborante sola paruam significat noxam, & siue impedimento: ex vtraque parte magnam noxam, sed sine impedimento: ex aduersa parte magnam noxam, & cum impedimento, ideo pessimum omnium. Dicit huic non conuigisse recidivam, quasi admirabile sit: refertur enim ad illa verba superius. *Plerique igitur ex his qui ægritarunt in hac constitutione, hoc modo ægritarunt: Et neminem noui ex his qui superstitios manserunt, cui non adueniret recidiva secundum rationem facta.* Visum est ergo admiratione dignum, quod in recidivam non incidit, cum *vrinas* malæ habuerit, non solù subnigras & cum subnigris contentis, sed etiam innotantibus ut impeditam naturam ostenderent, & hominem in venis præuam peccare. Ex septem enim ægris qui in hoc libro conuulsi narrantur, perspicuum est nullum præter Meronem sine recidiva fuisse.

TEXTVS XXXV.

ERasinum, qui habitabat circa Bootæ torrentem, febris vehemens corripuit, post cœnam nocte turbatus fuit, diem primam quietè, noctem laboriosè transegit. Secunda, omnia exacerbata sunt, ad noctem delirauit. Tertia dolorosè, multum delirauit. Quarta molestissimè, ad noctem nihil dormiuit. Insomnia & ratiocinationes: deinde peiora, & magna, & periculosa, timor, molestia.

COMMENTARIVS.

Cum narraffet de Merone, qui cum multis malis signis in quinta liberatus est ob symptoma superueniens, indicationem faciente quarta: ita de Erasino qui & ipse per symptoma superueniens mortuus est in quinta, quæuis nihil esset mortiferum, & iudicatus est in quarta. Ideo demitor Galenum, qui admiretur ipse de Hippocrate, cum conslet nullum in hoc merito morbi fuisse signum, propter quod tam celeriter interire debuerit, declarat cum dixit. *Quinta mane resipiscerat, intelligebat omnia, conuulsiones multæ, cum sudore iuxta mortem.* Ut intelligeremus eas causam fuisse, non tantum signum mortis præsertim celeris. Causa ergo mortis fuit conuulsio,

conuulsio, signum mortis nigrities in vrina perseverans, & quia continere se non poterat: Et signum celeritatis mortis incrementa magna, quod apparet comparando tertiam diem primæ, & Quartam secundæ.

Nunc singula expediamus, dicit Græcus codex. *εἰς ἡμέρας, ἡμέρας*: post cænam, quam nisi vomisset, incommodum magnum sequebatur: at non vomuit. Propterea & quod esset robur accessionis, *noctem molesta, diem quiete tulit*. Secunda nocte omnia exacerbata sunt, hæc erat finis secundæ diei. Propterea loquitur hic Hippocrates more populati. Idem accessio hæc fuit, ut docui diebus paribus, & idem morbus perniciosus. In tertia quia nox illa ad tertiam pertinebat, *deliravit*, in die etiam magis: quo fit ut dictum est, ut celeritatem iudicij promitteret hic morbus. Comprehendit sub tertia, etiam noctem quartæ diei. In die quarta etiam auctus est morbus. Sed *quinta nocte nihil dormiit, insomnia, variaciones, & timor, & molestia*. Vnde conspicuum est, factum iam perfectè phreniticum, aderat delirium perpetuum, febris acutissima, (nam feruentissima febris si acuta est est acutissima) insuper conuulsio.

TEXTVS XXXVI.

Quinta mane resipiscebat ac intelligebat omnia. Verùm ad meridiem multum insanijt: continere se non potuit. Extremitates frigidæ, subliuidæ. Vrinæ inconcoctæ.

COMMENTARIVS.

Quinta mane fuit finis tertie accessionis, diei imparis, ideo morbus & symptomata remiserunt. Natura & morbo vires ad pugnam futuram proximè colligentibus. Anticipavit autem sextæ diei accessio, quæ nocte ventura erat aduenit meridie. Iam verò duo tempora phrenitidis coniungit, summuro vigorem, cum dixit *continere se non potuit*, & inclinationem ad mortem cum dixit *extremitates frigida subliuida. Vrinæ inconcoctæ*. Hoc indicabat mortem certam, quia morbus qui erat phrenitis, iam urgebat & postulabat soloi, aliter inclinabat ad mortem: iam enim principium incrementum vigoris, initium & finis transierat, & peruenerat ad inclinationem ad mortem: at vrinæ crudæ prohibebant febre bene iudicari; ideo seruam non poterat. Interest autem multum inter hoc quod dico, & quod Galenus diceret: nam iuxta Galenum, quia non distinguit signum indicationis in febre, à signo morbi principalis, necesse est, ut signa cruditaris in abscessibus sine signa mortis, & non est sic. Poterit enim mor-

bus terminati si lous sit, gratia exempli paruus abscessus in Phrenitide, inde febris, multò post iudicari concocta materia. Vrinæ ergo inconcoctæ in hoc casu duplex afferunt incommodum: primum quia significant febre non posse iudicari: secundum morbum principalem impediti à febre & illius materia, quia febris est morbus vniuersalis toti corpori: & in cura etiam quoniam quo tempore ob morbum specialem conueniret nutrire, nutrire non possumus ob morbum, & morbi materiam, nam calor impeditus circa materiam non concoquit morbum, & tales appetunt, & moriuntur: in quibusdam calor concoquit materiam non cibum, sed reijciunt ipsum & sanantur. In quibusdam neutrum perfectè facit.

In hoc ægro constat calorem præter naturam fuisse vehementem ob vrinæ nigras: materiam multam ob perpetuum sudorem. Vnde dicebat *Quarta Aphorismorum. Sudor multus calidus aut frigidus superfluent, frigidus magis, calidus minus significat morbum*. Dicebat ibi Galenus, vterque significat materiam multam peccare. Tertio significabatur materię velocis fororis ob incrementa accessionum. Aderat præterea conuulsio symptoma prauam & phrenitis ob delirium perpetuum: & ideo omnia hæc indicabat celerem mortem.

TEXTVS XXXVII.

Circa solis occasum mortuus est

COMMENTARIVS.

Mortuus est aut in fine quintæ, aut in initio sextæ, & credo quod possit contingere vtrumque & sæpè accidat, gratia exempli propriè in hoc, & similibus, ubi complicantur febres. Cum enim fuerit febris gratia exempli, quæ in meridie exacerbetur, in diebus imparibus & in mane paris diei inuadat altera accessio, & moriturus sit æger in fine quintæ diei, puta per duas horas ante meridiem, ut si ægrotauerit die lune, morietur die Sabbathi: & erit quinta die ratione imparis accessionis, & dierum integrorum, & in sexta die ratione initij tertie accessionis diei paris iam inchoatæ. Et ideo hoc contigit in Erasino. Circa quod est notandum, quod homines moriuntur in initijs accessionum ob materię multitudinem, & maximè crudæ & frigidæ; & in fine ob resolutionem virium, & in statu ob vehementiam symptomatum. Et si symptomata fuerint aded valida, ut non possint peruenire ad statum, mors accidit in morbi incremento, & ideo mors incrementi est eiusdem rationis cum morte hora status. Cum

Cum enim, maximè in vnoquoque morbo quatuor sint considerata; causa morbi, morbus, symptomata & vires, his quatuor respondent quatuor tempora accessionis: materię initium, symptomatibus incrementum, morbo status, viribus declinatio. Veruntamen non est tanta differentia inter incrementum & statum, quanta est inter alia tempora, nam symptomata sociantur morbo, & idèd si fuerint validiora, occidunt in incremento, & si minus valida in statu & adhuc minus, tunc non sunt lethalia, verùm mors quæ contingit tunc accidit ratione imbecillitatis vitium. Et si quis dicat, si natura est sufficiens ad propulsandum sanguinem, aut sudorem, vel urinam, quomodo potest deficere? Dico quod mors huiusmodi accidit in tribus casibus: in febribus pestilentibus, quia non expellitur materia principalis quæ facit morbum, sed est velut crisis imperfecta; in abscessibus alicuius membri valde commodi vel necessarii vitæ, quia affectus ille perimit vires; delassatus non potest integras: Et in sudore quia calor præter naturam adiuuat ad dissoluendum & expellendum, & non ad viram.

TEXTVS XXXVIII.

Hic febres perpetuo cum sudore: præcordia sublimia, distentio cum dolore. Urinæ nigre habentes quædam in medio suspensa innarrantia rotunda, non subsidebant: Ab aluo stercora prodibant. Siris perpetuè, non valdè, conuulsiones multæ cum sudore, circa mortem.

COMMENTARIVS.

Urinæ nigre habentes in medio quædam suspensa innarrantia rotunda dicebat *Tertio in Tertium de morbis vulgaribus inquit Galenus*, cum dixisset suspensiones elatæ, statim subiicit delirauit: innuos quod eiusmodi suspensiones delirium committatur. De præcordijs dicebat Hippocrates *Primo prognosticorum*: considerandum est si illa sint distenta, aut cum dolore vel inflammatione, vel inæqualia. Dicebat ibi Galenus & superius visum est in enarratione Sileni: contentio præcordiorum si vel ob musculos, vel ob membranam subcingentem coltas, abscessum patientem, aut nimium siccitatem. Ita dolor significat aut statum aut inflammationem. Verisimile est autem, quod cum fuerint sublimia id est eleuata & cum dolore, & distenta, & cum febre vehementissima, quod inflammatione laborauerint. Inde ab initio materia ad caput traducta non finita priore affectione subsequit phrenitidem. Et est similis casui descripto ab Hippocrate *Primo de morbis*, dum describit peripneumo-

niam quæ fit ex febre ardente, & in illa non deficiente, propterea dicit moritur æger. Sudor autem illi perpetuus multitudinem materię significabat. Et est malus ab initio maxime, quoniam significat opus caloris præter naturam, qui dissoluit, nam naturalis concoquit. Quo ergo tempore natura coctiones aggredi debet, præternaturalis caloris victoria apparet, hæcque est vera causa, cur talis sudor sit malus: idem in incremento morbi sed non aded. *Stercora prodibant* nihil hæc absurdi, si licet. Ergo vel illorum actem naturam aut multitudinem, aut cruditatem significauerunt. Siris perpetua non magna, ostendit materiam non valde saliam, sed tamen siccitati iunctam. Conuulsiones autem cum multo sudore declarant symptomata, & signum simul perniciosum: & præterea resolutionem virium. Idèd conuulsiones cum sudore plerumque præsentem significant mortem. Sed redeo ad urinas cum continuis suspensis, quæ aliquando significant delirium scilicet, cum suspenduntur ob materię lenitatem & maximè nigre. Significant enim materias exustas ferri ad caput, & tunc nunquam fallit. In tertio ægro primi ordinis Tertij libri fuisse vitæ suspensiones minutim dispersæ, cum urinis tenuibus, nec tamen delirauit, sed vetero tentatos est. Parius quoque cum suspensiones haberet delirauit. Et Phreniticus, & Nicodemos in sexta die: Et mulier morosa, quæ suspensiones habuit rotundas, omnes delirauit, quædam etiam conuulsionibus tentati sunt, vt mulier illa. At contra Cherion cum suspensionibus nebulosis (scribitur hic ordine primo, & Pithion secundo ordine) quamuis urinam nigram haberent cum suspensionibus, non delirauit ad vigesimam vsque: constat ergo eas suspensiones cum perseverauerint id significare, & persæpe etiam cum primùm apparuerint, vt infra dicemus.

TEXTVS XXXIX.

CRitoni in Thaso erectè obambulanti, pedis dolor vehemens à magno digito caput. Decubuit eadem die, horridus, anxius, parum subcalescens: nocte desipuit. Secunda die tumor laxus per totum pedem, & circa malleolum subrubens cum distentione. Pustulæ nigre.

COMMENTARIVS.

Huic perfectè iam sano: hoc enim intelligit per *erectè obambulanti*, pedis dolor vehemens à magno digito, caput. Hoc est initium podagræ, si nihil aliud subijcias, nam locus & qualitas doloris id ostendunt.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

TEXTVS XL.

Febbris acuta.

COMMENTARIVS.

Apud Græcos suor hæc nomina *ὑπερθε*, *ὑπερθε ὀξύς*, *ὑπερθε ζαυράδης*. Totidem apud Latinos: Ignis seu febris feruentissima, febris, febris acuta, & febris ardens. Est solum id discrimen, quod ignis nomine Latini febrem non intelligunt. Græci intelligunt per *ὑπερθε* febrem, quod si dicas febrem feruentissimam, iam discrimen aliud accedit, quod eodem nomine vteris, Græci non ita: nam *ὑπερθε* neque est *ὑπερθε*, neque illius comprehendit nomen, ut in febre febris feruentissima. Est aliud in hoc nomine *ὑπερθε*, sed consimile ei quod est in nomine febris. Nam cum *ὑπερθε* dico, licet genus sit ad *ἄγνυ ζαυράδης*, non tamen generis vicem retinet, sed veluti Poëta de Poëtis omnibus dicitur in adiectione, per se tamen de Virgilio, & lapis apud Italos per se prolatus, consimili ratione de Cyneo: ita contraria ratione non de celebriori specie dicitur febris, sed de humiliore cum per se dicitur, id est, quæ nec sit acuta, nec ardens, nec feruentissima. Verùm non ita febris apud Latinos ab aliarum significatione excluditur, ut apud Hippocratem *ὑπερθε* Diximus autem aliàs sepe proprium esse acutæ febris, ut brevis sit & cum suis symptomatibus atque periculosa, ardens autem cum siti & caloris vehementia, ac acuta potest esse cum miti calore & sine siti ut ardens miris, sed non miti cum calore & cum siti. Iam ergo vna non est alia, & hoc docuit *tertio Epidemiorum* *sect. 3. text. 34.* dicens: febris non acuta, & loquitur de ardente. Verùm febris feruentissima potest esse non acuta, quia ut vidimus in Cleanactide, ignis corripuit erroneo modo. Constat etiam acutam non fuisse, quæ in octogesima die fuerit iudicata. Sed & qui in Dealcis horro habitabat *tertio Epidemiorum* cum prima die dixisset *ὑπερθε ἄλαβη* id est ignis cepit, post pauca subiicit *τρίτη ὑπερθε ὀξύς* id est tertia febris acuta, soluta est etiam in quadagesima, ut nec propiè acuta foret, nec latiore significato: Et in Phileni vxore, cum ab initio dixit febrem feruentissimam, octava die dixit acutam, & in Clazomenio, *ὑπερθε ἄλαβη*, & paulo post *ὑπερθε ὀξύς ἄλαβη* ut si idem sint bis repetat, si diuersa, constat quod proposuimus. Per ignem igitur intelligit febrem feruentissimam, poterat videri forsitan, quod per ignem intelligeret febrem sine rigore, nam de acuta sæpe adiecit rigorem, ut in Anginosa apud Bitonem *tertio Epidemiorum*. Tertia rigor

febris acuta, & in muliere, quæ decumberat in Mendacium foro. Secunda die parum riguit febris acuta. Sed hunc scrupulum eximit, quod scribitur de Phileni vxore in primo *considem*, *ὑπερθε ἄλαβη μετὰ ῥίγος*, id est ignis corripuit cum rigore. Verùm dicemus eum rigorem non contigisse illi, ratione qualitatis febris, sed puerperij, facit enim rigores. Coniungi ardentem cum acuta frequens est exemplum, ut in secundo ordine *tertio Epidemiorum* de Pario quodæ & Caluo. At de igne non videtur vnquam adiecit ardentem aut acutam, ut vel simul esse non possint, aut ut alterom in altero intelligatur. At si hoc esset, frustra ut dixi subiiceret, velut etiam in Chætionem *Tertio Epidemiorum* vbi dixisset ignis cepit, subiicit: Tertia die febris acuta inuasit. Relinquitur igitur ut per *ὑπερθε* seu ignem febrem intelligat æstuosam, & quæ ad tantum feruens admodum sit. Dicemus ergo *ὑπερθε* febrem vrentem, quæ est cum calore siccio, mordaci, non autem necessario magno ardentem cum magno calore & siti: Acutam quæ symptomata habet periculosa, & quæ est velocis motus. Talis plerumque est cum rigore, & sæpe etiam cum odore. Videtur autem propriam acutarum tertia quaque die intendi & exacerbari, ut *secundo in sextum Epidemiorum* dicit Galenus, ea comitatur putredinem humorum, etsi non omnis quæ ex putredine humorum sit, acuta sit appellanda, *Primo in tertium de morbis vulgaribus*. *Secundo vero de Crisi* vult febres acutas trium esse generum, iuxta tria genera humorum putrescentium, & etiam consequi omnes inflammationes membrorum nobiliorum, idque memoria tenero: Et per inflammationes non solum abscessus, sed caliditatem conceptam citra abscessum intelligi vult.

Biliofa tamen dicit *in secundo de Articulis* excernuntur in omnibus acutissimis febribus, non quod omnes tales febres à bile prodeant, sed quoniam adipe colliquato, & carnibus & sanguine denso, hic humor generator. De ardentibus autem & vehementibus dicebat *in Quarto de villis in Acutis*, quod sunt ex humidis acibus & biliosis, & palam est quod per humida intelligit ichores. Ex hoc igitur patet, quod cum febris commune sit genus ad omnes, & acutæ sint quæ ex putredine humorum oriuntur, aut inflammationes membrorum interiorum sequuntur: & ardentibus quæ fiunt ex ichoribus acibus & biliosis, tanquam ex incendio, vrentem autem à duabus prioribus distingui, vrentem esse febreto è sanguine genitum, cum nondum computruit, cuius indicio est quod Hippocrates plerumque subiicit transitum eius febris in acutam, sicut febris ex sanguine in putridam si maneat, necessario transit. Sed obijcies quod in Sileno cum ea febre laborauerit. Dico quod ex eodem clarè dignoscitur, tum causis præcedentibus, laborasse sanguinea febre: sed non, subiicit

acuta vrin Philini vxore, quia ad nullam certi generis transit.

habere potest, & significare eo nomine: at *ἀκμῆ* semper idem prorsus significat, & hoc sequendo interpretationem Galeni. Sed vt dixi, etiam sanguis solum naturalem colorem refert.

TEXTVS XLI.

Insaniit: Ab aluo verò mera, biliosa, satis multa prodibant.

COMMENTARIVS.

Cum in prima die dixisset *καρπομένη* quod est desipuit, in secunda adiecit *ἰσχυρῶς* idest insaniit. Est autem hoc maius longè, quam desipere & perpetuitate & magnitudine affectus. Dicimus insanire illos, qui prorsus à mente sunt alieni. Indicabat hoc materiam obtinuisse cerebrum.

(*Ab aluo vero satis multa mera biliosa prodibant.*) Diximus superius multa praua, cum circa crism expelluntur, magnitudinem morbi significare: pauca prauitatem, & maximè cum non deficientibus viribus procedunt. Ita autem distinguere oportet. Croda multe cum robore virium meliora sunt pauca, & maximè ab initio, praua autem valde, pauca meliora semper multis, nisi cocta iam sint. Et si cum imbecillitate virium multa etiam peiora sint paucis, pauca tamen pessima etiam sunt. Mera autem nigra viridia diximus esse pessima excrementa. Eijciuntur mera ob id, quòd calor ille putridus humorem omnem tenuem absorbit & siccat, quod & in pellitentibus morbis, & in ardentissimis febribus accidere ob eam causam solet. Palato est autem, cum mera biliosa dicit flaua intelligere, vt de notissima specie bilis: *ἀκρῶτα* impermixta appellat, Græcus. Semper & æqualiter loquitur Hippocrates de meris seu impermixtis, quæ vnã habent substantiam & vnum colorem, Galenusque vbi non conueniebat, aut saltem qualiter distinctionem apposuit. Cum enim *ἀκρῶτα* rectè interpretetur idest syncera nullam aliam habentia colorem, seu nigra, seu subcubra, seu flaua intelligat: raro in sanguine quam in aliis intelligere hoc oportuit, & id sane bene. Sed non id bene vt velit differentiam hanc procedere, quod hoc nomen *ἀκρῶτα* aliter in sanguine, quam in aliis humoribus sit interpretandum: verum discrimen hoc est quod in aliis humoribus semper verbum illud *ἀκρῶτα* ad naturalem substantiam & colorem humoris sit referendum, in sanguine verò non semper intelligitur color naturalis, scilicet ruber, sed aliquando ater, aliquando alius, idem syncerum etiam ad illos colores ac substantias refertur. Restat igitur dicit Galenus sed non rectè, quoniam quæ varietas est in hoc nomine, sanguis aut bilis, cum bilis semper naturalem significet si nil aliud addatur, sanguis & naturalem & non naturalem colorem & substantiam

TEXTVS XLII.

Mortuus est altera ab initio die.

COMMENTARIVS.

Phreniticum hunc dicere non possumus, quòd iuxta Galenum phrenitis non ante quartam diem occidat. Oportet ergo deteriorẽ fuisse morbum. Porro si bene meministis, causæ aliæ sunt magnitudinis morbi, aliæ autem mortis: & velut plures causæ magnitudinis morbi mortem efficiunt, ita plures causæ mortis si simul conueniant, mortem efficiunt celerem. Causæ mortis præcipuæ sunt modus putredinis, fuit autem pessimus ob nigras pustulas, & motus materię ad superiora, nam insaniit, & tumor ille latus factus est, materia ad cerebrum conuersa. Quatuor ergo cum sint causæ velocissimæ mortis, omnes concurrerunt: materia multa mala, motus ad membrum principale velox. At hic materia pessima fuit ob nigritiem vt dictum est: Materia multa vt quia à digito pedis vltimo ad caput extendere, cum excrementis multis meris: motus ad cerebrum membrum principale, & velocissimus, cum insaniit in secunda die.

Hic merito posset dicere aliquis in huiusmodi morbis, vbi tanta materia & aded mala adest, vbi illa paulo ante latitat, cum ille vt sanus ad negocia prodiret? Respondco quòd hoc contingit, cum materie illa habuerit conditiones quas dicam: prima quod sit tenuis, vt citò possit moueri, & citò putrescere: crassa enim neutrum possunt facere, & si paulatim faciant, homo antea ægrotat. Secunda vt materia hæc sit praua admodum: aded vt cum putrescere incipit, transeat in naturam veneni, & idem tales vt plurimum habent iecur imbecille, vigilant, se replent cibis malis acerbis, & vino plurimo, & ideo oportet vt sit exalta & in ventriculo, & in iecore ac venis. Tertia vt sit multa, vt celerius interficiat; demum vt sit recondita in venis in ambito, & tunc accidit ei, quod puluerem pyrium habenti sine igne: licet enim potestate pessima sit materia, nec præparatione possit esse deterior, quia rarietas actus deest, idem prorsus tales nihil sentiunt. Nec mouetur à natura materia illa, nisi quia mouet naturam: & hoc quia est accensa à calore febrili, qui gerit vicem ignis, & tunc natura cogitur illam propellere, & cum fuisset valida & nondum tota

accensa, propulit ad extremum corporis. Verum ubi tota accensa est, & quantitas illius non iuxta proportionem cresceret, occupavit primo cerebrum, quod est exanguis, idem multo imbecillius iecore & corde, & postea quis erat sine sine ut ita dicam, occupavit etiam cor & ipsum statim interemit sine abscessu aliquo, sed corrupto toto sanguine atque spiritibus. Interim magnus naturæ minister, scilicet iecur in vigilans salutis hominis, cepit propellere materiam per alium, & propulit meta biliosa, quæ vel non erant subiectum morbi, aut si erant qualitatem habebant peculiarem, per quam statim exuremur, & transirent in veneni presentanei naturam.

TEXTVS XLIII.

Clazomenium qui ad Phrynichidæ puteum decumbebat, febris vehemens corripuit. Dolebat autem caput, collum, lumbos, ab initio. Statim autem surditas. Somni non aderant. Febris acuta inuasit. Præcordium eleuabatur cum tumore: distentio non valde: lingua sicca. Quarta, ad noctem desipuit. Quinta, laboriosè omnia exacerbata sunt.

COMMENTARIVS.

Iam sæpe intellexisti signa illa plenitudinero sanguinis demonstrare. Ostendi etiam superius per febrem vrentem vehementem seu vntem sanguineam febrem intelligi, vnde liquet Hippocratem in nulla febre sanguinem mittere solitum, cum indicia toties apparuerint sanguinis mittendi, nec vnquam miserit ut in Sileno Philini vxore, Epicratis vxore Cleanactide, Metone, & hoc præsentè. De Critone autem de quo forsitan minus conueniebat, ut prorsus deplorato forsitan minus conueniebat, vnde mirum est de Galeno qui in hoc solo velle mittere sanguinem. Talia plura etiam habes inferius exempla, ut de Melidia & eo, qui in Dealcis horro habitabat, & secundo Pythione, & aliis pluribus. Hinc deriuasse opinionem Erasistrati, qui cum nepos fuerit Aristotelis, Abnepos fuit Hippocratis, de non mittendo sanguinem in vilo morbo, dicit Galenus: sed erodo quòd solum ubi abscessus non esset non misisse, misisse ubi esset: ut in Anaxione *Tertio Epidemiorum*. Dicendum est ergo hanc fuisse illius sententiam, aut tunc sequutum fuisse Herodicum magistrum suum, quem damnat *sexto Epidemiorum*, ut forsitan eo inuito etiam Anaxioni sanguinem miserit, aut ille sanè misit, quia in abscessibus mittere solet: aut quia eo ab-

sente Hippocrates miserit. Quòd si liber Quartus de victu in Acutis Hippocratis esse censetur, opinionem mutauit cum dixit. *In acutis morbis sanguinem detrahet, si vehemens morbus videatur, sterniturque agrosanti etas, & virium adfuerit robur.* Ita ut non de solis loquatur abscessibus. Sed mirum est quòd in *secundo de victu in acutis*, mittit sanguinem in abscessu lateris, cum altior fuerit; secus purgat: quanto ergo minus in febribus omnibus sine abscessu: sed neque in *secundo de Morbis* in febre vlla à bile, vel ardente vel singultiente sanguinem mittit, neque in *Tertio*: sed neque in sanguinis sputo in *libro de Internis affectionibus*, quem Galenus Hippocratis esse fateatur, licet nunquam in huiusmodi sibi satis constet: sed ut opinioni suæ fauebat, Hippocratis legitimum esse dixit: ubi aduersaretur in aliquo, tanquam non concessisset, negabat. Sed ut ad rem redeam, in eodem etiam in Typhode febre, quam vehementem esse constat, & vult eam fieri ex putredine bilis in sanguine, sectionem venæ prætermittit. Vnde concludo firmiter, quòd Hippocrates non misit sanguinem victus a consuetudine præpostera tot medicorum sui temporis, velut Euryphoridis, cum quo ad Perdican Regem Macedoniæ curandum accessus fuit, & Herodici magistri sui, & omnium aliorum, confusus in inedia, qua exquisitissima utebantur. Et ut dicitur *secundo Aphorismorum*, ubi fames laborandum non est: dicebat ibi Galenus, non est utendum vnquam duobus præidiis, vires debilitantibus; sed inedia debilitat vires, & ipsa est magis necessaria, igitur venæ sectio non est habet locum in febribus. Præterea in omnibus febribus continuis materię quæ putrescunt, sunt in sanguine qui est in venis viscerum, sed sectio venæ extrahit sanguinem in extremitatibus, non putridum, & relinquit interiorem, ergo nocet. Demum detraçtio sanguinis semper minuit proportionem virium, ad materiam igitur nocet. In lethali patet, quia si materia sit ut decem vires, ut octo erit proportio sexquiquarta, si detrahas duo, fiet proportio octo ad sex sexquitercia quæ est maior: si verò sanabilis cum materia & concoctio benigne excedant vires, aliter posset vti pleno nutrimento, igitur facta æquali detractione, natura grauabitur magis, & deterior reddetur conditio.

Dicendum ergo, quòd sectio venæ est maximè necessaria, quia nolunt ferre inediã: securius tamen est abstinere, maximè propter pestilentes febres. Quòd si necessaria, quanquam est intellectum ab Hippocrate cum dixit morbus vehemens, nam declaratum est per vehementem febrem, apud Hippocratem intelligitur sanguinea. Multum tamen confert sectio venæ ad breuitatem morbi & faciliè ferendum, quia melius potest nutrir.

(*Statim autem surditas, somni non aderam*) delata materia calida copiosiore ad cerebrum.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

318 In prim. Epidem. Hippoc. lib.

transmitterebatur retenta, tum etiam ex motu & agitatione necesse fuit consequi vigilias & delirium. Quærat tunc merito aliquis, si natura facit tenues urinas, impedita à motu, cur in tempore status cum bona pugna successura est, non iam cruda & tenues apparent, sed concoctæ & cum subsidentiâ? Dico quodd tunc est indicium perfectæ victoriæ, nam in crisi imperfecta necessario est cruda. Cum verò perfectè superauerit materiam, etiam conuertit se ad cibum, & illum concoquit maximè si leuis sit.

TEXTVS XLV.

Vigesima, à febre liber iudicatus est: non sudauit, omnia intelligebat. Circa vigesimam septimam coxæ dexteræ dolor fortis, cito quieuit. Tubercula verò iuxta aures neque sedata sunt, neque suppurata, verùm dolebant.

COMMENTARIVS.

Quod superius diximus hic est demonstrandum, scilicet per iudicari (*utitur autem verbo duplidi, & subiungit non sudauit sed liber à febre mansit*) nil aliud intelligi apud Hippocratem quam sine febre permanere. Quodd si omnino non reuertatur apparet perfectè iudicatum. Ex quo apparet Galenum Cymerias tenebras in Hippocrate induxisse, dum crislum definit esse mutationem subitam, ad bonum aut ad malum. Saltem adiecisset; ita ego intelligi volo, licet hoc verbum aliter accipiatur ab Hippocrate. Et *secunda Aphorismorum* huiusmodi enim permutationes magnas, quando repente sunt, Hippocrates crises vocat; vnde *Tertio de crisi* & *Primo de diatribis criticis* dicit sumptum esse nomen hoc à vulgaribus, qui non secus ac si de hominis vita in foro iudicium ageretur; ita & de ægro tum in morbo, & adducit omnia illa, quæ crislum suam comitari solent, antequam veniat. Anxietates, vigilias, somnos graues, deliria, vertigines, dolores capitis, & colli difficiles sensus, lachrimas, splendores, aurium sonitus, ventriculi dolores, difficiles respiraciones, obliuio, rigor, æstus, urinz retentio, labij tremor inferioris, tum aliarum partium accessio: anticipat sitis, clamor, saltus vt exiliant, præsentem non agnoscant. Huiusmodi nugis libros repleuit, omnia adducens quæ in omnibus morbis difficilibus occurrere possunt: cum tamen vel sic etiam prætermittit multa, non minus frequentia & digna consideratione, veluti quasi pruritum, genas rubentes, murmur ventris, con-

uulsio etiam. At aberrat tamen, quia Hippocrates accipit vt hic vides, pro quauis febris solutione, & supra visum est in Epicratis vxore, & ipsemet sed postmodum non recordatur *Primo de vitâ in Acutis* crislum idest iudicationem nunc dixit. vel perfectam morbi solutionem, vel permutationem, quæ aded insignis est, vt æger periculo vacet. Constat autem eam esse de qua loquitur in textu: *etm febris abie excreta materia qua abscessum in pectore facit*. Hic ex mala interpretatione eius multi sequuntur errores, quos detegere præstat. Primus; non intelligit Hippocrates ergo vnquam per iudicari malè iudicari: quia si febris relinquit ægrum, non potest malè iudicari: at hoc intelligit Hippocrates vt dictum est. Et si febris non relinquat, non est crisis neque iudicatio, nec perfectæ nec imperfectæ: quia per crislum discessum febris ipse intelligit. Nec cum dicit *sudauit aut tamen* iudicatus est: hoc ipsum est priorum verborum expositio, sed duo sunt quæ proponit. Obijciunt quidam ex *secunda Aphorismorum*. *Quibus crisis futura est his nox difficilis ante crislum, qua verò subsequitur leuior, vt in pluribus*: si crisis esset liberatio à febre, nox sequens semper esset leuior, non vt in pluribus. Respondeo quodd hoc dictum est ob iudicia imperfecta, in quibus nox aliquando molestior est quæ subsequitur. Sufficiant duo exempla de Metone & Melidia, ex *Primo Epidemiorum*, in quorum primo fuit crisis imperfecta absque recidua, in secundo cum recidua: & vtrique nox sequens iudicium, fuit molestior antecedente, & tamen cum hoc seruari sunt ambo. In libris tamen quos iuuenis conscripsit, per iudicationem intelligit certamen naturæ, cum morbo tam ad mortem quam ad salutem vt etiam Galenus intelligit. Sic in *seruando Epidemiorum* malæ iudicationes.

(*Coxa dexteræ*) Pars materiæ, quia crassa non expelluntur per sudorè, quæ remanserat, cum non esset perfectè concoctæ, ad dextram coxam transmissa est secundum regionem: dictum est enim Præcordium eleuabatur cum tumore, distentio non valde, & quod intelligebatur de dextro præcordio. Quieuit cito, quoniam materia erat satis concoctæ, & ided natura eam reuocauit ad effluxionem. Cum enim materia benigna est, ad effluxionem reuocatur: Et si mala ad suppurationem. Si peior durefcit, si pessima intro redit. Est etiam quintus modus, qui quandoque bonus est, quandoque malus, & est permutatio aut derivatio, nam ad nobiliora loca malus est, ad ignobiliora bonus. Et contingit repente, & est communiter deterior: & sensum, & est melior. Et similiter de parotidibus hoc etiam supra demonstratum est. Doluerunt autem, quia materia neque concoctæ erat, neque ad scirrhum transibat, sed calida cum esset & in motu, dolorem pariebat. Expectanda igitur erat dies proxima iudicatoria.

ratoria. Quod autem dixit *omnia intelligebat*: consuevit Hippocrates cum aliquod symptoma graue adest dicere, vel perfectè iudicatus est: si velit significare illius discessum, vel si non potest ut hic, ob symptomata graua quæ remanserunt adijcere perfectè, adijcit liberationem à symptomate. Et idèd dicit *omnia intelligebat*: hoc plus est quam si dixisset, non delirauit. Hoc enim solum vitium ablatum esse significabat, illud autem (*omnia intelligebat*) robur facultatis intellectus, & sensuum interiorum. Liquec eurem rectè consideranti, quòd hic liberatus est à febre in vigesima, nec amplius redijt: à morbo tamen solum in quadragesima. Et hoc illi contigit, quia materia extra venas erat & crassa: & ideo non amplius computruit, Et est casus mirabilis & singularis.

TEXTVS XLVI.

Circa trigessimam primam profluuium alui ex multis aquosis, cum eiusmodi quæ in dysenteria prodire solent. Urinas crassas mingebat. Tubercula circa aures sedata sunt.

COMMENTARIVS.

Tribus aut quatuor diebus intermedijs materia fuit in via vt coqueretur, separaretur, emitteretur: nec perperam per aluum liquida; per urinam crassa expurgata sunt: nam quæ ultra iecoris gibba sunt, si crassa sint difficillimè reuocantur ad iecoris caua, per venas tam angustas. Solum ergo ichores sanguinei dysentericæ speciem trahentes per aluum expurgabantur, idèd dixit (*cum eiusmodi qua in dysenteria prodire solent*) idèd tamentis quibusdam sanguineis: nam quòd ad urinas attingebat, purgabatur crassa & minus sanguinolenta: ea enim sunt magis aluo familiaria. Verum de crassis per urinam educendis dicebat Galenus *Tertio prognosticorum*: Sæpè enim iam dictum est vt humores corporis calidiores tenuioresque paratissimi sint ad excretionem: crudis verdè & crassis, aut per abscessum, aut per sympepsim, idèst per concoctionem natura medeatur. Porro id ipsum vt per concoctionem medeatur, excretio quædam est, quæ ex urina magna ex parte raro per aluum efficiatur. Dictum est autem & de hoc in præcedenti textu, vt liqueat crassos humores velut crudos pituitosos melancholicos facilius excerni per urinas, non per aluum ob vias illas dictas in secundo libro: vt contra sanguinea recremento raro per urinas, sæpè per aluum excerni, vnde dysentericæ euentæ. Causa vero huius est, quod sangois ad intestina venit ex gibba iecoris, quamuis

locis angustis, per venas tamen semper scilicet gibbæ primum partis, inde cauæ, post Mesaræi: at per renes cum illos transierit, venas exit & in vteretas transit: quocirca necesse est iuxta Hippocratem, vt suppuret. Hoc incommodum natura quoad potest refugiens (quippè quòd proximè ad morbum accedat) per aluum transmittit, etsi aliter semper pro morbo habendum est. Mictus ergo sanguinis semper morbosus est, & cum periculo: ex vtero secundum naturam nisi alia ratione proueniat: E naribus familiaris, è cellis partibus vt vomitu vel tussi reiectus, vel per aluum non morbosus necessariò, sed periculo non vacat.

TEXTVS XLVII.

Circa quadragesimam oculum dexterum dolebat, obscurius videbat. Restitutus est.

COMMENTARIVS.

Non dicit iudicatus, quia febris nulla redierat post vigesimam diem: neque dicit quòd in quadragesima, quoniam symptomata non adèd exactè seruant circuitum suum sicut febres, propterea dixit restitutus est, scilicet à dolore oculi, & circa quadragesimum. Quia ergo urinas crassas mingebat, tametsi illæ pro purgatione essent, contumacem tamen materiam ostendebant: vnde portio secundum directum, quia etsi laborauerit vtraque pars dextra, tamen magis affligebatur, ad oculum dextrum deriuata est, quæ successu temporis sponte euauit, Et quia dixit *obscurius videbat*, signum est impeditæ facultatis principalis, aut in crystalloide, aut neruis concavis. Galenus *Primo in sextum Epidemiorum com. 24.* dicit quòd est signum malum, intellige si sit sine dolore: nam cum dolore est minus malum, quia causa est manifesta, & sperandum est sublato dolore restitutum iri, vt in Clazomenio. Vnde patet cum non videre in febre non intermittente sit lethale, vt *Secunda Aphorismorum Text. 49.* hic autem fuit decretorium signum, tum quòd fuit sine febre, tum quòd fuit vt dixi cum dolore, dum quòd fuit in vno oculo tantum. Vnde non videre vno oculo, ad morbum est referendum, non ad signum, & est longè minus malum, quam non videre absolute, & non est recurrendum ad id, *obscurius videbat*; quia in hoc eadem est ratio totius & partis: non videre enim prorsus est signum ultimæ imbecillitatis, ita obscurè videre est signum maximæ imbecillitatis, quoniam natura reseruat quicquid reliquum est vitium ad necessarias magis operationes, velut respirationem, motum arteriarum, & nobiliores vt videre, audire, intelligere, recordari.

Hic non est dubitandum de iudicatione Galeni seu termino morbi. Vult enim Hippocrates ex hoc quod dixit, *circa vigesimam primam* circa quadragesimam nos intelligere, quod quemadmodum febres determinatis circuitibus vi prohibeantur, terminantur: ita alij morbi propè illos circuitus non semper exactè in illis. Propterea post vigesimam diem quam cognouit, cum semper adiecerit etiam in vigesima septima, *propi d' quod est circa*, voluit nos intelligere, & si hæc in huiusmodi diebus acciderint, fortuito euenisse cum sufficeret vt propè.

TEXTVS XLVIII.

DRomeadæ uxorem quæ filiam pepererat, & alijs omnibus secundum rationem factis, secunda die rigor corripuit: febris acuta. Cæpit autem prima die dolere, circa præcordia fastidiosa ac nauseabunda, horrida, anxia, & sequentibus non dormiuit. Spiritus, rarus, magnus, statim reuulsus. Altera à rigore die, stercoora ab aluo bene prodibant. Urinæ crassæ, albæ turbatæ: qualis sit ex his quæ subsiderunt, vbi multo tempore sita, fuerit conturbata: non subsidebant: nocte non dormiuit. Tertia circa meridiem superriguit. Febris acuta, Urinæ similes, præcordij dolor, fastidiosa ac nauseabunda, nox molesta, non dormiuit. Sudauit per totum sub frigida. Statim autem rursus recalescens est.

COMMENTARIVS.

Quali nullius momenti historiam egregius noller expositor, illam totam intactam præterit, solum de tribus nos admonet, de urinis turbidis & oleaginis, de rara & magna spiratione, & de stilla sanguinis. At primum videamus historiam: deinde quantum tria prædicta signa sine lethalia. Non apposuit vbi habitaret, quia nomen illud Dromeadis non aded erat commune, vt hallucinari posset. Quod ergo inuaserit rigor, consequens est puerperarum febricitantium potrida febre, vt sæpè dixi. Quod etiam filiam pepererit longiorem debere esse purgationem quæ tamen compressa est. *Febris acuta*, quoniam humores dum pareret præ agitatione & dolore à natura relictæ, putruerunt secunda die: idem superius in Epicæris uxore. Prima die scilicet febris, cæpit dolere circa præcordia, hoc repletionem significat in venis Mesaræi, sicut lumborum dolor in venis vltra gibbam iecoris,

& ideo fastidiebat cibum, *nauseabunda*, & *anxia*. Omnia circa ventricoli os & imum, corruptorum humorum abundantiam indicabant: Sed & *horrida* quoniam humores crudos horror comitatur. Propterea etiam sequentibus diebus non dormiuit, id est, die sequenti & vsque ad tertiam: nam & in sequenti à die secunda, & in ipsa tertia dicit *non dormiuit*, id est parum omnino vel nihil, cum triplici vtarur distinctione. Repetit febrem fuisse acutam, vt intelligeremus prorsus tertiam diem similem fuisse primæ, vt etiam in reliquis. *Spiritus magnus & rarus* ob affectum cerebrum iam, ex consensu neruorum latti paris, & materiarum vapores ascendentes ex inferioribus locis. *Statim reuulsus* id est cum suspirijs, nam in suspirijs reuelli ex imo spiritus videtur. Hoc maioris raritatis & magnitudinis apertum est indicium. Secunda die cum plena essent loca illa, quæ ad Mesarum, necdum exorta. Stercoora ab aluo bene prodibant; urinæ crassæ, albæ, turbatæ, & reliquæ eò tendunt, vt cruditatem maximam in primis vt dixi venis ostenderent. *Nocte non dormiuit* id est minus quam in cæteris scilicet prorsus nihil. Hoc autem caliditatis vt dixi aut siccitatis, aut motus vehementis in humoribus indicium erat, qui cum cruditate magnum & longum morbum indicabant, si circa febrem acutam fuisset: nam huiusmodi mulierem cauponæ uxorem, aliquando memini me seruasse somniferis & inedia, cum alter medicus stultus imperasset vigilias, nutritæque mulierem carne & ouis. At cum acuta febre mortis symptomaticæ signum erat. Nam in huiusmodi morbis cum malis erodis honoribus corpus abundat, & febris est acuta, mors sequitur symptomatica & repentina, quia cum viribus debilibus oppressio à materia repente iungitur. Tertia ad vnguem similis fuit primæ. Sudauit, accessionis facta est solutio: erat enim semitertiana, sed subfrigida, quia materia cruda abundabat. Statim autem rursus calefacta est, scilicet à calore febrili continuz febris, qui non potuit tempore sudoris cum pori aperiantur, calefacere tutim, & ita calor præter naturam, non potest calefacere sudorem, si naturalis deficiat, quia non habet materiam pinguem quam resoluat, sed solum ichores: & si omnino dissoluat humidum membrorum, mors statim sequitur. Ideo vana sunt quæ Galenus affect de causis sudoris frigidi in acutis. Causa enim est quoniam si calor naturalis deficiat, non resoluitur nisi materia aquea: nam calor naturalis est in humido pingui, & meatus aperiantur; & ingreditur aer frigidus. Quod verò *Spiritus rarus & magnus* significet delirium, magnam habet dubitationem, cum hæc mulier ab initio habuerit huiusmodi spiritum, & solum delirauerit in Quinta, & circa meridiem. Si dicas parum, & vt ita dicam delirasse occultè, Quomodo id contingere potest, quod natura

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

Quod vero attinet ad sanguinis stillam, quod exitum portenderet, satis aptum est, & quod ex ambabus nathus effluxit: ac cur effluerit non adeo perspicuum est, siquidem præcordia ambo doluerunt ab initio, & ideo translata est materia ex utroque latere. Natura autem inchoante opus & non perficiente, quando melius est perfecisse & salutare, eò deterius si non perficiat. At cur emiserit existimandum, quoniam et si pituitosa cruda circa primas venas peccabant, sanguineum tamen humorem etiam fuisse in venis eò quod postmodum cessauere purgationes, merito cuius natura eam crilem (ut modo Galeni loquar) tenuit. Nisi quis vellet illa verba præcedentis Textur: *Et alius omnibus secundum rationem salis*, interpretari quod menser fluerent. In vniuersum ob calorem febrilem attenuata materia tenuit exitum natura. Solet enim in morbis qui ex retentione debent aut consuetæ fluxionis sanguinis accidunt, huiusmodi aggredi.

TEXTVS L.

Sexta mane superriguit: Statim. Sautem recallescata est. Sudauit per totum. Extremitates frigidæ: delirauit. Spiritus magnus rarus: paulo post conuulsiones à capite cœperunt. Statim mortua est.

COMMENTARIVS.

Di, i in libro *Artis medendi* quem hoc anno euulgauimus, eis qui moriantur ex acuris humores in atram bilem transire. Itaque *superriguit* quasi præter ordinem statim recallescata est ob vehementem putredinem. *Sudauit* dum crudi essent humores, idè extremitates frigidæ fuerunt ob causas enarratas: *delirauit*, quoniam spiritus magnus & rarus, scilicet magis etiam quàm à principio. Si ergo tanta est materie & tanta intemperies in cerebro, ut natura cogatur vel obliuisci, vel intermittere opus tam consuetum & tam necessarium, quod fieri potest ut non sequatur delirium, ut docebat Hippocrates, imo ex hoc etiam conuulsiones & mors. Propterea tales habentes magnam & raram spirationem, non solum delirant sed postmodum moriuntur. Quod si ex delirio sequeretur huiusmodi respiratio, quot ex leui febre in delirium incidunt, imo ex tertianis, qui tamen in spirandi hoc genus non incidunt? Nec Galeni responsio satisfacit: plurimi enim sunt qui delirant, nec habent hanc respirationem, neque dolorem vllum in merobris respirationis: sed est talis respiratio signum delirij futuri propiè, nam quod prognosticum esset, si foret indicium præsentis solum, & cum hoc malefici delirij, conuulsionis etiam ferme

semper ac mortis. A capite cœperunt id est in anteriore parte & in facie, nam quæ in manibus ut plerumque contingit, inchoant à spinali medulla, orrum habent non in capite neque à capite. Hæc ergo mulier semitertianæ speciei laborauit, non exquisita, sed ut superius febres diuisimus, continua tertiana, seu tritophia, cum cerebri imbecillitate tum innata, tum ex puerperio: Et materia collecta multa in cerebro; cum malo affectu ventricoli; & ideo mortua est morte symptomatica, & præuenit ob id per vnam diem.

Sed querat iure merito aliquis, cur per totum sudauerit, cum extremitates fuerint frigidæ? nam sudor omnis fit à calore. Ego enim etiam in meipso expertus sum, quod sudabant pedes frigidi valde, sed eram sine morbo. Dicimus ergo quod quories cutis est valde plena humore aqueo, perfrigerata sudat, & calcascata non adeo: nam calor resoluit in spiritum, illud humidum frigos verò confringendo exprimit, & hoc etiam experientia ipsa didici, & ita sudor frigidus potest provenire in calida particula, & in frigida, & in calida deterius est signum. Ex hoc etiam patet cur extrema & maxime pedes magis sudent, quoniam ob laborem & locum decliuem copia bomidi crassi ob grauitatem ad illa descendit, vnde ob densitatem incalescit, & conuertitur in sodore. idè talis sudor significat repletionem crudi & serosi humoris, & prouocat exercitationem partium earum, & alleuiat corpus.

TEXTVS LI.

Homo quidam calcascatus cœnauit, & bibit amplius. Vomuit omnia noctu: febris acuta. Præcordij dextri dolor, inflammatio submollis in externa parte, noctem moleste tulit. Urinæ ab initio rubræ, crassæ, depositæ non subsidebant, lingua sicca: non valde siticulosus. Quarta febris acuta. Dolores omnium.

COMMENTARIVS.

Hic nihil habemus in tam pulchra historia à Galeno, nisi quod quamuis morbus leuissimus videatur, erbus & potus intempestiue sumptus mortem parere potest. Hæc iam in alio exemplo superius habuistis: ac hic extra propositum adductum videtur, quandoquidem vomuerit cuncta. Ac ex largo potu aliquantulum laesum fuisse existimandum est, interisse ob hoc absurdum. *Febris acuta*. Dicetis quomodo cognouit febrem acutam ab initio? istud est consideratione dignum, quod ad prædictionem & curam maxime pertinet. Id cognoscebat Hippocrates maxime ex quatuor

quatuor signis : primum à calore mordaci valde, hoc tamen signum etsi sit inseparabile, non tamen est proprium. Secundum est ab urina, quæ est mali coloris aliquo modo : nam in Ephemera est boni coloris omnino, & in intermittentibus etiam nihil habet viride, nec liuidum in circulo, nec nigrum. Omnis autem continua necessario habet circulum mali colorit, hoc tamen non declaravit Hippocrates, sed scitote illius mentem : omnis urina mala declarat febrem acutam, sed non omnis febris acuta habet urinam malam, quia sæpius vidistis quod in acuta febre perseveravit urina bona. Tertium est à malis symptomatibus, dolore lumborum, capitis, colli, ariditate linguæ, siti, vigilia, excrementis liquidis biliosis. Quartum à permutatione veloci, quia ut dictum est in acuta, motus est velox. Et licet in Tertiana sit etiam permutatio velox : calor tamen non est adeò acris : ita ut cum porum dederis cutis humedetur, adest vomitus & sudor, plerumque & oris amaritudo, quæ non adsunt in acuta in principio. Rigor etiam est communis utrique : idè cum videris rigorem in febre valida & cuius calor sit mordax, vide an sint signa tertianæ, aliter est acuta. In hac ergo palam est quod fuit acuta, quia incorpuit à leni calore, ergo non potuit esse tertiana. Et aderant malæ urinae, calor acris, præcordij dolor & inflammatio submollis, ex interna parte dicit Cornarius *φαιγμα ὑπολευκόν ἐκ τοῦ ἔσω μέρους*. In alio Crusenij codice externa parte Codex Græcus habet *ἔσω*, quod est extra loco *ἔσω* quod est intra. Credendum est exterius debere legi, quoniam frustra adiectum esset quod erat in questione. *Lingua sicca*. Et ideo fuit febris hæc pestilens ut liquet ex signis omnibus... *Quarta febris acuta, dolores omnium*. Voluit nos scire, quod omnia manserunt vsque ad diem indicantem in eodem statu. Ex quo apparet, quod non debuit mori in septima, Urinae ergo fuerunt ab initio crassæ & rubræ, non subsidebant. Iam declaravi superius, quod signa lethalia apparent ab initio, & ita signa valde mala, si ab initio appareant lethalia redduntur : non ergo in quinta die primum, sed ab ipsa prima die apparuit morbus lethalis, ex urina crassa, rubra & turbida, quæ indicabat calorem præternaturalem iam miscere omnia, at hoc contingere non potest nisi febris sit pestilens : & ex abscessu è regione iecoris maligno, natura ab initio propellente materiam ad cutim. Et ideo cum cibus euomitur ab initio morbi, indicat vel febrem intermittentem, vel venenum, vel febrem pestilentem : quoniam non est proprium febris, ut quis euomat cibum, nisi materia sit circa os ventriculi : at hoc solet contingere in febribus propriè intermittentibus. Erat & tertium signum lethale valde ab initio, ut dixi, *lingua sicca* : quod non conuenit visis

pestilentibus febribus, quantum lethalius cum hoc non siticulosum esse ?

TEXTVS LII

Quinta minxit leue, oleosum, multum : febris acuta. Sexta vesperi multum delirauit : nec nocte dormiuit. Septima omnia exacerbata sunt, Urinae similes : sermones multi, continere se non potuit, ab aluo cum irritatione prodierunt liquida turbata, cum lumbricis. Nox laboriosa.

COMMENTARIVS.

Oleosum multum aliqui ex codicibus Græcis, aliis non impressis legunt *non multum*. Ego malui seruate vulgatos codices & lectionem, quandoquidem utrumque legi possit, vel si de colore solo intelligatur *multum* : si de substantia, legere oportet *non multum*, aliter fuisset decretoria ad salutem vel ad mortem, loquendo more Galeni. Hoc autem est quartum signum febris pestilentis, quia ut dictum est proprium earum est, ut colliquant solida ut superius visum est. Erat in animo scribere contradictionem de hoc, in dictis Galeni, quia *Tertio in Tertium* dixit non esse malum signum, & hic vult quod sit lethale signum. Ita me Dij iuuent, ut hominem hunc natum ad confundendum omnia existimem ; ubi enim urinam oleaginam, lethalem esse toto genere suo demonstrauit : at aliqua est ? Quæ ? Quando ? Quomodo ? ut tandem dicamus cum Poëta :

*At vestri proani Galeni dicta probarunt
Scriptaque tot nugis : nimium patienter
vtrumque
Ne dicam stulte, mirati.*

Nec auctor ille urinarum cum distinguat eas clarius in elzochroas idest olei colorem præferentes: Elzophanes speciem habentes olei, & Elzodes quæ oleum ipsum vndeque referunt, cum dissolutionem pinguedinis in prima, carnis in secunda, & solidorum in tertia, ostendere affirmet, lethales esse dicit. In morbo ergo acuto si non confertim prodeat pestilentem indicat, & adducit illud ex *septima Aphorismorum*: Quibus insidens pingue ac simul totum, iis Tenum vitium acutum significatur. *In sexta delirauit multum* ; hoc est signum malum & pestilens, non tamen proprium, sed potius phreniticum ; vigiliæ autem sunt magis propriæ pestilenti, ut affirmat Pharnellius, quanquam esset longa disputatio de hoc, nam acutis sunt familiares : in non acutis non potest esse pestilen-

res. Verùm vigilie præter modum febris phreniticæ sunt, & pestilentes febres nostræ tempestatis quæ sunt cum exanthematibus illis rubris phreniticam pariunt, ideo sunt signoro non ex intento, quamuis satis familiare. In septima apparuit signum phrenitidis veræ, confirmato delirio, cum vellet omnino surgere. Inde quintum signoro proprium & sextum, liquida excrementa turbata, ut etiam Decimo ad Almanforem, & lumbrici. Ut enim dicebat Alexander Trallianus, *lib. 12. c. 2. ubi pueredo ibi animalium generatio*: quamuis ipse videatur sentire illam in veuis non posse fieri, sed solum in ventre. Hoc vnum fatit est vermes in pestilentibus, & experimento & ratione docente, plurimos ac maximè generati. Non dixi an viui an mortui. *In secundo Prognosticorum text. 18. inquit. At lumbricos veres una cum morbo ad indicationem tendente, cum deiectionibus descendere idoneum est.* Galenus Tertio de vitio in Acutis dicit, lumbricos helminthes, qui solent ab intestinis ad ventriculum ascendere, vires reddere imberilles. Eiusmodi dixit Tertio Aphorismorum generari ex imbecilli coctione. Rhodiginus putat *ἀμύδω* nomen esse commune lumbricis omnibus, ut idem Græcè sonet, quod Latine lumbricis: sed species est, non genus, rotundorum. *Nox laboriosa* cum auferat beneficium exhalationis.

TEXTVS LIIL

MANE riguit: febris acuta. Sudauit calidum: A febre liber esse visus est, non multum dormiuit. A somno frigiditas, sputatio. Vesperi multum delirauit. Paulo post vomuit nigra, pauca, biliosa. Nona, frigiditas: multum delirabat, non dormiuit. Decima, crura dolebat. Omnia exacerbata sunt, delirauit. Undecima mortuus est.

COMMENTARIVS.

Indignabuntur imperiti, quod tam aperte laceram Galenum suum medico auctorem explendæ ambitionis & avaritiæ suæ, ut nonnunquam Romanos & Turcas probare cogat, quod à medicis prorsus abstinuerint. Ille maledixit de veteribus, corrupit bene inuenta, aliena sibi tribuit, oscitanter tractauit necessaria & scitu digna. Omiteo modò quod tot admisit errores. Itaque ne mihi vitio vertatur hoc, nemo magis fuit illius admirator, donec deprehendi fucum factum posteritati, impostorem maximum fuisse. In hac primum sententia fuit Princeps, post Auerroes, nostra ætate Vesalius, inde plures alij, cum-

que his Brasauolus; omnes velut contra tyrannum mussant; nemo audeat vera proferre: sit tandem locus veritati. Vode illi tanta gloria? Quid hic affert nisi suos illos dies iudicatorios, quorum causam ne nouit (ut alias sæpe docui) quidem: Et si veræ millies essent, quid medico utilitatis essent. Sed afferant: quorsum tam pulchram & utilem contemplationem relinquere, ut de diebus ereticis agamus. Pererat, sanetur modo in decima vel undecima, ut ille dicebat, de morbo, causa morbi, symptomatibus, auxiliisque si qua sunt agamus: numquid nos vocarunt ut disceptemus, an vigesima dies potior sit vigesima prima. Itaque octaua riguit febris acuta, iam ad pares dies accessionibus conuersis: sudauit calidum & à febre liber visus est esse. Hoc proprium pestilentis febris, ut videas paucos illorum, qui non multum ante mortem bene se habere videantur, natura propellente materias febris communis, ac si quis venenum sumpsisset, à quo vel cum quo tertiana excitaretur, solui contingeret tertianam, videretur (hoc enim vocabulo rectè vsus est) alleuari, & tamen ad mortem tenderet. *Non multum dormiuit, infidæ pugne & alleuationis signum. A somno frigiditas.* In quo morbo somnus laborem facit lethale, quantò magis pugna peracta. *Sputatio.* Istod per accidens ut dicunt, non ex intento morbi fuit, colliquata materia aliqua quæ erat in cerebro. *Vesperi multum delirauit*: iam hoc erat signum appropinquantis mortis, cum potius alleuari tum debuisset. Paulo post; *vomuit nigra, pauca, biliosa.* Robustus erat hic vir, aliter significabatur mors in sequentem diem, ut *Quarta Aphorismorum.* Erant pauca: tardò enim talia, & maximè in fine morborum, cum vires sunt inualidæ, magna quantitate excernuntur; Non tamen indicabant mortem sequenti die omnino, quia nigra multum differunt ab atra bile, ut in *libro de Atra bile cap. 3.* Sed & hæc sputationem illam, quæ præcesserat efficere potuerunt, nam ante vomitum sæpe copia sputi abundat, Et copiam sputi repleto ventriculo vomitus comitari solent. Sed cum dixit *biliosa*, intelligit neque compacta, nec lenta, sed ad minima diuisa, qualis esse bilis solet. Nona die affuerunt omnia signa mala: & *vigilia & delirium*, & *vigilia* partim causas evertendi vires, partim signa iam eversarum. Decima *crura dolebat*: hoc signum nisi affuisset, reliqua & præcedentia omnino non fuissent lethalia: poterat ad bonum interpretari, sed addit *omnia exacerbata sunt, delirauit.* Vnde scitu dignum est, dolores hos quandoque conualituris accidere, quanquam morituris. Sed in conualituris quiescente, mente valent, & dolor certam partem occupat, velut si abscessum materie factura fixat in morituris dolor is accidit per totum membrum cum lassitudine, & vigilant nihilominus, & delirant. Dolent autem non deriuata ad locum materia peccante, sed velut in delassatis, &

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

qua videbuntur in nostris scriptis esse contraria, quod etiam alias admonui ad hæc vltima traducere: nam priora dum Galenum aut errantem sequeretur, aut nondum perfectè constitutis principiis, conscripsi. Igitur distentio fit musculis aut siccatibus aut plenis, & in latitudinem distentis, & ob id secundum longitudinem contractis, aut morfu quodam reuulsis versus principia non in nervis. Conuulsio autem ex cerebro eisdem ex causis, sed morfu potius ac vapore neruorum initia vellicante. Resolutio autem materia tenui intra neruos ex cerebro demissa, non in musculos vt in conuulsione. Differunt ergo distentio & conuulsio, quia in distentione materia peccat, aut flatus in musculis, in conuulsione neruus & vapor aut morfus: stabilis est distentio, conuulsio semper fit & est cum motu, distentio cum quiete. Resolutio est in neruo & in substantia, distentio in musculi partibus vacuis.

Resolutio cum fiat ex materia, & sine motu: conuulsio fit omnis à quodam morfu, & cum motu est. At conuulsio in cerebro semper manet, vnde conuulsus rationis non sunt compotes, resolutio liberato cerebro morbus est in neruo. Subiectam resolutionis neruus, conuulsionis cerebrum, distentionis musculus. Repleto cerebro fit conuulsio simul ac resolutio. Ex conuulsione etiam fit resolutio, si vapor concreuerit. Ex quo patet quod in distentione ignis in spina dorsi liberat, quia prohibet cerebrum lædi, non in conuulsione. In hac ergo laborabat cerebrum, secundum clauiculam, id est iuxta collum etiam & humerum vt apud Vesalium lib. 1. cap. 2. per totum enim brachium extendi dolorem intelligi voluit. Non poterat hic morbus quartam diem superare, quin periret; vnicum erat auxilium, vt materia esset tenuis & stercosa: Ideo in quarta soluta est lingua & restituta, reliqua non ita: materia enim fuit crassior, cepit tamen rursus materia ad inferiora deridari, præcordia enim inflata sunt cum dolore.

TEXTVS LV.

Quinta, febris acuta: præcordij dolor: plane delirabat: successus biliosi, ad noctem sudauit, à febre libera. Sexta, resipiscebat. Ab omnibus alleuata est. Verum circa sinistram clauiculam dolor permanebat: sicculosa. Vrinæ tenues: non dormiuit. Septima tremor, in soporem incidit, parum delirauit: dolores iuxta clauiculam & sinistram brachium permanserunt. Reliqua alleuata sunt, omnia intelligebat.

COMMENTARIVS.

Ita me dii seruent, vt Galenus ostendit, quàm parum hic in exponendo valeret, qui nullius eorum quæ hic scribuntur rationem adducere audeat. Sed omnia aduersum principia sua dicit. Equidem eo vsque fuerunt principij signa & symptomata, vrinæ tenues, non boni coloris, vigiliæ, delirium, aluus turbata, conuulsio, resolutio, dolores. At in quinta successit febris acuta, quam dixi continentem subsequi necessariò, si non erumpat sanguis, aut fit ex peracmasticarum genere. In quinta ergo cum acuta febris inualisset, rursus per sudorem soluta est, sed non liberata, quoniam vt dixi duæ erant materię, tenuis quæ euauit, & crassa: Ideo recidiuam expectare oportebat, quæ in vndecima die aduenit.

Fuit ergo radix salutis, quod materię maxima pars ad cerebrum translata est, & ipsum rursus se exoneravit, aliter periisset. Indicium est, quod dicit: *dolores iuxta clauiculam & sinistram brachium permanserunt, reliqua alleuata sunt: omnia intelligebat.*

Hic ergo tria sunt consideranda, sine quibus locus non posset intelligi: Primum quod cum morbi duo simul incipiunt, & grauior non est lethalis, neque alter redditur lethalis, velur hic incepit affectus neruorum, & capitis delirium, licet delirium aliquanto post, in principio tamen & ante quartam diem, & non fuit lethalis, quia natura se exoneravit ad octuos, & delirium cessauit postmodum: febris quoque simul incepit, idè nec ipsa potuit esse lethalis. Est enim huiusmodi morbus exoneratio quædam naturæ oppressæ vt liquet: secundum quod hic morbus semper fuit absque putredine, nisi in quinta: sed natura præualuit, quoniam quod putruerat, casu & non per se putruerat, ex materia quæ in ventriculo erat contenta. Tertium quod febris hæc fuit ex genere ephemeræ à cruditate, & materia erat contenta in ventriculo, & in tunicis eius ac mesaræo: idè dixit: *iuxta præcordia tremor cum dolore.* Et rursus *præcordij dolor.* Moueatur autem materia à mesaræo & venis inferioribus ad ventriculum, vt exoneraretur: & quia vterque gerebat, & sanguis ob id abundabat, iuxta naturalem consequentiam sanguis etiam rotus, & vapores ex partibus circa ventriculum ad cerebrum deferbantur: Et hos motus consequuta fuit febris sanguinea, similis ephemeræ, & idè cum motus diutius perscueraret, inflammato sanguine pars parua computruit, quæ sudore expulsa est à natura intra viginti quatuor horas. Hic ergo omnia patent nisi illud de vrinis, & hoc fatigat Galenum: sed tria sunt consideranda, febris, genus morbi, & natura ægrotantis: febris sanguinea erat, quæ nihil habet cum vrina vt neque ephemera: donec enim sanguis aut humor non putrescit, nulla est cruditas in vrina, nec coctio vt nec in humore.

Cœtio enim vrinz & cruditas pendent à coctione & cruditate humoris, & coctio & cruditas humoris pendent à putredine. Quòd ad morbum etiam attinet, non erat in venis sed extra, idèd non poterant significare vrinz supra morbum, neque morbus commutare vrinas. Qualitas etiam patientis cum vtero gereret, efficit vt biuimodi vrinz sint crudæ & fœdæ, nam vrinz prægnantium ferme semper recipiunt à quibus corruptorum illarum superfluumque humorum, vnde rarò bonæ sunt.

Reliquum est de tremore: Et hic fuit motus materiæ, & expulsio ex cerebro ad principia neruorum, atque in hoc ex euaporatione factus est sopor & delirium: sed quia iam sudor prodierat, & motus ille inferiorum partium erat leuior, & naturâ magis ei assueuerat, solum manserunt dolores, resoluta etiam parte quæ in neruis & in eorum origine erat, & transmutato residuo ad musculos. Et ista fuit causâ alleviationis. Dices forsân quid afferebant interim vrinz illæ tenues, non boni coloris? Dico quòd natura impedita circa materiâ in præcordiis, & reliquias quæ remanebant in cerebro, non poterat concoquere vrinas, neque in colore neque in contentis: sed neque interim febris ex toto sublata est, licet dicat à febre libera: tum quia non dixit iudicata est, tum quia in vñdecima dicit, tres dies à febre libera mansit: nam si quinta liberata est, & ad vñdecimam vsque talis permansisset, dixisset quinque dies libera à febre mansit. Sed & toto eodem tempore, quoniam febris non aderat, nec fuerat febris putrida nisi in quinta die, & nil aliud subiicit de vrina, existimandum est illam crudam semper fuisse: scilicet tenuem & mali coloris. In vniuersum ergo hæc mulier cum tot grauibus symptomatibus, & quæ medicum parum oculatum perterre potuisset, non fuit in periculo vitæ nili in quinta die, sed natura citò illi subuenit. fuit autem in periculo abortus, ex quo aliquæ subleuantur: delinente puore morbo, plures moriuntur.

TEXTVS LV I.

TRes dies à febre libera mansit. Vñdecima reuersa est, superriquit, febris vehemens corripuit. Circa decimam-quarram vomuit biliosa, flaua sarris multa: sudauit. A febre libera iudicata est.

COMMENTARIVS.

Cur hic dixit libera iudicata est, planum est ex superioribus puto, cur antea cum tribus diebus sine febre manserit, non dixerit iudicata est: forsân dignum est dubitatione. Verùm cum in quinta sudauerit & liberata

sit à febre, sed in septima tremuerit nec in quinta iudicata dici potuit, quæ diu febre non caruerit: nec in septima, cum non tum primum caruerit febre; reliquum est igitur vt intermiserit solum. Sed ad vtiliora procedamus, *vñdecima reuersa* est: dixi antea febres redire consuesse diebus iudicatorijs. Et huiusmodi exemplum superius vidimus, *Superriquit febris vehemens*, non dicit acuta, quoniam existimat materiâ potius motu accendere febrem, quam putredine: nam cum dixit vrinz tenues in sexta præsupponit solum in colore muratas, & fuisse boni coloris. Non enim credit, quod si febris fuisset putrida, quòd potuisset seruari nisi cum vrina concocta. Interest enim illud discriminis, vt ab initio morbi absque bonis vrinis indicari possint, ob reperitas purgationes per sudores aut aluum; at vnica purgatione solui morbum, qui ex putrida materia fiat, absque vrinis concoctis difficile est: nõ enim integra vna expulsionem solui potest morbus, nisi etiâ integrè materia expellatur; at materia quomodo integrè expelli poterit nisi etiam perfectè fuerit concocta? At quomodo concocta integrè etiam poterit, nisi natura prorsus dominante, aded vt etiam vacare cibi concoctioni possit.

Circa decimam-quarram. Non dixit in ipsa; quandoque enim paululum antecedit, vel ob accessionem vel motus astrorum. Res enim naturales non perfectis circuitibus constant, nec diebus integris numerantur; dicebat Hippocrates: nec annus nec mensis: verno tempore omnia pullulant, non tamen æquinoctij die sed propè. Et circa caniculæ ortum; non in ipso ortu Etesiz spirare incipiunt: Et puer pubescit circa quartum decimum annum, non in quarto-decimo anno: quanto minus, ergo in diebus bibe exactum numerum exigere debemus. An quia hoc idem in astris contingat, vt propè incram quandam & retrocessus, & circuitus, & coitus fiant illorum, nullius autem ad vnguem exacta norma structur? idquæ defendi potest: an quoniam operationes singulæ ex quibus aliqua sunt tot dies exigant, qui cumulari eandem mensuram exhibeant, sed non ad vnguem ob fragmenta maiora aut minora: tum maximè quòd vno nondum absoluto opere, reliquum natura inchoet. Cum autem dixit *biliosa flaua sarris multa*, materiâ indicauit, quæ morbum fecerat; non malam, sed naturalem, quali & liberationem naturæ ac robur eius. In expulsionibus enim materialium benignarum, illud inspicere oportet, quòd si copiosa sit, & materia ipsa non valde praua, nec vires labefactantur, signum est & effectus bonus; multitudo ipsa. Signum roboris vitium & effectus primus, quoniam alleviat morbum. Sed etsi materia nõ sit bona, modo consent vires, bonum erit. Sufficiet ergo multitudo materiæ, & vt alleviet æger, & bene ferat, Quòd si cum his æger non allevietur

allevietur periculum est ingens, quia significatur plus superesse quam eductum sit: idè licet vires non deciderint, timendum tamen est, tum quod relinquatur plerumque deterius sit, & natura à symptomatibus & morbo, & auxilijs deterius interim habeat, ne decident. In uniuersum ergo quoad capita reducitur ad id Hippocratis *prima Aphorism. 25. Si qualia oportet purgari purgentur, confert & bene ferunt.* Imò melius purgatio bona est, quæ id fert, & quam æger facillè fert. His duobus specialius additur si multa sint, id enim expressio causæ habetur: *& non mala;* id est natura, ut atra bilis, tempore ut cruda, modo ut mera. Dices in quo ergo differunt mala à bonis, si tres conditiones seruentur, ut sint multa & constantibus viribus, & æger allevietur. Et similiter etiam si pauca essent modo prodesse. Dicimus multa esse sine suspitione, pauca non sunt sine suspitione, cum morbus est magnus, ne pers'in corpore resideat. Multa etiam fidem faciunt robustarum virium, pauca non, etiam quòd vires non dehilitentur. Materia quoque mala, tametsi vires maneat, offensas tamen generant: velut si per aluum sequuntur dysenteriz, si per ventriculum appetitos deiectiones. Et in uniuersum, si sumus à materiz periculo liberi, timendum tamen est ab intemperie, quæ talem humorem generare potuit, vnde ex leui errore quandoque etiam percut. Vtrinque ergo & post gibbam iecoris & ante, ut plerumque solet, quia febres vndique humores corrumpunt, cum materia peccauerit, vtrinque etiam natura eam propulsauit.

TEXTVS LVII.

MElediz, quæ decumbebat iuxta Iunonis templum, capitis & colli & pectoris dolor magnus cepit. Statim autem febris acuta corripuit. Menses pauci apparebant. Dolores omnium horum continui. Sexta die, soporosa, anxiosa, horrida: rubor in maxilla: parum delirauit.

COMMENTARIVS.

Hæc laborauit febre sanguinea putrida, idè à potentiori indixit nomen, non vehementem sed acutam appellans. Fuerunt indicia magnæ repletionis, semper autem ut dixi euacuatio non malorum valde ab initio bona est: ut in hac, *menses pauci apparebant.* Fuit etiam vrina boni coloris licet tenuit id est sine contentis aut paucis. Galenus negat posse esse vri-

nam tenuem boni coloris, quòd bonus color sit modicè pallidus, at tenues sunt albz. In uniuersum ab initio non fuerunt signa lethalia. Possunt tamen apparere bona signa, & tamen æger mori. Tertium etiam signum dolor *partium* non fuit malum, natura spargente materiam. Omnia perseverarunt vsque ad diem sextam. *Sexta die:* Ponit tria genera signorum à toto horrida: à ventriculi ore anxiosa, à capite Sopor, rubor in maxillis, delirium. Dixi verbum *anxiosum* non semper pro affectu morbofo capi: Et quid sit coma superius. Sed iam dicamus quid intersit inter vrinam, vel excrementa cruda, tenuia, aquosa. Aquosum declarauimus differre à crudo & tenui, quod colore careat: hoc enim in primo libro iam demonstrauimus. At crudum à tenui non videtur differre, quandoquidem vtrumque iam sit coloratum, nisi aqueum adijciatur. Tenuis ergo dicimus, quod ad solam substantiam attinet, verum crudum potest etiam esse crassum. Præterea crudum dicitur, quomodocumque tenuitati malus color aut mala contenta adiunguntur. Tenuis ergo simpliciter minus malum est: inde crudum quod vel tenue est, cum malo colore & malis contentis, vel simpliciter mali coloris & albi, cum malis contentis aut cum nullis: aqueum autem tenue & sine colore. Dolor ille in partibus superioribus rubedo maxillæ, sopor, delirium à sanguine corrupto pendebant: vnde notandum quod signa mala deteriora sunt, cum in initio morbi vel in fine apparent, in incremento autem minus malum. Cause satis dictæ sunt.

Reliquum est ut videamus, cur in sexta die talia apparuerint, cum non fuerit exacerbatio diebus paribus? Hoc pendet ex dictis, si memores es: nam tota hæc constitutio, seu in conualituris, seu in petituris ad sextam diem dirigebatur. De morituris satis dictum est, sed de his qui sanitati restituti sunt habes illud. *Quibusdam morbus regius accidit sexta die:* Et illud; *plurimis autem indicatio sexta die facta est: & rursus; Aliquibus vero indicatus est sexta:* Si ergo debuit esse pluribus communis; igitur & aliquibus, è quorum numero hæc vna fuit. Non tamen perfecte discernere potest; imò potius in septima saudauit, & dimisit febris: adhuc ergo hæremus in vado, nam videntur symptomata inualuisse. Respondeo quòd ob motum vehementem ad pugnam symptomata inualuerunt, ut *Tertia de Crisi, primo de Diab. criticis:* fuerunt enim indicia futuræ crisis, quæ in septima subsequuta est. (*Maxilla rubor*) Intellige dextræ; hæc signum est pulmonis *Primo prognosticorum.* Sed hic delatos vapores à pectore significat. Incalescente enim corde, rubor ille accidit in gæntis, ut in putris atque puellis veracundia suffusis. Galenus *Quarta Aphorismorum* refert in adones qui sunt pro

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

utro dominari perfectæ materię morbi. Et si quis dicat tempore crisi cum natura expellit, non potest vacare coctioni, dico quod tunc natura non impeditur, sed significat eam rediisse ex coctione materię peccantis ad coctionem cibi. Expulsio autem est aliud munus à coctione, & similiter separatio. Ad id de die iudicatorio non est necesse in vrina; primum quia vix oonogere potest, raro etiam in alui deiectionibus, quoniam consuetæ sunt, & ided natura solet excernere paulatim: tum maximè quod non fuit crisis principalis: & fuerunt pauca, ob id singulis diebus quæ collecta si fuissent, plura fuissent. De critica die cœperunt in ea scilicet septima, cum etiam dixit, rediit scilicet febris: nam cum nihil ad dar, existimandum est rediisse febrem ipsa die. Et propterea dixit, dimisit, non dixit iudicatus est. De fecibus illis quod fuerunt aded præterit non est intelligendum illud de valde nigris: talia enim pertinent ad atram bilem, sed fuerunt indicia torridi iecoris, quæ affectio si transisset in gibba iecoris, periisset omnino: sed in caua non erat periculum vllum, nisi succedente difficultate intestinorum iuxta illud *Quarta Aphorismorum: difficultas intestinorum si ab atra bile inceperit, lethalis est.* Unde huiusmodi solum periculosa sunt cum ad diarrhæam conuertantur. Quod etiam melius fuit ut pauca essent quam multe: quæ enim simpliciter mala sunt, quod plura eò meliora natura se exonerante: quæ verò valde mala, quod pauciora; tum quia se exonerando periculum est, tum quia plus facit causæ magnitudo quàm liberatio ab effectu.

Sed obijcies ex *secundo Prognosticorum* *lib. 16. 20. 21.* Corpulenta reddatur defectio, morbo ad iudicationem tendente, oportet. Quæ enim est aquosa admodum aut exigua, mala est, sed si nigra sit aut fortida, exitiosior est. Hæc autem fuit pauca, tenuis, nigra, male olens & iudicationis tempore. Respondeo quod Hippocrates vult ut ibi exponit Galenus, ut non sit aquosa idest coloris diluti neque substantiæ, sed bene liquida ac tenuis, imo crassa idest corpulenta & dura mala est. Nigra sit cum à bile atra tingitur, sed grane olet ob putredinem vehementem, hic nisi obstaret illud *acris*, dicere possemus sanguine putrefacto talem extitisse.

Ut ut sit, constat in hac muliere retentis mensibus seu parum fluentibus, naturam se exonerasse parte caua iecoris, in viro autem doterius futurum. Et si vir ille etiam hemorrhoidibus fuisset affectus, aut fistulis quæ occlusæ exant talia deiecit, non est malum, imo forsan non solum bonum sed necessarium symptoma. Atque ob id in huiusmodi principaliter obseruare oportet: primam an æger alleuetur an non: de-

inde an fuerit subiectus talibus causis, quales nunc dictæ sunt. Tertio qualis sit constitutio temporis, nam epidemij morbi aliquando symptomata mala efficiunt bona, & bona lethalia. Demum quomodo se habeant ad morbum principalem quæ excernuntur, nam egestionnes & vomitus possunt esse mali, & tamen æger ex his exonerabitur non granabitur: non autem ita de vrinis & sudoribus, & sanguine, abscessibus, qui necessario coniuncti sunt cum morbo, quia ex illius materia fiunt. Demum an natura sæpius materiam expulerit; Quia ut dictum est morbi qui in pluribus vicibus soluantur, sunt generaliter securiores, quàm cum natura simul totam materiam aggreditur. Illud parerga quali addendum ex Hippocrate, egestionem quæ paulatim & assidue emittitur ob vigilias (& motum etiam) vires debilitare, quæ autem tota simul excernitur, asserre periculum deliquij animi: intellige vbi humores euacuantur. Ex quo liquet semper cum malo boni aliquid excerni. Ided maximè probat, cum bis aut ter singulo die deiecit alous.

Cum autem dixit *dolores permanisse*, indicauit per sudores non euacuatam materiam, quæ in musculis erat, sed in venis, ut ob copiam maceriæ maximam, pars computruerit in venis quæ febrem excitauit, pars in musculis fuerit, quæ demum in vndecima die cum residuo materię, quæ in venis erat per sudorem euacuata est: alia rursus pars fuit in venis mesargi, quæ per aloum est expurgata.

Nunc reliquum est ut aliquid dicam de Thaso vrbe, in quo hæc omnia peracta sunt. Est autem Thasus insula in Archipelago in decima Europa tabula nona seu nona antiquè à regione Abderis. Thalasia apud Ptolemeum longitudinem habens 31 partium cum dodranæ, latitudinem XL. cum dimidio; satis magna, in qua erat ciuitas eiusdem nominis Thasus dicta in maris littore: vinum celeberrimum nascebatur in illa. Est autem ex aduerso Thracia posita & exposita ventis Aquilonis & frigidis, ut Galenus refert, quo fit ut si vera sint hæc, ciuitatem ipsam in littore versus mediterranea posita esse necesse sit, respiceretque Nesum fluium olim, hodie urbem Asphrosam in littore continentis & super flumine positam, Rhodopa: ex monte famoso Nesus defluebat, & Hadrianopolis olim, hodie Andrinopolis à Borea latere à regione insula in continenti posita, centum ferme M. Passuum ab ea distans. In Thaso autem vrbe erant Beotos torrens, Platamon, forum Heracleum, campus iuxta Herculis templum, Iunonis quoque templum, Phrynicida puteus, Telluris templum, nouus murus, Mendacium forum: fons frigida aqua, campus leuis aliusque vocatus Molibæ: atque hæc ex tanta viciitate.

*****

COMMENTARIUS PRIMVS IN SECVNDVM Epidemiorum Hippocratis Librum.

TEXTVS I.

Carbunculi in Cranone æstiu: Pluebat in ardoribus aqua larga, contigebat hoc per totum & maximè ab austro. Et subnascebarur quidem in cute sanies. Dum autem intro concipiebantur, calescebant; & pruritus inducebant. Deinde pustulæ velut ab igne iniustæ excitabantur & sub cutem vri sibi videbantur.

COMMENTARIUS.

Hæc tota particula prognostico ex genere est, eiusmodi prædictionem ex causis morborum venatur. Superius autem visum est, vbinam Cranon oppidum in Thessalia fuerit, ventis Meridionalibus expositum, quocirca omnes dispositiones ad putredinem augebantur. Diximus præterea in libro de Prædictione ex temporum constitutione, quod vbi vehemens fuerit constitutio, ætio, & morbi statim consequuntur, quod etiam superius diximus. Et cum plueret aque larga & in ardoribus id est caniculæ tempore, multa aqua & diu omnia ad calidum & humidum vergebant. Insuper superius declarauimus, quod calor cum humido sunt causa putredinis, tum verò quid sit etiam vera putredo. Quocirca putredinem in ipsa constitutione securam, sed non vehementem verisimile fuit. Diximus præter id etiam quod Hippocrates non nisi iuuenis, & ante primum librum hunc condidit. Nam absurdum est credere, quod si tantus fuisset quantus appaxit in primo, quod maiore ordine hunc non scripsisset librum. Nec est quod quis obijciat hunc non fuisse emendam, nam subscriberem huic rationi facillè. Sed nervos illos non habet hæc oratio, quos primus ac tertius. Quis enim fieri potuit ut si post scriptus esset, hic non saltem historiam ægrotantium melius aut æquè bene scripsisset? Certius argumentum est, quod si in Cra-

Tom. X.

none fuisset, postquam in Thaso, non tamen nisi iuuenis fuisset, mortuus autem est senex, qui fieri potest ut primum emendauerit ac tertium, secundum melius scriptum in tanto tempore non potuerit. Luce igitur clarius est, secundum ante primum scriptum fuisse, neglectum autem ab illo tanquam nimis vitiosum & fructum adolescentiæ: filios tum ob pietatem curasse, ut ab ipsis emendati qualescunque essent, in publicum prodirent.

Nunc reuertor ad expositionem. *Carbunculi in Cranone æstiu: Subijcit causam: Pluebat in ardoribus aqua larga.* Contigebat ut plueret aqua larga per totum scilicet tempus, sed maximè cum flarent austeri scilicet vehementes, nam ab huiusmodi austris solis sunt tempestates, ut ait Philosophus *Vigesima-sexta problematum.* Et subnascebarur quidem in cute sanies. Partes exteriores derelictæ à calore naturali facillè putrescunt, quia videmus quod sudor promanat è summa superficie, & cum sit salus facillè ex quavis causa cutem erodit. Austet autem facit putredines cum sit calidus semper, in hac autem constitutione etiam humidus. Diximus superius de huiusmodi: contracti enim ichores intus putrescunt, suntque magis salsi & pruritus mouent, vnde pustulæ excitantur, natura transmittentes sanguinem ad locum affectum, ex qua adustione generantur escharæ, & ex escharis & humore illo acri putrido videbantur vri partes. Quod Cornarius vertit *sanies* Græcè habetur in τῆ δὲ ἰσχυρῆ ἰχθυῶσι, id est sub cute vel in cute ichores. fiunt ergo putredines, pruritus exustiones, & iuxta eandem rationem; & pruritus quidem admodum delatit scabendo hominem, ut in scabie si quid aliud, aded ut aliqui linquantur animo, & causa est voluptas: ad delectationem autem concurrunt spiritus, & dissipantur ut etiam in Venere & superflua læticia: altera est labor assiduus. Tertia est quod corpus incalescit & exsoluitur; & etiam quia cum ephalatione inutilis aperit ora arteriarum, & exit spiritus vitalis. Quinta causa est quoniam plus prouocatur quàm expellatur, ideo scabendo prurit simul corpus, & homo cogitur sufferre eam molestiam.

TEXTVS. II.

IN ardoribus siccitatis febres plerumque citra sudorem.

COMMENTARIVS.

Sudor fit ex vapore à corpore exhalante, cum cogitur ab aëris frigore, nam aër frigidior est æstate ære qui intro continetur: cum vero fuerit tempus valde calidum & siccum, aded attenuantur vapores, vt non possint in sudorem conuertere. Nec solum dum extra feruntur vapores siccantur, sed & antequam corpus creant: his ergo temporibus febres sudore rarent. Sed cur non desinunt citra sudorem sicut cum sodoro, si nihilominus vapor resoluitur vtroque modo? Quoniam cum citra sudorem fit, periculum est ne in hecicam transeat, dissoluta materia putrida. At cum sudor exit non aded huic periculo ægri sunt obnoxij. An verò hoc dixit innocens non fuisse sudores, nam si fuissent resoluti essent ichores. At quomodo in ardoribus siccitatis cum pluuiz magnæ & largæ cecidissent: Hoc ergo inferius ostendimus.

TEXTVS III.

IN his vero si minutæ imbris guttæ deciderint, magis sudorizantur ab initio.

COMMENTARIVS.

Cur dixerit, *nam si minime gutta deciderint* cum extra propositum sit largis decidentibus imbribus. Videtur ergo intendere triplicis diuisionis sensum: febres in ardoribus siccitatis sicæ sunt & sine sudore, cum minutis guttis cum sodore, & sudorificæ, cum largis autem imbribus pustulas & ichores generant. Sed cur dixit ab initio? Quoniam post tempus quæ cum magnis sunt imbribus onerata natura multis ichoribus sunt sudorificæ. Hæc est prima diuisio siue ordo. Secunda est ratione pluuiz; alia assidua non larga, alia larga non assidua, alia larga & assidua, cuius & loci huius meminit. *Primo in primo Epidemiorum com. 1. in fine.* Tertia est comparatione morborum ad tempora. Quidam enim sunt in ipsis, quidam post ipsa. Primi exemplum est hic, & ponitur *secundum Aphorismorum com. 11. vbi etiam meminit huius loci.* Quarta est ratione generationis abscessus; cum enim colligitur fit carbunculus, cum spargitur pustula, vt *Quarto decimo artis curandi cap. 10. Quin-*

ta est ratione materiz generaliter: pustula enim fit ex materia tenui, carbunculus ex crassa *Tertio in tertium Epidemiorum com. 30.* conueniunt in feruore. Causa enim efficiens est immodicus calor in vtroque. Sexta est ratione materiz specialiter, quoniam vel aduritur bilis flaua, vel atra, vel pituita; sed hæc non est ex eo genere. Propriè autem sunt potius exustis ichoribus vt dixi, quàm humoribus. Septima est ratione eorum quæ succedunt, quædam pustulæ manent, quædam autem rumpuntur, nam cum adustio magna est, necesse est escaram fieri vrentem, & generari vlcus. Galenus in *libro de Tumoribus cap. 6.* cancrenam & carbunculum similia ferme esse ostendit. Primum quod in vtriusque generatione bullæ quædam præcedunt: Dum autem generantur cum crusta fiunt, velut in ambustis, & cum febre validissima & vlcere demum quod periculum non leue afferant. Sed differunt quod carbunculorum crustæ cineræ sunt coloris aut nigre, cancrenarum autem non ita. Sunt autem è genere morborum qui à calore tanquam flamma fiunt vt Galenus *Quarto de victu in acuris com. 21.* Sed hæc vulgata & ceterò parum graua: quis enim hoc nescit eiusmodi morbos esse valde calidos ac ferocidos, dico phlegmonas, erysipelata, carbunculos, herpes. Sed hoc scire est potius grammatici, quàm medici, nisi ad auctoris sententiam intelligendum referatur: at negotium est scire quomodo fiat carbunculus, & cur adoo ferueat, an ob materiam ipsam, an ob modum putredinis an ob vtrumque. Et certè hic alia est dubitatio (nam conferre quippiam materiam ipsam, non tamen præcipuam esse causam haud dubium est) an morbi hiantum feruoris concipiant, quoniam putredo altius sit generis, an quomodo magis putrescant: velut si dicamus Socratem doctiorem Platone, quia Socrates noxit medicinam, Plato architecturam, an quoniam cum vtrique eandem nouerit scientiam, Socrates tamen magis exactè illam nouerit quàm Plato. Huiusmodi quæstiones erat consideratione dignæ. Sed turpe existimauerim proposuisse nec dissoluisse. Quorsum enim hoc? non nisi temporis iacturam facere. Dico ergo materiam calidam concipere maiorem flammam quod simul ardeat, atque eo modo hos morbos calidiores esse, sicut videtur in lignis tenuibus & siccis, à quibus flamma procedit alacrior. Putredo autem pestilens qualitate maior semper est, non autem quantitate, sed neque illam reijcit. Sunt enim pestilentes morbi magna cum putredine & parua: & qui magna cum sunt, & ob id ardere videntur, necessario statim interficiunt. Fiant ergo carbunculi & huiusmodi, cum corpora calida & humida aqueo humido & calore vt ita dicam exotico, calido & humido loco concluduntur: at corpora eorum qui in Cranone habitabant, maloque victu victarant,

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

omni tempore fiant febres ardentes, æstate tamen magis contingunt, quod venulæ arfactæ fluxiones acres ad se trahunt. Hic haud dubium est de tertia sententia, solum relinquitur ambiguum id, unde trahant venulæ si omnes humores secundum naturam in venis sint, nam in eis generantur. Videtur ergo in lassitudinibus ob laborem exsiccatis musculis trahi ex venis ichores, atque inde repleti muscoli ac concalescere, quos concalescentes iam venulæ ob attractionem & resolutionem exsiccata iterum trahunt, atque ita vicissim replentur ex eo quod iam ex eis erat educum, idque biliosum est, id est calidum, siccum, tenue, amarum & acre. Superius autem dixi quid per ardentes febres intelligat. Insinuat enim quod febres hæ, quæ carbunculos sunt consecutæ, fuerint ardentes: cum enim sanguis putresceret, pars tenuis transit in flavam bilem *secundo de differentiis febrium cap. 4.* crassa autem in atram. Ex flava bile factæ sunt febres ardentes, ex atra carbunculi, ulcera acia & pustulæ.

TEXTVS VI.

Autumno maximè ferinum: Et oris ventriculi dolor, quamquam & ipse minus maleficus fuerit, dum morbus eiusmodi extiterit.

COMMENTARIVS.

Cum locutus esset de æstate, transit ad Autumnum, illum comparans ad æstatem; Et dicit quod *Autumnus est maximè ferinus.* Idem *sexto Epidemiorum*; ferinum autumno & oris ventriculi dolores, & horrores, & atra bilis. Galenus ibidem per ferinum omnem morbum pessimum comprehendit, carcinoma, elephantiasim, phthisim & Ascarides, elminthesque. Dicitur est autem de causis generationis horum omnium *Tertia Aphorismorum.* Etenim melancholiz id anni tempus respondet, & coaceruatam habet malorum succorum congeriem, & dies tum inæqualiter afficitur. Quia tamen in morbis minus periclitantur ægrotantes, quorum temporibus morbi congruunt, quàm à quibus natura dissident ut *Secunda Aphorismorum* habetur, ideo merito subiungit: *Quamquam & ipse minus maleficus.* Quales autem sint morbi Autumni, declarauit in eisdem. Nominine autem ferini, quod mansuescere non potest, intelligit, cuiusmodi sunt hydropes, insaniz: vel à nomine ut cancri, elephantiasis ab elephante & cancro. Sed verisimilius est, Hippocratem rei naturam magis quàm verba sectatum fuisse. Accidit enim ut nomina talia quibusdam morbis à eris imposita sint, velut & sphaacelum

serpentem Itali lupinam vocant, quod deuoret. Cum autem *εσθιαχία* dixerit Hippocrates id est cordis dolores, satis audacter hi transtulerunt oris ventriculi dolores, cum nesciam vter sit frequentior: raro enim os ventriculi dolet, morsum frequentius patitur, in fame imum sanè frequenter, quod ibi humores resideant non in ore, neque enim ibi possunt manere, propterea ego verterem ut littera iaceret, exponerem autem iuxta iudicium mentis. Sed hanc audaciam habent Galeni sectatores. Quid enim obesse potest reuera translatio? Ad hunc locum facit exemplum scriptum in *Quarto huius* hoc modo: *Eumenis uxor autumno vomuit bilem atram, sed & odores manifesti erant, & febres horrida, & cordis dolores: biliosa pauca vomebat: & lumbricum, secessus tenues per omne tempus.* Itaque ibidem dicendum est.

TEXTVS VII.

Ascarides vesperi similiter huic: & illæ tunc infestant in die plerumque, non solum idè quod magis affligunt, sed etiam ipsæ per se ipsas.

COMMENTARIVS.

Cum declarasset naturam temporum anni, hic vult comparare naturam patrium diei ad tempus anni: dicens quod ascarides maximè vesperi mouentur, & magis infestant in die quàm in nocte: Et intendit hoc ostendere, quod morbi omnes mouentur magis in vno tempore anni quàm alio: & in vna parte diei quàm alia, & quod partes diei manent eadem cum partibus anni: igitur partes diei respondent partibus anni: construitur igitur ratio hoc modo; in partibus diuersis anni mouentur diuersi modi. Et hoc est dictum *Tertia Aphorismorum*: & non ob aliud quàm similitudinem temperaturæ, & hoc est demonstratum in *primo de natura humana*: sed & morbi mouentur magis in vna hora diei quàm alia, quod experimento docetur, & ratione eadem, quia horæ diei similes temperamento humoris magis illum mouebunt; igitur cum quicquid est simile vni, sit simile simili: illi erunt partes diet similes partibus anni. Ostendit ergo hoc in partibus diet, & toto die; nam ascarides magis affligunt die quàm noctu, & hora vespertina magis quàm matutina. Et ratio huius est, quoniam cum sint animalia frigida, indigent calore solis, ut serpentes ad motum: illi enim tota hyeme ferme planè immobiles latent. Hi ergo mouentur, & dum mouentur affligunt, noctu autem quiescunt. Affligunt autem magis vesperi duabus ex causis, quoniam sentiunt frigus

ex quo læduntur, & se retrahunt ad intima: Et quod tum elutiunt consumptis prandij reliquiis, & maximè, si quis parum comederit in prandio.

Hic autem oriuntur non leues dubitationes; prima est, quoniam si tribuamus vespertinum tempus idest ante occasum, solis autumno, cogemur primam partem noctis tribuere hyemi, & secundam veri: & ita frigidissimam partem diei veri temperatissimo. Secunda est, cur ascariæ magis affligunt die quàm noctu, etiam si æqualior affligerent quoad seipsas: hoc enim est quod videtur innuere Hippocrates. Alia est dubitatio, quia comparatio non videtur esse bona, quoniam in partibus anni, quia longè sunt, non solum viget temperies, sed etiam humores generantur: in partibus autem diei sola intemperies dominatur, non autem possunt humores generari. Respondeo ergo quòd hæc comparatio est ad æstatem, non ad autumnum, nisi ratione finis: nam finem æstatis excipit autumnus: & ideo finis diei, & hora vespertina ad finem æstatis referri debet: sub fine ergo diei, incipiunt hæc animalia torquere, & vsque ad initium noctis mordent, & dolores faciunt, & molestiam inferunt: adeò vt in quibusdam vix ferri queat: comparantur ergo, vt ardentes febres, ad æstatem & autumnum; ita hi ad diei finem, & initium noctis: causa vero, cur magis affligant in die quàm noctu est, quoniam in die interiora frigent, exteriora calida sunt: contra in nocte, vt Hippocrates dicebat *sexto Epidemiorum*. Sed frigida partes magis vexantur à dolore: ideo magis torquent vermes in die quàm noctu: Palàm dormiens (inquit) calidior est intus, frigidior extra, vigilans autem contra. Quod autem tempora anni generent humores, ostendit quod sunt efficaciora ad mouendum morbos; non quod partes diei etiam non moueant, licet non adeò certo motu & ordine. Animaduertendum, quòd sicut ver, & Autumnos sunt breuissimæ partes anni: ita & in die, vt incipiat verna temperata post primam horam ab ortu solis, & finem recipit inter tertiam, & quartam: & Autumnalis per horam ante occasum vsque ad secundam noctis.

TEXTVS VIII.

IN autumno acutissimi morbi, & maximè lethales: Et omninò similitudinem habent, eo quod vespere exarcebantur: tamquam annus ipse habeat circuitus morborum.

COMMENTARIVS.

Non de primo insultu tantum, sed na-

tura morbi loquitur: velut tertianæ febres, & ardentes *Tertia Aphorismorum* sunt in æstare, quia tempus æstiuum comprehendit totum illarum tempus: ita morbi ex natura bilis exacerbationes habent, & sæuiunt in die, & melancholiz vespertino tempore: Et totum tempus exacerbationis comprehenditur à tempore vespertino, vt alleviationis à matutino. Primum, quod proponitur aliàs in *tertia Aphorismorum* visum est: Morbi enim autumnii lethales sunt, & celestimè perimunt. Dicit ergo quod tales morbi similitudinem habent, cum sicut in anni partibus, occupant autūnum: ita in die vespertinum tempus: videtur ergo (dicit Hippocrates) quod sicut dies habet circuitum, & in deteriore parte illius scilicet vespertina exacerbantur morbi, ita annus habet circuitum, & in eius deteriore parte exacerbantur, seu multiplicantur, & sæuiores sunt morbi deterirmi: hi autem sunt acuti, & exitiales. Quod ergo dixit de autumno, & morbis exitialibus, & vespertina hora, dictum, puta de matutina, & morbis mitibus, & vere. Sicut ergo dies comparatur ad circuitum vnius morbi, putà Socratis; ita quod in prima parte diei minus se habebat, in secunda morbus inualecet, in initio noctis molestius affligetur: ita in prima parte anni comparando ad homines vniuersos mitiores apparebunt morbi, idest in vere, grauioribus in æstate, grauissimi in autumno. Et sicut ætas & hyems occupant maximam partem anni, autumnos & ver modicam particulam, & vix quantum sola hyems, ita diei maior pars æstati tribuetur, minor veri: & noctis minor autumno, maior autem hyemi. Scribitur prima pars huius in *tertia Aphorismorum*.

TEXTVS IX.

QVale est dies morbi, quale est vespertinum tempus ad exacerbationem: Tale est morbi, & vniuscuiusque constitutionis inter se, vbi non quid in superiori specie fuerit innouatum: sin minus, alia sanè constitutione hæc imperium obtinuerint. Quare etiam annus ad se ipsum hoc modo se habet.

COMMENTARIVS.

Sententia est, quòd qualis est totus dies ad totum circuitum accessionis & vespertinum tempus idest deterior pars temporis, ad exacerbationem, idest deteriorem partem morbi, tale est constitutionis totius ad totum cursum morbi, & deterioris partis constitutionis ad partem deteriorem morbi: Idest sicut dies vna comprehendit

vnum circuitum, in quo sunt principium, incrementum, status & declinatio, ita in qualibet constitutione est principium, in quo pauci sunt morbi, & mites; & incrementum in quo plures & validi; & status in quo adhuc plures & violentissimi: & declinatio in quo plures & non periculosi. Si verò constitutio impedita fuerit in sequenti, succedet quod debuerat sequi. Gratia exempli, in æstate inceperunt febres ardentes, & superueniente frigore delituerunt: tum autumno calore redeunte redibit impetus morborum, qui superuenire debuerat. Et hoc est quod intendit: Moratio diurna est minus efficax, quàm annua ratione partium, nihilominus diurna non potest impediri vt annua: nam si non fluant tempora vt fluere debent, non euenient morbi aded multi ac magni vt expectabatur. At si eueniat frigos in meridie, non ob hoc exacerbatio meridiana impeditur. Sed neque æstiva ex frigore, sed procrastinabitur solum, quia redeunte calore vel in æstate, vel autumno, redibunt morbi, & constat ratio huiusmodi: morbi proprij temporibus secundum naturam si tempora tardantur, tardantur & morbi, sed non tolluntur: igitur in constitutione præter naturam nisi omnino evertatur series temporum, redeunte constitutione præter naturam, redibunt etiam morbi. Concludit ex hoc, quod tria eodem modo in comparatione ad morbos se habebunt: Annus, constitutio & dies. Meminit huius primæ partis in *Quarto lunis*. Inde subiungit.

TEXTVS X.

IN quietis ac constantibus temporibus & annis tempestiue tempestiua præbentibus boni status, & iudicatu facillimi sunt: In inconstantibus verò inconstantes, & qui difficulter iudicantur. Quum sanè in Perintho defecit aut abundauerit quid, vt aut venti sint aut non venti, aut aquæ, aut siccitates, aut ardores, aut frigora.

COMMENTARIVS.

Superius vt dixi tria proposuerat: Primum constitutio habet optimum, pessimum, ac medium, comparata ad circuitum morborum. Secundum annus habet optimum, pessimum & medium, seu media, ad circuitum morborum, scilicet Epidemiorum vel popularium. Tertium dies habent partes optimas, pessimas & medias, comparatas ad circuitus morborum seu generales, seu singulos, & in vnoquoque morbo. Declarat de duobus primis vno

sermone hoc docens, ac inquit: si constitutio fuerit conllans & tempestiua, seu multò magis annus, vt æstas sit calida & sicca, cum ecclis ventis suo tempore, non quieta nimis, nec cum ventis alienis, nec nimio seruore, nec imbribus aut frigore, hæc enim omnia declarat: & eò magis si vnumquodque tempus suam ad vnguem naturam retinuerit, tunc inquit morbi erunt boni status, id est faciles, tam in principio quàm incremento vigore, & declinatione, & facillimi iudicatu id est vt febris abscedat, & soluantur. At si fuerint inconstantes id est vt non maneat in sua qualitate, vt si æstas esset tota frigida, aut si pars esset calida & sicca, pars frigida & humida, & hoc propriè vocatur inconstans, sicut p imum intempestiuum comparatione ad constitutionem: & quantum ad annum attinet, vtroque modo dicitur inconstans annus; non autem intempestiuus, sed solum comparatione ad partes ipsius anni, sicut morbi inconstantes id est difficiles, non boni status, & qui difficulter soluantur: aut quia interimant, aut quia reuertantur, aut quia transmutentur in alios morbos, aut quia perpetua quædam stigmata relinquuntur, à quibus homo nūquam liberetur, vel quoniam serò sanentur, vel quoniam ad magnum vitæ periculum prius perducant quàm liberentur: demum quia naturam aded fatigent, vt non perperam discessisse videantur. Septem his modis dicuntur morbi difficulter solui. Scribitur Prima pars huius *Tertia Aphorismorum*.

Solum ergo restat docendum, quomodo tempestiue dicantur constitutiones, seu anni tempora, seu vt dixi annus constans vel bonus, & cum ipsam breuiter Hippocrates describit in libro de *Aere aquis & locis* dicens: *Annus secundum variationem est, cum signa in astris orientibus ac occidentibus sunt: & in autumno aqua, & hyems sit moderata, vt nec valde elemens, nec admodum frigiditate excedat: & vero æstas tempestiue pluat: sic sanè saluberrimum esse annum patet.* Inde se declarat quomodo: cum enim canis ortus adest, Ecclie flare debet, atque imbres decidere; secus sicca sit nec pluuia abundet, sed nec spirent austri, ventum boreales venti, nec tamen aded vsque vt frigida euadat. Similiter sub arcturo imbres etiam decidant, sed non admodum diuturni, nec auster vnquã utilis, nec vllus ventus qui assidue perfler: sed neque suæ qualitaris sit expert tempus, nec omnino szuiat. Hyems enim frigida & non admodum humida, sed nullo modo sicca. Atque in vere imbres breues decidant, & austræ spirent, sic vt temperatum sit: Et vnicuique regioni suum est temperamentum, quod alij non conuenit; illi autem maxime est salutare. Et ob id dixit, *Quum sanè in Perintho*, non frustra: nam voluit vt in vnaquaque regione sciamus constitutionem illi naturalem, qualiter se habeat. Et eius, non simpliciter alicuius generalis vbiq; cum nulla talis sit comparatione,

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

bus sit leuissimus, & accessio validissima erit, in die accessionis ante iudicationem: si accessiones fuerint moderatæ cum exacerbationibus, erit 10 die decretoria: si autem fiant per dies impares erit in antecedente diem decretoriam, & ita lethalia aut cum recidiva. Et si incrementa sint exigua erit iudicatio in die critica, nisi impediatur tardò & morbus erit diuturnus. Ex quo concludo quod superius dictum est, morbos comparari ad constitutionem, ad annum, ad diei Partes, & ad naturam propriam. Quòd si incidat exacerbatio in horam diei deterioriorem ex natura, & fuerit leuis, & perimat, morietur in illa hora.

TEXTVS XIII.

Ex omnibus autem continuis, aut intermittentibus; & diuturnis, & vulneribus, & spuris, & doloribus: Itèmq; tuberculorum inflammationes, & quæcumque alia posterius apparent: fortassis autem & ex alijs communibus rebus, quæ quidem citius sunt breuiora sunt: quæ verò tardius longiora.

COMMENTARIVS.

Huc referre oportet Aphorismum: *Sed & ex his quæ apparent indicia sunt, velut in morbo laterali, si sputum statim adsit, inchoantem breuias: si verò posterius contingat productis. Et urina & alui excrementa, & sudores si appareant, & faciles & difficiles ostendant iudicationes, & breues & longos morbus.* Hoc igitur est tertium signum, ex superuenientibus seu assidentibus symptomatibus; Quæ cum statim adueniunt morbum breuem fore ostendunt, si serò non solùm longum, quia iam talis sit, sed etiam in posterum. Primum ergo signum est ex natura morbi quæ per circuitum ostenditur: Secundum ex incrementis. Tertium ex accidentibus superuenientibus: possumus & quartum dicere ex anni temporibus, iuxta ea quæ superius enarrata sunt. Sed iam litteram exponamus, cum acuri morbi de quibus egit opponatur diuturnis, & continui intermittentibus, & spontanei vulneribus: dicit eandem etiam rationem à circuitibus incrementis & reliquis, utpote temporibus anni superuenientibus, sputis, doloribus. Et dolor est in aliquibus signum pathognomicum, ut in morbo laterali, & plerisque abscessibus, in quibusdam verò assidens: ut in mala intemperie ventricoli. Ita sputum in destillatione est pathognomicum, in laterali morbo assidens. Tuberculorum inflammationes sæpè decre-

toriz sunt, sed non perfecti iudicij. Omnia hæc ergo ubi citò apparent, raro in morbo lethali, quam ad sanitatem rendente breuem finem ostendunt, si serò tardum. Idque ratione: nam huiusmodi cum citò apparent materiæ motum celerem & affectum naturæ declarât, ex quibus necessario mors aut sanitas breui sequetur: si autem tardè, motu legnem & tardius quædam ostendunt, unde morbus productior. Sed cur signa quædam lethalia statim ab initio apparent, alia iuxta rationem, id est morbi medium: alia iuxta finem, quæ non possunt iuxta rationem dictam indicare, velut convulsio quæ apparet in vndecima, mortem in quarta-decima declarabit, quam deberet in decima-septima aut vigesima ostendere. Dico ergo quòd signa concoctionis & cruditatis sunt, quæ significant pro ratione morbi, & similiter corruptionis, ea ratione quod signe concoctionis & corruptionis significant celeritatem cum apparent: sed alterum est mortis signum, alterum salutis, nec sunt propriè symptomata, sed signa. Quæ autem sunt imperfectè concoctionis aut coctionis, dimidium temporis ad salutem vel mortem: & si sine cruditatis, quandocumque apparuerint, longitudinem morbi significant. Quæ igitur mox apparent, significant breuem aut longum morbum, iuxta cruditatè aut coctionem vel corruptionem, & iuxta tempora in quibus apparent. Sed sputum ut accipitur hic & *prima Aphorismorum*, accipitur pro signo coctionis, quia præsupponitur coctum quod expuitur, & pus iam factum in morbo laterali, & tunc etiam duplicat tempus ad hunc sensum in sequentem diem iudicatoriam: ut si in vndecima ad decimam-septimam, qui primus est post vndecimam iudicatus, & si in quarta-decima ad vigesimam, qui primus est iudicatorius primi ordinis. At dubitabis si perfectè cocta est materia in vndecima, cur non statim vel saltem in quarta-decima expurgatur? Respondeo quod ut superius dixi, non est hæc iudicatio, sed febricit quæ præsupponit totam materiam esse excretam: ac hæc non simul excernitur, igitur oportet ut in multos dies differatur. Secundo quia materia illa quæ apparet concocta, non est eiusdem generis tota: reliqua enim concoquitur, separatur autem solum quod concoctum est. Cum ergo ad portionem illam concoquendam exigantur vndecim dies, ad reliquam totam perfectè concoquendam, quæ in multo maiore est copia, saltem sex dies aut etiam plures erunt necessarii, idèd non excernitur nisi intra illam diem præscriptam. Materia etiam quæ per sputum excernitur, orsi concocta sit specie, non tamen est exquisitè concocta: intra concoctionem ergo perfectam specie, & perfectam verè, intercedit multum adhuc laboris in opere naturæ, quare necesse est ob has tres causas, cum vna sola per se sufficeret, simul iunctas

iunctus intercedere multum temporis, inter ea quæ mox apparent, & morbi solutionem. Galenus autem suo more laborat multum, ut hunc locum explicet, & maxime in primo de Crisi, & hoc est quia Hippocrates videtur velle, quod tale sputum concoctum possit apparere in initio morbi: dicit si concoctum, quomodo est in morbi initio? Sed Hippocrates vocat morbi initium primum tempus, & ideo has difficultates quæ sunt leues, & quæ possunt vno explicari verbo, in immensum frustra auget, cum constet coctionem huiusmodi ut clarè loquar, si in primis diebus appareat, duplici modo breuem morbum ostendere: & quod iam propè finem sit coctio, & quod materia illa motum magnum seu mutationem perpeffa sit in breui tempore, quod & illius subtilitatem, & vim agentis magnam ostendit. Et si ad coctionem, agens illud est calor naturalis, & si ad corruptionem calor putridus. Cum ergo calor naturalis viget, fit sputum album, lene, æquale, non fetidum, bene permistum, & quod facilè expuitur: si autem præter naturam fit; loco non fetidi fetidum, loco bene permisti purum, loco eius quod facile expuitur lentum vel rotundum, vel quod difficulter expuitur; loco æqualis inæquale, crassum; loco lenis quod partes habet concretas intus, velut gipsum & sordidum: & loco albi flauum, rubrum, viride, croceum, cæruleum, liuidum seu fuscum, nigrum, tum etiam sanguineum, sed hoc solum cruditatem ostendit. Verum non ut ad concoctum sputum coctum spatium temporis ad solutionem morbi exigatur, ita ad prauum idem tempus intercedere necessarium est ad mortem: quædoquidem mala bonis celerius aduenire soleant. Sed si robustæ primum sint vires, & viria non sint plura, neque in extremo: nam si talia fuerint, utpote sputum nigrum, rotundum, fetidum, quod vix excernatur, tale in sequentem diem vix differetur ad mortem. Attamen antequam tale euadat, ut malum appareat, multo antea est necessarium, quo fit ut res ferme redeat ad idem, & conduplicetur etiam tempus. Si ergo à prima die sputum prauum appareat, poterit quàm breuissimè interire, ac non poterit quàm breuissimè sanari, quia à prima die concoctum non potest apparere, sed ad summum cum celeritè, in tertia. Hæc igitur quæ ad vnum propositum tendunt, & nusquam vagantur, debuerat Galenus docere, & non vagari huc illucque sine fructu: nam ex hoc conijciemus scilicet tribus illis causis dictis, producendi morbi solutionem, vsque in diem sequentem indicatoriam; poterimus quod Galenus nesciuit, multo minus docere potuit, scire diem exquisitè solutionis morbi, iuxta scilicet exactam coctionem veteram, multitudinem sputi, in comparatione ad abscessus magnitudinè: nam hoc declarat quanta pars non solùm verisimiliter con-

cocta sit, verùm etiam quantum excernat, atque ob id facit facilè ut sit sputum & virium robur. Alia verò ligna quæ sunt lethalia, non exigunt tempus ut delirium, stabile frigus, extremitatum conuulsio, pulsus, casus syncopis, liuor cum sudore frigido extremitatum, non posse deglutire, non videre, non audire, non intelligere, mane supinum ut cadaver, excrementa admodum fetida; sed tamdiu superesse possunt, quantum vires resistere. Ob id signum hoc non exigir nisi illarum cognitionem.

TEXTVS XIV.

Quum etiam in circuitibus citiorem recursum, ac reliquum augmentum, morbus neget: nam & eorum qui statim pereunt, velociores sunt iudicationes, quoniam & dolores, & continui ac validi. Quæ verò ad melius iudicant, non statim apparent.

COMMENTARIVS.

Signa salutis sunt coctionis signa: signa coctionis non possunt ut visum est statim apparere, igitur signa salutis non possunt ab initio apparere. Et est in primo tertie figuræ iuxta ea quæ trademur, seu secundæ iuxta Auerrois sententiam. Dicemus enim hoc modo: omnia signa propria salutis à coctionis signis sumuntur, ab initio nunquam possunt sumi signa coctionis, igitur ab initio non possunt sumi signa salutis.

Quum etiam in circuitibus; Docet quod morbus aliquando potest interficere ante statum & incrementum, & potest contingere iudicium ad malum ante illa tempora, & hoc ob continuitatem dolorum, ac magnitudinem. Et intelligit per dolores seu vires, quæcumque præter naturam molestiam afferunt, velut vigilias, sitim, inquietem, cibi abominationem: & huiusmodi; sed præsertim quæ statim vires evertunt, velut syncopim, conuulsionem, soporem morbosum, febre, hæc enim præcipitare solent vires, cum vrgent vehementer, & omnibus celerius difficilem valde respirationem. Connumerat ergo signa non alia à superuenientibus, & sunt comprehensa in illis duobus verbis ante dictis, sputum & dolores. Per dolores enim omnino quæ sunt contraria naturæ intelligit: per sputum quæ media natura sunt, quæ alibi ut dixi superuenientia appellauit. Iam ergo habes signa sumpta à superuenientibus, citra coctionem naturalia partim, & partim contra naturam, & ab his quæ sunt prorsus contra naturam. Restat ut sit tertium quoddam genus, quod

neque est naturalium signorum, neque praternaturalium, sed decretoriorum, à quo etiam morborum longitudo & breuitas, finis quoque scilicet salus & mors ostenduntur.

TEXTVS XV.

Signa decretoria quæ non decernunt, partim lethalia sunt, partim difficilis sunt iudicationis.

COMMENTARIVS.

Hoc est quintum genus iudiciorum qualitatis morbi longi, breui lethalis aut non lethalis, cuius meminit Galenus superius in enarratione Philini, & primo de Crisi cap. 14. cum alibi sæpius. Visum est autem, quod longè secus exponit: non enim intelligendum est de signis primam, quæ non statim decernunt, sed post tempus significant; velut coctio est decretorium signum, & tamen non statim iudicium significat. Præterea signa indicatiua sudor in Quarta significat crisin in septima per sudorem, nec mali quitquam amplius; Sed neque ex his quæ paulatim morbum solvunt, vt vrina & egestio: paulatim enim lanant ægrum, nec subito decernunt, nec si à principio morbi adueniant. Visum enim est superius in multis, quorum alius decretorio modo ab initio turbata est. & tamen morbus non fuit diuturnus neque lethalis, vt inter reliquos Herophonæ & Melidæ contigit. Cum ergo natura conatur crisin, & non perficit illam, sed modo decretorio puta in septima vel vndecima apparet sudor satis magnus, aut fluxus sanguinis narium, aut menses, tunc signum est mortis aut longitudinis morbi: Idque ratione potest demonstrari; si natura conatur decernere & non decernit, materia est inobediens & multa; si igitur vires debiles sunt, mortem sequi necesse est, si autem validæ, longue erit morbus. Itaque scire causam, est noscere quid sequi possit, & perfectè intelligere. Intelligendum est ergo dictum hoc iuxta demonstrationem.

TEXTVS XVI.

Quæ præiudicata sunt, si crudè iudicata fuerint, recidiaz fiunt: Sin minus iniudicata manent aut malæ fiunt iudicationes. Possunt etiam fieri perniciofa, ea quæ non parua sunt.

COMMENTARIVS.

Cum declarasset quid signa decretoria quæ non decernunt, significant: declarat modò contrarium, scilicet quales sint iudicationes, quæ sine signis decretorijs adueniunt. Tribus enim modis hæc comparatio contingere potest: vel vt decretorijs signis iudicatio succedat, & hoc est bonum: vel vt decretoria signa adueniant, non autem iudicium sequatur; idque in præcedente declaratum est: vel vt decernant absque signis decretorijs. Diuidit ergo bifariam hoc; nam quæ præiudicata sunt, si crudè sunt iudicata, & sine signis coctionis recidiaz fiunt, quia vel non tota, vel non prorsus materia eiecta est: non tota vt si pars materiz per sudorem prodierit, non prorsus velut si abscessus factus sit, nam si tota & extra corpus materia fuerit euacuata, non poterit esse crisis præiudicata de materia cruda sed concocta. Igitur si cruda est, necesse est alterum duorum factum esse. Si ergo pars materiz relicta est, necesse est eam putrescere denuo atque expelli, ergo fiet recidua. Si abscessus, necesse est vt tandem extra corpus protrudatur; atque ita vt denno putrescat, & ita fiet recidua, & etiam per secundam eiectionem. Debet autem legi *crude* pro adverbio non nomine *spes*. (Sic minus) Id est si non crudè nec intempestiue, tunc aut morietur in posterum sine iudicio delitescuntque vel sensim, aut transeunt in *spem* & habitum, aut malè iudicantur nec morbus finem accipit. Vel si morbi non sint parui, interitum asserre possunt. Causa est, quoniam si tempore quo iudicari debuerunt iudicata sunt, sed tamen sine signis decretorijs, significat hoc impediram esse naturam: vel à causa aliqua externa, & sic non sequetur iudicium: vel à materiz prauitate, & ita fiet mala iudicatio. Sed si cum hac mala iudicatione adfuerit virium imbecillitas, etiam morietur. Exemplum præiudicati morbi est positum supra Clazomenio in decima-septima, & ea muliere quæ decumbebat in ligatore, quam reliquit febris in octaua, atque hæc præiudicata sunt crudè, idè deuenerunt ad recidiam, & seruari tamen sunt. Qui vero præiudicati sunt malè vt Pythion Primus, & qui in Dealcis horro habitabat: Pythion siquidem iudicatus est in decima, cum deberet iudicari in quarta-decima, idè post quadraginta dies idè die quinquagesima ab initio morbi, facta est supputatio circa sedem; alteri verò iudicatio facta est in vndecima, quæ debuit differri saltem ad vigesimam, idè malè iudicati sunt, sed & hic euasit beneficio virium quadragesima die. Porro Euryanætis filia præiudicata est à magno morbo in sexta, idè trigesima die à morbi initio mortua est.

De hac præiudicatione quam Galenus non vidit medum intellexit, quam videmus

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

uit, post extremitates parum recalescebant in decima, extremitates rursus frigide. Et de Euryanactis filia, qua sensim & tristitia & fastidio & delirio ad mortem deducta est. Alius senius est ut quæ contraria significant his quæ patitur, mala sint. Sed hoc in sequenti clarius.

TEXTVS XIX.

Quemadmodum etiam malorum signum ea quæ ad contraria repunt.

COMMENTARIVS.

Ad contraria quidem dupliciter; aut secundum naturam, aut præter naturam: præter naturam ut in tertio libro super primum dictum est, ut à principali membro ad minus principale, scilicet à nobiliore ad ignobilius, secundum rectum, & à superiore parte in inferiorem. Diximus etiam quod effluxiones meliores sunt transmutationibus & derivationibus, & etiam quomodo per propinqua loca. Sed de naturali exemplum habebimus inferius: utroque ergo modo cum materiæ ad contraria repunt malum est, utpote ab inferiore parte ad superiorem, ad alterum latus versus membrum principale, ex effluxione abscessus.

TEXTVS XX.

Considerare verò sic oportet in cibis, compressionibus venarum, tumoribus præcordiorum sursum vergentibus, deorsum vergentibus.

COMMENTARIVS.

Libro secundo Prognosticorum inquit Hippocrates: dolores qui cum febre affligunt circa lumbos & inferas sedes, si præcordia attingunt, inferas relinquentes sedes, exitiales admodum sunt: contingit tamen & iuxta venarum rationem, licet ascendant, bonas fieri transmutationes, ut ibi: Quibus abscessus fiunt ex pulmonia, ac circa aures ac suppurant, aut ad inferas sedes, ac fistulantur, si supersunt, In cibis autem si enomant cum proprium sit ut secedant: &c. Ideò clara est expositio, præter illud compressionibus venarum id est... hæmorrhoidibus: nam si non fluant postquam intumuerint, ad contraria repere dicuntur. Hæc igitur dicuntur ad contraria repere, in his quæ sunt præter naturam. Quod si quis objiciat, quia cibi descensus est secundum naturam: Dico quod sufficit ut id quod ad contraria vertitur, manifestè contra naturam transmutari videatur ut in presenti casu.

TEXTVS XXI.

Sed & multa sunt eiusmodi, velut abortientium mammæ graciles sunt: neque enim contrarium est, neque tussis diuturnæ, quoniam ubi testis intumuit, cessant: & testis tumor à rulli cessat, & alleuatur. Quæ res commonefacit nos communionis pectoris mammarum genituræ vocis.

COMMENTARIVS.

Cum docuisset quod mala sunt signa eorum, quæ ad contrarium repunt, & quænam sint, quæ apertè ad contraria repunt, ut dictum est de cibo, compressionibus venarum, docet occultos esse consensus, in quibus sunt mala signa, quæ non sunt manifesta, neque ad contrarium: velut si mulieri utero gremi mammæ detumescent, significant abortum, & tamen hoc non est ad contrarium repere. Et circa hoc dicebat idem Quinta Aphorismorum: *qua corruptio- ra sunt factus, his mamma extumescunt: si vero rursus dure fiunt, dolor aut mammæ, aut coxæ, aut oculos, aut genua infestabit, & non erumpent.* Diximus ibi consensusm utrius cum mammis, & nunc idem declarat Hippocrates. Et sicut in mulieribus cum utero consentiunt mammæ, ita cum viris uteris non sit, ad sine autem testex, oportet invenire in viris, quod testibus consentiant loco mammarum. Nam mammæ in viris sunt non ubi ornatum tantum ut quidam credunt, sed ex necessitate creationis illarum, ceterum alioquin inutiles: substituit ergo loco mammarum pulmones, & instrumenta vocis. Itaque legendum erit diuisim, communionis scilicet pectoris, mammarum, cum instrumentis genituræ in feminis, & pectoris vocis cum instrumentis genituræ in masculis.

TEXTVS. XXII.

Abscessus aut per venas, aut per ossa, aut nervos, aut cutem, aut alias emotiones.

COMMENTARIVS.

Cum declarasset in generali, quæ repunt, quomodo bona sint aut mala, & ratione eorum quæ repunt, & quæ repunt: docere incipit modò specialiter, & quæ bene repunt, scilicet de quibus dicat, utpote quoniam loquitur de abscessibus, & quæ repunt, utpote per venas aut ossa aut nervos, atque ita continuatur sermo præcedentibus. Per venas fieri abscessum est familiare, siquidem lib. de Inequali

Inaequali intemperie cap. 3. enarrat ea, quae in praesentis loci abundè totius ferme intellectum faciunt his verbis. Quippè calida fluxio, vbi in musculum procubuit, primum maiores arteriae, venaeque opulentur, ac distenduntur; ab ijs minores, atque ita res procedit, donec ad minimas sit peruentum. In ijs vbi valenter impacta fluxio est, nec amplius contineri potest, partim eius, per ipsarum ora, partim per tunicas colatum foras transmittitur; cum verò spatia ipsa vacua, quae inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omnique ex parte incalescunt, ac perfunduntur. Ea sunt nerui, ligamenta, membranae, caro ipsa; antequam hæc, arteriae & venae, quae scilicet & primae & praeter cetera vario dolore afficiuntur. Quippè interius à fluxione tum excalescunt, tum distenduntur, ac diuelluntur: exterius non modò excalescunt, sed etiam premuntur, ac degranantur, reliquae particulae aliz comprimendo solum vel incalescendo, aliz utroque genere laborant, appellaturque morbus ipse phlegmon. Quomodo autem etiam per ossa abscessus fiunt, non solum experimento deprehensum est, sed & Princeps hoc testatur *Septima tertij cap. 2.* Sed de his alijs. Simili ratione & per cavitates neruorum, & per cutem cum per illam prodeunt: & sicut herpes propriè qui per summa cutis serpens (erysipelatis genus est hoc) illam varijs in locis exulcerat. Per alias emotiones possumus intelligere, non solum abscessus, sed etiam fluxiones & transitus, ut cum materiae per aluum euacuantur. Abscessus enim multa habent significata, pro quo vide *quarto contradicendum.* Discrimen eius est duplex: substantiae quae transit, & loci veluti carniū & ligamentorum & adipis, qua materia transit ceu per viam quandam; istaque sensus, etsi uterque verus sit, & sententiae arque Hippocratis instituto conueniens, verbis sequentibus magis congruere videtur.

TEXTVS XXIIII

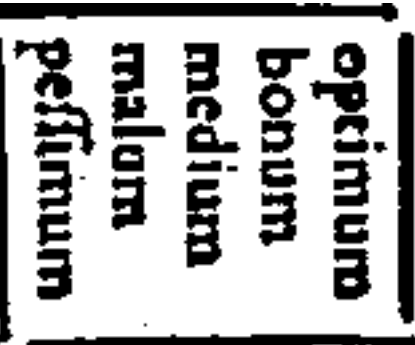
Boni autem sunt qui infra morbum fiunt, velut varices, lumborum grauitates ex supernis.

COMMENTARIVS.

Intendit quadruplicem diuisionem: bonorum, optimorum, malorum, & pessimorum abscessuum. Atque id in Dialectica cum tot voluminibus obscurum est: pessimum cui aduersetur propriè; an optimo? neutiquam; quoniam non statim quod pessimum non est, optimum est, neque quod non optimum pessimum. At si bono pessimum contrarium est, non erit malum: ac non quicquid non bonum est,

statim pessimum, & quicquid non malum optimum: imo nec quod bonum non est, necessariò malum est: potest enim esse mediocre. Si igitur contrarium est bonum malo, & non bonum bono, contraria autem maximè distant: non erit pessimum contrarium bono, quantum minus optimo. Dicemus autem quantum satis est huic proposito: quoniam medio constituto contraria erunt genere bonum & malum; maximè enim etiam genere distant, & optimum & pessimum genere & quantitate, contraria erunt.

Rursus optimum malo aduersabitur genere, quantitate etiam; nihil enim magis à malo optimo distare potest: ac optimo non ita malum aduersabitur contrariumque erit, sed genere tantum: est igitur contrarium solum genere, & genere etiam quantitate, sed medium, & quantitate etiam omnino. Comparatiua autem nihil sunt per se, sed ad alia dicuntur: quòd sit ut plura mala dicantur meliora & bona deteriora. Dicuntur ergo boni simpliciter abscessus, seu deriuationes vel fluxiones, ad locum inferiorem morbo: mali ergo ad superiorem. Inde docet optimos.

TEXTVS XXIV.

Optimi verò potissimum sunt inferni, & longissimè infra ventrem, & remotissimi à morbo: & qui per effluxionem fiunt, velut sanguis è naribus, pus ex aure, sputum, vrina, quae per effluxionem fiunt.

COMMENTARIVS.

Cum proposuisset abscessum bonum, quem ut dixi ex Galeno in *primo Epidemiorum sect. 2. com. 35.* scypho solet Hippocrates vocare etiam effluxionem, seu transmutationem quamcunque: hic proponit optimas condiciones, quas dicit esse ut sint inferni, & procul à ventre ex inferiore parte, & procul à loco morbi, & ut per effluxionem fiant. Singulorum autem rationem reddere oportet: & primum eius quae sit per effluxionem, vbi dat exemplum sanguinis è naribus, nam hic non videtur fieri ex longissima regione, à loco morbi ut in loda idest capitis dolore, neque ab inferiore parte simpliciter: cum ut alias dictum est inferior pars intelligatur infra iecur, & tamen est utilis admodum, ut in Aphorismo 4. *Quibus in febribus aures obsurdantur, sanguis è naribus fluens soluit morbum.* Et similiter illud, *caput dolenti aut circumdolenti sanguis è naribus fluens morbum soluit.* Et rursus: *quibus speratur ad articulos abscessum futurum,*

urum, urina multa, crassa, alba, & sanguis à naribus fluens, est morbum salis: Tum etiam in lassitudine phlegmonis particeps, & in mensibus deficientibus. Causa est ergo quòd in effluxione, quantò locus est propior, tantò commodior ad euacuandam materiam peccantem & melius tota expurgatur, minus inficiuntur boni humores, & natura minus debilitatur: ergo effluxio quantò propior loco patienti, tantò melior; at abscessus & deriuati quantò longius à loco patiente fit, eò melius est, quia lignum est maioris roboris virium, quia hoc in casu materia remanet in corpore, in effluxione quocumque ex loco fiat, fit ad longinquissimas partes, cum exeat corpus, & si abscessus fiat prope locum patientem, dum concoquitur locus partens affligitur: igitur quantò magis procul fit abscessus, eò commodius est. (*Pus ex auro*) Visum est in *Aphorismo eodem sexta particula*, quòd pus ex auro si prodeat, soluit dolorem capitis, atque hoc est secundum signum præter naturam: duo alia proponit excrementorù secundum naturam, scilicet spurum & urinam: hæc enim à partibus maximè propinquis suor utiliora. Cur ergo longissimè à morbo visum est: cur autem etiam à ventre ferme eadem causa est & in natura robur virium, & in coquendo maior securitas ne membra naturalia lædantur: unde ex propinquis abscessibus ipsi ventri magis generantur febres & hydropes. Quòd verò in infernis partibus magis quàm supernis, hoc difficultatem habet, cum minus ibi concoquatur: nihilominus quoniam partes illæ sunt remotiores à membris principalibus, & maiores, idè abscessus in illis locis minus sunt periculosi.

TEXTVS XXV.

AT abscessus quibus hæc non fiunt sunt velut dentes, oculi, nasus, sudor.

COMMENTARIVS.

In præsentis textu docet modò malos abscessus, aut qui non fiunt, & ita proponit tria genera: sordorem tanquam qui non sit abscessus, eò quòd non est proprius alicui parti, & fit aceruatim, non autem sensim ideoque non est bonus: ad ossa quia non potest fieri; ad nasum & oculos, quia non sunt in inferiore parte corporis; licet sint procul à ventre. Intellegendum est, quòd infernum dicitur bifariam: aut simpliciter vt in cruribus & pedibus, aut comparatiuè vt in brachijs, vt si materia peccans esset in capite. Simpliciter ergo superiores sunt caput & collum, inferiores crura, tibiae, pedes: mediæ brachij: pectus venter. Verbo lope-

riora dicuntur simpliciter quæ sunt supra seculum, inferiora quæ infra. In abscessibus ergo ad superiora simpliciter, non fit optima transmutatio, quia partes superiores simpliciter sunt nobiles; oculi, nasus, & aures ac os: at in superioribus comparatiuè non est periculum ratione nobilitatis partis, sed ratione motus naturæ. Et causa huius est, quoniam natura partem tenuiorem in abscessu, vel resoluit vel miscet cum crassa: crassa autem debet mitti ad inferiora, igitur si ad superiora mittatur, natura aberrat.

TEXTVS XXVI.

Sed & quæ sub cutem abscedunt foras, tubercula velut putrescentia: & quæ suppurationem patiuntur, aut vlcus aut eiusmodi pustula, aut squammæ, aut capillorum defluuium, vitiligines, lepræ aut eiusmodi quæ sunt abscessus aceruatim fluentes, & non semirepentes, & quæcumque alia dicta sunt.

COMMENTARIVS.

In hoc textu connumerat multa exempla præter tria illa dicta non honorum abscessuum, & sunt omnes qui non resoluntur, aut absque sensu, aut per effluxionem, vt dictum est in *Primo & in secundo libro super primam Hippocratis*, Ibi docuimus causam, cur etiam quæ ad suppurationem veniunt, non omnino bona sint: præter id enim quòd laboriosè ad suppurationem veniant, corpus ægrum efficiunt, nec liberant sed mutant morbum: Et quæcumque alia dicta sunt, id est qui sunt ad loca non debita, vt sunt tria genera iam ad loca non debita: Et quæ non propriè è loco patiente euacuant, vt sudor: nam si tota materia morbi educitur, æget nimis debilitatur, euacuata tanta materia vndique innoxia: si non tota æger non sanatur, Et si confertim ruat materia ad locum, ita vt priore sanato affectu nihilominus corpus defædaturum relinquatur. Hi ergo sunt modi malæ transmutationis, vt cum sequente sint quatuor.

TEXTVS XXVII.

ET si non pro rationis excretionis morbi dignitate fiant, velut Temeni nepti ex morbo magno ad digitum decubuit, qui cum non sufficeret ad suscipiendum morbum recurrit, & mortua est,

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

res vacua videntur esse. Atque hic de noxia fluxione loquitur: verum sermo institutus est de fluxione salutari potius, per quam materiam è corpore deriuantur in ignobiliores partes: cum dixit *iuxta ossa*, non intelligit ut sit per ipsa ossa, quoniam natura facilius est os circum ambiendo transmittere materiam paulo longiore via, quam brevior, per tantam duritiem quanta est ipsum os.

TEXTVS XXIX.

EX vtero iudicationes octauo mense. Postridie quicumque ad lumbos & crura, etiam ex tussi, & ex ipsomet teste ad eundem iudicantur. Tussiculosi abscessus supra ventrem fiunt, non similiter perfectè liberant.

COMMENTARIVS:

Scribitur *sexto Epidemiorum* hoc: Quibuscumque ex abortu circa vterum & tumoribus ad capitis granitatem conuertitur, & iuxta sinciput, maximi dolores & quicumque alij ab vteris; his in octo aut decem mensibus morbus ad coxam desinit. Existimat Hippocrates esse membris genitalibus non solum cum pectore familiaritatem quandam, sed vtrorumque cum octauo mense. Atque huiusmodi iudicationes non perfectas & intempestivas esse putat: *τῷ ὄσπαιος* enim & *Postridie* ut *ὄσπαιος τῷ* vel *ὄσπαιος vulua* & *vterus*; *ὄσπαιος vuluacoris* vel *vterinus*, vel *ὄσπαιος careo*; ut sit sensus, *Iudicationes octauo mense ex vtero fiunt, vel iudicationes octauo mense deficientes fiunt ad lumbos & reliqua.* Sed enim & ad testes ex tussi fit iudicatio, ut in *Quarto Epidemiorum*. *Tussians siccam tussim qui testes affectos habent, & ex tussi vena secta ad testem solutio fit.* Et in hac infra: *Quibus tussis sicca est his non soluitur, nisi vehemens dolor ad crura vel ad coxas aut ad testem irruat.* (Et ex ipsomet) Id est quod ex teste fiat iudicatio ad tussim, ac deuo ad seipsum, sicque soluat morbus; vel ut ex interiore parte ad exteriorem: nullum istorum sensuum probat, quoniam non sic dicitur soldi morbus aut iudicari. Sed eum potius sensum probat, ut morbus discedat ac reuertatur, indeque solutus sanetur, materiam propellente natura. Id fit quoniam cum redit aliam formam suscipit, qua facilius expellitur. Hone modum iudicationis, qui non sunt valde experti in arte, admirantur; sed qui in arte sunt exercitati, quotidie vident. (Nam qui *tussiculosi abscessus*) Declarat quod cum abscessos ad testes fiunt ex tussi, non perfecti, quod qui fiunt supra ventrem, non similiter perfecti fiunt, & habet duplicem intellectum. Primus quod similiter tales abscessus non sunt perfecti, ut neque

qui fiunt in testibus, vel quod non similiter perfecti id est non aded perfecti sint, ut illi; scilicet quod sunt longè imperfectiores illis. Et hic est verior sensus. De his autem loquitur generaliter in *Prognostico*, & quanquam non faciat mentionem de tussi, tamen etiam illis conuenit, ut intelligamus Hippocratis dictum de huiusmodi tumoribus esse verissimum: inquit enim *Tumor in praecordio durus si adsit & dolorosus, pessimus quidem est si per totum fuerit praecordium. Si vero fuerit in altera parte, minus periculosus est in sinistra.* Significans autem huiusmodi tumores, in principio quidem, mortem brevi affueram. Si vero viginti dies transgrediantur, tum febris detinens, tum humor non confidens ad suppurationem conuertitur. Contingit autem his in primo circuito etiam sanguinis eruptio è naribus, & valde prodest. Verum interrogare conuenit, an caput dolent, aut hebetem visum habeant. Si enim horum quid fuerit, ad eum locum reperit. Magis tamen in iunioribus quinque ac triginta annis, sanguinis eruptionem expectare conuenit. At vero molles tumores, & doloris exortes, & qui digito cadunt, diuturniores iudicationes faciunt, & minus illis sunt horrendi. Si vero transgrediantur sexaginta dies, febris detinens, & tumor non confidat, suppurationem fore significat & bonam & eam, qui in reliquo ventre est eodem modo. Quicumque igitur tumores dolorosi sunt & duri & magni, periculum mortis breui affere significant. Qui vero molles & doloris exortes sunt, & digito compressi cadunt, diuturniores illis sunt. Catarum tumores in ventre minus faciunt abscessus, quam qui sunt in praecordio. Minime vero qui sub umbilico consistunt ad suppurationem conuertuntur. Et rursus *sexto Epidemiorum*: *Abscessus velut glandularum tumores, si gnium quidem sunt earum partium qua germina habent, sed & aliarum, maxime vero circa viscera: Maligni autem hi sunt.* Ideo constat huiusmodi tumores aut infanabiles, aut aequè posse sanari, aut vehementer esse periculosos, qualitercumque supra ventrem sint, id est in ventre vel pectore, ve post aures. *Postridie quicumque ad lumbos*, id est in sequenti iudicatoria die: hi enim facillimi sunt, ut illi difficiles & feri ex vtero.

TEXTVS XXX.

Sanguinis eruptiones largæ ex naribus plerumque liberant, velut Heragoræ, quod medici non animaduertunt.

COMMENTARIVS.

Hoc ferme in precedenti dictum est: contingit autem in his sanguinis eruptio è naribus in primo circuito, & valde prodest. Sed & hoc ad testiculorum pertinet abscessum,

abscessum, & referri potest ad ventris tumores, ad tussim autem minimè. Pat autem est effluxionem copiosam liberare, quandoquidem si materia extra corpus exeat, aut mortem si intempestivè, aut salutem si tempestivè necessariò afferat. Hoc autem Heragotæ contigisse ait, ut liberaretur scilicet ob fluxum sanguinis, & tamen alij medici non animadvertunt. Plures igitur ibi in Cranone Medici præter Hippocratem erant.

TEXTVS XXXI.

Qui voces asperas natura habent, his etiam linguæ subasperæ sunt, & quæcumque asperitates à morbis similiter. Quæ igitur duræ sunt linguæ à natura, etiam sine morbo hoc habent. Molles verò tardiores sunt, & ad peccatum, & ad bonum, quàm prior natura.

COMMENTARIUS.

Superius visum est, vocem cum membris genitalibus habere consensum. Sed & infra huiusmodi exempla videbimus, & supra etiam egimus de vocis significatis & causis. Galenus ut dixi vocem asperam refert in siccitatem, ut etiam primo *Præ-rubicorum*, & in libro *Artis Medica*, ubi asperitatis vocis causam esse vult siccitatem, inæqualitatis autem humidum inæqualiter sparsum. Vult ergo docere hæc in parte, quod asperæ voces sunt ob asperitatem partium, ei muneri subservientium quæ sunt arteria, larynx, & musculi eas partes moventes: tum etiam partes oris & palatum. Si igitur partes hæc asperæ fuerint, seu ob siccitatem, seu ob excrementitium humidum, etiam linguæ talis erit. Sed cum hic sermo sit de naturaliter temperie, ut ex textu ipso habetur, ob siccitatem eiusmodi asperitas contingit: lingua autem cum aspera arteria similitudine musculorum convenit, tunica autem magis cum gula, Ob id ergo si voces sint asperæ, lingua etiam erit sicca, lingua autem sicca subasperam efficit vocem. *Et quæcumque asperitates à morbis similiter.* Argumentum est huiusmodi: si naturaliter vox est aspera, his etiam lingua subaspera est: sic ergo si vox aliquid præternaturaliter patitur, eodem modo lingua, præter naturam simili modo affecta erit.

(*Quæ igitur dura*) infert corrolarium, *lingua dura naturaliter potest esse*: quia cum sequatur naturam membrorum vocis & illa possint esse sicca & dura, quia vox potest esse aspera, igitur & lingua potest esse dura. Quomodo autem vox aspera fiat, ex siccitate nemo docuit, elicitur autem ex hoc loco, & argumentum est hu-

iusmodi: Omne siccom est durum, & omne durum facit asperam vocem, igitur siccom facit asperam vocem. Sed ex hoc ab effectu supra causam sequitur vox aspera, igitur à siccitate. Primato propositionem declarabat Galenus *Secundo de Temperamentis*, & patet etiam sensu ipso & ratione. Nam durum dicitur, quod neque flecti potest, nec cedit tactui: at quæ cedunt & flectuntur, hæc id patiuntur quia humida. Humida enim substantia nil aliud est quàm molle, & id ipsum etiam declarator experimento, nam ligna viridia flectuntur, sicca non ita. Sed hoc totum admodum clarum est, ut omnis probatio potius obscuritatem afferat, quàm lucem. Secunda est difficilior, scilicet quod durum efficiat asperam vocem, deberet enim potius exilem aut tenuem farete quia difficilius mouetur, & quod difficile mouetur, minorem ictum facit; ergo remissiore sonum & non asperiore. Respondet quod durum facilius mouetur, quàm molle, quia totum simul mouetur, idem magnum potest sonum efficere. Sed duram facit vocem & sonum ob hoc, quia non cedit, molle autem cedit. Vox autem mollis nil aliud est, quàm quæ cedit & accommodatur instrumento auris. Similes enim sunt affectiones, quæ sunt ipsis agentibus, ut videmus in vestigio facto à re dura, nam est totum perfectum: à molli autem retrocedunt partes. (*Molles verò tardiores*) Intendit vnum quoddam mollia tardiora sunt ad bonum & ad malum, quàm prior natura idest quàm sicca. Eam sententiam videtur innuere in libro *de locis in Homine*. Quod enim siccus (corpus est) morbos magis recipere ac magis dolere à natura solet, humidum verò minus: Morbus enim qui in sicco est stabilitur & non cessat. Qui verò in humido diffluit, & alias aliam partem corporis occupat, & semper transmigrans requiem facit, & citius quoque sedatur utpote non stabilis: Oportet igitur intelligere eodem modo, quod sicca natura facilius incortit morbos, atque sanatur, quoniam magis consistit circa medium, & rarior existit. Quod etiam quantum ad reditum quotidie videmus corpora sicca facillimè sanescere, facillimè etiam ægrotant, quia languidiora sunt, & minus calore naturali prædita. Humida verò cum plena sint, ubi ægrotant difficillimè restituntur ob multitudinem bomidi, nec hoc est contrarium ei, quod ibi dicit Hippocrates, scilicet quod sicca difficiliter restituntur: quia ibidem loquitur de siccis quoad substantiam. Videmus enim hoc aperte in pueris, qui facillimè ægrotant, & facillimè sanantur, ut de magnis morbis intelligendum sit, quod sicca facilius his cortipiuntur & difficiliter sanantur, contra de leuibis: utrobique ergo idem sentit, & de magnis morbis atque affectibus sermo est. Sed adhuc remanet dabitatio,

quia hic vult quod tardius molles ad naturalem statum restituantur, ibi quod sicci. Dico quod ibi loquitur de morbis, hic de imbecillitate.

TEXTVS XXXII.

Consideranda sunt etiam longa capita, ex viuendi ratione, & ceruices longæ, ab inclinationibus: & venarum amplitudo & crassitudo ab eadem, & angustia, ac latitudines, & breuitates, ac tenuitates ex contrarijs.

COMMENTARIJS.

Cum declarasset in precedenti præternaturalem affectum ex naturalis similitudine; hic transit ad naturalem etiam affectum continuando: & circa primam partem dicebatur sexto huius: *Acuminata habentes capita, siquidem valida fuerint ceruice, secundum alia atque ossa ipsa validi erunt.* Acumen capitis ex longitudine accidit, longa ergo capita sunt robustiora, quam quæ omnino exactè rotunda sunt: Ex viuendi ratione intelligit Macrocephalos de quibus in libro de *Aëre Aquis & locis: Primum omnium de Macrocephalis, cum nulla omnino alia gens sit, quæ similia capita habeat, A principio quidem consuetudo in causa fuit, ut tam longis capitibus essent, Nunc autem natura ipsa cum consuetudine conspirans, siquidem generosissimum apud eos patatur, caput habere quam maximè longum, consuetudinis autem hoc initium fuit: Quum recens infans natus est, caput eius adhuc tenerum ac molle cum sit, quam celerrimè constringunt manibus, coaprantisque cogunt in longitudinem augeri, quin & vinculis connectunt, ac aptis instrumentis colligant, quò rotunditas capitis prohibeatur, ac longitudo augeatur. Ea consuetudo tantum effecit ut eiusmodi natura capitum existeret. Temporis verò progressu natura quoque tales produxit, ut non esset necesse consuetudine priore cogere. Quum enim semen genitale ab omnibus corporis membris procedat, à sanis quidem sanum, à morbidis morbosum, fiatque ut ex caluis calui gignantur, ex castis casti, & ut plurimum distortus distortum generet, eademque ratio sit circa reliquas formas: quid prohiberet ut non ex Macrocephalis Macrocephali gignerentur? Nunc autem non nascuntur ita magnis capitibus quemadmodum prius, quum consuetudo non amplius duret, per incuriam hominum intercepta. Hoc igitur visò considerandum primo, cur capita longa & acuta validiora sint, quod in Genuensibus manifestum est. Sutura enim in his magis constringuntur, & non aded ob-*

noxij sunt ictibus externis: quia sunt angustiora, & etiam quia spatium quo ascendant vapores, recta maius est. Videmus sanè primum Hippocratem hoc dicentem, & videmus experimentum in liguribus ut dixi: demum videmus quòd gens illa delectabatur hac forma, ut non esset verisimile frustra id factum ab eis, & etiam quia à transversis ictibus minus læduntur, & rectis non aded occurrunt. Et si quis dicat, cur ergo natura non effecit capita oblonga, non rotunda, si sunt validiora? Respondeo quòd ad operationes mentis non sunt meliora sed magis inconstantia & volubilia, unde à Poëtis laesuntur. Sed quo ad sanitatem sunt liciora & meliora. Excrementa enim melius colliguntur & effluunt.

(*Et ceruices longè ab inclinationibus*) hoc est quod dicit Galenus in *Arte Medendi cap. 11.* dum de vtrisque loquitur, scilicet acutis capitibus, & ceruice. *Quòd si ea, quæ secundum occiput, eminentia aliquatenus minuat, simul insueri oportet nervos atque ceruicem una cum ossibus alijs. Nam, si secundum naturam constiterint, materia defectu, non virtutis imbecillitate hoc contigit: illis verò non rectè habentibus, principium est debile. Sed magna ex parte defectus, qui occipiti eueniunt, consequitur eorum, quæ ante diximus imbecillitas: rarissimèque aliter euenire consuevit. Caput etiam, quod secundum occiput in acutiem tendit, animaduertere oportet, iisdem adhibitis distinguendi rationibus, quibus antea in capite grandiori factò utebamur. Sape numero verò & hic optimum est signum, figura consinna cerebelli. Est enim cerebrum quod totum capitis ambitum complet, posteriore parte excepta, ex qua quæ media est dorsi medulla, superiore quidem à cerebro, inferiore à cerebello oritur, quasi cerebrum in duo media diuidens. Ut enim Vesalius docet) non quemadmodum in iumentis) cerebrum ad posteriorem partem magis exporrigitur, cerebellum regent, quod vix decima pars est ipsius cerebri. Itaque his quibus acuta sunt capita, cerebrum vel anteriore vel posteriore parte contrahitur, rotunda amissa forma.*

(*Et venarum amplitudo*) opponitur amplitudini breuitas, & angustia latitudini, & tenuitas crassitie. Sed dubitabit aliquis, num possint venæ non pertingere ad suum finem, & esse breues? Dico quòd intelligit quoties perueniunt, sed angustæ admodum. Latitudo intelligitur, cum truncus ei parti delegatos fuerit, quantus esse debet aut etiam maior: amplitudo cum eam latitudinem vsque in finem & in omnibus suis ramis seruat. Ex contrarijs igitur quæ bene se habent ex latitudine, melè se habent ex angustia, & ita de reliquis. Intendit quemadmodum dictum est de siccitate ex voce, ita de caliditate & humida qualitate ex venarum amplitudine, de robore ex forma capitis, & ita de reliquis membris:

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

dōsque morbos, quam in hoc etiam libro agere dicitur. Et in libro *de ossibus & de locis in homine* diligenter prosequitur: tum alibi sæpe. Tandem enim magis fuit desiderium cognitionis horum, quando ea tanto hæc ignota erant, Idem vult per hæc quæ hucusque dixit nobis insinuare, scilicet cognitionem exitus morborum esse ex causis, quæ sunt trium generum: Generales & naturales ut venarum consensus, velut durities splenis indicat iecur siccum, & ad hydropem paratum: naturalis dispositio propria quam docuit cognoscere ex forma ob compositionem, & his quæ iuvant & nocent ob temperie: Et à præter naturalibus: velut dictum est superius. Modò subiungit quartum signum seu potius causam à violentia externa.

TEXTVS XXXVI.

Pætinum ruptiones quæ quidem circa pubem fiunt, statim plerumque fiunt innoxie. Quæ vero paululum supra umbilicum in dextra parte, hæc dolorosæ sunt & anxiosæ, & stercoris vomitum inducunt, velut etiam Pittaco accidit. Fiunt autem hæc aut plaga, aut vulsura, aut alterius insultu.

COMMENTARIVS.

Postquam egit de habitu acquisito ex viuendi ratione, qui naturalis dici potest, incipit tractare de malis habitibus, in compositione qui morbofi sunt: & primo tractat de habitu rupturæ, qui fit ex violenta aliqua causa. Et certè quantum mihi debeat genus humanum, intelligere quisque sine invidia potest quod res admodum confusas, ac ut ita dicam veterum impericia obfuscatas, & vetustate obsoletas, reduxi ad pristinam lucem. Et quantis laboribus hoc vno exemplo aded inuoluto discere licebit: atque id maximè quod totum hoc negocium herniosorum solet relinquere medicis Nursiensibus vocatis, circulatoribus & vagabundis, qui ob imperitiam & dolum ægros interficiunt, aded ut omnes contentur castratione præter propositum primò curare: & infantes quidem multi euadunt, plerique tamen debilitato aded loco post paucos annos, vnum scilicet aut duos aut tres vel quatuor tandem pereunt: partim in insanabiles morbos deducti, partim ex acutis superuenientibus malo habitui, iam ob tam vehementem dolorem & tantam omnium nervorum vasorumque læsionem, ut sanguis totus corrumpatur, & cum eo iecur præcipuè, & naturalia membra. Grandiorum autem & senescentium præcipuè plerique, & quasi

omnes, ob dictas causas percont. Quin etiam si quis cautus non sit, præclari isti artifices discumpunt, tangendo peritoneum, ut qui medicamentis sanari possunt, infantes præsertim, tum alij cogantur experiri, castrationem ob lucrum. Quot etiam inuenti sunt, qui excidentes eos, qui lapide non laborabant, sed vrigine sola ob materiam acrem influentem, aut scabiem vesicæ, aut vlcus, conati sunt inter illa sæuissima tormenta intrudere per vulnus latentem sub vltimis manus sinistrae digitis lapidem, ut eum denuò extraherent. Et quidem ex his deprehensus est vnus inter alios, ægerque petiit. familiare autem est, cum tangone, si medicus non sit cautus, ut imponant ferrum ferro affricantes, dum cathetera explorant an lapidem habeat in vesica, sonum reddere cathetera lapidi affricatæ, atque ita persuadere ægro, assistentibus hæc medicis, illuto lapide laborare, ut miserum illum lucri causa postmodum frustra secent ac plerumque perdant. Itaque ob tot dolos tum etiam operationem ipsam, quæ per se admodum gravis est, ac doloris intolerabilis: tum etiam quod peritus medicos ac pius tot modis aberrare possit, supra infraue excidendo, sanguinem nigrois cohibendo, aut effluere incaute sinendo: tum quia excisis subsequuntur aut mali habitus, ut cacœxia à iecore, aut morbi cerebri mali ob vehementem læsionem nervorum: aut quia sacculus ille præcisus nimis est, ut peritoneum labore contractum, aut denno laxatum speciem redeontis herniæ rursus præbeat. His tot incommodis atque periculis, cum C. Marius aded fortis vir, excisis vnus crustis varicibus, constanti animo immotoque corpore, ac felici successu, alterum eros ob solum dolorem medico curandum præbere noluit, ut Cicero 2. *Tusculanarum quaestionum iuxta finem in vita illius* & Plutarchus auctores sunt; cur est ut quis se tantis tormentis tot evidentibusque periculis se exponat? Quod si modo ob nimiam complexionem multarum heroiz specierum quis facere cogatur, quomodo id facere conveniat securius meliusque, nam reliqua non minuire licet, edocebo.

Primum ergo scire oportet, quod morbus hic, seu hernia, seu tamen, aut ruptura dicatur, (nam hæc posterius dillingentur) quatuor in locis contingere solet: circa umbilicum & maximè in mulieribus, & à latere dextro supra parum, ut Hippocrates in textu, fieri solet. Ea que vocatur ab his qui nominum curam gerunt, *ἐξέμπαξ* *ὀδὴ* affectus, ut ira exumbilicaris, seu procidencia umbilici, qui fit plerumque rupto omento, raro laxato, & ob id intestinis in curam ventris incumbentibus. Et idem anxiosæ sunt & graves tales procidentiæ, quoniam intestina situm motant: & se descendere non potest illis constrictis, atque ideo dolorem & laborem magnum præstant, & ad fecum vomitum indu

inducunt; atque hæc adeo clara sunt, ut demonstratione alia non indigeant. Quæ verò sit in inguine è regione ossis pubis, etiam magis à destra sit ob intestinum orbem seu monoculum, quod quamvis in paucis sit, quale in suis, ut bene animadvertit Vesalius, nihilominus aliqui habent prælongum, ut sues, & omnes tamen aliquid obtinent additamenti, quod qualecumque sit, plurimum facit ad onus & noxam augendam, etiam si ipsum additamentum quàm minimum sit. Sunt & aliæ causæ, cur magis urgeat utraque hernia à latere dextro quàm à sinistro, quas præteribo; ne omnia videas in hoc vnum commentum congerere velle, postquam tot sunt mihi enarranda, & vtilia, & necessaria, aded ut per se longissimum sit evasorum. Vocant autem hoc herniæ genus *buboniam* seu *buboncele*, ut Aëtius & Paulus à Græco nomine, sicut etiam *scrotia*. Ergo ex his duabus duas alias insinuat Hippocrates tertiam scilicet mediam, quæ contingit in ventre inter umbilicum & os pubis, & quartam quæ sit in seroto ipso. Et quoniam quæ in seroto ipso sit, etiam necessario *Buboncele* dici potest seu inguinalis, & tunc pars altera supra os pubis in utraque: attamen hoc interest quod in *Buboncele* tumor non descendit infra os pubis, & in eo semper manet: at in ea quæ sit in seroto, tunc scrotum, & pars quæ est è directo ossis pubis sit caua, ut Paulus docet, quoniam feces in serotum deferuntur, & Peritonæum comprimit locum medium, & ided sinuatur. Et tunc si feces sint sicæ maximum periculum imminet, ne non possint reduci intestina ad locum suum, & inuadat coli dolor aut ilei, & pereant. Ex quo patet, quam bene dixit Hippocrates hic cum inquit; *statim plerumque sunt maxima quæ in pube sunt, nam statim reducuntur*: at quæ in seroto, sunt periculosissimæ ob causas dictas. *Buboncele* etiam excitatur ambulando, multo potu, flatu, erecta stamine: & ita etiam quæ in seroto sit, idque est commune ut dixi, cum ex vna in aliam transitur, siquidem ex *buboncele* seu inguinali in eam quæ est seroti: at *buboncele* in lecto decumbentibus & maxime supinis semper reducitur, at ea quæ in seroto sit non ita: sed plerumque indiget manuum auxilio, ut in locum proprium intestina restituantur. Ideo quia homo non potest semper supinus manere, quidam ob magnitudinem affectus herniæ intestinalis seroti, solent retinere vinculum etiam in lecto.

(*Fiunt autem hæc aut plaga*) Hic oportet docere sicut, & membranas circumvoluentes testes, & quæ in seroti compositionem ingrediuntur, quas pulcherrimè describit Vesalius *lib. 5. cap. 13*. Dux igitur sunt communes ambobus testibus, & ambos inuoluunt: *serotum* seu ut quidam dicunt *scrotum*, seu *σχρῶν*, & est pellis illa rugosa exterior, quæ ex ventris pelle oritur: & alia intus carnosa quæ dicitur à Pau-

lo appellatur *lib. 6. cap. 61*. & à Ruffio Ephesio, & fallopio, in suis annotationibus: & oritur ut ibidem eodem modo ut superior, ex cute ventris, ita hæc ex membrana carnosa, & hæc in castratione non mouentur villo modo, & sunt simul annexæ. Tertia interius procedendo est sacculus, qui à Mundino vocatur *didymus* per metaphoram continens pro contento, & est translatio, ut testum etiam pro domo, ut apud Quintilianum *lib. 8. cap. 6*. nam *didymus* geminus vocatur & ad testes refertur. Vnum est quoddam est peculiaris sacculus circumvoluens testem dextrum vovs, alter sinistrum, colore glasseo, tenuis forma, aded ut vnus sacculus auelli possit altero illæso. Initium sacculi est à media regione pubis (hoc maxime interest scire) ac illi in inutilibus nugantur. Infra hos didymos singuli alij sacculi rubri ob multas venas & musculos etiam continentur, vocanturque hi sacculi *Erythroides* quali rubri, qui multis febris intus & extra aliis sacculis coniunguntur. Hos duos scilicet didymon & erythroidem, fallopius vnum tantum esse contendit; nos tamen Vesalium secuti illos distinximus. Satis constat *didymus* omnium anatomicorum consensu oriri ex peritoneo: ibique membranam illam perforatam esse, non solum ob didymum & erythroidem, sed etiam ob vasa seminaria, quæ per foramina illa deferuntur, arteria scilicet & vena, ut apud Vesalium tum in enarratione dissectionis eius partis, tum in figuris. Estque foramen illud ut Mondios insinuat, docens locum sectionis in castratione & conuenit cum Vesalio loco adducto: & est è regione ferme apicis ossis pubis. Quinta tunica quæ ambit testiculum, illi cui annexa netaua dura intra erythroidem, hanc Ruffus *nerueam*, Galenus *dartan* nominat, vnde confusio, nisi quis appellationes iuxta auctoris distinguat. Has ergo tres postremas tunicas quæ cum testiculo præscindunt Nursiani carnifices: Quorum tamen aliqui sunt admodum periti, bonum tamen vidi neminem ad hanc vsque diem, credo artem effingere hominum etiam mores. Vnum sat est vasa seminis & à didymis & ab erythroide separata esse, maxime è regione ossis pubis & ante, ut tunicæ illæ sine his apprehendi digiris possint.

In serotum igitur per foramen alterum dictum, aut nonnunquam per vtrumque descendunt intestina vocaturque enterocela; quandoque omentum vocaturque epiplocele; quandoque aquam & vocatur hydrocele, nonnunquam flatum. Sed huius non meminit Celsus, neque nomen apposuerit credo ob contemptum: non enim manet sed breui dissoluitur. Paulus *lib. 6. cap. 64*. meminit sanè ventrosæ sed non herniæ, verum Ragnittis, & est aliud morbi genus varicosum. Atque hæc omnes herniæ sunt iuxta Celsum ut dixi, quam flatuosæ non meminerit, sæpius tamen inuadit quam Epiplocele. Rarissimè

verò imò vt ita dicam Epiplocele contingit : nam omentum non aded descendit in hominibus , vt in serotum villo modo descendere possit : nisi distracto ex superiore parte toto , tantundem quantum eleuabatur , descendat , quod quam raro possit accidere quilibet videt , & quanto indigeat casu. Ergo reliqua tria genera ad herniam pertinent. Sabinorum enim lingua saxum hernium vocatur : hernia igitur quasi saxea ob duritiem dicitur. Fit ergo omnis hernia influente ex superiore parte corpore intestino , aqua aut flatu , rarissimè vt dictum est omento. Manifestum vtrò quòd non potest transire extra sacculum didymi , quia continuum est cum peritoneo , intestina autem & reliqua intra peritoneum continentur , intra didymum ergo fit omnis hernia , quod etiam ex sanatione dignoscitur. Nam ad quid exsecare didymum , si hernia extra ipsum fieri posset ? Sed neque inter didymum & erythroïdem , cum connexæ sint multis fibris hæc tunica louicem ; relinquitur igitur vt intra erythroïdem , materia quæuis seu intestinum , seu aqua recipiatur. Quanquam verò Celsus velit aquosam in tunica posse fieri , est tamen res potius contemplatione digna , quàm consideratione , cum nec veniat nisi raro , nec consistere possit , nisi in concauitatem aliquam defluat. Sanè aquea & quæ à flatu est etiam inter didymum , & carneam membranam , & frequenter generari solet , & ego curatam punctione leni acus in Ioan. Antonio Vico mercato Patricio Mediolanensi vidi , ac breui. Sed neque in neruea membrana potest hernia intestinalis generari , nec epiplocele ; nimis enim adhærent testiculo. Relinquitur igitur vt enteroccele omnis ac epiplocele fiant in concauitate , quæ nerueam membranam & erythroïdem interiacet. Dixi hoc quia enteroccele seu intestinalis omnium est pessima , grauissima , periculosissima , & sanatu difficillima , tum frequenter intradens. Quorūque sunt genera herniæ in seroto , tot sunt etiam in inguine , atque ex his pessima rursus enteroccele , inde quod raro accidit bubonoccele. In ventre similiter generantur enteroccele & epiplocele frequenter : aquosa & flatuosa aliud nomen subeunt hydropis scilicet : idè de hac Hippocrates infra loqueretur. Omnium vt dixi intestinalis lethaliissima difficillima sanatu , & molestissima est. Ranices autem fiunt non ex influxu materiæ propriæ , atque in concauitate , sed in tunicis ipsis ; torque sunt eius genera , quot esse possunt. Sarcocela quæ ex carne constat , cistocela quæ ex venis agglomeratis , sub qua etiam varicosa contractor : serocela ex materia dura constat , potest etiam humor viscidus in eis generari : hoc etiam tertium est discrimen ab hernia , quod raro vel nunquam ramices fiunt in inguine , quoniam pauciores sunt ibi tuniæ , & parua cavitates , & locus decliuus. Plurimum ergo differunt hernia

& ramex , & species à speciebus , & genus à genere.

Circa causat autem vt nos non fallat auctoritas quandoque clarorum virorum , animaduertendum est Paulum narrasse quæ scripta inuenit , non quæ vidit , in quo rectè reprehenditur ab Ingrassio. Verum ipse nimit anxie quærit quod reprehendat vt videatur omnium censor , cum Dialecticæ non multum peritus videatur. Exigebat hoc manus alterum Aristotelem. Quòd si contentus fuisset inuentione illa interpretandi , quæ certè perpulchra est , à reprehensione autem leui abstinuisset , nec confudisset quæ digerere porius expediebat , nec aded nominibus sed porius rebus intentus , sanè magnam laudem eo ordine docendi promereri sine reprehensione poterat. Sed *non omnia possumus omnes*. Demisor solum Vesalium , qui solo ingenij naturalis vigore tam scitè Galenam arguerit , aliorum neminem vidi cui hoc factum feliciter cesserit , nisi Dialectica & Philosophia atque Mathematicis essent abundè instructus , vt posset verum à falso bene discernere. Quod etiam Galenus in *libro de Constitutione Artis Medicae* censet. Sed ad rem redeo. Paulus ex disruptione peritonei plerumque credit fieri hernias , id non negatem , sed rarissimè contingere censeo. Nam si de peritoneo circumambiente ventrem loquitur , quorsum hoc cum omnino etiam si totum disrumpetur , non ea parte sine prolapsura intestina : si autem vbi perforatum est adhuc ed non prodibunt , quoniam omnino illa in sacculum deferri necesse est. At si sacculus ipse disrumpatur , maneam oportet esse disruptionem per quam intestina effunduntur , & cum magno dolore fieri. Est enim sacculus ille magno sensu præditus , quod etiam in castratione deprehenditur. Non negarim fieri posse , vt totus quasi succulus cum parte peritonei circumiacente laceretur , sed hoc rarissimum est : nonnunquam tamen contingit , & vt paulatim laceratum pondere intestinorum aperiat , inde rotundina prodeant. Verum quod generaliter contingit , est , vt prolapsis intestinis sensim tum ob mollem quàm dilatant , tum humidam substantiam quàm laxant , tum ob pòdus quo descendunt tunica erythroïdis , tum didymi aperiantur , descenduntque intestina ipsa in serotum , adiuuante etiam lenitate tunicarum , & erythroïdis , & intestinorum : inde fit vt diuturnum hunc casum intestinorum consequi soleat hydrocele. Laxaro enim loco , & resudante humore ex intestino , tum concalescens concavitate paulatim impletur locus humore , testiculus & vasa seminis corumpuntur , fit morbus continuus & intolerandus , plenusque molestus. Eadem ratione sed minor contingit , hoc in inguinali enteroccele. Hernia quoque hæc maia solet ramicem carneam , aut cistocelam , vel aliam quampiam boiufmodi inuolare. Augetur etiam hic morbus

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

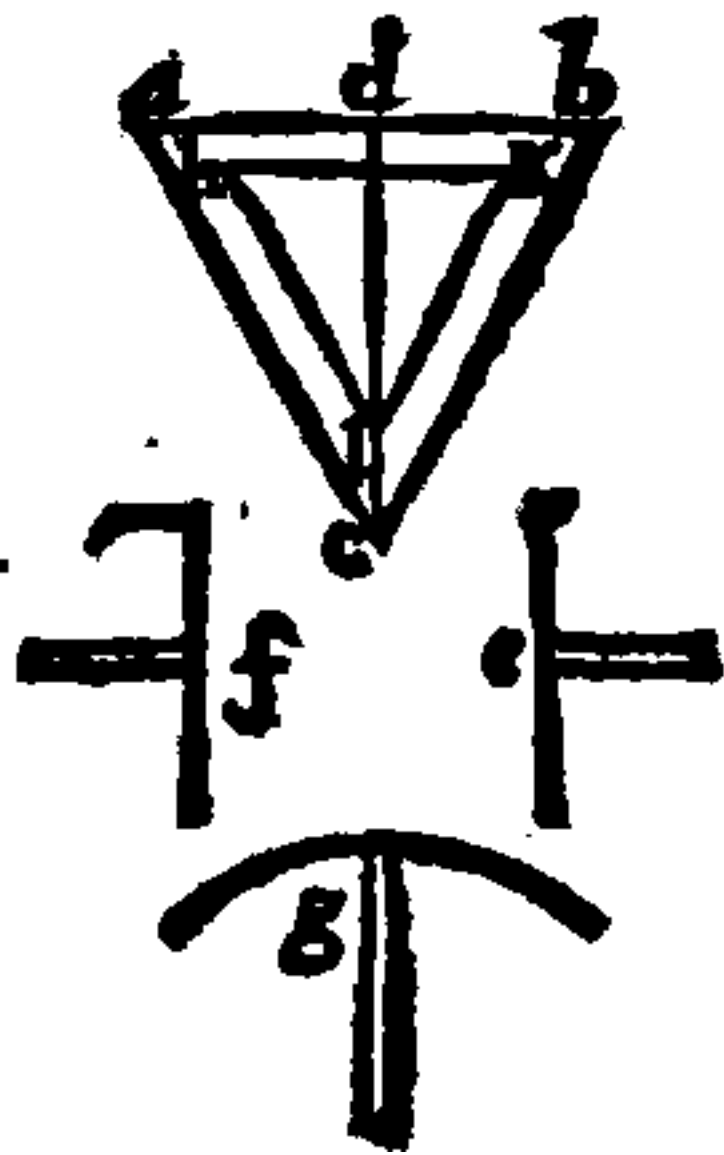
Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

potius, vel ab aqua fieri crediderim, non ab intestinis: tum quia vacuum ibi nullum est ad ea excipienda, tum quia statim non potest dissolui. Sed neque ramex est: omnis enim ramex nisi incidatur vel pongatur, curam longam exigit: at huiusmodi morbus in tribus aut quatuor diebus sanari solet, quo fit ut aqua vel flato constet. Exomphaton autem neque in illis, neque in viris sanatur, si ex ruptura omenti sit: ita neque ventris hernia, quandoquidem etiam difficillimè locus ille vinciri possit. Si ramen ex laxitate omenti non fractura contingat, à ceratis & vinculis iuuatur, & quandoque sanatur custodis magna adhibita. Quæ autem buboncele intestinalis est sic curator. Incide transversim nouacula è regione media loci tumoris, in inguine usque ad didymum, didymum à carnoso velamine separa & extrahe, ut ad vnguem in castratione: inde sue didymum in loco, vbi præcidi solet, cum educere volumus testiculam, & hoc validis filis duplicatis: deinde repone, & cum acu aurea non ferrea, quia non est aded, imò fere non est obnoxia conuulsioni, neque distentioni. Et si non aurea saltem sit ænea ut testatur Aristoteles, & experimentum docet. Alij non educunt, neque separant didymum à darto, sed solum vtriusque sunt ut Paulus: & melius est, atque eo modo curant vulnus. Decet autem clysteribus vacuos modicè pitana nutrire, à vino abstinere, & quinquies in die balneare illos ad quartum decimum diem usque, atque ita sanescunt tutò: nec est periculi; quod in castratione de vita. Nihilominus si intestina ad scrotum iam descendere consueverunt, non possunt huiusmodi consolidatæ partes tam tenues illa retinere, sed vi descendunt & abrumpunt: breui enim fila abscedunt & partes iunctæ, quoniam recenti vlcere madent inuicem agglorinantur, sed retinere tantum pondus nequeunt. Sed si inguen tantum laborat, scrotum nondum, indignus est hic morbus tanta cura, quæ parum à castrationis cruciatu abest: idè eam pauci exercent, atque eò magis quod obscura est illius apud Paulum Aeginetam enarratio, aded ut miserear medicorum, qui destituti Dialectica & aliis artibus, tanta legunt: cum nos tot auxilijs tamque claris vix potuerimus assequi, atque inde explicare quid sibi vellet in tam arduo manuum opere atque periculoso. Sed audi difficilium.

Et est alius, modus curandi in buboncele intestinali, estque ut cogas descendere intestinum ad inguen quod solet triangulam efficere figuram, inde reductis intestinis, descriptoque loco attramento quæ figura trigoni formam refert, superiore parte latiore, ut ABC & ducatur media linea ab imo trianguli CD ad perpendicularum supra AB cum attramento, habeatque tria feramenta E ad longitudinem CD & F quod ab vna latere habeat ex,

potrectum additamentum rectum, ad quantitatem minorem AD & BD , longitudinem autem AC vel BC : & tertium sit G rotundum ut vides: cum E ergo super ED ignito vlcus facies, cutim & pinguedinem secando, ita ramen ut peritonei sacculum non attingas, cum F adutes latera CB & CA & cum additamento partes AD & BD , reliquum quod in medio intoretur cum G quod inclinando in vtramque partem aduret quantum oportet; licet enim ex figura ipsa quantumvis exurere. Ita necesse erit, ut tota curis inclusa trigono ABC excidat, duplexque sequatur emolumentum, & ut peritoneum subcontractor vi ignis siccatur, & etiam à cicatrice locus noua obducta, atque ita intestinum retineatur. Ex quo liquet quod si intestinum iam in scrotum descendere solitum sit, hanc curam minimè sufficere: quoniam non tantum contrahitur, ut intestina iam assucta lapsul possit retinere. Ob id si sæpius repetatur scilicet duorum mensium interposito spatio, firmis interim vinculis tutissimum erit, verumtamen est ut vides cura valde grauis, cum quater ignem experiri necessarium sit. Propterea Mundinus in sua anatomia ponit aliam sine cruciatu vllò, & quæ satisfacit etiam intestinorum descensui ad scrotum, & habet locum castrationis, & est Rasis vigesimo quarto continentis autoritatis Binalij & fiabri. Sed Mundinus eam solus rectè delictibit, & est huiusmodi. Descripto ut prius spatio quod tumet, antequam descendant intestina in scrotum seu scortum ABC trigono, & reductis intestinis ad superiora validissimo vinculo, quod frenum vocant, Arabes calce viua & sapone tenero, cutem & pinguedinem penetrabis in viginti quatuor horis. Sed memento ut non totum spaciom trianguli amplectaris, sed longè minus, quia medicamentum semper latius serpit, velut occupando spaciom solum trigoni intus descripti, HKL , & ita penetrabis ad peritoneum, & si vis id statim facere, poteris cum capitello ex calce cinere quercus masculæ, & chalcantio facto: vel si sine mora facere vis, accipe chalcantum, sulphur, cinnaberim artificialem, suri pigmentum, alumen rochæ vocatum,

vocatum, salem ammoniacum, torrefacito
 singula iuncta simul vt exurantur, & vo-
 catur calx: & destilla vt dicunt, oleumque
 excipe: atque eo madefacito lignum oli-
 uæ, & excindes quam voles partem, ita
 etiam peritonei: Inde immittes luteum
 oui cum dimidio resinæ quod vocant
 digestium vulgares, & partem peri-
 tonei putrefactam extrahes, donec quic-
 quid corruptum fuerit à medicamento ex-
 ciderit, appareatque caro rubra, & pars
 peritonei calore suo naturali prædita. Vnde
 capitelli vsus longè præstantior est quam
 excisio cum oleo illo: inde sarcoticis
 carnem restaura, & epuloticis curim: sed
 quam celestimè ne tinores creces. Pro-
 pterea parum carnis, & minus quam pro
 quilla substantia restitues: vt cicatrix ca-
 va remaneat potius quam tumida: quod
 & si tumor aliquis remaneret, ad decorem
 aliquid, ad vtilitatem nil refert. Quippe
 quasi molli puluinarum melius retinerentur,
 insiderentque intestina. Et nil hic obstat
 ad salutem securitatèque, tum curatio-
 nis multis rationem; nisi quod Curtius di-
 cit petire testiculum subiectum ea ex par-
 te: quod verum est, si cogamur vasa se-
 minis corrumpere: aliter non. Idè in
 amplo vlcere, hoc solum verum est: in
 mediocri non: Sed & si exarescat parum
 affert detrimenti: aliquando enim post,
 absque periculo vlllo, & exiguo dolore
 non ex superiore parte, sed ex scrotto ipso,
 parte inferiore (vt canes & sues castran-
 tur) eximi potest. Alij cutim cum sacculo
 digitis eleuant, omissis vasis seminarijs, &
 ferro comprehensam stylo candenti trans-
 fodiunt, laqueumque immittunt, donec
 excidat. Sed non videtur hic modus vti-
 lis, quandoquidem à laqueo illo lædentur
 vasa seminis, & ita peribit testiculus, &
 incurret periculum hæmorrhagiæ. Pro-
 pterea, & neque restra neque transuersa
 vltio bona est, quoniam vasa seminis
 transuersim descendunt in scrotum: ergo
 vtraque via corrumpentur; Oportet igitur
 seu igne, seu exurente medicamento
 perforetur sacculus, fieri parallela linea
 inferius ad vasa seminis, inde puluinarum
 repellere tum illa tum intestina superius,
 post medicamento putrefacere, demum
 consolidare: at hoc quis non videt quam
 radiosum sit? tantò autem periculosius
 est candens ferrum, quantò breuius. Ideo
 bene dixit Nicolaus, *in timidis & patienti-
 bus melius est medicamento, in alijs igne vti.*
 Hanc curationem ad vnguem descripsit de
 ferro bicipiti Albucasis primo sua Chirur-
 gia cuius nos meminimus alibi; & est tu-
 xillima & perfecta, & debet vltio fieri,
 seu cum medicamento perforatio à latere
 versus coxendicem, quia vasa seminaria
 & erythroides tendunt per locum peni
 propinquum, & ita hæ partes quæ ad ge-
 nerationem sunt necessariæ, & in quibus
 est periculum doloris & profluvij sangui-
 nis, remanebunt illæ: præterea quoniam
 à lateribus & non in medio, iuxta penem

descendunt omentum & intestina. In quin-
 to curandi non id solum animaduerrere
 docet, quòd vt dixi quinquies in balneum
 ægrum immittere docet, quod in sola ca-
 stratione & necessarium est, ob incertum
 conuulsionis, & tutum ob vinctum didy-
 mum, exemptumque testem, tum etiam
 curatione per futuram superius descripta:
 & quod iuuat ceruicem patientium oleo
 cum pipere trito inungere, scilicet aduer-
 sus distentionis periculum. Sed si in illam
 incidit, candenti ferro expedit statim
 adurere, inter secundam ac tertiam colli
 vertebam. Atque his tribus præcipue
 præsidijs, igne, inde pipere contrito sub-
 tilissimè cum oleo circa ceruicem, & fre-
 quenti balnei foto vtetur securè aduer-
 sus quamcunque distentionem. Cauendum
 est autem quam diligentissimè, ne dum
 vehementius auxiliamur, iam laxiore di-
 dymo præsertim vrendo frangatur ob con-
 tractionem & pondus, neque enim sa-
 natur.

TEXTVS XXXVII.

QVibus id quod medium est in-
 ter abdomen & cutem infla-
 tur, & non sedatur, color est velut
 qui multum pallidus est, & qui ex
 candicante paller: quoniam omne
 huiusmodi ab hepate est, & ex hoc
 sunt hepatici in his morbi, & mor-
 bi Regij ab hepate, ad subalbidum
 colorem vergunt: & qui ex aqua
 inter cutem & ex pituita alba labo-
 rant. Qui verò à splene sunt, tum
 hydropes, tum morbi Regij, ni-
 griores sunt.

COMMENTARIVS.

Cum natura animalia efficere cogitasset
 cognitionis non expertia, & ad similitu-
 dinem beatarum substantiarum, vitam in
 illis constituere decreuit, vt, in ea tan-
 quam in fundamento omnia consisterent:
 sensus, cogitationes, voluntates, memo-
 riz, appetitiones, motuumque corporum
 initia. Quocirca calorem qui non extin-
 gueretur corpore claudere opus fuit,
 ipsumque ob id semper mobilem. Sed &
 ex illo respirationem arteriasque com-
 menta est. Sed cum motus cognitionem
 arceter, & impediret, animam quidem
 cum ipso coniunxit medio, vitæ vi-
 tamque in illo semper mobili fabricauit,
 instrumentum scilicet cerebrum procul
 ab eodem seposuit, immobile, frigidum-
 que, & quietis principium quoddam; in
 quod ex corde motus imago deferretur.
 In nullo eorum scilicet corde tanquam
 principio, & cerebro tanquam instru-
 mento, sit sanitas aut morbus, neque per

se id curant, sed omnis ea cura magno ser-
uo demandata est, scilicet iecori & his
quæ ei seruiunt membris: vicario ventri-
culo delegatis: licni, vesicæ felis renibus,
& velicæ quæ renibus inseruit, tum
ministris omnibus venis. Ipsum quoque
principium & instrumentum primum à
delegatis illi seruis & facultatibus, ma-
gni serui iecotis reguntur. Nutriuntur
concoquunt, attrahunt, retinent, expel-
lunt quæ illis noxia sunt: quamobrem
hoc ægrotat & sanescit, & quæ ægrotant
curat membra. In eo ergo tres vigent in-
temperies, calida, sicca, frigida, humi-
da, & frigida siera, toridemque morbi
sunt generales. Nam febres omnes si quis
pæter heticas negauerit esse morbos,
contenderitque solum eas esse affectas,
qui nec in membris sunt, nec omnino
consistunt, non malè dixerit. Tria ergo
sunt verè morborum genera, ad quæ alia
omnia reducuntur. Calida & sicca tempe-
ries, ex qua morbus regius sit: frigida &
humida, ex qua alba pituita; & frigida &
sicca ex qua vtrumque genus sit morbi:
& regius niger, & analarea nigra. Calida
enim & sicca temperies regium morbum
generat, hydropem non potest, quia te-
nue est quod gignitur: frigida & homi-
da hydropem facit, morbum regium non
potest, quia humorem crassum gignit:
frigida & siera vtrumque, quia & cras-
sum ob frigiditatem, & tenuem ob siccita-
tatem generat humorem. Ad hos igitur
tanquam primos principales & generales,
omnia morborum genera reducuntur, nec
quasquam prius perit ex morbo, quam ad
horum vnum perueniat, neque senex, ne-
que iuuenis, multò minus timere debet,
quamdiu ab his procul adfuerit. Ulcera,
febres, cum ad interitum properant, ha-
bitum in borum aliquod prius mutant.
Soli morbi in compositione, qui repente
occidunt, (Sed & id rarissime) absque
horum aduentu perimunt. Nempe & qui
venenum sumpserunt, statim incipiunt
miraculi instar, & si videatur regio mor-
bo laborare, alij instantur, & in hydro-
pem transeunt. Aqua autem intercus mor-
bus est iecotis, non principalis neque pri-
mus, & tympanites, sed ad regios mor-
bos & albam pituitam sequuntur: Aqua
tamen intercus magis ad albam pituitam
consequitur, ad regium morbum tympa-
nites. Hæc igitur præmississe sufficiat:
nunc ordinem sequamur, inde expositi-
onem trademus.

Cum ergo tractasset de tumoribus fa-
ctis violenta causa, tractat nunc de tumo-
ribus, factis à membro laborante ob in-
temperiem. Et idèd proponit tumorem
inter abdomen & cutem, & intelligit tu-
morem albæ pituitæ, qui plerumque con-
sistit inter carnosam membranam, aut
paulo infra, & cutim musculos apprehen-
dentem; quia vt dixi hic morbus ad al-
bam pituitam pertinet, & etiam ad mor-
bum regium: Vterque enim horum alium

quasi contrarium generare solet. Nam
morbus regius cum fiat ab immoderato
calore & siccitate, præter naturam cor-
rumpit calorem naturalem in ipso princi-
pio, & idèd debilis factus extrema relin-
quere incipit, & non facta coctione ge-
neratur alba pituita, non solum ibi colle-
cto humore, qui vim naturæ subterfugit
in cute & membris ei propinquis, sed ob
laxitatem loci, & imbecillitatem mem-
bri, transmittitur quicquid in membris
intimis non potuit superari. Sed & ex al-
ba pituita morbus regius vice versa gene-
ratur: nam corrupto sanguine ob humo-
rem crudum, corrumpitur bilis, & pi-
uita etiam ipsa transit in bilem, & sanguis
putrescit, & ita morbus regius generatur.
Propterea licet morbus regius non sit tu-
mor, quia vt dixi congener est albæ pitui-
tæ, & illi semper missus, ideo & de eo
hic agit. Agam igitur primum de regio
morbo, tanquam simplicissimo. Meminit
& de hoc supra in constitutione temporis
tertia, vbi dicit quod apparuit sexta die
in febribus, & quod erat popularis: &
plerique seruabantur copiosa alui deie-
ctione, vel multitudine vrinæ, vel fluxu
sanguinis narium, vel pluribus ex his. Eius
autem qui non est Epidemius, proponit
quatuor genera *lib. 6. de Internis affect.*
pag. 20. Primum quidem æstate maximè
corripit, bile commora. Consistit igitur
bilis sub cure vt in capite, quare statim
corpus in alium colorem mutat, & sic
pallidum, velut matæorium. Et oculi pal-
lidi fiunt, & in capite sub pilis velut cor-
tex, subest & rigor ac febris corripit,
& pallidam vrinam mingit, & cras-
sum subpallidum in ipsa subsidet, & ma-
ne quamdiu ieiunus fuerit, ad cor & vis-
cera exogitur: & si quis ipsum alloquatur
aut interroget, ægrè fert, & anxius sit, &
non sustinet audire. Stercus autem excretum
cum pallore albicat, & malè olet. Hic quum
ita habuerit, maximè motitue in quatuor-
decim diebus: si verò has effugiat sanatur.
Secundum quod corripit tempore hyemis
& ex ebrietate & frigore. Incipit autem
primum rigor inuadere, postea etiam febris
derince. Et humor qui est in corpore, con-
gelatur in cute. Quodd autem sic habeat,
ex his ostenditur. Liuidum est ipsius cor-
pus & subdurum. Et venæ per corpus di-
stentæ sunt pallidæ, maiores autem & cras-
siores sunt quam prius. Et aliæ venæ sub-
nigriores distentæ sunt. Et si quis aliquam
iplarum secet, sanguis effluet pallidus si
pallidæ sunt venæ. Si vero nigre fuerint,
niger sanguis effluet. Et vellem anteriorem
corpori adiacentem, præ prurito non su-
stinet. Hic promptus est ad iter faciendum
& ambulandum. Sed præ debilitate crura
labascunt, ac ipsum non sufferunt, & si-
tit vehementer. Hic morbus non minus
priore lethalis est. Procedit autem ad am-
plius tempus si non in primis diebus sa-
nus fiat. Si verò morbus prolongetur, &
ad octauum aut nonum diem duret, in
morbum

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

COMMENTARIUS.

Hunc locum pauci intelligerent, qui non vidissent ea quæ idem scripsit in *Primo de morbis*. Series autem est huiusmodi: si vero pus in ventre moram traxerit, totum corpus ab ipso calefcit maximè verò vicinissimæ partes. Calefcite autem corpore, humiditas maximè eliquatur. Et quæ quidem à supernis partibus eliquatur, in supernum ventriculum maxime confluit, & pus fit ad hoc quod iam in ipso est. Pars vero eius etiam in infernum ventriculum fluit, & quandoque alius ab ipsa turbatur & hominem perimit. Nam cibi ingesti secedunt inconcocti, & alimentum ab ipsis corpori non accedit. Et spuri sursum purgatio non æqualis contingit, alio nimiam calefacta, & omnia deorsum trahente in seipsam. Et à spuro quidem suffocatur & stertit, dum non purgatur: à ventre vero fluente debilitatur, & plerumque perimitur. In huiusmodi autem morbis hunc fluxum maximè exhibet caput, utpote quod cauum est, & supernè situm. Quum enim ab alio fuerit calefactum, tenuissimam pituitam de corpore in seipsam trahit. Vbi verò hæc in ipso fuerit collecta, reddit rursus acervatam & crassam, velut dictum est: & pars quidem ipsius in supernum ventriculum defluit: pars verò in infernum. Idem etiam oportet considerare ex illo Aphorismo sextæ particulæ: *Aqua inter cutem laborantibus ulcera in corpore nata difficulter sanantur*. Hoc enim intendit, quoniam ulcera si debent sanari, oportet ut siccentur, & mala intemperies auferatur, sed qui laborant alba pituita, ex deflutione à capite, utramque patiuntur impedimentum: igitur talia ulcera difficillimè sanantur. Proponit autem, quòd ob malam intemperiem lentis colorem referunt, & curis diffringitur, & labia ob prauitatem humoris. In omnibus sanè ulceribus necesse est labia & cutim diffringi, sed non eo modo quo his, quia labia illa aspera sunt & inæqualia, & cutis frangitur ac corrumpitur circum circa: nam in bonis ulceribus cutis est integra, & sanæ similis, & ut vno verbo dicam, qualis est in vulnere simplici ad vnguem.

TEXTVS XXXIX.

Occasiones vnde quis ægrotare cepit, considerare oportet, siue capitis sit dolor, siue auris, siue lateris: signum autem sunt in quibusdam dentes, & in quibusdam inguinum tumores.

COMMENTARIUS.

Occasio duplex est talia externa, ut sol, exercitatio, timor, alia interna ut dolor: cognitio causæ externæ non facit ad curationem, sed solum ad cognitionem *Quarto artis curandi*. At causa hæc seu origo ex internis, indicat & de cognitione, & curatione morbi. Duplex etiam est horum differentia: quibusdam enim dolores adveniunt statim ante morbum, ut in *Hermocrate ægro*, cui dolebat caput & lumbi *Tertio Epidemiorum*: quibusdam iam diu ante, ut in eo qui in Dealcis horto habitabat, nam ei longo ante tempore dolebat caput, & tempus dextrum. Vnde notandum huiusmodi morbos, seu diuturni sint seu noui, succedente febre indicare morborum locum: materia enim quæ febrem facit putrescendo, aut in aliquo continetur concantate principali, ut in cerebro vel pectore: vel in cavitare, in qua per se non est apta facere febrem, ut ventriculi intestinorum vteri, & tamen facit ob vehementem putredinem: plerumque tamen solet in eis facere ephemeræ, aut in venis magnis, & facit febre magnum: aut paruis, & facit febres longas: aut in membris principalibus collecta, ut cerebro & pulmone & iecore, aut in musculis & tunc facit intermittentes: aut est collecta in ipsa substantia membrorum, & sunt abscessus. Febres igitur quæ sunt ex materia contenta in capite difficiliter solvuntur, & sunt tepidiores, & mala producunt symptomata, sicut quæ sunt in locis pectoris, sunt vehementiores, sed celeriter solvuntur & concoquuntur. Et attulit exemplum de dentibus, quarum febres ut plurimum sunt ephemeræ, velut etiam ex inguinum tumoribus: cum enim febris fit ex dolore procul à membris principalibus, est è genere ephemerarum: Ita febres quæ incipiunt cum suffusione, longæ sunt & plerumque etiam perniciosæ.

TEXTVS XL

Vlcera oborientia ac iudicantia febres, & tubercula: Quibus hæc non fiunt, iudicatio sublata est. Quibus intus relinquuntur, certissimæ recidivæ ac celerrimæ.

COMMENTARIUS.

Cum declarasset morborum cognitionem fieri ex initiis, utpote dolore partis, docet etiam illorum finem esse per eiusmodi: dicens febres indicari & per tubercula & per ulcera. De tuberculis sæpius actum est, maximè in *Quarta Aphorismorum*. 37. & 44. De ulceribus intelligi debet ad tubercula consequentibus, quoniam abscessus

et vltimam est alij resoluuntur, alij per vrinam vel effluxiones abscedunt, alij per vlcera purgantur. *Quibus hac non sunt, dicit iudicationem esse sublata* id est in quibus deberent iare fieri. At quibus intus relinquuntur *certissimo sunt recidiva*. Vbi materia collecta est & non exit, necesse est vt putrescat & febris adueniat. Si sanguis in ventrem exciderit præter naturam necesse est suppurari. Sed dubium manet, quomodo intelligatur *iudicatio sublata*, vt differt à *recidiva*; nam eodem modo debet differre quod intus relinquatur, ab his quibus hæc non sunt. Dicendum est ergo quod prima verba intelligenda sunt hoc modo. *Vlcera oborientia & tubercula qua indicant febres*, supple, si adueniant, *bonum in febribus*, de quibus dixit in *secundo & Tertio Prognosticorum*: si autem non adueniant iudicatio sublata est. Sed si adueniant & lateant, certissimæ sunt & celerissimæ, recidivæ, & hic est verus sensus. Est ergo sententia eius huiusmodi. In febribus quæ per abscessum sunt iudicandæ, si non aduenerit abscessus (idem dico de vlcere) non iudicantur sed confirmantur. Sed si natura non expellat, certissima est & celerissima recidiva. *Non expellere* intelligi nec per abscessum, nec per effluxionem; quasi dicat etiam si per effluxionem expellat, manet tamen febris: Et hoc totum est verum, nam febres illæ licet minuantur valde, non tamen finiuntur.

sistit. Exemplo est nauæ puer, & Myriochaune.

COMMENTARIVS.

More suo vltimum remedium in sillendo aluum proponit per duo exempla; pueri nauæ, & Myriochaune, qui sanati sunt hoc modo. Est millium frigidum in Primo ordine, & siccum in fine secundi, aut initio tertij, *seprimo de simplicibus medicamentis*, & sistit aluum, vt Dioscorides in *secundo libro cap. 88.* docet: frigida enim sistunt & sicca magis, millium autem vtramque excellentem habet qualitatem. Tenuis etiam habet partes, quibus vrinam prouocat, teste Dioscoride. Si quis obijciat illud *ex libro de affectionibus: Oleum & quacunq; oleosa sunt rescidunt & puitosa sunt*, de crudo oleo intelligenda sunt. Dicebat Galenus *Primo de alimentis cap. 22.* *friga omnia statum quidem deponunt, verum difficilius coquuntur & ventrem magis sistunt, crassiorisque succi alimentum corpori exhibent.* Et in Tertio dum loquitur de ouis: *dum friguntur in nidorem vertuntur, & præterquam quod succum crassum gignunt, ipsum etiam prauum & excrementitium præbent: Et antea quam friga sunt in sarragine sunt sicciora, qua autem elixa humidiora.* Et ex hoc patent conditiones optimi medicamenti, quod omnibus facultatibus morbo aduersetur, quod etiam præparatio, quod id quod miscetur conueniat in eisdem viribus, & deducat medicamentum ad temperamentum, quod sic suæ, sed vt habeat rationem cibi, quod emendet vicia consequentia morbum: & quod deducat materiam illius ad alium locum conuenientem, quæ omnia insunt huic medicamento.

TEXTVS XLI.

CRudos ac liquidos secessus, milium solidum in oleo coctum

COMMENTARIVS II.
IN SECVNDVM
Epidemiorum Hippocratis
Librum.

TEXTVS I.

MVlier cor, hoc est os ventriculi dolebat, & nihil remittebat dolor. Huic polenta pollen mali punici succum inspersus, & semel in die acceptus in cibo satis fuit, & non reuomebat: velut Charioni contigit.

COMMENTARIVS.

Hæc tota vt dixi sectio viginti exempla continet, quorum primum est hoc. *Mulier vt dixi καρδιάλυσι* id est *cor dolebat*: hic interpretres voluit *ventriculi os* vertere: sed melius est atque consultius, exponere quam interpretari: nam verum est quod pro ore ventriculi affecto, aut ventriculo ipso intelligi debet, non tamen ipsam os ventriculi laborauit: satis sit casum esse quasi persimilem illi qui à Galeno describitur, & curatus est *Duodecimo Methodi* cum

cum dixit : Adiacere enim iussi præsidia colica, alicaque calente, quæ cocta in aqua esset, nutriti, immixtis & mali punici granis. Cum autem tota nocte citra dolorem dormiisset, miratus profecto est remedij nouitatem : rogauitque quid esset bibendum. Dedimus itaque bibendum dilutum rhois cremorem : quo videlicet, siue aliqua esset in summo intestino facta vlcerosa affectio, eam adstringeret : siue etiam ex consuetudine aliquid ex superioribus locis in partem afflictam conflueret, id reprimeret : prandioque eodem uti iussimus : deinde ad vesperam cernere pane puro madefacto in vino aliquo, naturaliter quidem austero, sed veteri. Concessimus præterea, ut austerrimum quemcumque si vellet fructum sumeret, siue malum, siue pyrum, siue punicum. Simili ratione etiam tertio die cibus, in quarto Theriacen bibit, sanusque omnino est redditus ac de cætero ad consueta reuersus, nullum sensit incommodum. Polenta autem lentus est cibus qui biliosis conuenit : conficitur ex farina hordei inspersi aqua, & per nocte sicari, infrixi ac moliti ut *Plinius docet*. Parum nutrit ut *Oribasius in Primo & Quarto libro* fitque ex hordeo non tosto. Prior dicitur hordeum tostum : Eos qui non exerceant dicit multum nutrit, sitim exinguit, dicebat Paulus. Fit etiam ex auena hordeacea, igitur humectat, refrigerat, bilisque impetum cohibet ; idem in hoc casu maxime conueniebat pollen polentæ, id est ex farina tenuiore. Punica mala dulcia conferunt ventriculo, acida cohibent ventriculi dolores, teste *Dioscoride*.

TEXTVS II

Mutationes profunt, si non ad praua mutantur, velut his qui à medicamentis vomunt febrium gratia. Fines in meraciore desinentes, putrefactionem significant, velut *Dexippo*.

COMMENTARIVS.

Non est hoc quod dixit *in libro de locis in homine pag. 14.* vomitus sedatur, & similibus utpote aqua, quæ vomitum prouocando educit materiam vomitum facientem, & à contrario ut cum sedatur prouocante aluum atque purgante : idem de fluxu. Sed & *Sexta Aphorismorum* idem ferme docetur, sed intelligit quod persæpe debet Medicus ut in febre (intelligas & in quouis morbo) cum non iuuatur, vel si parum iuuatur, vel etiam si iuuatur egregie, sed morbus tamen non discedat, transire ad alia genera euacuationum. Et hic est primus sensus verus ; alius magis congruens sequentibus : in medicamentis quæ purgant aut vomitum ciunt, mutatio ex-

crementorum bona, nisi ad mala mutatio fiat. Et est sententia eiusdem *secunda Aphorismorum*, Ita ut ex tribus sensibus veris primus omnino non conueniat : secundus conuenit sed non toti. Tertius conuenit & perfectus est, scilicet quod mutationes in excretionibus bonæ sunt, nisi ad praua mutantur : Et hoc probat exemplo medicamenti vomitum prouocantis, ut intelligamus idem esse & magis verum in medicamento purgante, & in purgatione à natura facta. Et ratio huius est, quoniam ut scribitur *Quarta Aphorismorum*, quando colores plures non prauis fuerint, tanto melius. Et hoc est quod natura melius fert multorum humorum missionem, quàm syncerorum abundantiam : quia qualitates immodicæ evertunt vires & naturam. Medicamentum autem trahit quicquid occurrit, & ob id semper ferme diuersa : natura autem non potest hoc, quia non expellit nisi exactè cocta : Et si expellat, hoc contingit ob nimium onus, & multitudinem materiz.

Si tamen meraciore in fine prodeant, res deterius agitur : dictum est autem de hoc *in Aphorismis : 7. Partic. 6. & 13.* Et meræ egestionis dicuntur ; vel quæ vnus sunt humoris, utpote flaua aut pallida bilis, & hæ non sunt valde malæ : aut quia sine alio humido mixtæ, & hæ plerumque sunt rubiginosæ. Atta bilis sanè ac viridis & rubiginosa, mera esse solet. Et causa est in seipsa, velut dici consuevit de regulo, quod circa eius latebram, nullum viuens inuenitur, cum prauitas caloris consumit, quicquid est humidi, egestio sincera redditur, ut apud Galenum ibi. Sed tamen fex dura, quæ fit ab eadem causa, non aded portendit malum. Existimo ergo syncerum hic comparatiuè sumptum significare putredinem, ob id quod per putredinem solent exfecari partes quæ quasi formam membri referunt, & hæ meraciore sunt. Postquam ergo in mutationibus excrementorum deuentum fuerit in fine ad meraciore, hoc valde malum existit : corruptis enim humoribus solida etiam liquefcere incipiunt, vel ante hæ excreta putredinis maximum sunt indicium, velut *Dexippo* : Perijt enim.

TEXTVS III

Serapis ex liquida aluo intumuit. Pruritus autem haud scio quot diebus, non ultra. Habebat autem & abscessum quendam in lateris mollitudine, qui nigrefactus occidit.

COMMENTARIVS.

Hic vir ex lenitate intestinorum incidit in hydropem. Dicebat Hippocrates *in libro de Aire & Aquis & locis pag. 8.* Intestino

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

COMMENTARIUS.

Quintum exemplum est calculo laborantis, cui supervenit *ordeolum*: neque exprimit quo calculo laboraret, an renem an vesicæ: sed planum est cum dixit, *Infernas affectiones solvit*: neque enim calculum vesicæ sic liberasset. Ex ordiolo igitur orto, glandularum tumor & inflammatio circa aurem contigit & in collo è regione superni tumoris, aded ut sanguis ad superiores partes fuerit delatus, & laxata laborante particula lapis excidit. Propterea cum Hippocrates erat, ut dicitur cum Herodico medico empetico & impetito: nam si sanguinem misisset ægrotanti, ut infra docebitur, evasisset: sed non adiuta natura ob magnum robur virium, tam absonam mutationem molita est, quæ quanquam non fuerit iuxta regulas ab eodem superius descriptas, tamen id notandum est, quod cum morbus non esset ex humore, sed re omnino præter naturam, quivis abscessus vel transmutatio modò portens sit liberari, quoniam in huiusmodi transmutatur sanguis, & materia benigna, ided sufficit ut à loco patiente remoueat: nam non est aliud periculum. Erupit autem solum quod suppuratum est, suppuratum quod collectum, collectum quod extra venas protrusum est, ut in libro *de Inaquali intemperie cap. 3.* Intendit magis ad aurem idest in directo ferme enchanthidis anguli scilicet exterioris.

Tria autem hic sunt animadversione digna: primum quod tumores illi omnes fuerunt ex latere dolente, ut etiam superius docuimus. E regione enim fiunt bonæ transmutationes, hoc autem non dixit ut manifestum, sed ex his solum patet, cum dixit *Idemque inferne in collo & è divelle superni tumoris*, secundum quod est maioris momenti, quod tam magnus morbus dissolutus est per ordeolum in palpebra. Intelligitur hoc quia materia nulla peccabat, sed aderat solum dolor ob lapidem: protrudit natura sanguinem ex loco, & hic fuit copiosus, & ided implevit glandulas, collum, loca post aurem & palpebram: non tamen factus est abscessus magnus, quia nec in loco aderat dolor, nec materia erat corrupta, sed si alterum horum affuisset, factum fuisset tuberculum magnum: ided non erat laxato lapide, & ideo soluto dolore materia quæ protruderetur à loco: nec in loco causa attractionis, ideo non potuit fieri collectio magna, neque abscessus.

Dicit quod *quinta & sexta die post ex inferna parte erupit*. In calidis locis erumpit si tenue sit integumentum post quarta die: in tanto enim circuitu pus solet generari. Sed causæ quare erupit cito, fuit calor ex circumposito humore, & quoniam levis fuit expressio, ided laxa ut dixi particula, & ob id tenuissimum solum colle-

ctum est, & demum tenuitas tunicæ interioris, unde etiam intus erupit, nam membrana illa exoriebatur à pericraneo, & finitur in cartilagine, quæ circumambunt loca ciliorum, ided exteriori ex parte est cutis, cum membrana carnea; in interiore sola illa membrana tenuis, in medio spatium & humor quidam tenuis, non pinguedo; ideo facile abscessum concipiunt palpebræ.

TEXTVS VI.

ARISTÆI sororius fatigatus in via incalescebat: Deinde in tibia tumores fiebant, terebinthi fructibus similes. Post successit febris continua: Et sudor postridie factus est. Idemque alijs diebus paribus continuavit, febrisque perseverabat.

COMMENTARIUS.

Sotorius est cui soror alicuius nubit, *fatigatus incalescebat*, nam labor calefacit: motus enim attenuat, & causa est ut quod frigidum est, dum attenuatur, tepescat. Est autem quæstio pulchra, quomodo morus calefaciat: accipiendum est ex manifestis. Quæcumque non constant refrigerantur velut aqua & aer. Ventus enim omnis ut aeris solum est refrigerat, & quanto concitator & quanto celerius fluit aqua ut Tygris & Abduæ, at contra Nili & Eridani tepida est, quoniam lentè progrediuntur. Sed solida plumbum, ferrum, lapides & per aerem delati, & inuicem attricati, quanto celerius moventur, eo magis incalescunt. Causa est sumenda ex differentia, differentia raritas, aer & aqua motu rarefcunt, solida non ita rarefcere, igitur caliditatis causa, condensati frigiditatis. At quomodo nili ut ex principijs nostris, quod calor celestis, qui ubique spargitur ingreditur, & locum calefacit, in densum non ingreditur. Forfan dicet quis, non posse id eo modo contingere, sed potius suapte natura ut Philosophi volunt, nam cum reducat ad ignis formam, oporteret ignem ubique sarpsum esse. Propterea dico, quod calor ille ut recipitur in materia augetur motu & intenditur.

(Deinde in tibia tumores) corpus erat immundum, & ideo dicebat Hippocrates: *Si impurgatus laboraverit vlcera erumpent.* Et clarius Galenus *Tertio Aphorismorum.* *Quibus vicem purgationis humorum qui sunt in profundo corporis exercuatio supplerit, ipsi ad cutem vitiosos humores evocans, vlcera & scabiem efficit.* Moderitatem magnitudinis exprimit, quoniam cum materia fuerit in venis, facit abscessus; cum autem spargitur in musculos sic scabies, tubercula autem magnitudine media

media sunt, & sunt à parte erosi humoris, ac humore ipso qualicumque: sicut abscessus ex humore, & scabies ac pustulæ ex serosa tantum parte. Atque hæc est prima differentia. Secunda ratione loci, nam scabies gignitur ex excrementis in musculis sparsis, per totum corpus, & abscessus & materia contenta in venit: Tertia est ratione qualitatis corruptionis, nam in pustulis corruptio fit à calore, parum à putredine, in abscessibus à putredine, parum à calore. Post successit febris, corrupti erant humores, & ichores ex magnitudine caloris, ideo putrida febris successit. At quia Hippocrates non aded exercitatus erat, duo tantum animadvertit, quod erat sudorifica febris, & quod in diebus paribus exacerbabatur. Hoc autem ratione non obscura, quoniam aderat multa copia humoris concalescenti aequali, qui per sudorem exprimebatur: Et ideo non soluebatur, tum quia non erat in decretorio, tum quia erat ante coctionem materię. Imò potius fuit in casu Hippocratis *Aphorismi quarta particula*: Febricitanti sudor superueniens febre non deficientem malum. Prorogatur enim morbus, & multum humidum significat. Sunt autem duorum generum febres sudorificę: à lassitudine de quibus agit in fine *secundi de Dieta* his verbis. Inexercitati humidam carnem habentes cum laborauerint, corpore calefacto multam colliquationem remittunt: Quicquid igitur exsudauerit, aut cum corpore depurgatum fuerit, non exhibet magis laborem in parte corporis, præter consuetudinem euacuata. Quicquid verò ab excretionem intus remanserit, non solum ei parti ex qua excerni cœperat, laborem exhibet, sed etiam illi quę suscipere humorem cœpit, non enim commoda est corpori, sed infesta. Et in carnes quidem corporum non similiter congregatur, sed potius in carnosas partes, atque illis negotium exhibet donec exierit. Tanquam enim circuitum non habens sed quiescens calcit in ipsa, tum illa quę ei allabantur. Si igitur multum fuerit quod excretum est, & iam sanum corpus eruperat, ut totum concalescat, & febrim vehementem inducit. Sanguine enim calefacto atque attracto celerem circuitum faciunt ea quę sunt in corpore, & tum reliquum corpus præ spiritu purgatur: tum quod compactum est, calefcens attenuatur: & simul ex carne foras sub cutem extruditur. Idque sudor calidus vocatur. Quo excreto sanguis in naturalem statum redit, & febris remittit & lassitudo sedatur, maxime tertia die. Sed huiusmodi genus febris absque frigore licet esset, tamen imparibus diebus exacerbabatur, paribus autem remittebatur cum sudore. Alterum verò genus quod ex constitutione fit, habet *Septimo Epidemiorum*.

TEXTVS VII

ERat autem sublienosus: sanguis ex sinistra nare frequenter paulatim erumpebat, iudicatus est.

COMMENTARIVS.

Ad hoc ergo facit historia illa, nam fieri potuit ut constitutio temporis esset sudorifica. Inquit enim ibi: *Post canem febres fiebant sudorifica, & non perfrigerabantur penitus post sudorem, sed rursus incalescebant: & leniter longa, & iudicatu difficiles, & non valde siticulosa: paucis in septimo & nono desinebant, alijs undecimo, & decimo-quarto, & decimo-septimo. Polycrasi febris, & sudor, qualis descriptus est: à medicamento purgatio deorsum vehementer: & febris aded lenis facta est, ut obscura consisteret, præterquam in temporibus, & sudores ad vesperam circa caput, collum, pectus: deinde rursus etiam per totum ventrem, & rursus incalescebat. At circa duodecimum & decimum-quartum febris acuta est, & modica alui subejectiones: post purgationem usus est sorbitionibus. Circa decimum-quintum dolores ventris iuxta splenem, & sinistram lateris mollitudinem, calidorum appositio minus profuit quam frigidorum. Quum infuso per clysterem molli usus esset, cessauit dolor. In horum historia continetur quod partes circa splenem laborarunt. Id quidem contigit, quod materię tenuior ac pinguior pars exhalasset, ideo residuo superaffato, pars erat splenem laborare, verum in Aristei sorotio hoc non contigit ex febre, sed potius contra: erat enim natura sublienosus, naturam appello nunc propriam, sed habitum longo usu acquisitum. Quomodo autem ex liene possit sanguis è nare sinistra profluere vtiliter, dubium est: nam aliud est quod *profluat vtiliter* ex illa nare, aliud quod *profluat*. Profluit quidem conuinienter, quoniam partes superiores inferioribus conalescunt, atque ita sanguis feruet, & aperit ora venarum, & effluit. At quod vtiliter, difficile videtur, cum materia ex liene ad narem non possit peruenire, nisi rursus cauam venam ingrediatur, & ex caua sursum deferatur, in venas faciei & narium. Quin quod maius est, ut rursus in iecur perueniret, non à venir portæ solum nutritur ut Vesalius auctor est: quod certe necessarium est si non per arterias materia sursum, & antea in cor ipsum deferatur.*

TEXTVS VIII.

POstridie iuxta sinistram aurem tumor; sequenti die etiam circa dextram, sed hic minor, & insuper tepescebat. Hi euauerunt, & non supperati sunt.

COMMENTARIJS.

Post iudicationem sedata in venis inflammatione, postridie materiam collectam natura post aures transmisit, cuius causam superius explicauimus. Insuper & id declaratum est, quod melius sit euanescere parotidas, maximè succedente effluxione, quàm ut ad suppurationem vertantur. Quod si sine effluxione euauerint, palam est minari periculum, si magnæ ac duræ fuerint, tum rubræ & cum febre, aliter ob tenuitatem & paucitatem materiz euauisse illas suspicandum est: quo in casu procul à metu absunt. Quomodo verò ex liene ad aurem sinistram transitus sit, eadem manet difficultas, quæ ad vnguem prius de naribus dicta est, atque ob id è regione primò orta est, postea ut ait ad dextram conuersa, ob impetum solum nature, quod contingit cum violenter nimis illa vexatur à materia praua aut multa, ob id tamen leuior fuit in dextra parte, quia non erat ibi materia noxia. Tepor autem indicabat bonitatem & materiam mitrem ac tenuem, nam frigidi tumores à nimis crassitie sunt; rubicundi & calidi ex ardente; fusci autem & rubri obscuri cum splendore sanguinem exustum velut etiam in carbonculis. Animaduertendum etiam est circa hoc, quod febres parotidarum plerumque sunt adedò obscuræ, ut lateant, quare iudicium oportet reponere in qualitate sola abscessus, Et hæc ut dixi in calorem & colorem, & magnitudinem, & duritiem distinguitur. Horum non dixerim quid pessimum sit, sed quod excedit velut si valde duræ sint, aut valde magnæ, aut colore lucido, rubro, qualis est serpentibus, qui ad vitidem pallidum & cæruleum vergit. In genere tamen magnitudo periculosior est, si delitescat sine signo: sin autem ad suppurationem comparentur plus refert durities: sin ad vitæ periculum, & mortem inexpectatam color. Considerandæ etiam sunt vigilie aut sopores, nam utrumque lethale est si delitescant, Et si non delitescant magnam tamen afferunt periculum.

TEXTVS IX.

QVI ab Alcibiade venit, ei ex febribus paruis ante iudicationem testis sinister intumuit: habebat autem splenem magnum. Et sanè Iudicata est febris tunc vigesima die, deinde alias atque alias subincalescebat, & subfloridum spuebat.

COMMENTARIJS.

Hic est septimus casus seu obseruatio pocius. Per *febres paruas* intelligit lentas atque remissas quæ à crassa & lenta sunt materia. Docet autem detiuationem ex liene ad testem sinistram, quod ea pars infirma esset; vnde abscessus & effluxiones fieri solent per partes debiliores, & ob id ad glandulas, & per loca maioris effluxus: velut si quis habeat liquidam aluum naturaliter, aut ex habitu acquisito per aluum, etsi solitos sit plurimum mingere per vrinam: Et in his qui facillè sudant, aut quibus hæmorrhoides fluunt, aut sanguis è naribus, aut qui vomunt sæpe, per eiusmodi loca effluxiones ferme lempèr contingunt. Et ided hic cum haberet partem sinistram ob lienem debilem, intumuit ex febre sinister testiculus, non dexter. Causa omnium horum est primum laxitas viarum: secunda est imbecillitas partis, nam membra valida transmittunt superflua sua ad membra debilia, ut Galenus docet in libro de Alimentis, cap. 5. Primo & Tertiodecimo Methodi cap. 5. & secundo de differentiis Februm cap. 11. tum etiam à Principe. Et tertia est, quia membra debilia plura superflua gignunt, non solum magis excipiunt excrementa, quamobrem effluxiones & transmutationes contingunt in imbecilliore parte. Quarta quia vis expellendi, magis oneratur & incitatur ad expellendum ob copiam solitorum excrementorum. Et ita continuatur hic textus præcedenti, in quo etiam de subliensio & transmutatione ad superiora sermonem habuit. Videndum est modo cum non laboraret pectus, cur tamen ad testes materia in febre hac detiuata fuerit ad tellem, & an quicquam contulerit lienis tumor, cum dicat, *Habebat autem splenem magnum*: quasi dicat ob hoc *testis sinister intumuit*. Eadem enim videtur ratio, cur & sinister intumuerit. Causa enim speciei videtur comprehendere causam generis, ut causa quod sit facilis intellectus, debet sumi ex causa intellectus. Si igitur causa fuit, quod sinister testiculus intumuerit, fuit lien, igitur & quod, testis intumuerit. Dico ergo quod testium abscessus sunt materia ad illos delata: & maximè ex coxis; vnde infra: solutio coxarum doloris, oculorum distorsiones

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

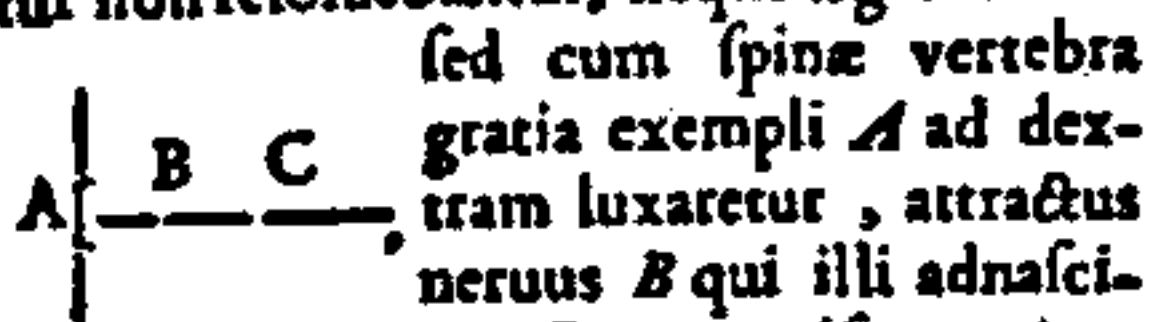
Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

cumque violentissimæ essent cusses, multum elideré vertebras. Alius modus est, ut materia quæ ex cerebro ad pectus destillabat, ad spinam dorsæ deflueret, & resolutionem faceret. Omisso modo quæ tum admiranda contigerint, & sequar ordinem propositum, in quod simul in dextra manu & crure: & clarum est, quòd ut alias dixi, spinalis medulla diuisa est bifariam, propterea altero modo contrigit resolui dextram manum, & sinistram crus: nam si per obstructionem resoluatur membrum, quicquid est à parte inferiore loci illius obstructionis medullæ spinalis, ex eadem parte cum obstruatur, necesse est nervos etiam ex eadem parte resolui. Oportuisset igitur etiam crus dextrum resolui. Cum ergo resolutum minimè sit, constat resolutionem eam fuisse ob laxationem. Sensus autem secundæ auctoritatis est, quòd luxata vertebra, spinalis medulla non amittebat sensum neque motum, & ob id inferiores nerui & partes, quibus inferebantur non resoluebantur, neque aegrotabant:

sed cum spinæ vertebra gratia exempli *A* ad dextram luxaretur, attractus nervus *B* qui illi adnascitur decurrabatur ex *C*, extensusque priuabatur facultate sensus & motus. Atque ita patet secundum. Primum autem apparet ex eo, quòd talis luxatio partim erat ex tussis mouente vertebra, partim ex materia tussis, quæ à capite fluens non per spinam sed vincula vertebrarum illa laxauerat. Propterea rectè exposuit seu vertit Cornarius *tussis durissima* id est quæ sedari non poterant, non dolores ut alius quidam. Dolores enim non excutiant vertebras; Er ita patet primum. Tertium quòd mens non sit læsa, quia non erat defectus in origine, ut in aliis resolutionibus: sed vertebra exciderat impero tussis, & resolutione suorum vinculorum. Quartum etiam patet, quòd partes illæ non sint multum læsæ, & quòd breuè redierit ad salutem, cum morbus soleat esse longus: quoniam tussis non est proprium excutere vertebras, & multò minus cum ea ut dicit non fuerit valde violenta: rediit autem ob id ad statum suum, quia vertebra etiam rediit: nam facta magna effluxione sanguinis, & cessante tussis, exsiccatas ob effluxionem sanguinis vinculis, necesse fuit duas illas vertebras, superiorem sinistram, & inferiorem dextram restitui suo loco, atque ita etiam elongati nervum, ac molliorem reddi & sanari.

TEXTVS XI.

A Pzmantus & pater fabri illius qui caput fregit, & Nicostratus non extussiebant quicquam. Erant autem alibi circa renes dolores. Interrogationes factæ sunt: dicebant ipsos semper repleti potu aut cibo. Dolores fortissimos quomodo dignouerit quis conspiciatus, fuga, tolerantia, experientia, & timiditates indicant.

COMMENTARIVS.

In hoc textu proponit tria exempla Hippocrates eorum, in quibus materia transmutata est ad renes, sed circa tussim, & dicit hoc fuisse ex cibi immòdica repletionem, & idè ad comprobandum hoc apponit tria exempla, aliter quis potuisset existimare, quòd etiam circa tussim & malum regimen possint incidere homines in huiusmodi dolores, quasi dicat abscessus & dolores frunt ex triplici causa: vel ex imbecillitate partis cum febre, ut in eo qui venit ab Alcibiade: vel ex tussis & commotione ut in virgine illa: vel ex immoderato cibo aut potu ut in præsentì textu & exemplo seu potius exemplis. Propterea docet quomodo hoc venari possimus, dicens ex quatuor licere id assequi, quæ tamen potius sunt referenda ad simolantes morbum: nam febres simulare non licet ob calorem, vrinas, pulsuum & cæspirationem: defectum mentis & animi possumus, tum dolores & tumores, sed hos nisi magno cum artificio vtpote admora thapsia ut inquit Galenus: similiter & defectus ut non posse loqui, videre, audire, ut apud Boccacium de Salernitano apud factas virgines. Cum ergo sint tria maximè, quæ licet fingere; dolor, tumor, & offensio operationis, Hippocrates docet illos deprehendere, atque hæc sumpsit sibi Galenus, in suàmque libellum transtulit, suo more etiam Hippocratis nomine præterito; Et simul docet Hippocrates dignoscere magnitudinem morbi; velut doloris, an verè sit magnus, an tantus illi ob molliem videatur, ut in mulieribus & viris nimium delicatis, proponitque duos modos contrarios, fugam atque tolerantiam, experientiam & timorem. Experientia ergo est futuri velut & timor: ut si medicus fingat aliquid velle facere, vtpote in quærente se angere dolore vehementi dentis, ut eruat dentem, vel scindere ventrem in dolore illius, aut vrere caput in fingente surditatem vel cæcitatem, vel admouere candens ferrum in eo qui animo linguatur, aut vana loquitur, aut qui sibi vinxit brachia, ut pulsus lateant & deperditì videantur;

tur; vel amarissimum exhibere medicamentum in eo, qui urinam perturbat succo arancij immisto, aut iuher defodi illo audiente eum qui pro mortuo iacet, ut quidam fingunt: si ergo non obstat experientia, æger est: si timet, trepidat, cunctatur, causatur quædam, est dolus. Similiter adhibitis medicamentis feruentibus aut vehementer amaris, aut longa cibi abstinentia, aut à potu vini coercendo: si queritur non tantum laborat, aut omnino non laborat: si libenter perfert & tolerat, æger est. Atque ego potius de doloris magnitudine Hippocratem loqui existimo, quàm de omnino simulantibus morbum: quanquam & in hoc sit singulare & principale indicium, quoniam ad deprehendendos morbum simulantes, Galenus quatuor alia indicia ponit: rationem victus præteritum, quæ cum morbum efficere potuerit: causam simulandi utpote: amorem, timorem laboris, damnationis, hominem fingere suctum: syndromen signorum, utpote pallorem, oculos languidos, extenuationem corporis, vigilias, lachrymas, naturam morbi aut doloris loco conuenientem: demum ut interrogatus diuersis temporibus non eadem de qualitate affectus respondeat. Itaque hanc sententiam de his qui laborant, vere dictam putem sed ad magnitudinem doloris deprehendendam, hoc præcepisse Hippocratem non inaniter, sed ut dixi magnitudinem causæ morbi venaturus, qua deprehensa haberemus quantitatem auxiliorum. Conuenit autem ut sic deprehenderemus ut in hoc casu renum dolorem, quando morbus ipse nec sui natura de se indicium præberet, nec causam haberet naturalem, sed solum errorem in victu. Quomodo autem experientia multa opus sit deprehendere, non solum hoc quod proposuit in sequenti textu, declarat hoc modo.

TEXTVS XII.

A Qua quæ cito calefcit, & cito frigescit, semper leuior est. Cibi & potus experientia opus habent, an ad æqualitatem maneant. Dicendum quòd vbi sanguis effluxit, expallefcunt, & quæcumque alia huiusmodi.

COMMENTARIVS.

Non in eo sensu hic scribitur prima pars huius sententiæ, quo in *Quinto Aphorismorum* 26. Sed hoc intendit cum dixisset *experientia & timiditas: quòd si morbus, quibus &c.* sed exemplum est de dolore, mutatione ex calore in frigus, vel ex frigore in calorem velocem, seu mutatio illa per se sit, seu ex artis beneficio, semper materia illa tenuis est, secus crassa, ex con-

traria ratione. Alius sensus est, qui videtur accommodari sequentibus verbis, & est quia subiicit, quod cibi & potus experientiam habent, an ad æqualitatem maneant. Est ergo ac si diceret, videndum est an cibi sint boni succi an mali, an tenues an crassi. Et hoc de tenuibus & crassis, quòd facile vel difficulter concoquantur, velut de aqua quod facile vel difficulter calefit aut refrigeratur. Et hoc quia dixerat in præcedenti, quòd repleti erant cibo vel potu: dicit oportet videre quali cibo vel potu, crasso aut tenui, boni alimenti aut mali. Ut autem sciamus an boni an mali sit alimenti, dicit oportet ut consistat iuxta æqualitatem: hoc explicatur primum ab eodem in *libro de affectionibus pag. 13.* cum dixit alimentum validum præbere panem, mazam, carnes, pisces & vinum, & quod hæc ut temperatè adhibita, multum iuuant corpus: ita si quis excedat metam, plurimum nocet. At contra reliqua quæ sunt debilia ut olera, legumina, fructus, ut parum iuuant, ita etiam si excedat, parum nocent. Addit infra aquam, Maza est, ut apud Pauli scholiasten, polenta inspersa. Paulus *libro Primo ait* Maza hordeaceo pane difficiliter concoquitur, & magis flatum gignit: melle tamen addito aluum mouet. Athenæus *libro Dymnosophistarum Quarto decimo* narrat Mazam olim fuisse cibum, ut hic describitur communem, à pinsendo dictam, inde commutato nomine ob multiplex artificium, cum euasisset in cibum pertuendum, à *Maza* permutatum in *meha-Jaro* quod erat cibum delicatissimum efficere, ut ex carnibus, aceto, iure ac aromatibus conditis, aded ut Maza quidem ellet sed ob gratiam *nalya* vocaretur. Hippocrates autem *Tertio de diæta* negat posse dari regulam generalem boni alimenti ob duas causas: varietatem temperaturarum & ætatum, quibus dicit alia atque alia conueniunt: Et quod eadem edulia non sunt eiusdem facultatis ac vitium apud omnes, velut frumentum & vinum, & reliqua. Galenus autem *tertio de Alimentis* dicit cibos exhibere triplex alimentum: alios quidem serosum & aqueum, alios densum & crassum; alios medium quo gignitur sanguis optimus, qui soli sunt boni alimenti, & paulo post dicit tales cibos esse friabiles. Ut videantur hanc æqualitatem tam Hippocrates quàm Galenus potius referte ad substantiam, quàm ad qualitatem calidi aut frigidi, ut consideranda sit in bono cibo multitudo alimenti, & substantiæ æqualitas. Nam rectè de excedentibus in qualitate dixit Hippocrates *libro de alimentis* cibum medicamento- sum malum esse, optimum idest si conueniat, & in alom si non indigeat tali qualitate.

Dicendum quod vbi sanguis effluerit expallefcunt. Redit ad docendum, quomodo ex tolerantia dignoscuntur dolores, an magni sint aut parui, quod habetur ex consequentibus: sicut enim ex mut-

368 In secund. Epidem. Hippoc. lib.

ta effluione sanguinis expalescunt, ita magnis doloribus dicit imbecilles fiunt vires, & color mutatur, anhelitus, sermo: atque ita docet ex his quæ necessario superueniunt doloris magnitudinem intelligere. Cibi ergo seu calidiores seu pleniores sumpti fuerint copiosius, & si æger amiserit appetitum cibi, florem coloris, robur, & angatur, valde intelliges dolores esse magnos; contra paruos. Quæ ratio etiam in aliis morbis est obseruanda.

Considerandum est vt habetur infra, quod ex fluxu sanguinis narium non solum impalescunt homines, sed etiam moriuntur: hoc autem maximè accidit in quibusdam naturæ excretionibus violentis, dum febres sunt pestilentes: secus raro ad mortem ægri perueniunt. Oportet ergo in talibus occurrere symptomati statim, & non sinere effluere sanguinem; atque ita ex magnitudine palloris dijudicabimus euacuationem qualis sit. Nam si symptomata fuerit, expalescunt multum, & vires deficiunt: si bona viuidus & lucidus color, & si non, ruber manet. Pallor enim non solum candorem significat, sed fuscum & nitoris expertem.

TEXTVS XIII.

A Bortus masculus sexaginta dierum, in partuum suppressionibus salubris.

COMMENTARIVS.

Hoc dictum confestim Galenos è suo libro exploderet: Quid enim primò abortus potest esse salubris? deinde quales partuum suppressiones cum abortu esse possunt? Deinum cur magis masculus & in sexaginta diebus. Propterea facilius est plerumque plures errores corrigere, quàm paucos, quod vno mutato omnia commutentur, & cum falsa sint, ad rerum sensum reduci melius possunt. Habet autem ἡ ἐξουδίνιστος ἀποδύσσει ἀπὸν τῆν ἐν ὀκτώσιν ἡμέραις. Sexaginta dierum corruptio masculi factus in suppressione sana. Quasi dicat, cum retinentur menses, deinde mulier concipit, & abortit foetum masculum circa finem secundi mensis, tunc vtile est ad soluendam illam suppressionem. Dixerat enim prius. Et quæcumque alia huiusmodi succedentia, declarant morbi magnitudinem vel paruitatem, nam abortus quamuis sit res mala, si tamen contingat ex masculo in secundo mense, minus malus est in suppressione mensium. Nam post magis hæret foetus ipsi vtero, vehementius maximè in Quarto mense, vt *Quarta Aphorismorum*, antea vero nondum venter repletæ sunt sanguine crasso, & idè non adeo alleviatur malis. In secundo autem mense facillimè abortit, & maximè

masculum, quia mouetur in tribus mensibus, & foetina in quatuor, *lib. de Stri- libus*: vnde infra: Foetus qui septuagesimo die mouetur, aut nonagesimo, triplicato tempore perfcitur. Intelligit ergo de masculo iuxta tempus motus, in quo maximè abortiunt. Pereunt enim quæcumque circa tempora mutationum suarum, velut arbores cum germinant, vt etiam Theophrastus docet, & foetus cum moueri incipiunt, & pueri post partum maximè. Et ideo etiam creditum est climatericis mori homines, quod corpora mutationem eo tempore accipiant. At ergo quæ meliores suppressionibus mensium obnoxij sunt, per tales abortus liberantur.

TEXTVS XIV.

Hercules intumescebat mali ipsius die octaua. Magis ex dysenteria laborat, quisquis sanè etiam è teneismo vexatur.

COMMENTARIVS.

Cum deest aliquid, quod ad sententiam facit, antecedentibus aut sequentibus intelligere decet. Nam hunc sermonem Hippocratis esse tum multis constat, tum autoritate Galeni in *primo de Humoribus*, vbi docet Primum, Secundum, & Tertium Epidemiorum esse Hippocratis: Quin & cetero ordine connexos. Quartum verò & sextum Thessali illius filij, Quintum & Septimum Neurtius illorum: sed hæc intelligenda sunt vt ab initio proposuimus. Si ergo sic legamus; Hercules à dysenteria octaua die intumuit, quoniam quisque ea magis laborat cum à teneismo etiam detinetur, clara erit sententia: diximus enim supra quod à fluxu ventris fit hydrops. Hic tria solum quære oportet, cur scilicet nondum cohibita dysenteria factus sit tumor ventris: deinde cur in octaua die. Tertio cur dysenteria grauior fiat à teneismo: Dicendum est ergo, quod cum teneismus sit inflammatio ani cum voluntate irrita egerendi, quod in illo nixa intestina descendunt, & comprimuntur à muscularis, quæ cum iam exulcerata sint, atque debilitata, à dysenteria magis læduntur & exulcerantur, & dolores fiunt grauiores, & morbus augetur. E maiore enim vlcere & magis irritato, & maiore cum dolore fiunt effluiones maiores sanguinis, & erosiones maiores & inflammationes. Et quod intumuerit venter, nondum cohibita dysenteria, non more aliorum contrigit, ob debilitatem ventricoli: nam & ventriculo immodicè debilitato cum partibus illi vicinis sit flatus, inter omentum & peritoneum: quia crudi humores à calore non concoquente dissoluntur, locusque inflatur. Quod verò dicunt, flatum fieri

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

remoueri potest, eatenus insanabiles quatenus ab alia. Proponatur imbecillitas ventriculi, partim ex frigidityte, partim ex laxitate, partim ex humoribus crudis aborta; & primum quidem occurratur calidis, melius aliquantò se habebit, saltem dolores minuentur. Inde præparata materia humores educantur, cessabit grauitas, nausea, melius aliquanto concoquerut. Post etiam frigiditas funditus tollatur: calor exercitatione augeatur, tum demum videbitur comparatione prioris temporis melius se habere, non tamen exactè concoquerut. Tum deceptus medicus, veramque ignorans imbecillitatis causam calefaciet, purgabit, concoquet, astringet, omnia inturbabit, & nihil proficiet. Hoc est quoniam causa illa immutabilis est: omnis ergo simplex morbus qui minui potest, potest & sanari, ut hectica. Remansit igitur secundæ pars post partum, idest membræ exterioris circumuoluentis foetum, discessit quarta die malè: reddit rationem, quia urinz stillicidio vexabatur. Nam ut habetur à Vesalio libro secundo his verbis: In mulieribus verò, quarum vesicæ ceruicis eiusmodi corpus glandosum non adnascitur, musculus rotum meatum ambit, qui à vesicæ corpore in superiorem sedem colli vteri non procul à pudendo subingreditur: & musculus hic quantò in mulieribus prolixior est, tantò etiam tenuior visitur, eundem tamen prorsus usum in his ac in viris præstans. Primariò enim in hoc ipsum Natura condidit, ut meatui vesicæ præficeretur, obstaculo foras ne transuersæ vesicæ fibræ motu suo naturali urinam præter nostram voluntatem excernant. Oritur hic à membrana, & annuli vicem circumambientis trahit, ut eodem libro docet. Itaque cum vesicæ ceruicis pars vteri ceruicis inseratur, atque in illam urinam effundat, ut apud Vesalium imago ostendit, factum est ex auulsa membrana, quæ interior quidem vtero erat, exterior; vesicæ ceruicis, qua parte ei circumducitur musculus, ut eo lacerato vel eroso illa in stillicidium urinz perueniret, quo magis premebatur dum iterum concepisset, quoniam tum vesicæ fundus ab vteri fundo, qui ei substat, comprimeretur: magisque vexaretur eodem stillicidio, quò sit ut omnes etiam mulieres sub tempore partus urinam continere nequeant. Sed liberata pondere partus etiam alleuata est stillicidio, non tamen liberata, cum iam collum vesicæ læsum esset ea parte, qua comprimere se debet. Atque hæc manifesta sunt iuxta sententiam communem: verum si sequamur Falloppij historiam de musculo vesicæ, tum rationes, difficilius satisfaciemus quæsito. Pro his igitur consulere oportebis dicta *Quarto contradicentium*. 17.

TEXTVS XVII.

Quædam priusquam conciperet, coxam dolebat. Postquam autem concepit, non amplius dolebat. Vbi verò peperit, vigesima die rursus doluit. Peperit igitur masculum.

COMMENTARIVS.

Verbum *et* parit difficultatem: sed melius vertatur (*atque*) quasi admonentis, quam *igitur* inferentis, nam cætera sunt perspicua in hoc tertio decimo casu, seu exemplo mulieris coxendicis dolorem patientis. Sin (*autem*) legatur, ad hoc clarius erit. Antequam conciperet doluit coxendicem, postquam concepit, non doluit. Causam querere oportet. Atque in omnibus præstat generalis ne sit an propria perspicere. Generalis ut cum dico; conceptio finit morbos; specialis autem ut cum in hoc casu proprie. Et tunc bifariam etiam distinguitur: aut enim generalis est omnibus morborum generibus, aut coxendicum doloribus. Cum verò Hippocrates hic non prodatur causam sed omnia symptomata quæ conuenerunt, concursumque signorum *enigmata* vocatum, oportet per euidentiã sensui aut experimento comperta declarare. Constat sanè multas mulieres, quæ ante conceptum coxendicem laborabant, vbi conceperunt non amplius laborauisse, aliis dolorem fuisse mitigatum, eas verò in quibus desauit hæc non concepit. Aliis scio huius meminisse consensus vteri cum coxendicem. Nunc dicamus *ex libro de superfatatione*. Si cui dolores in coxendicem aut capite, aut manibus, aut aliqua alia parte fuerint corporis, & cum prægnant sit desinunt, conceptu verò ab vtero exoluto rursus redeunt odorata, & bibere, & ad vteri os apponere conducit. Et huius causam prodidit libro de locis in homine titulo de morbis mulieribus dicens. *Vbi vteri impleti intumuerint, nihil fluit & pleni sunt: cum autem pleni facti fuerint, coxendicisque contingunt, dolores exhibent in coxendicem & in inguen, velut pila in ventre discurrens, & caput dolore affigens, modo altera parte tantum, modo etiam toto.* Et rursus docebat ibidem, quid sit coxendix dicens: *Coxendicis articuli duo sunt quæ acetabula appellantur: Et femora in hac inarticulata sunt: iuxta autem femora appendices duæ; altera intus altera foris, & in articulum neutra procedit, neque ab altera parte; sed ad os, ad femur inseruntur: femur autem superne ubi in acetabulum ingruit, bifidum est huiusmodi bicapitatum. In ea quidem parte qua intro inclinata est, quaque acetabulum ingreditur, in summitate leuis est, atque rotundum: altera autem bicapitatis pars exterior magis foras prominet.*

nos, & inferius apparet ad naves, vocaturque coxendix. Dicitur etiam est de hoc in *Quarta particula Aphorismorum*. Dicemus & de hoc infra; in Eupolemi & Polemarchi vxore: ut causa sit retentio mensium, ut vterus laxatus incumbat coxendici, idem conceptione facta menses in foetum absumuntur, & mulier liberatur.

TEXTVS XVIII.

PRægnanti in tibia inferne dextera, tertio aut quarto mense pustulæ, ad quas manna thuris utimur, itémque in manna dextera iuxta magnum digitum: haud scio an peperit, reliqui enim ipsam semestrem: habitabat autem velut ego puero, in ædibus Archelai ad rupem.

COMMENTARIVS.

Hic est quartus-decimus casus languentium enarratorum, in hoc serundo, quartus autem muliebris, tertius autem ex his quæ conceperunt, ut ordo congruus habeatur, exquisitus autem ad duos præcedentes & duos sequentes. Sunt enim quinque casus prægnantium. Hic ergo duo docet: primum morbum, pustulas scilicet quæ prægnanti acciderunt; inde curationem per mannam thuris. Quod ad pustulas attinet, contigerunt ei à Quarto mense ad sextum, & in tibia dextra & manu dextra iuxta magnum digitum: quocirca temporibus & locis securissimis. De temporibus liquet *Quarta Aphorismorum*. Non dicit tamen curatam esse. Quod ad primum pertinet, videtur similis historia ei, quæ naratur in *Primo de morbis muliebribus* licet non agat de pustulis, dicens quod huiusmodi biliosa excrementa, cum biliosa sint, nec tum expurgentur, menses congerunt, quæ nisi per vomitum aut secessum expurgentur, sepe abortiunt. In hoc ergo casu, natura transiit excrementum illud, & fuit securius in prægnante ad extrema ex dextra parte, quia iecur laborabat. Cum verò dixit *Pustula ad quas manna thuris utimur*, intelligit vlcera, quæ huiusmodi medicamento sanantur. Est autem manna thuris ipsius thuris pulvis quidam crassior, seu fragmenta thuris. Sunt enim ut habetur à Dioscoride, thuris quatuor vsus: scilicet lachrymæ, corticis, fuliginis ac manna. Est igitur manna thuris fragmenta, quod etiam Plinius docet, & Galenus: Et ideo dicebat Paulus, eius vires quales thuris sed imbecilliores, quod etiam à Dioscoride sumpsit. Vnde merito quis dubitauerit, cum sit idem & iisdem viribus, cur distinxerint: respondeo factum esse, ut pauperibus satisfaceret, sciens

tibus nobis quod ea possumus uti illius loco, quanquam debiliore, exsiccat etiam aliquanto plus: consolidat autem vlcera in humidioribus corporibus, putredinem cohibens, astringit & plus ipso thure.

TEXTVS XIX.

ANtigenis vxor habitabat iuxta Nicomachum, peperit puerum carnosum quidem, verum qui haberet maximas partes discretas, magnitudine verò esset quatuor digitorum, & sine ossibus: deinde crassus ac rotundus. Hæc autem anhelosa erat ante partum, deinde simul cum partu pus reuomuit modicum, velut ex furunculo vocato cuberculo.

COMMENTARIVS.

Enarrat historiam abortus non vulgarem, cum mulier quædam prægnans anhelosa peperit (hoc autem commune etiam abortui verbum) liquidem perfecto tempore, ut videtur, potius, an nondum absoluto non dicit puerum monstruosum magnitudine & substantia: substantia quidem, quod ossibus careret: magnitudine quod esset quatuor digitorum. Vnde conijci potest quod fuerit tempore perfecto, nam nil mirum fuisset abortum fuisse tam paruum, quando etiam foetus his minores atque discreti inueniantur. Quod verò dicit *crassus ac rotundus*, ὄψιον δὲ πᾶσι τροχούλιον, pinguis & rotundus. Sed credo intelligat non crassum aut pinguem, sed potius quod dicimus solidum: nam crassum ambiguum habet significatum: pinguis parum conuenit huiusmodi factibus. Posset & intelligi diuersa ratione mollis, nam mollia solemus pinguia appellare. Deinde simul reuomuit cum partu pus modicum, ut obscurum non sit membra anhelitis affræta esse. Sed an per se, an per consensum non satis constet, cum dicat vomuisse: hoc enim est membrorum naturalium. Iam verò singula disquiramus seorsum; & primum de tempore.

Dico quod hic fuit abortus & non partus: nam nasci monstruosum paruum conuenit, & perfecto tempore: ac nasci maioribus tantum partibus discretis, non conuenit nisi in abortu & ante tempus: natura enim non potest cessare à monere suo, quin in tempore proposito vel prope, finem suum consequatur, quia ut dicebat Galenus *Primo de tuenda sanitate cap. 1.* foetus à prima generatione quando est semen, procedit perpetuò exsiccando, idem hoc opus naturæ impediti non potest, nec vnquam inuenietur corpus senile verè humidum

& molle in solidis membris. Et perfectio huius operis consequitur quantitatem temporis, & aëtorum circuitum, licet fieri possit postmodum ut in qualitate exsiccandi & finis natura aberret non parum, vel obscure: prima tamen ratio, scilicet magnitudo siccitatis consequitur magnitudinem temporis. Similiter in formatione dicebat Galenus *Primo de Facultatibus naturalibus cap. 6.* cum duæ sint facultates, una quæ substantiam membri efficit, ut pote duram crassam, siccam, carnem, atque hæc est propriè naturalis; altera verò quæ meatus fingit, & formam atque figuram constituit, ad operationes agendas artificiosa est, & ut ita dicam diuina, & ipsa in suo tempore perficit opus, & impediri non potest, quòd ad hoc attinet; bene potest impediri quòd ad perfectionem operationis; scilicet ut sit recta & derens formatio, aut mala, aut non perfecta, aut monstrosa. Sunt enim quatuor modi: ac hæc operatio erat imperfecta, quia solum erant discretæ majores partes; quòd contingit in masculis, (& ob id sexus hic meminit) in triginta diebus; in fœminis autem in quadraginta duobus, ut in libro de *Natura pueri*; sed de hoc abundè in *contradictionibus*, ut liqueat fœtum hunc non fuisse absolutum, sed bimestrem: cui consentit etiam magnitudo quatuor digitorum, ut non fuerit monstrosus, nisi quia caruit ossibus: in huiusmodi enim fœtibus, quamuis ossa non sint dura, partes tamen proportionem illis respondent, ut duriores sint, & cum aliis flectantur, illæ stant rectæ.

De suppuratione ergo illa dicebat in libro de *Coacis prædictionibus pag. 20.* *Quibus puellis veterum gestantibus cornicis spiratio erecta accidit, his mamma suppurant, & menses apparere in principio malum est.* Hoc ergo videtur esse in causa, quoniam cum morbi coniunguntur, necessario vno è tribus modis coniunguntur: vel quia vnus est alterius causa, vel quia ab eadem causa ambo proueniunt, vel quia fortuitò coniunctio illa accidit. Vnum autem esse alterius causam, bifariam eueniri potest, ut sint quatuor modi; veluti in casu præsentis fuit tuberculum suppuratum. Vel ergo contigit, ut ab eadem causa factum fuerit tuberculum, & corruptio fœtus, vel corruptio fœtus fuit causa tuberculi, aut tuberculum causa corruptionis fœtus: vel casu ita contigit, ut simul hæc duo essent. Si casu contigit, historia est inartificiosa & Hippocrate indigna: sin autem fuit vtrumque ab eadem causa, fuit ea corruptio sanguinis. Sed ad formationem malam hoc non sufficit, verum oportet affuisse etiam facultatis illius diuinæ impedimentum in primo instrumento: neque enim sufficit quòd in materia solum, scilicet in sanguine; sed in semine masculi aut fœminæ. Et quia res quantum magis ad vnã causam reducitur, eò euidentior apparet, idèd ut aliàs declaratum est, cum

semen fœmineum concorreat ætius, sed in virtute masculini, melius est ut credamus semen fœmineum illius fuisse corruptum, & vim formandi perfectam non habuisse, si modo error fuit in formatione. At non est necesse, ut hoc admittamus, quanquam enim monstrosus fuerit fœtus, fuit ob vitium naturæ atque materiæ, tantum deficientibus ossibus. Dicemus ergo, quod causa communis fuit, non per se: nam videmus multas anhelosas parere fœtus sine huiusmodi vitijs: & fœtus paritiores multò hoc ipso absque suppuratione: igitur ambo hæc ab eadem causa, scilicet humorum vitio prouenere, sanguinis præcipuè. Quicumque autem morbi parui sunt, & non per se, symptomata etiam parua habent.

Cum ergo tuberculum fuerit exiguum, si fuisset in membris naturalibus, non potuisset efficere respirationem recta reuicere: si fuisset in pulmone vel pectore, non potuisset eijci vomitu, in talibus casibus non oportet relinquere principale symptoma coniunctum, propter illud quod consequitur. Dicendum est ergo quod fuit in imo asperæ arteriæ, & ob id difficultatem spirandi effecit, quia tamen non erat in pulmone, nec pectore, vbi disruptum eiectionem fuit leui excreatione, cum qua fuit coniuncta maior vomendi necessitas, per consensum ventriculi cum aspera arteria, quam tussis: ideo Hippocrates dixit vomitu fuisse reiectam.

Et quia monstra fiunt ex eo, quod vis quæ format non superat materiam, vis autem quæ format, non potest esse impedita in principio, cum sit agens non in materia, sed in anima: neque in materia, nihil enim fieret: sed vel in instrumento, vel casu, vel defectus in ipsa materia. In instrumento ergo in semine, quod non imprimi aut perficit operationem: in motu autem cum in ipsa creatione facta colliduntur, ut ex duobus oculis fiat vnus, inde crescit collis originibus, & ex vno digito fiunt duo, vnde sedigiti, vel si asini semen agat in materiam equi fit mulus: hoc autem discrimen potest esse in diuersa specie, vel in diuerso genere, vel etiam magis diuerso, cum materia fuerit materia quidem seminis, sed non eiusdem seminis in specie. Quæ vero contingunt à natura, ut hoc, non propriè monstra dicuntur sed monstrosa, sicut etiam quæ in magnitudine euariant, à materiæ enim conditione oriuntur.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

excellentis intemperiei & est quintum membrum. Dico quod in hoc plus potest medicus, quia est æqualis necessitas in genere. Et in specie plus potest natura rerum, cuius est minister medicus, quam vna natura sola. Ad principale, cum facta ab arte non permittant multum corpus, & medicus perseverat, & mediocritatem adhibet, eadem potest: si non, non. Actio ergo naturæ etiam quod idem sequatur effectus, præstat actioni naturæ ab arte incitata aut adiuta, aut remouente, quod impedit illis tribus modis. Quartus est: ut utilitas illa consequatur effectum, & non causam eius, aliter ars nil prodesset. Porro excitantia rictum sunt Radicula & raparia: Et forsitan intelligit quæ eruotionem mouent, de quibus Princeps *Tertia de cina terra*, ut ruta, anisum, Amitt, caros calambum, menta, garyophyli, mastix & thus. Tertium est quod dicit, *forsan & quod rictus acidi soluum inestimatorum leuitatem*, quasi dicat per motum contrarium educta materia, non quia sint signum, nec causa eorum soluat leuitatem.

TEXTVS XXII.

SAnata est veratri potione Lycia: Splostremum splen magnus, & dolores & febris, & ad humerum dolores. Et vena quæ in splene est, in cubito secabatur, & saliebat quidem sæpe: Aliquando verò etiam non est secta, sed vna cum sudore sanguis penetrauit, aut sua sponte. Ex quo autem prodibat, splen dextera parte intendebatur, spiritus intus duplicabatur, non tamen magnus: mente mouebatur, contegebatur, flatus inerat, non prodibat inferne quicquam, neque mingebat. Mortua est ante partum. Quæ circa fauces ad alterutram partem repentina processerunt, exulcerata non sunt, ad sinistra transuerunt, ad splenem dolor venit citra iudicationem.

COMMENTARIVS.

Hic sermo est continuus præcedenti, quandam mulierem Lyciam nomine prægnantem cum laboraret leuitate intestinorum diuturna, ne scilicet ob alui profluum periret foetus, ut *Quinta Apborismorum*. Mulieri vtero gerenti si alius plurimum profluat, periculum est ne abortiat: veratrum datum liberauit eam. Verum paulopost superuenere febris & splen magnus ac dolent, & dolor ad humerum,

Facti etiam sunt tumores in vtraque parte faucium, sed non sunc exulcerati, sed ad sinistram partem translati sunt, ibique coiere. Splen verò etsi intumuerit, non ex iudicatione febre sublata contigit. Et morbus quidem hic modo augebatur, modo minuebatur. Propter quod vena cubiti brachij sinistri secta illi est: & tum saliebat languis, ac profluebat. Nonnunquam vero etiam ex vena absque eo quod secaretur, prodibat languis, modo cum sudore, modo sine illo. Splen tamen dextera parte idest versus os furculæ intendebatur. Spiritus intus duplicabatur, non tamen magnus, solet enim spiritus duplicatus magnus esse: mente mouebatur, contegebatur: flatus inerat, nec excrementa prodibant per aluum, neque per vrinas. His tot symptomatibus & morbis, periret antequam pareret. Vniuersa constitutio in duobus constat, primum quod à veratro assumpto & sanata leuitate intestinorum, incidit in hæc incommoda. Secundum quod ex atræ bilis humore abundante, hæc omnia euenerunt. Dicebat infra: *cui vena in cubito pulsaris, insanus & iracundus est: cui verò quiescit stupidus*. Vehementissimè ergo cum pulsaret, atque in ea parte solum feruorem maximum atræ bilis nunciabat. Illud admirabile, quod sanguis prodiret, non dissecta vena: hoc ex incendio febris, idem plerumque sudabat ac tenuitate atræ bilis contigit: Et fuit casus admiratione dignus. Fuit etiam & in hoc, quod splen qua parte respicit ventriculum, ipso exitu sanguinis seu artefacto seu à natura augetur: quod omnino erat indicium magnæ redundantie. Quotiescunque enim ex euacuatione propè membrum plus attrahitur, quam euacuatur, immodicam significat in toto repletionem. Idem & flatus gigni consentaneum erat calore naturali oppresso, & præter naturam aucto: tales autem sunt, qui splenes magnos habent flatuosi. Tertio, quia dicit splen dextera parte intendebatur: cum sit in sinistra contigit hoc ob magnitudinem. Spiritus non erat magnus, quoniam splen erat magnus, & dolitabat: erat tamen duplicatus intro, idest in inspiratione non in expiratione. Propterea dicebat Galenus *Tertio de difficultate spirandi* enarrans breuiter hunc locum: *spiritus intra duplicabatur: hoc enim nihil differt ab eo quod dicitur duplici intra reuocatio velut superinspirantibus*. Idem dilucidius non multo post hæc habet: post hanc eius quæ Lyciæ accidit, de qua velut antea dixi scripsit. *Spiritus intra duplicabatur, non tamen magnus, atque hoc secundam rationem. Affectum enim erat in ipsa nervosum organorum genus, ut etiam absoluta vrinarum suppressio fieret, & ob hoc sanè duplicatus spiritus fiebat*. Cur autem non magnus? An quod erat perfrigerata? Contegebatur itaque inquit. Demonstratum est autem, quod hac voce in perfrigeratis iuxta innatam calorem vtatur. Breuiter satis suo more, vbi difficillimæ sunt res

res exponendæ. Sed tamen declarandum quid sit. Dupla intra reuocatio, velut super inspirantibus: id autem in sexto libro facturus sum. At Galenus turpissimè & flagitiosè cum apposuerit in *Tercio de difficultate spirandi* ex secundo & Iosepho Epidemiorum verba Hippocratis, vbi artificiose hæc explicanda erant, omisit declarationem. Quædam in Aphorismis satis obiter nec artificiosè, docuit, vt suo loco videbitur. Quæ verò iuxta fauces erant vtrinque translata sunt omnia ob imbecillitatem eius partis ad sinistram, nec suppurarunt; nam exulcerata non sunt: hoc autem est minus quàm suppurata non esse: nam multa exulcerantur, quæ non suppurant. Causa erat humor prauus multus, cum consequente illum necessario virium imbecillitate quæ non poterat concoquere humorem. Nam atra bilis vix vnquam concoquitur. Hæc autem sunt consecuta vehementem ventri agitationem, retentam materiam quæ intestinorum leuitate expurgari solebat. Sed neque profluit abscessus ad lienem dicit, quia non fuit iudicatorio modo: Id est vt alias dixi, propter hoc febris non cessauit. Et scias quod splenicæ & melancholicæ sunt similes miraculis: idèd ne admixtis. *Retentio* vrinarum quia mente mota erat, idèd id accidit lethargicis, & ob frigiditatem quæ impedit omnes operationes, secum vero ob eandem causas & ob siccitatem.

TEXTVS XXIII.

Hieronî facta est iudicatio decima quinta die.

COMMENTARIVS.

Non dicit ex quo morbo: sed vt dictum est, intelligere oportet quòd ex febre. Proponit ergo alium casum admiratione dignum; siquidem vt visum est in Primo huius, dies quintadecima non est iudicatoria. Et Galenus multa suo more de obscuris, sicut multa dicit, sed nihil probat. In *primo de diebus iudicatoriis*, vbi maximè expediebat, ne verbum quidem. Sed nos causam & admirationis & rei docere oportet. Cum enim Quartus decimus dies sit principium tertiæ septimanæ erit quintus decimus dies secundus tertiæ septimanæ: at secundus dies iudicatorius nullo modo est, quate multò minus quintus decimus, qui est secundus à quattodecimo, & ideo secundo longè debilior. At tamen *Quarto Epidemiorum* enarrat de muliere, quæ in Bulagore villa depurgata est, & ex splene ægrotauit, dicit Hippocrates die Quinta decima riguit: & sudauit dicit, non tamen iudicabatur, scilicet quia febris non recessit. Contingit autem ratione matematica, vt nonnunquam Luna in quindecim

diebus solum peragret dimidium circuli signorum, velut hoc mense Iulio proximè futuro à Nona die Iulij, ad vigesimam quartam, peragrat Luna solum partes centum nonaginta, & in quattordecim diebus partes centum septuaginta sex; Et magis à nona die Iulij ad vigesimam quartam, perambulat, minus centum octuaginta octo partibus eiusdem. Cum enim Sol iuxta absidem est & tardius mouetur, & Luna in superiore parte parui circuli, lentius etiam retrocedendo in ipso fertur, fit vt aliquando ob hæc & eiusmodi causas paulò plus procedat in quindecim diebus Luna medietate signiferi. Videndum est modo cur morbi aliqui sequantur rationem motus æqualis, alij autem inæqualis. Et respondeo, quòd sicut in morbis epidemiis mutatur ratio iudicationum & recidiuarum à communi regula, vt habetur ab Hippocrate *Primo Epidemiorum sect. 2. tex. 26.* ita etiam in hoc casu. Existimandum est autem, postquam nil competri vltra de hoc habemus, quòd quando in constitutionis origine Luna tardo cursu mouetur, & morbi sunt acuti, quod differuntur generaliter, & si contingat in ea constitutione quemquam ægrotare eo tempore, quo dum peruenit morbus ad finem seu salutarem; seu mortiferum, Luna interim tardò moueatur, tunc poterunt contingere crises in quinta decima die. Quia verò ad hoc requiruntur quinque conditiones; prima vt morbus sit ex natura eorum qui iudicantur; secunda vt constitutio sequatur motum Lunæ verum. Tertia vt motus Lunæ tunc sit tardus: quarta vt incipiat morbus eo tempore, vt iudicium peruenturum sit in quattam decimam diem: quinta vt eo tempore Luna sit tarda motu: idèd rati sunt morbi, qui in quattadecima die iudicentur. Circa primam ergo conditionem oportet, vt sit febris ex his quæ dicta sunt. Pro secunda omnes constitutiones aëris sequuntur veros motus erraticarum, quia ab illis fiunt, sed principaliter oportet, vt sequantur in hoc casu motum Lunæ. Circa tertiam oportet, vt in eo principio motus Lunæ sit tardus. Quarta & quinta per se claræ sunt. Vidimus autem supra, quod constitutiones generales hoc faciunt, siquidem cum sexta dies sit mala in crisi, plerique tamen sanabantur ex ea in illa constitutione. Et cum non esset critica valde potens, aliquando tamen omnes crises in ea fiebant. Et sicut contingunt mira in aliis, ita in huiusmodi.

Hactenus de causis dierum quæ præter vsum seu consuetudinem iudicant. Videamus modo iuxta Galeni opinionem loco adducto, quo in ordine quintus decimus esset reponendus; Nam septimus est signifer omnium; & corales; inde quattus decimus, cum sit finis secundi septenarij. Sed quia par minus aliquanto habet roboris, quia accessiones fiunt diebus imparibus, & crises in accessionibus, vt ibidem docetur: post statuit nonum & vndecimum, quia

quia sunt impares soli inter robustissimos, & vigesimum quia est ultimus tertiz septimanæ: vel potius ut nos docuimus supra, quia est dimidium quadragesimi, ita ut isti tres sint pares viribus. Post hos quintus quia impar & prope septimum, & decimus - septimus impar & indicativus, seu quaternarij finis: sed non robustior quinto, quia est inter quartumdecimum & vigesimum. Vigesima autem est ex secundo ordine ut dictum est. Post quartus quia indicat septimum, sed quia est par est inferior quinto: post tertius & decimus octavus, qui est ut quintus à vicesimo, sed sunt remoti à septimo & quarto-decimo. Post decimus tertius, quia est impar & inter robustissimos, sed velut sextus. Est autem sextus post septimum & quartumdecimum validissimus sed malus, idem & tertius-decimus validus. Post sunt octavus decimus, duodecimus, sextus - decimus & decimus - nonus, omnes pares, vel à iudicatorio loco pari, ut decimus nonus sextus est à quarto-decimo. Verum quintus-decimus hac ratione erit secundus à quarto-decimo, ut octavus à septimo. Erunt illis debilius, eo secundus, ultimus omnium primus.

TEXTVS XXIV.

COi sorori epar elevatum est splenico modo. Mortua est secunda die.

COMMENTARIVS.

Splenico modo, orbiculari gibbositate *Primo Epidemiorum*. Et in *textu*: *Splen durus non superne, inferne rotundus, latus crassus, longus, tenuis longus*. Eo igitur modo indicat fuisse elevatum epar. Considerandum est igitur, cur eam brevi perierit ex hoc morbo, nam etsi abscessus fiat in iecore, tam brevi occidere non solet, est enim morbus acutus. An hoc forsitan dixit, ut intelligeremus secundam finite morbos, velut & quintam-decimam, ut precedenti narrationi continuaretur. Verum de die secunda minus mirum est, cum eo tempore suavissimus morbus prævertat tertiam. At in quinta-decima non potest morbus esse suavissimus, ita ut prævertat sextam-decimam diem proportionem respondentem quartæ-decimæ, aut iudicatoriam decimam-septimam: namque & Critonem supra audiistis in secunda die obiisse. At de salute nullum est exemplum, nec vlla ratio, attestatur de magnis morbis: nam ephemeræ secunda die recedere, loquendo de die vulgariter accepta, familiare est ac frequens exemplum.

Iecur igitur tribus modis inflari solet, ut dicebat Princeps *Quarta-decima Terrij Tract. 3. cap. 7.* filatu obstructione & abscessu: Et in flatu adest dolor extendens, sed non ad-

est gravitas nec febris: in obstructione autem est gravitas, sed non magna. Cum ergo interierit eam brevi, non potuit esse ex obstructione, quia tantus tumor non affuisset, nec tam celeriter perijisset: nec ex flatu: fuisset enim dolor magnus, quem non prætermississet; relinquitur igitur ut esset abscessus. Sed si fuisset frigidus non tam repente crevisset: dicit autem *elevatum est*, ut intelligeremus factum subito hunc tumorem; neque fuit phlegmon, nam febrem magnam habuisset cuius non meminit. fuit ergo morbus ex collectione sensim primo facta, inde ex calore sphacelos contigit aut gangrena: corrupto autem membro principali, necesse est mortem eadem die sequi, si corruptio magna sit. Ideo dixit *elevatum splenico modo*, ut intelligeremus magnam fuisse tumorem, ex gangrenæ genere, ut apud Paulam; aut si omnino non doluit, nam in gangrena dolor solet esse exiguus, sphacelos; Qui tumores conveniunt in hoc, quod sunt magni, & cum parvo vel nullo sensu quandoque corrumpunt membrum, & perimunt hominem, etiam si sint in membro vili: Et sunt ambo ex membri corruptione, non conversione abscessus in pus, sed malaty saniam. Constat autem, quod huiusmodi etiam in erure vel brachio occidunt necessarium, nisi præscindantur, quia sunt corrupta & mortua: & quod tangitur à putrido mortuo, necessario putrescit & moritur: neque enim mortuum potest unquam reviviscere, ergo pars mortua semper augebitur in eo, quod putrida putrescet; in eo quod mortua, non potest concoqui nec superari, igitur necessario morietur, & quod mortuum est augebitur: ergo tandem mors subsequetur: ergo ut mors non sequatur, necessarium est præscindere. Et quia per eandem rationem si quicquam in præscindendo mortui relinquatur, morietur quod tangit, ergo necessarium est ut reseretur ad vivum, aut ut putredo finiatur: sed resectio ad vivum cum putredo & mors non fit per lineas rectas, non potest fieri nisi sectio in parte viva fiat. finis autem putredinis non fit nisi per igoero, igitur vel necessarium est sectionem administrare in parte corrupta, aut omnino in parte putrida, sed adhuc viva; & post candenti ferro finire putredinem, ut æger liberetur. Manifestum est ergo, quod in hoc caso non potuit æger, nec sanari, nec differri mors. Et si quis dicat tempore abscessus, nonne dolebat epar? Respondco quod parum vel nihil, quia epar est membrum exigui sensus, & iam ablatum erat sensus per gangrenam, & solet illa advenire ex magna multitudine humorum corruptorum, & fit etiam ex transmutatione abscessus, alio loco malè suppurati, cum sanies est nigra vel foetida, vel utroque vitio peccat. Et etiam sunt tumores non perfecte descripti à Galeno, qui neque sunt duri sicut schirri, sed celeriter putrescunt: neque calidi, ac cum dolore

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

comminisci. Quod institutum etiam serua-
uit in sexto libro: neque enim meminit
in angina illa pernitiola, qualis fuerit con-
stitutio aëris. Per hæc autem verba *Erat
autem anginosarum affectiones hæc*, declarat
multos fuisse morbos, tum ex præceden-
tibus ægotantibus, verum anginosos plu-
rimos fuisse. Tota autem hæc series ver-
borum describitur à Galeno *Quarto de
locis cap. 3.*

TEXTVS XXVII.

Colli verticula intro vergebant,
quibusdam amplius, quibus-
dam prope. Et collum forinsecus
conspicuum cauitatem intro habe-
bat, & hac parte ad contactum do-
lebat. Erat autem & cuidam infra os
dentis appellatum, quod non simi-
liter acutum est: quibusdam vero
etiam valde rotundum, maiore cir-
cumferentia. Si non cum dente ap-
pellaro, fauces non inflammantur, ve-
rum iacentes.

COMMENTARIJS.

Verticula vocantur vertebrae, Græcè *ουλο-
δοξαι*. Vesalius *libro primo de fabrica humani
corporis*: triaque habet significata: pro iun-
ctura quæ rotundam partem ossis sinui in-
clotam continet: pro ipsa rotunda parte &
proprie pro ipsis ossibus dorsu. Est enim ut
habetur ab eodem: primum vertebra ipsa,
quæ intro suscipit per foramen spinalem
medullam, idque foramen à posteriore
parte est. Et ne pars illa vertebrae exterior
offenderetur, spinam unicuique extra pro-
minentem adiecit, ut si quid passura essent
verticula, à spinis illis veluti munimento
defenderentur. His rursus aliud munimen-
tum, ut præsertim figuris ostenditur, cartilago
obnascitur triangularis, propugnaculum
ipsarum spinarum ob lenitatem & duri-
tiem: non sunt tamen in omnibus spinis
hæc cartilaginea. Sunt præter hæc ad munimen-
tum vertebrae, alij processus à lateribus
seu appendices, & duobus articulis in po-
steriore sede sibi coarctantur inuicem, an-
teriore autem membranis corporibus, ac
vinculis firmiter colligantur omnes præter
duas primas superiores, quarum prima ac-
lantica vocatur, quæ caput ad dextram si-
nistramque inflectit: secunda vocatur dens,
cuius meminit sic caput ante & terro mo-
uens. Sed Vesalius & multò rectius me-
sententiâ hunc usum à Galeno descriptum
libro de ossibus cap. 8. & *In Quarto de Ana-
tomis aduersionibus cap. 8.* & *duodecimo
de usu partium* distinguit. Vult enim
proprium motum capitis esse, cum quo
circumuertimus, atque illum immota pri-
ma vertebra super secunda fieri vult: at

alium quo fleximus reflectimusque caput,
dum annuimus, & Cretensium ac Thracum
more reuentium capite in posteriora de-
ducto, non ut nos Itali circumducendo,
super Prima fieri docet. Reliquos motus
utpote in latera non capitis sed colli esse
contendit. Hi planè longè alij sunt à capitis
motibus. Hæc dilucidè: contra quam tur-
piter cum sua prolixitate, quantas tenebras
Intulit Galenus.

Nunc ad expositionem reuertor: intro
vergi colli verticula docet Hippocrates, vel
summa vi impulsæ, vel attractæ. Eam verò
luxationem quæ intro fit, nulla arte cura-
ri posse, docuit idem *in libro de Articulariis
longo processu*. Si igitur intro contrahe-
bantur verticula, necesse erat apparere ca-
uitatem in collo, & ad contractum ob ar-
tractionem ac luxationem dolere. Deinde
docet os dentis à similitudine ita dictum,
quod non sit acutum ut reliqui processus,
imo in quibusdam rotundum, quod per
primam vertebrae sinui in osse capitis in-
seritur. Et in hoc osse, quia erat maiore
circumferentia inflammatio, tanta fuit
morbi vis: fauces autem vocatæ non erant
inflammatæ, neque tumidæ, sed iacentes.
Sunt autem fauces iuxta Plinium gulæ par-
tes summæ, eo docente: summum gulæ
fauces vocantur, extremum stomachus. Sed
apud Vesalium *lib. 6. cap. 5.* nonnunquam
pro glandulis vitio interpretum, quæ amy-
gdalis assimilantur, capi consuevere. Ipse
tamen sic diffinit spacium, quod ab infe-
riore maxilla dextra sinistraque continet-
tur, usque ad ceruicis vertebrae pertingent.
Dicit ergo dens seu secunda vertebra colli
erat inflammata, non tamen fauces inflam-
matæ erant, sed iacentes.

Observandum est in hoc, quod Hip-
pocrates docet hic morbum maximum, qui
fiebat ex abscessu circa vertebrae colli, nec
erat necesse, ut valdè febricitarent, imò
forsan ut ne febricitarent quidem, quoniam
abscessus erat in loco remoto à corde, & ex
materia pituitosa: nam luxatio vertebra-
rum fiebat ex tumore, oborto ibi ex sangui-
ne pituitoso, & materia defluxa à capite.
Et natura non transmisisset materiam ad
locum illum, nisi fuisset eueicta ab illius
prauitate: neque enim ad cor aut cere-
brum, aut iecur, aut os ventriculi, aut pul-
monem materia derivatur, nisi vel ob re-
ctum situm cum via patente, & hoc non
est mirum: aut ob attractionem à calore
vaporum, qui postmodum vertuntur in
humorem maximè pituitosum, & tunc
non est necesse ut sit humor malus. Sed si
 attractio hæc fuerit seu impulsio ad huius-
modi locum, non erit materiam quæ possit
à natura regi. Innatum enim est nature
ipsi, ut meliora eligat. Et etiam pleraque
membra nobilia sunt valida. Non ergo ad
illa transmittit, nisi victa vel ratione mul-
titudinis, vel prauitatis materiam, vel ob
propriam imbecillitatem: cum mouet nec
potest perficere motum, & materia eua-
riatur ad locum ad quem non debet. Sed
in

in gurgulione & gulæ initio locus est angustus, materia ergo ibi intruditur, & ob hoc trahit vertebram, & ob loci angustiam putrescit, & facit febrem.

TEXTVS XXVIII.

Partes sub maxilla tumidæ, non inflammatis similes. Neque glandulæ vlli intumuerunt, sed magis secundum naturam: linguam non facile verteabant, ipsisque & maior esse videbatur, & prominentior, & sub lingua venæ conspicuæ: deglutire non poterant, aut valde difficulter. Imò ad nares fugiebat, si valde cogerebant: & per nares loquebantur.

COMMENTARIVS.

Loco verborum illorum (*Neque glandula vlli intumuerunt*) Galenus habuit in tertio, *Nec bubones alicui sumebant*. Græcè certè ut demiter de Cornario: *ἢ ἢ βουβῶνας οὐδὲ ἐνδύσαντες*. Materia cum aliò deriuaretur, in bubonas non peruenit: raro enim & angina & glandulis simul homines laborant; in glandulas materia tenuis & aquæa deriuatur ad fauces, ut angina fiat, sanguis tenuis, biliosus, exustus, corruptusve. *Linguam non facile verteabant, ipsisque & maior videbatur & prominentior, & sub lingua venæ conspicuæ*: nam cum fauces impellerentur, etiam lingua impellebatur per continuum, & extra os peruenerat, grandisque erat, ut eam non facile vertearent ob succi crassitiem, cuius sanæ & illud erat indicium, quod venæ sub lingua conspicuæ erant, ob affectum autem proprium gulæ & faucium deglutire non poterant; qui & si minor esset valde tamen difficulter.

Sin autem cogerebant intelligit de potu ac sorbitionibus; raro enim talibus cibi exhibentur, ad nares fugiebat, & per eas exibat, quod etiam his accidere solet, qui dum glutire volunt valida tussu corripuntur: nam cibus aut potus spiritu vehementi sursum impulsus, in foramina palati, & ex his in nares defertur. Contingit autem loquentibus dum deglutunt. Portio enim cibi vel potus epiglottide eleuata, in asperam descendit arteriam, & tussim commouet, ut par est nec moderatam: vnde periculosum est edentem loqui, verisimileque est Anacreontem qui vix pallæ acino extinctus est, hoc modo perijsse. Scripsimus & de hoc in Quarta Aphorismorum; nec idem quo ad fieri potest, his repetendum.

Et per nares loquebantur. Hoc fit quoties aër ipse formatus in sermonem, per nares fertur: atque idèd primum per palatum, *λαρυγγίζου* est loqui præclusis faucibus. Sânt engastimythi, quorum meminit

Hippocrates infra, qui ex ventre resonante voce loquuntur: alij ex pectore ut Ioanna Rhodigina. Sed hi non ex ore quicquam. Sunt qui ex naso: alij blæsi, alij trauli, viria omnia serinonis, & muri. Sunt quibus strepitus in aures ipsas peruenit, sed hoc vitium non est aliis grane, sed habentibus solum: resonant enim aures. Nihil mirum est eo procedere aërem, vi magna impulsam ob angustiam loci, quem tumores occupant: inde per eandem viam fertur ad nares, hocque anginosis pluribus dum morbo laborant, contingit. At non est idem in sanis, qui ex ozæna aut polypo per nares loquuntur, cum tamen locus sit angustior. Id contingit quoniam per solidiorem locum aër fertur. Indicium est, quòd voces sunt magis stridulæ. Atque id experimentum simile est illi, quo per hastam in ore inclusam quæ narratur intelligimus. Sed & id ioci causa quidam agunt, colligentes aërem in naso, & ex ipso loquentes. Et sunt etiam instrumenta musica clymis similia, quibus è naso partim, partim ex ore vocem, per instrumentum tamen emittimus. Aut ergo vitium hoc sit transmissio ad nares ob impetum spiritu, aut in eis ob angustiam retento; seu morbo quodam, seu natura, ut in his qui ab initio nasi depressam pattem habent. Et de hoc satis rectè egit Princeps, animaduertitque differentiam harum causarum, licet non cognouerit causam differentia. *Partes sub maxilla tumida non inflammatis similes*. Nihil erat quod inflammationi attestaretur, non calor, non humor sanguineus, non febris vehemens, nec impetus confluentis materiz aut dolor, quas autem partes intelligat sub maxilla, existimandum est proximas mento. Sed quomodo, cum iam dictum sit bubones non intumuisse, vbi duplex includitur repugnantiæ: prima quoniam sub maxilla sunt bubones, illæ autem partes intumuerunt: secunda quia ad bubonas confluere solet materia ut dictum est pituitosa: hic verò non fluxit cum tumores è genere essent illorum, qui à sanguine exoriuntur. Propter hæc dico, quòd per bubones intelligit glandulas ad latera interiora oris; non eas quæ sunt sub mento. Et idèd inflatæ sunt glandulæ sub mento non interiores: Et hoc ob materiam tenuem pituitosam, quæ defluxit, & ibi collecta est, quòd locus esset inferior atque frigidior, quàm in ore: idèd tumor ille erat latus frigidus cum exiguo dolore.

TEXTVS XXIX.

Spiritus autem his non valde sublimis.

COMMENTARIVS.

'Sublimis' erat spiritus ob angustiam, non tamen admodum, quod affectos non

esse proptius eorum partium, quæ respirationi principaliter inserviunt. Sublimem appellat spiritum aliter atque aliter, ut in *Quarto contradicentium* visum est. Seu enim sublimem dixeris, qui sit motus superioribus partibus, & maxime intra interpretationem mulieris illius, quæ apud Bitonem habitabat, ubi ad vngorm patet exemplum huius angina: inquit enim ibi Hippocrates. *Spiritus sublimis, potus per naves effuebat, demorare non valebat.* Itaque una & eadem omnium ratio fuit gula coarctata, & larynx, unde nec cibus, nec potus demitti poterat, ægréque etiam & magno cum labore, solus spiritus. Videtur ergo non fuisse omnino corrupta spiratio, cum ob membra spiritui inserviencia non læsa, tum quod angina ipsa non omnino vehemens esset. Galenus autem sic interpretatur, ut omnes in hac constitutione perierint, de suo loco videbitur. Sed ut ad rem reuertat, questione dignum est, an omnes anginosi laborent difficultate spirandi? & an ea difficultate quæ spiritum sublimem pariat? Paulus libro tertio cap. 27. cum distinxisset anginam in quatuor species, quarum una sit faucium inflammatis interioribus musculis, quam synanchen vocat, & exterioribus parasyanchen: aliam verò interioribus laryngis, quam vocat eynanchen, velut exterioribus paracyanchen: inquit: *Omnes has comitantur vellea cervicis spiratio, dolor cum difficultate spirandi: Quod & si alias aliter distinxerimus, omnia non solum hæc, ad normam eorum reduci volo, quæ absolutis libris de Dentibus & Proxenetis, scripsi: ut optima quæque ad initia Epidemiorum, quæ ætatis anno sexagesimo secundo conscripti, reducantur. In his dico quæ in contentionem veniunt, quæ tamen quam paucissima futura sunt. Princeps Nona tertij cap. 9, inquit: Non constringitur ambelicus, nisi per abscessum, qui contingit in faucibus: in reliquo autem gula solum sit difficilis.*

TEXTVS XXX.

Quibusdam vero venæ in temporibus, & in capitibus ac cervicibus elevatur.

COMMENTARIVS.

Triplicem habet vnumquodque corpus extensionem, sublimem & infimam, anteriorem & posteriorem, ad dextrum atque sinistrum in latera: cum dixit in temporibus eam quæ in latera distendit, amplexas est: cum cervicem posteriorem atque inferiorem (cervix enim sub capite est in parte posteriore) per caput ergo reliquum intelligit, quod antea & in superiore parte est, scilicet faciem atque frontem, ita tamen ut comparetur ad sententiam scilicet

et ubi venæ possunt esse conspicuæ: nam in vertice tamen ad caput pertinet, apparere non possunt. Triplex autem eum sit plenitudo, vel ratione qualitatis, vel quantitatis, vel loci: eam quæ ad locum pertinet summam esse docuit, scilicet quæ totum caput cum cervicibus etiam occuparet, ante retro ad latera. Cum verò ad quantitatem respicimus, non idem exposuit: cum enim triplex sit ordo, aut ut venæ plene sint, hicque est minimus; aut ut in tumorem attollantur: hicque est secundus ordo in quo laborant ægri illius constitutionis: aut cum summa est plenitudo; adeoque venæ extenduntur, ut musculis compressis dolorem excitent, vocantque plenitudinem tendentem: additur etiam gravitas percipere. Hi tres sunt ordines plenitudinis: quos Galenus ad hoc solum intentus, ut perderet scripta antiquorum, quibusdam argutijs refellere conatur, dicens: Quidam plenam habent vesicam, & neque morsum, aut gravitatem sentiunt: alij verò multum prægravantur, & tamen paucum homorem collegerunt. Huiusmodi nugis involuit totam medicinam. Nam hoc per se clatum est, & si nullus diceret alius vasa primum impleri, sed non ad summum: neque est primus ordo: inde ad summum: tuncque tumida esse, si extensionis sint capacia; nec tunc tendi adhuc, aut gravari, cum sint in meta secundum naturam. Cum autem plus hoc, ingrediunturque ordinem tertium, & gravitatem, & extensionem necessario sentiunt: nec pudet tam mentiri, ut evertat bene dicta ab antiquis: morsum autem ut sentiant minimè necessarium est; quandoquidem hic ad qualitatem, non quantitatem materię omninò pertinent. Non dicimus autem plenitudinem omnem magnam esse cum gravitate. sed solum cum excesserit. His falsis principijs omnia replevit & confudit, quasi deficeret leges infinita pulchrorum inuentorum ac novorum: Sed absit ut vel vnum solum dico in tota medicina dogma inveniatur; sed aliorum suffuratus inuenta corripit magna ex parte: Quæ ergo est plenitudo in qualitate (de qua hic non agit Hippocrates) sensu morbus percipitur. Atque hæc de plenitudine, quæ in vasis est:

TEXTVS XXXI.

AT recrudescuntibus, ex his, parum quiddam tempora calida, etiam si aliàs non febricitarent.

COMMENTARIVS.

Παλινοτα πάλιν id est recrudescuntibus affectus, dicit, qui nullam firmitudinem habent, qui instabiles ac infidi sunt. In his igitur ait: aliqua erat capitis caliditas, etiam si alioqui non febricitarent. Hoc est egregium illud præceptum ab eo aded laudatum,

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

malis conflictati obierint; hoc enim parum mirum esset, sed quod nemo: mortui tamen sunt omnes, in quibus resolutio contigit, & hi fuerunt quibus ad latera vertebrarum luxatio fuit. Postquam ergo, obliqua luxatio, quæ non erat solum intus, sed ad alterum latus resolutionis fuit causa, querendum merito est, an ipsa mors contrigerit ob resolutionem, an ob causam, scilicet luxationem vertebræ ad latus, an ob effectiorem ipsam idest dum luxatio compressionem operatur. Quædam enim neque quia sint, neque ob causam, sed dum fiunt ex effectiione oriuntur velut vermes dum moriuntur convulsionem mouent: quæ nec à morrois vermibus, nec ab amaris fit, sed ab ipsa nece: nec nece, sed quod ad necem consequitur. Itaque Galenus ob compressionem fieri resolutionem putat, & verisimile est: nam distentionem ab attractione fieri consentaneum esset. Quomodo verò non fiat in recta luxatione (sic enim eam vocabo quæ est ad interiora nullquam declinantem) compressio in ea quæ fit ad alterum latus contingeret, operæ pretium fuisset declarare. Mihi sanè videtur non ex ea parte fuisse resolutionem ex qua, vel in quam luxata fuit vertebra, sed potius ex aduerso: ut attractio nervi initio ad partem luxatæ vertebræ corrumpetur primum, atque inde ex luxatione ad interiora etiam comprimeretur, atque ita in hac resolutione tria esse cogitavi: primum quidem resolutionem: secundum resolutionem in parte contraria luxatione: tertium distentionem in ipso nervo, & maxime in principio: ex qua potius quam ex resolutione, ut euro morbus sit valde lethalis distentio, mors sequeretur. Ita non fuit resolutio mortis causa, cum per se non sit morbus lethalis: sed lethalis, quoniam ex distentione fiebat, sic ut distentio esset mortis, ac resolutionis causa. Verùm tales distentiones, licet frequentes sint cum resolutione, sæpius tamen latere parum diligentes ac solertes medicos, cum ut viderim qui sic resoluuntur omnes ferme pereant: aliorum autem plurimi sanantur. Mutator etiam convulsio in resolutionem, & sanantur. Sed hic non finiebatur convulsio, sed novus morbus addebarur, ideo peribant.

TEXTVS XXXIV.

ERant autem partim celerrime alleuantia. Plurima vero ad quadraginta dies deueniebant: & in hoc plerumque, etiam sine febre, multi vero etiam ad valde longum tempus, partem aliquam tumoris habebant.

COMMENTARIVS.

In quibus crudus, ac frigidus focus erat, qui tumorem faceret, ij multo tempore tumorem passi sunt. Iudicia autem horum, quamuis ægrotantes nihil mali se habere arbitrarentur, erant tum degluti-tionis angustia, tum non bene loqui. Paucis succus erat tenuis, iis autem breuissimus ac maxime leuis fuit morbus. Constituit autem tres terminos; breuissimum cum dixit *celerrimè alleuantis*: longissimum scilicet, ad aliquot menses, cum dixit; *multi vero ad valde longum tempus*: & medio-cre cum dixit, *Plurima vero ad quadraginta dies*. Plures enim ad medium accedunt quam ad extrema. Plures etiam fuere dit-torni morbi quàm breues. Cum vero in-quit *Et in hoc plerumque sine febre*, cadit dubitatio multiplex: an in his esset aliquis cum spiritu sublimi; secundo an angina cum sit morbus acutus possit esse sine febre: Tertio quomodo inflammatis faucium musculis possent esse sine febre: Et hoc est generale, non vt ad anginam refer-tur. Quæstio enim de angina, est ratione symptomatis, & morbi: sed quæstio de inflammatione musculorum est ratione causæ morbi, scilicet anginæ. Hoc igitur de inflammatione quod faciat febrem con-tingit, vel ob magnitudinem affectus, vel valis propinqui, vel materiz caliditatem, vel propinquitatem ad cor; affectus mag-nitudo vt in crure: etiam si sit abscessus po-est facere febre: quia vapores tam multi eleuantur vt conseruent putredinem, donec in cor penetrant. Vbi autem vapores pu-tridi sint in corde sit febris porrida: si au-tem solos calor eo deferatur sit ephimera. Et ita ephimera, per sæpe contingit, etiam à putredine. Calor enim penetrat substan-tiam omnem vt dicebat Galenus *Primo de Elementis*, non autem vapor tam facile: vel si inflammatio sit in loco per quem tran-scar vas magnum seu vena seu arteria, non secus ac si in vase ipso esset humor putri-dus. Vel si materia sit valde calida, & sic-ca, & tenuis: cum enim febris sit morbus calidus, & siccus, statim inflammatur à va-pore calido, sicco, tenui, atque ita si fuerint extrema hæc. Demum si locus sit proxi-mus cordi. Liquet ergo primum quod in hac angina non debuit esse febris, quia succus fuit frigidus, humidus, crassus, lo-cus à corde remotus, abscessus paruus, & nullum ibi vas magnum. In quibus autem materia magis putruit, quia tenuior, & minus frigida, & multa, iis accidit febris leuis. Et si contingat quod in angina sit febris magna, contingit quia ob impedi-mentum respirationis incalescit corpus: quod si refertum fuerit malis humoribus sit alia febris putrida, & est malum sig-num. Sed non contingit illa suffocatio ma-gna nisi in cynanche, vel paracynanche, hæc autem vt diximus fuit cynanche; ideo neque magna febris. Ex quo patet, quod
angina

angina aliqua copulat febrem sibi vehementem per accidens, aliqua non, per se autem nulla. An verò hi habuerint sublimem spiritum : dico quòd relictis rationibus debemus sequi literam. Cum ergo posuerit ab initio signa communia, usque eo *Quibus igitur tumor erat rectus, & post diuiserit, necesse est ut signa communia conueniant omnibus contentis sub diuisione: quamuis ergo tumor esset rectus, nihilominus tenebantur aliqua suffocatione & spiritu sublimi*

TEXTVS XXXV.

ET deglutitio & vox indicabat: & columellæ liquefcentes significationem quandam prauam exhibebant, quamuis nullum grauius malum habere videbantur.

COMMENTARIVS.

Hæc particola quidem secundum naturam se habens γαργαλιόν idest gurgulio vocatur: Morbo, aut affectu, quando eius extremitas phlegmone laborans similis acino vna redditur, καυλά idest vna vocatur. Quando tota *αιών* idest columna: quando vero exilis sit *λαγία* idest lorum appellatur. Liquefit autem scribis succis & excrementis in ipsam delabentibus. Galenus declarat diuersa nomina partis illius carnis propendentis à palato, desumpta à forma cum extenuatur aut sit rotunda. Deglutitio igitur & vox & columellæ indicabant illos ægrotare, quamuis febre & aliis vacarent malis, nisi quòd aliquibus aderant febres leues, & aliis tumores scilicet iuxta loca dicta, nam cum antea dixisset: *Collum foris foras cavitatem habebat*: liquet quòd compressa intus vertebra tumor erat in parte interiore iuxta fauces: Hi tamen minores non computantur inter illa, neque sub his verbis.

Nullum grauius malum: non enim erant grauiora mala: sed neque febris, quoniam plexisque non aderat, & quibus aderat illa erat leuissima. Tria ergo erant generalia, & maxima mala in his, in quibus vertebra erat interius laxata. Glutitio impedita ob fauces inflammatas: vox læsa ob musculum superius dictum, qui laryngem trahit implantatum gulæ & ideo inflammatum: Et columellam liquefcentem ob humorum acrium fluxionem, ut dicebat Galenus exponendo locum: Hucusque locutus est de his qui sanati sunt. Et est mirum, quòd numeratorum nemo petierit; eorum autem quos subiecit nemo sit seruatur. Signum autem fuit cavitatem extra seu tumorem intus fuisse rectum in sanandis: ad latus autem in morituris.

TEXTVS XXXVI.

Qui verò tumores ad alteram partem vergentes habebant, hi vnde verticula inclinata fuerunt, istuc resoluebantur. Atque inde ad alteram partem distrahebantur.

COMMENTARIVS.

Clara est per se sententia, si quis verba respiciat. Proponamus ad dextram partem vertebra fuisse laxatam, ea in parte fiebat resolutio, in sinistra autem distrahebantur & tendebantur. Quòd quidem cum necesse sit, non est cur fiat dicam: principio enim distracto versus dextram, distentio oritur in sinistra. At verò curl non in sinistra etiam potius resolverentur, quam in dextra: sæpe enim id ex usu est ut supra docuimus, tempestiuum est dicere. Contingit similiter, ut ex vulnere in dextro latere syderetur pars sinistra. Et in hoc casu non debemus dicere, sicut multi dicerent, quòd resolutio sit in parte læsa, quia tumor sit in dextra parte: imò pars læsa & que distenditur est sinistra. Et mihi videtur iam clarum vooim, quòd est simile illi de vulnere: cum enim vulnus est in dextro latere, abscessus etiam sit in dextro latere: quare attrahit ex dextra parte, igitur distentio in sinistra. Sed cur si distentio est in sinistra, nihilominus resolutio est in dextra. Et sententia in hoc Principis videtur contraria opinioni Pauli, qui censet in canina resolutio, que in facie videtur, partem resolutam esse illam, que non procidit, sed sana videtur. Sed de hoc in contradictionibus; nunc satis sit ostendisse resolutione fieri in parte ægra tumoris scilicet: eos verò qui ex vulnere syderati sunt, non resolutos sed distentos esse. Ergo in his vtraque pars erat ægra, & ad quam luxatio fiebat, inflammatis musculis, atque trahentibus vertebra cum tumore iuxta fauces, & ex qua fiebat luxatio attractis nervis. Porro cum inflammatio esset in parte tumoris, materia illa infusa per nervos effecit resolutionem, non ergo ex compressione vertebræ.

TEXTVS XXXVII.

ERant autem hæc in facie maxime conspicua, & in ore & intersecto iuxta gurgulionem. Sed & maxime infernè pro ratione immutabantur.

COMMENTARIUS.

Hæc autem maximè conspicua erant idest Paraplegia & in palato, quod ipse os vocavit, & in gurgulione. Afficiebantur autem hæ particule, propterea quòd pars nervorum tertie coniugationis dorsalis medullæ, miscetur cum parte eorum qui à tertia cerebri coniugatione feruntur, atque distribuuntur. Consequenter igitur cum tertia coniugatio nervorum dorsalis medullæ afficitur, etiam partes hæ necessario afficiuntur. Primum quidem oportet intelligere, quid dicat; deinde videre, quorsum hæc scripserit. Galenus *sexodecimo de usu partium cap. 2.* docet partes nostri corporis alias sensu multo indigere, hisque datos nervos molles: alias motu magis quam sensu, hisque datos duros nervos; alias utroque, hisque ambo genera. Idem *in paulo post, & in octavo libere cap. 2.* docet nervos duros à spinali oriri medulla, molles autem à cerebro, maximè anteriore cerebri parte. Vbi ergo mediocri motu ac sensu opus esset, sufficiebat nervus mediocriter durus, velut ex cerebello ortus: at ubi oporterehatur particulam vigere exquisito sensu atque valido motu, ibi opus erat utrumque genus nervorum iungere. Nervi siquidem tertie coniugationis cerebri mollium cognomen meruere, quod nervis primi secundi & quarti paris sint molliores *libro de nervis.* Hi ergo ori impartuntur, quod os gustu præditum sit, & oporteat diligenter omnia minima percipere: quapropter nervi tertij paris cerebri illi dati sunt: quòd autem oporteret illis etiam immisceri nervos ex tertia coniugatione spinæ, idest qui inter secundam & tertiam illius vertebrae oriuntur, ut ibidem habetur, palam est ob motus validos linguæ & mandibularum: non tamen ibi huius meminit missionis. Quinque enim motus ori Galenus præbet *Quarto Anatomicarum aggressivorum:* unum aperiendi, alium claudendi, tertium mandendi: Quartum buccas inflandi; quintum labiorum, qui duo maxilla inferiore quiescente, etiam fiunt; nam maxilla inferior sola movetur in plerisque animalibus, ut nesciam præter crocodilum & psittacum, qui partem superiorem oris moveat. Vesalius autem libro quarto docet, quomodo nervus hic à cerebro exoriens duplex sit, masseretisque gingivis linguæ labiis, temporalibusque musculis, utriusque mandibule inferitur, idèoque pro duobus paribus computari posset: idem tamen in illius historia non meminit, quòd nervo spinæ miscetur. Sed paulo post tertium spinalis medullæ propagine posteriore misceri, buccas movent musculo; sed illum non dicit nervum illum tertij paris excipere. Sed neque in fine libri meminit horum nervorum. Sed & illud parùm necessarium fuit docere hanc missionem: sufficiebat enim ostendere oris partes à nervis moveri secundæ aut tertie vertebrae colli. Ideo non

de resolutione, sed tumore sunt intelligenda.

TEXTVS XXXVIII.

Cæterum resolutiones leuiter sideratorum modo, non per totum corpus fiebant, veluti ex aliis, sed vsque ad manum, ab anginosa affectione. Atque hi & matura expuebant, eaque pauca ac difficulter.

COMMENTARIUS.

Paraplegia inquit non per totum corpus fiebat, sicuti ex aliis causis, quando ad dimidium dorsalis medullæ dorsalis obstructio fit: sed vsque ad manum in ea parte, in qua angina erat. Scimus enim manum ab extrema cervicis vertebra, dorsumque principio nervos suscipere. Hi verò expuebant incocta, & parum: vix expuebant quidem, quòd ichor à tumore transudabat: concocta verò, quòd tempore deinceps natura segebat ipsa, atque ornabat. *Parum vix autem* (Græcè *Ἀραχμύβιο*) hoc est cum violentia & conamine; vel quia cervix contingeretur, vel quòd eius motrix facultas, imbecilla reddita esset. Sed non exponit verè causam quare non totam occupaverit partem; at id maximum nobis præbisset atque utilissimum documētum. Cum enim impedita spina in superiore parte, nihilominus inferiores moventur & sentiunt; indicio est vel non transfundi vim iam à principio idest cerebro in spinæ medullam facultatem eam, quòd esse non potest: aut resolutionem illam fuisse tantum ex læsione nervorum, non medullæ atque id confiteri necesse est. Vnde verò nervi oriuntur, hic non est disputandum, scilicet an rectè dicat Galenus in hoc: solum ergo ex demonstratis nuper: id aliud sequitur, quòd si non in spinali medulla noxa fuit, non solum secundam vertebrae loco motam esse, sed omnes quæ in collo erant; initio tamen factò à secunda. Quòd etiam minus malum est atque perniciosum, si plures vertebrae simul luxentur quàm una tantum, ut *in libro de Articulis.* Sed non erat perspicua luxatio, nisi in secunda vertebra. Cur autem concocta; quia materia tenuis fuit & pituitosa, nec mala multum, saltem quæ à natura vincebatur. Cur autem egrè educeretur, multæ poterant esse causæ: scilicet angustia loci, resolutio & distentio musculorum.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

COMMENTARIUS.

Et pedes quidem omnium erant frigidiores maxime vero horum. Omnium quidem, propterea quod ut ostensum est & ratione & experimento, infirmorum pedes semper sunt frigidi: horum vero precipue, cum calidum innatum à febre diriperetur, & præ imbecillitate non posset ad extrema usque peruenire. Ob id recti stare non poterant, idest ambulare, ac consueta munia peragere. Et quia omnes quidem obierunt; sed alij statim, alij postea, inquit, qui non statim moriebantur, recte stare non poterant. Non omnium quidem laborantium pedes frigidi sunt: quid enim absurdus: sed neque lethalibus laborantium morbis. Sed si cum hoc maxime superiores partes incalescant; hoc autem superius docuit cum dixit quod tempora incalescebant, & vena capitis intumuerunt. Ut ergo pedes frigidi valde sint, duo sunt necessaria: scilicet ut calor sursum feratur, & ut morbus lethalis sit: nam si morbus lethalis non fuerit, licet calor superius feratur, non tamen tantus, ut frigiditas extremas partes relinquat: aut si non feratur ad supernas partes, licet lethalis sit morbus, velut in hecticis, calefcunt tamen inferiora etiam. Refrigerantur etiam extrema in febribus, periodum seu circuitum habentibus. Cur autem frigidiores adhuc essent pedes febricitantium, rationem quandam absurdam Galenus (si modo Galeni est illa additio) adducit, dicens quod calor naturalis à febre diripitur. Hic modus loquendi non solum est Galeno insuetus, sed etiam ab eodem reprehenditur, cum sit obscura elocutio. Imò generaliter febricitantium pedes sunt calidiores, nisi quid precipuum obstiterit: quod si vera esset illa ratio, esset communis quidem ratio vera, scilicet pedes febricitantium frigidi sunt, & exceptio hoc modo, nisi quid obstiterit. Non ergo essent per se calidi pedes in febre. Neque illud verum est, quod præ imbecillitate in febribus frigeant pedes, nisi sint quam proximi morti: sed frigent aut ob naturam morbi violenter trahentis calorem ad superiore: vel ob extinctionem caloris naturalis, qui est alius à viribus: nam in senibus est hæc frigiditas pedum, & persæpe absque virium imbecillitate: vel ob dolorem, vel ob motum materie ad intima, ut in accessionibus febrium: vel transmutato sanguine in alium humorem, qui actu calidus esse non potest. At in hoc casu pedes febricitantibus frigidiores erant, quoniam morbus erat lethalior, & ad superiora magis tendebat: at hoc verum est in his solum, in quibus iam sua natura eò morbus tendit ut hic.

TEXTVS XLII

ET hi ad erectè standum impotentiores erant.

COMMENTARIUS.

Hic ex quatuor quintum infert: Quibus in obliquum facta est resolutio, his syderationes contrigere; quibus vero etiam febres, iisdem etiam pedes erant frigidissimi: atque hi minus stare erecti poterant. Primum quod febris perculit caput, & attonitum magis reddit hominem, cum cerebrum sit frigidi temperamenti & humidi: febris autem exsiccet illud atque calofacit. Vnde etiam ad vigilias sunt magis proclines. Secundo quia cum pedes essent frigidi, calor naturalis & maxime circa illas partes imbecillior erat, & ad regendum artus impotentior. Tertio quia facta resolutione, nunquam & maxime ex spinali medulla reliqui nervi proptium robur retinent, ideo his tribus causis erant ad standum impotentiores.

Et nota quod hic textus habet vim exceptionis, quasi reliqui stare possent. Sont ergo morbi, in quibus ægri non possunt stare, & tamen superviunt: plerique tamen moriuntur magis: Et in quibus possunt stare, & tamen moriuntur, minus tamen quam si non possint stare. Ergo non ex defectu nervorum, non possunt stare ægri, nisi magnus sit in universali resolutione: neque ex defectu vitium, quoniam multi ab initio cum adhuc vires debilitate non sunt, stant, sed ob cerebri aut cordis magnam læsionem: ubi enim unum horum læsum vehementer est, non potest homo stare. Vnde libro de capitis vultuibus Hippocrates quatuor signa proponit læsionis in capite: soporem, vertiginem, tenebras & casum. Similiter ex læsione cordis magna, ob spirituum contractionem aut resolutionem homo cadit: Et tunc est lethale signum: iecur autem non est causa huius, & tamen læsio eius est causa, quod morbus sit lethalis. Idem cum febris vehemens adest ob cordis & cerebri læsionem, homo stare non potest, & tamen superviuit: contra si febris parva sit, & causa potens, stare poterit, & morietur: aliqui ergo cum ex his starent, & tamen perirent, non videbantur perire cerebri vitio. Sed neque ex strangulatione, cum non statim perirent: nec ex sola pravitate materie, nam etiam in recta luxatione interijissent. Existimandum est igitur propter causam, scilicet materiam pravam cum corruptione medullæ dorsi propter obliquitatem.

TEXTVS XLIII.

ET quidam non statim moriebantur. Quos autem ego noui, omnes mortui sunt.

COMMENTARIVS.

Nil mirum: dicebat enim Princeps *secunda Tertii cap. 2. in fine: & paralysis encephalica ex luxatione spondylium mortifera est secundum plurimum.* Et nos superius causam assignauimus. Sed Galenus interpretatur nullos stare potuisse, ac non sic est. Quibus enim luxatio recta fuit, hi stare poterant: quibus autem obliqua, parum poterant rectè stare, sed minus qui febricitabant, ut dictum est. Cur ergo aliqui ex his serius, aliqui citius sint mortui, hoc ex his sumendum, quæ mortem afferunt, scilicet morbus, seu morbi causæ, morbi symptomata, morbi vires & cura. Ex mor-

bo quidem, quoniam quibus luxatio magis obliqua fuit, quique maiori angina laborarunt, quia minus glutire poterant, idèdè & vires debilitabantur magis, & humores corrumpebantur, & qui maiore febre: Ex causa morbi, quorum materia fuit peior & abundantior: ex symptomatibus, quibus pedes fœre frigidiores calore naturali magis resoluti, & cum præternaturali ad superiora magis tendente: Ex vi-rium ratione: fœminæ senes vel infantes imbecilles in ocio educati, assueti plurimo cibo, & hi quibus minus secundum naturam congruebat morbus: Ex cura quibus non adhibita fuere auxilia opportuna aut serius, hi celerius mortui sunt, contra verò tardius. De his autem auxiliis loquitur *in sexto libro.* Hæc igitur est constitutio epidemia quæ conrigit. Sed non est adiectum, quid præcesserit, cum Hippocrates non adfuisse: ob id in sequenti docet constitutionem, ne hic incuria illam prætermisisse videretur. Alios etiam morbos peruagasse credendum est, sed adedè paucos, & secundum naturam, ut pro sporadibus omitti potuerint.

Cætera desunt.

TRACTATUS

DE

EPILEPSIA.

..... & sic fit conuulsio. Rectè itaque dicitur morbus ille esse conuulsionem & spasmus. Dicitur secundò esse conuulsioem, ac non perpetuam, quoniam quatuor sunt genera conuulsionis seu spasmis in libro de differentijs symptomatum. Alij enim dicuntur *ἀναποδοίτοι*, qui sunt illi spasmis, cum nostra cervix vergit erecta ad partes anteriores: alij *ἀνισθητοί*, cum partes posteriores, id est retro; alij *ἀνακλιντοί* cum & ad anteriores & posteriores, cervix stat erecta; quartus est morbus comitialis. Tres omnes conuulsiones superiores, sunt continuæ & perpetuæ, sola Epilepsia non est perpetua: modò enim illi qui capiuntur hoc morbo, contrahunt manus & crura, modò extendunt, modò rursus extendunt, & modò contrahunt. Dicitur tertid cum læsione mentis, id est rationis & sensus interioris, & sensus id est sensuum exteriorum. Et hoc ad differentiam aliquarum conuulsionum, quoniam in alijs non perditur neque sensus exterior, neque interior.

Sed ita diffinitio, quæ est trimembris (habet enim tres particulas) videtur deficere, quoniam quando tu dicis; *Epilepsia est conuulsio*, ego dicerem, quod reuerà debet dici, quod nulla operatio bona dicitur esse morbus: ideo dicimus, quod propriè iste morbus non est conuulsio, sed tamen est accidens ad quod sequitur ista conuulsio, non quod morbus sit conuulsio, sed est illa obstructio ventriculorum cerebri, ad quam necessariò sequitur conuulsio. Secundò dubitatur, quomodo cum sit non perpetua, differat Epilepsia ab alijs conuulsionibus, quoniam aliæ etiam modò magis, modò minus conuellunt; dico quod scilicet in illis tribus aliquando ægri minus bellè, aliquando magis se habeant, tamen semper remanet aliqua conuulsio, & in Epilepsia modò contrahunt, modò extendunt crura & manus. Hic videtur esse discordia inter Auicennam & Celsum & inter Galenum, quoniam Auicenna dicit aliquando Epilepsiam esse absque vlla conuulsione sensata. Celsus non dicit, quòd aliquando coincidunt cum conuulsione, aliquando non. Galenus non vult, quod semper sit conuulsio,

quoniam in diffinitione includitur. Dico ad hoc quod Galeni sententia est expressa, ut semper necessariò ad Epilepsiam sequatur conuulsio; tum in eo Aphorismo Hippocratis, ubi dicit, *iuuenes facillimè mutatione ætatis liberari ab hoc morbo*; tum alibi, ubi expressè dicit, quod *Epilepsia & apoplexia habent eandem causam*: & in eodem loco differunt, quoniam in comitiali remanet motus ille conuulsionis; in apoplexia & morbo attrito remouetur omnis motus omnino. Ergo vult Galenus, quod de necessitate ad Epilepsiam sequatur ista conuulsio. Quo ad Celsum & Auicennam, imaginor, quòd ipsi non loquantur de Epilepsia verè & absolute: antequam enim aliquis incurrat in veram Epilepsiam, prius concidit; aliquando morbo quodam, qui est præuius ad veram Epilepsiam, & tunc potest accedere, ut non sit conuulsio, quomodo dicunt illi, attamen neque erit etiam vera Epilepsia: antequam enim in cerebro sit collecta materia sufficiens, bene concidunt, & non conuelluntur, & hunc morbum apud Galenum isti vocant etiam Epilepsiam. Qua de re concludimus, quod secundum Galenum, Epilepsia completa & absoluta est omnino cum conuulsione.

Sed quomodo sit ista conuulsio? Dico quod sit altero duorum modorum: vel quoniam materia est in cerebro, quæ imbibitur in neruis, qui nerui dum dilatantur per latum, constringuntur per totum longum, unde sequitur quod totum cerebrum etiam conuellatur & contrahatur, ad cuius constrictionem sequitur, quod ventriculi obstruantur, & virtus motiua & sensitiua non possit transire, sed remanet solummodo motus ille conuulsiuus: Vel sit secundo modo ista conuulsio, quoniam ab aliqua parte nostri corporis eleuatur aliquis malus spiritus, qui sua veternitate lædit cerebrum; cerebrum sentiens se lædi constringitur, ut possit melius expellere spiritum illum noxium, ad cuius constrictionem sequitur vniuersalis conuulsio totius corporis. Quomodo enim illi qui saltant, prius colligunt se, ut valentiores sint; ita etiam facit cerebrum, ut melius possit expellere rem sibi inimicam

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

possit curati, nihilque plus in se diuini habere, quàm habeant omnes alij morbi: Et quanquam Plin. lib. 10. cap. 23. allerat solas cuthurnices hoc capi morbo, tamen secundum sententiam Hippoc. & Auicenn. etiam omnes corripiuntur hac ægritudine. Quod autem iste morbus, de eo quod est per essentiam loquendo, veniat ab humore crasso, adducit Galenus hanc rationem: *subitò venit, & subitò recedit, ergo ab humore crasso tantum*; & declarat, quoniam si procederet à mala qualitate, necesse esset ut illa qualitas imprimeret; ut autem esset impressa, non posset subitò remoueri, quomodo remouetur iste morbus manifestissimè, ergo non potest procedere ab aliqua qualitate, id est à mala temperatura, quoniam mala temperatura, non ita subitò potest remoueri: neque etiam potest hac ratione procedere morbus iste ab humore subtili, quoniam non posset subitò facere repletionem in ventriculis, atque adeo repentinam. Itaque quoniam subitò venit, & subitò recedit non potest esse nisi humor crassus, qui humor quando aduenit, aduenit & morbus, quando recedit, & morbus statim recedit: Auerroës 3. *Coll. cap. 45.* sumit hoc assumptum, & probat oppositum: quia citò venit & citò desinit, ergo ab humore subtili tantum. Ratio hæc est quoniam omnes morbi longi sunt, quomodo patet, ab humoribus crassis; iste citò recedit, ergo à subtilibus. Et imaginatur Auerroës ut sit quasi de illa aura, & eleuatur in cerebro ab aliqua materia vapor quidam, & lædat cerebrum; & hac de causa contrahatur, & fiat convulsio, vnde ipse infert: *quoniam ille vapor citò & subitò resoluitur; ergo est à vapore, & non à materia.* Soluendo Galenum, respondeo ad hoc, bene verum esse, quod humores crassi & viscosi, quando faciunt morbos dependentes ab eis, ut opus sit concoctione, adducunt morbos longos, sed quoniam continentur in aliqua vacuitate ut in ventriculis cerebri, & producant obstructionem; & modo adueniunt, modò recedunt mutando, sed de loco ad locum, tunc non est necesse ut morbi sint longi. Ratio est: quoniam non est necesse, ut concoquantur; si necesse esset ut in eo loco ubi sunt concoquerentur, bene euenirent morbi longissimi; quando verò suo aduentu faciunt morbos, & citò recedunt, quoniam expelluntur non concoquantur, sunt morbi breuissimi.

Sed dicet quis etiam, quod Galenus possit respondere, nonne etiam Auerroës posset defendi? dico quod vtraque pars potest defendi, & nulla potest conuinci: nam pro Auerroë possemus dicere, quod ratio Galeni non valet, quoniam fatemur quod subtilis humor non replet, sed bene facit hoc nocumentum quasi erat de illa aura, non quod ær & vapor ille impleat, sed solum inficit atque impedit virtutem sensitiuam, & moriuaro. Contra Auer-

roëm rursus possemus dicere, vnde est. quod aliquando terminator iste morbus in paralyfim: si conuertitur in paralyfim? & paralyfis est morbus quoniam aliqua materia transmititur ad venas, ergo iste morbus comitialis procedit à materia non à vapore tantum: Responderet Auerroës dicendo, quod cum illo vapore est semper aliqua materia coniuncta, & sic vtraque opinio potest defendi; tamen quia medicus est artifex sensitiuus, & aliquando sic huius morbi terminatio ad paralyfim, quod indicat prouenisse à materia aliqua, adeo medicos quoniam videt hoc sensu, potius debet existimare quod proueniat à materia, quàm à solo vapore; & præsertim cum eadem sit cura omnino, & eisdem medicamentis opus sit, veniat ne semper à vapore; quemadmodum Auerroës, an aliquando etiam à materia quemadmodum Galenus.

Sed dicet quis, iam declaratum est quod licet iste morbus proueniat, tum à pituita, tum à melancholia, tamen magna ex parte prouenit à pituita, quod dices ad illam auctoritatem Hipp. 6. *Epid. cap. 8.* vbi vult quod melancholici magna ex parte fiunt Epileptici, & Epileptici melancholici, sed melancholia, id est mania, morbus ille fit à melancholico humore quomodo etiam comitialis magna ex parte fit ab hoc humore atrabilioso. Ad hoc posset primò dici, quod Hippocrates loquitur hic tantum de ea Epilepsia, quæ fit ab humore melancholico; sed hæc responsio non est vera, quod rarò euenit ut melancholici fiunt Epileptici: Ideo dico ego aliter, sunt hic tres dispositiones, melancholie, qui est morbus quoniam homines insanunt, & Epilepsia duplex; tum ea quæ fit ab humore phlegmatico, tum ea quæ fit ab humore atrabilioso. Et nihil aliud sibi vult Hippocrates in ea sententia, quàm quod ex illis tribus dispositionibus duæ tantum inuicem mutantur, reliqua non mutantur, Et quoniam duæ sunt magna pars trium, igitur rectè dicitur magna ex parte, & hoc patet in littera Græca. Est aduertendum secundam partem illius dicti Hippocratis, *si recipit in corpus id est si recipitur in ventriculis cerebri; si recipit in mensam, id est si alterat temperaturam cerebri*, quoniam hæc est sententia Galeni qui ait: *aut est temperatura, aut necessario sequitur temperatura.*

Dubitatur præterea quoniam dictum est fieri Epilepsiam ab altero duorum humorum; atrabile, & pituita; numquid etiam à sanguine, numquid à flaua bile? Galenus clarissimè locutus est prouenire ab humore frigido, & crasso, loquendo de primo genere, quod per essentiam in capite appellatur. Auicenna videtur dicere oppositum; qui bene dicit magna ex parte fieri ab his duobus, tamen nihil prohibet, quod aliquando à sanguine, aliquando etiam à bile. Conciliantur isti duo viri hoc pacto, quoniam re vera licet pri-

rum genus proueniat solummodo à duobus illis; melancholia, & pituita; tamen reliqua duo genera proueniunt etiam à sanguine, & à bile, non quod illa materia repat ad cerebrum, & ab illis materiis eleuantur vapores mali, & infecti, qui accedentes illud producant. Idèò dicendum est quod Auicenna loquebatur de omnibus generibus, Galenus autem de eo qui est per essentiam. Nam ab ore ventriculi propter commotionem bilis eleuantur vapores, qui inficiunt cerebrum: & Galenus recitat de quodam Grammatico, qui ubicumque irascebatur, vel famesebat, incurtebat in hunc morbum, quoniam bilis mouebatur ad neruum magnum, qui communicat cum cerebro, & ipsum ledebat, tamen iste morbus non vocatur per essentiam, & facillimus est curato. Causatur etiam in mulieribus à sanguine, ex retentione menstruorum, sed & iste vocatur comitialis per communicationem, & non per essentiam.

Adhuc dubitatur an fiat etiam morbus comitialis à siccitate? Galenus clarissime quod non, & Auicenna: Ratio est, quod impossibile est ut cerebrum aded exsiccetur; cum enim sit membrum humidissimum, prius moretur homo, quam cerebrum posset in tantum exsiccari ut contraheretur; contractio certe potest venire à siccitate, sed impossibile est ut cerebrum exsiccetur. Non negamus propter *Aphorism. 49. part. 4.* quod aliquis neruus particularis non possit spasmi ex desiccatione, sed nos loquimur de spasmo, veluti totius corporis quod prouenit ex contractione cerebri. Præterea si posset prouenire ex siccitate, non recederet ita de facili, quoniam morbi qui proueniunt ex siccitate, non possunt curari.

Dubium est cur hoc, quoniam in morbo collyrico id est quoniam accidit spasmus in parte carnosa, veluti in tibijs ex superflua exinanitione & euacuatione, & tamen citò potest curari aliqua inunctione, & restauratione. Dico quod non negamus ex nimia euacuatione fieri spasmus, & præsertim tum illa humiditas non est radicata in membro. Adhuc dubitatur an à sola frigiditate proueniat morbus comitialis; videtur quod non, dicendum etenim est quod non à mala temperatura, quoniam mala temperatura non potest subito recedere, sed sola frigiditas est mala temperatura: licet Galenus oppositum videtur *cap. 5. de Differentijs morborum.* Vbi dicit quod homines facientes iter per glaciem, aliquando ex nimia infrigidatione fiunt Epileptici, & Apoplectici, & hoc accidit à sola frigiditate. Dico quod hoc procedit ex mala littera antiqua, neque in noua versione, neque in textu græco se habet hoc pacto. Non igitur à sola frigiditate potest iste morbus prouenire.

Præterea dubitatur an sit curabilis: Hippoc. 2. part. 45. & in 5. Aphorism. 7. videtur dicere quod pueri curantur muta-

tionem ætatis; *Leonium* malè traduxit, traducit in altero loco *iuuenes*, cum deberet vertere *pueros*, intelligit enim de ijs qui sunt ante pubertatem: postea subdit Hippocrates. quod illi qui sunt post annum 24. consenscunt, & moriuntur com eo morbo, non quod is morbus occidat homines, sed vult dicere quod non liberantur, sed consenscunt cum illis: de media ætate nihil dicit. Galenos addit quod illi qui sunt à 12. vsque ad 19. curantur, licet non mutatione ætatis, sed cum præsidijs, & cum recta victus ratione, & alijs ingenijs.

Curator igitur iste morbus in pueris, & ratione ætatis, & ratione victus, in adolescentibus vsque ad 24. annum curatur etiam, licet non ratione ætatis, sed ratione medicamentorum, & recta victus ratione, qui sunt post 24. non curantur: Sed numquid sit mortalis iste morbus? dico quod in infantibus aliquando est mortalis, & ipsos interficit propter nimiam crapulam, sed in paulo adultis rarissime euenit ut interficiat, nequaquam enim in istis ratione morbi potest occidere; bene per inordinatum victum, & alia de causa; sed quo ad morbum non est mortalis.

Adhuc est dubium an ij qui passi sunt quartanam possint incurtere in morbum comitalem: Nam Hippocrates 6. par. *Epid. circa finem: qui capiuntur à quartana, liberantur à morbo magno.* Et in primo *Epid. quartana est sine periculo.* Et in quinta *parte Aphorism. 70. sine precedat sine sequatur.* Ego verò vidi ciuem qui habuit quartanam per tres aut quatuor annos, & tamen capiebatur hoc morbo. Itaque dico quod dictum Hippocratis verum est de his, qui habent quartanam actu: Bene verum est quod qui habent actu quartanam, non possunt corrompi morbo comitali, & si haberent & quartana superueniret, liberarentur; nihil tamen prohibet, quod ij qui per tres vel quatuor annos ante habuerint quartanam, non possint incidere in hunc morbum. Quoniam dictum fuit quod Epilepsia quandoque terminator in paralyfim, & in hoc differt ab apoplexia, quoniam apoplexia semper in paralyfim velut ad mortem, hæc velut ad salutero quandoque in paralyfim: Dubitatur quoniam Galenus in 4. de locis affectis cap. 20. comparat in tres, seu tria hæc; soporem, Epilepsiam, apoplexiam. In sopore inquit aufertur sensus, & motus sine vlla difficultate anhelitus, & illi liberantur integrè; itaque nunquam terminator in paralyfim, apoplexia terminator ad paralyfim. Epilepsia est in medio, quoniam differt à sopore, quia hic est conuulsio, ibi minimè; differt ab apoplexia, quoniam hæc semper ad paralyfim, Epilepsia non terminator: soluitur clarissime; quod certè est, quod quandoque terminator in paralyfim, & in hoc differt Epilepsia ab apoplexia, quoniam apoplexia semper, hæc autem quandoque; Et hoc

hoc pacto dicitur esse in medio, quoniam sopor nunquam, apoplexia semper nisi ad mortem, Epilepsia quandoque.

LECTIO VI.

Diximus in præcedenti Lectione morbum comitiales aliquando in paralyfim terminati, & quod hoc ostendebat non semper à vapore pervenire, quomodo volebat Auerroës: sed à materia ibi existente, quæ permutata ad nervos facit paralyfim, Et licet possit imaginari à hac materia elevari vapores, hoc ad medicum nihil refert, eadem enim est cura si omnino sit à vapore, aut sit à materia. Dubitatur quando Epilepsia tendit ad salutem, & non vertitur in paralyfim, quid sit de illa materia, quæ transit, quo expurgatur? Dico quod excernitur vel per palatum, vel per nares, vel transmittitur ad collum, modo non ingrediatur nervos colli; quoniam si nervos peteret, paralyfim faceret, quoniam . . . expurgatur per nares. Ideo dicebat Avicenna quod sternutatio est levis quædam Epilepsia, & Epilepsia est magna & vehemens sternutatio, nam in sternutatione fit excretio à cerebro, eius materię quæ nocet, ideo quodammodo assimilatur Epilepsię: & hac de causa existimandum est in consuetudine apud nos esse, quando quis sternutet dicitur; Deus auxilietur tibi, nulla alia de causa nisi propter timorem morbi comitialis, cuius est quædam similitudo, atque imago sternutatio ipsa. Apud Galenum tamen magna assignatur differentia inter Epilepsiam & sternutationem, nam in comitali cerebrum solummodo contrahitur, ut rem sibi noxiam expellat; Et in sternutatione non solum cerebrum, sed pectus etiam vno, atque eodem tempore contrahitur, ut melius res noxias quæ sunt in trachea arteria, modo illi humores non sine aut valde aquosi, aut valde viscosi, nam tunc sæc transit, & humores non excernuntur, sed tussis tantum excernit humores qui sunt in pectore, sternutatio & eos qui sunt in pectore, & eos qui sunt in capite: Vnde tussis non luvat malam dispositionem capitis, sternutatio iuvat. Dicimus itaque concludendo quod materia in comitali expellitur, vel per palatum, vel per nares, vel transmittitur ad partes colli, modo non ingrediatur nervos.

Dubitatur præterea an in morbo comitali omnes ventriculi cerebri offendantur. Galenus 3. de loc. affect. cap. 9. dicit quod nec vident, nec audiunt, nec memorantur, nec mente valent, ergo omnes ventriculi offenduntur, quoniam si læditur memoria, posterior ventriculi offenditur, si virtus & alij sensus exteriores læditur ventriculos anterior, si mens medius. Vnde dixit quod in sopore læditur anterior, in apoplexia posterior, sed in Epi-

lepsia omnes. Dubium est præterea cur est quod in Epilepsia fiat spasmus, in apoplexia nullus fiat spasmus, cum tamen duo hi morbi communicent, & in materia eadem, & in eodem loco generentur: Dico hoc ideo esse quoniam in apoplexia aufertur tota virtus sensitiva, unde cerebrum amittens omnem sensum, etiam sensum tactus, non potest sentire materiam illam noxiam, quam sentit in Epilepsia, & ut ipsam expellat, contrahitur: In Epilepsia remanet ipse sensus, ideo sentiens ipsam lædentem vult eam expellere. Vel possumus dicere quod materia in apoplexia est minus acris, aded ut non sentiat: In Epilepsia est magis, & ideo sentitur. Dubium est præterea cur est quod Epilepsia est periodica, redit enim per vices; apoplexia autem quem morbum Latini vocant morbum attonitum, vulgares *il cado-re lagasciola*, non est periodica, sed semel tantum advenit, & non facit illam periodicationem. Dico quod eadem ratio est in his, & vulgarter in quibuscumque alijs morbis, qui periodicant, & non periodicant. Podagra, Chiragra, Ascatica periodicant; at morbus artericus (quoniam omnes iunguntur, simul dolent, non magis vna quam alia, sed omnes simul) non periodicat: neque enim amplius redit morbus artericus cum periodicatione; at podagra modò est in brachio, modò est in crure, modò in pede, & sic facit reversiones varias, & periodicationes: sic etiam est videro de febre continua quæ non redit cum abscessit, at tertiana redit tertio quoque die. Variabilis & non inutilis ratio est in omnibus, quoniam illi morbi qui periodicant ostendunt materiam non esse omnino resolutam, sed partem tantum, & dum pars vna resolvitur, de nouo alia aggregatur; at in ijs qui non periodicant tota materia simul aggregatur, quæ cum semel concoquitur & expellitur, morbus ille non potest amplius redire cum illa periodicatione, nisi aliquot annis præteritis, vbi rursus tota materia noua aggregabitur. In continua omnes humores simul accenduntur, in tertiana pars tantum: ita quoque est in Epilepsia, & apoplexia: in apoplexia enim longè maior pars materia requiritur, quæ non ita citò potest aggregari, & cum simul aggregatur, non potest ita de facili rursus coire simul, licet per multis annis; at in Epilepsia parua materia sarit est, quæ expellitur, & quoniam est parua, rursus noua generatur. Ita etiam est de podagra, & de dolore arterico.

Sed tu dices, isti duo morbi sunt similes & quam differentiam habent inter se? dico quod magna est etiam dissimilitudo. Primò in Epilepsia est convulsio & spasmus, in apoplexia non est, in Epilepsia magis corpus ipsum cerebri: vnde erat illa sententia Hippocratis; *si repis in mentem facis Epilepsiam, si in corpus apoplexiam*, quàm nos declarauimus. Tertio

Epilepsia

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

runt magis in morbos phlegmaticos. Sed quid dicendum est ad eam Hippocratis auctoritatem, de apoplexia in senibus: Dico quod humores pituitosi sunt varij inter se & longè diuersi; paralyfis, & spasmus sunt ambo ab humore pituitoso, & tamen sunt ægritudines ferme oppositæ, quoniam spasmus contrahit membrum, paralyfis dissoluit, & relaxat. Itaque dico quod quædam materia est apta ad paralyfim & apoplexiam, & quædam magis ad epilepsiam, licet ambo sint ex humore pituitoso, quoniam humores pituitosi sunt admodum varij. De pueris dicit Galenus, quod pueri ex illis tribus virtutibus, naturali, vitali, & accidentali, vnã habent validam naturalem, & duas reliquas debiles; imò potius dicit quod vnã habent debilem accidentalem & duas fortes; naturalem, & vitalem; & quoniam habent accidentalem debilem, animalis est in cerebro, vbi sunt omnes nerui; ideo hac de causa patiuntur in cerebro morbum comitalem: & quoniam habent forcem naturalem & vitalem, ideo facillimè releuantur, quoniam facillitè etiam in eum occurrunt propter debilitatem animalis. Ideo oportet eis præbere lac cum rebus attenuantibus, vt lac sit subtile, & fluidum, non crassum, & compactum.

Restat modo agere de temporibus anni quoniam sint procliuia magis. Primò ver est admodum procliue ad omnes morbos, qui periodicant, vnde iuhet in consilio Galenus de poero epileptico, quòd inenante vere purgetur; quæ est causa? vide Galenum in 3. part. Aphorismorum 20. Vbi enumerat morbos veris, enumeratur etiam epilepsia. Sed hoc videtur contradicere ei quod Hippocrates paulò superius dixit, quoniam inquit, ver est saluberrimum: si est saluberrimum quare in eo accidunt plures morbi, & plures enumerantur ab Hippocrate? Respondeo quod ver est in se salubre, & morbi qui ea tempestate eueniunt, non eueniunt ratione veris, imò ver conseruat in sanitate, & est sine periculo: sed præsentè primò de vere, ac de exercitio. Exercitium in se est salubre quando inuenit corpus mundum, sed quando inuenit eum repletum, nihil est magis pestiferum: ita ver in se est salubre, sed quando inuenit corpus impletum malis humoribus, quoniam eo tempore commouentur omnes à natura, vt possint melius excerni, ideo est periculosum; in vere enim natura nititur expellere superfluitates. Vnde videmus quod eo tempore sunt scabies maximè. In autumno pari modo solitè accidere iste morbus, & sunt multæ rationes. Primò humores adulti, & reducti ad melancholiam, vnde sunt morbi comitiales, & illi vt plurimum pendunt à melancholia. Præterea repentina temporum mutatio, nam mane est aër frigidum, meridie calidum, sero frigidum: Præterea multi eduntur fructus pessimi nutrimenti, & multos generat prauos humores, & corruptibiles. In hye-

me potest etiam accidere, quando est tempestas frigida & humida, hinc autem morbus peccat, & in frigido, & in humido; præterea sub hyeme multiplicantur pustulae. Quod ad regionem idem est dicendum, regiones frigidae, & humidae sunt procliues &.

De ventis eodem pacto est iudicandum, quanquam est dubitatio non parita: Nam dicunt medici, & Auicenna præsertim, quod Boreas seu Aquilo quando flat non est aduersus huic morbo, sed Auster est aduersissimus, & quando flat Auster, multi generantur morbi comitiales: licet deberet esse oppositum, quoniam Boreas est frigidus, & nos diximus frigiditatem obesse. Respondetur facillimè, quod licet Auster sit calidus; tamen est calidus, & humidus, quod nocet; Et Boreas licet sit frigidus, est tamen frigidus, & siccus, quod non nocet, imò potius prodest, & cerre prodest.

LECTIO VII.

Diximus heri in qua ætate potissimè accidit morbus comitialis, & in quibus anni temporibus; hoc autè ideo à nobis dictum est, vt possimus ea vitare. Sed statim dicit quis quomodo possumus nos vitare aut tempora anni, aut ætatem, nonne nobis etiam nolentibus hæc necessario eueniunt? Dico quod licet hæc non possint vitari, nihilominus causas quare hæc vel tempora, vel ætates sunt nocivæ possunt vitari. Nam quare in infantibus accidit Epilepsia? quoniam vtuntur lacte valde crasso, præterea vtuntur nimia comestione. Item vt plurimum habent in capite vlcera quædam, per quæ natura expellit superfluitates. Et matter vt reddant eos pulchriores reprimunt ea vlcera, quæ potius deberent permitti eo modo aperta, aliquando etiam detinentur pueri in aère frigidissimo, & ita repercutiuntur humiditates, vt aliquando etiam efficiatur hæc de causa morbus iste comitialis. Vnde sciunt nos per hæc; primò quod remouendi sunt à lacte crasso. Secundò quod non vtantur in ea tanta quantitate.

Præterea permittantur illæ fixuræ; imò sunt aliqui qui ponunt petias in capite eorum qui habent ea vlcera, & apponunt suis non habentibus, vt per contagionem, & ipsi reddantur vlcerosi; item quod non stent expositi in aère frigido. Iuuenes præterea, seu potius adulescentes incurrunt in hunc morbum propter inordinatum regimen; inungamus igitur vt vtantur regimine conuenienti. Ita est etiam de temporibus anni; tempora anni non possunt effugi, verum est; tamen possunt causas effugi, arque vitari, per quas redduntur tempora anni noxia, & molesta. Ver quidem in se est saluberrimum: sed fit mortale quando adiuuenit corpus repletum; ergo huic rei occurren-

curandum est, & quomodo præcipit Galenus in consilio *invenio vere purgandum est corpus*: Et si vir sit, mittendus est sanguis, dico si sit vir, quoniam pueri non tolerant sanguis missionem: sed dicit quis, autumnus est malor propter repentinas illas mutationes: Ergo non potest evitari, imò potest, nam curemus ut in mane simus in locis calidioribus, in meridie in frigidioribus, & quoad possumus evitemus frigus, tum vespertinum, tum matutinum, & calorem meridianum. Ideo licet tempus non possit mutari, possunt tamen mutari causæ quæ lædunt. Qua de re etiam in hyeme vitantur cibis, & reliquis rebus calidioribus. Ultimo effugiat ventos frigidos quasi equilonem, seu boream. Sed dicit quis, nonne dicit Avicenna quod Boreas iuvat ad morbum comitalem, & quod in austro plures accidunt Epilepsiz, & dicit quod si ambo simul flet sunt mali, & præcipue si prius flet auster quoniam replet caput, sed aquilo solus non nocet, & tamen est ventus frigidissimus. Dico ad hoc quod Galenus in consilio pueri denegat omnem ventum validum cuiuscunque sit generis, & hoc maxime ratione, quoniam morbo comitali obsunt omnia obiecta valida, quoniam faciunt læsionem in corpore. Ideo licet Boreas in se non noceat, quoniam licet sit frigidus est etiam siccus; tamen quando flat maximo impetu nocet mirum in modum propter illam vehementiam, quæ commouet totum corpus, & cerebrum simul. Deinde prohibet etiam Galenus ne occurrat magnis frigoribus, aut magnis caloribus, quoniam utraque hæc faciunt magnas mutationes; ideo cerebrum patitur storsu tactus, sentit enim illas ingentes mutationes, & læditur. Debet etiam vitare balnea mala, cum reddant humores fluxibiles. De cibis verò dicit illos cibos esse vitandos, qui habent tentaram caput, ut sunt vini synapi.

Præterea etiam vitandæ sunt nimis vigiliæ, & nimis somni: vigiliæ quidem quoniam in eis cibum non lais bene concoquitur, ideo cibum inconcoctum facit, ut pituita multiplicetur, & multi mali vapores ascendant ad caput: somni etiam nimis offendunt & quasi destruunt inmoderati calorem naturalem, qui nihil habens in quod agat, agit potius in seipsum: & ideo debilitat mirum in modum. Præterea etiam sunt vitanda tonitrua, coruscationes, & in somma omnia fortia obiecta, ut aspectus solis, fortis sonus, & quia omnis fortis sensatio terminator ad cerebrum, & læditur, & alteratur. Res etiam intrinsecæ, ut passiones animi sunt vitandæ; quasi timor, tristitia, ira etiam: nam timor terrahit materias ad intra, ita facit ebullitionem in humoribus, & in somma omnia sunt vitanda quæ commouent corpus; & hæc præcepta conueniunt non solummodo huic morbo, sed ferme quibuscumque aliis, & præcipue febribus putridis, nam omnis febris putrida incipit ab

obstructionibus; & nos in hoc casu volumus omnino remouere obstructionem: Item vitanda est multa mora in sole, quoniam trahitur materia ad caput, sunt etiam balnea vitanda, si infundas aquam calidam super caput, nam liquefacit humores, & attrahit eo materias, & lædit: sed dicit quis, ergo debet abstineri ab omni lotionem capitis: certe lotio capitis aquæ calidæ replet caput, non tamen dico quin debeat lauari, sed non cum aqua calida superfusa, accipiatur spongia, & abstergetor, auferantur capilli, & cum spongia optime poterit abstergi caput, sine illius infusione aquæ calidæ, quæ cum illo casu lædit maxime. Est etiam aduertendum, quod repleto corpore non debet se peccinare, sed prius faciat alia exercitia, faciat fricationes de quibus loquimur inferius, & postea peccinetur, & exercet caput, neque enim debet vilo modo exercere caput, nisi prius purgato corpore, ne matricæ repant ad caput. Sunt præterea vitandi odores validi, tum boni, tum mali; mali perturbant; boni omnino commouent: & hæc reducuntur ad aërem.

Ut autem loquamur de motu, & quere quali verba faciamus de rebus non naturalibus: dico quod tum motus, tum quies nimia effugienda est, otium enim & quies nimia facit hominem pituitosum, motus validos etiam nocet, quoniam exercitium ut diximus heri est conueniens, si reperiet corpus vacuum, sed si repletum officit: sed fortis etiam motus, & validos replet caput eleuando vapores à toto corpore; ideo fugiendos est: sed debet esse exercitium moderatum, aded ut non fiat lassitudo. Et dicit Galenus quod tota summa curationis huius à nobis consistit in recto regimine exercitij moderati, & alia quadam re, quam ipse ordinat, de qua posterius in curatione agemus: & dicit quod debet fieri exercitium in quo moueantur partes inferiores, & superne quasi caput quiescat, & ad hoc maxime apta est deambulatio. Frictiones si debite fiant excusant ab omni alio exercitio, incipiendum est à brachijs cum linteolo, aut manihor fricando vsquequo rubescant: postea ad pectus, hinc ad ventrem. Ultimo ad crura donec rubescant, post hoc fricetur caput, impune peccinetur cum peccine. Somnus, & vigilia utraque nimia mala, nam vigilia reddat cibum indigestum, vnde eleuantur vapores, & efficitur pituita, minor enim belte concoquitur in vigilia quam in somno; ideo caput magis repletur. Somnus etiam nimis vitandos, quare quia debilitat calorem innatum, quare quia calor habet duo officia. In vigilia præesse sensationibus, in somno concoctioni, quando iam omnia quæ sunt in stomacho concoxit, & nihil aliud in quod agat superest, statim stat, veluti mortuus, pigrescit, & quali otio marcescit; & si quid agit, in se ipsum agit. Est præterea nociuus somnus, quoniam nimium humentat corpus. Acci-

dentia animi sunt vitanda omnia præter moderatam lætitiã; gaudium enim moderatum potest prodesse: sed timor, & ira maximè fugienda sunt. Inanitiõ, & repletiõ omnia mala. Coitus nimius vitandus. Neque fames, neque sitis est toleranda, fames enim replet corpus malis humoribus, cum bilis moueatur ad stomachum.

In ratione ciborum secundùm præcepta Galeni, in consilio illo sunt vitanda quinque capita; primò omnes cachochimij, id est omnes cibi qui malos humores generant, qui sunt mali succi, & humores generant putrescibiles. Secundò qui generant humores crassos: Tertio qui flatuosos, & ventosos: quartò qui ventrem stringunt: quinto qui sunt duræ concoctionis: & hæc omnia sunt etiam obseruanda, non solum in comitiali morbo, sed in ferè omnibus aliis; & præcipuè in salubri victu. Mali succi sunt vitandi hac ratione, quoniam aliquando fit morbus iste comitialis à vaporibus malignis; ideo quoniam humores mali, & putrescibiles possunt tales vapores generare, ideo sunt vitandi omnes ferè fructus. Sunt cibi crassi nutrimenti etiam vitandi alia ratione; nam iste morbus procedit ab humoribus crassis: ergo omnes cibi qui crassos humores producant sunt vitandi. Vt autem sciamus qui sunt illi cibi, qui bonos generant humores, vel malos, aduendus est à nobis ille liber, qui de cibis bonis, & mali succi inscribitur: vt autem noscamus qui sunt crassi, vel tenuis nutrimenti, aduendus à nobis ille liber est de attenuante victu, qui liber fuit maximè conscriptus in vsum eorum, qui morbis longis detinentur. Qui enim morbis longis detinentur, maximè debent vti hoc victu attenuante humores, & incidente, & generante humores fluidos, & liquidos, & tennes; videlicet illi qui detinentur podagris: nam omnes morbi longi vt plurimum veniunt ab humoribus crassis. Et est utilis iste victus attenuans illis qui se volunt præseruare ab ægrotudinibus, & maximè à febre putrida, quæ præcipuè ex obstructione euenit; vnde quando vtemur victu attenuante, non poterunt meatus nostri obstrui, ideo neque etiam febres putridæ procreari.

Sed dubitaret quis quomodo sit verum id quod diximus, scilicet quod habentibus podagras conueniat victus attenuatus; si reddemus humores liquidos, & subtiles, nonne magis fluent ad iuncturas? Ideo hac ratione fuerunt quidam decepti, qui præceperunt laborantibus podagris cibos crassos, & tamen Galenus in eo libro expressè dicit conuenire. Ideo dico quod ratio est quòd non conueniat victus crassus, quoniam nunquam possent humores adeò incrassari vt non percurreretur ad iuncturas, hoc est impossibile efficere: sed quando currit? quando corpus est plenum; quando autem humores erunt tenuiores melius poterunt efflari, & exhalari, & excerni sopet-

fluitates: subtilis ergo dieta confert omnibus morbis longis, imò ad conseruandam sanitatem, imò etiam ad acumen ingenij: nam vt dicit Galenus *secundo artis par. subtilitas ingenij indicat subtilem substantiam cerebri, & è contra*. Vnde qui habent substantiam crassam cerebri, sunt iudicandi etiam ingenij hebetes, & crassi: & hac de causa fit vt pueris prohibeatur caseus, & dicatur illis, facit ingenium crassum; hoc vetustissimum est, quoniam reddit substantiam cerebri crassiorem, cum præcipuè in illis substantia augeatur, ideo etiam redduntur ingenio & acumine crassiori. Vnde dicit Galenus quod si hæc quatuor obseruarentur à nobis, impossibile est hominem ægrotare; si vtamur cibis, vel potius si omittamus cibos mali succi, si omittamus crassi succi, si debite exerceamur, & si non ponamus cibos supra indigestos, impossibile est ægrotare; & medicus his obseruatis pollicetur præseruare hominem à quacumque ægrotudine, præterquam ab ephemera febre, maximè in his qui detinentur ciuilibus negotiis; in his verò qui sua sponte viuunt, non occurret etiam ista febris vnus diei quæ sæpè accidit ex exercitio. Primo si omittamus cibos mali succi, in nostro corpore non generabunt humores putrescentes, sed boni & puri: si omittamus crassos, non fiet oppilationes, à quibus vt plurimum eueniunt febres maximè putridæ; si debite exerceamus nos, scilicet si non post prandium excernentur superfluitates: sed dicit quis, Galenus facit oppositum, quoniam concedit fructus qui generant malum sanguinem. Dico quod Galenus fateretur se præcipere pueris, non Philosophis: latius certe esset non comedere fructus: sed quia impossibile esset hoc negare pueris, ideo melius est quod ipsos comedant in tempore, scilicet in prandio aut in cæna, etiam in modica quantitate, quàm factim intempestiuis horis, & absque aliquo delectu. Sunt enim pueri admodum voraces. Sed diceret quis, ex his quinque capitibus rerum quas denegasti in cibis, quod est minus malum? dico quod cibi qui sunt mali succi, potius sunt permittendi quàm hi qui crassi; quoniam illi qui mali solummodo possunt obesse tertio generi morbi comitialis, quod rarissimè euenit: Et hæc sunt dicta quoad cibos in vniuersali.

Veniendo modo ad cibos in particulari: dico quod à flatuosis est abstinendum scilicet fabæ, cicer, pisanæ præcipuè male cocta, lentæ bene coctæ amittunt flatuositatem, fabæ nunquam amittunt, sed lentæ quia producant humores crassos, ideo sunt leuiter gustandæ: olera non denegantur omnino, neque caules, neque apium in parua quantitate; tamen hæc omnia oportet tantum degustare, quoniam generant malos humores, sunt enim facile corruptibilia: sed quare concedit in parua quantitate? nonne melius esset nihil dare? Hinc fortasse est extracta illa vulgari-

issima.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

sum quod qui laborant dolore capitis ab eo debeant abstinere. Dioscorides etiam libro secundo cap. proprio, dicit quod lac humanum laedit ad vertigines, & morbum comitalem.

Ita concludimus in genere vitandos esse cibos vel flatuosos, vel tentantes caput, vel duræ digestionis, vel stipticos, vel mali, vel crassi succi: & quia in hesternâ lectione adduximus ex Galeno in eo consilio particulariter, qui cibi nocerent ad morbum comitalem phlegmaticum. Ideo nunc adducendi sunt ij qui nocent ad morbum comitalem melancholicum. Videndus est Galenus *Tertio de locis affect. cap. 6.* Vbi enumerantur ea quæ nocent. Carnes bubulæ, & caprinæ generant humores melancholicos, deterior hircina, deterior taurina; ergo omnibus iis non utamur; leporis etiam caro est valde melancholica. Ideo *tertio de alimentis cap. primo* dicit quod caro bubula dat alimentum crassum, & adhuc crassius quam suilla; neque enim suilla caro est tantum viscosa. Item caprina dat alimentum crassum, sed est dubium an sub hoc nomine *bubula* aut *caprina*, intelligantur vitulæ carnes, & hædinæ: videtur enim cum dicit *hobolam*, includere omne genus carnis bubulæ, ergo etiam vitula: ergo etiam sub caprina comprehendetur hædina. Dico quod sententia est Galeni *tertio de alimentis*: primò quod animalia quæ sunt sicca quantum sunt propinquiora generationi, tantò sunt temperatiora: quoniam caro bubula est valde sicca, ideo virulos est longè temperatior, & parum habet melancholici in se, habent quidem aliquid, sed omnino parum: caro autem caprina quoniam est valde minus siera quam bubula, ideo hædina erit tantò minus melancholica ipsa vitula, ut nihil omnino habeat in se melancholici: licet ergo vitula habeat aliquid, non tamen nocet, ergo etiam hædina, quoniam hædina est valde temperata, & præterea generat humores subriles, & tenues; unde enumeratur inter carnes attenuantes victum. Est itaque hædina convenientissima, tum quia est temperata, propter humiditatem quam adhuc habet ex natiuitate recenti temperata, tum siccitate suæ narotæ, tum etiam quia generat humores tenues, & valde subriles. Salicæ omnes carnes, vel aquatilium, vel volatilium, sunt melancholicæ; excipiuntur tamen quæ substantiam habent mollem, & in humidio manent, quomodo sunt sardellæ quæ conueniunt in attenuante victu. Inter olera vitandi caules, quia generant melancholiam, & ideo Epilepsiz melancholici valde obessent; possunt concedi legumina ferè omnia præter lentescas, quia lentescas generant melancholicos humores, alia potius pituitosum, quanquam illi puero qui laborabat morbo comitali ex pituita lentescas conuenirent; cæcus vitandus: plantæ quæ aceto conduntur, &c.

Sunt aliqua quibus possimus cognosce-

re an ægri ex hoc morbo sint curati necne? Medici curiosi, & superstitiosi, dicunt de pelle capræ, quod videre est in Alexandro Traliano, & Auicenna qui addit quod sit de recenti excoriata: Paulus tamen dicit quod si accipiatur lapis negages, ex quibus fiunt coronæ mulieribus, pater nostrorum, & suffumigentur, quod statim illi qui sunt ad hunc morbum proclives, incurrunt in eum morbum, nisi sint omnino sanati, & ita possumus cognoscere, an verè sint curati. Dicunt etiam de cornu capræ, etiam de hepate hircino, qui eum comedunt, statim concidunt: item qui non solum comedunt, sed odorant etiam assatum, incident. Meo iudicio longè tutius esset dimittere hanc experientiam, ne morbus iteratum accederet, & hoc modo incitaretur.

His ad hunc modum explicatis denendum est ad signa, tum vniuersalia huius morbi in genere, tum particularia, quibus possimus cognoscere an sit morbus per essentiam, an vitio stomahi, an ex aliqua parte corporis ascendente illo vapore, quasi aura quædam frigida: sed primo in genere notanda sunt quædam de signo, ut possimus scire, quot sint genera signorum, & quibus non.

Plura sunt genera signorum; quædam vocantur pathognomica, quæ sunt illa quæ passionem nobis significant, & morbum illum; quædam assistentia, quæ non passionem, sed differentiam passionis denotant, sin leues an magnæ; quædam critica quæ signant nobis crism naturæ, quædam concoctionis, vel cruditaris; alia salutis, aut mortis. Primo de pathognomicis agendum est quæ denotant nobis passiones, vbi suppono signa debere esse, vel propria, vel inseparabilia, vel vtrumque: si signa nullum habeant horum trium, frustra adducuntur à medicis; in signo proprio licet arguere affirmatiuè, est illud signum: ergo illa passio: in signo inseparabili, licet arguere negatiuè, non est illud signum; ergo neque illa passio: in signo quod habeat vtrumque, licet arguere, & affirmatiuè, & negatiuè: & quanquam in præsentî morbo Paulus adducat multa signa quæ nihil habeant in se certitudinis, quoniam non sunt neque propria, neque inseparabilia, tamen Galenus adducit tantum tria, quæ sunt inseparabilia, nullum tamen est proprium. Sed ex illis tribus simul collectis fit vnum signum proprium, & est quomodo in pleuritide; ibi adducuntur quinque signa, omnia sunt inseparabilia, nullum eorum per se est proprium, sed omnes simul efficiunt vnum signum proprium: acuta febris, dolor pungitiuus, difficultas anhelitus, tollis, pulsus durus, & densus. Omnia hæc sunt inseparabilia, & ab eis licet arguere negatiuè, non est febris acuta, ergo non est pleuritis, non est dolor pungitiuus, ergo non est pleuritis, sed tamen nullum est proprium; neque enim valet est

Est febris acuta, ergo pleuritis, quoniam febris acuta est etiam in alijs morbis, & sic de alijs. Ex his igitur efficitur vnum proprium, & inseparabile; à quo licet arguere, & affirmatiuè, & negatiuè: sunt omnia hæc signa, ergo necessario est pleuritis; non sunt, ergo non est.

In morbo comitiali vti diximus sunt tria hæc signa; pathognomica, subitus casus in terram, conuulsio, perditio sensus, & motus voluntarij, vnumquodque horum trium est inseparabile, nam vbi non sit subitus casus, vbi non sit conuulsio, vel perditio motus, & sensus, non potest esse morbus comitialis nullam tamen horum per se est proprium; neque enina valet affirmatiuè, est hic conuulsio, ergo morbus comitialis: quoniam sunt alij etiam spasmi; neque etiam valet, est perditio motus, & sensus, ergo morbus comitialis: quoniam hoc etiam in apoplexia euenit, neque etiam est hic casus repentinus, ergo morbus comitialis: quoniam hoc etiam accidit in vertigine: sed ex his tribus signis inseparabilibus fit vnum proprium, & inseparabile; & ita habemus signa denotantia passionem, & morbum comitalem. Signa non assistentia scilicet deterioris Epilepsie est spuma; hoc signum quoad passionem, non est neque proprium, neque inseparabile; nam potest esse spuma in strangulato, potest etiam in apoplexia, ideo hoc signum enumeratur non inter pathognomica, sed inter assistentia; neque enim significat nobis Epilepsiam, sed Epilepsiam, vel fortem, vel debilem. Sed dicit quis, Paulus dicit quod est signum peculiare: præterea Hippocrates *Secunda parte Aphorismorum* vbi loquitur de strangulatis, dicit quod de nemine relatum est &c. Ibi Galenus in commentario declarat nobis modum generationis spumæ, & dicit quod spuma fit per commixtionem spiritus, caque aëris, & aquæ: nihil enim aliud est spuma quam aër & aqua simul admixta, ista autem permixtio potest fieri ex varijs causis: primò ex morbo quemadmodum fit spuma in mari ex agitatione ventorum: secundò potest fieri ex calefactione; quomodo fit in lebere feruescente, quia eleuantur vapores, qui miscentur cum aqua, & idro fit talis spuma: tertid potest fieri ex vtraque causa, tum ex motu, tum ex calore, quomodo fit in equis currentibus, propter ambas causas, per motum, & per calorem aëris expirantis. In his ira fit tantum ex calore iræ. Ad id in Epilepsia qua de causa generator spuma? dico ex forti conuulsione, idest ex forti motu partium pectoris, vnde aër exprimitur violenter, & permiscetur cum humiditate, & ita fit spuma. At in apoplexia fit non propter motum, sed propter magnam fluxum quæ est in pectore, & ideo non curator apoplexia, quia mala temperatura acquisita est in corde, & ita saluatur dictum Hippocratis in eo loco; quod scilicet spu-

ma est signum mortale; quoniam in apoplexia euenit spuma ex nimia caliditate quæ vrit cor; in Epilepsia ex motu illius conuulsione. Sed dicit quis quod de Paulo adhuc non saluatur, quoniam dicebat spumam esse signum peculiare; dico quod spuma est peculiare signum ad alia quæ ipse posuit, vel est peculiare hoc passio, quoniam non reperitur nisi in similibus apoplexie, est enim maximè similis Epilepsie.

Ponunt postea tria alia signa assistentia, quæ tamen omnia in vnum coeunt; egestio tum fecum, tum vrinæ, tum seminis generantis emissio præter voluntatem, quæ omnia fiunt per magnam conuulsionem vel musculorum rectorum, qui comprimunt ventrem; vel vesicæ, vel vasorum spermaticorum. Auicenna rectè addit aliud signum: longa mora in terra, & longa quies, hoc enim denotat morbi vim ingentem. Hæc omnia indicant morbum validum: Contraria his indicant morbum leuem, vbi non esset spuma, vbi non essent illæ emissiones fecum; vel vrinæ, vbi esset parua quies in terra, morbus indicaretur leuissimus. Medio modo postea indicaretur, quando fieret commixtio ex his signis, vt licet esset spuma, esset tamen parua quies: vel non essent egestionnes. Adducunt alia signa, quæ sunt superstitiones. Hæc nobis satis sint: cras addicemus signa, quæ faciant nobis cognoscere differentiam inter morbum comitalem per essentiam, & à vitio stomachi: nam de terra alia specie patet signum manifestissimum: sentitur enim ille aura ascendens. Post veniemus ad curationes singularum specierum: sed primò addicemus in modum eas medicinas, quæ vt dicunt medici, conferunt ex proprietate ad morbos comitales cuiuscumque generis.

LECTIO IX.

Dicta sunt heri signa significantia morbum comitalem in genere, & quæ ostenderent eum esse vel leuem, vel grauem. In presenti adducenda sunt signa, quæ denotent nobis differentiam morbi comitialis per essentiam in capite, & morbi comitialis, qui est à vitio oris stomachi. Oportet enim, vt sciamus quidnam horum sit morborum; nam tertius ille indiget signis, patet enim sensu, nam sentitur aura ascendere, & rarissimè euenit. Plura sunt signa, quæ ostendunt nobis Epilepsiam per essentiam, vt posuit Auicenna: sed hæc omnia signa reducuntur ad tria capite: primum est quoniam post accessionem morbi in capite adhuc perseverat aliquod nocumentum, vt si restaret grauitas capitis, quæ diu perseverat, si auditus læsus, si visus diminutus, si motor linguæ impeditus, si in sensibus exterioribus

bus memoria esset læsa, intellectus obtusus, & in summa, si postquam æger sese releuauit, habet adhuc aliquod impedimentum in capite persurgens; signum est quod morbus . . . . . si materia quæ in capite sit contenta; nam si esset à vapore qui transmitteretur ab alijs partibus, cito deberet euanescere. Secundum signum est quod adhibitis remedijs capiti non facile medetur, neque facile cedit caput medicinis: hoc enim significat morbum esse in capite; nam si esset à stomacho purgato corpore, morbus certè alienietur; materia quæ est in stomacho facile potest extrahi: at materia quæ est in corpore non ita facile educitur, ideo si morbus est in capite, adhibitis medicinis, non facile curabitur. Tertium quod in nulla alia parte corporis sit nocumentum; nam si esset stomachus læsus, retrò aut doleat stomachus, aut renes, aut lien, aut aliquid tale; nihil omnino dolet, ergo in capite solum; si esset in muliere esset in matrice. Hæc sunt signa non qui dem morbi comitialis, minimè non; sed supposito quod morbus sit comitialis, cuius generis sint, à capite ne per essentiam, an à stomacho per participationem: sed quomodo sit morbus virio stomachi? multi sunt modi dicendi. Nos dicimus secundum sententiam Galeni, quod in hoc secundo genere nulla est materia, quæ eleuetur à stomacho, & petat caput, sed solum putredo, stomachus comperitur cerebrum hoc pacto, os ventriculi est maximè sensituum per neruato quendam, qui rectè communicat cum cerebro, & est ille neruus, per quem sentimus appetitum famis, & sitis: participat ergo os ventriculi maximè cum cerebro propter neruum illum: communicat etiam cum corde per vicinitatem, aliquando læditur os istud ventriculi per aliquam materiam mordicantem ipsom, læso ore per communicantiam, quam habet vel cum corde; vel cum cerebro aliquando læditur cor, aliquando læditur cerebrum; si læditur cor, homo cadit in syncopim: si cerebrum, homo cadit in morbum comitalem. Et cadit homo in morbum comitalem, non quod ab ore ventriculi eleuetur vapor, aut materia aliqua, minimè (vt ego existimo,) sed quoniam neruus ille contrahitur; contracto neruo per coinquinationem, contrahitur etiam cerebrum: & sic morbus comitialis euenit. Nam si quando eleuetur vapor aliquis à stomacho, aut ab aliqua alia parte corporis, & petendo caput ibi perduceret humiditates, obstrueretur ventriculus, tunc non esset iste morbus per participationem, sed iam esset per essentiam: dicitur autem per participationem quando nullo modo læditur cerebrum. . . . Sed læso tantummodo stomacho per compassionem læditur etiam cerebrum. Ideo videndus est Galenus 5. de locis affec. cap. 5. immo cap. primo de causis simplicib. Vbi adducit quædam accidentia quæ fiunt ex læsione oris stomachi. Signa

autem morbi comitialis per participationem ex ore ventriculi erunt tremor cordis: communicat enim ventriculus maximè etiam cum corde, erit mæstitia, & maximè accidit post ieiunium, quoniam in ieiunio bilis mouetur ad stomachum, Auicenna addebat egèstiones vrinz, & seminis, sed malè, quoniam vt diximus heri, hæc sunt signa fortis; vel debilis conuulsionis: & si perueniet à bile, erit sitis, erit inflammatio, & amaritudo oris: si vero à melancholia, erit appetitus. . . . sapor acetosus, tristitia, aliquando etiam eleuatio: si non sint hæc signa, erit portus à phlegmate.

Vidimus huc vsque signa tum pathognomica, tum vocata accidentia, nunc videnda sunt reliqua signorum genera. Signa crisis non habent locum in hoc casu, quoniam iste morbus non est de illis qui terminentur crisi, sicut neque etiam paralysis; nisi fortasse vellemus dicere euacuationem, quæ fit per nares, vel per palatum, in accessione illa est crisis nature, & signum crisis. Signa concoctionis, vel cruditatis sunt in hoc casu quomodo in alijs morbis capitis; quando enim sputum erit adhuc aquosum, est hoc signum cruditatis; quando erit crassius, lignum erit materia quæ concoquitur; quando adhuc erit aded crassus, quomodo noster naturalis, quem habemus in sanitate, signum erit quod materia penitus est digesta, & concocta. Signa salutis aut mortis, iam superius dicta sunt, id est ante pubertatem posse mutari mutatione ætatis, post 25. annum necessario consensescere, & quod morbus iste non est periculosus, nisi in infantibus. Item quod ea quæ sunt signa fortioris Epilepsiz, si erunt adhuc magis intensa, etunt signa mortis, vt frequentes accessiones, validissima conuulsio, longissima mora: Et hæc nobis sufficiant de signis.

His habitis deueniendum nunc est ad curationem; & quoniam morbus iste est triplicis generis, ideo curatio etiam debet esse triplex: & primò faciemus curationem Epilepsiz illius verè ascendens: secundò de ea quæ fit læsione oris stomachi: tertio de illa quæ fit per essentiam materie in capite, & hanc dividemus. Primò enim agemus de ipsa in infantibus, postremò in adultis. Sed antequam ad hæc veniamus, quoniam medici adducunt multa, quæ sunt apprimè occulta, & à tota substantia conferunt morbo comitali; cum tamen multa sint ex istis quæ agunt à qualitatibus manifestis, primò adducemus omnes illas medicinas, quas dixerunt medici mederi à proprietate occulta, ex quibus medicinis nos multa referemus ad qualitates manifestas. Sed antequam istas medicinas in medium adducam, prius facio vos animaduertos de quodam dicto Hippoeratis, & quodam regola primo epidem part. secunda à medicis, vel maximè obseruanda, quæ est illa: *medici debent assuescere, vt iuuent,*

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

tractat de virtute hac Smaragdi, nisi fortasse ubi egit de iaspide viridi. & in eo cap. dicit omnia quæ Auicenna ex sententia Galeni attribuit corallo. Præterea ponunt lapides inuenti in hyrundinibus, sed hæc videtur res fabulosa, quoniam ab alijs alia scribuntur; & scriptores non concordant. Dioscorides dixit esse in hyrundinibus duos lapides varij coloris, vnus Diosc. rufus. Alexander dicit vnus esse color rufus, alterius albus.

Albertus Magnus in cap. proprio de lapide celidonio aliter dicit. Isaac dicit aliter. Tum Albertus Magnus dicit se vidisse cum socijs suis, ideo nisi valeat auctoritas Alberti, res erit fabulosa. Alij dicunt esse tantum in primogenito; alij aliter; Galenus tamen tractat de hyrundine, & de virtutibus ipsius, & nihil meminit de istis lapidibus. Bene verum est quod in Gallo præsertim antiquo inuenitur lapis, qui vocatur electorius, maior duabus fabis; sed oportet vt Gallus sit antiquus. Ideo potius crediderim quod si quis lapis reperitur in hyrundine, debeat reperiri in antiqua hyrundine, quam in pullis. Demum adducunt lapidem aquilæ, quos ego vidi multos: & dicit Dioscorides quod si puluerifetur, & cum ceroto calefaciente ponatur super caput, multum valet; Galenus tamen hoc non affirmat, sed dixit, de quo Dioscorides dicit rem mirabilem, quam ego non credo aliquo pacto, videatis vos rem miram. Postremo dirunt de corallo quod iuuat ad hunc morbum, sed credo hic esse errorem; nam Galenus dicit conferre stomacho: & quoniam est frigidus, stringit, & nos indigemus apertione: vnde si iuuat, potius à proprietate iuabit, sed potius esset dimittendus à medico: quoniam est de illis medicinis quæ sunt in tertio genere: & hæc sunt quæ adducuntur conferre à proprietate exterior applicata: cras nos videbimus ea, quæ interiorius assumuntur.

LECTIO X.

Enumerabamus medicinas omnes, quæ à proprietate, vel potius à qualitate aliqua manifesta somnoperè iuuare ad morbum comitialem, adduntur à veteribus medicis, & absoluiimus eas medicinas enumerare, quæ exterior applicabantur. Nunc agendum est de iis quæ interiorius assumuntur: Galenus *primo libro de Tyriaca ad Pisonem* dicit, quod cerebrum cameli exsiccatum, & cum aceto conditum à proprietate, & à tota substantia confert huic morbo, Præterea cerebrum mustellæ, de qua mostella non solum Galenus *XI. de simplicibus medicamentis*, sed Dioscorides etiam mira dicunt, quod inueterata sale, & exsiccata, & sale implicata; alij replent corpor mustellæ coriandris, alij comburunt, & faciunt cinerem: Galenus non

vrebat ipsam, sed tantum vtebatur ea inueterata sale, idest plena, & in vmbra permilla siccescere, & in puluere redacta datur in potu: in hoc non potest esse nocumentum, & medici possunt vti ea Galenus præterea *undecimo de simplicibus medicamentis*, dicit quando loquitur de ossibus, quod ossa combusta magoam habent proprietatem ad morbum comitialem: & hoc merito, quia ossa habent magnam vim subtiliandi, calefaciendi, & exsiccandi: nos autem in hoc casu nihil aliud intendimus, nisi exsiccare humiditates, subtiliare, & calefacere: & dicit Galenus se multos vidisse curatos exhibitione ossium in puluèrem redactorum, tum ab Epilepsia, tum etiam à morbo articulari. Addunt quidam quod ossa humana maiorem adhuc habent virtutem: sed quoniam nos credimus in ossibus nullam esse qualitatem occultam, sed solum illas manifestas exsiccandi, subtiliandi, & calefaciendi. Ideo non possum videre, quare magis inueni ossa humana quàm alia ossa; præterea Galenus hoc non dicit, & solum exhibet ossa suilla, ossa pedum suis.

Addunt præterea medici quidam moderni; & dirunt quod præcipue inter humana ossa cranei, existimantes quod quomodo ille morbus est in capite; ita etiam per similitudinem ossa capitis plus iuuent quàm alia ossa, quoniam enim sunt conformia, ideo potius ea sumant, nulla tamen ratione meo iudicio.

Sequitur postea coagulum leporis: Galenus *decimo de simplicibus capit. de coagulo* dicit, quosdam dixisse habere vim non solum ad Epilepsiam, sed etiam ad muliebrem fluxum: & præterea ad sputum sanguinis: hoc dicit se non credere, quoniam est maximè acre; dixit tamen se in Epilepsia expertum esse, & multum valere non solum coagulum leporis, sed omnia coagula; habent enim qualitatem acrem incisiuam, & subtiliatiuam, nihilominus hoc coagulum leporis excellit alia in præstantia in hoc morbo. Postea sequitur lapis armenus, non intelligatis bolum armenum, sed lapidem armenum, qui est lapis lazuli, de quo Mesue facit duo capitula, & est medicina solutiua: Alexander dicit se cum hac medicina nunquam frustratum esse, & nullum aliud præsentius remedium potest adhiberi in hoc casu, & dat drachmam, sed debet præparari, vt Mesue præcipit, scilicet quinquagesies abluì, quoniam aliter faceret nauseam, & maximè purgat melancholiam, & quoad rationem, deberet tantum valere ad morbum comitialem ex melancholia, & si iuuat in morbo comitali ex phlegmate, hoc facit ex proprietate sua, potius quàm aliqua manifesta qualitate. Est pollea agaricus medicina solutiua, & familiarissima, non tamen credendum est quod iuuet Epilepsiam quia soluat, quoniam hoc pacto etiam omnes alie medicinae solutiue deberent eodem pacto iuuare, sed iuuat propria, & occulta qualitate;

tare; vel potius quia habet alias virtutes manifestas, quam solvere, scilicet subtiliare, aperire, & calefacere, & reserare obstructions. Hoc testantur vna voce Dioscorides & Galenus. Post agaricum est Betonia, in qua nulla est virtus calefactiva, sed bene est virtus incisiva, & Galenus; & Dioscorides, eam laudant in hoc morbo summopere, & iuvat non ratione caliditatis, sed vel ratione subtiliationis, vel ratione alicuius proprietatis. Et postea Helleborus niger, & hæc etiam medicina non iuvat ratione solutionis, sed ratione aliarum virtutum calefactivæ, exsiccativæ, & subtiliativæ, vel alicuius proprietatis. Et postea sessali herba, de qua Galenus, & Dioscorides expressè dicunt, quod sanat hunc morbum, virtus manifesta eius est calefactiva, incisiva, & subtiliativa, quod sane convenientissimum est, in incidendis, subtiliandis, & calefaciendis humoribus crassis, viscosis, & frigidis: & quanquam omnes medicinæ, quæ habent istas vires incidendi, calefaciendi proculdubio prosunt; tamen potius eligendæ sunt istæ nobis probata ab antiquioribus, & propter aliquas fortasse qualitates non manifestas, quas possunt habere. Et præterea oximel, scilicet cum sine mel scilliticum, de quo Galenus ait in consilio pueri, quod multos curavit cum hac sola medicina, & cum recta ratione exercitij. Quomodo autem præparetur, docuit ipse in sine illius consilij; & dicit capere se vala fistilia, in quibus solet mel condi, & observari; & extracto melle, ponit in eis stillam manibus contritam, & postea cooperit vas pelle aliqua circumquaque optimè, & exponit in sole ad meridiem, in loco, in quo non possit perflari à ventis Borealibus, & quotidie voluit: & hoc facit in diebus canicularibus, quos Græci vocant *andieram*; appellant enim propriè diem caniculæ *Boream*. Secundum autem quod dicit Galenus isti dies caniculares, sunt isti viginti dies antequam canis oriatur, & viginti dies postquam ortus est, & hoc dixit *secundo de alimentis cap. secundum* in quo tempore, (sunt enim 40. dies) omnes fere fructus orarij: hoc pacto omnes, quoniam vel quidam erunt in fine quomodo cera si, vel in medio, vel in principio: omnes fructus qui orarij appellantur, qui sunt facile putrescibiles, oriuntur in his 40. diebus canicularibus, & hoc facit Galenus, scilicet ut exponat soli hanc scillam in his diebus, ut vis solis sit potentior ad calefaciendum. His diebus transactis, erit utique scilla decocta, & in vase reperietur succus separatus à scilla, accipio succum, dicit Galenus, & componit cum melle, & præbet eo modo locum cum melle conditum, cochlear vnum paruum pueris, adultis vnum cochlear magnum; postea dicit Galenus accipio corpus stillæ, & hoc etiam simul compono cum melle in formâ electuarij, & eodem pacto propino patientibus morbum comitalem. Hoc pacto faciebat Galenus mel scilliticum cum succo,

Tom. X.

& electuarium scilliticum cum corpore stillæ, quod electuarium est minoris virtutis quam succus, tamen & ipsum etiam valet plurimum. In hac herba scilla non multum est virtutis calefactivæ, neque enim transit secundum gradum; at plurimum virtutis incisivæ.

Hoc in loco duo suor à nobis examinanda; primum quid intelligat Galenus per cochlear paruum, & quid per cochlear magnum; secundò qui sint dies verè caniculares. Quoad primum dico quod Galenus per cochlear paruum intelligit drachmam, per cochlear magnum intelligit drachmam cum dimidio; hoc potest videri ex eo loco id est de morborum curatione, cum loquitur de curatione Epilepsie, quæ est vitio stomachi; quem morbum curat cum lacte, siue melle; & dicit quod minima dosis est vnum cochlear paruum, id est drachma vna cum dimidia, maxima dosis est duo cochlearia parva, id est duo drachma media; dosis est cochlear magnum, id est drachma vna cum dimidia. Quo ad secundum est maxima dubitatio quando incipiant isti dies caniculares, & quando desinunt, Galenus expressè dicit quod dies caniculares incipiunt 20. dies antequam canicula oriatur, & viginti dies post suum ortum. Paulus *lib. 7.* ubi dicit de illa medicina in podagris diator. dicit: est cavendum ab hac medicina in diebus canicularibus, & declarat qui incipiant 24. Junij, die apud nos sancti Iohannis, & durant vsque ad Augustum completum: iuxta sententiam Pauli durarent amplius quam 60. dies, & Galenus dicit quod solum durant quadraginta. Dico ad hanc difficultatem, quod apud Hippocratem, & Galenum eo tempore nondum erat notus motus ille stellarum fixarum, qui motus movetur per centum annos per gradum vnum. Ita quod stellæ non sunt in illo gradu nunc, in quo erant tempore Galeni, neque canicula oritur nunc eo tempore, quo oriebatur tempore Galeni; sed tarda est, & tardius oritur; & aliquando labentibus annis canicula orietur in hyeme. Bene verum est quod tunc virtute huius stellæ frigoris erunt minora, aliquanto: & hoc tempore etiam calores in Augusto non sunt ita fastidiosi; quemadmodum erant tempore Galeni. Vnde dico quod Paulus rectè dicebat, quod durat primò 60. dies, quoniam canicula est tardata ab ortu suo, & cum in medio Julio sint colores ingentes per advenum solis, semper necessariò sunt calores, & quoniam canicula tardius oritur calores etiam producuntur. Rectè etiam dicebat Galenus, quoniam apud ipsam non erat cognitus iste motus, qui facit variare ingressum, & ortum stellarum fixarum. Galenus credebat quod semper eodem modo deberet oriri canicula, tamen non tardius manifeste oritur, & hac de causa hac nostra tempestate producunt calores.

Sed veniamus modo ad curationem;

. B B b . . . . . quæ

que est certissima pars medicinz quomodo diximus superius cognito morbo. Et primò incipiamus à curatione tertiz speciei, scilicet illius, quæ sit ex vapore illo ascendente ad caput ab aliqua parte nostri corporis, utpote à pede: sed quomodo sit ille morbus? Vapor quidam malignus proficiscitur ab illa parte, velori à tibia, vel à pede, & ascendit per crus, per femur, & tandem venit ad cerebrum; cerebrum sentiens nocuentum vult eum vaporem expellere, ideo contrahitur; ex illa contractione, ventriculi constringuntur adeò, ut spiritus non possint exire ad motus voluntarios, & sensationes producendas. Ideo homo cadit, & in terra restat sine sensu, & motu voluntario; nam remanet quidem ille morus conuulsivus. Est ergo in hoc morbo contractio cerebri, quæ debet remoueri à medico: quomodo remouebitur ista contractio? remouendo causam: causa quomodo remouebitur? si prohibebimus ne ascendat ille vapor, imò ut penitus aboleatur. Tota itaque intentio curatiua medici est, prohibere vaporem ne ascendat, imò ipsam consumere, & abolere. Hinc appareat primum remedium, & hoc est ligare tibiam. Est vapor in pede, nos volumus prohibere ne ascendat, ligamus tibiam ligamento fortissimo; & certe si esset vapor extrinsecus qui per cutem transiret, illud remedium omnino valeret; sed quoniam sæpè est interius: ideo hæc ligatura iuvat quidem aliquid, sed non omnino tollit ascensum. Valet hoc remedium summopere etiam in venenc: & Galenus adducit exemplum de tribus ruslicis, quorum vnus cum esset ictus in digito scorpione, falce quam secum habebat abscisit digitem, & lanatos est: alter arctissime ligauit digitem prone manum, & postea transtulit se ad medicum, & potuit facillimè curari. Alius ictus, & non adhibito hoc remedio ligamenti, mortem obiit: si valet hoc remedium in re, quæ mortem importat, quantum magis valebit in re quæ non importat mortem, quomodo est morbus comitialis.

Sed quoniam non satis est medico providere ne ascendat vapor ille ista vice tantum, sed etiam curate ne amplius possit ascendere, imò ut consumamus illam materiam, & penitus remoueamus ab eo loco. Ideo statim post hoc remedium oritur secundum, ut scilicet purgemus totum corpus nulla alia de causa, nisi ut magis audacter possimus applicare tertium, & vltimum remedium. Purgato corpore vniuerso debemus adhibere cauteria, siue ruptoria in loco læso, scilicet in pede cum rebus vlcérantibus potentia non actu: Galenus adhibebat pro cauterio, & re vlcérante synapim, siue axiam: nostri Chirurghi habent alia ingenia, satis est ut fiat ruptorium potentiale, quod exsiccat omnino illam materiam, & adurat. Vltimo Rasis apponbat ventosas cum scarificatione: sed quomodo purgabimus corpus?

Rasis dicebat euacuandum esse pluribus vicibus pillulis cocchijs, hoc sanè non potest conferre pueris, sed bene adultis: pueris exhibebimus agaricum, seu rhabarbarum, proprias purgationes puerorum. Sed quare debent purgari? Auicenna dicebat ut materia retrahatur vsque ab eo digito: hoc est impossibile præsertim in pueris, ut scilicet medicina possit pueris dari tam vehemens, ut materia possit abstrahi vsque à pede, in adultis possit fieri, tamen esset satis difficile. Ideo dico quod purgari debent, non ut materia trahatur, sed ut cauteria tutius possint applicari, sic dicebat Galenus.

Alexander & Auenzoar non ponunt cauteria, sed solum medicinas eo in loco calefactiuas, & exsiccatiuas, ut faciant euaporare vaporem illum malum absque solutione cutis: & quanquam hoc possit fieri, tamen erimus longè certiores si cauteria apponemus, & maximè cauteria potentialia quomodo facit Galenus ex axia, siue synapi: alij ponunt cantarides, hoc nihil refert modo fiant ruptoria. Sed hoc in loco duo sunt querenda: vnum quare Alexander & Auenzoar timerent ponere cauteria: Secundum quare Galenus ponat cauterium potentiale, & non actuale cum ferro, seu cum auro ignito. Ad primum dico quod fortasse isti viri timuerunt cauteria hac ratione, quoniam in cauterio certè illa materia exhalabit, quoniam putrescet magis; sed si nunc eo modo quo est, afficit cerebrum tam seuo accidenti, quid faciet quando erit putrefacta, & corrupta per cauterium? certè hæc ratio illorum nihil valet, nam ille vapor erat noxius per suam frigiditatem, sed per cauterium acquirit caliditatem: ergo non potest amplius nocere, si putrescet certè per caliditatem putrescet, ergo non nocet amplius, quam nocebat per suam ingentem frigiditatem. Sed quare Galenus facit cum potenciali, & non cum actuali? Dico quod Auicenna quarta primi dicit, per quatuor causas fieri cauteria; ne putredo perseueret; secundo ut mala temperatura remoueat si sit frigida; tertio ut extrahatur per euaporationem mala materia, quæ admodum est in proposito nostro; quarto ut restringatur fluxus sanguinis. Sed quare hic non vtuntur medici actuali cum ferro ignito? dico quod in pede sunt multæ chordæ, & multi nervi qui nimium exsiccentur, & procol dubio contraherentur si adhiberemus ferrum ignitum, sed adhibendo potentiale non poterit nocere chordis, & nervis, quoniam est longè mitius, & nullo pacto potest tantum offendere nervos existentes in pede. Vltimo Rasis ponit ventosas, ut omnino extrahatur materia, & facit ipsas cum scarificatione: primò enim ponit ligaturam, secundò purgationem, tertio cauteria, quarto ventosas: & accepit hunc ordinem & hæc remedia omnia à Galeno, & rectè facit: errat tamen in hoc quod dicit quando

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

mare, ne rursus accipiat nouas materias, & ne in seipso generet. In aloë est hæc prima virtus, quod euacuat materias, quæ sunt in stomacho, & non trahit alias ex aliis partibus ad stomachum; neque enim virtus eius cum datur in magna quantitate pertransit. . . . neque villo modo attingit vnquam epas, neque enim potest euacuare vniuersum corpus, quid nos in hoc casu intendimus facere, aliquando vtimus ea lora, aliquando non lora; aloë non lora plus purgat siue soluit, & minus confortat, aloë lora è contra plus confortat, & minus purgat, & soluit. Ideo Galenus *septimo de morbis purgandis* duplicem præcipit dari hieram præparatam, loram, & non loram: aliquando opus est vna, interdum altera. Et aduertendum est, vt dicit Galenus potius in hoc morbo debere dari succum quam cum melle: intelligo autem succum, scilicet, non cum melle, sed cum alio humore, & ratio est hæc, quoniam aloës cum melle non æque bene confortat stomachum, atque facit sine melle, licet melius subducat, & citius cum melle: & nostra omnis intentio est in hoc secundo remedio potius confortare quam subducere.

Sed in hoc loco plura à nobis discutienda, atque examinanda sunt; primum quomodo fiat hiera, & ex quibus rebus constituatur: secundò quomodo lauetur aloës, & an conueniat lora, an non lora: tertio in qua dosi, & qua quantitate debeat dari: quarto, an cum melle, an sine melle. Quoad primum scilicet quomodo fiat hiera, dico quod Galenus vltra aloëm, accipit sex alias res istarum specierum, & centum aloës: sed est aduertendum, quod de vnaquaque specie accipiuntur sex partes, vt puta 36. omnium sex specierum, & centum aloës: aliqui decipiuntur, accipiunt enim de omnibus 36. tunduntur simul istæ species, & cum aloë, siue lora, siue non lora miscentur: sed quomodo lauetur aloës: Galenus *secundo de simplicibus medicamentis*, docet lauari omnes res: & dicit si res quæ debet lauari dissoluitur in igne, vt oleum, vt pingua: primo debemus ea dissoluere, postea iniicere in aquam, & quia enatant huiusmodi res supra aquam, ideo colliguntur, & aqua projicitur, & sic mordicata; quæ autem in oleo remanet in aqua, & oleum restat purum, & sicut volumus: si verò res quæ debet lauari sit dura, & non cedat ita de facili igni, ponatur in aqua, & quoniam huiusmodi res sunt graues petunt fundum; projiciatur aqua, & fundus colligatur, & hoc pacto toties lauetur, quoties opus sit, hæc autem hoc signo cognouerimus, vt scilicet quando aqua non habebit amplius odorem aliquem illius medicinæ quæ lauetur, tunc lotio erit perfecta: vbi enim non habebit amplius odorem illius rei, res illa erit lora quantum oportet. Aloë autem nullo horum modorum potest lauari, quoniam dissoluitur cum aqua, & semper manet dissoluta, neque

eum facit fundum notabilem, neque supernat; ideo aqua non potest projici quemadmodum in aliis lotionibus, quia si projiceremus aquam, simul & aloëm ipsam projiceremus.

Communis modus est vt, miscant aloëm cum aqua, & postea sinant exsiccari: sed iste modus lauandi nihil videtur temerare ab ipsa aloë: nos lauamus res vt aliquid amittant: in aloë vellemus vt pars solutiva remoueretur, vt minus purgaret, sed hoc modo quo communiter lauant, nihil videtur omnino remoueri ab ipsa aloë; nam accipiunt aquam, aut succum endiuiz, aut mellis rosati, aut aquam illarum specierum, & in hoc humore miscent, & dissolunt aloëm, & sinunt siccare, & ita nihil profus remouent ab aloë. Ideo dico quod alius debet reperiri modus lauandi aloëm, & huiusmodi alia, quæ in aqua dissoluntur, de quo loquitur Dioscorides *cap. de aloë*, & Galenus *nono de simplicibus medic. cap. 20.* & est idem modus atque ille quando lauatur bolus armenus, vel terra sigillata, hæc omnia dissoluntur in aqua, vel in vino, & id quod magis est graue, magis arenosum petit fundum, id quod est leuius, & melius, enatat. Ideo pars inferior aquæ projicitur, superior asseruatur, & permittitur exsiccari: ita etiam debemus facere in aloë: primo debemus eum dissoluere in aqua quasi facione vel succis endiuiz, vel mellis rosacei, vel aliarum sex specierum, postea projicere inferiorem partem illius dissoluti, & inferiorem asseruare, & quemadmodum faciunt exsiccare. Sed quomodo ista lotio aufert virtutem? & quare melior est in nostro proposito aloë lora quam non lora? Dico quod quemadmodum in exsiccatione illa resoluitur aqua, ita etiam resoluitur virtus illa acuta, quæ est in aloë, & ita remanet lora minus solutiva, vnde magis est confortatiua, quoniam virtus stiptica, & astringens semanet fortior: qua de re aloë lora plus confortat, & minus soluit, ratio est quoniam amisit per exsiccationem vim acutam, & remanet vis stiptica fortior. Quoad tertium quæsitum scilicet in qua quantitate debeat dari hiera: Galenus *septimo de mor. curan. in fine* dicit quod si mediocriter velimus dare, mensura debet esse duo cochlearia parua, id est, drachmæ duæ, si maxima duo cochlearia magna, id est drachmæ tres; si minima vnum cochlear paruum, id est drachma vna. Ideo dico quod de aloë, siue de hiera possumus secundum complexionem, & morbum dare vsque ad tres drachmas; vltimus non est audendum, minus verò quam vna drachma non est dandum, quia non traheret humores, sed solummodo feces: sed nonnulli propter rextom corruptum Galeni quibusdam in locis, vbi dicit vsque ad octo drachmas, & debet dicere vnam, dederunt ægotanti lex drachmas aloës & interfecerunt eum. Sed si locus ille corruptus debet dicere vnam drachmam, vbi dicit quod

una est dosis perfecta, quomodo verum est quod vsque ad tres drachmas possimus ascendere. Dico quod ille locus intelligitur hoc pacto, scilicet est dosis perfecta, id est quæ possit dari, quoniam minus non educeret humores, solummodo feces: unde vocatur aloë à medicis . . . quasi peccatrix: quoniam pauca non educit, nimia interficit.

Quoad quartum dubium an cum melle, an sine melle: dico quod debet dari sicca, id est sine melle, quia melius confortat: tamen debet dari in aliquo liquore, ut in aqua, vel in aliqua decoctione appropriata. Sed quare confert magis sine melle? ratio est, quoniam in melle est virtus subtiliata, & absterfiva, quæ habet debilitare virtutem stipticam, à qua fit confortatio stomachi: res enim stipticæ, & astringentes, sunt illæ, quæ confortant, & corroborant, & hæc debilitantur à subtilianibus, & abstergentibus, & hac de causa mel facit ut citius soluat, & peius corroborat. ●

Secundum igitur remedium in ista curatione est corroborare ventriculum, quod optimè à nobis fiet, dando sæpius hieram, siue aloem cum speciebus ingredientibus hieram reperitis vicibus ab vna drachma secundum exigentiam vsque ad tres drachmas: nonnulli, imo & Galenus, etiam dat vice hieræ decoctionem absinthij, sed est aduertendum quod hæc decoctio absinthij conueniet tantum in eo morbo comitiali, qui pendebit à materia biliosa mordicante stomachum. In pituitosa, & melancholica noceret. Ideo tutius est vri hiera, quia ea in vtraque materia commodè possumus vri: si tamen omnino constaret in stomacho adesse solummodo biliosa materia, tunc absinthio possemus vri. Et hoc idem habetur à Galeno *septimo de morbis curandis*.

Tertium remedium est facere emplastrum super stomachum, & melior adhuc fiat, confortatio: hoc ponit Rasis sumptum à Galeno; emplastrum autem erit ex spica nardi, & mastice, cortice thuris, & vino: Galenus autem distinguit; & dicit quod hyeme debemus vri vnguento nardino, mellino, id est oleo ex citoneis; in æstare quod est frigidum, masticino oleo in temporibus mediis. Dubitatur hoc loco, quare Rasis posuit tantum vnum emplastrum, quod ad calidum vergit, ideo non conueniet in æstare. Ideo dicunt quidam quod ipse malè fecit, & solum respexit ad materiam pituitosam: unde aiunt quod si sit materia biliosa addendum est oleum mellinum, id est factum ex citoneis: sed hæc sunt potius cauillationes, & satis rectè, & conuenienter dixit: quoniam ipse ponit emplastrum solummodo pro materia peccante, & supponit quod stomachus sit in aliis rebus rectè dispositus: at Galenus loquebatur de stomacho non rectè disposito, sed bilioso.

Quartum & vltimum præsidium est

laro victus: dandæ enim suor carnes assæ, vel in sarragine fixæ: ita facit Auenzoar, & Auicenna: Galenus dabit illi . . . panem cum vino albo, acerbo, stiptico, si esset siccus; si non esset, panem solum: sed quare dandæ sunt carnes assæ? Galenus *3. de alimentis a. c. 14*. Assæ, & frixa dant nutrimentum siccus; ideo in morbis humidis, ut Epilepsia, & apoplexia conueniunt. Ea, quæ coquuntur elisa in aqua dant nutrimentum omnino humidum, quæ in patellis cum ongaro, feniculo, auro sale, medio se habentur modo, participant enim medio calore; sed, Galenus, & Auicenna dicunt procurandum esse ut fiat bona concoctio, sed carnes assæ minus bellè concoquuntur, ergo non conueniunt: ideo Galenus *sexto de tuenda sanis*. dicit procurandum esse, ut cito comedat in mane, ita etiam præcepit illi Grammatico, ut cito comederet, ne bilis moueretur ad stomachum: Alexander timuit dare vinum, at Galenus dat illud, tamen valdè pauciferum. Et quod omnino non possit perere caput. Primo ergo in hoc modo cietur vomitus: secundo dabitur hiera, tertio ponetur emplastrum, quarto & vltimo obseruabitur recta ratio viuendi.

LECTIO XII.

Accedendum est modo ad curationem morbi comitialis, qui est per essentiam in capite: & primò in viris, & adultis, secundò in pueris, & infantibus. Et in his primò videndum est quid faciendum sit in accessione illa, secundò postquam sunt relectuari, quomodo debemus curare ne amplius accedat: sed ante omnia intentio curatiua est elicienda à morbo, & causa morbi: postea repetiunda sunt præsidia, ad istam intentionem nos ducemus. Quoniam iste morbus est constrictio ventriculi, aut ventriculorum potius cerebri, facta ab humoribus, vel replentibus, vel stimulantibus cerebrum ut constringatur: ideo omnis intentio medici, erit remouere illos humores replètes ventriculos, ne spiritus exeat, vel stimulates, ut cerebrum contrahatur. Hæc est intentio remouere illos humores qui sunt in capite, & ad hanc intentionem accommodanda sunt omnia præsidia. Quid ergo in illa accessione faciendum est? si fieri potest os tenendum est apertum, quæ res deseruiet, tum ut spuma melius exeat, & pituita; tum ut anhelitus melius fiat, ut melius possit trahere spiritum, & respirare. Hinc cum digitis aut penna debemus extrahere ex ore, quam maximè possumus pituitam: sed dum stat conuulsio hoc ferè impossibile est, sed cessante conuulsione dum adhuc est in terra sine sensu, & motu, debemus si possumus pituitam ex ore extrahere, vel etiam prouocare vomitum, ut materia quæ est in stomacho pituitosa, & quæ fouet illam

illam, quæ est in cerebro extrahatur, & licet vomitus ducat materiam ad caput, in hoc casu est conueniens, quoniam plus iuuat extrahere illam, quæ est in stomacho quæ possit nocere. Hinc odoramenta sunt applicanda, vt excitemus virtutem sensitiuam, & motiuam: Sed hic est dubium, quoniam Celsus non laudat istam excitationem, & dicit quod quidam decipiuntur, qui putant in hoc morbo, dum adest accessio debere fieri excitatio quasi sit in lethargo, ne ægri tamdiu dormiant quoad pereant fame, at in morbo comitiali dicit Celsus hoc non debet fieri, sed debemus permittere naturam; vt sponte sua vergant ægri, quoniam si excitaremus, interrumpeteremus operationem naturæ. Ideo sunt faciendæ frictiones, neque ligaturæ fortes, quoniam natura deliquerit ab opere suo expellendi materiam illam, & transferret se ad locum, vbi essent ligaturæ, vbi enim est dolor ibi fit phlegmon, id est ed fluunt sanguines: Galenus *decimo tertio de Morbis curandis*: dicit quod phlegmones eueniunt propter dolores hoc modo, quoniam natura sentit dolorem in loco, & credens posse propellere talem dolorem, insurgit valenter ad illum locum, sed non potens propellere, quoniam ligaturæ mouent, sanguis qui effluxit causat inflammationem: & ideo negat Celsus eos qui sunt in accessione, debere nos excitare. At Auicenna, Paulus, Aetius, & omnes præcipiant excitare; primò cum odrauentis videlicet cum castoreo, paucedano, ruta, & consimilibus habentibus vim acutam, quoniam iuuant ad resoluendos spiritus, & ad subtiliandum materiam: nec propterea diuertunt naturam ab opere suo, & hoc non negat Celsus: bene negat quomodo etiam negamus nos, esse faciendos dolores, & ligaturas. quoniam nihil proficeremus: neque enim propterea expetgerentur ægri, quoniam non est ille somnus, & si materia non expellatur, non possunt surgere dolores: nihil iuuant ad materiam expellendam, imo nocent quæ impediunt materiam; etiam odoramenta, & alia acuta iuuarent, quia opem feront naturæ subtiliando & acuendo materiam crassam, & pituitosam.

Si verò inquit Paulus ista non sufficiunt transeundum est ad aliud; ideo debet adhiberi synapismum extremis, id est, manibus & pedibus; præterea cucurbitulas hypocondrijs, id est, præcordijs; deinde in ore aperto, cum ligno, quomodo in principio diximus conducere, ponere succum cyticum, id est, asiam fatidam quam nos vocamus: demum facere clisterem cum rebus acris, vt cum colocinthida cum hiera, & huiusmodi rebus, quas ipse Paulus enumerat: si autem hæc non profunt, nulla est amplius spes habenda, morietur æger omnino. Et hæc omnia debent fieri quando æger tarde releuatur, & iam transiit tempus, quo

debitè surgere debuisset. At Cornelius Celsus loquitur de eis qui debito tempore possunt surgere, & in his illis permittenda est omnis cura naturæ: aliquando enim contingit, licet tarde eueniat, vt iste morbus sit mortalis, & tunc oportet adhibere huiusmodi remedia, quæ dicit Paulus: sed quando morbus non est tam mortalis, cura permittenda est naturæ, factis sunt ordinata, & apertiones, & extractions pituitosæ, & potus & vomitus: neque necessario est adhibere fortia hæc remedia: sed si natura non sit sufficiens per se, & tardet resurrectio oportet omnia tentare. Ultra odoramenta ponuntur etiam à Doctoribus sternutamenta, videlicet galbanum, & helleborus albus, euphorbium, & huiusmodi. Sed est dubium; nonne galbanum est res quæ excitat morbum, & facit cadere, modò tu adhibes, vt tollat, quomodo eadem res duo potest facere contraria? hæc non pugnant, & nihil est absurdum quod in non habente excitet ad morbum, & in habente excitet ad virtutem, & ad surgendum in his qui sunt releuati inducit casum, quoniam est in eo vis maxima, quæ perturbat cerebrum in sensu odoratus; & nos diximus superius quod omnia valida, vel in sensu visus, vel odoratus possunt inducere, & in his qui iam ceciderunt, & sunt sine sensu illa tanta vis vix sentitur, sunt enim quasi sopiti, & nihil sentiunt, ideo virtus illa potest expergefaceri. Quando ergo transit tempus eleuandi, vtendum est hoc odoramento. Addit postea Paulus post odoramenta, & sternutamenta adhibendum esse extremitatibus synapismum; synapi laus est medicina calefactiua, & exulceratiua. & inducit dolorem; componitur ex ficibus siccis, & synapi: & quia exulcerat, & facit dolorem, ideo apponitur, vt releuentur. Sed quare tantum extremis manibus, & pedibus? non tibijs; non brachijs? ratio est vt puto, quoniam in vola manus, & planta pedis est maxima vis sensitiva, & hoc propter chordam illam latam. Vnde differentia est inter cutem manuum, & aliarum partium, quod cutis manus non habet pilos, non est vegetilis, id est non facile accipitur digitis, & est magis sensitiva: hæc etiam omnia eueniunt per illam chordam latam, quæ fuit polita, vt esset instrumentum sentiendi. Postea dicit Paulus, sunt adhibendæ cucurbitulæ præcordijs, & hæc est ratio, vt scilicet materia diuidatur à capite ad alias partes: demum clysteria illa acra. Demum si sit contractio membri alicuius fiat inunctio cum oleo camomillino, & reducatur membrum vi ad locum suum.

Hæc omnia super exposita tentanda sunt in ipsa accessione, quando tardat releuatio. Postquam releuati sunt restat medici intentio, ne amplius iste morbus accedat: & quoniam procedit à materia in capite pituitosa, vel melancholia, ideo remouenda

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

potest impedire: Virtus per se potest impedire, & pueritia per se. Sed alie conditiones omnes per se nihil faciunt, quoniam regio per se non valet: tempus per se, aut temperatura corporis: calor per se non prohibet; bene si tres, aut quatuor conditiones simul aggregarentur, mittendus non esset sanguis. Quoad secundum caput dico eadem ratione quod pharmacum est conueniens in omni morbo magno. Quoad tertium dico regulam vniuersalem quod semper missio sanguinis debet precedere; sed hæc melius in sequenti lectione examinabuntur.

LECTIO XIII.

Dicebamus in fine superioris lectionis quod quando duplici indigemus auxilio, missione sanguinis, vti & pharmacia, quod sanè in morbis magnis accidit semper: debemus præmittere semper missionem sanguinis, & hoc est secundum Hippocratem, & Galenum; & præterea etiam secundum Auicennam, licet multi sint, qui ex quodam texto Auicennæ malè intellecto oppositum velint defendere. Auicenna *quarta primi, capite quarto*, vbi mouet hanc difficultatem, dicit in summa; *si humores sint aequaliter aucti præmittenda est missio sanguinis, sed si humores non sint aequaliter aucti præmittenda non est pharmacia*. Ex hac autoritate acceperunt multi, quod quando aliquis morbus, in quo humor vnus prædominetur, vt puta sit morbus pituitosus, aut biliosus semper præmittenda est pharmacia, & dicit quod quando sanguis prædominatur benè, tunc sanguis prius emittendus, sed quando bilis prædominatur super alios, prius sunt adæquandi humores cum pharmacia, postea mittendus est sanguis. Iste error fuit in causa, vt multi homines morerentur, & prouenit ex ignorantia huius dicti; *humores sunt aequaliter aucti*: neque enim intelligunt isti quid velit Auicenna, quando dicit *humores esse aequaliter auctos*. Ad cuius dicti intelligentiam videndus est Galenus *14. Meth.* vbi loquitur de Phlegmone, & *in libello eius de sanguinis missione*. Vnde sciendum est tres esse dispositiones, plethoricam, & cacochimiam, & mixtam ex his, quando nos sumus ita dispositi, vt venæ in nobis sint valde diminutæ, & vt humor sit qui peccat, vt puta bilis, quæ venit in istericia: ista dispositio vocatur cacochimia; idem accideret si demonstraretur pituita, & venæ erunt exiguiore, & minus plenz quàm in sanitate; quando vero nos sumus ita dispositi; vt venæ sint magis auctæ & pleniores quàm in sanitate: ista dispositio vocatur plethorica, siue repletio. Sed hoc potest accidere duobus modis; vel quod venæ sint plenz plus debito sanguine bono, & æquali, vt nullus humor excedat, sed omnes obseruent de-

bitam quantitatem, & hæc vocatur plethorica pura; aut venæ sunt plenz, & grossiores consuetæ; & vltra hoc peccat in illis aliquis humor, vt puta bilis, aut phlegma, quod dominetur super alios, & hæc dispositio vocatur plethorica mixta ex plenitudine, & cacochimia.

Vtroque horum modorum, modo sit plethorica dispositio, & plenitudo venarum dicuntur humores esse æqualiter auctos. Hoc pacto declarat Galenus, & hoc modo intelligit Galenus; quando vero venæ sunt diminutæ, & aliquis humor peccat, tunc vocantur humores non esse æqualiter dispositos: Vnde quando Auicenna dicit sanguis est præmittendus, cum humores sunt æqualiter dispositi & aucti, intelligit quando est plenitudo venarum: siue vnus prædominetur, siue nullus: quando vero dicit pharmacie præmittenda, quando humores non sunt æqualiter aucti, intelligit, quando est cacochimia sola, & vnus humor tantum est ille qui peccat; quomodo evenit in istericia, vbi est bilis sola, & diminutæ sunt venæ. Et hæc est sententia Auicennæ, quod scilicet in quacumque plenitudine sanguis sit præmittendus, videte ipsum *prima 3. tract. primo cap. vltimo*, vbi expressè sibi contradiceret, nisi exponeretur, quomodo nos exposuimus. Stat ergo nostra regula nouissima, quod in omni magno morbo, quando humores sunt æqualiter aucti, id est, quando est plenitudo in corpore, semper sanguis est præmittendus: quando vero est diminutio, & cacochimia sola, prius debemus adducere illum humorem, postea reficere ægrum, et si volumus mittere sanguinem: Vnde aduertendum est sanguinem dupliciter accipi; vno modo pro vno ex quatuor humoribus, alio modo pro tota massa sanguinea, quæ continetur in venis. In venis sunt omnes quatuor humores sub forma sanguinis; & quando mittitur sanguis, educitur & bilis, & sanguis purus, & phlegma, & melancholia. Ideo licet morbus sit phlegmaticus, tamen mittendus est sanguis, quoniam extrahitur etiam pituita, quæ continetur in venis. Et licet morbus sit pituitosus, modò sit repletum corpus, & venæ sint plenz, sanguis omnino est mittendus: & in summa vbi nostra intentio est euacuare, sanguis est mittendus, & præmittendus.

Sed nonne aliquando in aliquo casu necesse est præmittere pharmacia? Galenus *quinto meth.* de his qui habent catharrum salsum. Dico quod in his pharmacia est præmittenda, quia humores non sunt æqualiter aucti, habent enim sanguinem paucissimum in venis, & cacochimum, ideo prius oportet euacuare humorem peccantem cum pharmacia, postea reficere virtutem, & si opus sit, phlebotomare. Verissima est ergo hæc propositio vniuersalis, quod semper missio sanguinis est præmittenda, modo sit plenitudo in corpore, licet sit cacochimia; sed contra hanc determinationem rursus instatur, quoniam *secundo*

de ratione vietus in aruis dolore descendente in pleuritide mittas sanguinem, descendente des pharmacum. Dico ad hoc vt dixi quod semper quando prima intentio medici est euacuare, debet præmitti missio sanguinis; tum quia virtus pharmaci non transiret venis existentibus plenis, tum etiam, quoniam humores non possunt educi, sed aliquando medicus habet aliam intentionem quam euacuare, quemadmodum euenit in pleuritide: intentio principalis est remouere dolorem, quia dolor est ille qui trahit materiam ad locum: & omnis cura versatur in sedando dolorem, modo dolore descendente si mitteremus sanguinem, non possemus leuare dolorem, quoniam non possumus euacuare sanguinem, qui est in loco, neque per venam poplitis, aut nullo aliorum; neque per venam brachij, quia cor est in medio. Ideo missio sanguinis non conuenit, cum non possit leuare dolorem, sed pharmacia conuenit, quia potest educere materiam per ventriculum locus vicinos, & accommodatus loco læso, & pariente dolorem.

Rufus dubitaret aliquis: Galenus 14. *Met.* vbi loquitur de erysipelate quod dicit esse affine phlegmoni: at in phlegmone præmittitur missio sanguinis, in erysipelate dat pharmaciam. Dico ad hoc quod sanguis non semper est mittendus, quia in morbis leuibus, stultum est mittere sanguinem, sed solummodo mittitur sanguis in morbis magnis, modo erysipelas non est morbus magnus, sed paruus: euenit enim in manu, aut brachio, locis tutissimis: ideo quoniam morbus est leuis, etiam leui euacuatione adhibita euadet, euacuata enim bile, æger liberabitur. Item quoniam in erysipelate potest esse bilis sola, & cum hoc paucitas sanguinis: ideo non potest Galenus dare regulam vniuersalem, quomodo in phlegmone, quod mittatur sanguis: intelligitur tamen, quod si sit plenitudo venarum, & morbus aliquantulum vrgens, sanguis omnino mitti debet.

Sed dicit quis, quid ad regulam Auicennæ? caue ne ægrotum ad alterum perducas, aut ebullitionem humorum biliosorum, aut ad incrudationem phlegmaticorum: dico quod hæc regula est verissima, & nihil tamen facit pro nobis. Videre Galenum in libello de sanguinis missione, vbi loquitur de causone, id est febre ardente. Hoc enim verissimum est quod quando bilis superabundat, & prædominatur cæteris, non est tunc mittendus sanguis, quia virtus non potest esse fortis, imo necessario est debilis; eodem pacto, si pituita prædominatur non est mittendus sanguis, quia virtus non est fortis. Auicenna timet ebullitionem bilis, aut incrudationem pituitæ, hoc etiam timet Galenus, sed Auicenna dat regulam: Galenus cognoscit hoc ex pulso: pulsus enim indicat virtutem esse debilem.

Constat igitur quod in Epilepsia seueris conditionibus dictis ratione morbi sanguis est mittendus. Ideo nunc videndum est à qua vena: Cornelius quidem Celsus negat missionem quando nerui sunt distincti: hoc etiam confirmatur ex Galeno primo de febribus ad Glauconem, cum loquitur de febre cum accidentibus; vbi dicit quod si quando accidat distentio neruorum, sanguis licet omnino non sit tollendus, tamen certe est minuendus, minor debet fieri missio sanguinis. Ratio est quia nerui non tolerant tantam resolutionem. Hoc animaduertens Celsus dicit non esse mittendum. Sed à qua vena? Dicit Auicenna quod quando mittimus in vere mittendus est in pede, vel in malleolis summo scilicet pede, vel in poplite, id est in curuatione. Quando verò non facta est accessio debet mitti ex vtraque cephalica, ex vena scilicet capitis; quomodo stant illa simul? Dico quod mens Auicennæ est rectissima, quando intendimus præseruare ægrotum, quoniam ducendus est sanguis à loco remotiori, vt assuescat deuitare à capite, mittendus est sanguis à pede scilicet à loco remotiori, vt paulatim materia assuescat declinare ad alias partes à capite, quando facta est accessio, id est quando materia est iam in capite, & non intendimus præseruare, sed curare, fienda est missio à loco propinquiori, quoniam ab aliis locis nihil euacuaremus à capite, nisi vellemus interficere ægrotum cum nimia missione: & hac de causa præcipit à cephalica scilicet à loco propinquo, & multum vicino capiti, & loco affecto, & in quo iam est materia recepta. Sed quare ab vtraque? quia regula hæc est vt si materia sit in sinistra, pone mittendus est à brachio sinistro, vt euacuatio fiat per lineam rectam. Et quia materia est in capite, & nos nescimus in quo loco sit in capite: Ideo ne extremus, mittemus ab vtroque latere.

Facta missione sanguinis, quoniam morbus est magnus, & in vnoquoque morbo magno necesse est vltra missionem facere pharmaciam: ideo promidendum est, vt rectè possit hæc pharmacia adhiberi, & quia materia est crassa, ideo prius est subilianda, vt melius possit fluere, hoc medici appellant concoquere materiam. Pro concoctione materiz quibus syrupsis vtuntur? materia est crassa, ideo est subilianda; est viscosa, ergo abstergenda; propterea oximel vel simplex, vel scilliticum erit conueniens; alij vtuntur melle rosato: ergo licet mel sit conuenientissimum, tamen ratione rosatum quæ sunt frigida, & subtiles, & multum pollent obesse neruis quemadmodum etiam obest acetum, facerem potius mel saluatum, aut stocaceum, aut hyssoparum, cum... aut cum huiusmodi aliis rebus appropriatis incisioni. Sed quoniam omnes laudant in hoc casu oximel; & nos diximus paulo superius quod acetum nocet neruis: quomodo po-

est oximel conferre cum in eo ingrediatur acetum; dico quod oximel non est acetum, sed cum acetum lædat nervos sua frigidityte, oximel cum potius declinet ad calidum, iuuabit. Item illud acumen aceti remittitur in ebullitione, & amplius non potest lædere. Sed quomodo fit oximel? Galenus *quarto de tuend. sanit.* ponit quatuor modos quos vos potestis per vos videre: vbi notum est quod oximel debet fieri vel dulcius, vel acrius secundum gustum bibentis. Tunc enim magis iuuat quando ægri libenter accipiunt. Sed dicit quis, nonne confectio oximelis, quæ ponitur in *quarto de tuend. sanit.* contradicit illi confectio, quæ ponitur in fine consilij de puero Epileptico? Dico quod non contradicit; quoniam in illo ponit scillam rem acutissimam.

LECTIO XIV.

Dicendum est de iuuamentis, & no-
mentis oximelitis; secundo in qua
hora debet sumi, tertio in qua quantitate;
Galenus *Octavo meth. cap. 4.* lædit sanè
prærogatiuam oximelli, quod non solum
non accendit febrem, sed & expurgat quæ
expurganda sunt. Laus maxima certè Hip-
pocratis: in febribus acutis vititur vel aqua
mellis, vel oximellite aquoso tamen, vel
cremore hordei, vel aliquando etiam vino
paucifero. Sed ex his tribus nihil præstan-
tius est oximelle, quia aqua mellis, siue
aqua Zucchari, quibus nos modo vitimus
facile potest conuerti in bilem, quia om-
nia dulcia in bilem vertuntur. Ideo nolentes
nos dare aquam mulsam, vel Zucchari,
adhibemus aliquid aceti; sed nonne melius
est vit oximellite? certe longè melius, & ni-
hil possumus adhibere in potu præstantius,
cum multa tamen aqua dilutum; in febribus
enim potissima intentio est aperire
obstructiones: & hoc potest oximel lucu-
lentissimè nobis præstare per vim incisiuam,
quam in se habet. Sed dicit quis, nonne
aqua quoniam est abstersiva, & præter
hoc frigida potius conueniet in febrili quàm
oximel: dico quod conuenit, sed non est
tantæ virtutis, vt validas obstructiones
possit aperire. Cum ergo aqua hordei non
sit sufficiens ad aperiendum fortiter, &
omnes aliæ portiones, quæ possent dari ad
aperiendum sint valde calefactiuz, Ideo so-
lolo oximel restat conuenientissimum,
quod vt dicit Galenus aperit obstructiones,
& non accendit febrem.

Sed dicit quis, nonne oximel est cali-
dum, & hac de causa non posset conuenire
in febre, dico secundum Galenum quod
oximel non est neque calidum, neque fri-
gidum, sed potius est frigidum, quia in
eo est acetum, & mel, & acetum est ma-
gis frigidum quam mel quod sit calidum:
vnde totum mixtum resultat potius fri-
gidum. Hac de causa medici superiores

abstinebāt se ab exhibitione oximellis ex-
istimantes esse calidum; & tamen Galenus
laudat summopere, & dat ei prærogati-
uam super omne aliud medicamentum, &
potum in febre. Nam subtiliat, abstergit,
aperit, atque incidit. Sed quoniam nihil
est tam iuuatiuum quomodo dicit Gale-
nus quod etiam aliquantulum non obicit:
ideo dicendum est quod vltus oximellis
debet esse modicus. Nam abraderet intesti-
na, & moueret tussim, & læderet etiam
nervos: ideo debet dari cum alijs syrup-
pis & bene dilutum. Vnde Hippocrates
de Ratione vitæ 24. dicit quod valde ace-
tosum oximel est nociuum, & maxime in
pleurisyde, quia esset periculosum de suf-
focatione; mouet enim incidendo tussim,
& sputum; & virtus debilis non potest
expellere: ideo esset periculum ne suffoca-
retur. Hoc tamen solummodo euenit in
morbis pectoris; at nos loquimur de mor-
bis capitis, & dicimus quod in hoc mor-
bo comitiali est præstantissimum. Sed qua
hora debet sumi in hoc casu: dico sumen-
dum esse ea hora qua sumuntur reliqui
syruppi: superiores medici ex texto falso
eliciebant esse dandum duas horas ante
cibum. Nos autem dicimus sumendos esse
syruppos ea hora, vt potest sint iam con-
rocti hora prandij; sic enim præcipit no-
bis Galenus; & quoniam vltus ventricu-
lus concoquit citius quam alius, hac de
causa non potest assignari certum aliquod
tempus sumendi syruppum; si ego possem
concoquere duabus horis, conueniret
quomodo illi dicunt, sed hoc non omnes
faciunt: aliqui enim neque etiam per qua-
tuor horas concoquunt. Tamen quia
communis ratio est vt in tribus horis con-
coquantur, ideo propinabimus syruppos
tres horas, vel tres cum dimidio ante pran-
dium. Sed in qua quantitate? etiam in
hoc medici superiores ex texto falso eli-
ciebant esse dandam quatuor uncias cum
dimidio; tamen in Hippocrate græco,
vel nunc translato, non sic se habet; sed
dicit dimidium duo, de viginti, id est, no-
uem uncias, *primo de Ratione vitæ*, vbi
dubitæ Galenus de aqua frigida exhiben-
da in febre.

Quare dabimus tres uncias oximellis
cum sex vncijs aquæ, & hæc mensura est
maxima quæ possit dari, neque enim potest
transgredi, communis erit dosis duas un-
cias cum dimidio, cum quinque vel sex
aquæ. Sed quid dicemus de stillitico? fit
epdem modo, quo fit oximel simplex; sed
est longè fortius, quia loco aceti ponemus
acetum stilliticum, stilla est calidum in
secundo gradu, mel etiam est calidum;
tum ratione aceti caliditas est remissa, vis
autem incidendi est longè maior, quia ad-
dita est virtus stillæ super acetum. Sed
nunquid acetum stilliticum sit nociuum
neruis. Dioscorides in omnibus traductio-
nibus præterquam illa Hermolai dicit esse
nociuum; idem etiam dicit Galenus in fi-
ne illius consilij dum dixit quod addito
melle

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

lumus curare tantum, pituita ipsa sola vti possumus, si quando opus est addere agaricum, cortices hellebori, & corrigere cum flore manuferi. Est postea confectio amecad melancholiam educendum. Diasenz, Pillulæ de lapide lazulo, vel de lapide armeno. Hæc dico quia hiera maximè respicit bilem, & pituitam, ideo ad melancholiam ista enarrata crunt commodiora, & in ea præterea magna est portio melancholorum, quæ obsunt propter stipticitatem. Ideo ego in educatione melancholiz acciperem dragmam lapidis lazuli, vel lapidis armeni, & cum manna dissolutum propinarem. In pituita autem diximus quod hiera illa est oprima; & quoniam hæc materia, quæ debet euacuari est multum rebellans, ideo vna tantum euacuatione non potest educi: ideo necesse est ad nouas purgationes redire. Sed quia multi fastidio habent tot purgationes: ideo medici adiuuenerunt alios modos purgandi, & concoquendi materiam. Sunt enim multæ medicinz in forma electuarij, in forma pulueris, quæ omnia modo subtilient, & attenuent, & præparene vias, sunt exhibenda: ideo possumus dare loco syrappi in mane mel stilliticum: item thyriaca diarrharum ex quatuor scilicet rebus constata, quæ est multum subtiliatiua; & potest longo tempore exhiberi. Sic enim purgamus morbos omnes longos quasi podagras, scilicet cum tempore longo, dando aliquid conueniens singulis diebus per totum annum integrum, præterquam in diebus canicularibus: quoniam medicinz huiusmodi purgantes sunt aliquantulum calidæ, ideo in illis diebus aded calidis posset fortasse nocere. Dabimus ergo aliquam medicinam in tanta quantitate, vt puta ad magnitudinem auclanz, vt longo tempore possimus durare nulla alia de causa nisi vt mutemus temperaturam hominis, quemadmodum dicebat Hippocrates quod pueri liberantur mutatione ætatis; sic nos poterimus hunc liberare mutatione temperaturæ, reducendo eam ad calidum, & siccum. Ponit ad hoc Alexander pyretrum puluerizatum, & cum melle quotidie exhibitum.

Huc vsque nostra intentio fuit euacuare vniuersum corpus, atque ipsum dupliciter iam euacuauimus, cum missione sanguinis, & cum pharmaco purgante. Sunt ne alij modi curandi vniuersum corpus? sunt certè, videlicet balnea exterius; atque interius sumpta, est sudor, & vrina prouocata. Ideo de his aliquid dicendum videtur esse. Quo autem ad balnea, dico quod aqua tepida, quia relaxat, non iuuat multò minus iuuabit frigida; & præterea omnes aquæ dulces vitandæ: sed mineralia, vt puta ea quæ sunt calida, & participant aut sulphure, aut nitro vel allumine, vel sale: certè conueniunt, & manendo ibi, & in eis assumendo: sed non eo modo, quo nunc assumitur, scilicet vsquequo amplius non possumus bibere: nam si repleamus

nos ea quantitate, non solum non calefaciet nos, sed etiam infrigidabit, signum est quod statim frigemus, & cooperimus nos pellibus, & pannis: ratio? ratio est quoniam licet aquæ illæ sint calidæ, tamen quia tantam quantitatem ingestimus, vt à calore nostro non possint vinci, necesse est vt calor suffocetur, & quasi extinguatur: & ideo frigemus per indigestionem, & suffocationem caloris innati, qua de re aquæ illæ calidæ refrigerantur per accidens, & quod hoc sit verum, videtur expressè quod subito eueniunt accidentia frigiditatis, euenit somnus, effectus frigiditatis, euenit frigos maximum, & horror. Idem etiam faceret si biberemus tantum vini, vt non possemus eum concoquere propter suffocationem caloris naturalis.

Dico quod balnea quoad interiorem susceptionem quatenus habent qualitates istas frigiditatem, & siccitatem, non possunt non prodesse, non tamen sunt danda in tanta quantitate, quemadmodum nunc exhibentur, sed moderatè, & donec possint calorem non suffocare. Quod autem ad eorum exteriorem applicationem, dico quod ductia super caput est vitanda, quoniam ille casus faceret inuertere in morbum comitalem, quemadmodum omnia vehementia, & fortia; tamen in ipsis aliquantulum morati non obellet: sudor etiam est res, quæ vniuersaliter totum corpus euacuat. Ideo quando recedunt à balneo inungantur cum oleo camomillino, vbi sit decoctum piretrum: possunt etiam lateres igniti inuoluti in petiis, & conspersi decoctione piretri admoueri prope patientem: ille enim calor prouocat sudorem: item balnea sioca stulæ possunt prouocare sudorem, quæ omnia mediocriter sunt faciendæ: prouocare etiam vrinam confert ad euacuationem vniuersalem cum anisofeniculo, & huiusmodi.

Facta totius corporis vniuersalis euacuatione, tunc ad euacuationem particularem capitis deueniendum est. Hoc fieri potest pluribus modis; primò cum apoplegmatis, idest masticatoriis, & hoc per viam oris, vel cum caputpurgiis per viam narium. In ore possunt multa cohiberi, vel abluendo, vel gargarizando, vel masticando: masticatoria crunt præterea cum melle: aut piper, aut zinziber, & alia omnia acuta cum melle, quæ educunt pituitam: gargarizantia erunt decoctio hyfopi, vt diximus in syrapporum ratione, addendo osimel simplex, vel stilliticum, vel piretrum, & huiusmodi alia abluentia similiter componuntur. Per nares potest fieri, vel attrahendo per spiritum, vel sufflando in puluerem, vel oleis inungendo cum linimentis. Erit conueniens attrahendo succus radicis libitis; succus hederæ, succus maioranz: eadem redacta in puluerem crunt conuenientia in sufflando, eadem etiam decocta in oleo inunguntur. Galenus vritur electerio, id est succo cucumeris agrestis, mitigando tum cum lacte,

In forma etiam vntionis cum oleo remittendi eam acuitatem. Et hæc sunt illa quæ possunt euacuare caput per interiora; exterius autem possunt adhiberi ceratos, lotiones, & pulueres exsiccantes, & calefacientes: lotiones sicut cum verbena, maiorana, stecade, & maxime meta, quam laudat Galenus mirifice, hæc omnia aut aliqua mixta, & iniuncta in lixio: & præcipue verbena, & menta adhibenda est. Restat loqui de cauteriis, de quibus paulo post agemus: sed prius de pueris loquamur.

Hæcenus loquuti sumus de cura in adultis, modo loquendum est de cura in pueris, de iis scilicet qui nondum ad quartum decimum annum peruenerunt, in quibus est dubitatio, quomodo sint curandi: nam illis non potest dari pharmacum, Dicimus quod permittendi sunt nature sue: nam mutatione ætatis liberantur, teste Hippoc. 2. part. 2. Aphor. bene sunt gubernandi recta victus ratione, quemadmodum loquuti sumus superius: & nonnulla etiam in sequentibus dicemus. Intellego autem esse moderandos in recta ratione victus, non solum quoad cibum, & potum, sed etiam quo ad alias res non naturaliter: præterea fugiant omnia fortia obtenta quoad possibile sit. Si sint lactentes, detur aliquid ipsi nutriti: quoniam virtus pharmaci remanebit in lacte; & ita iuuabit potum: & non lædet, quemadmodum dicebat Galenus de iis qui comedebant cothurnices in Asia. Et præcipue curandum est, ut lac subuletur: præterea proponantur... quæ à proprietate dicebamus conducere ad hunc morbum, ut puta smetaldum, & alia odoramenta. Nutrix accipiat illa electuaria, quæ possunt conducere huic morbo: nam virtus remanet in lacte, quemadmodum potest videri quinta part. capit. sexto ubi loquitur de electuario, id est succo cucumeris silaestris. Serapio facit pueris caputpurgium. Auicenna leuem purgationem capitis.

Dubitaret aliquis, quoniam est regula generalis apud omnes medicos, quod non prius debemus euacuare partem aliquam corporis, nisi prius euacuemus vniuersum corpus: si in pueris non potest mitti sanguis, neque dari pharmacum solutionem, quomodo poterimus dare aut caputpurgium, aut alio modo caput euacuare. Dico ad hoc quod diuersa est ratio in pueris, & in adultis: in pueris parua dietainstar est magnæ sanguinis missionis, aut fortis pharmaci propter magnam resolutionem illorum. Ideo iniuncta illis diæta, est ac si purgassetur vniuersum corpus: tale ergo faciunt & Auicenna, & Paulus, qui ordinat leues quædam purgationes.

Sed quid de cauteriis, qui ferro ignito adhibeantur passim hodie pueris tenellis? Paulus dicit, imo Alexander Tralianus in hoc plus esse supplicij quam auxiliij; &

certe nullam habet rationem ista intentio: quoniam cauteria secundum Auicennam ad quatuor adhibentur; aut ne putredo perseueret, aut ut mala dispositio resoluantur, & rectificentur: si est frigida aut calefiat, aut male consumetur, aut ut sanguis non fluat. In hoc casu neque ratione, neque caso putredinis; neque ratione fluxus sanguinis adhibentur; ergo ratione malæ temperaturæ. Demus quod puer sit calidi capitis; ergo non conueniet. Et tamen hodie passim quicumque pueri incenduntur. Præterea non est regula in hoc morbo, ut vitanda sint omnes fortes mutationes. Nonne melius erit paulatim cura calefacientibus, & exsiccantibus procedere quam cum re subita, & vehementissima, & crudelissima: imo potius potentialia deberent adhiberi. Si volumus resolvere materiam; nonne habes caltareum, mentam, & huiusmodi? Quantum est in me non video rationem quare possint conducere istud cauterium, in vna parte tamen capitis subita & violentissima: tamen hodie sic est in usu, tale ne au bene alij iudicant, mihi non probatur.

LECTIO XVI.

PRO complemento curationis morbi comitialis, etsi superius multa dicta sint de cibis, & præcipue qui sint vitandi, nunc etiam in eadem ferè materia verstantes dicendi sunt cibi quos eligere debemus; & quoniam morbus est crassus, & ab humore crasso dependens: ideo victus debet esse in regimine subtiliantis diætæ: panis primò debet esse ex frumento bene conseruato, nullo pacto corrupto. Secundò debet esse de proximo molito: nam panis qui fit ex farina diutius molita dat crassius nutrimentum, sui natura est obstinatum, & crassi nutrimenti: ideo oportet ut sit bene fermentatum, & ex fermento acquirat aliquam subtiliationem ex illa acetositate, & acuitate fermenti: quartò debet esse medioctiter salitum. Nam uti superius diximus, res salitæ modo non subeant substantiam duram sunt subtiliantis victus: sal enim dat subtiliationem. Ideo maxime mitior non esse in usu hodie, ut panis aliquantulum sale conspergatur, quoniam mitum in modum conduceret maxime ciuilibus hominibus; nam istis laborantibus quò dat crassius nutrimentum ed illis est melius; & si vterentur regimine nimis subtiliante, ægrotarent proculdubio: quintò debet esse probe elaboratum, & multo studio subactum; nam ex illa frequenti elaboratione, & circumactione manuum acquirat hoc, ut facilius concoquat. Sextò ut sit perfecte coctus, scilicet in clibano moderatè calido, non valde intenso, quoniam adureretur exterius, & interior non esset coctus: debet ergo coqui

coqui calore moderato. Vltimò non debet transgredi secundum diem; nam panis quò magis induratur, eò crassius dat nutrimentum. Et hæc quæ ego nunc dixi non solum necessaria sunt patienti morbum comicialem, sed etiam sunt obseruanda in recta victus ratione, & in tuenda valetudine, & præsertim ab ijs qui non videntur fortibus exercitijs.

Quo autem ad carnes, Alexander modo videtur concedere, modo videtur prohibere: dico ad hanc contradictionem in Alexandro quod negat carnes quadrupedum: concedit aues: Galenus in consilio, concedit omnes carnes auium præterquam squatilium; & si non sint carnes volatilium, & necesse sit vti carnibus quadrupedum, concedit illas partes suis domesticis quæ carnosæ non sunt, scilicet pedes, rostrum, ventres: in sue autem siluestri, etiam possunt carnes concedi, non solum pedes, & rostra. De hædis, de leporibus permittit etiam degustare, sed ad satietatem vsque non concedit, nisi aues. Ideo sciendum est in genere carniū aues esse præstantiores: inter aues autem pro loco sunt phasiani, pulli gregatiliū, vt pulli columborum, & pulli galinacei, & sunt in primo gradu facilis coctionis: secundo loco sunt turtures, & reliquæ aues paruz. Tertio loco sequuntur carnes hædorum, & suis siluestris, & leporum. Et hæc omnia sunt commodissima in tuenda valetudine: oua etiam conueniunt, sed debent esse recentia, tenera, non autem assata, neque friza, essent nimis dura: capparibus cum aceto vti possumus, & præsertim cum oximellite: sunt enim mirificè vtilis ad subtiliandum.

Quo ad potum dubium est an vinum conueniat: Paulus in ætuatione dicit, diutissimè cum aqua sunt tenendi, in fine non omnino negat vinum, sed bene tollit vinum immodicum: Galenus certè negat, sed diximus nos rationem, quoniam sanè pueris nullo pacto concedendum est, at verò adultis non negaret, modo sumamus vinum aquosum, quod non petat caput, & bene dilutum. Dico ita-

que ego (Saluando Paulum à contradictione) quod in principio morbi antequam corpus sit purgatum, omninò abstinendum est à vino: postea verò quod purgationes sunt factæ potest concedi, pauciferum tamen, & valdè aquosum, Galenus 6. part. Aph. 41. Sed dicat quis interea, quando in purgatione abstinendum est à vino, quidnam bibet, pro potu quid habebit? Dico quod aqua mellis est conuenientissima: sed quando fit ista aqua mellis. Galen. octauo meth. ponit triplicem: meracissimam aquosissimam, & mediocrem, sed nõ se limitat ad quantam quantitatem. Idem dixit tertio de Ratione victus. Diosc. capite proprio limitat se, capiantur tres partes aquæ, & mellis vna, & coquatur ad tertias: Mesue dicit alio pacto; capiat octaua pars mellis, scilicet vt sint octo partes aquæ, & vna mellis: sed nonne istæ duæ descriptiones pugnant. Dico quod nulla est repugnantia inter ipsas, quoniam Mesue loquitur de illa aqua, mulsaque quæ statim debet bibi. Dioscorides autem loquitur de ea quæ per longum tempus debet asseruari, quæ postea est miscenda cum alia aqua: quanquam constat antiquos asseruare per longum tempus eam etiam bene dilutam: sed ex qua aqua? Dioscorides præcipit ex pluuiali: alij componunt ex fontibus. Dico quod si debet asseruari per longum tempus, optima est pluuias; quoniam diutissimè asseruatur absque corruptione, & difficillimè acescit: si attamen faciamus mulsam, vt per paucos dies sit bibenda potest fieri ex quauis aqua. Sed quanta debet esse decoctio? Galenus 3. de Alimentis; Vbi loquitur de melle, dicit eovsque coquenda esse quovsque tota spuma sit ablata; in qua autem aqua non fuerit tota spuma ablata, remanebit aliqua veprositas, minus nutrit, & plus soluet. Ideo quando voluerimus plus lenire ventrem, & minus nutrire, non auferemus totam spumam: quando vero voluerimus plus nutrire, & minus lenire, totam spumam tollemus. Et hæc sunt satis de cura morbi comicialis.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

spiraret aliquo modo, quoniam aliter suffocaretur omnino, quemadmodum accideret in igne posito in ventosa qui statim extingueretur, vbi non polleret amplius exbalare. Vnde si nos nihil penitus respiraremus, absque dubio moreremur, quia calor extingueretur, nimium enim accenderetur; potest tamen esse, vt nihil penitus respiremus exterius, & tamen cor ipsum respiret aliquo pacto, scilicet dilatarando se, & constringendo, quæ respiratio licet debilis sit, tamen potest tenere eum viuum aliquantulum.

Quod autem in Apoplexia tollatur omnino respiratio exterior, patet ex Galeno, & Hippoc. & tamen nondum est mortuus, quia si esset mortuus non diceretur Apoplecticus: nihilominus non omnino tollitur illa respiratio cordis, quam facit dilatarando se, & constringendo; & hoc euenit etiam in mulieribus suffocatis quæ aliquando manent veluti mortuæ sine pulsu, & respiratione per longum tempus. Vnde merito constitutum est in legibus antiquitus, vt cadauera non sepelirentur nisi post 72. horas, quoniam potest aliquis reuiuiscere. Sed merito dubitaret quis. Vnde est quod mulieres suffocatae, quæ omnino amittunt sensum, & motum, præterea etiam respirationem per longum tempus, possunt surgere per se, & euadere: at Apoplectici, cum ad hoc semel deuenierunt, vt non respirent, non possunt amplius surgere, & omnino moriuntur.

Ratio hæc est, quoniam in mulieribus suffocatis vapor frigidus venenosus est ille qui inficit cor, illud venenum frigidum infrigidat totum corpus, aded vt parua omnino exhalatione cordi opus sit, cor requirit exhalationem propter nimium calorem, quando in toto corpore est ingens frigiditas, certè minori exhalatione opus est: hac de causa, in illis mulieribus quæcumque leuis respiratio videlicet, illa tantum cordis satis est ad vitam, aded vt etiam sese possint excitare. At in Apoplexia secus accidit, neque enim totum corpus est infrigidatum. Idcirco non possunt stare nisi paruo admodum tempore sine anhelitu, vnde postea etiam oheunt. Sed est dubitatio an Apoplectici qui semel non respirant possint curari? Sententia est expressa Gal. & Hipp. quod fortis Apoplexia est impossibilis curari. Tameo Hippoc. alibi 6. pars. 50. videtur dicere quod curantur à febre. Item Auicenna 3. canonis. Dico ad primum quod Hippoc. non loquitur eo in loco de forti Apoplexia. Quoad Auicennam, dico quod non loquitur de Apoplexia propriè, sed omni dispositione in qua aufertur sensus, & motus; & hoc patet expressè legentibus, & considerantibus locum illum.

LECTIO XVII.

Dicebamus Apoplexiam esse subitam amissionem sensus, & motus præter anhelitum, qui fit ex obstructione ventriculorum cerebri, propter humores crassos, & viscosos. Auicenna addebat, & in curibus virtutibus sensitivæ, & vitalis. Est dubitatio contra id quod dicimus esse ex obstructione: quoniam videtur etiam posse peruenire amissionem sensus, & motus ex mala temperatura. Galenus 2. de loc. affec. vbi loquitur de frigiditate, quæ aliquando tantum potest intrudi in his qui iter faciunt per loca frigida, vt non solum tollat eis sensum, & motum; sed aliquando etiam interficiat. Præterea Auicenna cap. proprio dicit quod fit à multis causis, vt puta quando cerebrum contrahitur, & à frigiditate extrinseca. Galenus tamen expressè dicit 3. de loc. affec. 7. quod non potest Apoplexia provenire à mala temperatura, ratio est quia fit subito, repente, modò mala temperatura non potest fieri subito sed successivè. Vnde ad rationes in oppositum dico, quod bene mala temperatura præsertim frigida potest tollere sensum, & motum, sed non subito, vnde neque talis morbus erit Apoplexia, quia debet esse subitus casus. Ad auctoritatem Auicennæ, dico quod Auicenna non loquitur de Apoplexia propriè, quoadmodum loquitur, Galenus, sed accipit Apoplexiam largè, prout comprehendit alias amissiones sensus, & motus. Et hac de causa ipse non dixit subitam otiositatem, quoniam non loquitur de vera, & propria Apoplexia, de qua nos loquimur.

Sed quoniam superius citauimus locum Galeni 3. de loc. affec. 7. vbi negat Apoplexiam fieri à mala temperatura, & subdit: Apoplexia non fit à mala temperatura; quemadmodum phrenesis; lethargus, mania, melancholia, obliuio, fatuitas, paralysis. Ideo est maxima dubitatio, quoniam isti morbi, quos annumerat sine dubio sunt aliquando ex sola temperatura; & ipse in verbis videtur dicere quod sint ex materia quemadmodum Apoplexia. Respondendo dico, quod Galenus vult dicere hoc pacto; Apoplexia est ab aliqua materia, quemadmodum alij morbi enumerati sunt à sola temperatura. Sed statim dubitaret aliquis, si phrenesis est cum febre putrida, ergo ibi est materia; sic etiam de lethargo, est materia quæ putrescit in cerebro; quate non est verum quod isti morbi proveniant à temperatura, quemadmodum tu dicis. Respondeo quod morbum esse à mala temperatura intelligitur duobus modis; vel quod cum materia, vel sine materia. Si cum materia, materia est illa quæ producit malam temperaturam, non aliquam obstructionem; vnde vult dicere

dicere Galenus quod alij morbi sunt à mala temperatura, non quod ibi non sit aliqua materia, sed illa materia, quæ ibi reperitur non facit obstructions, sed solum causat malam temperaturam.

Morbus igitur de quo loquitur Apoplecticus est ex obstructione: & alij non sunt ex obstructione, licet sit in eis materia quæ facit malam temperaturam. Addebat Auicenna ad hanc definitionem, & in *causis*: vult dicere Auicenna, Et quando sit obstructio, non solum in ventriculis cerebri, sed etiam in vliis à cerebro ad cor, aut à corde ad cerebrum, id est in nervis, aut venis, aut arteriis. Aliquando enim replentur illæ venæ soporiferæ, carosides: vt puta ex nimia copia sanguinis: & tunc oportet mittere multum sanguinis. Et quod iste qui incurrit in huiusmodi repletionem venarum vocetur Apoplecticus, testis est Galenus 4. *de ratione vitiis* 14. Et *de causis morborum*, vbi enumerat causas morbi frigidi. Dico ad hoc quod sine dubio, quando ex repletionem venarum homo cadit, vocatur morbus aliquando Apoplecticus; sed alia de causa; scilicet quoniam venæ sunt nimis repletæ, calor non potest debite euacuari, quemadmodum aer, & spiritus attractus ad refrigerationem caloris non potest transire; ideo calor omnino extinguatur, quemadmodum extinguatur flamma quando est posita in ventosa, seu in cucurbitula. Cum igitur calor naturalis ex repletionem nimia venarum extingatur, merito vniuersam corpus infrigidatur, & præcipue cerebrum, quod sua natura frigidissimum est, infrigidato cerebro generantur ibi humores multi pituitosi, qui generant subito morbum Apoplecticum, aliquando generant Epilepticum, aliquando syncopim.

Quando igitur venæ nimium replentur, homo potest fieri Apoplecticus, sed non ratione venarum repletarum, sed ratione illa quam diximus, scilicet quando corpus infrigidatur, & maxime cerebrum, ad quod postea sequitur vel Epilepsia, vel Apoplexia, vel syncopis. Illud autem quod dicit Auicenna, scilicet quod repletis illis vliis homo cadat sine sensu, & motu, est falsissimum, & contra Galenum: imo Galenus 3. *de dogmatibus Hippocr.* protulit oppositum contra quosdam, qui illud idem asserbant, quod nunc dicit Auicenna, & dicit quod possunt viuere per diem etiam integrum, ligatis, aut etiam incisis venis illis, bene deperdetur vox, & si incidantur nerui illi, sed non sensus, nec motor.

Sed quoniam diximus in illis qui perdunt sensum ratione repletionem nimie venarum esse mittendos sanguis largissime. Hoc videtur contradicere illi regulæ quam superposuimus, quoniam virtus in talibus est non solum debilis, imo nulla est. Dico ad hoc quod propterea Hippocras. 4. *de ratione vitiis* 17. dicebat quod est mittendus, quando morbus magnus, virtus, & ætas consentiunt: non tamen dicebat op-

positum, scilicet quando non est virtus non mittas: quia sciebat esse quosdam morbos, in quibus, licet nulla sit virtus, tamen est mittendus sanguis: & merito quia si morbus est ratione copie sanguinis; ergo est omnino mittendus. Sed ibi non est virtus? quid tum: hoc accidit quia sanguis est nimios si minuat, valde tædebit.

Dubitarur rursus quod aliquando euacuar non solum à picuita, & melancholia sed etiam à sanguine ex libello *de missione sanguinis summa prima cap. 2.* dico quod intelligitur auctoritas Galeni, quando fluit ad principium, id est ad epar, aut ad cor: primo enim in animali generatur epar, & cor, postea cerebrum. Sed diceret quis quomodo cognoscant illos qui cadunt sine sensu, & motu, ex repletionem venarum, & vetos Apoplecticos. Dico quod hoc cognoscatur ex colore in illis. Est color rubrus mortificatus, quemadmodum in illis qui sunt suffocati: in Apoplexia vera est calor albus, & pallidus. Rursus diceret quis, concedo quod Apoplexia proveniat ab humore crasso, & frigido: sed nonne etiam est possibile quod sit à sanguine, nam sanguis potest replere cerebri ventriculos; dico quod non est possibile, quoniam si sanguis replebit ventriculos faciet phlegmonem, vel faciet aliam ægritudinem, ad quam postea sequetur Apoplexia, sed non fiet subito, nam Apoplexia debet esse subita in sano.

LECTIO XVIII.

Posita definitione Apoplexiæ, sunt ponendæ diuisiones eius. Aliqui sunt qui diuidunt eam in materialem, & non materialem: nos dicimus quod hæc diuisio non est bona, quoniam omnis Apoplexia est cum materia: imo non solum cum materia, sed cum materia crassa, & frigida, hoc est pituitosa, vel melancholica. Aliqui diuidunt præterea; Apoplexia materialis, aut est cum Apostemate, aut sine Apostemate; nos dicimus quod hæc etiam diuisio falsa est, quoniam Apoplexia non est cum Apostemate: si enim esset Apostema prius fieret phrenesis, vel aliquid consimile, ad quod postea possibile esset sequi Apoplexiam. Alij rursus diuidebant Apoplexiam; aut est cum febre, aut sine febre: nos dicimus quod de ratione Apoplexiæ minimæ. Alij rursus diuidebant: Apoplexia alia est ex obstructione ventriculorum cerebri; alia ex obstructione venarum carosidarum 4. *de ratione vitiis* 14. Dicimus quod illa Apoplexia quæ fit ex nimia repletionem, non dicitur propter hoc Apoplexia, sed solum similis vere Apoplexiæ; vel dicimus quomodo dicebamus heri, quod erat hoc modo Apoplexia vera, quoniam sequebatur, vt puta ex nimia repletionem venarum

tum calor extinguitur, ex hoc corpus, & maximè cerebrum infrigidatur: ad infrigidationem cerebri sequitur generatio pituitæ, ad hoc obstructio in cerebro. Sed fortasse melius esset dicere quod est tamen similis Apoplexiæ, quemadmodum dicebat Hippocrates 7. part. con. 59. de illis qui cadunt ex alto, & repente sunt muti; in istis quoniam cerebrum concutitur retrahunt se virtutes omnes, & non transmittunt virtutes ad vniuersum corpus. Alia est diuisio Apoplexiæ vere, & bona, vt scilicet vna sit fortis, alia debilis.

Vt autem possimus dignoscere inter Apoplexiam fortem, & debilem, videndus est Galenus in eo Aphor. *fortem Apoplexiam solvere est impossibile, debilem autem non facile*: vbi dicit Galenus si sit omnino sine anhelitu, tunc dicitur fortissima; si autem anhelitus sit violentus, & cum magno conatu dicitur valde fortis: si anhelitus sit intermittens, & inæqualis, vt non seruet ordinem: modo intermittat quatuor, modo quinque, tunc dicitur fortis, si sit inæqualis, & tamen seruet ordinem, tunc dicitur leuis. Fortem igitur quando scilicet non est violentus, sed inæqualis; & sine ordine impossibile est curare, multo minus fortissimam, & valde fortem; debilis autem, si fiant quæ facienda sint, potest curari. Dubitatur an si Apoplexia sit debilis necesse sit vt antequam tollatur, prius transeat in paralytum: quod sic; Rasis expressè. In oppositum Galen. 4. *de locis affect.* 2. vbi dicit creberrimè. Et ratio hæc est quoniam si morbus est debilis, quare non potest materiam expurgare natura per nares, aut palatum? abique eo quod transmittat eam ad neruos. Dicitur ad hoc quod potest esse, vt omnino expurgetur per nares, aut per palatum: tamen vt plurimum transmittitur ad neruos, quoniam facilius est deferre alià materiam, quam omnino expellere. Dubitatur quoque an Apoplexia possit esse cum spasmò: dico quod si esset cum spasmò naturali, & cum contractione cerebri esset Epilepsia: bene potest esse vt prius fuerit aliquis spasmus particularis, & superuenierit Apoplexia: de hoc attamen non loquimur: & hæc satis nobis sint quoad definitionem, diuisionem, & essentiam Apoplexiæ.

Cognita essentia Apoplexiæ per definitionem, & diuisionem, nunc accedendum est ad causas. Ideo videndus est Galenus in *lib. de causis morborum*, vbi agit de causis morbi frigidî. Et inquit tres sunt modi, quibus calor noster potest debilitari, & per consequens reddere corpus nostrum frigidum: primò potest ignis extingui ex aëre frigidissimo, vel exterioribus frigidis admotis: sic etiam in aëre frigidissimo homines constituti possunt ad frigidam dispositionem devenire. Secundus modus est de ijs qui possunt facere flammam, vel ex multitudine lignorum nimia suffocatur ignis, & ex multitudine ciborum extin-

guitur calor innatus; vel ex defectu lignorum, & ex defectu alimenti: vel ex se non disposita, positis lignis viridibus, vel aqua extinguetur: ita si commendamus res frigidas, vt papauera, reddemus frigidî. Tertius modus est ex constrictione, & dilatatione: ignis inclusus in cucurbita extinguetur; sic etiam venis nimium repletis calor extinguitur, quia non potest exhalare: ita etiam cum nimis exhalatur, vt appropinquato maiore igne minor corumpitur. Ergo ex nimio etiam alimento, ex nimio potu vini potest fieri Apoplexia, & alij morbi frigidî.

Causæ quæ possunt disponere enumeratæ sunt superius, quando agebamus de Epilepsia: sunt enim eadem omnino. Inter causas disponentes Galenus *cap. de Somno, & vigilia* ponit hanc, supinè dormire. Causa potest esse hæc, nam humiditates quæ multæ sunt in cerebro cum supinè dormimus, non possunt expurgari, neque per palatum, neque per nares: ideo repente possunt inclinare ad hunc morbum. Hoc expressè negat Galenus in *libello de instrument. odoratus*: vbi reprehendit hanc opinionem, dicens quod vnumquodque membrum, vt habet virtutem attractiuam, ita etiam habet expulsiuam. Præterea cerebrum dilatatur, & instringitur, quemadmodum cor, licet non tam validè in illa dilatatione potest expellere humiditates quæ sunt in eo: qua de re dicimus quod supinè dormire, non prohibet quia omnino excernantur humiditates, impedit tamen aliquid; & certè si dormiremus in latus melius expurgarentur humiditates; quoniam ultra virtutem expulsiuam, & dilatationis motum etiam suo pondere, & sua grauitate facilius descenderent, quod etiam non negaret Auicenna. Rursus dubitaret quis; si dixisti quod causæ proximæ pituita, & melancholia: hoc videtur falsum, quia Galenus in eo commento dicit esse Apoplexiam phlegmaticam, exponunt omnes sanguineam. Respondeo quod aliud est dicere hunc morbum esse à pituita, & aliud pituitosum, quando enim dico est à pituita, vel à bile; intelligo in morbo esse solam pituitam, vel solam bilem, vbi autem dico esse pituitosum, vel biliosum, intelligo esse ab alio humore, in quo tamen sit pars pituitæ, vel bilis: Cum igitur dicit Galenus esse Apoplexiam sanguineam, intelligit quod in ea dominabitur pituita, in qua tamen est aliquis portio sanguinis.

None de signis restat agere. Signa quæ demonstrant, id est pathognomica, sunt certissima: subito cadit, sine sensu est, & sine motu, neque conuulsio, neque alio præter anhelitum si omnino non tollitur, ergo est Apoplexia præsertim si sit obstructio ventriculorum cerebri, si ellet ex repletionem venarum vel arteriarum vocaretur similis Apoplexiæ, & si sit sine causa extrinseca propter illos qui cadunt ex alto. Signa salutis, aut mortis sumuntur omnia

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

tionem ex oxirodino nihil proderunt.

Dico ad hoc quod in principio morbi licet materia iam sit contenta in ventriculis; tamen quia est periculum ne alie etiam materiae rursus eo aggregentur: Ideo hac de causa tenuit. Et propterea conuenit ut caput confortetur, nam stante capite debilitato, periculum est ne alie materiae fluant, & ideo caput repleatur longè magis. Tamen si timemus nimiam Infrigidationem, possumus commiscere camomillinum, vel anetinum oleum calidius. Possumus ergo uti oxirodino, tum quia confortat, tum quia non infrigidat; imo potius ut vult Galenus calefacit, & si placet etiam admiscere aliquid camomillini. Fit autem oxirodinum multis modis, vel ex oliuis maturis, quod erit omnino reopertatum, vel ex oliuis immaturis, id est ex oleo omphacino: quod potius infrigidat, & est admodum stipticum: Quando intendimus plus infrigidare, & astringere, componimus cum omphacino ex oliuis immaturis, quod in nostro casu non conuenit; quare debemus adhibere oleum confectum ex oliuis maturis. Aliqui addunt aquam rosaceam: In hoc nostro casu parum conuenit, quia est frigidior, nam dum destillatur partes calidae exhalant. Notum tamen est quod oleum rosaceum debet esse vnius anni, non inueteratum, quia deperderet omnem stipticitatem, & fieret calidius. Sed quanta debet esse portio? variatur secundum diuersos vsus: communis tamen est sumere quartam, vel quintam partem aceti residuum olei: si intentio sit plus infrigidare, addas plus aceri.

Post missionem sanguinis, & ad motionem oxirodini, Doctores omnes faciunt clysteres acutos: sed est magna dubitatio an conueniant, omnes concordant quod sic, quoniam euacuant ab intestinis à venis mesaricis, & à concauo iecinoris, & præterea diuertunt à capite: sed contra hoc adducuntur multæ rationes. Primum est regula vniuersales in medicina: *Vndecumque natura repit, &c.* in Apoplexia materia repit sursum; ergo faciendæ sunt euacuationes, & non per deorsum, ideo potius per vomitum quam per clysterem. 2. *Hipp. 4. de ratione vltus* ubi loquitur de cura Apoplexiæ, per sanguinis exuperantiam, dicit purgandos esse per superius; exponit Galenus 1. *per vomitum*, ideo dat elleborum, scilicet album, quia quando dicitur helleborus absolute intelligitur albus: quando volumus intelligere nigrum, addimus nigrum: tertio omnis morbus magnus indicat statim de missione sanguinis, & de pharmacia: ergo prius est dandum pharmacum, quam clysteres acuti ponendi: quarto clysteres non euacuant à capite: Galenus 2. *de compositione medic. secundum lotos*: neque enim transeunt etiam quamuis acuti concauam partem iecinoris euacuando: quinto, pharmacia si debent farete operationem, debent actuari à ca-

lore nostro naturali; in intestinis nulla est virtus quæ actuat, ergo non conuenit acuti: vltimo notissimum est quod clysteres acuti lædunt maximè.

Ad hanc dubitationem dico quod omnes vna conueniunt quod sunt faciendi clysteres acuti: ratio est ut diximus quia euacuant ab intestinis, à mesentericis, & à concaua parte iecinoris; & præterea, etsi non euacuet à capite, diuertunt tamen materiam ab eo loco, & alio deducunt. Ideo ad primam rationem dico, quod si potest fieri, ut per vomitum euacuaremus, conueniret; sed hoc non est facile in talibus; ideo non possunt obesse clysteres: nec valet illa regula vniuersalis *quocumque natura repit*: quoniam hoc intelligitur de euacuatione, & nos damus clysteres ut diuertamus à capite, ut non euacuemus. Est differentia inter euacuationem, & diuersionem; euacuatio fit per locum propinquum, diuersio fit per locum remotissimum, ideo cum sit nostra intentio diuertere à capite, conuenit euacuare per inferius; ut diuertamus per locum remotum, & longinquum à capite: diuulsio enim fit per partem oppositam. Ad secundam de Hippoc. qui exhibet helleborum, dico quod si nos possumus deberemus hoc facere: sed nobis non licet, & si liceret non inconuenit, imo stant simul hæc duo euacuare per superius, & diuertere per inferius. Ad tertiam, de morbo magno fatcor: sed ægri non possunt somere pharmaca, quia læpenumero non possunt deglutire, cum ita sint sine sensu, & motu: præterea etiam non inconueniret ambo hæc facere; vnum ad euacuandum, aliud ad diuertendum. Ad quartam quod non attingant concedo, & nihil est contra nos: quoniam non intendimus euacuare à capite, sed tantum diuertere. Ad quintam de actuariatione; dico hoc esse falsissimum, & quod in intestinis est eadem virtus concoquendi quæ sit in ventriculo, licet aliquanto debilior; nonne in intestinis concoquunt de chylo? certè. Ad vltimam quod lædant: fateor quod nihil est tam iuuatiuum quod alique ex parte non oblit: & tamen licet hoc aliquid noceat, plus potest prodesse.

Post clysteres sunt adhibendæ medicinae calefacientes capiti: ideo dubium est an sint istæ medicinae decoquendæ in aqua, an potius in oleo. Auenzoar dicit cauendum esse ab aqua in omni medicina, quæ capiti applicetur: timens fortasse ne aqua postea quàm partes calidæ sint euaporatæ, redeat ad pristinam frigiditatem. Ideo Paulus dicit decoquendas esse medicinas cum oleo. Idem facit Galenus 2. *de comp. med. secundum locos*. Auicenna autem multas medicinas decoquit cum aqua, & apponit capiti. Certè oleum recipit virtutes medicinarum, ut aqua, & longè melius eas conseruat: quoniam enim aqua est liquida, ideo euaporant virtutes; & præterea oleum est io se temperatum, ideo licet

et reducatur oleum ad suum temperamentum non potest laedere. Qua de re dico quod tutius est decoquere medicinas in oleo quam in aqua.

Restat modo alia dubitatio, an scilicet medicina solutiva sit exhibenda in hoc morbo; omnes dicunt quod sic; imo Hippocrat. dat helleborum album secundum quod dicit Galenus: sed an liceat dare ante concoctionem est dubitatio maxima. Et tota hæc difficultas dependet ex bono vel malo intuitu illius 22. Aphor. primæ particulae. Qua quidem in re primo adducam expositionem veram quam nos probamus: secundò expositionem aliorum falsam: tertio adducemus rationem in oppositum, & diluemus. Quoad primum dico quod conclusio nostra hæc est secundum dictum Hippoc. in eo loco, quod materia non concocta nullo pacto est danda pharmacia solutiva.

Ideo sciendum est quod duplex est decoctio, aliquando calor noster decoquit nutrimentum ut corpus nutriatur; & hæc dicitur decoctio in iuvatio; aliquando agit calor noster universalis in humores crudos, & malos; & hoc dupliciter contingit, vel reducendo eos ad benignum, vel si sunt omnino rebelles, & corrupti, præparando eos ad expulsionem; & hæc dicuntur coctiones in nocitio. Et quoniam duobus modis fit ista decoctio in nocitio; ideo dicimus quod concoctum hoc est duplex, quemadmodum non coctum crudum, scilicet, & frigidum, vel nondum paratum ad expulsionem: Hippoc. in hoc Aph. intelligit de utroque modo huius coctionis: ideo dicit concocta, scilicet utroque modo tum quod non sint crassi, neque frigidi humores, sed reducti ad benignum, tum etiam præparati ad expulsionem; *medicari*, id est exhibere pharmaco solvens: hoc enim valet apud Græcos *επιμαρτυριον* id est purgare, & cum solutivis pharmaco extrahere, atque movere: quocumque alio modo, neque exercitio, neque balneo, neque frictionibus: non cruda, id est neque crassa, neque frigida: neque in principis: etiam quod essent biliosi tum in principio non sunt monendi; quoniam nondum sunt parati ad expulsionem: nisi sit materia factiosa: in hoc casu concedit in principio, id est, quando materia est in roctu, & modo hæc, modo movetur illuc. Quare concludimus non esse soluendum pharmaco solvente nisi concocta materia, neque etiam balneo, neque exercitio, præterquam in caso dicto, quod scilicet materia sit mobilis, & furiosa: ideo secundum hoc expressè dociditur quæstio hæc secundum Hippoc. quando convenit exhibere pharmaco, nisi materia iam concocta.

Alij sunt in oppositum, quemadmodum Conciliator, & Iacobus qui dicunt duplicem esse evacuationem cum pharmaco eradicanter, & minorativam: Hippoc. intelligit de eradicante in roctu: ideo so-

luciva minorativa possunt dari, etiam quod materia non sit concocta. Hæc expositio est falsissima, quoniam si per *movere* intelligit eradicanter, frustra bis repeteret idem Hippocrates in *doctrina Aphoristica*: si intelligit alio modo, ut cum exercitio, vel pharmaco minorativum; habemus id quod voluerimus. Aliqui alij intelligunt per *movere*, id est, amovere, id est ducere extra corpus: & citant translationem Calui inter omnes pessimam, & non intelligunt vim illius verbi *κινειν*. Præterea hoc vocabulum *επιμαρτυριον* significat quocumque modo purgare, non autem eradicanter: quando Hippocrat. vult intelligere leviter, apponit leviter; quando mediocriter, apponit mediocriter; & quando intensè, apponit intensè. *Primo Aphorif. 4. part.* videtur hoc eodem termino, de prægnantibus ubi certe non potest intelligere nisi de minorativis. Item 4. de ratione vi-
lms 35.

LECTIO XX.

Declaravimus sententiam Aph. illius *Concocta medicari*: postea adduximus expositionem illorum, qui exponebant solum de eradicanter, etque integra dicentes, quod de minorativa loquebatur in 29. secunda part. Quod iste Aph. non possit exponi de eradicante, vel de integra, atque absoluta purgatione, heri adduximus rationes quasdam: nunc rursus aliz adducendæ sunt. Primum si exponeretur hoc modo esset falsum, quia materia etiam concocta non debet semper eradicanter educi, quoniam Galenus *primo de febre ad Glauconem* in quartanam post concoctionem non semel educit cum vno pharmaco, sed pluribus vicibus: ergo licet materia sit concocta in statu, tamen vna vice non debet educi, sed pluribus. Idem præcipit Galenus 6. part. *Aph. cum 27.* loquens de suppuratis, dicit quod sanies etiam optimè concocta non debet vno haustu educi, quoniam adduceremus ægrum ad syncopiam, sed pluribus vicibus. Secundò indicatio de quantitate non sumitur à concoctione materiae, sed à virtute quomodo potest tolerare; bene sumitur indicatio à coctione materiae, quod debet educi, & quod facilius erit educenda, sed quantitas, quæ educi debet sumitur solum à virtute. Tertio falsa esset ultima pars, quod materia existente furiosa, & turgida, debeat tota & uniuersa educi: hoc omnino est impossibile; ratio est, quoniam in principio, si vellemus totam educere, prius interficeremus ægrum.

In pleuritide dolore descendente datur pharmaco, non quidem eradicanter, sed minorativum, & tamen illa materia est furiosa, quemadmodum nos in sequenti lectione declarabimus: & ratio est quia prius materia debet concoqui. Quod non

est mos Galeni neque Hippocratis precipere unquam de euacuatione integra: hoc enim debet fieri secundum tolerantiam virtutis. Quintò modica data in completa dosi, non euacuat semper in totum, neque omnino eradicat: ergo si vellemus omnino eradicare, oportet dare ultra dosim propriam, quod manifestè esset lædere. Dicunt quidam, vis videre quod ipse intelligit de eradicatiua, videas quod in *Aph. 29. secund. part.* dicit, si quid id est parum: at in hoc *Aph.* non dicit aliquid, neque parum. Dico ad hanc rationem, nullam esse, quoniam sic loquitur Hippocr. 3. *de Ratione victus*, de aqua mellis *prima part. Aph. 17.* & intelligit si quid id est siue parum siue multum, & hoc certè nihil ad nos. Ideo dico intelligit de vnaquaque euacuatione, non solum de eradicatiua, sed alijs quotquot illa sint.

Alij dant alium intellectum, quod scilicet iste Aphorismus sit intelligendus, quando medicus certus est quod materia potest concoqui à natura, & à virtute naturali superante materiam, tunc enim quando sumus certi, quod natura potest superare materiam, dimittendus est natura, & virtuti: si autem videmus quod non potest materia concoqui à natura. euacuanda est quanto possumus citius: falsa est hæc sententia si non rectè accipiarur, si rectè, non omnino discrepat à vera sententia Galeni. quoniam ipse 24. *Aph.* in acuris, raro in principijs; ergo magna ex parte non est euacuanda materia ante concoctionem. Alij adhuc prius dicunt; quod indicatione sumpta à concoctione, & furiositate, debemus solum ineuacuare quando materia est concocta, nisi sit furiosa, quoniam facilius educitur quando est concocta, quàm cruda; sed indicatione sumpta à quantitate, vel venenositate statim debemus euacuare in principio: materia enim multa, & materia venenosa indicat de non expectando.

Iste etiam intellectus est falsus: quando valde esset imminutus Hippoc. & Medicus valde esset dubius, quid sibi esset faciendum: neque enim scit quænam harum intentionum debeat præcedere: neque enim dat signe, quibus possumus præponere vnâ intentionem alteri. Alij dicunt quod verus erat iste Aphorismus tempore Hippoc. at tempore nostro non debet obseruari: ille enim non habebat nisi medicinas fortes, & violentas: ideo in pleuritide vtitur helleboro: Nos autem habemus multas medicinas leues, cassiam, mannâ, rhabarbarum, agaricum, polipodium, electuarios cum scammonio bene correcto, quibus medicinis Hippoc. non poterat vti; quoniam non habebat.

Falsa est etiam hæc sententia, quoniam & Galenus confirmat hunc Aphorismum: & tamen suo tempore erant multæ huiusmodi leues medicinæ: imo etiam tempore Hippocratis aderant agaricus, mercurium scammonium cum cotonio, *primo de*

alimenti cap. 3. cortices hellebori nigri, quæ erat medicina leuis instar rhabarbari. Præterea etiam possunt dare medicinas fortes in minori quantitate, nam minus, & leuius euacuassent. Item aloë 8. *de medicamentis secundum locos.* Sed nonne Galenus prohibet ante concoctionem quemcumque motum, balnea, exercitia, & huiusmodi? Et ratio quare non conueniat pharmacus, & quiuis motus alius, est quia motus impedit concoctionem, quemadmodum quies mirificè adiuuat ad concoctionem.

Non tamen negamus lenitiora in principio cassiam, & mannâ, & ea quæ educunt solum à stomacho, & ventrem leniunt, negamus purgatiua, & solutiua, id est ea quæ educunt etiam ad intra venas: præterea etiam non negantur clysteres leues, quoniam isti non commouent materias quæ sunt intra venas, solum euacuant à stomacho. Sed dicit aliquis ego dabo amplius cassiæ, & amplius mannæ, & sic soluam etiam à venis, quoniam cassia non denegatur in principio. Dico quod hoc nullo pacto est faciendum, quoniam idem esset, hoc nulla esset ratio, quare non obellet istatiam commotio in venis. Præterea huiusmodi medicinæ licet sint lenitioræ, tamen habent dosim propriam quam si transcenderemus, noceremus multum: credo enim quod si daremos ultra duas uncias faceremus dolores, torsiones, syncopim. Sed dicit quis; apud nos sunt istæ medicinæ inueteratæ, & antiquæ; ideo non inconueniunt dare ultra gradum proprium. Dico ad hoc quod huiusmodi medicinæ non nocent ultra dosim, quia educant, sed alia ratione: ideo plus nocet mala, & inueterata, quàm recens, & bona. Quidam moderni nituntur destruere hunc Aphorismum: & dicunt quod possumus vti in principio purgantibus, & soluentibus: & primò accipiunt fundamentum dictum, scilicet quod antiqui non habebant medicinas, nisi fortes, istas autem leuiter lenientes non habebant, quod est falsum vt diximus. Secundò accipiunt quod aliquando sit purgandum ante concoctionem, ex illo Aphorismo: *quando morbus incipit, si quid videatur mouendum, moue.* Vnde inferitur quod si eo tempore aliquando in principio soluebant, nos in hoc tempore scriper, quoniam homines huius ætatis sunt longè voraciores; replent enim se maxime cibo, & potu. Hæc ratio facit contra eum: nam quia replent se humoribus nunc maxime: ideo multæ sunt factæ obstructiones, & viæ non sunt aperte, vnde non est possibile quod aliquid euacuetur. Quia propter ego credo homines esse incontinentes, & continentes, & nunc, & in illis temporibus; eodem modo non credo esse in hoc diuersitatem.

Præterea si ista materia quam tu dicis velle minorare est in stomacho, educitur per exhibitionem cassiæ, & lenientiam ventrem: si est in primis venis quemadmodum

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

laris responsum est : nunc alia sunt adducenda , & solvenda : 4. *meth.* de priopismo, & de inflatione in lingua. Primum oportet purgare, deinde membro adhibere mediciter frigida : ecce quod primo purgat. Dico quod non purgat materiam facientem morbum, sed purgat totum corpus sanum ad hoc. Et hæc responsio data fuit etiam heri; & hac de causa limitavimus Aphorismum illum de materia faciente morbum. Præterea Galenus primo *meth.* de ulcere in pulmone ex catharo, utitur primo pillulis cochiis, euacuando materiam in capite : & tamen illa est materia quæ facit morbum. Ideo iterum limitandus est Aphorismus quando intendimus curare, sed non quando intendimus prolongare. In Apostematibus, id est in tumoribus præter materiam statim agendum est cum percussivis, si volumus curare, tamen in parte volumus curare, sed volumus ut crescat, & materia trahatur extra. Sed dico in proposito quod noluit Galenus in hoc casu curare cathartum, imo volebat eum prolongare, modo diuertet materiam à pulmonibus, nè incurreret tabem, & in accidens non solum, & eligit malum, ut euitet maius malum; scio quod noceo; tamen magis volo nocere hac via, quam plus nocere alia via.

Exposito Aphorismo, & secundum sententiam nostram; testat modo declarare quid intelligamus per materiam furiosam, & turgentem : Galenus 22. *Aphorif. part.* & primo *Aph. 4. part.* & decimo eiusdem explicat ter, quod intelligat per hoc vocabulum *ὑαίη* seu turgere, Hippoc. dicit sumptam esse similitudinem ab animalibus concitatis ad coitum; quomodo animalia concitata ad coitum huc, & illuc feruntur, & stimulantur, ut semen expellant: ita materia quæ vult egredi ex corpore, huc & illuc fertur ut viam inueniat. Quando igitur materia quæ facit morbum, huc & illuc movetur, & continuò vagatur dicitur turgere: in *com. primi Aph. 4. p.* addit & acclerare res ad ita agendum in decimo: postea addit aliud : Qua de re ad materiam turgentem duo videntur requiri. Primum quod materia moueatur de loco ad locum: secundo quod suo motu excitet virtutem expulsivam ad expellendum : de *comp. med. secundum locos.* addit hoc idem, dicens: materia tunc dicitur esse turgens, quando iuvat ad expulsionem, & non habet stationem firmam in aliqua parte, id est quod non sit humor fixus. Quoniam ergo ista materia movetur, & movetur, ut expellatur, & natura comparatur est, ut facile sit rem liqualem, & firmo loco non manentem expellere; ideo materia turgens debet euacuari, quia faciliter educetur quacumque volueris; sed maxime debet euacuari, ea parte quod ipsa tendit, vnde dolore descendente in pleurisi illa materia debet esse turgens, & debet per secessum euacuari, quia tendit sua natura ad intestina.

Materia ergo furiosa secundum Gale-

num est, quando movetur: & suo motu incitat expulsionem: Avicenna in verbis suis videtur dicere, quod materia dicitur turgens quando est mobilis, id est moveri potest, tamen si quis videat ea quæ scribuntur ab eo in *cap. de melanch.* videbit nihil penè differre à Galeno 3. *can.* Arist. in 7. *de natura animalium* loquens de perdicibus, usus est eodem verbo *ὑαίη*. Item quarta *Aph. problematum* nobis non turgentibus. Item 6. *de natura animalium*: cognoscemus animalia esse concitata ad coitum ex tremore pudendorum, & frequenti emissionem urinae. Herodianus qui exponit voces Hippocratis dicit hoc eodem verbo, uti nos in declarando emissionem fructuum in arboribus. Unde Virg. *turgens in palmis gemma*, id est oculi, aut lacrymæ. Qua de re fallunt qui dicunt materiam esse furiosam, ex quantitate, vel in loco propinquo membro principali, vel pestilenti. Vbi non est ille motus non potest dici turgere, & vbi natura non insurgit ad eam expellendam; bene illam faciunt considerationem. Rasis continuam dicit materiam esse furiosam, modo non faciat phlegmonem, id est non sit fixa in aliquo membro, & sic in principio purgat omnes febres quæcumque tandem illæ sint: sed eius sententia iam expleta est. Averroës volebat in omnibus morbis acutis; non quod hæc opinio falsa sit redarguere ex 10. *Aph. 4. part.* Sed hæc sunt factis: cras videbimus determinationem, quam ponemus in quarta, conclusionibus certissimis, & resolutissimis.

LECTIO vltima.

Diximor materiam nisi sit concocta non esse pharmaco educendam, præter materiam furentem, id est in motu iuvante ad expulsionem; sed est dubitatio. Galenus in tractatu quos, & quando oportet purgare, dicit tennes, & serosos humores esse purgandos à principio: & per serosos intelligit aquosos, neque oportet expectare concoctionem. Præterea Hippocrates 2. *part. si quid morundum, moue in principio.* Ergo relinquunt in arbitrio medici si in principio velit euacuare. Præterea in pestilentibus febribus, & venenosis omnes conveniunt, quod oportet magis statim purgare, quam si esset illa materia furiosa.

Ad primam harum dubitationum dicimus quod Galenus in eo libello declarauerat: quod de euacuatione facienda primum sumitur à viis per quos debet transire indicatio: oportet enim ut viæ sint apertæ. Secundò sumitur ab humoribus indicatio, pituita per inferius, bilis per superius. Tertio ex anni temporibus: quarto ex consuetudine; quinto ex membrorum natura, ut in morbo æterico debet euacuari biliosus; à sexto in loco in quo est phlegmon: septimò à tempore morbi, nam in principio debent euacuari humores tennes, & serosi,

id est aquosi, in statu postea non possunt. Non est sensus Galeni quod semper in principio morbi sine euacuandi tales humores, tenues minimè: sed vult dicere si quando opus est quod in principio faciamus euacuationem, quemadmodum sæpe accidit, & nos concessimus, tunc debemus dare medicinas, quæ solum euacuant humores tenues, crassos minimè; quia illi non poterunt educi. Ad secundum de febre pestilenti, est magna controuersia. Aliqui sunt qui in febre pestilentiali dant statim potens, & eradicans medicamentum; ne venenositas attingat cor: alij nihil dant, ne moueantur humores corrupti; & illa commotione pertingant aliquo modo ad cor, atque eum inficiant. Alij sunt qui dant solum minora- tivas, & medicinas faciliores: Dico quod Hippocrates 3. *Epid. in tertia constitutione* dicit; quod purgationes lædebant plurimos, & omnes moriebantur ex fluxu ventris: ergo videtur reprobare purgationes in ista febre pestilentiali, quoniam incitant fluxum ventris, ad quem sequebatur mors. Auenenna autem vitur solum medicinis leuioribus: vnde *prima quartæ* loquos de febre putrida in generali, dicit. Summa totius curæ est, exsiccatio: nouus interpretes vertit alleviatio. Vnde notandum est quod in febre pestilentiali conueniunt quinque isti modi leuioris euacuationis, prouocatio vrinx, prouocatio sudoris, lenitio ventris, missio sanguinis, & prouocatio vomitus si non tenet hanc viam.

In summa curatur pestilentialis febris, quemadmodum putrida vno tantum excepto, *primo de differentijs febr. cap. 4.* Debemus enim exsiccare, conseruare in exsiccatione, & repletum euacuare, & obstructum aperire. Et his tribus modis conseruamus nos à pestilentiali. Quando postea accidit febris, quia morbus est putrefactus in humoribus, quod sanè potest fieri duabus modis; aut ex obstructione, quoniam humores non euentantur, & sic rotumpuntur; aut ex superflua humidatione, aut euenit propter aërem corruptum, & pestiferum attractum. Si euenit ex obstructione curator in omnibus vt putrida: si verò ex aëre pestilenti; oportet adhibere ea, quæ à proprietate prohibent malitiam aëris, euacuare humores non est satis, quia noui generantur mali, qui aër continuo attrahitur. Et in illis omnibus pestilentibus pharmaco nocet, quia agit materiam, & pertingat ad cor, facit fluxum, & addit venenositatem venenositati; solum excipitur illa medicina aloë, mirra; croco, quæ confert in pestilentia. Ideo dandus est bolus armenus. Videndus est Galenus de *Presagio, &c.* vbi loquitur de bectica pestilentiali, scilicet ea quæ iuibira est in substantia cordis. Sed instatur quia *in quinto meth.* scribitur, quod quidam, magna facta exsiccatione, & euacuatione liberati sunt. Dico quod loquitur de euacuatione facta à natura

non cum pharmaco: non igitur in pestilenti debemus villo pacto euacuare.

Ad aliam rationem *si videtur mouendam mouere in principio*: intelligitur non good hoc relinquatur in arbitrio medici, sed si non rationabiliter, debes in principio mouere, & non in statu, & maximè hoc intelligitur cum missione sanguinis, cum pharmaco, tum quando opus est. Notandum quod apud medicos principium sumitur tribus modis, velut pro illo puncto indiuisibili, de quo medici non loquuntur, quia est imperceptibilis, vel vt est pars morbi, scilicet dum manet materia in concocta, & nullum signum apparet manifestæ concoctionis; vel pro tribus primis diebus. Dico itaque quod si accipiatur pro tempore morbi in quo materia nondum est concocta, sæpe eccidit purgare in principio quando materia turgit. Secundo quando est phlegmon in aliqua parte, & corpus est sanum: nos volumus euacuare totum corpus. Sed quæ est causa quod potius in principio mouendum est, quam in statu? Causa est virtus fortis, in statu est facta debilior, cuius rei quadruplex debet esse causa. Prima quia medicina est aduersa corpori nostro, & non potest non aliquid nocere, & vim aliquam inferte nature. Secundo quia conducit de bono, vt de malo: ideo hæc virtus fortis magis tolerat. Tertio medicina non est illa quæ euacuat: oporteret vt virtus sit illa quæ actuet pharmaco: ideo necesse est esse fortem. In tertia acceptio- ne principij sæpe accidit purgare: quia sæpe euenit quod in tribus primis diebus appareant signa bonæ concoctionis.

Huc vsque dicendum est quod materia non est purganda, nili materia sit concocta, vel vere turgens, vel medicos non velit curare, sed prolongate. Aliud modò considerandum, quod licet euacuatio cum pharmaco non conducat: conducunt tamen alix euacuationes, missio sanguinis, lenitio ventris, prouocatio vrinx, sudoris, vomitus, si natura tentet; in quo errat Gentilis qui dicit istas euacuationes non euacuare materiam morbi, sed communem totius corporis. Hoc est contra Galenum, & dico quod istæ euacuationes euacuant optimè. De materia morbi pluribus vicibus; & de materia quæ est in venis *11. meth. cap. 9.* dixi quotidie posse aliquid per sudorem, aut per vrinam euacuari, aded vt pluribus diebus tota materia euacuetur sine periculo, & absque vlla læsione, aut commotione, & melius est tentare istas vias pluribus vicibus, quam vna vice tantum velle euacuare, & pharmaco, & commouere homines. Est aqua hordei, aqua mellis, aqua appij quæ apræ natæ sunt euacuare per omnes vias. Ideo Galenus non solet vti nisi his rebus quæ euacuant per plures partes, vt natura possit expellere qua parte velit.

His stantibus colligamus, & concludamus. Primò certum atque indubitatum

est quod quando aliqua pars est læsa, ut pura, quæ in oculo sit phlegmon, aut in guttute, angina, & reliquum corpus sit sanum, & urina sana, quod conuenit euacuatio totius corporis, quoniam nos intendimus euacuare materiam concoctam & non materiam crudam: corpus enim est sanum, qua de re vbiicumque sit phlegmon, modo non sit in icore, aut in ventriculo: conuenit primo missio sanguinis: Secundò si opus est pharmacum, si non opus sit medicinis, agemus leuiter cum clysteribus. Et hoc non est contra Aph. quia materia dicitur esse concocta; neque enim euacuatur materia in loco affecto, & vniuersi corporis. Tertio certum, & indubitarum est quod quando materia est concocta, siue est furiosa, & est purgandum quidem, sed non nisi via sint aperta, aliter dāemus pharmacum, & nihil educeremus, quoniam via non essent parata. Si materia quantumuis furiosa, & via sine obstructa, non debet educi, *prima part. Aphorif. com. 24.* ratio est quia æger acciperet no-

cumentum pharmaci, & nullum haberet iuamentum, quia nihil educeretur: vnde ponemus quatuor conclusiones.

Prima conclusio: *materia cruda existente, & cruditate in urina apparente, non est euacuanda cum pharmaco nisi sit verè surgens.* Secunda conclusio *quando materia est perfectè concocta, debet dari pharmacum, modo natura alio non tentet, ut per vomitum, nam quocumque natura repit, &c.* Tertia conclusio, *quando materia est in medio, id est licet non sit perfectè concocta, tamen iam appareant signa manifestæ concoctionis: si morbus urgeat debet medicus dare pharmacum leue: si possit expectari, expectetur integra concoctio.* Quarta conclusio: *Quocumque sit necessitas dandi pharmacum, modo non sint via aperta, modo materia non sit apta educi, non debet dari pharmacum. Item nisi cetera consentiant: Est notandum quod aliquando quando res est desperata, & constat virtutem superari omnino à materia, potest dari pharmacum, ut tentemus aliquam viam, & ne omnino relinquamus ægrum. Sed hoc nõ nisi re desperata;*

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

dam credidit, tum maximè quoddam paucis ante annis, dum imperium tibi arripere properabat, crudelitatis opinionem factis tyuculentis atque atrocibus in hominum animis ingesserat. Itaque existimo lætatum oblatam occasionem augendæ beatæ vitæ, tum simul eluendæ lordis, quæ animo adhuc hærebat ex conscientia malæ de se opinionis hominum. Hoc igitur facto hæc ratione amicos suos Messalam Agrippam unice excoluit, aded ut etiam illorum vitia ferret, ne contumacia læderetur. Hæc igitur in causæ optimum esse duxit, si optimam haberet uxorem, & habuit: nam cum virtute duo sibi pepererit, imperium & uxorem, in tribus tamen etiam fuit felicissimus, scilicet duobus his ac simul vitæ longitudine. Uxorem ergo duxit Liviã cunctis in modis, quibus fœmina probari potest laudabilem forma, pudicitia, gravitate, sapientia, fœcunditate, atque erga illum amore seu singulari, seu adco vero simili, ut nulla arte fucus deprehendi posset. Nam omitto, quod puerorum quibus ille abutebatur amores æquissimè perferret, etiam adolescentulas ei summo studio conquiebat, quibus ille potiretur aduersus sua commoda, non solum patiens sed ingeniosa atque sollicita. Cum ergo Augustus non unam sed plures ex tanto numero diligere posset uxores, tum maximè fœcundas in tanta inopia filiorum, neque enim nisi unam eamque fœminam scilicet Iuliam ex Scribonia uxore tertia, Liviã tamen abortu sterilem factam retinuit, quod existimaret uxore bona nihil homini maius posse contingere. Nam sorieras illa naturæ lege instituta est: amor quantus esse potest, ac summa voluptas, summa securitas. In duabus qui unicus est summus amor collocari non posse cernebat. Illam cum tot dotibus dimittere, cum iam triplex diuortium factum recordaretur, & reprehenderet, ne deesset stirps, stultum esse putabat. Nam & abrumpi felicitatem cum tanta immutatione ac tam frequenti, necessarium erat: & non præbere de se virtutis opinionem hominibus, quæ ut dictum est necessaria est ad beatam vitam intelligebat, cum Socrates etiam pessimè moratam mallet retinere.

Omni igitur studio conatus est rotundato illam felicitatem retinere, quæ est veluti circulus res vndique absoluta, cui nihil deest nec addi potest, sed ut & circuli maior vel minor vel etiam minimus, sed ex æquo perfectus, cum nihil in fortuna habeat repositum, sed in recta administratione beatæ vitæ & conscientia opinionis rectæ hominum de seipso habita. Nam reliqua omnia extra potestatem nostram sunt, seu ex lege naturæ sint quæ nobis dominatur, seu in fortuna, qua parte virtuti nostræ non subijcitur. Hanc ergo felicitatem rotundam omni in casu retinere decrevit. Apparet non fuisse subitum consilium, Tiberio relinquendi imperium,

cum statim mortuo

erat) omnem stirpem excindendam intelligebat, tum exemplo cæterorum, qui tyrannos occiderunt; tum ratione probabili, quod qui supersunt vindictam exigunt, atque acerbam à tyranno etiam seu tyrannicidis, si contingat illis tyrannidem redire. Ergo tum melius longè erat Augusto Tiberij quàm suam excindi stirpem. Itaque usque ab initio decretum erat imperium Tiberio ut strenuo viro relinquere, non è stirpe sua sed Iuliæ filiz coniunctum, cum ad hoc Caius & Lucius valde pueri essent: sed hoc consilium disiecit Tiberij contumacia & amor prioris uxoris, & contemptus Iuliæ quam parùm pudicam & moratam agnoscebat: contra Iulia ut aerem & crudelem aspernabatur. Asueta Agrippæ lenocinijs, qui ut vir novus modo Augusti gener dici posset, omnia ferebat, cum Tiberios nobilis esset stirpe Claudiæ gentis & parentibus ipsis; augebat odium Tiberij in Iulia, Liviæ nouere memoriam, & potentiæ invidia. Itaque maluit Tiberius secodere Rhodum quàm retinere. Interim cum creuissent Caius ac Lucius Augusti nepotes, nam naturali nomine eos vocabo, non fœcto adoptionis, eo enim filij Augusti appellabantur: tunc cessauit in Augusto sper omnis quæ de Tiberio conceperat: nam illum relinquere stantibus duobus filijs iam adultis, neque poterat, & fregisset felicitatem suam, ut qui non iurta opinionem hominum rectè viueret. Illis autem successoribus imperij Tiberius vir acer & re militari clarus, ac matris potentia fultus, imminebat ad seditionem & insidias adolescentibus intentandas: quapropter quem aded dilexerat & suspiciebat, iam cupere, ut è medio sublatus esset, cœpit. Quod animaduertens Livia mornebat Tiberium, qui Rhodi erat ut caueret:

ret: & eò iam ventum erat, vt secretò & Inter agros nemini fidens vitam duceret. Interim Liua de filio sollicita hoc argumento flectit Augustum. Si Tiberius recta via Iuliæque ducta successor legitimus fieri poterat, ac leuissima causa recusauit, quid est, vt querere idem modò tanto scelere atque periculo velit? constat enim nulla ex parte tibi esse coniunctum. Quinimo & suo ipsius iure & mei contemplatione sedus defensor erit adolescentulum. Quod si dubitas ne in congressu propter ætatis magnum discrimen, aut malos suadores liuoris aliquid contrahatur, mitte illos ad exercitus atque Prouincias, vt simul causam omnem dissidij (quanquam nullam esse posse videam) tollas, & auctoritatem iuuenibus addas, illòsque elatos exercitibus, tum potentes atque rei militaris gnatos reddas: quo maximè nunc indigere videantur ingrauescente ætate tua, (etenim septuagesimum annum iam exegerat Augustus) cum reuocatus est Tiberius ab exilio, Augusti voluntate tum potius quam sua, cum aorea Augusto inuito illoc secessisset. Placuit consilium quod aded verisimile visum est Augusto, cumque malo fato reuocauit Tiberium, cum iam melius fuisset aut illum (hoc enim solum non animaduertit) sine causa non tam diu exulem facere, sed vt prius genitum, iam & priuignum amicum retinere, aut occidere, aut omnino in exilio continere, quod ferme ea ætate tam odioso nomine erat exulem esse, vt par mortuo exul haberetur atque contemneretur; sed fata vt dixi hominum consilia obumbrant. Reuertitur Tiberius, Liua id cogitans quod factum esset periculù mque filij præteritum, à quo etiam nondum liber erat, simulque inuidens priuignorum potentia, & quanquam prudens admodum ac patiens femina, ferre tamen non poterat quorundam voces, adolecentes nullà virtute effereutes Tiberium bellis clarissimum, nullo facto suo talia merentem, nisi quod adulteram retinere vxorem noluisse, adeo contempti, damnari, odio haberi, calumniis subijci, periculisque obijci manifestis, decreuit actu quanto potuit femineaque audacia, maximè confidens filij fortitudini atque coniugis amori & ætati puerorum fluxæ, illorumque inconsultæ temeritati, simulque qui adhaeserant eis, quos mulier sagax magna ex parte cõtoperat ignauia, eos tollere. Ex ad quod spes nulla imperij impellere potuit, potuit inuitia simul atque periculum filij, longè maiore omnium discrimine, cum iam illi adulti essent, exercitibusque muniti procul & in spem certam successionis erecti. Fauit Liua votis fortuna, & intra triennium, seu fraude, seu caso ambo assumpti sunt. Augustus autem falsus animo confirmatus est, vt vix dum deposito luctu, Tiberium hæredem relinqueret, sed alia ratione, Germanico adoprato à Tiberio in filium. Quod Germanicus &

Drusus eius Pater videretur liberam Rempublicam velle facere: quod consilium cum ipse antea inisset, damnassetque Syllæ exemplo, & quod omnino stare non posset, magis in Germanico & Druso auersabatur, nam Augustum improbitatis aut stultitiæ factum hoc arguebat. Nec sufficere ponderi Germanicum, aut si sufficeret Tiberium etiam esse præstantiorem. Et si Germanico relinquebat, Drusus pater vivebat, vt filius familias imperaret: si Druso, alter ei filius erat Claudius. Manebat & eadem ratio quæ prius, ac maius periculum, cum Drusus minor & Nero adhuc pueri essent, Lucius & Caius ad adolescentiæ finem iam peruenissent.

Hic tria sunt, quæ obijcere queas: primum quod à Tiberio periculum pronepotibus immineret, maximè cum illi naturalis esset filius. Secundum quod iam stirpem successionem priuaret: Tertium quod si populus Romanus nihil egisset, hæ omnes cogitationes vanæ erant: si quid egisset iam in eodem periculo stirps eius versari, quo si Germanicos hæres relictus ellet, nam per adoptionem vt dixi, Germanicus Tiberij filius factus erat. Quod ad primum attinet pluribus rationibus innixus est, vt rectè sibi consulendo Tiberios id facere non posset. Prima quod Liua mater supererat, quæ populo in veneratione, nec falsus fuit in hoc: quoad vixit enim nil ausus est. Secunda, quoniam natura Germanicus nepos esset Tiberij, & ex fratre, & qui se mutuo plurimum amarent. Inde quod adoptione pater esset illi, pronepotibus suis auus, vt natura patris. Difficile quoque erat tot, florentem ætate Germanicum exercitibus præfectum, militari disciplina præstantem, favore populi potiorem, Augustique coniunctione præcellentem euertere, inde cum vxore Germanici Augusti pronepotibus. Atque vnam euertere cæteris saluis non erat tutam sibi arripere dominationem, sed reddere periculosiorem. Deinde si id egisset, cuinam fulcimento inuiti poterat, tantis sceleribus, tot inimicis, vir senex, non è stirpe Principali? Neque enim aliam occasionem quaesituros scire Tiberium parabat eos, qui vel vindicare Rempublicam in libertatem, vel Tyrannicè occupare destinassent, quam vt tot factis impis se redderet omnibus inuisum. Deinde quod parci licet animaduertant, maximum tamen est, vnde illi tantum animi, vt incipere auderet? vnde statim oppressus vt plerumque accidit, solum improbi vori irritum conatum proderet. Videat etiam olim indicia tulisse potius asperrantis etiam sine periculo & infamia quam vltro affectantis imperium. De successionis priuatione id cogitabat primum vultum Tiberio solum esse filium, qui si periret, vt evenit, necessariò rediturum in suos, & maiore emolumento, siquidem gratia populi Romani auersantis Tiberij dominationem, quem sauum, auarum duorumque esse cognouerat. Inde optata Ger-

manici

manici mansuetudine subituros sponte dominum, non lauire latoros. Quod si Tiberij filius superuixisset, factusque esset post Tiberium Imperator, cum tres iam illi essent sceminae pronepotes, unde ad tutelam imperij securius auxilium, quam ut uxorem ex suis pronepotibus sibi ascisceret, aut ad ornamentum, unde nobiliorem, vel ad opes augendas ditiores? Quo facto iterum in illius stirpem imperium redire intelligebat: nec sua interesse, an ex scemino genere, an masculino propagaretur, interesse hoc posterorum non sui. Quod ad se attinebat, melius esse ut per sceminas quam masculos dirigeretur imperium, nam matrum filij certi sunt, patrum non ita, & si quid incideret more Romanorum, in Elias non animaduvertebat. Quo fiebat, ut etiam vindicari in libertatem Republica, stirps sua incolumis maneret. Præterea quod maximè optasse existimo ex his, eueniebat ut vna esset stirps, quæ regnaret & nomen retineret; altera quæ priuata esset & diues, quæ in perpetuum extendi posset, more non solum popularium stirpium, sed cæterorum animalium, ceruorum, leporum, equorum, quas videmus perpetuè propagari, quod solum tanquam maximum ab homine sperari potest, quod cum multò melius in priuatorum quam principum successione eueniat, priuatæ potius quam dominationi prouidit atque consulit. Certum est enim nullam Regum aut Principum stirpem perpetuam esse, & cum conciderint, plerumque omnes descendentes aboleri solere, quod raro in priuatis accidit, quod quodocunque acciderit, etiam si post mille annos futurum sit, perinde est ac si perendie: nam non propius est spatium annorum mille perpetuitati, quam vna hora. Omne enim tempus ad perpetuitatem collatum nihil est. Aliam autem esse rationem hominis, aliam stirpis. In stirpe solam querendam perpetuitatem, non dominationem: in priuato homine sibi quemque dominationem non perpetuitatem, quæ haberi non potest, querendam esse; nec vitæ longitudo: sed ut dictum est, ut beatus uiuat circulumque illum cui nihil deest perficiat, seu maximus sit siue minimus, parum aut nihil interest. Quod ad tertium attinet existimabat more Romanorum non scuituros in stirpem suam, si Tiberius aliena ex stirpe tyrannidem exercuisset: line qua non sperabat etiam ipsi Tiberio quicquam mali cucnitate posse. Itaque & felicitati suæ, & successioni, & coniunctioni stirpis Liuiæ cum sua vòdequaquè, quod ad beatam vitam conferre plurimum existimabat, sic optimè prospèctum esse putauit. In quo consilio præter indignationem, quam frustra si vnquam illum restituere destinaret, ostendit erga Tiberium ipsum, nihil non sapienissimum esse video.

CAPVT II.

Cur Tiberius in nepotes aded sauiet, matremque tanto odio persecutus sit?

REferre has commentationes non parum puto ad serinia cordis Principum referenda, unde illorum cogitationes & actiones, tum reliqua intelligere licet: ut frustra abscondant epistolas illas funestas, & tot machinas, quibus se inuicem, tum alios euertunt. Igitur crudelissimum natura fuisse Tiberium haud dubium esse roor, auctamque crudelitatem perpetua & atroci contra Barbaros militia. Sed ferri potuit, donec ab Augusto reditus repulsam passus non est. Antea enim ferri potuit. Sed cur in tot sauiet, & aded contomax in matrem fuerit, haud liquidò constar. Dicemus & aliquid de odio in nurum Agrippinam, ac nece neporum, quanquam ut dixi multis consentaneum videri possit, ob spem securitatis & relinquendi imperium filio id factum esse. Sed habet hoc causas ut reor multò maiores his: nam quid attinebat matri aded infensum esse, quæ illum ex exillo exemerat, & suætor fuerat ei Imperij. Et si modo improbitate id egit cur non clam potius quam aperte? Sed ne lingua adducam quibus id quod communiter creditum est, falsum esse conuinci potest, rem ipsam apertiam.

Principio quidem scire oportet Tiberium è gente Claudia fuisse, atque adeo ut pater eius ac mater ab vno eodemque Claudio eam originem duxerint. Itaque superbia gentis ac ferocia inhumanus fuit, tum etiam odio singulari aduersus Iuliorum familiam (nescio an propria an Reipub. causa) ut solus decerneret, cum alij de impunitate solum auctorum necis Cesaris agerent, præmia danda. Itaque ut cognouit matrem, & volentem concessisse in Augusti nuptias, & partem reliquisse, & antea ab Augusto cognitam, quam nupram, cepit illam odio exitiali prosequi: tum Augustum & Drusum fratrem, ea tantum ratione quæ maximè illi inuisa erat, scilicet, Liuiæ matris. Verùm ut erat prudens, & quod Augustus magnis exercitiibus illum præfecisset, dissimulabat iram: Augusti enim potentiam, fortunam, amicòque formidabat. Vbi verò etiam diuortium facere, & filiam Augusti accipere coactus est, tum prælatis C. ac L. Augusti filiis, qui non solum eum odèrant, sed verbis acerbioribus prosequabantur, aded exarsit odium ut secesserit. Sed cum secessisset periculum, cuius vitandi causa secesserat, auxisset, reuerti cupiebat. Negante Augusto, & id ad contumeliam & discrimen augendum fore factum interpretatus, & Liuiæ matris incestas nuptias, & Augusti

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

lucri fecerunt, nisi quod vrbes retinuerunt, quas per iniuriam possidebant. Sed vicierunt. Quid actum est, perire trecenti viri eiuer: inde perpetuo sustinere bellum cum Lacedæmonis. Cogita urbem, que cum omni regione lex millia virorum habeat, quâ lætitiâ excipere possit, etiam si vincat, vndique orbata ciuibus, & luctu plena, & desolata cultoribus. Inde quod deterius fuit, assuevere pauci cum multis pugnare, stulto consilio; cum neque Dux idem esset, nec eadem fortuna, liquidem eodem duce Epaminunda cum quinquaginta millibus viris, pluribus amissis, in patriam redire coacti sunt, infecta re: vt victoria prior, seu Deorum favore, seu Ducis industria, seu casu contigerit cum stratagematibus, vix vnquam duci cuiquam vincere contigerit, stultos illos & insolentes, alioquin naturâ contumaces reddiderit, non poentes aut securos effecerit. Porro quid stultius, quàm assuescere pugne paucorum aduersus multos: Idque apparuit breui coctu ipso. Cum enim hoc stulto consilio contra Alexandrum aliis timentibus pugnare ausi essent, capta per vim vrbe & ea funditus euerfa, occisus viris, imbellis sexus arque ætatis venundata est. At quantò sarius fuisset dare operam multitudini, seruare ciuitatem, amplecti vicinos, vt & terribiles multitudine, arque apparatus, & amabiles iustitia, in pace degerent.

Themistocles vno facto ancipiti sed strenuo, seruauit Græciam à Barbaris; altero edificauit Piræum portum Atheniensibus commodissimum, sed & antea similis solertia maris ciuitatis: ille idem tamen, nisi Aristides obstitisset, incensa Lacedæmoniorum classe per fraudem exitium patriæ pariturus erat: nec cessauit tumultus excitare, donec in exilium fuga se proripuit. Omitto pestes illas, Alcibiadem Athenis, Lisandrum Sparte, qui pecuniarum & argenti vsus ciues docuit ac tyrannidem, vnde in perpetuis bellis vivere, desolata sæpius omnibus prope ciuibus vrbe. Vide quid egerit Aggeus apud Acheos; quid ille tam decantatus Primus Pater Patriæ Cicero, nonne funditus Romam euerxit? Dices; qui ergo vtilis, si hi perniciosi an inertes, inglorij, vel improbi? Nequaquam, sed soli sapientes, qui communi bono student: ipsi nullius rei cupidi ea tradunt instituta, per quæ amplificari possit ciuitas, & in concordia viuere, & arte militari terribilis esse.

CAPVT IV.

Qui semper infelices.

AT priuatorum quisque inops & ignauus, ad voluptates inanes, velut pompas, ludos, saltationes, cursum aurigarum feruens, vel in prima inuenta occidit,

vel si superfuerit, perpetud miser viuit, nonquam fallente prædictione.

CAPVT V.

Causa cur homines ad eò nunc sint improbi, & cur misera vita.

Cum orbit iam longo ductu annorum, in quibus neque conflagratio, neque diluuium fuit, ditissimus sit, regnare dulcissimum est, & ob affluentiam otium & desidia oritur. Vnde adulatorum, neque enim nisi virtute præditus ac singulari, vixque reijciat illos. Vnde conspirationes inter illos, & præmia constituta flagitiosis, quamobrem vendere magistratus coguntur, Qui emunt ergo, & ipsi coguntur exigere iniuste à subditis. Itaque illis vt damnum reficiant; decipere, furari, latrocinarique necesse. Reliqui verò eadem ratione, cum patientur à læsis, & ipsi læsi eadem admittunt: atque ita vita mortalium misera redditur, quæ pati mala & agere, & vtrumque cogitur. Nec finis vllus vsque ad mutationem; tum maximè ob admirationem diuitiarum, quorum causa ne tumultus exultentur, ludos coram populo exhibent, vt deliniant.

CAPVT VI.

Causa cur Annibal seditionem nullam in castris passus sit.

Admirabile in tam longo bello, & tot gentium lingua, & moribus studiisque diuersis, totque difficultatibus, laboribus, stipendiis, & rerum inopia, in peregrina terra nunquam exercitum illius seditione laborasse; tum verò aduersus etiam rerum successibus: quandoquidem Alexandri Magni, qui minus militauit, semper victor, non Dux, sed Rex, vnus gentis exercitus sæpe seditionem passus sit: tum Cæsaris & Augusti.

Porro cum causæ aliæ vnus in vno, aliæ vnus ab vno, vt in diuinis: aliæ plurium in vnum conspirantium, velut quod Luna nunc deliquium patiatur: aliæ quoniam necessariæ sunt vt rerum mortalium: aliæ quia sic imaginantur, velut in Mathematicis pluribus, vt per sæpe nulla ex his causa fit, velut quod trigoni æquilateri æquianguli sint, quoniam binæ & binæ æquales in diuersa puncta concurrere; ex eadem parte non possint, vt Euclides: vel quoniam translato altero super alterius basim ab aduersa parte, ductaque ab angulo ad angulum linea, fiant duo trigoni isocèles, & id eò anguli supra basim æquales, vt in libris de subtilitate demonstratum: vel vt multa ad acerrimum gra-

na concurrant, ut in actionibus huiusmodi; aded ut fieri aliter non possint, hæc genera ex vno in aliud transferri, manifestum est pluribus hanc felicitatem Ducis conflatam fuisse, odio primum singularum nationum in Romanos, Afros, ac hostium Hispanorum, ut quibus bella intulissent tam procul, Gallorum quos toties afflixerant: Italorum ut æmulatorum, ad quod caliditas Annibalis vehementius accendebat. Inde crudelitas illius, ut qui amore non continerentur, continerentur metu, nec sinebat germina serpere. Inde solertia viri maxima, & amor singularis Numidarum in illam: ut nec latere insidiaz ob solertiam, nec procedere ob suorum fidam custodiam possent. Deinde quod illos quiescere tantisper non sineret, ut possent de seditione cogitare. Ut enim motus aëris damna prohibet, ita & consilia prava disijcit, nec coalescere sinit. Sed & Ducis ipsius bona fortuna quædam, auctoritas, felicitas: tot oppida direpta, cæsar legiones Romanæ, Italica gaza, dirati milites: Nationum Principes summis beneficijs ac blanditijs retenti, cum Romani superbissimi essent. Denique illud ingenitum odium efferrata crudelitate Annibalis conflatum (nam non natura talem fuisse crediderim) cum neque sperare veniam possent ob injuriam, nec quos aded crudeliter tractauerant, aut amare, aut magnificere possent. Demum ut nll non sperate, qui illam amarent, de tanto viro: aut non timere qui odissent. Ita ad summum auctoritatis peruenit.

CAPVT VII.

Eiusdem laus ac vituperatio.

Propterea his tot causis effectum est ut maximus Imperator habitus sit. Sed tamen deceptus, & supina, nescio an negligentia, an ignorantia fraus, exercitum, patriamque perdidit, Neronis & Salinatoris solertia audaci. Neque huiusmodi virum non magna vituperatione dignum existimauerim, qui virtutem crudelitate superauerit, victoriarum perfidia coinquinauerit: & inimicis atrox, & patriæ funestus, dum delicijs Campanis seducitur. Dum apud Cannas victor plus amisit, prætermissa occasione, quam victoria acquisierit. Sed mittamus quod fortunæ tribui potest: quid homo habere potest, aut quantum virtutis, ut æquare flagitia tanti sanguinis humani ob ambitionem sparsi possit? At soperos, & finem illi, & patriæ exitum qualem promeruerunt, dedisse, constat.

Ne ergo quispiam laude dignum poterit hunc virum, qui sola virtute plus beneficij patriæ poterat afferre, humano generi, minus iniuriæ, gloriæ sibi poterat: si loco perfidiæ & crudelitatis, labori & con-

tinentiæ operam dedisset. Hæc laus sit illi propria, tot nationes in obsequio, tot annis inter tot difficultates sine seditione continuisse. Quod qua ratione factum sit nunc dicam.

Primos gentium non solum sibi sed etiam inter se conciliauit, æmulationeque virtutis coniunxit, consilijs adhibuit, ita ut prudentia & fortitudine quisque præferri, tum mansuetudine intelligeret: nec quicquam magis illum odisse intelligerent quam seditionem. Diuisis etiam muneribus in arce stabant. Verisimile est etiam eos qui non placerent, nec criminando, nec vi, sed periculis obiectos perdidisse ac sustulisse; nec miscuisse vnquam viros gentium diuersarum, sed cauisse diligenter, ut separarentur. Et si quid mali incumberet, casum prætulit: sibi boni, virtutem atque amorem. Denique semper illos ibi habebat, vbi ab hoste timerent. Ita longo vsu effecit charissimos & obsequentes: tum verò & id adiecit, ut quilibet diuersi lingua essent, & moribus, sibi inuicem plurimum deberent, vicissim aliorum virtute à præsentis exitio liberati. Verum quomodo in militibus etiam pollicetur difficultatem habere, dicente Aristotele 9. *Eth. cap. 6. Præuos concordare esse impossibile est, nisi breui in tempore, quemadmodum & amicos esse. In rebus quidem vtilibus plus: in subeundijs vero laboribus & subministracionibus minus habere percipientes.* Est autem concordia libro *Magnorum Moralium. 2. cap. 11.* non in consensu intelligentiæ eiusdem rei, sed in delectu eodem; circa finem aliquem eorum, quæ in actione consistunt. In *Septimo* autem *Erbitorum* concordiam etiam aliam præuorum esse, ait, cum bona fortuna quadam conspirant in idem quo omnes potiri possunt. Tale quid in Annibalis exercitus illius præstantia contigit, ut & re & spe eodem bono fruerentur. Nam & amicos præuos esse constat, & manere diu non quærens mali sunt, sed aut p̄ij, aut fideles, aut constantes, aut amantes, aut bene sperantes, vel grati aut gloriæ cupidi. Ergo ad huiusmodi Pænus illos exercitauit. Verum in ciuitatibus obtinendis Philippus Hispaniarum Rex aliam sequutus est rationem. Mediolanensibus enim tempore belli redditus vendidit eo pacto, ut ex illis duodecim pro vsura in singula centena acciperet. Tempore autem pacis ad quinque contraxit, noua vectigalia quæ titulo belli imposuerat, manere voluit: ita redditus auxit, & partem magnam nobilium in officio continuit, metuentiam ne redditus muraris rebus sibi perirent. At cum ex hoc nimis plebs grauaretur, effecit ut iuxta bonorum æstimationem deductis his quos vendiderat redditibus, tributa exigerentur. Talia etsi magna industria fiant, graua sunt, & non possunt esse perpetua. Quid enim tanti esse potest in humanis, ut diuina præcepta negligas, Deumque offendas. Sed nec in exercitu

alia fieri possunt. Vna ergo ratione periculi propter communem hostem, & Ducum qui mutuo alienis impetent nationibus, & Duces ob imperium, & milites quoniam non ipsi, sed Duces iniuria si quid accidat, afflicti videntur, à seditione abstinent. Vbi enim caput cum corpore non conuenit, tumultum excitare non queunt. Ita si Hispanos Italos, Italos Hispanis ciuitatibus præficiat, curabunt utriusque Principes, ut sui ciues in aliorum obsequio uiuant. Vnde & amicos beneficijs affectos, aut spe allectos, ut eadem curent, auxiliores habent. E terrore uero genere & auctoritate principali suffulti erant, qui milites cum ducibus conciliabunt, quanquam plures soleant liberius alieno parere quam proprio, cessante æmulatione, & natalium contemptu: tum quod illi magis blanditi nouerint, quod in Eumene & Antiocho paruit. Eadem ratione diuidunt populum & exercitum alijs sectionibus, velut populum per artes; ut debilior euadat coniunctio per familias & sanguinis eiusdem: ita in exercitu per deces, tribunos, centuriones, atque decanos. Et in seditionibus uidimus nostra ærare centuriones à militibus seiunctos: ut ordo centurionum, ac tribunorum, decanorumque alius esset, & vnus tam Afrorum quam Gallorum, Hispanorum & Itolorum. Cum enim plurifariam diuiditur, multitudo minus habet uirium, pars quælibet per diuisionem constituta, quod idem homo ad alium multis modis se habeat. In populis etiam phatarias constituunt, & ædificia societatibus nouis locant. Ut uero pluribus modis diuidantur, mediocritas magis seruetur, per quam nec prorsus amici nec inimici esse possunt; horum autem utroque seditio constat. Ob amicitiam enim conspirant in vnum, ob inimicitiam seditionem mouent: cum uero duces tribunum quemque qui dolere incipiat, detulerit, tribunus centurionem si ad seditionem spectet, centurio decanum, decanus militem, ad centurionem quærentem, molliorem, cogitantem, fieri nullo modo potest; ut in exercitu seditio excitetur, sed confestim radicibus auulsa extinguitur. In prudenti igitur Duce nulla seditio, sed stulto, ignaui, aut improbo.

CAPVT VIII.

Sarracenorum Regnum.

Semper ut existimo partes mundi quietæ sunt, semper maior pars tyrannide premitur: magna pars etiam bello urgetur. Nostris temporibus timemus Turcas, olim Romani orbem agitabant: Inde Getae, Cimbri, Parthi atque alij populi, numerosissima cum gente è Septentrione uelut Hunni, uocari: nihil tamen Sarrac

cenorum Imperio uolentius, crudelius, mirabilius. Cæpit ab excessu Muhamedis Anno Domini DCXXXVII. durauit ad Annum MCCXC. Annis CCCLIII: uerum in XXXV. annis primis ferme tertiam partem totius orbis occuparunt. Nullum bellum maioribus uiribus gestum est, nullum pluribus militibus, nec tanta copia exercituum, nullum diuturnius, nullum denique magis continuum, ut cum terra marique exercitus & classes innumerabiles maximæque prodierint: sæuitia Mahumetana, fide Punica, rapinis & incendijs barbaris. Ira dissidentium religione, odijs antiquæ seruitutis Romanorum, celeritate atque assiduitate Afrorum, feritate hominum, qui nec filiorum charitatem aut sanguine coniunctorum agnoscant. Hos primum eiusdem cultus Turcica gens conuertit, eadem nostris temporibus Sultanis Ægypti tyrannis euersis deleuit: magno dedecore Christiadi nominis, qui non potuerint unquam tam imbellem hostem Christi sepulchro liberato, subigere. Ergo res humanæ suis terminantur circuitibus, & uide principium sumpserunt, ubi finem aut propè inueniant. Nunc Seriphus quidam solus magnus in Africa adhuc tyrannus uiget. Ita omnium est uicissitudo. Hos humani sanguinis tam prodigos effusores, ut suæ sortis immemores, & quietis omnis, & diuinæ partis quam in se retinent, & Fati quo etiam ad idem reuocantur, denique fugacis non solum uitz, sed etiam memoriæ ac gloriæ omnia non possum laudare, quin potius sortis eorum atque amentis misereri decet. Nam quod ad reliqua attinet, quid aliud dici possunt, quam uires scelorum in descendibus, quæ proauis sui locuri in miseros admiserunt. Hoc igitur tempore florere Arabum litteræ: Alexandri autem Græcæ; Romanorum Latina lingua. Sequentibus temporibus ad Sarracenos usque in Græcia uix seruata sunt, quæ inuenta erant. Hac tempestate Artes mechanicæ uocatae, magnum acceperunt incrementum: scientiæ ipsæ obrutæ sube librorum multitudine, quorum non fuit propositum quicquam adijcere inuentis, sed interpretationibus garrere. Neque enim præter vnum Vesalium qui in Anathomia aliquid profecit, & quæ inuenta cruce in ordinem redegit, & clarius lumen in eis attulit, quam alius quispiam qui uel minimum dogma inuenit. In quo nescio an magis euentum admiret, an socordiam damnem tot, qui sacro nomini addicti sunt.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

sunt, possent & omnes, atque idem simul esse ac non esse: neque ergo auxilium. Multæ etiam sunt pestilentie, quæ tempus ad auxilia non relinquunt, cum intra primam diem interficiant. Quidam existimant vulgarem illam quæ cum maculis aduenit, similibus his quas pulices efficiunt, non esse ab aere, quod neque animalia reliqua prius corripit, nec vilem magis plebem; sed nobiliores potius, & bene numatos ac compositos. Sed si non ex cælo atque astris, aut aere id fiat; vnde nam, cum non ex contactu, velut ea quæ cum bubonibus aduenit, contingat? Itaque stultum est, vel sensum negare, vel rationem evidentem, quæ potior est quasi sensu propter rationes obscuras, & auctoritates male intellectas. Quod enim omnis huiusmodi pestis animalia occupet, hoc non dixit Hippocrates: bene id inter prognostica futuræ pestis & magnæ censeatur, si animalia quædam humano generi prius intendant gregatim, ut pecudes & iumenta. Sed neque hoc signum certum est pestis futuræ, quandoquidem sæpe contingat pestis in ouibus aut bobus, non tamen in hominibus: neque necesse sit, si hominibus ventura sit, contingere prius illam in huiusmodi animalibus, cum vtrumque horum sine altero acciderit. Anno scilicet MDLXII. pestis in hominibus multos perdidit, morbusque communis erat, non tamen animalium genus vllum æstate præcedenti, cum hoc Autumno contigerit; peste gregatim attractum interiit: nec etiam cum boues mixtu sanguinis interirent anno MDXVIII. multo post tempore pestis vlla aduenit in hominibus. Et si hoc necesse esset, pariter esset necessarium vna specie affecta, penè omnes ei similes affici, quod vanum est. Est enim hæc ratio communis. Dicoemus ergo, vel cum omnes animalium similes intendant, timendum esse; nec tamen omnino certum, cum homo cuiusque animalis temperamentum gregatim subeat, ut Mediolanenses bouum, & Galliarum, & Germani canum, & Hispani luporum atque huiusmodi, sed contrariis ac recuis elementorum non solum qualitatibus, sed etiam substantijs, ut in contradictionibus diximus. Si ergo ægrotant canes, solum ægrotabunt homines, si in Germania ægrotauerint. Et idem de tauris Mediolani. At si ægrotent animalia dissimilis naturæ, id non continget in illa regione magis, quam si pestis suæ inuadat, ut canes attingat in eadem regione: sed neque in alia, cum ibi causa illa seu cæli constitutio, seu aëris corruptio non vigeat: nam cælum eadē commūne sit, ad alias tamen & alias regiones comparatum, diuersam habet rationem agendi.

Quapropter ægrotantibus ex consensu animalibus cum hominibus; seu ante, inditium sumere licet hominum illius regionis, ad ea animalia similitudinis: Sed etiam

pestis hominum pestem animalium comitetur, maior plerumque est, quoniam iam similitudo est manifesta. Quod verò inuadat pestis nobiles magis quam plebeios, ex primo de Venenis cap. 9. & 10. causam docuimus: hic autem clarius. Nobiles melius concoctos habent humores & meliores, id est ad sanguinis naturam propius accedentes, sed tamen biliosiores, ob cibos tenuiores & calidiores, & vina potentia, tum odorata; & Veneris vsum frequentiore, sed & seroso excremento magis sanguis eorum abundat, quoniam minus exercentur. Ob id cum vniuscuiusque constitutionis proprium sit, efficiere pestem humori cuidam magis infestam, tum membro & ætati: ob id pestis genera diuersos magis affligunt; ancillas, ieros, nobiles, medioeris conditionis viros, pueros, senes, biliosos, atque huiusmodi: rarissime tamen qui paucis vtuntur cibis, & plurimum exercentur; nam neque serosus humor in his abundat: neque imbecilles habent vires, idque etiam minus si in locis perfatis ac liberis agant, ut venatores & monticolæ. Ex ambiente igitur huiusmodi pestis cum sit, ut reliquæ alie quæ non ex contagio fiunt, quædam etiam subito interimunt. Sed est alia meo iudicio ratio efficacior: velut enim sterilitates quædam sunt aut inundationes, aut terremotus, qui omnino gentes interimunt ac delent: atque ita tetus quidam alij qui sanantur, alij qui statim interficiunt, velut si cui caput amputetur, aut cerebrum totum confringatur, vel cor vulneretur, absurde quis dixerit hominem illum sanari certo medicamento posse: hoc enim est ad fabulas conuerti, ita esse pestis genera exitialia prorsus. In his autem quæ curam recipiunt, similia quæ in vulneribus sanabilibus, miracula contingunt. Nam si quis partes eas simul iungat, ac imponat medicamentum sanans terentia vulnera, quod quale sit cum tot nugis quæ Galenus non docuit: sublato enim dolore statim coalescit, & iuxta magnitudinem partis maiorem aut minorem tardius aut celerius adhæret, sic ut nec pondere disjungatur, ita ut non totam diem moreretur, huiusmodique compositionem alias, alias docuimus causæ rationem: ita & in cura pestis quæ sanationem admittit. Eiusmodi enim Alexipharmaco statim conquiescit vis veneni.

Ex aduerso multa sunt, quoniam non videtur vlla pestis toto genere à cælo facta, perniciosa; cum aër sit communis, & si sic posset infici, etiam perire posset totum humanum genus, quod curæ Deo est. At non sic in sterilitate, aut inundatione, aut terremotu: causa enim ex cæli constitutione vel ex cometis ad partem solam respicere potest, aut paucas, non ad totum orbem. Imo si inundatio fiat, in parte aliqua, antipodes ad illos auocato ad contrarium humore, laborabunt siccitate: Et quæ in contempnis erunt, earum vicissitudinem

tudinem ad temperamentū habebunt vtilē, ac similitudinem referent. Quaedam etiam animalia euadunt pestem, diximus autem homines quosdam etiam similes his animalibus, quosdam illis; qui igitur homines similes erunt his animalibus quæ à peste immunia sunt, hi etiam euadent contagium.

At dices, igitur tot erunt differentie in hominibus quot in cunctis generibus animalium: & tantum distabit homo ab homine, quantum lupo ab asino: at videmus homines omnes infici à peste, & esse commune aliquod omnibus. Respondeo non temperamentum esse commune, sed moderationem atque missionem ad minima quæque, & coctionem ac remissionem qualitatum, quibus sit ut omnibus immunitis, natura hominis asinini minus distet à natura hominis lupini, quam asinus à lupo. Accedit quod in magnis pestilentijs auxilia quædam propria inuenta sunt circa finem, quæ si inuenta fuissent à principio, cessasset pestis, sicut auxilium impositionis ranarum in peste anni MCCCCLI. Si igitur in singulis hoc accidisset, manifestè omnes sopirentur: nam & in sudore Anglico qui hominem perimit intra viginquatuor horas, inuenta est curatio rationalis, quæ multis profuit. Venatores etiam, ut dixi, euadunt, & ideo si quis per vltimum ciborum eam temperaturam sortatur, nihilominus tutus erit. At etiam non potest esse communis ob motum in putredine, quia ut diximus alias pertingit usque ad cælum lunæ, & est altitudo CLX. passuum ad iunus, quomodo ergo vtiuersum infici poterit? Omnibus præterea venentis videtur natura præparasse Alexipharmaca sua, iraque & pestilentibus febribus, secundum tempora & rationem diuersitatum.

Hic ergo cadit dubitatio eadem, de qua in libris de Fato cap. 1. si singuli homines perire possunt, cur non ergo omnes, & finiti genus humanum? sed illud alio spectat: nam non finitur genus humanum peste, sed gens tantum; Nec inuenitur vlla in historia, quod vlla gens extincta sit ad internecionem ex peste. Qui ergo superferunt, habuerunt vim Alexipharmacæ contra pestem illam: Igitur medicamenta sub eodem temperamento poterant resistere pestilentibus febribus eius generis, sed non in omni, sicut dictum est de vulnere in corde, contusione cerebri, atque huiusmodi. At multa occurrunt, quæ impediunt: magnitudo morbi, morbus alius adiunctus: morbus confirmatus iam, imbecillitas vitium, incommoda, timor & desperatio, error, defectus medicamenti, vel si non sit quale esse debet, & talia huiusmodi. Datur ergo genere, non autem in singulis proficere potest: Tum maxime quod à principio ignotum est, & eoque malè possumus oblistere. Simpliciter ergo seruari potest gens illa, sed non contingit seruari, & in ordine rerum est aduatum,

fato continget enim ut vix vnus aut alter seruetur. Fitti ergo potest, ut sit ex necessitate non solum Pati, sed etiam ad ornatum Mundi, velut quod pereant imbecilles, morboſi, mali habitus; intemperari, & ex consequenti prauitiam etiam; & surgat nouum genus hominum inopulens, melioris habitus, formosius, robustius, longioris vitæ, simplicioris animi, ac meliorum morum, & tamen non desit Alexipharmacum, non solum ut ad aliquos, sed generaliter

CAPVT XI.

De Erroribus unde homines miseri euadunt. Et qua optima Respublica.

PRIMUS est: non statuere certum ordinem in rebus, veluti libertas; inde optimæ leges; deinde optimi Domini Errant Falerij; qui ob egregium factum Camilli restituentis pueros, quos magister ludi litterarum prodiderat, Romanis, & vinculum tradentis magistrum, urbem Romanis dedere; quasi vnus homo esset similis omnibus, & ad eundem perpetuè administratio Reipub. pertineret: & qui successuri essent ex Romanis eandem rationem retenturi: vel etiam ipsam Camillum constare bono animo hæc & sincere egisse; nam & multi tyranni talia agunt decipiendi populos spe, tantum abest, ut beneficij causa. In eundem errorem inciderunt Hispani dedentes se Romanis ipsis, quod Scipio Romanorum Dux pulcherrimam virginem, ac principalem, nuper vni ex primis viris desponsatam, intactam, & sine pretio reddiderit: cum conſer postea toties ad desolationem vsque posteros illorum à Romanis fuisse afflictos, & excisos. Debuerant igitur Falerij, & Hispani donis magnis Durum liberalitatem compensare, & longè supra acceptum beneficium esse liberales, & non priuato lenocinio prodere Reipub. suæ libertatem. Itaque libertas, deinde leges custodiendæ; post habenda ratio beneficiorum, & reliquarum virtutum, & in Principibus, & in cæteris ciuibus.

Secundus est quod repugnandum est omnino ad exitum vsque, ne iugum recipiant qui liberi sunt: nam aut perpetuè seruiendum erit, habendæque omnia, opes, libertas, liberi, vxores arbitrio alieno; qui etiam cum sint homines Martij, necessario iniquissimi sunt, rapaces, & flagitiosi, aut proditores; euadere seruos, cum licuerit, fortes esse, liberosque: nec est ut necessitatem quisquam excuset; nam auaritia, & discordia inter ciues, & ob id iniustitia subiguntur Respub. & Ciuitates hostibus, non vi illorum: O quam bene dicebat Pythagoras *Si iustitia non desit, omnes ciues vnus homo sunt.*

Tertia

Tertius error est immensa illa cupiditas dominandi; unde perpetua bella, quæ à tyrannicis legibus oritur. Hæc igitur primum ad proprios cives: ad alienos autem populi inquieti, leges improbæ, animi rapaces, luxus, inertia, & pompa, ambrosque vestium in causa sunt: ubi hæc apparent continuo occurrere decet; Imperium parare, sed æquale ad occupandum ineptum, ad tutelam securum & validum, quale in Germania, & longo iam tempore apud Elucios viget. Tredrem sunt, quos vocant angulos, regiones cum vrhibus istis, legibus, & vno fœdere iunctæ, ut quod omnes sanciant, omnes obseruent, nullus angulus de pace, aut bello sine communi consilio quicquam decernere potest. Aded autem vinculum firmum fuerit, ut religionis dissidijs disuncti, adhuc tamen fœdus retineant. Itaque mihi omnia consideranti, hoc vltimum est felicitatis genus in hac vita: nam felicitas non potest esse sine diuturna pace: pax diuturna esse non potest nisi populus plus legibus pacis, quam belli valeat, & tamen aduersus iniuriam externam tutus sit: non potest esse studijs pacis validus, nisi multitudine, ac firmitate, & exercitatione, meditationibusque armorum instructus. Ob hoc igitur eorum optima, & quantum fas est humano generi securissima, ac longissima quies, & Reipub. institutio, quam nemo ausus est per tyrannidem occupare, nec vi aggredi postquam conuulit, nec nugis Platonis depicta, vel etiam adumbrata; nec Aristotelis acumine visa. Est longè quietior illis, in quibus dominari necesse est, vincereque, & periculosum vinci, & elios tueri, cum vix nos ipsos possimus. Illam necesse est si dissoluetur, à Deo, aut à semetipsis, dissolui.

CAPVT XII.

De tribus humanis Principijs.

Videntur autem hominum tria in vniuersum esse principia. Proprium quod minus potest, in maiori tamen est obseruatione, quorundam totum est in hominum potestate: naturale, atque diuinum; neque genus nostrum sine horum singulo constare vel momento potest. Dicimus autem de his, quæ naturæ lumine cognosci possunt. Horum ergo primum fabula est: in vnum enim consentiunt homines, perinde qui Regem ac magistratus in conuiuio cteat, atque illi congregationi parere necesse est. Aded ut ad imaginem diuinorum pulcherrimum solum statuunt, & delicias, & maiestatem, & imperium, & ordinem, atque ministros, & reuolutionem, ac speciem quandam æternitatis; quod maximè in Romana Reipub. videre licuit; apud quos decreta Senatus, populique, atque alia quæ his permiscebantur,

non secus ac res inuiolatæ habebantur; & quicquid fingerent hi, ac si è cælo demissum foret ratum habebatur: in quo genere sunt regna, & ciuitas; tum administrationes, & similia. His vincula, cruciatus, orbitates, mors, & possessiones bonorum auferuntur: quodcumque statuunt, ac si lege quadam certa constitutum sit, seruantur. Si quis violare tentet pro impio habetur. Et hanc fabulam etiam in sui perniciem tutatus est Socrates, tanquam res sit quæ fabula est, diuinum quod hominum opinione constat; & plerumque peruersa, & iniqua. Et retrè executione iniusta, exemplo crudelis, & potentioribus, ac callidioribus fauens. Videntur tamen Dij ipsi hanc Tragi-comædiam tueri, non secus ac viri puerorum representationibus gaudere. Sed hæc nil mali continent, sed solum ridiculos gestos, habitus, actiones, tum etiam personas. At nostra Scena habet cædes, latrocinia, incendia, vixque quicquam continet iustum. Quid est ergo quod Dij his delectentur nobis longè meliores, quæ nos ipsi quanquam iniusti damnamus; & horremus, nec delectant nos, nisi quia conficta esse scimus: aut si quando iustam vitionem subsequi audierimus. Propterea & rectè ob hoc dictum est hominem esse Deorum ludum: & verisimile nihil nos iniuste pari, aut nihil inultum admitti eorum quæ iniuste sunt. At esse hoc regnum maiore in admiratione reliquis duobus, ostendunt actiones hominum: captiuum enim, & in carcere vincitum toto censu redimunt, etiam si nihil prorsus superfit; ab impietate, à morbo duobus aureis liberate grauamur: sed, tamen hoc ipsam etiam Deorum donum esse ex hoc cognoscimus, quod longè deterius agitur his temporibus, & gentibus, quibus hæc desunt. Ut videatur potius necessitas facti, quàm quod origo rei, & administratio haud bona sit. Trahit autem multa secum hic mos Senatus, Magistratus, Collegia, Leges, consuetudines, mores, pompas, ludos, Societates, factiones.

Post hanc est Lex naturæ, quam etiam longè post habeant homines, illa tamen quasi nos rideat, & Regibus; & Tyrannis, & Reipub. administrantibus; mortem florentibus: & cruciatus beatis, & senectutem & contemptum his, qui diutius relaxantur, infert; ostenditque magnam partem miseriarum ab illa pendere, beneficium autem totum solum esse suum, quanquam ingrati id agnoscere dissimulemus. Et quales tortores comparabis calculi & podagræ doloribus, atque aded assiduost neque remittit illa quicquam è dignitate sua, non commota figmentis nostris: imò illis ad excruciantos nos vitur. Videas senem diuitem à filio luxurioso spoliari, ipsum naturæ impedimento partis uti non posse. Itaque & hoc quamuis neglectum, & minus in admiratione quàm primū, nobis perpetuo adest: estque longè potentius.

Tertium

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

quare non licet ingenio, aut felicitate, seu ornatu.

CAPVT XIV.

De tribus Generibus artium, & tribus speciebus artium utilissimarum.

TRia sunt artium genera: necessarium, utile, & voluptuosum. Velut ars fabrilis, & coquendi cibos necessarii sunt, velut & venatio, & piscatio: nec necessarium hic simpliciter intelligi volo, sed quo maxime indigemus: voluptuosum ut limbolaria pigmentari: vtilium è genere est vestiaria, fabricarum lignariorum, & ædificandi. Ex hoc genere sunt quæ hominis felicitatem perficiunt: tres scilicet, Astrologia, Medicina, & Iurisprudencia; Astrologia futura docet præscire, ut si scire eam liceret, omnia possemus deuitare externa incommoda. Medicina autem si perfecte nota esset, interna seruare possemus, & vitam per plura secula producere. Iurisprudencia quæ viuendi rationem docet, quia nihil iucundius in tota vita humana esse constat. Has ergo disciplinas Deus ut illius potestatem ostenderet, esse docuit: non tamen ad nos peruenire voluit, ne tam ingratis contingeret tanta felicitas; quin etiam eos, qui sunt conati ostendere vnam ex his mortalibus, grauius affecit. Æsculapium fulmine percussit: aliquot qui leges in compendium, & facilitatem redigere conati sunt, aut vira priuauit, aut pro insanis haberi voluit: neque enim malis Principibus hoc vtile est, aut iucundum. Astrologos impedit non opus erat; nam, per seiplos nimium erant impediti, & tamen multis, & atrocibus legibus ac edictis coercerentur. Neque dicendum est aurea ærare, cum meliores homines essent, innotuisse: nam tum neque necessariorum usus satis notus esset. Ergo verisimile est: nunquam harum disciplinarum usum absolutum futurum: Sed leges mutabuntur; Medicina laxabitur; Astrologia ignorabitur.

CAPVT XV.

De statu necessario, & his quæ sunt.

CVM Deus voluisset hunc mundum cadornati ad similitudinem incorporei, creauit animal sapientissimum, ut eum agnosceret, & admirareretur opera hæc, & ut regnum constitueret ad instar cælestis. Et ideo ut intellectu, & sensibus præstaret, molle; & ideo iniurijs obnoxium. Ne ergo deficeret, & terræ desolarentur, & maxime ob pestem, inundationes, & talia; non præstitit, ut versaretur circa medium in multitudine, sed

ut abundaret. Quapropter fuit fecundus, & ad libidinem pronus, & ut inter omnia animalia solus toto anno Venere uteretur. Vnde & ad libidinem etiam adulterij, & incestus, & puerorum ob stimulum pronus est, cum alia animalia solo sexu fræmineo; pleræque & non nisi vno tempore anni: & quæ minus salacia sunt, etiam vna vxore contenta sunt. Sed & multitudinem hominum superabundare necesse fuit ob salacitatem, fræconditatem, & quod toto tempore anni possit generare. Multitudine igitur abundante necesse fuit, plures esse pauperes, & tum ob sterilitatem aliquorum locorum, tum ob desides & voraces; & eos qui sobole abundant, & simplices. Oportuit ergo legibus coerceri; humanis quidem manifesta delicta, diuinis occulta. At lex quod mortuum est oportet animam indere, is est Magistratus: at Magistratus cum homo sit, opes desiderat, vel ob explendas voluptates, vel etiam ob comoda, aut ut successiorem alendam, necesse est igitur fieri iniustum. At si palam fiat à multitudine periculum imminet: omnia igitur mala, quæ facit, specie boni agit. Non ergo Principes vel ministri nesciunt legibus vri, sed nolunt: quocirca qui eos docere volunt, aut ut simplices continentur, aut ut contra propriam vtilitatem agentes odio habentur: inde occasione nacti plectuntur.

Ergo quid aliud est exquisita iustitia, quàm animus rapinis, libidini, sæuitiæ & vindictæ intentos; nam his quatuor causis mortales omnia mala perpetrant. At dices quodnam auxilium? quadruplex. Primum quod, ut dixi, in Antigorgia, in propria iniustitia pereunt. Secundum supplicia ab obitu. Tertium est quoniam omnia reuoluuntur in vnum: nam ut docui alias, & mille & decem millia annorum non plus sunt quàm vna dies, quoniam tandem finem habitura sunt: at successiones omnes videntur finem habere, aut saltem latere. Quartum quod filij illorum cum sint opulenti, redduntur desides; at hi sunt proprie materia succedentium magistratum: gnauos enim non audent spoliare propter periculum: inopes nolunt nec possunt, cum non habeant quod tollant. Ita ergo vicissim humana multitudo circumagitur.

In vniuersum homines appetunt felicitatem; ea constat ferme tota potentia, potentia opibus, opes parantur dolo & vi, idcircoque improbitate: ideo Mundus fit improborum & descendendum illorum innocentium soboles, pars imbecillior destruitur, pars vilioris animi premitur, præstantior agris colendis se dat, & ad montes se recipit. Post vbi iam ob malitiam se mutuo pereunt, non potest consistere societas humana, sed vicissim seurgent, donec concidant, aut ira diuina descendant: inde descendunt, è montibus & in cultis locis stirpes generosiores atque robustiores innocentium, quæ iterum

rum mundo dominantur : hincque circulus perpetuo regnat.

CAPVT XVI.

Quorum gratia non minuitur tria.

TRia solum sunt sub luna, quorum gratia non senescit : aspectus syderum. Anima, & qui in ea scientia : & quae cum renouatione coniuncta sunt ; Idcirco eatenus reflorent, ut adolescentiae & prae, reliqua omnia deteriora sunt aut manifestè aut occultè.

CAPVT XVII.

De reditu omnium.

Redeunt autem non solum naturalia specie, sed & opiniones ipsae. Et admittunt naturalibus rebus opiniones : velut de nostra natura, quid nunc lumine naturali verius aut consentaneum magis, quam quod compositi sumus ex Terra, Aqua, Aëre, & substantia calida, caelesti, sempiterna, omnia cognoscente : accipit autem vehiculum, & est substantia semper mobilis ; & accidens, & est calidum caeleste ; & animam, & est omnia sciens : ac sempiternum dicitur de substantia utraque verè ; de calore autem Metaphoricè ut in *Hyperbæa* docuimus. Et quod cum homo dissoluitur & terra ad terram, aqua ad aquam, aër ad aërem manifestè accedat, cui dubium esse potest, quin etiam vehiculum, & quod in eo est, ad propria non redeat. Manent igitur animae, eademque numero, quales ante ortum. Et quis nescit hanc ad vnguem fuisse opi-

nionem Hippocratis, iam duobus transactis annorum millibus, nunc renouatam à nobis primum, inde apud illum inuentam, quoniam eadem sunt vera : eadem verisimilia, eadem ex æquo absurda in mentibus veritatis amantibus, & in disciplinis exercitatis : parumque hæc opinio à lege etiam differt, nisi quod lex ponit animas ita diuisas, ut etiam sint immixtae ; hæc opinio sanè diuidit. Quod autem sint immixtae, ostendere non potest, nec audeat pronunciare. At plurimum differt ab Auerrois opinione : nam ille non solum mixtas in vnum, sed etiam indiuisas facit. Hæc ergo est opinio media ad vnguem, inter legem Christianam & opinionem sapientum Philosophorum, Peripateticorum, Theophrasti, Themistij & Auerrois, de quibus non est dubium, quod in vnum non consentiant, & quin sit eadem. Et plurimum conformis est, non tamen est penè illa D. Thomæ, quod diuidantur ac distinguantur numero penes comparisonem ad corpora. Et hoc comprehendit dictum Philosophi, quod opiniones eadem redeant infinities ; verè scilicet temporibus cultis, absurdæ cum homines absque ratione viuunt, & plebs imperita more ferarum dominatur : verisimiles cum medio modo artes & disciplinae in honore habentur. Et comprehendit dictum præcedens ut dixi de renouatione rerum naturalium. Atque simul ac semel ego etiam videor ad repetitionem studiorum deuenisse, quasi sit finis quidam vnicuique præstitutus, saltem in rebus ipsis naturalibus : nam ut res ut dixi renouantur, ita par est etiam opiniones in eadem redire : non ita ut de Mathematicis quæ ad intellectum potentia, & ad animam quæ semper augetur, ut etiam Hippocrates dixit, & nos antea proposuimus, statuendum est ; sed perpetuo antea procedit.

LIBER SECVNDVS.

PARALIPOMENON

De Humana perfectione.

CAPVT I.

*De Homine quod omnium entium
natura respondeat.*

Sæpe dubitatum est, quomodo hominis temperamentum omnium entium mortalium naturæ respondere posset. Etenim homines videntur aliqui fortiores leonibus, ut milites illi qui se sponte in funere Orthonis Imperatoris occiderunt, & Centurio Cassij. Tum alij fugaces ut lepores: alij vident ut Aquilæ: quidam robusti ut Elephantes, de quibus egit Plinius *Septimo naturalis historia*, sic viuaces, ægri, odore præstantes, sicci, sapientia solum homini propria, sed Dijs simillima. Quidam viperinis omnino moribus: alij contra ut narrabat Hæsen *in libris de Animalibus*: de quibusdam qui solo spiritu occidebant serpentes, & quorum salua medebatur illorum ictibus statim. Fuisse præterea pueros gemellos, affirmat Albertus magnus, qui ut statim seræ appropinquarent, illam aperirent; quod Herrulei lapidis vim retinerent, scilicet trahendi ferrum: atque ita repagulum trahendo, aperiebant ostia. Ac de his dictum est aliàs *in Secundo libro contradicentium*, sed rem non exquisitè demonstrauimus. Dico ergo quod si gratia exempli accipiamus quinque partes terræ, & quatuor ignis, & tres aëris, & duas aquæ, nec fiat refractio nili quanta ad mixturem sufficere potest, generabitur ærugo. Sed si ex tertia parte refrangantur omnia clementa, cum suis qualitatibus, generabitur planta eiusmodi ut *Ranunculus*: si rursus refrangantur ad dimidium, generabitur animal veluti *dipsas*: quod si ex quinque partibus quatuor, homo natura ac moribus viperinis. Quoniam dum refranguntur elementa, miscentur ad tenuissimas partes; inde perfecta facta mixture, æqualitas quædam atque coniunctio sequitur, ex qua admirabiles illæ facultates proueniunt, quæ à multitudine prouenire nequeunt. Sic in exercitu in hominis compositione, in omnibus nihil est vno præstantius, ut *in libro de vno* diximus. Di-

uinum est appropinquare vnitati, unde densitas vtilissima est, quoniam vno proxima: in vnum coactis elementis fit mollis & æqualis substantia, qualis in homine inter animalia; in auro inter metalla. Quod verò tale est, densum esse necesse est: & quod amittitur de qualitatibus excessu, densitate substantiæ reparatur.

Igitur refractio quatuor habet: remissionem qualitatuum, optimam substantiarum mixturem, vnitatem, ex qua omnes prodeunt vires, & molliem cum densitate. Ex densitate robur omnium operationum; ex molliem, ut omnes figuræ subtilius delineentur. Quæ ergo refracta sunt cum mollia sint, admirabiles magis vires recipiunt. Propterea dicit Auettoës *1. De Anima com. 32. Complementum autem animalium & finis eorum, quem natura in generatione intendebat, & cum eum affecta est, quicquid est genus animalium intellectus prædicatorum*. Et Tertio eiusdem ex Alexandri auctoritate. *Propter compositionem multiplicem, quæ est in homine, sunt virtutes diuersæ*: Et sexto collectaneorum *cap. 1. In homine sunt multa speciei compositionum, quia est vltimum compositum, & ob hoc occultantur proprietates singulorum*. Gentilis refert scripsisse Aristotelem Alexandro, quod homo continet vires omnium entium. Sunt ergo vires perfectiores ob vnitatem, sicut videmus in elementis, & validiores ob densitatem. Vnde illa admiranda proficiunt, quæ pro miraculis habentur.

CAPVT II.

Quod omnes finis redituri: Super verba illa Aristotelis veluti etiam vulgo dicitur; circulum esse res humanas.

Homines idcirco perire Alcmeon inquit, quod suum initium fini coniungere non possunt. Scire per hercle, si quis non arctius recenseat, sed formula quadam eius verba accipiat. An si circulus sit, circulus autem vna principio & fine careat, priores neque nos illis, neque illi nobis esse propinquitate initij possunt, Obscura verba, & tum magis ad antece

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

quoniam amare alium sponsam putat. Moritur; lachrymas pauculus emittit pater, reliqua, ac si nunquam fuisset, sunt. Perge ad robur vitium, languescunt, breui aegrotat, & quod maxime spectabile fuit, contemnitur, & miseratione dignum euadit. Potens fit, & falces habet ac secures & sceptrum: terribilis omnibus, vnde quaque nomen illius resonant Theatra. Ecce in ipso flore gloriæ masculus vnus cor attondit: seu ob suspicionem potentioris, aut filij insidias, aut vxoris zelotipiam. Alter insidiatur vxori, & illi obices struit, laqueos tendit, mortem intencat, accusationem molitur: hunc masculum ne agnoscit quidem: interim omnes illius obitum auidè expectant. Quid plura? In hoc vno tota consistit humana vira, vt ille dicebat, sed non rectè interpretantur eum:

Nascentes morimur: finisque ab origine pendet.

Quantò magis crescimus eò magis euanescentes, velut quæ in lebece feruet aqua. Si igitur ita est, quid aliud est ad summum perfectionis peruenisse, quam bullam factam esse. Hæc igitur humanæ conditionis, ac gloriæ, felicitatisque ratio.

CAPVT IV.

Qualis sit species humana.

Ceterum tota humana species congeries quædam est, velut terræ, aut cæli, aut montis: neque enim intercapedo illa sparij, aut regionum quicquam facit, sed est velut congeries (vt dixi) seu moles terræ, aut aquæ. At id ostendit animus noster, qui non plus est hic quam in cælo, aut in Italia quam in India. Diuisio corporum facta est ob vitæ commodum. Est in hac (vt dixi) mole, tanquam si quis ex ligno, terra, aëre, plumbo, ebore, lapide, plures effingat variâsque formas, ex auro autem omnes illas: erunt formæ singulæ: aliæ etiam ex auro; itaque conueniet forma bouis ex ligno cum forma bouis ex auro, different materia, & ita forma ranæ ex creta à forma ranæ ex auro, materia non specie. Ita sub hac excellenti materia humana formæ omnes quorūcumque animalium latitant: bouis, sed frenum non edunt: serpentis, sed morsu non occidunt: leonis, sed non habent vagues illos: qualitates certè animi ad vnguem: inid forsitan deteriores habent, sed cum non habeant instrumenta corporis, non videntur planè similes: distinentur consuetudine longa, legibus, metu, ratione & pudore. Deorum cultus aut ad metum, aut ad rationem refertur. Itaque cum aliquo si agere conueniat, cogita ex quoniam genere animalium sit. Deprehendere enim attentis oculis ad co-

rum actiones licebit. Ergo in hac massa velut etiam in omnibus alijs, non solum corporeis, sed incorporeis; vt pore in illis supremum est Deus, infimum est anima imperfectorum animalium. Nam eorū quæ propagatione, & semine nascuntur, nihil ob id est imperfectum: quamuis aliqua sint oblata, vt culpa in visu, est optimum & supremum, & vltimum: neque vquam deest; velut etiam in corpore vnus hominis, cordis, inde cerebri: tertia oculorum pars nobilissima: post iccoris, cristum, ventriculi, pulmonis, reliquorūque necessariorum vltimum est vnguis, cuius pars nostri corporis portio est, alia non est: vnde pater genus illorum esse in interliminio naturæ nostræ. Idem dico in hominibus sunt reges pro corde, & sapientes pro cerebro: & sunt vltimi homines in interliminio naturæ humanæ & belluinæ sicut vngues: vnde nata fabula transmutationis hominum in lupos. Et monstra illa, & animalia hominibus prorsus similia, velut, homines agrestes, & quadrupedes & huiusmodi. Et optimum quidem deesse nunquam potest: idem tamen non est perfectissimum semper. Sed iuxta ætates optimas: illud autem præstat sapientia rerumque cognitione generali, aut quam magiam vocant, & est propria rebus. Et hi maiore in pretio sunt apud populos. Succrescit ergo atque decrescit contrarijs ex partibus hæc massa, & semper manet eadem, vt etiam tota terra, & aqua, & aër. Idem dico de generibus animalium. Et cum ad summum peruenierint, subsident. Et pars partem premit, vt etiam in clementis, & agitantur à bellis & legibus: ideo qui coniunxerunt arma legibus, opportunè in magnam potentiam euasunt; vt nostra ætate Schaidar solo religionis nomine ex infima plebe factus potens, meruit vt gener ob factionem ab Vssum Cassano Persarum rege ascisceretur, cum angustias maris Casij occupasset, vbi Debentum, est maxima ciuitas, per quem locum Scythæ olim, nunc Tartari appellati, in Asiam effunduntur; quamuis post soceri mortem victus & occisus à Sulimambec Rustani Regis Persarum præfecto, nihilominus tribus relictis filijs, maior natu Hinaël cum astu nobilitatis cuiusdam Armeni euasisset, armis ac religione bene iunctis Persarum non solum regnum occupauit, sed etiam alia plura regna, vt Turcarum Principi formidolosus factus sit. Alia autem pars religionis cum sapientia iuncta est, quæ pietatem in mortalium genere seruat, atque perfectionem nostram tuetur. Hæc igitur est humanus orbis, qui circumagitur certa ratione, & in idem redit. Quærendum est igitur cur partes singulæ suam habeant sensum, quemadmodum in homine partes; dolet pes non manus, & tamen vnum sunt: ita & mens. Sed de his in *Theonosto* dictum est, sicut etiam de illa vi, quæ ad demones refertur, seu corporea sit & ab humore

re pendeat, seu incorporea, & à Dæmoni-
bus, seu ab astris, seu alia quadam occul-
ta ratione partes concutiuntur. Interest
autem ut consideremus, quoniam in vno
homine cor dominatur toti, ita quod do-
minatur moli humanæ, aut non vnum est,
aut non intra ipsum: ut vnus dominati
omnibus nequeat. Vnde etiam Germani-
co obuiam facta mulier, supra mortalem
magnitudinem, illius progressum impe-
diuit: hoc igitur discrimen. An quoniam
cor non dominatur, sed cuius cor est in-
strumentum?

quia non potest vltius procedere quàm
singuli homines: qui & si aduti longa
plurium seculorum serici sapientia, non ta-

CAPVT V.

*Quòd hominum cognitio circulo
quodam redit, nec longius
progredditur*

Ceterum humana cognitio, seu ad
vnumquemque, seu ad gentem voam
seu ætatem, seu ad vniuersum genus refe-
ratur, non in infinitum procedit, sed nec
longius digreditur ab inscitia, aut ut ho-
nestius loquar, à primis principijs: vnde
Philosophi decepti sunt latè, aut nugan-
tur si non errauerunt. Proponamus ergo
exemplum in rebus: quantò plures dili-
gunt intelligere Euclidem quàm Archi-
medem, & Apollonium, quamuis quæ
ab his docentur sunt pulchriora, admira-
biliora, & sublimiora: & hoc est quia si-
cut homo gaudet moderata exercitatione,
ab immoderata fatigatur & tristatur: ita
etiam intelligendo proxima, principijs
gaudet, vbi vltius procedamus, laborat
& tristatur. Et causa huius est duplex: vna
est labor ipse durus; altera quod quæ disci-
mus memorati oportet. Memoria autè hu-
mana quantumcunq; magna est paucorum:
memoria tenuisse Cyrum, si modo & hoc
verum est, nomina omnium militum, re-
ferunt. fuere autem ducenta millia, cum
plurimi: at neque tot, sed quid CC ad M:
nonne est vna ex .V. partibus? Et eorum
hoc pars nulla insuiti? Cogitur ergo re-
linquere priora, dum posteriora discit.
Ob hæc cum priora magis nota sint, diffi-
cillima paucissimi quærent seire. Ita pri-
mos etiam Euclidis libros disecte plates
cupiunt, decimum multò pauciores: post
illū vix vllus transgreditur. Propterea no-
stra plures suspicient, quàm intelligere cu-
rabūt. Amabunt diu etiam minus vera, quia
faciliora. Ob hæc felici seculo natus Ari-
stoteles, cum eam doctrinā amplexatus est
quæ inter sapientiam mediam & exactam
humanam reposita est. Omnes ergo gen-
tes, & secula, & ætates circa suam sapien-
tiam aut eruditionem reuoluuntur: & ij-
dem etiam homines. Parùm autem distat
hæc sapientia à cognitione principiorum,
& eorum quæ sensu acquisita sunt. Neque
etiam tota humana natura longius recedit,
etiam si non impediretur calamitatibus,

men sine prioribus posteriora intelligere
possunt, quæ dum colligunt, meditantur,
mors obrepit. Et ob id quasi nescientibus
nobis, quæritur homo spectatæ fidel ac
sapientiæ, cui credere possimus: ut poste-
rius intellecta pro principiis habere liceat,
atque vltius discendo progredi, diligi-
mùsque ea de causa Hippocratem maxime
& Aristotelem. Non videtur autem huma-
na natura procedere posse vltra certum nu-
merum, cumque exiguum: nam remotis-
sima Archimedis non est vltra centesimam
deductionem perfectam à primis princi-
piis: nam reliqua omnia non sunt inter-
media ad illam, sed in æquali distantia à
primo circulo. Quod si inuenta aliorum
pro principiis assumeremus ad hecaton-
des aliquot, sed pauca ob difficultatem
inueniri possunt & incerta, quoniam res
pender ex interpretatione verborum, idè
transcunt ad opiniones: indicio est Aristo-
telis doctrina.

Proponamus ergo centrum, exactam
omnium quæ intelligi possunt ignoran-
tiam, qualis in infantibus, ac belluis. Se-
cundum cognitionis principiorum: velut
à septimo ad quartum decimum. Ter-
tium eruditionis à quartodecimo ad vige-
simum primum. Quartum sapientiæ iuxta
regionem & seculum: etsi hæc contene-
runt simpliciter, aded ut hic sit sextus or-
do. Vltimus est sapientissimorum viro-
rum, non vulgi opinione ac fama, sed ve-
ritate, quales, ut dixi, fuere Hippocrates,
Aristoteles, Theophrastus, Plotinus, Eu-
clides, Archimedes, Apollonius, Pergæus
& Ptolomeus. Est & octauus instar *spha-
eræ*, sed extra ordinem diuinorum viro-
rum, cuius excellos est iuxta rationem
centri in circulo, vnde qui habuerit in pri-
mo, parum melior erit sapientissimo: si
quis autem in vltimo erit velut immorta-
lis, aut forsan vix contingere potest. Quæ-
libet tamen huiusmodi melior est absolu-
tissima sapientia humana. Quærent tamen
homines fructum excessus sui circuli. &
ols id manent adhuc monumenta claris-
simorum virosum: non ergo infinitum est
hoc

hoc nostrum humanum scire, ut à centro ignorantie recedit, sed in seipsum circolo reuoluitur, & maximè iuxta mundi ætates. Cùmque etiam quæ sciuntur in numero reposita sint, infinitum autem quod sciri potest, etiam non emoris ex centro circulis neque amplificatis, erit scientia diuersorum seculorum varia, nec eadem: itémque magnorum annorum etiam vsque in infinitum: res aliæ, artes aliæ, scientiæ aliæ, sed genera & fines iidem. Natura autem nostra ut geniorum essentia iungitur, aliquo modo exors est huius numeri, successionis atque laboris, quia totum est in toto, non tamen recipitur velut solis lux in vrceo: hæc enim diuisio ad infinita imperfectionis est, & solummodo accidentium. Scite autem infinitum est, reliqua sunt aut opiniones firmæ, aut scientiæ partes.

CAPVT VI.

Quod homo seipsum fingit magna ex parte.

Porro cum videamus calefacta sæpius facilius calcere, quod sicciora & rariora efficiantur: & frigefacta frigheri, & reliqua deinceps: istud euidentius contingit in affectibus hominum ut Princeps dicebat. Lærari ergo & gaudere ad læritiam facit, tritari atque timere ad vtrumque similiter oppositum. At hæc fingunt mores, Vnusquisque ergo & naturam & mores sibi format, quocirca aut à natura, aut à disciplina aut genio omnia ista habentur: scilicet læritia & securitas, tristitia aut temeritas: inde etiam mores velut liberalitas, constantia, comitas, mansuetudo & bonus habitus. At in bellulis non sic: neque imperare possunt sibiipsum, sed parto coguntur. Plurimum igitur in nobis repositum est: scilicet felicitatis principalis pars & decor, & ad reliqua non contemnenda auxilia.

CAPVT VII.

De felicitate humana & fine suo secundum Aristotelem.

Aristoteles constituit animam humanam seu intellectum immortalem, sed cum apertum esse putaret, mundum esse æternum, illam non ausus est diuidere: quare nec memoriam præteritorum, nec merita aut penas assignare licuit, verùm substantiam substantiæ coniunxit. At operatione etiam oportebat illa iungere, atque cum hoc merita statuere: ob id summam felicitatem in homine perfecto, & quæ nulli alij conuenire pollet aut de-

beter, constituit. Necessè ergo ut perfectus homo sit Diis simillimus, hic autem bonus & sapiens: ergo non potest esse felicitas nisi per sapientiam, sufficitque ut insit sapienti, quia imperfecta plurima sunt propter id quod est perfectum, atque ita communicatur speciei. felicitas ergo est in cognitione Dei, per quam cognoscimur ab eo. Eorum enim quæ eandem habent operationem, illa contingit vicissim & in seipsis: velut si oculos oculum videat, etiam videtur & semet ipsum videt; ita homo sapiens Deum cognoscendo, cognoscitur tum à Deo cum illum contemplatur, & seipsum cognoscit per Dei cognitionem, quare fit bonus & perficitur eius sapientia: & tum fit felix & in tutela est Dei, perseveratque ob id felicitas. Oportet ergo ut appetat hanc felicitatem: ostendit autem hoc *Duodecimo Prima Philosophia & Decime Ethicorum*, quanquam id *prima Philosophia cap. 8. in fine Auerroës* ad cælum frustra retrahat: neque enim id magis sed perfectè parat Deo. Oportet autem duo ostendere, & quod felicitas inest eis, & quod etiam prauis puniantur. Ergo cognoscere Deum & contemplari, vtræque sunt partes ipsius felicitatis: nam si hæc Deorum est felicitas summa, & ipsi soli beati sunt; felicitas summa etiam hominis in hac vita, quæ est summa perfectio & sine errore, est ipsum contemplari & cognoscere. At in securitate est cognitio immortalis animi: ergo sapiens felicissimus est vtrisque his iunctis. At improbus caret cognitione finis & securitatis, idèd cum natura humana per se quærat finem qui est tranquillitas, necesse est ut per se sit infelix: utpote optat diuitias, vel non habet, vel eripiuntur: optat sanitatem, videt incommoda senectutis, optat perpetuitatem generis, videt quàm filij sine inepti. In sapiente ergo tria sunt quæ complent felicitatem; contemplatio optimi entis cum his quæ ab eo pendent: cognitio perpetuitatis propriæ naturæ, & auxilium Diuinum. At me angit quod Deus non singula cognoscat: verùm ut dixi plures licet non sint Dij, vnus tamen est, qui ordine plurimos efficit non numero certo, è quorum natura est intellectus noster, qui illis iungitur. Vtinam haberemus *libros de natura Deorum*. Et si verus est qui ad eum refertur de Diis localibus: nam quatenus iungitur intellectui, curam habere potest, ut etiam cælum cum sit causa communis, huic quidem prodest, huic nocet: quoniam imagines veras recipit præsentium ac futurorum, quorum notitia euadit discrimina. Atque hæc ratione defendi possunt. Sed obstat experimentum, quod pluribus malis quàm bonis & non minus apparent talia, & spectra. Sed non indigent spectris boni, verùm sufficit prudentia & pauca somnia: malis autem accidunt spectra ob corporeitatem & demonum consuetudinem, quæ fit non contemplatione pura quemadmodum Dei, sed

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

lancinatus ab aliis, nec bene intellexit.

CAPVT IX.

De Regno humano.

Regnum hoc humanum nullo alio constat, quam vanitate, stultitia, furoribus, insania, vana spe, timore, doloribus, morbis, calamitatibus, dolis, fraudibus, miseriis, afflictionibus, nequitia, dederore, turpitudine, anxietate, fœditate, corruptione, coinquinatione, denique malis pluribus etiam quam excogitare liceat, sollicitudine perpetua, cruciatibus. Hæc sunt quæ latent sub illis phaleris argenteis, ensibus ac clypeis aureis, vestibus ornatis gemmis, annulis, fastu, imperiis, magistratibus, amplis fundis, ornatis domibus, caterua famulorum, ancillarumque: nummis, picturis, odoribus, conuiujs, lectis sumptuosis, magifico quouis apparatu: Quid ergo? nil nisi sepulchrum: neque ulli alij rei rectè comparari potest. At plures gaudent hoc esse in sepulchro? nimirum nam & plures gaudent ferculo prædulci atque odorato, quod ei lethum cum magno etiam cruciatu affert. Gaudent alij dolis? & alij fœdam & profundam scabiem dum scalpunt. Præuis ergo maior felicitas hæc? Dnbito, si non aliud quicquam in medium afferas: neque enim satisfacies forsitan illud quod omnia in idem redeant, cum indifferenter tollatur omne discrimen. Palam enim est hanc esse maximam felicitatem, quæ non aded à nobis eripi potest, quandoquidem nihil facilius est, quam malefacere alteri. At non erit magnum quod facile est: magnum est turd malefacere alteri, & in hoc felicitas, non in simpliciter malefaciendo consistit. Ergo non est hic finis hominis nisi homo sit conuersas cum Diis? Quidni: palam enim est hoc esse necesse. Sed vbi creuerit, rursum sopitur ac decedit: neque enim malis quicquam consistere potest. A quo ergo sopitur? seu cura Deum; seu ordine ipso rerum, vt in fluctibus: ergo vbi ad finem ventum est, eadem mala patiuntur ab alijs: nimirum; sed bonos premunt mali, non mali malos. Summa ergo felicitas est premere bonos. Est sanè: At ego vel si Deus aliquis mihi hoc dicat non credam, sed vel subelle hic captionem existimem, vel post obitum dare pœnas consceleratos necesse est. Id sanè necesse est. Ergo cum tam pulchrum sit exire è fœdo hoc sepulchro, vt in clarum & purum æther veniet, quid boni accidere potest illi, qui conuersa ratione vitæ eorum, ad quos venit, vixit?

CAPVT X.

Quod omnis ignorans malus, & cur.

Quod omnis ignorans malus sit, omnes ferme fatentur, & causam non reddunt, ut minimè manifestam. Dicunt enim quod qui ignorat, ob improbitatem, cœcurit, aded vt contrarij potius causam reddant: scilicet cur malus sit ignorans, quam cur ignorans malus. Verum non ita est: sed cum qui ignorat, etiam id ignoret se ignorare, putat quæ nescit se scire: hoc autem quod nescit infinitum cum sit, ambitionissimus est ignorans, vt qui omnia se scire arbitretur. Cum ergo conuincitur, dolet, aut se detectum, si respicit, & ob id odio habet: aut quoniam se victum dolo arbitratur: iraque vtroque modo odit victorem & vlcisci copit: & ob id multa mala agit, malusque perpetuè ruadit. Contra qui sapit, laudatur ex his quæ nouit; quæ non nouit discere non dedignatur, & ab vtroque beneficio se affectum existimans amat, & ided benefacit. Hæc autem est boni definitio, scilicet benefacere.

CAPVT XI.

De bona fortuna.

Meritò queri solet, vnde bona fortuna hominibus: neque enim in Deos reijcere dectt, quod plerisque etiam malis fruere solrat: tum in tam patois vt & qui habent, paucis post annis id ipsum contemnant. Et neque ea constant, sed in eis etiam quæ à fortuna sunt, varietas perspicitur. Quidam ad altra referunt, quidam ad fatum referunt, sed rursus & huius & illius causam querere oporteret. Quibusdam videri possit, velut ex frequenti aleæ iactu, modo plures pates, numeri, & pauci; modo plures & impares, & alia ratione; qui in vnum collati admirationem pariunt, vt sit ex necessitate sortis & fortunæ, sæpius reperitis casibus quibusdam locis, hominibus, temporibus bona aut mala accidere; quibusdam alternatim, quam vocant variato fortunam. Aristoteles in *magnis Moralibus* ad vim animæ quæ eligit, refert. Sed vtinam modum docuisset: in illis verò aliquid plus fortuita collectione perspicitur; & quidam sanè etiam somniis, imò plerique iuuantur. Quod si à vi animæ sunt, cur neque sapientibus neque bonis? an illorum deterior quædam est anima. Itaque cum eisdem luctamur, Quæ propter mihi sanè visum est, bonam fortunam ex pluribus oriri, præcipuè tamen duobus: quod necesse sit ea quæ à fortuna distribuuntur, velut & lapidum iactum fortuitum, inæqualiter distribui: quod

quod si inaequaliter distribuuntur, variis locis, temporibus, hominibus, & multa bona misceri in vnum; aliàs multa mala, aliàs bona & mala multa simul, atque etiam aliàs pauca sola bona, vel mala. Alia ratio est ex moribus hominum. Bene fortunati enim mansueti sunt, obtusè prudentia, quoniam cum his libenter versantur homines, & eos amant, & prompti. Vt ergo occurrentibus sibi ex constituto peregrinis, fortuita res videretur, spectantibus à longe & causam ignorantibus: ita eiusmodi cum multa sint & mediocriter tractata, & necesse sit iam in vnum alicubi plura aut pauciora similia, aut bona aut mala coire: nec possint his hæc euenire, qui omnino segnès sunt & agrestes, duri atque odiosi, & omninò rudes aut nimis acuti; hos enim plerique refugiunt, tum quia timent, tum quia invident; conuenit vt in illos bona fortuna incidat, quod etsi aliquis bonus genius aut malus talia dirigat, euidentiùs erit.

CAPVT XII.

De eo quod maxime homini expetendum est ex Proxenetâ.

Dictum fuit breuiter, & quantum satis est ad exercitationem, in *Proxenetâ*, de eo quod maxime homini expetendum est: at nunc demonstratiùs atque sufficienter, & de illo, & de causis erroris circa id agendum est. Ergo primum illud supponere oportet, quod optimum homini maxime expetendum est, nam absurdissimum esset ei qui posset esse Rex, expetere vt esset sorsor, aut si posset esse dux solum, expetere regnum; nihil enim aliud adipisceretur quam labores & pericula, & vt torqueretur perpetuò, si plus expeteret aut maius quam consequi posset. Stultus verò protus si quod optimum in sua potestate futurum esset non expeteret, sed aliud potius, vt eo adepto neque felix esset, neque acquiesceret: optimum autem vnicuique in vltima illius perfectione collocandum est, nam optimum in planta est, vt diu uiuat, floreat, fructum edat, abundet alimento, quod magna sit & speciosa: neque enim sensus ei optimum est quod caret, neque pondus: hoc enim ad vitam non pertinet. Equo autem optimum est, vt generosus sit, bene videat, bene audiat, sit cursor robustus, iuuenis, magnus, cibo fruatur abunde, cum equabus concurrere si liceat. Et generaliter vt sensibus suis ac robore abunde frui liceat, quoniam sensus vltima eius perfectio est. Ita & medico vt plures & maxime nobiles curet, non vt regnet, neque vt calceos suat: hoc enim tutori calceorum, illud Regi conuenit. Igitur maxime expetendum homini est, vt quod in optima eius parte optimum sit, adipiscatur. Optimam autem partem in homine esse ra-

tionem dubium non est, quandoquidem ea sola à cæteris animalibus separamur, & Diis similes sumus, & volumus & nolumus, & amamus, & gaudemus; & si sensu voluptatem capimus, non ea felices nos existimamus, nisi cum cogitatione ipsam metimur. Illud quoque fatendum est, optimum esse felicitatem, in qua gloria, voluptas ac summum bonum humanum continetur, atque hæc in rationali animæ parte constituta est. Summum igitur homini expetendum est felicitas, quæ in rationali anima est.

Est etiam felicitas circa mediocritatem, quoniam ab extremis optando angimur, & operando periclitamur, velut avarus angitur pecunia, & dolet, & dum vult eam parare, mille incommoda subit: prodigus statim necessariis indiget, timidus semper torquetur, vt sit infelicissimus: audax mille incurrit pericula, imprudens errores admittit quibus torquetur. Sed & felicitas humana in conuersatione hominum aut non sine ea est: homo enim solus multis caret comodis, & parte felicitatis destituitur. Cum enim homo & ad se & ad alios comparari possit: ad se quidem sapientia; ad alios virtute felix euadit.

Rursus felicitas in virtute atque sapientia consistit, quoniam rationalis anima duo solum hæc habet, scilicet virtutem & sapientiam. Cætera enim extra illam sunt, & etiam quoniam optimum esse, est in scientia qua Diis assimilamur; & velut sensus in optime sentiendo perfectus est, ita ratio in intelligendo: & rursus circa virtutes, vt possit consistere circa medium; tum quia illud solum stabile est vt dixi, & felicitas in stabili collocanda est: tum quia sola virtus est circa mediocritatem, quam natura fert. Extrema autem sunt infinita & periculosa ob id, tum etiam quoniam vt dictum est, felicitas est homini solum in conuersatione & societate. Per virtutem autem homo maxime aliis conciliatur hominibus, vt ipse per mansuetudinem, liberalitatem, comitatem, prudentiam, amicitiam, fortitudinem, continentiam, modestiam: non iracundum esse neque ambitiosum, nec irrisorem, nec fallacem, nec contentiosum aut morosum, vel tristem aut adulterum, sordidum, contumacem vel instabilem. Felicitas autem consistit in re stabili: nam si optima esse debet, necesse est vt non mutetur, aliter plura essent optima: deinde quia si animus fluctuat, & ex vno in aliud transit, anxius est & inquietus: felicitas autem in quiete consistit, & sine æstu aliquo est ac sine fluctuatione.

At interim optimum est in vnoquoque quod nondum adepti sumus, ipsum adipisci bene, & in eo quod adepti sumus, bene vti. Velut venatori optimum est & præstantissimum bene venari, & ædificatori bene ædificare. Igitur optimum homini est adipisci virtutem & sapientiam, atque illam exercere. Expetendum autem maxime, quod & acquisitione optimum est &

usu, vt dictum est: velut si domus esset humana felicitas, & optima res, expetenda maximè esset ars ædificatoria, tum verò ipsa domus. Ergo & adipisci virtutem & sapientiam, maximè expetendum est. At verò sapientia vti & virtute, non licet nisi eas habenti. Quod ergo ad usum attinet, expetere illas oportet maximè: Adipisci autem virtutem, nulla alia via magis licet, quàm virtute ipsa: tum quia simile simili comparatur, magis quàm alio: tum quia per patientiam, & industriam, & diligentiam, & continentiam, & perseverantiam, & per labores, & spernendo lucra & voluptates, virtutes parantur & sapientia. Igitur maximè expetenda est ipsa virtus & sapientia, ob perfectionem operationis & felicitatem adipiscendam. In adipiscendo verò, etiam & in motu, vt ita dicam seu acquisitione felicitatis, expetenda virtus.

Quod verò fallit nos duplicè habet causam, quæ tamen in vnam rediguntur: & est error finis. Cùm enim propter voluptatem aberremus in fine, & statuamus felicitatem in diuitijs, & in existimatione, & maximè secuti vulgum exemplumque potentium, sed imperitorum: existimamus maximè esse expetendas diuitias & potentiam, & existimationem, quia aberramus circa finem: dum verò adipiscimur, non possumus cognoscere ipsum finem, quia sumus in motu, & idè sequentes exemplum aliorum, putamus nos adipisci felicitatem, atque interim gaudemus. Verùm cum vt dixi, felicitas consistat in quiete & virtute, vbi adepti fuerimus opes & existimationem, & potentiam, nihil inuenimus quietum, neque etiam inuenimus finem. Et idè error hic non detegitur nisi cum ad finem peruenerint: tum verò apud se infelices existimant; Alij autem qui extra sunt, in errore manent, putantes eos esse felices. Sed & ipsorum quidam licet se non esse felices intelligant, non putant se esse infelices, quia nullam aliam felicitatè norunt: atque hi duntaxat querunt de humana conditione, damnantque eam vt felicitatis expertem: & si quis dicat aliam esse felicitatem; aut quosdam esse felices, negant, aut quia ita credunt, aut verecundia ducti. Verùm tales maximè afficiuntur calamitatibus, & ad desperationem deueniunt: id enim tempus maximæ miseriæ est seu iuueni seu seni contingat, diuersa ratione. Hæc refert, quod antea vel sic aliqui se fingant felices, nisi quis neget quicquam interesse inter Regem verum, & eum quæ ob insaniam se Regem esse putat. Quid igitur his inest? non aliud quàm quoad possunt, aliorum felicitatem impediunt: aut potius adiumenta & ornamenta felicitatis, velut gloriam & existimationem, quietem, securitatè, vitam etiam nonnunquam, opes quasi semper. Hoc est totum quod possunt, & summa eorum felicitas: nec aliud prorsus habent, in hocque etiam ipso plurimum æstant, idque totum est, vt postquam

neque ipsi possunt esse felices, neque impedire quin sis felix, vt saltem non existimeris, aut nemo tibi eam inuideat felicitatem, quod facile est illis impetrare apud vulgus; perinde ac si quis apud alios impetraret, ne homines crederent ipsis esse feliciores, cum nostram conditionem ignorent: nec tamen ob hoc humana felicitas eo vel teruncio minor esset. Hæc igitur eorum felicitas est obstare. Similes autem sunt his, qui tympanum pulsantes, iucundam & egregiam musicam obturbant: neque enim ipsi voluptatem capere possunt ex sono illo, sed eos qui potirentur, impediunt. Et mihi quidem maximè hoc perspicuum est, qui geminam personam ago. Et cuique facile notum esse poterit, qui simili conditione fuerit; nam vt intelligo multa, & virtute vtor, felix mihi videor: & quod intelligam quæ alij non norint, & quod donum id à Deo adeptus sim, & quod sim securus ac stabilis in eo bono: quodque aliqua peregerim, quorum memoria me delectet: quodque nec in vbo nec in altero labore afficiat, gaudeoque quotidie quod discam nouum aliquid: nam quæ non noui non me discruciant, quia illa an sint, nescio. Est enim unicuique hoc naturæ boni inditum, vt se omnia scire existimet, quæ nescit non esse putat. Quæ autem discit, simul & esse nouit, & discit. At vt ad opes, ad artis gloriam me conuerto, est aliquid semper quod discruciat: si non ago, alijs videor esse inferior; si ago, laboro: semper fluctuat animus, semper est malus quod videt quàm quod habet: isque excessus quod mirum est, semper augetur.

Declarabo autem id duobus exemplis, non ab Antiquis longius repetitis, sed vno non multò ante; altero verò etiam quod vidi. Fuit itaque Dantis ætate CCC. annis Ugulinus Gheradiscus patritius Pisanus, qui oppressa factione contraria amicis & clientibus, & opibus, atque etiam prole; namque erant ei tres filij, quatuorque ex filijs nepotes, adè vt gloriaretur extolleretque fortunam suam, quod nonquam sibi quicquam aduersi contigisset: & cum in conuiuio quod amicis exhibebat, hæc eadem repeteret, interrogauit Marcum Lombardum præcipuum ex his quos conuicarat amicis, an existimaret ei quicquam deesse ad felicitatem. Is seu cogitasset quod nimiam felicitatem etiam maximæ calamitates consequi solent, seu diuino affatus numine: Nil (respondet) præter Dei iram. Ugulinus sic interpretatus est, quasi diceret nil posse ei nocere præter illam; idè ob amicitiam intimam, seu ne obturbaret conuiuium, cum causam ipsi ex interrogatione impertuna dedisset, nihil respondit. Pautis post diebus suscitata factione aduersa, accurrenteque populo domum expugnat: filius vnus & nepos vnus occiditur. Ipse captiuus cum reliquis duobus filijs ac tribus nepotibus ducitur in tutrim: clauibusque in fluuium Arnun proiectis

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

vt augeant, quod ferre non possant; nec illud habent aut cogitantes cui hęc reli-
 gurus sum; nonne plane angustis eos di-
 cas, & tamen tam multorum & opinione
 vulgi, sapientumque virorum consue-
 rit impetratum est, vt etiam sapientes
 hi existimentur, qui cumulant. Sed si sa-
 pientes dici existimari possunt, quinam
 merito stulti cęseri poterunt, aut quo in
 angulo humane habitationis latebunt,
 Igitur sapientes hi dantaxat erunt, seu ve-
 re, seu omnino sapientum iudicio; nam
 illi solum aut ob opum admirationem a
 pauperibus, aut ob commodum ab heredi-
 bus, aut a sui similibus ob certamen existi-
 mantur, qui partis virtutibus eiusmodi
 comoda ex illis nanciscuntur. Vnde sua-
 vis res quę parva est, sed suauior parandi
 modus, suauissima verò radix, scientię tot
 rerum, propter quam in pretio habemur.
 Etenim ipsum scire per se pulchrum est &
 delectat, ob id quod sit operatio incorpo-
 reorum similis voluptati. Et quod si nos
 tantum sensuum cognitiodelectat, cum ta-
 men quę cognoscuntur ex sensibus dif-
 fluant, qualis erit hęc sempiterna; Et si
 homines tantum spacię terrarum ac maris
 superant, cum tot incommodis, impensis,
 periculisque, vt pauca quędam quę cę-
 teri domi desides non norunt, cognoscant,
 atque ob id eminent: vnde Homerus de suo
 Vlyse sic orsus est.

*Dic mihi Musa virum, qui postquam Pergama
 Troia*

*Celsa sacra euerit, populatus moenia flau-
 mis.*

*Classe diu raptus, variisque erroribus
 actus:*

*Qui mores hominum multorum vidit, &
 vrbes.*

Quamquam mortalia omnia, & quę
 vno in statu non permaneant: quanto com-
 modo multò plura æterna discant, ac do-
 mi sedentes, licebit nobis ipsis de ipsa co-
 gnitione voluptatem capere? At verò cum
 etiam supereminere nos cęteris intelli-
 gimus, tum verò & mortales cęteri cogno-
 scunt, quàm suauissimè nobis gratulamur?
 Is ergo primus fructus cognitionis. Et no-
 bis quidem ad L. X. M. inventorum, quę
 præter ab aliis accepta, intelligimus hoc
 ipso præstare cęteris, parum gaudemus: at
 ipsa rerum scientia multum certè delecta-
 mur, nec quod inuenerimus; labor enim
 inuentionis voluptatem pensat, sed quod
 sciamus, iucundum est; nam discrimen non
 est inventorum aut acceptorum, nisi si
 quod inuenimus præstantius sit, maximè
 cum vno inuento ad plura comoda uti
 licet. Secundum ex hoc primo ortum est,
 estque secundarium scilicet ad vitam, ho-
 nores, opes, exercitationem. Et ad vitam
 quidem primum ex libris *de vicijs vite*
 tam multa collegi, & sedè exquisita, vt
 annum nunc agens L. X. VII. propeque
 illius finem, nunc patiar sermo nouum, quod

a inuenture passus non sum, præter Enece-
 celam, & quę etiam parum verè ob vincu-
 la: Epodagram, sed ea multum inuen-
 tis me afficit. Venticulus melius se habet
 quàm in iuventa, cum tamè in iu-
 bant, & a prandio. Oculis dicitur aliquan-
 do parua imagine nitor. Et exar-
 nunc rarius: sed ut aurius non molestus
 est, quandoque tamen aduenit. Sed dantes
 X. X. I. qui superiunt optime se habent:
 si antea inuenirem quę nunc noui, nisi mi-
 rabilius contingere poterat. Ex hac
 mihi opinione hominum lucta, & inuena
 legendi, & gloria parua est; aliorum
 paratione minora, sed quod attinet ad nos
 maxima: nam hæc maiora sunt quàm vel-
 lem, alijs vt video minora. Atque hæc pat-
 te hisque duobus satis felix sum editis iam
 CXXV. libris, conscriptis iam per G. C.
 & L. X. prope authores iam de nobis in
 suis libris mentionem faciunt. Multo ma-
 iorem nactus sum felicitatis occasionem
 ex ea inuentione, quę ex vno omnia de-
 duco, Auerroem existimo, illam vocasse
 coniunctionem agentis intellectus cum
 materiali. Eam quam ego expertus sum di-
 cam, de illa post modum videbimus. Ego
 Deum cognoscere aut intellectum illum
 agentem non dico, sed id cognosco, quod
 in *secunda parte libri de proportionibus* osten-
 di: ex cuius inuitu quasi regrediens infio-
 riora contemplet, vt homini fas est, insidēt-
 que animo comprehensio illa, & hæret, la-
 tumque detinet: Quę autem Auerroes
 intelligere se gloriatur, nescio. Ex hoc
 vno mihi contingit, vt quasi regre-
 diens cętera intelligam, prius facto as-
 censu ex infimis ad suprema: & vt in
 Mathematicis a Principijs & conclusiones
 & Theoremata atque problemata. Et
 quatuor Auerroes in libro *de Beatitudine
 anime cap. 4.* dicat, quod accidit intelle-
 ctui nostro erga agentem quod oculo erga
 solem: oculus enim illuminatus videt ea
 quę ei obijciuntur solis lumine, & inde &
 ipsum solem; ita materialis intellectus in-
 telligit lumine agentis, & exinde etiam
 ipsum intellectum agentem.

Sed sermo hic licet videatur speciosus, &
 subtilis, cum vnus sit, tres habet difficul-
 tates: prima quia non docet hoc exem-
 plum quomodo intellectus seipsum intelli-
 gat, sicut neque quomodo oculus seipsum
 videat: nam solem quidem lumine solis
 videt, non tamen seipsum. Et idè neque
 intellectus noster in illa coniunctione seip-
 sum intelligit, quod tamen admittit. Et est
 aliud etiam dubium multò grauius ex hoc,
 quoniam intellectus cognoscit seipsum,
 antequam fiat ista coniunctio, nam illa fit
 in senectute, & intellectus semet intelligit
 in iuuentute, & absque tanta perfectione
 & conditionibus. Secunda est quod
 non docet illud, quod ratione & rati-
 onem merito constat: scilicet quod intellectus
 intelligens intellectum agentem, non
 intelligit Deum, quia ipse distinguit vnum
 ab altero, vt ibidem affirmat, sequuntur

Actu

Auennazar, quem alio nomine exponunt Alpharabium: ponit enim Deum in primo ordine, & intellectum agentem in tertio, aded ut distent maximè inter se. Et qui Deum intelligit, necessàrio intelligit modum quo ille intelligit quoquomodo, & ita descendendo intelligit reliqua omnia quasi in nube; tum ob multitudinem rerum, tum quia ille modus est nimis sublimis, & etiam alienus à natura nostra: tum quia deficiunt media quæ sunt inter seita ipsa: Et etiam quoniam est assuetus cognoscere solam, quæ cognouit idem homo per sensum. Et idè ex hoc intelligitur singulare, & est quòd ille qui multa nouit ante illam coniunctionem, optimè nouit multa: multa quidem quia multa nouit antea, optimè quia diuino modo, id est descendendo & per causas: aded ut scientia eius, quia, id est, per effectum conuertatur in scientiam simpliciter, & veram, & per causam, sed tamen ut dixi imperfectam, & incomparabilem scientiæ Dei. Tertia est quoniam intellectus noster si non ante coniunctionem intelligit, nihil intelliget & idèd nunquam coniungetur. Si autem intelligit, quid opus est illa coniunctione: poterit enim etiam illuminari antea, & illuminatur: Et idèd manifestum est quòd isti Philosophi scribunt quæ nesciunt, & verbis inuoluris, ut videantur admirabiles, & ne deprehendantur in errore. Et idèd etiam dixit quòd hoc accidit necessàriò alicui, & in aliquo tempore. Sed quomodo si vous est intellectus, & intellectus quatenus materialis humanos est, coniungitur agenti, quomodo in vno homine continget quod est totius speciei? & similiter quomodo in quodam tempore, cum incorporea non coniungantur tempori? Et ob id Auennazar sincerius dixit esse anilem fabulam, quia ipse nunquam adeptus est hanc coniunctionem: noluit enim mentiri & nugari, ut posteris admirabilis videretur: & idèd dicò quòd ista coniunctio est sempiterna, & in omnibus & est cum Deo, & hoc quia est vnus mundus totus incorporeus, cuius extrema pars, quod ad cognitionem attinet, vsque ad clementa extenditur; quòd ad intellectum, vsque ad nostrum; & cum sit vnum, copulantur quasi extrema. Sed deteguntur modò in hoc, modò in illo, & in modò in hoc tempore nobis, modo in illo: sicut sol æternus est, visio eius est in tempore, quia impedimentum scilicet nebula est in tempore, & accedit & recedit: hoc autem non fit solùm per scientias, neque vnquam ab illis efficitur, sed voluntate diurna repurgato animo; vel ob singularem gratiam solam, vel etiam concomitantibus actionibus, & ipsa videtur delectati anima studiosa.

Et hoc est quod sum expertus, & non in senectute, sed in iuuentute, & paulatim se docere non ob doctrinam, sed quoniam ut teor, hoc ipso delectabar. Et ex hoc adeptus sum, ut omnia quasi ex vno intelligerem: Et hoc fuit quartum & secun-

dum munus ex non principalibus. Et inde profitebar extemporaneè, & consulebam, & scribebam: & hoc est notum omnibus per tot iam annos. Et non ex doctrinis hoc adeptus sum, sed potius magnam perfectionem, & in eis, & in linguis ob id: Et ego ignoro causam. Constat enim quòd linguam latinam didici vno vesperi, cum non nisi vno mane fuerim in ludo literario. Euit postmodum etiam adiectus genius multum differens ab illa coniunctione, cum cognoscerem futura, & absentia, ut aia, diri, & necius scio causam. Et cum his omnibus acciderunt multa tamen infortunia circa filios. Et demitor de Alexandro & Alpharabio, quod ausi sint ponere intellectum materiale mortalem, & post vous coniunctum cum agente: & ob hoc impudentior est Alexander, alter etiam subscribat dicentibus, quòd intelligit Deum. Et idèd mirum est etiam de Auerroè, si eam adeptus, quòd quid ad illam securum sit, non dixerit. Diram autem ego me nil percipere nisi voluptatem illam, quòd sine labore, & rudio memoriæ intelligam. Interim Deo gratias ago quotidie, non de hoc, sed quia scio esse fontem omnium honorum incorporeum sine fine, & quòd omnia bene ordinauit, licet modum ignorem. Quæ verò adiecit Auerroës cap. 4. de sua ista coniunctione, quòd intellectus materialis intelligit se & alia abstracta, & hoc non ex se, quia nihil mouet seipsum, igitur ab alio: hoc non solum de abstractis, sed de alijs. Et idèd cuiusdèd est, quod idem esset quòd reciperet & moueret, & hoc est falsum: & ob id deprehendimus esse intellectum agentem, qui mouet & illuminat. Sed hoc multum differt ab illa sua coniunctione. Quòd vero humanos intellectus sit ita coniunctus agenti, ut necesse sit, ut in aliquo homine & aliquo tempore hoc accidat; præter id quod dixi de tempore, & homine vno, esset etiam hæc coniunctio fortuita, & occupatus Deus in conseruando hanc coniunctionem, tanquam vnã rem necessariam vnũuerso, ne periret: quæ quis non videt, quàm stulta sint. Ideo coniunctio semper inanet, & in omnibus, sed in his in quibus Deus vult, detegitur, quia toti homini communicatur. Et ille homo tum differt ab alijs, & est quasi superior natura. Demum cum dicit, necesse fore, ut homines inueniantur instructi disciplinis, & cum conditionibus prædictis, ut possit fieri perpetuò ista coniunctio: ista sunt verba ridicola, misere necessarium cum fortuito: Deus enim ordinauit necessaria coniuncta semper. Et si vult seruari semper naturam humanam, hoc est ex conditionibus necessarijs, non fortuitis, quod euidenter apparet in numerorum proprietatibus & circuito, in reditu stellarum erraticum & hinc: in Geometricis figuris. Et idèd omnia sunt vana. Et maior vanitas apparet in his quæ approbat de Auennazare: Et sunt similia verbis illorum, qui se-

ries rerum naturalium ad numeros redigunt: velut quodd animalia habent quatuor pedes, Mundus quatuor elementa, quatuor rotas, qualitates: quatuor virtutes principales; fortitudo, Iustitia, Temperantia, & Prudentia. Quin enim non videt, quod illa sex voluntate solum sic distributa sunt, non vlla ratione. Ceterum ut dixi hæc quæ nobis contigerunt, etiam à prima iuventa anno scilicet xxvij, mihi contigerunt, certa ratione, mihi tamen ignota. Idem existimandum est de alijs, & fuerunt sex præcipua: Scientia, commoda scientiæ, cognitio Principij, deducta ratio ab vno principio, Genus & consequentia ad deductionem illam ex vno, ex qua plura & magis admiranda feci, absque memoria, & mediocri quantumvis ingenio, quàm multi memoria insigni, ingenio verò longè præstantiore præditi.

CAPVT XIV.

De maximo miraculo humana natura.

Forsan quod dicam non alijs aded videbitur mirabile ut mihi, qui valde naturæ ab eo sum remotos: id est quod Seneca in præmij initio primi libri *controversiarum* de semetipso recitat his verbis: de memoria loquens: *Hanc aliquando in me fieri, ut non tantum ad usum sufficeret, sed in miraculum usque procederet, non nego. Nam duo milia nominum recitata, quo ordine erant dicta, referbam: & ab his qui audiendum præceptorum nostrum conveniant, singulas versus à singulis datos, cum plures quam ducenti efficerentur, ab ultimo incipiens ad primum usque recitabam.* Aliàs dixi non hunc esse Senecam, qui sub Nerone occisus est, illius magistrum; sed vel patrem vel patruum. Et mihi hoc maius videtur, quàm si quis aut super aquas eat, aut volitet, aut resurgat à morte: non quodd hæc supra naturam omnino non sint, sed quodd hoc etiam sic supra cogitationem omnem: & in illis quædam similia aut propria fallere oculos videntium magis possint, quàm in hoc. Et demiror sanè de Plinio diligenti scriptore, propinquo temporibus Senecæ, qui cum quinque recitet exempla valde memorabilia, hoc omnibus maius prætermittat. Nam Cyri, Scipionis, Mithridatis ac Charmidæ magna licet sint, longa tamen consuetudine cui nihil denegatum est, constare potuerunt: Cynez factum populare fuit, & aliqua ratione confectum, aliqua non factum: sed incrementum accepit à fama, cui nil denegatum est. Ordine enim procedebant, & ipse iam diu ante ordinis rationem in tabulis acceptam condiscere potuit: neque tot crant omnes, quos pluribus diebus & forsàn mensibus memoriæ mandauerat. Repræsentatà se ut

in solennibus diebus fieri solet, non difficile fuit id præstare. Simile mihi contigit erga quendam siculum, qui latrunculis ludere absque aspectu militum volebat incedendo, sed palliatus: statim respondi esse artem, non memoriam: nam sub pallio tabellam habebat; in quam intuens, cum loca diuisa haberet, ut tabula latrunculorum, facile est recordari militum, imò etiam describere, ut videas per imaginem. Ecce quàm leui techna factum est, ut quod maximum existimabatur, nihil propemodum esset. Sed in Seneca si non mentitor, & memoria erat prompta, & solus mentis vigor.

CAPVT XV.

De ordine actionum humanarum ex fine sumptis.

Finis quidem omnis hominis est bene esse. Sed hoc ipsum quid sit, & quale, in magna contentione est. Ergo aut plures sunt aut vna: & si plures, aut diuersi in diuersis, aut omnibus ijdem: & similiter seu plures omnibus, seu diuersis, aut ordinatum se habent, aut non differunt tamen; quoniam si omnibus ijdem, necessariò ordinem habebunt; atque eundem semper. Si autem plures diuersis, aut ordinem habebunt sed necessariò diuersum; aut omnino ordine carebunt: Propterea cum longum esset & non magnæ utilitatis, & præter id difficile atque contentiosum, apud multos has omnes quatuor diffinire questiones, forsàn præstiterit vnâ adiectâ supponere, quodd omnibus quidem sit vna finis: Ea autem quæ necessariò adijcitur, est; an plures fines simul esse possint; sed quali coordinati? veluti dirari ac viuere: tum verò interim etiam esse in existimatione. An quidam fines omnino per se sint inutiles, velut esse in existimatione, per se quidem, licet omnia bona bona sint hominibus; utpote existimatio, et si non pariat diuitias, securiorem tamen reddit hominem, cum vnusquisque diuersis periculis sit obnoxius: at è diuerso illud est, quodd talia iacturam temporis faciunt, & hominem plus iusto dū ad se aduocant, ab alijs utilioribus reuocant, & assuefaciunt: aut ut deteriora præponat, quod manifestè malum est: aut ut omnibus intentus sit quod laboriosissimum est homini, & periculo non vacat, ne dum omnia curat, nullo, aut valde paucis, aut melioribus frustratus, potiatur deterioribus.

Dicamus etgo primum quodd alia quidem sunt, ut finis hominis: alia ex ipsius ratione, & ut partes: quædam line quibus adipisci illum non licet, alia ad ornamentum, alia ad speciem & quandam voluptatem quam ex eo concipimus; & quædam ex his aut pleraque vnum in alterius locum succedunt, ut partes in finis, & ornamenta in

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

LIBER TERTIVS.

PARALIPOMENON

επι Θευματων.

CAPVT I.

De quodam animali habente manus.

HER I in vesperi inuentum fuit animal longius, & non aded corpulentum vt scarabeus, molle, cum quatuor pedibus, sed aded distantibus, vt duo alij interponi possent. Color fuluus, fusco propior, robustum pro magnitudine: in cauda duo cornicula, totidem in capite: oculi pulchri, alactes, rotundi, non hebetes, vt scarabeis, admodum mobile: in dorso quasi duæ alæ exiguæ. Supra priora etura, & prope illa à lateribus, duæ manus cum quinque digitis, sic conformatæ, vt viderentur aliquid retinere posse, erat autem manus vna omnibus pedibus maior, vt monstrum planè videretur. Multa circa os aderant, cum adhuc plura amisisset, quæ igne famulus qui illud in culina deprehenderat, consumpsit: quodd animal illud eum morderet acrius, me tamen minimè. Dum verò vellem illud seruare, aufugit, condiditque se in latebram. Nec sine augurio deprehensum puto, nam admodum mirabile erat. Vocatur hoc *cucurbitina*: hæret enim cucurbitarum plantis tenerioribus, & earum germina atrodit: nullum autem animal, quod ex putri materia oriatur, non abominandum est, præcipuè cum rarum & aliquid humani referat. Sed ferenda omnia æquo animo. Eadem nocte vlularunt præter solitum è fenestraz regione quatuor aut quinque canes ferme per horam: audiebant pueri domestici. Mane verò somniaui me pulchrum habere scrinium, quod imprudens cum tractare volo, intus perstregi quippiam: at ille qui dederat, dixit, fregisti: at ego hoc audito dolebam magis ob omen & pulchritudinem artificij, nihilominus dixit, ego consarciam illud, atque restituum: itaque ego inter spem & metum constitutus, expectatus sum. Hæc omnia videntur prælagire cerotem, ex quo omnia euertam, quod quomodo facturus sim non video, nec etiam viam qua liceat, nisi forsan iam facti admonet. Renunciavi enim moneri profitendi Papæ, quod quanquam iure & certis causis fecerim vt pœnitere non possit, & ea ipsa die literas de hoc expecto: illud sanè parum me mouet, cum possim omnia in pristinum

restaurare, quod forsan somnium ostendit. Illud magis refert, quodd conditionem profitendi Bononiam recepi, quam repudiare nunc vix possum.

CAPVT II.

De plantarum Germinatione.

REFERTUR inter prouerbia *more sapientier*: **R**et quæ tardè germinat, atque ided maximè immunis sit à periculo. Et certè vix post æquinoctium dichue quindecim. At mihi compertum est sericam arborem tardius multò pullulare, sed non propria forsan ratione, verum quod omnis arbor è calida regione translata serò germinat, assueta non nisi magno calore turgere. Vt contra solæ in calidas regiones traductæ, celerius quàm quæ ibi nascuntur florent, funduntque folia: quodd si aliter fiat necesse est corumpi arborem, quod etiam verisimile est ex natura rei. Nam morum ex Sérica regione translatum esse, verisimile est: cum sit arbor bombycum, & ob id serò omnia producat: quodd verò citò ferat fructum; ex abundantia pinguis huimidi contingit. Cesset igitur pœnemia in posterum, concedaturque ea laus sericæ arbori, non moro. Hæc autem arbor habet aculeos eximios, in modum cornu formatos, aptos ad purgandos dentes.

CAPVT III.

De coronis circa solem.

PRIDIE Nonas Maij anni M D L X II, hora quinta dici, apparuere duo arcus circa solem: minor perfectus & pallidus; maior imperfectus, procul distans, roseus & purpureus. Quocirca illud dubitare contingit: si maior ex minore oritur vt vult Aristoteles, quomodo colores illi in maiore viuidiore. Si minor ex maiore, quomodo ex imperfecto & dimidio paulò maiore integer? An non eadem ratio quæ in iride sed hoc ex duabus nebulis circa solem (sed mirum est vna oriri, vna extinguere) Irides autem ex vna tantum nebula. Ego tamen vidi horæ spatio.

CAPVT

ad multa opportunum in lucem prodiret.

CAPVT IV.

De Ronta pisce.

REferunt Rontam piscem non valde ab-
similem Botta fluuiali, (est enim &
ille fluuialis) magno ac suauissimo prædi-
tum iecore, quod extrahere solent piscato-
res, vel totum, vel maxima ex parte: atque
piscem in viuarium demittere: inde post
aliquot dies non solum consolidatam vul-
nus, sed iecur aliud reparatam: ut cre-
dam non habeo, nisi oculorum hirundinis
pullorem exemplum. In his negare oportet
iecur esse membrum principale, aut id
esse illis iecur; forsan etiam tabescit inte-
rim. Nam imperfectis animalibus nihil
vitæ necessarium esse videtur: velut ressu-
dinibus, quæ absciso capite, eruto corde
etiam, per diem viuunt, ut sint quemad-
modum nobis ad vitam, in huiusmodi ad
diuturnam vitam necessaria. Quod si quis
dicat, quod aliquando spectauimus anguil-
lam exenteratam per spinam, in multa
frusta diuisam, excoriatam, tostam in ve-
ru, sed non perfecte coctam, etiam in lance
se torquere: nonne pro miraculo habetur?
At in perfectis animalibus nihil eius-
modi videbis. De eo tamen pisce nihil certi
habeo, sed audiui.

CAPVT V.

De struthio quodam herbae genere.

REfert Amatus Lusitanus seu potius
Ioannes Rodericus, iuxta patrium op-
pidum Castellum album & Nitiam, quod
illi propinquum est, herbam nasci caule bi-
cubitali; inter vallos lapides mororam,
nec alibi vllibi quoddam viderit, folio parie-
tariæ, sed resinoso flore, albo, passerculo ad
vnguem simili, sed lanugine quadam ob-
ducto, qua etiam caulis vestiri solet. Refert
hoc in passerulos ibi nidificantes, ex quo-
rum semine infecta herbae radix hanc ef-
finxerit plantato. Nihil non est pulchrum
si fides integra sit. Sed dubitatur, quoniam
videtur ob gloriam captandam quædam
confinxisse de venæ aiugæ constructione,
in quibus & de re, & de teste, à falloppio
viro sanè ut videtur graui, coarguitur in
observationibus Anatomicis. Sed tamen
Amatum virom doctum esse noui, & mul-
tarum rerum conscium. Si quis deliquit vo-
lens, non pudeat eximere paucula, ut fides
reliquis haberi possit: nam ego libenter
non solum à me, sed ab aliis recognita
errata recognoui, nihil tamen sciens aliter
quam se haberet, recitauit, nec ut facerem,
vlla causa induci possem. Etenim vide
quanti referat vesacè haberi: nam si hæc ita
se haberent, maximum naturæ arcanum, &

Tom. X.

CAPVT VI.

De Portento quod mihi apparuit.

ANNO M D L X I I. Undecima die
scilicet V. Idus Iulij, cū essem Papiæ,
& renunciaassem profitendi muneri, iamque
acceperam responsum è Roma, quo Bo-
noniam accerlebar, sed non tam honesta
ut par erat conditione. Expectabatur
Princeps, cuius præsentiam exhorresce-
bam: non ut ingrati, sed ut non grati.
Itaque omnia mea negocia & status con-
fusa erant. Sequenti die recepturus eram
Paulum Andream, è familia Capitaneo-
rum de Vilanterio, poctum annorum qua-
tuordecim. Tum Mars venturâ die Venus
ac Mercurios iuxta decimato patrem Leo-
nis coibant: quos Luna trigono ex radio
in Sagittario penè iunctos appetebat. Ha-
bebam in indice manus dextæ Selinitem
in amulo, & sinistræ Hyacinthum Chry-
sopacium, cuius supra memini, quem nun-
quam dimittere solitos eram, cum esset fa-
tis magnos & exagonâ figurâ. Selinitem è
digito detraho, & sub cervicali condo,
eâ opinione quod somno aduersaretur,
atque ob id sæpe idem facere solitus eram:
hyacinthum retineo, tum ob alia, tum
quod ad somnum conferre videretur. Ob-
dormiui ad mediam ferme noctem, vbi
expergiscor, rursus non inuenio annulum
sinistræ manus: excito Iacobum Anto-
nium Scacabatozium poctum annorum
quindecim, qui mihi erat ut diri solet à
pedibus, in cubiculoque dormiebat: iu-
beo illum querere annulos; statimque sine
lumine sub cervicali Selinitem, vbi eum
reposeram, inuenit: Hyacinthum ego
primum cum diligentissimè quæsissem,
inde ille, ipse non inuenire potui. Vnde
trillis ob omen ad mortem vsque, pro-
pret ea quæ superius in tali euentu scripsi,
animum despondoram: vix enim natura-
lem hunc casum posse esse putavi. Vbi pau-
lulum confedi, colligo animum, iubeo pue-
rum ire, atque è foco ignem deferre. Res-
pondet, ut reor, quod laboris pigeret tene-
brâque exhorresceret, extinctum prorsus
esse ignem in vesperi. Iubeo ut accendat
candelam ex igniario: negat esse schidia,
seu sulphurata, & fomites: hæteo: tandem
me colligo, tentemos etiam si præter spera
omnem, quandoquidem intelligo si me
conferam ad somnum, tam diro prodigio
exitium mihi impendere. Itaque iubeo, ut
ignem quouis modo querat. Abit, excutit
cineres, carbonem inuenit ceraso non ma-
iorem, imo minorem ac totum ardentem:
excipit forcipe luminaria: tum ego non
sperabam posse lumen accendi: admouet
lychnum gossipinum, insufflat, accenditur
candela nulla emissa è pruna flammâ,
Illi a, quod

quod mihi rursus prodigiosum visum est, ni scitulus puer hoc ipsum animaduertisset, monuissetque me, qui prodigium admirabar, nec tamen quomodo prodigium esset, intelligebam. Interim annulum quæro, anxius certè ne adhuc casu aliquo lumen extingueretur, sed statim annulus inuentus est sub fulcro in solo, è media regione lecti, vbi esse prorsus non poterat, nisi omnino manu translatus; eò revolui propter furmam nullo pacto poterat, nec eò verti, sed potius aduersus spondam necesse fuit; nec quò decideret erat: cervical enim pluteo superiori iungebatur ad amussim, & spondæ eminebant in lateribus, nec vsquam rima fatiscebat: vnde puer etiam ipse, quamuis ego solum admirationem præferrem, vix præ timore stabat. Scio multa dici posse, sed certè nihil, quo ostendas viro minimè supersticioso rem non fuisse portentosam, indicantemque status & existimationis euersionem: inde præter spem omnem collecto animo, & Dei præsentis fauore recuperata conditione alia non minus insigni, habiturum etiam priora in potestate. Inter reliqua autem insignia huius casus animaduerti, cum primum annulum inuenisset, digito eum me intruisset, ut puer educeret, nec potuisse, ad eò digito hærebat, ut ille ad hoc magis admiraretur: quem etiam postmodum statim deposui, non resumpturus, nisi omnibus quæ ventura sunt excussis, cum tot annis aduersus fulgura, pestem, vigilias, cordisque tremorem gestaverim.

Quæ autem euenerint, & qualiter, quantumque hoc prodigio tam manifesto aditus sim, nunc subiiciam. Primum igitur cæpi cogitare, vnde mihi pericula imminerent, decreuique sequenti die, tum maximè quod parum prospera valitudine fruerer, domo pedem nusquam efferre. Itaque contigit, ut me mane ad Academiam inuitarent, excusavi valitudinem. A prandio rursus insolita mihi re ad cænam conuiualem: forsitan si adissem, extremam ac funestam: nam qui inuitauerat postmodum me loco eiecto subrogatus est. Et quanquam illum tam nefarium esse non crediderim, per alios tamen id quod concupierant inimici, fieri potuit. Satis constat opportunè aduenisse omen, quandoquidem eo die ut dixi decreuerim non efferre pedem è domo, nec vnquam alias ad conuiuium vllum, nisi fortuito, ea in vrbe sim vocatus.

Postea cum quippiam mali, sed incertatione, non tamen ad eò ingens suspicaret, cogitabam vnde mihi mala euenire possent. Recordatus operum quæ edideram, & cum nonnulla essent in his obscuriora, quæ ab æmulis in deteriores partem accipi possent, scripsi ad Concilium, omnia illorum auctoritati iudicioque subiiciens: quod factum me ab ingenti periculo & infamia, ut post dicam, liberauit. Inde rediens Mediolanum, febre & ventriculi imbecillitate correptus sum; cumque mi-

hi non sufficerem, ecce nuncius è Papiæ, ut inuiserem nepotem ex filio, quem ibi reliqueram extremo in periculo laborantem. Coactus sum carpentum ascendere æger, & sub media die maximòque æstu; quippe nulla æstas feruidior aut aridior memoria nostra alia fuerat. Iui, & conualuit infans,

bellum dentium considero, placuit cæpiti: successitque voto, & liberatus quartum primum per vrbes inambulare cæpi, cum alias consuesssem, licet è lecto surgerem,

puerum musicum, inueni & bonum mulicum: parer dat in contubernium: sequenti die quæritur apud me, audisse se quòd Veneris causa illum acceperim, & ficta causa abducit. Ego qui non ignorabam me multos habere inimicos, ostendi id esse non posse, quòd non pulchrum sed musicum quærerem, quòd nemo è contubernialibus de hoc quæstus esset: quòd annum attingerem iam secundum supra sexagesimum, quòd maxima inuidia apud Senatum laborarem: quòd in lucto essem, quòd nullos puer in domo mea versaretur: quòd sæpius habitæ essent huiusmodi quæstiones in ciuitate, nec vnquam fuerim nominatus: cum ille non haberet quòd obijceret, tamen perstabat in proposito. Tandem cæpit petere docentes coronatos, inde ad viginti quinque singulis annis deuenit, atque ita detexit dolum suum. Sed dices, quomodo tentare ausi sunt persuadere posse tantum flagitium de te. Nihil non cogit audere liuor. Rufinus B. Hieronymum, quo nemo continentior, & in Eremo habitauit, ausus est insimulare, quòd Paula & Eustochio potiretur. fidemque habuit apud multos, quòd scirent Rufinum fuisse B. Hieronymo amicissimum: ille tamen innocens fuit; liuor semper viam ad aggredendum inuenit. Quid dicas de detractoribus, qui plateæ fuerunt, quæ in quibus vllus homo accusari possit. Quocirca meo iudicio non grauitè se gessit hac in parte, dum omnibus criminationibus respondere nititur.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

tionem, verum non tam tristi vultu. At ego omnia minus putanda duxi, quam truces vultus ac voces eorum, qui mihi dulcissimum filium eripuerunt. Itaque etsi iniquae conditioni acquieui.

Paulo post contigit, cum profitendi muneri Papiae renunciaissem, inde persuasus à quatuor Senatoribus, indignitateque legati Bononiensium motus, ut denuo me professurum in patria pollicitus sim: mutatoque consilio honestum stipendium petere coepi, confusus etiam quod Senatus Mediolanensis intelligeret, me Bononiensium conditionem sui contemplatione respuisse: tamen enim iniqua esset & iniquius oblata, postquam tamen nulla alia erat, acquieuissem, non tam honestè quam necessariorum: & ut pericula, quae iam tum ut dixi, iisdem diebus subieram, declinarem; cum Senatus inexpectato omnino euentu, me prorsus ex profitentium numero expungit. Nec satis fuit, sed per nuntium me monuerunt, audisse Senatum accusationem de duobus summis criminibus, nilque obstarè præter nobilitatem & collegium, quin manus iniici iuberent, sed his causis motor, me solum exilio mulctare velle. Sed nec tunc fortuna seu Deus defuit mihi: ea enim per eos dies acciderant, ignorantibus illis, per quae uno verbo ab utriusque criminis suspitione, nedum crimine me liberavi, cogique eos negare verbum vllum unquam de huiusmodi in Senatu factum esse: cum tamen duo testes laureati de hoc ad me retulissent. Verum in expunctione perstiterunt, cumque epistolis ac supplicationibus Senatum urgerem, deprecarer, quaereret, ede deuenerunt, ut licet cum singulis hæc acta essent sine testibus, cum puduerit negare acta, quae inficiari, poterant. Tantum in auctoritate mea fidei repositum esse crediderunt, ut illos damnarent, quod ipsi tres aut quatuor pro toto Senatu, ausi essent polliceri: me autem accusabant, quod epistolam quam veniam petebam, permisissim legi in Senatu, nec antea repetissem: arque ita loco profitendi excidi. Sic videntur hæc, ut Astrologi dicunt, pendere ex quibusdam astrorum congressibus: cum tot & maxima intra tam paucos dies acciderint: Sed nec omnia infausta, verum plura inexpectatum finem habuerunt: liberatus enim calumnijs illis, fama inclatus. Cives me singulari quodam amore, imò tota ferme ciuitas amplexata est, innocentiam admirata, & calamitatem miserta: liberati etiam libri ab omni suspitione. Ego iterum à Bononiensibus denuo misso legato restitutus profitendi Provinciae. Tot inde è Roma Cardinalium & à Consilijs præfectis epistolæ blandæ gratiosæque, ut nil maius aut splendidius mihi unquam tota vita contigerit. Atque hæc omnia inter xij. Calendas & vj. Idus Octobris euenere, tum alia etiam sed minora. Atque hi sunt fortunæ ioci, iratæ, ludentis, assentatrici: Sed non sine manifesto numine Divinum, ut etiam in sequenti

CAPVT VII.

De alio portento quod mihi contigit.

Appuleram iam Bononiam xvj. Calendas Decembris; cumque res meas disponerem, accidit ut vij. Calendas (erat autem vigilia B. Catharinae) inueniret insperato sub ferrea arcula, quae in scrinio erat, affabre iacentem libellum de Secretis, iam triennio antea ferme amissum: inde excussis omnibus saepius frustra quaesitum, ut familiarem quendam furti mecum infimilarem. Cogita modo rotas quaesitum, nec inuentum, qui reposuerit? Deinde sub arcula ferrea, quomodo tam pulchre coaptari potuerit: si modo casu dicas latitantem inter ceteros libros ac scripta emeruisse. Itaque seu naturale est, ut credo potius, ominosum, seu è miraculi genere, indicat ante triennium sub fine scilicet restituendum patriæ tam optatæ, nam hoc præter spem est, nec vtile sed tamen gratum. Constat tamen huic interpretationi somnium supra enarratum, quo declaratur futurum esse, ut semi regi inferniam. Sed *Fata viam inueniunt*: est enim hæc Providentia velut à longè spectantis, quae ad unguem se declarabit ipso aduentu, antea Fato prohiberi nos, haud obscurum est.

CAPVT VIII.

De surdo & muto literas edocto.

Refert Georgius Agricola in tertio suo libro de Inventionibus Dialecticis vidisse hominem natum sordum & mutum, qui legere ac scribere didicerit, sic ut significaret quae vellet. Atque ita possumus efficere, ut mutus legendo audiat, & scribendo loquatur: nam ex cogitatione memoria comprehendit, quod panis, gratia exempli, rem illam quae editur, significat. Legit itaque ratione velut in pictura: per eam enim licet ad voces non referatur; non solum res, sed actiones & successus declarantur. Et ut ex pictura visa picturam aliam effingere, sub ratione etiam significari licet; ita etiam in literis. Ut enim vocis differentiae ex pacto significant res, ita rerum aut dictionum figuræ variae.

CAPVT IX.

De Diminutione melancholicorum.

Quod melancholici futura prævideant, innumeris confirmatur exemplis. Et etiam viri magni sub fine vitæ, vel etiam arduis

esse quod agit : nam nec vnum cum plures essent, aut duos sed omnes, velut cum vnus inclusus firmiter exisset illum, vt omnes semper inueni. Sunt è stirpe meae tres : indicat eos in periculo futuros omnes hoc anno ne pereant : superfuturos tamen omnes, & grauem morbum facile euasuros : vel rem vitamque meam, tunc existimationem, postquam extra spem ferme ero, retenturum. At hoc vix contingere potest. Quomodo enim sub Pontifice optimo & amico, cum tot illius ministris mihi familiaribus, sine vlllo meo crimine, existimatio in graui periculo versari potest. Sed Deus omnia potest, & mentem meam obsecrare. Verisimilius tamen est primum. Accidit autem hoc hora IX. in initio : certè maius aliquid portendit quam vt diuinare queam : Exitus ostendet.

uerso si quis videat iunenculam formosam, vestibulusque ornata per domum incedentem, in cubiculumque condentem, incrementa bonae fortunae expectare debet. At verò de Fato non videtur verisimile, vt series illa tota reluceat in animo, nisi animam exterius positam dicamus; quae quod relucet in seipsa, nostris sensibus per vitam communicet. De genijs nondum constat quod sint : neque cuiusmodi sint. forsitan melius erit in caelum causam omnium traducere : nam vitz non videntur nisi generali ratione, quae paucissimis indiget, velut in numeris, ad hoc vt ad singularia deueniat. Ergo in his qui magis sunt à negotijs alieni, vel quia sapientes sint, talia videntur.

CAPVT X.

De duobus miris quae mihi contigerunt.

HOC anno MDLXIII. xvj. Calendas Augusti sub meridie, dum puer anno xvj. praesens esset, lae Antonius de Seacabarotijs; cum ibidem esset cloaca, audiuius casam tabulae, quae os illius regerat, seu foramen : aut enim muro adhaerens cecidit, quod quomodo contingere potuerit non scio : aut eleuata percutiendo murum, strepitum illum edidit, quod longè erat admirabilius : at puer sanctè deieratit apertum inuenisse locum : & tabulam haerentem muro. fidem postmodum fecit quod successit post sex dies : nam nocte quae praecessit ix. Calendas, cum mihi essent tres annuli in digitis cubitum eunti, vbi primum expectatus sum, nullos inueni : at cogitabam more solito, quod saepe id facerem, reposuisse super arculam quae lectum propè erat. Vbi quaererem nec inuenirem, ignatio lumen accendi, & tres ipsos in lecto quasi iunctos inueni sub dorso, sed maiorem tamen primam. Pro hoc ipso satis intelligo, nunc aliquid mecum

CAPVT XI.

De Tertio portento quod mihi contigit.

ERAT nox antecedens Quintom Idus Septembris, anni MDLXIII. horam non teneo. Bononiae etiam in domo Ranuciorum, quae adhaeret caementis ruinosis Palarij Ghisiliorum. Solutus somno, vinculum interulae quo collo constringitur, inuenio implicarum funiculo, quo Smaragdus, & chirographum illud mihi vt visum est, aded propitium, collo suspendebatur. Conor explicare vnum ab altero, atque eximere, sed res contraxit : aded enim implicarum alterum alteri, atque implexum reddidi, vt decurrato funiculo chirographum cum lapide ferre collo haereret, atque ipsam constringeret. Itaque desperans explicationem, consisusque in tenuitate vinculorum, vt si laeda me animaduertirem, statim confringerem : quieui supinus vt dormire : luce ipsa dissoluturus ea vincula & nodos, si qui essent, imo intortum funiculum, quod vix sperabam post horam, lucis etiam beneficio consequi posse sperarem. Sed non dormiui : verum vbi paululum immotus quieuissem, rursus tentabam an difficilis admodum futura res esset : & ecce inuenio lapidem sub ala, esse nodum omnem & plexus explicatos & dissolutos, nisi quod vnum alterum ex vinculis equitare videbatur. Non audebam in tenebris, ne rursus implicarem, explicare : verum vbi sensissem solum equitare, sed tamen implicata esse, tentavi magna diligentia, & illud pauillum, impedimenta collere, sic vt si non succederet, liceret rem restituere priori statui. Sed statim liberatos sum hac cura. Quare magnatum curam insperatam ostendit solutionem : simulque quod alias saepe dixi adesse aliquid, quod non cernitur mihi. Neque enim dormiebam aut ebrius eram, aut villo modo sum receptus. Sunt autem res hoc in statu. Mediolani

impedimentum conspirationis medicorum, quod ex successu apparet solui oportere. Atque ita paulò post annum elapsum, & illud omnino dissolutum est.

CAPVT XII.

De prodigio aduerso naturali.

Sequenti autem anno nocte quæ X. Calendas Februarij antecessit, qua die venit nouus Bononiæ Gubernator Crassus: pridie autem somniaueram tria illa somnia: fuit autem annus ille salutis M D L X V. conflagrauit lectus dum dormirem, nescio qua causa: experrectus puer qui in curuli lectulo dormiebar, me suscitauit à somno, dicens ardere lectum: ego quasi irascebar illi putans ebrium esse, illico tamen cum ostendisset, surrexi, & extinximus illum. Postmodum conuersos ad somnum, cum somniarem timorosa, & fugam, seu hac causa, seu ob fumum, seu ob ignem, iterum solutus somno animaduerti magnam partem lecti conflagrasse: non tamen culcitra picta fuit læsa, nec vellis pellicea, nec quicquam quod ad indumenta pertineret, arsit. Ita magnus terror & periculum, & turbatio non leuis, leuissimâ iacturâ soluta fuor. Ex nulla sunt lintea non tota, nec maiore ex parte: culcitra lanæ, interior (erant autem omnes tres) flagrabat. Prima vice flamma erupit bis terne, minus fumi, iactura ferme nulla: secunda iactura & ignis coegerunt me surgere: erat autem prope diluculum, circiter septem horas ignis durauit. fumus infamiam significat: ignis periculum & metum: flamma maius & præsens vitæ periculum. Ignis occultus ille insidias graues, in grabato ex domesticis. Et cum ego mihi met accendissem, auctore nullo externo, hæc (quæ vix sic contingere possant), accidit. Auxilio exter-

---

CAPVT XIII.

De celo crispato.

Bononiæ cum essem anno MDLXIII. BVI. Idus Octobris, vidi cælum obditum nubibus albis, totum crispatum; dixisses arte singulari factum. Res tam admiranda quàm pulcherrima visu: rarissima quidem, cum nunquam aliàs viderim in tot annis. Vt licet naturale sit spectaculum, tamen est mirum. Videbantur enim vndæ maris tranquilli sinuosæ, breues, quarum alteræ ceruleæ & densiores, alteræ candidæ & peruiz. Causam fuisse necesse est vnum ab vno per vnum modum: sic enim simillima fiunt.

CAPVT XIV.

De Naturali maximo miraculo.

Maximum nature imò sapientiz Dei Argumentum est, quod cum aqua solum terræ superficiem æquet, (nam hoc est necesse, vt animantium vita custodiat) nunquam deficiat. Quod si deficeret exemplo maris arenosi, nihil prorsus ali possit. Secundum quod non excreseat: cum enim leuior sit terra, & maior, vel saltem æqualis, sole quod in imo est ad superficiem trahente, exiguis interuallis, deberet inundatio subsequi: atque ita vel omnes essemus pisces, vel soli pisces. Tertium quod cum ibi sit, & calor vigeat, non putrescat, cuius

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

CAPVT XVII.

De Vrcei aqua frigida bulliente.

Cum Bononiz X V I. Calendas Augusti anni M D L X V. in vrceo ampulle simili aquam Rheni refrigerandi causa, mane è pueris vnus in imum potei demississet, sub eana erat frigidissima, sed tamen bulliebat aded, vt procul quatuor passibus strepitus audiretur: nec emissa magna parte desit bullire, sed perseueravit horis circiter duabus, nec factura finem videbatur, nisi cum impegisset quispiam imprudenter in funem, cecidissetque vas ac diffractum fuisset. Erat enim figulinum, & vitro de more obductum. Credidi esse frigus immensum, per quod aer creta inclusus exprimeretur sensim angustis illius foraminibus, aut etiam vapor. Nihilominus res tam fuit admiratione digna, vt prodigiosa videretur: tum verò magis, quod eadem nocte, quæ diem præcessit, aut paulo ante, scilicet ad Idus Iulij, somniaueram me prænomen Elmi accepisse, & familiaris rursus sancti Elmi; eademque die quæ nocti successerat, arcem S. Elmi in Melita insula Turcæ expugnarunt, omnibus ferme qui intus crane occisis: vt nescio quid magni augurati videretur.

CAPVT XVIII.

De anserē habente quatuor pedes.

M D L X V, XII. calendas Octobris in Caupona solis vidi anserem, cui duplex erat anus: utroque etiam excrementa, & quatuor pedes, sed omnino immobiles, quod prædixi narrantibus ita futurum: quandoquidem vel oportuit habere duo capita, & duplex cor, vel moueres plusquam quatuor notis. Erat etiam maius aliquid, nam oportuisset animam illam habuisse facultatē generandi quadrupedes; igitur generasset omnem anserem quadrupedem. Declaratum est enim *Theophosto* quod anima quæ mouet, generat iuxta functionem: igitur omnis anser fuisset quadrupes. Sed obijcies de musculis quibusdam, qui supergenerantur homini iam perfecto, id est qui non indiget pluribus, sed est etiam perfectus sine illo. Ergo non darentur musculi ancipitis generationis, quales sunt musculi occipitij, auriculares vocati ob latitudinem & paruam longitudinem, sed præcipui illi duo aurium, qui in quibusdam hominibus mouent aures, cum palam sit hominem, secundum naturam non mouere aures, quorum meminere Vesalius ac Fallopius, constatque experimento illos aures præter humanum morem mouere. Cum hæc igitur adueniant perfe-

cto homini, non debent posse moueri ab anima. Sed Vesalius lib. 2. cap. 13. non nouum musculus facit, sed longius extendit eum, qui secundum naturam fit, atque ita non facultatis animæ hæc mutatio est, sed materię vitium: attamen, vt dixi, constat novos quosdam esse musculos, non ex sententia Vesalij, qui numeri diuersitatem in multâ cum retulisset, hanc vnâ, quod in aliquibus inuenirentur, in aliquibus non, prætermittit. Sed postea confitentur de eo, qui sub cute volæ manus adnascitur, quem sæpe deesse affirmat. Sed & de pluribus aliis disputant Anatomici, velut etiam in brachio cruræque. Verum quid notius monoculo intestino, qui aliquibus cum desit, in plerisque tamen videtur, atque in aliis longissimus.

Hanc ergo doctrinam vellicare non decet cum æterna sit, nam plures homines cum sex digitis, animalia cum pedibus, duplici membro generali inuenta sunt, nunquam tamen visum est, quod motum haberent comparibus membris similem, aut quod per se mouerentur: alebantur & crecebant, non plus tamen mouebantur quam si cui tres sint oculi, videat. At de musculis cum primùm in aliquibus deficient, in nullo abundant, fieri potest, imo necesse est, vt sioguli motum habeant: ipsi etiam loco deficientium ramorum sunt, atque ided moueri possunt, quoniam non differunt, nisi vt abscissum à coniuncto: hoc autem ad materiam pertinet. Denique musculi in membra ordinati sunt: nos autem docuimus animalium & voluntatem, & motus initium in membris esse, non in muscularis: mouent enim musculi brachium, quia brachium moueri incipit. Et ided si quis aspiciat ad vera principia, omnia conuenienter succedunt. Sed quid de puero bicipitij in utero viuit quia sensum habet, & ided etiam motum: nam absque capite non viuit, & qua ratione vno non alio: mouentur autem alia in utero. Cum autem dissecta fuerint, inuenta sunt duo principia prima, scilicet duo corda: neque enim ab vna anima duo capita formari possunt. Sunt ergo gemelli confusi, & ided in ventre viuunt: nati ob mutationem & aërem statim moriuntur. Quod si vna tantum esset anima, vnum cor, caput vnum per se moueretur, aliud per consensum animæ matris: nec hoc monstrum viuum nasci potest, neque tamen mortuum prorsus: viuit enim medium inter animal & plantam, sed vitâ plantæ planè. Cæterum medio modo inter viuum & mortuum oritur ac superest ad paucas horas, nonnunquam superest diebus aliquot paucis: sed tunc vt dixi necesse est, vel parte esse mortuum, parte viuens, vnumque caput moueri, aliud esse immobile; vel vt plerumque accidit, & vt iam diximus, duo esse principia, duosque confusos in vnum. Cæterum quod ad nutritionem attinet, nihil definitum: palam enim est nutriri quæ augentur, & crura anseris, non statim vbi nata

nara est animis, tantæ fuisse magnitudinis facta, ideoque esse maiora: cumque motu careant, carere etiam sensu. forma autem ab anima proficiscitur, cum sit instrumentum non partis similis, quoniam ab alia anima originem sumpsit: duos enim anseres ab initio formare natura animæque illæ destinauerant. Fuit ergo principium cordis ac iecoris & cerebri aliud, sed primo manente alterum evanuit: anima autem nutritrix quicquid est inchoatum nutrit velut etiam in plantis, si hypericoni tertius ramus adnascatur, aut hippogloso geminæ lingulæ, aut in trifolio quartum folium nutritor: quod ea anima videatur magis annexa materiæ, quam quæ sensum præbet. Et ob id forsitan illa separari non potest, sed est perpetua in materia, non velut radius solis, sed alio modo: nam radius manet etiam sublato perspicuo. Videntur ergo genere differre tres hæc animæ, ut quæ sensum præbet una sit, sed materiæ opus communicat: mens autem una neque communicat opus materiæ, sed ab ea auxilium petit: quæ autem nutrit in materia est, aut materiæ communicat, sed non una est: vita

ab illa auxilium petit. Videntur autem in huiusmodi monstris, quod & ad septasiam pertinet, sæpe animaduertendum: nam cute sublata & alligato cruce non solum anseris, sed etiam canis, ut ita dicam, coalescere, & quod maius est crescere. Quod aperte spectamus in gallis gallinæis, in quibus dum castrantur, calcatur in vertice positum, etiam sine, vinculo, sed solo sanguine abscissæ cristæ coalescit, ac non parum augetur. Itaque pecuniæ corradendæ causa, multa talia, homines machinari solent.

CAPVT. XIX.

De litatione.

Dvo semper fuere quaesita: vnum in necessarijs quid futurum esset, alterum in agendis: an faciendum esset aliquid, an non faciendum? Hæc causa multis utebantur rationibus, destituti oraculis quæ in Græcia erant: sed præcipuè tribus: omnibus ex his quæ contingebant veluti fulguribus, lapidum plouia, partibus monstrous atque similibus. Secundum extis hostiarum, quæ omnia ad Aruspices pertinebant. Tertium erat ex volatu auium, quæ ab auguribus observabantur. Sed de extis nunc tantum sermo est. Hostia animal vocabatur, quæ sacrificio mactata inspectis visceribus præcipuè iecore & corde, de futuris decernebat. Ea duplex erat: maior è bouino genere, & minor cuiusmodi canes, sues, oves, capræ. Hostiam nullam licebat mancam aut debilitatam accipere, neque reluctantem, cum duce-

retur ad altare, nec quæ fugeret. Quapropter nec vindictam sed liberam sistebant ad sacrificium. Quod si aufugisset, oportebat ubicumque primum inueniretur, eccidit, & hoc etiam dicum & infaustum habebatur: ut refert Alexander ab Alexandro *Quarto dierum gentilium libro, cap. 17.* Hæc quæ ducebantur, si maiores essent; auratis cornibus insignes erant; si minores corona è fronde illi Deo dicata, cuius nomine sacrificium instaurabatur. Vbi sisteretur hostia, eam aqua fontis Iuurnæ inspergebant, nec fas erat terram vase tangere: locus piaculum & triste omen habebatur. Precabatur inde Sacerdos, post circumuoluebat se, inde sedebat: ubi surrexisset, molam saltam (hæc farina & aqua salæque constabat) inter victimæ cornua fundebat, post vinum bibebat, & circumstantibus bibendum porrigebat: inde ætas è victimæ fronte vullas in ignem mittere; post gladium obliquum à fronte eiusdem ad caudam ducere: inde immolare. Atque id secunda pars erat sacrificij, nam initium à libatione inchoabat. Terra erat litare: quod solum è toto sacrificio in arbitrio non erat sacerdotis: sæpius enim immolabant, & persæpe litare non poterant, ut apud Plinium de viris illustribus: *In Tullio Hostilio Ioni Elicio litare non potuit fulmine ictus, cum regia conflagrauit.* Et Suetonius in C. Cæsare ante obitum: *Draco pluribus hostijs casis, cum litare non posset, introiit curiam spreta Religione.* Erat ergo id ut Plutarchus docet in libro *cur Oracula defecerint*, cum hostia gladio, qui prælongus erat, ornatûsque eburneo capulo, clarûsque ex ære Cyprio, vulnerata caput quassabat. At in Delphis quæ immolabatur, antequam Pythia descenderet, non solum ut quassaret caput necesse erat, sed ut tota artubus contremisceret, succutereturque stridentibus ipsis partibus ob tremorem: aliter Pythia non descendebat. Quarta pars erat, cum viscera percontabatur aruspex, reliquum corporis ministris reddebat. Sæpenumero etiam sacrificabant nec litabant, quoniam extra inspicere non in animo fuit. Ergo quoties litaret, id est hostia signum redderet ex doctrina Heruscorum, à quibus omnia Romani acceperunt ad diuinationem, extra inspiciebant; quæ si propitia erant, sed non edmodum, aliam immolabant: & si litassent, extraque feliciora apparuissent, hoc erat summum bonum: si contra, infaustum. At si litate non possent, irritum negotiû & dicum etiam habebatur. Pessimum verò ubi litassent, apparuissentque extra mala, inde alijs casis hostijs deteriora, aut omnino litare non potuissent: nam hoc & confirmabat præcedentis sacrificij decretum, & quæcumque fiorent in irritum, casura denunciabat. Non erat valde malum litare non posse, si quis à negotio desisteret, ubi de re quæ in arbitrio nostro esset, consulerimus. In cæteris qui poterant, instaurabant sacrificium, ut meliora experirentur.

Et quamuis, quotquot hostias cadere liceret, quoniam tamen tediosum erat sacrificare, & aruspex peritus exigebatur, & hora diei matutina, idem modus erat.

CAPVT XX.

De Diuinatione, iisque que ad eam consequuntur mirabilibus, ex oraculis.

Iam verò quòd omnia vnum sint, & incorporea, & corporea, demonstratum est in libro de Proportionibus: neque anima nostra Deus est, manet tamen ab illo, & vna illi est, velut & anima plantæ. Diuinat autem tribus modis, quorum duo conspicui sunt, ac omnibus manifesti: scilicet sapientum coniectura atque prouidentia, & artium quarundam rationibus, vt Astronomi, Nautæ, Medici, hæcque pars ratione constat, & animam vigilantem expostulat. Et qui sic diuinant, sapientes habentur, quoniam & sæpe vera prædicunt, & causas prædictionum reddunt. At contra est tertium genus diuinationis, de quo nunc institutus est sermo, quòd in parte animæ illiterata & rationis experte viger, in qua visiones vt ita dicam, Acephalæ nectum sine causis apparent, ipsorum futurorum, aut etiam præteritorum, vel presentium: sed quæ ignota sint. Vt verò à calido solertia & diuinatione per somnum excitatur, ita condensata per frigus & vaporem, animæ velut in antro Trophonio, in specu Delphos apparebant imagines rerum illarum. Condensabatur autem anima ipsa à vapore subterraneo: nam aquæ, & vapores, & melancholia, diuinationem efficere possunt, quia frigida & naturalia: vinum non potest, sed efficit lymphaticos & Poetas: Calidum enim est, & res non à natura facta, sed humano artificio. Ob hoc proditum est literis, aquam Trophonij fontis diuinationem efficere si hauriatur. Mira semper fuit vis terrarum, & Aristoteles refert Carysti locum olim molles edidisse lapides, ex quibus lintes cuiusuis generis fabricarentur. Et Plutarchus refert ex adytis illis oraculorum, non statis temporibus, sed per incerta intervalla effluxisse autam aded suauem atque fragrantem, vt vnguenta optima ac pretiosissima refecerent.

Fieri ergo consentaneum sit, animam inuicem speculi vapore illo coactam, representare aut concipere imagines rerum incognitarum. At si ita est, quid est quod concipit, cum ipsa sit quæ diuina sit? neque enim vapor tot quæ sitis sufficere potest, nec etiam opportunè respondere interrogationi. Deinde quomodo Deus quisquis est, rerum præteritarum memoriam continebit? nam illarum iam desiere causæ, futurarum namque esse possunt vel proximæ, vel priores proximis. Ornum

quomodo à frigore anima congelari poterit? tum præcipuè quòd odor ille potius attestetur caliditatem, quàm frigiditatem. Itaque non animam congelari sed potius instrumentum primum, qualecunque sit, in anima autem omnium rerum imagines relucet, quæ concipiuntur à spiritu, non aliter quàm oculus semetipsum ex speculo aspicit. Cum enim vt dixi vna sit cum Deo, omnium continet imagines, non vt fuerunt, sed vt à causis pendent; infinita autem cum sint per voluntatem Pythiadis, ad præces alterius secernuntur. Neque congelatio illa fit à frigore tantum; esset enim ineptissima, sed cum illo: velut & oculus cum coagulatus est: virtute enim quasi diuina cogetur frigoris instrumento. Sic etiam cælestes influxus alij sunt à calore atque frigore, non tamen sine altero eorum operari possunt. Ergo cum vapor causa sit nitoris in animæ instrumento, vapor autem è terra, terræ autem partes senescunt, necesse est oracula senescere, maxime in terramotibus vt apud Orchomnios Tiresiæ, quod mutum ea causa euasit: aliæque multa apud Cilices. Idem ex aquarum inundationibus, tum verò per se vi ipsa senescente. Ipsa verò vis terrarum nihil habet admirabile, cum omnia possit. Quidam enim specus statim homines occidunt, & olim, & nostra etiam ætate alij lymphaticos reddunt: imòmodica enim est: si ad hemuncionis vires tanta moles comparatur. Oportet autem horas & modum præeligere in his si sapimus, vel quoniam non sine diuina mente hæc fiant, quam propitiam habere oporteat; seu quòd in cunctis negotijs diuersa sit occasio in nobis intelligendi, memorandi, hilaritatis, vt Pythia ipsa bene sit disposita; seu quòd in omnibus signa sunt melioris aut deterioris conditionis, velut in agro fertili; licet seges vbique multa sit & bona, partes tamen sunt in vtraque ratione præstantiores alijs, aut ignobiliore: velut medicus (cum in febre nulla sit hora cibi) eam eligit horam quæ sit opporrior, scilicet cum febris lenior est, id didicit ouis pectus tepescit, pedes incaluerint. Et agricola serit à pluua non ab æstu: ex victimæ enim horrore occasionem captant. Pieri etiam potest, vt aliquid cura anima ipsa sit constitutum, postquam omnia vna anima comprehenduntur, quæ tam multiplex est, imò magis quam si diuisæ inter se essent: nam numero comprehenderentur, nunc autem sunt infinitæ. Declaratum enim est à nobis numerum neque cum infinito, neque cum monade communicare, sed illa inter se, Infinitum scilicet & monadem: Siquidem idem illo narrat, cum Pythias quædam sua ætate, vt reor, importunè ad edendum oraculum compulsa esset, primum vocem reddidit impeditam, & minimè solite similem: postmodum horrendo clamore perterrificavit astantes, & Nicandrum ipsum Oraculi antistitem; demum restituta sibi & loco sublata

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

quod hoc non est simile experimento fidi-
dium lyrae, sed potius lapidis herculei, di-
rigentis ferrum ubicumque fuerit, ad sep-
tentationem, quamvis seu vi caeli, seu terrae,
tam procul absit ab ea parte: quoniam quae
natura conueniunt, spacio non dirimuntur,
quoniam materia earent, & sunt incorpo-
rea: spaciū autem dirimit corporea, quia
contactu agnor solum, non vi: ergo filius
patri tam coniunctus est animo, naturā,
& cogitatione, si etiam distet X. M. mi-
liariorum, quam si sit in coedest cubiculo,
quod etiam ex aliis operationibus aperte
intelligitur: velut amore, misericordia, te-
stamento, desiderio, cogitatione. Multa au-
tem ex his sequuntur. Primum quod quan-
tō magis antea se dilexerint, & simul ver-
sari fuerint, eō magis euidenter talia appa-
rent, & certē, & frequentius. Secundum
quod quantō maiora fuerint mala aut bo-
na, ideōque in morte talia accidunt saepius:
à causis enim validioribus mors & maxi-
mē violenta accidit, & validiores causas
magis percellant. Tertium, quod in his qui
mentem his rebus adhibent, euidentius
taliam conspiciuntur: qui enim assueti sunt
vnicuique negotio, vel minimo indicio
percipiunt, velut Iurisperiti lites, Medi-
ci morbos, Architecti domus detrahentia.
Vnde qui fidem huiusmodi adhibent, sae-
pe vident talia; qui autem negligunt, etiam
si veniant contemnant, nec animadvertunt.
Est tamen ea vis in multis. Quintum quod
si haec eueniunt dum homo dormit, & iam
alimento distributo, optimē percipit, mi-
nus si paulopost distribuatut alimentum,
iam tamen re exacta: minus per vigiliam,
dum homo nulli rei intentus est: minus
etiam si per vigiliam soli contemplationi
deditus sit: minimē si edat, bibat, equitet;
nullo modo cum inter multos versatur, &
loquitur: ment enim aliō aversa, non sen-
tit motum tam exilem.

Coniectati autem in his oportet tempus
minimē distans à casu, & in quo homo
magis vacuos est à negociis; eo enim mo-
mento rem percipiet. Vnde ob magnas oc-
cupationes; quae tum acciderint & perseue-
rauerint, contingit praeterire occasionem;
& nil praesentiri. Multum etiam facit aeta-
tis antiquae mutatio, tum mensis, dies, ho-
ra, cogitationes, regio & cibi: crapula
nim dediti & ebrietati dediti, nihil horum
sentiant. Septimum, futura quoque in nobis
eadem ratione praesagimus, quam praesen-
tia aut praeterita in aliis: est enim leuitatis
motus magnitudo ferme eadem. Quin
etiam alij ab aliis mouentur. Cum enim
fuerit in aliquo solum initium, motus per-
ficitur ex vehemēti commotione animae
alterius, cum sit vna & eadem, natura ve-
rō similis. Ob id contingit, vt aliqui pue-
ri maximē praesentiant, in quibus est ini-
tium motus, aliqui non, etiam si adiuuen-
tur. Nonum, quidam etiam praesentiant
aliena: quoniam motus in his naturā, ob-
seruatione, & consuetudine validi existunt:
ob id sufficit interrogatio: velut de his qui

ambulant super funem, aded securē & fir-
miter, vt alium etiam in humeris ferant.
Decimum multū etiam in huiusmodi con-
tingunt errores, tum ob avaritiam, tum
quia pudet fateri se non posse diuinare, cum
non possint id facere: tum quia corpus aut
anima haud praeparata est. Ob haec igitur
bonum est per aliam coniecturam, maximē
in voluntariis & alienis firmare iudicium,
vt videamus, cum maximē tam exili motu
percipiendis formis idonea sit. Duodeci-
mum quidam parati sunt magis perceptio-
ni vnus generis, quidam alterius, quae est
per memoriam, & in qua imaginatur, le-
uissima sunt, quoniam haec facultates facile
mouentur: tactus maximē pertinet ad con-
iunctos, & ex magnis causis accidere solet:
certissimus est visus, inde sonus exterior,
cum obmutata est vis percipiendi: post
quem est interior quasi sibilus, sed non
est vt morbus, nam momentaneus est, &
validior tinnitu: & cum impetu aduenit:
& percipitur ingressus eius, & ex qua pat-
te, & est in cerebro. Et est semper index
verborum non facti, exterior autem ple-
rumque interitus. Post hunc est odor siue
bonus siue malus, nec visum aliquod hu-
iusmodi diutius durat. Durauit in me (cum
malam omnino ducerē vitam, & inde suc-
cessit morbus diuturnus ac ferme lethalis)
odor sulphuris pene duobus annis. Carnes
enim perpetuō sulphur olebant: fragrantia
autem aëris & incerta breuis esse solet, &
diuinum quid sapit. Somnia verō primis
duobus exceptis, omnibus aliis sunt mi-
nus firma. Decimum tertium, simul senti-
re ac percipere, magnū veritatis rei est
argumentum. Anima quoque vt dixi per
se percipit ex connexionē causarum; ve-
rū cum nondum spiritibus quae percipit,
communicauerit, homo non percipit.

Huiusmodi est ergo nostra sapientia, vt
anima nostra sapientissima sit, vt quae vna
sit in omnibus, secundum sententiam eru-
ditionum Philosophorum, nos autem ig-
nari & Imperiti. Quibuscumque etiam
sapientibus & artium peritis contigerit ha-
bere hanc praeparationem ad diuinandum,
his necesse est duas prorsus dissidentes na-
turas, quali Genius aliquis adsit, aut ipse
ex duobus contrariis compositus. Nam vt
est peritus artifex, prudentiam habet hu-
manam; vt verō diuinus hanc supernatura-
lem. Tales itaque aliis longē superemi-
nent, velut Socrates inter Philosophos, Ci-
cero inter Oratores, C. Caesar inter Impo-
ratores: Galenus inter medicos, Synesius
inter Imperatoris aulicos, Dion inter se-
natores, M. Antonius inter duces. Iosephi
autem genius insignis fuit, qui eum to-
ties à morte liberauit, futura etiam ad dies
ostendit, & charum ac potentem apud
Planos Imperatores reddidit, sobole
etiam felici relicta. Hac igitur ratione, &
cum Geniis, & sine Geniis, hanc diuina-
tionem ad quam omnis mortalis gloria
consequitur, tueri possumus, cum nullo
indigeamus genio ad quouis experimenta
tucnda;

tuenda, aut ut illorum reddamus rationem. Sed & si genius addatur, causa manifestior fiet, videturque hoc verisimilius. Sic rotam Platoniorum scholam, Iamblicum, Plotinum, Arrianum, Proclum, Porphyrium; cumque ipso Platone, Aristotele, atque suis affectis Theophrasto, Themistio, Alexandro, Averroique concordem reddemus. Vnum in utraque opinione commune est, ut Genius sit bonus & verax, animi mores pravi, ut in plerisque ex illustrioribus, qui genium habuisse feruntur: nam qui Genium fallacem & mores pravi habuerunt, omnibus his finis acerbos fuit, quemadmodum Brutos & Cassius, & M. Antonius: at qui bonam naturam fuerit & bono Genio praediti, hi felicissimi fuerunt. Qui vero Genio malo nati, vita autem proba sunt; huiusmodi vitam degunt humilem & abjectam. Verum de falsis genijs non est ut dicam: eadem tamen ratio horum ac ceterorum: imperitus militum Dux, imperitus medicos, imperitos pictor, falsae imagines, & permutatae, & oblatae, veratum loco.

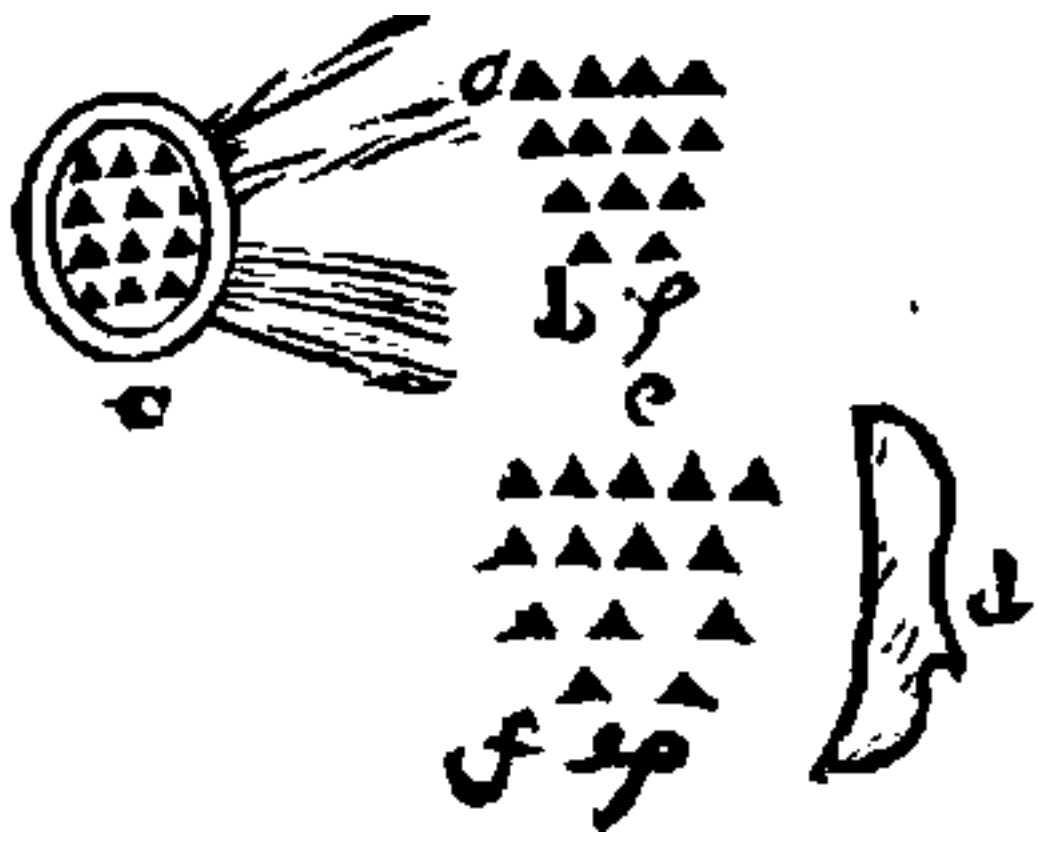
At dices quomodo odor ille cere potuit communicari omnibus domesticis, si propria fuit providentia tua? haereo hic, stupeo: si dicam fuisse terrae halitum qui hoc patefecerit, unde voces postmodum porcorum & anatum? nisi quis dicat ab halito terrae commotos omnes ob odorem, quoniam illum consecutus sit: ut autem propria ostendisse imaginem porcorum & anatum. Sed cur non amplius haec audita? E diverso si genius est, quorsum fallit? an non praestiterit haec non ostendisse? cur modo ostendit, cur non? cur tam vilibus se immiscet: nam non semper de magnis, sed etiam mediocribus, inde exiguis me monuit: laborem. Sed contra est illud, si res est solum naturalis, nam ut dixi naturalem esse constat, & sola ipsa sufficit, cur tot aonis situit, cum opus fuit, renouata est: ab anno enim M. D. XXXVII. cum mater obiit, ad annum MDLV. cum de conductione Papiam ageretur, situit; post ad finem anni M. D. LVII. cum uxorem duxit mensis Decembris fine, inde ad initium MDLXII. cum multis modis ac saepe se ostendit, tumulis terrae per cuniculum effossis, strepitu incondito, cordis laceratione, & sibilo violento; & signo infausto in vogue. Itaque vereor ne non Daemonis aut gcoij haec actio sit: verum naturae ut dixi suffragio: (neque dubitabile hoc esse potest Philosophis,) manifeste indiget ea ratione qua dixi. Cum vero agant illa velut & incorporea reliqua iuxta propriam essentiam: nulla varietate aut mutatione in deterius aut melius, & quae nos minima ducimus, apud illos non minora sunt, nec quae maxima maiora, sed neque in pollice pes aut promuscis, nec in Ephemero, quamvis una die non supervivente, ala magis deficiat, quam Elephanto pes aut promuscis, existimandum est exhalationem & vaporem bene

causam esse materiariam huius tanti miraculi, agentem autem genium, stabilem & naturae propriae ut facultatem suppeditantem, seu ratione quadam divina & immortali. Ob id ergo differt, quod tamen immobile est Genij ratione: uno enim perpetuum est scilicet Genio altero, materia siquidem renouatur. Vbi ergo interim materia illa tam diu conquiescat, credendum est non immotam manere, sed interim exagitari per varias species: & qui hunc genium possident, in perpetua sunt agitatione.

Quocirca, quoniam dictum est de animali illo, quod nobis in domo infaustam eruebat terram, quoniam pacto si hoc nostrum est, non solum ex illis, sed etiam ex ceteris Antiqui praesagari consueverant? Referunt Ciceroem a coruis etiam manifeste de interitu admonitum. Haec quae de foris adveniunt, licet manifestius attestentur genij vim, quam priora septem; tamen & ab illa vi fieri possunt caelesti, ut puta haec animalia consensu geniturae, ut cum Aquilae signum aut Gallina, quemadmodum Astrologi dicunt, in causa fuerit. Sed de his tractare hic propositum non est: nam quam assumpsimus materiam, satis per se ampla est, & magnum exhibet negotium. Quarendum est ergo cur haec in his vel illis magis veridica sint: Satis conspicuum est, veridicis veridica magis euenire praesagia; cur autem, ita non satis adhuc declaratum est. Vnum constat, leges civiles non his fidem adhibere ob illorum inconstantiam: Et plerosque qui huiusmodi fidem habuerunt, infelices exitus sortitos esse, ut multis contempsisse melius visum sit, quasi non multo plures horum, quam illorum male perierint: atque interim infelicitate vixerint. Ut enim omina obseruasse, demonibus sacrificasse, augurij fidem praeter naturalem rationem praestitisse, non solum impium fuit, ac leuis ingenij, sed etiam stulti: ita quae vel nobis natura indita sunt munera, tum divina miracula spreuisse, contumacis & amentis, & sibi sapientis nimium est. Ergo aliquibus insitam hanc vim haud dubium est, quemadmodum & terris nonnullis, non tamen omnibus: proprium autem hominibus suspicere materiam ac constructionem, ad sui ipsius providentiam aut suorum: nec simpliciter, sed quod ad illorum solum salutem attinet: nam & Atyages Cyri fertur praevideisse fortunam, a quo regno spoliandus esset, & Laius ab Oedipo se occidendum cognovit; ultra non videtur res progredi, nisi longa exercitatione & victus abstinence. Terrarum vero exhalationes fatidicum docebant de bellorum exitu, de peste, de frogoro inopia, exedificandis urbibus, exitum; tum regum de sua fortuna quarentium, quid futurum esset: tam ampla, sed non magis admirabilis ratio, ut communis anima explicata tenebris elementorum, uniuscuiusque euenti causam referret. Liber autem modum

dam tabulâ depingere, ut rei non ardua nisi sola opinione typum tabulâ explicemus: Sint B effectus, A causæ, & nondum sit B Anima, C in qua causæ relu-

cent ob eam quæ dicta est rationem, propriam, & ex consuetudine iuxta motiones, velut cum videris cadentem lapidem, caput confringi putas. Imaginatur simile B, reflectitur hoc rotum *ovaria*, in spirituum factam glomerationem in D, & apparent causæ E, effectus in F. Delirescunt autem causæ ob tenuitatem, & quod solum aut maximè mouet C animam, defertur ad D, causarum imaginibus penè obliteratis. Illud sanè admiratione dignum & planè diuinum opus, tantum solum detegi ex hoc fatali ordine, ut præuisa non queant præuerti, sed de hoc suo loco dictum est. Leges autem, si populo huiusmodi libertatem concederent, præuidisse quanta omnium futura esset confusio, non solum ob errores multiplices, sed & dolos; Auaritia, Inuidia, Ira, Odio, causam suppeditantibus. Quamobrem nec nisi sapientibus permissum esse debet id est prudentibus, & modestis hominibus, & in evidentibus signis. Quiescunt ergo hæc velut & pro opportunitate; magnorum enim effectuum aut principiorum magna sunt ostenta. Et quamuis omnia omnibus temporibus euenire soleant, nihilominus magis accidunt nobis ad ea intentis: proximè nullis intentis: minimè alijs intentis. Sollicita enim anima plura præuidet.

Ergo his cognitis, qui evidentem habent hanc genij vim, & quæ eorum peruaget hominem multis modis non solum præcognoscendo, sed ex ipsa ratione rei, per quam præcognoscunt, velut somnijs, vocibus, susurris, spectris, odoribus, tremore, strepitu animalium, inconsuetis actionibus admirationem capiunt, & id miraculo positi esse videntur; inde succedentibus rebus pro magnitudine consequentibus, (nam talia magnis viris & ad magnam fortunam seu bonam, seu malam, euenire solent) seu prudentia elapsis ab ingentibus periculis omnia videntur supra humanæ conditionis fastigium euenire. Per quæ si non ad mala deflectas, nec ad humilia respicias, sed per ea Dei magnitudinem beneficiûmque consideres, & veritatem amanter amplectaris, vitam quasi Deorum viuere poteris, & ad meliora te ac-

cingere ac maiora sperare: simulque multa exigua, quæ antea molestiam afferre solebant, contemnere, totus intentus aut diuinis, aut veris bonis aut necessarijs: ut illud Socraticum, sed sub alio sensu, cum in nundinis esset, dicere possis: *Quot rebus non indigeo*. Idem profitentur, scribunt, & quæ scripserint aut dixerint non recordantur, sed tanquam aliena recitauerint, omnium obliuiscuntur, in ecstasim, quibusdam laxatis ostioli cordis se ducunt, aliæque non minus admitanda faciunt, præfertim arte singulari quapiam adiuti, aut Philosophiæ arcanis initiati, quæ nunc dicere longum esset. Sed illud adijcere necessarium existimo, hunc concentum ut ita dicam medicamentis purgantibus dissolui, sicut & cibis quibusdam adiuuari: filios tamen horum partim insanos, partim ignauos euadere. Existimandum est autem sanguinem hunc in arterijs contineri, in ipsoque corde esse, aut prope cor, aut in ipso cerebro, & forsan temperies quædam est alterius eorum: Et si cordis sit, quod verisimilius est: à principio enim tantum opus originem ducere credendum est, erit in toto sanguine arteriali etiam. Quocirca rarè vel nunquam hi putridis febribus corripiuntur, & diu viuunt, & iuuantur lætâ vitâ, maximè & abstinentia ciborum, & vini multi, aut nigri vel rubri prorsus, & circa cor patiuntur, & perpetuò agitantur, & imaginantur: & eorum vita, & mores à communi vsu sunt alieni.

Quæ autem in rem faciunt, communia quidem seu propria sint, à somno si sumamus exemplum condiscere licet: nam in eo vel minima percipimus, quod sensibus neque animi perturbationibus animus noster minimè detinetur. Indicium est dolor exiguus, qui dormientibus nobis maximus esse videtur, experrectis, quantum sit, apparet. In vigilia enim licet sensibus distrahatur, minima tamen est illorum vis, si ad perturbationes conferatur. Sublatis ergo perturbationibus, quamuis relinquuntur sensus, animus quasi purus & quietos dici potest. Ergo cum circumuoluatur ex se, & quasi leuis sit illius & polica substantia, minimo impedimento motus ille, seu motui quiddam simile, quo rapitur ad principium omnia collustrans, & omnium particeps impeditur, nec discernit quicquam præter sensilia, quæ illi obijciuntur; liberata autem videt plura maximèque pertinentia illis quæ operatur: neque enim societatem suam facile deserere potest, nec illius obliuisci; dico corporis, filiorum, coniuictorum, opum, & quorundam est cura sapientiæ: de his igitur ventura & præsentia etiam, non illi per sensus percepta videt.

Sunt autem quæ illam impediunt corporis consortium & grauis sarcina, sensus cibis ac potus, sed præter omnia perturbationes, præcipuè iræ, libidinis, auaritiæ quæ iniuste sunt. Cum verò hæc mouent,

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

breviter & molè ante & clariùs : ita quibusdam hominibus & priuata & publica cœnta significantur à Diis. Hoc autem maxime gnauis contingit, & qui sponte studiis, continentia, voluptatum & virtutis amore proficiunt. Hæc quæquam plenius ac facilius his quæ accidunt, satisfaciant : iudicio tamen meo & plura exigunt, quàm quæ necessaria videantur, & Deorum maiestatem minuunt : & præterea nec congruunt his quæ cœnunt, cum multa falla & vana in his cernantur, aded vt qui talia dicunt, cogantur fateri Dæmones mendaces vt plurimum esse : quod naturaliter absurdum videtur, quandoquidem vel sine illorum fraude homo eadem passurus sit, & sæpè etiam deteriora. Quamobrem simplicissima via & naturalis maxime, ac experimentis quæ eueniunt consentanea, vt falsa vera, obscura aperta, magna exigua admittere ac tueri possimus : quin etiam animorum æternitati magis fauens, quandoquidem diuini principium in nobis statuimus, non alium è mutuo accipere cogimur, vt hæc ad animam ipsam solam & coniunctionem cum diuinis & incorporeis referamus, causam verò ad spirituum naturam & densitatem atque splendorem ex proprietate naturæ, continentia, vsu, moribus ac exercitatione assidua. Inde mihi cum illa relegerem, quæ de voragine illa tenebrosa atque terribili referuntur, ad somnij nostri fatalis finem peruenisse videor. Vnde in diuersorium illud mihi recedendum esse mutato vitæ instituto, antequam id ingrederer, iam hunc habituro, quamquam temporis incertâ metâ. Verùm quod ad Socratem attinet, ambitiosus nimis & ob id in meritò irrisus esse videtur, qui sensum inarticulatæ vocis, inò potius somnium ad dæmonium, quod eo tempore quasi pro Deo habebatur colebaturque, referebat; seu ignorantia rerum naturalium, seu gloriæ & nominis cupiditate, qua vt sæpius dixi supra modum flagrauit, cum licet vera esset prætenho, fallere tamen etiam posset: nec aded evidens, vt à Dæmone profecta omnino videri debnerit, forsitan tamen in illo (quod cum scellit & verisimile est) elatior & euidentior & illustrior fuit, & vt euentuum nonnulla experimentis certa recitat Plato. Vtunque sit, velut aliàs diximus, omnia cum referantur in vnum, licet pugnent inter se hæc opinioniones, in Dei gloriam redundant : qui vel nobis custodes tam benignos, & tam sapientes, non sine delectu insignium animarum dederit : aut ita ab æterno mundum ordinauerit, vt connero naturali substantiam eiusmodi homines præsentire possent, aded euidenter & verè, vt meliùs Dæmonij præsentiam suspicari possent. Ergo Deo ipsi pro tanto munere vt par est, gratias immensas agamus, & habeamus: siquidem hoc & maximum est & admirabilius omnium eorum, quorum in hac vita certam fidem consequi liceat. An verò ex geniis hoc adsit nec ne, indiscussum relin-

guntur. At contra si mutatione victus & regionum, id potius accidat non ex Genio, sed naturæ proprietate id fiet. Existimandum est ergo eos quos coniunctos dæmones habere referunt, in eodem genere esse, vt per illas imprecationes spiritus fide distant : atque ita ex illis reddantur imagines sub specie seni ac vocum, nonnunquam etiam quæ visui fiant conspicuz. Duo igitur cum sint modi ; Genius, & corporis præparatio, seu humoris vel spiritus, an forsitan tertius, scilicet, qualitas coniunctionis animæ cum corpore. Iuxta id verò animaduertere decet, quod ad intellectum præcedentium facit, octo esse modos imaginandi. Primus est per somnum, circa quod illud esset inquirendum, quod Aristoteles non docuit, multò minus alij : cur in somno quæ imaginamur, videntur sensu percipi, aded vt vis imaginandi & phantasmata in somnium versa videantur. Aliquando consideravi quòd non omnino semper, sed in somniis, in quibus homo expergisci videtur, aut dum somnium se videre putat, aut in quo percipit se somniare, in illis homo per sompium imaginatur, sed hoc rarè. Sufficiat rem attigisse, nam notitia illius solum hic indigemus. Secundus est in estasi. Et hic est proximior vigiliæ aliqua ratione, aliquà remotior: Et de hoc quoque alias diximus. Tertius est cum imaginamur videre veluti montem aureum, nihil ad visum referentes, sed soli cogitationi intendimus. Quartus cum imaginamur (montem vt dixi puta aureum) & illum ad oculos referimus: sed oculos tamen non vider

videt quicquam, palpebræ autem sunt clausæ. Quintus est, cum eisdem clausis, idemque imaginando, videre nos putamus, quædam dissimilia tamen. Et hic est duplex: vel obuersatur prius imago in mente, post in oculo: aut prius in oculo, post in mente. Sextus est eodem modo, & duplex etiam, sed quod oculi videre se putant. Simile est multum ei quod imaginamur: sed non est planè idem. Septimus verò est eodem modo, quo duo præcedentes, & duplex etiam ipse, sed est eiusdem: & ex his melior longè est qui habet originem à mente, & eam imaginem sequitur, illà quæ est in oculis & fit clausis palpebris. Octauus est similiter duplex, & eodem modo fit: sed differt à præcedentibus in tribus: primum quod fit apertis palpebris. Secundum quod secundus modus omnino fit absque cogitatione: imò fit homine etiam alia cogitante, & hic est longè nobilior omnibus aliis: & est Dæmonium aliorum & eorum qui naturalia ignorant, seu Genius: & fit vi naturæ & consuetudinis vt dixi, & arte. Et ob id transit in momento, & postquam homo viderit, aut audierit, statim dubitat an viderit? Tertium est quod hic modus est communis aliis omnibus sensibus: nullus alius autem ex quinque proximis, idest post primum ac secundum communis est vlli alij sensui. Sed primus horum qui fit apertis oculis, homine primum aliquid cogitante, inde oculis representato est etiam valdè pulcher. Et est similis præcantationi, & ille est de quo dixi in *Dialectica & quarto de secretis*, per quem vident mirabilia. Sed si non contingat videre, quæ cogitauimus, pertinet ad secundum membrum: non est tamen sub illo: quia in secundo membro oportet vt homo nil cogitet; quare hic modus vt patet habet tria membra, vt dixi in secunda differentia. Sed non est hoc dictum cum illo idem. Vt ergo rem perfectè intelligas, dico quod hic modus est quadruplex: Primus est dum imaginamur vnum, & aliud oculis videmus vel audimus, vel alio sensu percipimus. Secundus est cum imaginamur vnum, & idem videmus aut audimus, aut alio sensu percipimus, & est nobilior præcedente, & vocamus spectrum. Tertius est cum nec imaginamur aliquid, nec cogitamus, nec alij rei sumus intenti, & videmus aliquid aut sentimus, & est nobilior præcedente, & vocatur Genius. Quartus est dum nil imaginamur, sed sumus alicui rei cogitatione & sensu intenti, vt legendo aut recitando carmine, quorum recordamur, sentimus aliquid. Et hic modus est omnium magis potens, & vocamus Dæmonium. Et est duplex: nam illa quæ recitantur, conueniunt rei, & vocatur inuocatio Dæmonum; vel non conueniunt, & vocatur visio dæmonis aut Mortuorum.

Iam verò ne quisquam demiretur tot arcana animæ nostræ, quam constat multiplices habere partes, præcipuasque duas,

Tom. X.

intellectum agentem atque potentiam: qui transmutatur, quoties phantasmata contemplari contigerit, hique æterni. Præterea intellectus actiuus & patibilis, vocant alij prædicum & materialem, & ratio ipsa atque huiusmodi: aded vt si omnia quibus homo cognoscit inuicem misceantur, ingentem futuram multitudinem cognitionum admirabiliumque effectuum, qui ex notitia animi nostri proueniunt: nec non specierum incorporearum comprehensionumque, haud dubium sit. Sed hos nostras vires noscere datum non est, ob nostram socordiam atque improbitatem, seu ne Diis similes efficiamur in hac vita.

Pericia verò linguæ aut artis incognitæ ad Genium pertinet, & naturalis esse potest; non tamen perfecta, quoniam instrumenta non sunt præparata ad illam actionem; non accentus, non pronuntiatio: magis autem intelligunt linguam quam loquantur: & artem exercent, rationem reddere nescientes, velut hirundo de nidi constructione. Etenim lumen illud velut solis per opacum & coloratum vitrum visionem quidem efficit, sed nec puram, nec absolutam, nec constantem, sed tamen sine illo videre non liceret. Et est alius modus, vt ex celeri transmutatione renum plurium vice fungatur, & per connexa & ea quæ deficiunt, sensum coniectetur: velut in notis obscuris & symbolicis appellatis. Vnde quanto velocior erit mens, quoniam ordinem quendam supponere necesse est & perfectionem, necesse est quod non intelligitur eius esse loco quod deest. Propter hæc ad eos, qui hæc tractarunt, magis huiusmodi notitia peruenit. Atque hic verifimilior modus iuxta accepta ab alijs principia; ille iuxta prima. Etenim nobis in Gallica lingua cuius imperiti sumus, & alias in Latina talia contingere: hoc quidem vna die, ac perfectius ob præparationem maiorem; illud paulatim magis, quod neque pater eam nouisset.

CAPVT XXII.

De umbra in nubibus.

EVnti ad Saxolum oppidum, IV. Calendas Septembris, animaduerti in nube foramen rotundum, & umbras quasdam, aded vt nubes mihi murus ad vnguem videretur: hoc autem contigit, quoniam cum sol occideret, nubes in oriente erat, vt tum arborum, tum lapidis alleuius aut nobis esiguarum intermediarum umbras, nubes illa maior quæ ad perpendicularum supra horizontem insistere videbatur, exciperet, & fenestram rotundam & muri imaginem referret.

CAPVT XXIII.

De Damonum nominibus.

Finxere, seu quoniam ex effectibus ita esse crediderint veteres, incorporearum substantiarum inferiorum nomina diuersa; *Damonem* id est sapientem, *Cacodamonem* id est pulchrum & propitium sapientem, quem vocamus bonum genium; vt contra *Cachodamonem* malum & infaustum genium. Genium quidem incorporeum cui assistimus, à quo norma viuendi ostenditur. Idem *lar*, id est domesticum auxilium, vt contra laruam, terriculum, & nos exagitantem: *lemur* quòd à nobis seiunctum est: velut facies nostra in speculo visa: sed in digniore quodam nomine refertur. *Medioximos* autem idem est quod egregius quidem dæmon: at *Heros* anima hominis insignis infausta congressu, licet nomine & appellatione plausibilis.

CAPVT XXIV.

De Quadam videndi fallacia.

CVm aliquando essem iuxta ædem Beatæ Virginis, quæ vocatur Nunciata, vidi in campo tabulas, quæ cærulei coloris admodum pulchri videbantur, soli expositas: mirabar vnde tam pulcher color: Et dum accessissem propè, adhuc tales videbantur. Demum propius accedenti, & ex aduerso inspicienti, ita vt tabulæ quæ in situ accliuæ positæ erant, inter oculum & solem positæ essent, eas esse corio argentei coloris animaduerti non cærulei contectas, adèd vt color albus splendidus, si non spectetur ab aduersa parte, qua à sole illustratur, cæruleus videatur, tunc intellexi fore eandem rationem de cælo: qua enim parte cæruleus videretur tempore sereno, eadem candidus est & illustris, quodcumque sit, seu aër, seu mane quoddam, vt ita dixerim, seu corpus perspicuum, vt crystallus: quod nunquam remoratur, solis radios remoratur, nec se ex aduerso illustrat, quod cum contigerit album ac splendidum, haud cæruleum videri necesse est.

CAPVT XXV.

De ter tribus.

TRia sunt quæ triplicia cum sint, duo existimantur: Panis crusta, & medulla, sed est tertium quod est optimum & suauissimum, semicrusta. Ouum habet luteum & candidum, sed est lac quod est

melius his, in illius summo vertice: at de his actum est in *Primo de Tuenda sanitate*. Tertium est ignis, in quo pruna & flamma, sed habet quandoque prunam quandam splendidam & candidam, vt flammam lætam aspectu, rutilantem; puram vt est lux solis, quæ aliquando perdurat per horam, etsi raro ad quartam partem, frequenter fulget mirum in modum, & est læta aspectu, & vt ita dicam boni ominis. Fit ex humido puro atque concocto carbonis aut ligni. Causam tamen propriam nondum inuenire licuit.

CAPVT XXVI.

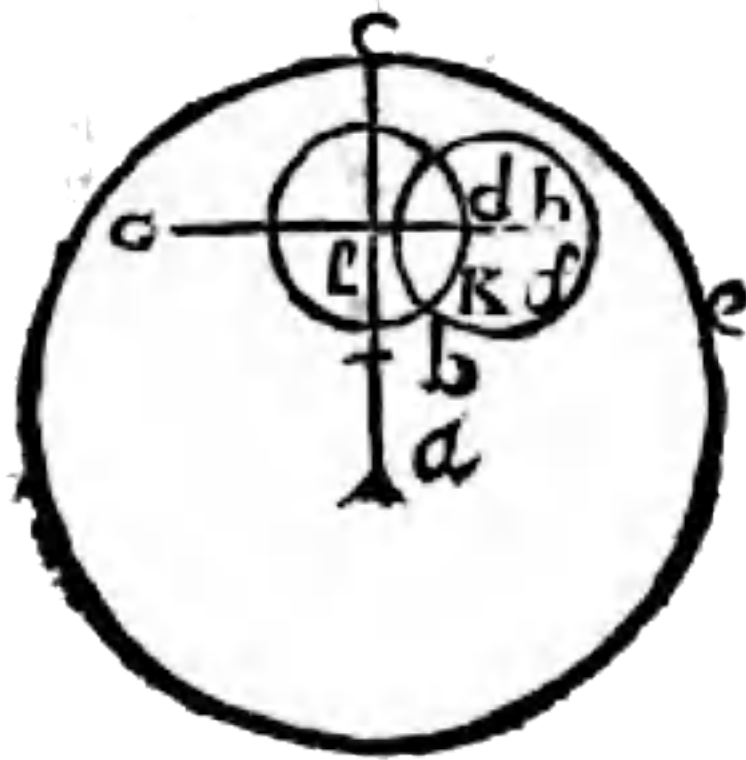
De Hordei multiplicatione.

NVper, hoc scilicet mense sub initio Iunij (quod publicè adnotatum est) cum quidam seruisset hordei modios Romanos XXX. (Est autem modius librarum XXI V. & est tertia pars amphoræ) collegit modios DCCCLXXXII. (pene scilicet trigintuplum) Id maximè mirum, vel inter causas naturales, vel prodigia si adnumeretur: significat autem bellum equestre, aut tritici penuriam. Etenim immoderata quæque pro infaustis habenda sunt, vt ex sacra etiam pagina colligitur: Et si generalia sint, vt magna vbertas generalis: quo etiam argumento Thales opes quas parare poterat, ostendit: Etsi vno in loco ad ostentum eadem ratione referuntur.

CAPVT XXVII.

De Tonitru prodigio simili.

NOte quæ successit diei xij. Iunij præsens anni MDLXX. leni tonitru sæpe repetitum ingens circa mediam noctem, quæ ad xij. diem spectabat, & nepos meus ex filio Facius, & Amanuensis atque alumnus meus Rodolphus Syluester Bononiensis. Hoc igitur cum mirum

videretur, scrutanti causam etiam magis mirum visum est. Sit ergo A terræ centrum, B locus in quo nos, Meridianus & verticis circulus C E, erigitur vertex C, itaque initium ex quo tonitru D; ibi solet decidere fulmen, cum alias cadat ex F, sparga

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books'
Full Membership
provides unlimited
access to more than
28,000 volumes of
Christian literature for
\$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

feruet, pauca consumitur, aut salsa aut amara euadit, antequam coquatur. At quanta esse debeat, à duritie rei & magnitudine coniecturam sumimus. Vt ergo quod coquitur minori aqua indigeat, mollescat tundendo: & in frustra diuidatur, ut minus euadat. Quinta cautio est ut tegetur: sexta ut lebes lebeti superponatur: tam facile enim eodem igne plures quam vnus tantum feruet. Septima ut ligna incisa circumponantur, ut tota ardere possint. Octaua ut ligna facile ardeant, mediocris sint magnitudinis: & ex densa substantia. Adiuuant & folles ut videmus in fabris ferrarijs. Sed & densitas lebetis cacabive non parum prodest. Vbi enim eiusmodi materia calorem semel conceperit, mirum quam potenter excoquat. Est etiam varietas in ipsis aquis non leuis, velut pluuia melior, & differentia in aqua quae scaturit, & inter species non solum genera quae coquuntur: plurima autem inter ciceris, & si madescant prius: & quae iuuant coctionem veluti sinapis, peponum, cortices, cæpi, ficus, vitica, vitrum, &c. Sunt igitur præsidia quatuordecim.

CAPV T XXX.

De mortis præfagijs.

TRia sunt; & quæ ad duo reduci possunt, quæ sita maximi momenti, an Mors imminet, nam colligere vasa oportet: Secunda an diu homo superstes futurus sit: poterit enim magna amplecti negotia. Tertium an quod sperat futurum sit: hoc enim quæsitum terminantur res omnes humanæ. Igitur verisimilibus rationibus huiusmodi indaganda sunt, quemadmodum etiam aliàs docuimus. Vultures igitur primum inter aues, & corui: & nocturnæ aues, & nocturnæ atque bubo. Vnde Virgilianum, illud inter signa lethi Didonis:

*Solaque culminibus feraci carmine bubo
Sæpe queri: & longas in stesum ducere voces.
Et alibi de noctua.
Alisis in parua subito collecta figuram.*

Has Oleines quæ cantu lugubri mortem prænunciant, velut corui & vultures præpetes dicuntur, quæ volatu non voce idem significant. Vnde nec Virgilius hoc secundo loco seruasse proprietatem rei videtur. Oleines enim cantu præpetes volatu exitium significant, contra faustæ habentur: habent enim hæc animalia sensum naturalem horum, velut pediculi qui à morturis diffugiunt. Vultur ergo & coruus cadaveribus vesci solent, & ob id illos aduolant, quibus mors imminet. Ex quadrupedibus lupus infestus aut ululans, canis quoque ululans: & sus infestus, mortem & violentam prænunciant; ululatu autem

quancumque. Canis ut amicus hominibus, lupus ut inimicus, sus ut qui soleat iugulari, & olim sacrificari solitus. Sed lupus si non noceat, neque vlulet, mutationem fortunæ in melius significat. Crocodilus quod lethalis homini hostis sit, & præcipue cauda eius mortem prænunciat: sicut testudo præciso capite, sed hæc difficilem ab euentu: nam per diem superuiuit. Si victimæ quæ ad macellum ducatur occutrens petatur, tangaturve, sed magis si percussa, & fugiente sanguine illius inspergatur, violentam mortem prænunciat. Serpens mortuus, quoniam tempus significat, mortem domino prædicit. Formicæ præterea quod sub terra degant, & mortua corpora erodant. Oportet autem multas esse; impar enim prodigium formicæ cum homine: magis autem hominis laboriosi, quod ipsæ eiusmodi sint, valde seni alatae sed mortuæ: nam formica alas non emittit nisi morti propior. Sic & crabrones inutilis apes hominis frugi, scarabei effossis oculis mortem ex febre ardente prænunciare dicuntur. Bos si lingat manus hominis aut vestem, breuem vitam significat: passer annuam: tanto enim tempore viuit. Pellis quoque mortui animalis mortem præfagit. Vox quoque mortui audita, maxime nominatim vocantis hoc potest. Quod attigit Virgilius dicens.

*Hinc exaudiri gemitus, & verba vocantis
Visa viri.
Et rursus
Vidi oculos ante ipse meos, me voce vocantem
Murratum.*

Ex plantis autem cypressus, Pinus, populus valde, sed & sapium, quamuis hoc à consuetudine quadam solum. Hirundo creditur lætum ostendere domesticum, non tamen proprium ei qui occurrerit aut domino. In somnis elephante equitare aut sine naso esse: hæc enim pars primò in mortuis decidit. framea votò & falx recta, & securis ac gladios violentæ; ligones quoque perse & cum vespilonibus, & falce curua, mortem significant. Horologij tempus ab animali excussum velut Cicero ni; vel si sponte frangatur aut cadat. Terræ motus in domo illa sola sepulchrum sponte hians, quemadmodum Bracæ Patritio Mediolanensi octo diebus antequam interiret. Sed si loco tremoris terræ tonitru diu domui incumbat, si loco contactus bouis, quæ ad macellum ducitur, solum occurrat: si loco aulsi temporis cursus illius in horologio præpediatur aut retardetur, si hiatus vice sepulchrum ex parte frangatur, grauem motum & longum velut in diuturno carcere portendit. Dextra quoque pars capitis rasa si per somnum videatur, masculorum, sinistra feminarum interitum significat. Æthiopum occurus semper, vbi raro videri solent, infaustus in causa vitæ habetur. Palmus paruus breuem

nem vitam decernit, metu imminentem mortem, quasi cursu præfinito. Glomi fila è gossypio si sint & dissoluti, breuem vitam ob imbecillitatem, è lino autem non aded, sed tamen portendunt. Colus cum abrupto filo, aut cum fuso in terram, mortis imminentis signum est: sed & laqueus mortem simul atque insidias declarat. Ignis mors per se facta mortem naturalem prædicat, si obrutus sit, aut impetu sublatus, violentam. Quæ etiam ex eo, Olei consumptio, & cinis, moriturorum sunt signa. Littera T apud Hebræos auspiciata est, Θ autem quod est TH mortifera: illa ob Tau, hæc ob Θάνατος nomen in hoc genere mali ominis. Similiter & in somnis aurâ priuari vel non spirare ventos: pompam in foro ducere vel suspici in illa, mortem portendit. Sed si sol obscurus in domum cadere visus sit ac extingui, mortem violentam & repentinam significat. At stella similiter nigra cadens morbum magnum.

CAPVT XXXI.

Longæ vitæ præfagia.

Serpens contra vegetus, lætus, & bene habitus longam vitam decernit. Serpentes enim senectam deponunt. Elephas, homo, ceruus, camelus, longam decernunt vitam. Phœnix quoque & cornix & coruus: si tacitus nil agat, sed quasi comitetur. Sol, luna, sydera alactia, Dij ipsi læti, seu aliquid ab eis acceperis, seu cum illis ambulaueris, seu te alloquantur, seu eos adoraueris, longam & robustam vitam ostendunt. Ex arboribus Quercus, palma, olea, vitis. Ex consequentibus perspicilia, scipio gibba, nata canities, seu in somnis seu pro miraculo quasi nata, vel obuiam facta. Apes aut formicæ valde viuidae in valde etiam sene: horum enim animalium vita longè prolixior, quàm natura ferat, seu ad molem, seu temperaturam respicias, cum exsuccæ sint & exanguis. Sequi etiam hominem iam mortuum pedetentim, vestigia in illius vestigiis ponendo, longioris vitæ argumentum est, quod aliàs timorem incutere posset. Naturalia autem signa sunt, si à timore & tristitia laboribusque atque causis morborum magnorum, aut mortis evidentibus, crura statim exulcerentur aut hæmorrhoides apperiantur, indesinensque fluat materia: hoc optimum signum est atque secundum, velut & globoli magni per somnum visi; idque tertium, nam id de astris & Diis potius robustam quàm valde longam significat vitam: propriè enim significat incolumitatem. Quartum est genius placidus, qui poucis contingit. Indicat & hoc euasio insperata ab ingentibus & manifestis. Apes in Oliua aluearium habentes, siue per somnum, siue in prædio tuo, felicem & valde longam senectam ostendunt: clypeus seu pelra, sed & serra,

Galea, thorax ferreus, in periculis visa, salutare signum sunt; velut & reipsa salutem afferunt: testudò quoque alacris, &

que mortem aut difficilem decernit. Præterea membra seminis magna, firma, & inter se commoderata, pulchraque, longam vitam & incolumen satisque beatam ac felicem ostendunt: velut prolem, opes, amicos atque honores. Sed quid est quod naturalis vitæ longæ signa sæpius vidi & obseruavi: horum autem qui diu vixerint aut victuri essent, nulla obseruare potui, neque quæ essent, adhuc inuenire quivi. Constat enim plures esse, quibus naturaliter longa vita promittitur, casu tamen aliquo ante senectutem ipsam vel non longè in ea procedentibus mors accidit. Nihil ergo tutius quàm Genius vt dixi mitis, aut somnium illud pedissequum: aut ex consequentibus velut pronepotum & magnarum rerum successiones, nobis viuentibus.

CAPVT XXXII.

Spei frustrata aut bonæ.

Fumus spei frustratæ frustrandæve & pet somnum & verè visus, irritam expectationem declarat. Si anguilla aut serpens occurrat, quod vix manibus teneri possint: quantò magis præcisæ manus omnem amputant spem; sed & hoc & serpens præter id etiam malum minantur. Pedibus insistere super aquam, infidum lignum, irrita spes, & periculosa negociatio est. Flores quibus non pro ratione fructus succedunt, exiguos euentus pro magnis expectationibus pollicentur. Inter quos lilia primum locum obtinent, vnde in adolescentia morituris tribuuntur: sic Virgilius de suo Marcello.

*Tu Marcellus eris: manibus dase lilia
plenis.*

Succedunt Garyophylli vocati apud nos, & notæ omnibus rosæ. Vidi quendam nobilem, cui cum filius natus esset in Iulij pene sine, dum rosæ iam pridem atque vno vel altero mensè exoleuissent, apparuit in horto matutina præter spem candida rosæ, omnibus numeris absoluta: vnde magnam spem de illo concepit: nec frustratus est eo vsque, donec per gradus ad vrbs Archiepiscopatum nostræ accederet, atque in eo flore cum nondum ad possessionem admissus esset, in quadam exilij specie, extra patriam dolore mortuus est. Violæ minores spes, & non minus inanem expectationem, tamen eadem ratione ostendunt. Sic & aliorum metieris euentus, vt in liliis conuallium. Inanem etiam spem declarant frigus & nix in æstate, pruina vete, calor in hyeme: cui enim bono t seu per ostentum

tum seu somnium. Ara non solum spem omnem decidisse ostendit, sed calamitatem eiusmodi imminere, quæ solo diuino auxilio leuari possit.

Diuerſis autem modis de spe conſulebant Iudæi, Græci, Romanique ex Heruſca diſciplina. Iudæi igitur Pontifices adamantem inſignem & purum inter duas ſmaragdos aut circumdatum ac colligatum pro monili geſtabant: cum opus erat, primum peracto ſacrificio, conceptisque precibus inſpiciebant adamantem: ſi enim rutilabat lætus, futurum quod ſperabatur, certum erat indicium: ſi non mutabatur, votum irritum: ſi ſanguineus appareret, eadem: ſi niger, exitium mortem atque omnia mala. Cum verò ſæpius immundi ad hæc accederent, animoque doloso, non ſolum corporis ſlagitiis coiuncti, ſæpius gentilibus fruſtrabantur: quod Deus magis oderit malos & fucatos homines, quàm Cacodæmon. Et qui Cacodæmoni illudit, adhuc ei ſuperſeſſe poteſt ſpes apud Deum, ſed qui Deo & hominibus, apud quem vel qualis ſuperſeſſe ſpes poteſt? Græci igitur ſuis oraculis fidem adhibebant, inter quæ celebratiſſimum fuit Delphicum: inde Antium Trophonij: Ammonis Iouis, & Daponeum. Romani verò per ſacrificia victimarum exta ſcrutabantur. Quod ſi liræ non potuiſſent, irritam ſpem futuram conieſtabantur. Supra autem diximus, quid eſſet liræ. Apex iecoris caput extorum dicebatur; hoc ſi deeſſet dirum & inauſpicatum, & omnia ruitura prænunciabat. Deſuit Galbæ, deſuit Domitiano Cæſaribus, qua die occiſi ſunt. Maiore miraculo ſi cor deſit, iure habitum eſt: quod nullum animal ſanguine præditum corde carere poſſit. Deſuit tamen C. Cæſari menſe antequam occideretur: Heluio autem pertinaci eâ ipſâ die. Nec ſolum in bobus quos præpingues eligebant qui poterant; ſed in gallinis pauperibus Aruſpices iecur, & cor, atque interiora ſcrutabantur, atque per illa prædicebant. Lirabant quories adeſſent læra, pingua, incolumia forma & ſitu, quo adeſſe ſolent.

Proſpera & auſpicata fulmen cadens aut ſtella illuſtris: nam à Deo miſſa videntur, maximè in hiſ quæ ad famam & gloriam potentiamque pertinent. ſilatoma quoque læta, & inſperato exurgens bonum & proſperum euentum prænunciat. Velut &

flores quibus fructus magni & odorati ſuccedunt, velut mali medici, cotoneorumque: ſed & punicorum inſignis magnitudinis; vitis & oleæ in modica ſpe, magnum gaudium. In cauſa inimicorum & ſuſpicionis veneni, Ibis auis metum irritum denunciat: eſt autem Ibis ciconiæ ſpecies adunco roſtro, & nigro: ſed & pro omni ciconia & grue etiam accipi poteſt. Si autem inſideat capiti crocodyli vel ſerpentis, in omni cauſa auſpicatum eſt: ſeu ſomnium ſeu verè viſum, oſtenditque de inimicis victoriam. Lapis quoque magnus è cælo cadens felicitatem magnam prædicat: ſicut ille qui cecidit iuxta Aegon, plures & parui duros labores. Sella ſecuritatem ſignificat: ea triplex eſt, à Deo; ſecunda ab hominibus vt Regū tutela: & communis quæ caſu accidit, quoniam finis eiſmodi eſt. Stella verò cohærentes malo in tempeſtatibus geminæ ſalutem portendunt, longâ experientia id obſeruatum eſt, ſed potius ignes quàm ſtella appellandæ. Quapropter & in ſomniis viſæ, conſtatiſſimum auxilium ſignant. Quod ſi fortuna temonem regens in ſomniis apparuerit, ſtatus reſtitutionem declarat. Binæ anchoræ ſtabilem rerum ſuarum conditionem bonamque portendunt. Maleus ſignificat irritamenta malorum: retia, laquei, hami, inſidias, vt etiam alia quæcunque ad decipiendum animalia fabricantur, velut naſſæ, arcus, foucæ, muſciculæ; cuneus verb peracta diſſoluit, ob id malis in caſibus bonus, bonis in ſucceſſibus malus. In vniuerſum boni omnis

iniqua cogitatio, neque ad finem conſequendum, neque finis ipſe.

Plantæ ſiccæ & reuiſcentes, & quæ ceciderant reſurgentes, magnam portendunt felicitatem. Naras etiam ſponte; Palmam, Oliuam, lautum, Myrtum, virem, Quercum, lætas aut coronarias arbores pro optimo habent auſpicio. Sed non eadem ratione: nam ſi lætæ, quid mirum è glande palmæ aut ſurculo naſci arborem: ſi abſque principio proprio nõ mirum ſed miraculum: velut & hominem è limo naſci quapropter aut non credendum, aut minoris auſpicij, quàm vt certus credatur euentus.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

naturalis esse videtur. Nimis mirum esset, cum in singulis partibus sensum tunc nobis dederit, hac sola in parte sui fuisse oblitam. At dices, queritur Hippocrates in libro de Veteri medicina, mortales ob leguminum crudorum victum fuisse brevis vite, & morbosos. Verum est, nam tres sunt formæ vivendi mortalibus: una ut crustis vescamur, quæ tamen subigere possimus, & sunt fructus omnes, & olera, & germina etiam arborum, quæ etiam nunc quanquam coctis assueti, concoquimus; aqua potus, atque hic naturalis est & vndequaque probatus. Sed communis esse non posset multiplicatis hominibus. Vnde ex hoc, cum iam homines multi essent, priori alia addere coacti sunt: herbas agrestes, legumina, radices, carnes, pisces, crudaque omnia: atque hic victus licet dentibus non officeret, palam est quod perniciosus esset, & quem Hippocrates merito damnaret. Tertius exinde subijte multitudini satisfaciens, & non aded prauus ut primus, quem mortales adhuc in usu habent. Verum cum tanta esset fames, inoleuit usus, ut quisque nondum cocta & seruentia raperet è prunis. Certabant enim domus & familie inter se de esca: qui verò etiam ex eadem familia erant, inter se præoccupabant. Vnde inoleuit usus, ut licet cocta ob monitiones medicorum edant, nihilominus seruida quidam, plures calida tantum assument: Eaque consuetudo omnium domina inuauit, ut solum calida plerisque placeant. Er si frigida apponas multi aspersionentur; aliqui etiam nascunt. Itaque illis dimittamus has suas cupidias, meminerintque ob id dentibus atque ventriculo solum laborare homines præ cæteris animalibus, quod etiam ob contubernium, ut dixi, cani soli commune est. Neque enim facile inuenias animal, quod ex bonis cibis vomat præter canem & hominem. Similiter cui dentes doleant, cadantque. Forsan ergo aliquid dixisse videtur Porphyrius in libro de non edendis animalibus: Sed forsitan præstitisset inscribere de non edendis calidis.

Sensum autem illum præstantissimum habent dentes, quod ex mandibula oriuntur, non sicut ramus è trunco, sed ut Smatagdus ex præssio lapide, scilicet per destillationem purioris partis ipsius ossis secretam, tanquam semine quodam quod purissimum est contrahente: atque sic generatur radix dentis non dens, ut ab Hippocrate in libro de Carnibus, docetur dicente: *Dentes fiunt ex pinguisima, & quibus nihil frigidi inest, ossium parte, dum infans in utero est.* Quod verò subiungit de his qui fiunt post natiuitatem ex lacte, intelligit partem dentis quæ erumpit. Ex quo patet dentes toties renasci, quoties abrumpuntur, parte illa pingui seruatâ. Quod & Vesalius experimento solo edoctus affirmat. Cum ergo eruantur radices, ferri non potest ut breui spatio vacuum illud pingui humido impleatur: in longo

verò contractis etiam ossibus mandibula impleri potest, & in paucis, & ægrè. Vbi tamen impletum fuerit, nascuntur dentes. Hoc forsitan inuente natura, quod adiuta præsidio certo, radicem illam etiam in iuuenta repararet. Necessè est autem reparari ob superfluum consuetum nutrimenti mandibula, dum dens adesset, coaceruatum. Dicemus autem de hoc in Quarto de Secretis. Tentauit enim Gallus (sed cui credere fas non erat) & successisse aiebat, hortabaturque me, ut tentarem. Ergo cur magis sentiât quàm ossa, liquet, cum sint pinguiora, & substantiæ magis ætæa; dicis cur cum nervus superfit, non doliat? Respondemus auulso dente corrumpi eius substantiâ, finemque illius exarescere, ut nec dolere, nec sentire possit. Cur verò perpetuò non maneat, velut unguis, cum succrescant utrique: ratio est quoniam unguis sunt quasi flos carnis, dens autem ossis. Caro verò cum semper ad mortem usque reparatur, ita & unguis ex eorum genere: non ita pereunte radice dentium, quæ ex ossium est natura. Sed & in unguibus, si radix pereat, non renascuntur. Celerius autem & facilius radices dentium absumuntur ob grauiorem usum: qui tamen tantus non est, quod si à calidis homo abstineat, quin usque ad mortem perdurare possint. Sed & cur exusti in radice frangantur, liquet; nam non radix ipsa mutatur; sic enim nunquam senesceret, sed velut in planta ex radice surculus perpetuò augetur & crescit, etsi præcidatur, & superfit, restauratur; nec tamen radix ipsa in surculum transmutatur: sicca igitur radice, necesse est, ut dens perpetuò fragilis euadat: nam radix eadem manet, & illa siccior iam facta est. Quod si dentem vras non radicem, si quidem vis ignis ad radicem transeat, in idem incidis, licet non aded lædas: sin autem non transeat, parum aut nihil iuabis. Ex quo etiam patet, quomodo crescente dente maneat idem nervus, quoniam inseritur radici, radix autem eadem manet: itaque mutatio nulla fit. Sed & illud vltimò quod quærebatur perspicuum est, scilicet quare solus dens in perpetuum crescat in longitudine solum: Nam radix augetur, donec totum corpus augetur. Post dentes ipsi ut surculi, augetur supra gingiuam ex superfluo alimento radicis: quam obrem oportet in radice (magnum esse calorem cæterorum comparatione ossium, ipsamque dente pinguiorem: illa verò cum non augetur in longum, sed producat dentem; nec in latum aut profundum augeri necesse est. At dens ipse crescit vndequaque: reparatur enim ut absumitur: absumitur autem iuxta omnem quantitatem, & ided reparatur. Quod si tardum sit incrementum in longitudine, crescit in latitudinem, fitque corona circa illius cum radice coniunctionem: aut perminutus euadit. Quod si omnibus his illud Hippocratis dictum obijcias: *frigidum inimicum dentibus, ossibus, & reliqua: calidum*

verò amicum & utile ? Præter id quòd in Aphorismis , quomodo debeat intelligi , expositum sit , liquet etiam tempore Hippocratis maiora damna ex dentibus orta , quàm nostra ætate : imò plures mortuos ex corruptionem dentium sua ætate existimandum , cum acerrimos morbos plures eorum in Epidemiis recitauerit : cum nostra ætate mitius agatur , quia non adedò feraentibus vtimur. Plerumque ob id dixit graues dentium morbos in auris suppurationem terminari. Et illud ; in dentis corruptione febris vehemens , & delirium lethale est.

CAPVT II.

Disputatio de Calido , frigido , humido ac sicco.

Corpora nostra æstate incalescere atque exsiccari , tametsi calor naturalis quantitate minor fiat , cum omnes Auctores medicinz attestentur , & ipsa experientia , & signa sumpta ex humorum generatione , vt pote plurimæ bilis flauæ , tum etiam præcepta medicorum nos admonent , vt frigidioribus humidioribusque alimentis atque potibus vtamur. Id igitur quomodo contingat , nunc considerandum. Aër calidus ac siccus ad cor per os , & ad arterias etiam per cutis respiramina perueniens ; post per arterias in ventriculum , & iecur ac cerebrum detruditur , cum sanguine ipso flauo. Vnde hæc membra incalescunt , atque explicantur , vehementerque immutantur. Ergo si frigidis eduliis vtaris , ægrè concoquantur , & morbi generantur graues : si calidis , accenditur corpus ex humoribus biliosis genitis.

CAPVT III.

De oleo sulphuris cur sit acerbum , cum sit calidissimum.

Quari solet , cum acida atque acerba frigida sint , tum etiam astringentia , vt *Quarto de simplicibus medicamentis c. 78.* habetur : sed astringentia & acerba terræ substantiæ , acida autem tenuis , cur oleum è sulphure quod calidissimum est acerbi & astringentis saporis potius sit , tum quæ ex aqua ardente & agarico , helleboro , colocynthida , & suoco anguini cucumeris amarissima fiunt per circuitos medicamenta : oleum rursus ex chalcantho non astringens sed acre sit. Nimirum hæc : nam acetum sit putredine acris in omni autem eo quod perficitur , necesse est aliquid esse etiam quod imperfectum est , & quoadtenus simile : similia autem acris saporis sunt astringens , acerbus , austerus , acidus & insipidus , omnium maximè tamen dissimilis : non sit autem neque ex amaro , neque

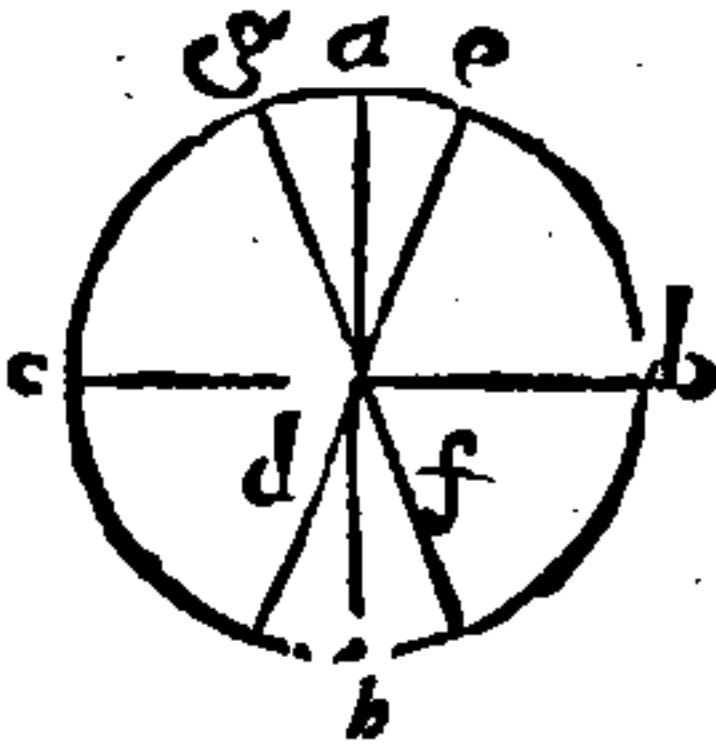
dulci , neque pingui aut salso : at reliquorum singuli terreæ sunt præter insipidum & acidum , acetum verò terreum cum non sit , sed tenuis substantiæ , neque insipidum ; in tenui enim ex insipido ad acrem saporem nimis longus est transitus , necesse est vt acetum acris acidoque sapore constet , quo fit vt nil tam celerius ex vino in acetum commutet , quàm ignis & feruor , & calida potestate valde. Calor autem metallicorum , etsi per se sit naturalis , nostri tamen corporis ac temperamenti comparatione , putrido persimilis videtur. Cumque metallica tenuis non possint esse substantiæ ; etsi sint acris , oportet alium retinere saporem ex mordacium genere vt dictum est , quæcumque metallica acris erunt & astringentia , vel acerba : austerus enim tenuior est , quàm vt metallicis conuenire possit. His sæpè amarus etiam associatur. Cum ergo in sulphure per ignem vis acris , & pars calidior absumatur , si purum fiat , quod pauci facere norunt , oleum , ad vnguem vini astringentis saporem habet , & sine odore ferme est. Quæcumque tamen fuerit , calidum est , & ventriculum subuertit , quod pars illa terrea imbuta tamdiu vi ignea , non possit plenè naturam illam exuere , sed cum quantitate tamen prædominetur odoris est expers , saporem quoque perfectè retinet. Quod ad vomitum autem spectat , quouis exigua portio ad subuertendum ventriculum sufficit. In medicamentis verò quæ ex aqua ardente & amaris conficiuntur , vt dixi , etiam astringens sapor sub vtroque latet , scilicet acris ardentis , aquæ & amaro medicamentorum : vnde per longum circuitum & calorem assiduum , resoluta amaro atque acris , astringens qui in crassioribus partibus hæret , non solum relinquitur solus , sed etiam augetur & ad actum magis perducitur. Cæpe verò cum coquantur , similiter resoluta tenuiore parte , in qua est acris sapor , & aquea concocta , in qua insipidus cum reliquis siccitatis acris , dulces efficiuntur.

CAPVT IV.

Cur magnes dirigat ferrum aliquando ad occidentem.

Heronymus Fracastoreus in suo de *Symphisias* libro dabitur his verbis de causa , cur ferrum imbutum viribus magneticis ad diuersas , sed tanto propè polam Borealem , partes orbis feratur , modò orientem modò Occidentem. *Constat præterea perpendicularum illud declinare à linea qua ad polos spectat in nostro quidem hemisphærio , quod est à Fortunatis insulis ad Carthaginam , declinare dextrorsum per gradus circiter nouem : in alio autem hemisphærio ultra insulas Fortunatas declinare sinistrorsum , & modò plus modò minus. Observant enim qui ad nouum orbem navigant , quomodo perueniunt est ad*

*Meridianum, quod per Astores vocatur insulas transit, mutari perpendicularum: & quom in nostro mari dextrorsum flectat à polo, illic sinistrorsum vers. Astores insulæ Azoræ etiam vocantur & eadem sunt: & è regione Capitis viridis positæ, quod reor esse *Arfinarium Promontorium* quod cum *Risadio* ferre coniunctum est. Ipsæ verò insulæ partibus paucis ab *Aequinoctij* circulo ad *Boream* positæ sunt: scilicet ab octo ad decem circave occidentaliores *Fortunatis* quatuor aut quinque partibus. Quoniam verò propter quid, quod sit præsupponit, necesse esset vt sciremus an hoc ita esset, quod minimè credendum est. Nam euntes ex *Hispania* ad *Hispaniolam*, eundem meridianum superant: ergo hoc esset pertriturum atque vulgatum. Vides ergo causam manifestam huius, de qua etiam aliàs dictum est: Sit homo in *D*, dirigatur*

seus ad *E*, tanquam fixum punctum, & cadet linea *D E* ad dextram: sit verò *H A* meridiani circulus, transiens ex puncto *A* in *E* vt pote per *Portunatas*: vbi ergo homo transierit *H A* versus occidentem, punctus *E* erit à sinistra poli. Quod vero sensim id fiat inauditum est & commentitium. Nam & in terra, & in mari eadem distantia semper seruat: quomodo enim latere posset ex *Hispania* in *Aegyptum* partibus plusquam quinquaginta?

CAPVT V.

Cur vrcei aqua pleni circum abducant nubem in æstate.

Observatum est vrceos aqua frigida plenos, æstate quandam vrceo nebulam circumcirca hærentem obtendere: id quæ causâ fieri possit dubitatum est; namque si aquæ frigiditas hoc facit, hyeme non minus id facere deberet quàm æstate: si verò æstatis calor in causa est, aqua non nuper hausta idem facere posset; sed & in penu vinaria, vbi aer frigidus est, idem contingit. Quamobrem dicendum esse reor, quoniam vt aliàs demonstrauimus frigidior est aqua hyemis tempore quàm æstate, antiparitas contingere nihilominus in acie tenuiore, vt celerrimè refrigeretur, vapor verò frigidus ex eo exprimitur, & cogatur in nubem, adhæreatque vitro tanquam simili simile trahenti. At forsitan dices cur minus frigida aqua hoc potest, fri-

gidior non potest? iam dixi quoniam frigidior est ad aërem comparata; Et tuclius si quis querat, cur in calidiore aëre vapores cogantur in nubem, non in frigidior, dicimus proportionem esse maiorem: adhæret autem, quoniam caliditatem aëris magis refugit vapor frigidus, quàm frigiditatem. Hæc igitur in causa sunt.

CAPVT VI.

De vermium generatione.

Fallitur Princeps, quanquam alioqui magnus Philosophus, securus Paulus, qui hæc accepit ab *Oribasio*, ille autem à *Galeno*; scilicet quod vermes neque a bile flava, nec nigra generentur, sed solum à pituita. Et cum hoc dicunt, intelligunt & crudum hominem; & excrementa etiam, & superflua ciborum, & cibos non coctos, & quicquid admiscetur vini ex his. At ego dico etiam ex syncera bile quantumvis acri, & syncera atra bile generari vermes, licet hæc vermes alios soleant occidere: & statim, si admoueantur. Et in hoc non considerauerunt naturæ ordines: nam & ruta amarissima, & absinthium, & gingiber: duo illa amaritudine, hoc acredine omnes. Alios vermes occidunt, ve pat est, vt pote aliena ex materia genicos, ipsa tamen suos vermes generant. Et rutaeci quidem venenosi sunt, ac iure merito, vt geniti ex acri acque amara; calidissima atque siccissima materia. Neque enim anima mundi, vbi parata sit materia, in quam induci anima possit, obliuisci potest muneris sui, velut nec præfectus mandati regij in singulis hominibus. At Præfectum multa latere possunt, vel potest sperare vt regé hoc lateat, an pecuniâ vel gratiâ corrumpi; sed animam mundi neque dolus, neque ignorantia, nec cupiditas petuere potest: non magis ergo non animari potest pingue humidum secretum, aut omnino, aut feruens, quàm vt vectum dari, aut caelum sibi: sed hoc minus, nam inane non est, esse aut quod non est, perinde est quasi, nisi forte ratione differat, idem esse, non esseque.

Ex omni igitur materia, quæ omnino sicca non sit, cum secretum fuerit humidum, nec gelascit (his enim tribus materia non est idonea) necesse est animal aut plantam generari: nihil eorum est in corpore humidi expertis, nihil calidi; quocirca generari & ex acri admodum & atra bile vermes, necesse est: nisi vel motus obster, aut mors præueniat. Neque absurdum enim est id, si ex huiusmodi materia vermes generentur, quæ iam prope venenum sit, venenum fieri. Vnde etiam rutaeci vermes venenum sunt: refracta enim in generatione vis illa, quamuis retardatæ qualitas, substantia exacuitur, vt quasi venenum sepius coctum sit. Ob id etiam par est sepius generati, ac longo post tempore, & perfecta

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

lam nescientibus; alijs qui finem adepti sunt miraculosum, quorum neutrum est sed naturale, consistitque ratione non minus evidenti quàm subtili. Ea est natura lapidis eius, quanquam non omnes æquales vires habeant, ut animi affectum augeat: velut in morsum canis passis, ut aquam horreant: & dum aquam bibere posse non sperant, bibere non possunt: sicut in his etiam, qui non posse concumbere sibi persuaserunt, non concumbunt ob id. Glutitio enim voluntatis opus est, & musculorum, qui ei functioni præstent. At fur non potest esse quin hæsitet, etiam si nullo modo timeat: quamcumque hæsitationem confirmat lapidis præsentia, ubi iuxta gulæ initium peruenit: nam si paululum processerit, in gulam dilabitur, & opinio factum, factum opinionem adauget; donec strangulentur si conentur: quoniam is locus est ut cum frustra tentetur, multò magis impeditus reddatur, quod quilibet experiri potest, qui semel frustra catapotium aut amarum aliquid deuorare tentauerit; vix enim potest & nihil timens in posterum deuorare. Augent opinionem in imperitis præsentia Sacerdotum, fama, tot cæremoniarum, metus non leuis. Eligant autem patrias, ellæque multas species, aliàs docuimus.

CAPVT X.

An ab æquali fiat actio.

Vigata est propositio, *ab æqualibus actionem non fieri*: laboratque Calculator vno de hoc opere edicto cui titulum *de Reactione* imposuit. Cum videamus tamen experimento, non solum ab æquali, sed à longè impotentiore retundi qualitates: quod cum laboriosissimè explicatum, facillimè tamen potest declarari, scientibus nobis, non eandem esse vim agendi, cum motu actione coniuncta; & resistendi, cum id quod patitur quiescat, ut videmus in lapide tondente manum, cum multò maior sine motu contentus nihil lædat. Aliud est, quod propositio illa; *ab æquali actio non fit*, intelligitur de his solum quæ manent, ut moeas & motum, & pondus & medium; non de qualitatibus, quæ agendo etiam generant sibi simile: nam in his non potest dari æquale, præsertim quod vnum semper est per se velut frigidum, aliud ex alio velut calidum, nam in elementis & quæ ob eis sunt, nisi iuuentur à sole, aut igne, aut motu, caloe per se extinguitur. Hæc si animaduertisset Richardus, non tot difficultatibus rem hanc implicuisset. Præter illud aduertendum, quod illud quod agit propter medium, quod patitur absque medio: quod si & glacies dissoluatur ab igne tangente, pars quæ patitur prior sit, medium sequentis comparatione.

CAPVT XI.

Cur homo sedendo, non dolent secundum lumbos.

SI quis aut stando aut deambulando lumbis fatigatus sit, iacendo recreatur, similiter & incombendo: nam inane illud quod laborabar, non amplius pondere premitur: Sed sedendo non ita, cum nihilominus ei parti quicquid prius incumberebat, premitur eam: & tamen quiescit à labore & dolore: Causa est ergo, quod spina ut libet extenditur ad situm, in quo non delirat, & robustior est velut rectum: & neque fatigantur inferiores partes, quæ superioribus consentiunt. Cur tamen dicat aliquis, cur stando aded fatigamur ceteribus, quæ sunt malota longè, & minus articulata, sedendo non? Quoniam crura situm retinent obliquum, lumbi autem rectum. Et licet sedendo flectere absque obliquitate, stando coxendicis os non hoc admittere potest.

CAPVT XII.

Cur quadam secedant & quadam non, & qualia?

DICTUM est à Philosopho in *Problematicis* quod quæ concoqui non possunt, ob vim resoluam tamen possunt: ea medicamenta sunt, quoniam trahuntur & relabuntur à venis, secum ducentia quæ obuiam habuerunt. Propterea dicitur metalla non purgant, quia dissolui non possunt. At ciborum pars relabatur, quoniam licet soperet, odiola tamen est naturæ nostræ: indicio est quod excrementa omnium generum, maximè stercus abhorremus & abominamur. Quæcumque igitur horribilia sunt, à natura repelluntur: ea autem non nutriunt, & prauis odoribus ac saporibus sunt, aut omnino terrea. Quæ tamen etiam bifariam trahuntur ad venas: vel quoniam optimis permiscuntur, ut quæcumque tenuissimarum partium, quovisque secerantur in renibus, & per illos protrudantur. Quæ autem ob tenuitatem mutationem accipiunt; ut Margaritæ, Smaragdus & Corallius, etiam si non sint calida, trahuntur ad venas: mista igitur iucundis & odoratis facilius & celerius permeant. Crassa igitur terreaque qualiacumque transeunt ad intestina nec recipiuntur: Quæ vero odorata & calida, tametsi crassa modò possint dissolui; aut si non crassa sint, secerantur in venas & cum urinis transeunt. Quæ autem iucunda sunt, aut iucundis mista, aut calida tenuisque, ea usque ad principalia membra permeant.

netrant. Ob id cuiuslibet rei aliquod excrementum superest, dico ex aromatibus & gemmis ac cibis; aut quia secretum, velut lapidum puluis, qui solet euomi, si solus fuerit: aut quia naturæ odiosum. Inlaboratum & crassum ac terream pro excremento habetur. Sed venena pernitiōsa tenuia facta si sint, permeant ad cor, & exinde ad cerebrum: neque enim sensus illis partibus præterquam naturalis. Considerandum est igitur, de opio & cicuta, & an quodlibet medicamentum penetrare valeat, & quando secernatur: nam

si odiosum sit, ut ob odorem maximè & saporem deinde, ob substantiam ut de pulueribus dixi, statim rejicitur vomitu. Secunda secretio fit ad feces, cum superari nequeunt, ut pinguis quædam putrida, & molem duram habentia; ut malè cocta legumina, & vix passæ parvæ. Tertio loco in urinis, quæcumque molem aut habent aut acceperunt, aut nimis acris facta sunt. Quæ igitur iam ad membra peruenere, neque tamen in illa transmutari possunt, forsitan etiam quarto loco secernuntur, quædam autem non.

LIBER QUINTVS PARALIPOMENON.

De Rebus factis raris & artificijs.

CAPVT I.

Quintiliani Liber de Altercationibus.

Meminit Georgius Agricola in tertio Inventionis Dialectica, vidisse libros Quintiliani de Altercationibus, qui tamen nusquam comparuerunt.

CAPVT II.

Domus diruta momento Bononia.

Constat Palatium quod adhærebat domui, quam nuper Bononiae conduxit, quodque totum iacer, vna nocte fuisse subrutum, & cum eo Dominum domus: qui, cum ut existimatur, potentes haberet inimicos, & ipse rurus comitato incederet, illi clam per locum patentem qui sub terra erat, è regione columnæ amplæ, quæ in angulo porticos vtramque illius partem sustinebat, suffossa terrâ auctore Gramigna, qui Prouinciâ hanc ducentis coronatis locarat, & pyrio puluere impleto cunicolo locum clausit diligentissimè, lapidibus coaptatis, prius tamen admoto igne, sic ut spatium horæ per funiculum ignis perueniret ad puluerem. Sed cum serius aliquantùm res procederet, Gramigna coëgit ense educto . . . . ut ad locum iret, reuisurus cur tantum differret (cum dici solet *nulla expectatio bonis esse videtur*.) interimque accenso igne, totum Palatium repente corruit; & tanto strepi-

tu, ut nobilis quidam ex altera parte viarum correptus febre pluribus diebus, penè interierit: ipse verò obrutus, & postea inuentus, lacerato cadauere tamen suspensus est: dignus ut viuus potius quàm mortuus eo dedecore aspergeretur. Auctor tanti sceleris stulto sanè consilio adhæsit Parmæ Principi Pharnesio, cum quo iam antea arctam familiaritatem contraxerat. Sed is perosus hominem; seu consanguineis occisi Lippi Ghisilezi, qui cum famulis perierat, filijs, in domo quam nunc conduxit cum matre illorum seruatis, suadentibus; seu illo, qui iusserat farinus, urgente, ne aliquando detegeretur; suspendi, noctâ leui occasione, iussit. Ut placere possint etiam tyrannis scelerata facta, & nonnunquam etiam vindices, & auctores ministri nunquam; nisi tyranni modum iam vitæ improbitate excesserit.

CAPVT III.

De insidijs duorum centurionum Mutinensium.

Mutinenses duo centuriones, quorum vnus vocabatur Lanfrancus Fontana; alter Camillus de furno, monachis decertarunt. Cum neuter euidisset, Ponroa excogitauit plures pixides, in quibus erant machinæ igneæ parvæ, & puluis pyrius, aded industriose factæ, ut epistola quæ pyxidi incumbebat, à pyride rescisa, exoneratis machinis igne globulis, non solum qui epistolam rescidisset, sed & omnes qui prope erant, occideret. Ad multos eadem die transiit Venetias, Mantuam, florentiam,

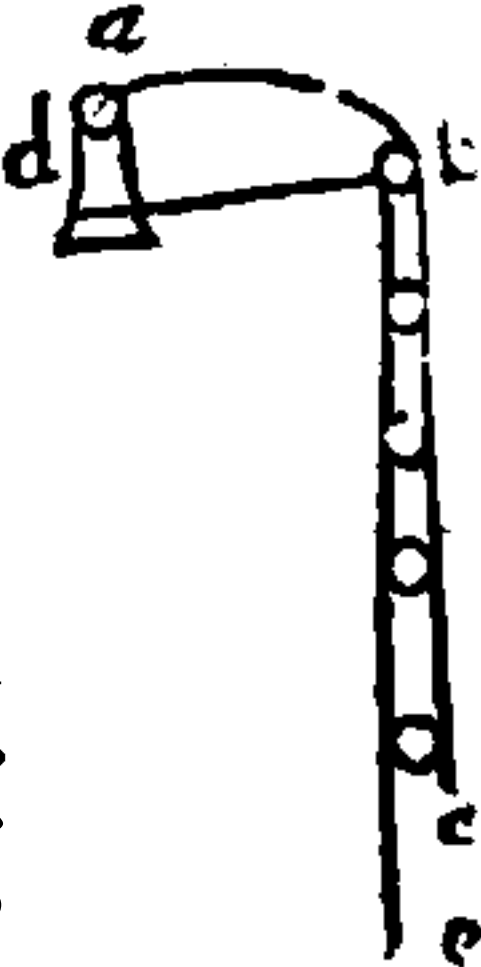

riam, aliisque Ciuitates quos oderat; sed non eodem modo res cessit. Nam Florentie loco hostis, Publicanus perijt: quibusdam in locis uoto potitus: & priuatorum & principum communi odio damnatus est, non tamen penas dedit, morbo praeperere sublatu.

CAPVT IV.

Fornix Bononiae ante arcem nullis suffulta columnis.

Bononiae in suprema muri arcis parte suggestum alteri imminens fornicato opere est: pendentibus quatuor capitulis, sed nullis suppositis columnis; uerum ferreis tantum laquearibus connexa, ut nec tanto operi sufficere sustinendo possint, etiam si utrinque inniterentur. Excogitata à metatio est huiusmodi. Ferri aut aris uirgæ crassiores, humanâ tibiâ iuxta talem sinuentur pro fornicis ratione: totidem quot capitula, unusque uocetur A B C, eâ moderatiōne, ut capitulo addito B D laquear cōtineat firmationem, & B C inseratur muro validis clauibus, & ad angulum obrusum; sic ut pondus non possit rectam partem conuellere à muro. Quibus suppositis necesse est stare fornicem, quoniam neque B C prouere potest ob clauces, nec A B auelli ob vinculum nodumque B: ubi, quando magis premitur; eò magis firmatur, neque cedere ut arcus chordâ D B subtensâ, neque frangi, quoniam ponderi ferreae uirgæ crassiores respondet, & forma fornicata, quam uidemus etiam è simplici lapide manere constantissimam. Attamen quæ Bononiae constructa est fornix, X figura, interfecantibus se ad capitula truncis ferreis constat. Exterius uerò scilicet à lateribus suggesti, ubi murus exportigitur, ferri brachia extenduntur muro inserta, & ut retinacula. Sed non quibus, premente turba hominum praesertim, uerusto opere ob multas causas planè fidendum sit.

CAPVT V.

Vitreæ spherula.

Vsus vitrearum spherularum, reddentium diuersos colores, ac structura aded frequent est Venetijs, ut uili prociō ueneant. At duas uidi apud Io: Franciscum siabam, Mercatorem Bononiensem, ex Ægypto ut reor delatas, rotunditatis per-

fectæ, magnitudinis cotonei mali, non admodum tamen magni seu mediocri punicî, è vitro candidissimo ac perspicuo admodum, crassitudo quanta corticis nucis, ubi pars parti committitur: pondus magnū ualde, aded ut quod continetur metallicæ aut lapideæ materię esse constet. Res ipsæ intus uidebantur, sed non ut ubique prope uitri essent superficiem interiorem, necum ut ipsum tangerent, pulchritudine & uarietate inimitabili, aded ut artifices Muranenses simile quippiam fabricare nullo pretio inducti, auli sint. Spectatur intus inter reliqua auri fulgor purus, cæruleus splendor nitens: plantarum uirens uiuacitas, montium inæqualitas. Dicitur peregrinis nobilibus coloribus, inæquali moli summa cum gratia oculos oblectante, uitream uaginam circumductum fulgorem adiecisse.

CAPVT VI.

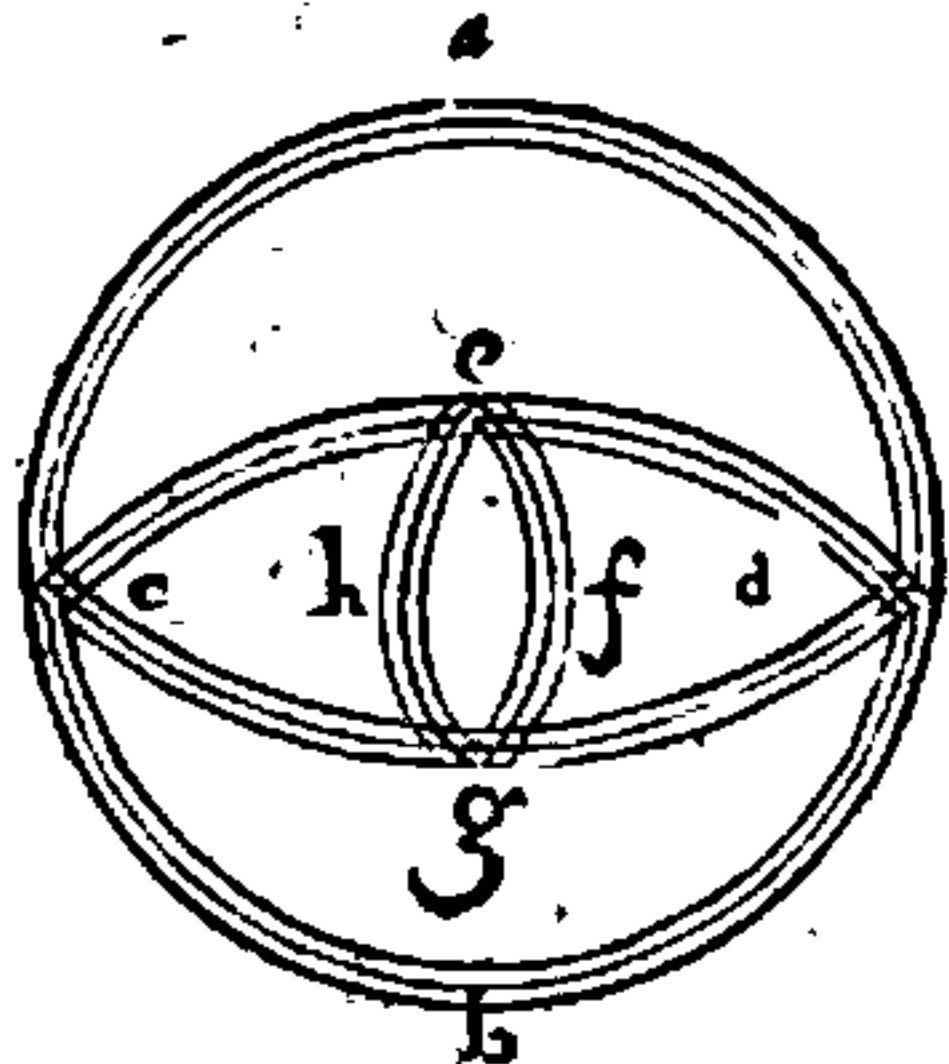
De siccando pyrium puluerem.

Franciscus Zepardus cum inuenisset modum siccandi puluerem pyricum, qui antea soli exponebatur uapore eque calidæ, praefectus est Venetorum Naualibus, seu ut uerius dicam, Naualium pulueri pyrio; quod ut exiguum uideatur ob multitudinem illius, necesse est ut plurimum referat. Ita minima cautio abundè suppeditat victum. Sed hic etiam multa alia inuenit; Cremonensis est.

CAPVT VII.

De Armillarum instrumento.

Constat ex circulis tribus instrumentum armillis simile, quorum superiores sunt duplicari, & polis secundus primo fixis infigitur. Ut sit A B circulus primus, cui infixi sunt ad rectos polos C D

poli interioris, & uterque duplicatus, uel ut media pars circumagi possit sub eisdem polis, quia inferior; uel quia ex dimidio stabilis praeter polos, ex dimidio mobilis. Tertius autem in medio secundi, ita

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

CAPVT X.

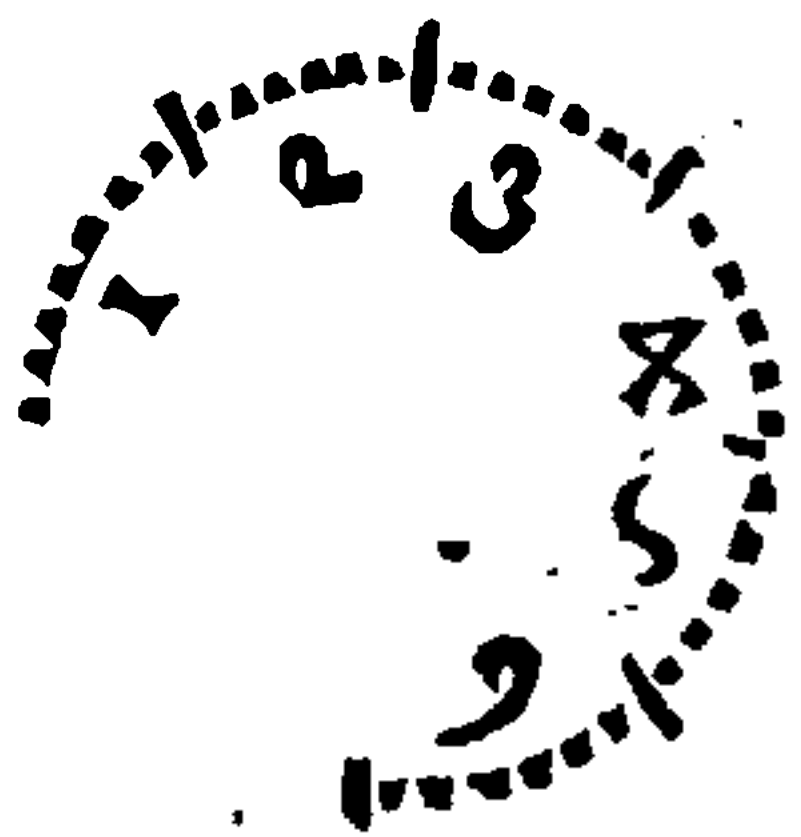
De vrtice filo & tenuitate lini.

TRia sunt quæ in fila rediguntur: Canab, linum, atque hæc omnibus nota; tertium vrtica. Siccat, tunditur, deperditur, inde nent texuntque. Sunt qui putant telas ex Belgio delatas, vrticeatas vocatas, ex hoc genere esse. Constat sanè vrticam cultam filum emittete telæ conficiendæ idoneam, quod etiam vt alijs dixi apud Scythas in vfu est, telæque eiusmodi perquam tenuis est. Ex lino nent, vt in singulas vncias bini coronati pro opera impendantur, maiore longè precio quàm sericum. Adquò tenuia sunt filamenta.

CAPVT XI.

De musica & symphonia plurium vocum.

Solent fieri chori canentium diuersimodè ex XXIV, aut XL, aut etiam L. X personis: cum tamen vix harmonia humanarum vocum excedat intervalla XXI, è quibus solum sunt nouem symphonice. Quomodo ergo XII. aut plures musici diuersi vocibus concordés canere poterunt: tum multò minus XL. aut LX. Eà igitur ratione diuisi sunt in choros, vt vides, puta senos, voces XXXVI, & sibi

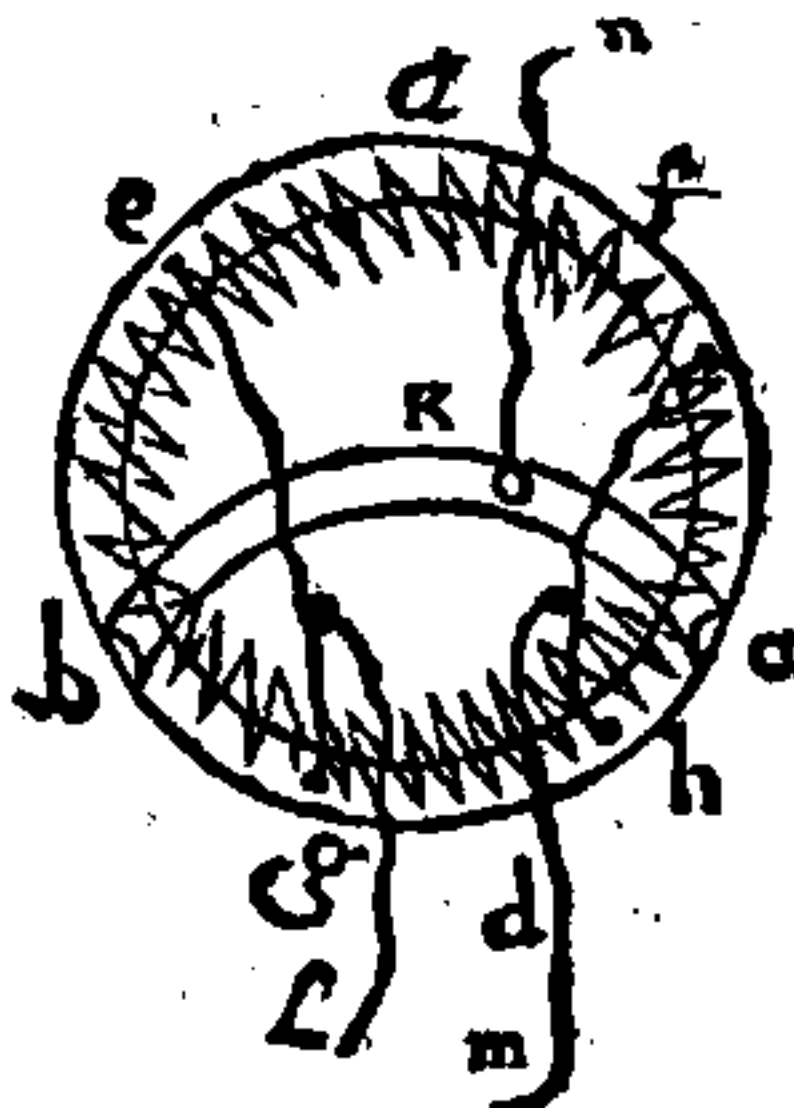
inuicem respondent Primus ac sextus; secundus post quinto accinit, vt tertius quarto. At cum omnes simul canunt, voces maximè distantium vnisonæ sunt, velut Primi chori cum quarto, & secundi cum quinto, & Tertij cum sexto. Sed vnisonus non percipitur in tanta distantia, & tot intermedijs. At successus & ordines variant, licet voces eadem sint: velut si primus primi chori dicat vt in medio, idem dicat secundus tertij chori, & quintus quarti, & secundus quinti, non eodem ordine voces succedent: sed qui in primo choro est, gratia exempli, lentè procedet per tonos ac semitonia, secundus per tertiam, vt misol celerius; qui in quarto adhuc celerius per quartam ac secundam, vt fa mi la

qui verd in quinto celestimè vt pote absque ordine vlllo. Ita distantia, ordine, tempore (licet easdem profertant voces) diuersas singuli proferte videbuntur, hæcbitque vnisonus, qui tamen vbique circumstrepet, intermedijs maximè omnia miscentibus.

CAPVT XII.

Instrumentum ad expiscandum è fundo putei.

Vidi apud Semnios. B. Seruatoris Bononiz: constat ex ferro longiore quàm lato, formâ ouali: in ambitu spicula

palmi maioris magnitudine distantia, pollicis latitudine: in A. & D nodi, quibus propria gravitate concidit in vnam, vt solis spiculis distet. Totum igitur instrumentum cum constringitur, palmi vt dixi magnitudinem explet, oblongum tamen circiter palmos quinque. In C quæ abscissa est qua suspenditur instrumentum, nodus idem est vt coire possit: spicula, cum constringitur instrumentum decussatim, coeunt inuicem, vt speciem præbeant retis, dum coierit. In EFGH sunt foramina, ex quibus gemini ac gemini funes in vnum coeuntes prodeunt. Vfus eiusmodi est. Tres vici decinet instrumentum ex L & M quidem, vt latum & dispestum demittatur: tertius robustior & cum crassiore fune, ne ruat in imum, aut defigatur: sensim demittitur. Vbi fundum putei attigerit, qui tenent funes L & M remittunt: ita spicula abradunt imum putei, & in vnum coeunt decussatim, recipiuntque rem quæ cecidit, ac firmiter retinent. Oportet autem ad æquilibrium retrahere, quamuis coronides prohibeant, ne decidat, quod antea tam insigni industria collectum est.

CAPVT XIII.

Instrumentum ad Venerem.

Rerulit mihi Rodericus Carrera Lusitanus, Patritius, amicus noster, quod ex orientali India quidam annuli ex autichalco afferebantur, qui tacti somnum quendam stridulum, leuemque; sed qui diu perseneraret, emittunt: quique virili membro diuisa cute inseruntur, caque rursus consolidata dum vuluæ introduitur, exemplo sumpto, à canibus, membrum duobus aut tribus nodis per totam noctem victos teneret, voluptate mulieris non leui, sed magno cum labore extrahebatur. Possunt spiritus veterum tam monstrosa Venere vinci.

CAPVT XIV.

Artis celandi.

In metallis perinde est, ac in luto aut gypho, vbi profunda sit: in siccis autem corporibus ferro fit, seu chalybe, aut gemma, cum tota vel ære ac Smitide. In metallo autem iam durato, figuræ tenues & parue fiunt, formâ in chalybe prius prominente, inde malleo impressa in argentum, aut æs: sic enim ad amouissimam figuram exprimitur. Sed non est tam simplex opus, ut quidam putant, neque vulgaris: ingenij corpus formant truncum, caudâ, capite, pedibus etiam, vel vno raurum cæsens: seorsum pedes, caput, alas, caudam. Ita de floribus, atque his quæ communi consuetudine in vsum sigillorum veniunt, inde compaginata in vnum imprimuntur, ut cauam reddant formam. Sic pluribus, & diligenter satisfacere licet paucis, quod aliter succedere non posset: aut enim inelaborata aut maiore cum labore fierent, quàm ut illo precio possent compensari.

CAPVT XV.

Commodum litterarum recipiendarum.

Res parua sed non leuis emolumentum, quam didici apud Maxianum Massaiolum Sisiensem amicum meum, magistrum cursorum: (nam multi simulantes dare litteras, datas ab aliis subfurantur) construxit ille in atrio, quod noctu clauditur intra ianuam, sed iacet tamen extra primam clausuram, quam postem appellare possumus. Mediolanenses apud quos in vsu maxime sunt, faciunt foramen decliue magnitudine fermè manus, in quod litteræ immittuntur, delabantur in cistam. Sic astantis famuli parcitur impensæ, & ut dixi tutius dantur, & datæ custodiuntur.

CAPVT XVI.

De Ebone ductili.

Referunt ebur in sex horis cum mandragoræ radice coctum, ita fieri ductile, ut in quamcumque figuram traduci possit.

CAPVT XVII.

De vino faciendo.

Priniceps affirmat ex X X aquæ libris & X mellis, nucis autem Senden libram & semis, prius calefactâ aquâ & melle mistis, & contexto vase agiouis, confestim fieri vinum. Est enim nux illa mellis anima, ut inquit Serapio, & vocatur nux columborum, & est terra alba ad citri colorem tendens, quæ oritur ut Tuber in terra & ex terra: est enim quædam pinguedo textæ magnitudine ciceris, & per se cit vomitum, sed mista clarificat multum, & ut dixi transmutet mel & aquam in vinum, & est potestate frigida & sicca, & vocatur, Zarai, & inuenitur in Corasceni & Barcha.

LIBER SEXTVS

PARALIPOMENON.

De Humana compositione
naturalium.

CAPVT I.

De spiratione.

Ora dilatati constringique certum est per singula momenta: aer qui trahitur vna inspiratione impletur a me velica suilla grandi, & que capax esset vnciarum saltem duodecim, mensuram eiusmodi liquidorum aequat: parum aut nihil trahitur per illud septum pulmonis. Plena arteria venalis sanguine, non nisi exiguum aeris trahere potest: reliquum seruat in pulmonibus ad vsum, vt si necessitas cogat velut in vrinantibus, cor perlucet eo aere possit, non impleri vt attollatur, vt quidam putant. Vbi necessitas non est, elicit pulmo quem seruat, vt alium trahat, notitate delectatus: & quoniam nec aded extendi gaudet, nec subsidere diu potest, trahente illum pectore. Sed quid ad hoc peccus vrget aut impellit, nisi pulmonis necessitas. Cum ergo aer qui trahitur a corde, multo sit minor quam vt illius cavitates implere possit dum attollitur, necesse est vt dum attollitur, trahat ab arteriis. Igitur dum cor attrahitur, arteriae subsident, intrinsecusque vnus est & initium arteriarum. At cum manu pulsam & cordis & arteriae iuxta carpum tentamus, contrarium apparet: simul enim ambo attolluntur & subsident: quo fit vt necessarium sit fieri, simul omnem illam substantiam moueri, non vt trahatur aer, nam tam cito permeare ab osculis cutis ad cor quis dixerit, sed & vermis circumuolutioni pulsatio persimilis esset. Dico quod aer ille trahitur ab osculis ad cor, sicut funiculus attractione continua, ita vt partes partibus succedant, modico intervallo progredientes, non sic vt pars aeris, que per cutim arteriam subingreditur, perueniat ad cor: hoc enim vt dixi fieri non potest. Sed quantitas que a corde trahitur, supplementum recipit ab osculis, ita vt ab vna parte versus cor semper decurtetur; ab altera que est versus cutim, tantundem aere augetur. In compressione autem aeris alia

pars que non est in motu ad cor, sed ad oscula in cute, decurtatur exitu aeris per oscula, & supplementum recipit a corde: & has partes loco vt verisimile est in singulis arteriis separatas, motus etiam contrarius distinguit.

CAPVT II.

De Musculo tertio mouente pedem.

Est musculus tertius mouens pedem, tenuis admodum, & alteri magno coniunctus non pedi iungitur: cum quateretur cui vsu respondere naturam & Deum efficere, quod optimum est in omnibus, & cum non potest materia recipere, efficit quod potest. Igitur vt pes habeat multiplicem motum, addidit hunc musculum, & quia alij orant magni, non suppetebat locus, tribuit tenuem. Et quoniam omne vinculum trahit versus principium suum, & principium illius musculi est diuisum; trahit aliud quam ceteri musculi, & ita non est superfluum. Et quoniam non poterat per se mouere, natura iunxit illum musculo magno, qui posset mouere pedem: at hic paruus moderatur motum, sicut rema dirigit nauim, motam a maiore vi quam ipse habeat. Etenim facilius est mouere rem motam, quam fixam, sicut videmus de nauis motu; nam dum fixa est indiget auxillis, vt moueri incipiat. Solum superfluum hoc, vt sciremus quomodo cum aliorum motu moueat.

CAPVT III.

De cerebri mirabili constructione, sum quibusdam singularibus.

Est primum extra cranium membrana quaedam tenuis, ac communis omnibus ossibus, vocant *periostion*, satis diuersa a pericranio, quod est crassum valde, & est capiti proprium. Infra praeter illa lacunaria sanguinis, est crassa membrana, que in medio cerebri dispescit illius summam partem,

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

CAPVT VI.

De Auris officulis.

dentes æquales cani, cum ossa rodere esset necesse, paulatim os in longius, dentes in scram degenerarunt. At quod videtur, considerantibus est obscurius; nam-

bus & brachijs tibijs & cubito, subiecta parte genu, & cubito ipso, manifestè videre licet, vt coniectari etiam de alijs omnibus membris opportunum sit: constareque omnia ab initio vno, inde diuidi mare-

désque fuisse Philosophos Peripateticos, Academicos atque Epicuræos. Vnusquisque enim dixit quæ vera erant de rerum Principijs, velut Epicurus, quòd vsus membra formabat: Plato quòd idem omnium auctor esset; Aristoteles quòd corpora habebant partes vsibus animarum aptas. Verùm cum vltèrius procedere vellent, existimantes hæc ipsa pugnare, omnia corruerunt, dum quæ pugnare existimant, essent inuicem consequentia.

Sunt in aure humana officula tria: incus, malleus, stapes, eâ ratione fabricata vt plus admirationis præbeant, quam vsus, cuius causa facta sint, ostendant. Principio igitur ita se habent partes octo principales. Cochlearis cauitas, quæ extra est adinstar coricis cochleæ, & ad tympanum vsque peruenit; Cæcum foramen; hoc velut fornix nullum habet exitum. Inde foramen aliud tertium, quod in os pumicosum extenditur, atque finitur, foraminum ramos quàm tenuissimos habens: hæcque duo adintra tympanum. Sunt & totidem ossa: malleos qui solus mobilis est, & manubrij extremitate tympano connexus est, duplicem habens motum; vnum non voluntarium, qui à spiritu provenit; alterum voluntarium, qui à duobus edmodum exiguis musculis fit, aded vt ad tempora nostra latuerint: quorum vnus in imo eius manubrij est; alter prope clauam. Alter incus vocatur ambo à similitudine, vt etiam tertium quod stapes vocatur: hoc mira hominum ambitio etiam in viris virtute præstantibus dissimulauit, & in vltima editione Vesalius, cum apertè scirer, quoniam non fuisset ab eo inuentum, quasi posset latere quod iam vulgatum etiam apud omnes, vel desinere quod ex naturæ instituto fabricatum esset: horum forma in *examine animaduersionum* Gabrielis Falloppij tanquam ab Ingrassio Siculo inuentum habetur. At quàm melius fuisset in opere magno describere, nec officulicatum, qui & si verus esset, puerilis quidam haber, excusare. Ergo præter hæc in medium veniunt tympani, membrana & neruulus ille quinti paris, huic negotio quasi peculiariter dicatus. Igitur his cognitis oportet præsupponere, quòd operationes nostri corporis aliz sunt actiue, & illæ sunt per membra composita seu organica vocata, velut ambulare, loqui; luctari: aliz passiuæ vt quæ sensuum sunt: & præcipue auditus: nam de hoc dubium non est, quin in pariendo consistat, cum de visu multi dubitauerint: & hæc quidem in similaribus constant, instrumento tamen & ipse indigent; cuius partes aliz quidem ad conseruationem, aliz ad adiuuandum opus sunt. Et quæ ad conseruationem faciunt, aliz quidem ad tutelam, vt palpebræ in oculo, aliz ad nutritionem vt vitreos humor circa crystalloidem: quædam autem simul & iuuant opus, & tuerentur operationis sedem, vt cornea tunica in pupilla

Instrumentis igitur & compositis membris ad operationes natura vtitur: sed ad actiones per se ac primò, vt illius membri organici sit hæc operatio, vt cruris cursus:

ad passiones autem propter melius, per se autem similia sunt, & animæ non solum propiora, sed etiam propria: magis enim crus currit, & anima audit, quam auris audit, & crus currat. Magis tamen opus naturæ ostenditur in membro composito, quam simplici. Indicio est, quod perfectiorem animam habentia, magis elaborata habeant sensuum instrumenta, & operationes etiam itidem perfectiores, velut videre, audire, & tangere: quanto magis de sensibus interioribus, de quibus hic non est propositum dicere, sed de auditu ipso solum. Perfectio autem operationum maxime consistit in dignoscendo minime sensum mouentia: in quo genere collocantur quæ longius audiuntur, & quæ submissum sonum habent. Sed & ut distinctè, si plures contingat audire voces, seorsum velut in harmoniis, ubi & simul totum, & partes singulas deprehendimus, & ut perfectè vniuscuiusque vocis differentias, quæ plurimæ sunt numero: dico grauis & acutæ, mollis ac duræ, obscuræ & claræ, velocis & tardæ, & quæ compositarum instar sunt, ut tremulæ, ordinatæ, æqualis. Et ut pro arbitrio sensu hoc utamur, quemadmodum & aliis, tum maxime actiuis operationibus. Demum illud etiam natura respexit, ut voces diu seruantur in instrumento, nec superuentu nouarum vitarentur.

His & quædam aliæ perfectiones accedunt aut admiscentur, velut iudicium & exacta cognitio sensilis, quæ partim ex his pendunt, partim ad singulas ex his traduci possunt. Iam ergo & tutelæ & melioris causa partes sunt, & tutelæ quidem velut alimenti venæ, arteriæ, atque alia eiusmodi; auxiliaria verò velut in malleo musculi, ut liceat melius audire cum volumus, velut illud comicum, *Arrige aures Pamphile*. Sustinetur malleus à musculis ut promptè audiat & continenter: si non animad-

multas vocum partes vocè que intercideret in mormore, atque submissa voce. Quin etiam ex hoc, si intentè diu quispiam audit, fatigatur, non minus quam ex intenta deambulatione: nec fatigantur plerisque, quia multis nolunt adhibere mentem, sed solum magis necessariis. Potrò os instrumentum factum est, ut densior ac tenuior soni, ut ita dicam, qualitas reddatur: optima enim & præstantissima sunt, quæ tenui sunt atque densa substantiâ. Substantiam intelligo hic essentiam rei, idèd perfectissimus in alia parte esse non posset. Os enim sicissimum, solidissimum, durissimumque est: perfectionem igitur hoc præbet. At mobilitas mallei, quæ ab aère fit, ad voces temperandas facta est: quod enim maior est vox, eò magis distrahitur ab incude malleus, minusque differentias percipimus, magis autem propter motum: quod minor est vox, minus propter motum, magis propter angustum foramen: nam vocem exilem intelligimur per angustam &

scilicet, auditor, simplices sint; at tactus duplex: qui cum materia est, atque hic etiam duplex, cum dolore & sine dolore, & qui materiæ est expert, ut reliqui sensus puri. Non igitur sonus in anima recipitur, sed soni species. Instrumentum autem proprium spiritus, nam & in aliis sensibus vnus & idem ut sit, necesse est: sed in visu

les, at pro re vas supposuerunt, & pro spiritu membrum.

CAPVT VII.

De Narium sanguinis profluuio.

Cum nil tam frequenter & copiosè accidere soleat, quam sanguinis profluuio; meritiò dobitatum est, vnde tanta illius copia præsertim in febribus? Arantius Bononiensis affirmat se animaduertisse, eas venas ex concavis oculorum partibus deduci: cui credendum esse tum ob alia multa, tum quia aliunde locum, ex quo verisimiliter deduci, inuenire non licuerit. Vnde autem ad ea loca perueniat, inuenire haud arduum est.

CAPVT VIII.

De pulsibus.

Pulsus sunt virtute indita arteriis à corde, & ob id in celeritate & frequentia, (cum aliis in differentiis dextri à sinistris, superiores ab inferioribus possint esse diuersi) inuicem similes suos, nisi quatenus arteria fuerit durior. Nam cum minus attollatur, & in eodem tempore ad locum redeant, qua parte arteria durior erat, erit & pulsus tardior: aut si tantundem vbique attolleretur, crebrior quoniam tardior: ab eodem enim, maiore quantitate sublatâ, minus

ous relinquitur quàm minore. Cæterùm cum tres sint causæ, quas continentés pulsus, vis, instrumentum, necessitas, ab instrumento quatuor sumuntur differentiæ; mollities & durities, magnitudo & paruitas, calor & frigus, vacuus & plenus: à viribus autem sunt sex, robur & imbecillitas, magnitudo, celeritas & tarditas, raritas & tarditas, æqualitas & ordo, vel eorum contraria. Cum igitur magnitudo communis sit viribus & instrumento, erunt omnes differentiæ novem, è quibus septem ab vna causa prodibunt, duæ à duabus causis: nam raritas & tarditas vt dictum est, cum fiant etiam à robore vel imbecillitate, magis etiam ab ipsa necessitate fiunt. Sunt autem in pulsu quatuor partes; distentio quæ fit ad restaurandum calorem naturalem, contractio ad protrudendum præternaturalem. Quies quæ distentionem consequitur communibus causis, cum his quæ sequuntur contractionem: quod inter duos motus contrarios necessaria sit semper quies media, vt vires restaurentur: & quia minus urgeat necessitas, ob quàm motus ille à natura est institutus: peculiari autem vi, quæ distentionem consequitur, quoniam velut in spiratione minor est ea, quæ contractionem sequitur, sed in respiratione multò maius est discrimen quàm in pulsu. Porro cum ab ictu primæ distentionis ad ictum secundæ intercurret brevis prima quies, contractio; secunda contractionem sequens, quies & distentio ipsa, quæ plerumque longior est contractione, vt etiam dixi de quiete quæ distentionem antecedit, sequitur vt tempus, quod est à contractionis fine ad distentionis finem, bifariam longior sit tempore à distentionis fine ad contractionis finem. Rursus cum distentio si breuior fiat, efficiat vnâ ratione & per se quietem, quæ sequitur, longiorem, atque ita de contractione: & vicissim vbi longiores sint motus, quietes fiant breuiiores. Altera autem vbi velox est distentio, plerumque quies quæ sequitur breuior est, ita de contractione: necessarium est igitur distinguere, quando veloces & breues motus, veloces & breues aut longæ sequantur quietes. Cum verb celeres motus breues sequuntur, quietes fient pulsus frequenter. Pulsus ergo bifariam partium suarum ratione, cum suis

quietibus frequens aut infrequens efficitur: hoc autem plerumque contingit, quoniam aucta necessitate aut expellendi calorem præter naturam, aut naturalem refrigerandi etiam moram interponere non licet in antecedente quiete: In sequente autem non perinde est: quæ enim necessitas cogit, vt si calor naturalis (gratia exempli) magnus nullam patiat moram ad distentionem incundam: & postquam etiam inierit ad perficiendam: deinde perfecta, contractionem sibi breui postulet, si purus fuerit ipse calor, & à fumo non oppressus: Diu ergo sequens quies morari poterit, antequam adueniat, & vbi etiam aduenerit, tardè actionem suam expleat, & ad finem perueniat. Ergo vt à manifestissimis initium ducam, mora illa quæ inter secundum ictum & tertium aucta est, cum iusto iam breuior fuerit, inter primum & secundum ictum non potest referri in paruam necessitatem; quoniam A B C D simul iunctæ breues sunt: sunt autem partes omnes primi ictus ad secundum vsque. A

A	B	C	D
E	F	G	H

quidem prima quies, quæ ictum præcedentem subsequuta est, & contractionem ipsam antecedens, B contractio, C quies contractionem sequens, D distentio cuius finem subsequitur, E quies post secundum ictum, & F G H partes primæ respondentes partibus, vsque ad G tertium ictum perfectum, ac finem momentaneum.

Constat ergo quod initium varietatis non ab A instituendum est, sed ab E dicit Galenus, id est ab eo ex quo raritas illa præter naturam incipit, cuius causa est, inquit, in *secundo de Causis pulsuum cap. 7.* vel immodica humorum copia, vel obstructio aut compressio instrumentorum, vt non possint dilatari, quapropter neque constringi. Et ob id vbi iusto plus manserint conclusæ arteriæ, insurgentes validius vires, celerem atque crebrum efficiunt motum cum pauca quiete tam prima quàm secunda. Ergo mutato ordine res difficilis clara euadit. Primum igitur finem ictus & ordinem constituemus E F G H: secundum autem A B C D: verùm ob propinquitatem sensus nos adigit, vt primum statuamus A B C D, quia propè succedit E F G H, cum aliter res sit,

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

morbis timorem afferat, & imaginari cogat mortem, & eam speciem: si tamen canis rabidi commercium non adsit, nihil obest talis timor, sed paucis diebus præsertim sudore effuso eualescit. Ut verò medicamenta quæ purgant post iam inchoatam affectionem, & maximè elleborus multis salutem attulit, euacuato humore qui morbi causa est, ita ante perniciem afferunt: spargunt enim vim veneni, nec eam educunt: iam verò humoribus immutatis, venenum finitum est, ideòque violentissimis medicamentis opus est. Quo circa nec sectione venæ iuuantur, sed periclitantur. Communicatur autem cibus & potibus, si quis reliquias sumat: idem ac multò magis de osculis, nec existimo tutum esse spiritum, nam salina in vaporem resoluta secum defertur, at hoc nondum expertum est. Creditum est, Themisonem medicum dum curaret amicum suum, & illum ad edendum & bibendum exemplo hortaretur, contraxisse rabiem, sed à seipso curatam. Constat sanè morbum hunc esse cerebri non cordis, & forsan applicitis capiti curari posse.

CAPVT II.

De lapide in homine inuento.

ANnis ab hinc septem Barnuccius Fauentinus, cuius in *Quarto de Secretis* memini, cum dolore pectoris in dextro latere torqueretur assidue, tandem nullis medicamentis proficientibus periit. Medici, iubente etiam Principe, cum casus ob admirationem dissecuerunt. Inuentus est lapis palmi parui ferè magnitudine, in regione inter iecur & pulmones; prædurus, quem vix multis ictibus perfrugerunt, ferrei quasi coloris. Hic totis diebus metallica liquefaciebat & excoquebat, intentus chymicæ. Constat assiduo haustu sumi illorum, congestum in ea regione multorum annorum tempore lapidem, ut rei valde mirabilis omnis cesset admiratio: nisi quòd dices, cur non ita omnibus aliis thymistis? quoniam non tam assidue nec tam diu ea in re versati sunt: nec locum illum ad eò calidum ac siccum parentemque habent. In huiusmodi enim miraculis totum consistit in initij ratione.

CAPVT III.

De Febre Camilli Montagnane Mutinensis, Medici insignis.

HVic, cum esset annorum XXXVII. habitu melancholico, additus multis curis, laboribus, vigilijs, & erat pauci somni, ut plerumque huiusmodi homines

sunt, & modici cibi, satis ut reor salax, & vino etiam interdum potenti licet albo, advenit febris sub mense Augusti MDLXVI, primum specie tertianæ: postmodum hæcticam suspicatus, quòd in longum protraheretur, nec certas seruaret horas, unde balneo aquæ tepidæ diu vsus, & vrina rarè cruda videbatur, plerumque sane similis: pulsus etiam non valde immutatus à naturali statu, nisi quòd esset maior: sed sudor copiosissimus effluebat, ut ipse putaret, & meritò, maximam indicari repletionem. Cum ergo per multas horas quotidie sudore maderet, nec febris solueretur eo, nec sectione venæ neque purgatione, sed potius tabescere aliquantisper, rogauit; & ego omnibus perpensis dixi, esse febrem ex materia contenta in pulmonibus, quam constat esse mediam inter putridam & hæcticam. Visum est illi primò absurdum, cum neque tussis aliqua, nec rubor in genis, nec difficultas spirandi, nec dolor aliquis in pectore, nec inæqualitas pulsus adesset. Ego autem persisti, considerans quòd fieri non posset, ut si materia tam multa esset in habitu bilioso, licet iam tum melancholico, non solùm ob ætatis decursum, sed etiam victus rationem tempore adhuc calido, quin febris maior fieret non absumptis humoribus, aut absumptis non desineret. Persisti ergo in proposito ut certus: ille autem hæsitabat, & ideo mediam quasi viam tenuit. Consului tamen ut ægros inuiseret, nihilo melius habiturus, etiam si perpetuò decumberet: quòd cum decumbendo scilicet, nec iuuatus ex eo probasset, ad negotia se contulit, nocte potius quàm die febris sensum & sudorem expertus: mense Februario reiecit screando spumam sanguinea, quæ ille ad distillationem referebat, non aderat enim tussis: ego autem intelligebam tum ex malo colore faciei extenuationeque, morbum in pulmonibus esse, non eius generis qui tussim excitat; sed genus sphacali, quòd asperæ arteriæ communicabatur: misit tamen sanguinem, & contulit; sub Martij initium laborauit raucedine vocis, & manifestè illi larynx læsa videbatur: mihi etiam, sed non ex distillatione, verùm consensu pulmonis. Suaseram autem iam pridem & tum, ut Smaragdum sumeret ex drachmæ dimidio, ad purgandum pulmonem, ad illum exsiccandum; & ut Alexipharmacum. Sciebam enim illum hoc contraxisse, vel potu vini potentis, cum vigilia, & laboribus ac curis, consuetudine; vel veneno ei propinato, aut amatorio ex mensibus mulierum, aut Indica lue, quorum duorum causà etiam Smaragdus aduersabatur sanè morbo ipsi, qualiscumque esset omni ex parte. Sed tamen causam aperire, & constanter illi morbi naturam dicere verecundabar, timebamque, ne metu ipso grauius afficeretur. Igitur...

CAP. V. IV.

De Insania & eius generibus.

Insania morbus est animi, atque tam multiplex ac admirabilis; ut de ea nemo scribere plenè ausus sit. Primum enim eà laborant omnes, ut non à solis medicis de ea tractandum sit: atque utinam Erasmus omisà impij insectatione, tam pulchrum argumentum, ut dicebat, tractasset. Sed quid à puro Grammatico in huiusmodi re boni expectari poterat? Sufficiat argumenti nomen ab eo accepisse, imò ne nomen quod apud ipsum Græcum est, sed potius Ichnographiam quandam rei ipsius, sed externam tamen solùm. Dicamus ergo quòd insania est mentis prauum iudicium secundum essentiam, ut ignavos, timidos & iratos secernamus, qui non secundum essentiam, sed quoniam magis aut minus volunt, peccant. Similiter & qui decepti à suis credunt, aut aberrant visu vel auditu, non insaniunt; nam mente non peccant, sed sensibus. Insaniz autem nomen, & ut delirio còmunè est & stultitiz, accipimus, non ignorantes stultitiam esse momentaneam insaniam: insaniam continuam stultitiam. Alia ergo est insania ægra, alia quæ accidit corpore valente: Et ægram quidem qualis febriçantibus accidit, delirium vocamus, de qua nobis sermo non est: eam medicis tractandam aliàs relinquimus: Quæ verò circa alium morbum contingit, duplex rursus est: alia enim est quam morbum appellamus, & est cum sine sensuum stimulo à communi hominum consuetudine ad eò aberramus, ut admirationem error pariat. Quocirca neque adulteros vocamus insanos, quia stimulo sensuum aguntur, neque qui de se plurimum pollicentur: est enim commune hoc pluribus, neque qui sibi viuunt & sapientiz student, aut pietati. Licet enim rari sint, nec à sensu iudicium hoc proficiscatur, ab insania tamen abest, quoniam etiam ab errore. Commune est etiam omnibus generibus insaniz, & ægræ, & ei quæ morbus est, atque etiam communi, ut in duas differentias diuidatur. Vna est cum timore, & blanda: alia cum furore & audacia. Quæ verò composita est, ex vtrisque composita etiam habet symptomata & affectus, aut interdum hæc, interdum illa. Est similiter vna cum tristitia, alia plena gaudij & vanæ spei. Diximus & aliàs melancholiam aliam esse naturalem plenam lætitiæ, cum sanguis & secus purus abundat: aliam exustà citra putredinem bile, quæ seuos facit & improbos; aliam melancholia, quæ pertinaces, hominesque qui plurimum de se polliceantur. At quæ fit ex putredine, etiam triplex est; adusto sanguine, bile flaua aut nigra. Hi omnes ab initio ægrotant. Fiant

Tom. X.

& alia genera in sanis citra omnem calorem, & dmirot sanè de medijs qui calor tantum meminerint. Singuli enim humores, & corpus etiam cerebri iusto plus siccatum, melancholiam parit, ut sint octo iam genera illius, quibus addamus nonum quod ex calefacto plus iusto cerebro, vnde audaces furiosi fiunt, etiam citra humorem omnem. Neque ergo mirum est, si tot sint varia insanientium genera, quandoquidem nouem sint simplicia ipsa. Ergo etiam ex cogitatione assidua, siccato cerebro & humore etiam ibi præsentem, fit melancholia. Cum ergo sit morbus ex anima seu in anima, multis modis continget, non solùm ob id, sed quoniam cum his quæ recordamur, cogitatio miscetur. Quidam ergo existimant se reges; alij Deos, alij inopes, alij beatos, alij gallos, alij vitrum, alij se mundum sustinere, alij miseros proflus, quidam se capite carere. Denique quicquid somnio obuersari ante oculos potest: id in vigilia per insaniam credere possumus. Atque hoc est genus insaniz, quam omnes morunt, & morbum vocant.

At quæ omnibus communis est, cum ei conueniat insaniz definitio, & illa vera insania est: contingit autem quatuor modis; ignoratione finis, & eorum quæ sunt ad finem, & sui ipsius, & sensuum qui nos decipiunt, illecebris. Et finis quidem ignoratio duplex est genere, ut cum tanquam immortales futuri simus, aut esse possimus, contingit: aut cum senex ea agit tanquam diu possit superuiuere, in quæ tempus & rem insumendo necesse est, ut imperfectis relictis pereant. In vtrisque contingit alienum qualitate, velut si Medicus agat personam Iurisconsulti, Philosophus militis: aut magnitudine domus, ornatus, & sumptus; in paupere qualis in diuite, & multa huiusmodi: loco, velut si eisdem moribus inquilinus vti velit, quibus ciuis: tempore, ut si belli tempore diuitias ostentet, inopiam ducturus vxorem. Pertinet etiam ad ignorantiam finis, ita viuere ac si anno vno superfuturus sis, ut qui in iuuenta obligauerunt patrimonium: vel si ita incumbis opibus, ut serues tanquam filijs fiscum habiturus hæredem: vel si de animorū immortalitate nihil cogitas: non enim ut absurdam rem haberi oportet. Et ut in vniuersum dicma, si finem adipisci nequeat, si incertum certo, patno discrimine vtriusque præponat, si incongruum finem querat, aut quem retinere non possit, aut turpem; si mortalia immortalibus, breuia diuturnis anteponat. Ignorantia eorum, quæ ad finem sunt, est velut ambitio cum inutilis fuerit, notã iam imperitiã: nam pluribus vsu euenit, ut eà populum decipiant. Plerique enim non errant ambitione, sed quòd eam verè laudatque scientiz anteponant. Est enim insaniz, hoc non eligere in liberis, quæ optima sunt; sicut & ignorare seipsum, ut vitibus scientiã aut opibus impar audes.

O O O 1 te

te committens melioribus, & cum credis te scire quod fecus se habet, multò deterius quàm nescire. Demum cum deceptus à sensibus, aut puero inheres, (omitto nunc metum legum tam diuinarum quàm humanarum) vbi fœda omnia & plena tædij, spurcitie, ille postmodum te odit: nulla affinitas, nullum bonum exemplum, amissio spei æternitatis. O insaniam inestimabilem. Sed videamus singulorum vitam atque stultitiam.

Principes nec ita se gerunt, vt sperare possint quicquam ab obitu boni: nec ita viuunt, vt vitæ huius curam aliquam habeant, multò minus æternitatis & sobolis. Vnde plerique ante maturam ætatem sine filiis obeunt, tantis criminibus onerati, vt nisi vi & adulatorum clamoribus cadaver defenderetur & vita, vita ipsis odiosa esset, cadaver volucibus exponeretur. Sic se libidinibus explent, vt maioribus torqueantur doloribus: sic volunt timeri, vt quouis subditorum magis timere cogantur. Et enim illi vnum, ipse omnes timeret. Pro amicis adulescentes habet, & qui sunt amici, ignorat. Vigilat vt placeat, ipsumque totum immodicum eò dirigitur vt ferat, quod si ferre inuitus cogeretur vitam sibi acerbam existimaret. Nobiles querunt vt tempus perdant, cuius summam laborant inopiã: nec quicquam magis optant, quàm vt clam senectus obrepat. Senes avari sunt, iuuenes prodigi: nullus de temporis iactura curat. Quàm multi diuitias filiis parant, quomodo illi instruantur, negligunt. Sunt præterea singulorum studia ad eò recto aliena, vt rear victos, & qui lapides iaciunt, sapere, quos vulgus admiratur, & qui liberi abeunt quò volant, stultos esse. Itaque illos soluere, hos vincire oporteret. Vnus furtis ac rapinis non ponit modum, (omitto peccatum, dedecus, quod nulli vsui) & quod habet iam partum, in discrimen vocat. At me delectat, dicis; fac vt delectatio sit sine dedecore, ac sine periculo. Alius cuncta alicui aut vestigialium extractioni subiicit, cum tutò possit ex his quæ habet, vivere. Alius sicarius est: quàm voluptate, nisi quod hic torridam habeat melancholiam, prior liccatam & temperatam. Quis error fœdior, quàm viuere sic, vt ignores vitæ scopum: & tendas, nec scias quò sit tendendum? At tendo cum aliis, nemo eundem habet scopum. Et si habeat aliquis, cum ad eò multis malè cedat, quid est vt in incerto cum tanto periculo vagari velis? Quis est sanæ mentis, qui iter ingrediatur, quod nesciat, vel antequam sciat: at plerique hoc agunt in magis incerto & maiore periculo. Quis est qui non torqueatur de his pro quibus torqueri nil prodest, imò magis obest? Qui non minoribus sæpe præferat? Qui non ab ipsèdè sæpe decipiatur? Qui non inanibus studiis operam det: vana spe lactetur frustra se periculo non exponit? negligat necessaria ob superflua. Miraris hominem, vides rotas peccasse Respub: pugnabant

Lacedæmonij, Athenienses, vastabant agros, pugnabant, victores erigebant trophæum: hoc brauium & præmium tot laborum, tanti sceleris, tot cædium & inimicitiarum, etiam cum liceret vrbes ipsas capere. Vnde meritò à Macedonibus domiti, à Romanis postmodum prudentioribus euerfi sunt. Exhaurire totam ciuitatem pecuniã, ad inopiam redigere, inuentum extinguere, prædari socias ciuitates, segetes exvtere, arbores excidere, domos diruere: in ocio degere reliquos opificibus solutis, vt regnum acquiras? minime: vt beati viuatis nec illud: vt dominationem augeatis, agrum amplificetis? nec illud: quid ergo vt trophæum erigamus. O auaritiã inauditam! imò nil magis audiam. Quid notius illà Troiæ decantatã sibi, cum ob vnus mulieris rapinã vnica Græcia decem annis vrbes vnã circumfedit, Europæ & Asiæ flore in excidium acto: nec modò retentã possessione capta vrbs. Constat enim relictam, aliqui dicunt Antenor, alij vacuum: tot aliæ vrbes euerse, millia Græcorum præter naufragium D C C L X X X V I, Troianorum ante captam vrbes D C L X X V I, vt penè æqualis fuerit clades. Quis cedat? & tamen verum est, imò verissimum. Et nunc quotidie ob vnus mulieris alienæ, cum puellam pulchriorem, si matrimonium inire aut nolis aut non possis, multò minore precio, nullo periculo, certã sobole, & nulla cum iniuria, ac pulchriorem habere liceat: vis adulterium committere, exhauriri omnibus bonis: at non illa potest sola, quæ infamis ad eò est & impudica.

Qui feras per sylvas querunt, qui milites mercede hunt, aut ob rapinæ spem: qui rem, vitam, decus periculo exponunt, nullo certo præmio exponunt, an non deceret victos in Xenodochiis laxare, iisdemque vinculis illos circumdare. Priores enim verba inania effutiunt, lapides in incertum mittunt, qui maximè insaniunt, nam id est munus solum eorum qui furiosi sunt: at hi longè peiora aduersum se patrant, quàm illi contra alios. Hos pituita siccata detinet, qui simul timent ac delirant: illos bilis ardens iam demum cum reliquiis ignis extincta. At qui exedificant ædes maximas, cum familia sit exigua, quoniam insanie laborant genere? velut Florentini multi antea mercatores, Genuenses etiam aliqui, tum Veneti. Ignoscendum est magis his, quod terra tenuis quicquid est, inutile est ad habitandum; videntur etiam errorum loco, quædam species atræ bilis admirandæ; Vates, Poëtæ, belli duces, miri artifices, homines aut pij aut integræ vitæ: alij populares, rerum occultarum perscrutatores, Philosophi, Magi, vtri terribiles: quidam ad omnia timidi, alij moris contemptores, velut hodie etiam aliqui apud Indos, olim Thraces: Vnde se muneri gladiatorio sponte ob pecuniæ exiguam quantitatem adigebant. Quid dicam de latronibus, qui eodem patriæ insensu sunt, vt

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

expulsionem refert; aut nimiam virium resolutionem; cum per aluum & vomitum materia simul eijceretur: color autem tuscus materię prauitatem & caloris extinctionem. Volui dissequare corpus, sed noluerunt. Vt ergo ex intermittente mori non contingit, ita in transitu ad continuam magnum periculum est. Curatio non poterat sperari, nisi ex medicamento, serosa multa statim educente, velut scammonio, pepilio, cucumere agresti: at cum debilitaretur, multum periculum erat, ne succedente morte medico imputaretur. Conuocare ad hoc medicos plures non licebat, cum ab initio morbum commodè ferre videretur. Rarus casus imò rarissimus, & nunquam aliàs à me visus, nec qui viderit similem legi.

Quodd si quis dicat, cur non occidit in septima; vel quia exacerbabatur in paribus, idèd in pari debuit mori. Et quoniam pauca fuit materia, quę tum putrescebat, & forsan aliquid profuerunt auxilia. Sin autem dicas, quomodo potuit expelli materias succumbebant vires: dico quodd tenue iam mutatum, paucum, & redundans; vt sit simile aliquo modo ei, quod dixit Hippocrates 4. Aphor. 46. Si rigor incidat febre non deficiente, agra iam; deaili lethale est. Propterea vide ibi quę scripsimus.

CAPVT VI.

De Syncope.

BRasauolus enarrat fuisse Iulium Boiardum, Scandiani villę dominum, qui frequenter in syncopim incideret, eoque frequentius etiam in illam incidere desideraret, quod in reditu ex ea maximam voluptatem perciperet. Et quanquam ipse Brasauolus causam reddat satis omnibus notam atque probatam, scilicet reditum repentinum ad naturalem statum, aliam tamen magis præcipuam in eo fuisse teor, ac propriam: quoniam sic omnibus qui in syncopim inciderent, hoc euenire videmus, quod haud verum est: quinimo in illo tanquam monstrosum fuit. Vbi etiam fallitur, quoniam delicias putat fieri ex reditu sensim, non repente ad naturalem statum; cum sit contra mentem Galeni *Primo de symptomatum causis cap. 6.* argumento eo adductus: quod qui perfrigerati incalescunt, ad ignem dolent propter repentinum reditum ad naturalem statum, sed fallitur largè: neque enim dolent quia redeant ad naturalem statum, sed quia ab igne frigus contrahitur intus, idèd magis lædit: Et hoc experimentum docet, quia sentimus radices vnguium magis gelu torqueri.

CAPVT VII.

De Enteroccele & Epiplocele.

LAnius vicinus meus passus fuit enterocelem & epiplocelem grauem: curatus fuit exsecto teste à medicis circulatoribus sinistro: eā enim parte illa in scrotum descendebant, nihilominus etiam post per aliquot annos sentiebat molestiam & flatum in imo ventris, nec exitu fecum multum alleviabat, nec proderat quicquam: & cum se conuerteret à sinistro latere in dextrum, videbatur quippiam graue ex vna in alteram partem descendere. Et feces difficulter prodibant, & à quiete lædebat, nec tamen diu poterat laborem perferre, si coereretur ire. Et super latus sinistrum commodè satis decumbebat, verum calefactus & fatigatus nonnunquam se conuerrere cogebatur. Ideo dixi omentum excreuisse, vnde in eiusmodi hernijs parum utilitatis ex exsectione sequitur, talesque morbi vt dictum fuit in consilio Parmensis, sunt insanabiles. Respondi igitur vt decet, morbum hunc alleviari debere, nam profus sanare difficile. Et si quis nitatur rem in deterius deducturum, victurum aliquando diutius ob custodiam, cauendum nihilominus diligenter, ne in deterius prolabatur. Quod ex prioribus curationibus damni accepisset, id periti medici restituere munus esse: neque tamen à Deo præcipi plenę sanationis potestatem: quemlibet premi aliquo incommodo: quod malum consuetudine & ætate sua sponte mitius sit, vel etiam quia sit è pluribus coagmentatus: tales enim morbi quamuis maximi videantur, per sæpe præter spem decidunt; tum maximè si aliquo peculiari medicamento occurratur, & per resumptionem præcipuè restaurationemque. Sed ad rem redeo; hoc exemplum plerumque deterrire potest à tam funesto opere exsectionis testiculi in herma, seu Enterocelle; seu Epiplocele; cum & in opere ipso maximus dolor, & summum periculum, & peracto nulla sit salutis securitas.

CAPVT VIII.

De morbo quodam Epidemio.

Contigit hoc anno mensibus Aprilis & Maij morbus Epidemius, in Apennini quibusdam villis, ex quo omnes interierunt. Primum superueniebat febris ardentissima cum dolore & grauitate capitis, (præcessit autem siccitas maxima veris totius, & phytalię idest vltimę partis hyemis) & post diem vnum aut duos, videbatur descendere dolor ille & inflammatio ad pectus, cum dolore lateris, & angustia anhelitus

anhelitus & febris perseverabat : post eò perueniebant ut dolor alleviaretur , & inde desineret , sed ad alteram partem transire videbatur , remissus tamen : & tum melius se habere cum viderentur , quasi repente & insperatò moriebantur. Ab obitu erumpebat per os & nares humor abundè putridus , atque ad eò malè olens , ut neque vespilones assueti cadaverum immensis fœtoribus , hunc perferre possent. Quæsitum est qualis morbus esset ; Respondi lateralem cum abundantia multæ materiæ , ut ab initio etiam multitudine feruentium vaporum cerebrum afficeretur : inde cessantibus illis , corruptione crescente in parte , qua magis vigeat inflammatio , extinguere sensum : tum verò in altera parte , qui latebat ob magnitudinem prioris , dolor sentiebatur : vnde repente rupto magno abscessu interibant , quòd materia esset multa , & multipliciter putrefacta , ac renouata corruptione quasi pestilens facta , ut aliàs declaravi. Ob id & ob flatum quasi adhuc feruens protrudebatur per nares & os , quibus à pectore communicatur spiritus. Et ob id , ut in *sermonibus de putredine* dictum est , communicari necessè erat velut ignem , & esse contagiosum. Ut verò ignis nunquam in aqua accenditur , neque quibusdam compositis , quæ illius naturam sapiunt ; ita neque contagium hoc ad omnes proserpit ; ita non omnes illo corripiebantur. Causæ fuerunt labores , cibi pravi , siccitas immodica in locis humidioribus , ex quibus etiam sanis adhuc multiplex corruptio quasi potentia superveniebat : quæ aliqua causa ad actum deducta , morbum ad eò lethalem fecit ob locum , multitudinem materiæ , qualitatemque. De auxilio patum polliceri possumus , cum duæ causæ maximè noxiæ coniungantur ; multitudo & pravitatis putredinis , ac locus nobilis , cordique maximè propinquus.

CAPVT IX.

De Melancholia.

Quidam qui habitabat in Borgheto post templum B. Francisci Bononiæ , laborans melancholiâ quâdam , cum sibi videretur tumoribus veneris urgeri , & saniosa excrementa demitteret , cum vellet ostendere se pati tumores duos , à sinistro latere ostendit duritiem certè osscam , non scirrhosam , quasi clavi rotundi seu cunei instar. Aliàs etiam ferè Emili morbo laborauerat ; (Erat autem annorum tum circiter XXXV.) & euaserat. Id autem contigerat annis penè XV. ante. Sed & aliquando illum cecidisse supinum intellexi ; vnde quidam suspicabantur partem spinæ luxatam intus : Sed nos scimus ex Hippocrate , huiusmodi casus quanta mala sequantur , quæ in illo non fuerunt. Præterea mirum

videtur , quomodu superjacentibus intestinis ad eò exquisitè percipi posset. Itaque cum non eodem modo semper crediderim manu discescente , iam separata intestina visum hoc : ita enim coherent , ut in multis sint separata , in alijs sine læsione magna possint separari. Verisimilius est dilacerata cute , partem aliquam ossis vertebræ separatam , nec postmodum sanatum vlcus : ob id saniem perpetuò effluere.

CAPVT X.

De Vermibus.

Vermes fieri in corpore , & quomodo iuncti ascarides in maximam deueniant longitudinem , & quòd plerique albi sint , dictum est : nec non quòd non à dulcibus procreantur , sed iam geniti sursum trahuntur , siquidem dulcia in bilem vertuntur : bilis autem amara , & amara occidunt vermes ; quæ autem occidunt , non generant : ex eisdem enim nutriuntur , ex quibus generantur , non autem nutriuntur à quibus intereunt. A dulcibus ergo nutriuntur , & sursum trahuntur ad ventriculum , ac partes superiores , minimè autem generantur , sed ab his omnibus quæ facile putrescunt : dulcia humidis iuncta , & maximè insipida , ut acerba , astringentia , acida , pingua. Occiduntur à salis & amaris etiam magis , tum verò acerbis. Nam & in acerbis quibusdam vermes generantur , & in amaris & in carne salsa , dum veterascit. Videntur enim omnia ex omnibus generari , quoniam sunt rerum quinque genera , & vnumquodque innumeris completur speciebus ; viuens non organicum ut adamas , & organicum ut apium : & sensu præditum , sed quod à putredine oritur , ut vermis : vel quod generatur à simili , velut lacerta ; vel quod rationis particeps est ut homo ; cuius materiæ diuersæ sunt , forma autem vna , id eò & genere id est materiâ diuersum , & specie id est forma vnum est. fiunt ergo vermes ex niue , musæ ex igne , quòd mirum si ex amaris & acerbis ac salis. De alijs autem dubium non est , quanquam in acido , si non prius corrumpatur , minus videatur ut in limunijs & arantijs. Referunt in cicere non generari vermes. Pueri ergo cum voraces sint , & dulcibus delectentur , generentque vermes : ob id ipsum creditum est à dulcibus , & ob dulcedinem generari vermes : scilicet & quia auocantur superius , & quia augentur , & quia magis lædunt , & quoniam in eis generantur , qui ex dulcibus saturantur , cum tamen minus generentur in saccharo , quàm in quouis amaro aut aceri. Ob hanc igitur causam , pueri à dulcibus maximè læduntur , præcipuè ficibus ac moris : luuenes autem à copia ciborum varij generis , crudorum atque humidorum.

CAPVT XI.

De Vertigine.

Simili lapsu omnia confunduntur in causa vertiginis, quæ duplex est, à cerebro & ab oculis: quædam etiam ab utroque. In ea quæ à cerebro, videtur homo nutare, & casui proximus est: fitque à tenui vapore, vt comitalis à crasso. Sed quæ ab oculis, rursus duplex: vna in qua

omnia circumuerti videntur, alia in qua obscurari & obtenebrari cuncta. In eâ enim quæ à cerebro, est spiritus animalis qui corpus regit, circumagitur, non tamen ad oculos transfertur. Fit etiam vtrumque genus trifariam; à ventriculo, à cerebro, à venis ac quasi à toto corpore, & forsitan etiam à corde seorsum. Vt ergo computentur genera XXI. quorum sunt diuersæ causæ morbi & sanitatis. Distinguit autem eam quæ à cerebro est, ab vtraque oculari aduentus: nam primo proximè videntur casui, inde vitiatur vis visua.

LIBER OCTAVVS

PARALIPOMENON.

De astrorum & temporum ratione
& diuisionibus.

CAPVT I.

De annorum diuisione.

Iginti in dies colligantur, eruntque decemocto in anno: vt sint trecenti sexaginta. Quartus quisque annus continebit trecentos octuaginta decemque ac nouem series dierum viginti, vocabitur æqualis vt priores deficientes. Centesimo autem anno qui perfectos appellabitur, dabimus vicies viginti, diesque quadringentos. Quingentesimo quoque anno, quem appellabimus abundantem, viginti vnâ series dierum viginti, eruntque dies in eo quadringenti & viginti. Annum autem duodecies millenium dicemus plusquam perfectum: constabit enim ex viginti duabus seriebus, continebiturque annus ille qui circuitum absoluet, Quadringentis quadraginta diebus. Ita primùm ordo hic perpetuus erit, aut quantum humana condicio recipit. Erunt enim dies in vno perfecto circuito annorum duodecies mille MMMCCCLXXXII DCCCC, quos cum diuiserimus per XII, prodibunt dies CCCLXV, horæ V, minutiz XLVIII, qui est circuitus nostri anni. Anticipabunt etiam tempora æqualiter, nisi quod circa finem tot annorum anticipare poterunt diebus vt liquet ferme LXXXV. Præterea æqualitas vbique perfecta inuenietur & certa ratio,

CAPVT II.

De dierum diuisione.

IN diuisione autem horarum diei intigim faciemus anni à die aliquo Sabbathi, vt si inchoemus anno MDLXV, in decima die Martij, & est Sabbathi: sed cum iam exactus sit dies bisexti, melius erit vt inchoemus ab anno, qui possit diuidi per quatuor, vt anno MDLXXVI: dies enim decima Martij est initium vocis, & dies Sabbathi, & primus intercalarium, quoniam mense præcedente exactus est dies superabundans, & tunc poterit seruari ratio præcedens. Diuidemus ergo quemlibet diem cum nocte tota in partes octo, circuitum primùm, vt post diem Sabbathi, sequetur dies Iouis, inde Martis. Et sciemus quæconque horâ quis planctus dominabitur, nam quartâ die à Sabbatho regnabit Sol, nunc tribuitur Marti, & quinta hora ab ortu Solis æquali regnabit Iuppiter. Erunt sciemus de euentibus. Postmodum dabimus primam boream diei semper Soli, & diuidemus quamcunque diem in vndecim horas, quia est primus numerus post septem, in quo ascendendo perueniamus ad Lunam: vndecima enim hora quæ erit vitima diei, perueniemus ad Mercurium, & duodecima quæ erit prima noctis ad Lunam: noctem autem eadem ratione in horas decem, & ita perueniet regimen ad solem vndecimâ horâ. Exemplum; perueni ego Bononiam anno MDLXII, Die Quintadecima Nouembris, sub fine tertiz horæ æqualis diurnæ: Et manifestum est, quod

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

CAPVT VI.

*Non ortum sed generationem
attendendam esse.*

euitus similes sunt, & vehementes, paruique, complent magnorum decreta maxima; accidunt luctus, mortes, exilia, pauperates, inimicitia principales, dedecora. Et maxime cum natura rei conuenerit ztari,

forſan hoc idem eſt in regnis, ſed longius eſt: Et cauſa eorum eſt illud, quod nobis & ex cauſarum concurſu decretum unicuique eſt.

CAPVT V.

De Loco & circuitu Saturni.

ET comprehenſum eſt ex tabulis Prutenicis, & obſeruatione planetarum, quod locus Solis errat per vnā ſerme partem, quia centrum eccentrici aſcendit & deſcendit, idē zquatio variatur, & hoc in reditibus, quoniam Sol non peragit partem vnā, niſi in vna die: ſi fuerint minutia tantum quinque erroris, erunt duz horz, in quibus aſcendit totum voom ſignum, & plus etiam. Et idē erabimus ſecundum opinionem eorum, qui reditus ſtatuant non per ſigna zqualia. Et in Mercurio accedit ad duodecim partes, & in Marte ad quinque: Sed in Saturno ad duas penē, & obſeruabimus hoc anno, die XXVI. Ianuarij, cum iuxta tabulas Alphonſi deberet per reſreſſum fieri coniuñtio Saturni & Iouis, in quinquageſima minutia parte primz Leonis quod Iupiter erat propē locum, quz ſcribitur in Ephemeride. Sed Orientalior ac borealior Saturno, & borealior quidem beſſe vnus partis: Orientalior autem penē duabus partibus, adē vt propē mediam noctem, videretur Luna conſtituere cum illis triangulum iſocelem, ſed, verē etiam videbatur Luna magis diſtare ab vtroque, imo à Saturno, quā Saturnus à Ioue, adē vt Ephemeris Prutenica vera ſit.

DVbitatum eſt à ſapientibus an futura præuideri ex altris poſſint? Mihi hie de hoc propoſitum non eſt diſputare, cum argumentum operis ab hac tractatione contentioſa abhorreat. Vnum ſar dixiſſe ſit, ſi vera ſunt quz de oraculis feruntur, non ortum ſed generationis tempus obſeruandum eſſe. Quippe referunt Lajo nondum nato filio, reſponſum, quod patrem occiſurus eſſet: vnde illum expoſuit & ſaris crudeliter, appenſum à pedibus arbori: Et Cratino, quod Siculis & Carthaginienſibus, quem in vtero gerebat vxor, magnas eſſet calamitates allaturus. Itaque & ille expoſitus, & cuſtoditus tamen euasi, Agathoclesque vocatus eſt à materni sui nomine. Sed id de Oedipo ſupra ſidetur omnino eſt; At hoc de Agathocle etiam difficile creditur. fieri poteſt aliquid prædictum, ſed auctam fabulam quod expoſitus fuerit, ad augendam ſpem cum illo ſententium, terrendoſque boſſes: nam huiusmodi lycophantijs tota illius vita plena fuit, quemadmodum & multorum aliorum, qui ex humili loco ad magnam fortunam euecti ſunt. Sed ſi modo ea Fati cura fuit, nam aliquot fuiſſe credo ex generatione ipſa potius, quā ortu: aut alia quauis via diuiniore ortum habuit.

CAPVT VII.

De Eclipſibus.

SÆpe contingit, vt ante Eclipſes præcipuē Lunares magnz pluuiæ decidant, interdum magnz ſiccitates: quandoque plumbea tempora, atque huiusmodi immoderata, quz nonnunquam quindecim ante diebus incipiunt. Cauſa eſt, quod cum in futura coniuñtione Eclipſis Solis futura eſt in oppoſitione præcedente, circiter dies quindecim futuram eclipſim, aut per totidem dies ante lunæ eclipſim, in coniuñtione Luna eſt propē viam Solis quandoque, imò præſepē valde. Cum ergo plena luminibus iam propē eclipſim ruruſ redcat in viam Solis, à qua per tres dies parum abeſt, neceſſe eſt eā accedente, fieri eò maiorem conſtitutionem, quod Luna viæ ſolis proximior fuerit. Contingit autem in magnis obſeruationibus, fieri quandoque minorem effectum, & iure, cum Luna longius ab ea via abſit: exiguum enim interuallum multum facit. Sed & Domini locorum, & loci denſitas vt ſtellz quibus obuiat luna, plurimum faciunt. Hæc itaque cauſa eſt, dum accedente Luna ad eclipſim

eclipsima ær. hæc paritur, non quia eclipsis immincat, sed quoniam dum futura est eclipsis, necesse est ante diuidium mensis, & propè illud tempus, Lunam esse propè viam Solis, & accedere magis ad eam, & vacuam esse luminibus aut plenam. Cum ergo hæc tria contingant propter eclipticam, & propter eadem temporis constitutio, existimari poterat hæc euenire propter eclipticam immincentem atque venturam: Obseruare autem oportet non solum eas, quæ sunt supra terram, sed etiam dum eclipsantur, lumine quod sub terra fuerit: nam si oppositiones & coitus luminarium factæ sub terra, mutant ærem ad eò manifestò, vt parum differre videantur ab his, quæ supra terram sunt, cur in deliquijs non idem est existimandum.

CAPVT VIII.

De Fortuna hominum & varietate.

Est etiam illud consideratione dignum, de quo multi dubitarunt: scilicet an ex astris pendat fortuna & exitus hominum. Equidem vt dixi, non ita vt à fato secedantur: noque enim Mercurius Lunæ iunctus, huic vel illi præstabit, vt aiunt, ex oratoria arte, sed cum velut hypomochlion sint alia ex minima variatione, magnæ accidunt diuersitates: præsertim ob astrorum ad nostra corpora & fortunas comparisonem. Sed velut duobus natis vno ex rustico, altero ex grauo patre: illi quidem ob natalium humilitatem, pauperitatem, educationem, ferox animus & strenua opera efficiunt latronum ducem, non tamen fortem, sed calidum, audacem, formidabilem, qui post multas rades & flagicia, raptus virginum, pœnas pauper publicè luat; hunc verò ducem militum in stabili fortuna collocet, qui vel in lecto suo moriatur, aut in prælio diues, cum filijs, stirpe insigni; ira in reliquis esigujs momentis, res hominum, ingenia, fortunæque distinguantur. Ita & regiones, & ætates, & leges ac consuetudines, ac ritus, euaniant singula, vt quidem genijs nobis nota esse non possint. Sunt igitur non semina tantum, non causæ; sed violenta vniuscuiusque rei initia. Nascitur ergo Rex & municipij sui primarius eodem momento, quàm etiam multò honoratior hic, quàm ille constellatione; nam buie parent natu maiores & potentiores, vltè illum despiciunt etiam cum tot satellitibus subditi: imperabit tamen Rex ille despectus honesto rustico, & occidet, quoniam generalis ordo propriæ genituræ præualet. Ita omnia metiri oportet, & vt inuicta pleraque obseruare. Neque finem proponi quisquam opinetur, sed tantum media; velut ferociam, iustitiam, crudelitatem, libidinem atque huiusmodi: tum verò & ad hunc hominem, & hanc prouinciam, & tempus, & familiam, sympathiam &

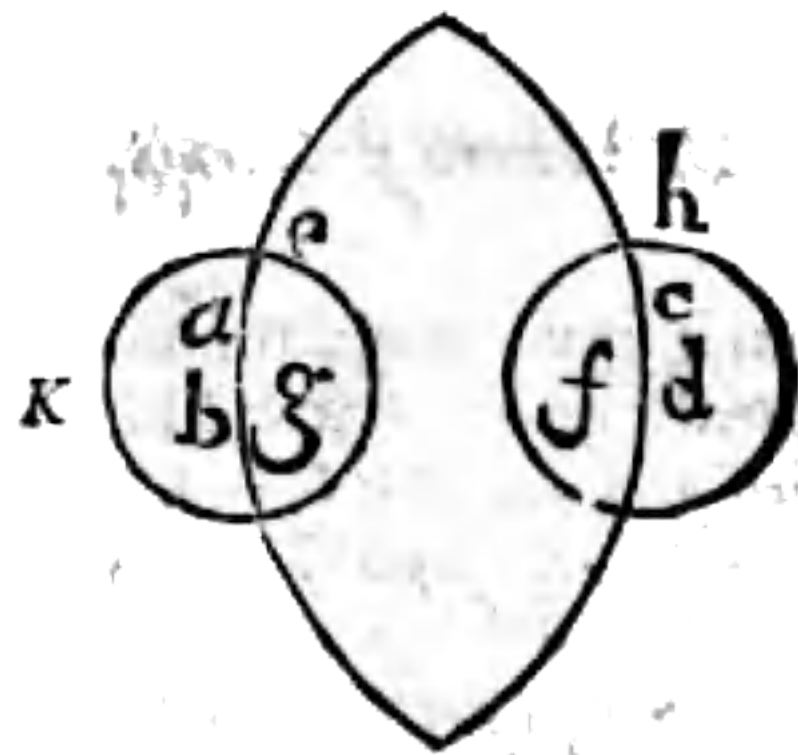
Tom. X.

antipathiam, vt ad eum qui Martem habet in opposito aphetæ, vt occidatur ab eo, & ad eum qui habet Saturnum in oppositum bonæ fortunæ, vt vituperetur ab eo, & detrimentum patiat, & à Iudice extorquendo à milite per vim, ab inope per furtum; Commiscetur ergo iudicium vnum per tres differentias, cum sit idem, iuxta connexas qualitates; velut dolus cum impudentia & ira ad perniciem deducit, cum blanditijs & liberalitate ad opes: vterque dolo lucratur, sed vario modo ob reliquas animi conditiones, & per comparisonem ad subiectum in debili, robusto, diuite, paupere. Latrocinia Regum laudamus & veneramus, pauperum longè minus, atroci morte & magna cum detestatione punimus. Ita nobilis aut sapientis ac reliquorum: Et per comparisonem ad religionem, legem, locum, consuetudinem, & homines ipsos. Qui ergo hæc teneat, Fatum habet extra omnem vim atrorum, cuius signa alia sunt, & per alia.

CAPVT IX.

De diebus solstitiorum.

Magna vis proculdubio Solstitiorum: de ea nunc mihi sermo est, quæ est manifestissima; non de illis prodigijs, quod alia floreat, alia folium circumvertant, nam de his alio loco tractatum est. Sit ergo circulus A B, cuius pars nobis propinquior A B, remotior C D in ecliptica paralleli, dum Sol transit ex A in B

E, & ex C in D H: dico quòd in die solstitij necesse est mutari valde calorem, aut frigus, & longè magis quàm in antecedentium dierum vllò & sequentium: in sequentibus autem magis quàm antecedentibus sumatur. Ergo arcus æqualiter distans à solstitijs F & G, quem Sol perambulat in revolutione parallelorum E & H, & sit locus noster K: quia ergo in arco A B quælibet puncta æqualiter distans à puncto K, in eadem die est ac si Sol moueretur solum per A G, vel H F: igitur dimidio tardios eà die quàm reliquis, sed res immora vt calefacit, calefacit vehementius, & vt non calefacit, minus calefacit immota; igitur in vtroque die solstitij tantò magis augebitur calor

PPP 2 aut

aut frigus, quāto portio A B comprehensa maior erit in comparatione ad totam diem; ab ortu solis ad ortum, in quo comprehenditur punctum solstitij. Et hæc permissio sit varia, ratione totius diei naturalis; in qua extremæ partes æqualiter à solstitijs differunt, sed originem non semper habent hi dies ab ortu solis, nisi ratio. Ergo ex his duabus proportionibus, tertia conficitur, ut sit cum valde propè fuerit, etiam valde propinqua duplæ. Secunda causa est, quod ut demonstratum est à Gebro, & inde à Ioanne Monteregio, arcus quem peragit Sol in diebus parallelorum, E & H non variant declinationem, nec minuto vno, imò ne medio quidem: igitur in totis parallelis circulis eadem sensum fertur: Cumque nos quasi in centro simus, comparatione paralleli, non declinationis à linea, quæ à centro terræ ad nos, sequitur ut hoc etiam secundo modo sol quiescere videatur. Idem calor & frigus augetur. Tertia causa est communis omnibus diebus, qui sunt post solstitium: vsquequo declinatio manifestè variatur, quod accidit post X X. dies à solstitij die, tunc enim egerue sexta parte vnus gradus: sed cum proportio fuerit eadem semper in maioribus quantitatibus, maior sit excessus & minus diminuitur proportio, quàm excessus augeatur; excessus est coaceruatus ex pluribus proportionibus, ergo ad multos dies necesse est magis intendi calores & frigora, licet sol sit magis propul à solstitijs, quàm ante solstitia, cum iam prope sit.

CAPVT X.

De numero stellarum.

Stellas insignis magnitudinis quæ videntur, Ptolemæus statuit M X X I I, atque in his adnumeratur Canopus, qui ab Antartico distat partibus XXXVIII. isque videtur in Alexandria, à nobis non videtur: duo alij etiam apparent Antartico propinquiores, cum X I I I. stellis lucidioribus, ut Americus Vespucius affirmat se vidisse, sed sit summa earum L X X X I I; erunt igitur stellæ omnes quæ in cælo videntur numero mille & centum. At cum cælum est serenum, multò plures videntur vno intuitu, quæ sunt minutissimæ, ideo numerus earum referti non potuit. Non ergo sic intelligendus est Ptolemæus ut tot solam videantur stellæ, nedum ut sint, sed insignis magnitudinis: namque videntur etiam apud nos vno intuitu, multò plures sunt quinque millibus, sed partim effugiunt visum, partim non diu subsistunt: aut paucis, quorum videndi acies non solam acuta est, sed Erma. Eiusmodi ergo est stellæ orbis conditio: quæ verò insignis sunt magnitudinis, in sex ordines

diuiduntur. Verùm ut ad coniecturam redeam, altitudo X X X I. est semicirculi paulò maior pars sextante, & dimetiens magnitudinis erit partium L X I I: dimidium XXXI, quadratum DCCCCLXI: igitur minor pars dimetiens spheræ in quam cadit, est minor partibus IX, cuius quadratum est L X X X I: igitur latus descendens est X X X I I. cum tribus partibus ferme ex decem. Etenim area est M X L I I. igitur proportio totius circumferentiæ ad illam partem ut quadrati C X X. & est X I V. M C C C C ad M X L I I, idest ut X I V ad vnum: residui ergo ad partem illam velut X I I I ad vnum. Sunt autem ut dictum est in nostro orbe ad altitudinem poli X X X I. partium sub finitore, Alexandriae Ægypti notæ stellæ insignis magnitudinis M X X I I. tertiadecima pars M X X I I est L X X V I I, quæ additæ ad M X X I I efficiunt stellarum insigniorum totius cæli ferme numerum M C: prout dictum est: omnium autem quæ videntur plusquam decem millium: numerum autem earum quæ sunt in eo Octauo orbe, vel si supra etiam sint aliæ, quæ ex incorporeo orbe sunt, norunt. Nugantur ergo Philosophi manifestè, dicentes: si aliquid à nobis esset, quod cognosci nequiret, superfluum futurum; cum in hoc solo ordine penè sint infinita, atque ex ordinibus totidem etiam aut plura.

CAPVT XI.

De cubiculo Orientem excipiente.

Omnes orientis oram ut salutarem præponunt tam in regionum situ, quàm ventis & aquarum exortu ac cubilis, quod & facillimum est, & vtile admodum hominibus: nemo tamen modum definiuit, vel in hoc, vel in illis, cum Vitruuius rem attigisset in 6. & 9. libro cap. 5. & 9. seu quod alterius argumenti res videretur, seu quod arduum: nobis verò eam aggredi volentibus, id primum quod in libro de proportionibus propos. 130. cum octo antecedentibus scriptum est, attingere necessarium erit. Est autem: *Data regionis altitudine, & solis loco proportionem gnomonis, tam ad umbram rectam quàm versam, vel etiam in cylindro determinare.* Sit ergo ut in Horizonte datae altitudinis A B C D, Meridianus ac æquinoctialis B D, Tropicus Cæteri seu æstiuus F G, hyemalis H K: circulos per centrum mundi & verticem nostrum, ut demonstratum est in eodem libro, transiens per puncta B D, communia æquinoctij circulo & Horizonti E L M N O. Dum ergo sol erit A B F B vel D G', orientur Sol à parte Boreæ. Cognito ergo loco Solis habebimus horas diurnas

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

LIBER NONVS.

PARALIPOMENON.

De Mathematicis quæsitis.

CAPVT I.

Recta cur validiora.

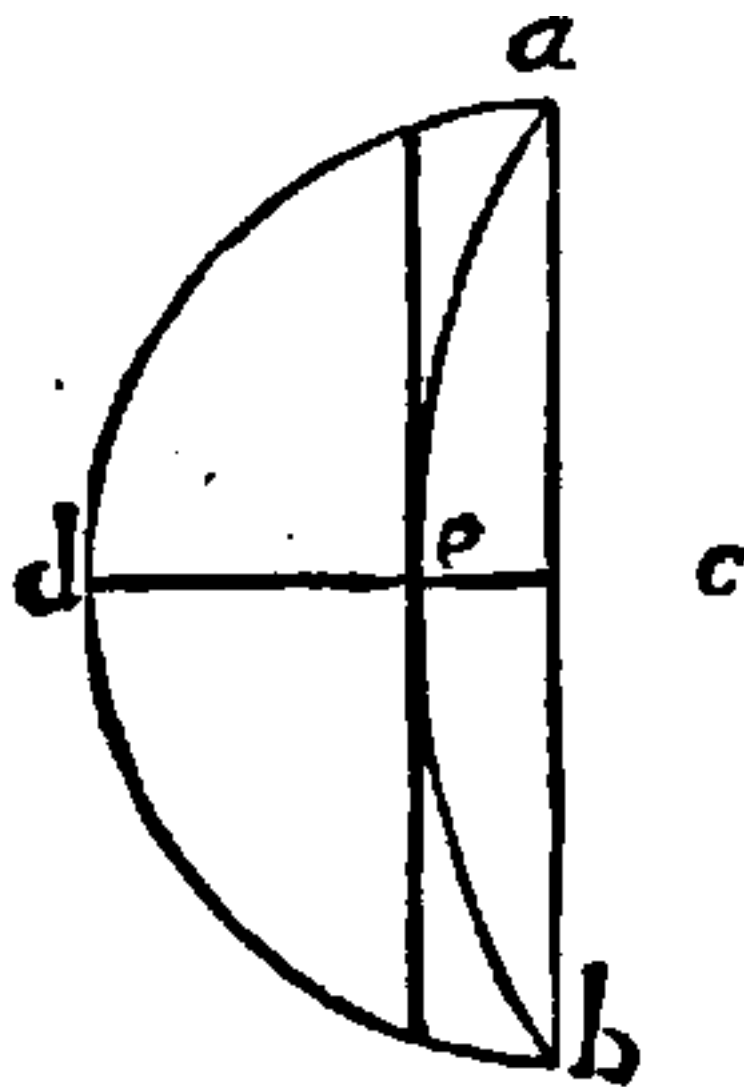
Recta cur validiora ut radij & percussiones? De radiis minor est dubitatio: reflectuntur enim in seipso, idem geminata vis. Et quanto propior recto reflexio, eò minore spacio colliguntur radij omnes: idem validior, quàm in angulo obrusiore. At in ictibus siquidem ad planum, secundum naturam grauis est, cum ad centrum tendant; & idem tantò validiores quantum est pondus grauitatis, quò remotiores tantò leuiores: ad aliam enim tendit partem graue, ad quam per violentiam ferebatur. Ideoque etiam quantò à perpendicularo remotior eò leuior. Rursus verò generaliter omne corpus planum habet quo planum tangit. Et si rectè feriat toto totum ferit, ut aër dissipari non possit; quare ictus grauior efficitur. In foramen autem si incidat, non aded est violentus propter aëris multitudinem. Condensatur enim, idem leuiorem ictum reddit: sed si præueniat; grauiorem etiam frangit. Ideo & radiorum & ictuum eò maior vis, quò rectiores sunt.

CAPVT II.

Corpora quatuor rationalia tantum esse.

Rationalia dico quæ rotunda sunt: eà enim ratione æqualitatem quandam seruant, etsi neque omnimodam, nec vnà tantum superficie claudantur. Sed singula sunt descripto à recta rectæ orthogoni angulo, iuncta circulo; altera verò circumacta. Quæ cum sit vel recta, vel circularis (nam nisi hæc duo genera rationalium ex superficie inueniri possunt, quamuis corporum auxilio secus,) vtraque autem bifariam dicatur, circularis, semicirculos, aut portio minor, recta pendens, aut ad perpendicularum, necesse est tantum quatuor corpora regularia generari. Sit enim linea recta AB , cui in medio insistat CD ad perpendicularum, aut in imo BC . Et

si in medio ducantur ADB , semicirculus vel portio minor AEB . Sed si sit in imo,

ducantur AC & CD ad perpendicularum circumacta. Igitur CD vel BC creabuntur ex ADB Sphæra primum corpus regulare, ex AEB ouarum corpus: nam ex maiore parte semicirculi quàm sit ADB fiet corpus anomalum: In secunda autem figura fiet ex AC conus, & ex CD Cylindrus, descriptis circulis ex CD vel BC , ut supra dictum est. Non igitur possunt esse plus quàm quatuor corpora regularia cum superficie obliqua, quod ab initio proposuimus.

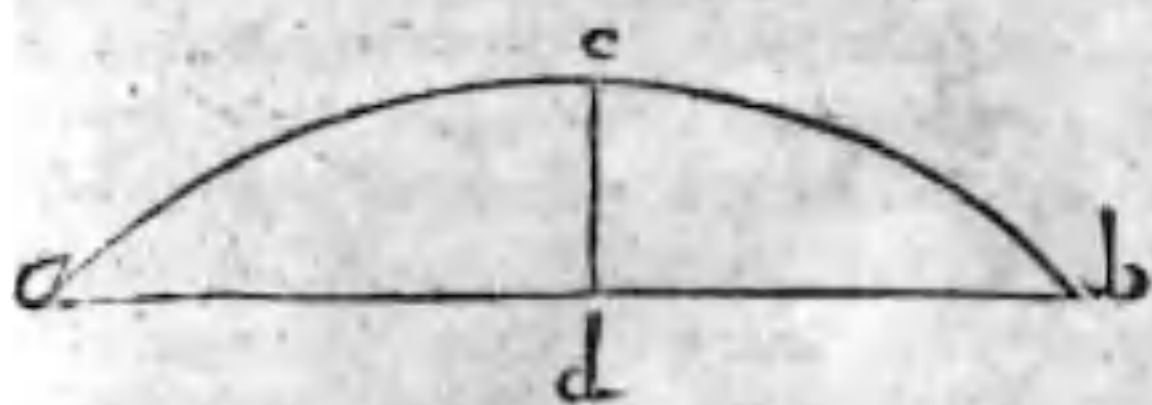
CAPVT III.

Lineas in plano obliquas quatuor tantum esse: & quomodo deducantur.

Proponantur in linea AB ipsa duo puncta, & in medio D , & sit punctus in linea DC ad perpendicularum: dico quod possunt duci per ABC , quatuor lineæ rationales, idest descriptæ in plano, ABC scindente voo ex corporibus regularibus, & ita poterunt fieri demonstrationes pulcherrimæ in plano, iuxta doctrinam auctorum quos docebo.

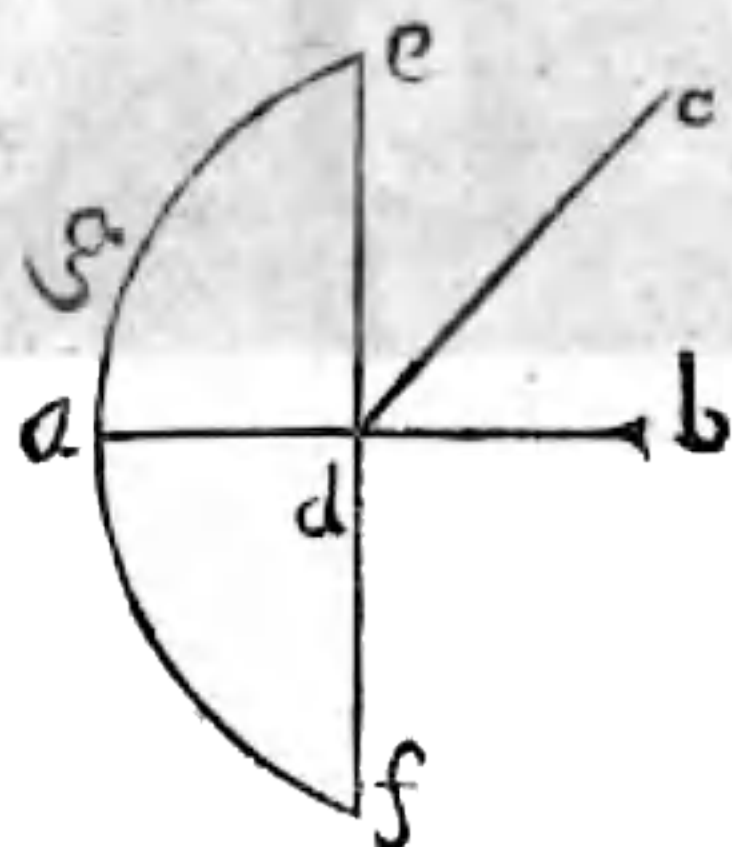
Primum igitur liquet ex Euclide quod poterit per ABC duci portio circuli, & illa erit in superficie plani eiusdem secantis

tis sphaeram. Et quia hoc facilius fiebat per planum, non induxi corpus ipsum sphaerae.

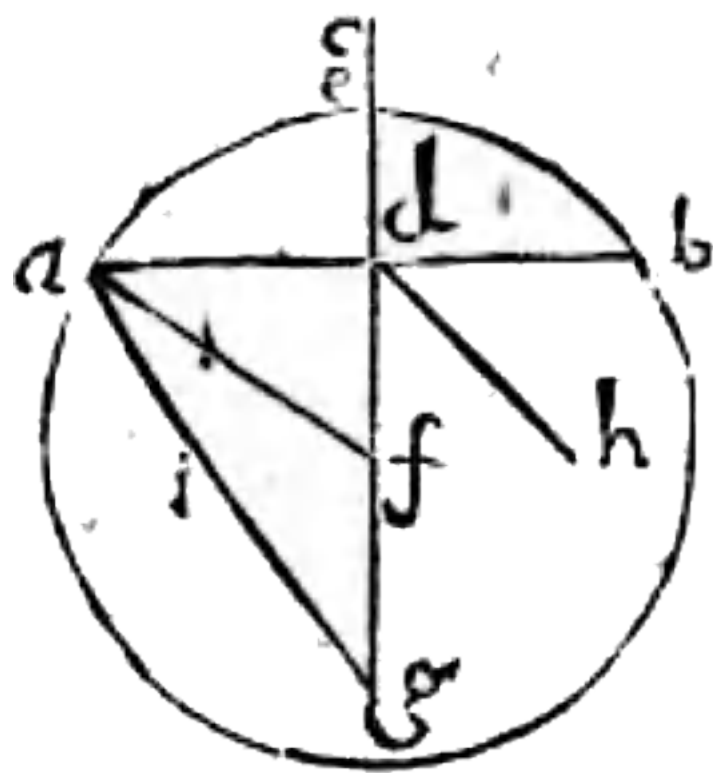
Demonstrationes ex Euclide habentur.

Post erexi ad perpendicularum plani AGB lineas, vtrisque ex puncto D aequales inter se, & longiores DC (oportet autem DC maiorem esse DA & DB) quae sint DE & DF, & per eadem ducta periph-

ria per FA fiet circumducta AB, circa D corpus ouarum cuius dimetiens erit AB. Et quia DC est maior DA ex supposito, & minor DE erit, vt inueniamus in portione AE punctum G, qui aequaliter distabit a D & C. Ducto igitur plano per ABG, fiet in superficie linea regularis, quae transibit per tria puncta data. Et quia EF linea, infinitis sub quantitatibus accipi potest; ideo linea quae transibit per illa tria puncta, licet sit ouata in genere & vnus speciei, poterunt tamen esse numero infinitae quantitate distinctae. Et inter caeteras vna, quae erit in plano aequaliter distante a diametro EDF. Demonstrationes a nobis habentur in *Quinto decimo Elementorum*.

Rursus sumatur AB cuius medium & in DC ad perpendicularum C, & in DC sumatur E, & ducatur circulos ex eadem

AEB, cuius centrum F, & ex centro ad perpendicularam plani erigatur FG longior CD. Exit ergo F in plano circuli, & G conus vertex. Deducto igitur GH circum circa fiet conus, ductaque GE erit longior

CF, quare etiam DC: igitur resecta ex EG aequali CD, & per illud punctum & A & B plano ducto patet intentum. Liqueat autem quod poterit duci superficies, quae parabolam faciet, & quod vt prius erit vna linea genere, puta hyperboles, quantitate autem quae different infinitae. Vt autem fiat parabolae, erigatur super D ad perpendicularum, antequam fiat conus, facto solum circulo AEB, & educta ad perpendicularum FG aequalis lineae DC, & sit DH, & ducatur ex E per H recta, donec occurrat FG: sunt enim in superficie vna, & ex illo puncto in quem ceciderit ducta linea EH fiat conus, & manifestum est quod trigonus ABG erit in parabole: ducto igitur plano fiet parabolae in qua erunt tria puncta ABC, seu aequali in distantia posita. Demonstrationes habentur ex *Apollonio Pergeo*.

Demum proponatur C vt prius, in DC linea super AB ad perpendicularum: & accipiemus vt prius punctum E in illa, & ducemus circulum AEB, & ex centro F & E, ductis ad perpendicularum lineis EG

& FH, circumacta FE & EG describet cylindrum, quantacunque altitudinis volueris: & quia DC est maior DE, & EG maior DC, poterimus ducere ex D aequalem DC, quae finem habebit in EC. Ex puncto deducto plano per AB, habebimus intentum. Demonstrationes autem habentur ex *Sereno de Cylindris*. Et si licet hic parabolam cylindricam inuenire, tamen loco eius tam in hac quam in ouata fit figura contrapositarum aequalium, cum planum per centrum transferit, eademque sunt regulares. Sed in cylindrica si non recta ceciderit, transire necessarium est.

CAPVT IV.

Contraposita.

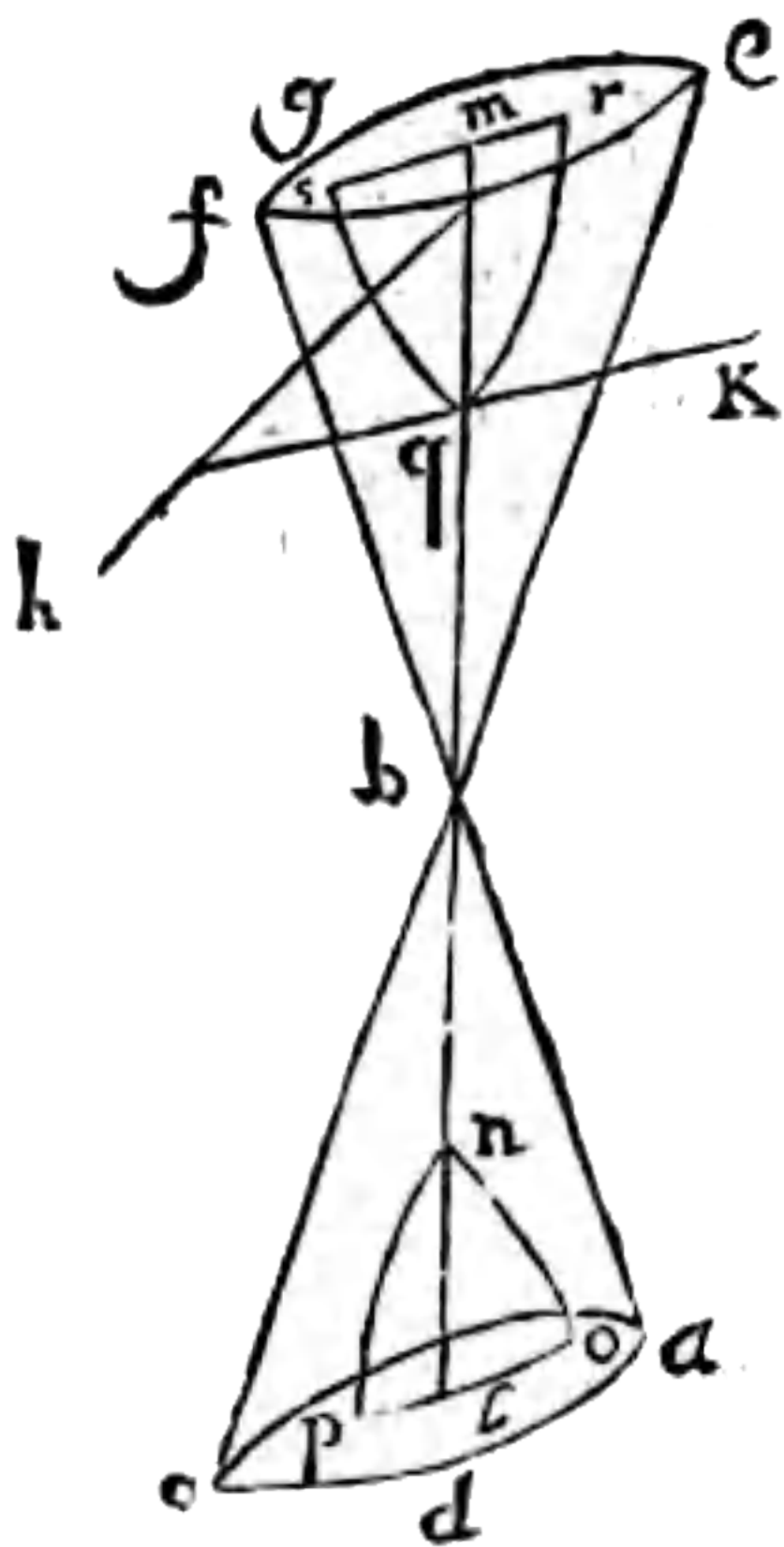
Contrapositae sectiones dicuntur, cum duos conos ex vertice coniunctos, atque sic oppositos, vt duae lineae in vtriusque superficie a vertice ad circumferentiam circuli basis se secant, vt sint conus equianguli, in ipso vertice plana vna superficies vtriusque secans, & vsque ad basin extenditur. Vnde constat tales superficies

cles

cies esse hyperboles; Nam si esset ellipsis
 totum conum vnum tranuersum dissecat

singulae habent quinque quos vocant gra-
 dus, vt sint gradus nonaginta quatuor or-

ABC conus.
 EFB conus.
 ABF } Linea in conorum superficie.
 CBE }
 H Axis paraboles.
 K Axis ellipsis.
 NOP }
 QRS } Hyperboles contraposita.
 LNOM Axis earum.
 NO, OP }
 QR, QS } Latera obliqua.
 OP }
 RS } Hyperbolum bases rectae.

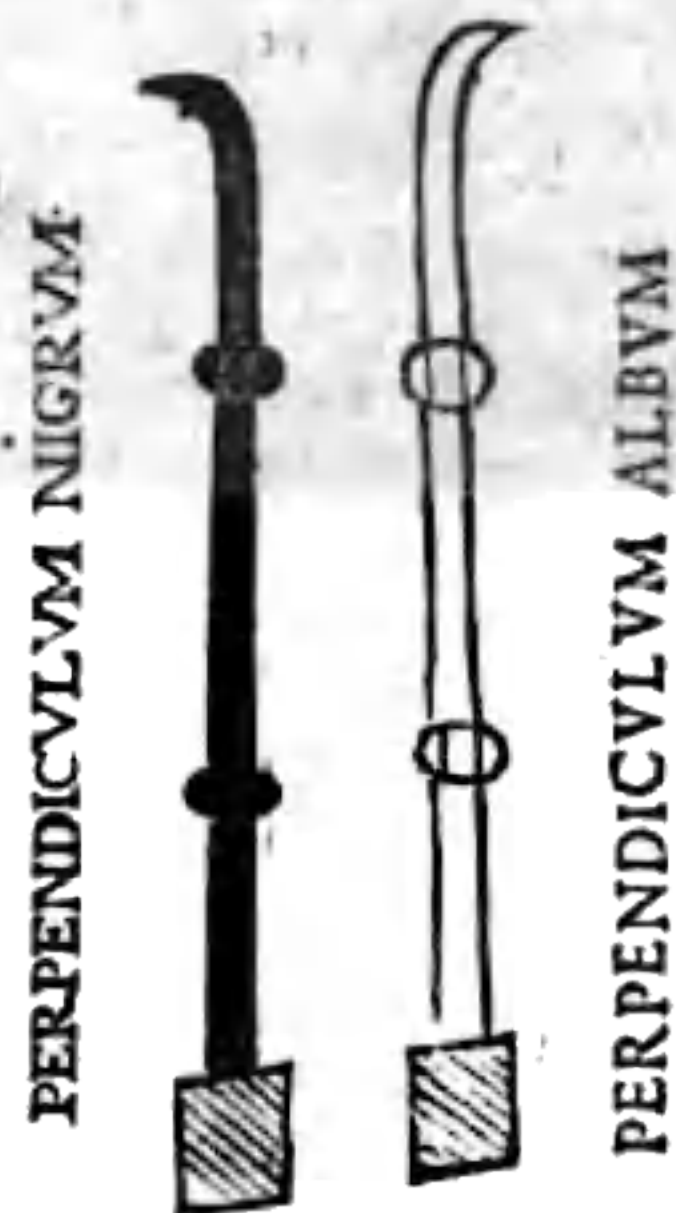
ret, quare non alium conum diuideret: **●**
 Parabolae equidistaret lateri, & ita caderet
 extra alterum conum. Constabunt ergo
 singulae duobus obliquis lineis in superfi-
 cie, & recta in basi ipsius conii. Manifestum
 est autem quod si vertices harum à conii
 vertice aequaliter disteterint, quod erunt
 omnino similes, aliter non.

CAPVT V.

Mirabile instrumentum.

Est apud eundem Ludouicum Ferrar-
 ium quadrantis opus cuiusdam Ioan-
 nis Bonij chartarum simplicium, quales
 haec sunt, quadraginta: cuius duo latera quae
 ad centrum recta diuiduntur, duodecim
 diuisionibus geminatis hoc modo, vt per
 duodecim diuisiones conuerso ordine nu-
 merorum ad sexaginta perueniant. Lim-
 bus autem in decem octo partes diuiditur:

Centr.	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60
Quadr.	60	55	50	45	40	35	30	25	20	15	10	5

diuisionibus, vt laterales duobus, distincti ex-
 tremi à 270 ad 360, & à 5 ad 90 continent,
 numeris ex aduerso positis, vt etiam in la-
 teribus; sic & medij duo ordines à 90
 ad 180, & à 180 ad 270, etiam ex aduerso
 positi, vt 180 respondeat 185, & 175 ad
 190, sicut & 5 ad 360, & 10 ad 355. Spa-
 tium medium complent rectae lineae solum
 decussatim à rectis lateribus ad limbum
 venientes, tot quot sunt gradus in quolibet
 latere, vt sint nonaginta lineae tranuersae,
 totidem per longum: nec aliud quicquid
 praeter duo perpendiculara, vnum album, al-
 terum nigrum, cum duobus orbiculis in
 vtroque; vno albo, altero nigro, per fi-
 lum supra infraque vagantibus, sic vt filii
 quouis loco filii valeant, haec in centro
 quadrantis appendi iubet. Exterior vt mos
 est tabellae visoriae per quae astra inspiciantur.
 A tergo nihil erat, idem ea parte desi-
 derabatur. Vsus eius ad multa admirabilis,
 praecipue tamen ad omnia ea quae fieri pos-
 sunt per tabulas primi mobilis: nam lineae
 illae tranuersae, ac secundum longitudi-
 nem ductae; sinus rectos & versos osten-
 debant, doctrinam demonstrati nam hoc
 instrumentum parit, atque exactam. Eo
 autem ad quatuor praecipue utebatur: ad
 primi mobilis operationes, cuiusmodi sunt
 declinationes, ascensiones rectae obliquae-
 que; vnde domorum caeli diuisiones, cir-
 culi positionis directiones. Deinde ad um-
 brarum scientiam, ex qua horologia ex
 perpendicularo & inclinata, & ex equidi-
 stante horizonti, cuiusmodi in muris fa-
 bricari solent: etiam publice in urbibus
 vtitur eo, ad Planetarum loca, longitudi-
 nes, latitudinesque ac elevationes digoo-
 scendas, tum etiam aliarum stellarum. De-
 mum ad supputationes quasdam Arithme-
 ticas, maxime Astronomiae seruientes, vt
 ferme instar sit, sed & magis generalis ta-
 bula

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

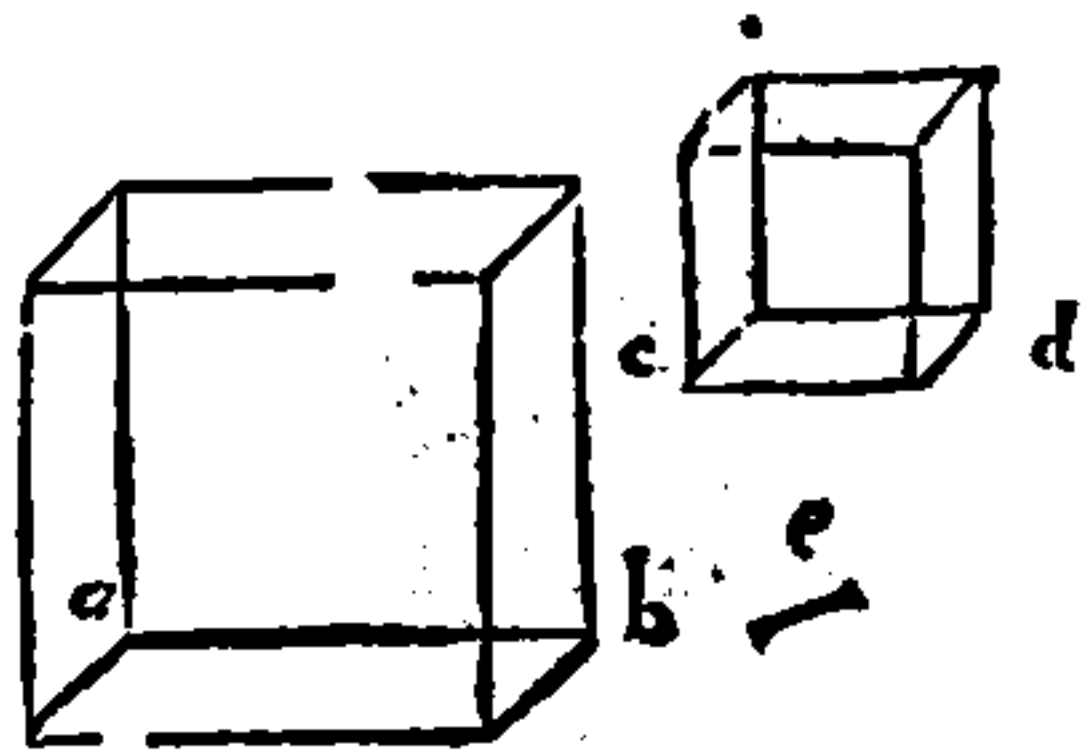
tudine ignota est, nisi referatur ad numerum. Sed & proportio, quoniam principium aliquod per se notum esse necesse est. Id autem est vnum seu monas. Proportio ergo, cum neque ipsa principium habeat præter æqualitatem aliud: hæc autem ut in libro de proportionibus demonstratum est, sit ex vno & monade, etiam proportio per numerum dignoscetur, & numerus alio modo per comparisonem dicetur, alio modo ut proportionem declarat.

Per translationem autem proportio quatuor modis dicitur: vel comparativè vel ut producit aut gignit, aut ut continet aut efficit. Ut efficit dicimus, si fides æqualis crassitici æqualiter tensæ, sexquialteram rationem habeant: minor autem ad aliam epiritam in longitudine diapason consonantia, composita ex diapente & diatessa-ro. Hic transitus ex proportione corporum ad sonos: comparatione ut dupla in albo & in sono. Quia enim proportio est in numeris, ut declaratum est: numeri autem primæ quantitates, eiusdem speciei fiet proportio inter proportiones, imò simplicissima, quæ tamen secunda appellatur: ut autem efficit, dicimus quadratum continere, & habere rationem ad latus ipsius, latus & vnamquamque superficiem quadratam rectangulam habere proportionem, ad basim altitudinem, & ad altitudinem basim. Gignit autem, cum natura ex proportionibus elementorum hoc aut illud facit. Ratio autem temporis ac motus, aut ponderum etiam translatitia est, & ad comparisonem, & generationem transfertur, seu naturæ vim: ut sit quasi nullum quoddam ex secundo & Quarto genere.

Porro secundum ac tertium genus maximè ad Mathematicum spectant, propterea de illis hic agendum est. Dicimus ergo primum superficiem ad lineam habere proportionem aliato lineam, atque hic est primus modus; secundus corporis ad superficiem alia linea scilicet: hic tamen remotior est; Remotissimus corporis ad lineam ratio, & est superficies. Commutatur autem proportiones ut dixi inuicem, consurguntque proportiones secundæ. At nunc solum id agendum, quomodo hæc genera proportionum per translationem ad proprium reducantur, tum etiam ut dignosci possint. Principio ergo ex hoc sumpto, quod proportiones per numerum dignoscuntur, & numeri principium est vnum, cuius innatâ cognitione ceteros omnes dignoscimus. Si ergo vnum statuamus principium, commune in tertia specie translativæ proportionis haud dubiè; & hoc genus ad propriam & simplicissimam proportionem reducetur. Manifestum est autem vno exemplo quod Euclides docuit, & proportiones similes inter quantitates, quarum proportio non est inter illas, & quomodo etiam ex vna in aliam transgredimur: velut quod non solum proportio sit angulorum, velut & arcuum & portionum, circuli ab ipsis comprehensorum, sed

quod sub angulo magno magna portio continetur. Denum ut dixi quod proportio habetur absque definitione numeri, quoniam non prima est sed secunda, quæ ab Euclide demonstratur, si quis rectè animadvertat, & in rectilincis & obliquis figuris.

Dico igitur quod propositis doobus cubis (ita voco brevitatis causâ solidum

quadratum vndeque) AB, CD , & constat quod cubi AB ad quadratum AB ratio est AB linea: & quadrati AB ad AB lineam, ratio est AB linea rursus. Constat tertio quod ex AB in se fit quadratum AB , igitur cum sint tres quantitates continuæ proportionis, & prima sit latus secundæ, id est linea AB , quadrati AB erit AB linea secunda, à monade in proportione, AB quadratum tertia, AB cubus quarta: per idem DE, CD . Sit ergo E monas, quæ est in continua proportione vtrinque, & semper erit eadem, quare cum sit nota, ut numeri principium, & vna, & eadem omnibus cubis, erit data secundum rationem. Et cum non sit data secundum quantitatem, quia proportio non est propria, sed ut diximus translatitia, idem quælibet linea poterit statui pro monade, ita tamen ut non mutetur sed meneat eadem. Exemplum ponatur $AB 4, CD 2$, erit quadratum $AB 16$, cubus 64 quadratum ED

$$\frac{F}{G} \quad \left| \begin{array}{l} H \\ K \end{array} \right.$$

4 , cubus 8 : numeri isti sunt in continua proportione, necessario cum E . Cum ergo ita sit, assumemus quaecumque voluerimus lineam pro monade, ut constituta sit res, & erit quadratum eius quantitas tertia, cubus autem quarta. Sit igitur E & CD , inuenta F in continua proportione, erit ergo F quadrato CD æqualis, & G cubo illius. Et ita constituta AB secunda, pariter inueniemus H & K tertiam & quartam, eritque H æqualis quadrato AB , & K illius cubo. Ergo tum ratio, quæ est H ad AB , & K ad H , æqualis erit AB lineæ, & proportio quæ quantitas non est, transit primum in numerum, inde in lineam aut superficiem. Euclides verò querit quantitates absque eo, quod traducat proportiones ad lineas, sed tamen virtut eis quasi numeris.

CAPVT VII.

Nomina orbium, & differentias motuum, & polorum declarare, & de suppositionibus.

SI ponantur quinque orbis, extimulque Simmobilis, illum semper assumemus, vocabimulque quiescentem; seu aspectus, quia iuxta illius rationem motus, & locus mensurantur. Secundum deferentem, quem primum mobilium constituemus, & eum tantum assumemus, cum de duobus orbibus mentio fiet. Tertium delatum, & hunc assumemus cum tertium orbium fiet mentio. Quartum circumpductorem, cum quatuor assumpserimus orbis: hunc autem non ut priores, minorem, & intra alios col-

locabimus, sed inter deferentem, & quiescentem. Denam minimum intra omnes inaequalitatis, quia in eo maxima apparet inaequalitas: Et in quouis supposito numeri orbium stella, vel punctus praesupponitur in interiore orbe. Poli autem cum semper sint puncta opposita, intelligi possunt distantes a polis alterius sibus per quartam partem circuli, aut minus, & haec est secunda varietas, nam prima sumitur ut patet a numero orbium. Tertia varietas sumitur a velocitate motus aequali, aut maiore, vel minore.

Quarta a motu in eandem partem, aut contrariam, sed haec non est magna, nisi quod est necessaria pro seruandis experimentis. Maior tam in polis proximis prioribus, quam in plurimum distantibus, maxime cum per quartam orbis partem disteterint.

Quinta est cum poli sunt iidem materia, vel forma tantum. Dicuntur autem poli secundum materiam, cum manet idem locus in orbe, velut poli signiferi, nam quocumque moueantur, semper caelum mouetur, habito respectu ad illos. Poli secundum formam dicuntur, cum idem

fitus, non autem pars caeli est polus: velut caelum Saturni habet polos sui motus ab oriente, in occidentem eisdem in forma, quia semper respiciunt eandem partem orbis quiescentis: quo ad materiam autem mutantur per motum proprium. Sed tamen hanc differentiam tollit secundum suppositum, ut dicemus, quod est idem motu facto super polis eisdem secundum formam. Sed poli iidem secundum formam, & materiam sunt in solo primo mobili.

Suppositum autem primum est, quod omnes orbis aequaliter mouentur super suis polis, & hoc quia virtus diuina neque fatigatur, neque permutatur, neque quod mouetur, contrahitur, neque impedit, ut demonstratum est a nobis in libro de Proportionibus. Suppositum secundum; moto quouis orbe exteriori mouetur totum, quod est intus ex eodem caelo non alio, quia secus necessarium esset, ut Sol moueretur secundum latitudinem.

Suppositum tertium; moto interiore orbe, interior per illum non mouetur, nam si hoc intenderemus, conuenientius fuisset ut illum motum tribueremus ambienti orbi, quam contento, neque etiam hoc est naturale, ut exterius ab interiore moueatur: nec artificiosum, etsi contingat quod rota circumuertatur ab axe interiore.

Quartum non debet poni orbis, qui tollat motum contrario motu, quia natura nil superfluum facit.

Sunt & alia supposita, sed quae possint esse per se manifesta: haec autem sunt magis necessaria.

Supposita autem Hieronymi Fracastorei sunt falsa, & totus ille liber omocentricorum est velut somniantis, & verè fabula, ut patet intelligenti, nec scio quid illum impulerit alioquin egregium virum ad tam stolidam cogitationem, ut existimauerit imponere se posse toti humano generi.

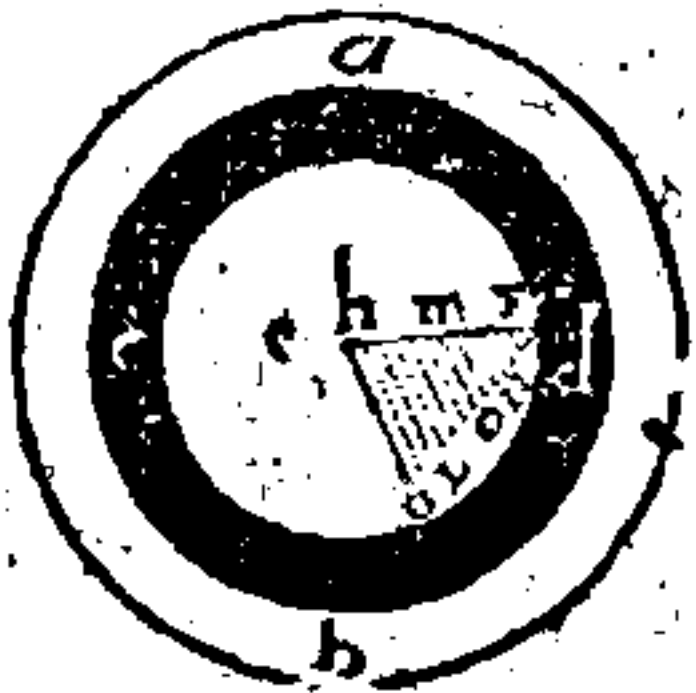
CAPVT VIII.

De motu simplici duorum orbium.

SI deferens, & delatus simplicibus polis motibus moueantur, statuaturque punctum in delato, tanquam polus tertij motus, punctum illud motu delati semper mouebitur velocissime in circulo magno motu delati, & deferentis in circulis parallelis aequaliter; idè continuè tardius, & tardius, applicabitque in medio peripheriae circuli transeuntis per quatuor polos.

Sit orbis quiescens AB: Deferens cuius poli CD delatus, cuius poli GK punctum verticis ad planum, in quo CD GK sit E, & moueatur deferens ex E in G, & delatus in F. Dico quod E mouebitur semper motu

delari per circulum magnum E F, & de hoc non est dubium, quia semper distabit A

G, E K polis delati: & quod mouebitur per motum deferentis per circulos H L, & M N continuè minores parallelos E G, & hoc est manifestum. Est autem motus in actu similis potentia; tamen enim nunquam moueatur per lineas H L, nec M N, sed exempli gratia per obliquam C O, quia tamen tempus est idem seu æquale, & motus tempori respondens, ideo mouebitur cum inclinatione ad angulum consimilem in H L & M N, quales sunt anguli arcum E H, & E M in centro suo. Et quoniam proportio E G ad H L est minor proportione H L ad M N, ut demonstratum est in Geometricis elementis: & proportio portionum sumptarum in H L ad M N est velut E M ad E H ex supposito: æqualibus enim angulis subiiciuntur: sequitur ut proportiones parallelorum versus F in suis portionibus semper augeantur, quare per decimam Quinti elementorum portiones illæ semper fiunt minores, & motus ergo tardior continuè fiet. Quare motus erit inæqualis, & O punctus propior F quam G, Et linea E O non pars alicuius circuli. Et maxime quia si inchoaret portionem non mutaro motu necessario, perficeret circulum, ac in alia quarta non perficit, ergo non est circuli portio. Et quia non agitur de exquisita proportione, sufficit semper vsus instrumenti: superfluum enim est ut ostendamus inæqualitatem solam. uti demonstratione cum tot laboribus. Secus ubi vera quantitas quaeritur.

CAPVT IX.

De motu stellarum ab Occidente.

Merito forsitan dubitatum est, cur cum stellæ omnes motu proprio ferantur, ab occidente, scilicet conuerso ei, qui sit ad motum primi orbis, quem constat fieri ab oriente in occidentem, cur quæ velocius mouentur ab occidente in Orientem sunt occidentiores, velut Sol stellis fixis cum si ad Orientem versus ferantur, deberent fieri orientiores. Et quanquam in verbo potius videatur esse hæc controuersia, tamen magnam quandoque confusorem in historia syderum Parit, & etiã

causam non ad eò primo intuitu perspicuam habet.

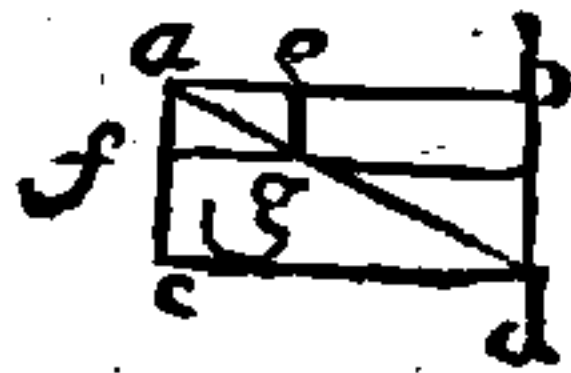
Dico ergo quodd Orientalius & occidentalius intelligantur comparatiuè pro eo quod est remotius & non propinquius orienti aut occidenti. Cum ergo sint opposita, quod velocius mouetur ad Orientem, dicitur Occidentius, id est magis distans ab occidente, quia magis appropinquat orienti: & quod mouetur ab oriente ad occidentem, dicitur orientalior, id est magis distans ab oriente, quia proximius occidenti. Quare ergo velocius planetæ mouentur proprio, id est ab occidente in orientem, eò sunt magis occidentales, id est ab occidente distantes: & ita cum superant orientem, dicuntur tamen occidentales, etiam quia magis ab occidente remoti, secundum motum diurnum: & quare magis mouentur ab oriente in occidentem orientaliores, id est magis ab oriente remoti secundum motum proprium. Ideo moueri *ab* & *esse*, cum capiuntur diuerso modo, & primum proprie & sub recto sensu, & secundum sub contrario sensu, idem significant: nam si sub proprio significato intelligerentur, significarente opposita: cum verò vnum accipitur sub contrario sensu, ad idem tendent.

CAPVT X.

De Motibus mirabilibus.

¶ SI duobus motibus contrariis qualibuscumque similibus, & secundum idem æqualiter feratur, punctum iuxta eos motus manebit immobile. Si autem inæqualiter iuxta excessum velocioris supra tardiores, vnico tantum motu mouebitur. Et hæc per se est manifesta.

¶ Si duobus motibus rectis idem feratur eodem modo, altero ad alterum ad rectum stantis mouebitur secundum rectam per rectangulum iuxta proportionem dimetiens. Sit A motum ad A B, & eodem

modo id est æqualiter in æqualibus temporibus, & regula in qua est A quæ est A B moueatur versus C D, ita quod sit aliqua proportio inter A B & A C, & ducatur ad dimetiens: dico quod A feretur perperuè his duobus motibus per A G D: feratur enim in E: igitur si regula feratur in F erit ex supposito A C ad A F vt A B ad A C, cumque communicent rectangula in A recto, erunt similia: igitur circa eandem dimetiens: igitur punctum G cadet in recta A D. Quod si A moueretur æqualiter in A B vt A B regula versus C D, manifestum esset, quod A ferretur per dimetiens quadrati, & superficies A B C D esset quadrata.

¶ Si verò eodem modo idem punctum mouea

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

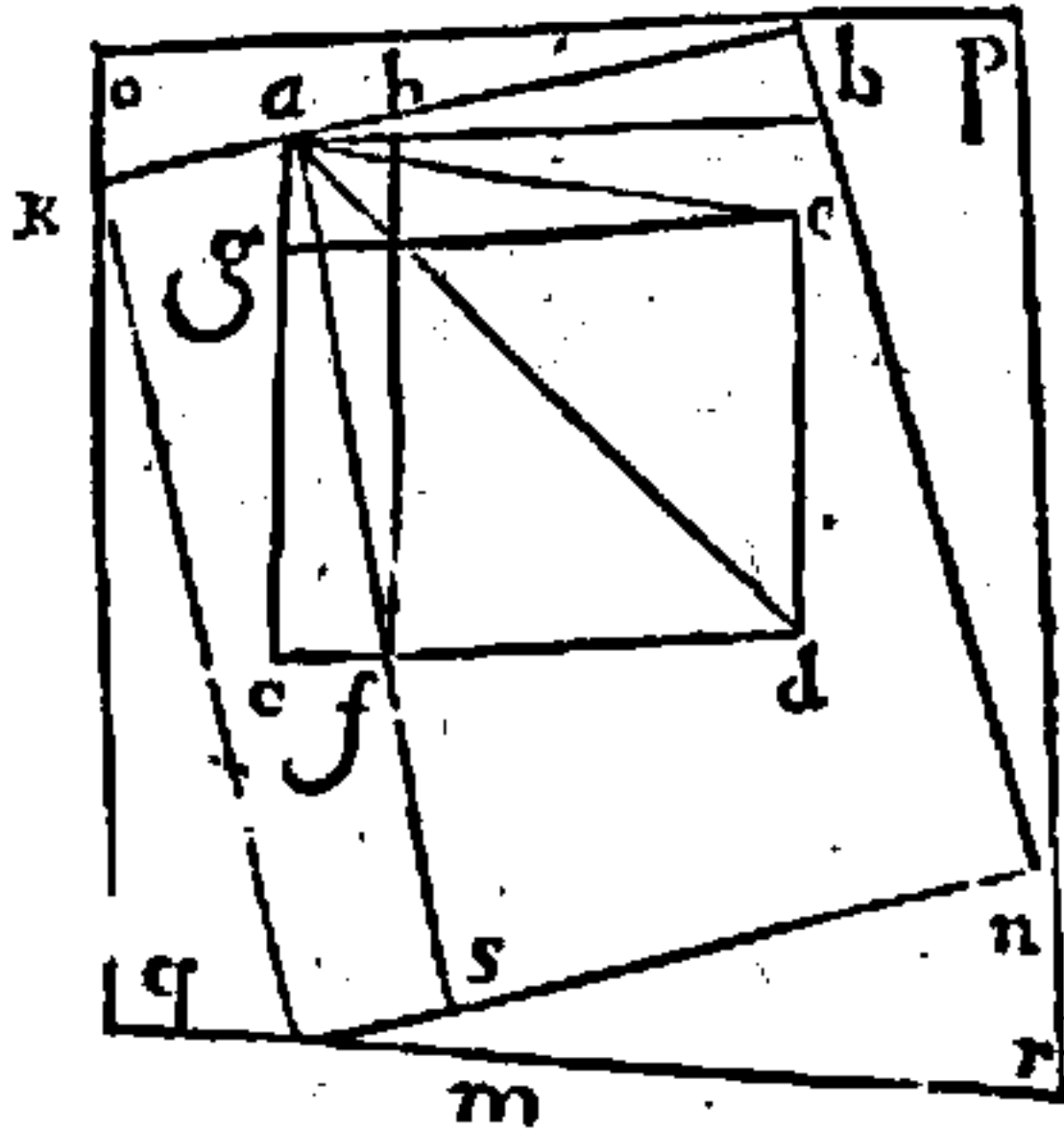
Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

Quartum pendet ex Primo supposito: omnis enim motus obliquus factus ex plu-

ribus motibus dissimilibus, reducitur ad vnum simplicem motum, per motus contrarios similes, & æquales reliquis. Velut si A moueatur motu circulari & recto, si circularis in alio circulari æquali contrario moueatur, A mouebitur tantum motu recto. Quod si A moueatur motu recto contrario recto priori loco circularis, & sint æquales, mouebitur A solum motu circulari. Sed & ex demonstratione quintæ propositionis, sequitur vnum mirabile, & est quod licet G perueniat ad O, quando fuit in H, quia tunc necessario tantum distat ab L quantum G vel H ab A: est enim in circumferentia circuli, & idro E mouetur tunc per rectam G O N C, & etiam vsque ad oppositum in peripheria circuli A E D non tamen O, quando est intra circulum B E C & est in linea C N G, mouebitur per vllam aliquam rectam lineam, neque G O N C neque aliam. Et idem oportebit distinguere inter puncta secundum materiam, quæ manent in circulo circumducto E C B, & illa omnia aut mouentur per rectam lineam semper, si sint in circumferentia: aut nunquam si sint intra circulum: Et puncta secundum formam, id est quæ inveniuntur ibi, puta in O, Et ea nunquam mouentur, sed aliorum comparatione quandoque sunt in circumferentia, quandoque intra ipsum, & quandoque prorsus extra circulum. Quod autem acceptum O priore modo, quando est in ipso circulo B E C, non possit moueri his motibus per rectam lineam, ostendo breviter per regulam Logicam facile, quod aliter multis verbis & difficulter ostenderetur: nam puncta circuli B E C quæ sunt secundum materiam in circumferentia, mouentur per rectam vt demonstratum est: centrum autem A vno tantum motu circulari vt liquet. Ex recta autem & circulari fit motus obliquus, vt ostensum est quilibet autem punctus in circulo, B E C, qui non est neque in circumferentia, neque in centro, mouetur motu medio inter motus

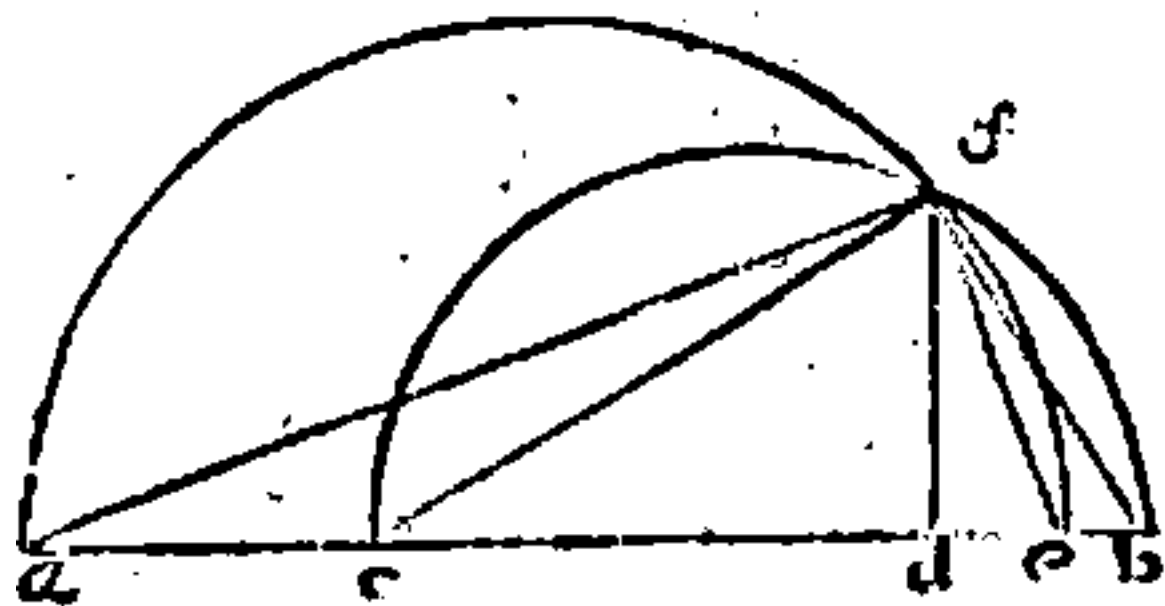
rum centri & circumferentiæ: igitur quilibet talis punctus mouetur motu obliquo, quod erat demonstrandum. Et hæc ferme sunt interna sapientiæ humanæ: minima autem quam superis conueniant, similia tamen.

CAPVT XI.

De Duobus semicirculis super eadem linea se invicem secantibus.

SI duo semicirculi super eadem rectam lineam constituti se inuicem secant, erit proportio quadratarum chordarum à communi sectione ad basim interioris contentarum, velus rectorum qua ex dimensionibus ad chordas terminatis in residua.

Hæc est Pappi sed ab eo non demonstrata: imò credo quod ab alio antiquiore fuerit inuenta, sed demonstratio perijt. fiedericus autem Commandinus diligens Mathematicus, eam demonstrationem, dum opus Pappi in Latinum vertit, à me vt eam inuenirem, rogauit per literas: cui ob amicitiam & virtutem assentiendum, tum etiam communem vtilitatem duxi. Atque eò magis quod ex hac demonstratione, inodus generalis eiusmodi duplicata, theoremata inueniendi declaratur. Ex quo etiam non obscurum est, tum aliis multis, quantum ad perfectionem, & vt verius dicam, ad culmen humani captus deductæ fuerint artes ac disciplinæ illæ mathematicæ, quando potuerint tum inuenisse & problema & demonstrationem eorum, quæ nos iam inuento & proposito problemate, tanta difficultate demonstrationem tradere potuimus. Neque enim dubium est in huiusmodi, decuplo difficiliorem esse problematis, quam demonstrationis ex prodito problemate fabricam. Eam igitur sic quærimus.

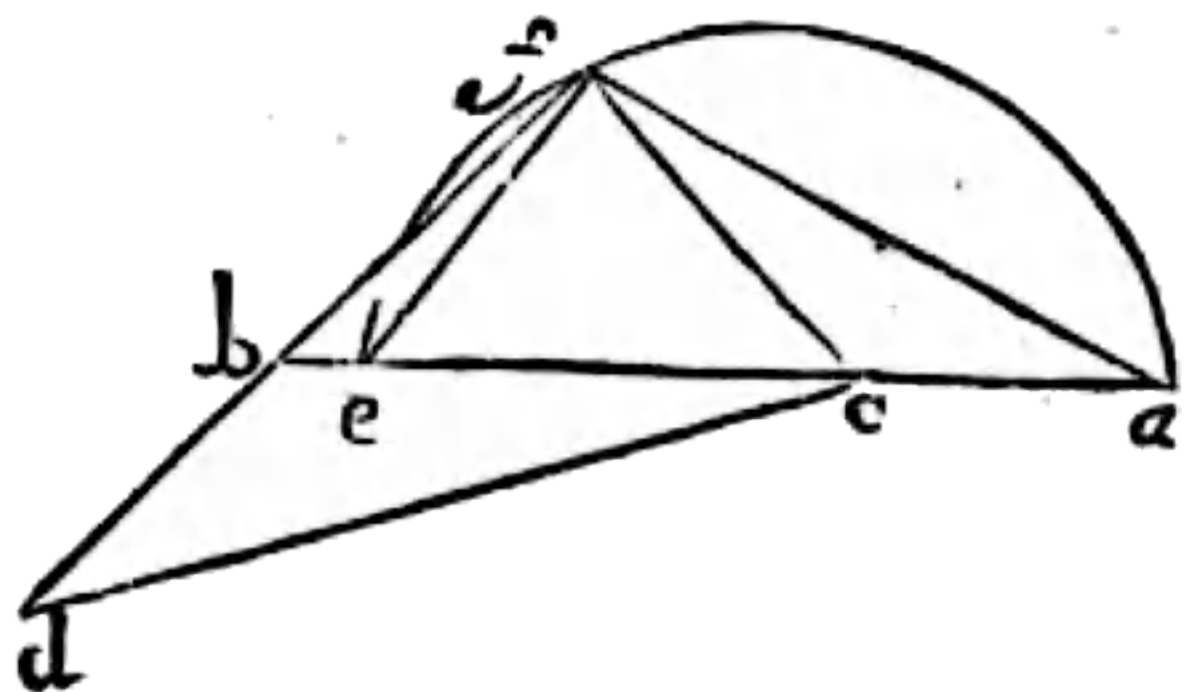

Propositi sunt duo semicirculi AFE, BFC, super linea AB, & productæ lineæ FC & FE, à sectione dico esse quadrati CF ad quadratum FE velut rectorum A C in CB ad rectorum AE in CB. Producantur ex F, FA, FB & FD cathetus, erantque AFE & BFC trigoni rectorum, & idro proportio AD ad DF vt DF ad DE: Et CD ad DF vt DF ad DB, & AD ad DB vt CD ad DE: & permutando AD ad DC vt DB ad DE, Et rursus diuidendo AC ad CD vt BE ad FD. Quibus constitutis cum

CAPVT XII

De Paralogismo mathematico circa idē

SI quis proponat & dicat trianguli FAE & FCB in priore orthogonij: si ponan-

tur latera 12. 5. 13. Et 15. 8. 17. super eadem linea & in idem punctum, erunt areae illorum 60 & 30: igitur proportio dupla. Eadem igitur basium AE & BC, at hoc non est verum, cum AE sit 17 BC 13: Igitur videtur repugnare *Prima sexti Elementorum*. Idē assumpto circino & regula, intellexi quod ista quatuor simul esse non poterant, quantitas laterum, & angulus rectus, & quod in vnum punctum coirent, & quod essent super eadem recta. Idē construxi duos orthogonios, ex vno puncto F, cum lateribus superscriptis: sed non ceciderunt super eandem rectam, verum vt vides valde diuerso modo. *Prima fronte tamen talia* quandoque perturbant hominem: Idē caue cum quis plura simul proponit, ne repugnent inuicem, & ita fatigeris frustra quærens, quod esse non potest.

cum quadrata CF & FE sint æqualia quadratis CD & DF, & DF & DE. Et quadratum FD sit æquale rectangulo AD in DE & DC in DB, erunt duo quadrata CD, DF æqualia rectangulo BC in CD & duo quadrata DF & DE rectangulo ex AE in ED, igitur quadratum FC est æquale rectangulo BC in CD: Et quadratum EF, æquale rectangulo AC in ED. Est ergo theorema quod proponitur tale: *Proportio rectanguli BC in CD ad rectangulum AC in ED est veluti rectanguli CA in CB ad rectangulum AC in EB.* Hoc autem vt ostendamus, assumemus id quod rectangulum BC in CD ductum in rectangulum, AE in EB est æquale rectangulo AE in ED ducto in rectangulum AC in CB: si enim ita fuerit, erit proportio BC in CD ad AE in ED velut AC in CB ad AE in EB. Hoc ergo vt ostendamus, constituemus duos ordines: Primum ex prima & quarta BC, CD, AE, BC. BC EB: secundum ex secunda & CD AC tertia; AC, BC, AE, ED: dico

AE	AE
EB	ED

 hos ordines conficere eandem quantitatem, si inuicem ducantur. Nam primum constat BC & AE in vtroque ordine esse sealesdem, ergo ductæ inuicem idem conficient. Si ergo ostendero CD in EB idem posse, quod AC in ED constat propositum. Securi ergo eas ad vitandam confusionem in secunda figura, & demonstratum est quod est CD ad CA velut ED ad EB diuisim: igitur CD in EB quantum ex CA in ED quod est propositum.

LIBER DECIMVS
PARALIPOMENON.

Historiæ lapidum metallicorum;
& metallorum.

CAPVT I.

De lapidum coloribus.

Vanquam de lapidibus & gemmis præcipuè à nobis non vno sit dictum loco, non tamen ea ratio tradita est, quâ vnumquodque genus optime ab altero distingui possit. Ea autem est præcipuè sumpta à caloribus, nunc autem aliam inire oportet colorum numeri distinctionem, quæ ex manifestissimis originem habeat. Velut si dicamus, quod colores superstitione quadam potius inetrantium stellarum, quàm differentiis propriis diuisi sint; septem principales Albus, flauus, ruber, viridis, cæruleus, vinosus & niger. His si addas liuidum, qui fulci species est, ferrugineum, atque croceum, sicut omnino colores principales decem: nam glasteus species est cærulei remissi, plerique aliorum autem misti sunt. Cum enim colores alij perspicui sint, elij opaci, velut albus qui perspicuus est, est is quem aqueum vocamus; propterea nullus color albus, nulla gemma aut aliud quippiam album perspicuum inuenitur, aut esse potest: quatenus enim perspicuum est, colore caret. Cum ergo aqueus color sit idem qui albus perspicuus, ob id omnis color perspicuus esse potest propter album & nigrum, sed diuersa ratione etiam hæc: nam albus cum perspicuus est, quoniam simul esse non potest perspicuum & opacum; albus autem est aqueus opacus, & aqueus albus perspicuus: vnde quæcumque sunt aquei coloris, si refrigerentur, constringuntur statim, sicut candida, & non parum sed valde, sicut contingit speciebus alabastri perspicuis, (vocantur autem marmoris genus sic) cum in aquam frigidam merguntur. Est enim perspicuum in corpore non terminato, album autem in terminato, quia color & lumen plurimum album coniect. Niger verò color si perspicuus sit qualis in prannio, rubescit & mistus est, velut si multa fuligo in pauca aqua dissoluitur. Iam ergo decem ac decem genera simplicium colorum habes; decem

quidem perspicuorum, totidem opacorum: omnis autem gemme nitet vbi polita sit, & non mediocriter; nam & marmorum genera pleraque polita nitent, sed non valde: nitent autem vel propter tenuitatem substantiæ, quamuis non duræ, ut margarita inter opacas, topazius inter perspicuas: aut propter duritiem licet non tenues substantiæ velut achates inter opacas, & onyx inter perspicuas: aut propter vtrumque, velut adamas, carboneulus, sapphirus. Quæ ergo graues sunt, nec perspicuæ neque duræ gemmæ omnino non sunt, ut neque marmorum vllum genus, neque saxa, neque cotes: remotissima verò à naturâ gemmarum, quæcumque facile franguntur & omnino non nitent, ut cretæci & scilicet quædam genera mollia.

Ergo his constitutis cum opaci colores miscantur verè ut in iaspide, qui vix gemma est, cum sit parum durus & gravis, ideoque parum nitent: est enim opacus, præter id & in acharibus erunt sanè decem genera simplicium colorum, totidemque gemmarum, milli verò quadragintaquinque atque vnus è pluribus: tres enim plures dicuntur, ut rectè inquit Aristoteles: omnes igitur erunt quinquaginta sex. In secundo verò genere non sit mistio colorum partium ratione, sed verior utpotè albus, vel declinat ad liuidum ut in onyche, & hyacinthus ex rubro in flauum: erunt ergo quinquagintaquinque species perspicuarum gemmarum. Sed tertium est genus splendorum quæ in superficie & iuxta aspectus rationem colorem variat, velut opalus & quam vocant oculum æluri, & si qui alij sunt, ut propter paucitatem sub vna specie omnes comprehenderim.

CAPVT II.

Dubitationes circa naturam & differentias lapidum.

Restant igitur tres in his dubitationes: Prima an durities & nitor varient speciem, dicimusque quod si in eadem regione nascuntur, efficere ut non sint eiusdem speciei:

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

quia secretas non habet partes : ita ergo & in coloribus sunt colores remissi atque perfecti : indicium est sinceritas , sunt pleniores & magis intensi , sed imperfecti , quia impuri. Dices ergo hic Perfectos non est , quia ex duobus constat : huc re volebam , putum dico non simplicem , sed æqualem , nitidum , ab omni obscuritate & inanitate alienum : est ergo color calcidis mistus ex aquo multo intenso , & puro , pauco , flavo & viridi , bene mistis puris nitidis ac plenis. Hæc igitur & ratione condiscere , & experimento cognoscere non arduum erit , si diligenter has differentias intellexeris , & sensu animaduertaris ; cuiusmodi sit remissum quod opponitur intenso , simplex quod misto , æquale quod vndequaque est sibi simile , & aspicienti eandem retinet vim : plenum quod opponitur inani , purum quod turbolento , nitidum quod obscuro : splendet enim nitidum & densum , quod tam exili opponitur quam rara .

His visis singulorum lapidum proprietates describamus , quas nos experimento edocti didicimus. Et primum seire decet eminenter in optimis has inueniri , in vnaquaque autem simplicitate.

1 Initum autem faciemus à gemmis Adamantis ; igitur Proprium est vibrare lumen : nec elia ei gemma compar , aded autem efficax est in hoc monere , ut flauæ etiam vibrent & rubri , nec alio distinguebam rubrum adamantem à carbunculo , quam quod licet tuber esset , efficaciter vibrabat lumen.

2 Callidis proprium est variare , seu colorem variare è candido in ceruleum , tantâ gratiâ , ut gemmarum videatur præstantissima : sed vnâ tantum vidi perfectam , precio æquabat adamantem , pulchritudine longè superabat , solâ duritie inferior.

3 Smaragdi proprium est , implere oculos virenti colore : atque aded ut non prata campique herbæ tantum possint : hic vigor in orientali. Quæris causam miraculi , sedet in ea gemma multiplex viriditas , quasi corticatim , altera sub altera latitante. Præcipuum naturæ miraculum , quo oculum retreat.

4 Spinella à *σπινδελίζο* quod est *scintilla* dicta ; quasi enim scintillas emittat , fulget : non est è carbunculi genere , multò tenerior scilicet orientali , durius Europeo , & splendore differens , ni forsân feminæ rationem habeat : nam sunt & sexus discrimina ! , licet obscuriora quam in plantis , & in illis quam in animalibus : ob id lætior carbunculo. Sed & id ab aliis narratur. Sapphiri proprietates est pcolorum gratia , ut hic selue gratiosus dici mereatur inter gemmas. Refert cælum purum atque serenum lætâmq; faciem. Vidi semel pulchrum : res nescio quid maiestatis habet.

5 Prællius gemma sui generis , semper

guttis respersa , plerumque nigris , rarius rubris , colorem docet nomen inde sumptum , crescit in immensum : orientalis optima & dura , ut in reliquis etiam gemmis : parum nitet , multò minus splendida est , est tamen perspicua : visui confert , torbidâ sunt substantiâ , ided retundunt & hebetant .

6 Carbunculi autem veri proprium est fulgere , quod nulli alij conuenit gemmæ , verum qui propriè sunt carbunculi prunnarurum instar , etiam nocte ipsa lucent. Fulgor autem est qui proprius soli est , cum gemma vincit vitium.

7 Margaritæ præter rotunditatem venustas plurima inest , & gratia & remissio quædam ; quæ vites cum non multum animum moueant , homo in earum cognitione facilius decipi potest , quam vllâ aliâ in gemmâ.

8 Crystallus colore similis est adamantis , non tamen vibrat vllò modo , & mollis est : est , autem aliud quo non vibret à mollitie caritas , & quoniam splendoris minimum continet ; præterea exagona figura est. Proprium eius est languor cum mollitie.

9 Iris enim & ipsa exagona est , sed adiectis extremis superficiebus prismatis cui adiectæ sint , utrinque pyramidis singulari formam refert : ut octo habeat angulos solidos , superficies autem nouem , sex paruas , & trigonas tres maiores & quadratas. Cumque talem lapidem non arte factum , sed à natura inuenieris , eundem etiam duriorum crystallo experietis , & colore quasi oleagineo : atque expositus oculo , iridis formam & longè pulchriorem , atque exactiorem , in aduerso patere refert. Indicus tamen ut pleraque ex ea regione præstantior , durior , puriore substantiâ , & densior. Plinius autem cum naturam prismatis crystallini ignorauerit , iridem ob solem contingere interpretatus est.

10 Chalazia quasi grandinea quod grandini assimiletur , turbida est & rotundæ formæ accedit , crystallo similis , sed adamantinâ duritie . Quis tot notis dubitare potest , quod species non sit ab adamantis , crystallo , iisdemque distincta : nam magnæ plures inueniuntur , quod in adamantum specie non licet : sunt etiam durissimæ atque ob id à natura crystalli alienæ , turbidæ quoque , ac quali rotundæ , ut neutrum horum conueniat. Fertur

guere : eaque est verè quam falsò iactant , allestorum.

Carchedonius lapis est , quem vocant Granatum de Syria : similis est hyacintho , neque cum Granato Hispanico vnus est specie , non color , non durities , non nitet , non gratia conuenit : cum enim minus nitet , longè tamen aspectus iucunditate illum superat , colorem non grani sed floris mali punici imitatur : nec admodum perspi

perspicuus est, sed torbidâ substantiâ: palam ell ad gratiam addere; nam vnusquisque lapis ad ea inclinât hominem, ad quæ natura animum aut sensum mouere potest.

12 Ceraunia à fulminis nomîne dicta huiusmodi forma est: non quod existimem

è cœlo eam decidere, cum non sub terra, sed iuxta flumina & in agris inter lepides iueniatur. Toberolâ est & inæqualis, & rarò non aliqua parte manca viderur; vnde ob formâ & ob hoc accidens credita est. Fulmine mirri è cœlo;

colore est inter cristallum & filicem, media etiam perspicuitate: diceret filicem cristallinum aut cristallum in filicis formam degenerantem. Vidi apud Triulcium Vigleuani olim Principem, candidiorem aliquantò sed magis exesam: vidi multò perfectiorem sed aliquantò obscuriorem apud Cardinalem Moronom patronum nostrum: rarò paruz nuris ponticæ magnitudinem excedit, quod etiam icone representauimus, durities tamen illi longè maior quàm crystallo. Ferunt hunc ipsem somnos suaves & lætos concillare: inuidiam reddit in aduersis.

13 Onyx est quem vulgus vocat chalcodonium; colore vnguis, durus, orientalis, Indicus ferme cœruleus, Europæus mollis: cum colori id adiunxeris quod turbolentus sit nec lætus, quòdque magnitudinem nullum præscribat: & exlatus rapiat ceram, gemmam habet, dubio procol sui generis. Et falsò creditus antiquorum alabastrum, cum etiam onychem qualis esset, non ignorarent.

14 Topazium diximus eum esse, etiam qui Chrysolethus vulgo vocatur & à gemmariis pyradotus: lima tangitur, virescit è flauo, aduersus insaniam facit potatos & gestatus; hebetis luminis gemma est ob causas dictas, polita tamen, cum non parum splendeat, puræ & perspicuæ substantiæ eam esse necesse est.

15 Chrysolitus contra est quam vulgo vocant topazium, colore profus auri, adedè vt auto inclusa vix dignoscatur. Orientalis sapphiro duritie proxima: sitim cohibet, & ad Veneream hominem minor potentem ac propensum reddit. Debet autem rune renibus applicari.

16 Carneolus falsò species Sardæ creditus, cum ex Indie non Sardinia insula aduehatur, nec ceram rapiat, lætiorque sit. Hic vnus est ex his, qui aut multas formas inter se differentes continet, aut sub cuius nomine homonymò diuersæ inter le omnino lapidum species continentur. Proprium eius est vt sit turbolentus, mediocris duritiei, densus atque frangibilis: nec ob id vt dixi rapit ceram, aut alicui lapidi gemmæ similis est. Cum verb lapides à lapidibus maximè sex differentiis distinguantur, substantiâ, quantitate, lumine, nitore, colore & proprietate. Hanc cum

inuenire licet, non est vt dubitemus: color multis modis euariat, aut ob ætatem, velut carneolus albus est immaturus, marurus tiber, mediâ ætate flauus ac quasi aurei coloris: lapidum etiam quidam vnus coloris velut cristallus, & inter animalia corui & olores: alij duorum vt patrones candidi, vel permisti depictique: alij platiolum vt Achates & iaspides, & ex aulibus gallinæ. In omni quoque genere nobilium substantiarum, species sunt impermixtæ, vt in cœlo, & hominum atque elephantorum natura, quanquam fabulentur ex viro & equa puellam natam: atque etiam ex viro alinæque: alij dixerunt de cane & puella narum puerum semicanem. Quæ etiam accidant pro miraculo habende sunt & quod generent: & quod absoluantur & quod nascantur: omnium maximè mirum quod educantur. At in vilioribus naturis mirum non est hæc contingere: cum enim plus contineant materiz quàm vitium, hærent facillimè inuicem: & mediam etiam quandam naturam conficiunt. Quocirca nihil mirum est, si ex vna in aliam speciem degenerent: multaque huiusmodi non vnus tormæ aut ancipitis inueniantur, satisque esse si non omnia, euidenti scientia compre-

quantur; veluti proposita albe gemma & perspicua; sed non clara admodum, nitore ac duritie carneoli, in qua velut stellæ aureæ micabant, dentæ & quasi ordinatæ per totum. Quæritum est igitur meritò an carneolus esset, an lapis sui generis, nam vtrumque non caruit ratione? Dicimus quod quia candidus erat, necessariò fuit immaturus; cui cum aduenerint maculæ è genere iuuenescens lapidis scilicet aureæ, iudicio est esse carneolum: nam figuræ quæ adueniunt lapidibus aliæ sunt casu, quæcumque non vnam referunt formam delineatam: aliæ distinguunt speciem à specie velut quæ lineis certis constant, seu rectis seu circularibus, seu obliquis alterius formæ, ita vt quasi figurato constituent triangulam, quadrangulam, pentagonam, vel vt dicunt Salomonis sigillum, aut lunarem,

rum, omnes ad casum referendæ sunt similem nature operi. Et forsitan aliqua siderum sunt, velut de cyaneo stellato dicemus. Stellæ tamen quatenus lineis simplicibus constant, si formatæ sint, lapidem sui generis ostendunt: sin autem maculæ sint, casu accidone, & ad imperfectionem pertinent: quamuis ordine quodam preciosiorem & rarum lapillum efficiant.

Considerandus præterea oïrot ac splettodot: vix enim fieri potest vt si diuersi sint generis, vt in his conueniant; vbi non

eadem sint, lapidis speciem aliam existimare oportet. Differt nitor ut aliàs dixi à splendore, plurimus in Sinaragdo, quia in intimo est splendor paucus, nitor cum mollis sit contra plurimus: nitor in speculo & Achate modicus, splendor in adamante: vterque excellit, nam & à superficie nitor, & à profundo splendor eximius emicat. His ergo rationibus bene perspectis intelliges, quæ gemma sit sui generis, quæ communis. Adnasci autem lapides lapidibus, & gemmas etiam marmoribus, & silici onychem, quæ est vilissima gemmarum; huic iaspidem, qui & quandoque per se oritur ex illis, tum ex iaspide prassium sæpè vidimus, ut in interliminio qui lapis sit non facile dignoscas: sed tamen manifestam naturam, ex quibus constant, manifestè produnt. Ergo lapis ille admirabilis, qui apud me est cochleæ cum imagine onyx proculdubio est, non sui generis lapis: sed galli ventriculo inclusus, ob id figuram illam consecutus, artificio naturam mentiente. Sed quia grauissimus est & durior onyche, & formam habet ferme rotundam, chalazias dubio procul est: insignis ob id viribus æque raritate, nec non naturæ proprietate.

17 Glaphyrus: viridi colore herbaceoque ac denso prorsus partim, partim sanguineo & rubenti, in modum flammæ, atque flavo perspicuo, non est è genere carneoli, sed misto: habetque duos huiusmodi, quos constat esse compositos ex triplici natura quæ in lapidibus speciem propriam parit, & vires habet singulares: lætitiã, tranquillitatem animi atque prudentiam auget: yode etiam bona fortuna & honos. Est etiam carneolo fragilior, & substantiæ purioris: quod vero miscetur siccius.

18 Cæruleus lapis seu Cyanæus gemma non est; sed à linea facile comminuitur, sed ob pulchritudinem & præcium, gemmis adnumeratur: nam ex eo fit puluis qui pondere auri & aliquantò maiore etiam permutatur, quo pictores illustre illud cæruleum pingunt: mirumque quòd ventis sole & imbris perficitur si non decidat. Sapphirum refert, verum opacus est: gleba est potius quàm lapis, nitorem tamen concipit leuigatus & tersus: auro maculas habet sæpè concolores; quidam habuit huiusmodi cum insigni: quod si non artificis industria factum esset, ut maculæ in stellæ formarentur, palam est potuisse & debuisse lapidem sui generis non cæruleum existimari, vim tamen aliquam habere potest, si lapis est. Et censendum est habere, & cuiusdam mediæ esse naturæ.

19 Achates gemma est durior iaspide, & splendidior nonnunquam, etiam opoco, nullum refugit colorem, quanquam viridis, ad aliud genus transferri solet: est etiam permixta ex opaca & perspicua. Ac si diuersi sunt pro locis colores, diuersæque vires, si quis tot lapidum genera faciat, modò constantibus coloribus non

aberrabit; tum maximè quòd & nitor etiam, & splendor tantundem diuersus sit. Facit hominem sollicitum & cogitandum, quæ verò nigra est cum fascia candida in precio est. Omnis linea quasi glaciem refert, & maximè candida, & quicumque lapis sic præcingitur, facile frangitur. Versicolores etiam lapides varia ostendunt somnia, & iuxta naturam plerumque colorum. Qui corallo similis est, aureis guttis confirmat eor, & exhilarat hominem, & visui confert. Qui ex albo & nigro, is contra morsus scorpionum valet. Qui ex coloribus variis permixtus est, cum nitore magno varias reddens figuras, Indicus est & nobilissimus, ideòque & aduersus fulgura valet, & promptitudinem cum hilaritate atque prudentia animo addit, ideòque multos felices successus, quales Pyrrhus Epirrotarum res consecutus est, præbet. Fertur Persicus esse cylindri forma, & ardere, ardendoque myrtiæ odorem spirare.

20 Nicolii creduntur felices in pugna, unde nomen sumpserunt. Duriores sunt achate & ideò magis nitent, & magis opaci, ideò non splendent. Ob id & quia duabus superficiebus rectis committuntur, nigra & quasi cærulea dilutiore, ideo sunt sui generis: & omnino gestantem efficiunt tristem & cogitandum. Optimi quorum cæruleus satur, & niger admodum nitet, velut nobilium Siculorum Achatum.

21 Tricolos quam vocant gemmarij oculum, media est inter Siculum achatem, & Nicolum: nam duritie ac nitore & opacitate Nicolum refert. Tribus coloribus constat nigro & albo iunctis, plana superficie, velut in siculo achate, sed nigro pariter iungitur, ferrugineus & ipse nitens & recta linea; quamobrem multas vires habet: nec puto gemmam quæ ex extremis coloribus nec splendentibus componitur, ita ut læti colores abline, posse esse vtilem gestanti ad animum bonum, forsitan ad opes conferre poterit: nam qui opes congregant, omni improbitate morum repleti sunt; quamobrem qui forsitan inutiles bono vito, & feliciter & iucundè viuere volenti dici possent, huic negotio tamen erunt accommodati. Quòd si ex aliis coloribus gemma eodem modo componatur, si splendidi sunt, alterius speciei est: si omnino opaci, nitorem vix explorare, tum pondus oportet: & si his distinguantur, alterius speciei erunt, maximè cum plures eiusmodi inuentæ similes fuerint, eisdemque coloribus ordinatim politis.

22 Veientana ergo Italicus lapis non gemma, siquidem mollis, rotundis lineis & orbibus, ex cæruleo diluto in nigro, velut Nicolos, sui generis ob id dici debet: tristis & melancholicus lapis: insigni viro inutilis, forsitan diuitiis comparandis non inutilis. Verisimile est enim sordidorum mores præstare. Neque alterius speciei existimabo esse achatem, in quo multi oculi cærulei crant, siquidem constabat

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

lironij intrinsecus vel etiam vino variè mouetur in imo lancis, cuius fundus planus sit; forsan & in succo cæparum vel alij purgatiō, quanquam id non expectas sim: mouetur vario motu hinc illinc, rectà & quasi in circulum, spaciis satis amplis, & cum quieverit, rursus paulo post mouetur. Causam horum aliàs diximus.

27 Ascites debrum generum est: vnam quod vocatur hoc nomine verè; aliud quod artificio constat: namque omnis gemma rotunda, formâ lupini scilicet, latâ & elatiore in medio coloris crystallini, lucem sub diuo concipit instar syderis: vnde ex Onyche tales sunt arte, meliores ex carneolo albo. At verij ex lapide duriore sunt, et formâ nati, in quibus solum nitore ex politura desideratur. Gemmarij vocant omnes girasoles.

28 Solaris gemma est chrysolitho similis, sed splendidior: hic in lumine candellæ, non in circumferentia, sed in medio lumen amplum concipit instar solis, cum fulgore magno. Nobilis gemma est, & vt reor rara: differt ab astrite vera colore, quia aureus est, quod fulget mirum in modum, & in lumine candellæ: quod in medio, quod in profundo ipsius gemmæ.

29 Aclurinus gemma est similis topazio, colore, sed non aded splendida, granior, longè durior, formâ rotundâ fermè vt sphaerula, quæ diuerso aspectu colorem variat, perspicua est, & lumini certo exposita, colligit radios, ita vt in medio lineam referat candidissimam, tenuissimam arque splendidissimam, quæ totam transuersam diuidat, prope miraculum: cum tamen sæpius gestauerim, non sum ab ea affici. Est etiam lapis mollis alius, neque opacus omnino, neque perspicuus, quem eodem nomine vocant, quod luci oppositus, albus niger cinereive coloris appareat: per se autem cinereus est, vnde forsan & ab hoc nomen ælurini sumpsit: hic enim color pellibus ælurorum familiaris est.

30 Hyacinthus gemme est coloris floris mali punici, sed non ad vnguem: cum enim flos mali punici opacus sit, gemma autem perspicua; fieri non potest, vt vnquam color amborum vnus idemque sit, namque color perspicui fugit terminum: nam color est extremitas perspicui in corpore terminato, opaci autem color est in termino perspicui, quod corporis opaci superficies est. Præterea color opaci est totus collectus in superficie eius, quoniam qui est in perspicuo id est aëre, exilis est: ob medijs tenuitatem: qui autem est in gemma perspicua necessariò sparsus est per totum: si ergo idem sit color opaci natura, & magnitudine, necesse est multò maiorem videri perspicuæ gemmæ, quàm opaci corporis; si autem æquales videntur, multò dilutiorem necesse est esse illum gemmæ quam opaci; quandoquidem vel collectus illi solum æqualis videtur. Est ergo triplex color: alius opaci vt est corpus, quo terminatur perspicuum: alius perspicuæ gemmæ vt

perspicua est: tertius quasi medius qui est gemmæ perspicuæ opaco insidentis: neque vllus illorum rationibus dictis comparari potest alteri, vt idem dici possit. Ergo hyacinthi color vt dixi est, ac fistosmali punici radiis solis exponatur, sed gemmæ paulò magis tendit ad croceum: Iuxta hoc ergo cum in vno eodemque colore conueniant, vt aëri expositi colorem referant hyacinthinum, qui saturior est, superpositus opaco corpori carbunculum imitatur, ruberque euadit: atque hic vt aliàs dixi optimus est. Dilutior autem colorem exhibet, opaco superpositus aut annulo inclusus, saturum quem vocant chrysopticum: nescio qua ratione, cum neque cum auro conueniat, nec quòd sit parium intelligam: Ita tamen vocant gemmarij. In origine ergo cum inter se conueniant, postmodum tantum discriminis ex aspectu suscipiunt, vt gemmæ diuersi generis videantur, cum altera rubra sit, altera punice coloris. Quominus mirum est & easdem vires habere, & efficaciores, imperfectiorem magnitudine, arcta nobilitate: vix enim primi generis inuenias, qui phasellum magnitudine æquet, quod vt reor naturæ difficillimum sit, in rara substantia præsertim non admodum dura, splendoris & coloris tantum colligere, nisi admodum elaborata sit. At magna difficilè elaborantur. Illud mirum quod cum nobilis hyacinthus luci expositus, eandem præbeat speciem quam carchedonius, hic tamen priorem inclusus annulo retinet colorem, ob substantiæ densitatem, quæ exiguum colorem colligi non permittit; ille cum tenui sit substantiâ, & colorem densum habeat, repercussu cogit in rubrum, carbunculo vt dixi similis. Qui verò in cæruleum cogitur colorem, impurus est, idèoque ignauus viribus illis quas sæpius retulimus.

31 Simili ratione Granatus differt à carbunculo multum, quamuis obiter tractantibus secus videatur. Est sumptus in potu & gestatus, mirum in modum curas, & tristitiâ pellit, sed vigilias facit. Crescit multum sic dictus, quod eius colos similis sit granis punicorum malorum, quæ vulgo granatâ dicuntur, quod granis abundant. Vehuntur ex Hispaniæ regione maritima, olim Betica, nunc Granata appellata, ob quam forsan etiam nominis similitudinem sumpsit. Caret gratia & venustate.

32 Coruinæ lapides sunt, qui in capite piscis corui inueniuntur, colore grandinis, longiores gibbæ; eaque parte leues: intus autem vbi cauum referunt, inæquales: gestatæ super renes, vel tritæ & ebibitæ lithiasin prohibent, & dolores ex ea. Cumque generatio lapidum tribus modis fiat, cum in animalibus, tum aliis in locis, in vasis id est confluxione, vt inquit Theophrastus, mutatione & gleba seu coagmentatione: in animalibus confluxio aliter fit, aliter extra; nam extra necesse est, vt sit aliquid quod trahat, veloci semen in planta:

planta: nam & *lactuca* ex humidi confluxione (nam fluorem latinè dicere non ausim) fit: sed quia à semine fit animata è herba, viuitque. Qui igitur ex conflusione fiunt lapides, cum principio exterius indigeant, viuant, & sunt animati: interius autem fluunt partes ob animalis calorem, & qui gignuntur lapides, non sunt animati, non solum ob hoc, sed quod alias declaratum fit, in animali non posse gemmam generari, nec lapidem qui viuat. Tales igitur sunt lapis in capite limacis, & in Eperlano pisce, qui proprietatem nullam habere possunt, vt docuimus, quoniam è numero viuentium minimè sunt. Possunt tamen in humanum corpus multa agere, vt Eperlanus Venere excitare. Gignuntur autem maximè in capitibus piscium, quòd frigidissima pars fit, ob ossa & cartilagineas: & quorum capita sunt magna præcipuè si caro mollior sit: plus enim humidi ob naturam & loci capacitatem confluit: veluti botta, quem posses meritò appellare capitatum fluuiatilem; sic & cinædia & margaritæ in animalibus aquatilibus generantur. Atque in hoc genere continentur omnes gemmæ atque viuentes lapides. Coagmentatione fiunt lapides duritie quidem, sed non pulchritudine, & neque splendidi neque vitâ præditi, sed vt plerique in alueis fluminum absque matrice, absque decore, absque viribus. In animalibus similiter, in felle humano sæpe & taurino, & in icore, pulmonibus, frequentissimè in renibus & vesica. Et sunt qui certam retinent formam, cuiusmodi qui in astacorum capitibus iuxta oculos gignuntur, quos constat sensim augeri, manente forma lupini exterius scutulata, intus cum limbo prominente. Et in chelis rotundi, qualem ego habeo leuissimum, & planè similem grano lobæ, misto colore ex albo & flauo, imò potius subrubro. Viliissimum est planè hoc genus, sicut quasi medium quod ex mutatione fit, velut extra animalia, & rarius cum folia vel ligna commutantur in lapides vi aquarum: in animalibus autem cranei rubetarum, luciorum, tinctarumque cum consenerint, in lapides vertuntur.

33 Balasius multò maior generaliter est carbunculo: minus nitet, minus splendoris habet, hebetior sed gratior: inuenitur in Satmatia Asiatica, non procul ab Hyrcano mari; cohibet maximè bilis incendia, vt carbunculus exasperat.

34 Hoplitæ cuius pars exterior armatura appellatur, multiplex: aurea seu orichalcea, argentea seu alba plumbea, ærea ferrea, & etiam terrea seu arenosa, seu argillacea. Et cum tot sint metallicæ armaturæ, ne mica quidem in illis est metalli cuiuspiam, sed sunt friabiles, atrose & caduæ. Viuere primum illos lapides, nec esse ex glebarum genere, neque mutatione perspicuum est, ex forma quam eandem tot lapides seruant: vt in trochite si ceram apponeres, repræsentaret rotæ ad vnguem

imaginem; ita elaborati hi lapides ad amulsi declarant ex semine quodam ortos, velut & plantas, quæ sponte nascuntur: nam & in his semen & principium antea gignitur. Videtur autem natura huiusmodi lapides, fucò quodam nobis commendasse ob pulchritudinem, cum neque vitium; neque duritie, neque splendoris sat addere posset. Verùm cum exterior pars interiore pulchrior sit, & magis sicca, videtur se habere instar lignorum & medullæ, aut corticis ac ligni. Viuunt igitur vt arborum trunci præcisè atque degeneres, solo visu iucundi.

35 Grammatias appellat Plinius iaspidis speciem, de qua sic ait, *Totus verò oriens pro amuletis traditur gestare eam, qua ex sis Smaragdo similis est, & per transversum lineam albâ præcingitur, & grammata vocatur. Que pluribus (scilicet candidis lineis diuiditur) polygrammos.* Idem inquit paulo post. *Sunt qui Smaragdum albis venis circumligatum galactitem vocent.* Ac rursus: *Mesoleucos est mediam gemmam candida distinguente lineam.* Haud obscurum est hanc quam habeo esse grammatiam, vsumque illius qualis antiquo tempore fuerit: minimè tamen eam esse ex iaspidum genere, sed potius prassij: nam iaspis neque vnicolo est, nec linea recta vt ostendi solet distinguere; quin potius hoc est achatum generi quasi familiare, neque totus perspicuus est. Gemma est ergo tot notis sui generis, sed tamen non alia à polygramma. Sed neque viriditas illa grammatiæ viriditati Indicotum iaspidum (inuenitur enim genus quoddam, de quo post dicam totum viride iaspides inter relatam) simile vlla ex parte est: sed in iaspide pinguius & obscurius. Partes enim gemmarum quæ naturâ perspicuæ non sunt, etiam si perspicuas esse contingat, numquam tamen sunt clare & puræ, quemadmodum gemmarum natura lucidarum. Videndum est ad quem potius pertineat lapidem grammatias an prassium, an achatem omisso iaspide. Igitur cum vt dixi, nec viridis color, nec perspicuitas integra conueniant achati, melius erit vt eam è prassij natura potius esse dicamus, maximè cum etiam duritie assimiletur illi. Accidit autem quod multis inter animalia, vt animam quidem ac vires achatis referat, substantiam verò atque naturam magis prassij. Vnde pro amuleto erit discors huiusmodi gemmarum coniunctio in vnum: & neque huius neque illius propriè, sed mediæ cuiusdam facultatis ac potestatis à componentium natura alienæ: fragilem autem huiusmodi gemmam esse constat, paucisque punctis nigris de more conspersam. Quòd si quis aliis duobus nominibus appellare voluerit, non prohibebo: nam quòd Smaragdum dixerit nihil interest, nomine illo communi cum prassio vrenti, quandoquidem Smaragdos facit cubitales, quod planè non de vetis Smaragdis intelligendum esse nemo dubitat, quorum maximi nunquam

quam ponticæ nucis magnitudinem æquæ visi sunt.

36 Alabastrum nostrum molle est, collatis ex Plinio locis, *propius est nostrum a signo quam onyx*. Durior erat ut reor, sed id ostendere non possum, sed opacus & varius: nosse varius nonnunquam (quantum in precio sit candidissimus) & perspicuus. Dicemus igitur aut eundem esse varium ob regionem solum, cum etiam prasij & carbunculi molles sint, orientales autem duri, aut (quod nihil refert vel parum admodum), ceterè gemmarum sui generis, quæ emplastris adhibita mollit durities egregiè, inflammata extinguit, dolores sedat, acopum excellens: in seruantis unguentis non solum vitro sed onyche antiquorum longè inferius, quantum mollius: longè propior est lapis hic marmorum generi, quæ gypso, nam & marmor lapideque omnis candoris eximij in tenues bractæas diuisus perspicuus est, ut demonstratum est: cum gypso autem nihil prorsus commune. Quod si te alia argumenta non mouent, ipsa regio in quibus utraque inueniuntur te doceat, cum gypsum etiam plurimum splendeat instar vitri, alabastrum autem minimè.

37 Erano seu Turcicus, quod ex regione eius gentis ad nos afferatur, lapis est non gemma, dimidium veluti globi rotundi, valde mollis, ut vix sine vitio inueniatur; scissus plerumque aut cum rimis in ambitu, coloris carulei sed diluti, & quantum saturo propior, tanto preciosior opacus. Qui virefcit immaturus est, sudore, igne, caloreque caldarij corrumpitur: creditus excipere pro gestante casuum ictus, cum nulla gratia precium illi faceret: namque nec cælo similis, tametsi saphiro similior; nam cum perspicuum sit aer, terminus, non cælum sed corpus quod fingitur, necesse est ut cæli color opaco proximior sit, quam perspicuæ gemmæ color; & ob id neque erano neque saphiro, sed minus saphiro, pallidior autem erano, ut & Nicolis, sed erano ob rotunditatem cælo similior, quanquam cælum etiam quod fingitur cauum sit, erano autem gibbus. Propior cæli coloris cærulei lapidis est.

38 Poicilus lapis est opacus, similis silici communi, sed maculis instar punctorum distinctus, eiusdem coloris, unde silicea pollet gemma meritò appellati. In eo habeo Aëtonem in ceruum capite iam conuersum: unde liquet neque silicem, neque è iaspide genere esse, verùm potius Enumetris; at illa in Battis oritur dita, & gemma mote aliarum orientalium gemmarum: cervicali supposita fertur per somnum oraculi instar, occulta ostendere.

39 Amethystus gemma est nobiliorum mollior, ac vilior ob copiam & magnitudinem: nihilominus emere voluit paulò maiorem, imò maiorem dimidio fabæ, nec gemmarius vendere voluit: nulla enim gemma iucundior si eximia sit. Colos

qualis cælo & vino commistis, ut ex purpureo vinosus, gratà venustate. Scæ enim sunt gemmæ pulchritudinis eximie. Carbunculus & Smaragdus, quod colores & lucem copiosam contineant: Adamas, callais & amethystus, quod lumen plurimum vibrent atque remittant: sed adamas nitore fulget, amethystus & Callais colore rutilant. Sapphirus autem & colorem continet copiosum, & lumen etiam remittit. Totidem sunt gemmæ, quæ cum causam habeant cuiusdam eximie pulchritudinis, eam tamen non habent: nam margaritis & erano immensa sunt precia, non tamen eximie sunt pulchritudinis, quoniam opacæ sunt: neque chrysolitho aut hyacintho, vel balasio aut carchedonio, tametsi pulchris coloribus maxime puniceo, qui aded gratus est in rosis atque aliis floribus, quoniam luminis & coloris, quantum satis est, continere non possunt. Ob id minus mirum, si neque his quæ à nobilitatibus degenerant, quemadmodum neque prasio neque granato, Carneolove aut topazio, cum iam à nobilissimis eiusdem coloris superentur. Vigiles facit amethystus, & vapores à capite repellit, qui à ventriculo prodeunt, umbilico superpositus: sollicitus in negociis, & ob id venatoribus utilis, & pugnatibus: epotâ aquâ in qua puluis lotus fuerit, secunditati utilis est.

40 Indicus gemma est rubra, & similis Carneolo, parumque ob id perspicua, sed duritie sapphiri, quamobrem constat eam sui generis esse.

41 Gagates non lapis est, sed succus ac bitumen duratum, aded ut politum nitorem recipiat, & ob id inter lapides connumeratur. In quo genere est succinum & caphura, sed hæc mollior, quantum succinum durus. Item Thracius lapis & achatum quædam species, quæ accensæ myrrham redolent. Commune est omnibus his, ut flammâ accensæ ardeant, & ut affricatæ festucas trahant: & ut odorem peculiarem reddant, & ut comitiali morbo correptos excitent, siquidem tales & multi alij lapides qui ardent, naturam bituminis referunt, nobiliores & meliores qui bene olent quam qui malè.

42 Iasmachates gemma est ex Iaspide, Smaragdo, achate, nostris parum cognita temporibus, quam etiam reor esse lapidem vitæ, cuius ineminit Aëcius in emplastro Persarum: namque malo habitui, & hydropi, ac spirantibus grauer auxiliatur, & colorem atque habitum bonum præstat: malè scribitur iaspachates. Viridi colore & punctis resperla est: vitæ autem lapis si is est, in Scythia reperitur. Vnum id facis constat, verum non esse schirrum non dissolui: nam lapidum quorundam in emplastris vis hoc potest, quæ tenuitate substantiæ penetrat & naturæ densitate dissolnere potest lapideam duritiem. Cuius rei argumento est plumbum, quod nodos duratos impositum soluit, cum hi scirthis nequaquam sint tractabiliores.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

culosi valde fragiles. In quo illud mirum est, quod cum ophytes & porphyrites sint & ipsi maculosi, sed ordine certo & alternatum variante colore, hi durissimi sint, illi

specierum: qui in eadem superficie quasi depictum habet oculum, & qui cauus est in formam oculi, sed color ambarum superficialium est vnus: & qui cauus est cum coloribus oculum referentibus, qui etiam optimus est. Nondum cognita est nisi quæ primi generis est, & Belli oculus vocatur alba cum pupilla nigra, iride autem auti colore fulgente. Hæc sapientiam & bonam fortunam præbet. Cæterum reliquarum rot sunt species, quot colorum numeri atque differentia, tum durities ac splendoris magnitudo.

50 Cos opponitur marmorì à regione, cum proprium eius sit esse asperam & duram, ob id etiam oyacam: omnis enim lapis perspicuus natura leuis est ac nitens, quo fit vt lydius lapis qui niger est, & quo aurum & argentum solent explorari, sit porius saxum quàm cos.

CAPVT III.

De quinque aut sex generibus principalibus gemmarum.

CVm verò delectatio precium addat cupidibus & dignitatem, delectatio ex memoria delectabilium oritur. Et quæ oculum delectant in huiusmodi genere sunt. Sunt autem tria principalia; nitor ob herbatum & arborum representationem: lux ob sui caelestem naturam & splendorem, vnde in tenebris mæremur & tristamur: cæruleus color ob cæli sereni naturam. Est mistus quidam florentium pratorum color, ex viridi alborum purpureo, cælesti, croceo: hos enim colores confusos mita pulchritudine refert floridum pratum. Verùm cæli color duplex est, quantumuis sereni dilutus & satur. Si ergo memoria imaginum delectat hominem, dubio procul multò magis cum actum excitat sensus. Quinque igitur sunt lapides, naturâ pulcherrimi, *adamas* pro luce aëre & aqua: nam & ea familiaris est oculo, & plurimum nos recreat aspectu. *Smaragdus* pro viridi. *Saphirus* pro cæruleo diluto, pro saturo *ame-*

thystus: nam in utroque plurimum lucis splendere supponimus: Et pro pluribus illis coloribus *opalus*, quanquam Plinius albi & crocei haud meminerit, constat tamen hos quinque colores nec non & alios indefinitos illi inesse, cum clara luce cortuseantes variante iride. Itaque harum gemmarum summa alacritas, pulchritudo, nobilitas, precium. Sed amethysto ob molliem (nulla enim ex hoc genere gemma dura) precium minus: quanquam si perfecta sit, & vibret ac rutilet, insignis & illi sit nobilitas: sed vsus rarior ne languescat. Poterat his quinque genus gemmarum esse contentum, si carbunculus locum inter eas non quaesisset. Constat nullam posse ei adhiberi iucunditatis similitudinem, nisi vt igneo fulgore pelluceat. Et ob id sola hæc rara est inter enumeratas, quæ pulchritudine possit commendari: cum eiusmodi eam esse oporteat, quæ in nocte luceat, & neque in solis lumine hebetescat. Hæc ob nouitatem, & quod lucem reuocet in tenebris, & ignis similitudinem commendatur. Rara omnino & priuaris hominibus parua & perexigua, forsân Regibus familiarior & digna res: atque in illis ignei splendoris admiratione, potius quàm iucunditate commendabilis: quapropter secus tristis aspectu gemma est, & audaciam atque ambitionem, magisque ad gratiam vel hilaritatem composita.

CAPVT IV.

De Gemmis factitiis.

DIxi sæpius quomodo fiunt, & quòd pondere, densitate, perspicuitate atque splendore dignoscuntur, maxima iniuria est in eis bulla: hæc fit à flatu, flatus calore potenti discutitur, ob id Acimilius Maluezius Bononiensis Patricius vir singularis ingenij & industriæ, admoto igne vehementi Smaragdos insigni pulchritudine effecit, quorum exemplum habeo. Duriores euaserunt vitro, crystallo molliores. Sed mirum est quòd grauissimâ materiâ sint, & ob id metallica: quomodo autem metallum perspicuitatem admittere possit, dubium est. Sunt ergo splendidi magis quàm perspicui: quoniam non aded crassa ex substantia sunt: terra enim minime perspicua est. Aqueæ igitur gemmæ nec nisi ægre soluuntur, crassum igitur humidum & impurum, terreum, imò in pluribus separatum, vt ferro ære; tenuis utrumque elementum, & ob id melius commistum in gemma: quocirca neque facile liquefcit, & magis siccata est, & ob id magis splendet: splendor enim in sicco; cum igitur vera Smaragdus leuis sit, idcoque tenuis substantiæ, magisque orientalis, factitia autem grauis, & tamen splendida, fieri non potest, vt sit perspicua valde: quare ea optima erit, quæ à crasso humido sit,

vas enim crassitudine quatuor digitorum destrui affirmabat: cum demitteret quod liqueceret, quod omnino terrenum esset, respondit non liquecere, sed ex tanta crassitudine in papyri crassitudinem devenire, nec perfici opus potuisse: erat enim ferrum quod vocant Aziminum aut par precio quamvis non merx sit, cuius copioso distrahere magnam liceat; à capriuo tamen inventionem illius didicit, nec aliud ut refecthar, obstitit.

CAPVT V.

De metallis.

Metallorum nitore tribus constat: puritate quam ex igne acquirunt, aurum & argentum plumbo purgantur, ferrum solo igne ut refert Aristoteles: quibusdam tamen admistis, quæ ad separationem faciunt, adiuvantur: æqualitate quam præbent coes, & quæ detergant velut Smiris: lapis fulminis, marmor, cinis later, retrementum ferri, atque alia eiusmodi; & exsiccatione: nitore enim est splendor siccus: humidum enim pingue nitorem impedit. Habent autem metalla omnia præter aurum pingue humidum & oleo simile, cuius indicio est macula quam digitis annuli fulea imprimunt. Eanrigitur siccate oportet. Quamobrem non tam illam tollere, quam etiam rubiginem & inæqualitatem, idque mola efficit ex lapide ad rubiginem & impuritatem. At humidum illud fietat mola lignea absque aqua: constat autem ligno salicis, tum vero plumbea: plumbum enim ob affinitatem naturæ nedum sorbet sed incalescit: quæ autem citrà eximium calorem ferrum & chalybem siccant, adduntque splendorem, discere oportet ab his qui arma fabricant, & qui chalybea specula efficiunt. Est autem nitore non una species: alia quidem ut speculorum sine candore, sed quæ figuras reddat: alia candida velut thoracum: quædam argentea quasi media, quæ in stylis scriptoris maxime grata est. Oportet autem non bro-

plumbo tenue humidum tollitur. Ergo rubigo & inæqualitas magna mola tolluntur, post Smiride & oleo æquale fit, inde oleo & lapide fulminis vehementi frictione color additur. Demum chalybe durissimo atque leuissimo & plumbo alternantibus, nitore ac splendor accedit, deteriso ferro demum leuissimo & sicco cinere.

Aurum ferme dimidio plus gravius est plumbo, quod hoc experimentoprehenditur: tracta ambo per idem foramen, diriguntur, & ad æqualitatem præcinduntur: inde pondus exploratur. Idem ignitum licet urat, non tamen dolor & vllio augentur velut in ferro, quod non solum ob proprietatem accidere puro, sed quia minime siccum est: ut etiam plumbo utriusque idem contingat, tum etiam argento: minus enim vllio eius prava est quam auri. Sed ferrum cum vix liquecat, & chalybs plurimum nocet, aded ut per nouem dies dolor, & corruptio, & crustæ augeantur, velut etiam ex pruna quæ à ligno fit. Omnium deterrime afficere solet æs ob partes crustas, quas per se continet: unde incisiones ex ære factæ facilius sanescunt, vllio enim parua pro medicamento est.

Gemma si saturum habent colorem, & crassæ sint, non bonæ sunt: non enim color is ex substantiæ perfectione est, sed ob magnitudinem regurgitante colore, ut in maxi quod ceruleum videtur ob altitudinem: multumque dissidet color eius ab eo, qui in exigua aquæ portione inuenitur. Qui vero dilutus ac in tenui substantia etiam deterior, siquidem re & specie malus, & ipsa gemma quali infirma est. Sed si gemma crassa sit, & color satur, necesse est obscuriorem videri: quapropter & perfecta erit, & robusta, sed non specie pulchra. Oportet igitur ut omnia hæc tria obtineant, quandoquidem in gemma pulchritudo non tam sit principalis, quam quæ non sine ea gemma dici non possit, ut color satur sit in mediocri crassitie & substantia perspicua. Cumque necesse sit cum his adesse debitam magnitudinem & pu-

magna estimatione haberi debent, quarum natura simplicior est; ut carneoli, charchedonij, prassij; hyacinthi. Sed si cum hoc nobilis sit, velut Sapphiri, carbunculi, adamantis, adhuc pretiosior erit. Hoc igitur non tam artis, quam artificis opus.

CAPVT VL

De crystallo.

Cignitur cum sex superficiebus, quandoque cum aqua intus; hoc autem sic. Sit lapis pomicosus ex quo genitus est crystallus, cum antea solidus sit & quasi pellucidus ac nitens, eiusmodi enim plurimos collegi colore adflauum

declinante A B C, A autem foramen perueniens ad D cavitatem, resodet materia in illam sensim, dum foramen aqua repletum est. Demum colligatis niuibz quæ per A angustum foramen destillabant, siccetur ab aëre vel æstu pars aquæ contentæ, & partes quæ ad A positæ, remittant humorem, donec foramen occludatur. Potest etiam fieri ut in crystallum leuem foramen habentem aquam aliquis intruserit: inde ex crystalli

pulvere; & candido oui illud obturauerit, arte naturam ita fallente, ut sensum rima effugiat. Potuit & vtrumque arte fieri. Cavitatis, ut in vasis ligneis: humor, introduci ut vitreum ouum ex sugendo v. aërem, inde occludendo; nam lucrum operæ tædium perfert. Inveniuntur enim qui existimantes id semper esse naturæ non artis opus, tale prodigium aliquot aureis Philippeis ornant.

CAPVT VII.

De lapide in felle tauri.

Priniceps describit, quod sit magnitudine oui, citrini coloris, lenis, iamarus & acris: non est tamen ouum: illud enim leuissimum non solum leue est, & pilosum est intus, idè neque amarum valde, multò minus acris; est etiam ouum maius, ut vix capi à felis vesica queat. Idè potè esse diuersum, & simul generari: tum quia exigui inuenirentur; tum quia non tam diu viuere posset animal, ut perpetuis incrementis posset eo usque augeti: sed sic materia congregatur, & inde paulatim cogitur in lapidem: nam durus factus frangeret vesicam fellis, cum tenuior multò sit, quàm vrina, & pendat cum vrina subidat super rectum intestinum.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

HOLY BIBLE

Continue

*Fair use policy applies

stantini Primi Imperatoris rare referunt caprom cetum triginta cubitorum longitudinis, decem latitudinis, qui iam totis quinquaginta annis precedentibus naues submergere solebat: ut facile intelligamus vitam eorum esse prope centum annos. Thimemurhi etiam in Anglia anno MDXXXII mense Augolli, cetum caprom fuit longitudinis pedum XC, altitudinis ferme XXX, mandibulæ longitudo XXI, ambitus quatuor, tictus oris XX, costæ XXX, in singulis lateribus longitudinis XXI pedis, ambitus maiorum sexquipedis: ventres tres in modum sperus vasti, gutturis annuli XXX, quorum quinque prægrandes erant. Primæ duæ longitudinis pedum XV, caput pedes habuit in longitudine XXI, palatum laminis corneis distinctum erat, altera parte pilosis. Aliud Volaterræ anno MCCCCXCVIII longitudinis pedum C. Vertebræ LX ephippij magnitudine. Solent his vtri botales pro mortariis, veluri pro tignis illorum collis: toto verò corio, spina, costis, domum quandoque contegunt bifariam diuisam; atque in ea cœna, triclinia, cubacula, penu, exedræ. Ferunt qui ibi dormiunt, naufragia & tempestates somniare. Referunt etiam ab Eratosthene alium visum cetum CL cubitorum. Videri tamen insulam verisimile non est, cum aded nudæ non esse soleant: Scopulum fluctuantibus vndis, ne non immotus videri possit, haud absurdum: mouetur enim illa, & scopulus moueri videtur. Olaus Magnus refert ibi videri cœrulei coloris ambra multam in mari, vbi cere abundant. Sed tamen non è Germania aduehitur ambra, sed ex oriente. Apparet etiam ibi Suuamfischus pinguis aded piscis, ut pelle & pinguedine pro capitis tegmine utatur, quem putant ob timorem suas edere carnes. Sunt & monstra humana facie & leonum effigie, quæ si capiuntur, bellum portendere putant: velut & serpentes in antris littoris Noruagici CC pedum longitudine, altitudine XX, & in Moos insula, vnum longitudinis L, cubitorum: exitioto aut tumultus Regibus prædicere cum apparuerint.

CAPVT III.

De Crocodilo.

K *Paradisa* quasi crocom, aut chordulam seu filum fugias, aut quia in litore seu arena crepusculo soleat degere: vasta est bellua, pedes longa, nonnunquam XIV. Tantus erat quem Bononiæ vidi Pridæ Calendas Iulij MDLXIV, corio subnigro, crasso, vario; cauda quæ quincuncem totius longitudine non attingit; trientem supra lata, admodum sensum in angustum detinente; robusta admodum, ut equum elidere flagellando, & crura il-

lius frangere valeat. Dorso & cauda cuspidibus quasi oblongis, quibus armatur protuberante, recta à capite ad caudæ imum tendentibus ordinibus sex, digiti in pedibus quini, etiam unguis totidem, acuti, nigri, longitudine unguium aquilarum; & ipsi incurui cruribus pro corporis ratione breuib; idque solum ut reor ad natandum præsidium; collo recto, obstipito, quod mandibula inferior pectori osse continetur: vnde neque illam mouet, ut cætera animalia, neque collum inflectere potest: quo fit ut si quis à recta declinet, non facile cum collum contorquere nequeat, fugientem assequatur. Dentes habet pro magnitudine fere paruos, nec continuos, sed equorum ferme more, ut in media mandibula sint rariores. Sunt autem sexaginta quatuor, vix digiti transuersi magnitudine prominentes, teretes & acuti, atque inuicem diuisi, more dentium piscium in his: hoc est insigne quod duo ac duo dextra sinistraque superius atque inferius, ut sint omnes octo prælongi caninorum instar: sed singula paria aded prope sunt, ut quasi inuicem tangant, teretes, acuti, crassitudine in imo humani digiti, longi prostant, quantum auricularis in homine digitus, lingua exerta, oculi in lateribus in suprema extremaque parte superiore capitis mediocres, ac quasi ut in lacertis lingua nulla, os vastum ut integrum hominem commode comprehendere possit. Ex hac descriptione, quod de Tentyritis fertur, verisimum esse vel quondam fuisse reor: nam freti summa audacia dorso insiliunt, tum animal expauescit: neque enim unguibus illos vlterius potest ob crurum breuitatem: nec dentibus, cum collum inflectere nequeat ullam in partem: nec cauda, quam ob latitudinem & rigorem in dorsum non potest retrahere aut circumagere: ea igitur molestia atque periculo, nam occidi claua, verberari baculo, ad arbitrium insidentis possunt, etiamsi vel in terra, vel in equis desiliant aut delabantur, aut venientem videant, tam immenso terrore corripuntur, ut impotes sui solum de fuga cogitent: magno lucro obliti tantarum vitium ponant euasisse: vitate autem oportet os & caudæ idem. Agnoscunt autem illos quod aduersum eos ferantur, & voce quam ex industria peculiarem edunt ut belluæ, etiam non visos timere discant & fugiant: aut si non possunt, immemores armorum suorum præ metu torpeant; ut dubium haud sit hæc fabrica huius animalis, hoc sibi asciscere miraculum. Vidimus & duo animalia, quaternis pedibus, limilia lacertis, magnitudine felis, sed caput non oblongum est aded, ut lacertis: cauda vero loricata & lata admodum, qualis proportione Crocodilis, frequentibus pertransuersum veluti loricis acutis, aded ut spinosa videatur. Ichneumones folle dicunt quanquam Aristoteles quales sint non describat, animal tamen parere fertur à Plinio: ac mihi potius ad ous parandum aptum

aprom videtur, cum sit forma crocodilo & lacertis simile. Alij Cordylum volunt esse Aristotelis: non sanè potuimus videre an branchias haberet, quas solus habear quadrupedum, quod capitibus essent erosis.

CAPVT IV.

De mure Alpino.

INter animalium miracula illud recenseri potest, quod narrat Andreas Matthiolus, se sæpius expertum, muris alpini quem vulgari nomine vocamus Marmottam, dentes illos quatuor anteriores quos habet prælongos, quibus graua infligit vulnera; arrodit etiam vestes, libros, & quæcunque ei obuiam veniunt, præcisos, XXIV in horis tantundem crescere. Quod si ita est, necesse est materiam abundare primum, & esse valde terream, nam talis citò concreuit, caloremque loci robustum. Id verò consuetum: nam insueta non facile natura perficit. Restauratur ergo sæpius, & magna quantitate; tantundem igitur perit. Si igitur multam perit & atteritur, molles sunt dentes.

CAPVT V.

De vipera.

Vipera est animal sine pedibus cum cauda breui, & collo valde tenui, & capite plano, humili, prope collum valde lato, & cum ambulat exsufflant, & strepiom faciunt, & sunt flauæ in dorso, & oculi viuaces atque feroces, & mouentur cum impeto dum volunt, & non sunt cornutæ, neque valde brouet vt aspides, & sub ventre non suor candidæ, puræ, nec sunt varij coloris, neque valde magæ & crassæ: nam tales sunt *aspides*, & feminae habent à lacertibus saltem duos aut tres det-

tes, ex quauis parte prælongos, & sub ventre maximè post partum, scissuram longam quantum est caput lacertæ magnæ, & pariunt foetus sex aut septem, & longè plures, digiti ferme longitudine, valde tenues; & in pariendo si possunt, vt pendeant. Et quod valde mirum est, nati foetus in pyrīde vitrea, se inuicem in globulum inuoluunt, & absque cibo crescunt per aliquot dies: tamen aded vt fiant crassi ad quantitatem dimidij minimi digiti: seu, quod nutriantur humido, quod adhæret corporibus eorum mutuo: seu vaporibus seu seruato in visceribus, seu quod in ventre compressi extra paulatim extendantur. Odit gallum, & ille vicissim ipsam timet. Aggreditur igitur illum in crista insiliendo, & subito interficit: nonnunquam, ex collo cum non potuerit attingere, & etiam tum statim necat, non solum ob venenum sed antipathiam, Vfus eius ad medicamenta debet esse, feminae & nuper captæ: Et in regionibus orientalibus, vt in Græcia præcipue in montibus: nam in Italia præcipue citra Apeninum sunt inefficaces. Et signum roboris earum est, quod mouentur velociter, & insiliunt longius, & exsufflant cum strepitu, & eleuant caput multum, & quod pullo demorso ocyssimè perit. Et terra Melitæ insulæ multum prodest morsui eius, à proprietate bibita & imposita.

CAPVT VI.

De piscibus capiendis.

Hamo, reti, tridente, siccata aqua, bolo qui fit ex quouis; herba ferente lac purgans, vt tithymali generibus lactaria: item helleboro, bacca Syria: & quæ immersa aquis, occidone illos velut lino vt vidi, nassa. Decipiuntur & nocturnis ignibus ad quos aduolant. Sed qui bolo capiuntur, exenterari debent: omnium innoxius magis est, qui ex calce fit: deterior corruptis aquis, vnde statim cum ægotant eximendi sunt.

LIBER DVODECIMVS.

PARALIPOMENON.

Historiæ Plantarum.

CAPVT I.

De Hypericone.

Hypericon herba est notissima, cuius tres sunt species, seu quatuor computata: cori quæ planta minima est atque odoratissima, maxima verò est ascyron, media hypericon & androsomon, sed androsomon truncus, ramique lignosi, tenuioresque, verùm de hyperico sermo mihi est. Planta est exigua, notis à Dioscoride circumscripta, scilicet quod totus caulis rubet, sed & folia quæ rutæ similia sunt, flore luteo quemadmodum & violarum quas vocant cheiri, qui digitis attritus, succum similem sanguini remittit: vnde androsomon vocatum. Planta pluribus ramusculis circumdata est, semen exiguum atque nigrum, resinofum, redolens siliquis pilosis granis hordei non absimilibus, rotundis scilicet oblongisque continetur: nascitur asperis locis, & maxime si culei sint, inde derelicti: plurima aliquando vidi prope patriam meam Cardanum. Nam cum frequens est, insuauis iucunda, proliciter urinam epota, & per quadraginta dies semen eius ex vino ebibitum curat tertianas quartanas, & si quadraginta diebus quis perseveret, etiam coxendicis dolores: folia verò in emplastro apposita, conferunt exustionibus; atque hæc ex Dioscoride, quæ etiam à subsequentibus comprobata sunt. Orbasius in *synopsi lib. 2. cap. 2.* numerat inter medicamenta calida in primo; quæ autem ab antiquis prætermittuntur, ego exponam. Primum herba hæc folia habet minutis foraminibus perforata, vnde perforata appellatur vulgari nomine, quod etiam à Matthiolo animaduertum est: præterea id obseruat ea planta, vt hic inde rami oriuntur in crucis formam, alternatimque, vnde ab aliquibus fuga dæmonum appellatur. Est & illud consideratione dignum, quod cum in ascyro & androsomo dicat, semen eorum ebibitum curare coxendicis dolores, quod purget multam bilem cum multa ebibitum, sed tum in multa quantitate hæmine scilicet suspicionem affert, cum etiam hypericon & coxendicis tertianas & quartanas curet, vt

cum multa epotum multam bilem, & rubeam, & nigram per aloum simul educat: vnde non necesse sit vt sic urinam proliciar, quinimo potius ardores illius & virginem compescat. Quod si ita est, valde commodum fiet auxilium ischiadicis urinæ ardore laborantibus, quod frequenter accidit: multi enim eo morbo laborantes, etiam patiuntur conscosos imbecillitatis, loci, vel communis viæ defluxus hominum, profluulo eiusdem aut destillatione, aut virgine, quæ etiam simul solent se comitari, tentantur ac detinentur. Præcipuum ferme cuius non meminerunt auctores, est quod hypericon eiusque species, maxime ascyron & androsomon, oleumque illorum nervorum vulneribus atque puncturis, & aduersus conuulsiones quæ ex his accidere solent, præclare auxiliantur. Est autem olei descriptio eiusmodi.

R. hypericonis lib. j. vini dulcis potentis lib. iij, olei samundem: coquantur in duplici vase tandem, donec vinum absumatur, inde exprimatur diligenter, & abiecto hypericone addantur vini eiusdem alia iij lib. hypericonis rursus lib. j. ea autem adhibeantur diligentia, vt primo herba virens cum flore & sarculis circa initium Iulij, post secundo cum semine loco florum mature imponatur, decoquatque in duplici vase ad finem consumptionis vini, ita tamen vt potius aliquid vini relinquatur, quam olei quicquam consumatur: deinde expresso vt prius diligentissimè oleo, eisdem libra rursus hypericonis addatur quam fieri potest maturo semine, sed nuper collecti olei antiqui saltem annorum quadraginta lib. v. terebinthina orientalis liquida ℥ iij, Sarcocola gummi elemi an. ℥ x Sulphuris preparati. ℥ j. Balsami occidentalis ℥. S. reponantur omnia in vase vitreo, crasso & optime concluso, & ponatur in sole loco tello, & ubi radij colligantur, scilicet in chylindro ligneo, crasso, densaque substantia velut pyri vel olina, aut simili, non tamen nucis, permaneatque ibi quadraginta diebus, quod tempus terminabitur ferme ad finem Septembris. Porò sulphuris preparationem habebis infra. Si quis velit mannam thuris, aut thure ipsam odoratissimam ex ℥ S. addere, non malum erit vt Musarum numerus impleatur.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

ad ignis naturam pertinent: alia quia candida omnium causa lumen multum: nam & inter colores nullibi purius ac copiosius, quam in candido. Candidum voco album splendens, velut calcem viam, niuem: neque potest aliquid valde album & purum esse, quin multum etiam puræ lucis in se contineat. Sed radices mali punicæ arboris candidæ non sunt nisi putrescant. Spinæ autem piscium lumen non retinent diu: neque enim diu putridæ præsertim durare possunt. Ergo putredo igneæ naturæ proxima est tum auctoritate Galeni, tum ratione ipsa. Verisimile est ergo postquam ignis semina conceperunt, etiam vitium receperunt: unde non tam quæstio hæc agitari debet, quam prior, scilicet cur ignis in tenebris lucet. Ergo. . . .

CAPVT VII.

De resinosis herbis.

Non est mirum quod Petum tato proficit vulneribus atque vlceribus: resina enim omnis calefacit, siccatur, mollit, detergit, concoquit ac digerit; ob id volocribos, vlcetibusque sordidis tum comotibus resinacea profunt. Et quæ abundant, illa velut petum & chamepythis. Oportet autem obseruare quascumque ex hoc genere sunt. Sed cur magis herbæ quam arbores? quoniam non aded muræne, sed ob mollitiem mutantur atque feruntur, vt ob thoram: & quia quoquomodo magis profunt, præsertim internorum affectionibus. Fit enim succus resinofus ex multo terreo cum aqueo bene concocto & permisto, sed

non admodum attenuato: propterea in Occidentali India multæ plantæ eiusmodi sunt, vt etiam Anthelium, de quo dictum est: in frigidis autem regionibus picea larix & quatuor alia genera arborum, vt refert Plinius: nam ob magnitudinem & duritiem calor potens in huiusmodi conseruari potest, non autem in herbis, nisi admodum paucis vt dictum est de chamepythis, sic & de coniza quam pinguem vocat Dioscorides: & ob id putant occidere pulices quoniam illorum crura hebetet. Differt tamen pingue à resinoso. Eiusmodi igitur experimento patet, quod diu tritus puluis & cum aqua mistus, viscidum reddit, tenax & lentum: & ed magis si coquatur. Ita ex casco assato fit gluten, quod & ipsum è genere est resinaceorum. Sed resina media est glutinis ac gummi: in glutine enim terream multum multo aqueo, crassissimum crassissimo mistum est: in gummi terream tenuissimum aqueo concocto, ided celerius siccessit & magis lapides atterit ob igneas partes secum commistas. Viscum ergo rursus è genere est resinaceorum, ac quasi medium inter gluten & resinam. In calidis ergo regionibus herbæ magis quam arbores nisi sint inanes atque fungosæ magis resinosæ sunt: in frigidis herbæ paucissimæ, arbores plures atque solidæ tales sunt: hæ enim resinosæ à calore interno redduntur, in India ab externo. Pars igitur terrea minus elaborata est, & crassior in resina quam gummi, & ided etiam magis resina astringit & minus sicca est, & tenuis. Inter has tamen cum lentiscina tenuissima sit, ob id etiam nobilissima: nam cum sit è resinoso genere plurimum astringit. Difficile enim est tenuem astringere.

LIBER DECIMVS-TERTIVS PARALIPOMENON.

De anima.

CAPVT I.

Quae supersint è nobis.

Diximus in Quarto libro Genios adesse nobis & qualiter: tum rursus in Decima. At nunc quod dictum est, comprobemus viri sapientissimi auctoritate, qui tamdiu orbem vniuersum absque vi, absque periculo, absque detrimento in pace summa gubernauit. Is inquam in Tercio de visa sua hæc habet: *Quod si sensus omnis per mortem nobis adimitur, non iam præterea dolores ac voluptates ferenda: neque seruandum vasi tanto describeri. Quin imò quod seruus id supereris, nimirum mens & Genius, cum vas illud terra sit & sabbu.* Ecce: quod etiam si anima ipsa pereat, è quatuor tria supersunt, corpus, mens & Genius. Genium autem cognitum fuisse antiquis magnis Philosophis, tanquam rem notam ac per se ut ita dicam manifestam, quem illum etsi non clarè aded expressit sensisse ac expertum esse, quasi pro comperto haberi potest.

CAPVT II.

Quid sit anima & quomodo operetur in nobis.

Sed de anime quid dicam: aut enim finem habet, & à quolibet infinito per infinitum distat, quodvis etiam infinitum ab ea, ab omnibus verò quæ finem habent certo & noto interuallo: aut infinita ipsa est, & ab his quæ finem habent infinito distat interuallo. Videtur autem potestate primum infinito à singulis, quæ anime carent, distare maximè intellectus interuallo. Latet solus hic est anima, & propagatione, & vi quantum distat ab eo, mente autem infinita. Videtur autem substantia quædam, sed non ut Deus, neque cælum: cælum enim non afficitur nisi per vmbra, ut in Eclipsibus, & moribus inæqualibus, qui missione æqualium sunt. Propterea qui dicit animam dolere, vel ri-

Tom. X.

mete, vel irasci, aut omnino quicquam trille pati, eam dicit texere vel ædificare. Non lætamur, non tristamur, sed intelligimus atque sentimus, in hoc enim perfectio est. Cum verò substantia sit, non id intelligendum est quòd accidentibus subijciatur, sed quòd in alio ipsa non est: neque enim calidi vel frigidi, vel aspeei vel lenis capax est: neque lucis aut tenebræ, aut maioris aut doloris; incorporea igitur est. Est autem infinitum potestate, vel quod simplicitet est, ut Deus: vel quod huiusmodi est non omnifariam ut vitæ: vel quod nullo termino circumscribitur, quale est anima: vel quoniam eo modo suscipere natum est velut Hyle. Et plura quidem excellentiam ostendunt naturæ, non autem illam esse infinitam, velut structura hominis opus est finem habentis sapientiz. Ided Galenus dum admiratur detrahit ab ea. Sed ipsum quod est scire infinitum: numeris enim scientia illa comprehenditur. Infinita ergo est scientia, aliqua verò in nobis? forsan non: sed sit æternum, esse oportet sapientem. Ipsum enim scire atque cognoscere segregat à mortalibus, & statim sit ut immortale. Et quibus natura eadem est cum voluntate, in his perfectio summa est: nos autem volumus, utrum autem anime, dubitandum est. Nam Del voluntas est à natura quali, verum non solum Deus non vult quicquam: neque enim tristatur, nec anima, sed neque sapiens: si igitur non tristatur, non cupit; & si non cupit, nec anima multò minus. Contingit enim nobis amare æque tristari, velut oculo per prisma vitreum inspicienti, non ut ita sint: sed corpus & vita patitur, illa sola se retrahit. Qui sunt igitur sapientes? optimi viri: sed nimis distant hæc à persuasionibus imperitorum, propterea non hæc possunt intelligere. Sunt enim bonorum genera quinque: rudium, artificum, nobilium, sapientum, rarum rarissimum eorum qui diuina sapiunt: & ob hæc etiam à rarissimis percepta. Igitur & vix credi possunt, cum tamen vera sint: deducete autem atque ostendere hoc ipsum bonum est, quod cum virtute est breui ratione impossibile est, & ob id conanti minus credunt, longa oratione decipi se metuent. Quinimo cum opera sint totius hominis, ipsum solum curant & solum esse purant,

TTT A . Verum

verumtamen id esse finis ostendit: finem ergo demonstrare oportet.

Est autem finis, cuius gratia aut propter se homo, aut propter aliud: si propter se tantum, defecisset Diuina Sapientia vniuersi ordinem abrumpens: si autem propter aliud, quidquam diuinum esse oportet, nam vltima perfectio & extrema pars hominis diuina est; vbi ergo finis coniungitur alteri, id genus suum est. Diuinum igitur prorsus animæ genus, & dominium mentis ad appetitum regium, corporis verò ad animam seruire, vt inquit Aristoteles. Dicebat Theophrastus quod diu pensandum est, animum corpori magnam habitationis mercedem persolueret, scilicet maculas & sordes, intelligens quæ ab illo illinantur: Auctor est Petrus Victorius in *sextodecimo variarum lectionum cap. 11.* Qui pulchrius: vt mentem Theophrasti & Aristotelis de anima nostra intelligamus. Habitat in nobis, non à corpore proficiscitur. Quod enim materia caret, id æternum propriè est: nec refert ne vasculo exiguo contineatur, aut toto orbe: quandoquidem omnia sint æqualia, si ad perpetuitatem referantur. Si Lunam inhabitare Deos ac Solem censemus, non est quod dubitemos de animis nostris, nisi quod illi sint immaculati, quia vas est purius, nostrum sordidum atque lutulentum. Quinimò obseruatum dicunt, sacerdotum corpora atque phratiorum, tum monachorum, demonibus malis non occupari, quòd puriora sint. Et certè id nondum vidi. Quod si verum esset, argumentum foret diuinitatis Christianæ religionis; sed nos naturalia tantum tractamus hoc in loco, admiranda attingisse satis sit. Omnia igitur cum alienæ subiaceant potestati, atque corporea, velut quicquid est in nobis, cælo anime non plus illi pareat, quàm falsis imaginibus decepta. Neque enim irascitur, nisi quia irasci decorum putat, & tamen etiam non irasci illi liberum est, & amare & odisse. Liquet ergo quasi preteritis moueri corporis, vt dominum obloquentem qui in alterius habitat domo, scilicet appetitus & voluptatis. Nempe voluptatem etiam inuiti sentimus, non cupimos aut oblectamur. Aliud est ergo quod sentit, aliud quod optat. Et velut in mundo, cuius partes interitu & ortu variantur, vna mens regis, & animæ plures sunt immortales, velut Solis atque Lunæ; nam horum corpora sunt animata, vt Auercrocs docet *secundo cæli com. 61.* & *duodecimo prima Philosophia com. 20.* cum alibi pluries: atque in superiore mundo & generali, omnia quidem perpetua sunt; at in inferiore, omnia ad vnam mentem referebantur. Atque id sufficit: nam quod regit, immortale prorsus esse necesse erat.

CAPVT III.

*De mente & anima operationibus
menti proximioribus.*

Anima verò ipsa augetur atque confunditur, mens autem indiuidua est, atque vt hoc declaremus, longa digressione opus est. Cum enim in cælo corpora sint immutabilia, secundum substantiam & qualitatem: eandem enim formam semper retinent, & densitatem, & expertia caloris ac frigoris, grauitatis & leuitatis, quæ apud nos sunt, substantia quidem immortalia sunt, verumtamen accidentibus mutantur, præcipuè autem his quinque: nam incalescunt atque refrigerantur, quocirca etiam fiunt dulcia, amara, candida, nigra, mollia, dura, aspera, leuia, mutantque formam rotundâ, quadratâ, triangulâ, fiuntque graua vt terra, leuia vt aër, mediocria vt aqua: similiter & densa & rara; rara aër & aqua, densa terrea quæcumque; continua quoque ac diuisa & separata, totque modis variantur, vt merito à pluribus qui hoc non animaduertunt, omnia esse accidentia, mutasse substantiam existimentur. At ergo in his inferioribus, cum corpora corporeis misceantur, necesse est vt eadem corporea patiantur, quæ corpora ipsa: & si diuellantur elementa, diuelli etiam necesse est calorem, colorem, duritiè, & si rursus in vnum coeant, coire. Est autem anima non corpus, quia cum corpore in eodem est loco: nec incorporea, cum sit cum corpore: nec accidens cum sit corpore nobilior. Est igitur corporea quædam substantia, quæ diuellitur; distrahitur, augetur atque minuitur, hæcque iam pridem Hippocrati cognita. Verùm & ob id filius pars est patris secundum animam, animæque illa cum cæteris corporibus augetur, atque extenditur, hæcque sensus & vitæ principium in vno densa, in alio rara, atque huiusmodi: Mens autem huic cum inheret, indiuidua existit, nec corpori admiscetur. Et est ob id verè immortalis, quia eadem numero manet, neque confunditur, vt anima. Est igitur mens incorporea, quocirca omnia intelligit, & vt indiuidua. Et aded vna, vt quæ illa participant, velut homines vnum esse sibi videantur, cum sint plura tamen, neque paritur ista seiungi: nam animalium pleraque, vt quæ plures habent pedes, anima diuiditur & partes sentiunt atque mouentur, quamdiu viuunt, & eò magis etiam plantarum, quarum corpora quod instrumenta vita etiam indiuisa habeant, propagantur; animalis autem nullius possunt. Sensum igitur in indiuiduo consistere qui dixerit, fallitur: namque in indiuiduo solum consistit, quatenus refert quod sentitur, vt autem in subiecto diuiditur: his autem magis vt tactus, minimè autem auditus vel visus, sunt enim

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

CAPVT IV.

Indorum opinio & argumenta de anima.

Porro quod dicunt Indi Giduz maioris insulæ in suis illis XXXM. inuentis animam nostram ob id coniectandum esse mortalem, quod abscisso capite iam prius admoniti signum dederint, nihil se videre prorsus nihil est: nam signum illud ex capite esse oportet: at cum conuellitur statim, neque vllum ob id constare potest: tamen animus prorsus esset intrepidus, siue ad oculos, siue ad linguam aut labia referas, aut supercilia, hæ enim solæ partes in capite manifestè mouentur, nilque plus contingere potest, quàm his qui animo linguuntur, imò minus: at omnibus tum obscuritas sola intercedit, etiam si post per ecstasim multa visuri sint. Quid ergo prohibet etiam à separatione confestim mirabilia visura sit anima, ne in eo momento omnia obscura ei sint, quod vt dixi necesse est: quare & si se non videre significare posset, quod difficillimum est (certè scire impossibile) tamen id argumentum prorsus nil concludit, quod ad animi interitum attinet: quoniam prorsus bifariam peccat, vt neutra pars omnino defendi possit: quod verò aliàs testatus sum in his quibus cor auellitur, maiorem haberet firmitatem. Sed neque ex lingua tum verbum promere licebit, cum vt rectè (vt Vesalius adnotat) lib. 4. cap. 9. pag. 3. tam laryngis cartilago tertia deducta, & ob id lingula dehiscente adaperiat foramen, quam etiam musculi linguam mouentes, ex osse hyoide seu Y formam referente moueantur vtrinque, à ramis recurrentibus sexti paris neruorum cerebri: ergo præciso capite, cum illi recurrant ex iugulo, necesse est præcidi & intercipi vocem, vt sola lingua inconditè moueatur, tum maximè vt dixi conuulsa. Est & alia causa manifestior licet baud maior, defectus spiritus, cum non nisi compressus à pulmone & musculis asperæ arteriæ tum pectoris effundatur; hiante igitur aspera arteria sonum fieri est impossibile. Talia igitur imperiti rerum primum plebi persuaserunt, inde alios decipientes etiam, sibi ipsis imposuere, nugantes.

CAPVT V.

De cognitorum & virium animæ differentiis.

Porro eorum quæ cognoscuntur aut quæ cum cognitione fiunt, plura sunt genera: nam iuxta quinque sensus exteriōres sunt quinque; Sapor, odor, color aut lumen aut lux ipsi sonus & qualitas, quæ tactu percipiuntur. Sextum est motus qui à voluntate procedit. Quatuor sensilia communia, qui sensibus pluribus si non omnibus conueniunt; magnitudo, numerus, figura, Motus, & quies, quæ est cessatio motus, sicut silentium soni, tenebræ lucis. Præter hæc quæ decem sunt, est memoria; inde id quod imaginamur, materia carens; inde ratio, post mens sublimis velut in arce quadam, cui coniuncta sunt, voluntas & amor. Et de aliis quidem alibi dictum est: hic de amore loqui proposuimus. Est autem res necessaria congenita cognitioni ob familiaritatem, eiusque obiectum bonum. Vt enim amor à Bono primo id est Deo profluens ipsum respicit, & in illud conuertitur; ita quæcumque ad nos descendunt cum imagine potestatis, & intelligentiæ & amoris eius, quod Bonum existimatur: quale autem bonum quod superiori virtuti id est intelligentiæ tale videtur. Propterea quæcumque perfectiora sunt, efficacius amant, quoniam magis intelligunt. Eorum verò quæ cum cognitione fiunt, rursus plures sunt modi: velut motus membrorum patet voluntari, non tamen quomodo fiat cognoscimus. At sensus cognoscunt, & quid sit quo cognoscamus citra rationem intelligimus: sed cognitio ea est, quæ solum ad sensum peruenit, vt quod videmus oculo. At non scimus quo imaginari percipiamus, illa tamen citra rem ipsam cognoscimus; & quasi quod imaginamur sumus, adeo proxima est menti hæc vis: materia enim caret & incorporeum quali est. Quod autem memoramus, non eiusmodi est, sed medium inter ea quæ sentimus & imaginamur, quoniam absente quavis re fieri potest. Quinto autem loco est ratio, hæc componit ac diuidit, & idem monti persimilis, verum de annexis materiæ est. Ex hac memoriæque aut imaginariis oritur id quod vocatur reminisci. Mens autem est incorporeorum. quidem per se: & quorumcumque vt à corporis natura denudata sunt, scilicet simplicia seu composita sunt.

Quadrifariam autem existimatum est intellectum, esse imaginandi vim: Et quod vtraque sine materia concipiant, & quod intellectus sine ea vi nisi in actu minimè vnquam esse possit: Et quod vtrique contingat falli posse, & quod vtraque actio voluntati pateat: sed differunt quoniam

quoniam non imaginamur, sed intelligimus complexa; Et quod non imaginamur incorporea: hæc autem propria sunt menti; Et quod imaginari contingit, non autem intelligere. At intelligere non contingit & non imaginari. Demum quod qui imaginatur abstrahit formam à materia in qua est, utpote ligno & calido & albo, non tamen separat nec separare potest à magnitudine, sed est semper cum illa & in illa, & idè in materia aliqua. Idem dico de colore, & situ atque aliis. Propterea separat à materia quæ est illi propria, ut coruum à nigredine, non tamen à genere idest ab omni colore, & à quantitate corporum duorum pygmeum, non tamen ab omni quantitate. Voluntas autem est cum cognitione boni, veri aut falsi, aut vera vel falsa: Amor autem est non propter se sed propter illud. Et utrumque contingit ut misceatur, imo plerumque appetitui corporeo. Superat autem sui ipsius amorem & commodum proprium, cum vel ab appetitu vel à ratione augetur species boni. Et maximè in suppositionibus rerum quæ sint maiores usu vitæ. Eodem modo si adiungantur iræ, ipse autem per se reddit hominem beatum, si sit purus: si autem sit propter se est mistus voluntati: & non est quietus, neque felix. Et si sit in re caduca torquetur cum casibus illius. Idè amor Dei & incorporeorum ut scientiarum, solùm beatos efficere potest.

CAPVT VI.

De sentiendi modis, & causis differentiarum, & regula Arithmetica coniugationum.

Tria sunt quæ manifestè differunt ex his per quæ cognoscimus, sensus exteriores, sensus interiores, & memoria. Et memoriæ quidem species duæ; vna sine cognitione & est habitus quidam velut musicorum in instrumentis, & maximè puerorum: at de hac sermonem facere non decreuimus, quoniam quæ hic scribimus ad medicam cognitionem atque tractationem diriguntur, cui hæc contemplatio parum utilis esset. Quæ autem cum cognitione sit eam præsupponit, scilicet interiorem, quoniam non transeunt sensilia ad memoriam nisi per cognitionem sensuum interiorum. Quæ igitur solum cognita sunt per sensus exteriores, impedito interiore, non transeunt ad memoriam. Quare cum coniugationes interiorum sint totidem numero semper, quotus est numerus à monade duplus, si duo ponantur aut si tres differentiarum triplus: velut si ponamus calidi, frigidi, sicci, & humidus, erunt quatuor: quia duæ differentiarum & duo contraria, et si tres differentiarum, octo: velut dulce & ama-

rum: hæc enim non se inuicem compatiuntur: contraria enim singula singulis, & si quatuor sexdecim, & si quinque triginta duo. Et si in singulis apponantur media velut temperatum, efficiemus totidem coniugationes, quotus fuerit in ea proportione, utpote tripla à monade terminus vltimus, ut in primo tria, in secundo nouem seu secunda differentia: & in tertia viginti septem; & ita deinceps. Cum ergo sumptimus sentire, ac non sentire sensu exteriori, & ita in interiore sentire aut non sentire, ac in memoria pariter contraria, erunt octo coniugationes. Velut sentire sensu exteriori quatuor modis contingit: aut cum sensu interiore & memoria, aut cum sensu interiore & sine memoria, aut absque eo & sine memoria. Fiunt etiam totidem absque sensu exteriori. Omnes igitur modi sunt octo. At iam dictum est, quod ex his non contingit memorari absque interiore sensu: igitur relinquentur sex, nam duo adimuntur scilicet non cognoscere & memorari, cum bifariam id contingere posset, scilicet nobis sensu exteriori præditis & carentibus. Horum igitur loco substituuntur duo alij: vnus qui sit cum cognitione sed exili; tum sensibus sed dumtaxat auditu coque leui: alter est, ut sentiant, non tamen recordentur sed cognoscant malè, sicut modi rursus octo. Quorum primus est omnibus valere, ut in vigilia cum mentem adhibemus & moram. Nil cognoscere ut in attonitis &

Exter: sen.	Interior sen.	Memor.
Sentire.	Cognoscere.	Recordari
Non sentire.	Non cognoscere.	obliuisci.

deprehensis, & profundo somno, atque hæc palam est esse extrema. Tertius modus est medius fermè ad vnguem, velut cum cognoscimus sensibus exterioribus, sed leuissimè & tenuiter exterioribus quibusdam, sic quibusdam non, velut neque visu neque tactu, etiam adhibitis nonnunquam (non enim in omnibus) tormentis, audiunt tamen voces exiles & recordantur. Et hic status vocatur verè ecstasis. Quartus igitur modus & Quintus est cum non sentiunt externis sensibus, interioribus autem cognoscunt, atque hi cum bifariam distinguantur: aliqui enim recordantur, aliqui non, ut in somnis in quibus imagines videmus, sunt duo hi modi. Sextus est cum cognoscimus tenuiter, & solum auditu: (videtur enim hic sensus esse vltimus, causam autem dicam post) cognoscunt etiam interioribus sensibus, sed postmodum non recordantur (atque in hoc videtur contrarius Ecstasi) ut in hysteriis mulieribus plerisque, nam in quibusdam plus est, in quibusdam minus: sed quod diximus commune est. Septimus autem modus est, cum sentiunt, non tamen cognoscunt, idè nec recordantur. In perturbatis autem

mente

mente non cognoscunt, sed malè iudicant perturbata ratione, nec recordantur ut in vehementibus febribus: modus diuersus, contingit, qui fermè sub septimo continetur, estque quasi medius inter illum & tertium. Causæ igitur eorum sic se habent. Et primi quidem ut dixi bene valere & attentum esse, & diu protrahi sensum, & quiescere quod sentitur: secundi autem occupari cerebrum, & ventriculos omnes à frigore vel humido, atque hæc manifestiora sunt quàm ut indigeant declaratione. Causa verò tertij est ut dixi, quoniam cerebrum manet illæsum: & spiritus ad ipsum contrahuntur: idèd manent omnes virtutes atque facultates quæ sunt in illo, ut memoria, ratio, & prope illud ut auditus, leuis tamen & quasi per imaginem. Causa verò quarti est imbecillitas cerebri, & ob id sensuum læsio vel ob frigus ut in somno, vel ob consumptionem spirituum ut in debilitatis ex morbo; recordantur tamen quoniam non impeditur cerebrum ob intemperiem: sed error qui in eis accidit, contingit ob spiritus qui à sensibus redeunt, imbuti imaginibus sensuum; indicio est quod nuper obæcari somniant se videre, iam diu autem obæcari non somniant se videre: Et in ægris humor eodem modo temperatus, sed multus, idem potest, sed tunc non vident aut audiunt, nisi verè visa atque audita & similiter de aliis. Quintus est cum neque sentiunt neque memorantur: atque in hoc à quattuor dif-

fert, sed cognoscunt tamen: hoc rursus in imbecillibus & somniantibus, & vim imaginandi perturbatam habentibus ob motum velocem imaginum. Manifestum est autem quod hoc à calore, illud ex resolutione aut oppressis viribus primum, ex oppressione, non sola interceptione spirituum. Sextus autem est quod cum resolutæ sint vires, non secus ac in ecstasi, non recordantur, etiam quoniam intemperies frigida impedit memoriam, sensum autem auditus, non quoniam propinquus est cerebro, & in patiendo magis consistit. Significat ergo abundantiam humorum, atque vaporum magis frigidorum, quàm corruptorum.

Septimus accidit, quoniam intemperies magna est, utpote oppressis viribus à multitudine materiæ: idèd spiritus ad membra sensuum etiam perueniunt, & magis ad oculos etiam; indicio est quod conueniunt ad morum circa illos, non tamen cognoscunt, & idèd nec recordantur. Cum verò sensibus percipiunt, ratio verò corrupta est, non possunt recordari, atque hic est vltimus modus, in quo stantibus viribus ut in acutis febribus, ratio à calore & siccitate nimia perturbatur: propterea multi ex his seruantur & redeunt. Differt hic à præcedenti, quia non cognoscunt; hi verò præuè cognoscunt, & malè ratiocinantur. Hic ergo à calido aut sicco fit; ille vero à frigido vel humido.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

re possum. Valerium Maximum præteriturum præfettim, cum. M. Brutus longe dignior haberetur D. & ipse duorum fratrum Græchorum. T. & C. exempla simul concinnasset. Itaque errorem fuisse puto, veriùsque esse de D. quàm M. Bruto, non solum quod Romanus Romanas res melius novisse sit verisimile, sed quòd Plutarchus in pleribus huiusmodi factis fuisse deprehendatur, intentus potius ut Græcos Romanis præferreret, quòd etiam Traiano ut alienigenæ non displicebat (ut potius Romanis adfuisse Fortunam quàm virtutem, aliis gentibus virtutem potius quàm fortunam) quàm historiæ veritati. Id quilibet facile intelligere poterit, qui Parallela legat, & de virtute Alexandri. Atque ob hoc sanè merito dignus cui nulla fides habeatur, quamvis alioquin egregius vir.

CAPVT IV.

De Miltiadis obitu.

Plutarchus in vita Cimonis etiam mortuum in carceribus refert: & ut efferretur. Cimonem illius filium vadem se dedisse, & carceri mancipasse. Idem Valerius refert loquens de Ingratis his verbis: *Bene egissent Athenienses cum Miltiade, si eum post trecenta millia Persarum Marathone devicta in exilium protinus misissent, & non in carcere & vinculis mori coegissent.* At Plato Atheniensis & temporibus illis proximus in Gorgia ait: *Miltiadem vero qui in Marathone pugnavit, in carceris barathrum detrudere decreverunt, ac nisi obstitisset magistratus proculdubio incidisset.* Itaque nec ingressum illuc, nedum ibi mortuum fuisse constat. Sunt qui dicerent hoc: solum deceptos populi sententia fuisse historicos, cum irrita fuerit: alij damnatum euasisse ne conijceretur, verum à mortuo cadavere capto & in carcerem coniecto, populum qui verecundia ductus viuo pepercit, magistratibusque paruit, simultate inter populum & potentiores gliscente, extorsisse pecuniam ab hæredibus. Et ne putresceret cadaver donec pecuniæ recuperarentur, vadem in carceribus se præstitisse Cimonem filium per duos aut tres dies. Græcos de nihilo texuisse Iliadam, Athenienses Græca leuitate & populari instantiâ, reliquos Græcos ut Athenienses sugillarent.

CAPVT V.

Nicolaus Cruchius Rotomagensis in tribus libris, quos de Comitibus Romanorum scripsit, eruditissimè sanè in initio eorum docet ex Dionysio Halicarnasseo Scruium Tullium Romanorum ipsorum

regem diuisisse populum Romanum in equites & pedites. Equitum decemotto centurias elegit, quos & honestis facultatibus, & strenuos esse compererat, sic ut & equum alere & pugnare possent. Pedites autem in classes sex diuisit: primam diriorum qui non minus haberent facultatum centum minis, sed vel tantum vel etiam plus: hæ sunt ad formam nostræ pecuniæ redactæ mille aurei coronati, atque ex his octuaginta fecit centurias: seniorum qui annum excederent quadragesimum quintum, quadraginta. Et has voluit esse ad urbis custodiam, ut reliquas omnes reliquarum classium seniores: Iuniorum à decimo-septimo ad quadragesimū quintum annum, quas quadraginta etiam esse voluit, quos ad bellum educeret. His octoginta centuriis decemotto illas equitum adiunxit: ut prima classis centurias contineret nonaginta octo. Secundam classē à septuaginta quinque minis ad centum: tertiam à quinquaginta ad septuaginta quinque: Quartam à viginti quinque minis ad quinquaginta: Quintam à duodecim minis cum dimidia census ad viginti quinque, atque in hac triginta selegit centurias, quindecim iuniorum, totidemque seniorum; in reliquarum singulis secunda scilicet, tertia & quarta, viginti tantum, scilicet decem seniorum, & totidem iuniorum, ut omnes essent simul quatuor classium centuriæ à prima numeratæ, ex ordine nonaginta peditem triginta quintæ, & viginti secundæ, tertiæ & quartæ. Sextæ classis autem vna tantum, hæc enim minus habebat in censum, duodecim minis cum dimidio: insuper quatuor centurias inethmes, duas fabrorum, duasque tibicinum & cornicinum, ut essent, (quia nulli alij equites erant) omnes centuriæ nonaginta quinque, & primæ classis nonaginta octo.

Id autem primum quomodo intelligi debeat, & qua ratione factum sit, docere operæ præteritum est. Neque enim ita intelligendum est, ut totidem viri, id est centum homines in vnaquaque centuria continerentur: magna enim quadam bona fortuna opus fuisset, ut in singulis tribubus, primâ omisâ, bis mille homines continerentur. Sed ita intelligi debet, quòd singulæ centuriæ ad belli munus vel è suis si haberent, vel è sexta classe pecuniæ allectos exhiberent. Ita ex sexta classe sufficiebat, quanquam multitudinem maximam contineret, ac penè quantum totus reliquus populus, vnam centuriam describere; ut essent proletarij, qui filios generando Reipub: satisfacerent, milites mercenarij ad supplendas centurias: & ipsi cum minimum artis haberent, minimè etiam grauarentur. Frequens quoque urbs belli tempore, & nisi pauperes queritando victum & labore parando relinquebantur. Itaque æquata lance in suffragiis, vnicum pro vna centuria quam ipsi dabant, haberent: contra Primæ in classis arbitrio, si ipsa esset cocors, omnia magna essent, cum

cum sola nonaginta octo centurias, idest totidem suffragia è centum nonaginta tribus totius Reipublicæ obtineret. Nec mireris quod octuaginta iusserit esse centurias in prima classe, cum in aliis viginti tantum exceperit: nam supra septuaginta quinque minas, totum quicquid fuit in belli usus, collocandum esse censuit sine iactura. Ita qui ditiores erant, & pondus belli & honores omnes sustinere cogebantur, & in potestate habuerunt.

Porro qui Romæ iudicabant, singuli Prætores dicebantur in quibusdam causis: alij Magistratus velut Aediles curules, & annonæ Præfecti. Sed generaliter septem fuerunt, è quibus quatuor è cœtibus fiebant: Plebs plebiscitum, & iudices causas capitales, aliquando centum viti, & collegium Sacerdotum aut Aruspicum: Et Senatus hic ex ordine & de Repub. etiam. A toto autem populo fiebant comitia, quibus nihil erat maius, reliquæque potestates subijciebantur: comitia autem trium generum, centuriata à centuriis dicta. Tributa à tribubus, curiata à curiis quæ triginta fuerunt institutæ Romulo, semperque eadem numero mansere: centuriata nobiliora erant de bello & pace deliberantibus, de magistratibus eligendis nobilioribus, de absolvendis damnandisque civibus, ac de promulgandis legibus. Omnibus comitiis commune erat ut in campo fierent, iudicia in foro, Senatus in curia proprio loco vel templo habebatur. Iudices ad centum vel magnum numerum legi solebant ex Senatu semper; aut omnes quod raro fiebat, aut pars ut plerumque, & ex ordine equestri qui plures semper ferme erant, & ex tribunis ætariis, atque hic mos ex ordine. Aditi etiam sunt lecti è populo quindecim è singula tribu, qui sunt quingenti & viginti quinque, qui eo anno iudicarent Silana lege à Tribuno lata, adiuvantibus Senatoribus atque optimatibus: quod equites ius illud sibi ferme totum ascivissent. Maximi apud Romanos magistratus erant septem ordinarij, quatuor qui centuriatis comitiis creabantur, Consules, Prætores, Censores: Et rex Sacrificulus. Alij tres his maiores orant, sed extra ordinem, nec nisi maximo in Reipub: periculo creabantur. Dictator cuius suprema erat potestas, nec ullus magistratus vim aliquam habebat præter tribunos intercedendi. Maximo discrimine belli, aut in maxima peste creabatur religionis cuiusdam causâ, & habendorum comitiorum causâ: non plus sex mensibus erat illius potestas, sapius ante præstiturum tempus potestatem relinquere. Inde Cæsar sibi perpetuam fecit, & Sylla etiam ordinem transgressus est, sed ante mortem deposuit, Post erat Interrex comitiorum habendi causâ, Regiâ quasi potestate, sed quinque dierum spatio proscriptus, plus habens auctoritatis quam virium. Inde Magister equitum, qui vicariam gerebat in absentia Dictatoris potestatem: dum præsens erat, summa potestas illi in equi-

Tom. X.

tum ordinem totum, cuius amplissima dignitas & numerus, & opes magnam nobis partem ac præcipuam occupabant. Sed & hic magistratus sex mensium spatio finiebatur cum Dictatore. Hi tres magistratus non creabantur centuriatis comitiis, nec ullis aliis, sed Interregem eligebant Patritij soli: nulla in hoc auctoritas Plebi vel populo: Dictatorem dicebat consul, alter mandante Senatu, sed tamen oportebat eligi consularem virum. Religio erat ut occidente Sole illum nominaret tacite Consul. Dictator pro arbitrio sibi Magistrum equitum eligebat, sufficiebat ut illum nominaret, nec conditio vlla vel in eo qui eligebatur, vel in electione observabatur. Comitia ergo non nisi ab altero consule, unoque tantum, etsi alter adesse posset & à Prætore, & à Dictatore aut Interrege haberi, sed præsentibus habebantur. Consules ex instituto fuerunt Ser. Tullij regis, atque in tribus commentariis ordo inventus est, dum Populus Romanus se in libertatem vindicasset; Rex autem sacrificulus, antequam crearetur à Pontifice maximo dicebatur, ut consules à consulibus.

Erant & tributa comitia ut dixi à tribubus, quæ primo tres Romuli ætate Ramnenses Tatienses luceret. Hæ communitatis nominibus atque addita vna à Servio Tullio Rege dictæ sunt, Esquilina, Palatina, Suburrana, Collatina. Atque hæ urbana: quibus additæ sunt triginta alie rusticæ, imò tandem posterioribus temporibus triginta vna, ut omnes evaserint triginta quinque, quarum nomina hic subiiciuntur: nam perpetuè perdurarunt & à regionibus ac locis urbis diversis nomina sumptere. Earum igitur series Alphabeti ordine sic describitur.

CAPVT VI.

*Nomina Tribuum, ex commentariis
Pauli Manutij F. A.*

1. Emilia. 2. Aniensis. 3. Claudia. 4. Cornelia. 5. Collina. 6. Crustumina. 7. Esquilina. 8. Falerina. 9. Fabias. 10. Galecia. 11. Lemonia. 12. Metia. 13. Naruensis. 14. Oriculana. 15. Oufentina. 16. Palatina. 17. Papyria. 18. Pollia. 19. Popilia. 20. Pontina. 21. Publicia. 22. Pupinia. 23. Quirina. 24. Romulia. 25. Sergia. Ser. 26. Suburrana. 27. Sapia. 28. Scaptia. 29. Stellatina. 30. Sabatina. 31. Tereantina. 32. Tromentina. 33. Velina. 34. Volitina. 35. Veientana.

Rusticæ tribus ingenuorum & nobiles habebantur: Quatuor urbana ignobiles & libertinorum, pauperrimæque. Urbana enim dicebantur, quia vere ad quod itarent catchant. Celebrabantur omnia comitia loco religioso, ut publica quæcunque, centuriata autem in Campo Marti dicto, extra pomerium. Comitibus tri-

V V u a butis

butis eadem iudicabantur, quæ curiatis; scilicet de legibus ferendis, de criminibus, quæ duo centuriatis etiam, ut visum est fuere communia: peculiariter autem tributis atque centuriatis ad cooptandos Sacerdotes in collegia, & creandos cæteros magistratus, ab illis septem quos minores appellabant, quod minoribus præcuntibus auspiciis sicut maiores maioribus crearentur. Minores erant Tribuni plebis, Tribuni Aerarij: Triumviri capitales, tritum viri nocturni, tribuni auro argento ære fiando, feriando, præfecti: Aediles curules, ædiles plebis & Quæstores: alij etiam sed extra ordinem. Vnde patet causa, cur Tributa comitia fuerint introducta: Nam cum curiatis comitiis quæ antiquiora fuere, cæteris dico centuriatis & tributis; omnia quæ postmodum tributis crearentur, à triginta aliis quæ semper mansere, numero & familiis immobilibus, necesse fuit additis multis Italici generis in Romanam civitatem, & qui suffragium ferrent, cum non liceret in curias distribuere, excogitare tribus, quæ numero & civibus possent ampliari, & ferre suffragia, quæ summa erat voluptas & utilitas: tum gloria quæ omnes cupiebant se Romano populo inserere, & propter quam tot difficilia tamque duram militiam & acerba tributa tollerabant. Omnibus comitiis commune est, ut opus habeant, auctoritate Senatû, præterquam tributis in campo Martio Marti sacro ex hereditate Romuli extra urbem. Curia igitur comitia à triginta curiis à Romulo institutis, qui Populum uniuersum pauculis ed sacrificia peragenda, & quædam alia munera exceptis, in triginta partes æquales diuisit, & unicuique propria Sacra propriosque Deos quos colerent, & Sacerdotem vnde collegium triginta curionum tribuit, ortum habuerunt, fueruntque antiquissima: nam centuriata à Seruio Tullio, Tributa etiam multo post Coreolani tempore ortum habuere. Magnam partem ademit facultatis centuriatorum constitutio, cum antea Reges curiatis comitiis creati fuissent: nam hæc sola Populus habebat, sed maximam tributa comitia sustulerunt, in quæ vis suffragij minorum magistratum & legum atque aliorum quæ dicta sunt, translata sunt, ut inanis vis post hæc curiatis comitiis, quæ simplicissima erant, relicta sit. Nihil secius tria eis relicta sunt, etiam poll tributa coraria. Flaminum sacerdotum creatio: Ius moderandæ potestatis amplificandæque maiorum magistratum, ita ut summam quandam potestatem post illos creatos & absolutionem continere viderentur. Præterea de Sacrorum ritibus & ordine, tum Testamentis & adoptionibus coriatis comitiis, res agebatur atque decernebatur. Mali ominis inter curias Fautia, captiuitate urbis, Pace Caudina, clade apud Cremeras. Atque hæc hucusque absque controversia, quæ verò

succedunt & propter quæ hæc omnia præmissimus narrauimusque, & in controversia versantur sunt huiusmodi: quoniam si centuriata comitia fiunt per classes, igitur centuriæ integræ sunt in classibus: aded ut prima centuria secunda & tertia, & sic deinceps omnes sunt in prima classe: & prima classis occupabat plures, imo omnes tribus, igitur non poterat vna tribus sentire aliquid aut decernere, quin ferme omnes centuriæ suffragium dedissent: quia in vna tribu erant omnes classes: at non classes sed tribus tulisse suffragium feruntur. Valerius Maximus libro octauo: cum quatuordecim tribuum suffragiis damnatus esset. At non poterant tot tribus damnasse, quin classes omnes quæ in eis erant, suffragium aduersus eum tulissent; atque ita iam omnes tribus suffragium tulissent, & ipse damnatus vel absolutus: cum tamen subiiciat: *Quod violentia dicti aduersarij reliqua tribus eum absoluunt.* Sed forsitan de tributis comitiis id intelligi potest. Sed & Liuius & Alconius prærogatiuæ tribus meminerunt, aded ut iudicia per tribus non classes administrarentur. Et à Ciccone in oratione se-

cernerentur leges, aut magistratus aut quidvis aliud. Propterea duorum alterum est necessarium, vel ut alia essent comitia centuriata per classes facta, alia per tribus: vel ut mutata lege, cum primum plures ciues in vna tribu, suffragium tulissent: tum tribum illam tulisse suffragium, renunciari solitum: Quod omnino verum esse fere non potest: nam non nisi cum maxima confusione omnium fieri poterat.

tum primò renunciarum est tribum illam primam hoc decreuisse. Inde ad alias tribus eodem modo transitum fuisse. Nec ullam aliam viam tot ambagibus conciliandis inuenio. Constat itaque ante tribuum numerum absolutum centuriata comitia habita fuisse, nullo tribuum respectu, post urgente plebe per tribus habita, classium eodem ordine seruato.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

LIBER DECIMVS-QVINTVS PARALIPOMENON.

De clarorum virorum vitâ & libris.

CAPVT I.

De Aristotele.

Hic prudentior fuit & magister, & discipulo: nam trimum patrum quæ ad immortalitatem spectant, singulas quantum in se fuit suoque ordine amplexus est: duxit uxorem ex qua Nicomachum filium, & Pythiadem filiam suscepit, reor & aliam filiam suscepisse. Certè ex filia narum referunt Erasistratum medicum celebrem: immortalitati animorum primus fundamenta iecte, quæ postmodum ampliavit Theophrastus: nam quæ à Platone prodita erant, ridicula habebantur. Itaque studiosè hanc partem excoluit, atque satis pro viribus. Gloriæ quoque libros conscribendo non paucos quantum debuit, satisfecit. Vir dignus multa laude, & qui primus scire docuit: cum antea in dissertationibus & altercationibus, opinionibusque tantum versarentur. Si quantum opus & fas est homini tantum tribuissent, optimè consultum doctorinis fuisset, quod egit Theophrastus: subnectam autem quæ ex illo opera inueniantur: inde quæ perierint.

Tabula Librorum Aristotelis qui extant.

1. De vocibus.	1
2. De oratione.	2
3. Resolutionum Priorum.	2
4. Resolutionum Posteriorum.	2
5. Probabilium.	7
6. Sophisticorum.	2
7. Naturalium Principiorum.	8
8. De cælo.	4
9. De Generatione.	2
10. Meteororum.	4
11. De Anima.	3
12. De sensu, & sensili.	1
13. De Memoria.	1
14. De Somno.	1
15. De Insomniis.	1
16. De Diuinatione personarum.	1
17. De diuturnitate vitæ.	1
18. De Inuenture, & Sententia.	1
19. De Spiratione.	1

20. De Spiritu.	1
21. De Communi animalium motu.	1
22. De motu animalium.	1
23. De natura animalium.	9
24. De partibus animalium.	4
25. De Generatione animalium.	3
26. Problematum.	1
27. De Mundo.	1
28. De Coloribus.	-
29. Quæstiones mechanicæ.	-
30. Physiognomia.	1
31. De mirabilibus auscultationibus.	1
32. Metaphysicæ.	12
33. Rhetoricæ ad Rheodestem.	3
34. Rhetoricæ ad Alexandrum.	1
35. Poëticæ.	1
36. Ethicorum ad Nicomachum.	10
37. Ethicorum ad Eudemum.	7
38. Oeconomorum.	2
39. Publica oconomia.	1
40. Politicorum.	8
41. Aduersus Xenophanem Zenonem & Gorgiam.	1
42. De Virtutibus.	1
43. Magnorum Moralium.	2

Summa librorum qui reperiuntur est centum ac viginti unus. Ex quibus sunt apud me, *Liber de virtutibus* ne non sit Theophrasti, licet illo de virtute non virtutibus inscriptus sit *De coloribus*, item *Physiognomia* quoque à pluribus in dubium vertitur. Tum magis *de mirabilibus auscultationibus*: indignus enim tanto Philosopho videtur, ut qui nec verisimile, nedum verum quicquam contineret: neque *Liber de Mundo* qui tot habet alios auctores.

Tabula Librorum Aristotelis, qui perierunt.

1. De Poëtis.	-
2. De Rhetorica, seu Grillos.	-
3. Neriñthus.	-
4. De Enthym. Rhetoricis.	2
5. Artis Poëticæ tractatio.	2
6. De Consilio.	1
7. De Homericis Ambiguitibus.	6
8. Liberalium disciplinarum.	2
9. Parabolarum.	1
10. Inordinatorum.	12
11. Olympionices.	1
12. Pythionices.	1

13. De

13. Pythionicarum elenchi.	1	77. Quæstiones aggressoriæ.	25
14. Dionysiæ victoriæ.	1	78. Artium collectio.	2
15. Pythicus seu Musicæ.	1	79. Ars.	1
16. De Tragedijs.	1	80. Ars alia.	2
17. De Doctrinis.	1	81. Artis compendium.	1
18. Prouerbiorum.	1	82. Artis Theodecti contractio.	1
19. Carminum ad Philoxenum.	1	83. Problematum ex Democrito.	6
20. Mathematicus.	1	84. De Iustitia.	4
21. De Magnitudine.	1	85. De Republica.	2
22. De Musica.	1	86. Conuiuium.	2
23. Sophista.	1	87. De Regno.	1
24. Menæxenus.	1	88. De Bono.	3
25. De Scientiis.	1	89. De Platonis legibus.	3
26. Diuisiones Sophisticæ.	4	90. De Republica Platonis.	2
27. De Generibus, & speciebus.	1	91. Propositiones de virtute.	3
28. De propriis.	1	92. De Perturbationibus iræ.	1
29. De his quæ aliquot modis die.	1	93. De affectibus.	1
30. Diuisiones.	17	94. De voluntario.	1
31. Diuisibilem.	1	95. Quæstionum de Amicitia.	2
32. De Propositionibus.	1	96. De Iustis.	2
33. Propositionum contentiosarum.	4	97. Iura.	1
34. Methodicorum.	8	98. Lex commendatitia.	1
35. De Eligibili, & fortuito.	1	99. De Democratia, Olygarchia, Tyrannide.	1
36. De his quæ ante locos sunt.	1	100. De Elementis.	3
37. Diffinitionum.	3	101. De natura.	3
38. Epicherematum.	2	102. De Archyte Philosophia.	3
39. Enthymematum diuisiones.	1	103. De Incisionibus.	8
40. De Dictione.	3	104. Exceptio incisionum.	1
41. Collectionum.	2	105. Exposita generatim.	14
42. De Doctrina.	1	106. Inspectorum Problematum.	2
43. Enchyclicorum.	2	107. De Specusipi & Xenocratis Philosophia.	1
44. De Philosophia:	3	108. Ex Timei & Archyte libris decerpta.	1
45. Amatorius.	1	109. Aduersus Pythagoricos.	1
46. De Diuitiis.	1	110. De Pythagoricis.	1
47. De Nobilitate.	1	111. De compositis animalibus.	1
48. De voluntate.	1	112. De fabulosis animalibus.	1
49. Alexander seu de colonis.	1	113. De signis tempestatum.	1
50. De amicitia.	1	114. Astronomicus.	1
51. Quid sit affici.	1	115. De Dei Prouidentia.	1
52. De Imperio.	1	116. De anima ad Eudemum.	1
53. De meliori.	1	117. Alcmaeonis placita.	1
54. De pulchro.	1	118. Aduersus Xenocratem.	1
55. Polyticorum.	2	119. Medicinalium.	2
56. Iustificationum.	2	120. De non gignendo.	1
57. Legum.	4	121. De motu.	1
58. Polytic ciuitatum.	128	122. De natura deorum.	2
59. Epistolæ ad Philippum Selymbrium, ad Alexandrum Antipatrum, Olympiadem Mentorem, Hephestionem, Themistagoram, Philoxenum.	5	123. De diis localibus.	1
60. De motu.	1	Libri igitur omnes Aristotelis amissi, sunt trecenti nonaginta quinque. Si igitur libri qui supersunt his qui periere, & volumina voluminibus addantur, fient libri Aristotelis omnes, quingenti & sexdecim. Volumina autem centum, sexaginta octo. Existimant <i>Problemata</i> quæ etiam <i>encyclicas</i> vocant <i>quæstiones</i> , non esse Aristotelis, sed sub illo collecta. Est liber decimus nonus <i>de animalibus</i> nondum Latinus factus, qui circa generationem hominis versatur: sed eorum qui desiderari iustius possunt, catalogus hic erit.	
61. De Idea.	1	1. De motu.	2
62. Quæstionum de anima.	1	2. De Anima.	1
63. Physicus.	1	3. De Elementis.	3
64. Aduersus Melissi dicta:	1	4. De Natura.	3
65. Solutiones commentiosorum.	1	5. De Dei Prouidentia.	1
66. De contrariis.	1	6. De natura Deorum.	2
66. Commentaria aggressoria.	3		
68. De Instantia.	1		
69. De scientia.	1		
70. De Interrogando, & respondendo.	1		
71. De syllogismo.	1		
72. De Quætionibus.	1		
73. De syllogismis.	2		
74. Syllogisticorum & definitionum.	2		
75. Topicorum.	2		
76. Diuisionum.	1		

7. Exposita generatim. 14
 8. Inspectorum Problematum. 2
 9. De compositis animalibus. 1
 10. De lignis tempestatum. 1
 11. De Anima ad Eudemum. 1
 12. De Diis localibus. 1

In vniuersum libri triginta duo, tot igitur de hoc lumine dicta sint: sed quia queruntur multi, nos illum accusare, operæ precium esse duxi docere, in quibus ille bene dixerit, quæque bene tradiderit: quantumque commodi bonis literis attulerit, & in quibus etiam peccauerit, & cui in quibus quoque à Galeno perperam accusatur: ut intelligant homines nullius iudicio maiorem esse Aristotelis auctoritatem quam meo.

Itaque quæ rectè partim tradidit, partim etiam inuenit Aristoteles, hæc sunt.

Primum *tota Dialectica*: quanquam aliquantò diffusius quam par erat: sed timuit ne quicquam necessarium omitteret. Deinde *de Aeternitate mundi* acutissimè disputauit. Post tria illa Principia inuexit scilicet materiam *primam*, *formam*, *privationem*, diligenter animaduertens id omne quod fit ex aliquo fieri. Dein etiam *generationis & missionis modos* aperuit & mediocriter docuit.

Essentiam quoque cuiusvis animæ & præcipuè etiam intellectus aded subtiliter attingit, ut expositorum nemo præter Theophrastum illum intellexerit: quantum abest ut aliquid addere potuerint. *Præterea quoque tantum animam in hominem contra commenta Platonis docuit*: atque eam in corde, corque esse cunctorum principium. Vnde etiam illa de motu animalium subtilissima contemplatio à nobis explicata. *Immortalitatem quoque animæ* fouit & adiuit. Adiecit historiam illam tam præclaram *de animalibus*, quam nemo posteriorum totam intelligere potuit, tantum aberant ut quippiam adderent; Et quædam adhuc latent. Animaduertit præterea naturali ratione, quod vix ego Mathematica edoctus ita esse cognoui, scilicet *neque epicyclis neque concentricis orbibus, sed unâ centram habentibus ferri erraticas stellas*. Demum *de Deo*, de *virtute* quantum humano fas fuit intellegit, nec non de *entium communibus illis rationibus* pulchre sensit.

Quin etiam præter id nostræ felicitatis apicem ed traduxit, ut nihil melius excogitari aut honorabilius potuerit, ut mortales homines quadantenus ad similitudinem Deorum euerit: illos etiam nobis coniunxit mirabili inuento. Sed & in moribus tam privatæ vitæ quam vniuersi- usque aut publicæ gubernationis aded subtiliter ac doctè, & cum quadam mediocritate cuncta tractauit, ut admirabilis pluribus, à nemine intellectus ad hanc usque diem extiterit. Porro & illud adieceris, scientiam cuiusque artis, ordinem, nitorem, orationis connexionem, ut plus sit quod relinquantur semper, quam quod intelligas, aded ut omnino iustius ei conueniat,

quam Pindaro esse inimitabilem: lapsus est in his.

Primum pro vno elemento quatuor inuexit, quarto etiam tribus addito; secutus Philosophos omnes priores, qui videntes terram, aquam, aërem tam differenti natura, atque substantia, & quod dum aëre æstate arderet, adhuc frigida Lymphæ cernerentur, & sub terra euidentis frigus sentiretur, ignem verò rem aded potentem: & id secum ratiocinantes in secunda figura ex omnibus quæ affirmabant, scilicet quod Elementa cum sint principia, sunt res potentissimæ & maximæ, & quod ignis cum sit potentissimus, Elementum esse debuit: vnde addentes errorem errorum, deesse videretur conditio magnitudinis, tum etiam quod radios solares calidos esse videbant, existimauerunt ignis Elementum sub Lunæ orbe esse collocatum. Hi igitur sensibus decepti sic statuerunt non considerata ratione: quos Aristoteles secutus, tanquam falso proposito principio plures errores inuexit, e quibus est.

Secundus quod proponit qualitates quatuor in Elementis, atque quod prius est in summa magnitudine, atque extremas: adductus etiam ad hoc non solum antiquorum publica opinione, sed coniugatione pari earum, cum Elementa sint tantum materiæ rerum: agens autem vel propria forma misti, vel calor cælestis. Illud sanè concludebat rectè, quod si principia erant Elementa, qualitates decuit esse extremas.

Tertius est quod naturam esse putauit, ut animam Mundi euitaret: sed hoc verbo dumtaxat non re, speciatim in paucis velut quod terra non prominere: neque enim nota tamen fuit historia. O quot videntur quæ si experimentum non doceret, negamus fieri posse.

CAPVT II.

De Theophrasto.

Miseratus hic vir magnus, certè vitam suam humanamque deplorabat, cum tamen iam prope ad centesimū annum prouectus esset: adeoque diu in scribendo laborauit, seu ut leuaret tedium cogitationis æternæ mortis, seu quod perpetuitatem hanc qualemcumque esse credidit per famam & gloriam, monumentis seruare concupierit: vel forsitan amor conscribendi libros, quæ in re fuit felicissimus, illum sollicitabat. Et certè si meo iudicio acquiescendum sit & (si ex vngue Leonem) melius scripsit quouis mortallum. Itaque postquam etiam sola eorum memoria vniuersumque et aditum delectare potest, tabulam illorum ex Diogene subiunxi.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

131. De inuentis.	2
132. Scholarum moralium.	2
133. Morales figuræ.	2
134. De Tumultu.	2
135. De Historia.	2
136. Indicia syllogismorum.	2
137. De Mari.	2
138. De Assentatione.	2
139. Ad Cassandrum de Regno.	2
140. De comædia.	2
141. De Meteoris.	2
142. De Dictione.	2
143. Verborum collectio.	2
144. Solutiones.	2
145. De Musica.	3
146. Naturalium opinionum.	17
147. Naturalium Epitome.	2
148. De Gratia.	2
149. Morales figuræ.	2
150. De falso & vero.	2
151. Historia eorum quæ de Deo dicuntur.	6
152. De Diis.	3
153. De mensuris.	2
154. Megalæ.	2
155. De legibus.	2
156. De Iniquis legibus.	2
157. Xenocraticorum collectanea.	2
158. Confabulationis.	2
159. De Iuramento.	2
160. Oratoria præcepta.	2
161. De Diuitiis.	2
162. De Poëtica.	2
163. Problemata ciuilia naturalia, amatoria, moralia.	2
164. Prouerbiorum.	2
165. Problematum collectio.	2
166. De Problematis naturalibus.	2
167. De Exemplari.	2
168. De Propositione & notatione.	2
169. De Poëtica alius.	2
170. De sapientibus.	2
171. De concilio.	2
172. De Solecismis.	2
173. De Arte oratoria.	2
174. De Artibus oratoriis species.	7
175. De simulatione.	2
176. Commentariorum Aristotelicorum sue Theophrasticorum.	7
177. Historicorum, Geometricorum.	4
178. Epitome Aristotelis de animalibus.	6
179. De Diis Epichorematum.	2
180. Quæstiones.	3
181. De regno.	2
182. De causis.	2
183. De Democrito.	2
184. De calumnia.	2
185. De Generatione.	2
186. De animalium prudentia & moribus.	2
187. De Motu.	2
188. De visu.	4
189. Ad terminos.	2
190. De eo quod est dati.	2
191. De maiore & minore.	2
192. De musica.	2
193. De Diuina felicitate.	2
194. Ad eos quæ erant ex Academia.	2
195. Exhortatorius.	2

196. Quo pacto ciuitates optimè inhabitentur.	2
197. Commentaria.	2
198. De riuo qui erat in Sicilia.	2
199. De concessis.	2
200. Qui sint modi sciendi.	2
201. De falso.	3
202. Ante Topica.	2
203. Astrologica historie.	6
204. Arithmeticarum historiarum argumentum.	2
205. Acicharus.	2
206. De Iudicialibus orationibus.	2
207. Epistolæ ad Histiercotem Phaniam & Nicanorem de pietate.	2
208. Eniadia.	2
209. De Temporibus.	2
210. De propriis orationibus.	2
211. De liberis educandis.	2
212. Alius indifferens de eadem re.	2
213. De disciplina seu de virtutibus sue de frugalitate.	2
214. Exhortatorius.	2
215. De Numeris.	2
216. Definitiones de dictione syllogismorum.	2
217. De celo.	2
218. Politici.	2
219. De natura.	2
220. De fructibus & animalibus, aliquot Summa operum igitur C C X X. librorum autem CCCCLVII. Et quamuis non me lateat Diogenem multos bis repetisse libros, & per incuriam & per obliuionem, tum etiam ex ignorantia, velut de regno duo illi, qui de regno & Regis instituta singillatim inscripti sunt, & de naturalibus Epitome, etiam libri de Plantis & earum causis, qui ferme soli superfuisse, palam tamen est illum ultra quadringentos conscripsisse libros, versibus centum octuaginta duobus millibus, quæ summa numerum etiam librorum inuicta ratione ostendit: Nam diuidendo per nonaginta versus vnus chartæ, exeunt chartæ bis mille, qui numerus per quinque diuisus reddit nobis libros quadringentos: nam liber vnus quinque chartis vix constat, vt apud Galenum videre licet. Huius tamen vt dixi tam parua pars superest, tam multis scriptis quorundam voluminibus, quorum nullus est vsus, non alia fuit causa vt reor quam difficultas cum breuitate coniuncta. At dices Aristoteles difficilior fuit. Verum, sed Alexandri diligentia, dum curiosius seruatur Aristoteles, Theophrastus orgletus est. Et Theophrastus quidem ad scientiam rerum multum contulerat; Alexander & qui eum secuti sunt, nihil profus. Verum ante Alexandrum non minus Ciceronis & Galeni testimonio suspiciebatur Theophrastus Aristotele. Neque persuaderi possum, interuisse tot Theophrasti opera, sed alicubi apud reges asseruari existimo: sed si interciderunt, magna fuit calamitas.	

Generosiores qui desiderantur libri ex eo, hi sunt.

1. De Halinitro.	1
2. De his quæ durantur in lapides.	2
3. De ventis.	1
4. De viris.	3
5. De his quæ in sublimi fiunt.	1
6. De Imaginibus.	1
7. De senectute.	1
8. De nomine.	1
9. <i>Axiomata.</i>	1
10. De succis cute & carnibus.	1
11. De speciebus.	2
12. De caducis.	1
13. De afflatu Dei.	1
14. De diuersitate vocum animal: eiusdem insignis.	1
15. De his quæ subito apparent.	1
16. De his quæ morsui & vulneribus patient.	1
17. De animalibus quæ sapere dicuntur.	1
18. De his quæ in sicco morantur, animal.	2
19. De animalibus quæ latib.	1
20. De animalibus.	7
21. De laboribus.	1
22. De lapidibus.	1
23. De metallis.	1
24. De melle.	1
25. De Aeris.	2
26. De signis.	1
27. De Aqua.	3
28. De liberalitate.	2
29. De naturalibus.	18
30. De naturalium causis.	8
31. De Anima.	1
32. De Fortuitis animalibus.	1
33. De meteoris.	1
34. De Diis.	3
35. Naturalium opinionum.	17
36. Problematum naturalium.	1
37. De rino qui erat in Sicilia.	1
38. Acicharus.	1
39. De cælo.	1
40. De fructibus & animalibus.	1
41. Calisthenes seu de lucto.	1
42. De mero.	3
43. De Pestilentis.	1
44. De odoribus.	1
45. De vine & oleo.	1
46. De concretionibus & liquefactionibus.	1
47. De Igne.	2
48. De cruciari.	2
49. De somno & insomniis.	1
50. De Natura.	3
51. De Naturalibus historiis.	10
52. De Naturalibus causis, & videtur idem.	8
53. De Indubitata fide.	1
54. De Mart.	7
55. De Felicitate.	1
56. De Diuitiis.	1
57. De sapientibus.	1
58. De Animalium prudentia & moribus.	1

Tom. X.

59. De Temporibus.

60. Eniadis.

61. De Natura.

Summa voluminum vt vides est L X I. Librorum autem C X L I. Habemus autem et omnibus hos.

1. De lincis indiuiduis seu sit Aristotelis.	1
2. De sensu & Phantasia cum commentariis Prisciani Lydi.	1
3. De notis.	1
4. De odoribus.	1
5. De sensibus aliis.	1
6. De Verriginibus.	1
7. De signis tempestarum, Et qualitarum aëris.	1
8. De plantis cum Aristotele.	2
9. De plantis.	10
10. De causa plantarum.	6
11. De lapidibus.	1
12. De ventis.	1
13. De piscibus.	1
14. De sudoribus.	1
15. De Igne.	1
16. Metaphysici.	1
17. Metaphysicorum cum Aristotele.	2

CAPVT III

De Platone.

Minor hoc & morum integritate & doctrinâ; magister suus, dignus tamen qui legatur, Navigauit ad utrumque Dionysium Siciliæ tyrannos, parua cum laude: ab vno venditur cum vellet interficere alteri cum accepisset pecunias, insidias molitus est. Sed aliud est probum esse, aliud Genium ad scribendum habere: propterea illius libros subiiciam de quibus dici verè potest:

Et prodesse volunt, & delectare Poëta:

Sed legi debent sale aspersi: de moribus etiam in priuata vita quid attinet disputare, & præter propositum & nullo fructu.

Tabula librorum Platonis.

1. De lucri cupiditate.	1
2. De Philosophia.	1
3. De sapientia.	1
4. De virtute.	1
5. De natura hominis.	1
6. De voro.	1
7. De lege.	1
8. De sanctitate.	1
9. De vno rerum Principio.	1
10. De summo bonis bono.	1
11. De pulchro.	1
12. De amicitia.	1
13. De scientia.	1
14. De furore Poëtico.	1
15. De Ente.	1

V V u 2

16. De

16. De regno.	1	3. De Dialoëtia.	1
17. Contra Sophistas.	1	4. De Beatitudine.	1
18. De litigio.	1	5. Vtrum Beatitudo in temporis perdu-	1
19. De Mendacio.	1	tione consistat.	1
20. De Temperantia.	1	6. De Pulchro.	1
21. De fortitudine.	1	7. De Primo bono ceterisque bonis.	1
22. Exhortatorius.	1	8. Vnde mala.	1
23. De Recta nominum ratione.	1	9. De rationali exiro ex hac vita.	1
24. De Rhetorica.	1	10. De mundo.	1
25. De Amore.	1	11. De circolari moro.	1
26. De Pulchro.	1	12. Vtrum stellæ aliquid agant.	1
27. Socratis defensio.	1	13. De duabus materiis.	1
28. De decenti.	1	14. De eo quod in porentia est & quod in	1
29. De Anima.	1	actu.	1
30. funebris oratio.	1	15. De qualitate & specie.	1
31. De Republica.	10	16. De mixtione per omnia.	1
32. De legibus.	12	17. Cur quæ videntur procul, exigua vi-	1
33. De Atlantico bello.	1	deantur.	1
34. De Mundi generatione.	1	18. Contra purantes Mundi opificem esse	1
35. Legum Appendix.	1	malum, Mundumque malum.	1
36. Epistolæ.	1	19. De fato.	1
37. De Morte.	1	20. De Prouidentia primum.	1

Volumenta ergo totidem sunt, libri autem quinquaginta septem: sed Axiochum seu de morte quidam Luciani esse putant, & inter suos etiam libros numeratur: Ad nos deuenere omnes integri Platonis libri, quod non solum quod pauci essent, sed quia faciles, ac lectu suaves, nec tamen quicquam perijisse dolere possemus, vno *Phidone* excepto, in quo se ipsum superauit: siue illi rationes morituri fuerint Socratis, & se ipsum adhortantis, seu ficti à Platone, digni sunt vt recenscantur inter pulchra inuenta illius ætatis. Illud etiam in Platone accusandum, quod naturalibus studiis parum intenderit, volens docere homines esse bonos, cum doceat potius atque expediat bonos efficere, sapientiam autem docere. At qui illum imitatus est, longè præstantior & melior fuit: sed difficilior.

CAPVT IV.

De Plotino.

Plotinus is fuit vir omni laude dignus, & quem potius admirati debeamus, quàm possimus imitari. Eius origo ignota fuit, & cuius esset, cum tamen Græcus procul dubio fuerit. Ammonij fuit auditor, & septem totis annis à nutrice lectus est: ingenio singulari, ad diuinæque tantum propenso: ob id in rebus sensilibus non laborauit, Genium suum vidisse se retulit. Ultra penetravit quàm fas esset homini: primusque spem immortalitatis animorum fecit constantibus argumentis, & vitæ testimonio. Hæc igitur conscripsit.

Tabula librorum Plotini.

1. Quid animal, Quid homo.
2. De virtutibus.

3. De Dialoëtia.
4. De Beatitudine.
5. Vtrum Beatitudo in temporis perdutione consistat.
6. De Pulchro.
7. De Primo bono ceterisque bonis.
8. Vnde mala.
9. De rationali exiro ex hac vita.
10. De mundo.
11. De circolari moro.
12. Vtrum stellæ aliquid agant.
13. De duabus materiis.
14. De eo quod in porentia est & quod in actu.
15. De qualitate & specie.
16. De mixtione per omnia.
17. Cur quæ videntur procul, exigua videantur.
18. Contra purantes Mundi opificem esse malum, Mundumque malum.
19. De fato.
20. De Prouidentia primum.
21. De Prouidentia secundum.
22. De eo qui nos sortitus est Dzmona.
23. De amore.
24. Quod incorporea minimè patiuntur.
25. De æternitate ac tempore.
26. De natura contemplationeque & vno.
27. De diuersis considerationibus.
28. De Essentia animæ Primum.
29. De Essentia animæ secundus.
30. De Dubiis animæ primus.
31. De Dubiis animæ secundus.
32. De Dubiis animæ tertius vel de visu.
33. De sensu atque memoria.
34. De immortalitate animæ.
35. De animæ descensu in corpora.
36. Vtrum omnes animæ vna sint.
37. De tribus substantiis principalibus siue principij ratione habentibus.
38. De generatione & ordine eorum quæ sunt post primum.
39. De substantiis cognoscentibus atque superiore.
40. Quomodo à Primo fiat quod est post Primum, atque de vno.
41. Quòd intelligibilia non sint extra intellectum atque de vno.
42. Quo modo quod est superius ante non intelligit. Quidve primo sit intellectum, quidve secundo.
43. Vtrum singularium etiam sint ideæ.
44. De intelligibili pulchritudine.
45. De intellectu, ideisque & ente.
46. De generibus entis primus.
47. De generibus Entis secundus.
48. De generibus Entis Tertius.
49. Quod vnum idemque simul vbique sit totum, primus.
50. Quod vnum idemque simul vbique sit totum secundus.
51. De Numeris.
52. Quomodo Ideatum existit multitudo atque de bono.
53. De

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

23. De Inaequali intemperie.	1
24. De Tabes.	1
25. De Comate.	1
26. De difficultate spirandi.	3
27. De Plenitudine.	1
28. De Tumoribus.	1
29. De morborum temporibus.	1
30. De totius morbi temporibus.	1
31. De Typhis.	1
32. Ad eos quæ de Typis scripserunt.	1
33. De causis procatarticiis.	1
34. In primum Epidemiorum Hippocr.	3
35. In tertium Epidemiorum eiusdem.	3
36. In sextum Epidemiorum eiusdem.	6.
37. De placitis Hippocratis & Platonis.	9
38. De Elementis secundum Hippocratem.	2
39. De Aera bile.	1
40. De bona habitudine.	1
41. De ossibus.	8
42. De Musculorum dissectione.	1
43. An sanguis sit quæ in arteriis continetur.	1
44. De semine.	2
45. De vocalium Instrumentorum dissectione.	1
46. De uteri dissectione.	2
47. De Instrumento odoratus.	1
48. De causis respirationis.	1
49. De Motu Thoracis.	1
50. Quod animal mores corporis sequantur.	1
51. De Fœtum formatioe.	1
52. De septimestri partu.	1
53. De Pulsuum usu.	1
54. De pulsibus ad Tyrones.	1
55. De pulsuum differentiis.	4.
56. De pulsuum dignotione.	4
57. De pulsuum causis.	7
58. De pulsuum prælagio.	4
59. De locis affectis.	6
60. De Crisibus.	3
61. De diebus Criticis.	3
62. In Prothitica.	3
63. In Prognostica.	3
64. De Insomniis.	1
65. De Præcognitione ad Posthumum.	1.
66. De Alimentis.	3
67. De cibis boni & mali succi.	1
68. De arteuante victu.	1
69. De salubri diæta in Polybium.	1
70. De tuenda sanitate.	6
71. De Præfana.	1
72. De Paræ pilæ usu.	1
73. De cognoscendis animi morbis.	1
74. De Consuetudine.	1
75. Oratio suasoria.	1.
76. Si quis optimus medicus etiam Philosophus.	1
77. De sophismatibus.	1
78. De sectis.	1
79. De optima secta.	1
80. De constitutione artis medicæ.	1
81. Ars medendi.	1
82. De simplicibus medicamentis.	11
83. De purgantium medicamentorum Facultatibus.	1
84. De usu Theriacæ.	1

85. De Antidotis.	2
86. De Medicamentis secundum locos.	10.
87. Medendi Morbodus.	14
88. Ars medendi ad Glauconem.	2
89. De remediis parata facilibus.	1
90. De his quæ in Medicina Hippocr.	3
91. De Fracturis in Hippocr.	3
92. De Peccatorum noticia & curatione.	1
93. An ars tuenda sanitatis ad Medicum.	1
94. An qualitates incorporeæ.	1
95. De libris propriis.	-
96. De ordine librorum propriorum.	1
97. De optimo docendi genere.	1
98. Aduersus Empiricos.	-
99. Quomodo morbum simulant.	1
100. In Hippocratis Aphorismos.	6
101. Aduersus Lycum.	-
102. Contra Iulianum.	-
103. De Linguis.	1
104. De Medicamentis secundum genera.	7
105. De Hirudinibus & reuulsione.	1
106. De venæ sectione aduersus Eras.	1
107. De eadem aduersus Erasistratos.	1
108. De curandi ratione per venæ sectionem.	1
109. De victus ratione in morbis acutis.	4
110. De articulis in Hippocr.	4

Ut sit summa eorum librorum Galeni qui extant, & haud dubiè illius esse censentur, ducentorum & quinquaginta vnus. Præter illos quos nunc statim subijciam, quique illius aut sunt, aut illo profus digni habendi.

Galeni dubij libri.

1. De Fasciis.	
2. Introductorius sive medicus.	1
3. Consilium pro puero coactiall.	1
4. De Renum affectibus.	
5. De Theriaca ad Pisonem.	1
6. De voce & anhelitu.	
7. De partibus artis medicæ.	1
8. Sexti Epidemiorum reliquæ.	2
9. De Humoribus.	3
10. Succidanea.	1
11. De virtutibus nostrum corpus dispensantibus.	1
12. De motibus manifestis.	1

Ut sit horum summa quindecim librorum: quanquam librum de Insomniis, oratio suasoria, & de causis respirationis potius inter hos quam illos adnumerauerim: sed quomodocunque res cedat, ad idem redit: Erunt enim digni fide, Græci vocant *Αἰθέρων*, libri ducenti sexaginta sex: sed iam eos qui perierunt, numeremus.

Galeni libri qui non extant in Medicina.

1. De Innato calore.	1
2. De Fluxionibus. Secundo de differentiis Februm.	1
3. In librum de Ulceribus.	1
4. In librum de capitis vulneribus.	1
5. In	

5. In secundum Epidemiorum.	6
6. In quartum Epidemiorum.	3
7. In sectione mortuorum.	1
8. In librum de Chymia.	3
9. In librum de Aëre & Aquis.	3
10. In librum de nutritione.	2
11. Epithomatum Marini Auat.	4
12. Epithomatum Lyci Anatomi.	2
13. Sectionis controuersia.	2
14. De Sectione viuorum.	2
15. Anatom. Administrat.	6
16. De Febribus Erasistrati.	3
17. De Asclepiadis Dogmatibus.	8
18. De animæ essentia.	1
19. Isagoga Theodæ.	5
20. De libris Menodoti.	11
21. In libros Serapionis contra sectas.	2
22. Contra obiecta Theodæ.	1
23. Contra Menodoti adhortationem.	3
24. De medicè dictis in Timeo residuum.	4
25. De Anathomia Hippoetatis.	6
26. De pulsibus compendium.	1
27. De pulsuum ratione Archigenis meminit; <i>Primo de differentiis Februum.</i>	8
28. De causis respirationis reliquas.	1
29. De voce ad Boëthum; citus meminit secundo de Placitis Hippoc: & alibi.	8
30. De pulmonis & Thoracis motu reliqui.	2
31. De Dignoscendis oculorum morbis spurias habetur, loco eius meminit libro de Tumoribus.	
32. De Thucydidis pestilentia; <i>Secundo de difficultate spirandi meminit.</i>	1
33. Methodica secta.	6
34. De vsu partium ad Boëthum.	2
35. De experientia medica.	1
36. De causis morborum continentibus.	1
37. De experimentis.	1
38. De viuendi ratione in acutis.	1
39. Informationes Empericæ.	3
40. De Emperica secta.	7
41. De medicamentis à proprietate agentibus meminit <i>sexto in sextum Epid. com. 5. in fine.</i>	

Galenus in Grammaticis.

1. An idem possit esse Criticus & Grammaticus.	1
2. Electos Articulorum.	1
3. An utilis lectio comediz.	1
4. Articulorum dictionum.	3
5. Forensium apud Aristophanem.	5
6. Contra eos qui soluciscantes.	6
7. De perspicuitate & obscuritate.	1
8. De Exemplis uocabulorum comicis.	1
9. Quæ communia Grammaticis & Rhetor.	1
10. Forensium apud Enolidum.	3
11. Forensium apud Crarimam.	2
12. De nominum recta ratione secundo de Plat.	3

Galenus in Dialecticis.

1. De oratione meminit in libro de Tabæ.	24
2. In libros Priorum Aristotelis Primum.	4
3. In secundo Eorumdem.	4
4. In librum de Eunctione.	3
5. In Primum Eudemii.	3
6. In solutionibus Demonstrationum Chitomachi.	1
7. De requisitis ad demonstrationes.	1
8. De Demonstrationibus propter quod.	1
9. De Exemplis.	2
10. De Imagine.	1
11. De Principiis ex hypothesi.	1
12. De Possibili.	1
13. De generis & speciei significatione.	2
14. De Implicantibus orationibus.	1
15. De mistis propositionibus in syllog.	1
16. De communi oratione.	2
17. De vsu syllogismorum.	1
18. De vsu in syllogismo.	1
19. De optima secta.	1
20. De syllogismis & mistis proportionibus.	1
21. De Logica Platonica.	1
22. De eo quod est unum & multa.	1
23. Quod ad opposita non potest sequi idem.	1
24. De demonstratiua secta.	1
25. De contemplatione Logicæ.	1
26. Dialogi ad Philosophum.	2
27. De multipliciter dictis.	1
28. In Theophrastum de Affir: & Neg.	6
29. In primum Posteriorum Arist.	6
30. In secundum Posteriorum Aristotelis.	5
31. In Prædicamenta.	4
32. Quæ in Chrysippi syllogismos per conscripsi.	3
33. De propositionibus quæ in Demonstratione omittuntur.	1
34. De Aequipotentibus.	1
35. De numero syllogismorum.	1
36. De inductione.	1
37. De similitudine.	3
38. De eo quod multipliciter dicitur.	3
39. De communibus & propriis actuum.	1
40. De contingentibus propositionibus.	1
41. Quomodo discernendo orationem.	1
42. Chrysippi syllogisticæ primæ.	3
43. Chrysippi syllogisticæ secundæ.	1
44. De Logica facultate & Theorica.	7
45. De vsu Theorematum.	1
46. Quod Geometricæ resolutione Præscrib.	1
47. De captatoribus in uerbo.	3
48. De actuum constitutione.	1
49. De communibus & propriis actuum Principiis.	1
50. De discernendis dogmatum differentiis.	1
51. Compendium demonstratiuæ Theoriz.	1
52. De Priore.	1
53. De Demonstratione per impossibile.	1
54. De	

34. De nominis & significatorum quaestione meminit, Secundo de differentiis febrium.

Galenii libri in Philosophia Morali.

1. De his quae sui causa sunt. 1
2. De indolentia pro Socrate. 1
3. De congressu eorum qui se ostentant. 1
4. De Poenis & peccatis aequandis. 1
5. De consolatione. 1
6. De Diatriba in aula monaci. 1
7. Contra Forenses Rhetores. 1
8. De voluptate & labore. 1
9. De his quae unumquodque propositum vitae consequuntur. 1
10. De concordia. 1
11. Quatenus sit gloria prosequenda. 1
12. De testamentis condendis. 1
13. De secta Platonica. 1
14. De Egressionibus in Philebo. 1
15. De his quae cum Sophistis versantur. 1
16. Num Philologia moribus conferat. 1
17. De spectantibus ad Epicuream sectam. 1
18. Quod Epicureus non causam veram voluptatis ostendat. 1
19. De voluptaria secta. 1
20. De motibus. 4
21. De Philosophiae fine. 1
22. De submissis legentibus. 1
23. Concionum contra sectas. 1
24. Concionum contra sectas sub Pertinace. 1
25. Quale genus congressus in Dialogis. 1
26. Concionum contra adulatores. 1
27. Cronisci. 1
28. De pudore. 1
29. De calumnia. 1
30. De differentiis Stoicorum Philosophorum. 1
31. De pertinentibus ad Platoniam Philosophiam. 1
32. Ad amicos seu Plato. 1
33. Compendium dialogorum Platonis. 1
34. De his qui suis tribuunt. 1
35. De Felici vita secundum Epicurum. 1
36. De voluptate secundum Epicurum. 1
37. Metrodoci Epistola ad Celsum Epicurum. 1
38. Pudensini Epicuroi Epistola. 1

Galenii libri in Naturali Philosophia.

1. Quod animi mores corporis sequantur. Temperantiam alter. 1
  2. De spectantibus ad Philosophiam Aristotelis. 1
  3. Quod separari à prima substantia Quantitas non possit. 1
  4. De animae partibus ac potentiis. 1
  5. De Primo mouente immobili. 1
  6. De coloribus meminit *sexto de Placitis Hippocratis & Platonis.* 1
- Summa igitur eorum qui perierunt, libri trecenti, & nonaginta tres: Ut sunt ergo omnes sexcenti quinquaginta nouem, è quibus Dialectici certe magno commode

humani generis interiere. Sunt autem centum & viginti tres. Reliqui omnes sunt quingenti & triginta quatuor, è quibus Medici praestantissimi sunt: Post morales, inde Grammatici; plurimum autem hac in arte valuit: postremi autem naturales. Medici quidem omnes sunt trecenti septuaginta unus, sed & libros tres alios composuit certe *de Medicamentis à proprietate agentibus, sexto in sextum Epidemiorum, quem vidisse testatur Rasis in tertio tractatu Trigesimi quinti libri: Et librum de cura singulorum morborum à capite usque ad pedes, cuius Princeps meminit dum recitat curam phthisis & hydropis; Et de auxiliis iuxta morborum tempora, ut librum de morborum temporibus, exposuit commentaria etiam in libros Hippocratis: ut de Fistulis, de Glandulis, de Flatibus. Primum de morbis. Secundum de Dieta & quotquot legitimi aut similes legitimis eius visi sunt, ut medici soli non pauciores fuerint quadringentis. Unde dignus est vel tanta multitudine, ut hic inter praecipuos adnumeraretur. In reliquis igitur disciplinis aliquantò pauciores scilicet ducenti octuaginta sex, inter quos ut diximus in Dialectica centum viginti tres: In Grammatica septuaginta tres: In morali Philosophia sexaginta: In naturali octo exceptis his quos habemus, quosque in principio una cum medicis adnumerauimus: Horum summa est circiter chartarum iijcc. sed ob incrementum vj. stylus Asiaticus & floridus atque elegans. Praestantissimi in medicina quatuordecim libri *de arte medendi, de simplicibus medicamentis quinque priores: Decem & septem de usu partium, decem de medicamentis secundum locos: septem secundum genera, sex de locis Affectis: Et quicumque in Hippocratem scripta extant praeter Aphorismos & librum de salubri Dieta.**

CAPVT VII

Plutarchi Charonei libri.

1. **P**olitico ad Traianum. 1
2. De virtute morum. 1
3. Praecepta connubialia. 1
4. Musica. 1
5. De Doctrina inter odium & inuidiam. 1
6. De claris mulieribus. 1
7. Parallela. 1
8. De liberis educandis. 1
9. Apophtegmata. 1
10. Apophtegmata Laconica. 1
11. An bruta animalia ratione utantur. 1
12. Problemata. 1
13. Consolatoria ad Apolonium seu de loctu. 1
14. De exilio. 1
15. Amatorum narrationes. 1
16. De tranquillitate. 1
17. De fortuna Romanorum. 1
18. De

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

LIBER DECIMVS-SEXTVS
PARALIPOMENON.

De hominum antiquorum illu-
strium iudicio.

CAPVT I.

De Cicerone.

Multos vidi nec immeritò ambiguo fuisse, inferendo iudicium de claris viris, seu literis seu armis inclaruerint, aded vt Plutarchus, cum disertissime Ciceronis vitam, tum etiam Demosthenis scripsisset, non solùm inferendo iudicium de comparatione illorum mutauerit, sed etiam ipse, tum alij admirantur; vel cur tam clarus euaserit, cum esset natura aded ineptus, vel cur cum tam clarus esset, tot admisisset errores. id verò contigit ob exiguam vt ita dicam negligentiam, seu Porius uterantem vnus rei, scilicet vt non distinguant peritiã à sapientia. Est enim peritiã vniuscuiusque rei, non solùm literarum & facundia, & rei bellicae, sed & artium quarumcumque, pingendi, celandi & fingendi, tum architecturae, Geometriae, atque aliarum plurium, vt manifestum est. At sapientia est recta cognitio, atque iudicium de fine hominis: quod verò ducit ad finem illum, prudentiam solemus appellare, si cum probitate coniuncta sit: sin etiam improbitate non vacet, & expedita sit, solertiam solemus appellare. Iam verò cum homines inclyti & illustres euadant trifariam, vel peritiã rerum singularum, vel magnitudine potentia, vel pietate: ob hoc tria sunt omnino diuersa inter se, quae hominem celebrem & illustrem reddere possunt, peritiã non omnis sed immodica, & praecipue earum rerum quae tum in precio habentur, velut militaris ars apud omnes, legum apud Reges, oratoria in his urbibus, quae ab hominum multitudine gubernantur, vt olim Roma & Athene. Est & quarto loco Medicina, quae secundum meritò aut primum obtineret, nisi variis causis eius opus impediretur: quinto pictura, Sculptura, plasticae, sexto architectura, sub qua etiam machinarum ars comprehenditur; atque haec sunt quae apud populos vniuersim illustrare homines solent: nam reliquae vt Geo-

metria, Astronomia, solùm ad diuturnitatem nominis, & apud studiosos non plebeni & imperitos conferunt. Est & septimum quoddam genus peritiã, seu doli ac praestigia, quod vt non ultimo loco habendum est, ita vt rarissimum & fero multo refertum, magiae scilicet & diuinationis omnis, quod non tam à me contemnitur quàm praetermittitur. At verò secundum genus est sapientum vt dixi, vel tertium bene fortunatum.

Sunt igitur tria hominum illustriam genera, immodici, fortunati, sapientes: cum verò ista simul etiam bifariam & trifariam iungi possunt, veluti sapientes fortunati, sapientes immodici, & immodici fortunati, & quod forsitan nemini contigit, sapiens fortunatus & immodicus. Erunt igitur septem genera virorum illustrissimorum, nam de his solùm tractare propositum est. Cum verò alias demonstratum sit, ad bene beatèque viuendum opus esse animi fortitudine, constantia naturae, aduersus calamitates non solùm, sed etiam felices nimium successus, tum prudentia atque moderatione animi, in concupiscendis non solùm honoribus & pecuniis, cuius defectu plerumque euertuntur, sed in iniuriis vlciscendis & inimicitis exercendis, palam est singula horum generum, pro defectu aut praesentia harum quatuor qualitarum animi, quas si rectè digerat septem efficiuntur, variari: multis verò modis contingit, vnamquamque adesse vel non adesse, vel vitium ipsum adesse, & tum vnam, duas vel tres, vel plures: nam si bene numeras sunt differentiae vlginti & vna, velut constans in secundis, vel petulans, vel omnino mediocris. Sufficiat verò redigisse ad quatuordecim, scilicet singula ad virtutem & vitium, quandoquidem vel sic pene confluat numerus infinitus, vt oportet duxerim, quandoquidem in huiusmodi non aded ad exactam normam singula line referenda, praesertim cum in tam illustribus viris multa etiam libenter homines ferant, vt singula genera imo potius ipsos homines, ad examen illorum & septem virtutum ac vidorum principalium deducamus: sic enim & omnium casuum, qui eis euenerunt, causas docere facile erit, quod

quod nemini ad hanc usque diem facere licuit, & ad bene beatèque viuendum, præcepta simul singulis qui hæc legent comparabimus, initium ut dixi à Cicero facientes, tanquam viro, in quo maxima varietas non solum fortunæ, sed etiam morum visa est, quanquam non ita sit. Sed velut in astris, ex pluribus motibus vndeque similibus, ac regularibus constantibusque tanta varietas apparet, ut nihil magis alienum ab his videatur æqualitate, aut similitudine, vel constantia: ita omnia varia inæqualia inconstantiaque videntur, ut casu & fortuitò omnia contingere credamus. Ergo cum omnia humana ex aliorum arbitrio pendeant, si quid tamen est quod per se stare posse videatur, arma sunt, & militaris peritia, atque authoritas. Utque hoc est secundum à potestate, per quæ nulla in humanis est, ita potentia omnis alia à militari, cum qua tyrannis & regnum coniuncta sunt, ab hac ipsa secundum ordinem, aut tertium, vel etiam posteriorem obtinent. Ea etiam de causa ex armis ad tyrannidè plurimi peruenere, Phalaris, Pysistratus, Dionysius, Pericles, Agathocles, Apollodorus, & ferme quotquot eam potentiam adepti sunt, aliis ex causis aut nemo, aut certè quam paucissimi. Vnde etiam vitia quæcumque, quas calamitates patiant, docere antea præstat: nam sapientia vera illustrem facit, non tamen potentem. Id enim munus est fortunæ atque armorum, sicut neque peritia alia, sed nomen quidem magnum & ut dixi potentiam etiam, sed non primi ordinis. Velle ergo ex ordine in ordinem transcendere, est veluti etiam de genere in genus transire: quod est difficilissimum non solum & impeditum, sed etiam periculosum. At mortalitas maximè si vera sapientia absit, ubi paulolum aura secunda afflauerit, de se omnia pollicetur. Ut enim Fortunæ præmium est præeminere & plurimum posse, & peritiæ ut de eo mirentur homines, ita sapientiæ munus est, quàm minimè errare. Ergo si peritia ut primum de ea sermonem habeam, timori coniungatur, moderatiorem efficit; sed si natura auarus atque ambitiosus sit, in maxima discrimina hominem adducit. Timor enim noster inimicis animum addit, & petulantia odium parit; quocirca nil deterius ad vitam, quam timiditas & petulantia iuncta: quibus si parua prudentia iungatur, omnino breui cadunt.

At arti oratoriæ si constantia laborum adijciatur, & ad summum peruenierit, summos etiam decernit honores, & potestatem in Repub: neque enim solum Cicero hic honos habitus est, sed ante illum Q. Hortensio: & ante Q. Hortensium Antonio, & Athenis Demostheni, & apud Leontinos Gorgiæ. Quomodo ergo cum libera esset Roma & domina gentium, & Cicero in apice artis, & ad exercitationem summa patientia, non debuit ad maximam potentiam peruenire? cum Demosthenes

in Repub: Atheniensium anguli vnius domina, tantam de se ipso famam excitauit. At cur miser esse imò omnium mortalium miserrimus, qui esset timidissimus: nam timido quam quæ adsunt dum amittere timet, quam quæ desunt dum nunquam potiri sperat, & mala quibus premitur, & bona quæ defutura imaginatur, miserum efficiunt. Atque talem vides si ad Atticum epistolas legas. Rursus cum prudens esset natura, minus valuit ob immodicam eloquentiam, quam ei etiam Salustius inimicus tribuit? sed magis timor qui consilium expectorat, idè multos admisit errores. Demum cum vellet pugnare cum armatis sine armis, in perniciem se cum tota domo dedit: neque id fortuitum fuit, nam dum & Pompeio & Cæsari viris nobilibus, potentibus, armatis, sola fretus eloquentia, se opponere audet, in exilium actus est; diruta domo, & fortunis omnibus spoliatus. Quàm verò stultæ filix diuinos tribuere honores conatus sit? atque id in medijs armis, iam ruente Repub: si quis animaduertat, non alium exitum rerum suarum, quàm quem habuit expectandum ducet. Ita eadem ratione singulorum exitus, non solum post, quemadmodum in Cicero, sed multò ante explorabis.

CAPVT II.

De Galeno.

Proximus Cicero Galenus multis de causis subiungetur. Huius fortunam eruditione maiorem fuisse constat: cuius vitia plura fuerunt, quàm virtutes, & verba quàm facta. Omitto vitam priuatam Platonice similem, sine vxore, sine filiis: ut non rectè videatur sensisse de hominis fine, quem constat cum perpetuitate quoad fieri potest, coniunctum esse debere. Et cum omnes Platonis ineptias amplexatus, omnes illius errores tutatus, in quo solum ille vera dixit admirandumque præbuit, ea solum in parte deseruit, scilicet in *Animi immortalitate*. Qua in parte vel quem sequeretur certum authorem saltem habuisset, tum non nisi monstrum illud, & amentem imperitissimumque habuit Epicureum, vel vera vel verisimilia amplexatus, aut omninò rationibus validis persuasus, aut tandem humanæ vitæ salutaria præcepta. Nunc verò cum constet nihil horum securum, aut si perueicaciter contendas, omnia quæ dixi ostendere posse facile præterquam de veritate, nam illud fateor non aded pronum est, & si possimus peruenire, difficilius probatur quam perfundetur, nescio qua ratione: aded illi opinioni totum se dederit, nisi ut humano generi quaquaversus ut dici solet, haberetur. Principio enim tam verbosus ac nugax, ut nemo iam illius nomini sit addictus, qui hac in parte illum tueri audeat. An parua hæc secun-

da iactura humano generi accessit, ut quod solum poterat moriens relinquere, vitium reliquerit charissimæ rei, scilicet temporis iacturam & furtum. Nec tam laudabile unquam præceptum ab ullo Philosopho manavit, quàm id de temporis habenda exquisitissima ratione. At hic præter ipsam prolixitatem nauseabundam, etiam illud addidit, ut nihil vno loco inuenias, sed quid minimum ut velis cognoscere, cogaris totum reuoluere. In quo illud bene nobis à fortuna consultum est, quod magna pars eius librorum perierit: quod si totus periret, & posteris, & illi perquam utile fuisset: posteris quidem cum tempus id melius collocare liceret, & quouis modo aut utilius, aut saltem iucundius collocaretur; ipsi, cuius nomen & gloria maior longè refulcet in aliorum libris, quàm in propriis.

Sed ut ingenuè fateat, utrorumque vna eademque causa fuit, & quod aded prolixus extiterit, & quod Platonem secutus sit, imperitia scilicet. Quid enim attinebat Platonem in rebus naturalibus tot errores admittentem, imo (vito honos habeatur) penè delirantem, cum haberet præclarissima tum Aristotelis & Theophrasti opera, (utinam tam nunc extarent) quæ veram & solidam doctrinam continebant, nisi quia quod minimè intelligebat, in illo non posset coargui, quod non intelligeret, qui nihil diceret, & à nemine ob id intelligeretur. Sic cum imperitus esset, & plura scribere vellet, coactus est in aded turpem prolixitatem incidere. Quisque sibi persuadeat, ne calumniæ causa id dicere, nisi plerosque illius libros ostendero, etiam numerosos & magnos nihil prius continentes, ut de typis; & contra eos qui de typis scripserunt, in Tumeum & similia deliramenta. Alios in quibus pene nihil, ut de dogmate Platonis & Hippocratis, de Subfiguratione empirica: sed etiam ubi brevissimus est, impar legentium labori sua prolixitate euadit. Vide quid in *Methodi tribus prioribus libris* dicat. At modò quid credas de homine hominisque doctrina, quem deprehendas in ipso manifesto delicto. Gloriatum se Geometram, & Astrologum, & Arithmeticum, quarum artium vel mediocriter petro cuique, constet, ne prima quidem rudimenta tenuisse: aded tamen impudens est, ut audcat se de hoc iactare. Credo existimans se tales inuenturos lectores, quales certè inuenit nostra ætate, tam illius amatores, quàm omnis veritatis, omnis synceri animi osiores. Quid plura? solus hic auctor cum vitiis suis ad nos transiit. Quod si quis dubitat ne non comperta dicam, videat ea quæ in *Decimo de usu partium* c. 12. 13. & 15. ubi Geometram se facit, ad vltimum vnam propositionem, eamque sine demonstratione ex Euclidis vndecimo duntaxat adducit: quod *due lineæ se secantes, triangulisque in eadem superficie totus consistit*. Hic est præclarus ille Geometra, qui cum tria proposuisset Geometricè demonstranda, nullum eorum demonstrat. Et in

primo peccat, quod cum sit indemonstrabile sed naturale suppositum, ut Geometricum supposuit, & ut demonstrabile. Tertium quod facile poterat demonstrari, nec id ipsum ostendit, sed verbis simpliciter suadet ut credamus. Circa secundum quod artificiosum est, & demonstratione dignum, modò verum, & ne versatur quidem, & tamen veretur cum his omnibus, ne sibi inuidiam comparet apud homines, ne nimis magnus Geometra videatur. O impostorem luminum & ridiculum virum, & virum sanè omnium qui scripserunt maximè rudem: neque enim existimo intellexisse vel Quintam primi Elementorum, quam vocant fugam miserorum. Sed quid dicam de iactura quam attulit rei medicæ, dum bene scripta à Marino in viginti libris de dissectione euertere existimantes enim impetiti tantò præstare veritate Anatomicos libros Galeni Marini & Herophili, tum Eudemij ac Praxagoræ, Dioclis ac Philomi libris, quantum ipse fama rei medicæ præstaret, effecit in tanta caritate librorum, ut illorum vera monumenta despicerentur ac interciderent, suaque manerent, atque ita ad hanc vsque diem amisimus Anatomiam, nisi Vesalius magna virtute nostris temporibus eam restituisset. En vides Lector egregiam vtilitatem, quam noster hic Pergamenus pædagogi filius insolens attulit: ubi debuerat veterum scripta illa amplecti, & postquam fortuna negauerat illi occasionem secandorum humanorum corporum, scriptis eorum qui dissecuerat, acquiescere: aut si tantum studium veritatis ac scientiarum illum stimulabat, cum apud Imperatorem tantum potuisse se iactet, non muneris loco ab illo qui humanissimus erat, studiisque, si quis alius, mirum in modum fauebat, petiit ut damnatorum corpora dissecare post mortem liceret, à viuis abstinendo, quorum causa quidam, inter quos Erasistratus recensetur, (inhumanè sanè) dum nefanda titulo vtilitatis rei medicæ, committunt, in inuidiam & meritò odiumque populorum venerant hi Anatomici, & ob id lege sæuere coërciti, non solum à viuorum corporum sed etiam mortuorum dissectione fuerant, ne ea sub specie aliquos adhuc forsan semiuiuos velut in præliis accidit, dissecarent. Sed ad rem redeo, non minore inuidia aggressus est damnare omnes auctores, qui cum præcesserunt: omitto Erasistratum, Asclepiadem, Arthiginem, Thessalum, Menodorum, Theodam, Lycum, Iulianum: sed quid hoc ad Aristotelem, Chrysippum, Philotinum, atque Praxagoram, Antyllum, Agathinum, Herophilum, Apollonium, quin etiam conatus est diuersis calumniis etiam eleuare Dioscoridis auctoritatem, scilicet ut alterum medicinæ caput euerteret, scilicet cognitionem simplicium medicamentorum: nec defuit voluntas vlla ex parte, sed non videbat modum. Nam cum pauca cognosceret,

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

constantia in scribendo, & florida oratio, fortuna illi aspirante, quæ tot eo meliores obiit, hanc tyrannidem libris eius parauere, quam quidem tyrannidem meritò quisque dicet, qui Hippocratis libros ex tanta iniuria, locupleti expositione vindictos legerit

CAPVT III.

De Theophrasto.

Quæritur meritò, cur huius viri tot præclara volumina exciderint? quod etiam de M. Varrone quæri potest: & de Plinio, & C. Salustio inter historicos, forsitan & de Aristotele. Et causa vna sanè est, vt libri seruentur, quòd placeant pluribus: propterea liber vnus vix potest habere tot amatores, fuit tamen absolutus velut Homeri, Horatij, Virgilij: multitudo autem nimia grauabat, cum multo pretio libri olim venderentur; qui tamen faciliores erant velut Galeni, ob id seruati sunt. Sed clarius cuncta prosequamur. Sex sunt pestes monumentorum horum: Mutatio legum, linguarum, hominum, bella, copia inutilium, & disciplinarum contemptus. Bello Aegypto conflagrarunt DCC (vt aiunt) millia librorum, quorum magna pars exemplari caruit. Bello Turcico ex plusquam quatuor millibus, qui in Bibliotheca seruabantur, vix superfuere DCC: quos Bessarion fertur dono dedisse Reipub: Venetæ. Promulgatâ lege nostrâ duo Gregorij, vnus Græcus, alter Romanus, perdidissent infinitam librorum copiam, atque in his quanquam plurimi inutiles, aliquot tamen etiam vtilis fuerunt. Linguarum commutatio causa est, vt libri inter blattas cum non intelligantur, & si intelligantur verte laboriosum nimis videatur, iaceant. Facilitas hæc typorum effecit, vt sordidarum librorum ac inutilium tanta sit copia, vt necesse sit aut bonos perire, aut obrui omnes. Idem contingit in prædijs ac campis, qui nimis luxuriant: neque enim minus in his, quàm in sterilibus seges desideratur: minor est labor cum vna ariditate semel aut bis aquis inductis, & aliquando pluuia casu fanente pugnare, quàm quotidie cum tot emergentibus herbis agrestibus ac vermibus. Sed quid durius inertia hominum, qui per scelera bellorum ditati, inde successione, amisâ virtute, vitijs retentis, odebunt, non solùm negligunt eruditionem omnem, & bonas artes ac disciplinas, dum luxu corrupti laborem impendere nolunt, neque alios ne superentur, vt impendant, pati possunt.

Quod nisi esset igniculus ille qui nos vndique circumstat, immittitque vndique aculeos, atque ibi perpetuò seruat infinitam doctrinam, vt periculum non sit, nec metus vnquam esse debeat, ne quicquam pereat, iam dudum omnia desijissent: sed

seruantur æternis in Scrinijs Sanctæ mentis, & stans temporibus blandiente cælesti fortuna, Principes inclyti, & ob id Deo chari mittuntur, tum sapientes, quorum auxilio bonæ disciplinæ resurgunt, duntaxat apud nos. Est etiam auxilio quòd non vnquam vbique eadem fax omnia amburit, sed quasi per circuitum & per circuli partes abit & redit: vt cum hunc locum occupat, priorem relinquat, alium nondum attingat. Indicio etiam est ita renouari artes has diuino consilio, quòd sub Principibus inclytis sapientes etiam egregij floruerunt sicut sub Alexandro Euclides, Aristoteles, & Theophrastus: sub C. Cæsare Cicero, M. Varro & Virgilius. At successio hominum etiam caries est librorum, & ipsa mortalis conditio inimica monumentis clarorum virorum; dum successores animaduertentes quàm Domino egregio chari sint libri, ipsi vecordi socordia, aut pecunia illos commutant, aut sibi alienos labores asciscere conantur, quod nostra ætate à duobus nebulonibus factum est; vni que Alcyonio scilicet contigit, vt librum *de Gloria M. T. Ciceronis* in suo illo Exilio exulante sibi vindicauerit, vir turpissimus, & alioquin etiam fustibus Romæ cæsus vt merebatur; alteri qui librum *de speculis comburentibus* Archimedis sibi ascribere conatus est, non successit, sed solum nequissimi furis nomen comparauit, quem ne nominare quidem dignum iudico. Quæ autem contra tot incommoda ex aduerso seruare libros possunt, videntur esse autoritas, pulchritudo atque vtilitas, etsi magnus non admodum sit. Nam & inutiles libri magnum maximè in hac typorum licentia, optimis bellum indixerunt, multis ex causis: nam faciliores sunt, vt qui superficiem solum disciplinæ attingant, & breuiore: neque enim qui non sustinuerunt discendi laborem, tædium docendi alios ferre poterunt. Et pauca habere solitis, quæuis etiam pro multis habentur. Sunt etiam Ornatiore: tum ob breuitatem: tum quia vbi minus diligentia insumitur in proposito subiecto, ei magis suppetit ocium in exornando limbos & frameas. Ipsi etiam præsentis sunt & sua laudant contra iam functos vita. Ergo maius est negocium, se tueri aduersus malos libros, quàm pro suis pugnare, quoniam natura humana cupidus est huius per se lenocinij, ne librorum vi impediantur. Sed autoritas librorum multitudine comparat: hæc autem grauis est posteris, quare necesse est vt inde oriatur exitium, vnde laus & gloria, vt de venenis quibusdam fertur, thora atque napello. Magis tamen cadunt qui his innituntur, quæ sua natura senescunt & decidunt, velut historia. Quis enim regum Aegypti historias, dico Amasis, Apries, Plammimiticus, Sesostris, Myris ac taliam. Accidit enim historiae quod & iaculis quæ intorquentur, vt neque prope nimis, maximam vim habeant, & vbi metam vigoris excesserint inualida reddantur. Ita historia nec præsentium

præsentium necessaria, nec nimis obsoletarum, placeat, mutatis omnibus locis, nominibus, moribus, pugnandi forma.

Quotusquisque nunc Assyriorum libenter bella legit? nec Medorum, Persarum admittimus potius, quam quærimus: Græcorum magis placent, Romanorum etiam magis, præsertim cum Annibale & Pœnis: at quis dubitat non futura aliquando posteris illis hæc antiquiora, quam nunc nobis Osiris, aut Anubis. Habent autem historiae quinque ætates: primam dum Imperium viget, & ipsæ adolefcunt: secundam dum manet & fluctuat, tum vero historiae incrementa florent: ubi autem deciderit, amantibus mortalibus scire quomodo deciderit, iam negligere priores incipiunt: tumque primum senescit. Secunda ei senectus aduenit, linguæ mutata: extrema atque decrepita, ubi iam tertia lingua atque Imperium aduenit; necesse est enim hæc simul mutari. Sic & historiae legum cum legibus ipsis adolefcunt & finiuntur. Sed res ipsæ cum magnis certaminibus agantur, intereunt, scripta senescunt. Poësis autem ob gratiam & figuras, & numerum longè diutius manet, & cum lingua si elegans sit, solum interit: Contra Mathematica quia utilia sunt, & delectant magis manent, quia coherent rebus, ut Euclidis, Archimedis, Apollonij, & Ptolemei scripta. Media verò sunt quæ de naturalibus rebus & medicis monumentis habentur, cum sint plena dubitationibus. Quid enim habent eiusmodi scripta præter experimenta, rationes quæ paucis comprehenduntur, & iudicium de illis. Cum ergo experimenta pauca fuerint, & iudicium ambiguum, cui bono dicit licitator tanti emere. Propter secundum igitur Theophrasti: propter primum reliquorum Philosophorum monumenta perire. Cæterorum ut dixi humanæ solertiæ inventorum vita brevis est, ad mundi ætatem comparata. Nam & Ciceronis opera cum lingua ipsa resurrexerunt, cum eadem denuo deciderit. Aristotelis autem volumina ut dixi perire ob multitudinem obscuritatis iunctam: idque præcipue quoddam de plurimis eius libris, ut & merito an legitimi essent, dubitarant. Etiam enim eorum qui habentur, multi inter suos numerati non sunt: nec id dubium.

CAPVT IV.

Homeri, Virgilij, Ariosti comparatio.

Absurdum forsitan videbitur hæc scripsisse, præsertim inter tot negotia seria: atque id tum quoddam de Homeri & Virgilij comparatione, Macrobius, de Ariosto videbimur culicem Elephanto comparasse. Sed mihi hic non sermo est de fortuna, quæ maior fuit in Virgilio ob Augustum, neque de authoritate, quam & longa ætas &

inopia omnium bonorum authorum Homero peperit. Si hunc illuc, illum huc traducere liceret; forsitan non ad eam enorme consilium nostrum videretur. Quicquid sit, liceat his hominibus homines miscere, qui Diis homines miscuerunt, & fabulosos authores non plures facere quam Deos: licet cuique in bene instituto regno Regem in iudicium vocare, mihi longè magis, non priuata causa, licet illos priuatae sortis ad iudices reuocare. Non peto ut iudex sim in hoc certamine, nec ut quisque meæ sententiæ acquiescat. Procedant solum inter cancellos, alij dijudicent. Non est tam contempta hæc lingua patria, cum non minus Homero Græca, Virgilio Latina fuerit. Cultæ illæ dicæ & à plebeio usu alienæ; hoc certius est in Ariosto, quam de illis dici possit. Si possit, nihil plus habetis quam quod pares sumus. Non est hic amicus, quem non noui: non cuius eiusdem patriæ, Ferrariensis ille, ego Mediolanensis: non professione charus, cum Poësim non esse putem Reipub. utilem, multò minus necessariam: sed postquam Poësis in imitatione consistit, quis melius imitetur personas quas agit, quærendum est. Est autem imitatio æqualis, optima quæ excedit, melior quam quæ deficit, ut in pictura exhibet Aristoteles exemplum in Poëtica. Poësim enim picturæ assimilari docuit Horatius, non solum, sed & Philosophus: at personas augere, minuere raro decet, ut Achillis & Hectoris fortitudinem. In quibusdam autem velut in cursu rotarum & equorum, & collimando arcibus ac sagittis, meta est quicquid fingi potest.

Primum ergo cum quatuor sint carminum genera, & etiam narrationum modi, Epopœia, Comœdia, Tragedia, Dithyrambus, sola Epopœia musica alia non indiget, sed numerosa oratione tantum. Estque narratio fabulæ aut fabulosæ historiae regum aut Deorum Carmine heroico. Est autem carmen heroicum sententiis graue, verbis selectum, prolatione sonorum: quapropter referunt Virgilium ad sua carmina multum addidisse authoritatis: quod & naturam vocem haberet ad id manus paratam, & compositam lenociniis & arte eoque, ut esset admirabilis. Sed postquam illa cum eo deserunt, talisve fuerit an non fuerit, etiam profus ad hoc propositum nihil interest. Constat igitur hæc eminentia argumento, imitatione eorum quæ argumento conueniunt, grauitate sententiarum, sub qua comprehenditur doctrina historiarum, ac rerum ipsarum naturalium, ac Mathematicarum scientia & Rhetorica ars: Selectus autem verborum ad Grammaticam attinet, velut sonora cantio atque rythmus, ad ipsam propriè Poësim, quæ eatenus cuiusdam musicæ pars est, cum musicæ propriam sit consonantiam; ea autem plures voces exigit, eatenus ergo concordat, ut initia medijs ac finibus, & illa inter se bene sonant: ut vnum & idem plurium vices subeat, atque eo modo carmen car-

mini præstat. Verùm constructio Græca ad idem tendit & resonat, ad quod Latina scilicet temporibus perfectis duodecim, aut ad summum cum breuiora sunt & pauciora, undecim cum dimidio, quæ duodecim vicem implent, ac subeunt. Constante autem casuris sex, quæ pedes vocant: quarum singulæ duo tempora continent, præter ultimam ut dixi quæ quandoque imperfecta est. Sed illud admirabile est in quinta casura, quòd semper pes dactylus bene sonæ, aliter inconditus videtur, ut etiam in sexta iambus. Quærent causam, nominum & nugarum, & in his se volunt ut sues; nulla enim materia sordidis ingenii & lutulentis ingenii aptior, in qua omnia licet immittere, omnia non solum admittuntur, sed etiam laudantur: Ibi sine ratione, sine auctoritate cuncta, sed de rebus ipsis nihil: non est hic locus prope- rantibus ad meliora, nec possumus præterite hæc, sed vellemus. Aded verò impro- bum genus est Poëtarum, ut optimum sit ipsa ars in eis, quæ à nemine laudari potest, ab omnibus bonis merito vituperanda est. Non negauerim tamen esse in cunctis quod- dam absolutissimum, partè diuinum admi- ratione, non solum laude dignum, cuius neminem prænitere debet si allequatur, om- nes purant se habere aut plerique, nemo habet. Quocirca bene sentire videretur Scaliger si suo more dum poëtica tractat, hac ratione de omnibus male diceret: sed non ob hoc damnæ illos, verùm quia non ad voluptatem compositi satis videantur. Esse autem ita dubium non est, quando fingendi aliqua ars est, in qua quæ ad oculos spectat refert rem, ut quali viuat; ita & in his quæ mens ipsa fingit, ut fallat mentem, æquet sensum: hoc tantum est lau- de dignum, non posse melius fingi. Pressit Horatius bis nouem annis, nec aliud egit, docuit artem nec assecutus est, quid est quod speremus: nam cur est ut Virgiliom ei præferamus, si ipse bravium adeptus est. Sed & Homerus quoniam iacebit loco, qui Fabij iudicio Virgilium antecedit: nondum absolutum hoc visum est opus, forsan quoniam ut Philosophi aiunt, & Mathematici, quantitas continua in infini- tum diuidi possit, ut nemo sit extremo pro- pinquissimus, nisi qui sit in illo: aut pro- pter tot condiciones quæ exiguntur, aut quia diuersa sunt hominum ingenia, & to- tidem penè de singulis iudicia. Et mihi sanè videtur F. Petrarca in amatorijs hoc ipso omnibus præstitisse, aut assecutus scopum: ut nec mirandum sit, eius poëmata in om- nes linguas fuisse conuersa, quod nemini aliorum accidit, quamuis notiores essent & millenis annorum vetustiores essent.

Verùm id rursum mirabile, etiam carmi- na Græca exametra & heruica (ita enim norantur ea de quibus nunc sermonem in- stituimus.) neque tubam, neque sonum, neque robur retinere apud Græcos, quæ nostra apud nos, sed vix Ouidiana aut Ho- ratij Epistolaram. Vnde hoc & sed prope-

ipsum xxiv. continet, ut sic æquentur Itali- cis vel temporum numero xxiv. vel syllaba- rum xij. hæc in carmine, illa in circuitu?

Quod igitur ad argumentum attinet, Virgilius Homero & Ariosto longè infe- rior est. Primum quia ei non sufficit, sed tam potest vocari Ilias quam Æncidos, si- quidem coactus est ut ita dicam propter inopiam, inserere totum Troianum bel- lum *Secundo libro* quod Gellio auctore in *Tertio* à Virgilio factum est. Sed visum est illis qui ordinatur illius opus, melius fuisse, ut duo illi libri secundus ac tertius com-

num. Sic & Quarti libri historia de *Di- donis amantibus* (omisso quòd tempora mul- tum discrepent) nimis longa est, nec tam alto argumento aded prolata congruit: ut neque illa Sexti libri *de Inferis* sumpta ab Homero in *Odyssæa*, quæ eam castius at- tingit sub nomine sacrificij, atque morem verum oraculorum imitatus, rem narrat verisimilem. Virgilius haud hoc confide- rans, quales sumuntur è tragicis fabulas meras Æneæ gestis intermiscet, ut & ap- paret personæ non seruauerit. Ob id nimirum est quòd rescripserit Augusto (sed Gram- matici eiusmodi non attingunt solis verbis, intenti.) *De Æneæ quidem meo si meher- cule iam dignum auribus haberem suis, liben- ter mitterem. Sed tanta inchoata res est, ut penè vitio mentis tantum opus ingressus vi-*

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

regione Latinorum cum Troadibus, Asia utrinque cum Europa depugnat: sed etiam apud Ariostum Africa ipsa stat in partibus.

Res amatoriz ut dixi melius Italica lingua scribuntur, quoniam articulum antepositum nominibus: longè enim dulcius sonat *La dolce, ombra quàm dolce, ombra*. Bellicæ magis resonant in Latina, ut pretium conferti videatur: aspera enim lingua est, & pugne describendæ idonea. Copia scientiæ rerum & locorum, & iudicio Homerus præstat: in dolando actiones, & imitatione actionum exacta, Homero neque Virgilio comparandus haud est Ariostus. Res illæ præcantatricum muliercularum à Circe derivatæ, ita decet italicam linguam, ut sine illis poëma stare non possit, & cum illis fabulæ instar reddatur: adèd ut linguæ mos non admittat puritatem historiæ fabulosæ sed grauis, quales ab Epicis Græcis & Latinis habentur. Hæc igitur mea sit de Virgilio sententia, ut magis utilitatem in eo nostram quaeramus, quàm operis laudem, duplici infortunio laceratam; & Augusti iussu, & morte præcoci.

CAPVT V.

Trinum Fratrum.

ANno Christi MCLXXII. qui abhinc CCCII C habetur, Federico Aenobarbo imperante, sub Alexandro IV. Pontif. Max: vigente atrocis illo Christianorum hoste Saladino, qui apud Aegyptios regnavit annis decem post eversionem urbis ierosolimitæ, cum etiam Thomas Cantuariensis Archiepiscopus occisus est, tres fratres ex eadem matre, diversis autem patribus, & ex adulterio omnes concepti & omnes Sarris initiati, omnes etiam pro temporum ratione eruditi, celebres fuerunt. Petrus Lombardus qui sententiarum magister appellatur, qui etiam in Psalmos commentaria scripsit: Petrus alter Comestor vir in Sacra pagina eruditus: cuius testimonio multi ex posterioribus scriptoribus utuntur: Gratianus qui Decretorum maximam partem confecit: hi sunt libri de Jure Pontificio siue Sacro. Et Petrus quidem Lombardus Loretiæ Archiepiscopus fuit: alij duo etiam optimis sacerdotibus ornati, (Nauarriæ oriundos quidam referunt, alij aliud,

nonnulli etiam ex Gallia) cum mater eorum moritura à Sacerdote ad poenitentiam adulterij invitaretur, negaretque se posse poenitere eius rei, propter quam tot clara lumina Mundo edidisset, ea conditione absoluta est, ut poeniteret, quod poenitere non posset. Ergo tres auctores rudi seculo conscribentes fuerunt: Vnum auctoritas Patrum ac Pontificia adiuuit, alterum diligentia, ordo, & rei tractatæ nobilitas. Tertius cum à neutro horum auxilium consecutus esset, brevi excidit: ut intelligamus patientiam & iudicium plus posse quàm eruditionem ipsam. Omni seculo materia supererit scriptoribus scribendi bene, ornate scribendi non omni: Nostra ætate cum floreat studia politè loquendi, minus impenditur studij artibus ipsis: minus utilitatis mortalibus, voluptatis plus. Sed quid hæc? cum neque ex studiis voluptas magna sit quaerenda, & quod est eis proprium, desit utilitas. Utinam homines rebus modum imponerent, & sua bona noscerent. Ridemus maiores nostros, illi si nos viderent, desisterent calamitates nostras. Eatenus cultus linguæ utilis est, quatenus sub clarorum libris facundis atque ornatis etiam sensus utiles nobis reconditi sunt: aut ut melius consulatur, explicandis rebus per propria nomina. Demum cum non tam suspiciendo eloquentiam, quàm illa se videri offerente loquimur ornate: melius enim est ornate loqui, quàm incondite & barbarè. Verùm quod ultimum est primo loco constituere summæ amentis est, ut rebus ipsis relictis sectemur eloquentiam; tum maxime quod genus hoc paedagogorum vile, sordidum, avarum, ambitiosum, omnis boni expertum, omnis artis ignarum, insatiabili cupiditate omnia conatur trahere in ditionem suam: nec scio an contemptus literarum tantum obsit disciplinis, quantum horum ambitio: hic enim aperte magis oppugnat eas, & breui evertit, illa per insidias & sensim: neutrum utile: scio quid fugiam ex his, nescio quid minus improbem. Eiusmodi farinae fuit Vincentius, qui speculum illud grande conscripsit: Et Bartholomeus Anglicus. Sed explanatores plerique Aristotelis sub hoc ordine continentur, qui tamen peritiles habentur. In eadem classe Scotus & Ochan, alique multi celebres viri, quos legisse melius esset quàm quorundam nugas: cultior aliquanto B. Thomas. Sed hæc satis.

LIBER DECIMVS-SEPTIMVS.
PARALIPOMENON.

De vsu hominum & dignotione
eorum, tum cura & errore.

CAPVT I.

Cognitio conditionis hominum ex natura indicis tum aliis.

Homo gregale animal est solus penè nihil: ille ergo plurimum poterit, qui pluribus commodè uti norit: uti autem commodè norit, si naturam, eorum, mores, qualitatem atque Ingenia dignoscer: hoc autem magna ex parte in *Proxenetis* docuimus, sed id ipsum interest inter hanc considerationem & *Proxenetam*, quod in *Proxenetis* constituto sine, quod est bene beatèque vivere, media quaerimus singula ad id consequendum, & ut commodè illis mediis utamur, docemus. At hic verò mediis oblati qualiter uti debeamus, præcepta tradimus: nam non semper parare nobis licet eos, cum quibus nostro more versemur, sed si mutare non possumus, tamen curare illorum vitia, saltem deteriora, & magna ex parte, utile fuerit. Sunt autem hominum genera à conditione simpliciter, ut Reges, magistratus, artifices, plebecula. A conditione erga nos; ut si reges nobis imperent, amici, socij, clientes, hi quibus beneficio tenemur coniuncti, serui, famuli: A qualitate animi & motum, boni malivè inertes, contumaces, infidi, inquieti, melancholici, liberales, maligni: A sexu, non nisi duæ differentia, masculi, feminæque: Ab ætate; senes, pueri, infantes, iuvenes, adolescentes: demum sexto loco à temperatura; sanguinei, biliosi, pituitosi, arthriticj, morbosj, robusti, sani: in his enim non tam viria vel vittores quàm seminalia illorum apparent. Sunt & ex his quæ huiusmodi coniuncta suor, velut: Primogeniti quippiam habent nobilioris synceriorisque materis; unde apud omnes leges tam diuinas quam humanas præferuntur, ut Esau Iacobo, & Euangelium peperit filium primogenitum: non comparatione, cum virgo ante partum virgo permanferit, etiam post donec vixit: & in Principum donis primogeniti succedant soli, Herodiana sint communia. Atque id præsertim

contingit ut sint meliores & præstantiores reliquis, præsertim si utroque parente tales fuerint, ita ut nupta virgo haud aliàs à viro cognita, viro qui nondum sobolem susceperit: videtur enim syncerus humor ad generationem concurrisse. Tales etiam in regno præferuntur, quali magis idonei, & quos diuina voluntas prius nasci iubendo præculerit. Et certè nisi aliquo casu debilitetur priuilegium, meliores & generosiores esse solent. Unde etiam Hectorem primogenitum, Aeneam etiam vnigenitum fecerunt Poëtæ, qui illos laudare conati sunt. Sic Achilles & Vlysses, tum alij generosi viri, utpote concreti ex nitidioris sanguine, naturaque non exhausta. Propterea hæc conditio non ad regnum pertinet, cum sit causa regni, sed ad temperaturam idest fortunam quandam corporis atque animi.

Succedunt *Præmia*, quæ etsi casu indita videntur, putat Gallcorus Marrus Narniensis quandam habere vim ad declarandum: Hectorem enim possessorem quod etiam primogenitus esset, vocatum Tantulum quali Talantarium, idest infelicissimum: Adducit præterea innumera exempla Aristotelis, Melampi, Epicuri, Hippocratis, Galeni, Græcorum: addit ex Romanis Camillum, Cæsarem, Scipionem, Pompeium; Aristoteles significat optimum finem, Melampus Nigra planta, seu pes niger, curauit Prætidis nigra bile furentes: Epicuros adiutor, imò se ipsum liberatorem humani generis seu hominum dicat: Hippocrates optimus equus, ut qui homines extra pericola & morbos euerit. Camillos poet ingenuos: Scipio cæcorum ductor. Pompeius à Pompea, imò quod Gneus idest legitimus, verè enim tutatus est Romanam Rempub: ut cum ei deferretur Principatus, recusarit. Cæsar a cædendo dictus, qui tot millia mortalium cæcidit, ut tum mirum; nunc non, si ad Torcatom immanitatem referamus. Et apud Hebræos Ismaël, Iosias, Isaac, Salomon. Impositum quoque prænomen mandante Deo in Christo & Io: Baptista, Sacra pagina commemorat. Tullij nomen infautum ab ipso Rege manauit in Eloquentiæ patrem. Sic ergo nostra tempestate ut aliàs relatum est: & nomina & prænomina cum rebus ipsis conuenire videntur. Antonius, Barthola-

meus, Andreas, Nicolaus, Petrus, Iacobus, Henricus, Hieronymus: non ut significant sub Graeca dictione: sed Hieronymus quidem efficit graues & dolosos, quanquam in me nil horum ob disciplinam, sed natura tales sunt: sic Vicecomites, Cribelli Cardani videntur peculiarem habere naturam, mores, fortunam quoque, sed quae ex moribus pendet. Conditiones & hae à caelo seu Fato.

A *temperatura* rursus ac *animi moribus* multò magis ambitiosi nimis ac stolidi, ut etiam artium genus sub ea comprehendantur. Unde copia tanta librorum, cum illud dicere Poëtae liceat:

Scribimus indoliti: Quid enim turpius quam transcribere, ut Fuchsius & Aleomanns, ut illud possis verè de his dicere Terentianum in Eunuchor. Ex. *Græcis bonis, Latinas fecit non bonas.*

Existimo nisi veline sui, & humani commodi esse iniqui iudices, soamer dannaruros, cum liceat integra apud Galenum & Aëtium illa recognoscere: nullo prorsus deficiente *κόλα*, nisi ordo desideretur, qui cum ab unoquoque varios interponatur, nescio quid perierit, imò scio quid perierit si legantur, tempus scilicet. Meliores tamen aut longè minus mali, quam qui empiricam tradere conati suor. Horum causa est lucri cupiditas, sine cognitione prorsus alicuius illustris artis aut disciplinæ, scilicet Dialecticæ, Philosophiæ, & Mathematicarum, sine quibus omnibus omnino fieri non potest, ut quicquam rectè tradatur aut scribatur, nedum ut sine harum vlla, quas palam est illos ignorare. Tertio loco habentur qui cum norint decem noua, (ut nescio quis scitè arguebat,) libros magnos componunt, ut inane totum quod deuncem si non plus occupat, noxigis & furtis ex alijs subreptis replent, & *pericia* laborant, decipiuntque seipsos, & alios errare cogunt, ut siue perlegant iacturam temporis facturi, seu non perlegant illius tantilli. In hoc igitur consulo, ut cursum legas quemadmodum ego feci librum Brasauoli de medicamentis purgantibus: duobus enim in diebus CCCIII chartas sed paruas percurri, quatuorque tantum inueni, quæ tamen vtilissima mihi fuerunt, & certè pulchra. Cætera omnia incondita ab alijs melius scripta, inconstantia repetita ordine, Musis, & Apolline nullo, ut meritò eius prolixitatis ab alijs arguatur, adèd ut nollem nominis eius causa eum in lucem prodijisse: nam vir fuit apprime doctus, & multum exercitatus in arte, magnique iudicij, quem præstitisset omnia contulisse in præclara illa commentaria *de vitijs in Acutis*, nam reliqua sapiunt empiriam, præter Aphorismos non satis elaboratos. Ergo eiusmodi belluere & deuorare oportet, ne quid vtilis pereat: nam & illis duobus diebus aliquot ægros etiam inuisi, & scripsi tres paginas in arte medica, & duas in primo libro de Naturis multaque præterea negotia domestica ef-

fici. In eadem nauì fuit Farnelius medicus, de quo vellem posse non male sentire. Scripsit libros xix. quasi selectæ medicinæ, in quibus vix inuenias xv. dicta non dicta ab alijs: sed adèd contemptim ut in Quinto libro agat *de affectibus capitis*, obliuiscit omnium principaliorum abscessuum, siquidem biliosorum, pituitosorumque ac cæterorum cerebri, quibus nil frequentius nil perniciosius humano generi, ex eis enim singulo anno innumeri ægrotant, vix seruaturs vnus è centum. Si excuset comprehensos sub generali ratione omnium tumorum, cur ergo de lateris inflammatione seu laterali morbo, non multo post diffusè tractat? an existimauit pectoris inflammationes esse periculosiores quàm cerebri? Et si etiam essent, cur illas omittit prorsus? Quid causæ in his ut dixi, non imperitia, non rei difficultas, non nouitas tractandarum rerum, sed immensa lucri cupiditas, ut omnium obliuiscantur. Ita dum terna sequuntur, nullum perfectè præstant; volumina incomposita, & à nemine digna legi: ægri miseri occiduntur, & neque cum aula satis habent gloriæ, cui inhiant. Ea verò difficiliora ut dixi minus exercicatis. Quia tamen aliquid noui habent, deuorare & hos libros oportuit. Præclara quædam paucula, sed in quibus tamen hæsito, cum Brasauoli monita & ratione deprehenderim, & experimento confirmauerim. Dicit ergo *Physic. cap. 11. in partu* (quod sanè apud nullum alium vidi) *matra super dorsum iacente, masculos pronos nasci, feminas supinas.* Ut contra in aquis narrant conuerso modo, dum suffocant, cadauera virorum supina, foeminarum prona fluitare. Ergo quàm verum sit in posterum experiat: sic enim in eiusmodi necesse est. Nam adèd temerè lapsus non credo, & rei nouitas à nemine animaduersa merui incutit; nam fieri potest, ut in vno aut altero id acciderit, nec sit regula generalis. Tum præsertim quod *in vitro factis omnem faciem ad dorsum matris conuersam iacent, quasi sedentes.* Ille tamen quod nemo dixit subiiciat, quod *in vitro conuersa etiam ratione iacent.* Quasi velit masculum in utero iacere faciem conuersam ad dorsum, foeminam ad ventrem matris, aut contra. Nec declarat quis modus sit, de quo intelligat: nec in tanti ponderis nouitate, tanquam re aut per se notâ aut leui, ne verbum quidem addere dignatus, sed confestim ad alia transit. Cumque huius rei Vessalius non memineat, nec vllus alius quod sciam, præter Iohannem C. Acantium Anatomicum exercitissimum eius verba hic apponere ex libro *De Humano factu, cap. 8.* decreui. Sunt autem eiusmodi *Et illud imprimis afferamus, quod experientia nobis fuit in quamplurimis dissectis mulieribus superuixit, è quarum corpore non solum mortuos, sed viuos etiam infantes, qui postea superuixere, extraximus: in quibus penè semper adiuuanti fuerunt capita decorsum, ad os uterè respicientia, in eam ut faciem supinè recumbentia,*

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

imaginetur, qui propria vi ferrum velut herculeus lapis ad se trahant, aut qui os longum atque acuminatum ut canes habeant, liceat quicquid velit imaginari, at tamen super his nullum veri aut falsi aut scientiæ fundamentum statuere poterit, nisi hæc aliquo sensu humano innotuerint. Sed neque ex intellectu ista deprehendi possunt, quæ enim primas propositiones exquisitè notas non habent, ex quibus conclusio illa necessariò deducitur, semper dubia relinquuntur. Ob id de his opinionem non autem scientiam habere licet. Nec verò omnino falsum dixisse, qui omnem nostram scientiam esse dixit opinionem, quamvis ille Scepticus fuerit. Etsi enim non omnis scientia sit opinio, maximam tamen partem appellatæ apud nos scientiæ opinionem esse necesse est: ut Philosophiam, Medicinam, Theologiam illam quam vocant Philosophiam primam, atque alias plerasque disciplinas. Contingit autem dupliciter errare in his: vel quia ex quibus concluditur, ea non sint exquisitè nota, vel quia non ex his verè & necessariò concluditur. Tertio occultantur modò quædam, quibus velamen quoddam natura præposuit, velut sponte ea latere voluerit, ut in multorum animalium generatione. Nam si detraherit corticem non perficiuntur, si permiseris, non assequeris. Plurima autem talia sunt. Sed ex nobis tribus modis errare contingit: vel quia sensibus & intellectu præstanti præditi non sumus, vel quia eis non utimur rectè, vel quia caligo ab aliis offunditur. Offunditur caligo ab aliis, atque hic est modus maximus erroris actionum humanarum, quoniam eos maxime præstare existimamus, quorum auctoritas maxima est in vnaquaque arte, cum tamen hi sint ineptissimi. Quod autem auctoritas maxima sit ineptis atque imperitis, ob id contingit, quod scientia quietè acquiritur ac studiis, auctoritas autem moru. Quæ enim mouentur ac mouent, magnasque in rebus humanis mutationes faciunt, ea hominibus sunt notissima: notissimi autem auctoritate præstant. Siquidem auctoritas in vnaquaque re, nihil aliud est quam spes concepta de homine in illa re, aut à pluribus aut præstantissimis. Alia causa est, quod hi cum iam præstant, quod nesciant, proprios etiam artis limites ignorant: aut si etiam nouerint, nihilominus transgredi se posse, polliceri non erubescunt. At qui sunt præstantissimi, intra limites artis se continent, atque ob id minus scite videntur. Nam concepta auctoritate etiam vana pronissima pro præstitis habentur. Nec desunt occasiones in arte medica, obedientia infirmi: in bellica, mors repentina alicuius, auxilium hostibus adueniens, pluuia, proditio, cum tamen & sine his res peracta esset. Est & aliud, quod qui imperiti sunt, sunt & audaces & ambitiosi, & magis solliciti, & aliarum quæ ad rem non pertinent, utpote sermonis, vestium, incessus, conuersationis, maiorem curam habent: ut qui non

ut petiti rei ipsius studio distringentur. Atque ob id prudentiores esse videntur, illud verum hominibus existimantibus esse, quod qui in pluribus rebus præstant, idem in omnibus præstare debeant, cum tamè nulla res à veritate magis sit aliena: cum vitæ humanæ tempus aded angustum sit, ut neque duabus rebus tantum, nedum plurimis possit satisfacere. At verò quibus sensus aut mens integra non est; aut iudicium, hoc nihil mirum est errare frequentius, velut quibusdam lasciosis res tæbæ, aut maiores quàm sint appareant. Et qui fines hominum sibi propositos non intelligunt, illos vel scribendo vel agendo delirare existimant, cum tamen illi sapientissimi, hi verò cæcos. Qui vero nature beneficio non utuntur, hi dupliciter peccant: aut enim ignauia illis strenuè, aut diligenter non utuntur, aut utentes à vitiis animi excutuntur ab optimo fine. Quamobrem nos pro patremia utimur breuissima & significantissima: Ne erres: ostensum enim est supra, & nunc aperte, errorem omnium nostrarum calamitatum causam esse.

CAPVT III.

Cur eorum qui videntur alij tales sunt, alij non?

Cum hi qui egregij videntur plerumque nulli sint, ut paulo ante Galeni ætatem Erasistratus & Themison, illius autem Thessalus qui parum ab asinis differabant, ut & scripta illorum docent, & sententia fuit etiam Galeni, & experimentum ipsam comprobat, quod sequens ætas illorum fucum, imperitiam & improbitatem detexit, meritiò dubitatur cur tamen tam multi sint semperque fuerint imperiti, qui neque sunt præstantes neque habentur, ut experientia quotidie docet? si enim qui existimantur clari sua ætate, sunt imperiti, par esset multos imperitos præstantes haberi, & eorum qui præstantes essent, neminem esse peritum, quorum neutrum est: vtile siquidem hoc problema non solum ad intelligentiam tam mirabilis dubitationis est, sed etiam ad existimationem. Quædam igitur sunt artes, quarum excellentia in existimatione hominum consistit, potentium, nobiliorum, quique valere iudicio inter alios existimantur, velut pictura & statuaria: non enim is censetur optimus pictor aut statuarius aut etiam *machinarum*, id est machinarum faber, qui optimè disputare de principiis ponderum, vitium, contentionis, colorum, aut representationis nouit, sed qui picturam aut statuam quæ hominem pulchrè referat, aut machinam ostendat utilem & efficacem. Quamobrem in his nil mirum est si iidem sunt præstantes & habentur, quoniam sicut contingere non potest, nisi prorsus empty auctoritate, & apud Principes omnino stolidos,

dos, & Respublicas stultas atque venales. Horum igitur causa Apelles & Protogenes, & Polyctetus, & huiusmodi clari fuere fama & industria. Aliis autem in disciplinis, in quibus non est claritas artificis in existimatione, sed in re velut Astrologus, Medicus, Philosophus, Dux militaris, quoniam finis cuius causa artifex nobilis dicitur, aut altior est quam ut à seculis istis nobilibus intelligi possit; vel quia ex arbitrio casuum etiam magna ex parte pendet in his, seculo rudi, & in quo fucus non fiebat, rebus: iidem fuere clari atque præstantes, velut Hippocrates inter medicos, præsertim quòd etiam finis eius artis in conspicuo fuit. Aut si adhæserint Principi Philosopho, velut Oribasius Iuliano. Secus cum ætate florida viguerunt, nec adhæserunt Philosophis principibus, vel quia non contingit etiam: rari enim admodum sunt inò rarissimi: nam è tribus qui celebres habiti sunt, inter Romanos Antoninus Philosophus, Alexander Manteæ & Iulianus, solus Iulianus fuit verè Philosophus: nam Antoninus specie tantum Philosophus fuit, id est morum ornamento, utpotè Stoicus, Alexander autem Manteæ litterarum imperitus, quod solum ei vitium obijci potuerit: vel quia non cupierunt seruire & esse noti illis, aut quia defuit occasio, nullus potuit ad magnam gloriam, neque multò minus hac ætate ascendere potest. Sic latuit sua ætate Dioscorides, sic Marinus, & nostra ætate nisi Cæsar, inde Philippus Rex fuisset, Vesalius iaceret non solum sed etiam pro stulto haberetur. Neque enim defuit, cum tam illustri virtute & Principum potentissimorum favore, qui illum editis libris pro Vesalio Vesantum ausus sit appellare. Etenim cum in arte quæ finem habet alium ab hominum existimatione, seculo non sincero, quis non adhæserit Principi Philosopho? iacere ut imperitum necesse est, si non oppugnet veteres clarissimi nominis viros: aut etiam pro stulto haberi, si eiusmodi viros aggredi ausus fuerit: vel etiam coactus. Ratio autem est, quoniam quæ existimationem pariunt sunt quinque præcipua: Vastitudo, grauitas, blanditiæ, conatus & forma. Porro forma donum est naturæ & minimum inter hæc quinque, reliqua sibi parare oportet. Qui igitur præstat, hæc sibi non potest parare, neque vult, non potest quidem studiis assiduis impeditus: neque vult, quoniam satis sibi esse putat virtutem atque eruditionem, tum etiam quia contemnit: at qui imperitum se putat, hæc potest atque vult parare: at quatuor illa præsidia plus longè possunt, quam vnum solum, virtus & scientia scilicet; igitur eruditi existimatione multò sunt inferiores imperitis. Itaque Dioscorides & Marinus, & Euclides, & Apollonius Pergeus sua ætate iacuerunt ob has causas, & ut dici solet:

*Parua coronato plausere theatra Menandro,
Riservuntque suum secula Meoniden.*

Quoniam sæculo fuerunt fucato, nec adhæserunt Principibus: neque ars ipsa eiusmodi erat, ut in existimatione hominum finis illius consisteret. At Archimeden Hieroni eius nominis secundo adhæsit Sicilia tyranno, & machinas fabricavit: neque ob Mathematicam clarus fuit sua ætate, quamvis maximè in ea excelluerit, sed ob machinarum scientiam, quam vulgus intelligebat, & tyranni fauorem. Qui ergo clarissimi fuerunt sua ætate, imperitissimi etiam fuerunt in huiusmodi artibus, quarum finis imperitis notus non est. Attamen non qui imperiti sunt omnes clari evadunt; vel quia ex illis quinque, vnum præcipuum scilicet solertia aut grauitas deest, aut plura, aut quia genius nullus adest. Oportet enim eum qui vult haberi clarissimus, præter illa quinque dicta habere è tribus vnum: aut eruditionem, aut genium ut multitudini placeat, aut Principem amicum à quo euehatur, secus existimationem non poterit habere. Ea causa ergo ex innumeris imperitis, vix vnus aut alter existimationem magnam potest sibi parare: vel quia ut dixi neque genius, neque Princeps amicus adest, vel quia è quinque illis præcipuum aliquid deest. Quod si imperitiæ etiam Princeps aduersetur, facit ut is pro infano habeatur, velut contigit Menectati Syracusio, quem Philippus Macedonum Rex iridebat. Itaque ex hac ætate nostra qui inclaruerunt, atque in hoc gymnasio præcipue quam rudes erant & opere atque doctrina. At contra si qui sunt eruditione præstanti, fieri non potest ut eam existimationem sibi comparent. Qui verò mediocriter eruditi fuerunt, & illis quinque artibus instructi, ut olim Galenus, nostra ætate Curtius & Brasauolus, hos necesse fuit esse multò clariores verè eruditis, minus autem quam essent qui profus essent imperiti. Nam Galenus Oribasio & Dioscoride clarior fuit sua ætate, & longè minus tamen rursus profus imperitis, ut Erasistrato & Thessalo, quod & ipse fatetur: quandoquidem non solum ipso Thessalo Doctore, sed eius discipulis multis numeris Romæ esset inferior. Namque illi Imperatorem ipsum curabant, ille autem agebat dico Galenus pharmacopœiæ vices, quod etiam ex eius confessione haud obscurum esse potest.

Ergo causa cur hi qui aliquid sciunt, his qui verè sciunt & plane sunt eruditi præstantiores habeantur, est quoniam ut dixi hi, quod non eruditi plane sint huiusmodi artibus incumbant, scilicet præceptis illis quinque fallendi, tum hi: & iactant doctrinam illam quam habent, & quoniam fucati sunt & impostores, & quoniam verè se eruditores existimant quàm sint: quoniam homo verè eruditus imperitiam suam nouit abundè, siquidem infinita sunt quæ non nouit, paucissima ergo illorum comparatione quæ nouit. At qui imperitus est nihil vltra id quod ipse nouit esse putat: ob id imperitus multò plura etiam verè credit se scire, quàm is qui multò est eruditior.

ditior. Verùm cum homo ad eam perfectionem deuenit, ad quam Aristoteles, ut planè sui ipsius essentiam cognoscat, & immortalitatem animi: tum in aliud sapientiae genus ingreditur, quo umbras omnium tum percipit, atque potestate tum septentissimis rudiè. Atque hæc est summa perfectio humana. Sed tamen potestate tantum non actu omnia cognoscit, atque umbras rerum non ipsas res. Qui ergo parum periti sunt, tum quia illis technis instructi sunt, tum quia summam seruant gravitatem, existimantes se maximam possidere doctrinam, idèd multo vetè peritioribus existimatione præferuntur, velut sua ætate Plutarchus & Alexander Aphrodisiensis, quibus accesserunt principales etiam fauores, Plutarcho quidem Traiani, Alexandro autem Antonini Philosophi vocati. Hæc ergo ratione Galenus multò melioribus se sua ætate, & nostra Curtius & Brasauolus prælati sunt. Aristoteles autem cum verè esset eruditus, tamen maximam consecutus èst sita ætate existimationem ob fauorem Alexandri magni, secus iacuisse Xenocrate & Platone imperitioribus longè inferior, qua ratione etiam Theophrastus iacuit multò inferior his atque Epicuro, ac Polemone, atque Carneade huiusmodique viris, quibus longè doctrina præstantior erat. Quanquam Epicurus potius inter prorsus imperitos, quam inter mediocriter peritos sit adnumerandus. Quorundè verò qui mediocriter periti sunt existimatione præcedunt verè peritos, tentò ab Imperitissimis ut diri superantur. Et nostra ætate Curtius & Brasauolus, quantum Manardo quibusdamque aliis publicis professoribus cesserunt, ut Montano, Trincavellæ Faentino, quos palam est nihil sciuisse ex arte, imò nec procul disciplinas salutasse. Quod non iniuria dictum sit à me, produunt scripta in-

pressa sua tum publicata: quòd si latere volebant, rem silentio inuoluere debuissent, contenti imposuisse hominibus suæ ætatis, tum ad opinionem doctrine, tum exercitationis in arte, nec proderet ignorantiam suam: nunc cum prodiderint, in culpa illi sunt non ego, nam etsi ego tacuero, multi alij rem detegent.

Hi ergo famam maiorem mediocriter eruditis ac multò doctioribus adepti sunt, quoniam illis artibus magis intenti fuere, quæ fucum faciunt hominibus, diligentiusque eas excolere. Itaque nil mirum si & Principibus & Reipublicæ tales viri imponunt. Occupata enim opinione multitudinis etiam nolentes magistratus cogunt per vim, ut melioribus eos præferant. Itaque & ægros occidendo, tanquam cutauerint, laudantur: & falsam doctrinam in suggestis maxima humani generis iactura promulgant, audentque, sed hoc postmodum satis infeliciter, mandare scriptis. Quòd si Socratem illum mirificum impostorem imitari scirent, qui cum suis artibus hominibus imperitis fucum fecisset, & ob id magnum sibi nomen comparasset, nihil ausus èst scriptis mandare, certè illis quod Socrati, contingere posset, ut etiam præclari apud posteros haberentur. Quòd si hæc tam paucis ut facillè & statim intelligerentur, explicari possent, facillè his lauis occurreremus, & Principes cum populis à tam pestiferis opinionibus liberaremos.

Sed cum non possimus, alia arte opus esset, hæc ipsa qua Lycophantiam arguimus, ad breuiter ostendendum quòd ita esset: namque quod breuiter doceri potest, id etiam facillè potest intelligi: his autem quæ facillè & plenè intelliguntur, solum qui sibi persuadent assentiuntur, ob id solum res adhuc in vado est. Diximus autem de hoc in *Proxenetæ*.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

CAPVT II

Differentia inter Felicitatis & Sapientia partes.

Palam igitur est quinam habitus sint velles ad felicitatem, & qui non: & velut pecuniæ sapienti non sunt necessariae, sed discendi & videnti sapientia; felix autem est sapientia vrens, idè etiam pluribus indiget, velut etiam amicis, seruis, atque commodis. Et vt vnus est sapientior altero, ita etiam felicitior. Vt ergo felix sit & vt sapiens, vita etiam longa. Vnde felix est, cui concessum est vti opera secundum virtutem commodè in vita perfecta. At opera eiusmodi alia quidem sunt ad actiones, cuiusmodi est conficere citharam: hæc ad felicitatem vt dixi non spectant. Alia quorum opus est perfectio, velut sanitas à medico, & seruate nauim: aliæ sunt actiones velut fortitudinis. Cum igitur homo non tot sufficiat, sapiens erit & beatus, modò caleat quinque illas, etiam exclusis omnibus scientiis, quæ ad opus deduci possunt: habeat tamen cunctarum principia. Vt enim Immortalia pluribus non indigent, & actus sunt infinita, ita potestate nostra mens. Actiones verò quales citharistarum, quatenus nihil efficiunt operis, ad prudentiam pertinent: quatenus originem docunt ab arte, & certi sunt generis, pertinent ad scientiam practican, non ad prudentiam.

Tantum igitur homo indiget sapientia & felicitate, quantum in motibus nihil desideratur ad rectam viuendi institutionem: in intellectu vt possit se coniungere cum immortalibus, ibique vtriusque initium est. Reliqua ex eo genere ad magnitudinem. Ex alio autem genere ad ornatum, velut citharista, medicus, pertinent. Perfectè igitur felix est etiam perfectè sapiens, sed pluribus indiget, vt operari possit & operetur. In ipsa enim actione & post, nisi quid eueniat aduersi, felix est, nec necessarium est vt laudetur, sed vt laudari mercatur. Quare perpetuè manet Glorie illa, & perfectio animi, & voluptas. Si quit autem partim secundum virtutem agat, partim non, vt Milo qui fortis erat, & vocat contra, pensanda sunt bona malis: neque enim desunt opera praua, turpia & fœda. Ita & per ætates vt Pompeius in iuuentute, & vltra felix, in senectute infelix, vt nomen felicitatis absolutæ plus proffit ad intelligendum, quàm ad conditionem hominum conueniat. Similiter si quis operibus suis felix sit, fortuna & casu aduersa grauia pariat, non erit hic felix neque infelix, sed vtriusque particeps. Perneabilis exitus vt Taureæ Campani infelicem facere potest, at nisi talis sit, non potest sine culpa id efficere. Latio ergo semper via ad infelicitatem quàm ad felicitatem. Hæc om-

nia quanquam ardua sint, nihil tamen difficilius disputatione de temporibus, quæ admodum an Priamus ante bellum Græcorum fuerit felix? aut eo toto casu semper infelix? an antea neutrum dici potuit? post infelix? Repetamus ergo absolutæ felicitatis descriptionem: Et est *continua vsque ad mortem operatio secundum virtutem, nullo notabili impedimento intercepta.* Manifestum est ergo eiusmodi hominem oportere omnibus diuinis muneribus esse ornatum, nec à natura nec fortuna destitutum. Namque is cum secum cogitat, quàm rectè viuat, quantam ab hominibus laudem mercatur: qualem in actione voluptatè coepit, quàm procul sit aliorum status à suo, intelliget etiam se carum superis, atque ob id beatum. Hæc ipsa, ergo cum à Philosopho dignoscantur, dixissetque iam felicitatem esse virtutis præmium vt intelligeremus rem maximam esse: Siquidem inquit: *virtus laboriosa mortalibus, cum sint præcipue tres quæ nobis conferunt, & vtilis sunt: Temperantia, Prudentia, & fortitudo; huiusque tres partes: Patientia in aduersis, Securitas in periculis, & animus præferendi bonella morti.* Hæc etiam pars parum utilis est, imo inutilis est & exitialis. Iustitia verò, liberalitas, gratia, magnificentia, aliis vtilis sunt non habenti, aliæ vero parum plerumque, vt comitas, mansuetudo: Ideo concludit quæstionem his verbis: *Quid igitur obstas cum felicem dicere, qui per virtutem perfectam operatur, & bonis externis satis abundas, non quouis tempore, sed in vita perfecta. An addendum est, Et ita est virtutum, & secundum rationem meritorum: Quippe cum futurum quidem incertum sit nobis: felicitatem autem finem & omnino perfectam omni ex parte ponamus. Quod si ita sit, viuensium eos quibus ea qua diximus & in sunt, & inerunt, beatos dicemus: beatos autem homines.* Hæc ille: nec mirerit coactum addere conditiones quasdam difficiles ac varias, vt qui nollex humanam conditionem eiusmodi esse, vt non posset in tanta mutatione & tam inconstanti statu, quicquam perpetuum aut statui aut elici. Quod si statueretur, falsum proditum esset: si non statueretur nihil esset: nam doctrina quælibet imò etiam artes ipsæ & quantumcumque viles & abiectæ, circa quoddam vniuersale versantur. Necesse igitur fuit hæc adiecisse. Durum solum id esse videtur, quod nolit fortunam dominari, vt felix in equo Phalaridis miser sit, sed sufficiat illi non esse appellandum, nec esse felicem. At ego forsitan melius distinxero: si fortiter ferat, non debere dici miserum, sed si animo deiciatur, tunc non solum non esse felicem sed etiam esse miserum. De eo verò (velut Priamo) qui aded feliciter vixit sic miserè pericuto, non potuisse dici felicem, antea sentire videtur: de Augusto autem (gratia exempli) potuisse, magna est quæstio & pene inexplicabilis: Et rursus de eo cui occisus est per iniuriam filius: non tamen ex hoc ad orbiteratem peruenit, (nam hic infelix esset)

effect) non qui ut nunquam prolem suscipit, altera questio est, atque ardua, cum meliore sine clauditur res. Sed videamus quæ de his antea dixerit prius: *cap. 8. eiusdem in fine. Videtur tamen & externis indigere bonis ut diximus. Fieri enim non potest, aut non facile sit, ut is res agat præclaras, cui facultates defunt: multa namque per amicos, per diuitias, per similem potentiam tanquam per instrumenta aguntur: quibusdam autem carentes, ut nobilitate, bona prole, pulchritudine, beatitudinem maculant: non enim satis ad felicitatem idoneus est, qui penitus est deformis aut ignobilis, aut solitarius sine prole: & minus etiam fortasse, si cui perprauis sint filij, vel amici aut boni mortui sint: ut igitur diximus, videtur felicitas & talis indigere prosperitatis. Unde quidam prosperitatem fortuna, quidam virtutem felicitatem esse dicunt.*

CAPVT III.

Determinatio questionum propositarum.

His igitur intellectis, oportet ut euadamus hæc subtiliter considerare: parua enim res magnum momentum afferre solet, ut in Enterocelè laborantibus, qui intestina repellunt non laxato vinculo, non proficiunt sed perpetuè vinculum corrumpunt, & in deterius affectio dilabitur. Oportet igitur vinculum prius auocere, inde reponere, deinde rursus vincite, tam exiguo discrimine proficiunt, neglecto in deterius decidunt. Aristoteles bifariam ad hæc respondet. Primum quòd tum potest dici felix, quia ad hoc ut debeat dici felix, non requiritur ut sit felix perpetuè, sed in vita perfecta, idest excludendo mortem, quoniam omnino necessaria est cuique, & aufert omnia, ergo felicitas ad vitam perfectam est referenda, non ad mortem, neque ad exigua interualla. Secunda responsio est, quòd si volumus referre felicitatem etiam ad mortem, debemus dicere, hic est felix, si eodem modo superfuturus est, & reliqua, idest & secundum rationem obiturus. Et quia aliquis posset dicere, quæ felicitas est & quæ conditio est hæc adiecta, felix est si talia euenerint? respondet quod hæc est felicitatis hominis, quatenus homo est, & homo felix sic appellatur: non quatenus hæc conditio sit conditio felicitati conueniens, sed ut homini, quatenus homo deficit à natura quæ sit idonea suscipere felicitatem: Quod est dicere non esse susceptibilem perferre, felicitatis ob casus & mortem. Quod ad mortem, forsan intendit quod non impediat felicitatem, cum sit sine dolore in ultimo senio, ut ipse ait: sed quoad casus est necessarium adijcere illam conditionem. Sed dicit, sine modo casus quàm acerbi esse possint in homine sic instituto, secundum virtutum operationem poterunt prohibere, ne possit dici nec esse felix, sed non facere, ut sit omnino miser.

Equidem vult bona hæc proficere ad felicitatem, cum dicat *In primo Ethicorum c. 8.* de illa loquens. Videtur tamen & externis indigere bonis ut diximus, Fieri enim non potest, aut non facile sit, ut is res agat præclaras cui facultates defunt: Multa namque per amicos, per diuitias, per civilem potentiam tanquam per instrumenta aguntur: Quibusdam autem carentes, ut nobilitate, bona prole, pulchritudine beatitudinem maculant. Non enim satis ad felicitatem idoneus est, qui penitus est deformis, aut ignobilis, aut solitarius sine prole: Et minus fortasse etiam si cui perprauis sint filij, vel amici, aut boni mortui sint: ut igitur diximus videtur felicitas & talis indigere prosperitatis. Dixerat enim prius: Felicitas ut bonum humanum, animæ est operatio per virtutem: Et si plures sint virtutes, peroptimam & perfectissimam: & insuper in vita perfecta. Ver enim nec vna hirundo facit, nec vna dies: Et beatum eodem modo felicemve: nec vnus dies nec breue efficit tempus. Summum igitur bonum hoc circumscriptum sit modo. *Et infra: cap. 9.* Dicitur est quòd felicitas est operatio animæ secundum virtutem: Cæterorum autem bonorum alia inesse necessarium est, alia adiuuant, suntque vtilia ut instrumenta. At in *Decimo libro cap. 7.* quandam ponit differentiam dicens: Nam & Sapiens & iustus cæteris indigent, quæ necessaria sunt ad vitam. Sed si satis his talia adsunt, iustus quidem eorum indiget, ad quos & cum quibus iuste egerit, & temporans ac fortis & singuli cæterorum. At sapiens etiam si solus contemplari potest, & quòd sapientior, eò magis potest. Melius autem fortasse si habeat adiutores. Attamen sufficientissimus est ipse. Non multò post etiam multa de hoc & quasi Paralipomena scripsit in hunc modum: Quovsque igitum contemplatio sese extendit, eovsque sese extendit & felicitas ipsa, & quibus contemplatio magis inest, iis & felicitas magis inest, non per accidens quidem sed per seipsam, utique contemplationem hæc enim per seipsam est pretiosa. Quare felicitas contemplatio fuerit quædam. Est autem opus huic & prosperitate externa cum sit homo. Natura namque ipsa non est ad contemplandum sufficiens, sed & corpus sanum esse oportet, & alimentum reliquumque famulatum adesse. Non tamen putandum est multis ac magnis ei opus fore, qui futurus est felix, si fieri non potest ut sit beatus sine bonis externis. Neque enim sufficientia, neque iudicium, neque actus in exuperatione consistit: sed fieri potest ut & non Principes terræ ac maris agant honesta. Etenim à mediocribus facultatibus potest quispiam agere per virtutem. Atque id clarè cernere licet: priuati namque non minus agere videntur res bonas, quàm qui sunt in potestatibus constituti: imò etiam magis. Satis autem est tot facultates habere, erit enim eius vita felix qui per ipsam operator virtutem. So-

Ion etiam benè fortasse de felicibus sensit, qui quidem eos esse felices dixit, qui mediocriter res habuerunt externas, & pulcherrimas res (vt putabar) agere; modestèque virere. fieri enim potest vt mediocria possidentes agant ea, quæ agere oportet. Videtur autem & Anaxagoras non locupletem neque potentem felicem ipsum existimasse: cum dixit se non mirari, si quis absurdus multitudini videatur, hæc enim sentiens res solum externas his iudicari tantummodo solet. Consentaneæ igitur nostris sententiis, & sapientum opiniones esse videntur: ac enim habent quidem & talia quandam fidem. Veritas tamen in iis quæ in actionem veniunt ex operibus iudicatur, & vita. In his enim præcipuè certitudo veritatis consistit. Considerare enim oportet ea quæ antea dicta sunt, ad opera referentes & vitam. Et si consona sunt operibus, accipienda sunt, sin verò discrepant, verba sunt tantum putanda. At verò quæ mente operatur, & eam colit, disponitur optimè is, & amicitissimus diis immortalibus esse videtur. Ergo dicemus quòd si homo felix toto vitæ tempore, in morte felix dici non potest, quia mors est vltimum terribilium: multò minus homo ante mortem, asperam subiturus, non potest ante audiri infelix.

Sed melius forsan est dicere, quòd homo sapiens cum sit potentia & voluntate operandi felix, vel non exigitur aliquid aliud opus, & ita est perpetuò felix: vel requiritur actio ipsa perfecta, & in tempore perfecta, & palam est quòd hoc est in potestate fortunæ. Igitur cum in nobis positum sit, vt possimus, ad felicitatem aspiramus: vt simus in fortuna, fortunam non patrem habere felicitatis dicendum est, sed causam esse, sine qua non appellandam censuerimus. In primo laus est & gloria, in hoc ipso voluptas atque iucunditas. Quid ergo est quòd quisquam velit miscere fortuitum cum necessario quòd externum est, cum eo quòd proprium est? Deinde velit quætere quomodo sit appellandum? forsan hoc respexit Philosophus nomen sempiternum? fabula: iucunditatem ipsam quandamque satisfactionem hominis ad hoc spectantis, cum filiorum atque suorum non negauerim. Sed si rem ipsam quaerimus, opus est fortuna, vt ingenuè fatear. Primum vt virtutum sit capax, placeant; possit exercere: & ad hoc occasiones non desint. Secundum vt ad potentiam perueniat. Tamberlanus ex bubulco cum euaserit in maximum regem, manifestum est non desiderari nobilitatem generis: neque onerandam vt necessariis conditionem, quæ necessaria non sint. Tertium vt ad summam senectam perueniat: aut forsan breuius vt morte naturali moriatur. Quartum vt nullam insignem perpetiatur calamitatem, à qua non se explicet prorsus: aut ferme in tuto sit, aliter quis esse potest? Sed & vt illi sint filij aut fratres aut sorores aut eorum filij, ac boni, & in spem successionis

perpetuè educati. Sed & bona hæc eo tempore adueniant quibus vti commodè possit & gaudere. Durum enim est, cum occasionem habemus non posse vti: aut vbi ceperis gaudere tunc munere destitui, sed pulchrum est commutare, velut ex oratore in senio euadere Senatorem. Demum delectari ac gaudere ipsa vita.

CAPVT IV.

Questio derelicta.

EX his liquet planè in huiusmodi conditionibus non necesse fore, vt aliquid magnum contineatur præter virtutem & illius amorem exercendi: an eximium inferior explicabitur. Nec quemque ex his prohiberi, quin ei dici possit *adde si uis*. At non illud est aded perspicuum, si nobis concessum in mediocri fortuna beatè vivere? quidnam interest inter stultum qui hæc imaginatur, & felicem qui per sapientiam hæc omnia adeptos est? Aliud senectus maxima pars est vitæ nostræ, eademque longissima, in ea non videtur homo posse esse felix: si non attigerit, non potest dici felix, cum felicitas exigat vitam perfectam. At dum senex es, misererrimum est in horas mortem expectare: est enim mortis terribilium vltimum. De Senis statu verè potest illud pronunciatum.

*Quis scit an adiciamus hodierna crastina
summa,
Tempora dysuperit?*

Igitur ad hæc intendentibus dicendum est, cum triplex possit esse modus, quo homo sibi comparare potest, vt sibi felix esse videatur: Primus vt sibi & aliis talis esse videatur: secundum vt sibi soli, sed ad alios minimè, vt qui in paucis excellat, atque his quæ minus sunt in existimatione hominum, vnde dictum est *adde si uis*. Tertius vt sibi absque necessariis hoc persuadeat? Ergo veta felicitas constare potest, & melius atque facilius & frequentius, in mediocri quàm splendida fortuna. Hoc primum concessit Philosophus, & ex sententia Solonis & Anaxagoræ, & rationem perspicuam habet: in splendida enim fortuna vix datur ocium, aut vt homo compos sit sui: at beatus homo est in tranquillitate, quæ in contemplatiua vita est perfecta: in alicui etiam per interualla, & mediocri conceditur: at in perturbatione tot amici, clientes, domestici, quæ quies, quæ mora, quòd viuendi spacium, quòd à fortunæ beneficio oblectamentum. Igitur veta felicitas est quam nunc proposuimus. Quællio verò succedens difficilior est, & ab omnibus ferme derelicta. Ex principiis tamen Aristotelis dissolui, cum maxime quòd ad præsens attinet, potest: namque *in libello de virtutibus: Stultitia (inquit) est*
morbus

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

prohibet ne finitorum scientia finem etiam perfecta habeat, quandoqui dem sub finito infinita comprehendantur. Cum ergo ita sit, nisi genera sint infinita, scientia poterit esse perfecta: Deus autem est substantia & immensus, & ob id à præclaris ingeniis, quorum experientiam mathematica inuenta iam declararunt, fieri potest, ut aliquid melius cognoscatur: nam in Philosophia hoc experimentum sumi non potest, cum res naturales non facile ratione demonstrari possint, experientia non nisi fortuito. Sed hæc sic dicta sint.

Ut verò colligam quæ in dubium versabantur, dicemus quod aliud est felicitas, aliud felicem esse: hoc enim non solet nisi de felicissimo dici. At felicitas ut candor in pariete. Est enim exactissimus in toto, & tunc dicitur felix ille; aut in parte tantum, ut qui maximè calamitatibus & gloriosis euentibus occurrerunt, hi felices & miseri appellantur: pares ferme his qui in mediocri fortuna, vel etiam humili, nihil magnum aduersi pertulere, ut tonsor, musicus, qui ex labore proprio vitam satis angustam ducit. In omnibus tamen exigitur vita perfecta. Magister quoque ludi literarij, qui philosophatur, pari conditione vivit, & medius est inter illos. Similiter Architectus, qui Mathematicam callet: hic nobilior est tonsore, & beator Pædagogus: nequæ enim dicit Aristoteles Philosophiæ studium solum ad felicitatem facere, sed maximè si par sit cognitio. Ergo Mathematico excellenti nullus in contemplatiua parte felicior esse potest, quod nemo tantum in Philosophia excellere potest, nec certus ad eum esse de his quæ nouit ut ille. Et bifariam hic felix est per actiuam & contemplatiuam partem, ille per contemplatiuam solum, quam etiam eousque facilius consequi potest, quam alter mathematicas ad tam exactam perfectionem. Et maximè quod Mathematicæ quibusdam, velut asinis Grammatica, sunt prorsus denegatæ. Philosophia non ita. Credo quod rebus ipsis consistet, nec cuiquam negatum sit (qui læsus non sit) propriæ naturæ munus. At forsan Philosophus qui illam non has callebat, Philosophiæ plus iusto fruit. Hæc igitur dicta sunt, reliquom est ut de seruanda felicitate, ubi difficilios est loquamur: nam exemplo reliquis qui sapientia frui desiderant, absque incommodo proprio & aliorum contemptu consulamus. Id solum adiciamus, in mista vita iuxta temperantiam debere pronouciari iuxta magnitudinem, diuturnita-

xra vniuscuiusque (licet forsitan non multorum etiam) naturam propriam.

CAPVT VI.

De causis incommodorum, & contemptus senis.

Quæ odium & contemptum in senes patiunt, unde incommoda (homo enim solitarius nisi Deus quidam bestia est) & eò magis ætati illi sunt: hæc sunt, quod amicitiam conflamus, & eam colimus; vel naturam, & est similitudo morum, vel sine ut honesto aut utili, aut iucundo. His omnibus caret senectus. Nam quod ad naturam attinet, valde dissimilis est senex adolescenti: quomodo ergo conuenient, nisi eam amicitiam carere emat: utpote sine proposito. Senex nullum habet finem, quo melius iuuenes se gloriari possit, præterquam honesto. At quanta in hoc desiderantur. Primum ut naturam adolescentes honesti sint amatores. Id rarum, & maximè cum ad voluptates rota illa ætas prona sit, ut etiam Philosophus ubi auditores querit, honesta suadens abdicet illos. Difficilius etiam longè est, quod tamen exigitur eos esse à pueritia bene institutos. Rarius ut his accedant duo alia scilicet, ut nullo impetu ætatis laborent, & ut comoda vitæ non desint. Requiritur & tria alia non minus, ut illi in quorum potestate sint hoc velint & cupiant: utque præceptor talis sit, ut & suadere ratione sufficiat, vitæ exemplo velit: & ut laborem hunc ferre. Demum ut talis sit hic iuuenis, ut pollic conatibus æqualium qui plures erunt sanè resistere. Iam ergo hoc Initium ut nimis durum desideramus. Erant antiquo tempore & nunc apud Turcas commodum maius à seruis, qui metu dominis etiam senibus studiosè seruiunt, & iucundi exhibent sese; extant tamen multa apud comicos ridicula seruorum, senes dominos in gratiam filiorum emungentium. At redeo ad propositum, restat voluptas & utile. Quod ad voluptatem pertinet, notissimum est illud Cæcilij.

Tum etiam in senectâ hoc reputo miserri-

mon: Sentire ea ætate, esse odiosum se alteri.

Aristoteles *Secundo Rhetoricorum* naturam & mores senum describens, nec non causas dicit illos esse dubios de rebus, & dubiè respondere: res minimi æstimare suspiciosos, incredulos, malitiosos; & ideo pleraque in malam partem interpretantes, neminem amant, pusillanimes, de vitæ ductu deiecti, timidi, auari: accusant etiam facilius quam debeant, & honesta utilibus posthabent; inuerecundi, malæ spei, loquaces, & præteritorum memoria delectantur: cupidi & voluptate afficiuntur, sed modicè in utroque: ad iniuriam inferendam prompti ut afficiant,

non autem ad contemptum; queruli sunt, non faceti, cum hæc & alia patiantur, volut quod tristes, ignaui, irascibiles, quomodo eorum consuetudine iuuenes delectabuntur, cur non oderint contemnent. que. Itaque Horatius sic eos depingit:

*Multa senem circumueniunt incommoda:
vel quod*

*Quæris, & iuuentis miser abstinet, ac ti-
met uti:*

*Vel quod res omnis timent, gelidique mini-
stras*

*Dilator, spe longus, iners: avidisque fu-
cari.*

*Difficilis, querulus, laudator temporis
alti,*

Se puero censor, castigatque miserum.

Igitur cum suspici & aliorum ei parere con-tingat, ex amore aut veneratione, vel timore aut verecundia, contemptus venera- tionem & timorem tollit, odium amorem & verecundiam. Qui ergo adolescentes iam natura sunt eiusmodi, ut insolentes, inue- recundi, ambitiosi & superbi, maligni, in- uidi, iracundi, ingrati, malè educati, hos ne tentauerit senex, minus sperans quàm ab auno; hi enim multa mala inferent, hic nihil & etiam in quibusdam utilis erit. Ceteros qui insigni vitio vacant, maximè è genere iracundiæ, aut ambitionis vel ma- lignitatis, (tria enim hæc cum suis asse- clis ut inuidia, importunitate, incon- stantia, dolo, perfidia, ingratitude, om- nino Senis fugienda sunt) vix domueris, aut conciliaueris: neque etiam alia ipsa, nam si succumbas contemnent & iride- bunt: si vincas oderunt ut avarum, ma- ximè cum adolescentes raro pecuniæ foliti sint. Eodem modo nec donis illicitis: quanto enim plura dabis, eò desiderium magis augebis, beneficij obliuiscuntur. Voluptate igitur aut utilitate non profici- cis quicquam. Restant duo præsidia, metus & mutatio: Metu coercere dome- llicos valde arduum est, quinimo aduersus etiam Monarchas dum conspirant in vnum plures, & dolo superant tandem. Quid profuit scuitia Domitiano aut Neroni, vel Commodo aut Aureliano, etiam stren- uissimo Imperatori. Vel ergo ad summum si modo gaudeas iuuenum usum, opus habes bona fortuna & moribus, ut tu ipse exemplo præsis ac continua sollicitu- dine illum instruas, aut in periculo versa- ris, ne vnus omnes alios & Senes, & pue- ros, & feminas, atque coniuictos tibi evertat. Est enim ea ætas insolens, & con- silio caret, viribusque pollet, ad fortitudi- nem parum apta, ad audaciam nimis, ut nihil peius esse possit, etiam si alioquin sit natura bonus, & moribus mediocriter in- stitutus. Optimum igitur Senis consilium est, non solum non habere tales in domo, nisi sint filij aut nepotes in domo, modesti & alicui exercitationi addicti (Minus enim

effluentant,) sed illorum occursum metu congressibus carere: habere autem ali- quem à pueritia in domo tua bene edu- catum & bonæ indolis, quem erudias in liberalibus studiis, aut arte quadam nobi- liore, velut pictura, agricultura, fabrilis, musicorum instrumentorum; aut rara, ut simia, bonum fortasse erit, ubi intelligat quàm egregius possit præceptis tuis eua- dere. Obseruate tum oportet, ut si quem habeas domesticorum, aut malignum, aut mali exempli, statim è domo amandes: & mulctatum pro meritis, aut saltem cura opprobrio & turpi reprehensione. Sed & in certamen cum aliis adducas. Ut enim ferrum igne ducitur in quamcunque vo- luctis formam, ita animus adolescentis certando, ubi incanduerit, victoriæ studio. Denum ut assiduis studiis tempus adimas ad praua cogitandum, & laboribus etiam feruorem illum iuuentæ recondas. Vnde licet venatori Senis habere adolescentem: nam laboribus habebit ferociam pacatam assuetudine, non refugientem exercitati- nis molestiam, & ob voluptatem in ob- sequio retinebis. Sed & duci militum con- ducit, ministros iuuenes habere, qui labo- res subire possint, periculis se obijcere: ij- dem erunt etiam decrepito obsequentes, communi salutis aut mortis, vel gloriæ & opum sorte; & timore ob potentiam, & venerabuntur tot aliorum exemplo, velut in Sacerdotiis. His ergo senibus poterunt esse senes domini iucundi.

Cæteris autem omnino tutius & expli- catius atque liberius erit his catere: habe- re autem Oeconomum qui XL. annum excedat, LX non attingat, ut vires cum mente conueniant. Cum simili familia: si qui sunt iuniores, eos deferendis oneribus mancipato. In summa, cum difficile sit Se- ni admodum inter familiares amicum ha- bere, querat sui cultores ac veneratores in mediocri familia puer vnus, in magna duo sufficiunt: timor in veneratione continetur, verecundiam de omnibus iniicere ex- pedir. Ut ergo non solum tui sed & alieni, & parum bene morigerati senem veneren- tur, expectatione pœnarum & munerum consequeris. Sed pœnas per alios, præ- mia à te ipso accipient, si magna: si parua ab œconomo. Antiquo tempore opera lo- cariorum venalis & parua erat, composita est actio: Oeconomus ne verbum histat, coram aliis non sedeat: statim præcepta exequatur, nec ille vlli familiaris. Domi- nus cubicularium tantum alloquatur, atque cum paucis libertas quædam soli pœro domestico, (& tamen vapulet sæpe etiam, sed parum) relinquatur. Bonus tamen ha- beat: & misericors etiam in illos, quem domestici contempserit: loqui vel aperte, vel in autem coram domino piaculum sit. Verberare, minari, rixari, clamare, astan- te domo. Nutu non verbo; si quis non rectè tibi inseruiat, abigas, nunquam tuis astantibus rideas: alienis etiam cum illis parum,

parum, modeste semper, ne iures, ne ex-
ceris, ne de iniuria vel casu conqueraris.
Si contemptam effugeris felix esto. Bonum
coniunctum prudentem & fortem secum
habere, multum utile est, amandatum quo-
modo vis absque precibus amicorum ne
recipias: iuste nullo modo nec exorandi
ansam præheas, si exorent & illis vale di-
cero: nam evertunt.

Multa alia dici possent, sed hæc porio-
ra, & proposito patefaciunt viam. Vnum
tollat, postquam hæc existimatione ho-
minum constant, illorum more agenda
esse. Sic & in aliis. Nempe ut Ludovicos
vndecimus Gallorum Rex graui ac longo
morbo laboraret, hoc consilio ductus quæ-
dam crudelitatis exempla, aliaque non
pauciora enormis liberalitatis edidit, ut
audaces à contemptu deterreret, alios ad
spem & obseruationem spe beneficiorum
erigeret: satis præuidens quod nos sæpius
testati sumus, hominum animas (non se-
cus ac milla aqua vel igni mollescere) me-
tu vel spe desistere à malis, aut etiam ad
bona consilia verti, quod & obrinuit:
nemo enim quoad vixit contra illum, aut
quicquam molitus est, aut eum deseruit.
Ergo Senex qui mediocriter diues est, po-
terit hoc beneficio uti, nec durum videri
debet inuoluntaria pati, ut nolentes
maiora non subeamus mala. Quod si pau-
peras obster, velut & ægri eiusmodi fa-
cere solent, ad communia recurrendum
est mala: quidam potentiores substituunt
hæredes & bonos à quibus defenduntur,
cessitque id multis bene, præsertim si vita
ei lucro sit, ut augeant non minuant: aut
Senes itidem sint primi hæredes: quorum
hæreditas communis ad ionenes bonæ in-
dolis deuoluatur. Id verò maximè cum
liberè actum est cum his qui parui æsti-
mant similes diuitias, aut cautè cum his
qui mediocriter. Difficillimum forsitan
cum suis & hæredibus necessariis ac stub-
ris. Sed hoc rarum & à fortuna mala.

CAPVT VII.

De Sapientia multiplici & speciebus eius.

HActenus de felicitate vtraque, ut in-
telligamus eam esse operis secundum
virtutem voluptatem, iuxta modum na-
turæ suæ, ut pote civilis, cum emanat ad
civiles: contemplationis autem, cum à Deo
eouque fouetur, ut beneficium percipiat.
Tum verò successibus quibuscumque im-
pediri non potest, ne aliquando non fue-
rit felix, sed permanente successu vsque in
finem summum beatitudinis adeptus est. Est
ergo felicitas in vsu, in memoria etiam in
rationali spe: sapientia autem multiplex.
Est quidem à lumine intellectus: alia à dis-
ciplina per demonstrationem, alia per no-

ritiam multarum rerum, alia quasi diui-
nitur inducta, alia quasi composita ex
arte atque iudicio, alia per solertiam, per
quam coniectamur, & non est perfecta,
nisi postquam facta fuerit necessaria. Et
felices quidem natura, etiam ad hoc para-
ti videntur, tanquam habentes in se prin-
cipium ad illud, & auxilium ex præceden-
tibus. Et quoniam prudentia & patientia
vtrique communis est, & patientia vide-
tur esse aliquid melius, utpote ex prudentia
& fortitudine mixta. Ergo felices ma-
ximè vel ad felicitatem parati, aut soli sa-
pientes, prudentes atque patientes. Verum
non vno modo ut neque sapientes, nam hi
trium generum; vel ut Philosophi, vel ut
Duces exercituum, aut ut Architecti. Et
Musici ergo gaudent sola actione, & Du-
ces exercituum victoria, & his quæ ad il-
lam etiam faciunt, velut & medici: hæc enim
trium quali sunt generum, ideo alia finem
habent, alia in opere ipso magis ut mu-
sica, quàm militaris vel medicina. Archi-
ectura est quali scientia practica, & hæc
maximè in opere delectantur, velut & quæ
de plantarum, animalium, & lapidum ac
metallorum viribus, ipso opere ac scien-
tia gaudet. Philosophus autem ipsa con-
templatione, Musicus opere ipso & actio-
ne, Architectus opere tantum seu sine:
Magus seu qui proprietates rerum nouit,
opere atque scientia delectatur: Rhetor
autem & prudens administratione, atque
scientia. Omnis enim disciplina scientia
propria delectat, ut medicus & Rhetor.
Est autem Prudentia alia quidem commu-
nis atque nobilior, ut quæ Rethorum, Iu-
risconsultorum, atque civilis tractationis:
alia magis necessaria, sed non adeò præ-
stans, ut quæ circa singula negocia ver-
satur etiam minima. Et si qua vobis catcat,
multis versatur incommodis. Præter illa
quatuor plurimum iuuat versari, vbi opti-
mis legibus viuatur, ut Hippodamus in-
quit. Et corporis firmitas atque opes, &
filij, & vxor bene constituta: ut sint in
vniuersum nouem. Verum post illa prima
quinque (homo enim est ut in cauea auis;
neque enim iucundè viuere potest & suis
bonis, quantumcumque generosa & per se
felix, nisi cauea commoda sit) multa indu-
stria parantur si desint: alia in melius & ad
occasiones necessarias mutantur, non pau-
cis non indigemus, quinimo contemnere
licet scientibus nobis ut alibi dictum est,
humanam conditionem persimilem
esse Cœnobiorum situlis, qua-
rum semper altitudo ab
imo putei (si ambæ
meriantur) vna
eademque est.

* * *

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

INDEX

Rerum Memorabilium quæ in hoc Decimo Tomo continentur.

Numerus paginam Indicat.

A

Abscessus.

Abscessus homo evacuationem non operat, sed sedationem: refrigerium doloris querit.

Abscessus bonus est qui fit infra morhum.

Abscessus qui sunt ad testes, super ventrem non sunt perfecti.

Abundantia.

Abundantia plus prodest quam diligentia.

Achates.

Achates qualis gemma.
Achates gemma: durior iaspide & nunquam splendidior.

Actus.

Actus omnis vita est aut ex vita.

Adamas.

Adamas in oriente oritur.
Adamantis proprium, & aliorum lapidum.

Administratio.

Administrationem Republicæ scribere omnium difficillimum est.

Adrianus.

Adriani mors.

Aduena.

Aduena qui moribus urbis non vivit, ultra decem dies in urbe non maneat.

Adulter.

Adulter adulterave etiam post quadraginta annos, cognita re à populo lapidentur.

Adulterium.

Adulterium qui commiserit, arbitrio Senatus puniatur.

Adulteria summo cruciatus puniantur.

Adultus.

Adulti bis in die comedant impuberes ter velint.

Ager.

Ager in pluvia post calorem somno lentus.

Ager dicitur anxius.

Ager etsi appareant bona signa, tamen po-

ri potest.

Aegrotans.

Aegrotantes in coniunctione luminarium ex defectu virium; siccitate aegrotant.

Aegrotantes in plenilunio aegrotant ex abundantia humoris.

Aelurinus.

Aelurini & topazij similitudo dissimilitudo.

Emulatio.

Emulantur dies vigiliam, nox somnum.

Equalitas.

Equalitatem inopes voluor, potentiores dominationem.

Es.

Es inter metalla magnam habet vocem.

Estus.

Estum animi atque incendium nemo sine gemitu, sine voce perferre potest.

Eternum.

Eternum est per se aliquid infinitum esse necesse est.

Eternum proprie quid.

Aer.

Aer ab impulsu ut pila resille.

Aer refrigeratur à terra.

Alabastrum.

Alabastrum.

Alexander.

Alexander Romani plures urbes extruxerunt quam deleverunt.

Aluum.

Ex alto quidquid facimus, venit.

Aluum.

Aluum qui mollem, habent multum debilitantur si à cibo maxime multo, potu ambulare cogantur.

Alui emissio difficilis, intestinorum dolorosa est.

Ambitio.

Ambitio est pars virtutis.

Ambiciosus.

Ambiciosus differt à superbo.

Amethestus.

Amethesti proprietates.

Amicitia

Memorabilium.

Amicitia.
Amicitia Christianorum, concordia, pace bello dissoluitur.

Amicus.
Amicos finitimos habere oportet.

Amor.
Amor est propter se, non propter aliud.

Amor Dei, incorporeorum, beatum efficiere potest. *ibid.*

Anatomia.
Anatomia medicæ artis pars est.
Anatomia est sectio humani corporis. *ibid.*

Annibal.
Annibal nullam in castris seditionem passus est.

Annibal eos qui non continebantur amore continebat metu.

Annibal Luxuri cessit sperans nihil posse deos.

Anima.
Anima si pereat, quid super sit.
Anima humana in corpore posita substantias rerum attingere non potest.
In Anima quid sit admiratione dignum. 391.

Animal.
Animalia validiora vescuntur imbecillioribus. 11

Animalia imperfectissima habent uterum genitum in putredine.

Animal semel tantum moritur. 13

Animali imperfecto nihil vitæ necessarium esse videtur.

Apris.
Apris ex singulis plantis quod utile est Seligunt reliqua relinquunt.

Apoplecticus.
Apoplecticus morbus est valde frigidus.

Apoplexia.
Apoplexia non prouenit à mala temperatura. 418

Apoplexia vera habet calorem album frigidum. 41

Apoplexiæ diuisiones. *ibid.* & seq.

Apoplexiæ debilis dubia.

Apoplexiæ causæ, *ibid.* & seq.

Aqua.
Aqua quæ citò calefcit citò frigescit leuior est.

Aqua intercus morbus est iecoris.

Aqua intercus albam pituitam consequitur. *ibid.*

Aqua ad meridiem necessariò fluit ob salutem vniuersi.

Aqua refrigeratur à terra.

Arbitrium.
Arbitrium omne periculosum esse necesse est, quamobrem tollere arbitria melius est quam relinquere.

Aristippus.
Aristippus Argiuorum tyrannus, scalis mobilibus in cubiculum ascendebat.

Aristoteles.
Aristotelis progenies.

Aristotelis libri trecenti nonaginta quin-

Tom. X.

que amissi sunt.

Arithmetica.
Arithmeticæ ars omnium est carissima non tantum ratione sed sensu.

Arithmeticæ author quis fuerit, ob antiquitatem non constat. 18

Arma.
Arma noxia nemo ferat.

Artes.
Artes omnes quæ ad luxum faciunt aboleantur, ne sensim luxu mores corrumpant.

Artes quæ ad luxum faciunt, omnes rollantur, capitale sit si quis tentauit, vel talia in urbem inuehere.

Ars militaris non solo gregario milite constat, sed duce, armis etiam commearu, loco, tempore hostibus.

Artes quæ homines illustant. 2

Arteria.
Arteriæ oriuntur à corde.

Artifex.
Artifices perfecti rari sunt.

Assyrii.
Assyriorum regni duratio.

Astrites.
Astrites generum duorum est.

Astrologia.
Astrologia futura prædicere docet.

Auaritia.
Auaritia crescit pro diuitiarum augmento. 23

Auaritia sacerdotum multos bonos principes Christianos perdidit.

Audax.
Audaces viri necessarii sunt in bello, iidem ægerrimè legibus continentur. 36

Auditus.
Audita imaginari non possunt. 1

Auis.
Auis est, Alcyon, cuius nidos est durissimus. 18

Aues non dicuntur erectæ staturæ.

Aula.
Aulæ splendor mollities nihil moderati admittunt.

Auris.
Auris non percipit interuallum. 106
Auris humana tria habet ossicula.

B

Balastris.
Balastris Carbunculi dissimilitudo. 37

Balneum.
Balneum quòdam sit bonum.

Bellum.
Bella non tam magnitudine illustra quam scriptorum egregiorum fama celebrantur. 16

Belli effectus. 60

Bello quid incertius.

In bello magis eminet virtus.
Bellum agentibus multum est impedimentum.

BBbb

Bibb

Index Rerum.

Bilis.

Bilis atra generat multa excrementa crassa, impediendo coctiones.
Bilis atra, viridis, ac rubiginosa, mera esse solet.
Bilis atra vix vnquam concoquitur.

Bonus.

In bonos qui seruit, non in omnes seruit.
Bono malus, sapienti stultus ignauus strenuo succedit.
Bonum solum est quod à bono originem ducit.
Boni sine malis, nec mali sine bonis esse possunt.
Bona omnia, omnibus bona sunt, quin deteriora malis.

Breuitas.

Breuitas aduersatur copiae.

C

Cacodemon.

Cacodemonem Seruator dicit esse commendacij patrem.

Calamitas.

Calamitates quibus generaliter genus humanum affligitur.
Calamitas Reipublicae omnibus praeceptis anteponenda est.
In calamitate magna ac periculo recurrendum ad defensionem.

Calor.

Calor naturalis si deficiat non nisi materia aqua resoluitur.

Canis.

Canis vt amicus hominibus, lupis vt inimicus.
Canis, cur in rabiem demittatur.
Canis aquaticus rabie non corripitur.

Caput.

Caput longum inconstans est, ac volubile & ad operationes mentis non melius.
Caput longum omnino rotundo est robustius.
Caput infantis recens nati maximè tenebrum est.

Carbunculus.

Carbunculorum duplex Generatio.
Carbunculi crusta cinerei est coloris aut nigra, Cancraez non item.

Carchedonius.

Carchedonius Lapis quis & qualis sit.

Carmen.

Carminum quatuor sunt genera.
Carminum Graecorum & Latinorum differentia.

Carneolus.

Carneolus falsè species Sardae creditur.

Cara.

Cara bubulae caprinae generat humores melancholicos.

Castigatio.

Castigatio librorum.

Causa.

Causa vna malorum, vitia hominum.
Causam iustam qui habet, iniuste litigare potest.

Centuria.

Centuria quot homines continebat.

Ceraunia.

Ceraunia vndenam dicta & illius figura.

Cerebrum.

Cerebrum bouis, teste Galeno, simile est cerebro humano.
Cerebrum se conuellit & contrahit.

Ceruus.

Cerui quandiu viuant.

Chalazia.

Chalaziae similitudines.

Chrysolitus.

Chrysolitus auro inclusa vix dignoscitur.

Cibus.

Cibi flatuosi & caput tentantes sunt vitandi.
Cibos bonos, solus homo canis euomunt.

Cimon.

Cimon, stuprum cum sorore habuit.

Circulus.

Circulus Lunaris numerus nouemdecim quem aureum vocant numerum.

Civis.

Civis mali, bonis violentet dominantur.

Cognitio.

Cognitio nostra qualis sit.
Cognitio hominum diuina inferior est.
Cognitio hominum collata maior est quam scientia.
Cognitio quae ex sensibus habetur, à sensibilibus cognitione suscipit incrementum.
Cognitio nostra Dei cognitione multò est inferior.
Cognitio Graeca linguae vnde constat.
Cognitio hominum circulo quodam redit nec longius progreditur.

Coitus.

Coitus nimis vitandos est.

Color.

Colores alij perspicui, alij opaci.
Color omnis potest esse perspicuus propter album.
Color niger si perspicuus, rubescit.

Comitiales.

Comitiales sanguine gladiatorum epoto curati affirmant.

Commodus.

Commodus, quomodo sibi barbam detondebat.

Concentus.

Concentus iucunditas in quid consistat.

Concio.

Concionibus aut secretis colloquiis populum nemo alloquatur nisi sacerdos.

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

Index Rerum

Deo licet permittere quod nobis perdere licet.

Deus vnus sit : optimus : incorporeus.

Deo quid faciendum ut sit nobis præsens.

In Deos cur referenda sit victoria.

Deus cognoscit omnia quæ sunt in mente hominis.

Deum cognoscere contemplari sunt partes felicitatis.

Dij licet non sint plures, vnus tamen est.

Dictio.

Dictio est pars minima orationis significativa.

Dies.

Dies sexta cur maximè sit exitialis.

Dies verè caniculares vulnam sint.

Difficile.

Difficile est homines contra sua commodà persuadere. 52

Difficillimum quidem videtur Deo arque hominibus satisfacere.

Dionysius.

Dionysius major nec tonsori imò nec filiabus iugulum ut tonderetur credere audebat, sed putaminibus nucum pilos urebat.

Disciplina.

Disciplina militaris excolitur vsque ad pacis tempora. 14

Disiunctio.

Disiunctio hominum quomodo facta fuerit.

Diuites.

Diuites apud Romanos pondus : honores belli sustinere cogebantur.

Diuinus.

Diuinum est appropinquate vnitati.

Diuitia.

Diuitiæ inuidiam, paupertas præterita contemptum : ambitio odium pariunt.

Diuitiæ si in pretio sint, homines eorum causa sunt improbiissimi.

Diuitias solas suspiciunt quia honorari illos qui eas possident cernunt.

Diuortium.

Diuortia euertunt filios.

Diurnitas.

Ad Diurnitatem nihil refert imperij, diurnitas vitæ, sed tarda proles. 22

Dogma.

Dogma Epicuri.

Dolor.

Ad dolores colicos cum argenteo annulo umbilici infantis pars præcisa includitur.

In Dolo terebrante tria sentiuntur, acuties, durities, & profunditas.

Dolores diurnos comitiales sanat abstractum per nares.

Dolor significat aut statum aut inflammationem.

Cum dolore, minus est malum.

Dolus.

Dolo agentibus difficilis tractatio : lucrum minuatur.

Dominatio.

In Dominatione vnus cum ea hereditario iure electione contingat maxima sunt pericula determinata.

Dominatio paucorum suspecta est propter regni affectionem. ibid.

Dubius.

Dubius vbi sis de animi sententia certum est in mitiorem partem debet inclinare.

Dux.

Dux quibus fidere debeat.

E

Ebur.

Ebur cum mandragoro radice coctum sit ductile.

Ecstasis.

Ecstasis somno simillima est nisi Quod in ecstasi remanet vestigium sensus exterioris.

Epaminondas.

Epaminondas patriam suam à seruitute seruauit.

Epar.

Epar est membrum exigui sensus.

Epicurus.

Epicurus fuit homo pessimus.

Epilepsia.

Epilepsia completa absoluta est omnino cum conuulsione.

Epilepsie tria sunt genera.

Epilepsia est magna . vehemens stertutatio.

Equus.

Equo, quid optimum sit.

Erano.

Erano seu Turcicus lapis est non gemma.

Euacuatio.

Euacuatio sanguinis per nares vomitum utilis est.

Euacuatio capitis quomodo fiat.

Euersio.

Euersio imperij Romanorum.

Excrementum.

Excrementa propria non sunt, pus . : sanies.

Excrementorum quæcunque conuulsiones non sunt periculose.

Excrementa alui deteriora sunt vrina.

Exemplum.

Exemplis in rebus difficilioribus quibus opus sit.

Exitus.

Exitus certos non tantum homines sed regna habent.

Exercitatio.

Exercitatio est, non labor, robusto per accliuia ascendere.

Exercitium.

Exercitij tempestiui tria commoda.

Ex Exercitio tempestiuo omnia bona sequuntur & homo quasi iuuenescit. ibid.

Existimatio.

Existimationem quinque præcipua pariunt.

Existima

Memorabilium.

Existimatio anxia per se qui tem fucus est
& per se inutilis. 472
Extensio.
Extensiones triplices cuiuscunque corpo-
ris. 480

F

Fames.

Fames ab incuria hominum à locustis
sunt. 476

Familia.

Familiarum antiquarum potentia & nobi-
litas civitatem multum illustrat. 39

Familiaritas.

Familiaritas inimici reconciliati quomodo
recipienda aut rejicienda. 48

Fatum.

Fati magna & admirabilis est vis concor-
diæ. 102

Febris.

Febres continuæ multæ æstate & autumnò
sed non violentæ. 213

Febris intermittens abstinendo à cibo cu-
ratur. 223

Febris tertiana vtendo paucò cibo fit
quartana, & quartana fit quintana.
ibid.

Febres autumnales quartanæ, longæ sunt.
226

In Febribus continuis continua fit succen-
sio & flammæ incrementum. 239

Febris feruere sanguinem facit. 243

Febris quandoam deterior. 248

Febris quæ intermittit die vel nocte conti-
nua dicitur. ibid.

In Febre continua sunt acutissimi morbi,
maximi & grauissimi, & maxime letha-
les sunt. ibid.

Febris quartana omnium est securissima,
facillima atque longissima. 271

Febris quartana ab aliis magnis morbis li-
berat. ibid.

Febris quartanæ causa. 276

Febris est morbus toti corpori vniuer-
salis. 281

Febris pestilentis controuersia. 427

Febres in ardoribus siccitatis, siccæ sunt.
337

In Febribus refrigerantur extrema. 346

Febris sudorificæ duo sunt genera. 351

Febres ardentes æstate magis contingunt.
354

Febres lethales sunt in autumnò & cum
sunt pluuia. 286

Febris pestilentis signum. 313

Febris pestilentis proprium. 324

Febris potius materia motu quam putre-
dine accenditur. 327

Fel.

Fel duplicatum victoriam aut concordiam
significat. 101

Felicitas.

Felicitas est à sapientia. 177

Felicitas optima quænam sit. 451

Felicitas consistit in re stabili. ibid.

Felicitas humana & eius finis. 448

Felicitas de infelicitas Pompei. 378

Felicitas ad quid referenda sit. 379

Felicitas in quid melius constare possit.
381.

Felicitas est in operatione secundum virtu-
tem. 381

Felicitatem nostram alienæ comparare stul-
tum est. 381

Felix.

Felix quinam sit. 378

Felix homo esse non potest qui alieno ar-
bitrio vinit. 32

Felix cur non dicatur homo tempore mor-
tis. 381

Ferdinandus.

Ferdinandi matrimonium cum Heliza-
betha. 26

Fides.

Fidem experiri suorum in magnis non ab-
surdum puta. 28

Fidei non est difficile Deum cum homine
conungere. 67

Filius.

Filij eorum qui pro patria in bello pereunt
præferuntur omnibus. 38

Finis.

Fines humanarum actionum atque sub-
stantiæ paruo intervallo distant inter se.
18

Finium alius est contemplatio pura, alius
contemplatio quæ etiam ad actionem
trahi potest. 90

Finis omnis hominis est bene esse. 456

Finis verus est, qui congruit homini la-
pienti. ibid.

Finitus.

Finitum omne, infiniti pars est. 4

Finiti & infiniti distantia. 339

Finita quæ sunt non verè erunt, sed poten-
tiâ tantum. ibid.

A finito quidquid comprehenditur fini-
tum est. 5

Fluxio.

Fluxiones ex capite fieri necessarium
sunt. 217

Fluxionum quatuor genera in æstate sunt,
per alium, &c. 218

Fluxus.

Fluxus diuturnus cum cessauerit in Seni-
bus & extenuatis venter intumescet.
361.

Ex Fluxu sanguinis non solum impalescit
homo sed & moritur. 368

Fœnus.

Fœnus exigentis pœna. 36

Fœtus.

Fœtus procellus in ventre. 144

Forma.

Forma ab anima perficitur. 767

Fortuna.

Fortunam patem videas in omnibus ferme,
si non sit, breui mors omnia æquat. 13

Fortuna cum sit communis & incerta, sce-
leribus operam dant homines. 43

Fortuna quomodo miserum efficit. 45

Fortunam fac, vt intelligant hostes defuisse,
aut etiam vires, non animum ac fortitu-
dinem. 60

Index Rerum.

Fortuna & exitus hominum an pendeant
ex astris.

Fortuna bona hominum, vndenant.

Friſtio.

Friſtio quomodo quando fieri debeat.

Fruſtus.

Fruſtus patres noſtri manducauerunt.

Fumus.

fumus & ignis quid ſignificant.

Fur.

Fures quanam ſunt.

G

Gallus.

GAlli qualitates.

Gangrena.

Gangrena vbi eſt, præcindere eſt neceſſarium.

Garamantes.

Garamantes parum viuunt, iidem Senij incommodis ob id vacant.

Gaudium.

Gaudium habemus quia ſumus. 25

Gemma.

Gemmarum nitoris cauſa.

Gemmae non ſunt graues ſed perſpicuae.

Gemmarum multæ ſpecies ſub achatis nomine falſò numerantur.

Gemmarum perſpicuarum coloris dubitatio. ibid.

Genealogia.

Genealogia Cardani.

Generatio.

Generatio diuina ex numero conſtat perfectò.

Genium.

Genij motum quis cognoſcat.

Ad Genium quid pertineat.

Gens.

Gens conſurget in Gentem & regnum in regnum.

Genus.

Genus imperandi robuſtius, illudque firmius.

Genus ſæmineum crudele.

Gloſſopetra.

Gloſſopetra lapis eſt formam linguæ referens.

Grammaticas.

Grammaticas quis & qualis ſit.

Gratia.

Gratia quibus non minuitur.

Gubernatio.

Gubernationis tyrannicæ tria ſunt genera. I

Hæres.

Hæredem alienigenam Tyberium imperij Auguſtus reliquit.

Hæreticus.

Hæretici, ad netem & flammas damnandi.

Hebes.

Hebes quanam ſit.

Heliobotanon.

Heliobotanon herba eſt quæ vno anno ſinem accipit.

Heliotropium.

Heliotropium à iaspide plurimum differt.

Hernia.

Herniæ tot ſunt genera in ſcroto, quot ſunt in inguine.

Herniæ plerique tibicinæ ſunt obnoxij.

Henricus.

Henricus rex Galliæ cur turbas miſceat.

Hieria.

Hieria quomodo fiat & à quo conſtituatur.

Hierosolyma.

Hierosolyma, quondam à Pompeio capta fuit. 20

Homo.

Homo ſapientia & felicitate quantum indigeat.

Homo quamdiu ad protectionem ſit idoneus.

Homines tantum cupiunt quantum ſperant.

Homo quid appetere debeat. 4

Homines dum pauci erant ſub maiorum authoritate regebantur. 54

Homo ſe fingit magna ex parte. 448

In Homine tria mouentur. 46

Homo magnus, qui veram doctrinam ſpargit.

Homo dum metuit mortem centies moritur.

Homines omnes ab vno parente vnaque perierunt.

Hominum ſunt quinque genera.

Homines cur nunc adco improbi.

Homines ſucliti & illuſtres triſariam euadunt.

Homo Deorum ludus eſt.

Hominum illuſtrium tria ſunt genera. 562

Homo ne deficeret & terra deſolaretur quid factum eſt.

Homo naturæ omnium curium reſpondet.

Homo anno ſexageſimo manifeſtè ſeneſcere incipit. 18

Hominum comparatio cum fortioribus animalibus. ibid.

Homines ſunt redituri. ibid.

Honor.

In Honore habeantur omnes magistratum miniſtri.

Honores ſi ſunt apud tenues, quid fiat?

Hoplites.

Hoplites cuius pars exterior armatura appellatur multiplex eſt.

Hora

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

Index Rerum

Intestinum continuatum est in parte superiori.

Intestina tenia cur doloribus subiecta. 162

Intestini duo, vnum vrilo in cognitione aliud in operatione.

Intestina si rapiantur ab aquila, coruo vel hostibus quale sit faustum aut Infustum.

Inuentio.

Inuentio potestate quidem infinita est, actu vero finita.

Inuentio pene sola infinitum cum finito coniungit. ibid.

Inuentio nos cum diis continat. ibid.

Inuentio pulcherrima est quæ duo complectitur.

Inuidia.

Inuidiam parit inæqualitas, ex inuidia odium.

Inundatio.

Inundatio generalior, est minus terribilis.

Italus.

Italus ambitiosus : ob id seditiosus.

Iurisconsultus.

Iurisconsulti quomodo viuere debeant.

Iurisprudencia.

Iurisprudencia æquam viuendi rationem docet. 442

Iustitiam moniti diserte non temerario diuos.

Iustitia laudatur : negligitur, incolit illa cælum

Iuuenis.

Iuuenis dicitur qui peruenit ad trigessimum annum.

Iuuentus.

Iuuentus assuetæ Senum Consiliis parere prudentior euadit. 2

L

Labor.

Labor non nocet Sanis, at ægros perdit.

Lac.

Lac asinæ inter purgantia medicamenta mitius est.

Lactatio.

Lactatio persæpe cohibet mensis.

Læsie.

Læsie dum est medenda, corpus euacuandum est. 25

Lapis.

Lapis Hercules ferrum ad se trahit. 2

Lapis qui è cælo cecidit quædam fuit.

Lapides à lapidibus lex differentiis distinguuntur. 29

Lapides quinque sunt naturâ pulcherrimi.

Latro.

Latrones quibus suppliciiis affici debeant.

Latrocinium.

Latrocinia regum laodamus, pauperum punimus.

Leo.

Leonem ex vngue iudica.

Leo robustissimum : fortissimum est animal. 13

Leo quoties rugit famelicus est. ibid.

Leo morbo tertiano affligitur. ibid.

Lepades.

Lepades per mare vagantur. 10

Lepus.

Lepus semper est in timore, & tamen semper edit, paruoque contentus est.

Lepus quia timidus, quærit latebras.

Lex.

Legibus dissentire ob falsam doctrinam est per absurdum.

Lex Hebræorum quàm diu permanit. 11

Leges certis temporibus refici debent. 22

Leges Lycurgi : Solonis. ibid.

Leges dum fuerunt corruptæ, Roma perit. 11

Legum Series à Iustiniano constituta.

Leges vt obseruentur quinque Censores eligantur in singula Lustra.

Legibus qui præstant, illis non subiacent.

Leges communes : commodæ quibusnam necessariæ fuerunt.

Leges non solum prohibent, sed puniunt efficiunt. 55

Leger qui violat deterioris que facit is plane iniustus est.

Lex si ignota : occulta omnibus spes datur.

Lex quæ non seruator, Lex non sit.

Legem seruari omnium est principalissimum. ibid.

Leges vt obseruentur, legibus sint omnes subiecti. ibid.

Legem in contraria vertere, à longo vsu discunt homines. ibid.

Leges plerumque ad comoda paucorum constituuntur, aut saltem simpliciter iustæ.

Leges simplices scribi cur debeant faciles. 64

Lex dei mirior est quàm hominum.

Legi quæ subijciuntur, ad religionem transferri superuacuum est.

Liber.

Liber est Deus, quis enim illum cogere perest. 6

Liber nullus tam malus est, quin aliquid boni habeat.

Lienosus.

Lienosus vbinam corruptum sanguinem habeat.

Lingua.

Linguas. imperia secum ducunt.

Lingua sicca vocem subasperam facit.

Littera.

Littera est minima pars compositæ voris.

Memorabilium.

Lupus.
Lupus si non noceat neque vnolet quid significat.
Lupi sunt rabidi.

Lysander.
Lysander Spartæ quid ciues docuit. 2.

M

Macedoni.

Macedonum regni duratio.
Magistratus.
Magistratus apud Romanos septem.
Magistratus omnes vrbici annui sunt.
A Magistratibus data præmia. ibid.
Magistratus apud Romanos quomodo habebant.

Magnitudo.

Magnitudo siccitatis sequitur magnitudinem temporis.

Malum.

Mala duo faciunt qui inordinate scribunt.

Malum summum in hominibus quale sit.

Malorum magnorum medela est, tempora, regiones.

Malum panicum.

Mali panici dulcis & acidi effectus.

Mansuetus.

Mansueti sunt bene fortunati.

Marmor.

Marmor est omnis lapis leuis.

Materia.

Materia atra nunquam perfecte concoquitur.

Materia acris vbi est, fluxiones natura tentat. 103

Materia tota morbi si educatur, æger nimis debilitatur.

Materia, quando furiosa est.

Mathematica.

Mathematica non efficit hominem prudentem vt Philosophia moralis. 1

Matrimonium.

Matrimonia indissolubilia intolerabiles reddunt vxores. 50

Medi.

Medorum regni duratio.

Medicina.

Medicinz quæ tollunt morbum comitialem. & seq.

Medicinz leues.

Medicinz perfecte notæ effectus. 442

Medicus.

Medicus qui morbum insanabilem curare tentat ægrum occidit.

Medicus quid polliceri : prædicare potest.

Medicis avarus homo multis modis incommodus est.

Medici stipendio publico alantur.

Medici optimi, quale sit officium.

Medicus cum natura quid possit.

Mel.

Mel ex fœtidis apibus.

Tom. X.

Melancholia.

Melancholia cur fiat autumno.

Membrana.

Membrana carnea potest mouere cutim.

Membrum.

Membra quatuor, manus crura, &c. ad quid necessaria.

Membra valida impellunt superflua ad debilia.

Memoria.

In Memoria solum concepta imaginantur.

Memoria humana paucorum magna est.

Memoria pars est & facultas principalis animæ. 148

Mendacium.

A Mendacijs arceantur pueri.

Mens.

Mens est incorporea.

Mente plus fingimus quàm fingi possit.

Mens nostra corpus nostrum agit.

Mens est communis, nisi cum ad perfectionem quandam peruenerit.

Mens cur

Mensa.

Mensa mulieris in cibo sumpti quid possunt. 102

Metalum.

Metallorum omnium diuersus sonus. 110

Metus.

Metus effectus. 62

Militia.

Ad Militiam quinam apti sint viri.

Militia quid est,

Militia Cæsaris aliena est nostrorum temporum. 7

Morbis.

Morbi incommoda multis ad doctrinam profuere, aliis robur ad gloriam. 1.

Morbi accensi in quatuordecim diebus iudicantur. 20

Morbi ciuium tyranni malæ leges.

Morbi comitiales quomodo curantur. 102

Morbi vmbilici quoniam sint.

Morbi acuti in quatuordecim diebus terminantur.

Morbi lethales quinam sint.

Morbi acutissimi & lethales in continua febre.

Morbo magno rex laborans, felix esse non potest.

Morbos faciunt constitutiones aëris.

Morbos communes aqua gignere potest : quinam. 200

In Morbos pituitosos cur pueri incidunt.

Morbus qui à stomacho peruenit quomodo curandus.

Morbus comitialis in vitis, adultis, quomodo curetur. seq.

Morbus comitialis à quibus medicinis tollatur. seq.

Index Rerum.

In Morbo comitiali quoniam cibi sunt eligendi.

Morbis acutis carnes & ova dare non expetit.

Morborum diuturnorum terminus est centum viginti.

In Morbis omnibus intermissionem non magnam nec ordinatam adesse necesse est.

Morbi acutissimi: lethales sunt in autumno.

Morbi aliqui cur sequantur motum æqualem, alij inæqualem.

In Morbis dies Septimus est omnium signifer.

Morbus regius, unde fiat.

Morbus dum ignotus est quid faciendum.

Mothus regius lethalis non est ante septimum.

Morbus lateralis nunquam soluitur fluxu ventris.

Mothum longum facit materia crassior.

Mores.

Morum mutatio in Principe quid efficit.

Mors.

Mortis necessitate carene quæ non viuunt.

Mors est mediocris pœna.

Mors omnia mala soluit.

Mortalis.

Mortalibus tres sunt formæ viuendi.

Morus.

Morus est a bos bombycum.

Morsus.

Morsus hominum sordibus aurium curari volunt.

Mortuus.

Pro Mortuorum venia fiant supplicationes.

Motus.

Motus, parua dum magna efficit, multa deregit.

Motus, quid sit.

Mulier.

Cum muliere aliena ne quis concubat, etiam ciuitate illius capta.

Mulier alio gerenti alius profluens periculosus est.

Mulier nulla sit, cum in caltra itur.

Mulier longè humidior est viro, minus calida.

Multitudo.

Multitudo imperita quid necessariò habet.

Multitudo hominum cum creuit quid necesse fuit.

Mundities.

Mundities super omnia studeant homines.

Mundus.

Mundus omnium capax esse non potest.

Mundi pars interior quibus sit obnoxia.

Mundi partes quomodo variantur.

Murus.

Murus ad perpendicularum erectus, obliquus sit perennior.

Mus.

Murium perfectio imperfectio.

Musculus.

Musculi sunt octo.

Musculi transuersi, sunt positi secundum latitudinem.

ibid.

Musculus quid sit ex quo constet.

ibid.

Musculus anceps generationis.

Musculi ijdem in pedibus qui in manibus.

Musica.

Musica vndenam laudanda.

105

Musica vim sonorum cognoscere docet.

ibid.

Mutatio.

Mutatio certis accidit temporibus, finis nunquam.

Murus.

Murus quomodo audire & scribere potest.

N

Narratio.

Narrationis modi sunt quatuor

Natura.

Natura cur piscium omnibus reliquis animalium fortis coarquetur.

9

Natura animalium loco metalla & lapides genuit.

ibid.

Naturæ opus æmulans optimum est.

11

Natura hominis videtur mundi constitutioni similis esse.

Natura animalium est vt sui generis similibus gaudeant.

Natura quomodo crism peragit.

Natura humana, vltra quod procedere non posse videtur.

Natura hominis quæ est non existimat, sed ad vltiora progreditor.

Natura quæcunque horribilia repellit.

Nascens.

Nascentes morimur, finisque ab origine pender.

Necessitas.

Necessitas coacta amorem minuit fastidium parit.

fastidium parit.

Necessitas religioni præponatur.

Neruus.

Nerui orientur à cerebro.

11

De Neruo dentis.

Nicoli.

Nicoli creduntur felices in pugna, duriores sunt achate idèò magis.

Nobilis.

Nobiles quoniam sint.

Nobilitas.

Nobilitas rerum ad dilectionem mortales ad se trahit.

Numerus.

Numeris quæ senescunt, certis numeris continentur.

25

Nuptia

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Know Your Bible

Forgotten Books' Full Membership provides unlimited access to more than 28,000 volumes of Christian literature for \$8.99/month

**HOLY
BIBLE**

Continue

*Fair use policy applies

Index Rerum

- Plebs.*
Plebs non potest dominari.
- Plenus.*
Plena sunt Deo omnia in hoc mundo. 2
Plena sunt omnia difficultatis angustiarum.
- Podagra.*
Ad Podagram, pueri noper nati detenti capilli impositi pedi, salubres sunt. 103
- Pœna.*
Pœna est rebus perpetuis vitæ supplicium.
Pœnas facilius est dare paucis quàm multis. ibid.
Pœnam manifestum est peccatum esse coniuncta. 45
Pœna cum quibus coniuncta sit. ibid.
- Poecilus.*
Poecilus quis & qualis.
- Polus.*
Sub Polis quæ sunt, cœli inclementiâ videntur.
- Porcus.*
Porci sunt omnes viciari.
- Progressio.*
Progressio fit ex multiplicatione. 122
- Perfectio.*
Perfectio humana in duobus aut tribus constat.
- Porfenna.*
Porfenna rex Romam liberavit.
- Premium.*
Præmium quibus assignetur.
Præmia ob maiorum benefacta augentur.
- Princeps.*
Principes semper iidem manent. 2
- Principium.*
Principia hominum tria.
Principium pro disciplinis naturalibus est, quod similis à simili fit.
- Proditor.*
Proditorum filij filiarque castrentur.
- Propheta.*
Prophetarum domini quadraginta occisio.
- Propersio.*
Proportionis dictio.
- Prudentia.*
Prudentia ab experientia proficiscitur.
Prudentia opus est in eligendo exercitationem boni.
- Ptisana.*
Ptisana frumentacea serè nutrit quantum panis.
Ptisana frumentacea acutis morbis est præferenda. ibid.
Ptisanæ vsus malus est ad vitæ longitadinem.
Ptisana in quacunq; febre dari potest.
- Puellus.*
Puellus dicitur, ab anno utque ad septem annos. 20
- Pugna.*
Pugna paucorum aduersus multos quid stultius.
- Puluis.*
Pulverem pyricum siccandi modum invenit Franciscus Zepadus.
- Puer.*
Pueri adolescentes natate discant armati Loricâ, thorace & clypeo.
Pueri sunt admodum voraces.
puer quandònam pubescit.
De Pucro bicipiti.
Puer dicitur qui ætatis est quatuordecim annis. 20
Pueri merito omnia servilia patientur.
Pueri verberentur donec sanguis abundè effluat.
- Pustula.*
Pustulas ætas dissolvit.
- Putredo.*
Putredinis causa sunt calor & humiditas.
Putredo pestilens qualitate non quantitate maior est. 3. 2
- Pyrites.*
Pyrites quis & qualis sit.
- R**
- Radix.*
Radix mali punicæ nocte splendescit.
Radix mali punicæ arboris est candida dum putrescit.
- Reditus.*
De Reditu omnium.
- Regnum.*
Regnum Hebræorum.
Regni antiqui comparatio cum ægris corporibus. 21
Ad Regna obrinenda quid sit opus. 21
Regna vi & voluntate retinentur.
Regnum Persarum est aries. 41
Regnum Græcorum est hircus. ibid.
Regnum omne aut imperium, aut timidis aut audacibus constat viris.
Regnum quod diuturnum est felix, tyrannis breve & infelix. ibid.
Regnum quod rebellaturum est quale esse debeat.
Regnum humanum quibus constat.
Regnum Saracenorum quando incepit.
- Religio.*
Religionis effectus. 30
Religionis utilitas.
Religio bene constituta quid sit. ibid.
Religionis commoda bona debent esse erga Rempublicam & singulos ciues.
Religioni quæ aduersantur tria sunt.
Religio nollta in quo cæteris præstet.
Religionis austeritas quantum crescere debeat. ibid.
- Ren.*
Ren vnicus quid decernit. 101
- Res.*
De Re, operatione, quantitate & loco multa.
- Resina*

Memorabilium.

- Resina.*
Resinæ virtutes. 538
- Respiratio.*
Respiratio duplex est. 417
- Responso.*
Responso Apollinis Delphici fabulosa. 473
- Respublica.*
Rempublicam diuturnam oportere esse in tuto loco manifestum est. 13
Ad Reipublicæ salutem quid præstat. ibid.
Respublica quibus constat. 69
Respublica si potens esse debeat, quid est necessarium. ibid.
Reipublicæ tres partes. ibid.
Respublica quæ retinere non potest, occupare non debet. 12
- Retentio.*
Retentio sic à frigiditate & siccitate. 166
- Reuolutio.*
Reuolutiones anni sunt quingenti & quadraginta. 18
- Rex.*
Rex & populi summa fide & varietate res agere debent. 29
Rex semper gaudet vixque in anno diem aut noctem vnam habet ingratham. 25
- Romani.*
Romani nunquam quicquam reddiderunt nisi post adeptum imperium. 59
Romani olim orbem agitabant. 436
Romani tantum vno anno Iani templum clauerunt libertatis tempore. 52
Romanis vbi defuit hostis, statim Romanus esse cæpit. 53
In Romanis nominum varietas fallit. 549
- Rosæ in cali**
florant.
- Saccharum ex arundine.** 537
- 67
- funt habeantur pro sapientibus. 28
Sapientiæ verbo quid intelligitur. 577
Sapientia quid. 562
- Salina.*
Salina ieiuni hominis quid potest. 102
Saliuâ fascinationes arceri putabant Antiqui. ibid.
- Salsum.*
Salsum vix erodit, imò siccat potius. 209
- Sanguis.*
Sanguis dum in febribus versus cerebrum fertur minatur conuulsiones. 299
Sanguinis copiosus exitus omnem morbum alleuiat. 306
Sanguinis largas effluxiones quid sequatur. 309
Sanguinis detractio quid facit. 316
Sanguinis mictus semper morbosus est & cum periculo. 319
Sanguinis eruptio larga è naribus, ægrum liberat. 346
Sanguis menstruus naturali frigidior est. 361
Sanguis si in templo sparsus sit præter somnum quid faciendum. 67
Sanguis in quibus morbis & quando est præmittendus. 410
- Sanitas.*
Sanitas laudatur, vbique tamen homines vagantur morboſi. 55
Sanitas cogitatione potius quam re constat. ibid.
- Sanna.*
Sana corpora omnibus præferuntur. 55
- Saracenus.*
Saracenorum imperio nihil violentius. 46
- Sardanapalus.*
Sardanapalus luxu Assyriorum regnum perdidit. 27
- Sardius.*
Sardius quis & qualis. 529
- Scabies.*
Scabies vnde gignuntur. 363
- Scelus.*
Scelera tribus modis patrant homines. 34
Per Scelera semper sceletibus tutum est iter. 23
- Scientia.*
Scientia mentis quæ res facit, est quasi ipsa res. 4
Scientia est per causas. 5
Scientia in mente diuina frustra esset, si non esset qui sciret. 42
Scientiam veram nemo habet, nec ea apud homines habetur. 92
Scientia numerandi, omnium est nobilis. 117
Scientiam quam habemus, qui nosmet ignoramus. 3
- Scephastus.*
Scephastus lapis est nigricans non perspicuus. 525
- Scriptura.*
Scriptura originem habuit post necessarium inuentionem. 55
- Semen.*
Semen generale vndenam procedit. 148

Index Rerum

Senex quis dicitur. 20
 Senes avari sunt, iuvenes prodigi. 100
Sensus.
 Sensus exterior quatuor modis sentitur.
 Sensus externus, internus & memoria manifestè differunt.
 Sensus visio leuiter tangit. 100
 Sensus demones vt res ipsæ validis motibus mouent. ibid.
 Sensus vtrum in indiuiduo consistat vel non.
Sentiens.
 Sentiens est aliud ab operante.
Sententia.
 Sententia per impericiem iudicis lara falsa restituet iudex ex suo.
Sericum.
 Sericum ex vermibus.
Serpens.
 Serpens mortuus quid significat.
 Seruiles sunt maximè naturâ iuvenes.
Seruus.
 Seruorum duplex est genus.
 Seruis Romani utebantur.
Signum.
 Signa decretoria quæ non decernunt.
 Signum iudicarium quale sit.
 Signum in morbis quòdam est. b. d.
 Signum bonæ & malæ fortunæ.
 Signum belli equestris aut penuriz tritici.
Simplicitas.
 Simplicitate qui deceptus est proflus ab omni pœna infamia sit immunis.
Smaragdus.
 Smaragdi & Carbunculi specie sunt idem.
Sol.
 Sol vincit aquas, & in aërem eas vertit.
Solaris.
 Solaris gemma est chrysolitho similis sed splendidior.
Somnium.
 Somniorum interpretationem nemo docet.
Somnus.
 Somnus nimius vitandus est.
Sonus.
 Soni magnitudo est quòd sit grauis aut acutus.
 Sonus quis verè maior, acutior, aut grauior. ibid.
 Sonus ob varietatem sit iucundus. 106
 Sonus quare accidens aurium sensu proprio.
Species.
 Species humana qualis sit.
Spes.
 Spes fortunæ conditionem sequitur.
 Spes non in omnibus esse potest, facileque debilitatur.
 Spem frustratam aut bonam quid indicat.

Spherula.
 Spherularum vitrearum vsus est frequens Venetiis.
Spirum.
 Spurum album, lene, &c. quondam fit.
Status.
 De statu necessario & his quæ sunt
Stellatus.
 Stellatus lapis frequens inuenitur in Istro.
 Stellatus lapis qualis sit. ibid.
Sternutatio.
 Sternutatio est leuis Epilepsia. 2
Stirps.
 Stirps deletur, quoniam facinora maxima maiores perpetrarunt.
Submersus.
 Submersorum sub aquis ædificiorum in Italia adhuc vestigia cernuntur.
Sudor.
 Sudor, quatuor modis morbum minuit.
 Sodor capitis Senibus familiaris
 Sodor perpetuus quid significat.
 Sudoris in facie causa.
 Sudor vndenam fiat.

Superbia.
 Superbia est pars amentiz.
Sus.
 Sus olim sacrificabatur.
Suspectus.
 Suspectus est animus Tyrannicus.
Syllaba.
 Syllaba est indiuidua & perfecta vocis comprehensio.
Synapi.
 Synapi tentat admodum capot.

T

Tabula.
Tabulæ curiositas inuentæ in Sepulchro Capys conditoris Capuz.
Tempus.
 Tempora dicuntur, quia his partibus ætas maximè decernitur.
Teophrastus.
 Teophrastus suam vitam deplorabat.
Terminus.
 Cum terminis vtrisque conueniant quæ spontè generantur.
 Terminorum morbi diuisio.
Terra.
 Terra non est elementum respirationis.
 Terræ motus plurimi.
Tessalatus.
 Tessalatus quis lapis.
Testis.
 Testes nutriuntur à yalis seminariis.
Testudo.
 Testudo aquatica terrestri similis est.
Thesaurus.
 Thesauri loco Rhodeticus Gottus arculam cum panno inuenit.
Thorus.
 Thori separatio fit contagioso morbo alter coniugum detineatur.

Tiberius

THIS PAGE IS LOCKED TO FREE MEMBERS

Purchase full membership to immediately unlock this page

Get Smart

Over 2,000 years of
human knowledge in
797,885 volumes

Instant access
\$8.99/month

Continue

*Fair usage policy applies

Index Rerum .

Vinum.

A VINO VTRUM ABSTINENDUM DUBIUM EST. 1
 Vinum cur pueris negandum. ibid.
 Vinum masculus à tempore nuptiarum bi-
 bere iucipiat.

Violentia.

Violentia robore indiget.

Vir.

Vir quis est. 20
 Viri magni partem perniciem attulerunt.

Virtus.

Virtuti numerorum multa tribuere anti-
 quorum mos fuit.
 Virtus hominem aliis maxime consiliat.

Virtutem adipisci expetendum est. 2

Vires.

Vires imbecilles facit autumnus.
 Vim quamnam appellare solemus.
 Vis, quæ esse potest, si tyrannus consensu
 populorum rebellet.
 Vis ob unitatem est perfectior.
 Vis imaginandi quadrifaria est. 24

Vita.

Vitam longam quamnam indicant.
 Vitæ viriosæ miseria.
 Vita nostra circuitibus quibusdam constat.
 105
 Vitam hominum non esse longam necesse
 fuit.
 Vita hominis centum viginti annis perfici-
 citur, ut Moses docet. 20
 Vitæ hominum quatuordecim mutatio-
 nes. ibid.
 Vita hæc plena est erroribus, periculis at-
 que rectoribus. 47
 Vitam infelicem necesse est ut homo de-
 gat. ibid.
 Vita est per quam sumus.
 Vita melior, quam mors in perpetuo pau-
 re viventibus.
 De vita hominum cogitatio, illarum folium
 est. 97
 Vita hominum in manibus Philosopho-
 rum posita est.
 Vitæ beatæ argumentum quid sit. 71
 Vita cur nunc misera. 71
 Vita iucunda debet esse iusta moderata &
 temperata.

Vitulus.

Vitulus marinos extra aquam vivit quia
 aërem respirat. 10

Vitio.

Vitioes ex bonis factis ac poenitentia dif-
 feruntur non tolluntur.
 Vitio est quam vitioem non existima-
 mus. ibid.
 Vitioem expetenti cur Deus non faueat.
 ibid.

Voguis.

Voguis toties renascitur quoties scinditur.

Vomitus.

Vomitus in morituris presentem mortem
 significat. 303
 Vomitus Validioris virtutis est indicium.
 ibid.

Vox.

Vox dissonans eorum evertit harmoniam.

Vocibus singuli nervi seruiunt. 110
 Vox tribus aut etiam quatuor modis emit-
 titur. 111
 Voces explicate interpretis est officium.
 178

Vrbs.

Vrbs diues ad concordiam est ineptior.
 15
 Vrbs cum obsidetur quid faciendum sit.

Vrina.

In vrina quatuor maxime spectanda. 214
 Vrinæ biliosæ, aquosæ, emittuntur,
 quoribus renes abscessu derinentur.
 Vrinæ tria sunt genera quorum nullum bo-
 num est. 238
 Vrina quæ guttatim exit lætionem in ce-
 rebro significat. 215
 Vrinæ crassis est vilis. ibid.
 Vrinæ paucæ renes abundantibus sunt
 deteriores. 72
 Vrinæ sunt opus venarum iecoris non ce-
 rebri. 71
 Vrinæ color salutem aut mortem signifi-
 cat.
 Vrina duobus modis concoquitur
 Vrina medicos, alios decipit. 217
 Vrina Oleacea ad viridem referti debet.

Vrinam malam non habet omnis febris
 acuta.
 Vrinæ coctio cruditas vdenam pen-
 deat.
 Vrina quamnam est mala exitior. 30
 Vrina fit nigra cum à bile atra tingitur.
 ibid.
 Vrina viri epota, secundam à parto reten-
 tam eijcit. 102
 Vrina humana cum nitro ad pruritus
 scabiem prodest. ibid.
 Vrinæ plus eijcit magis difficulter spirat
 qui vberiore potu resistit. 170
 Vrina habet signa bonæ digestionis. 2

Vsus.

Vsus omnia potest.
 style="text-align: center;">*Vtilis.*

Vtilis vbinam est fortitudo.
 style="text-align: center;">*Vxor.*

Vxores duas simul habere Socratis tem-
 pore Athenis concessum est.